

تصوير ابو عبد الرحمن الكردي

المصباح الموثق
في تهذيب تفسير

ابن كثير

PDF4Kurd

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله

صلى الله على محمد وآله

ناشره الشيخ محمد بن محمد بن مبارك كورد

وهو كورد

على حاشية كتابه

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ناسنامه تفسیر

.....

- ناوی تفسیر: تفسیر ابن الکثیر به کوردی
- وهرگیڕانی: علی حاجی عبدالله پریسی
- نۆرهی چاپ: یه کهم ۲۰۱۲
- شوینی چاپ: تاران
- ههله چنی و دیزاین: ابراهیم معروف

بلاوکار:

ناوهندی رۆشنییر بو چاپ و بلاوکردنه وه

سلیمانی

﴿وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْنَا الْمَلَتِكَةُ أَوْ نَرَىٰ رَبَّنَا لَقَدْ اسْتَكْبَرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ وَعَتَوْا عُتُوًّا كَبِيرًا ۝۲۱﴾ يَوْمَ يَرَوْنَ الْمَلَتِكَةَ لَا بُشْرَىٰ يَوْمَئِذٍ لِلْمُجْرِمِينَ وَيَقُولُونَ حَجْرًا مَّحْجُورًا ۝۲۲ وَقَدْ مَنَّآ إِلَىٰ مَا عَمِلُوا مِنَّ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَّنْثُورًا ۝۲۳ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُّسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلًا ۝۲۴﴾

باسی لاساری و رکی خوانه ناس

خوای گه وره باسی لاساری و نارپکی خوانه ناسان ده کات و ده فہرموویت: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْنَا الْمَلَتِكَةُ﴾ واتہ: نه وانہی به هیوای گه یشتن به دیداری نییمه نین ده لئین: بوجی فریشتہ کان نایہ نہ لای نییمه ش وه چوونہ تہ لای پیغہ مبه ران، وه ک خوای گه وره له نایہ تیکی تردا فہرموویت: ﴿قَالُوا لَن نُّؤْمِنَ حَتَّىٰ تُؤْتِيَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ رُسُلُ اللَّهِ﴾، واتہ: ده لئین نییمه هہرگیز باوہر نامینین هہتا وینہی نه وهی به پیغہ مبه رانی خوا دراوہ به نییمه ش نہ ریئت. له وانہ شه مه به ستیان نه وه بیئت لیڑہدا کہ نه لئین: ﴿لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْنَا الْمَلَتِكَةُ﴾ کہ فریشتہ کان به چای خومان ببینین، پیمان بلین کہ محمد (ﷺ) پیغہ مبه ری خودایہ وه کہ ده لئین: ﴿أَوْ تَأْتِيَنَا بِاللَّهِ وَالْمَلَتِكَةِ قَبِيلًا﴾، واتہ: یان خواو فریشتہ کان بیئی پووبہ پوو (بیان بینین). واتہ: یان خودا خوی و چہند فریشتہ یه ک بیئہ و پووبہ پوی یه کمان بکەرہ وه، بویہ گوتوویانہ: ﴿أَوْ نَرَىٰ رَبَّنَا﴾ واتہ: یان خوای خومان باببینین؟ خوای گه وره فہرموویت: ﴿لَقَدْ اسْتَكْبَرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ وَعَتَوْا عُتُوًّا كَبِيرًا﴾ واتہ: به راستی نه وانہ له دهروونی خویاندا خویان به گه وره ده زانی وه سہرکہ شیه کی گه وره یان کرد. یانی نه وه ندہ له خویان گوپاون هہر باس ناکریت. بویہ ده فہرموویت: ﴿وَلَوْ أَنَّا زَلَلْنَا إِلَهُهُمُ الْمَلَتِكَةَ وَكَلَّمَهُمُ الْمَوْتُ وَحَشَرْنَا عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ قُبُلًا مَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ وَلَٰكِنَّا أَكْثَرُهُمْ يَجْهَلُونَ﴾، واتہ: وه بیگومان نه گہر نییمه فریشتہ مان بؤ لای نه و (بیباوہ) انه بناردایہ و مردووه کان قسه یان له گہل بکردنایہ و هہموو شتیگمان بؤ کوبکردنایہ ته وه پووبہ پوو به پیش چاویانہ وه (یان کومه ل کومه ل) بریویان نه ده هیئا، مه گہر خوا بیہوی، به لام زدریہ یان نازانن و بیئاگان. پاشان خودای مه زن ده فہرموویت: ﴿يَوْمَ يَرَوْنَ الْمَلَتِكَةَ لَا بُشْرَىٰ يَوْمَئِذٍ لِلْمُجْرِمِينَ وَيَقُولُونَ حَجْرًا مَّحْجُورًا﴾ نه وانہ له پوژیکدا چاویان به فریشتہ کان ناکہ ویت کہ باشو

۱ الانعام (۱۲۴).

۲ الاسراء (۹۲).

۳ الانعام (۱۱۱).

خیر بیت بویان، به لکو له و پوژدها که فریشته کان ده بینن هیچ مژده یه کیان پی نادریت، نه کاره ساته کاتیک پرووده دات که نه و که سانه وان له گیانداندا و خه ریکه گیانیان دهرده چیت له و کاته دا فریشته کان پییان ده لئین: برون ون بنو مژده بیت نیوه ده چنه ناو ناگر له گه ل توپه یی خودادا نه و خودایه ی که به سهر هه موو شتی کدا زاله. فریشته کان له کاتی دهرچوونی گیانی خوانه ناساندا نه لئین: نه ی گیانی پیسی بۆگه ن! بپو دهره وه له و لاشه پیسه، دهرچوو بپو بۆ ناو ناگره تاودراوه که که پره له ناوی کول و سیبه ری چره دوکه ل به سهرتانه وه، نکولی ده که ن و نایانه وی بینه دهر و به ناو لاشه دا بلاوه ده که ن، فریشته کانیش لییان دهره ون و ده کیشن به پشت و دهرم و چاویاندا وه ک خوی که وره هه رموویه تی: ﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ يَتَوَفَّى الَّذِينَ كَفَرُوا الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَرَھُمْ﴾^۱، واته: وه نه گهر ده تبینی کاتی فریشته کان گیانی بیباوه پان ده کیشن له دهرم و چاوو پاشیان دهره ون. وه هه رموویه تی: ﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُوا أَيْدِيھُمْ﴾^۲ نه گهر نه بیننی کاتیک سته مکاران له سهره مرگدان و فریشته کان ده ستیان بۆ دریژ ده که ن، واته لییان دهره ون ﴿أَخْرِجُوا أَنْفُسَكُمُ الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنْتُمْ عَنْ آيَاتِھِ تَسْتَكْبِرُونَ﴾^۳، واته: (پییان بلی) خوتان دهر باز بکه ن (له م ناره حه تی گیان کیشانه) نه مپو پاداشتی پیسواکه ر دهریته وه به هوی نه وه ی که قسه ی ناراستان هه لده به ست به دهرم خواوه و خوتان به که وره ده زانی له به رامبه ر نایه ته کانی خوادا. هه ر له به ر نه وه یه خودای مه زن لیته دا و له م نایه ته دا هه رموویه تی: ﴿يَوْمَ يَرَوْنَ الْمَلَائِكَةَ لَا بُشْرَىٰ يَوْمَئِذٍ لِلْمُجْرِمِينَ﴾^۴ پوژیک که هه ریشته کان ده بینن، هیچ مژده یه کیان پیینی به بۆ سته مکاران، نه م ژیان به پیچه وانه ی ژیان خاوه ن باوه پانه وه یه که له کاتی گیان دهرچوونیاندا فریشته کان مژده ی ژیانیکی خوش و چاکیان دهره نی که به ده ست هیانی ژیانیکی پر به خته وه ری و کامه رانیه، که هه رگیز نابریته وه، وه ک خودای مه زن ده هه رموویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ﴾^۵ نحن أولیاءکم فی الحیوة الدنیا و فی الآخرة و لکم فیها ما تشتهی أنفسکم و لکم فیها ما تدعون^۶ ﴿۳۱﴾ نزلنا من غفور رحیم^۷، واته: به راستی نه وانه ی وتیان خوا په روه ردگارمانه و له

^۱ الانفال (۵۰).^۲ الانعام (۹۲).^۳ فصلت (۳۰-۳۲).

پاشان راست (له سهر ئایین) بهرده وام بوون فریشته کان پۆل پۆل دینه لایان (کاتی مردن یان زیندوو بوونه وه) (پێیان ده لێن) مه ترسنو خه فته مه خۆن وه مژده بیته لیتان نهو به هه شته ی که به لیتان پی درابوو. ئیمه له ژیا نی دنیاو پۆژی دوا ییدا دوستی ئیوه یین وه لهو (به هه شته دا) هه رچی هه زی لی بکه ی بۆتان ئاماده یه وه هه رچی داوا بکه ن له ویدا له خزمه تتان دایه پزلینان و میوانداریه له لایه ن خوای لیبوردی میهره بانه وه. وه له فه رمووده ی سه حیحا هاتوو له به پائی کوپی عازیه وه (البراء بن عازب) که فریشته کان نه لێن به گیانی خاوه ن باوه پ نه ی گیانی پاک له لاشه ی پاکدا، تو ئاوه دانت کردوو ته وه، نه ی گیانه که بی ره ده ره وه بۆ شوینی هه سانه وه به خته وه ری و بۆ لای په ره ردگارێک که تو په نیه^۱. هه ندیکتر وتویانه: به لکو مه به ست به م ئایه ته: ﴿يَوْمَ يَرَوْنَ الْمَلَائِكَةَ﴾ واته: له پۆژی قیامه تدا، نه مه قسه ی مو جا هیدو زه حاک و که سانی تریشه، هیچ جیاوازیه ک نیه له نیوان نه م قسه یه داو نه وه یشی له پیشه وه باسما ن کر، چونکه فریشته کان لهو دوو پۆژه دا واته له کاتی مردن و پۆژی قیامه تیشدا خۆیان پیشانی خاوه ن باوه پان و خاوه ناسان ده دن، مژده نه ده نه خاوه ن باوه پان به دلوفانی و په زامه ندی خودا لیتان و هه والیش ده ده نه خاوه ناسان به په نجه پۆ بوون و هه ناسه ساردیان چونکه لهو پۆژه دا هیچ مژده یه ک نیه بۆ تاوانباران، ﴿وَيَقُولُونَ حَبْرًا مَّحْجُورًا﴾ واته: پێیان نه لێن: مژده له ئیوه هه رامه و، نه مپۆ پزگار بوونتان نیه، نه سلّی (الحجر) واته: پی پینه دان. وه ک نه وه ی که نه وتی: دادوهر حیجری خسته وه ته سه ر فلانه که س، کاتی که نه یه لیت به سامانه که ی مامه له بکات، ئیتر نهو که سه موفلیس بوو بیته - واته تیکشکاوه له کاسپیا - یان سه فیه واته: مال و سامان له ده ستیدا ناوه ستی و به فیرو ی ده دات، یان مندا له یان هه ر شتیکی تر وه ک نه مانه، به هه مان شیوه شوینی که لای که عبه دا ناو براوه به (الحجر)، له بهر نه وه ی نابیت نهو که سانه ی ته وافی تیدا ده که ن، له ویه ده ست بکه ن به ته واف کردن، به لکو ده بیته له پشت وه ده ست به ته واف کردن بکه ن، وه هه رله بهر نه مه یه که به عه قل ده گو تریت حیجر چونکه خاوه نه که ی ده گیریت ته وه لهو شتانه ی که خراپن و نابیت بکریته، مه به ست لی ره دا نه وه یه که نهو زه میره (الضمیر) له م ئایه ته دا که ده فه رموو یته: ﴿وَيَقُولُونَ حَبْرًا مَّحْجُورًا﴾ بۆ فریشته کان ده که ریت ته وه، واته فریشته کان ده لێن: مژده له ئیوه هه رامه نه مه قسه ی مو جا هیدو عیکریمه و هه سه ن و زه حاک و قه تاده و عوتبه ی عه وفی و عه تای خۆراسانی و خوصه یف و که سانی تریشه، ئیبنو جه ریریش هه ر نه م پایه ی هه لبژاردوو. ^۲ ئیبنو جه ریر

^۱ مسلم (۲۲۰۲/۴).^۲ الطبري (۲۵۶/۱۹)، الدر المنثور (۲۰۶/۴).

دەيگىرىتتەۋە لە ئىبنو جورەيجەۋە كە دەلى: ئەمە قسەى موشرىكەكانە^۱. ﴿يَوْمَ يَرَوْنَ الْمَلَائِكَةَ﴾ واتە: خۇ دەپارىزن لە فرىشتەكان. لەبەر ئەۋە كاتىك عەرەبەكان كارەساتىكىيان توش ببوايە يان توشى ناپرەحتىەك بەاتنايەدەيان گوت: ﴿حِجْرًا مَّحْجُورًا﴾ ئەم وتەيە ھەرچەندە قسەى لەسەرە، بەلام بەنيسبەتى دەكەقەۋە ماناكەى دورەلىيەۋەوناىگىرىتتەۋە. پاي جەھورىش بە پىچەۋانەى ئەۋ پايەۋەيە. خۇداى مەزن دەفەرموۋىت: ﴿وَقَدْ مَنَّآ إِلَىٰ مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبْكَ مَنثورًا﴾ واتە: ھاتىن ھەر كىرەۋەيەكىيان كىرەۋە ھەموۋىمان ۋەكو تۆزى پەرشو بلاۋ لى كىرە. يانى: ھەر كىرىكىيان كىرەۋە لە دىيادا لە پۆزى قىامەتدا كاتىك كە خۇاى گەۋرە موحاسەبەى عەبدەكانى دەكات كە چىيان كىرەۋە لە چاكەۋ لە خراپە، دەرەكەۋىت كە ئەۋ موشرىكانە ھىچ سوۋدو بەھرەيەك ۋەرنەگىرەن لەۋ كىرەۋەكانەى كە لە دىيا كىرەۋەكانەۋاىان زانىۋە كە دەبىتتە ھۆى پىزگارىۋونىيان لە قىامەتدا، لەبەر ئەۋە ئەۋ كارانەى ئەۋانە كىرەۋەكانە پاك ۋە بۆ خۇا نەبىت ۋە شەرىع بىرىارى لەسەر نەدات ئەۋ كارە بەتالەۋ ۋەرنەگىرىت، كارو فەرمانىى خۇانەناسانىش لەۋە زىاتر نىيە، ھىچ كىرەۋەكانەى لى ۋەرنەگىرىت لەۋ پۆزەدا، بۆيە خۇداى مەزن فەرموۋىت: ﴿وَقَدْ مَنَّآ إِلَىٰ مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبْكَ مَنثورًا﴾ سۇفیانى سەۋرى دەلى: لە ئەۋ ئىسحاقەۋە لە حارىسەۋە ئەۋىش لە عەلى يەۋە (پەزەى خۇاى لى بىت) لەماناى ئەم ئايەتەدا ﴿هَبْكَ مَنثورًا﴾ دەلى: ۋەك ئەۋ پۆشناىى ۋە تىشكى خۆرەى كە لە كۆۋپۆشەۋە دەچىتە خوارەۋە، ھەر بەم شىۋەيە بە جۆرىكى تر لە عەلىۋە پىۋايەت كراۋە، ھەرۋەك ئەمە لە ئىبنو عەباس ۋە مۇجاھىدو عىكرىمە ۋە سەئىدى كۆپى جوبەيرو سەدى ۋە زەحاك ۋە كەسانى تىرىشەۋە پىۋايەت كراۋە.^۲ ھەر بەم شىۋەيە حەسەنى بەسرىش دەلى: ئەۋ تىشك ۋە پوۋناكىيە كە لە كۆۋپۆشەنى يەكىكەۋە دەچىتە خوارەۋە، خۇ ئەگەر چوۋ بىگىرىت بۆى ناگىرىت،^۳ ئەۋ بولنەجۋەص لە ئەۋ ئىسحاقەۋە ئەۋىش لە عەلىۋە دەلى: ﴿هَبْكَ مَنثورًا﴾ واتە: تۆزى بابردەى چوارپى - مەپو مالات - ھەر بەم شىۋەيە لە ئىبنو عەباس ۋە زەحاك ۋە عبدالرحمن ى كۆپى زەيدى كۆپى ئەسلەۋە پىۋايەت كراۋە، قەتادە لەم ئايەتەدا ﴿هَبْكَ مَنثورًا﴾ دەلى: ئايا گەلەى وشكى درەخت بىنىۋە كە با دەبىيات؟ ﴿هَبْكَ مَنثورًا﴾ ئەۋ گەلەيە.^۴ لە يەعلەى كۆپى عوبەيدەۋە دەلى: ﴿هَبْكَ﴾ ئەۋ تۆزەيە كە با دەبىيات، ئەنجامى ئەم ھەموۋ

^۱ الطبري (۲۵۴/۱۹).^۲ الطبري (۲۵۷/۱۹، ۲۵۸).^۳ الطبري (۲۵۷/۱۹).^۴ الطبري (۲۵۸/۱۹).

قسه یه نه وه ده که یه نیت که کرداری خوانه ناس وه ک شتیکی بی نرخ و بی بایه خ وایه که خاوه نه که ی
هیچ سودیکی لی وه رناگریت وه خوی گه وره فره موویه تی: ﴿مَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ أَعْمَلُهُمْ
كِرْمًا ذَاتَ شَتَّىٰ فِي الدُّمَانِ﴾^۱، واته: نه وانه ی بی پروا بون به په روه ردگاریان نمونه ی کرده وه کانیان وه ک
خوله می شیک وایه به توندی با لی ه لکرد بیت. وه فره موویه تی: ﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا يُبْطِلُوا
صَدَقَتَكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَىٰ كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِثَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَعَمَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ
عَلَيْهِ تُرَابٌ فَأَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا لَا يَقْدِرُونَ عَلَىٰ شَيْءٍ مِّمَّا كَسَبُوا﴾^۲، واته: نه ی نه وانه ی
بهواتان هیناوه خیرو به خشینه کانتان پوچه ل مه که نه وه به منه ت نان و نازاردان و دل نیشان وه ک نه و
که سه ی مال و سامانی خوی به خت ده کات بو پوپامایی خه لک وه باوه پی نیه به خواو به پوژی دواپی،
جا وینه ی نه و ناپاکه وه ک به ردیکی لوس وایه که گلیکی که می به سه ره وه بیت نینجا بارانیکی لی زمه ی
لی بدات وه به رده که به یلیته وه به پووی، ناتوان هیچ له وه ی که کردوویانه ده ست بخن. وه
فره موویه تی: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَلُهُمْ كِرَامٍ بَقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْثَانُ مَاءً حَقًّا إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ
شَيْئًا﴾^۳، واته: وه نه وانه ی که بیتاوه پن کرده وه (چاکه) کانیان وه ک سه رابیک وایه (سه راب تیشکیکه
کاتی زور که رما له بیایاندا وه ک ناو دیته پیش چاو) له بیابانیکا (بریسکه بداته وه) (که سیکی) زور
تینور به ناوی ده زانی (له دورده وه) (به په له ده پوات بوی) کاتی که ده گاته لای هیچ به دی ناکات.

شوین و جیگه ی خه لکی به هشت

خودای مه زن ده فره موویت: ﴿أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُّسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلًا﴾^۴ واته: له پوژی
قیامه تدا جی و شوینی پشودانی به هشتیه کان چاکترین شوینه. وه خودای مه زن ده فره موویت: ﴿لَا
يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ الْفَائِزُونَ﴾^۵، واته: دوزه خیان و به هشتیان
وه ک یه ک نین به هشتیان پزگارو سه رکه وتوون. چونکه خه لکی به هشت به ره و په به رزه کان و کوشکه
نارامه کان ده پون، وه له شوینیکی زور خوش و جوان و پازاوه دان ﴿خَالِدِينَ فِيهَا حَسُنَتْ مُسْتَقَرًّا

^۱ ابراهیم (۱۸).

^۲ البقرة (۲۶۴).

^۳ نور (۳۹).

^۴ الحشر (۲۰).

وَمُقَامًا^۱، واته: بی برانه وه تییدا ده میننه وه چن جیگه و شوین و مانه وه یه کی جوان و خوشه. خه لکی ناو ناگریش به ره و قولایی ناو ناگر ده پۆن و هر هه ناسه ی سارد هه لده کیشن و هه موو جوړه جه ربه زه و نازارو سزایه ک ده چیژن ﴿إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا﴾^۲، واته: به هوی نه و کرده وه ی که لیان و هر گیراوه، نه و شوینه یان و هر گرتووه و پویشتون بوی، به پیچه وانه ی خه لکی ناو ناگر که هیج کرداریکی وایان نیه به ره و به هشت بیانات، وه پزگاریان بکات له ناگر، خوی گه وره باسی ژیانی به خته وهران ده کات بۆ نه وه ی چاکتر له ژیانی به دبختان ناگادار بین که چنده ژیانیان خراپه، سه عیدی کوپی جوبه یر ده لی: خوی گه وره که له لیپرسینه وه ده بیته وه له نیوه پۆدا خه لکی به هشت ده چین بۆ پشودان له ناو به هشتداو خه لکی ناو ناگریش بۆ ناو ناگر، خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُّسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلًا﴾ عیکریمه ده لی: من نه و کاته ده زانم که خه لکی به هشت ده چنه به هشت و خه لکی ناگر ده چنه ناو ناگر، نه و کاته یه که له دنیا دا خور زور به رز ده بیته وه خه لکی ده گه پینه وه بۆماله و هیان بۆ پشودان، جه هه نه میه کان ده پۆن بۆ ناو ناگرو به هشتیه کانیش په وانه ده کرین بۆ به هشت له وی ده حه سیننه وه و جگه ری نه هه نگیان پی ده دریت و هه موو تیر ده خون. وه ک خوی گه وره له م نایه ته دا فهرموویه تی: ﴿أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُّسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلًا﴾.

﴿وَيَوْمَ تَشَقُّ السَّمَاءُ بِالسَّحَابِ وَنُزِّلَ الْمَلَائِكَةُ تَنْزِيلًا﴾^(۲۵) الْمَلِكُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ لِلرَّحْمَنِ وَكَانَ يَوْمًا عَلَى الْكَافِرِينَ عَسِيرًا^(۲۶) وَيَوْمَ يَعْصُ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَلِيَّتَنِي أَخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا^(۲۷) يَوْمَئِذٍ لَّنِي لَمْ أَخَذْ فَلَنَا خَلِيلًا^(۲۸) لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا^(۲۹) ﴿

ناره حه تیه کانی پۆزی قیامهت و ناهه فکار خوزگه ده خوازیت که به پی پیفه مبه ردا (ﷺ) برویشتایه

خودای مه زن ده فهرموویت: ﴿وَيَوْمَ تَشَقُّ السَّمَاءُ بِالسَّحَابِ وَنُزِّلَ الْمَلَائِكَةُ تَنْزِيلًا﴾ خوی گه وره باسی کاره سات و ناره حه تیه کانی پۆزی قیامهت ده کات که چنده ها به سه رهاتی گه وره و گرنگ په ووده دات تییدا له وانه: ناسمانه کان پارچه پارچه ده بن و وه ک کومه له هه وریکی په وون به رچاو ده که ویت و فریشته کانیش به ره و سه ر زه مین به کومه ل دین و ده وری نه و خه لکه ده دن له مه حشه ردا - له

^۱ الفرقان (۷۶).^۲ الفرقان (۶۶).

گورده پانى قيامه تدا - پاشان خوى گوره ديت و موحاسه به يان ته واو ده بيت، موحايد ده لیت: مه روه كو خوى گوره فه رمويه تى: ﴿هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِنَ الْغَمَامِ وَالْمَلَائِكَةُ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ﴾^۱ واته: ئايا نه وانه چاوه پوانن خويان بۆ بيت له ناو چند پارچه مه وريكي سپيدا مه روه ها فريشته كان (يان بۆ بيت) وه كاره كه كوتايى پى بيت، وه مه موو كارئك مه ر بۆ لاي خوا ده گه رپته وه^۲. خوداي مه زن ده فه رموويت: ﴿الْمَلِكُ يَوْمَ يَمِيزُ الْخَقَّ لِلرَّحْمَنِ﴾ واته: له و پورده دا فرمانره وايه تى ته نها بۆ خوى ميهره بانه. وهك نه م ئايه ته كه ده فه رموويت: ﴿لَمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ﴾^۳، واته: (خوا ده فه رموويت): نه مپو پادشايه تى و ده سه لات بۆ كييه (وه لام نادرپته وه)، (خوى ده فه رموويت) مه ر بۆ خوى تاكو ته نهايه كه به سر مه موو شتيكدا زاله. له فه رمووده ي سه حيحدا هاتوه: (خوى گوره به ده ستي راستى ئاسمانه كانى ده پيچپته وه و به ده سته كه ي ترى زه مينيش ده گرى)، پاشان ده فه رموويت: (من فرمانره وام، من به سر مه موو شتيكدا زالم، فرمانره واكانى سر زه مين له كوئن؟ نه وانه ي خويان به زال ده زانن له كوئن؟ نه وانه ي خويان به زل ده زانن له كوئن؟)^۴، ﴿وَكَانَ يَوْمًا عَلَى الْكَافِرِينَ عَسِيرًا﴾ واته: بۆ نه وانه ي كه خوا نه ناسن نه و پورده نور گران و سه خته، چونكه پوردي دادپه روه رى و موحاسه به و مه لاويرانه وهك خوى گوره فه رمويه تى: ﴿فَذَلِكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمٌ عَسِيرٌ ۝ عَلَى الْكَافِرِينَ غَيْرُ يَسِيرٍ﴾^۵، واته: نه و پورده پورتيكى سه خت و گرانه، له سر كافران سوكو ئاسان نيه. نه مه حال و گوزه رانى خه لكى بيدينه، به لام خاوه نباوه ر خوداي مه زن ده فه رموويت: ﴿لَا يَحْزَنُهُمُ الْفَزَعُ الْأَكْبَرُ﴾^۶، واته: غه مباريان ناكات ترسه مه ره كه وره كه (له قيامه تدا). پاشان خوداي مه زن ده فه رموويت: ﴿وَيَوْمَ يَعْصُ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَلَيْتَنِي أَخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا﴾ خوى گوره باسى سته مكاران ده كات كه چنده په شيمانن و په نجى خويان ده گه زن كه بوجى شوئن پيگاي پيغه مبه ر نه كه وتن و پيگاي تريان گرته به ر، له و پيگه راسته پوونه ي خودا

^۱ البقرة (۲۱۰).^۲ الطبري (۲۶۰/۱۹).^۳ غافر (۱۶).^۴ فتح الباري (۳۷۹/۱۱)، مسلم (۲۱۴۸/۴).^۵ المدثر (۹-۱۰).^۶ الانبياء (۱۰۳).

لایاندا، له پوژی قیامتدا په شیمان به لام په شیمانی هیچ سوودیکی نیه بویان، په نجهی خوی ده که زیت و له داخو خهفته تا هه ناسه هه لده کیشت، هیچ جیاوازی یه ک نییه له وهدا نه م نایه ته له سهر عوقبهی کوپی نه بو مو عیت (عقبه بن ابی معیط) هاتبیته خوار یان له سهر هر که سیکی تر له و به دبه ختانه، نایه ته که گشتگیره و هه موو سته مکاریک ده گریته وه، خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿يَوْمَ

تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَلَيْتَنَّا اطَعْنَا اللَّهَ وَاطَعْنَا الرَّسُولَ﴾^۱، واته: پوژی که ده م و چاویان له ناگری دوزه خدا نه م دیو و نه و دیو ده کړیت ده لئین: خوژکه گوپرایه لی خواو گوپرایه لی پیغه مبه رمان بکردایه. هه موو ناهه قی کاریک له و پوژده دا زور په شیمانه و له داخو خهفته تا په نجهی خوی ده بات به ده ماو - ده یگه زی - نه لی: ﴿يَتَوَلَّقُ لَئِنِّي لَمْ أَتَّخِذْ فَلَانًا خَلِيلًا﴾ نای تیاچوون بو من خوژکه فلانه که سم نه کربا به هاوه لی خوم. واته: خوژکه نه و که سه ی که منی له پی پی پاست لادا و به ره و پی پی پپوچ بر دمی و به دبه ختی کردم هر دوست و هاوه لم نه بوایه، نه م هیش هر یه کسانه به وهی نومیه یی کوپی خه له فو نوبه یی کوپی خه له فی برای و که سانی تریش ﴿لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ﴾ واته: به راستی نه و له قورنات منی لادا ﴿بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي﴾ دوی نه وهی که قورناتم پیگه یشت. خوی گه وره یشت ده فه رموویت: ﴿وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا﴾ واته: شهیتان به رده وام خه لکی دور ده خاته وه له قورنات و به ره لای ده کاو، له شتی پپوچدا به کاری ده هیئت و له به ر چاوی شیرینی ده کات.

﴿وَقَالَ الرَّسُولُ يَرْبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا﴾^۲ وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ

وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِيًا وَنَصِيرًا ﴿٣١﴾

پیغه مبه ر (ﷺ) نارمزی خوی دمه ربه ریت له و که سانه ی که دژایه تی ده که ن

خودای مه زن ده فه رموویت: ﴿وَقَالَ الرَّسُولُ يَرْبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا﴾ خوی گه وره باسی به نده و پیغه مبه ری خوی محمد (ﷺ) ده کات که ده لی: نه ی په روه ردگارم که له که م شوینی نه م قورنانه نه که وتن و گوپیان بو نه گرت، چونکه موشریکه کان گوپیان بو قورنات نه ده گرت و ده ستیان ده کرده قاله قال هه تا نه بیستن وه ک خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ وَالْغَوْا فِيهِ﴾^۲، واته: وه بیباوه پان (به یه کتریان) ده وت گوی مه گرن بو نه م قورنانه و شتی پپوچ پی تیکه ل بکه ن. خوانه ناسان ده یانگون گوی بو نه م قورنانه مه گرن و خوتان سه رقال بکه ن و

^۱ الاحزاب (۶۶).

^۲ فصلت (۲۶).

قسه ی تر بکن بۆ نه وه ی لئی حالی نه بن، نه مه ش نیشانه ی نه وه یه که نه یانده ویست بریای پی بهینن و لئی دوورده که وتنه وه و پشتمان تیده کردو شوینی نه ده که وتن و فرمانه کانیان به جی نه ده هیئا له جیاتی نه وه دا خویان خه ریک ده کرد به شیعو گورانی وتن و قسه ی بی هوده و پرپوچ و هر شتیکی تر بۆ نه وه ی که گوی له قورئان نه گرن، داواکارین له خودای گه ورده و خاوه ن به هره و که توانای به سه ر مه موو شتیکیا هیه، لاماندا له و شتانه ی ده بیته هوی توپه بوون و په نجانی خوی به کارمان بینیت له و شتانه ی که خوی لئی پازیه و له خویندنی قورئان و تیگه یشتن لئی و به جیهینانی فرمانه کانی له شه و پوژدا به بیوچان به و شیویه ی که خوی پی خۆشه و چاکه، چونکه هر خوی خاوه ن پیزو به خشنده یه.

پاشان خودای مه زن ده فرموویت: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِّنَ الْمُجْرِمِينَ﴾ واته: بۆ هه موو پیغه مبه ریک له پیغه وه دوژمنیکمان له تاوانباران دانه وه وه ک چون توش دوژمنت بۆ په یدا بووه له ناو هۆزه که تداو پشتمان کردووه ته قورئان، خوی گه ورده نه و نه یارانه ی کردووه ته دوژمنی پیغه مبه ران و خه لکی بانگ ده که نه و هانه هانه ی ده ده ن بۆ گوهرایی و نه و خوانه ناسیه ی خویان له سه ری به رده وامن.

وه ک خوی گه ورده فرموویه تی: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيْطَانِ الْإِنسِ وَالْجِنِّ﴾، واته: هر به و شیویه بۆ هه موو پیغه مبه ریک دوژمنیکمان داناوه له شه یانه کانی مرؤفو جنۆکه. بۆیه خوی

گه ورده لیږده دا فرموویه تی: ﴿وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِيًا وَنَصِيرًا﴾ واته: خوی تو به سه که پی نیشانده رو یارمه تی ده ر بیت، بۆ نه و که سانه ی که شوینی پیغه مبه ر که وتوون و باوه پریان به قورئان بووه و شوینی که وتوون و به راستیان زانیووه، خودا یارمه تی ده رو پی نیشانده ریانه له دنیاو له پوژی دوا پیدا، بۆیه خوی گه ورده فرموویه تی: ﴿هَادِيًا وَنَصِيرًا﴾ چونکه موشریکه کان ده بوونه له مبه ر له پی خه لکیدا که شوینی قورئان بکه ون بۆ نه وه ی خه لکی پی راست نه گرنه به رو پریازی خویان سه رخن به سه ر پریازی قورئاندا بۆیه خوی گه ورده فرموویه تی: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِّنَ الْمُجْرِمِينَ﴾.

﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا ۚ وَلَا

يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا ۚ﴾ (۳۲) الَّذِينَ يُحْشَرُونَ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ أُولَٰئِكَ

شَرُّ مَكَانًا وَأَضَلُّ سَبِيلًا ۚ﴾ (۳۴)

حیکمه تی دابه زاندنی قورئان به جیاجیاو وه لام دانه وهی خوانه ناسان و پوون کرده وهی

چاره نووسی خراپیان

خوای گه وره باسی خوانه ناسان دهکات که چهنده ره خنه دهگرن و لاساری و قسه ی بیپی و بیجی

دهکهن و نه لئین: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً﴾، واته: وه نه وانه ی بیباوه پوون

ده یانگوت بۆچی (موحه مه د (ﷺ)) هه موو قورئانی به یه ک جار بۆ دانه به زیئراوه. یانی خۆزگه نه م

قورئانه یه ک جار بهاتایه بۆ موحه مه د (ﷺ) وه ک کتیبه پیشوووه کانی تر که به جارێک هه مووی

هاتوووه ته خواره وه وه ک ته ورات و ئینجیل و زه بوورو کتیبه کانی تری خودا، خوای گه وره وه لامیان

ده داته وه که نه م قورئانه له ماوه ی بیست و سی سالدای به پیی پووداوو به سه رهاته کان هاتوووه ته

خواره وه، به پیی پیویست بون و جیگیرکردنی نه و فه رمان و نه رکانه ی خودا برپاری ده دات بۆ خاوه ن

باوه پان، تا دلایان ته و او دابه زریئت و ئارامی پووی تی بکات، وه له ئایه تیکی تردا فه رموویه تی:

﴿وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلًا﴾^۱، واته قورئانی که به جیاجیا په وانه مان کردوو

هه تا به نه رمی بۆ خه لکی بخوینیته وه و به پیی پیویست ناردوو مانه، بۆیه خوای گه وره فه رموویه تی:

﴿كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا﴾^۲، واته: ئا به و جووره (دامانه زاندوو) بۆ نه وه ی دلی تو

(نه ی موحه مه د (ﷺ)) به و قورئانه دامه زراوه به هیز بکه ین وه (به و بۆنه یه وه) ئایه تانی خۆم بۆ

ناردوون سات دوا ی سات. قه تاده ده لی: یانی چاک پوونمان کردوو ته وه، عبدالرحمن ی کوپی زه یدی

کوپی نه سه له ده لی: چاک مانا که مان ته فسیر کردوو. ^۳ خودای مه زن ده فه رموویت: ﴿وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ

إِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا﴾^۴ واته: هیه قسه یه ک نالئین که نه یاری هه قی پی بکه ن مه گین ئیمه

وه لاممان داونه ته وه به نموونه یه کی پرماناترو پوون و ئاشکراو په وانتر له و قسانه ی نه وان، نه بو

عه بدوپه حمانی نه سانی پیوایه تی کردوو له ئیبنو عه باسه وه ده لی: قورئان په وانه کرایه ئاسمانی دنیا

به تیگرایه له شه وی قه دردا پاشان دوا ی نه وه له ماوه ی بیست و سی سالدای هاته خواره وه. ^۵ خوای

گه وره فه رموویه تی: ﴿وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلًا﴾^۶، واته: وه قورئانمان به ش

به ش بۆت ناردوو بۆ نه وه ی بیخوینیته وه به سه ر خه لکیدا به له سه رخوی و هیواشی وه نه م

^۱ الاسراء (۱۰۶).

^۲ الطبری (۲۶۶/۱۹).

^۳ النسائی فی الکبری (۴۲۱/۱۶).

^۴ الاسراء (۱۰۶).

(قورئانه) مان به و شیوه یه دابه زاند. پاشان خوی خاوه ن دهسه لات باسی حالی خرابی خوانه ناسان دهکات له پوژی قیامه تداو کو کردنه وه و پاپیچکردنیان بو ناو ناگری جه هه نه م، به شیوه یه کی زور خراب و ناشیرین و پیسواکه ر، وه ک خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿الَّذِينَ يُحْشَرُونَ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ أُولَٰئِكَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضَلُّ سَبِيلًا﴾، واته: نه و که سانه ی به سهر پوخساریاندا ده بریت بو دوزه خ نه وانه خرابترین جیگیان بو هه یه و پیگاشیان ون کردوه. له فه رمووده ی سه حیددا هاتوه له نه نه سه وه که پیاوێک گوتی: نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) خوانه ناس چون له پوژی قیامه تدا به دهم و پوودا راده کیشریت - حه شر ده کریت -؟ پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی: (نه و که سه ی که له سهر هه ردوو قاچی بردوو یه تی به پیدا هه ر نه و که سه ش توانای هه یه به سهر دهم و پوودا بیبات - پایکیشیت - له پوژی قیامه تدا) ۱.

﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَا مَعَهُ أَخَاهُ هَارُونَ وَزِيرًا ۝۲۵﴾ فَقُلْنَا أَذْهَبَا إِلَى الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَبُوا بِعَايَتِنَا فَدَمَرْنَهُمْ تَدْمِيرًا ۝۲۶ وَقَوْمَ نُوحٍ لَمَّا كَذَبُوا الرُّسُلَ أَغْرَقْنَهُمْ وَجَعَلْنَاهُمْ لِلنَّاسِ آيَةً ۖ وَأَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ عَذَابًا أَلِيمًا ۝۲۷ وَعَادًا وَثَمُودًا وَأَصْحَابَ الرَّسِّ وَقُرُونًا بَيْنَ ذَلِكَ كَثِيرًا ۝۲۸ وَكُلًّا ضَرَبْنَا لَهُ الْأَمْثَالَ وَكُلًّا تَبَرْنَا تَنْبِيْرًا ۝۲۹ وَلَقَدْ أَنَا عَلَى الْقَرْيَةِ الَّتِي أَمْطَرْتُ مَطَرًا السَّوءِ أَفْكَمَ يَكُونُوا يَكُونُهَا بَلْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ نُشُورًا ۝۳۰﴾

ترس وه به رهینانی بته رستانی قوره ییش

خوی گه وره هه ره شه دهکات له و که سانه ی که بره یان نه هیئاوه به پیغه مبه ره که ی که محمده (ﷺ) که بریتین له بته رسته کانی قوره ییش و نه وانه ی دزایه تی ده که ن، ناگاداریان دهکاته وه و ده یان ترسیفیت له سزای به ژان و جه زه به ی سه ختی خوی که هیئای به سهر نه و که لانه ی پیشوودا که بره یان به پیغه مبه ره کان نه ده کرد له پیغه مبه ر موساوه ده ست پیده کات و ده فه رموویت: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَا مَعَهُ أَخَاهُ هَارُونَ وَزِيرًا﴾ واته: به راستی کتیبی دا به موسا و هارونی براشی کرده پشتیوان و یارمه تیده رو لایه نگیری، به لام فیرعه ون و له شکره که ی بره یان پی نه ده کرد. خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿فَقُلْنَا أَذْهَبَا إِلَى الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَبُوا بِعَايَتِنَا فَدَمَرْنَهُمْ تَدْمِيرًا﴾، واته: نینجا وتمان هه ردووکتان بره یان بو سهر نه و که له ی باوه رپیان به نایه ته کانی ئیمه نیه و به دروی ده رانن

۱ احمد (۲۲۹/۳) فه رمووده یه کی سه حیه.

نهوسا له ناومان بردن به له ناو بردنیکی نذر خراب. خوی گه وره له نایه تیکی ترده فهرموویه تی: ﴿دَمَّرَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ وَلِلْكَافِرِينَ أَمْثَلُهَا﴾^۱، واته: خوی گه وره په رت و بلاوی کردن هر خوانه ناسیکیش ناوا بیت هه مان شت چاوه پروانی ده کات و ناوای به سر دیت، وهک هوی نوح که پروایان به پیغه مبه ر نوح نه کرد توشی نه و به لایه بوون و هه موو خنکان نه وانه نه بیت که له ناو که شتییه که دا بوون، وه هر که سیك پروای به پیغه به ریک نه بیت وهک نه وه وایه که پروای به هه موو پیغه مبه ر هکان نه بو بیت، چونکه هیچ جیاوازیهک له نیوان پیغه مبه ریک و پیغه مبه ریک ترده نیه، خو نه گهر واش دابنریت که خودای مه زن هه موو پیغه مبه رانی په وانه بگردایه هر پروایان پی نه ده کردن و به درویان ده خستنه وه، بویه فهرموویه تی: ﴿وَقَوْمَ نُوحٍ لَمَّا كَذَبُوا الرُّسُلَ﴾، واته: گه لی نوحیش کاتی پیغه مبه رانیان به درو زانی. گه لی نوح جگه له نوح پیغه مبه ر - سه لامی خوی لی بیت - هیچ پیغه مبه ریک تریان بو نه هاتوه، که نو سه دو په نجا سال له ناویاندا ژیاو بانگی ده کردن بو سر پیگی خوداو ده یترساندن له سزاو تولهی خودا، وهک خودای مه زن له نایه تیکی ترده فهرموویه تی ژماره یه کی کهم نه بیت پروایان پی نه هیئا ﴿وَمَا ءَامَنَ مَعَهُ إِلَّا قَلِيلٌ﴾^۲، واته: وه خه لکیکی کهم نه بیت پروایان نه هیئا له گه لیدا. بویه نوقمی ناو ناوی کردن هیچیان دهر نه چون و هه موو له ناو چون، له سر زه میندا ته نها که سیك له نه وهی نادم نه ما جگه له وانه ی له ناو که میه که دا مابوونه وه و پرزگاریان بوو، وه ﴿أَغْرَقْنَاهُمْ وَجَعَلْنَاهُمْ لِلنَّاسِ آيَةً وَأَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ عَذَابًا أَلِيمًا﴾ واته: نوقمی ناو ناومان کردن و کردماننه په ندو ناموزگاری بو نه وهی خه لکی دهرسی لی وهرگرن وهک خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿إِنَّا لَمَّا طَغَا الْمَاءُ حَمَلْنَاكِ فِي الْبَارِيَةِ﴾^{۱۱} لِنَجَلَهَا لَكُنْ تَذَكَّرَةٌ وَتَعِيَهَا أُذُنٌ وَاعِيَةٌ^۲، واته: به پاستی نیغه: کاتی که ناو (ی توفان) سه رکوت (باپیره کانی) نیوه مان هه لگرت له که شتیدا (نه ی بی پروایانی مه که)، تا نه م کرده وهی به کینه بیرهنه وه بو نیوه وه له گوئی بگری گویگریکی تیگه یشتوو. واته: له شیوهی نه م که شتییه مان هیشته وه که له سه ری هاتوچو بکن له ناو دهریا پان و به رینه کاندای بو نه وهی شوکری نه و به هرانه ی خودا بکن که نه جاتی داوون له نقوم بوون و کردوونی به نه وهی نه وانه ی که پروایان به نوح پیغه مبه ر کردو به پاستیان زانی، پاشان خودای مه زن ده فهرموویت: ﴿وَعَادًا وَثُمُودًا وَأَصْحَابَ الرَّسِّ وَقُرُونًا بَيْنَ

^۱ محمد (۱۰).^۲ هود (۴۰).^۳ الحاقه (۱۱-۱۲).

ذَلِكَ كَثِيرًا ﴿۱﴾ واته: عادو سه مودو خاوهن چاله کانش قریبون و خه لکیکی تری زوریش له و نیوانه دا
 هر به و شیوهیه له ناوچوون، خدای گهره ده فره مویت: ﴿وَعَادًا وَثَمُودًا وَأَصْحَابَ الرَّسِّ﴾ له پیشه وه
 به سه رهاته کانیان باس کرا له سوره تی (الاعراف) و چند سوره تی تر دا پیویست ناکات لیږه دا دوباره
 بکړیته وه، به لام ﴿وَأَصْحَابَ الرَّسِّ﴾ واته: خاوهن چاله کان - بیره کان - نیبنو جورهیج له نیبنو
 عه باسه وه ده گپړیته وه که فره مویت: خاوهن چاله کان خه لکی دئییک بوون له دیهاته کاتی سه مودو.^۱
 سوفیانی سه وری ده لی: له نه بو به کره وه، نه ویش له عیکریمه وه ده لی: ﴿الرَّسِّ﴾ چالیک - بیریک -
 بووه که پیغه مبه ره که یان خستووه ته ناوی واته: له ناویا دایان پو شیوه.^۲ ﴿وَقُرُونًا بَيْنَ ذَلِكَ كَثِيرًا﴾
 واته: زوریکیش له به ره و چینی تریش له نیوان عادو سه مودا هر به و شیوهیه له ناوچوون، بویه
 خوی گهره فره مویت: ﴿وَكُلًّا ضَرَبْنَا لَهُ الْأَمْثَالَ﴾ واته: نمونه مان بو هه موویان هیناوه ته وه
 به لگی ته واومان بو پوون کردوونه ته وه، وهك قه تاده ده لی: هیچ برهویانوویه کمان بو
 نه هیشتوونه ته وه.^۳ ﴿وَكُلًّا تَبَرْنَا تَنْبِيرًا﴾ واته: وه هه موویانمان له ناو برد به له ناو بردنیکی خراب،
 یانی هه موومان ونجرونجر کردن، وهك نه م نایه ته که ده فره مویت: ﴿وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنَ الْقُرُونِ مِنْ بَعْدِ
 نُوحٍ﴾، واته: وه زور (گه لو میلله ت) مان له ناو برد له چهرخه کانی پاش نوح. (القرن) بریتیه له
 کومه لیک خه لکی، وهك خوی گهره ده فره مویت: ﴿ثُمَّ أَنشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا آخَرِينَ﴾، واته: پاشان له
 دوی نه وان به دیمان هینا گه لو نه وهیه کی تر. هه ندی قه پنیان (القرن) به سه دو بیست سال داناوه،
 هه ندیکی تر قه پنیان به سه د سال و هه ندیکیش به هه شتا سال و هه ندیکی تریش به چل سال، به لام
 دیاتر نه وهیه که قه پن - چرخ - نه و خه لکه هاوچهرخن له زه مانیکدا له گه ل یه کتری ده ژین. کاتیک
 که پویشن به رهیه کی تر به دویاندا دیت و جییان ده گرنه وه، نه وانه ده بنه چهرخیکی تر. وهك له
 فره مووده ی سه حیددا هاتووه: (چاکترین چهرخه کان چهرخی منه، پاشان نه وانه ی له دوی نه وان

^۱ الطبري (۲۶۹/۱۹).^۲ البغوي (۳۶۹/۳)، القرطبي (۳۲/۱۳).^۳ الطبري (۲۷۲/۱۹).^۴ الاسراء (۱۷).^۵ مؤمنون (۳۱).

دین و پاشان نه وانه ش دوی نه وانه دین^۱، خوی گه وره ده فرمویت: ﴿وَلَقَدْ أَنزَلْنَا عَلَى الْقَرْيَةِ الَّتِي أَمْطَرَتْ مَطَرًا أَلْسَمًا﴾ واته: سویند به خوا نه وانه پابوردن به و شارانه ی که نه و بارانه خراپه به سهریاندای باری واته: هوزی لوت (لوط) که پیی ده لئین سهدوم که قپرکان و زهویه که یان به سهردا هه لکه پرینرایه وه به گموله قوی وه ک به رد به رده باران کران، وه ک خوی گه وره ده فرمویه تی: ﴿وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا فَسَاءَ مَطَرُ الْمُنْذِرِينَ﴾^۲، واته: وه بارانی کمان (له به رد) به سهریاندای باراند ئینجا ئای چ خراپ بوو بارانی ترسینراوه کان. وه فرمویه تی: ﴿وَأَنكَرُ لَنَمُرُونَّ عَلَيْهِمْ مُصْبِحِينَ﴾^۳ ﴿وَبِالْأَيْلِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾^۴، واته: به راستی ئیوه (قورده یشیه کان) ده پون به سهر (شوینه کان) یاندا به به یانیاندا (به پون) و به شهودا ئایا ئیتر ژیر نابن؟ وه فرمویه تی: ﴿وَأَنهَا لِبَسَبِيلٍ مُّقِيمٍ﴾^۵، واته: وه بیگومان نه و (شاره ویران کراوه) له سهر پیگای سهره کی (کاروانه کان) دایه. وه فرمویه تی: ﴿وَأَنَّهُمَا لِبِأَمَامٍ مُّبِينٍ﴾^۶، واته: جا به راستی نه م دووانه له سهر پیگایه کی ناشکران. بویه لییره دا ده فرمویت ﴿أَفَلَمْ يَكُونُوا يَكُونُوهَا﴾ واته: ناخو نه و دیان به چای خویان نه دیوه؟ چیان به سهردا هاتووه و چون تووشی نه و سزا سهخت و گرانه بوون به هوی نه و خوانه ناسی و بپوانه هینانیانه وه به پیغه مبه ره که یان و دزایه تی کردنی خواو پیغه مبه ره که ی، په ندو ناموزگاری له و کاره ساته وه رناگرن ﴿بَلْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ نُشُورًا﴾ به لام نه وانه چونکه بپوایان به زیندووبوونه وه نیه له پوژی قیامه تدا بویه په ندی لی وه رناگرن.

﴿وَإِذَا رَأَوْكَ إِن يَتَخَذُوا نَكَاحًا إِلَّا هُرُوءًا هَذَا الَّذِي بَعَثَ اللَّهُ رَسُولًا﴾^۷ ﴿إِنْ كَادَ لَيُضِلَّنَا عَنْ آلِهَتِنَا لَوْلَا أَن صَبَرْنَا عَلَيْهَا وَسَوْفَ يَعْلَمُونَ حَيْثُ يَرْوُونَ الْعَذَابَ مَنْ أَضَلُّ سَبِيلًا﴾^۸ ﴿أَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ أَفَأَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا﴾^۹ ﴿أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا﴾^{۱۰}

^۱ فتح الباری (۳۰۶/۵)، مسلم (۱۹۶۳/۴).

^۲ الشعراء (۱۷۳).

^۳ الصافات (۱۳۷-۱۳۸).

^۴ الحجر (۷۶).

^۵ الحجر (۷۹).

گالته کردنی خوانه ناسان به پیغه مبه‌ر (ﷺ)

خوای گه‌وره باسی خوانه ناسان ده‌کات که کاتی‌ک چاویان به پیغه مبه‌ر (ﷺ) بکه‌وتایه، ده‌یان‌کرده
 گالته‌جاری، وه‌ک خوای گه‌وره له‌ ئایه‌تیکی ترده‌فهرموویه‌تی: ﴿وَإِذَا رَأَوْا الَّذِي كَفَرُوا إِن
 يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا﴾^۱، واته: وه‌کاتی (موحه‌مه‌د (ﷺ)) ده‌بینین نه‌وانه‌ی بی‌باوه‌ربوون جگه‌له
 گالته‌و لا‌قرتی کردن به‌تو هیچی تر‌ناکه‌ن. مه‌به‌ستیان تیروتوانج لی‌دان و به‌که‌م سه‌یرکردنی بووه،
 لی‌رده‌دا ده‌فهرموویت: ﴿وَإِذَا رَأَوْكَ إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا أَهَذَا الَّذِي بَعَثَ اللَّهُ رَسُولًا﴾^۲، واته: وه
 (نه‌ی موحه‌مه‌د (ﷺ)) کاتی‌ک تو‌ببینن به‌س گالته‌ت پی‌ده‌که‌ن و ده‌لین ئا‌نه‌مه‌یه‌خوا نارده‌وویه‌تی به
 پیغه‌مبه‌ر؟! خوای گه‌وره‌یش دل‌خوشی پیغه‌مبه‌ر ده‌داته‌وه (ﷺ) ده‌فهرموویت: ﴿وَلَقَدْ أَسْتَهْزِئَ بِرُسُلٍ
 مِن قَبْلِكَ﴾^۳، واته: گالته‌جاریش به‌پیغه‌مبه‌ره‌پیش‌ووه‌کانیش کراوه‌وه‌ک چۆن ئیستا نه‌مانه‌به‌توی
 ده‌که‌ن، خه‌م مه‌خۆو دل‌گران مه‌به‌. وه‌ختی که‌تووشی سزا‌بوون نه‌و کاته‌ده‌زانی کی‌له‌سه‌ر پی‌ی
 ناراست بووه‌ده‌فهرموویت: ﴿إِنْ كَادَ لَيُضِلَّنَا عَنْ ءَالِهَتِنَا لَوْلَا أَن صَبَرْنَا عَلَيْهَا﴾^۴ ده‌یان‌گوت
 خه‌ریک بوو له‌عیباده‌تی بته‌کانمان مه‌لمان گپ‌یتته‌وه‌نه‌گه‌ر خۆگری و لی‌بران و جهر‌به‌زه‌یی خۆمان
 نه‌بوایه‌که‌مه‌ر کۆلیمان نه‌داو به‌رده‌وام بووین له‌سه‌ر بته‌پرستی، خوای گه‌وره‌ش مه‌ره‌شه‌یان لی
 ده‌کات که‌به‌و زووانه‌تۆله‌یان لی‌ده‌کاته‌وه‌و خۆی ده‌زانی چیان به‌سه‌ر دینی ﴿وَسَوْفَ يَعْلَمُونَ
 حَيْثُ يَرَوْنَ الْعَذَابَ﴾^۵ واته: له‌داهاتوودا ده‌زانن کاتی‌ک سزای خوا ده‌بینن کی‌پیکای ون‌کردوه.

خوانه ناسان نارمزووی خویان کردبووه په‌رستراوی خویان و له‌چواری ویتلر‌بوون

پاشان خوای گه‌وره پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ئاگادار ده‌کاته‌وه‌که‌مه‌ر که‌سی‌ک خودا گومراو به‌دبه‌ختی
 کردبی‌ت، هیچ که‌سی‌ک ناتوانی پی‌نیشان بدات، غه‌یری خوا خۆی نه‌بی‌ت، وه‌ده‌فهرموویت: ﴿أَرَأَيْتَ
 مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ﴾^۱ واته: تو‌نه‌و که‌سه‌ت نه‌دی که‌مه‌رچی ئاره‌زوو بکات و دلی پی‌ی خوش‌بی‌ت
 نه‌وه‌ده‌کات و ده‌یکاته‌ئایین و پی‌چکه‌ی خۆی، وه‌ک خودای گه‌وره له‌ئایه‌تیکی ترده‌فهرموویه‌تی:
 ﴿أَفَمَن زُيِّنَ لَهُ سُوهُ عَمَلِهِ فَرَأَاهُ حَسَنًا فَإِنَّ اللَّهَ يُضِلُّ مَن يَشَاءُ وَيَهْدِي مَن يَشَاءُ فَلَا تَذْهَبُ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ
 حَسْرَةً﴾^۲، واته: ده‌ی ئایا که‌سی‌ک کرده‌وه‌ی خراپی خۆی بۆ جوان کراوه‌و جوانی ده‌بینیت (وه‌ک

^۱ الانبياء (۲۶).^۲ الرعد (۲۲).^۳ الفاطر (۸).

که سیکه پیوه ری چاکه و خراپه ی بریتی بیت له نایین) وه به راستی خوا هر که سیکی بوی گومرای دهکات، وه هر که سیکی بوی پینموونی دهکات دهی که واته به خهفت خواردن له بهر (نیمان نه هینانی) نه وان خوت مه فیه وتینه. بویه لیژه شدا فهرموویه تی: ﴿أَفَأَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا﴾ واته: نایا بۆ نه مهش هر تو زامنیانی؟ نیبنو عه باس ده لی: له زه مانی نه فامیدا (جاهیلیه تدا) پیای و مه بوو ماوه یه کی زور به ردیکی سپی ده په رست، نه گهر به ردیکی جوانتر له وهی بدیبایه - به چاکتر بزانیایه - نه و به رده ی ده په رست و وازی له به رده پیشوه که ده هینا. ^۱ پاشان خوی گهره فهرموویه تی: ﴿أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا﴾ واته: تو واده زانی نه وانه زور به یان ده بیستن و ده فامن و تیده گهن، نه خیر نه وانه له ئازهلک که به ره لایه و به و کیوانه وهیه ویلترن، چونکه نه و ئازهلانه به پیی نه و به رنامه یه ی بویان داریژراوه مه لسوکه وت ده کهن، به لام نه مانه بۆ عیباده تی خودای گهره دروستکراون که ته نهایه و هاوه لی نیه، که چی ده پۆن غهیری خودا ده په رستن و ده یکه نه شهریکی خودا، پاش هینانه وهی نه و مه موو به لگه یه بویان و په وانه کردنی پیغه مبه ران بویان (سه لامی خویان لی بیت).

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى رَبِّكَ كَيْفَ مَدَّ الظِّلَّ وَلَوْ شَاءَ لَجَعَلَهُ سَاكِنًا ثُمَّ جَعَلْنَا الشَّمْسُ عَلَيْهِ دَلِيلًا﴾ ٤٥ ﴿ثُمَّ قَبَضْنَاهُ إِلَيْنَا قَبْضًا يَسِيرًا﴾ ٤٦ ﴿وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِبَاسًا وَالنَّوْمَ سُبَاتًا وَجَعَلَ النَّهَارَ نُشُورًا﴾ ٤٧

چهند به لگه له سه ر بوونی خودا و ده سه لاتی فراوانی

لیژه دا خوی گهره دیته سه ر باسو پوونکردنه وهی نه و نیشانانه ی که به لگهن له سه ر بوونی خویی و توانا و ده سه لاتی له وه دیهینانی نه و مه موو شتانه له گیانله به رو بیگیان و له یه ک جیاوازو دژ به یه که، خوی گهره فهرموویه تی: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى رَبِّكَ كَيْفَ مَدَّ الظِّلَّ﴾، واته: نایا نابینی په روه ردگارت چون سیبه ری دریزکردۆته وه. نیبنو عه باسو نیبنو عومه رو نه بولعالیه و نه بو مالیک و مه سروق و مو جامید و سه عیدی کوپی جوبه یرو نه خه عی و زه ماک و حه سه ن و قه تاده و سودی و که سانی تریش گوتویانه: ﴿مَدَّ الظِّلَّ﴾ مه به ست پیی نه و ماوه یه که له سپیده ی به ره به یانه وه ده ست پیده کات هه تا خوره لدیت. ^۲ ﴿وَلَوْ شَاءَ لَجَعَلَهُ سَاكِنًا﴾ واته: نه گهر خودا مه یلی لی بووایه له جیی خوی نه ده جولای به رده وام هر شه و ده بوو یان هر پۆژ ده بوو. وه ک خوی گهره فهرموویه تی: ﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ جَعَلَ اللَّهُ

^۱ الدر المنثور (۲۶۰/۶).

^۲ الطبري (۲۷۵/۱۹)، القرطبي (۳۷/۱۳).

عَلَيْكُمْ أَيْلَ سَرْمَدًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ^۱، واته: (نهی موحه مه د (ﷺ)) بلی مه والم بدهنی نه گهر خودا شهوتان بۆ دریژ بکاته وه (هر شه و بیت) تا پۆژی قیامت. وه فه رموویه تی: ﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ النَّهَارَ سَرْمَدًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ^۲، واته بلی: نه وه چۆنه نه گهر خوا بریاری نه وه بدات که تا پۆژی قیامت هر پۆژ بیت و شه و نه یه ت به دوایدا؟! پاشان خوی گهره ده فه رموویت: ﴿ثُمَّ جَعَلْنَا الشَّمْسَ عَلَيْهِ دَلِيلًا^۳ واته: خۆریشمان کردووه ته نیشانه بۆی، واته نه گهر خۆر مه لئه هاتایه به سهر شه ودا نه ده زانرا شه و چیه و پۆژ چیه، چونکه هه موو شتیك به دژی خوی ده ناسریت و چاکتر ده رده که ویت، قه تاده و سودی ده لئین: نیشانه یه که به دوی شه ودا دیت و شوینی ده که ویت هه تا هه مووی داگیر ده کات^۴. پاشان خوی گهره ده فه رموویت: ﴿ثُمَّ قَبَضْنَاهُ إِلَيْنَا قَبْضًا يَسِيرًا^۵ واته: پاشان نه و سیبهره هیدی هیدی و له سهرخۆ به ره و خۆمان ده به ینه وه و که مه که مه نایهیلین، سوری ده لی: (قَبْضًا خَفِيًّا) واته: زۆر به هیواشی هه تا وای لی دیت هیچ سیبهری نامینیت مه گهر له ژیر بان و دارو دره ختدا، هه مووی خۆر ده یگریته وه و لی ده دات، نه یوبی کوری موسا ده لی: ﴿قَبْضًا يَسِيرًا^۶ واته: که مه که مه^۷. خوی گهره ده فه رموویت: ﴿وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ أَيْلًا لِبَاسًا^۸ واته: هر خودایه که شه وی وا لی کردووه دنیای داپۆشیوه و له خوی پیچاوه، وه ک خوی گهره له ئایه تیکی تردا فه رموویه تی: ﴿وَالْأَيْلَ إِذَا يَغْشَى^۹، واته: سویند به و شه وه کاتیك هه مووشت داده پۆشیت وه فه رموویه تی: ﴿وَالنَّوْمَ سُبَاتًا^{۱۰} واته: خه ویشی کردووه ته هوی نه جۆلان و هه سانه وه ی لاشه چونکه نه ندانه کانی له ش ماندوو ده بن به هوی جم و جۆل و گهرانه وه له پۆژدا بۆ بژیوی به ده ست هینان، کاتیك که شه و دادیت لاشه له بزوان ده که ویت و ئارام ده گریته و ده هه سیته وه، نه و خه وه ی به سهردا دیت که ده بیته مایه ی هه سانه وه ی لاشه و ده روون پیکه وه ﴿وَجَعَلَ النَّهَارَ نُشُورًا^{۱۱} واته: پۆژی و لی کردووه که خه لکی هه ریه که و به لایه کدا ده چن و به شوین پۆژی خویاندا ده که رین به ده ستی بینن، وه ک خوی گهره فه رموویه تی: ﴿وَمِنْ رَحْمَتِهِ جَعَلَ لَكُمُ أَيْلًا وَالنَّهَارَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ

^۱ القصص (۷۱).^۲ القصص (۷۲).^۳ الدر المنثور (۲۶۲/۶).^۴ الدر المنثور (۲۶۲/۶).^۵ الليل (۱).

وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ^۱، واته: له به زهیی نهو (خوایه) که شهوو پۆزی بۆ دروست کردون بۆ نهوه نارام بگرن له (شهو) داو بۆ نهوهی بگه پین به دواي پۆزی و بههره ی خوادا (له پۆژدا) وه بۆ نهوهی سوپاسی خوا بکه ن (له سه ر نهو نیعمه تانه ی).

﴿وَهُوَ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا﴾^{۱۸} لِنُخْشِيَ بِهِ بَلَدَةً مَّيِّتًا وَنُشْقِيَهُ مِمَّا خَلَقْنَا أَنْعَمًا وَنَاسِيًّا^{۱۹} وَلَقَدْ صَرَّفْنَاهُ بَيْنَهُمْ لِيَذَكَّرُوا فَأَبَى أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا

كُفُورًا^{۲۰}

ههروه ها نه مهيش هه ر له تواناو ده سه لاتي خواي گه وره يه كه باكاني ناردوه وهك مزگينيهك. واته: به دواي بادا هه ور ديت، بايش چه ند جوړي هه يه و به زۆر شيوه پام هينراوه، نمونه له و بايانه: باي وا هه يه هه ور ده جولينييت يان هه ور هه لده گريت و ده ييات، باي واش هه يه له گه ل هه وردايه و مزگيني ده ره، هي واش هه يه له پيش هه وردا ديت زه مين پاك ده كاته وه، هي واش هه يه هه وره كان ده پيتينييت تا باراني لي بياريت، بويه خواي گه وره هه رمويه تي: ﴿وَهُوَ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا﴾، واته: وه نهو خوا زاتي كه باكان ده نيريت به مژده ده ر پيش ره حمه تي خوي، وه له ئاسمانه وه باراندوومانه ئاويكي پاكه وه كه ر. ياني نهو بايه وهك كه ره سه يهك - ئاليه تي ك - وايه شتي پي پاك ده كريته وه وهك گسكو وزه ي گه رمي و هاوشيوه ي نه مانه، نه بو سه عيد ده لي: گوتويانه: نه ي پيغه مبه ري خوا (ﷺ) ئايا ده ست نويز بگري ن له بيري بوزاعه (بُضَاعَة)؟ بيري كه لايه كي بوگه ن و سه كي توپيوي تي دايه. هه رموي: (ئاو پاكوكه ره وه و هيچ شتيك پيسي ناكات) شافيعي و نه حمه د رپوايه تيان كرده و نه بو داود و ترمزي به سه حيحيان داناوه و نه سائيش ده لي: هه رموده يه كي هه سه نه^۲. خواي گه وره هه رمويه تي: ﴿لِنُخْشِيَ بِهِ بَلَدَةً مَّيِّتًا﴾، واته: تا زه وي مردوي پي ببوژينيته وه. ياني زه مينيك كه ماوه يه كي زۆر چاوه پواني باراني كرده و زيندو كه ينه وه، كه وشكو بي گيان بووه و هيچ شتيكي تيانه پواوه، كاتي ك گياني تييه اته وه و نه رم بووه وه، ده زيه ته وه و هه موو جوړه گوليكي هه مه ره نكي تيايدا ده پويت، وهك خواي گه وره له ئايه تيكي تر دا هه رمويه تي: ﴿فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ﴾^۲، واته: جا كاتي ك بارانمان به سه ردا باراند زه وي

^۱ القصص (۷۳).

^۲ مسند للشافعي (۲۱/۱)، احمد (۳۱/۳)، ابو داود (۵۳/۱)، تحفة الاحوزي (۲۰۳/۱)، النسائي (۱۷۴/۱)، هه رموده يه كي باشه (حسن).

^۳ الحج (۵).

(پوه کی لی ده پویت) و ده جولئ زهوی کیف ده کات (به رز ده بیت). وه ده فهرموویت: ﴿وَسُقِيهٖ مِمَّا خَلَقْنَا أَنْعَمًا وَأَنْاسِي كَثِيرًا﴾ واته: بؤ نه وهی که هه موو گیانه وه ریک تیر ناو بکهین له ناژهل و مالات و نه و مرمدهی که پیوستان به ناو هیه بؤ خوارده وه و کشتوکال و به روبوومیان، وه ک خوی گوره فهرموویه تی: ﴿وَهُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا﴾^۱، واته: وه خوا نه و زاته یه که باران ده بارینئ له پاش نه وهی که خه لکی ناو مید بوون. وه فهرموویه تی: ﴿فَانْظُرْ إِلَىٰ ءَاثِرِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾^۲، واته: ئینجا سهیری ناسه واری (په یدابوون به) بارانی خوا بکه (وه ک کشتوکال و گژوکیا و دره خست) چۆن زهوی زیندوو ده کاته وه دوی مردن و وشک بوونی. پاشان خوی گوره ده فهرموویت: ﴿وَلَقَدْ صَرَّفْنَاهُ بَيْنَهُمْ لِيَذَّكَّرُوا﴾ واته: سویند به خوا به راستی ئیمه به چند جور نه م نشانمان گوی له نیوانیاندا تا بیر بکه نه وه. یانی بارانمان له م زه میندا باراندو له وی تردا نه مانباراند، وه هورمان نارد ده پویششت به سهر زهویه کداو تیده په پی لیئ ده چوو سهر زهویه کی ترو بارانیکی باشی لی ده باری و تیر ناوی ده کرد، که چی نه وهی له دوایه وه بوو ته نها دلۆپیکی له باران بهر نه ده که وت، هه موو کاریکی خودای گوره پره له نشانمان مه زن و له کارزانی تیرو ته واو، ئیبنو عه باس و ئیبنو مه سعود (په زای خویان لی بیت) ده لئین: هیچ سالیئک بارانی له سالیکی تر زیاتر لی ناباریت، به لام خوی گوره نه و بارانه ده گپیت بؤ هر شوینیکی مه یلی لی بیت، پاشان نه م نایه ته ی خویند: ﴿وَلَقَدْ صَرَّفْنَاهُ بَيْنَهُمْ لِيَذَّكَّرُوا فَأَبَىٰ أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا﴾^۳، واته: هه تا په ندو ناموزگاری وه ربگرن له وهی که خودا نه و زه مینه وشک و مردوو دهی زیندوو کرده وه هر به و جورده ش ده توانیت مردوو ده کان زیندوو بکاته وه و ئیسکه پزاوه کان و لاشه یان گیان تی بکاته وه، یان په ندو ناموزگاری وه ربگرن و بزائن که گرته وهی باران لییان هؤکاره که ی تاوان و خراپه کاری خویانه، تا واز بینن له گوناوه تاوان، ﴿فَأَبَىٰ أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا﴾ واته: به لام زوری نه م خه لکه جگه له سپله یی هیچیان ناویت، هر فین سهر پیچی فهرمانی خوا بکه ن، عیکریمه ده لی: ده لئین: بارانمان بؤ باری به موی فلانه شت و فلانه شته وه.^۴ وه ک له و فهرمووده یه دا که هاتوو له سه حیجی موسلیمدا له پیغه مبه ری خواوه (ﷺ) که پوژیک فهرمووی به هاوه له کانی له و شه وده دا که باران لیئ دابوون: (ثایا

^۱ شوری (۲۸).^۲ الروم (۵۰).^۳ الطبری (۲۸۰/۱۹).^۴ الطبری (۲۸۰/۱۹).

ده زانن په روه ردگارتان چی فرمووه؟ گوتیان: خواو پیغه مبه ره که ی ده زانن، فرمووی: (فرموویه تی: هندی له بنده کانم به یانی هله دهنستن بریایان به من هیه و هندیکیان بریای به من نیه، نه و که سه ی ده لی: بارانمان بو باری به هو ی فلانه شت و فلانه شته وه، نه وه نه و که سه بریای به من نیه، بریای به نه ستیره کان هیه).^۱

﴿وَلَوْ شِئْنَا لَبَعَثْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ نَذِيرًا﴾ (۵۱) ﴿فَلَا تُطِيعُ الْكَافِرِينَ وَجَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا﴾ (۵۲) ﴿وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَحِجْرًا مَحْجُورًا﴾ (۵۳) ﴿وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا﴾ (۵۴)

گشتگیری په یامی پیغه مبه رو مانده وی تادونیادونیایه و باسی به هره کانی خوا له سره مروی

خوا ی که وره ده فرمویت: ﴿وَلَوْ شِئْنَا لَبَعَثْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ نَذِيرًا﴾ واته: نه که ر مه یلمان لی بویه بو هه موو دیتا تیک پاسپارده یه کمان دهنارد بیانترسیښت و بانگیان بکات بو لای خودای مه زن، به لام به تایبه تی تۆمان په وانه کرد نه ی محمد (ﷺ) بو هه موو خه لکی سر زه مین، فرمانمان پی کردی که قورنایان پی بگه یه نی ﴿لَا تُذِرْكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ﴾^۲ واته: هه تا به و قورنانه ناگاداریان بکه م و نه وانه شی که پیان ده گات ناگادار بکه م. ﴿وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ مِنَ الْأَحْزَابِ فَالنَّارُ مَوْعِدُهُ﴾^۳ واته: وه هه رکه س باوه پی پی نه بیت له و کومه له و تاقمانه (نه وانه ی کوبونه وه له سره ردزایه تی نیسلام) نه وه ناگر جیگایه تی. وه ده فرمویت: ﴿وَلْيُنْذِرْ أُمَّ الْقُرَى وَمَنْ حَوْلَهَا﴾^۴ واته: هه روه ها بو نه وه ی دانیشتوانی مه که و ده و روبه ری ناگادار که یته وه و بیانترسیښتی. وه ده فرمویت: ﴿قُلْ يَأَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا﴾^۵ واته: بلی: نه ی خه لکینه به راستی من پیغه مبه ری خوا م بو هه مووتان. وه له هه ردو سه حیحه که دا هاتوو پیغه مبه ر (ﷺ) فرموویه تی: (په وانه کراوم بو سر سوریش و ره شیش) وه دیسان له هه ردو سه حیحه که دا هاتوو فرموویه تی: (پیغه مبه ران - سه لامی خویان لی بیت - په وانه کراون بو سر هوزه کانی خویان به تایبه تی، من په وان کراوم بو گشت خه لکی).^۶ بویه

^۱ مسلم (۸۲/۱).

^۲ الانعام (۱۹).

^۳ هود (۱۷).

^۴ الانعام (۹۲).

^۵ الاعراف (۱۵۸).

^۶ مسلم (۳۷۰/۱)، فتح الباری (۶۲۴/۱).

خوای گه وره فەرموویه تی: ﴿فَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَجَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا﴾ واته: که واته تو به گوئی بیباوه پان مه که به نه م قورئانه جیهادیکی گه وره یان له گه لدا بکه، ئیبنو عه باس ده لئى: یانی: به قورئان (جیهادیان بکه ن).^۱ ﴿جِهَادًا كَبِيرًا﴾ واته: به هموو توانایه که وه بجو به گزیاندا، وهك نه م نایه ته ده فەرموویت: ﴿يَتَأْتِيَ النَّبِيَّ جَهْدُ الْكُفَّارِ وَالْمُنَافِقِينَ وَأَغْلَظَ عَلَيْهِمْ﴾،^۲ واته: نه ی پیغه مبر (ﷺ) بجهنگ له گه ل بیباوه پان و دوو پواندا وه توندوتیژ به له گه لئاندا. پاشان خوای گه وره ده فەرموویت: ﴿وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ﴾ واته: نه و که سه ی که دوو ناوی دروست کردوه، شیرین و سویر - شور - ناوه شیرینه که وهك: ناوی پووبارو کانی و بیر که ناویکی سازگارو شیرین و خوشه، نه مه قسه ی ئیبنو جوره یجه و ئیبنو جهریریش هر وای وتووه، نه م مانایه مانایه کی راسته، چونکه هیچ ده ریایه کی مات و وه ستاو نیه له دنیا دا ناوه که ی شیرین و سازگارو خوش بیټ، خوای گه وره بویه باسی نه م دوو ناوه ی کردوه تا به نده کانی شوکری بکه ن له سه ر به هره کانی، چونکه ناوی شیرین نه و ناوه یه که ده پوات وهك پووبارو کانی و بیر له ناو زه وی دیته ده ره وه و دابه شی کردوه له نیوان خه لکیدا له هموو سه ر زه میندا به پیی پیویست بو خویان و گیانه وه رو ناودانی کشتوکال، ﴿وَهَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ﴾ واته: ناویکی تریان که تال و سویر - شور - ولینجه که بو خواردنه وه ناشیت وهك نه و ده ریایانه ی که له هموو دنیا دا هیه له پوژمه لات و پوژئاوادا، وهك ده ریای موحیت (بحر المحيط) و ده ریای یه مه ن و ده ریای قه لزه م و ده ریای به سه ره و ده ریای فارس و ده ریای چین و هیند و ده ریای پوم و ده ریای خه زه رو چه نده ها ده ریای تر له م شیوه و وینانه که وه ستاون و ناجولئین، به لام له زستاندا و له کاتی په شه بادا شه پول ده دن و به رز ده بنه وه، هه ندئ له و ده ریایانه به رز ده بنه وه و داده به زن - مه دو جه زریان - هیه، له سه ره تای هموو مانگیکدا به رز ده بینه وه هه لده چن، به لام له کاتیکدا مانگ به ره و کزی و که مبوونه وه پویشت ناوه که ده گه ریته وه شوینه پیشووه که ی خوی، کاتیک مانگ ده ستی کرده وه به هه لئاتن له یه که م پوژه وه تا چوارده پوژ ناوی نه و ده ریایه به رز ده بیته وه، پاشان دواى نه وه که مه که مه داده به زیت هه تا ده چیته وه دۆخی جارانی، نه مه ش هموو ده سه لات و توانای خوای گه وره ده رده خات که به و شیوه یه ده ریاکانی پام هیناوه. نه م هموو ده ریا مات و وه ستاوه ی که خوا دروستی کردوه سویر و خویاویه بو نه وه ی هه و به هوی نه و ده ریایانه وه بوگه ن نه بیټ و ژیان تیک نه چیټ و زه مین پیس نه بیټ و هه رچی تیدایه له

^۱ الطبري (۲۸۱/۱۹).^۲ التحريم (۹).

کیانه وەر بمریت، به لام که ناوی ده ریاکان سویر بوو هه واکهش پاك و چاکه و مردوووه که شی پاك و خاوینه و حه لاله و ده خوریت، بویه پیغه مبهری خوا (ﷺ) که پرسپاری لی کرا له ناوی ده ریا نایا ده ست نویژی لی بگرین؟ فه رموی: (ئاوه که ی پاك که ره وه یه و مردوووه که شی حه لاله) واته: خواردنی مرداره و بووه کانی حه لاله. ئیمامی مالیک و شافعی و زانایانی فه رموووه ریوایه تیان کردوووه به سه نه دی حه سه نه^۱. ﴿وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَحِجْرًا مَّحْجُورًا﴾ واته: له نیوان ناوی شیرین و سویردا له مبهری زور نه ستووری داناوه ﴿بَرْزَخًا﴾ واته: به رگر - له مبهر - له وشکایی زه مین، ﴿وَحِجْرًا مَّحْجُورًا﴾ پیکرک که پیکه نادات نه و دوو ناوه به یه کتری بگن. وه ک خوا ی گوره له نایه تی تر دا فه رموووه تی: ﴿مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْقِيَانِ ۚ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ ۚ﴾ ۱۹ ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾^۲، واته: دوو ده ریای به ره لا کردوووه که ده گن به یه ک، له نیوانیان به ربه ستیک هه یه تا ده ست دریژی بو یه ک نه که ن (تیکه ل نه بن) جا به کام نیعمه تانه ی په روه ردگارتان باوه پ ناکن. وه فه رموووه تی: ﴿أَمْ نَجْعَلُ الْأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلْ خِلَالَهَا أَنْهَارًا وَجَعَلْ لَهَا رَوَاسِيَ وَجَعَلْ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا أَمْ لَهُمْ مَعَ اللَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾^۳، واته: نایا زاتیک که زه وی کردوووه ته جیگای نارامی و نیشته جیبون وه له ناو (زه وی) یدا چند پووباری به دیه ی ناوه وه چند چپای گوره ی بو زه وی داناوه وه له نیوان دوو ناودا (شیرین و سویر) به ربه ستی داناوه (بو نه وه ی تیکه ل نه بن) نایا هیچ په رستراویکی تر هه یه له گه ل خوادا؟ نه خیر نیه، به لام زوربه یان نازانن. پاشان خوا ی گوره ده فه رموویت: ﴿وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا﴾ هه ر خودا خویه تی که له ناویکی لاواز مروقی دروست کرد پاشان پیکوپیک کی کردو به ژن و بالایی کی چاکی دایه و به مه یلی خوی کردیه نیرو می. ﴿فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا﴾ واته: ئینجا نه و ناوه ی کردوووه ته هوی په چه له ک و خزم، یانی: له یه که م جاره وه کوپی دایک و باوکی و پاشان به ژن هیئان له ناو یه کتریداو بوون به خزم و که سو کاری یه کتر، هه موو نه مانه گشتی له و ناوه لاوازه وه دی هیئاوه، بویه خوا ی گوره فه رموووه تی: ﴿وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا﴾ واته: وه په روه ردگارت هه میسه به ده سه لات و توانایه.

^۱ الموطأ (۲۲/۱)، مسند الشافعی (۲۳/۱)، أحمد (۳۶۱/۲)، أبو داود (۶۴/۱)، تحفة الاحوزی (۲۲۴/۱)، النسائی (۵۰/۱)،

ابن ماجه (۱۳۶/۱)، فه رموووه یه کی سه حیجه.

^۲ الرحمن (۲۱-۱۹).

^۳ النمل (۶۱).

﴿وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْ وَكَانَ الْكَافِرُ عَلَى رَبِّهِ ظَهِيرًا ۝٥٥﴾ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٥٦﴾ قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِلَّا مَنْ شَاءَ أَنْ يَتَّخِذَ إِلَيَّ رِبًّا سَبِيلًا ﴿٥٧﴾ وَتَوَكَّلْ عَلَى الْهِدْيِ الَّذِي لَا يَمُوتُ وَسَيَحْيِي بِحَمْدِهِ وَكَفَى بِهِ ذُنُوبٍ عَبَادِهِ خَيْرًا ﴿٥٨﴾ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ الرَّحْمَنُ فَسَلِّ بِهِ خَيْرًا ﴿٥٩﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ اسْجُدُوا لِلرَّحْمَنِ قَالُوا وَمَا الرَّحْمَنُ أَنَسْجُدُ لِمَا تَأْمُرُنَا وَزَادَهُمْ نُفُورًا ﴿٦٠﴾

بی عقلی و نه زانی بتپه رستان

خوای گه وره فره موویه تی: ﴿وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْ﴾ خوای گه وره باسی بی عقلی و نه زانی بتپه رستان ده کات که عبادته تی غه یری خودا ده که ن وه ک نه و بتانه ی که قازانجیان پی ناگه یه نن و ناتوانن توشی زیانیشیان بکه ن، به بی نه وه ی هیچ شتیکیان به دهسته وه بیت بیکه نه به لکه و له سه ری برۆن، و دزایه تی خواو پیغه مبه ره که ی (ﷺ) و موسلمانان ده که ن له بهر خاتری نه وان، بویه خوای گه وره فره موویه تی: ﴿وَكَانَ الْكَافِرُ عَلَى رَبِّهِ ظَهِيرًا﴾ واته: بیباوه پان به رده وام دژی په روه ردگاریان پشتیوانی یه کترن، یانی بوونه ته دوست و پشتیوانی نه وانه ی دژی خودان و له سه ر پی شهیتان به رامبه ر کومه لی خودا کارده که ن، بیگومان کومه لی خودا هه میشه زال و سه رکه وتوون، وه ک خودای گه وره فره موویه تی: ﴿وَأَتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ إِلَهًا لَعَلَّهُمْ يُنْصَرُونَ﴾ ﴿٧٤﴾ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ وَهُمْ لَهُمْ جُنْدٌ مُنْضَرُونَ﴾، واته: نه و شتانه ی که نه وانه ده یانپه رست هیچ سوودیکیان پی ناگه یه نن و زیانیشیان لی ناده ن، نه و نه فامانه ناماده ن له خزمه ت نه و بتانه دا گیانی خویان ببه خشن، به لام پاشه پوژو سه رکه وتن بۆ خواو پیغه مبه ره که ی (ﷺ) و خاوه ن باوه پانه له دنیا و قیامه تدا. موجه امید ده لی: ﴿وَكَانَ الْكَافِرُ عَلَى رَبِّهِ ظَهِيرًا﴾ واته: کافران پشتیوانی شهیتان ده که ن و ده بنه هاوکاری و له سه ر گوناو خراپه کاری به رده وامن.

پیغه مبه ر (ﷺ) مزگینید هرو ترسینه ره

پاشان خوای گه وره فره موویه تی به پیغه مبه ره که ی (ﷺ) ﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا﴾ واته: تۆمان ته نها بۆ نه وه ناردوه که مژده بده ی به خاوه ن باوه پان و خوانه ناسانیش بترسینیت مزگینی بده ی به و که سانه ی که گوپرایه لی فرمانه کانی خوا ده که ن به به هه شت و نه و که سانه ش بترسینی که دزایه تی فرمانه کانی خوا ده که ن به سزایه کی توند که تووشیان دیت. وه خوای گه وره ده فره موویت:

﴿قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ﴾ واته بلی: من هیچ پاداشتی کم ناوی له نیوه له سه ره نه م بانگه وازه و نه م ناگادار کردنه وه تان، ته نها له بهر په زامه ندی و خاتری خوا نه م کاره ده که م ﴿لَمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ﴾^۱، واته: بۆ نه و که سانه ی که بیانه ویته به پئی راستدا بپۆن له نیوه. ﴿إِلَّا مَنْ شَاءَ أَنْ يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا﴾ واته: کی ناره زوی لییه با به ره و په روه ردگاری خوی نه و پینگه و بهرنامه یه بگریته به رو نه وه ی که من بۆی هاتووم بیکاته بهرنامه ی زیان و له سه ری بپوات و بهرده وام بیت له سه ری. خوی گه وره فرمان ده کات به پیغه مبه ر (ﷺ) که هر خو نه ده ست خودا بده و باسی هه ندیک له سیفه ته گانی خودا خوی

پاشان خودای گه وره ده فره موویت: ﴿وَتَوَكَّلْ عَلَىٰ الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ﴾ واته: خۆت بده ده ستی خودا و پشت هر به نه و ببهسته له هه موو کاروباریکتدا، نه و خوییه ی که هر زیندووه و نامریت ﴿هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾^۲، واته: نه وه ل نه وه و دوايش نه وه و له بهر چاوه و نادیاره و له هه موو شت ناگاداره و په روه ردگارو کاربه ده ست و فرمانپه وای هه موو شته، بیکه ره دۆست و پشتیوان و جیی هانای خۆت، چونکه هر نه و پشتیوان و جیی هانایه، هر نه و بۆتو به سه و باشتین یارمه تیده رو لایه نگیره، وه ک فره موو یه تی: ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ﴾^۳، واته: نه ی پیغه مبه ر (ﷺ) پایگه یه نه (به خه ک) نه وه ی هینراوه ته خواره وه بۆت له لایه ن په روه ردگارته وه، وه نه گه ر وانه که ی نه وه پاسپییه که ی خوات رانه گه یاندووه به جیت نه هیناوه وه خوا تو ده پاریزیت له خه لکی (که بتکوژن). ﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِهِ﴾ سوپاسی نه و خودایه بکه و شوکرانه بژیی به و ته سبیحاتی بکه، بۆیه پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ده یفه رموو: (سبحانک اللهم ربنا وبحمدک)^۴، بیگه ردی بۆتو نه ی خوی خوشه ویست به سوپاس و ستایشه وه، خوداش ده فره موویت: ﴿قُلْ هُوَ الرَّحْمَنُ أَمَنَّا بِهِ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا﴾^۵، واته: هر نه و خوییه و ته نها بپرومان به نه و هیه و عیباده تی بۆ ده که یین و خۆمان ده ده ینه ده ستی. وه ک له نایه تیکی تردا

^۱ التکویر (۲۸).^۲ الحديد (۳).^۳ المائدة (۶۷).^۴ فتح الباری (۲/۳۲۸).^۵ الملك (۲۹).

فرمویه تی: ﴿رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا﴾^۱، واته: نه و په روه ردگار و دروستکهری
 پوژمه لات و پوژناوایه هیچ په رستراویکی به راستی نیه ته نها نه و نه بیت که و ابو بیکه به بریکاری
 خوت. پاشان ده فرموییت: ﴿وَكَفَىٰ بِهِ ذُنُوبًا عِבَادَةً خَيْرًا﴾ هه ر نه و به سه بو ناگادار بوون له
 گوناخی به نده کانی، به و هه موو زانیارییه ی که هیچی لی ون نابیت ﴿الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾^۲
 واته: نه و خودایه که هه ر زیندووه و نامریت ناسمانه کان و زه مینیشی و هدی هیناوه و په روه ردگار و
 فرمانپه واشیه تی و به هیزو تواناو ده سه لاتی خوی نه و حوت ناسمانه ی به و به رزی و فراوانیه وه،
 هه روه ها نه وزه ویه به و حوت چین و بارستایه وه چووه ته خواره وه و دروستی کردوه ﴿فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ﴾^۳
 ثُمَّ أَسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ واته: له شهش پوژداو پاشان له سه ر ته ختی فرمانپه وای خوی دامه زراوه و به
 کاره کانیادا راده گات و هه موو شتیك ته و او ده کات و ده یپریتته وه. وه ده فرموییت: ﴿ثُمَّ أَسْتَوَىٰ عَلَى
 الْعَرْشِ الرَّحْمَنُ فَسَلَّ بِهِ خَبِيرًا﴾ واته: هه ول بده له و که سه وه که زور زانایه لییه وه فیربه و شوینی
 بکه وه و چاوی لی بکه، پوون و ناشکرایه که هیچ که سیك نه وه نده ی پیغه مبه ر (ﷺ) زاناترو ناگادارتر
 نیه به ناسینی خودا که به نده و پیغه مبه ری خویه تی وه که وره و به پیزترین نه وه ی ئاده مه له دنیا و له
 پوژی قیامه تداو له خویه وه و به ئاره زوی خوی قسه ناکات به لکو نیگایه و له لایه ن خوداوه بو ی
 هاتووه، هه رچی نه و فرموی هه وه و هه رچی نه و باسی کردوه له لایه ن خواوه راسته، نه و
 پیشه وایه کی زور به توانایه که هه رچی ناکوکیه ک و دو به ره کیه ک ببی له هه ر شتیكدا، ده بیت خه لکی
 بو لای نه و بکه پرینه وه و کیشه کانیا ن لای نه و چاره سه ر بکه ن، هه ر شتیك ریکی کردار و گفتاری نه و بوو
 راسته و هه رچیش دژی بوو کاری پی ناکریت و وه رناگیریت با هه ر که سی کردبیتی یان گوتبیتی، خوی
 که وره فرمویه تی: ﴿فَإِنْ نَزَعْنَاهُ مِنْ شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ﴾^۴، واته: جا نه که ر دو به ره کیتان هه بوو
 شتیكدا نه وه بیگیرنه وه بو لای خوا و پیغه مبه ر (ﷺ) وه فرمویه تی: ﴿وَمَا أَخْلَفْتُمْ فِيهِ مِنْ شَيْءٍ
 فَحُكْمُهُ إِلَى اللَّهِ﴾^۵، واته: وه هه ر شتیك که تیایدا جیا وازبوون نه وه برپاره که ی بو لای خوا
 ده که پریتته وه. وه فرمویه تی: ﴿وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا﴾^۶، واته: قسه کانی په روه ردگارت

^۱ المزل (۹).^۲ النساء (۵۹).^۳ شوری (۱۰).^۴ الانعام (۱۱۵).

له هه وال داندا راسته و داد په روه رانه يه له فرماندان و پي پييه داندا، بويه فهرموويه تي: ﴿فَسَلِّ بِهِ خَيْرًا﴾ واته: سا تو له وانه ش بپرسه که زور زانا و شاره زان.

باسی خراپی بت په رستان

پاشان خوی گوره به په رچی موشريکه کان ده داته وه که کړنوش بو غه يری خوا ده بهن له بتو نه و شتانه ي که عياده تي بو ده کن ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ اسْجُدُوا لِلرَّحْمَنِ قَالُوا وَمَا الرَّحْمَنُ﴾ واته: وه کاتيک به وان بوتريت سوژده ببهن بو خوی ميهره بان ده ليين په حمان کييه؟ يانی: نيمه په حمان و په حيم ناناسين و نازانين کييه و چيه. بپوايان نه بوو به وه که خدا به په حمان ناوده بریت. وهک له پوژي حوده يبيه دا ئينکاريان کرد کاتي که پيغه مبه ر (ﷺ) فهرمووي به نووسه ره که (بنوسه بسم الله الرحمن الرحيم) گوتيان: نيمه په حمان و په حيم نازانين، به لکو بنووسه وهک چوڼ ده نووسي: -بسمك اللهم-^۱. بويه خوی گوره نه م نايه ته ي نارد: ﴿قُلْ أَدْعُوا اللَّهَ أَوْ أَدْعُوا الرَّحْمَنَ أَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى﴾^۲، واته: بلي نزاو هاوار له خوا بکه ن يان هاوار له په حمان بکه ن (يه کسانه) به هر کاميان نزاو هاواری بکه ن چونکه هر بو خوايه هه موو ناوه هره جوانه کان. واته: نه و خودايه په حمانيشه، له م نايه ته شدا فهرموويه تي: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ اسْجُدُوا لِلرَّحْمَنِ قَالُوا وَمَا الرَّحْمَنُ﴾ واته: نيمه نازانين په حمان چيه و دانی پيدا نانين. ﴿أَنَسْجُدُ لِمَا تَأْمُرُنَا﴾ واته: تو ده ته ویت نه وه ي تو فرماني پیده که ي بيناسين، نيمه سوژده ي بو به رين ﴿وَزَادَهُمْ نُفُورًا﴾ واته: به لکو زياتر دور ده که ونه وه و تهره ده بن، به لام نه و که سانه ي خاوه ن باوه پن خودای مه زن ده په رستن له په حمان و په حيم و هاوه لي بو دانانين و کړنوشی بو ده بهن، زانايان کؤکن له سر نه وه ي که نه م سوژده يه له سوره تي فورقاندا په وايه بو نه و که سه ي ده يخوینيت يان گوئی لی بيت سوژده به ریت، له و شوينه دا (والله سبحانه وتعالى أعلم).

﴿نَبَارَكُ الَّذِي جَعَلَ فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَجَعَلَ فِيهَا سِرَاجًا وَقَمَرًا مُنِيرًا﴾^(۶۱) وَهُوَ جَلِيلٌ أَيْلَ وَالنَّهَارِ خَلْفَةً لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يَنْكَرَ أَوْ أَرَادَ شُكُورًا^(۶۲)

باسی تواناو مه زنی خودا

خوی گوره باسی گه وره يی و پاکی و بيغه يی و ده سه لاتی خوی ده کات له سر جوانکاری نه و بوونه و هره پاژاوه يه له ناسماندا به و هه موو نه ستیره گه وره و هه مه جوړانه، نه مه قسه ي موجه اميد و نه بو

^۱ احمد (۲۶۸/۳) فهرمووده يه کی سه حيحه.

^۲ الاسراء (۱۱۰).

صالح و حه سه نو قه تاده یه.^۱ وهك خوی گه وده فره موویه تی: ﴿وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصْبِيحٍ﴾^۲،
 واته: سویند بیت بیگومان ناسمانی دنیا مان پازاندووه ته وه به چرای زور (ته ستیره). بویه لیږده دا
 فره موویه تی: ﴿نَبَارِكُ الَّذِي جَعَلَ فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَجَعَلَ فِيهَا سِرَاجًا﴾ واته: نه و خوره پووناكه وهك
 چرا وایه له م بوونه وهرده دا، وهك خودای گه وده فره موویه تی: ﴿وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَّاجًا﴾^۳، واته: چرای
 پرشنگدار ﴿وَقَمَرًا مِّنِيرًا﴾ واته: نه و مانگی كه پووناك بووه ته وه و تریفه ی دی به پووناکی ترو به
 شیوه یه کی تر كه له تیشکی خور ناچیت وهك خودا فره موویه تی: ﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَ الشَّمْسُ ضِيَاءً
 وَالْقَمَرَ نُورًا﴾^۴، واته: خوا زاتیكه كه خوری گپراوه به تیشك مانگیشی گپراوه به پووناکی. خوی
 گه وده باسی نوح دهكات كه گوتی به هوزه كه ی: ﴿الَّذِينَ تَرَوُا كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَوَاتٍ طِبَاقًا﴾^۵ وَجَعَلَ
 الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسُ سِرَاجًا^۶، واته: نایا نابینن كه خوا چوّن حوت ناسمانی دروست كردووه
 نهوم له سه ر نهوم، وه مانگی گپراوه له ناویاندا به پووناك و پویشی گپراوه به چرا. پاشان خوی گه وده
 فره موویه تی: ﴿وَهُوَ الْجَلِيلُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ خَلْفَةً﴾ واته: هر خویه كه شه و به دوی پوژداو پوژ به
 دوی شه ودا دینی، به دوی یه كداو له یهك ناتراژین، كه نه و پویشته نهوی تر به دوایدا دیت به
 به رده وامی، وهك فره موویه تی: ﴿يَغْشَى اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا﴾^۷، واته: پوژده به شه و داده پوشیت،
 پویش شوینی شه و ده كه ویت و به دوایدا ده پوات، وه فره موویه تی: ﴿لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ
 الْقَمَرَ﴾^۸، واته: خور بوی نیه بگات به مانگ. پاشان ده فره موویت: ﴿لَمَنْ أَرَادَ أَنْ يَذْكَرَ أَوْ أَرَادَ
 شُكْرًا﴾ واته: بۆ كه سیك بیه ویت بیر بکاته وه یان سوپاسی خودا بگات، له و شه و پوژده دا كه به
 دوی یه كتردا دین، وهختی عیباده تیش دیاری ده كه ن بۆ به نده كانی خودا، نه و كه سه ی كه به پوژ
 کاریکی بۆ نه كرا به شه و پیی هه ستیت و نه و كه سه ش به شه و بوی نه كرا به پوژ بیكات، له

^۱ الطبري (۲۸۹/۱۹)، البغوي (۳۷۴/۳).^۲ الملك (۵).^۳ النبأ (۱۳).^۴ يونس (۵).^۵ نوح (۵).^۶ الاعراف (۵۴).^۷ يس (۴۰).

فهرموده‌ی سه‌حیددا هاتووه: (خوای گه‌وره به شه‌و ده‌ستی دريژ ده‌کات بۆ نه‌وه‌ی له تاوانباری پۆژ خوش بييت وه به پۆژ ده‌ستی دريژ ده‌کات بۆ نه‌وه‌ی له تاوانباری يشه خوش بييت)،^۱ موحاميدو قه‌تاده ده‌لین: ﴿خَلْفَةً﴾ واته: شه‌و به و پۆژيش به پۆشنايه‌کي.^۲

﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا﴾ (۱۳) وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَمًا (۱۴) وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا (۱۵) إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا (۱۶) وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا (۱۷) ﴿

له سيفه‌ته‌گانی عه‌بده راسته‌گانی خوای ره‌حمان

ئه‌مه سيفه‌تی به‌نده خاوه‌نباوه‌ره‌گانی خودايه: ﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا﴾ واته: ده‌پۆن به پيۆه به ئارامی و زۆر له‌سه‌رخۆ به‌بی نه‌وه‌ی فيزيکه‌ن و خۆيان به زل بزانن. وه‌ک خوای گه‌وره له ئايه‌تيکی تر دا فهرموويه‌تی: ﴿وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا﴾^۳، واته: به لوت به‌رزی به‌پيۆه مه‌پۆ، ئه‌م عه‌بده راستانه‌ی خودای ميهره‌بان -ره‌حمان- ده‌پۆن به‌سه‌ر زه‌ويداو فيزناکه‌ن و لوتيان به‌رز نيه و منه‌ت ناکه‌ن به‌سه‌ريدا، مه‌به‌ست نه‌وه نيه وه‌ک نه‌خۆش پي‌ده‌که‌ن و پيا بازیده‌که‌ن! نا! به‌لکو به‌پي‌زترین نه‌وه‌ی ئاده‌م محمد (ﷺ) وه‌ختی ده‌پۆشت وه‌ک نه‌وه‌ی له به‌رزييه‌که‌وه بيته خواره‌وه‌و زه‌مین بۆ بي‌چريته‌وه و ابو، به‌لکو مه‌به‌ست به (هون): ئارامی و له‌سه‌رخۆيه، وه‌ک پيغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فهرموويه‌تی: (وه‌ختی هاتن بۆ نوێژ به‌په‌له مه‌يه‌ن بۆ نوێژ، به له‌سه‌رخۆیی بين بۆ نوێژ، نه‌وه‌ی فريای که‌وتن بيکه‌ن و نه‌وه‌يش له ده‌ستتان چو -فريای نه‌که‌وتن- دواي ته‌واوی بکه‌ن).^۴ خوای گه‌وره ده‌فه‌رموويت: ﴿وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا﴾ واته: مه‌ر کاتيک نه‌فامان قسه‌ی نابه‌جييان به‌رامبه‌ر کردن وه‌لاميان ناده‌نه‌وه، به‌لکو لي‌بورده‌و دل فراوانن، جگه له قسه‌ی چاک هيچ شتيکی تر نالین، وه‌ک پيغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فهرموويه‌تی: (مه‌تا نه‌زانان زياترو توندتر قسه‌ی به‌رامبه‌ر بکه‌ن نه‌و له‌سه‌رخۆتره) وه‌ک خوای گه‌وره فهرموويه‌تی: ﴿وَإِذَا سَكِمُوا اللَّفَوَّ

^۱ مسلم (۲۱۱۳/۴).

^۲ الطبري (۲۹۰، ۲۹۱/۱۹).

^۳ الاسراء (۳۷).

^۴ فتح الباري (۴۵۳/۲).

أَعْرَضُوا عَنْهُ^۱، واته: وه كاتى قسهى ناپه سهندو هيچ و پوچ ببيستن پشتى تيده كهن. ئيمامى نه حمده رپوايه تى كردووه له نوعمانى كوپى موقرنى موزهنه وه (نعمان بن مقرن المزني) ده لى پيغه مبهري خوا (ﷺ) فهرمووى: (پياويك قسهى وت به پياويك له لاي نه ودا، گوتى: نه و پياوهى كه قسهى پى وترا ده يوت: (عليك السلام) پيغه مبهري خوا (ﷺ) فهرمووى: بيگومان فريشته يه كه له نيوان ههردو وكتاندا هه موو بهرگري له تو دهوت، ههركاتيك نه و قسه به تو دهوت، فريشته يه كه پى نهوت: نابهلكوخوت، وه خوت شايسته ترى به وقسه يه، وه كاتى تو پيت دهوت: -عليك السلام- فريشته كه نه يوت: نا بهلكو خوت راي وه تو شايسته ترى به وه) واته: تو شايسته ترى به و سلاوه و پريزه كه له و پياوهى ده كهى كاتييك كه قسه ت پى ده لىت. نه م فهرمووده يه سه نه ده كانى حه سه نه، به لام زانايانى ترى فهرمووده رپوايه تيان نه كردووه.^۲ پاشان خواى گه وره باسى نه وه دهكات كه (بهنده راسته كانى خوا) شه وه كانيان چاكترين شه وه وهك نه فهرمووى: ﴿وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَمًا﴾ واته: نه و كه سانه، شه و تا به يان سوژده ده بن بو خواو وه ستاون به پيوه و عيباده تى خدا ده كه ن و فهرمانه كانى به جى ده هيننو شه ونويژ ده كه ن، وهك خواى گه وره له ثايه تيكي ترده فهرموويه تى: ﴿كَانُوا قَلِيلًا مِّنَ الَّذِينَ مَا يَهْتَفُونَ^۳﴾ (۱۷) وبلاشكار هم يستغفرون^۴، واته: نه وانه كه ميك له شه ودا ده خه وتن (نيتر هه شه ونويژيان ده كرد) وه له به ره به ياندا داواى ليخوشبوونيان ده كرد. وه فهرموويه تى: ﴿أَمَّنْ هُوَ قَنِيتٌ ءَانَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ﴾^۵، واته: (هاوبهش دانه ران چاكترن) يا كه سيك ملكه چو په رستكاره (بو خوا) و كاته كانى شه و به سوژده بردن و راوه ستان (له شه ونويژدا) به سه ر نه بات و له (سزاي) دواپوژ ده ترسييت و به هيواي به زه يى په روه ردگاربه تى؟ هه ر بويه خواى گه وره ليترده فهرموويه تى: ﴿وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا﴾ واته: نه وانه ي كه ده لىن نه ي خودايه لامانبنده له سزاي جه هه نه م، چونكه سزاي جه هه نه م به رده وامه و دوايى نايه ت، بويه حه سه نى به سري له م ثايه ته دا ﴿إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا﴾ نه فهرمووى: هه ر شتيك توشى نه وه ي ئاده م ببيت له دنيا دا ده پواو نامينييت نه وه پى ناگوترييت غه رام به لام نه و

^۱ القصص (۵۵).^۲ أحمد (۴۴۵/۵)، نه م فهرمووده يه پياوه كانى جى متعانه ن.^۳ الذاريات (۱۷-۱۸).^۴ الزمر (۹).

غهرامه‌ی که هر بهره‌دوامه و لاناچیت نه‌وه‌یه که هه‌تا نه‌رزو ئاسمان بمینیت ده‌مینیت. ^۱ سوله‌یمانی ته‌یمیش (سلیمان التیمی) هر وای گوتوو. ^۲ وه فهرموویت: ﴿إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا﴾ واته: به‌راستی جیگا و شوینیکی زور خراب و ناخوشه. خودای گهره ده‌فهرموویت: ﴿وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا﴾ واته: نه‌و که‌سانه‌ی که له کاتی مال به‌خشیندا زور ده‌ست بلو نین و زیاد له پیویست خهرج ناکه‌ن و زوریش چاوچنوک نین که سامان له مال و مندالیان بگیڤنه‌وه و پیویستیان دهرنه‌که‌ن. به‌لکو به‌ریکوپییکی مامه‌له له‌گه‌لیان ده‌که‌ن، چاکترین کاریش نه‌و کاره‌یه له‌و ناوه‌نده‌دا بیت. واته: نه زور ده‌ست بلوو نه زور ده‌ست قوچاو، ﴿وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا﴾ واته: به‌لکو مامناوه‌ندی له‌و نیوانه‌دا. وه‌ک خوای گهره فهرموویه‌تی: ﴿وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ﴾. ^۳ واته: وه ده‌ستت مه‌که کۆت به‌گه‌ردنتداو کراوه و به‌ره‌لاشی مه‌که به‌ته‌واوی. ﴿وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا ﴿٦٨﴾ يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا ﴿٦٩﴾ إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٧٠﴾ وَمَنْ تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَإِنَّهُ يَتُوبُ إِلَىٰ اللَّهِ مَتَابًا ﴿٧١﴾﴾

له سیفه‌ته‌کانی عه‌بده راسته‌کانی ره‌حمان دوورکه‌وتنه‌وه له شیرک و کوشتن و به‌دروشتی -

داوینپییسی -

نیمامی نه‌حمه‌د ریوایه‌تی کردوو له عه‌بدو‌لای کوپی مه‌سعوده‌وه ده‌لی: پرسیار کرا له پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) کام گونا‌ه گه‌وره‌تره؟ فهرمووی: (هاوه‌ل بۆ خوا بریاریده‌ی که نه‌و دروستی کردوی) ده‌لی: پاشان کامه؟ فهرمووی: (داوینپییسی - زینا - کردن له‌گه‌ل ژنی دراوسی‌که‌تدا) عه‌بدو‌لا. ده‌لی: بۆ پشتگیری نه‌م فهرمووده‌یه خوای گهره نه‌م نایه‌ته‌ی نارد: ﴿وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا﴾ واته: وه که‌سانیکن که له‌گه‌ل خوادا هیچ په‌رستراویکی ترناپه‌رستن و هیچ که‌سیک ناکوژن که خوا کوشتنی نه‌وی حهرام کردبیت به‌ه‌ق و په‌وا نه‌بیت وه زینا و داوینپییسی ناکه‌ن وه هر که‌س نه‌و تاوانانه بکات توشی

^۱ الطبري (۲۹۷/۱۹).

^۲ عبدالرزاق (۷۲/۳).

^۳ الاسراء (۲۹).

تۆله كەي ديت،^۱ هر بهم شيويه نه سائيش نهم حەديسه ي پيوايەت كردووہ . بوخارى و موسليميش
 پيوايەتيا نكردووہ.^۲ له سه عيدي كوپى جوبه يره وه كه بيستويه تى له ئيبنو عەباسه وه فەرمويه تى:
 هەندى كەس له موشريكه كان پياوى زۆريان كوشتبوو هەروەها داوينپيسى زۆريان كردبوو، پاش ئوانه
 هاتن بۆ لای پيغه مبهەر (ﷺ) وتیان: ئەوێ تۆ ئيائيت و بانگى خەلكى بۆ دەكەيت زۆر چاكە، پيمان
 بلى ئاخۆ ئەوێ كردوومانە كه فاره تى هەيه؟ نهم ئايەتە هاتە خوارە وه: ﴿وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ
 إِلَهًا آخَرَ﴾ نهم ئايەتەش هاتە خوارە وه: ﴿قُلْ يَعْبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ
 اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا﴾^۳، واتە: بيژه: ئەي بەندەكانى من ئەي ئوانەي كه به لادان له ئەندازە
 ناهەقيان له خويان كردووہ، نابيت ئيوە له بەزەيى خودا نا ئوميد بن، چونكه خوا له هەموو گوناھى
 چاوپوشى دەكات، خودا ليبور دەو دلوفانە، وه دەفەرموييت: ﴿وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا﴾ پيوايەت
 كراوہ له عەبدولاي كوپى عەمرە وه دەلى: ﴿أَثَامًا﴾ شيويكە لەناو جەھەنەمدا.^۴ عيكریمە دەلى: ﴿يَلْقَ
 أَثَامًا﴾ شيويكە لەناو جەھەنەمدا داوينپيسانى تيدا جەزەبە دەدریت. هەربە وشيوە يەش پيوايەت
 كراوہ له سه عيدي كوپى جوبه يرو موحاميدە وه.^۵ سودى دەلى: ﴿يَلْقَ أَثَامًا﴾ سزاي تاوانى خوى
 وەر دەگریت، نهم تەفسيرە ديارو نزیکترە له ئايەتە كه وه. وهك چۆن ئايەتەكانى دواوہ پوونيان
 كردووہ تە وه كه دەفەرموييت: ﴿يُضَاعَفْ لَهُ الْكَذَابُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ﴾ واتە: له پۆزى قيامەتدا سزاي بۆ
 چەند بارە دەبيتە وه و بەهيزتر دەگریت، ﴿وَيَخْلَدُ فِيهِ مُمْكِنًا﴾ واتە: هەر دەمي نيتە وه لەو سزايەدا به
 سوكو ريسوايى. پاشان خواي گەرە دەفەرموييت: ﴿مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا﴾ واتەك
 بيجگە له كه سيك تەوبەي كردبيت و باوهرى هيتا بيت كارو كرده وه ي چاكيشى كردبيت. ﴿إِلَّا مَنْ تَابَ﴾
 واتە: مەگين كه سيك له دنيا دا گەراييتە وه بۆ لای خوا و پەشيمان بو بيتە وه لەو گوناھانەي كه
 كردويه تى، بيگومان خواي گەرە ليبور دەيه و لى خوش دەبيت، نهم ئايەتە بەلگە يە لەسەر دروستى

^۱ احمد (۲۸۰/۱).^۲ النسائي في الكبرى (۴۲۰/۶)، فەرموودە يەكى سه حيجە.^۳ فتح الباري (۱۱۶/۱۲)، مسلم (۹۰/۱)، (۹۱).^۴ الزمر (۵۳).^۵ الطبري (۳۰۸/۱۹).^۶ الطبري (۳۰۸/۱۹).

تەوبە ی پیاو کوژ، وه هیچ دژایە تیە ک نیه له نێوان ئەم ئایە تە و ئەو ئایە تە ی سوره تی (نساء) دا که
 خۆ ی گە وەرە فرمویە تی: ﴿وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا
 وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا﴾^۱، واتە: وه هەر کە سێک ئیماندارێک بە دەس
 ئەنقەس بکوژێت ئەو تۆ لە ی ئەو کە سە دۆزەخە بە هەمیشە یی تیایدا دەبیّت و خوا خە شمی لی
 گرتوو و نە فرینی لی کردوو و سزایە کی گە وەرە ی بۆ ئامادە کردوو. ئەم ئایە تە هەر چە ندە له مە دینە
 هاتوو و خوارە وه بە لام پە هایە و (مطلقة) ئەو کە سە نه دە گریته وه که پە شیمان نابنە وه -تەوبە ناکەن-
 چونکە ئەم ئایە تە لیبوردنی بە ستوو بە پە شیمان بوونە وه وه له دنیا دا، پاشان خۆ ی گە وەرە له
 ئایە تیکی تردا فرمویە تی: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾^۲، واتە:
 بە راستی خوا خۆش نابێت لە وه ی که هاوە لی بۆ دابنرێت بە لام جگە له وه هەر چی بیّت لی خۆش
 دە بیّت له هەر کە سێک که (خوا) بیە وێت. وه له فرمودە ی سە حیددا هاتوو که پیغە مبه ری
 خوا (ﷺ) پە شیمان بوونە وه ی -تەوبە ی- پیاو کوژی بە لاوه دروست بووه، وه ک بە سەر هاتی ئەو
 کە سە ی که پیغە مبه ر (ﷺ) باسی کردوو که سە د پیاوی کوشتوو پاشان گە راوه تە وه بۆ لای خوا -
 تەوبە ی کردوو- خۆ دايش تەوبە کە ی لی قە بوول کردوو وه چە ند فرمودە ی تریش له م بارە ی وه
 هاتوو. ﴿فَأُولَٰئِكَ يَبْدِلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا﴾^۳، واتە: ئا ئەوانە خوا خراپە و
 تاوانە کانیان دە گوێت بە چاکە وه خوا هەمیشە لیبوردە ی بە بە زە ییە. ئیمامی ئە حمد پیاویە تی
 کردوو له ئە بو زە پە وه پە زای خۆ ی لی بیّت، دە لی: پیغە مبه ری خوا (ﷺ) فرموی: (من ئاگاداری
 دوا یین کە سم له ناو ئاگر دێتە دەر، وه دوا یین کە سیش له خە لکی بە هە شت که دە چێتە بە هە شت،
 پیاویک دە هیتریت دە فرمویت: گونا هە گە وەرە کانی بسپرنە وه پرسیا ری له گونا هە بچوو کە کان لی
 بکەن، دە لی: پێ ی ئە لێن: فلانە پۆ ژە ئە وە ت کردو ئە وە ت کردو ئە وە ت کرد وه فلانە پۆ ژیش ئە وە ت
 کردو ئە وە ت کردو ئە وە ت کرد، پیاو ه کە ش ئە لی: بە لی ناتوانم نکولی له هیچ شتی ک له وانه بکەم، پێ ی
 دە گو تریت: بێ گومان بۆ هەر تاوانی کت له و تاوانانە چاکە یە کت بۆ هە یە، پیاو ه کە ئە لی: ئە ی
 پە روە ردگارم هە ندی شتم کردوو لیڕە دا چاوم پێ ی ناکە وێ) ئە بو زە پ دە لی: پیغە مبه ری خوا (ﷺ)
 پێ کە نی هە تا دانی پیروزی دەرکە وت.^۴ موسلیمیش بە تە نها پیاویە تی کردوو. ^۴ ئیبنو ئە بی حاتم

^۱ النساء (۹۳).^۲ النساء (۱۱۶).^۳ أحمد (۱۷۰/۵).^۴ مسلم (۱۷۷/۱).

پیوایه تی کردوو له نه بو جابیره وه که گوئی له مه کحول بوو قسه ی ده کرد ده لی: پیاوئیکی گه وره و به ته من که برۆکانی که تبوو به سهر چاویدا هات و گوتی: نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) پیاوئیکی ناپاک و به دکار که هیچ تاوان و خراپه یه که نه ماوه که دهستی بۆ نه بردییت، خو نه گه ر تاوانه کانی دابه ش بکرییت به سهر خه لکی هه موو ئاسمانه کان و زه میندا به شیان ده کات ئایا په شیمان بوونه وه - ته وبه ی - بۆ هه یه؟ (واته: ته وبه ی لی قبول ده کرییت؟) پیغه مبه ری خوا (ﷺ) پیی فه رموو: (ئایا موسلمان بوویت - واتا موسلمان بوونی خو ت پاگه یاندوو -؟) پیاو وه که وتی: به نسیبه ت منه وه (أشهد أن لا اله الا الله وحده لا شريك له، وأن محمداً عبده ورسوله) پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموو: (بیگومان خودا خوش ده بییت له تو، مادام تو ئاویت، خراپه کانیش ت ده گریی به چاکه) گوتی: نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ناپاکی و به دکاریه کانیشم؟ فه رموو: (ناپاکی و به دکاریه کانیش ت) پیاکه وه پویش ت و هه ر (لا اله الا الله و الله اکبر) ی ده کرد (يُهْلَل وَيُكَبَّر)،^۱ پاشان خوا ی گه وره باسی په حمه تی بیپایانی خو ی ده کات بۆ به نده کانی، نه وانه ی که په شیمان ده بنه وه له گونا و له دنیا دا با هه ر تاوانیکیان کردییت، گه وره یان بچووک، زۆر بییت یان که م. خودای مه زن ده فه رموییت: ﴿وَمَنْ تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَإِنَّهُ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ مَتَابًا﴾ واته: هه ر که سی که به راستی په شیمان بیته وه و ئاکاری چاک بکات خودا ته وبه ی لی قه بول ده کات و ده گه ریته وه بۆ لای خوا به گه رانه وه یه کی ته واو، وه ک خوا ی گه وره له ئایه تیکی تر دا فه رموویه تی: ﴿وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا﴾^۲، واته: وه هه ر که س کرده وه یه کی خراپ بکات یان سته م له خو ی بکات پاشان داوا ی لیخوش بوون له خوا بکات ده بینیت خوا لیبورده ی میهره بانه. وه فه رموویه تی: ﴿أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ﴾^۳، واته: ئایا نه یانزانوو وه که بیگومان هه ر خوا ته وبه و په شیمانی له به نده کانی وه رده گرییت. وه فه رموویه تی: ﴿قُلْ يَاعِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ﴾^۴، واته: (نه ی موحه مه د (ﷺ) بلی: نه ی به نده کانم نه ی نه وانه ی که خو تان زۆر گونا هبار کردوو نا ئومید مه بن له میهره بانی و به زه یی خودا (واته: بۆ نه و که سانه ی که ته وبه ده که ن).

^۱ الدر المنثور (۶/۲۸۱).^۲ النساء (۱۱۰).^۳ التوبة (۱۰۴).^۴ الزمر (۵۳).

﴿وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا﴾ (۷۲) ﴿وَالَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخْرُوْا عَلَيْهَا سُومًا وَغَمًّا﴾ (۷۳) ﴿وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا﴾ (۷۴)

وه هندیکیتر له سیفه ته کانی به نده راسته کانی په حمان

نه مېش په کیکی تره له سیفه ته چاکه کانی به نده کانی په حمان که هرگیز شایه تی درو ناده و
 قسه ی ناشیرین و خراب و دور له دین و پرپوچ به ده میاندا نایه، عمری کوپی قهیس ده لی: ﴿لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ﴾ واته: له شوینی قسه ی ناشیرین و خرابی تیدا بکریت دانانیشن، دیسان نه وه شی
 وتووه: مه به ست به و نایه ته ی ده فهرموویت: ﴿وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ﴾ ﴿الزُّورَ﴾ واته: درو
 مه لېه ستن بو خه لکی به ناره زوو - به عمده - وه له هر دوو سه حیحه که دا هاتووه له نه بو به کره وه
 ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرموویه تی: (نایا هه والتان بده می دهریاره ی گوره ترین تاوانی ناو
 تاوانه مه زنه کان؟) سی جارنه مه ی فهرموو، گوتمان: به لی نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ)! فهرمووی:
 (بابزان قسه ی درو مه لېه ستن و شایه تیدانی درو یه) به رده وام ده یگوته وه هه تا (له دلی خوماندا) گوتمان:
 خوزگه بیده نگ ده بوو^۱. له نایه ته که وه وا دهرده که ویت که مه به ست به ﴿لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ﴾ وَإِذَا مَرُّوا
 بِاللَّغْوِ واته: ناماده ی شایه تی درو نابن، خو نه گهر جاری پی بکه وی به ویدا برپون خویانی لی لاده دهن
 و خویان ده پارین، بویه خوی گوره فهرموویه تی: ﴿مَرُّوا كِرَامًا﴾ واته: تیپه پ ده کن به پیزه وه.
 دیسان خوی گوره باسی سیفاتی عه بده راسته کانی په حمان ده کات و ده فهرموویت: ﴿وَالَّذِينَ إِذَا
 ذُكِّرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخْرُوْا عَلَيْهَا سُومًا وَغَمًّا﴾، واته: وه که سانیکن کاتیک ناموزگاری بکرین به
 نایه ته کانی په روه ردگاریان ناکه ون به سه ریاندا به که پی و کوپی. وه له نایه تیکی ترده خویان مه زن
 هر باسی عه بده راسته کانی خودا ده کات و ده فهرموویت: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ
 قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾^۲ واته: خاوه ن باوه پان نه وانه هر
 که ناوی خوا برا دلیان ترسی لی دهنیشیت و کاتیک قورنایان به سه ردا ده خوینریت برپایان زیاتر
 ده بیت و هر خویان به خوا ده سپین، به پیچه وانه ی خوانه ناسه وه که وه ختی گوئیان له قورنایان بوو

^۱ فتح الباری (۳۰۹/۵)، مسلم (۹۱/۱).

^۲ الانفال (۲).

هېچ كارىيان لى ناكات و نايانگورپيت به لكو هر له سهر خراپى و لاسارى و خوانه ناسى و گومراپى خويان
 به رده وامن، وهك خواى گه وره ده فهرموويت: ﴿وَإِذَا مَا أَنْزَلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُمْ مَّن يَقُولُ أَيُّكُمْ زَادَتْهُ هَذِهِ
 إِيْمَانًا فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا فزَادَتْهُمْ إِيْمَانًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿١٢٤﴾ وَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فزَادَتْهُمْ
 رِجْسًا إِلَىٰ رِجْسِهِمْ﴾^۱، واته: وه كاتيک که سورپه تيک بنيردرپته وه خواره وه (له قورئان)،
 (دوپروه کان) هى وایان هه يه ده لى: کام له ئیوه به م (سورپه ته) باوه پى زیادى کرد؟ جا ئه وانه ی که
 باوه پریان هیناوه ئه وه ئیمانیان زیاد ده کات (و به هیتر ده بیئت) وه ئه وان مژده به خشن و خوشحالن،
 به لام ئه وانه ی له نیو دلیاندا نه خوشی (ناپاکى) هه يه ئه وه ئه و سورپه ته پیسی و ناپاکى تریان بۆ زیاد
 ده کات سهره پای پیسی و ناپاکى خويان. واته: ئه وانه ی که ناو دلیان نه خوشه، زیاتر ده ست ده ده نه
 خوانه ناسى. لیله دا خواى گه وره ده فهرموويت: ﴿لَمْ يَخْرُوْا عَلَيْهَا ضُمًّا وَعُمْيَانًا﴾ واته: به پیچه وانه ی
 خوانه ناسه وه که کاتى گویان له قورئان بوو کاریان تیناکات، له سهر بییدینی خويان به رده وامن وهك
 نه وه ی که پو کوپرن هېچ نابیس و نابین، خواى گه وره ده فهرموويت: ﴿وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا
 مِنْ أَرْوَاحِنَا وَذَرِكُنَا فُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا﴾، واته: ئه وانه ی که داوا ده که ن له خواى
 گه وره که له پشت و په چه لکی ئه وان و هاوسه ره کانیان مندا لانیکی واپیدا بین که گوپراپه لى فرمانی
 نه و بکه ن و ته نها نه و بپهرستن و شهریکی بۆ دانه نین، ئیبنو عباس ده لى: مه به ستیان نه وه يه له و
 که سانه بن که په پره وى فرمانه کانى خوا ده که ن، وه ببه مایه ی چاوپوشنى بۆیان له دنیاو له
 قیامه تدا،^۲ ئیمامى نه حمده له جوبه یری کوپى نوفه یره وه پړوايه تى کردوه ده لى: پوژئى له لای
 میقدادی کوپى نه سوهد دانیشتبوین، پیاویک به لایدا تیپه پى و گوتى: خوشبه ختى بۆ نه و نوو چاوه ی
 که پیغه مبه رى خواى (ﷺ) بینى، چه زمان ده کرد نه وه ی تو چاوت پى که وتووه و بینيوته ئیمه ش
 چاومان پى بکه وتایه و له وى بووینایه، میقداد تورپه بوو، منیش سهرم سورپا چونکه نه و پیاوه غه یری
 قسه ی چاک هېچى تری نه گوت، پاشان میقداد پروی کرده پیاوه که و گوتى: چى و ده کات له پیاو که
 ئاوات بخوازیت که ئاماده ی شتيک بیئت که خوا پیشانى نه داوه، له کاتيکدا نازانى نه گهر ئاماده بووايه
 چون ده بوو له و کاته دا، سویند به خوا زور هوز له کاتى پیغه مبه ر (ﷺ) دا هه بوون و بړوايان پى نه کردو
 شوینی نه که وتن. خواى گه وره به ده م و چاودا پايکیشان به ناو جه هه نه مدا، بۆچى سوپاسى خواى
 گه وره ناکه ن له سکی دایکتان هینانیه دنیاوه، غه یری خودا که سى ترتان نه ده ناسى و بړواتان به و

^۱ التوبة (۱۲۴-۱۲۵).^۲ الطبري (۳۱۸/۱۹).

په يامه بوو كه بۆتان هات له لايهن پيغه مبه ره كه تانه وه و لهو به لايه پرگارتان بوو كه خه لكى تر تووشيان هات؟ خوى گه وړه پيغه مبه رى (ﷺ) په وانه كرد له كاتيكدا كه هيچ پيغه مبه ريك تووشى نه و ناره حه تيه نه بووه، لهو چهرخى نه فاميدا كه چاكترين ناين له لاي نه وانه عيباده تى نه و بتانه بووه كه په رستويانه، وه ختى پيغه مبه ر (ﷺ) هات و قورئانى هينا هه ق و ناهه قى به و قورئانه ليك جياكرده وه، باوك و كورپيشى له يه كترى جياكرده وه، پياوى وا هه بوو باوك و كورپيان برى خوانه ناسى هه بوو، خوى گه وړه قفلى دلى نه وى كردووه ته وه و شاره زاي كردووه به وى هيناوه، ده يزاني نه گه ر پيش به وى هينان به مردايه له ناو ئاگردا ده بوو، خو نه گه ر بيزانيايه خوشه ويسته كه ي له ناو ئاگردايه نه ده بووه مايه ي چاپووشنى، بۆيه خوى گه وړه فه رمويه تى: ﴿وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ

أَعْيُنٍ﴾ نه م فه رموده يه سه نه ده كانى راستن، به لام زانايانى ترى فه رموده نه يان هيناوه.^۱ ﴿وَأَجْعَلْنَا لِلْمُنَافِقِينَ إِمَامًا﴾ واته: بمانكه به پيشه وى خو پاريزان، ئيبنو عه باسو حه سه ن و سودى و قه تاده و په بيغى كورپى نه نه س ئه لئين: بمانكه به پيشه وايه ك كه خه لكى شوينمان بكه وىت له چاكه دا.^۲ نه وانه شاره زاو رپى نيشانده رن و بانگخوانن بۆ سه ر چاكه پييان خوشه عيباده تى خو يان به سه تن به عيباده تى مال و مندال و كه سو و كاريانه وه و نه و خيرو چاكه يانه سووده كه ي بگاته كه سانى تريش، له بهر نه وه ي زياتر تووشى خيرو پاداشت ببن، بۆيه له سه حيحى موسليمدى هاتووه له نه بو هوره يره وه - په زاي خوى لى بيت - ده لى: پيغه مبه رى خوا (ﷺ) فه رمويه تى: (وه ختى نه وه ي ئاده م - منالى ئاده م - مرد كردارى ده وه ستييت له سى شتدا نه بيت: مندالئيكى چاك كه دوعاى بۆ بكات يان زانستى سودى لى وه رگيريت دواى خوى يان خيرئيكى به رده وام و نه براوه - صدقه جاريه -^۳

﴿أُولَٰئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا﴾ (٧٥) خَلِيدٌ فِيهَا حَسَنَتٌ

مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٧٦﴾ قُلْ مَا يَعْبُؤُنَا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا ﴿٧٧﴾

پاداشتى عه بده راسته كانى په حمان و هه ره شه له خه لكى مه ككه

وه ختى خوى گه وړه باسى سيفاتى عه بده خاوه نباوه په كانى كرد كه چهند سيفه تى جوان و

شيرينيان هيه له قسه و مه لئسو كه وت و كردارو په فتارياندا پاشان نه فه رموى: ﴿أُولَٰئِكَ يُجْزَوْنَ

الْغُرْفَةَ﴾ واته: نه وانه ي نه م خوره وشته جوانانه يان هيه له پوژى قيامه تدا وان له ناو هۆده كانى

^۱ أحمد (۲/۶).

^۲ الطبري (۳۱۹/۱۹).

^۳ مسلم (۱۲۵۵/۳).

به هشتدا ﴿الْفُرْقَان﴾ واته: به هشت، نه بو جه عفرى باقرو سه عیدی کوپی جوبه یرو زه ححاک و سودی ده لئین: به هشت ناوبراوه به هوده (الغرفة) له بهر به رزیه که ی ﴿بِمَا صَبَرُوا﴾ واته: به هوی نه و خوراکریانه وه که گهردنگین به و فرمانانه وه که خوی گه وره داوای لی کردن، ﴿وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا﴾ واته: له ناو به هشتدا به سلاو پیز لیگرتنه وه پیشوازیان لی ده کړیت و قه دریکى زوریان لی ده گیریت، فریشته کان له هه موو ده رگاگانه وه ده چنه لایان و پییان نه لئین: سلاوتان لی بیت به هوی نه و خوراکریه تانه وه، پیروژتان بیت نه شوینه چاک و پر به خته وه ریه، ﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ واته: تا هه تابه تییدا ده میننه وه و لیی ده رناچن و ناگو یزیننه وه و نامرن و له ناو ناچن، خوشیان نایانه وی برپونه ده ره وه لی. وهک خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿وَأَمَّا الَّذِينَ سَعِدُوا فِى الْجَنَّةِ خَالِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ﴾، واته: به لام نه وانه ی که به خته وهر کراون نه وه له به هشت دان به هه میشه یی ده میننه وه تیایدا تا ناسمان و زهوی بمینیت. وه لییره دا خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿حَسُنَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا﴾ واته: جی و شوینیکى زور خوش و پاک و دلرفینه، پاشان خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿قُلْ مَا يَعْبَوْنَ بِكُلِّ رَبِّ لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ﴾ واته: خودا هیچ باکی نییه لیتان و لیتان ناپرسیته وه، نه گه ر نه پیهرستن و دوعاو نراتان نه بیت، چونکه خه لکی بو نه وه دروست کردووه بیهرستن و شهریکى بو بریار نه دهن و به یانیا و نیواران هه ر باسی په سه نی و پاکى و بی عه یی نه و بکن، ﴿فَقَدْ كَذَّبْتُمْ﴾ واته: به بیگومان نه ی خوانه ناسه کان نیوه نیسلام به درو نه زانن، ﴿فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا﴾ واته: به م زوانه به هوی نه و بی دینییه تانه وه تووشی سزاو توله ی سهخت و قریبون ده بن له دنیاو له قیامه تدا، له و سزایانه ی که خوا تووشی خوانه ناسانی قورپه یشی کرد جهنگى به در بوو که زوریک له قورپه یشیه کان کوژران و دهست به سه ر کران، وهک عه بدولای کوپی مه سعود و ثوبه یی کوپی که عبو موحه مه دی کوپی که عبی قوره زى و مواهیدو زه ححاک و قه تاده و سه دی و که سانی تریش و توویانه و نیمه ش و مانایان لیك داوه ته وه.^۱ حه سه نی به سرى ده لی: ﴿فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا﴾ واته: تووشی سزا ده بن له پوژى قیامه تدا به

^۱ هود (۱۰۸).^۲ الطبری (۳۲۴/۱۹)، و عبدالرزاق (۷۲/۳).

به رده و امی. هیچ جیاوازیه که له نیوان نه م دوو قسه یه دا نیه، کوتایی ته فسیری سوره تی (الفرقان) سوپاس و ستایش بۆ خوی گه وره.

ته فسیری سوره تی (الشعراء) له مه که هاتوو ده خواره وه

له ته فسیری (مالك) دا که رپوایه ت کراوه لیه وه ناوبراوه به سوره تی جامیعه (الجامعة)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿طس﴾ ١ تِلْكَ ءَايَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ ٢ لَعَلَّكَ بَنِيعٌ نَفْسَكَ ٣ اَلَا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ٤ اِنْ نَشَأْ نُزِّلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ ءَايَةً فَظَلَّتْ اَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ ٥ وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ ذِكْرِ مِنَ الرَّحْمَنِ مُحْدَثًا اَلَّا كَانُوا عَنْهُ مُعْرِضِينَ ٦ فَقَدْ كَذَّبُوا فَسَيَاتِيهِمْ اَنْبَتُوا مَا كَانُوا بِهٖ يَسْتَهْزِءُونَ ٧ اَوَلَمْ يَرَوْا اِلَى الْاَرْضِ كَمْ اَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ٨ اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُّؤْمِنِينَ ٩ وَاِنَّ رَبَّكَ لَهٗوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ١٠

قورئان و گوی پینه دانی خوانه ناس پی و خودا مه یلی لیبووایه ملی پی که چ ده کردن و برپایان ده هیئاله پی شه وه قسه مان له سه ر نه م پیتانه - ط، س، م - کرد له سوره تی (البقرة)، پیویست ناکات لی ره دا جاریکی تر باسی بکه ینه وه، ﴿تِلْكَ ءَايَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ﴾ واته: نه مه ئایه ته کانی قورئانه که دیار و پونن، واته: زۆر واتا کانی ئاشکرا و پوونن و هه ق و ناهه ق و گومرایی و له شاره زایی جیا ده کاته وه. خوی گه وره ده ره رموویت به پیغه مبه ر (ﷺ): ﴿لَعَلَّكَ بَنِيعٌ نَفْسَكَ﴾ واته: له وانه یه خۆت له ناو به ری که نه وه نده هه ول نه ده ی و خه فه ت ده خۆی و دلگران ده بییت، ﴿اَلَا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ﴾ واته: له به ر نه وه ی نه وانه برپا ناهینن، نه مه خۆی دل دانه وه یه کی پیغه مبه ری خوایه (ﷺ) بۆ نه وه ی زۆر ناره حه ت نه بییت له وه ی که نه و خوانه ناسانه برپا ناهینن وه که له چه ند ئایه تی تر دا ره رموویه تی: ﴿لَذَهَبَ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسْرَتٍ﴾، ١ واته: ده ی به خه فه ت خواردن له به ر (ئیمان نه هیئانی) نه وان خۆت مه فه وتینه. وه ره رموویه تی: ﴿فَلَمَّا لَكَ بَنِيعٌ نَفْسَكَ عَلَيَّ ءَاثَرِهِمْ اِنْ لَمْ يُؤْمِنُوا بِهٰذَا الْحَدِيثِ اَسَفًا﴾، ٢ واته: جا له وانه یه خۆت له ناو به ری له به ر کرده وه ی نه وان نه گه ر ئیمان نه هیئان به م قورئانه له داخ و خه فه تدا (بمریت). موجهید و عیکریمه و قه تاده و عه تی و زه حاک و حه سه ن و که سانی تریش گوتووایانه: ﴿لَعَلَّكَ

^١ الدر المنثور (٢٨٧/٦).

^٢ الفاطر (٨).

^٣ الکهف (٦).

بَنَحْ نَفْسَكَ ﴿۱﴾ واته: له وانه يه خوت بكوڙى. ۱ خوى گوره فرمويه تى: ﴿إِنْ نَشَأْ نُزِّلْ عَلَيْهِم مِّنَ السَّمَاءِ آيَةٌ فَظَلَّتْ أَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ﴾ واته: نيمه نه گهر مه يلمان لى بيت به لگه يه كه له ناسمانه وه ده نيرين وايا لى ده كه ين به زور باوه پى پى بهينن، به لام نيمه وا ناكه ين، چونكه نيمه نامانه وى كه س به زور بپوا بهينن، بؤ نه وهى خه لكى به ناره زوى خوى بپوا بينن، وه كه له نايه تيكي تر دا خوى گوره فرمويه تى: ﴿وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَأَمَنَّ مَن فِي الْأَرْضِ كُلَّهُمْ جَمِيعًا أَفَأَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّى يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ﴾ ۲، واته: وه نه گهر په روه ردگارت بيويستايه نه وه (خه لكى) وا له زه ويدا هه موو تيكرپا بپوايان ده هينا دهى نايه تو (نهى موحه مه د (ﷺ)) زور له خه لكى ده كه يت هه تا بينه بپوادار. وه فرمويه تى: ﴿وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا يَزَالُونَ مُخْلِفِينَ﴾ ۳، واته: گهر په روه ردگارت بيويستايه گشت خه لكى ده كرد به (په پره واني) يه كه نايين به لام نه وان به رده وام جياواز ده بن. خوى گوره بپريارى خوى به جى هينا به كارزاني خوى وه گوره ترين نيشانهى خوى پيشاني خه لكى دا به په وانه كردنى پيغه مبه ران و ناردنى كتيبه كان بويان، پاشان فرمويه تى: ﴿وَمَا يَأْتِيهِمْ مِّنْ ذِكْرٍ مِّنَ الرَّحْمَنِ مُّحَدِّثًا إِلَّا كَانُوا عَنْهُ مُّعْرِضِينَ﴾ واته: هه ر كاتي كه له ناسمانه وه كتيبيكيان بؤ بيت زوربهى خه لكى پوي لى وهرده گيښ، وه كه خوى گوره فرمويه تى: ﴿وَمَا أَكْثَرُ النَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ﴾ ۴، واته: وه زوربهى خه لكى هه رچه ند تو سوور بيت (له سر باوه پرهينانيان) نابنه نيماندار. وه فرمويه تى: ﴿يَحْزَنُهُ عَلَى الْعِبَادِ مَا يَأْتِيهِمْ مِّنْ رَسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾ ۵، واته: په شيماني و داخى سهخت بؤ نه و به ندانهى (كه بپاوه پن) هه ر پيغه مبه ريكيان بؤ بهاتايه ته نها گالته يان پى ده كردو (هيچى تر). وه فرمويه تى: ﴿ثُمَّ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا تَتْرًا كُلًّا مَّا جَاءَ أُمَّةً رَسُولُهَا كَذَّبُوهُ﴾ ۶، واته: له پاشان پيغه مبه راني خومان يه كه له دواى يه كه نارد هه ر كاتي كه ثومه تي كه له خويان پيغه مبه ريكيان بؤ بهاتايه باوه پريان پى نه ده هينا. بؤيه ليړه دا خوى گوره فرمويه تى: ﴿فَقَدْ كَذَّبُوا فَسَيَأْتِيهِمْ أَنْبَاءُ مَا كَانُوا يَكْفُرُونَ﴾ ۷، واته: نه وانه بپوايان به و

۱ الطبري (۳۳۰/۱۹)، الدر المنثور (۳۶۰/۶).

۲ يونس (۹۹).

۳ هود (۱۱۸).

۴ يوسف (۱۰۳).

۵ يس (۳۰).

۶ المؤمنون (۴۴).

هه قه نه هیئا که بۆیان هات، بهو زوانه هه والی نهو باوه پ نه کردنه یان و گالته و لاقرتیه یان پیده گات و ده یزانن، وهك خوی گه وره له ئایه تیکی تردا هه رموویه تی: ﴿وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ﴾^۱، واته: وه ئهوانه ی سته میان کردوو له مه و دوا ده زانن که چون گه پانه وه یهك ده گه پینه وه (بۆ لای خوا دوا ی مردن). پاشان خوی گه وره باسی مه زنی ده سه لاتی خوی ده کات که چهنده خاوه ن توانا و هیزو ده سه لات، وه ئهوانه ی چهنده نه ترسانه دژایه تی پیغه مبه ره که ی ده که ن و بپوا به کتیه که ی نا که ن، نهو خوی به ی که زاله به سه ر هه موو شتی کدا و زهوی دروست کردوو و له هه موو جۆر دروستکراوه کانی دا نیرو میی وه دی هیئا وه له کشتوکال و به ره مه کهان و گشت گیانه وه ره کاند، سوفیانی سه وری له پیاوی که وه نه گپینه وه و نه ویش له شه عبیه وه که ده لی: خه لکی له پوو که ی ناو زه مینه وه سه رچا وه ی گرتوو و هه ر که سیکی ش چوو ناو به هشت نه وه به پیزه، نهو که سه ش چوو ناو ناگر سووک و پيسوايه^۲. ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الْأَرْضِ كَمْ أَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ﴾ واته: ئایا سه یری زهوی نا که ن چهنده مان پوو اندوو تیایدا له هه موو جۆریکی چاکی به کهك. خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ واته: له مه وه نیشانه ی توانای خوا ده رده که ویت به سه ر هه موو شتی کدا، که زه مینی راخستوو و ئاسمانی بهو به رزیه راگرتوو و که چی زۆریه ی خه لکی هه ر بپوا نا مینن، به لکو به پیچه وانه وه حاشا ده که ن و شوین پیغه مبه ره کانی و کتیه کانی نا که ون که بۆی نار دوون و دژایه تی فه رمانه کانی ده که ن و سنووره کانی خودا ده به زینن، ﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ﴾ واته: هه ر په روه ردگارت ده سه لات ده دات به هه موو شتیك و به رزی ده کاته وه و هه ر نه ویشه زاله و سه رده که وی به سه ریدا، واته: هه موو ده سه لات ی هه ر بۆ خودایه، ﴿الرَّحِيمُ﴾ واته: به خشنده و دلوفانه به رامبه ر دروستکراوه کانی په له ناکات له وانه که لی ی یاخی ده بن و به لکو مؤله تیان ده دات و تۆله لیسه ندنیان دوا ده خات، پاشان زۆر به توندی جه ربه زه یان ده دات، نه بول عالیه و و قه تاده و په بیعی کوپی نه نه سو ئیبنو ئیسحاق ده لئین: ﴿الرَّحِيمُ﴾ واته: خاوه ن ده سه لات له تۆله سه ندن و زال به سه ر نهوانه ی دژایه تی فه رمانه کانی ده که ن و غه یری نهو ده په رستن.^۳ سه عیدی کوپی جوبه یر ده لی: ﴿الرَّحِيمُ﴾ واته: دلوفانه له گه ل نهو که سانه ی ده گه پینه وه بۆ لای و ته و به ده که ن.

^۱ الشعراء (۲۲۷).^۲ الدر المنثور (۲۸۹/۶).^۳ الطبري (۵۱۱/۵/۲۶۰/۳/۳۰۴/۲۳).

﴿وَإِذْ نَادَىٰ رَبُّكَ مُوسَىٰ أَنِ أَنْتَ الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿١٠﴾ قَوْمَ فِرْعَوْنَ ۖ أَلَا يَنْقُورُونَ ﴿١١﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُكَذِّبُونِ ﴿١٢﴾ وَيَضِيقُ صَدْرِي وَلَا يَنْطَلِقُ لِسَانِي فَأَرْسِلْ إِلَىٰ هَارُونَ ﴿١٣﴾ وَهَمُّمْ عَلَىٰ ذَنْبٍ فَأَخَافُ أَنْ يَقْتُلُونِ ﴿١٤﴾ قَالَ كَلَّا فَادْهَبَا بِآيَاتِنَا ۖ إِنَّا مَعَكُمْ مُسْتَمِعُونَ ﴿١٥﴾ فَآتَايَا فِرْعَوْنَ فَقُولَا إِنَّا رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦﴾ أَنْ أَرْسِلَ مَعَنَا بَنِي إِسْرَءِيلَ ﴿١٧﴾ قَالَ أَلَمْ نُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدًا وَلَبِثْتَ فِينَا مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَ ﴿١٨﴾ وَفَعَلْتَ فَعَلْتِكَ الَّتِي فَعَلْتَ وَأَنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿١٩﴾ قَالَ فَعَلْنَاهَا إِذَا وَأَنَا مِنَ الضَّالِّينَ ﴿٢٠﴾ فَفَرَرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ فَوَهَبَ لِي رَبِّي حُكْمًا وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٢١﴾ وَتِلْكَ نِعْمَةٌ تَمُنَّاهَا عَلَىٰ أَنْ عَبَّدَتْ بَنِي إِسْرَءِيلَ ﴿٢٢﴾﴾

له نیوان موسا و فیرعه وندا

خوای گه وره باسی بهنده و پیغه مبهرو هه لېزاردهی خوای موسا (سه لامی خوای لی بیت) ده کات کاتیک که له لای پاستی کیوی توره وه بانگی کرد و قسه ی له گه لدا کردو هه لېزاردو پای سپارد بپوات بۆ لای فیرعه ونو داروده سته که ی، بویه خوای گه وره فره موویه تی: ﴿وَإِذْ نَادَىٰ رَبُّكَ مُوسَىٰ أَنِ أَنْتَ الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿١٠﴾ قَوْمَ فِرْعَوْنَ ۖ أَلَا يَنْقُورُونَ ﴿١١﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُكَذِّبُونِ ﴿١٢﴾ وَيَضِيقُ صَدْرِي وَلَا يَنْطَلِقُ لِسَانِي فَأَرْسِلْ إِلَىٰ هَارُونَ ﴿١٣﴾ وَهَمُّمْ عَلَىٰ ذَنْبٍ فَأَخَافُ أَنْ يَقْتُلُونِ ﴿١٤﴾﴾ واته: نه و کاته ی په روه ردگارت بانگی موسای کرد که بپو بۆ لای نه و گه له سته مکاره، که گه له که ی فیرعه ونه نایانه وان ناترسن (بی فره مانی خوا ده که ن)، موسا وتی نه ی په روه ردگارم! به پاستی من ده ترسم بپوام پی نه که ن وه دلم ته نگ ببیت وه ده ترسم به چاکی قسم بۆ نه کری و زمانم بهر نه بیت، که واته خواجه جوبره نیل بنیره بۆ لای هارون و بیکه به پیغه مبهرو بۆ نه وه ی یارمه تیم بدات، وه گه لی فیرعه ون توله ی تاوانیکیان له سه رمه بویه ده ترسم که بمکوژن. نه مانه چه ند کوسپو ته گه ره یه ک بوون له پئی موسادا ده پاراپیه وه له خوا لای ببات له پیداو بوی ناسان بکات. وه ک خوای گه وره له سوره تی (طه) فره موویه تی: ﴿قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي ﴿٢٥﴾ وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي ﴿٢٦﴾ وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي ﴿٢٧﴾ يَفْقَهُوا قَوْلِي ﴿٢٨﴾ وَاجْعَلْ لِي وَزِيرًا مِنْ أَهْلِي ﴿٢٩﴾﴾ هارون آخی ﴿٣٠﴾ أَشَدُّ بِهِ أَرِي ﴿٣١﴾ وَأَشْرَكُهُ فِي أَمْرِي ﴿٣٢﴾ كَيْ نُسَبِّحَكَ كَثِيرًا ﴿٣٣﴾ وَنَذْكُرَكَ كَثِيرًا ﴿٣٤﴾ إِنَّكَ كُنْتَ بِنَا بَصِيرًا ﴿٣٥﴾﴾ قَالَ قَدْ أُوتِيتَ سُؤْلَكَ يَمُوسَىٰ ﴿٣٦﴾﴾، ﴿وَهَمُّمْ عَلَىٰ ذَنْبٍ فَأَخَافُ أَنْ يَقْتُلُونِ﴾ موسا وتی: ده ترسم بمکوژن چونکه من قیبتیه کم (القبطي) له وان کوشتووه، هر نه وه ش بووه هو ی نه وه ی له میسر پای کردو ده رچوو، خوای گه وره ش فره موویه تی: ﴿قَالَ كَلَّا فَادْهَبَا بِآيَاتِنَا ۖ إِنَّا مَعَكُمْ مُسْتَمِعُونَ﴾ خوای

گوره فەرمووى بە موسا: نەخىر، لە هىچ شتێك لەوانە مەترسە كە واتە ھەردووكتان بە موعجيزەكانمانەو بەرۆن ئىمە لەگەڵتان ئەبىستىن، وەك فەرموويەتى: ﴿فَلَا يَصِلُونَ إِلَيْكُمَا بِأَيِّتِنَا أُنْشَأَ وَمِنْ أَتْبَعَكُمَا الْفَلَاحُونَ﴾^۱، واتە: ئەوسا بە ھۆى ئايەتەكانى ئىمەو دەستيان بە ئىوہ ناگات تەنھا ئىوہ (موسا و ھارون) وە ھەر كەس شوپىنتان دەكەوى سەرکەوتوودەبىت. ئەم ئايەتە كە خواى گورە دەفەرموويت: ﴿فَاذْهَبَا بِأَيِّتِنَا إِنَّا مَعَكُمْ مُسْتَمِعُونَ﴾ وەك ئەم ئايەتە وايە كە دەفەرموويت: ﴿إِنِّي مَعَكُمْ أَسْمَعُ وَأَرَى﴾^۲، واتە: من لەگەڵتانم دەتانپاریزم و ئەبىستم و چاوم لىتانە و پشتگىرىتان لى دەكەم و سەرتان دەخەم، ﴿فَأْتِيَا فِرْعَوْنَ فَقُولَا إِنَّا رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾، واتە: دەسا ھەردووكتان بەرۆنە لای فیرعەون و ھەردووكتان بلێن بە راستى ئىمە پىغەمبەرى پەرۋەردگارى جیھانیانین. ئەم ئايەتە وەك ئەو ئايەتە وايە كە خواى گورە فەرموويەتى: ﴿إِنَّا رَسُولُ رَبِّكَ﴾^۳، واتە: ھەریەكێ لە ئىمە پاسبىراوى پەرۋەردگارى تۆین، ﴿أَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَءِيلَ﴾ موسا وتى: نەوہى ئیسرائیل نازاد بکە و دەست بەسەریان مەكە، ئەوہندە جەربەزەیان مەدەو مەیان چەوسینەوہ، چونكە ئەوانە لە بەندە خواوہنباوہرو پاكەكانى خودان كە تۆ سزای توندیان دەدەى و سوكاىەتیان پى دەكەى، كاتێك كە موسا ئەم قسانەى كرد، فیرعەون ئەم قسانەى موسای زۆر بە لاوہ گران بوو، سەیریكى موسای كردو بە چاویكى بى پیزەوہ گوتى: ﴿قَالَ أَلَمْ نُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدًا﴾ واتە: ئایا تۆ ئەو كەسە نیت كە بەخێومان كردى لە مالى خۆمانداو لەسەر جىي خۆمان و بە خۆراكى خۆمان گورەمان كردى و لەو ماوہیەدا ئەو ھەموو چاكەمان لەگەڵ كردى، ﴿وَلَبِثْتَ فِينَا مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَ﴾ واتە: وە تۆ چەند سالیك لە تەمەنت لەناو ئىمەدا نەمايتەوہ. پاش ئەم ھەموو پیاوہتیه، پاداشتى چاكەكانمان بەم شیوہیە دەدەيتەوہ ﴿وَفَعَلْتَ فَعَلَتِكَ الَّتِي فَعَلْتَ﴾ واتە: وە ئەو كردەوہ خراپەشت كرد كە كردت، كە پیاویكیشت لى كوشتىن، چاكەكانى ئىمەت هىچ لەبەر چاونیە و حاشای لى دەكەى، بۆیە وتى: ﴿وَأَنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ﴾ واتە: تۆ لەو كەسانەى كە سوپاس گوزار نین -سپلەن- ئەمە قسەى ئىبنو عەباس و عبدالرحمن ی كوپى

^۱ القصص (۳۵).^۲ طه (۴۶).^۳ طه (۴۷).

زه یدى كوپى نه سله مه و ئىبنو جورده یریش هر وای گوتووه. ^۱ ﴿قَالَ فَعَلَّهَا إِذَا﴾ واته: وتى: نه و وهخته من نه و هم كرد ﴿وَأَنَا مِنَ الضَّالِّينَ﴾ واته: گومرا بووم هیشا نىگام بۆ نه هاتبوو، خواى گه و ره پىزى لى گرتم په يامى خوى پىدام و كردوومى به پىغه مبه ر ﴿فَفَرَرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ فَوَهَبَ لِي رَبِّي حُكْمًا وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾، واته: ئىنجا پام كردو هه لهاتم له ئىوه كاتىك ترسام لىتان نه وسا په روه ردگارم حىكمه تى (پىغه مبه رايه تى) پى به خشم منى خسته پىزى پىغه مبه رانه وه. واته: يانى نه و ژيانه م پويشت و ژيانىكى ترم ده ست پىكردووه، خواى گه و ره منى پاسپاردووه بۆ لای تو، نه گه ر فه رمانى خودا به جى بىنى پزگارت بووه، خو نه گه ر له فه رمانى ده رچى له ناو ده چى، پاشان موسا فه رموى: وهك خواى گه و ره فه رمويه تى: ﴿وَتِلْكَ نِعْمَةٌ تَمُنُّهَا عَلَىٰ أَنْ عَبَّدَتْ بَنِي إِسْرَءِيلَ﴾ واته: له باتى نه و چاكه ي كه تو له گه ل من كردووته و منت به خىو كردووه، نه و هه موو خراپه يه له گه ل به نى ئيسرائيل ده يكه ي و كردوتن به په نجبه رى خوت هه رچى كارى گران هه يه به نه وانى ده كه ي، واته نه و هى تو كردووته له گه ل به نى ئيسرائيل له چاو نه و چاكه ي له گه ل منت كردووه، هه ر باس ناكريت و چاكه و پياوه تى نيه.

﴿قَالَ فِرْعَوْنُ وَمَا رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ ٢٣ ﴿قَالَ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ مُوقِنِينَ﴾ ٢٤ ﴿قَالَ لِمَنْ حَوْلَهُ أَلَا تَسْمَعُونَ﴾ ٢٥ ﴿قَالَ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ﴾ ٢٦ ﴿قَالَ إِنَّ رَسُولَكُمْ الَّذِي أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ لَمَجْنُونٌ﴾ ٢٧ ﴿قَالَ رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ﴾ ٢٨

خواى گه و ره باسى بىدينى فيرعه ون و ياخيبيون و له نه ندازه ده رچوون و حاشا كردنى ده كات له بوونى خودا وهك خواى گه و ره فه رمويه تى: ﴿قَالَ فِرْعَوْنُ وَمَا رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ واته: فيرعه ون وتى: په روه ردگارى جيهانيان كىيه؟ چونكه نه و ده يگوت به گه له كه ي وهك خوا ده فه رموييت: ﴿مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ إِلَهِ غَيْرِي﴾ ^۱، واته: وا نازانم جكه له من خودايه كتان هه بىت، ﴿فَأَسْتَخَفَّ قَوْمَهُ فَأَطَاعُوهُ﴾ ^۲، واته: گه له كه ي خه له تاندو سه رى لىشيواندن نه وانىش شوينى كه وتنو بر وايان به وه ديهينه رى جيهان نه بوو حاشايان لى ده كردو وايان ده زانى غه يرى فيرعه ون هىچ په روه ردگارىكى تريان نيه، كاتىك كه موسا فه رموى به فيرعه ون: من پاسپىراوم له لايه ن په روه ردگارى جيهانه وه، فيرعه ون وتى: نه و كه سه كىيه كه تو به په روه ردگارى جيهانى ده زانى جكه له من؟ زانايانى پيشينه و

^۱ الطبري (۳۴۰/۱۹).

^۲ القصص (۳۸).

^۳ زخرف (۵۴).

پاشينه ش (السلف والخلف) هر وایان مانا کردوه، به لکو سودی دهلی: ئەم ئایه ته وهك ئەو ئایه ته وایه كه خوی گه وره فەرموویه تی: ﴿قَالَ فَمَنْ رَبُّكُمَا يَمُوسَى﴾ ١٩ ﴿قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى﴾، واتە: وتی: پەروردگاری ئیوه کییه؟ موسا وتی: پەروردگاری ئیمه ئەو كه سه یه كه هەرچی وه دی هیناوه پیویستی خوی به ته وای پیداهه، ئەو كه سانه ی خویان به ئەهلی مه نتیق ده زانن و كه سانی تریش، وا ده زانن ئەم پرسیاره باسی ماهیه تی خوا دهكات. ئەوان له وه دا مه له ن نه یانپیکاهه، چونكه فیرعه ون هر دانی به بوونی خودادا نه ناوه هه تا باسی چۆنیه تی ئەو خودایه بپرسیت، به لکو هر حاشای له بوونی خودا کردوه وهك ده رده كه ویت و دیاره، هەرچه نده زۆر نیشانه و به لگهی بۆ پوون کراوه ته وه و پیشانی دراوه، کاتیك فیرعه ون پرسیارى له موسا کرد كه پەروردگاری جیهان کامه یه، موسا وتی: ﴿قَالَ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا﴾ وه دیه نهری ئاسمانه كان و ده مینه و نه وه ش له ئیوانیان دایه، خاوه ن و هه لسو پینه ریه تی و شه ریکی نیه، هه مووی خوی دروستی کردوه به و هه موو ته ستیره وه ستاوو گه پۆك و پڕشنگدارانه وه كه پڕشه یان لیوه دیت، وه ئەو جیهانه ی سه ر زهوی كه پره له ده ریا و ده شت و بیابان و کیوو گیاندارو پوههك و هه موو جوړه میوه یهك و كه شو هه واو ئەو هه موو گازانه كه تییدایه، هه موو به تیکرا کړنووشی بۆ ده به ن و گوپرایه لی فەرمانی خودان و به نده ی ملکه چی ئەون ﴿إِنْ كُنْتُمْ مُوقِنِينَ﴾ واتە: ئەگەر ئیوه دلنیا ن. یانی ئەگەر راست ده که ن و بپرایه کی ته واوتان هه یه، ئا له و کاته دا فیرعه ون سه یریکی وه زیرو کاربه ده ست و داروده سته کانی کرد كه به ده وریا بوون پئی گوتن: به شیوه یه کی گالته جاپی و سوکایه تیکردن به موسا و بۆ به دروخستنه وه ی ﴿قَالَ لِمَنْ حَوْلَهُ أَلَا تَسْمَعُونَ﴾ واتە: وتی به وانه ی ده وریه ی دابوون ئایا گویتان لییه؟ یانی ئاخۆ ئەم قسه ی موسا ده یكات به لاتانه وه سه یر نیه، كه ده لی جگه له من ئیوه خودایه کی ترتان هه یه؟ موسا پئی وتن: ﴿قَالَ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ﴾ وه دی هینه ری ئیوه و باب و باپیرانیشتانه كه له پیش زهمانی فیرعه ونه وه هاتوون و نه ماون. ﴿قَالَ إِنَّ رَسُولَكُمْ الَّذِي أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ لَمَجْنُونٌ﴾ واتە: فیرعه ون گوئی به كه له كه ی خوی ئەو پیغه مبه ره ی كه په وانه کراوه بۆ لای ئیوه شیتته و عه قلی نیه و درۆ دهكات كه ئیژی جگه له من پەروردگاریه کی ترتان هه یه، موسا گوئی به و كه سانه ی كه ده وری فیرعه ونیان دابوو، به هه موو شیوه یه ك هه ولی ده داو فریوی ئەدان و گومانی له دلایندا دروست کردبوو، ﴿قَالَ رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنَّ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ﴾ واتە: موسا وتی

پەرەردگاری پۆژەلاتە و پۆژئاوایە و ئەوەی لە نێوانیاندا یە ئەگەر ئێوە بێر بکەنەو و ژیر بن. یانی: ئەو خودایە کە خۆرەلاتی کردووە بە خۆرەلات و ئەستێرەکانی لێوە هەلدیت و خۆرئاوایشی کردووە بە خۆرئاوا کە ئەستێرەکانی تیدا ئاوا دەبیت، چ ئەستێرە ی گەڕۆک یان وەستاو، لەگەڵ ئەو وردەکاری و پێکخستنی کە پرایەتە و دیاری کردووە. ئەگەر ئەو کەسە ی -واتە فیرەون- وا دەزانی کە پەرەردگاری خۆی ئێوە یە و پاست دەکات، با پێچەوانەو خۆرەلات بکات بە خۆرئاوا، خۆرئاوایش بکات بە خۆرەلات، وەك خۆی خاوەن دەسەلات لە بارە ی ئەو کەسە ی کە مشتومری لەگەڵ ئیبراھیم (سەلامی خۆی لی بیت) کردووە فەرموویەتی: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالسَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ﴾^۱، واتە: ئایا ئاویک نادەیتەو بە لای ئەو (نەمرود) ی کە دەمەقالتی کرد لەگەڵ ئیبراھیم (پێچەمبەردا (علیه السلام)) دەرەق بە پەرەردگاری لەبەر ئەوە ی خوا پادشایی دابوێ کاتی کە ئیبراھیم (لە وەلامی نەمروددا) وتی: پەرەردگاری من ئەو زاتە یە ژیان دەداو ژیان دەستین (نەمرود) وتی: منیش ژیان دەدەم و ژیان دەستینم (دوو زیندان کراوی مینا یەکیکیانی ئازاد کردو ئەویانی کوشت) ئیبراھیم وتی: بێگومان خوا خۆر لە خۆرەلاتەو هەل دینی دە (ئەگەر دەتوانیت) تۆ لە پۆژئاواوە هەلی بینە ئەنجا دەمکوت بوو ئەو بێپروایە. بۆیە کاتی کە فیرەون تێکشکاو سەرئەگەوت و هیچ بەلگە یەکی بە دەستەو نەما، پەنای بردە بەر دەسەلات و هیژو توانای خۆی، وای دەزانی بەکارھێنانی هیژ بەسوودترو چاکترین پێگایە بۆ ئەوە ی موسا ناچار بکات واز بێنی.

﴿قَالَ لِيْنِ أَخَذْتُ إِلَهًا غَيْرِي لَأَجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمَسْجُونِينَ﴾^(۳۱) قَالَ أُولُو حِشْتِكَ بِشْيءٍ مُّبِينٍ ﴿۳۰﴾ قَالَ فَأْتِ بِهِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصّٰدِقِيْنَ ﴿۳۱﴾ فَأَلْقَى عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ ﴿۳۲﴾ وَنَزَعَ يَدَهُ فَإِذَا هِيَ بَيْضَاءُ لِلنَّظَرِ ﴿۳۳﴾ قَالَ لِلْمَلَأِ حَوْلَهُ إِنَّ هَذَا لَسِحْرٌ عَلِيمٌ ﴿۳۴﴾ يُرِيدُ أَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ بِسِحْرِهِ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ﴿۳۵﴾ قَالُوا أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَأَتَّبِعْ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ ﴿۳۶﴾ يَا تَوَكُّ بِكُلِّ سَحَابٍ عَلِيمٌ ﴿۳۷﴾

کاتی کە موسا بەلگە ی تەواوی مینایەو بۆ فیرەون بۆی پوون کردەو کە ئەو خودا نیە، خۆی گەورە خاوەنی توانایەکی بێ ھاوتایە، فیرەون دەستی دایە بەکارھێنانی هیژ بۆ ئەوە ی موسا ناچار بکات چۆک دابدات و واز بێنیت، چونکە ھاتە سەر ئەو پڕوایە جگە لە زۆر هیچ شتیکی تر سوودی نیە

البقرة (۲۵۸).

له گه ل موسادا، خواى گه وره نه فرمويټ: ﴿قَالَ لِيْنِ اَتَّخَذَتْ اِلٰهًا غَيْرِيْ لِأَجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمَسْجُوْنِيْنَ﴾ واته: نه گه ر غه يري من خودايه كي تر بپه رستن له به نديخانه توند ده كه م، بويه موسا گوتى: ﴿قَالَ اَوْلَوْ جِثَّتْكَ بِشَىْءٍ مُّبِيْنٍ﴾ واته: نه گه ر به لگه يه كي ته واوو ناشكرا م بؤ هيناي هر وازم لى ناهينى و به ندم ده كه ي، ﴿فَالْقَىْ عَصَاهُ فَاِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُّبِيْنٌ﴾ واته: كاتيك كه موسا گوجانه كه ي فرى دا بوو به نه ژديهايه ك هر به ناشكرا هموو كه سيك ده يبينى و زور ترسناك بوو ده ميكي پان و چوارپه ليكي گه وره و مه يكه ليكي زلى مه بوو، ﴿وَنَزَعَ يَدَهُ فَاِذَا هِيَ بِيْضَاءٌ لِلنَّظَرِيْنَ﴾ واته: ده ستى له باخه له كانى ده رهينا بؤ نه وانه ي سه يريان ده كرد، ده ستى وهك مانگ تريفه ي ده هاتو ده دره وشايه وه، فيرعه ون گورج و به په له ده ستى دايه قسه ي خراب و لاسارى و به دروى ده خسته وه و وتى: به داروده سته كه ي خوى - كه ده وريان دابوو-: ﴿قَالَ لِلْمَلِئِكَةِ اِنْ هٰذَا لَسِحْرٌ عَلِيْمٌ﴾ واته: فيرعه ون وتى: به و خه لكه ي له و ناوه دا كو بوو بونه وه به پاستى نه م موسايه جادوگه ريكي زور ليزان و به توانايه، فيرعه ون هولى ده دا نه و خه لكه قه ناعه ت پى بكات كه موسا جادوگه ره، نه وه ي ده يكات و چاويان پى ده كه ويټ موعجيزه نيه، هلى ده نان كه دزايه تى بكن و بپواى پى نه كهن و ده يگوت وهك خوا فرمويه تى: ﴿يُرِيْدُ اَنْ يُخْرِجَكُم مِّنْ اَرْضِكُمْ بِسِحْرِهِ فَمَاذَا تَأْمُرُوْنَ﴾ فيرعه ون تى: نه وسا بزانن موسا ده يه وي دلى خه لكى بؤ لاي خوى پاكيشى به هوى نه و جادوگه ره يه وه، مه تا دوست و لايه نگر و پشتيوان بؤ خوى زياد بكات و ده وله تى نيوه له ناوبه ريټ و داگيرى بكات. سا بزانم نيوه چى ده لئين و چون مامه له ي له گه ل بكه م؟ ﴿قَالُوا اَرْجِهْ وَاَخَاهُ وَاَبْعَثْ فِي الدِّيْنِ حَشِيْرِيْنَ﴾ (۳۶) يَأْتُوْكَ بِكُلِّ سَحَابٍ عَلِيْمٍ ﴿ واته: موسا و براكه ي ليوه پاكړه مه تا گشت جادوگه ري ولا ته كه ت بؤ كو ده كه نه وه و ده يهيننه لات، له و جادوگه رانه ي كه زور شاره زاو به توانان، وهك چون موسا جادوى كرد نه وانيش بيكه ن، نه و كاته تو زال ده بى و سه ركه وتن هر بؤ تو ده بيت خه لكيش پشتيوانى له تو ده كهن، فيرعه ون داواكه ي قه بول كردن و نه م شته ش له خواوه بوو كه نه و داوايه يان له فيرعه ون كردو فيرعه ونيش قبولى كرد، بؤ نه وه ي خه لكىكي زور له شوي نيكا كدا كو بكرټته وه، مه تا گه وره يى و تواناو ده سه لاتى خودا به ناشكرا ده ركه ويټ بويان له پوژيكي وادا.

﴿فَجُمِعَ السَّحَرَةُ لِمِيقَاتِ يَوْمٍ مَّعْلُوْمٍ﴾ (۳۸) وَقِيلَ لِلنَّاسِ هَلْ اَنْتُمْ مُّجْتَمِعُوْنَ ﴿ لَعَلَّآ نَتَّبِعُ السَّحَرَةَ اِنْ كَانُوْا هُمْ الْغٰلِبِيْنَ﴾ (۴۰) فَلَمَّا جَاءَ السَّحَرَةُ قَالُوْا لِفِرْعَوْنَ اَيْنَ لَنَا لَاجَرٌ اِنْ كُنَّا نَحْنُ الْغٰلِبِيْنَ ﴿ قَالَ نَعَمْ وَإِنَّكُمْ اِذَا لِيْنَ الْمُقَرَّبِيْنَ﴾ (۴۲) قَالَ لَهُمْ مُّوسٰى اَلْقُوا مَا اَنْتُمْ مُّلقُوْنَ ﴿ فَاَلْقَوْا جِبَالَهُمْ وَعِصِيَّهُمْ وَقَالُوا بِعِرْقٍ فِرْعَوْنَ اِنَّا لَنَحْنُ

الْفَلِيلُونَ ﴿٤٤﴾ فَأَلْقَى مُوسَى عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ ﴿٤٥﴾ فَأَلْقَى السَّحَرَةُ سَجِدِينَ ﴿٤٦﴾ قَالُوا ءَامَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٧﴾ رَبِّ مُوسَى وَهَارُونَ ﴿٤٨﴾

له نیوان موسا و (سه لای خوی لی بیت) جادوگره کاندای

خوی گه وره ده فرموی: ﴿فَجَمَعَ السَّحَرَةُ لِمِيقَاتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ﴾ ﴿٣٨﴾ وَقِيلَ لِلنَّاسِ هَلْ أَنْتُمْ مُجْتَمِعُونَ﴾،
واته: ئینجا نهو جادوگرانه کۆکرانه وه له کات و پۆزی دیاری کراودا، وه به خه لکیش و ترا ئیوه ش
کۆده بنه وه؟ خوی گه وره باسی نهو پووبه پووبوونه وه یه موسا و قیبتیه کان ده کات کاتی که
کۆبوونه وه له پۆژیکدا بۆ نه وه ی به چای خویان موسا ببینن که تیکده شکیت و جادوگره کانی
فرعون سهرده که ون وه خوی گه وره له سوره تی نه عراف و تاها و نه م سوپه ته دا باسی کردوه،
چونکه فرعون و قیبتیه کان ده یانویست پووناکی خودا به ده م بکۆژینه وه و خواش ناهیلایت نووری
خوی بکۆژیته وه و نهو نوورو په یامه ی خوی ده که یه نیّت و ته وای ده کات با خوانه ناسانیش زۆر پیمان
ناخۆش بیت و له خه م و خه فه تیشدا بعن، نه مه یش سونه ت و باوی خودایه هر کاتی که کوفرو ئیمان
پووبه پووی یه کتری وه ستابن، باوه پ سهر که وتوه به سهر کوفرو بیباوه پیدای، ﴿بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى
الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ وَلَكُمُ الْوَيْلُ مِمَّا نَصِفُونَ﴾^۱، واته: (واز له وه بیینه) به لکو حق ده کیشین
به سهر به تال و ناحه قدا به وه یه وه (به تال) میشکی ده پژی و تیکده شکی ئینجا ده ست به جی به تال
ده فه وتی و له ناو ده چیت، هاوار (سزای به تین) بۆ ئیوه له بهر نه وه ی ده یلین و په وای ده ده ن بۆ خوا
(له هاوسه رو مندال). ﴿وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا﴾^۲، واته: وه بلی ئایینی
پاست هات وه ئایینی ناهه ق و به تال نه ماو پۆیشت به راستی به تال مه میشه له ناوچوه. بۆیه کاتی که
جادوگره کان هاتن، که له هه موو ناوچه کانی ولاته وه هینرابوون و کۆکرا بوونه وه، له و زه مانه دا
جادوگری زۆر باو بوو جادوگری لیزان و زۆر به توانا هه بوو که له ژماره نه ده هاتن، هر خوا ده زانی
به ژماره یان، خه لکیکی زۆر هاتن و له و پۆژده دا کۆبوونه وه، ده یانگوت نه گه ر نهو جادوگرانه سهر که وتن
نیمه ش شوین نهو جادوگرانه ده که وین وه خوی گه وره فرمویه تی: ﴿لَعَلَّنَا نَتَّبِعُ السَّحَرَةَ إِنْ كَانُوا هُمْ
الْفَالِغِينَ﴾، نه یان وت شوینی هه ق ده که وین نیتر که یفی خویه تی جادوگره کان له سهر هه قن یان
موسا، سروشتی ژێرده سته هر وایه زۆر به یان له سهر ئایینی کار به ده ستن، ﴿فَلَمَّا جَاءَ السَّحَرَةُ﴾ واته:

^۱ الانبیاء (۱۸).

^۲ الاسراء (۸۱).

کاتیک که جادوگره کان هاتن بۆ مه جلیسی فیرعه ون، که شوینیکی چاکیان بۆ پازاندبووه هه رچی داروده سته و خزمه تکارو کاربه ده ست و وه زیر هه بوو له ده و روبه ری کۆبوونه وه، له شکریکی نۆدی ولاته که یشی لی بوو، جادوگره کان هه ستان و له به رده م فیرعه وندا داوای پاداشت و نزیک بوونه وه ی خویان کرد له فیرعه ون نه گه ر سه رکه وتن و بردیانه وه له موسا ﴿قَالُوا لِفِرْعَوْنَ اِنَّ لَنَا لَآجِرًاۤ اِنْ كُنَّا نَحْنُ

الْفٰلِیْنَ﴾ واته: وتیان به فیرعه ون: ئایا به راستی پاداشتمان هه یه نه گه ر ئیمه زال و سه رکه وتنو

بین. ﴿قَالَ نَعَمْ وَإِنَّكُمْ إِذَا لَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ﴾ فیرعه ون وتی: به لی پاداشتی چاکرتان ده ده مه وه و ده تانکه مه نزیکترین که سو له لای خۆم ده میننه وه و له گه ل خۆم داده نیشن، نه وسا گه پانه وه بۆ پووبه پووبوونه وه ی موسا (سه لامی خوای لی بیت)، وه له ئایه تی تردا خوای گه وره فه رموویه تی:

﴿قَالُوا يَمْوَسَّىٰ اِمَّا اَنْ تُلْقَىٰ وَاِمَّا اَنْ نَّكُونَ اَوَّلَ مَنْ اَلْقَىٰ﴾ (۶۵) ﴿قَالَ بَلْ اَلْقَا﴾، واته: (ساحیره کان) وتیان: نه ی

موسا یا تو (جادووه که ت) فریده یان ئیمه له سه ره تاوه فرپی ده ده یین، (موسا) فه رمووی: نه خیر ئیوه (له پیشه وه) فرپی بده ن. لی ره دا به کورتی هیناویه تی ﴿اَلْقُوا مَا اَنْتُمْ مُلْقُونَ﴾ (۶۳) ﴿اَلْقُوا جَاهُكُمْ وَعَصِيَّتَهُمْ

وَقَالُوا بِعَزَّةٍۭ فِرْعَوْنٌ اِنَّا لَنَحْنُ الْفٰلِبُونَ﴾، واته: بیهاوین نه وه ی ئیوه هاوینژه ریانن، نه وانیش گوریسو

هه بل و دارده سته کانیان فریداو وتیان: سویند به گه وره یی فیرعه ون به راستی هه ر ئیمه زال و سه رکه وتنوین. نه مه وه که نه وه وایه که هه رزه و نه زان که خه لکی بیتاوه ز کاتی شتیک ده که ن نه لین:

نه م کاره ده که یین له باتی فلانه شت که پیمان بدریت، خوای گه وره له سوره تی (الاعراف) دا باسی ده کات که نه و جادوگرانه له به ر چاوی نه و خه لکه هه ندی جادوویان کرد ترسیان وه به ره یانن، وه که

فه رموویه تی: ﴿سَحَرُوا۟ اَعْيُنَ النَّاسِ وَاَسْتَرْهَبُوهُمْ وَاَجَاءُو۟ بِسِحْرِ عَظِيْمٍ﴾، واته: چاوبه ستیان له

خه لک کردو ترسیکی گه وره یان خسته دلپانه وه وه جادوویه کی گه وره یان نواند. وه له سوره تی

(طه) یشدا فه رموویه تی: ﴿فَاِذَا جَآهُمۡ وَعَصِيَّتُهُمۡ يُخَيَّلُ۟ اِلَيْهِۜ مِنْ سِحْرِهِمۡ اَنۡهَا تَسْعٰی﴾ (۶۶) ﴿فَاَوْجَسَ۟ فِي۟ نَفْسِهٖۜ خِيفَةًۭ

مُوسٰی﴾ (۶۷) ﴿فَلَمَّا لَا تَخَفْ اِنَّكَ اَنْتَ الْاَعْلٰی﴾ (۶۸) ﴿وَالَّذِیۡ مَآ فِیۡ يَمِيْنِكَ نَلَقَفۡ مَا صَنَعُوۡۤا اِنَّمَا صَنَعُوۡۤا كِیۡدُ سَحِرٍۭ وَلَا یُفْلِحُ

السَّاحِرُ حَيْثُ اَتٰی﴾، واته: (نه وانیش فریاند) جا له ناکاودا گوریسو دارده سته کانیان و هاته پیش

چاوی (موسا) به هوی جادووه که یانه وه که به راستی ده جولین و ده پۆن جا موسا له دلی خۆیدا که می

^۱ طه (۶۵).

^۲ الاعراف (۱۱۶).

^۳ طه (۶۶-۶۹).

ترسا، وتمان پیی: مه ترسه و بیباک به، بیگومان هر تو سرکه وتوو ده بی، نه وهی له دهستی
 راستدایه (که گۆچانه که ته) فری بدیه هرچی (جادوویه ک) نه وان کردوویانه قوتی ده دات و هلی
 ده لوشی بیگومان نه وهی نه وانه کردوویانه ته نه فری قوتی جادو بازانه و جادووبازیش سرکه وتوو نابی
 له هر کوپوه ماتبیت (هرچی بکات). وه لیتره یشتا فرموویه تی: ﴿فَالْقَىٰ مُوسَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ
 مَا يَأْفِكُونَ﴾ واته: موسا (سهلامی خوی لی بیت) گۆچانه که ی خوی فری داو به زووی و له پر مه موو
 جادوی جادوگرانی مه لوشی و هیچ نه میشته وه، بویه خوی گوره ده فرموویت: ﴿فَوَقَعَ الْحَقُّ
 وَبَطَلَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١١٨﴾ فَغُلِبُوا هُنَالِكَ وَانْقَلَبُوا صَغِيرِينَ ﴿١١٩﴾ وَأَلْقَى السَّحَرَةُ سَجْدِينَ ﴿١٢٠﴾ قَالُوا ءَامَنَّا
 بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٢١﴾ رَبِّ مُوسَىٰ وَهَارُونَ ﴿١﴾ واته: نیت راستی ده رکوت و پوون بوویه وه نه وانیش هرچی
 (سیح) یان کردبوو پوچل بوویه وه هر له ویدا (فیرعون و شوینکه وتووانی) ژیرخران و دۆپان و به
 پیسویی گه پانه وه، وه جادوگران مه موویان سوژده یان برد (بو په روه ردگاریان)، (ساحیره کان)
 وتیان: نیتمه برپوامان هیئا به په روه ردگاری جیهانیان، که په روه ردگاری موسا و هاروونه. نه م کاره ساته
 پووداویکی زور گرنگو گوره بوو، به لگه یه کی نه وهنده گوره و به میز بوو هیچ برپویانوویه کی
 نه میشته وه نه بو فیرعون و داروده سته که ی و، نه بو جادوگره کان. چونکه نه و جادوگرانی که
 فیرعون داوی یارمه تی و سرکه وتنی لیده کردن بو زال بوون به سر موسا دا دۆپاندیان، به لی
 دۆپاندیان و ملیان که چکرد و برپویان هیئا به موسا و له و کاته چاره نووس سازه دا سوژده یان برد بو
 په روه ردگاری جیهان، وه ک خودای مه زن لیتره دا ده فرموویت: ﴿فَالْقَى السَّحَرَةُ سَجْدِينَ ﴿٤٦﴾ قَالُوا ءَامَنَّا
 بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٧﴾ رَبِّ مُوسَىٰ وَهَارُونَ ﴿٤٨﴾ واته: جادوگره کان مه موویان سوژده یان برد بو خوا و وتیان:
 نه و باوه پمان هیئا به په روه ردگاری جیهانیان، نه و خودایه ی که موسا و هارونی په وانه کرد به و
 راستیه و موعیزه ی خوی پیدان، به لی فیرعون شکستی هیئا، شکستیکی وا که له جیهاندا هیچ که س
 چای پی نه که وتبیت، نه م فیرعونه پیاویکی زور پیس و خراب بوو له عنه تی خوا و فریشته کان و
 مه موو خه لکی لی بیت، وازی نه ده هیئا دایه مله وپی و لاساری و قسه ی پروپوچ و هره شه کردن و
 توله کردنه وه له و جادوگرانه که برپویان هیئا به خوا ده یگوت: ﴿إِنَّهُ لَكَبِيرُكُمُ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ﴾^۱
 واته: بیگومان موسا گوره تانه که فیری جادوی کردون. واته: هر موسا گوره تانه و نه و فیری

^۱ الاعراف (۱۱۸-۱۲۲).^۲ طه (۷۱).

جادوى كردون. وه له ئايه تيكي تر دا خوى گوره فرمويه تى: ﴿إِنَّ هَذَا لَمَكْرٌ مَّكْرْتُمُوهُ فِي الْمَدِينَةِ لِتُخْرِجُوا مِنْهَا أَهْلَهَا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾. ۱. واته: به راستى نه مه فيل و پيلانيكه (ئيوه و موسا) نه خسته تان بو كيشاوه له م شاره دا تا دانىشتوانه كه لى دهر بكن جا له دواييدا ده زانن (چيتان لى ده كه م).

﴿قَالَ أَمَنْتُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ أَدْنَى لَكُمْ إِنَّهُ لَكَبِيرُكُمُ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ فَلَسَوْفَ تَعْلَمُونَ لَا تُفْطِنَ أَيْدِيكُمْ وَأَرْجُلُكُمْ مِّنْ خَلْفٍ وَلَا صِلَبَكُمْ أَجْمَعِينَ﴾ ۲. ﴿قَالُوا لَا ضَيْرَ لَنَا إِلَىٰ رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ﴾ ۳. ﴿إِنَّا نَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطِيئَاتِنَا أَن كُنَّا أَوَّلَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ ۴.

له نيوان فيرعه ون و جادوگه ره كاندا

فيرعه ون هه په شه لى له جادوگه ره كان ده كرد به لام هيچ سووديكي نه بوو، ده يگوت ده تانكوژم و ده ست و قاچتان ده بېرم و هه لتان ده واسم، نه وان هه ر گويشيان بو نه گرت و باوه پيان زياتر پته و ده بوو به خوى گوره، چونكه نه وان چاك ده يانزاني له خوانه ناسى پزگاريان بووه، هه قيان به ته واوى بو دهر كه وتوو به هوى نه و شاره زايه وه كه بوويان و گه له گيان لى بيتاگا بوون، نه يانزاني نه وه لى كه موسا هيناويه تى له لايه ن خوداوه له تواناي مروفدا نيه، به لكو به يارمه تى و پشتگيرى خوداي گوره، به و كار هه لده ستى، خوى گوره كردويه تى به به لگه و نيشانه له سهر راستى نه و په يامه لى كه بوى هاتوو له لايه ن په روه ردگاريه وه. بويه كاتى فيرعه ون پىي گوتن: ﴿قَالَ أَمَنْتُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ أَدْنَى لَكُمْ﴾ واته: پيش نه وه لى من پيگاتان بده م، ئيوه بېرواتان به موسا هينا؟! ده بوو له پيشدا بېريارو فرمانتان له من وه ربگرتايه، گه ر ئيزنم بدانايه بتانكردايه و ئيزنيشم نه دانايه نه تان كردايه، چونكه من خاوه نى ده سه لات و بېريارم نه ك ئيوه! ﴿إِنَّهُ لَكَبِيرُكُمُ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ﴾ واته: فيرعه ون وتى: پوون و ناشكرايه كه موسا گوره تانه و نه و فيرى نه و جادووه لى كردون، نه مه قسه به كه لى پرپوچ بوو بو فيرعه ون هه موو كه سيك له وانه ده يزاني كه درو ده كات و خوى هه لده نى، چونكه نه و جادوگه رانه هه رگيز له گه ل موسادا په كيان چاوپى نه كه وتبوو پوژى به ر له وه، كه واته چون موسا گوره كه يانه و فيرى جادووى كردون؟ هيچ پياويكى ژيرقه سى و ناكات، پاشان فيرعه ون هيچى بو نه مايه وه ده ستى دايه هه په شه و گوره شه گوتى: ﴿فَلَسَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾ واته: جا بيگومان له مه و دوا ده زانن چيتان لى ده كه م. ده ست و قاچتان به راست و چه پ ده بېرم و به دارا هه لتان ده به سم، نه وانيش گوتيان: ﴿قَالُوا لَا ضَيْرَ﴾ واته: هه رچى ده كه يت بيكه ئيمه هيچ گويمان لى نيه ﴿لَنَا إِلَىٰ رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ﴾ واته: ئيمه هه رچيمان لى

به سهر بیت خودا ناگای لیمانه بۆ لای نه و ده گه پیننه وه و چاکه کاران به فیرۆ نادات و به و زووانه پاداشتی ته و او مان ده داته وه له سهر نه و خراپه یه ی تو ده یکه ی به رانبه رمان. بۆیه گوتویانه: ﴿إِنَّا نَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطِيئَتَنَا﴾ واته: ئیمه به ته ماین و ئومید ده که یین خودا له و تاوانانه مان ده بوریت که کرد و و مانه و له و جادووه ش که تو به زۆر بیت کردین ﴿أَنْ كُنَّا أَوَّلَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ واته: ئیمه له پیش گه له که مان که قیبتیه کان هه و لمان داو به و امان هیئا به خودای مه زن، پاشان فیرعه ون هه ره موویانی کوشت.

﴿وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِي إِلَيْكَ مُتَّبِعُونَ﴾ ٥٢ ﴿فَأَرْسَلَ فِرْعَوْنُ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ﴾ ٥٣ ﴿إِنَّ هَؤُلَاءِ لَشِرْذِمَةٌ قَلِيلُونَ﴾ ٥٤ ﴿وَأَنَّهُمْ لَنَا لَافِظُونَ﴾ ٥٥ ﴿وَأِنَّا لَجَمِيعٌ حَادِرُونَ﴾ ٥٦ ﴿فَأَخْرَجْنَاهُمْ مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ﴾ ٥٧ ﴿وَكُنُوزٍ وَمَقَامِرٍ كَرِيمٍ﴾ ٥٨ ﴿كَذَٰلِكَ وَأَوْثَقْنَاهَا بِئِىِٔ إِسْرَءِيلَ﴾ ٥٩

دهرچوونی رۆله گانی ئیسرائیل - به نی ئیسرائیل - له میسر

خوای گه و ده ده فهرمویت: ﴿وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِي إِلَيْكَ مُتَّبِعُونَ﴾، واته: وه حیمان نارد بۆ موسا که به شه و بهنده باوه پداره کانم ببه و میسر به جی بیلن، بیکومان فیرعه ون و کۆمه له که ی دواتان ده که ون. ماوه یه کی زۆر موسا (سه لامی خوای لی بیت) له ولاتی میصر دا مایه وه، زۆر به لگه و نیشانه ی پیشانی فیرعه ون و داروده سته که ی دا، که چی نه وان زیاتر مله وریان ده نواندو دژایه تی مووسایان ده کرد، غهیری جهر به زه و له ناو بردن هیچ شتیکی تر شایه نیان نه بوو، بۆیه خوای گه و ده فهرمانی دا به موسا که به شه و به نی ئیسرائیلیه کان له میسر وه ده رخا و پوه و نه و شوینه وه پیکه ون که فهرمانیان پیکراوه، موسایش (سه لامی خوای لی بیت) فهرمانی خودای به جیهینا و دوا ی نه وه ی که زیپو زیویکی زۆریان له هۆزی فیرعه ون خواست. وه که هه ندی له زانایانی ته فسیر باسیان لیوه کرد و وه له وه ختی کدا که مانگ مه له ات له شه و دا وه پێ که وتن، موجاهید ده لی: له و شه و دا مانگ گیرا. ^۱ والله أعلم. له و کاته دا موسا هه والی گۆپی یوسفی پرسى، پیره ژتکی به نی ئیسرائیلی شوینه که ی پیشانی موسا داو تابلۆ که یشی له گه ل هه لگرتن، گوترا ویشه: موسا خۆی تابلۆ که ی هه لگرت و وه (سه لامی خوای لی بیت) یوسف (سه لامی خوای لی بیت) وه سیه تی کرد بوو کاتی که به نی ئیسرائیلی به کان له میصر ده رچوون له گه ل خۆیان هه لی بگرن و ببیه ن، ^۲ کاتی که فیرعه ون و شوینه که وتوانی به یانی هه لسان هیچ که سی که یانه که یاندا نه ما بوو دهنگی لیوه بیت، فیرعه ون زۆر تووره بوو، نه وهنده تووره بوو له به نی

^۱ الطبري (۳۵۴/۱۹).

^۲ الطبري (۳۵۴/۱۹).

ئیسرائیلیه کان ئوقره ی نه ده گرت، چونکه خوی گه وره بریاری دابوو که له ناوی ببات، ﴿فَأَرْسَلَ فِرْعَوْنُ
فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ﴾ واته: فیرعه ون پیاوه کانی خوی نارد، واته: پیاوکور و قه مچی وه شینه کانی خوی
نارد به شاره کاندایا جاریان دا گوتیان: به نی ئیسرائیلیه کان ژماره یه کی که من ﴿إِنَّ هَؤُلَاءِ لَشِرْذِمَةٌ قَلِيلُونَ﴾
هه موو کاتی که هه والی خراپی نه وانمان پی ده گات و توورده مان ده که ن، به لام نیمه هه میشه وریاین و
ناگامان له خومانه و مؤله تیان ناده یین و هه موویان ده کورین و هه موو مال و سامانیان به تالانی ده به یین بو
خومان ﴿وَلَهُمْ لَنَا لَفَاطُونَ ۝۵۵﴾ وَاِنَّا لَجَمِيعٌ حَاذِرُونَ﴾، واته: وه به راستی نه وانه رقی نیمه هه ل ده سینن،
بیگومان نیمه کومه لیکین بیدارین و ناگادرین به پیلانه کانیان. فیرعه ون خوی و له شره که یشی پاداشتی
خویان وهرگرت، وه ک خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿فَأَخْرَجْنَاهُمْ مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ۝۵۷﴾ وَكُنُوزٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ﴾
واته: له و هه موو خوشیه ی که تیدا بوون: له باغ و باغات و کانیای سازگارو که نجینه ی زور شوینی
خوش، دهرمان کردن و به ره و جه هه نه م به پی که وتن، هه موو نه و شتانه یان به جی هیشت له دنیا دا،
﴿كَذَلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا بَنِي إِسْرَءِیْلَ﴾ واته: نا به و جورده نه وه کانی به عقوبمان له جیگایان دانا. وه ک خوی
گه وره له نایه تیکی ترده فهرموویه تی: ﴿وَأَوْرَثْنَا الْقَوْمَ الَّذِیْنَ كَانُوا يُسْتَضْعَفُونَ مَشْرِقَ الْأَرْضِ
وَمَغْرِبَهَا الَّتِی بَارَكْنَا فِيهَا﴾،^۱ واته: نیر (له جیگای که لی فیرعه ون) نه و که له مان نیشته جی کرد که
هه میشه ده چه وسینرانه وه له پورده لات و پورده ناوی نه و ولاته دا که پیت و به ره که تمان تیختبوو. وه
فهرموویه تی: ﴿وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِیْنَ اسْتَضَعِفُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ
الْوَرِثَیْنَ﴾. ^۲ واته: وه نیمه ده مانه وی (به چاکه ی خومان) منه ت بکه یین به سه ر نه وانه ی که لاوازو
ژیرده ست کرابوون له ولاتی (میسر) دا وه بیان که یینه پیشه و او بیان که یینه میرات به ر (ی که له پوری
فیرعه ون و شوینکه و تووانی).

﴿فَاتَّبَعُوهُمْ مَشْرِقَیْنَ ۝۶۰﴾ فَلَمَّا تَرَأَ الْجَمْعَانِ قَالَ أَصْحَابُ مُوسَى إِنَّا لَمَذْكُونٌ ﴿۶۱﴾ قَالَ كَلَّا إِنَّ مَعِيَ رَبِّی
سَیِّدِیْنَ ﴿۶۲﴾ فَأَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَى أَنْ أَضْرِبْ بِعَصَاكَ الْبَحْرَ فَانْفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالطَّوْدِ الْعَظِیْمِ ﴿۶۳﴾
وَأَرْزَلْنَا ثَمَّ الْآخَرِیْنَ ﴿۶۴﴾ وَأَنْجَيْنَا مُوسَى وَمَنْ مَعَهُ أَجْمَعِیْنَ ﴿۶۵﴾ ثُمَّ أَغْرَقْنَا الْآخَرِیْنَ ﴿۶۶﴾ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآیَةً وَمَا كَانَ
أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِیْنَ ﴿۶۷﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهْوَ الْعَزِیْزُ الرَّحِیْمُ ﴿۶۸﴾

^۱ الاعراف (۱۳۷).^۲ القصص (۵).

پاونانى نه وهى ئيسرائيل و خنكاني فيرعه ون و هوزه كهى

هه ندى له زانايانى ته فسیر باسیان کردوه که فيرعه ون به کومه ليکی زور له داروده سته کهى که بریتى بوون له هه موو کاربه ده ستانى نه و کاتهى ولاتى میصر که پاويزکاری فيرعه ون بوون له کاروبارى ولاتدا. له سه رکرده و وه زیرو پیاوما قولان و له شکرو سه ر له شکره کانی ﴿فَاتَّبَعُوهُمْ مُشْرِقِينَ﴾ واته: شوینیان که وتن له به ره به ياندا کاتيک خور گزنگ نه داو له که ل دیته ده ر، ﴿فَلَمَّا تَرَاءَ الْجَمْعَانِ﴾ واته: کاتيک که هه ردوو کومه له که به کتریان چاوپيکه وت، ئاله و کاته دا هاوه له کانی موسا وتیان: ﴿قَالَ أَصْحَابُ مُوسَى إِنَّا لَمَذْكُونٌ﴾ توش بووین و له ده ستیان ده رناچین، چونکه موسا و نه وهى ئيسرائيل چوبوونه که ناری ده ریا که که ده ریای قولنوم (بحر القلزم) بوو، به رده میان ده ریا که بوو، فيرعه ون و له شکره که یشى به دوايانه وه بوون پييان که یشتن بویه گوتیان: ﴿إِنَّا لَمَذْكُونٌ﴾ واته: پرگار بوونمان زور نه سته مه، موساش وه لامى دانه وه ﴿قَالَ كَلَّا إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ﴾ واته: فه رمووی: شتى وانیه نه وهى ئیوه لیى ده ترسن تووشتان نایه، به راستى خودای مه زن فه رمانى به من داوه که ئیوه به ره و ئیره بئیم، خودایش به لینى خوی ده باته سه رو لیى پاشگه ز نابیتته وه. هارون له پيش خه لکه که وه بوو یوشه عى کوپی نونیشى له گه ل بوو که به کیک بوو له خاوه ن باوه رپه کانی ئالی فيرعه ون، موسایش (سه لامى خواى لی بیت) له دواى خه لکه که وه بوو، هه ندى له زانايانى ته فسیر باسیان کردوه که هه موو نه و خه لکه وه ستان و نه يانده زانى چى بگه ن، یوشه عى کوپی نون وتی: به موسا (سه لامى خواى لی بیت) نه ی پیغه مبه رى خوا په روه ردگارت فه رمانى پی کردووی که به ره و ئیره بیت؟ گوتی: به لی، فيرعه ون و له شکره کهى هه ر نزيك ده بوونه وه زور که میان مابوو پييان بگه ن، ﴿فَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَى أَنْ أَضْرِبْ بِعَصَاكَ الْبَحْرَ﴾ واته: نیگامانکرد بۆ موسا: که به داره که ت بکیشه به نه و ده ریایه دا، ئا له و کاته دا خواى گه وره فه رمانى دا به موسا (سه لامى خواى لی بیت) دارده سته کهى بکشینی به ده ریا که دا، موساش عه سا کهى کیشا به ده ریا که دا، فه رمووی: به ئیزنى خودا له ت ببه، خواى گه وره فه رموویه تی: ﴿فَانْفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالطَّوْدِ الْعَظِيمِ﴾ واته: ده ریا که قلیشاو هه ر لایه کی وه ک کیویکی گه وره به رز بووه وه، ئیبنو مه سعودو ئیبنو عه باسو موحه مه دى کوپی که عبو زه ححاک و قه تاده و که سانى تریش گوتویانه: ﴿كَالطَّوْدِ الْعَظِيمِ﴾ واته: چیاى گه وره. ^۱ عه تاي خوراسانى ده لی: ﴿كَالطَّوْدِ

الْعَظِيمِ ﴿۱﴾ واتە: وهك پىگايەك له نىوان دوو چيادا، ئىبنو عەباس دەلى: دەرياكە دوانزە پىگاي لى پەيدا بوو ھەر ھۆزىك پىگايەكى خۆى ھەبوو،^۱ سودى ئەمەيشى بۆ زياد کردوو دەلى: پىگاگان دەلاقەيان تىدابوو لەو دەلاقانەو ھە سەيرى يەكتريان دەکرد، ئاوەكە وهك ديوار بە دەورياندا ھەستابوو.^۲ خۆى گەرە بايەكى ھەلکرد دای بەناو بنى دەرياکەداو وشكى کردەو ھە وهك سەر زەمین! خۆى گەرە لە ئايەتیکى تردا ھەرموویەتى: ﴿فَأَضْرَبَ لَھُمَّ طَرِيقًا فِي الْبَحْرِ يَبَسًا لَا تَخَفُ دَرَكًا وَلَا تَخْشَى﴾،^۳ واتە: پىيەكى وشکیان بۆ بگرە ھەر ھىچ نىگەرانی و ترسیکت نەبیّت، خۆى گەرە لیژەدا لەم بەسەرھاتەدا ھەرموویەتى: ﴿وَأَرْلَفْنَا نَمَّ الْآخِرِينَ﴾ واتە: ئا لیژەدا ئىبنو عەباس و عەتای خۆراسانى و قەتادە و سودى دەلین: واتە: فیرەون و لەشکرەکەیمان ھینایە پال دەرياکە و لیکمان نزیک کردەو ھە.^۴ ﴿وَأَنْجَيْنَا مُوسَى وَمَنْ مَعَهُ أَجْمَعِينَ﴾ (۶۵) ئىمەر غرقنا الآخِرِينَ ﴿۱﴾ واتە: موساو نەو ھى ئیسرائیلمان پزگار کرد، ئەوانەى شوینی ئایینی موسا کەوتبوون، ھىچ کەسێک لەوانە نەخنکا، فیرەون و لەشکرەکەى ھەموو خنکان تەنھا یەك کەسیان لى دەرنەچوو. پاشان خۆى گەرە ھەرموویەتى: ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ واتە: لەو پووداوەدا کە باسماں کرد کە پەر بوو لە شتى گرنگو سەرسورھینەر و یارمەتى و پشتیوانى خاوەن باوەپان، ھەموو نیشانە و بەلگەى بەھیزن لە کارزانى و تواناو دەسەلات و دلوفانى خودای مەزن بەلام زۆربەیان باوەریان نەھینا.

﴿وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ إِبْرَاهِيمَ﴾ (۶۹) إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا تَعْبُدُونَ ﴿۷۰﴾ قَالُوا نَعْبُدُ أَصْنَامًا فَنَظَّلُهَا عَنكِفِينَ ﴿۷۱﴾ قَالَ هَلْ يَسْمَعُونَكَ إِذْ تَدْعُونَ ﴿۷۲﴾ أَوْ يَنْفَعُونَكَ أَوْ يَضُرُّونَ ﴿۷۳﴾ قَالُوا بَلْ وَجَدْنَا آبَاءَنَا كَذَلِكَ يَفْعَلُونَ ﴿۷۴﴾ قَالَ أَفَرَأَيْتُمْ مَا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ ﴿۷۵﴾ أَنْتُمْ وَأَبَاؤُكُمْ الْأَقْدَمُونَ ﴿۷۶﴾ فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِّي إِلَّا رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿۷۷﴾

نامۆزگارى ئىبراھیم خەلىلى خودا بۆ ھۆزەكەى، کە واز لە بتپەرستى بێنن

خۆى گەرە دەفەرموویّت: ﴿وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ إِبْرَاهِيمَ﴾ ئەمە باسى بەندەو خەلیل و پىغەمبەرى خودا ئىبراھیمە پىشەواى یەکتاپەرستان (سەلامى خۆى لى بیّت) خۆى گەرە ھەرمانى داو ھە پىغەمبەرەكەى موحەمەد (ﷺ) کە بەسەرھاتى ئىبراھیم بگىریتەو ھە بۆ ئومەتەكەى بۆ نەو ھى چاوى

^۱ الدر المنثور (۲۹۹/۶).^۲ الطبري (۳۵۷/۱۹).^۳ طه (۷۷).^۴ الطبري (۳۵۹/۱۹).

لی بکه نه له دلسوزی و پشت به خوا به ستندا و هر به ندایه تی نه و بکه نه و شهریکی بؤ دانه نیڼ و دور
 بن و نریکی بت و بتپه رستان نه بڼه وه، خوی گوره هر له پیشه وه ئیبراهیمی شاره زا کردبوو، واته:
 هر له مندالیه وه وهك لاویك كه خوی ناسیووه به ربه ره کانی هوزده که ی کردووه له سر بتپه رستی و
 داوی لی کردون که هیچ شتیك نه که نه شهریکی خوداو نه ی په رستن له گه لیدا ﴿إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا
 تَعْبُدُونَ﴾ واته: گوتی به بابو که سو کاری خوی نه م بتانه چیه نیوه خه ریکن ده یانپه رستن و وازیان
 لی ناهینن ﴿قَالُوا نَعْبُدُ أَصْنَامًا فَنَظَلُّ لَهَا عِكِفِينَ﴾ واته: نیمه بتانیک ده په رستن و هاناشیان بؤ ده به بین
 به رده وام هر خه ریک ده بین و هر گیز وازیان لی ناهینن؟ ﴿قَالَ هَلْ يَسْمَعُونَكُمْ إِذْ تَدْعُونَ﴾ (۷۲) ^۱ ^۲ ^۳ ^۴ ^۵ ^۶ ^۷ ^۸ ^۹ ^{۱۰} ^{۱۱} ^{۱۲} ^{۱۳} ^{۱۴} ^{۱۵} ^{۱۶} ^{۱۷} ^{۱۸} ^{۱۹} ^{۲۰} ^{۲۱} ^{۲۲} ^{۲۳} ^{۲۴} ^{۲۵} ^{۲۶} ^{۲۷} ^{۲۸} ^{۲۹} ^{۳۰} ^{۳۱} ^{۳۲} ^{۳۳} ^{۳۴} ^{۳۵} ^{۳۶} ^{۳۷} ^{۳۸} ^{۳۹} ^{۴۰} ^{۴۱} ^{۴۲} ^{۴۳} ^{۴۴} ^{۴۵} ^{۴۶} ^{۴۷} ^{۴۸} ^{۴۹} ^{۵۰} ^{۵۱} ^{۵۲} ^{۵۳} ^{۵۴} ^{۵۵} ^{۵۶} ^{۵۷} ^{۵۸} ^{۵۹} ^{۶۰} ^{۶۱} ^{۶۲} ^{۶۳} ^{۶۴} ^{۶۵} ^{۶۶} ^{۶۷} ^{۶۸} ^{۶۹} ^{۷۰} ^{۷۱} ^{۷۲} ^{۷۳} ^{۷۴} ^{۷۵} ^{۷۶} ^{۷۷} ^{۷۸} ^{۷۹} ^{۸۰} ^{۸۱} ^{۸۲} ^{۸۳} ^{۸۴} ^{۸۵} ^{۸۶} ^{۸۷} ^{۸۸} ^{۸۹} ^{۹۰} ^{۹۱} ^{۹۲} ^{۹۳} ^{۹۴} ^{۹۵} ^{۹۶} ^{۹۷} ^{۹۸} ^{۹۹} ^{۱۰۰} ^{۱۰۱} ^{۱۰۲} ^{۱۰۳} ^{۱۰۴} ^{۱۰۵} ^{۱۰۶} ^{۱۰۷} ^{۱۰۸} ^{۱۰۹} ^{۱۱۰} ^{۱۱۱} ^{۱۱۲} ^{۱۱۳} ^{۱۱۴} ^{۱۱۵} ^{۱۱۶} ^{۱۱۷} ^{۱۱۸} ^{۱۱۹} ^{۱۲۰} ^{۱۲۱} ^{۱۲۲} ^{۱۲۳} ^{۱۲۴} ^{۱۲۵} ^{۱۲۶} ^{۱۲۷} ^{۱۲۸} ^{۱۲۹} ^{۱۳۰} ^{۱۳۱} ^{۱۳۲} ^{۱۳۳} ^{۱۳۴} ^{۱۳۵} ^{۱۳۶} ^{۱۳۷} ^{۱۳۸} ^{۱۳۹} ^{۱۴۰} ^{۱۴۱} ^{۱۴۲} ^{۱۴۳} ^{۱۴۴} ^{۱۴۵} ^{۱۴۶} ^{۱۴۷} ^{۱۴۸} ^{۱۴۹} ^{۱۵۰} ^{۱۵۱} ^{۱۵۲} ^{۱۵۳} ^{۱۵۴} ^{۱۵۵} ^{۱۵۶} ^{۱۵۷} ^{۱۵۸} ^{۱۵۹} ^{۱۶۰} ^{۱۶۱} ^{۱۶۲} ^{۱۶۳} ^{۱۶۴} ^{۱۶۵} ^{۱۶۶} ^{۱۶۷} ^{۱۶۸} ^{۱۶۹} ^{۱۷۰} ^{۱۷۱} ^{۱۷۲} ^{۱۷۳} ^{۱۷۴} ^{۱۷۵} ^{۱۷۶} ^{۱۷۷} ^{۱۷۸} ^{۱۷۹} ^{۱۸۰} ^{۱۸۱} ^{۱۸۲} ^{۱۸۳} ^{۱۸۴} ^{۱۸۵} ^{۱۸۶} ^{۱۸۷} ^{۱۸۸} ^{۱۸۹} ^{۱۹۰} ^{۱۹۱} ^{۱۹۲} ^{۱۹۳} ^{۱۹۴} ^{۱۹۵} ^{۱۹۶} ^{۱۹۷} ^{۱۹۸} ^{۱۹۹} ^{۲۰۰} ^{۲۰۱} ^{۲۰۲} ^{۲۰۳} ^{۲۰۴} ^{۲۰۵} ^{۲۰۶} ^{۲۰۷} ^{۲۰۸} ^{۲۰۹} ^{۲۱۰} ^{۲۱۱} ^{۲۱۲} ^{۲۱۳} ^{۲۱۴} ^{۲۱۵} ^{۲۱۶} ^{۲۱۷} ^{۲۱۸} ^{۲۱۹} ^{۲۲۰} ^{۲۲۱} ^{۲۲۲} ^{۲۲۳} ^{۲۲۴} ^{۲۲۵} ^{۲۲۶} ^{۲۲۷} ^{۲۲۸} ^{۲۲۹} ^{۲۳۰} ^{۲۳۱} ^{۲۳۲} ^{۲۳۳} ^{۲۳۴} ^{۲۳۵} ^{۲۳۶} ^{۲۳۷} ^{۲۳۸} ^{۲۳۹} ^{۲۴۰} ^{۲۴۱} ^{۲۴۲} ^{۲۴۳} ^{۲۴۴} ^{۲۴۵} ^{۲۴۶} ^{۲۴۷} ^{۲۴۸} ^{۲۴۹} ^{۲۵۰} ^{۲۵۱} ^{۲۵۲} ^{۲۵۳} ^{۲۵۴} ^{۲۵۵} ^{۲۵۶} ^{۲۵۷} ^{۲۵۸} ^{۲۵۹} ^{۲۶۰} ^{۲۶۱} ^{۲۶۲} ^{۲۶۳} ^{۲۶۴} ^{۲۶۵} ^{۲۶۶} ^{۲۶۷} ^{۲۶۸} ^{۲۶۹} ^{۲۷۰} ^{۲۷۱} ^{۲۷۲} ^{۲۷۳} ^{۲۷۴} ^{۲۷۵} ^{۲۷۶} ^{۲۷۷} ^{۲۷۸} ^{۲۷۹} ^{۲۸۰} ^{۲۸۱} ^{۲۸۲} ^{۲۸۳} ^{۲۸۴} ^{۲۸۵} ^{۲۸۶} ^{۲۸۷} ^{۲۸۸} ^{۲۸۹} ^{۲۹۰} ^{۲۹۱} ^{۲۹۲} ^{۲۹۳} ^{۲۹۴} ^{۲۹۵} ^{۲۹۶} ^{۲۹۷} ^{۲۹۸} ^{۲۹۹} ^{۳۰۰} ^{۳۰۱} ^{۳۰۲} ^{۳۰۳} ^{۳۰۴} ^{۳۰۵} ^{۳۰۶} ^{۳۰۷} ^{۳۰۸} ^{۳۰۹} ^{۳۱۰} ^{۳۱۱} ^{۳۱۲} ^{۳۱۳} ^{۳۱۴} ^{۳۱۵} ^{۳۱۶} ^{۳۱۷} ^{۳۱۸} ^{۳۱۹} ^{۳۲۰} ^{۳۲۱} ^{۳۲۲} ^{۳۲۳} ^{۳۲۴} ^{۳۲۵} ^{۳۲۶} ^{۳۲۷} ^{۳۲۸} ^{۳۲۹} ^{۳۳۰} ^{۳۳۱} ^{۳۳۲} ^{۳۳۳} ^{۳۳۴} ^{۳۳۵} ^{۳۳۶} ^{۳۳۷} ^{۳۳۸} ^{۳۳۹} ^{۳۴۰} ^{۳۴۱} ^{۳۴۲} ^{۳۴۳} ^{۳۴۴} ^{۳۴۵} ^{۳۴۶} ^{۳۴۷} ^{۳۴۸} ^{۳۴۹} ^{۳۵۰} ^{۳۵۱} ^{۳۵۲} ^{۳۵۳} ^{۳۵۴} ^{۳۵۵} ^{۳۵۶} ^{۳۵۷} ^{۳۵۸} ^{۳۵۹} ^{۳۶۰} ^{۳۶۱} ^{۳۶۲} ^{۳۶۳} ^{۳۶۴} ^{۳۶۵} ^{۳۶۶} ^{۳۶۷} ^{۳۶۸} ^{۳۶۹} ^{۳۷۰} ^{۳۷۱} ^{۳۷۲} ^{۳۷۳} ^{۳۷۴} ^{۳۷۵} ^{۳۷۶} ^{۳۷۷} ^{۳۷۸} ^{۳۷۹} ^{۳۸۰} ^{۳۸۱} ^{۳۸۲} ^{۳۸۳} ^{۳۸۴} ^{۳۸۵} ^{۳۸۶} ^{۳۸۷} ^{۳۸۸} ^{۳۸۹} ^{۳۹۰} ^{۳۹۱} ^{۳۹۲} ^{۳۹۳} ^{۳۹۴} ^{۳۹۵} ^{۳۹۶} ^{۳۹۷} ^{۳۹۸} ^{۳۹۹} ^{۴۰۰} ^{۴۰۱} ^{۴۰۲} ^{۴۰۳} ^{۴۰۴} ^{۴۰۵} ^{۴۰۶} ^{۴۰۷} ^{۴۰۸} ^{۴۰۹} ^{۴۱۰} ^{۴۱۱} ^{۴۱۲} ^{۴۱۳} ^{۴۱۴} ^{۴۱۵} ^{۴۱۶} ^{۴۱۷} ^{۴۱۸} ^{۴۱۹} ^{۴۲۰} ^{۴۲۱} ^{۴۲۲} ^{۴۲۳} ^{۴۲۴} ^{۴۲۵} ^{۴۲۶} ^{۴۲۷} ^{۴۲۸} ^{۴۲۹} ^{۴۳۰} ^{۴۳۱} ^{۴۳۲} ^{۴۳۳} ^{۴۳۴} ^{۴۳۵} ^{۴۳۶} ^{۴۳۷} ^{۴۳۸} ^{۴۳۹} ^{۴۴۰} ^{۴۴۱} ^{۴۴۲} ^{۴۴۳} ^{۴۴۴} ^{۴۴۵} ^{۴۴۶} ^{۴۴۷} ^{۴۴۸} ^{۴۴۹} ^{۴۵۰} ^{۴۵۱} ^{۴۵۲} ^{۴۵۳} ^{۴۵۴} ^{۴۵۵} ^{۴۵۶} ^{۴۵۷} ^{۴۵۸} ^{۴۵۹} ^{۴۶۰} ^{۴۶۱} ^{۴۶۲} ^{۴۶۳} ^{۴۶۴} ^{۴۶۵} ^{۴۶۶} ^{۴۶۷} ^{۴۶۸} ^{۴۶۹} ^{۴۷۰} ^{۴۷۱} ^{۴۷۲} ^{۴۷۳} ^{۴۷۴} ^{۴۷۵} ^{۴۷۶} ^{۴۷۷} ^{۴۷۸} ^{۴۷۹} ^{۴۸۰} ^{۴۸۱} ^{۴۸۲} ^{۴۸۳} ^{۴۸۴} ^{۴۸۵} ^{۴۸۶} ^{۴۸۷} ^{۴۸۸} ^{۴۸۹} ^{۴۹۰} ^{۴۹۱} ^{۴۹۲} ^{۴۹۳} ^{۴۹۴} ^{۴۹۵} ^{۴۹۶} ^{۴۹۷} ^{۴۹۸} ^{۴۹۹} ^{۵۰۰} ^{۵۰۱} ^{۵۰۲} ^{۵۰۳} ^{۵۰۴} ^{۵۰۵} ^{۵۰۶} ^{۵۰۷} ^{۵۰۸} ^{۵۰۹} ^{۵۱۰} ^{۵۱۱} ^{۵۱۲} ^{۵۱۳} ^{۵۱۴} ^{۵۱۵} ^{۵۱۶} ^{۵۱۷} ^{۵۱۸} ^{۵۱۹} ^{۵۲۰} ^{۵۲۱} ^{۵۲۲} ^{۵۲۳} ^{۵۲۴} ^{۵۲۵} ^{۵۲۶} ^{۵۲۷} ^{۵۲۸} ^{۵۲۹} ^{۵۳۰} ^{۵۳۱} ^{۵۳۲} ^{۵۳۳} ^{۵۳۴} ^{۵۳۵} ^{۵۳۶} ^{۵۳۷} ^{۵۳۸} ^{۵۳۹} ^{۵۴۰} ^{۵۴۱} ^{۵۴۲} ^{۵۴۳} ^{۵۴۴} ^{۵۴۵} ^{۵۴۶} ^{۵۴۷} ^{۵۴۸} ^{۵۴۹} ^{۵۵۰} ^{۵۵۱} ^{۵۵۲} ^{۵۵۳} ^{۵۵۴} ^{۵۵۵} ^{۵۵۶} ^{۵۵۷} ^{۵۵۸} ^{۵۵۹} ^{۵۶۰} ^{۵۶۱} ^{۵۶۲} ^{۵۶۳} ^{۵۶۴} ^{۵۶۵} ^{۵۶۶} ^{۵۶۷} ^{۵۶۸} ^{۵۶۹} ^{۵۷۰} ^{۵۷۱} ^{۵۷۲} ^{۵۷۳} ^{۵۷۴} ^{۵۷۵} ^{۵۷۶} ^{۵۷۷} ^{۵۷۸} ^{۵۷۹} ^{۵۸۰} ^{۵۸۱} ^{۵۸۲} ^{۵۸۳} ^{۵۸۴} ^{۵۸۵} ^{۵۸۶} ^{۵۸۷} ^{۵۸۸} ^{۵۸۹} ^{۵۹۰} ^{۵۹۱} ^{۵۹۲} ^{۵۹۳} ^{۵۹۴} ^{۵۹۵} ^{۵۹۶} ^{۵۹۷} ^{۵۹۸} ^{۵۹۹} ^{۶۰۰} ^{۶۰۱} ^{۶۰۲} ^{۶۰۳} ^{۶۰۴} ^{۶۰۵} ^{۶۰۶} ^{۶۰۷} ^{۶۰۸} ^{۶۰۹} ^{۶۱۰} ^{۶۱۱} ^{۶۱۲} ^{۶۱۳} ^{۶۱۴} ^{۶۱۵} ^{۶۱۶} ^{۶۱۷} ^{۶۱۸} ^{۶۱۹} ^{۶۲۰} ^{۶۲۱} ^{۶۲۲} ^{۶۲۳} ^{۶۲۴} ^{۶۲۵} ^{۶۲۶} ^{۶۲۷} ^{۶۲۸} ^{۶۲۹} ^{۶۳۰} ^{۶۳۱} ^{۶۳۲} ^{۶۳۳} ^{۶۳۴} ^{۶۳۵} ^{۶۳۶} ^{۶۳۷} ^{۶۳۸} ^{۶۳۹} ^{۶۴۰} ^{۶۴۱} ^{۶۴۲} ^{۶۴۳} ^{۶۴۴} ^{۶۴۵} ^{۶۴۶} ^{۶۴۷} ^{۶۴۸} ^{۶۴۹} ^{۶۵۰} ^{۶۵۱} ^{۶۵۲} ^{۶۵۳} ^{۶۵۴} ^{۶۵۵} ^{۶۵۶} ^{۶۵۷} ^{۶۵۸} ^{۶۵۹} ^{۶۶۰} ^{۶۶۱} ^{۶۶۲} ^{۶۶۳} ^{۶۶۴} ^{۶۶۵} ^{۶۶۶} ^{۶۶۷} ^{۶۶۸} ^{۶۶۹} ^{۶۷۰} ^{۶۷۱} ^{۶۷۲} ^{۶۷۳} ^{۶۷۴} ^{۶۷۵} ^{۶۷۶} ^{۶۷۷} ^{۶۷۸} ^{۶۷۹} ^{۶۸۰} ^{۶۸۱} ^{۶۸۲} ^{۶۸۳} ^{۶۸۴} ^{۶۸۵} ^{۶۸۶} ^{۶۸۷} ^{۶۸۸} ^{۶۸۹} ^{۶۹۰} ^{۶۹۱} ^{۶۹۲} ^{۶۹۳} ^{۶۹۴} ^{۶۹۵} ^{۶۹۶} ^{۶۹۷} ^{۶۹۸} ^{۶۹۹} ^{۷۰۰} ^{۷۰۱} ^{۷۰۲} ^{۷۰۳} ^{۷۰۴} ^{۷۰۵} ^{۷۰۶} ^{۷۰۷} ^{۷۰۸} ^{۷۰۹} ^{۷۱۰} ^{۷۱۱} ^{۷۱۲} ^{۷۱۳} ^{۷۱۴} ^{۷۱۵} ^{۷۱۶} ^{۷۱۷} ^{۷۱۸} ^{۷۱۹} ^{۷۲۰} ^{۷۲۱} ^{۷۲۲} ^{۷۲۳} ^{۷۲۴} ^{۷۲۵} ^{۷۲۶} ^{۷۲۷} ^{۷۲۸} ^{۷۲۹} ^{۷۳۰} ^{۷۳۱} ^{۷۳۲} ^{۷۳۳} ^{۷۳۴} ^{۷۳۵} ^{۷۳۶} ^{۷۳۷} ^{۷۳۸} ^{۷۳۹} ^{۷۴۰} ^{۷۴۱} ^{۷۴۲} ^{۷۴۳} ^{۷۴۴} ^{۷۴۵} ^{۷۴۶} ^{۷۴۷} ^{۷۴۸} ^{۷۴۹} ^{۷۵۰} ^{۷۵۱} ^{۷۵۲} ^{۷۵۳} ^{۷۵۴} ^{۷۵۵} ^{۷۵۶} ^{۷۵۷} ^{۷۵۸} ^{۷۵۹} ^{۷۶۰} ^{۷۶۱} ^{۷۶۲} ^{۷۶۳} ^{۷۶۴} ^{۷۶۵} ^{۷۶۶} ^{۷۶۷} ^{۷۶۸} ^{۷۶۹} ^{۷۷۰} ^{۷۷۱} ^{۷۷۲} ^{۷۷۳} ^{۷۷۴} ^{۷۷۵} ^{۷۷۶} ^{۷۷۷} ^{۷۷۸} ^{۷۷۹} ^{۷۸۰} ^{۷۸۱} ^{۷۸۲} ^{۷۸۳} ^{۷۸۴} ^{۷۸۵} ^{۷۸۶} ^{۷۸۷} ^{۷۸۸} ^{۷۸۹} ^{۷۹۰} ^{۷۹۱} ^{۷۹۲} ^{۷۹۳} ^{۷۹۴} ^{۷۹۵} ^{۷۹۶} ^{۷۹۷} ^{۷۹۸} ^{۷۹۹} ^{۸۰۰} ^{۸۰۱} ^{۸۰۲} ^{۸۰۳} ^{۸۰۴} ^{۸۰۵} ^{۸۰۶} ^{۸۰۷} ^{۸۰۸} ^{۸۰۹} ^{۸۱۰} ^{۸۱۱} ^{۸۱۲} ^{۸۱۳} ^{۸۱۴} ^{۸۱۵} ^{۸۱۶} ^{۸۱۷} ^{۸۱۸} ^{۸۱۹} ^{۸۲۰} ^{۸۲۱} ^{۸۲۲} ^{۸۲۳} ^{۸۲۴} ^{۸۲۵} ^{۸۲۶} ^{۸۲۷} ^{۸۲۸} ^{۸۲۹} ^{۸۳۰} ^{۸۳۱} ^{۸۳۲} ^{۸۳۳} ^{۸۳۴} ^{۸۳۵} ^{۸۳۶} ^{۸۳۷} ^{۸۳۸} ^{۸۳۹} ^{۸۴۰} ^{۸۴۱} ^{۸۴۲} ^{۸۴۳} ^{۸۴۴} ^{۸۴۵} ^{۸۴۶} ^{۸۴۷} ^{۸۴۸} ^{۸۴۹} ^{۸۵۰} ^{۸۵۱} ^{۸۵۲} ^{۸۵۳} ^{۸۵۴} ^{۸۵۵} ^{۸۵۶} ^{۸۵۷} ^{۸۵۸} ^{۸۵۹} ^{۸۶۰} ^{۸۶۱} ^{۸۶۲} ^{۸۶۳} ^{۸۶۴} ^{۸۶۵} ^{۸۶۶} ^{۸۶۷} ^{۸۶۸} ^{۸۶۹} ^{۸۷۰} ^{۸۷۱} ^{۸۷۲} ^{۸۷۳} ^{۸۷۴} ^{۸۷۵} ^{۸۷۶} ^{۸۷۷} ^{۸۷۸} ^{۸۷۹} ^{۸۸۰} ^{۸۸۱} ^{۸۸۲} ^{۸۸۳} ^{۸۸۴} ^{۸۸۵} ^{۸۸۶} ^{۸۸۷} ^{۸۸۸} ^{۸۸۹} ^{۸۹۰} ^{۸۹۱} ^{۸۹۲} ^{۸۹۳} ^{۸۹۴} ^{۸۹۵} ^{۸۹۶} ^{۸۹۷} ^{۸۹۸} ^{۸۹۹} ^{۹۰۰} ^{۹۰۱} ^{۹۰۲} ^{۹۰۳} ^{۹۰۴} ^{۹۰۵} ^{۹۰۶} ^{۹۰۷} ^{۹۰۸} ^{۹۰۹} ^{۹۱۰} ^{۹۱۱} ^{۹۱۲} ^{۹۱۳} ^{۹۱۴} ^{۹۱۵} ^{۹۱۶} ^{۹۱۷} ^{۹۱۸} ^{۹۱۹} ^{۹۲۰} ^{۹۲۱} ^{۹۲۲} ^{۹۲۳} ^{۹۲۴} ^{۹۲۵} ^{۹۲۶} ^{۹۲۷} ^{۹۲۸} ^{۹۲۹} ^{۹۳۰} ^{۹۳۱} ^{۹۳۲} ^{۹۳۳} ^{۹۳۴} ^{۹۳۵} ^{۹۳۶} ^{۹۳۷} ^{۹۳۸} ^{۹۳۹} ^{۹۴۰} ^{۹۴۱} ^{۹۴۲} ^{۹۴۳} ^{۹۴۴} ^{۹۴۵} ^{۹۴۶} ^{۹۴۷} ^{۹۴۸} ^{۹۴۹} ^{۹۵۰} ^{۹۵۱} ^{۹۵۲} ^{۹۵۳} ^{۹۵۴} ^{۹۵۵} ^{۹۵۶} ^{۹۵۷} ^{۹۵۸} ^{۹۵۹} ^{۹۶۰} ^{۹۶۱} ^{۹۶۲} ^{۹۶۳} ^{۹۶۴} ^{۹۶۵} ^{۹۶۶} ^{۹۶۷} ^{۹۶۸} ^{۹۶۹} ^{۹۷۰} ^{۹۷۱} ^{۹۷۲} ^{۹۷۳} ^{۹۷۴} ^{۹۷۵} ^{۹۷۶} ^{۹۷۷} ^{۹۷۸} ^{۹۷۹} ^{۹۸۰} ^{۹۸۱} ^{۹۸۲} ^{۹۸۳} ^{۹۸۴} ^{۹۸۵} ^{۹۸۶} ^{۹۸۷} ^{۹۸۸} ^{۹۸۹} ^{۹۹۰} ^{۹۹۱} ^{۹۹۲} ^{۹۹۳} ^{۹۹۴} ^{۹۹۵} ^{۹۹۶} ^{۹۹۷} ^{۹۹۸} ^{۹۹۹} ^{۱۰۰۰} ^{۱۰۰۱} ^{۱۰۰۲} ^{۱۰۰۳} ^{۱۰۰۴} ^{۱۰۰۵} ^{۱۰۰۶} ^{۱۰۰۷} ^{۱۰۰۸} ^{۱۰۰۹} ^{۱۰۱۰} ^{۱۰۱۱}

کیانله به ریک نیه مه گهر خوا ده سه لاتداره به سه ریاندا به راستی په روه ردگارم له سه ر پیکه یه کی راسته.
 هر به م شیوه یه ش نبیراهیم (سه لامی خوی لی بیت) دوره په ریژی خوی ده ربی و ته به پای کرد له و
 بتانه و فرموی: ﴿وَكَيْفَ أَخَافُ مَا أَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُم بِاللَّهِ﴾^۱، واته: وه من
 چون ده ترسم له و بتانه ی که چی نیوه کردووتانه به هاوبه ش بو خوا که نیوه ناترسن که بیگومان
 بتانیکتان کردوته هاوبه ش بو خوا. خوی گهره ش ده ریاره ی نبیراهیم (سه لامی خوی لی بیت)
 فرمویه تی: ﴿قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَءُؤُا مِنْكُمْ وَمِمَّا
 تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدُّهُ﴾^۲، واته: به
 راستی بو نیوه هیه سه رمه شقیکی جوان و چاک له نبیراهیم و نه وانه ی له گه لیدا بوون که به گه له کی
 خویانیان وت به راستی نیمه بیزارو به رین له نیوه وه له و شتانه ش که ده یانپه رستن له جیاتی خو،
 نیمه باوه پمان نیه به (تایینی) نیوه، وه له نیوان نیمه و نیوه دا دوزمنایه تی و کینه بو هه میشه په یدا
 بوو تا کاتیک که برپا به خوی ته نها ده هیئن. وه فرمویه تی: ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي
 بَرَاءٌ مِمَّا تَعْبُدُونَ ﴿٣٦﴾ إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُ سَيَهْدِينِ ﴿٣٧﴾ وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾^۳،
 واته: وه کاتیک نبیراهیم به باوکی و گه له کی وت بیگومان من به ریم له وه ی نیوه ده پیه رستن، جگه له و
 زاته ی که دروستی کردوم چونکه هر نه ویش پینموونیم ده کات، نه و (یه کتابه رستیه) ی له ناو
 نه وه کانیدا به جی هیشت تا بگه پینه وه (سه ری). واته: کاریکی وای کرد که نه م وته ی (لا اله الا الله) له
 پاش خوی بو نه وه کانی هر بمینیته وه، به لکو بگه پینه وه.

﴿الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ ﴿٧٨﴾ وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ ﴿٧٩﴾ وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ ﴿٨٠﴾ وَالَّذِي

يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ ﴿٨١﴾ وَالَّذِي أَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ ﴿٨٢﴾﴾

نبیراهیم (سه لامی خوی لی بیت) باسی ریژلینانی خودای مه زن و به سوزی ده کات به رامبه ر خوی

خوی گهره ده فرمویت: ﴿الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ ﴿٧٨﴾ وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ﴾ واته: من

که سیک ناپه رستم که نه م شتانه نه توانی بکات ﴿الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ﴾ خوی گهره نه و
 وه دیهینه ره یه که گشت شتیکی برپار داوه و ته وای کردوه، مه یلی خویه تی کی شاره زا ده کات و کییش

^۱ الانعام (۸۱).

^۲ الممتحنة (۴).

^۳ زخرف (۲۶-۲۸).

گومرا دەکات، ھەموو شتێک بە پێی فەرمانی ئەو دەپوات، ﴿وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ﴾ ۱ وە ھەر ئەویش دروستی کردووم و بژێوی داوم کە ئەو ھەموو ھۆکارو شتەنە ی پام و موسەخەر کردوو لە ئاسمان و زەمیندا ھەوری ناردوو و بارانی باراندوو و زەمیننی پێ زیندوو کردوو تەو، لە ھەموو جۆرە بەروبووم و میوەجاتێکی تیا پوواندوو بۆ ئەوێ بەندەکانی پێی بژین، وە ئاوی پاک و سازگارو زوڵالی باراندوو بۆ ئەوێ ھەموو خەلک و گیانەوەرەکان لێی بخۆنەو و سودی لێ وەرگرن ﴿وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ﴾ ۲ واتە: کاتێ نەخۆش کەوتم ئەو شیفام دەدات، نەخۆشکەوتنی ناوەتە سەر خۆی، ھەرچەندە بپرێارو فەرمانی خودایە و خودا خۆی بەندەکانی نەخۆش دەخات، بەلام ئەو شەرمی کردوو و نەخۆشیەکی داوەتە سەر خۆی، وەك خۆی گەرە فەرمانی داو بە نوێژخوێن کاتێ کە نوێژ دەکات بێژی: ﴿أَمَدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ۝۱ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾ ۳ بە ھەردان و نیشانەکانی داوەتە لای خودای گەرە و توپەیی (الغضب) فاعیلەکی نەھیناوە وەك ئەدەبێک و لاپێی و گومرا بوونیشی خستۆتە سەر عەبدەکانی، وەك جنۆکە وتویانە: ﴿وَأَنَا لَا نَدْرِي أَشَرٌّ أُرِيدَ بِمَنْ فِي الْأَرْضِ أَمْ أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا﴾ ۴، واتە: وە بە راستی نازانین ئایا خراپی و یستراوە بۆ ئەوانە ی کە لە سەر زەوین یان پەرورەدگاریان پێنموونی و یستوو بۆیان. ھەر بەو شیوەیەش ئیبراھیم فەرموویەتی: ﴿وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ﴾ ۵ واتە: ھەر کاتێ کە تووشی نەخۆشی بووم، ھیچ کەسیک ناتوانی چاکم بکاتەو و خودا نەبێت، کە مەیلی لێ بیت ھۆکارێک دەنیریت ﴿وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ﴾ ۶ واتە: ھەر ئەویش دەمرینێ و زیندوویش دەکاتەو و ھیچ کەسیک ناتوانی ئەو نەبێت، دەبھینێ و دەشباتەو. ﴿وَالَّذِي أَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ﴾ ۷ واتە: ھیچ کەسیک توانای لێبوردەیی تاوانی نیە غەیری ئەو نەبێت لە دنیا و قیامەتدا. کێیە لە تاوان ببوریت جگە لە خودا؟ ھەرچی مەیلی لێبێت دەیکات.

﴿رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَالْحَقِّقْ بِالصَّالِحِينَ ۝۸۳ وَاجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ ۝۸۴ وَاجْعَلْنِي مِنْ وَرَثَةِ

جَنَّةِ النَّعِيمِ ۝۸۵ وَاعْفِرْ لِأَيِّئِنَّهُ كَانَ مِنَ الضَّالِّينَ ۝۸۶ وَلَا تُخْزِنِي يَوْمَ يُبْعَثُونَ ۝۸۷ يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ ۝۸۸

إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ۝۸۹﴾

پارانه‌وی ئیبراهیمی خه لیل بو خوی و باوکی

خوای گه‌وره ده‌فرموویت: ﴿رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَالْحَقِّقْ بِالصَّالِحِينَ﴾^۱ نه‌مه داوایه‌کی ئیبراهیمی خه لیل بوو له خودای مه‌زن که کارزانی پی ببه‌خشیت، ئیبنو عه‌باس گوتی: یانی: زانیاری.^۱

﴿وَالْحَقِّقْ بِالصَّالِحِينَ﴾ واته: هه‌میشه له‌گه‌ل پیاو چاکاندا بم له دنیاو له پۆژی قیامه‌تدا، وه‌ک پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له کاتی گیانداندا فرمووی: (ئه‌ی خودایه بم‌گه‌یه‌نه به ره‌فیقی ئه‌علا) سی جار نه‌م وته‌ی فرموو.^۲ ﴿وَأَجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ﴾ واته: وام لی بکه له پاش خۆم ناوم به چاکه بپریت و خه‌لکی له خیر و بێدا چاوم لێبکه‌ن، وه‌ک خوای گه‌وره له ئایه‌تیکی تر دا فرموویه‌تی: ﴿وَتَرْكُنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ﴾^۳ سَلَّمَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ^۴ كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ^۵، واته: وه باسکردن به چاکه‌ی ئیبراهیممان له‌ناو گه‌لانی داهاتوودا هیشته‌وه، درود و سه‌لام له‌سه‌ر ئیبراهیم، ئا به‌و شیوه پاداشتی چاکه‌کاران ده‌ده‌ینه‌وه. ﴿وَأَجْعَلْنِي مِنْ وَرَثَةِ جَنَّةِ النَّعِيمِ﴾ واته: به‌هره‌مه‌ندم بکه به‌وه‌ی که له دنیا دا به چاکی ناوم بپریت و له پۆژی دوايشدا له‌و که‌سانه بم که ده‌بنه خاوه‌نی به‌هه‌شتی پر له خۆشی و شادی. پاشان ئیبراهیمی خه لیل داوای لێبوردن بو باوکی ده‌کات وه‌ک خوای گه‌وره فرموویه‌تی: ﴿وَاعْفِرْ لِآبَائِي إِنَّهُ كَانَ مِنَ الضَّالِّينَ﴾ واته: له باوکم خۆش ببه که پێگه‌ی ون کردبوو، نه‌م ئایه‌ته وه‌ک ئه‌و ئایه‌ته وایه که خوای گه‌وره فرموویه‌تی: ﴿رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ﴾^۶، واته: ئه‌ی په‌روه‌ر دگاران له من و باوکم و دایکم ببورده و خۆش ببه. نه‌مه ئه‌و داوایه بوو که ئیبراهیم لێی په‌شیمان بووه‌وه. وه‌ک خوای گه‌وره فرموویه‌تی: ﴿وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَنْ مَوْعِدَةٍ وَعَدَهَا إِيَّاهُ فَلَمَّا بَيَّنَّ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ﴾^۷، واته: وه داوای لێخۆشبوونی ئیبراهیم بو باوکی ته‌نها له‌به‌ر واده‌و به‌لێنیک بوو که به باوکی دابوو (که داوای لێبوردنی بو بکات) جا کاتیک بۆی پوون بوویه‌وه که بێگومان باوکی دوژمنی خوایه، خۆی لی به‌ری کرد به پاستی ئیبراهیم زۆر له خوا ترسو له‌سه‌رخۆ بوو. خوای گه‌وره پێگه‌ی به ئیبراهیم نه‌دا که داوای لێخۆش بوون بکات بو باوکی کاتی که ده‌رکه‌وت باوکی ئیبراهیم دوژمنی خوایه، ئیبراهیمیش په‌شیمان

^۱ البغوي (۳/۳۹۰).

^۲ فتح الباري (۷/۷۴۳).

^۳ الصافات (۱۰۸-۱۱۰).

^۴ ابراهيم (۴۱).

^۵ التوبة (۱۱۴).

بوويه وه وازى مينا له پارانه وه بۆ باوكى، خوى گورهش فرمويه تى: ﴿قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَءُؤُا مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدُّهُ إِلَّا قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ لَا تُشْفِقَنَّ لَكَ وَمَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ﴾^۱ واته: به راستى بۆ ئتوه مهيه سه رمه شقيكى جوان و پاك له ئيبراهيم و نهوانه ي له گه ليذا بوون

كه به گه له كه ي خويانيان وت به راستى ئيمه بيزارو بهرين له ئتوه وه له و شتانهش كه ده يانپه رستن له جياتى خوا، ئيمه باوه رمان نيه به (ئايى) ئتوه و دوژمنايه تى و كينه په يدا بوو له نيوان ئيمه و ئتوه دا بۆ هه ميشه تا كاتيك كه بپوا به خوى ته نها ده هينن جگه له و قسه يه ي ئيبراهيم كه به باوكى وت بيگومان داواى ليخوشبوونت بۆ ده كه م وه من هيچم به ده ست نيه له به رامبه ر خوا دا بۆ تو. ﴿وَلَا تُخْزِنِي يَوْمَ يُبْعَثُونَ﴾^۲ واته: له پۆزى قيامه تدا خه جاله تم مه كه كاتى كه هه موو خه لكى له نه وه له وه هه تا

دواين كه س زيندوو ده كه يته وه، بوخارى پيوايه تى كردوو له نه بو هوره يره وه له ته فسيري نه م ئايه ته دا نه ويش له پيغه مبه ره وه (ﷺ) فرموى: (ئيبراهيم باوكى خوى له پۆزى قيامه تدا چاو پيكه وت تو زى مهينه تى به سه ريا باريبوو، په شايى و دوكه ل چاوى داپوشيبوو).^۳ وه له پيوايه تيكي تر هه ر له نه بو هوره يره وه كه پيغه مبه ر (ﷺ) فرموى: (ئيبراهيم ده گات به باوكى و نه لى ت: نه ي په روه ردگارم:

خۆت به لى نت دامى كه له پۆزى زيندوو بوونه وه دا پرسوام ناكه ي، خوى گورهش ده فرمويت: من به هه شتم حه رام كردوو له سه ر خوانه ناسان).^۴ وه له و فرمودانه ي كه باسى پيغه مبه ران ده گات (سه لامى خويان لى بيت) نه بو هوره يره پيوايه تى كردوو له پيغه مبه ره وه (ﷺ) فرمويه تى: (ئيبراهيم له پۆزى قيامه تدا گه يشت به ئازهرى باوكى كه تو زو دوكه ل ده م و چاوى داگرتبوو، ئيبراهيم پيى گوت: پيم نه گوتى له فرمانى من ده رمه چۆ، باوكى نه لى: نه مپۆ به قسه ت ده كه م، ئيبراهيميش فرموى: نه ي خودايه تو به لى نت پيدام كه پرسوام نه كه يت له پۆزى زيندوو بوونه وه دا، چ پرسواييه ك له وه پرسواتره كه باوكم دووره له به زه يى تو وه، خوى گورهش ده فرمويت: من به هه شتم حه رام كردوو له سه ر خوانه ناسان، پاشان نه وتريت: نه ي ئيبراهيم سه يرى ژيړپات بكه، سه يرى كرد

^۱ الممتحنة (٤).^۲ فتح الباري (٣٥٨/٨).^۳ فتح الباري (٣٥٧/٨).

کہ متیار یکی خویناوی چاو پیگوت به چوارپہ لی مہ لگیرابوو فریٰ ئہ درایہ ناو ناگر۔^۱ ئہم فہرموودہ یہ نہ سائیش پیوایہ تی کردوہ له (السنن الکبریٰ) و له به شی تہ فسیرہ کہ یدا،^۲ خوی گہ ورہ دہ فہرموویت: ﴿يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ﴾ واتہ: پوژی کہ مال و سامان ناگہ نہ فریای ہیچ کہ سیئو له سزای خودا پرکاری ناگہن، با به ئہ ندازہ ی نیوان زہمین زیڑیشی مہ بیت له بارتہ قایدا بیدات، ﴿وَلَا بَنُونَ﴾ واتہ: با مہرچی له سہر زہمیندا مہ یہ مہ مووی بدات به مال و مندال ہیچ سویکی پی ناگہ یہ نیت له و پوژہ دا تہ نہا باوہرپوون به خودا و بہرستنی نہ بیت به دلی پاک و دورکہ و تنہوہ له بتپہرستی و له ئہ و کہ سانہ ی بت بہرستن، ﴿إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ﴾ واتہ: مہ گین کہ سیئ بیتہ خرمہ تی خوا دلی پاک بیت له شیرک و بتپہرستی. ئیبنو سیرین دہ لی: دلی پاک ئہ و ہ یہ: کہ بزانی خودا مہ قہ و پوژی قیامت دیت و گومانی تیدا نیہ و ئہ و ہ ش له ناو گورپدایہ خودا زیندووی دہ کاتہ و ہ،^۳ سہ عیدی کوپی موسہ ییب دہ لی: دلی پاک ئہ و دہ یہ کہ ساغہ،^۴ بریتیہ له دلی خاوہن باوہر، چونکہ دلی خوانہ ناس و دووہو نہ خوشہ، خوی گہ ورہ فہرموویہ تی: ﴿فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ﴾ ئہ بو عوسمانی نہ یسابوری دہ لی: ئہ و دہ یہ کہ پاکہ و دوورہ له بیدعہ و دامہ زراوہ له سہر بہ پڑہوی کردنی سونہت.

﴿وَأُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾ ۹۰ ﴿وَبُرِزَتِ الْجَحِيمُ لِلْغَاوِينَ﴾ ۹۱ ﴿وَقِيلَ لَهُمْ أَتَيْنَ مَا كُنْتُمْ تُعْبُدُونَ﴾ ۹۲ ﴿مِنْ دُونِ اللَّهِ هَلْ يَنْصُرُونَكُمْ أَوْ يَنْصُرُونَ﴾ ۹۳ ﴿فَكَبِكُوا فِيهَا هُمْ وَالْغَاوُونَ﴾ ۹۴ ﴿وَجُنُودُ إِبْلِيسَ أَجْمَعُونَ﴾ ۹۵ ﴿قَالُوا وَهُمْ فِيهَا يَخْتَصِمُونَ﴾ ۹۶ ﴿تَاللَّهِ إِنْ كُنَّا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ ۹۷ ﴿إِذْ نُسَوِّكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ۹۸ ﴿وَمَا أَضَلَّنَا إِلَّا الْمُجْرِمُونَ﴾ ۹۹ ﴿فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ﴾ ۱۰۰ ﴿وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ﴾ ۱۰۱ ﴿فَلَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً﴾ ۱۰۲ ﴿فَنَكُونُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ ۱۰۳ ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ ۱۰۴ ﴿وَلَنْ رَبِّكَ هُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ﴾ ۱۰۵

^۱ فتح الباری (۴۴۵/۶). مہ بہ ست ئہ و ہ یہ و ہ ک له حہ دیسی تردا ماتوہ - باوکی ئیبراہیم مہ سخذہ کریت و ئہ کریتہ کہ متیار یکی نیرو ئہ خریتہ جہ مہ نفم (النهاية في غريب الحديث و الاثر) - و ہرگپر.

^۲ النسائي في الكبرى (۴۲۲/۶)، فہرموودہ یہ کی سہ حیجہ.

^۳ الطبري (۳۶۶/۱۹).

^۴ الطبري (۳۹۰/۳).

خوپاریزان و گومرایان له پوژی قیامه تداو کیشه نیوان گومرایان و داخ و خهفته خواردنیان له

نیوان خویاندا

خوای گه وره دهفه رموویت: ﴿وَأُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾ واته: بههشت به جوانی و پازاوهیی نزیک خراوه ته وه له خواترسان، نه و که سانه ی که مه ولیان بو داوه و کاری زوریان بو کردوه له دنیا دا ﴿وَبُرِزَتِ الْجَحِيمُ لِلْغَاوِينَ﴾ واته: جهه نه م دههینریت و ناماده ده کریت بو گومرایان. ملیک لی دیته ده ره وه مه ناسه یه ک ده دات له ترسی نه و مه ناسه یه گیان دیته قورقوراکه، ده وتریت به و خه لکه ی ناو ناگر: ﴿وَقِيلَ لَهُمْ أَتِنَّ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ﴾ (۹۲) ﴿مِنْ دُونِ اللَّهِ هَلْ يَنْصُرُونَكُمْ أَوْ يَنْصُرُونَ﴾ واته: کوان نه و شتانه ی نیوه ده تانپه رستن غیری خودا له بت یان هه رشتیکتر، نه مرپو هیچ قازانجیکتان پی ناگه یه نن، ناشتوانن به رگری له خویان بکه ن، نیوه و نه وانیش نه مرپو ده بنه سووته مه نی جهه نه م و له ناویدا ده میننه وه و مه رگیز لی ده رناچن، ﴿فَكَبِّكُوا فِيهَا هُمْ وَالْغَاوُونَ﴾ موحامید ده لی: نه وانیش گومراکانیش فپی ده درین به سه ر یه کدا له ناو جهه نه مدا. ^۱ مه ندیکی تر ده لئین: ﴿فَكَبِّكُوا فِيهَا﴾ کافه که -ک- دووباره یه وه ک (صَرَصَر) واته که به سه ر یه کدا ده خرینه ناو جهه نه م له خویان و سه روکه کانیا ن نه وانه ی که بانگیان ده کردن بو بت په رستی و هاوه ل دانان بو خوا، ﴿وَجُنُودُ إِبْلِيسَ أَجْمَعُونَ﴾ واته: سه ر یازانی شه یتانیش مه موو ده چنه ناو جهه نه م هیچ که سیکیان پزگاری نابیت. ﴿قَالُوا وَهُمْ فِيهَا يَخْتَصِمُونَ﴾ (۹۶) ﴿تَاللَّهِ إِنْ كُنَّا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ (۹۷) ﴿إِذْ سَأَلْتُمْ رَبِّيَ الْعَالَمِينَ﴾ واته: وه ختی له ناو جهه نه مدا ده که ونه کیشه له گه ل یه کتر، سویند ده خون و ده لئین نیمه به ناشکرا گومرا بووین که نیوه مان له گه ل خودا وه ک یه ک داده نا، نه دی نیمه له دنیا دا شوین نیوه که وتین، نایا ده توانن که می له م جهه ربه زه مان له سه ر لابه ن؟ پاشان بیرده که نه وه و سه رزه نشتی خویان ده که ن و ده لئین: ﴿تَاللَّهِ إِنْ كُنَّا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ (۹۷) ﴿إِذْ سَأَلْتُمْ رَبِّيَ الْعَالَمِينَ﴾ واته: به راستی نیمه سه رلیشیواو بووین که وه ک کار بو خودا بکه ین کارمان بو نیوه ده کردو نیوه مان ده په رست له گه ل خودای گه ورده دا. ﴿وَمَا أَضَلَّنَا إِلَّا الْمُجْرِمُونَ﴾ واته: هه رنه و تاوانبارانه نیمه یان بانگ کردو له پی لایان داین. ﴿فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ﴾ (۱۰۰) ﴿وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ﴾، واته: وه هیچ تکا کاریک بو نیمه نیه، وه هیچ هاوپییه کی دلسوزمان نیه. وه ک خوای گه وره له نایه تیکی ترده فه رموویه تی

نه وانه نه لئن: ﴿فَهَلْ لَنَا مِنْ شُفَعَاءَ فَيَشْفَعُوا لَنَا أَوْ نُرَدُّ فَنَعْمَلْ غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ﴾^۱، واته: تاخو
 تكارىك هه يه تكامان بو بكات يان بمانگيرنه وه بو دنيا هه تا نه و كارهى كه كردوومانه، نه يكه ينه وه و
 هه ر خه ريكى خواپه رستى ببين، وه ليژه شدا نه لئن وهك خواى گه وره فه رمويه تى نه لئن: ﴿فَلَوْ أَنَّ لَنَا
 كَرَّةٌ فَنَكُونُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾^۲ تا له ويذا تا واته خوازن كه بگه رانايه وه بو ژيانى دونيا و هه تا په روه ردگارى
 خويان بپه رستايه و وهك خويان ده لئن خواى گه وره چاكيان ده ناسيت و ده زانى نه گه ر بپونه وه سه ر
 ژيانى دونياش درو ده كه ن ده ست ده كه نه وه به خراپه و خوانه ناسى. خواى گه وره باسى كي شمه كي شى
 خه لكى ناو ناگر ده كات له سوره تى (ص) دا پاشان ده فه رموييت: ﴿إِنَّ ذَلِكَ لَحَقٌّ تَخَافُ أَهْلَ النَّارِ﴾^۳،
 واته: بيگومان نه وه (كه باسكرا) تا زاوه و شه ره قسه ي دوزه خيانه راسته و (ديته دى). پاشان خواى
 گه وره ليژه دا فه رمويه تى: ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ واته: نه و به لگى كه نيبراهيم بو
 مي تانه وه و پيى سه لعاندن كه خوا شه ريكى نيه و تاك و ته نهايه نيشانه يه كي پوون و ناشكرايه كه غه يري
 خدا هيچ خودايه كي تر نيه هه ر نه و خاوه نى ده سه لات و دلوفانه به رامبه ر به نده كانى خوى به لام
 زوربه يان باوه ردار نه بوون. وهك خوى فه رمويه تى: ﴿وَإِنَّ رَيْكَ هُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ﴾ واته: به راستى هه ر
 په روه ردگارتان زال و ميهره بانه.

﴿كَذَبَتْ قَوْمُ نُوحٍ الْمُرْسَلِينَ﴾^(۱۰۵) إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ نُوحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿۱۰۶﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿۱۰۷﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا

﴿۱۰۸﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿۱۰۹﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا ﴿۱۱۰﴾

باسى نوح و (سه لامى خواى لى بيت) هه لسانى به ناموزگارى هوزمه كه ي و وه لامدانه وه يان بو

نه مه هه واليكه خواى گه وره له نوح پيغه مبه ره وه ده يگيرپي ته وه بو مان كه يه كه م په سول بووه كه
 په وانه كراوه بو سه ر خه لكى سه ر زه مين پاش نه وه ي خه لك ده ستيان دايه بته رستى و هاوه ليان بو
 خدا داده نا، خواى گه وره ناردى و داواى لى كردن كه واز له و بته رستيه بين و ترساندنى له وه ي كه
 نه گه ر وازنه مي تن تووشى به لاي گه وره ده بن، هوزمه كه ي بره يان پي نه كردو له سه ر بته رستى خويان
 به رده وام بوون، نه و بتانه يان كرد بووه شه ريكى خدا و له گه ل خدا ده يان په رستن، خداى مه زن بره و
 نه كردنيان به نوح وا حيساب ده كات وهك نه وه ي بره يان به پيغه مبه ره كانى تريش نه بووييت، بو يه
 ليژه دا فه رمويه تى: ﴿كَذَبَتْ قَوْمُ نُوحٍ الْمُرْسَلِينَ﴾ واته: گه لى نوح پيغه مبه رانيان به دروذن دانا، ﴿إِذْ قَالَ

^۱ الاعراف (۵۳).

^۲ ص (۶۴).

لَهُمْ أَخُوهُمْ نُوحٌ أَلَّا نَنْقُوتَ ﴿۱۰۶﴾ واته: نوح پیغمبر (سهلامی خوی لی بیت) فرمودی به هوزده کی: نایا له خوا ناترسن؟ که غیری نه و ده پهرستن، ﴿إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿۱۰۷﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا﴾، واته: بیگومان من پیغمبر یکی نه مینم بؤ نیوه، که واته له خوا بترسن و گوپرایه لی من بکن. یانی من پیغمبر یکم له لایه ن خوداوه په وانه کراوم بؤ نیوه نه وهی خودا پییدا ناردووم به ته وای پیتان ده که یه نم و نه زیادی ده خمه سهرو نه که میشی ده که مه وه، بپواتان پیم هه بیت که ناپاکیتان دهره ق ناکه م، ﴿وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿۱۰۸﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا﴾ واته: داوای هیچ پاداشتیکتان لی ناکه م به رامبر به نه م ناموزگاریه ی که ده تانکه م، به لکو داوای پاداشتی خوم له خوی گوره ده که م، پاداشتی خوم هه لده گرم بؤ لای خودا. نه و خوی به که راستی و دروستی منی بؤ باس کردوون و پوونی کردووه ته وه بؤتان، که جیی متمانه ی نهوم له هیتانی نه و په یامه دا بؤ نیوه، که واته له خوا بترسن و گوپرایه لی من بکن.

﴿قَالُوا أَنْتُمْ لَكُمْ وَاتَّبَعَكَ الْأَرْذَلُونَ ﴿۱۰۹﴾ قَالَ وَمَا عَلِمِي بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿۱۱۰﴾ إِنْ حِسَابُهُمْ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّي لَوْ

تَشْعُرُونَ ﴿۱۱۱﴾ وَمَا أَنَا بِطَارِدٍ الْمُؤْمِنِينَ ﴿۱۱۲﴾ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿۱۱۳﴾﴾

خوی گوره ده فرمودیت: ﴿قَالُوا أَنْتُمْ لَكُمْ وَاتَّبَعَكَ الْأَرْذَلُونَ﴾ واته: گوتیان: نیمه بپوات پی ناکه یین و شوینت ناکه وین که له گه ل نه و هه ژارو لات و لوته دا وه ک یه ک سیر بکریین و حیسابمان بؤ بکریت، چونکه نه و که سانه بپوایان به تو هیتاوه و شوینی تو که وتوون، هه ژارو نه دارو پووته و پووته ن ﴿قَالَ وَمَا عَلِمِي بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ واته: فرمودی: من چی بلیم و ده سه لاتم چیه که نه وانه شوینی من که وتوون؟ نه وانه هه رچیه بوون و هه ر کاریکیان کرد بیت، پیویست ناکات و له سه ر من واجب نیه بگه پیم به شوینیانداو بزانه چ کاره بوون، نه وهی له سه ر منه که بپوام پی ده که ن و به راستم ده زانه منیش و هریان بگرم، نه وهشی من لی تی ناگه م و نایزانه له باره یانه وه ده گپرمه وه بؤلای خوا خوی، ﴿إِنْ حِسَابُهُمْ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّي لَوْ تَشْعُرُونَ﴾ واته: پرسینه وه یان ته نها له سه ر په روه ردگارمه نه گه ر نیوه هه ست بکن. ﴿وَمَا أَنَا بِطَارِدٍ الْمُؤْمِنِينَ﴾ وه ک نه وهی که داوایان له نوح پیغمبر (سهلامی خوی لی بیت) کرد بیت که نه و هه ژارانه دهرکات و دوریان خاته وه له خوی، له پاشان نه وان شوینی ده که ون، نوحیش (سهلامی خوی لی بیت) داواکه ی قبول نه کردن گوتی: ﴿وَمَا أَنَا بِطَارِدٍ الْمُؤْمِنِينَ﴾، واته: وه من دهرکه ری باوه پداران نیم. ﴿إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ﴾ واته: من ته نها هه ترسینه ریکم و پوونکه ره وه م. هه ر که سیك به گوئی کردم و شوینم

کهوت و برپای پیّ کردم نه وه له منه و منیش له نهوم، نیت نه و کهسه پیاو ماقول و خاوهن دهسه لاته یان مه ژارو نه دارو پروته و په ته یه، هیج جیاوازیه کی نیه له لای من.

﴿قَالُوا لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ يَنْتُحَ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمَرْجُومِينَ﴾ (۱۱۶) قَالَ رَبِّ إِنِّي قَوْمِي كَذَّبُونِ ﴿۱۱۷﴾ فَأَفْتَحَ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ فَتْحًا وَنَجَّيْتُ وَمَنْ مَعِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿۱۱۸﴾ فَأَنْجَيْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفُلِّ الْمَشْحُونِ ﴿۱۱۹﴾ ثُمَّ أَغْرَقْنَا بَعْدَ الْبَاقِينَ ﴿۱۲۰﴾ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿۱۲۱﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿۱۲۲﴾

هه ره شه کردنی هوزمه کی له نوح و نژای نوح لییان و له ناوچوونیان

ماوه یه کی زور نوح (سه لامی خوی لی بیت) له ناویاندا مابووه وه و به شه وو به پوژ به نهی نی و به ناشکرا بانگی ده کردن بۆ سهر پیی پاست، هه تا نه و هه ولی بدایه له که لیان و خوی ماندوو بکردایه له که لیان، نه وان زیاتر به رده وام ده بوون له خوانه ناسی و دژایه تی کردنی خویان به رامبه ر به نوح (سه لامی خوی لی بیت)، له دوا پیدا هه ره شه یان لی کردو وتیان: ﴿لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ يَنْتُحَ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمَرْجُومِينَ﴾ واته: نه که ر کول نه ده ی و وازمان لی نه هی نی به رد بارانت ده که یان، نا له و کاته دا نوح دوعای لی کردن و خوداش دوعا کی قبول کرد وه ک خوی که وره ده فرمو وی ت: ﴿قَالَ رَبِّ إِنِّي قَوْمِي كَذَّبُونِ﴾

﴿۱۱۷﴾ فَأَفْتَحَ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ فَتْحًا وَنَجَّيْتُ وَمَنْ مَعِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾، واته: نوح وتی: نه ی په روه ردگارم بیگومان که له که م برپایان پی نه کردم، که واته له نیوان من و نه واندا حوکم بده به حوکمدانیکی به کجاری و من و نه و باوه پدارانه ی له که لمدان پزگار بکه. وه ک خوی که وره له نایه تیکی تر دا فرمو ویه تی: ﴿فَدَعَا رَبَّهُ﴾

أَنِّي مَغْلُوبٌ فَأَنْصِرْ ﴿۱۲۰﴾ فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَاوُ مِنْهُمْ ﴿۱۲۱﴾ وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا فَالْتَقَى الْمَاءُ عَلَى أَمْرٍ قَدْ قُدِرَ

﴿۱۲۲﴾ وَحَمَلْنَاهُ عَلَى ذَاتِ الْأَوْجِ وَدُسِّرَ ﴿۱۲۳﴾ تَجَرَّى بِأَعْيُنِنَا جَزَاءُ لِمَنْ كَانَ كُفِرَ﴾، واته: جا (نوح) هاواری کرده

په روه ردگاری و (وتی) به پاستی من شکستم خواردوو (بی دهسه لاتم) ده ی تو یارمه تیم بده، نیمه ش هه موو ده رگای ناسمانمان کرده وه به ناوی بارانی لیژمه، وه کانیاوی زورمان له زه ویدا هه لقولاند جا ناوی ناسمان و زهوی به یه که گیشتن به و نه ندازه ی که برپاری له سهر درابوو، وه نوحمان (له که ل شوینکه و توانی) هه لگرت له سهر که شتی که به چه ند پارچه ته خته و بزمار (دروست کرابوو). وه

لیره شدا خوی که وره فرمو ویه تی: ﴿فَأَنْجَيْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفُلِّ الْمَشْحُونِ﴾ (۱۱۹) ثُمَّ أَغْرَقْنَا بَعْدَ الْبَاقِينَ﴾ واته: نوح و نه وانیه له که لی بوون له که میه پرکه دا پزگارمان کردو نه وانیه که مانه وه و نه هاتنه ناوی

خنکان ﴿الْمَشْحُون﴾ واته پر له خواردن و پیویستی و له هر گیانه وه ریکیش جووته یه کی تیدا بوو هه مو پزگاریان بوو نه وانه شی که خوانه ناس بوون و سه ریچی فه رمانی خودایان کرد هه موو خنکان. نه م دوو نایه ته ی دوا وه وه له بهر نه وه ی دوباره ن پیویست ناکات له سه ری بره یین ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ (۱۲۱) وَلَئِنْ رَبُّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿۱۲۲﴾

﴿كَذَبَتْ عَادُ الْمُرْسَلِينَ﴾ (۱۲۳) إِذْ قَالَ لَهُمُ أَخُوهُمْ هُودٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿۱۲۴﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿۱۲۵﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا أَمْرًا ﴿۱۲۶﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿۱۲۷﴾ أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ آيَةً تَعْبَثُونَ ﴿۱۲۸﴾ وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ ﴿۱۲۹﴾ وَإِذَا بَطِشْتُمْ بَطِشْتُمْ جَبَارِينَ ﴿۱۳۰﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا أَمْرًا ﴿۱۳۱﴾ وَأَتَّقُوا الَّذِي أَمَدَّكُمْ بِمَا تَعْلَمُونَ ﴿۱۳۲﴾ أَمَدَّكُمْ بِأَنْعَمِ رِيشٍ ﴿۱۳۳﴾ وَحَنَّتْ وَعْيُونُ ﴿۱۳۴﴾ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿۱۳۵﴾

ناموزگاری هود (سه لامی خوای لی بیت) بو هوزمه کی - هوزی عاد -

خوای گه وره ده فه رموویت: ﴿كَذَبَتْ عَادُ الْمُرْسَلِينَ﴾ (۱۲۳) إِذْ قَالَ لَهُمُ أَخُوهُمْ هُودٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿۱۲۴﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿۱۲۵﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا أَمْرًا ﴿۱۲۶﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿۱۲۷﴾ واته: گه لی عاد پیغه مبه رانیان به درو دانا، کاتی (هود) ی برایان پی و تن: نایا خوتان ناپاریزن له سزای خودا، بیگومان من پیغه مبه ریکی نه مینم بو نیوه، که واته له خوا بترسن و گوپرایه لی من بکن، وه من هیچ کریه ک له نیوه داوا ناکم له سه ر گه یاندنی نه م بانگه وازه پاداشتی من ته نها لای په روه ردگاری جیهانیانه. نه مه هه والیکه خوای گه وره له باره ی عهبدو پیغه مبه ری خویه وه هود (سه لامی خوای لی بیت) بومان ده گپریته وه که بانگی هوزمه کی خوی کرد، هوزی عاد که له نه حقاف ژیانان به سه ر ده برد، الاحقاف: بریتیه له و چیا لماویانه ی که له نزیک ناوچه ی حه زره مه وتن له ته نیشست ولاتی یه مه ندا. پاش سه رده می نوح (سه لامی خوای لی بیت) هاتوون، وه ک خودای گه وره له سوره تی (الاعراف) دا فه رموویه تی: ﴿وَأَذْكُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ قَوْمِ نُوحٍ وَزَادَكُمْ فِي الْخَلْقِ بَصْطَةً﴾، واته: بیر له و کاته بکه نه وه که خودا له پاش هوزی نوح نیوه ی له جیی نه وان دامه رزاند و به ژنو بالایه کی چاکیشی پیدان، چونکه نه وانه زور به میزو به توانا بوون و به ژنو بالایه کی به رزو شه ستوریان هه بوو. خاوه نی سامانیکی زور بژیویه کی چاک و باغو باغات و جوباریکی زور بوون.

کشتوکال و به‌روبوومیکی باشیان هه‌بوو، له‌گه‌ل وه‌چه‌یه‌کی زۆردا، که‌چی له‌گه‌ل نه‌و هه‌موو خێروبێره خودا پێژاندبووی به‌سه‌ریاندا بتیان ده‌په‌رست و ده‌یانکرده شه‌ریکی خوا، خوای گه‌وره‌یش (هودی) بۆ ناردن که‌ پیاویک بوو له‌ خۆیان به‌ پیغه‌مبه‌رایه‌تی که‌ ترسیان وه‌به‌ر بێنی له‌ سزای خوا و مزگینیشیان بداتی به‌ پاداشتی خوا، هودیش داوای لێکردن که‌ ته‌نها عه‌بدایه‌تی خودا بکه‌ن و نه‌یت‌رساندن له‌ توو‌په‌بوون و جه‌ربه‌زه‌ی خودا، نه‌گه‌ر له‌ فهرمانی ده‌ربچن و غه‌یری خودا بپه‌رستن و نه‌وه‌ی پێی گوتن:

که‌ نوح به‌ هۆزه‌که‌یی گوت، هه‌تا ده‌گاته‌ نه‌م ئایه‌ته‌ی که‌ خودای مه‌زن فهرموویه‌تی: ﴿أَتَبْنُونَ بِكُلِّ

رَبِّعٍ عَآيَةً تَعْبَثُونَ﴾ واته‌: ئێوه له‌ هه‌موو شوینیکی به‌رزدا خانویه‌کی گه‌وره‌و بلند دروست ده‌که‌ن، بۆ نه‌وه‌ی گالته‌و گه‌پی تێدا بکه‌ن، به‌بێ نه‌وه‌ی هیچ پێویسته‌کتان پێی هه‌بێت و سوودیکی لێ وه‌رگرن، ته‌نها بۆ ده‌رخستنی هی‌زو توانایانه‌. بۆیه‌ هود پیغه‌مبه‌ر (سه‌لامی خوای لێ بێت) نا‌په‌زایی خۆی ده‌رپری به‌رامبه‌ر نه‌و کاره‌یان، چونکه‌ کات به‌فیرۆدان و خۆماندوو کردن و سه‌رقالیه‌ک نه‌بێت، هیچیکی تر نه‌بوو، نه‌ خیری دنیا‌یان ده‌ست ده‌که‌وت نه‌خیری قیامه‌ت، بۆیه‌ پێی گوتن وه‌ک خودای مه‌زن فهرموویه‌تی: ﴿وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ﴾ شوینی قایم دروست ده‌که‌ن به‌هیوای نه‌وه‌ی

هه‌رنه‌مرن! موحامید ده‌لی: ﴿مَصَانِعَ﴾ واته‌: قه‌لای قایم و کۆشکی زۆر به‌ته‌وو چاک. ﴿تَخْلُدُونَ﴾ واته‌: بۆ نه‌وه‌ی تا هه‌تایه‌ تیا‌یدا به‌مینه‌وه‌و لێی ده‌رنه‌چن، هه‌رگیز بۆتان ناچێته‌ سه‌ر و له‌ ده‌ستتان ده‌چی،

وه‌ک چۆن له‌ ده‌ستی نه‌وانه‌ی پیش ئێوه‌ چوو. ﴿وَإِذَا بَطَشْتُمْ بَطَشْتُمْ جَبَّارِينَ﴾، واته‌: وه‌ هه‌ر کاتی‌ک ده‌ست بوه‌شی‌نن سه‌مه‌کارانه‌ ده‌ست ده‌وه‌شی‌نن. یانی: به‌ کۆمه‌لیکی زۆردارو به‌هی‌زو مله‌ور ناویان ده‌بات و پاشان پێیان ده‌لی: وه‌ک خوای گه‌وره‌ فهرموویه‌تی: ﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا﴾ واته‌: عه‌بدایه‌تی په‌روه‌ردگارتان بکه‌ن و گوێپرایه‌لی پیغه‌مبه‌ره‌که‌شی بکه‌ن. پاشان دێته‌ سه‌ر نه‌و به‌هرانه‌ی که‌ خودا

پێی به‌خشیون و فیری کردوون ﴿وَاتَّقُوا الَّذِي أَمَدَّكُمْ بِمَا تَعْلَمُونَ ﴿١٣٢﴾ أَمَدَّكُمْ بِأَنْعَامٍ وَبَنِينَ ﴿١٣٣﴾ وَحَنَّتِ وَعْيُونُ﴾، واته‌: وه‌ له‌ سزای نه‌و خودایه‌ خۆتان بپاریزن که‌ خۆتان ده‌زانن چی پێی به‌خشیون،

نا‌ژه‌ل و مال‌ات و مندال و باخ و کانی‌ای زۆری پێداون. پاشان خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمووی‌ت: ﴿إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ واته‌: من له‌ سزای نه‌و پۆژه‌ گه‌وره‌یه‌ ده‌ترسم توشتان دیت، نه‌گه‌ر به‌پوام پێی نه‌که‌ن و دژایه‌تیم بکه‌ن، هود (سه‌لامی خوای لێبێت) به‌ هه‌موو شی‌وه‌یه‌ک هه‌ولێدا له‌گه‌لیان به‌ مزگینی پێدان به‌ هه‌شت و نازو نیعه‌ته‌کانی و به‌ ترساندنیان له‌ ناگری به‌ کلپه‌ی جه‌مه‌نه‌م. به‌لام هیچ کاری تێنه‌کردن.

﴿قَالُوا سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَوَعَضْتَ أَمْ لَمْ تَكُنْ مِنَ الْوَاعِظِينَ﴾ (۱۳۸) ﴿إِنْ هَذَا إِلَّا خُلُقُ الْأَوَّلِينَ﴾ (۱۳۷) ﴿وَمَا نَحْنُ بِمُعَذِّبِينَ﴾ (۱۳۸)
 ﴿فَكَذَّبُوهُ فَأَهْلَكْنَاهُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ (۱۳۹) ﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ﴾ (۱۴۰)
 وهلام دانه وهی هوزی هود و سزادانیان

خوای گه وره باسی وهلام دانه وهی هود دهکات پاش نه وهی پیغه مبه ر هود (سه لامی خوای لی بیت) ترسی وه بهر هینان و ناگاداری کردنه وه و به ته وای راستی بو پوون کردنه وه ﴿قَالُوا سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَوَعَضْتَ أَمْ لَمْ تَكُنْ مِنَ الْوَاعِظِينَ﴾ واته: وتیان: به لامانه وه یه کسانه ناموزگاریمان بکه ی یان نه یکه ی، نیمه په شیمان نابینه وه له وهی که ده یکه یین و پیوه ی خه ریکین ﴿وَمَا نَحْنُ بِتَارِكِي آلِهِنَا عَنْ قَوْلِكَ وَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ﴾^۱ واته: بویه نیمه ش واز له په رستراوه کانمان ناهینین له به رقه سی توه نیمه باوه رت پی ناکه یین. هر وه هاش بوو، خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾^۲ واته: به راستی نه وانه ی که بیپروا بوون بو نه وان چوونیه که بیانترسینیت یان نه یانترسینیت. وه فهرموویه تی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ كَلِمَتُ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ﴾^۳ واته: به راستی نه وانه ی ده رچووه و چه سپاوه بویان برپاری په روه ردگارت پروا ناهینن. وه گوتویانه وه ک خوای گه وره ده فهرموویت: ﴿إِنْ هَذَا إِلَّا خُلُقُ الْأَوَّلِينَ﴾ هندی نه م نایه ته یان خویندووه ته وه: ﴿إِنْ هَذَا إِلَّا خُلُقُ الْأَوَّلِينَ﴾ (خی) یه که یان فتهحه داوه تی و لامه که یان ساکن کردووه. نیبنو مه سعودو عه وفی به عبدالله ی کوپی عه باسو و عه لقه مه و موجهیدیشه وه ده لئین: مه به ستیان نه وه بووه، نه وهی تو بوت هیناوین نه ی هود مه مو قسه ی پرپوچی پیشینانه.^۴ وه ک موشریکه کانی قورپه ش به پیغه مبه ریان (ﷺ) گوت: ﴿وَقَالُوا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾ اکتبها فی تملی علیه بکرة وأصیلاً^۵ واته: وه (بی پروایان) ده یان وت (نهم قورنانه) به سه رهات و داستانی پیشووه کانه (موجه مه د (ﷺ)) داوای کردووه بوی بنووسنه وه نینجا ده خویندریته وه به سه ریدا به

^۱ هود (۵۳).^۲ البقرة (۶).^۳ یونس (۹۶).^۴ الطبری (۳۷۸/۱۹).^۵ الفرقان (۵).

به یانیان و نیواراندا. وه فره موویه تی: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ هَذَا إِلَّا إِفْكُ افْتَرَاهُ وَأَعَانَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ آخَرُونَ فَقَدْ جَاءُوا ظُلْمًا وَزُورًا﴾ ۱ ﴿وَقَالُوا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾ ۲، واته: نه وانه ی که بی پروا بوون ده یانگوت بیگومان نه م (قورئانه) هیچ نیه جگه له درویه کی گوره که موحه مه د (ﷺ) هه لی به ستوره وه که سانی تر بۆ نه و (هه لبه سته) یارمه تیان داوه، به راستی نه وانه سته م و بوختانیکی گوره یان کردوه، وه (بی پروایان) ده یان وت (نه م قورئانه) به سه رهات و داستانی پیشووه کانه. وه فره موویه تی: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ مَآذَا أَنْزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾ ۳، واته: وه کاتی به وانه بوتریت نایا په روه ردگارتان چی ناردوته خواره وه ده لئین حیکایه تی پرپوچی پیشووه کان. وه هه ندیکی تر نه م نایه ته یان به م شیوه خویندوته وه: ﴿إِنَّ هَذَا إِلَّا خُلُقُ الْأَوَّلِينَ﴾ به زه می (ضم) (خی) یه که واته: مه به ستیان نه و پرپوه وه یه — دینه — باوه پریان پیی هه یه که له باب وباپیره پیشینه کانیانه وه بویان به چی ماوه ﴿وَمَا نَحْنُ بِمُعَذِّبِينَ﴾ یانی نه لئین: نیمه شوینکه وتووی نه وانین و پرئگای نه وان ده گرینه به رو وه ک نه وان ده ژین و ده شمیرین، نه زیندووبوونه وه هه یه و نه پوژی قیامت، بویه گوتویانه: ﴿فَكَذَّبُوهُ فَأَهْلَكْنَاهُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ واته: هه ر برپوایان به هود پیغه مبه ر (سه لامی خوی لی بیت) نه کردو به رده وام بوون له سه ر بی دینی و دژایه تیکردن و لاساری خویان، خودای گوره ش قبری کردن و هوی قپرکردنه که یشی نه وه بوو که گه لیکی زور بی دین و سته مکارو مله ور بوون، وه ک له زور شویندا له قورئاندا باسیان هاتووه که خودا بایه کی توندی به رده وامی بۆ ناردن که زور سارد، به و بایه بوو هه مووی له ناو بردن، شایه نی نه و به لایه بوون چونکه نه وان زور مله ور سته مکار بوون، وه ک خوی گوره فره موویه تی: ﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ﴾ ۴ ﴿إِرمَ ذَاتِ الْعِمَادِ﴾ ۵، واته: نایا نابینن که په روه ردگاری تو چیکرد به گه لی عاد (ی)، نیره م؟ خاوه نی پایه (و ده سه لات). نه مه عاد ی یه که م بوون وه ک خوی گوره فره موویه تی: ﴿وَأَنَّهُ أَهْلَكَ عَادًا الْأُولَى﴾ ۶، واته: وه بیگومان هه ر نه و خوا گه لی عاد ی یه که می له ناو برد. که له به نی نیره می کوپی سامی کوپی نوح بوون، ﴿ذَاتِ الْعِمَادِ﴾ واته: نیشته جیی خانووی ده واری به چله و هه سون کوله که دروست کرابوون نه وه ی وا ده زانی نیره م شار بووه به هه لده چووه و

۱ الفرقان (۵-۴).

۲ النحل (۲۴).

۳ الفجر (۶-۷).

۴ النجم (۵۰).

له چيروكه ئيسرائيليه كانه وه وهى گرتوه، له قسهى كه عبو وه هه به وه گواستويانه ته وه كه هيچ
 بنه مايه كى راستى نيه بويه خواى گوره فه رمويه تى: ﴿الَّتِي لَمْ يَخْلُقْ مِثْلَهَا فِي الْبَلَدِ﴾^۱، واته: ويتهى
 نه م هوزه وهى نه هاتوه له هيزو توندو تيژى و ملهوپيدا له وولاتانه دا، خو نه گه ر مه به ست به وه
 شارىك بوايه ده گوترا: له ويتهى نه و شاره دروست نه ده كرا، خواى گوره فه رمويه تى: ﴿فَأَمَّا عَادٌ
 فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَقَالُوا مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً
 وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ﴾^۲، واته: نه نجا (گه لى) عاد به ناره وا خويان به گوره زانى له زهويدا وه
 وتيان كى له نيمه به هيزتره؟ نايا نه يانزاني بوو بيگومان نه و خوايهى كه نه وانى دروست كردوه نه و
 له نه وان به هيزتره وه نه وان دانيان نه ده نا به به لگه كاني نيمه دا. وه فه رمويه تى: ﴿فَأَمَّا عَادٌ
 فَأَمْلِكُوا بِرِيحِ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ ۖ سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ وَثَمَنِيَةَ أَيَّامٍ حُسُومًا﴾^۳، واته: وه (گه لى)
 عاديش له ناوبران به بايه كى سه ختى ساردى به تينى به گرمه، (خوا) زالى كرد به سهرياندا هوت
 شه وو ههشت پوژ به بيووچان (له ناوى بردن). واته: ماوهى هوت شه وو ههشت پوژ به رده وام نارديه
 سهريان ﴿فَتَرَى الْقَوْمَ فِيهَا صَرْعَى كَأَنَّهُمْ أُعِجَازٌ مُخْلِى خَاوِيَةٌ﴾ له و كاته دا لاشهيان له و ناوه دا كه وتبوو
 ده تگوت كوتره وهى دارخورماى ناو زپاون، سهريان پيوه نه مابوو، چونكه نه و بايه كه ده هات و دهيدا له
 مهر پياويك له وانه، هه لى ده گرت و ده يکرد به هه وادا و به سهردا ده يكيشا به زهويدا سهرى پان
 ده بووه وه و ده ماغى ده رده هينا، وهك كوتره وهى دارخورماى پزاوى لى ده هات، نه وانه خويان
 خزانده بووه ناو نه شكه وت و كونه به رده كاني ناو چياكان و چاليشيان له ناو زه ميندا ليدابوو به لام بى
 سود بوو له سزاي خوا پزگارى نه كردن! ﴿إِنَّ أَجَلَ اللَّهِ إِذَا جَاءَ لَا يُؤَخَّرُ﴾^۴، واته: بيگومان كاتى سزاي
 خوا ديت دوا ناكه ويت. بويه خواى گوره فه رمويه تى: ﴿فَكَذَّبُوهُ فَأَهْلَكْنَاهُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ
 أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ۝ ١٣٦ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ﴾

﴿كَذَبَتْ ثَمُودُ الْمُرْسَلِينَ ۝ ١٣٦ إِذْ قَالَ لَهُمُ أَخُوهُمْ صَالِحٌ أَلا تَتَّقُونَ ۝ ١٣٧﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٣٨﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ
 وَأَطِيعُوا ۝ ١٣٩ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٤٠﴾

^۱ الفجر (۸).
^۲ فصلت (۱۵).
^۳ الحاقة (۶-۷).
^۴ نوح (۴).

باسی سالح پیغه مبه‌ر (سه‌لامی خوی لی بیت) و هوزه‌که‌ی - سه‌مود -

خوی گه‌وره باسی به‌نده و پیغه مبه‌ری خوی سالح ده‌کات (سه‌لامی خوی لی بیت) که په‌وانه‌ی کردوه بۆ سهر هوزه‌که‌ی، هۆزی سه‌مود، که عه‌ره‌ب بوون له شاری حیجر نیشته‌جی بوون، که که‌وتبوه نیوان شیوی قیرا و ولاتی شامه‌وه، که شوینه‌که‌یان زۆر دیارو به‌ناو بانگه، له پیشه‌وه له سوره‌تی (الاعراف) دا باسی نه‌و فه‌مودانه‌مان کرد که ریوایه‌ت کراوه له پیغه مبه‌ره‌وه (ﷺ) که تیپه‌ری به‌ویدا کاتی ویستی غه‌زای شام بکات، که‌یشته ته‌بووک و پاشان که‌رایه‌وه بۆ مه‌دینه، بۆ خوئاماده‌کردن بۆ نه‌و غه‌زایه.^۱ نه‌م هۆزی سه‌موده دوی هۆزی عادو پیش ئیبراهیمی خه‌لیل هاتوون، پیغه مبه‌ره‌که‌یان - سالح - (سه‌لامی خوی لی بیت) بانگی کردن بۆ لای خوداو داوای لی‌کردن که ته‌نها خودا بپه‌ستن و شهریکی بۆ دانه‌نین وه‌ک خوی گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿كَذَّبَتْ ثَمُودُ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٤١﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ صَالِحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٤٢﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٤٣﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا ﴿١٤٤﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٤٥﴾﴾ به‌لام نه‌وان بریایان نه‌هینا و دزایه‌تیاں کرد، پیغه مبه‌ر سالحی براشیان (سه‌لامی خوی لی بیت) پی‌وتن: من هیچ پاداشتی‌کم له ئیوه ناوی، پاداشتی خۆم له خودای مه‌زن داوا ده‌که‌م، پاشان باسی نه‌و به‌هرانه‌ی خوی بۆ کردوون که پی‌ی به‌خشیون.

﴿أَتَرْكُونَ فِي مَا هَاهُنَا ءَامِنِينَ ﴿١٤٦﴾ فِي جَنَّتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٤٧﴾ وَزُرُوعٍ وَنَخْلٍ طَلْعُهَا هَضِيمٌ ﴿١٤٨﴾ وَتَنَحُّونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا فَرِهِينَ ﴿١٤٩﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا ﴿١٥٠﴾ وَلَا تُطِيعُوا أَمْرَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٥١﴾ الَّذِينَ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿١٥٢﴾﴾

وه‌بیر خسته‌وه‌ی نه‌و ژیا‌نه‌ی که تییدان و به‌هره‌کانی خودا به‌سه‌ریانه‌وه

پیغه مبه‌ر سالح (سه‌لامی خوی لی بیت) ئامۆزگاریان ده‌کات و ده‌یانترسی‌نیت له توپه‌بوونی خودا که تووشی به‌لایان بکات و نه‌و هه‌موو به‌هره‌ی خودایان وه‌بیر دینیته‌وه که پی‌ی به‌خشیون له هه‌موو خوراکیکی چاک و پرسیود، دلنیاشی کردوون له ترسو باغاتیشی پیداون له‌که‌ل کانیای سارگارو شیریندا که به‌ناویاندا ده‌پوات، هه‌موو جوهره کشتوکال و به‌روبوومی‌ک سه‌وز ده‌کات بۆیان، وه‌ک خوی گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿أَتَرْكُونَ فِي مَا هَاهُنَا ءَامِنِينَ ﴿١٤٦﴾ فِي جَنَّتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٤٧﴾﴾، واته: واده‌زانن وازتان لی‌ده‌هینریت له دنیا‌دا به‌هیمنی ده‌ژین، له ناو باخات و کانیای زۆردا. بۆیه خوی گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿وَنَخْلٍ طَلْعُهَا هَضِيمٌ ﴿١٤٨﴾﴾ واته: وه‌ له ناو کشتوکالی زۆر و دارخورمای میوه‌ که‌ییودا. عه‌وفی ده‌لی: له

^۱ فتح الباری (۷/۷۳۱).

ئیبنو عەباسەوہ ﴿هَضِيمٌ﴾ واتە: نەرم و پیگەشتوو.^۱ عەلی کوپی ئەبو تەلحە دەلی: لە ئیبنو عەباسەوہ ﴿وَنَخْلٍ طَلْمُهَا هَضِيمٌ﴾ واتە: خاوەن شکوفە و نەرم و نۆل. ئیسماعیلی کوپی ئەبو خالید دەلی: لە عەمری کوپی ئەبو عەمرەوہ کە چاوی بە هاوەلانی پیغمبەر کەوتووہ (ﷺ) لە ئیبنو عەباسەوہ لە تەفسیری ئەم ئایەتەدا ﴿وَنَخْلٍ طَلْمُهَا هَضِيمٌ﴾ دەلی: وەختی کە تەپو نەرمە، ئیبنو ئەبی حاتەمیش ڕیوایەتی کردووہ و پاشان دەلی: لە ئەبوسالھیشەوہ بەم شیوہیە ڕیوایەت کراوہ. ﴿وَتَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا فَرَهِينَ﴾، واتە: وە لە چیاکاندا خانوو دەتاشن زۆر بە لیزانانە. ئیبنو عەباس و کەسانی تریش دەلین: ﴿فَرَهينَ﴾ یانی: لیزانن - وەستان -^۲، وە ھەر لە ڕیوایەتیکی تر لە ئیبنو عەباسەوہ واتە: بە کەیف و خوشیەوہ. موحامید و کەسانی تریش ھەمان ڕایان ھەلباردووہ.^۳ ھیچ دژایەتیەک لە نیوان ئەم قسانەدا نیە، چونکە ئەوانە ئەو مالانەیان لە کێوھکان دەتاشن بۆ کەیف و خوشی و ھیچ پێویستیەکیان پێی نەبوو کە تێیدا دانیشن و بە کاری بێنن، بە لکو ھەر وەک پێشەییەک حەزیان لێی دەکرد و زۆر لیزان و وەستا بوون لە و بەرد تاشینەدا، وەک دیار و ئاشکرایە بۆکەسیک چاوی بە شوینە و ارەکانیان کەوتبێت. بۆیە وەک خودای مەزن دەفەرموویت پێی وتوون: ﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا﴾ واتە: ڕوو بکەنە ئەو شتە ی کە سودی بۆ دنیا و قیامەتتان ھەیە، تەنھا خودا بپەرستن کە دروستی کردوون و ڕۆزی داون ھەمیشە خودا بناسن و بە پاک و بیعیبی ئەودا ھەلەن بە بەیانیان و ئیواران ﴿وَلَا تُطِيعُوا أَمْرَ الْمُسْرِفِينَ﴾ (۱۵۱) ﴿الَّذِينَ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ﴾، واتە: وە گوێڕایەلی زیادەڕەوان مەکەن، ئەوانە ی خراپەکاری دەکەن لە زەویدا وە کردەوہ ی چاک ناکەن. یانی: سەرۆک و کاربەدەستەکانیان، ئەوانە ی کە بانگیان دەکەن بۆ خوانەناسی و شەریک دانان بۆ خودا و دژایەتی ھەق. ﴿قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مِنَ الْمُسَحَرِينَ﴾ (۱۵۲) ﴿مَا أَنْتَ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا فَأْتِ بِآيَةٍ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾ (۱۵۳) قَالَ هَذِهِ نَاقَةُ لَهَا شَرَبٌ وَلَكُمْ شَرَبٌ يَوْمَ مَعْلُومٍ (۱۵۴) وَلَا تَمْسُوهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ يَوْمٍ عَظِيمٍ (۱۵۵) فَعَقَرُوهَا فَاصْبَحُوا نَدِمِينَ (۱۵۶) فَآخُذَهُمُ الْعَذَابُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ (۱۵۷) وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ (۱۵۸)

^۱ الطبري (۳۸۰/۱۹).^۲ الطبري (۳۸۲/۱۹).^۳ الطبري (۳۸۳/۱۹).

وہ لَام دانہ وہى ھۆزى سەموودو داواکردنى نیشانە (مەجزە) و دابەزىنى سزا بۇيان

خوای گەرە باسى ھۆزى سەموود دەكات كە وەلامى پېغەمبەر سالىح (سەلامى خوای لى بىت)

دەدەنەوہ كاتىك كە بانگيان دەكات كە عىبادەتى پەرورەدگاربان بكن كەچى ئەلئىن: ﴿قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ

مِنَ الْمُسْحَرِينَ﴾ واتە: تۆ تەنھا يەككى لە جادولیکراوان. موحامیدو قەتادە دەلئىن: مەبەستیان ئەوہیە

كە جادووی لى كراوہ.^۱ پاشان دەلئىن: ﴿مَا أَنْتَ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا﴾ واتە: تۆ تەنھا مەشەككى وەك نئیمە.

يانى چۆن نىكا دىت بۆ تۆ بۆ نئیمە نایەت؟ وەك لە ئایەتتىكى تردا دەلئىن: ﴿أَلَمْ يَلْقَ الْذِّكْرَ عَلَيْهِ مِنْ بَيْنِنَا بَلْ

هُوَ كَذَّابٌ أَشِرٌّ ﴿۲۵﴾ سَيَعْمُونَ غَدًا مِنَ الْكَذَّابِ الْأَشِرِّ﴾^۲، واتە: چۆن لەناو ھەموو نئیمەدا فەرمانى خودا

ھەر بۆ ئەودى؟ بەلكو پیاویكى درۆزنى خۆپەسەندە - سەبەى دەزانن كى درۆزنو خۆپەسەندە - ﴿فَأَتَتْ

بِغَايَةِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾، واتە: دەى ئایەت و موعجىزەيەكمان بۆ بىنە ئەگەر تۆلە پاستگويانى.

پاشان پايان ھاتە سەر ئەوہ نیشانەيەكى لى داوا بكن بۇيان بەجى بىنى، بۆ ئەوہى بزائن پاستە لە

لاى خوداوہ پەوانە كراوہ، ھەموو كۆبوونەوہ و داوايان لىكرد كە ھەر ئىستا وشتريكى ئاوس لەم بەردە

دەربەھىنئىت، - ئىشارەتيان كرده لای بەردىك كە لە لاياندا بوو- وە گوتيان لەو شىوہیە و لەو جۆرە

بىت، ئا لەو كاتەدا پېغەمبەر سالىح (سەلامى خوای لى بىت) پەيمانى لى وەرگرتن، ئەگەر ئەوہى ئەوان

داوايان كەردوہ بۆى بەجى ھىنان باوہپى پى بكن و شوپنى بكن، ئەوانىش پەيمانىيان دایە،

پېغەمبەر سالىح (سەلامى خوای لى بىت) ھەلساو نوپى كەردو پاشان پاراپەوہ لە خوای گەرە

داواكەيان قەبول بكات، خودايش ئەو بەردەى قلىشانە كە ئىشارەتيان بۆ كەرد وشتريكى ئاوس بەو

شىوہیە و بەو جۆرە كە داوايان كەردبوو ھاتە دەرەوہ لى. ھەندىكيان بپوايان ھىناو زۆرەشيان بپوايان

نەھىنا، سالىح پېغەمبەر (سەلامى خوای لى بىت) وەك خوای گەرە دەفەرموويت گوتى: ﴿قَالَ هَذِهِ

نَاقَةٌ لَهَا شِرْبٌ وَلَكُمْ شِرْبُ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ﴾ واتە: ئەمە وشتريكى مېنەيە، پۆزىك ئاوەكەى نئوہ بۆ ئەوہ و

پۆزىكىش بۆ خۆتانە و بۆتان نىە لە پۆزى ئەم وشتەدا بچنە سەر ئەو ئاوە ﴿وَلَا تَمْسُوها بِسُوءٍ فَيَأْخُذْكُمْ

عَذَابٌ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ واتە: ترساندنى و ھەرەشەى لىكردن كە خوا توشى بەلايان دەكات ئەگەر زيان بەو

وشتە بگەيەن. وشتەكە ماوہيەك لە نىوانياندا مايەوہ و گياو گەلا دارى دەخواردو دەچوہ سەر

ئاوەكە و ئاوى دەخواردوہ و سووديان لىوہەردەگرتو شىرەكەيان دەخوارد، ماوہيەك بەم شىوہیە

^۱ الطبري (۳۸۵، ۳۸۴/۱۹).

^۲ القمر (۲۶-۲۵).

تیپه‌پی و نه‌گه‌تیاں هات و دایان له‌ملی و شتره‌که و کوشتیان وه‌ک خوی گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿فَعَقَرُوهَا فَاصْبَحُوا نَدِمِينَ﴾، واته: که‌چی سه‌ریان بری و یه‌کسه‌ر په‌شیمان بوونه‌وه. پاشان خوی گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿فَأَخَذَهُمُ الْعَذَابُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ﴾، واته: ئینجا سزای توله‌ نه‌وانی گرت به‌راستی له‌مه‌دا نیشانه‌یه‌کی گه‌وره هه‌یه به‌لام زۆریه‌یان باوه‌پدار نه‌بوون. نه‌و زه‌مینه‌ی که‌ له‌سه‌ری بوون له‌رزه‌یه‌کی زۆر توندی کرد له‌گه‌ل ده‌نگی‌کی به‌میزو گه‌وره‌دا دلی بچرین و هه‌موویان له‌شوینی خویاندا که‌وتن، به‌شیوه‌یه‌ک خودا له‌ناوی بردن که‌ هه‌رگیز به‌خه‌یاڵاندا نه‌ده‌هات ﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ﴾، په‌روه‌ردگاری تو زۆر به‌ده‌سته‌لات و به‌خشنده و به‌سۆزه.

﴿كَذَبَتْ قَوْمُ لُوطٍ الْمُرْسَلِينَ﴾ ۱۶۰ ﴿إِذْ قَالَ لَهُمُ أَخُوهُمْ لُوطُ أَلَا تَتَّقُونَ﴾ ۱۶۱ ﴿إِنِّي لَكُمْ رَسُولُ أَمِينٍ﴾ ۱۶۲ ﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ﴾

﴿وَأَطِيعُوا﴾ ۱۶۳ ﴿وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ۱۶۴

باسی (لوط) پیغه‌مبه‌رو (سه‌لامی خوی لی‌بیت) بانکه‌وازه‌که‌ی

خوی گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿كَذَبَتْ قَوْمُ لُوطٍ الْمُرْسَلِينَ﴾ ۱۶۰ ﴿إِذْ قَالَ لَهُمُ أَخُوهُمْ لُوطُ أَلَا تَتَّقُونَ﴾ ۱۶۱ ﴿إِنِّي لَكُمْ رَسُولُ أَمِينٍ﴾ ۱۶۲ ﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا﴾ ۱۶۳ ﴿وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ۱۶۴ خوی گه‌وره باسی به‌نده و پیغه‌مبه‌ری خوی لوت ده‌کات (سه‌لامی خوی لی‌بیت) که‌ ناوی لوتی کوپی هارانی کوپی نازه‌ره، واته: برازای ئیبراهیمی خه‌لیله (سه‌لامی خوی لی‌بیت) هه‌ر له‌زه‌مانی نه‌مدا خوی گه‌وره لوتی نارد بۆ ناو هۆزیکێ گه‌وره که‌ له‌سه‌دوم نیشته‌جی بوون. که‌ به‌هۆی نه‌و بینامووسیا نه‌یانه‌وه که‌هه‌موو که‌س نه‌یزانیت خودای مه‌زن قپی کردن و شوینه‌که‌یانی کرده‌ ده‌ریایه‌کی پیسی بۆگه‌ن که‌ زۆر به‌ناوبانگه‌ له‌ ولاتی غه‌ور-الغور-دا که‌ ناوچه‌یه‌که‌ له‌ ته‌نیشت چیاکانی قودسی پیروز (البیت المقدس) که‌وتوو ته‌نیوان ناوچه‌ی که‌ره‌ک و شه‌وبه‌که‌وه، لوط پیغه‌مبه‌ر (سه‌لامی خوی لی‌بیت) بانگی کردن بۆ لای خوی گه‌وره داوای لی‌کردن که‌ ته‌نها نه‌و بپه‌رستن و شه‌ریکی بۆ دانه‌نین و گوێپایه‌لی پیغه‌مبه‌ره‌کانی بکه‌ن که‌ په‌وانه‌ی کردوون بۆیان، فه‌رمانیشی پی‌کردوون که‌ خویان بپارێزن له‌ گوناوه‌ خراپه‌کاری و واز بینن له‌و بیناموسییه‌ی که‌ هه‌یج گه‌لی له‌پیش نه‌وان پی‌هه‌لنه‌ساوه‌ و توخنی نه‌که‌وتوو. له‌ باتی ژن سواری پیاو ده‌بوون. بۆیه‌ خوی گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿أَتَأْتُونَ الذُّكْرَانَ مِنَ الْعَالَمِينَ﴾ واته: ئایا له‌ناو خه‌لکی هه‌موو جیهانیاندا ته‌نیائیوه‌ نی‌ربازی ده‌که‌ن.

﴿أَتَأْتُونَ الذُّكْرَانَ مِنَ الْعَالَمِينَ﴾ ۱۶۵ ﴿وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ﴾ ۱۶۶ ﴿قَالُوا لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ يَلُوطُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمُخْرَجِينَ﴾ ۱۶۷ ﴿قَالَ إِنِّي لِعَمَلِكُمْ مِنَ الْقَالِينَ﴾ ۱۶۸ ﴿رَبِّ نَجِّنِي وَأَهْلِي مِمَّا يَعْمَلُونَ﴾ ۱۶۹

فَنَجِّنَهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ ﴿١٧٠﴾ إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ ﴿١٧١﴾ ثُمَّ دَمَرْنَا الْأَخْرِينَ ﴿١٧٢﴾ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا فَسَاءَ مَطَرُ

الْمُنْذَرِينَ ﴿١٧٣﴾ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٧٤﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٧٥﴾

نارېزايى دهرېرېنى لووت له سهر نه و كاره خراپه ى هوزده كې و، وه لآم نه وان وه وهى نه وان و سزادانيان

خوای گه وره ده فهرمووېت: ﴿أَتَأْتُونَ الذِّكْرَانَ مِنَ الْعَالَمِينَ﴾ واته: نایا له ناومه موو خه لکى گشت

جیهانیاندا نیوه نیربازی ده کهن. ﴿وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ أَرْوَاحِكُمْ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ﴾، واته: وه

واز دینن له وهاوسه رانه تان که په روه ردگارتان بوی دروست کردوون، نه خیر به لکو نیوه کومه لیکی

دهرچوون له سنووری ناروزو. کاتیک که لوت پیغه مبه ر (سه لامي خوای لی بیت) پیی گوتن که واز

بینن له داوینپېسی و په لاماری نیر نه دهن له باتی میینه، داوای لی ده کردن که بچنه لای ژنه کانیان و

نه وهى خودا بوی حه لال کردوون بیکهن، به لآم نه وان وه لامیان نه وه بوو بوی لووت (سه لامي خوای لی

بیت) وهك خوای گه وره فهرمووېه تی: ﴿قَالُوا لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ يَلُوطُ﴾ واته: نه گهر کولنه دهی له وهى که

باسی ده کهن و بوت هیناوین ﴿لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمُخْرَجِينَ﴾ واته: له ناو خوماندا دهرت ده کهن، وهك خوای

گه وره له نایه تیکی تردا فهرمووېه تی: ﴿فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَخْرِجُوْهُ أَلْ لُوطُ مِنْ

قَرَبَاتِكُمْ إِنَّهُمْ أَنْوَاسٌ يَنْطَهُرُونَ﴾، واته: نینجا وه لامي گه له کهن هیچ نه بوو جگه له وهى که وتیان

لوت و بنه ماله کهن (شوینکه وتوانی) له شاره که تان دهرکهن به پاستی نه وان که سانیکن خویان پاک

پاده گرن (له م کرده وهى نیمه). واته: دهریان کهن چونکه نه وانه حه ز له داوین پاکى ده کهن، کاتى که

لوت پیغه مبه ر (سه لامي خوای لی بیت) بوی دهرکوت که واز ناهینن و له سهر گومرایی خویان هر

به رده وامن، نارېزايى خوی دهرېرې لییان ﴿قَالَ إِنِّي لِعَمَلِكُمْ مِنَ الْقَالِينَ﴾ واته: گوتى: من زور قینم له م

کاره تانه، خوشیم لی نایه و پیی پازی نیم، هیچ په یوه ندیه کم نیه پیتانه وه و لیتان دوورم، پاشان

دوعای لی کردن گوتى: ﴿رَبِّ نَجِّنِي وَأَهْلِي مِمَّا يَعْمَلُونَ﴾، واته: نهى په روه ردگارم خوم و مال و خیزانم

پزگار بکه له تولهى نه و کرده وهى نه وان دهیکهن. خوای گه وره یش فهرمووې: ﴿فَنَجِّنَهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ

﴿١٧٠﴾ إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ﴾ واته: هه موو پزگاریان بوو جگه له ژنه کهن، که ژنیکی زور خراپ بوو

مایه وه و له گهل نه وانه ى هوزده کهن له ناو چوو، خودای گه وره له چند سوره تی تردا باسی کردووه،

وهك له سوره تی (الاعراف و هود و حجر) دا که خوا فهرمانی دا به لوت که به شه و خاوخیزانی له وى

دهرچون جگه له ژنه که ی که ده بیټ له ناو نه وانه دا بمینیتته وه، وه کاتی گویان له دهنگی گه وره بوو لانه که نه وه و نه پوانن به دواي خویاندا چونکه نه وه به لایه دیت بۆ نه وانه ی هۆزه که ی فه رمانی خودایان به جی هینا و خویان گرت و به پئی خویاندا پویشن. خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿ثُمَّ دَمَرْنَا الْأَخْرِينَ ﴿١٧٢﴾ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا فَسَاءَ مَطَرُ الْمُنْذَرِينَ﴾ خوی گه وره سزای سهختی نارد بۆیان و هه مووی له ناو بردن و پاشان به رده بارانیشی کردن به قوپی که وه که به ردی ره قی لی هاتبوو ئینجانای چ خراب بوو بارانی ترسینراوان. بۆیه خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٧٣﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ﴾.

﴿كَذَّبَ أَصْحَابُ الْمِرْثَلَةِ ﴿١٧٤﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٧٥﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٧٦﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ وَأَطِيعُوا ﴿١٧٧﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٧٨﴾﴾

شوعه یب پیغه مبه ر (سه لامی خوی لی بیټ) ئاموزگاری خاوهن دارستانه کان دهکات

خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿كَذَّبَ أَصْحَابُ الْمِرْثَلَةِ ﴿١٧٤﴾ وَاتَّه: خاوهن باخاته چوپره کانیش پیغه مبه رانیان به درۆن دانا. نه مانه - واته خاوهن دارستانه کان - خه لکی مه دیه ن بوون، پیغه مبه ر شوعه یبیش (سه لامی خوی لی بیټ) له که سی خویان بووه، بۆیه لی ره دا نه گوتراوه: برایان شوعه یب چونکه هۆزه که ی دارستانیان ده په رست. وه گوتراویشه: (ایکه) دره ختی که. لوول نه خوات وه که جهنگه لستان نه چن به ناو یه کدا که گه لی شوعه یب ده یان په رست! هه ر له به ر نه وه یه خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿كَذَّبَ أَصْحَابُ الْمِرْثَلَةِ ﴿١٧٤﴾، نه یفه رموو (اذ قال لهم أخوهم شعيب) به لکو فه رموویت: ﴿إِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ أَلَا تَتَّقُونَ﴾، واته: کاتی که شوعه یب (سه لامی خوی لی بیټ) پئی وتن: ئایا خۆتان ناپاریزن و له خوا ناترسن. یانی په یوه ندی خزمایه تی بریوه له نیوانی شوعه یب و نه وانه دا، به هوی نه و بت په رستیه ی درابووه پالیان، هه رچه نده له په رچه له کدا یه که بنه ماله بوون، هه ندی که س له م قسه یه تینه گه یشتوو، وایانزانوو خاوهن دارستانه کان ﴿أَصْحَابُ الْمِرْثَلَةِ﴾ واته: جگه له هۆزی شوعه یب. ^۱ که سانی تریش جگه له جوه یبر - جویبر - نه لێن: خاوهن دارستان و مه دیه ن هه ر یه کیکن. ^۲ پاستیه که ی نه وه یه که هه ردوویان یه که هۆزن، له هه ر شوینی کدا به شتی ناویراون، بۆیه پیغه مبه ر شوعه یب ئاموزگاریان دهکات و فه رمانیان پیدهکات له کیشانه و له پیوانه دا دادپه روه ر بن وه که له

^۱ الدر المنثور (۳۸۱/۶).

^۲ الطبری (۳۹۰/۱۹).

به سه رهاتى مه ديه ندا به ته واوى باس كراوه، نه وه به لگه يه له سه ره نه وه ي كه خاوه ن دارستان و مه ديه ن يه ك شته، شوعه يب پتيان نه فرموى، وهك خواى گه وره ده فرمويت: ﴿إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ۝۱۷۸﴾ فَأَتَقُوا اللَّهَ وَاطِيعُونَ ۝۱۷۹ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجَرْتُ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ ۝۱۸۰، من په يامبه ريكي ده ستپا كم بو نيوه، له خوا بترسن و گوپرايه لى بكن، من هيچ كرييهك له نيوه داوا ناكه م و كريى من ته نيا لاي په روه رگارى جيهانيانه.

﴿أَوْفُوا الْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرِينَ ۝۱۸۱﴾ وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ ۝۱۸۲ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ۝۱۸۳﴾ وَأَتَقُوا الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالْجِيلَ الْأَوَّلِينَ ۝۱۸۴﴾

فه رمان دان به داد په روه رى له كي شان ه و پيوانه دا

شوعه يب پيغه مبه ر (سه لامى خواى لى بيت) پتي فرمون: به ريكو پيكي كي شان ه و پيوانه بكن، داواى ليكردن واز له كه م فروشى (ترازو بازي) بينن، خواى گه وره ده فرمويت: ﴿أَوْفُوا الْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرِينَ﴾ واته: وه ختي شتيكتان فروشت به كه سيك به ته واوى شتيكي بده نى و لى كه م مه كن وه له زيانده ران مهن. وهك چون خوتان ده يكرن به و شيوه يه ش بيفروشن، با زياد و كه مى نه بيت و يه كسان بى، وهك خواى گه وره ده فرمويه تى: ﴿وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ﴾ (القسطاس) ماناى ته رازوه، واته: كي شان ه تان با به رامبه ر و يه كسان بى. ﴿وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾ واته: شتى خه لكى كه م مه كن وه له زه ويده مه بنه خه لكاني گنده ل. ﴿وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾ ريگه ش مه گرن له خه لكى و تالانى بكن، وهك خواى گه وره له نايه تيكي ترده فرمويه تى: ﴿وَلَا تَقْعُدُوا بِكُلِّ صِرَاطٍ تُوعِدُونَ وَتَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ مَنْ آمَنَ﴾، واته: وه له سه ر مه مو ريگايه ك مه گرن و مه ر ه شه بكن و به ره له ستي ريگه ي خوا بكن له و كه سه ي باوه پى پى نه مينى. پاشان ده فرمويت: ﴿وَأَتَقُوا الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالْجِيلَ الْأَوَّلِينَ﴾ شوعه يب پيغه مبه ر (سه لامى خواى لى بيت) ده يانترسي نييت له توله ي خودا. نه و خودايه ي كه نه وانيش و كه له پيشوه كانيشى دروست كرده وه. وهك موسا (سه لامى خواى لى بيت) گوتى به نه وه ي ئيسرائيل ﴿رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ﴾، واته: په روه رگارى نيوه و په روه رگارى باوك و باپيره پيشوه كانتانه. ئيبنو عه باسو

^۱ الاعراف (۸۶).

^۲ الشعراء (۲۶).

موجاهیدو سودی و سوفیانی کوری عویینه و عبدالرحمن ی کوری زهیدی نه سله م نه لئین: ﴿وَالْجِبَلُ
الْأُولَى﴾ واته: کومه لانی پیشوشی دروست کرد، پاشان ئیبنو زهید نه م نایه ته ی خوینده وه: ﴿وَلَقَدْ
أَضَلَّ مِنْكُمْ جِیْلًا کَثِیْرًا﴾ واته: سویند به خوا بیگومان (شهیتان) خه لکیکی زوری له نیوه گومرا کرد.
﴿قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرِیْنَ﴾ (۱۸۵) ﴿وَمَا أَنْتَ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا وَإِنْ نَظُنُّكَ لَمِنَ الْكَذِبِیْنَ﴾ (۱۸۶) ﴿فَأَسْقَطَ عَلَيْنَا
کِسْفًا مِّنَ السَّمَاءِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِیْنَ﴾ (۱۸۷) ﴿قَالَ رَبِّیْ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ﴾ (۱۸۸) ﴿فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمْ عَذَابُ یَوْمِ
الْظُّلَّةِ إِنَّهُ كَانَ عَذَابُ یَوْمٍ عَظِیْمٍ﴾ (۱۸۹) ﴿إِنَّ فِیْ ذَٰلِكَ لَآیَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُّؤْمِنِیْنَ﴾ (۱۹۰) ﴿وَإِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْعَزِیْزُ

الرحیم (۱۹۱)

وه لام دانه وهی هوزی شوعه ییب و پروا نه هینانیان پیی و سزادانیان

خوای گه وره باسی هوزی شوعه ییب دهکات که وه لامه که یان هه روهک وه لامی هوزی سه مود و ابو،
چونکه خوانه ناسان خاوه نی یهک سروشت و دلن. بویه گوتیان: ﴿قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرِیْنَ﴾ واته:
بیگومان تو جادوت لیکراوه، وهک له پیشه وه باسکرا، ﴿وَمَا أَنْتَ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا وَإِنْ نَظُنُّكَ لَمِنَ
الْكَذِبِیْنَ﴾ واته: وه تو ته نها مروفیکی وهک ئیمه و به راستی ئیمه و گومانت پیی ده به یین له دروژنان
بیت. یانی قسه ی خوته و له خوته وه هه لی ده به ستی و خودا توی په وانه نه کردوه بو ئیمه، ﴿فَأَسْقَطَ
عَلَيْنَا کِسْفًا مِّنَ السَّمَاءِ﴾ له تیک له ناسمان بخه به سه رماندا، زه حاک ده لی: ﴿کِسْفًا﴾ واته: سوچیکی
ناسمان بخه به سه رماندا.^۱ قه تاده ده لی: ﴿کِسْفًا﴾ واته: چهند پارچه یه کی ناسمان به سه رماندا
داباریته.^۲ سودی ده لی: سزایه کمان له ناسمانه وه بو بنیره، نه م قسه ی نه مانه له قسه ی هوزی
قوره یش ده چی، وهک خوای گه وره باسیان دهکات و ده فهرموویت: ﴿وَقَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى تَفْجُرَ
لَنَا مِنَ الْأَرْضِ يَنْبُوعًا﴾ (۱۹۰) ﴿أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِّنْ نَّخِیْلِ وَعِنَبٍ فَتُفَجِّرَ الْأَنْهَارَ خِلَالَهَا تَفْجِیرًا﴾ (۱۹۱) ﴿أَوْ
تُسْقِطَ السَّمَاءَ کَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا کِسْفًا أَوْ تَأْتِیَ بِاللَّهِ وَالْمَلَائِکَةِ قَبِیْلًا﴾، واته: وتیان هه رگیز
باوه رت پیی ناهینین هه تا له م زهویه دا کانیاویکمان بو هه لته قولئینی، یان باغیکت بیی له دار خورماو

^۱ الطبری (۳۹۲/۱۹).^۲ الطبری (۳۹۳/۱۹).^۳ الطبری (۴۸۵/۲۲).^۴ الاسراء (۹۲-۹۰).

تری و چند پروباریک مه لقولینیت له نیوان درهخته کانیدا به خوږ بږوات، یان ئاسمان بږوخینی به سه زماندا به پارچه پارچه کراوی هر چون لافت لیداو یان خواو فریشته کان بیښی پووبه پوو (بیان بینین). وه فهرموویه تی: ﴿وَإِذْ قَالُوا اللَّهُمَّ إِنْ كَانَتْ هَذَا هُوَ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَابًا مِنَ السَّمَاءِ أَوْ آتِنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾^۱، واته: (بیربکه ره وه) کاتی که (بی پرواکان) ده یان وت: نه ی پوره ردگار نه گهر نه م قورئانه راسته و له لایه ن توره هاتوو ده ی به رد به سه زماندا ببارینه له ئاسمانه وه یان سزایه کی سه ختی پر ئازارمان بو بنیره. نه م خوانه ئاس و نه زانانه ی هوزی شوعه یبیش هر وایان گوتوو، ﴿فَأَسْقِطْ عَلَيْنَا كِسْفًا مِنَ السَّمَاءِ﴾ شوعه یبیش وه لامی دانه وه وه ک خوا ی گهره فهرموویه تی: ﴿قَالَ رَبِّيَ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ واته: خودا ئاگای له هه موو کاروباریکتانه و نه گهر شایه نی نه وه بن سزاتان بدات، سزاتان ده دات و ناهه قیتان پی ناکات، هر به و شیوه یه خودا توله ی لیسه ندن و به و جوړه ی که خو یان داوایان ده کرد تووشی سزا بوون، بویه خوا ی گهره ده فهرموویت: ﴿فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمْ عَذَابٌ يَوْمِ الظُّلَّةِ إِنَّهُ كَانَ عَذَابٌ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ نه م سزایه له و جوړه بوو که خو یان داوایان ده کرد، که چند پارچه یه ک له ئاسمانه وه به سه ریاندا بباریت، خوا ی گهره یش، نه و به لایه ی به و جوړه بوئاردن، حوت پوژ په شه بایه کی گهرمی توند لیی هه لکردن ده رفه تی نه ده دان و نه یده هیشت چاو بکه نه وه و هه راسانی کرد بوون، پاشان هه وریک هات و سیبه ری کرد به سه ریانداو به په له ده رچوون بو نه وه ی بچه سیبه ری له بهر گهرماو فینکیان بیته وه کاتی که هه موو کو بوونه وه له ژیر هه وره که دا، خوا ی گهره چه خماخه یه کی ئاگرینی بو ناردن که زور بریزکه دارو پوونا ک بوو، زه ویش له ژیریاندا له رزی و ده نگیک زور مه زنیش هات و گیانی هه موویانی کیشاو له ناوی دان، بویه خوا ی گهره فهرموویه تی: ﴿إِنَّهُ كَانَ عَذَابٌ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ خوا ی گهره له سی شویندا باسی چونیته تی له ناوچوونی هوزی شوعه یبی کردوو، هر شوینیک پر به پری نه و باسه یه که هاتوو له سوره تی (الاعراف) دا باسی نه وه ده کات که زه مین له رزه یه ک له شوینی خو یاندا لیی داوون هه موو له ناوچوون، چونکه نه وانه ده یانگوت به شوعه یب: ﴿لَنُخْرِجَنَّكَ يَشْعِبُ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَكَ مِنْ قَرْيَتِنَا أَوْ لَتَعُودَنَّ فِي مِلَّتِنَا﴾^۲، واته: نه ی شوعه یب بیگومان توو نه وانه ش که بږوایان هیناوه له گه ل تودا له شاره که مان ده رتان ده که یی یان ده بیت بکه رینه وه سهر ئایینی نیمه. چونکه نه مانه جییان به شوعه یب و نه وانه ی شوینی که و تبوون

^۱ الانفال (۳۲).^۲ الاعراف (۸۸).

ليژ كردهو، خودايش زه ميني له ژيرياندا هينايه له رزه و ليى تيك دان و له ناوى بردن. وه له سوره تى (هود) يشدا فهرموويه تى: ﴿وَأَخَذَتِ الَّذِينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةَ﴾^۱، واته: وه نهوانه ي سته ميان كردهو ناله و شريخه كه (نه عره ته كه) گرتنى. چونكه نهوانه گالته يانده هات به قسه ي شوعه ييب ده يانگوت: ﴿أَصْلَوْتُكَ فَأَمْرُكَ أَنْ تَتْرَكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا أَوْ أَنْ تَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشْتَوُا إِنَّكَ لَأَنْتَ الْحَلِيمُ الرَّشِيدُ﴾^۲، واته: نايا نوژه كه ت فهرمانت پى ده دات كه نيمه واز بينين له وه ي باوو باپيرانمان به رستويانه يان واز بينين له وه ي به ويستی خومان له مال و سامانماندا ده يكه ين به راستى تو پياويكى به حه وسه له و ليزان و هوشمه نديت. نه و گالته جارپه ي نهوان، جى خويه تى كه دهنگيكي توندو به هيز خاموشى بكات و سورتى بچنى. وه ليژه شدا گوتيان: ﴿فَأَسْقِطْ عَلَيْنَا كِسْفًا مِّنَ السَّمَاءِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾^۳ واته: نه وهنده لاسارو بيدين و كه لله رهق بوون، جيكاى خويه تى، نه وه ي نهوان به دريان ده زانى و برويان پى نه بوو به سهرياندا بى و له ناويان بيات، ﴿فَأَخَذَهُمْ عَذَابٌ يَوْمِ الظُّلَّةِ إِنَّهُ كَانَ عَذَابٌ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾^۴ نيينو جه رير پيوايه تى كردهو له يه زيدى باهيلييه وه -يزيد الباهلى- ده لى: پرسيارم كرد له نيينو عه باس له م نايه ته ﴿فَأَخَذَهُمْ عَذَابٌ يَوْمِ الظُّلَّةِ﴾^۵، (واته: به و هويه وه سزاي پوژى سيبه ر گرتنى). گوتى: خواى گه وده هه وده تريشقه و بايه كي توندى گهرمى بو ناردن خهريك بوو هه ناسه ي ده چنين ده چوونه ژوورى ماله كانيان له گه ليان ده چووه ژوورو خهريك بوو گيانيان ده ريپنى، له مال پايان كرده ده ره وه، خواى گه وده هه وريكي بو ناردن به رى خورى گرت و سيبه رى به سهريانه وه كرد، هه ستيان به خوشى و فينكى كرد، بانگى يه كتريان ده كرد هه تا هه موو له ژير نه و هه وده دا كو بوونه وه خواى گه وده ناگريكي بو ناردن، نيينو عه باس ده لى: نه وه نه و گره بايه بوو كه له پوژى هه وده لى هه لكردن، ﴿إِنَّهُ كَانَ عَذَابٌ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾^۶ واته: به راستى نه و سزايه سزاي پوژى نورد گه وده بوو.^۲ پاشان ده فهرموويت: ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُّؤْمِنِينَ ۝۱۹۰ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ﴾.

^۱ هود (۹۴).^۲ هود (۸۷).^۳ الطبري (۳۹۴/۱۹).

﴿وَلَنُفِخَ لِلنَّازِلِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ١٩٢ ﴿نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ﴾ ١٩٣ ﴿عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ﴾ ١٩٤ ﴿بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ

مُبِينٍ﴾ ١٩٥

نهم قورئانه خوائ گه وره ناردوويه تيه خوارموه

خوائ گه وره باسى كتيبى خوى قورئان ده كات كه ره وانهى كردووه بؤ به نده و پيغه مبهري خوى موحه مه د(ﷺ)، ﴿وَلَنُفِخَ﴾ واته: نه و قورئانه، كه له سه ره تاي نهم سوپه ته دا باسى هاتووه كه خوائ گه وره فه رموويه تى: ﴿وَمَا يَأْنِيهِمْ مِنْ ذِكْرِ مِنَ الرَّحْمَنِ تُحَدِّثُوا إِلَّا كَأَنَّهُمْ مُمْرَضِينَ﴾^١، واته: هر قسه يه كى تازه يان له لايه ن خوداوه بؤ بيت پوياني لى وهرده گيپن ﴿لَنُفِخَ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ واته: خودا بؤى ناردووى و نيگاي بؤ كردووى، ﴿نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ﴾ واته ك جوبره ئيل (سه لامى خوائ لى بيت) هيناوويه تيه خوار. زؤريك له زاناياني پيشينه -السلف- وايان گوتووه: وهك ئيبنو عه باسو موحه مه دى كوپى كه عب و قه تاده و عه تيه ي عه وفى و سودى و زه حاك و زهرى و ئيبنو جورده يچ^٢. نهمه يه كيكه له و شتانه ي كه هيچ ناكركيه كى له سه ر نيه. زهرى ده لى: نهم ئايه ته وهك نه و ئايه ته وايه كه خوداي گه وره فه رموويه تى: ﴿قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ﴾^٣، واته: (نه ي موحه مه د(ﷺ)) بلى: هر كه سيك دوزمنى جوبره ئيل بيت (نه وه دوزمنى خوايه) چونكه نه و به فه رمانى خوا قورئانى هيناووته خوارموه بؤ سه ر دلى تو. وه فه رموويه تى: ﴿عَلَى قَلْبِكَ﴾ بؤ سه ر دلى تو نه ي موحه مه د(ﷺ) كه زيادو كه مى نيه و دووره له هه موو عه يبيك ﴿لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ﴾ تابييه ناگادريده ر، واته: بؤ نه وه ي نه و كه سانه ي بپويان نيه و دزايه تى ئيسلام ده كه ن بترسيئيت له توله و سزاي خوائ گه وره. مزگينيش بدات به خاوه ن باوه ران نه وانهى كه شوين كه وتوى نه و په يامه بوون، پاشان خوائ گه وره ده فه رموويت: ﴿بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ﴾ واته: نهم قورئانه ي كه بؤ تومان ناردووه به زمانىكى عه ره بى پىكوپىك و په وان، بؤ نه وه ش ديارو ناشكراو پوونه تا بيانوو برپى و چاكترين نيشانه ش بى له سه ر پاستى و بيگه ردى نهم په يامه پيروزه.

^١ الشعراء (٥).

^٢ الطبري (٣٩٦/١٩).

^٣ البقرة (٩٧).

﴿وَإِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْأَوَّلِينَ ﴿١٣٦﴾ أَوْلَٰزِيكُنَّ لَمْ ءَايَةً أَن يَعْلَمَهُ عُلَمَوُا۟ بَنِي إِسْرَءِيلَ ﴿١٣٧﴾ وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَىٰ بَعْضِ الْأَعْجَمِينَ

﴿١٣٨﴾ فَقَرَأَهُ عَلَيْهِم مَّا كَانُوا بِهِ مُؤْمِنِينَ ﴿١٣٩﴾﴾

قورئان له کتیبہ پیشوہکاندا باسی ھوہ

خوای گہورہ دہفہرموویت: ﴿وَإِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْأَوَّلِينَ﴾ خوای گہورہ دہفہرموویت باسی ټم قورئانہ و ئیشارہت پیدانی له کتیبہکانی پیشوہدا ھوہ، پیغہمبہرہکانی پیشوہ مزگینیان پیداوہ ھەر له دیرزہمانہوہ تا پیش ھاتنی پیغہمبہر (ﷺ) وەك بەلین و پەیمانی له پیغہمبہران وەرگرتووہ لهو بارہیوہ، دواين پیغہمبہریان که عیسای کوپی مەریەمە، ھەلەدەسی و تاریک دەدات لەناو شوینکەوتووایداندا مزگینی ھاتنی پیغہمبہریان (ﷺ) پی دەگەینیت وەك خوای گہورہ فہرموویەتی: ﴿وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَبْنِي إِسْرَءِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُم مُّصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ﴾^۱ واتە: (بیربکەرەوہ) کاتیک کہ عیسای کوپی مەریەم وتی ئە ی کوپانی یەعقوب پیگومان من نێردراوی خوام بۆ لای ئێوہ ئەوتەرەواتە ی کہ له پیش مندا ھاتووہ بە راستی دادەنیم وە مژدەتان دەدەم ی بە پیغہمبەرێک کہ له دوا ی من دیت و ناوی ئەحمەدە. ﴿زُبُر﴾ لێرەدا واتە: کتیبەکان، کہ جەمعی زەبوورە - الزبور - کہ کتیبی داودە (سەلامی خوای لی بیت) خوای گہورہ دہفہرموویت: ﴿وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلُوهُ فِي الزُّبُرِ﴾^۲ واتە: ھەرچیان کردووہ له کتیبی فریشتەکاندا لەسەریان نووسراوہ، پاشان خوای گہورہ دہفہرموویت: ﴿أَوْلَٰزِيكُنَّ لَمْ ءَايَةً أَن يَعْلَمَهُ عُلَمَوُا۟ بَنِي إِسْرَءِيلَ﴾ واتە: ئایا ئەوہ بەس نیہ بۆ ئەوان کہ زانایانی نہوہی ئیسرائیل شایەتی راستی دەدەن لەسەر ئەوہی کہ قورئان باسی ھاتووہ لەناو کتیبەکانی ئەواندا کہ دەخویننەوہ. مەبەست پی: ئەو زانایانە ی کہ بە ئینساف و راستگۆن دانی پیدا دەنن کہ باسی مومەحەد (ﷺ) و سیفەتەکانی و ئومەتەکە ی و پەرەوانەکردنی له کتیبەکانی ئەواندا ھاتووہ. وەك عبداللہ ی کوپی سەلام و سەلمانی فارسی و ھاوینە ی ئەوان کہ پیغہمبہریان بینوہ، خوای گہورہ دہفہرموویت: ﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْنُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ﴾^۳ واتە: ئەوانە ی شوین پیغہمبەر و نێردراوی

^۱ الصف (٦).

^۲ القمر (٥٢).

^۳ الاعراف (١٥٧).

نه خوینده و اق ده کون (که له لایه ن په روه ردگار وه هاتوه) نه و که سه ی که (نامه داره کان) به
نوسراوی لایانه له ته ورات و ئینجیلدا و ده یبینن.

قوره یشیه کان زور بی دین بوون

خوای که وره ده فهرموویت: ﴿وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَىٰ بَعْضِ الْأَعْجَمِينَ﴾ واته: نه گهر ئیمه نه وه مان بناردایه ته
خواره وه بۆ که سیکی عه جه می، ﴿فَقَرَأَهُ عَلَيْهِمْ مَا كَانُوا بِهِ مُؤْمِنِينَ﴾ واته: ئینجا بخوینرایه ته وه
به سه ریاندا باوه پریان پی نه ده هیئا. خوای که وره زور باسی بی دینی و لاساری قوره یش ده کات به رامبه ر
نه م قورئانه که بۆیان هاتوه، نه وه نده دور له خوان نه گهر په وانه بکرایه بۆعه ره بی نه زانیك -
عه جه میه ك- نه وانه ی له عه ره بی تیئاگه ن هه ر نزیکي نه ده که وتنه وه و برپوایان پی نه ده هیئا، نه وه تا
نه م قورئانه به و هه موو پیک و پیک و په وانه وه و به زمانی خوایانه که چی برپوای پی ناهینن، وهك
خوای که وره له نایه تیکی تر دا فهرموویه تی: ﴿وَلَوْ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَابًا مِّنَ السَّمَاءِ فَظَلُّوا فِيهِ يَعْرُجُونَ﴾^(۱۴)
لَقَالُوا إِنَّمَا سُكَّرَتْ أَبْصَرُنَا،^۱ واته: نه گهر ده رگایه کیان له ئاسمانه وه بۆ بکردنایه ته وه و پیایدا
بروشتنایه ته سه ره وه نه وسا ده یانگوت: بیگومان ئیمه چاویه ستمان لیکراوه. وه فهرموویه تی: ﴿وَلَوْ
أَنَّا نَزَّلْنَاهُ إِلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةَ وَكَلَّمَهُمُ الْمَوْتُ وَحَشَرْنَا عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ قُبُلًا مَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ﴾^۲
واته: وه بیگومان نه گهر ئیمه فریشته مان بۆ لای نه و (بیباوه پ) انه بناردایه و مردوه کان قسه یان له گه ل
بکردنایه و هه موو شتیگمان بۆ کۆبکردنایه ته وه په و به پوویان دامن بنایه برپوایان نه ده هیئا مه گهر خوا
بیه ویت. وه فهرموویه تی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ كَلِمَتُ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ﴾^(۱۶) وَلَوْ جَاءَتْهُمْ كُلُّ
آيَةٍ حَتَّىٰ يَرَوْا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ^۳. واته: به راستی نه وانه ی برپاری په روه ردگارت بۆیان ده رچوو برپوا
ناهینن، (برپوا ناهینن) هه رچه نده بۆیان بیت هه موو به لکه و نیشانه یه ك، تا سزای سه ختی ئازارده ر
ده بینن (به چاوی خوایان).

﴿كَذَلِكَ سَلَكْنَاهُ فِي قُلُوبِ الْمُجْرِمِينَ﴾^(۲۰) لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ حَتَّىٰ يَرَوْا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ^(۲۱) فَيَأْتِيهِمْ بَغْتَةً
وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ^(۲۲) فَيَقُولُوا هَلْ نَحْنُ مُنْظَرُونَ^(۲۳) أَفَعَذَابُنَا يَسْتَعْجِلُونَ^(۲۴) أَفَرَأَيْتَ إِن مَّتَّعْنَاهُمْ سِنِينَ

^۱ الحجر (۱۴-۱۵).

^۲ الانعام (۱۱۱).

^۳ یونس (۹۶-۹۷).

﴿۴۵﴾ ثُمَّ جَاءَهُمْ مَا كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿۴۶﴾ مَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يُمْتَعُونَ ﴿۴۷﴾ وَمَا أَهْلَكْنَا مِنْ قَرِيَةٍ إِلَّا لَهَا

مُنذُرُونَ ﴿۴۸﴾ ذِكْرَىٰ وَمَا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿۴۹﴾

خوانه ناسان بپروا ناهینن هه تا سزای به ژان به چاوی خویان ده بینن

خوای گه وره فەرموویه تی: ﴿كَذَلِكَ سَلَكْنَاهُ فِي قُلُوبِ الْمُجْرِمِينَ﴾ واته: هه ر به و شیوه یه
 بیباوه پی و سه ریچی و لاساریمان خستوو هه دلی تاوانباران ﴿لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ﴾ بپروا به هه ق ناهینن ﴿
 حَقَّ يَوْمًا الْعَذَابُ الْأَلِيمُ﴾ هه تا سزای به ژان به چاوی خویان ده بینن، نه و کاته په شیمان ده بنه وه به لام
 هیچ بپروبیانویه ک له سته مکاران قبول ناکریت و سوودیکی نیه بۆ نه وان، بهر له عنه تی خودا ده که ون و
 خراپترین پی و شوینیان هه یه، ﴿فَيَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ واته: له پر سزاو جه زده به ی
 خویان بۆ دیت که هه ر ناگایشیان له خویان نیه و ههستی پی ناکه ن، ﴿فَيَقُولُوا هَلْ نَحْنُ مُنْظَرُونَ﴾ واته:
 کاتی که نه و جه زده به یه به چاوی خویان ده بینن، ناواته خوازن که ماوه یه کی که م مؤلّهت بدرین هه تا - به
 خه یالی خویان - گوپرایه لی فرمانی خوا بکه ن و ده ست بده نه خواناسی، وه ک خوای گه وره
 فەرموویه تی: ﴿وَأَنْذِرِ النَّاسَ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُوا رَبَّنَا أَخْرِنَا إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ نُّجِبْ
 دَعْوَتَكَ وَتَتَّبِعِ الرُّسُلَ أَوَلَمْ تَكُونُوا أَقْسَمْتُمْ مِّنْ قَبْلُ مَا لَكُم مِّنْ زَوَالٍ﴾^۱، واته: وه (نه ی
 موحه مه د(ﷺ)) خه لکی ناگادار بکه و بترسینه له و پوژده ی که سزایان بۆ دیت نینجا نه وانه ی که
 سته میان کردوو ده لئین نه ی په روه ردگارمان بۆ ماوه یه کی که م دوامان بخه تا وه لامی بانگه وازه که ت
 بدهینه وه و شوینی پیغه مبه ران بکه وین، نه ی نه وه نیوه نه بوون پیشتر سویندتان خوارد که هه رگیز
 له ناو ناچن. هه موو نا هه قیکارو به دپره وشت و خراپه کاری که کاتی که تووشی جه زده به ی خوی هات، زور
 په شیمانه، نه وه فیرعه ونی سته مکار کاتی که موسا پیغه مبه ر (سه لامی خوای لی بیت) دوعای لی
 ده کات، وه ک خوای گه وره ده فەرموویت: ﴿رَبَّنَا إِنَّكَ آتَيْتَ فِرْعَوْنَ وَمَلَأَهُ زِينَةً وَأَمْوَالًا فِي الْحَيَاةِ
 الدُّنْيَا رَبَّنَا لِيُضِلُّوا عَنْ سَبِيلِكَ رَبَّنَا اطْمِسْ عَلَىٰ أَمْوَالِهِمْ وَاشْدُدْ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوا حَقَّ يَوْمًا الْعَذَابُ
 الْأَلِيمُ﴾^۲ قَالَ قَدْ أُجِيبَت دَعْوَتُكُمَا^۱، واته: نه ی په روه ردگارمان به پاستی تو به خشیوته به
 فیرعه ون و کومه له که ی هوکاری پازانه وه و جوانی و مال و سامانی زور له ژیا نی دنیا دا نه ی

^۱ ابراهیم (۴۴).

^۲ یونس (۸۸-۸۹).

په روه دگارمان بؤ نه وهى خه لك گومړا بكن له پښكاي تو نهى په روه دگارمان له ناوى به روه مه پيټله مال و سامانيان و دله كانيان په قو و پش بكه چونكه بپوا ناهيتن تانه وكاتهى سزاي سه ختى نازارده ر ده بينن، (خوای گه وره) فهرمووى: بيگومان داواى هه ر دووكتان وهرگيرا. نه م دوعايه - نزيه - زور كارى له فيرعه ون كرد، بپواى نه هينا هه تا به چاوى خوى نازارى به ژانى چه شت. ﴿حَتَّىٰ إِذَا أَدْرَكَهُ الْغَرَقُ قَالَ ءَامَنْتُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا الَّذِي ءَامَنْتُ بِهِ، بَنُو إِسْرَءِيلَ وَآنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ ٩٠ ﴿أَلَكُنْ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَكُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ﴾ ٩١، واته: هه تا نه و كاتهى خهريك بوو (فيرعه ون) بخنكى نه وسا وتى بپوام هينا كه هيچ په رستراويك نيه جكه له نه و (خوایه) نه بيت كه نه وهى ئيسرائيل بپوايان پيټيناوه وه منيش له موسلمانانم، ئيستا (باوه ر دينيت؟) كه بيگومان له وه وپيش سه رپيچيت كړدوه تو له خراپه كاران و تيكدهران بوويت. خوای گه وره فهرموويه تى: ﴿فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا قَالُوا ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَحَدُّهُ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ﴾ ٨٤ ﴿فَلَمْ يَكْ يَنْفَعُهُمْ إِيْمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَأْسًا﴾ ٨٥، واته: نه جا كاتيک سزاي به تينى ئيمه يان بينى وتيان: باوه پمان به خوای تاك و ته نها هيناوه بيباوه پين به و شتانهى كړدبوومه هاوبه شى خوا، جا باوه پهمانه كيان هيچ سودى نه بوو بويان له كاتيكا سزاي ئيمه يان دى. پاشان خوای گه وره ده فهرموويت: ﴿أَفِعْذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ﴾ واته: دهى ئايا نه وان په لهى سزاي ئيمه يانه. نه مه هه پرشه ليكردن و ناپره زايى دهربرينه، چونكه نه و خوانه ناسانه گالته ده كن به پيغه مبرو (ﷺ) بپوايان به قسهى نيه و به دورى ده زانن توشى به لا بين، بويه نه لئين: ﴿أَنَّتِنَا بِعَذَابِ اللَّهِ﴾ ٩٢، واته: سزاي خوامان بؤ بينه. پاشان خوای گه وره ده فهرموويت: ﴿أَفَرَأَيْتَ إِنْ مَتَّعْنَاهُمْ سِنِينَ﴾ واته: خو نه گه ر مؤله تيان بدهين و ماوه يه ك دوايان بخهين و وازيان لى بينين و لييان نه پرسينه وه، هه رچه نده نه و ماوه يه ش زور بيت، كاتيک كه خوا تووشى سزاي كردن، ئايا نه و خوشى و به هرانه چ سوديكي هه يه بويان، ﴿كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبُثُوا إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحًى﴾ ٩٣، واته: بيباوه پره كان كه نه و پورده ده بينن و ده زانن كه نه ماونه ته وه ئيواره يه ك يا چيسته نكاويكي نه بى له دونيادا. وه له ئايه تيكي ترده فهرموويه تى:

١ يونس (٩٠-٩١).

٢ الفاطر (٨٤-٨٥).

٣ العنكبوت (٢٩).

٤ النازعات (٤٦).

﴿يَوْمَ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ وَمَا هُوَ بِمُرَحَّجٍهُ مِنْ الْعَذَابِ أَنْ يُعَمَّرَ﴾^۱، واته: (له بهر نه وه) هر یه کیکیان ناوات ده خوازیت که هزار سال بژیایه وه نه و ته مه نه (که به سهری ده بات) پرکاری ناکات له سزا. ﴿ثُمَّ جَاءَهُمْ مَا كَانُوا يُوعَدُونَ﴾ واته: له پاشان نه وسزایه بیت بویان. ﴿وَمَا يُغْنِي عَنْهُ مَالُهُ إِذَا تَرَدَّى﴾^۲، واته: وه سهر وه تو سامانه که ی قازانجی پی ناگه یه نی کاتیک که تیاده چیت. بویه لیړه دا فهرموویه تی: ﴿مَا أَغْنَى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يُمْتَعُونَ﴾ واته: نه و مال و سامان و خوشگوزه رانیه ی کاتی که مرد هیچ سودیکی پی ناگه یه نیّت. له م فهرمووده سه حیحه دا هاتووه ده فهرموویت: (خوانه ناس ده هیتریت له ناو ناگردا نوم ده کریت یه ک جار، پاشان پی ده بیتریت: نایا هرگیز خیرت بینووه؟ خوانه ناسه که ش نه لی: نه خیر سویند به خوا نه ی په روه ردگار. پیاویکیش دینن که تووشی توندترین ناره حه تی - چهرمه سهری - بووه له دنیا دا ده خیرته ناو به هه شته وه به تیخستنیک پاشان پی ده بیتریت: نایا هرگیز ناره حه تیت دیوه؟ نیژی: نه خیر سویند به خودا نه ی په روه ردگار، واته: وه که نه وه ی که هیچ به سهر نه هات بیت.^۳ پاشان خودای گهره باسی داد په روه ری خوی ده کات به رامبه ر به نده کانی که هیچ گهل و نومه تیکی له ناو نه بردووه مه گین ناگاداری کردوونه ته وه و ترساندوونی به ناردنی پیغه مبه ران (سه لامی خویان لی بیت) بویان، هه موو شتیکیان بۆ پوون کردوونه ته وه و بیانویان بریون، بویه خوی گهره فهرموویه تی: ﴿وَمَا أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ إِلَّا لَهَا مُنْذِرُونَ﴾، واته: هیچ شاریکمان له ناو نه بردووه دلنیا به ترسینه ریکی هه بووه. ﴿ذَكَرْنِي وَمَا كُنَّا ظَالِمِينَ﴾ واته: بۆ نه وه ی بیرکه نه وه، نیمه سته مکار نه بووین له سزادانیاندا. وه که خوی گهره له چند نایه تیکی تردا فهرموویه تی: ﴿وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّى نَبْعَثَ رَسُولًا﴾، واته: نیمه هرگیز سزای (به نده کان) ناده یین تا پیغه مبه ر نه نیترین (بویان). وه فهرموویه تی: ﴿وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَى حَتَّى يَبْعَثَ فِي أُمِّهَا رَسُولًا يَتْلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَاتِنَا وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرَى إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَالِمُونَ﴾^۴. واته: وه په روه ردگارت ویرانکه ری هیچ شاریک نه بووه هه تا له شاره گهره که (پایته خته که) یاندا پیغه مبه ریکی نه نارد بیت که

^۱ البقرة (۹۶).^۲ الليل (۱۱).^۳ أحمد (۲۰۳/۳) فهرمووده یه کی سه حیحه.^۴ الاسراء (۱۵).^۵ القصص (۵۹).

نایه ته کانی نیمه یان به سهردا بخوینیته وه وه نیمه ویرانکری هیچ شاریک نه بووین مه گهر کاتی
خه لکه که ی سته مکار بووین.

﴿وَمَا نَزَّلَتْ بِهِ الشَّيَاطِينُ ﴿٢١٠﴾ وَمَا يَنْبَغِي لَهُمْ وَمَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٢١١﴾ إِنَّهُمْ عَنِ السَّمْعِ لَمْعَزُولُونَ ﴿٢١٢﴾﴾

جوبره نیل قورئانی هیئاوه ته خوارموه، شعیاتین نه هیئاوه

خوای گهره ده فهرموویت: ﴿وَمَا نَزَّلَتْ بِهِ الشَّيَاطِينُ﴾ خوای گهره باسی کتیبه پیروزه که ی
ده کات که هیچ شتیکی پروپوچی تیکه لاو نابیت نه له کاتی هاتنه خواره وه یداو نه له دوايشدا، وه هیچ
که سیکیش ده توانی ده ستکاری بکات و بیگوریت، چونکه له لایه ن خوای کارزان و سوپاس و
ستایشکراوه وه په وانه کراوه و جوبره نیل هیئاویه تی که جیی متمانه ی خودایه و یارمه تی دهریه تی
﴿وَمَا نَزَّلَتْ بِهِ الشَّيَاطِينُ﴾ واته: شعیاتینه کان قورئانیان نه هیئاوه، هرگیز ناشتوانن، له بهر سی
هوکار: یه که میان نه وه کاری نه وان نیه و لیثیان ناوه شیته وه. چونکه سروشتیان وایه که به رده وام به
شوین خرابه کاری و چه واشه و گومراکردنی به نده کانی خودادا ده گهرین. نه م کاره یش فرمان به چاکه و
به رگری کردنی له خرابه تیدایه و پرپه له پووناکی و شاره زایی و به لگی مه زن، له نیوان نه وو
شعیاتینه کاند دژایه تی و جیاوازیه کی زور گهره هیه. بویه خوای گهره فهرموویه تی: ﴿وَمَا يَنْبَغِي لَهُمْ
وَمَا يَسْتَطِيعُونَ﴾ واته: نه گهر لیثیان بهاتایه نه یان ده توانی بیکه ن، خوای گهره ده فهرموویت: ﴿لَوْ
أَنزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَّرَأَيْنَاهُ خَشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ﴾، واته: نه گهر نه م قورئانه مان
دابه زاندایه بو سهر کیوی (وه تیگه یشتنمان بدایه تی) به ملکه چی و له ت له ت بوو له ترسی خوا
ده تبینی. پاشان خوای گهره پوونی کردووه ته وه و فهرموویه تی: نه گهر شایه نی نه وه ش بوونایه
نه یانده توانی به جیی بینو و خویان بگه یه ننه نه و شوینه، چونکه رییان پی نه دراوه گوی بگرن بو
قورئان کاتیک که دیته خواره وه بو پیغه مبه ر(ﷺ)، له بهر نه وه ی له و کاته دا ناسمان پر ده بیت له
پاسه وان و نه ستیره کشاوه کان، هیچیک له و شعیاتینه ناتوانن خویان دهر باز بکه ن و ته نها پیتیک له
قورئان بیستن، بو نه وه ی پیغه مبه ر(ﷺ) لی تیک نه چیت، نه مه یش له دلوفانی خودای مه زنه و بو
به نده کانی و پاراستنی په یامه که یه تی و پشتگیری کتیبه که ی و پیغه مبه ر که یی(ﷺ) تیدایه بویه
فهرموویه تی: ﴿إِنَّهُمْ عَنِ السَّمْعِ لَمْعَزُولُونَ﴾ واته: به راستی شعیتانه کان له گوینگرتن به رگری کراون.
وه ک خوای گهره باسی جنوکه ده کات و ده فهرموویت: ﴿وَأَنَّا لَمَسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَاهَا مُلِثَتْ حَرَسًا

شَدِيدًا وَشُهَبًا ۝۸ وَأَنَا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقْعِدًا لِّلسَّمْعِ ۖ فَمَنْ يَسْتَمِعِ الْآنَ يَحِذِّ لَهُمْ شُهَابًا ۖ رَّصَدًا ۝۹ وَأَنَا لَا نَدْرِي أَشَرٌّ أُرِيدُ بِمَنْ فِي الْأَرْضِ أَمْ أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا ۝۱۰ واته: وه نيمه ده گه پايڼ به شوين دهنگو باسي ناسماندا که چي ديمان پر کراوه له پاسه واني به هيږو تيري نه ستيره کان، وه بيگومان نيمه جاران داده نيشتين له چنه شوينيك له ناسمان بو گوږگرتن به لام هر که سيک له نيسا به دواوه گوي بگريت تيريکی نه ستيره ده بيني له بوسه دايه، وه به راستي نازانين نايا خراپي ويستراوه بونه وانه ي که له سر زه مين يان په روه ردگاريان پيښمووني ويستووه بويان.

﴿فَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا ءَاخَرَ فَتَكُونَ مِنَ الْمُعَذِّبِينَ ۝۲۱۳﴾ وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ ۝۲۱۴ وَخَفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ۝۲۱۵ فَإِنْ عَصَوْكَ فَقُلْ إِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تَعْمَلُونَ ۝۲۱۶ وَتَوَكَّلْ عَلَى الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ ۝۲۱۷ الَّذِي يَرْبِكَ حِينَ تَقُومُ ۝۲۱۸ وَتَقْلُبُكَ فِي السَّجْدِينَ ۝۲۱۹ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ۝۲۲۰﴾

فهرماندان به ترساندنې خزمې نزيك

خوای گه وره ده فهرموويت: ﴿فَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا ءَاخَرَ فَتَكُونَ مِنَ الْمُعَذِّبِينَ ۝۲۱۳﴾ وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ ۝۲۱۴ وَخَفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿خودای گه وره فهرمان ده کات که هر خوی بپه رستن و شيريکی بو دانه نين، هره شه ي کردووه له وانه ي که غه يري نه و ده په رستن که نازار ده درين، پاشان فهرمان ده کات به پيغه مبه ره که ي (ﷺ) که خزمه نزيکه کاني خوی بترسينيت، نه وانه ي که زور نزيکن لييه وه، ناگاداريان بکات که ته نها بپروايان به خودا ده بيتته هوی پزگار بوون و فهرمانيشي پيکرووه که بالي به زه يي و نه رمونياني پاخات بو خاوه نباوه پان، نه وانه ي شويني ده که ونو به دلي پاک عياده تي خودا ده که ن. نه و که سانه ش سه ريچي فهرمانی خودا ده که ن وازيان لي بيني و خوی به دور بگريت لييان، نيتر با نه و که سه هر چيه ک هيه و چون که سيکه. بويه فهرموويه تي: ﴿فَإِنْ عَصَوْكَ فَقُلْ إِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تَعْمَلُونَ﴾ واته: نينجا نه گه ر سه ريچيان کردی بلي: من به ريم له وه ي نيوه ده يکه ن. نه م ترساندنه تاييه تيه ي خزمه نزيکه کاني هيچ دزايه تي و نکولي که نيه له که ل ترساندنې مه ردمي جيهاندا چونکه که سو کاره که ي به شيکه له و خه لکه وه ک خوای گه وره له نايه تيکی ترده فهرموويه تي: ﴿لِئِنْذِرَ قَوْمًا مَّا أُنْذِرَ ءَابَاؤُهُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ﴾، واته: بو نه وه ي که لي بترسينيت (له سزا) که باوو باپيرانيان پيشتر نه ترسينراون بويه نه وان بي ناگابوون. وه فهرموويه تي:

^۱ الجن (۸-۱۰).

^۲ يس (۶).

﴿وَلَنُنذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا﴾^۱، واتە: ههروهه ما بۆنهوهى دانىشتوانى مهككهوده وروبهه رى
 ناگادار كه يته وه و بيا نترسىنى. وه فهرموويه تى: ﴿وَأَنذِرْ بِهِ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَن يُحْشَرُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ﴾^۲، واتە:
 به م قورئانه بترسىنه نهوانهى دهترسن (لهوهى كه) ﴿يُؤْذِيكَ دَيْتٌ كُوبِكْرِيْنَهْ وَه لَآيْ پَه روه ردىگاربان. وه
 فهرموويه تى: ﴿لَتُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَنُذِرَ بِهِ قَوْمًا لَّدَا﴾^۳، واتە: تا مژدهى پى بدهيت به
 پاريزكاران و له خواترسان وه نهو كه سانهى پى بترسىنيت كه به سهختى دزايه تيت ده كه ن. وه
 فهرموويه تى: ﴿لَأَنذِرْكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ﴾^۴، واتە: بۆ نهوهى ئيوهى پى بترسىنم و هه ر كه سىكى كه ش كه
 نه م قورئانهى پيده گات. وه كه له ئايه تى تردا فهرموويه تى: ﴿وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ، مِنَ الْأَحْزَابِ فَالْنَارُ
 مَوْعِدُهُ﴾^۵، واتە: وه هه ر كه س باوه رى پى نه بيت له و كومه ل و تاقمانه (نهوانهى كۆبوونه وه له سه ر
 دزايه تى ئيسلام) نه وه ناگر جيگايه تى. له سه حىحى موسليمد ا هاتووه: (سویند به كه سهى گيانى منى
 به دهسته هيچ كه سىك نيه له م ئومه ته گوى بۆ من نه گريت جووله كه بيت يان گاورد - نصرانى - و
 باوه رىم پى نه مینى مه گين چووه ته ناو ناگر)،^۶ له بارهى هاتنه خواره وهى نه م ئايه ته فهرموودهى زۆر
 هاتووه هه ندىكى باس ده كه ين. له و فهرموودانه: ئيمامى نه حمه د رپوايه تى كردووه له ئيبينو عه باسه وه
 (په زاي خوى لى بيت) ده لى: كاتيك خوى گه وده نه م ئايه تهى نارد خواره وه: ﴿وَأَنذِرْ عَشِيرَتَكَ
 الْأَقْرَبِينَ﴾^۷ پيغه مبه رى خوا (ﷺ) هاته كئوى سه فاو چووه سه رى، پاشان بانگى كرد (يا صَبَاحَاه) -
 وته يه كه بۆ كارىكى زۆر گرنگ به كارد هه مینريت - خه لكى لى كۆبوونه وه، پياوى وا هه بوو خوى
 ده هات و پياوى واش هه بوو كه سىكى خوى ده نارد، پيغه مبه رى خوا (ﷺ) فهرمووى: (ئهى نه وهى
 عه بدو لموته لىب ئهى نه وهى فيهر ئهى نه وهى لوئهى نه گه ر هه والتان بده مى كه كومه لىك سوار له وديوى
 نهو چياوه ده يانه وى له ناكاو بده ن به سه رتاند ا بپواتان پيم هه يه؟) گوتيان: به لى، فهرمووى: (به
 راستى من ترسىنه رم بۆ ئيوه دهى ده تانترسىنم له سزاي سهختى خودا)، نه بو له هه ب وتى: خوا هه ر
 نه مپۆ له ناوت ببات - عه مرت نه مینى - شتى تر نه بوو بانگمان بكهى بۆى نه مه نه بيت؟ خوى گه وده

^۱ الانعام (۹۲).^۲ الانعام (۵۱).^۳ مريم (۹۷).^۴ الانعام (۱۹).^۵ هود (۱۷).^۶ مسلم (۱/۱۳۴).

١٥٨ سوره تي ناردە خواريوه: ﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ﴾،^١ تا كوتايي سوره ته كه. بخاري و
 موسليم و ترمزي و نه سائيش پيوايه تيان كردوه.^٢ ديسان نيمامي نه حمه د پيوايه تي كردوه
 له عائيشه وه (په زاي خوي لبيبت) ده لي: كاتيك نه م نايه ته: ﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾ هاته
 خواريوه، پيغه مبهري خوا (ﷺ) هه لساو فرموي: (نه ي فاتيحه ي كچي موحه مه د، نه ي سه فيه ي كچي
 عه بدول موته ليب، نه ي نه وه ي عه بدول موته ليب، تواناي هيچ شتيكم نيه بوتان له لاي خودا، داوي
 مالي خوم لي بكن به ناره زوي خوتان).^٣ واته: هه شتيكتان له مالي خوم بويت پيتان ده ده م.
 ته نها موسليم پيوايه تي كردوه،^٤ جاريكي تريش نيمامي نه حمه د پيوايه تي كردوه له قوبه يسه ي كوي
 موخاريقو زوه يري كوي عه مره وه ده لين: كاتي نه م نايه ته ﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾ هاته
 خواريوه، پيغه مبهري خوا (ﷺ) چوه سه ركومه له به رديك، له سه ر چيايه ك له بان به ردي كه له سه ري
 هه موو به رده كانه وه بوو بانگي كرد: (نه ي نه وه ي عه بدولمه ناف، به راستي من ترسيته ريكم، نمونه ي
 من له كه ل نيوه وه ك پياويك وايه، دوزمني ديوه له شويينيكي به رزه وه هاوار ده كات، ده ترسي نه وانه
 پيش نه و بكه ونو كاره ساتي پوويدات، بويه بانگ ده كات و هاوار ده كات - يا صباحاه -).^٥ موسليم و
 نه سائيش پيوايه تيان كردوه.^٦ پاشان خوي گوره ده فرموي: ﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ﴾ واته:
 له هه موو كارو فرمانيكتدا خوت به خودا بسپيره، چونكه دوست و پشتيوان و يارمه تي ده رو
 پاريزه رته و قسه كانيشته سه رده خات ﴿الَّذِي يَرَبُّكَ حِينَ تَقُومُ﴾ واته ك چاوي ليته و گرنگيت پيده دات،
 وه ك خوي گوره له شويينيكي ترده فرمويه تي: ﴿وَأَصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا﴾،^٧ واته: نارام بگه
 بو برياري په روه ردگارت نه وسا بيگومان تو له ژير چاوديري نيمه دايته. نيينو عه باس ده لي: ﴿الَّذِي
 يَرَبُّكَ حِينَ تَقُومُ﴾ نه و خودايه كه تو ده بيني كاتيك هه لده ستي بو نويز.^٨ عيكريمه ده لي: تو ده بيني له

^١ احمد (٣٠٧/١) فرموده يه كي سه حيحه.

^٢ فتح الباري (٦٠٩/٨)، مسلم (١٩٣/١)، تحفة الأحوزي (٢٩٦/٩)، النسائي في الكبرى (٥٢٦/٦).

^٣ احمد (١٨٧/٦) فرموده يه كي سه حيحه.

^٤ مسلم (١٩٢/١).

^٥ احمد (٦٠/٥) فرموده يه كي سه حيحه.

^٦ مسلم (١٩٣/١)، النسائي في الكبرى (٤٢٣/٦).

^٧ طور (٤٨).

^٨ القرطبي (١٤٤/١٣).

کاتی مه لسان و رکوع و سوجه بردندا. ^۱حه سه ن ده لی: ﴿الَّذِي يَرَبُّكَ حِينَ تَقُومُ﴾ واته: کاتی که به تنه نا خوت نویژ ده که ی چای لیته. زه حاک ده لی: ﴿الَّذِي يَرَبُّكَ حِينَ تَقُومُ﴾ واته: له ناو جیگای خه وتن و له ناو خه لکدا چای لیته. ^۲قه تاده ده لی: ﴿الَّذِي يَرَبُّكَ﴾ واته: چای لیته له مه لسان و دانیشتن له مه موو مه لس و که وتیکتدا. ^۳قه تاده ده لی: ﴿الَّذِي يَرَبُّكَ حِينَ تَقُومُ﴾ ﴿وَتَقَلُّكَ فِي السَّجْدَيْنِ﴾ واته: له کاتی نویژدا به تنه نا چای لیته و له ناو کومه لیشدا. ^۴عیکریمه و عه تایی خوراسانی و حه سه نی به سریش هر وایان گوتوو. ^۵﴿إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ واته: قسه ی به نده کانی ده بیستی و ناگای له هات و چویانه، وه ک خوی گوره له نایه تیکی ترده فهرموویه تی: ﴿وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُوا مِنْهُ مِنْ قُرْآنٍ وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا إِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ﴾. ^۶واته: وه (نه ی موحه مه د(ﷺ)) تو له هر مه به ست و کاریکدا بیت وه هرچی له قورئان بخوینی و (نیوه) هر کرده وه یه ک بکه ن بیگومان نیته به سهرتانه وه شایه تین و ناگادارین کاتیک ده پونه ناویه وه و پیوه ی خهریکن.

﴿هَلْ أُنَبِّئُكُمْ عَلَىٰ مَا تَنَزَّلُ الشَّيَاطِينُ﴾ ﴿تَنَزَّلُ عَلَىٰ كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ﴾ ﴿يُلْقُونَ السَّمْعَ وَأَكْثُرُهُمْ كَاذِبُونَ﴾ ﴿وَالشُّعْرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ﴾ ﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ﴾ ﴿وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ﴾ ﴿إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا وَانْنَصَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا ظَلَمُوا وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ﴾

وه لامدانه وه ی دروو ده له سه ی موشریکه کان

خوی گوره پوی قسه ی ده کاته نه و موشریکانه ی که وا ده زانن نه و قورئانه ی که هاتوو بۆ پیغه مبه ر(ﷺ) راست نیه و شتیکه هر خوی له خویه وه دروستی کردوو و هالی به ستوو. یانی جنوکه هاتوو بۆ لای و فیری کردوو. خوی گوره ییش پاکی و راستی پیغه مبه ر(ﷺ) پوون ده کاته وه بویان و دروو فیشالی نه وان به تال ده کاته وه و ناگاداریان ده کات که نه وه نه و هیئاویه تی هه قه و له

^۱ الطبري (۴۱۲/۱۹).

^۲ الدر المنثور (۳۳۰/۶).

^۳ عبد الرزاق (۷۷/۳).

^۴ الدر المنثور (۳۳۱/۶).

^۵ الطبري (۴۱۳/۱۹).

^۶ يونس (۶۱).

لايهن خوداوه بوى هاتووه. فرمانى نه وه وه حى بۆ كردووه، فرشته يه كى به پىزو نه مين و مه زن بوى ميناوه، له وينه ي نه وه شى ياتينه نه، چونكه شى ياتين شايه نى نه وه نين كه قورئانى پىرورتان پيدا ره وانه بكرىت و بوشيان نه. به لكو شايه نى نه و فالچيه دروژنانه كه وهك خويانن. بوى خوى گوره فرمويه تى: ﴿هَلْ أُنَبِّئُكُمْ عَلَىٰ مَن تَنَزَّلُ الشَّيَاطِينُ ﴿٣١﴾ تَنَزَّلُ عَلَىٰ كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ﴾، واته: هه والتان بده مى

شه يتانه كان داده به زنه سهر كى؟ داده به زنه سهر هه موو كه سىكى دروژنى تاوانبار. ﴿أَفَّاكٍ﴾ يانى دروژن، ﴿أَثِيمٍ﴾ به دفر له كردار، نه وه كه سيه كه شى ياتين ده چنه لايان له فالچيه كان و نه وانه شى پىره وى نه و دروژن و به دخو لاده رانه ده گردنه بهر، چونكه شى ياتينه كان خويان دروژن و له پى لاده رن ﴿يُلْقُونَ السَّمْعَ وَأَكْثُرُهُمْ كَاذِبُونَ﴾ واته: گوى ده گرن له ئاسماندا زۆربه يان دروژن و وته يه كه ده بىستن له شته نادياره كان و سهد دروى پيوه ده لكينن، پاشان ده يگه يه ننه دوسته كانيان له مروڤ، نه وانيش باسى ده كه ن و خه لكى به روا به هه موو قسه كانيان ده كه ن. به هوى نه و ته نها قسه راسته وه كه وهريان گرتووه له ئاسمانه وه. فرموده ي سه حى حيش له و باره يه وه هاتووه وهك نه و فرموده ي بوخارى پىوايه تى كردووه له عايشه وه (په زاي خوى لى بيت) ده لى: خه لكى له باره ي فالچيه وه له پىغه مبه ر (ﷺ) يان پرسى نه وىش فرموى: (نه وانه هىچ نين) واته متمانه به قسه يان ناكرىت. گوتيان: نه ي پىغه مبه رى خوا (ﷺ) شتى وا نه لىن راست ده رده چىت. پىغه مبه ر (ﷺ) فرموى: (نه و قسه يه راسته جنوكه ده يدزى و دهيدا به گوى دوسته كهيدا وهك نه و مامره ي - مريشك - گاره گار دهكات - مريشكى تر له خوى كۆده كاته وه - يان وهك چون ئاو ده كرىته ده فرى شوشه و دهنگى دى، زياتر له سهد درو له گه ل نه و قسه ئاو يتته ده كه ن). ديسان بوخارى له نه بوهوره يره وه پىوايه تى كردووه ده لى: پىغه مبه ر (ﷺ) فرمويه تى: (وه ختى خودا فرمانىكى دا له ئاسماندا فرشته كان باله كانيان له يه كه ده دهن و سهر داده نه وينن. مل كه چ ده كه ن - بۆ فرمايشته كانى -، وهك نه وه وايه كه زنجيرىكى ئاسن له به ردىكى ساف بده ي - كاتى كه ترسه كه له دلىان ده رچوو -، نه لىن: په روه ردىگارتان چى فرمووه؟ نه وانيش نه لىن: حقه ي فرمووه، هه رخوى بلند و مه زنه، نه وانه ي قسه ده دزن گوىيان لىيه. نه وانه ي كه قسه ده به ن، ئا به م شيوه يه به سهر يه كتره وه ن - سوفيان ده ستى له ته نىشت يه كه داناو په نجه كانى له يه كتر ترازاند - نه م قسه يه كه نه بىستىت ده يگه يه نىته خوارى خوى، پاشان نه وى تر ده يگه يه نىته خوارى خوى، هه تا ده يگه يه ننه سهر زمانى نه و جادوگه ره يان نه و فالچيه. له وانه يه كرىك پى بگات پىش نه وه ي بىگه يه نى، له وانه شه قسه كه بگه يه نى پىش نه وه ي كره كه پى بگات، له گه ل

ئەو قەسەیدە سەد درۆ دەکات. دەوتریت ئایا ئەوەی پێ نهگوتین لە فلانە پۆژو فلانە پۆژدا، ئاواى نهگوت؟ خەلکی بەهۆی ئەو قەسەیی که لە ئاسمان گوئی لی بوو بپوای پێدەکن. تەنها بوخاری پپوایەتی کردوو. بوخاری لە عایشەو (پەزای خوای لی بیت) پپوایەتی کردوو ئەویش لە پیغه مبهروه (ﷺ) که فەرموویەتی: (فریشتەکان لەناو هەوردا لە بارەى شتیکهو قەسە دەکن لەسەر زەمین پوودەدات، شەیاتینەکان ئەو قەسە دەبیسن، دەیدەن بە گوئی ئەو فالچیەدا، وەك چۆن ئاو دەکریته ناو دەفرەو دەنگی دی، سەد درۆی لەگەڵ هەلدەبەسن.^۱

وہلام دانەوہی ئەوانەى که ئەلین پیغه مبهر (ﷺ) شاعیرە

خوای گەورە دەفەرموویت: ﴿وَالشُّعْرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْفَاوْنُ﴾ عەلى کوپی ئەبو تەلحە دەلی: لە ئیبنو عەباسەو یانی: خوانەناسان (شاعیرەکان) تەنها گومرایانی مرقو جنۆکە شوینیان دەکەون.^۲ موحامیدو عەبدوڕەحمانی کوپی زەیدی کوپی ئەسلەم و کەسانی تریش هەر وایان گوتو. عیکریمە دەلی: دوو شاعیر قەسەى ناشیرینیان بە یەکتری گوتوو - واتە هەجوى یەکتریان کردوو - کۆمەلی خەلکی یارمەتی ئەمیان داو و کۆمەلێکی تر یارمەتی ئەویان داو، خوای گەورەش ئەم ئایەتەى ناردوو: ﴿وَالشُّعْرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْفَاوْنُ﴾،^۳ پاشان خوای گەورە دەفەرموویت: ﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ﴾، واتە: ئایا نابینی که ئەوانە بە هەموو دۆل و شیویکدا بە سەرلێشیواوی دەپۆن. عەلى کوپی ئەبو تەلحە دەلی: لە ئیبنو عەباسەو لە هەموو قەسەییکی بێ هودە دەم دەکوتن - واتە هەرزە بیژی دەکەن -^۴ زەحاک دەلی: لە ئیبنو عەباسەو لە هەموو هونەرێکدا قەسە دەکەن.^۵ موحامیدو کەسانی تریش هەروادەلین.^۶ ﴿وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ﴾ واتە: وە بە راستی ئەوانە شتیك دەلین که خۆیان نایکەن. عەوفی دەلی: لە ئیبنو عەباسەو: دوو پیاو لە زەمانی پیغه مبهردا (ﷺ) یەکیکیان لە ئەنصارێهکان بوو ئەوی تریان لە هۆزێکی تر بوو، قەسیان بە یەکتری دەگوت، هەجوى یەکتریان

^۱ فتح الباري (۳۹۸/۸).

^۲ البغوي (۳۲۸۸).

^۳ الطبري (۴۱۶/۱۹).

^۴ الطبري (۴۲۰/۴۱۹/۱۹).

^۵ الدر المنثور (۳۲۳/۶).

^۶ الطبري (۴۱۷/۱۹).

^۷ الدر المنثور (۳۳۴/۶).

^۸ الطبري (۴۱۷/۱۹).

ده کرد، هر یه کیکیان کومه لیک گومراو نه فامی هوزده کی له گه ل بو، خوی گه ورده یش فهرمووی:

﴿وَالشُّعْرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْفَاوْنُ ۚ أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ ۚ﴾ (۳۳۵) وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ ۚ^۱، مه به ست به م نایه تانه نه وه یه که پیغه مبه ری خوا (ﷺ) نه م قورنانه ی بو په وانه کراوه نه فالچی و نه شاعیریشه، چونکه زیان و مه ل سوکه وتی پیغه مبه ر (ﷺ) زور جیاوازو نه گونجاوه له زیان و حالی فالچی و شاعیر له گشت پوویه که وه. وه ک خوی گه ورده فهرموویه تی: ﴿وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْآنٌ مُبِينٌ ۚ﴾^۲، واته: نیغه نه و (موحه مه د (ﷺ)) مان فیری شیعر نه کردووه و شعر وتن شیایو نه و نیه و نه وه ی (موحه مه د (ﷺ)) ده یلی په ندو ناموزگاری و قورنانه ی پوونکه ره وه ی (پاستی) یه. وه ده فهرموویت: ﴿وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَّا تُؤْمِنُونَ ۚ﴾ (۱۱) وَلَا يَقُولُ كَاهِنٌ قَلِيلًا مَّا تَذْكُرُونَ ۚ﴾ (۱۲) نَزِيلٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ ۚ^۳، واته: وه نه م (قورنانه) قسه ی شاعیر نیه زور که م بپوا ده هیتن (به قورنانه)، وه قسه ی فالچی نیه زور که م بیرده که نه وه، (نه م قورنانه) نیردراوته خواره وه له په روه ردگاری جیهانیانه وه.

جیا کردنه وه ی شاعیرانی نیسلام

خوی گه ورده ده فهرموویت: ﴿إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ موحه مه دی کوپی نیسحاق ده لی: له یه زیدی کوپی عبدالله ی کوپی قوسه یته وه له نه بو حه سه نه وه، سالمی به پاد مه ولای ته میمی داری، نه لی: وه ختی ﴿وَالشُّعْرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْفَاوْنُ﴾ هاته خواره وه حه سسانی کوپی سابت و عبدالله ی کوپی په واحه و که عبی کوپی مالیک هاتن بو لای پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ده گریان و ده یانوت: کاتی که خودا نه م نایه ته ی ناردووه ته خوار زانیویه تی نیغه شاعیرین، پیغه مبه ر (ﷺ) نه م نایه ته ی تری خوینده وه: ﴿إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ واته: جگه له وانه یان بپوایان هیناوه و کرده وه چاکه کانیا ن کردووه. فهرمووی: (نه وه نیوه ن) ﴿وَذَكِّرُوا اللَّهَ كَثِيرًا﴾ واته: وه یادو زیگری خویان زور کردووه. فهرمووی: (نه وه نیوه ن) ﴿وَأَنصَرُوا مِن بَعْدِ مَا ظَلَمُوا﴾، واته: وه توله ی خویانیا ن کردووه ته وه له پاش نه وه ی سته میان لی کراوه. فهرمووی: (نه وه نیوه ن). نیبنو نه بی حاته م و نیبنو

^۱ الطبري (۱۹/۴۱۶).

^۲ یس (۶۹).

^۳ الحاقة (۴۱-۴۳).

جهریر پیوایه تیان کردوو، له پیوایه تی ئیبنو ئیسحاقه وه.^۱ به لام ئەم سورته له مهككه هاتوو، چون ده بیته هوی هاتنه خواره وهی ئەم ئایه تانه ی (الشعراء) ئەنساریه کان بن؟ ئەمه جیی تیروانینه فهرمووده کیش له فهرمووده ی موره له (المرسل) پشتی پی نابه ستریت، والله أعلم. به لام ئەم ئیستسنایه -جیا کردنه وهیه- شاعیره ئەنساریه کان و شاعیره کان تریش ده گریته وه که له چهرخی نه فامیدا قسه یان به ئیسلام و موسلمانان گوتوو، پاشان په شیمان بوونه ته وه و گهراونه ته وه وازیان هیناوه له و قسانه و ئاکاری چاکیان کردوو و زۆر یادی خودایان کردوو له باتی ئەو قسه خراپانه ی که کردوویانه، چونکه چاکه کان خراپه کان لاده بات و دهیشواته وه، پاشان دهستیان کرد به پیاوه لدانی ئیسلام و موسلماناندا له جیی ئەو قسانه که بهرامیه ر موسلمانان کردبوویان، وهك عبدالله ی کوری زه بهری (الزبیری) کاتی که موسلمان بوو وتی:

يا رسول الملّيك إنّ لسانِي راتِق ما فتَقْتُ إذ أنا بور
إذ أجاري الشيطان في سنّ الا سيّ، ومن مال ميله مثير

وه هر به و شیوهیه ئەبو سوفیانی کوری حاریسی کوری عبدالمطلب له و که سانه بوو که زۆر دوزمنایه تی پیغه مبهری (ﷺ) ده کرد، که ناموزایشی بوو، زۆر قسه ی بهرامبه ر پیغه مبه ر ده کرد (ﷺ) به لام دوا ی نه وهی که موسلمان بوو، هیچ که سیك نه بوو خوشه ویستتر بیت له لای له پیغه مبه ر (ﷺ) وه سفی پیغه مبهری ده کرد (ﷺ) دوا ی نه وهی که قسه ی بهرامبهری کردبوو، بوه دوست و پشتیوانی پاش نه وهی که دوزمنایه تی کردبوو. خوا ی گه وره فهرموویه تی: ﴿وَأَنْصَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا ظَلَمُوا﴾ ئیبنو عهباس ده لیت: وه لامی ئەو خوانه ناسانه یان ده دایه وه که قسه یان به خاوهن باوه ران گوتبوو.^۲ موجهیدو قه تاده و که سانی تریش هر وایان گوتوو.^۳ وهك له فهرمووده ی سه حیددا هاتوو که پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرمووی به حه سان: (قسه یان پی بیژه -عهیبه کانیا ن هه لاله-) یان فهرموویه تی: (عهیبه کانیا ن هه لاله جو بره ئیلت له گه ل بیت)،^۴ ئیمامی نه حمه د له که عبی کوری مالیکه وه پیوایه تی کردوو که به پیغه مبه ر (ﷺ) وتوو به راستی نه وهی که خودا ناردوویه تی له باره ی شاعیره کانه وه ناردوویه تی، پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرمووی: (بیگومان خاوهن باوه ر جیهاد ده کات -تیده کوشیت- به شمشیری و به زمانی، سویندم به و که سه ی گیانی منی به دهسته نه وهی

^۱ الطبري (۱۹/۴۲۰).^۲ الطبري (۱۹/۴۲۰).^۳ الطبري (۱۹/۴۱۹، ۴۲۰).^۴ فتح الباري (۶/۳۵۱).

ئەوانە - پێیان ئەلێن - وەك تیرباران وایە. ^۱ خۆی گەورە دەفەرمووێت: ﴿وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ﴾ واتە: وە ئەوانە ی سته میان کردوو لەمەودا دەزانن کە چۆن گەڕانە وە یەك دەگەڕێنە وە بۆ لای خوا دوا ی مردن. ئەم ئایە تە وەك ئەو ئایە تە وایە کە دەفەرمووێت: ﴿يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِينَ مَعَذَرَتُهُمْ﴾ ^۲ واتە: پۆژێك پاكانە كردنی بێباوە پان سوودی یان پێ ناگە یە نی. وە لە فەرموودە ی سە حیددا هاتوو کە پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموو یە تی: (دە تانترسی ئێم لە ناھە قی کردن، چونکە ناھە قی کردن تاریک ستانە لە پۆژی قیامە تدا). ^۳ قە تادە دەلی: لەم ئایە تە دا: ﴿وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ﴾ لە ناھە قیکاران شاعیران یان غەیری ئەوان دەگڕێتە وە.

تەفسیری سوره تی (النمل)

لە مەككە دا هاتوو تە خواروو

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿طَسَّ تِلْكَ ءَايَتُ الْقُرْآنِ وَكِتَابٍ مُبِينٍ﴾ ^(۱) هُدًى وَبُشْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ ^(۲) الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ^(۳) إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ زِينَتًا لَّهُمْ أَعْمَلُهُمْ فَهُمْ يَعْمَهُونَ ^(۴) أُولَئِكَ الَّذِينَ لَهُمْ سُوءُ الْعَذَابِ وَهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمُ الْآخَسُونَ ^(۵) وَإِنَّكَ لَتَلْقَى الْقُرْآنَ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ ^(۶)

ئەم قورئانە پێنیشان دەرو مزگینیدەرە بۆ خوا وە نباوە پان ولە لایەن خودای مەزنە وە پەوانە کراوە، خۆی گەورە دەفەرمووێت: ﴿طَسَّ﴾ لە سەرەتای سوره تی بە قەرەدا باسی ئەم پیتانە مان کرد، ﴿تِلْكَ ءَايَتُ الْقُرْآنِ وَكِتَابٍ مُبِينٍ﴾ ئەمانە نیشانە کانی قورئان و کتیبێکی پوون و ئاشکران، ﴿هُدًى وَبُشْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ واتە: بە هۆی ئەم قورئانە وە پێ نیشان دراوە و مژدە ییش دراوە بەوانە ی کە بڕوایان پێ میناوە و شوینی کە وتوون و بە پاستیان زانیوو و کاریان کردوو بە وە ی تیایدا هاتوو، ﴿الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ﴾ واتە: ئەوانە ی کە نوێژە فەرزە کان دەکەن و ئەو زەکاتە ییش لە سەریان واجبە دەیدەن و بڕوای تەواویان بە پۆژی دوا ی و زیندوو بوونە وە هە یە پاش مردن و بە تەمای پاداشتی کردە وە کانیان لە چاکە و خراپە و باوە پێشیان بە بە هەشت و جە هە نەم هە یە،

^۱ أحمد (۳۸۷/۶) فەرموودە یە کی سە حیحە.^۲ الغافر (۵۲).^۳ أحمد (۱۰۶/۲) فەرموودە یە کی سە حیحە.

وهك خواى گه وره فهرموويه تی: ﴿قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا هُدًى وَشِفَاءٌ وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِي
 ءَاذَانِهِمْ وَقْرٌ﴾^۱، واته: (تهى موحه مه د (ﷺ)) بلى: قورئان بو كه سانى باوه پريان پىي هيناوه ربه رو
 چاره سهرى گومانه وه نه وانه ي باوه پى پى نايه نن له گوئياندا گرانى و كه پى هيه (له بيستنى حهق).
 وه فهرموويه تی: ﴿يَلْسَانُكَ لِتُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَتُنذِرَ بِهِ قَوْمًا لَّدَا﴾^۲، واته: تا مزده ي پى بده ين
 به پاريزكاران و له خوا ترسان وه نه و كه سانه ي پى بترسيئى كه به سهختى دزايه تي (خوا و پيغه مبه ر
 و دين) ده كه ن. بويه لي ره دا فهرموويه تی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ﴾^۳ واته: نه وانه ي كه برهويان به
 پوژى دوايى نيه و ده زانن پووده دات، ﴿زَيْنًا لَهُمْ أَعْمَلَهُمْ فَهُمْ يَعْمَهُونَ﴾^۴ واته: نه و زيان و
 هه لسو كه وته يانمان له بهر چاو شيرين كردوون و بويان پازاندوونه ته وه و مؤله تمان داون هه تا له گومپايى و
 سه رلى شيواوى خوياندا بين و بچن، نه مهش پادا شتى نه و بيباوه رپه يانه له پوژى دواييدا، وهك خواى
 گه وره له شويئيكي تر دا فهرموويه تی: ﴿وَنُقَلِّبُ أَفْئِدَتَهُمْ وَأَبْصَرَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ﴾^۵، واته:
 وه (كاتى هاتنى موعجيزه كان) دل و چاويان وهرده كيپين و لاده ده ين (له باوه رهيئان) هه روهك له
 سه ره تاوه برهويان به قورئان نه هينا. ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَهُمْ سُوءُ الْعَذَابِ﴾^۶ واته: نه و كه سانه سزاي سهخت
 ده دريئ له دنيا و له پوژى قيامه تدا، ﴿وَهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمْ الْآخِرُونَ﴾^۷ واته: جگه له وانه له پوژى
 مه حشه ردا خه لكى تر توشى زيانى مالى و گيانى نابن - واته: له پوژى دواييدا هه رنه وان ره نجه پون -
 خواى گه وره ده فهرموويئ: ﴿وَإِنَّكَ﴾^۸ واته: تو نه ي موحه مه د (ﷺ) فه تاده ده لى: ﴿لَلْقَى﴾^۹ واته:
 وهرده گرى ﴿الْقُرْءَانَ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ﴾^{۱۰} واته: نه م قورئانه له لايه ن كارزانيكي زور زاناوه، واته:
 كارزانه له نه مرو نه هيدا زانيارى ته واوى هيه له هه موو شتيكدا گه وره و بچووك و ديارو ناديار، هه رچى
 نه و فهرمووى هه ر نه وه پاسته، هه ر برپارى نه ويش پيك و پاست و ته واوه. وهك له نايه تيكي تر دا
 فهرموويه تی: ﴿وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَتِهِ﴾^{۱۱}، واته: وه فهرمان و وته ي
 په روه رديگارت ته واو بووه و به نه نجام كه يشت به پاستى و دروستى كه هيچ كهس ناتوانى برپارو
 وته كانى بگوپى.

^۱ فصلت (۴۴).^۲ مريم (۹۷).^۳ الانعام (۱۱۰).^۴ الانعام (۱۱۵).

﴿إِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِأَهْلِهِ إِنِّي آنستُ نَارًا سَاتِيكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ بَشِيرٍ قَبْسٍ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ﴾ (۷) فَلَمَّا جَاءَهَا نُودِيَ أَن بُورِكَ مَنْ فِي النَّارِ وَمَنْ حَوْلَهَا وَسُبْحَنَ اللَّهُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿۸﴾ يَمْوَسَىٰ إِنَّهُ أَنَا اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿۹﴾ وَأَلْقِ عَصَاكَ فَلَمَّا رَآهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَانٌّ وَلَّى مُدْبِرًا وَلَرَّ يُعَقِّبُ يَمْوَسَى لَا تَخَفْ إِنِّي لَا يَخَافُ لَدَى الْمَرْسَلُونَ ﴿۱۰﴾ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ ثُمَّ بَدَّلْ حُسْنًا بَعْدَ سُوءٍ فَإِنِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿۱۱﴾ وَأَدْخِلْ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوءٍ فِي سِتْرٍ آيَتٍ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَقَوْمِهِ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿۱۲﴾ فَلَمَّا جَاءَتْهُمْ آيَتُنَا مُبْصِرَةً قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿۱۳﴾ وَحَدِّثُوا بِهَا وَأَسْتَيْقِنَتْهَا أَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ﴿۱۴﴾

به سهرهاتی موسا (سه لای خوی لی بیت) و پاشه پوژی فیرعه ون

خوی که وره ده فهرموویت به پیغه مبه ره که ی خوی موحه مه د (ﷺ) و وه بیری دینیتته وه که موسا (سه لای خوی لی بیت) چی به سهرهات کاتی که هلی بژاردو وتووژی له گه ل کردو نه و نیشانه مه زنانه شی خه لات کرد که زور گرنکو دوزمن به زین بوو، ناردی بو سهر فیرعه ون و داروده سته که ی، به لام فیرعه ون و شوینکه وتووانی بره یان پی نه کردو سه ریچییان کرد، خویان به زل ده زانی و شوریه بیان لی ده هات که شوینی بکه ون و ملی بده نی، خوی که وره ده فهرموویت: ﴿إِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِأَهْلِهِ﴾ واته: وه بیری خوتی بیتته وه نه ی موحه مه د (ﷺ) وه ختی موسا به خویی و خیزانه که یه وه به شو که وتنه پی و پریان لی تیک چوو، له شه ویکی تاریکی نوته کا، موسا چای که وت به ناگریک له ته نیشست کیوی تور، واته: ناگریکی بینی شه وقی ده داو بلتسه ی ده هات گوتی به خیزانی: ﴿إِنِّي آنستُ نَارًا سَاتِيكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ﴾ واته: ناگریکم لی دیاره ده چم به ره و نه و ناگره به لکو هه والیکتان یو بینم ﴿أَوْ بَشِيرٍ قَبْسٍ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ﴾ واته: یان چلو سکیکی لی دینم خوتانی پی که رم بکه نه وه، نه وه ی موسا گوتی مه روا ده رچوو هه والیک گرنکو پووناکیه کی زور مه زنی هینا، بویه خوی که وره ده فهرموویت: ﴿فَلَمَّا جَاءَهَا نُودِيَ أَن بُورِكَ مَنْ فِي النَّارِ وَمَنْ حَوْلَهَا﴾، واته: ئینجا کاتی موسا گه یشته لای ناگره که بانگی لیکرا: پیروز بووه نه و که سه ی له ناو ناگره که دایه و نه وه ش به ده وری دایه. یانی کاتیک موسا هات و نزیک بووه وه پووداویکی زور مه زو گرنکی بینی، بینی ناگریک له دره ختیکی سه وزه وه به رز ده بیتته وه، هه تا بیت ناگره که زیاتر به ره ده سینیت، دره خته که ش هه زیاتر سه وزو جوان ده بیت، پاشان سه ری به رز کرده وه بینی پووناکیه که خوی که یاند بووه ئاسمان، ئیبنو عه باسو که سانی تریش نه لین: نه وه ناگر نه بووه به لکو پووناکیه ک بووه ده دره وشایه وه، وه له پیوایه تیکی ترده هه له ئیبنو عه باسه وه

دهلی: پووناکی په روه ردگاری جیهان بووه.^۱ موسا (سه لامي خوی لی بیت) تیپاماو سه ری سوپما له وهی که چاوی پیی کهوت ﴿تُورِي أَنْ بُورِكَ مَنْ فِي النَّارِ﴾ بانگ کرا ﴿بُورِكَ﴾ ئیبنو عهباس دهلی: پیروزه نه وهی که له ویدایه.^۲ ﴿وَمَنْ حَوْلَهَا﴾ ئیبنو عهباس و عیکریمه و سه عیدی کوری جوبه یروحه سه ن و قه تاده ده لئین: واته: له فریشته کانیش.^۳ واته: نه و فریشته ش که له و ده وره ن هر پیروژن ﴿وَسُبْحَنَ اللَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ واته: پاک و بیعه یی بو په روه ردگاری جیهان، که هرچی مه یلی لی بی ده یکتا، هرچی دروست کراوه کانی هیه، هیچی له و ناچی و ناشتوانن پییدا رابگن، هر خوی بلندو مه زنه، هیچ شتیکی له وینه ی دروست کراوه کانی ناچیت، ئاسمانه کان و زه مینش پییدا راناگن، به لکو خودایه کی ته نیای جینیا زو بینیا زه پاک و بی عه یبه و هاوینه ی نیه له بوونه وهردا. ﴿يَمْوَسَّىٰ إِنَّهُ أَنَا اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ خوی گه وره موسای ئاگادار کرد که نه و که سه ی وتووژی له گه ل ده کات په روه ردگاری خویه تی، نه و خودایه ی که به ده سه لاته، توانا ده دات به هه موو شتیکی و بالاده ست و زالیسه به سه ریدا، کارزانه له کردارو گفتاریدا. پاشان ده فهرموویت: ﴿وَأَلْقِ عَصَاكَ﴾ خوی گه وره فهرمانی پیکرد که عه سا که ی له دهستی فریدا پیشانی بدا وه ک به لگه یه کی پوون که هر خدا خاوه نی ده سه لاتی ته واوه به سه ر هه موو شتیکیدا. کاتیکی موسا گاچونه که ی فریدا به دهستی خوی، له پر بووه ماریکی زور گه وره ی ترسناک و توندو تیژ به سه ر زه ویدا ده خشا، بویه خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿فَلَمَّا رَأَاهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَانٌّ﴾ واته: ئینجا کاتیکی بینی وه ک تیره مار ده جولیت، ﴿جَانٌّ﴾ جوریکه له مار، که زور خیرایه و زوریش ده جولیت، کاتیکی موسا نه وهی به چاوی خوی دی، ﴿وَلَّى مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ﴾ پای کردو لای نه کرده وه له ترسا، ﴿يَمْوَسَّى لَا تَخَفْ إِنِّي لَا يَخَافُ لَدَى الْمَرْسُلُونَ﴾ واته: نه ی موسا له وه مه ترسه که ده یبینی بیگومان پیغه مبه ران لای من ناترسن. من ده مه وی هه لتبریزم و بتکه م به پیغه مبه ریکی پی نشانده ر. وه ده فهرموویت: ﴿إِلَّا مَنْ ظَلَمَ ثُمَّ بَدَّلَ حُسْنًا بَعْدَ سُوءٍ فَإِنِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ واته: بیجگه له که سیکی که سته می کرد بیت پاشان خراپه یه کی گورپیبت به چاکه نه وه به راستی من لیبورده ی به به زهیم، نه م ئیستسنای مونه تیعه (استثناء منقطع) مزگینیه کی مه زنی تییدایه بو مروفا، نه گه ر که سیکی خراپی کرد بیت پاشان وازی لیبینیت و په شیمان بیته وه و بگه پیته وه بو لای

^۱ الطبري (۴۲۸/۱۹).^۲ الطبري (۴۲۸/۱۹).^۳ الطبري (۴۲۹/۱۹)، والمحرر الوجيز (۲۵۰/۴)، الدر المنثور (۳۴۱/۶).

خوای گه وره و تهویه بکات، خوای گه وره تهویه لی قبول دهکات وهک فهرموویه تی: ﴿وَلِيَّ لَغَفَّارٍ لِّمَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى﴾^۱، واته: وه به راستی من زور لیبوردوم لهو کهسهی تهویهی کردبیئت و باوه پری هینابیئت و کرده وهی چاکی کردبیئت پاشان بهرده وام بووبیئت له سهر نهو پریبازه. وه فهرموویه تی: ﴿وَمَن يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَّحِيمًا﴾^۲، واته: وه هر که سیك کرده وهیه کی خراب بکات یان ستهم له خوئی بکات پاشان داوای لیخوشبوون له خوا بکات ده بینیئت خوا لیبوردهی میهره بانه. نایهت له م بارهیه وه نیجگار زوره، خوای گه وره ده فهرموویئت: ﴿وَادْخُلْ يَدَّكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَاءَ مِّنْ غَيْرِ سُوءٍ﴾^۳ نه مهیش به لگهیه کی پوون و نیشانهیه کی تره له سهر توانای مه زنی خوای خاوهن دهسه لات که مهیلی له هر شتیك بیئت دهیکات و راستی نهو کهسهی که موعجیزه کی بو وه دی ده هیئیئت - چونکه خوای گه وره فهرمانی به موسا کرد که دهستی بخاته ناو باخه لی کراسه کی، کاتیك دهستی دهخاته باخه لی و ده ری ده هیئیئت، سپی دهکاته وه و پرشه ی دی وهک مانگ ده دره وشیته وه وهک هه وره بریسکه شهوق ده داته وه. ﴿فِي تِسْعِ آيَاتٍ﴾ واته نه مه دوو به لگهیه له نو به لگه ی که کردومه به نیشانه و پیم داوی، ﴿إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَقَوْمِهِۦ إِنَّهُمْ كَانُوا فَسِقِينَ﴾ بو فیرعون و داروده سته کی، که نه وانه گه لیکی بی گویی نافهرمانن، نه مه نهو نو به لگهیه یه که خوای گه وره له نایه تیکی ترده فهرموویه تی: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَىٰ تِسْعَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ﴾^۴، واته: وه سویند به خوا به راستی به خشیمان به موسا نو موعجیزه ی پوون ناشکرا. که له پیشه وه باسی لیکرا له شوینی خویدا ﴿فَلَمَّا جَاءَهُمْ آيَاتُنَا مُبْصِرَةً﴾ واته: کاتیك به لگه پوون و ناشکراو دیاره کانی نیمه یان بو هات، ﴿قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ﴾ گوتیان نه مه جادوویه کی ناشکرایه مه به ستیان نه وه بوو که به جادووه کانی خویان به رامبه ری بوهستن، به لام به سهر خویندا شکایه وه، سهر شور بوون و تیکشکان، ﴿وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنْفُسُهُمْ﴾ واته: گومانیان نه بوو که له لایه ن خوداوهیه و راسته به لام ناهه قی و لوت به رزیان ریگه ی پی نه ده دان دانی پیدا بنین بویه حاشایان لی ده کرد، ﴿ظُلُمًا وَّعُلُوًّا﴾ واته: سروشتی شهیتانی زال بوو به سهریاندا سته مکار بوون و خویان به زل ده زانی و شوینی هه ق نه ده که وتن بویه خوای گه وره

^۱ طه (۸۲).^۲ النساء (۱۱۰).^۳ الاسراء (۱۰۱).

دهفه رموویت: ﴿فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ﴾ واته: نهی موحه مه د(ﷺ) پروانه و سهیری پاشه پوژدی نه وان بکه چون خودا قری کردن و همووی خنکندن له به ره به یانیکدا، مه به ست له م باسه نه وهیه خوی گه وره دهفه رموویت نهی نه و که سانهی پروا ناهیتن به موحه مه د(ﷺ) و حاشا ده که نه له وهی که بوی هیانن له لایه ن خوداوه، بترسن نه وهی که به لایه کی له وه خراپترتان بۆ بیت، چونکه موحه مه د(ﷺ) مه زنترو به پیزتره له موساو (سهلامی خوی لی بیت) به لکه کانیشی به هیزتره له به لکه کانی موسا (سهلامی خوی لی بیت)، به هوی نه و به لگانهی که خودا له بارهیه وه داویه تی که نیشانهی بوونی خویه تی و ره وشته کانیه تی و نه و مژدانهش که پیغه مبه ران له پیغه وه داویانه له بارهیه وه و هرگرتنی په یمان له سهری بوی له لایه ن په روه ردگاریه وه.

﴿وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي فَضَّلَنَا عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ ۱۵ ﴿وَوَرِثَ سُلَيْمٰنُ دَاوُدَ وَقَالَ يَتَآئِبُهَا النَّاسُ عَلِمْنَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ اِنْ هٰذَا هُوَ الْفَضْلُ الْمُبِينُ﴾ ۱۶ ﴿وَحُشِرَ لِسُلَيْمٰنَ جُنُودُهُ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ وَالطَّيْرِ فَهُمْ يُوزَعُونَ﴾ ۱۷ ﴿حَتّٰى اِذَا اتَّوَا عَلَىٰ وَادٍ النَّمْلِ قَالَتْ نَمْلَةٌ يَتَآئِبُهَا النَّمْلُ اَدْخُلُوا مَسٰكِنَكُمْ لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمٰنُ وَجُنُودُهُ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ ۱۸ ﴿فَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِّنْ قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ اَوْزِعْنِيْ اَنْ اَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِيْ اَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وِلَدَتِيْ وَاَنْ اَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَاَدْخِلْنِيْ بِرَحْمَتِكَ فِيْ عِبَادِكَ الصّٰلِحِيْنَ﴾ ۱۹

خوی گه وره باسی نه و هموو به هرهیه دهکات که پشتویه تی به سه ر به نده و پیغه مبه ری خویدا که داودو سوله یمان کوریه تی (سهلامی خویان لی بیت) نه و به هره چاکو زانیاریه که م وینه و ره وشته جوانانهی که به خته وهی دنیا و دواپوژیشی وه ده ست هیناوو بویان، خاوه نی شکوو ده سه لاتی ته و او له دنیاو پیغه مبه رییه تی و په یامیش بۆ ناین په روه ری و په زامه ندی خودا له قیامه تدا بویه خوی گه وره دهفه رموویت: ﴿وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي فَضَّلَنَا عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ﴾، واته: سویند به خوا زانستمان به داودو سوله یمان به خشی هردووکیان وتیان: هموو سوپاس و سه نایه بۆ نه و خوییه ی که پیزی داوین به سه ر زور له به نده باوه پرداره کانیدا. پاشان دهفه رموویت: ﴿وَوَرِثَ سُلَيْمٰنُ دَاوُدَ﴾ واته: سوله یمان بووه میراتگری داودی باوکی له ده سه لات و پیغه مبه ریشدا، مه به ست پیی میراتگری مال و سامان نیه، خو نه گه ر وا بووایه نه م میراتگریه تاییه ت نه ده بوو بۆ سوله یمان له نیوان هموو کوره کانیدا، که داود سه د خیزانی هبوو، به لکو مه به ست به و میراتگریه ده سه لاتی دنیا و پیغه مبه رییه تی بوو، چونکه پیغه مبه ران مالیان به میرات نابریت وه پیغه مبه ری خوا(ﷺ) فه رموویه تی: (نیغه کومه لی پیغه مبه ران میراتمان لی نابریت نه وهی به جیتی ده هیلین

سه ده قهیه)،^۱ ﴿وَقَالَ يَتَآئِبُهَا النَّاسُ عَلِمْنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ وَأُوتِينَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ﴾، واته: سوله یمان وتی نهی
 خه لکینه فیری زمانی بالنده کان کراوین وه له هه موو شتی کمان پیدراوه. یانی سوله یمان باسی نهو
 بههرانه دهکات که خودا پیی بهخشیوه، لهو هه موو دهسه لاتو جینشینه مهزنه، نهوه بوو مروؤو
 جنؤکه و بالنده کان رام کرابوون بوی و بهرفه زمانی بوون، زمانی پهله وهره (مهل) و گیانه وهره کان فیئر
 کرابوو که نه مه شتی که بوو به هیچ که سی که نه درابوو، نهوهی که نیمه لیی به ناگا بین و خوی گه وره
 باسی کرد بیت بۆ پیغه مبه ره که ی(ﷺ)، خوی پاک و بیعه یب سوله یمانی فیری نهوه کرد بوو له زمانی
 بالنده کانی ناسمان بگات، وه فیری زمانی گشت گیانه وهری کرد بوو به جیاوازی هه موو جوړه کانی وه
 بۆیه وهک خوی گه وره دهفه رموویت رایگه یاندوه که: ﴿عَلِمْنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ وَأُوتِينَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ﴾ یانی له
 نهو شتانهی که پیویست بیت بۆ کاری فرمانبره وایی ﴿إِنَّ هَذَا هُوَ الْفَضْلُ الْمُبِينُ﴾ واته: نه مانه
 هه مووی پیزی خودایه به سهر نیمه وه و دیارو ناشکرایه. خوی گه وره دهفه رموویت: ﴿وَحُشِرَ لِسُلَيْمَانَ
 جُنُودُهُ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ وَالطَّيْرِ فَهُمْ يُوزَعُونَ﴾ واته: سوله یمان له شکره که ی کوکرده وه که پیک هاتبوو له
 جنؤکه و مروؤو بالنده به پیز وه ستابوون و خوی له پیش خه لکه که وه بوو به قه درو پیزی کی زوره وه،
 خه لکه که له پشتیه وه به پیز ده چوون و جنؤکه ش به دوی نه واندا به هه مان شیوه بالنده کانیش له لای
 سهریه وه بوون، له کاتی گهرمادا به باله کانیان سیبهریان بۆ ده کرد، ﴿فَهُمْ يُوزَعُونَ﴾ به پیز
 ده وه ستان و کهس پیشی که سی تر نه ده که وت و هر که سه و شوینی خوی بۆ دیاری کرابوو، موجهید
 ده لی: له سهر هه موو پیزی که سی که دابرابوو سهرپه رشتی ده کرد، هه تا کهس پیشی کهس نه که ویت و له
 پیز لانه دن، وهک چون فرمانبره وایانی نه مپو پیی هه لده سن.^۲ ﴿حَقَّ إِذَا تَوَآءَا عَلَى وَادِ النَّمْلِ﴾ واته:
 وهختی سوله یمان له گهل له شکرو سهر بازه کانیدا له بهردهم دۆلی میرووله کاندا ده پویش و تیده په پی
 ﴿قَالَتْ نَمْلَةٌ يَتَآئِبُهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا مَسْكِنَكُمْ لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمَانُ وَجُنُودُهُ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ واته:
 میرووله یه که وتی: نهی میرووله کان برپونه ناو ماله کانی خوتان (کونه کانتان) با سوله یمان و له شکره که ی
 نه تاجلیقی نن (له ژیر پیاندا) له کاتی کهدا نه وان هه ست نا کهن. سوله یمان گوئی له قسه کانی بوو
 (سه لامی خوی لی بیت)، ﴿فَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِنْ قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ
 وَعَلَىٰ وَالدَّتِ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ﴾، ئینجا سوله یمان زهرده خه نه یه کی کرد له قسه ی نهو میرووله و

^۱ تحفة الأحوزي (۲۳۴/۵) فه رموده یه کی سه حیحه.

^۲ الطبري (۵۰۱/۱۹، ۵۰۱).

وتی: ئە ی پەرەردگارم وام لی بکە سوپاسی ئەو بەهرانەت بکەم کە پیت بەخشیوم لەوانە: فیریونی
زمانی بالەندەو گیانەوهران، وە ئەو بەهرانە ی کە بە دایک و بابەت بەخشیووە و بە موسلمانە وەدی
هیناوە و برهوان پێ هیناوی ﴿وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ﴾ واتە: وابکە ئاکاریک کە تۆ پیت خوشە و لێ
پازیت بە جێ بهینم، ﴿وَأَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ﴾ واتە: وەختی گیانم دەکیشی
بمگە یەنی بە عەبدە چاکە کانت ئەوانە ی کە دوستی خۆتن.

﴿وَتَفَقَّدَ الطَّيْرَ فَقَالَ مَا لِيَ لَا أَرَى الْهَدْيَ أَمْ كَانَ مِنَ الْفَايِبِينَ ﴿٢٠﴾ لَا أَعْلَمُ هَدًى عَذَابًا شَدِيدًا أَوْ
لَا أَذْبَحْنَاهُ أَوْ لَيَأْتِيَنِي سُلْطَانٌ مُّبِينٌ ﴿٢١﴾﴾

دیارنەبوونی پەپوسولە یمانە

موجامیدو سەعیدی کۆپی جوبە یرو کەسانی تریش گوتویانە: لە ئیبنو عەباس و غیری
نەمیشەو: پەپوسولە یمانە ئەندازیار بوو - مهندس - ناوی پیشانی سولە یمان دەدا وەختی لە
چۆلەوانیە کدا بووایە پێویستی بە ئاو بوایە، دەگەرا بۆ ئاو بۆی لە ژێر زەمیندا، وە ک چۆن کە سێک
لە سەر زەمیندا شتی دەبینی، دەیزانی ئەو ئاوە چەندی لە سەر زەمینەو دەورە، شوینە کە ی پیشان
دەداو دیاری ئەکرد، سولە یمانیش (سەلامی خۆی لی بیت) فەرمانی دەدا بە جنۆکەکان ئەو شوینە
هەلکۆلن هەتا ئەو ئاو لە ناویدا دەردەکەوێت، پۆژیک سولە یمان لە چۆلەوانیە کدا بوو، بالەندەکانی
بە سەرکردەو، پەپوسلیمانە ی بەرچاوە کەوت. ﴿وَتَفَقَّدَ الطَّيْرَ فَقَالَ مَا لِيَ لَا أَرَى الْهَدْيَ أَمْ كَانَ
مِنَ الْفَايِبِينَ﴾ واتە: چاوی بە بالەندەکاندا گێرا فەرمووی: چیه پەپوسلیمانە نابینم، ئایا خۆی
شاردۆتەو؟ پۆژی عبدالله ی کۆپی عەباس لە بارە ی پەپوسلیمانەو ئەدوا، لەناو ئەو خەلکەدا
پیاویکی خەواریجی - ناوی نافعی کۆپی ئەزەق بوو - زۆر پەخنی لە ئیبنو عەباس دەگرت، وتی بە
ئیبنو عەباس: بوەستە ئەمڕۆ سەرکەوتوو نەبووی - ژێرکەوتوو بووی - گوتی: بۆچی؟ گوتی: تۆ
باسی پەپوسلیمانە دەکە ی کە لە ژێر زەمیندا ئاو دەبینی کە چی منداڵ دانەوێڵە دەکاتە ناو داویکەو
و خۆلی دەکات بە سەرداو پەپوسلیمانە دیت بۆ ئەو ی دانەوێڵە کە بخوات دەکەوێتە داوگە کەو
منداڵە کە دەیگریت، ئیبنو عەباس گوتی: ئەگەر لەبەر ئەو نەبووایە ئەم پیاو دەپواو ئەلی: پەخنەم
گرت لە ئیبنو عەباس، منیش وەلام نەبوو بۆی وەلام نەدەدایەو. پاشان پێی گوت: (ويحك إنه إذا
نزل القدر عني البصر و ذهب الحذر) واتە: ئە ی هاوار بۆ تۆ، کاتی کە برپاری خودا دابەزی چاوی کۆیر
دەکات و خۆ لادانیشت نامینی، نافیع گوتی: سویند بە خوا هەرگیز جاریکی تر مشت و مەرت لەگەڵ ناکەم

له هېچ شتيكدا له باره ي قورئانه وه.^۱ خواى گه وره ده فهرمويت: ﴿لَا تُعَذِّبْنَهُ عَذَابًا شَدِيدًا﴾ واته: سويند به خوا سزايه كي به تيني ددهم، نعيمه ش دهلي: له مينهالي كوپي عه مره وه نه ویش له سه عده وه و نه ویش له ئيبنوعه باسه وه نه گيريتته وه: سزادانه كه ياني: په پره كه ي لي ده كاته وه.^۲ عبدالله ي كوپي شه داد دهلي: دهرهيناني په پره كاني و له بهر خور داناني.^۳ زوريك له زاناياني پيشينه ش نه لين: په پر ليكردنه وه و له بهر خور داناني تا ميرووله ي زور بچوك و گه وره كانيش بيخون، ﴿أَوْ لَا أَذْبَحْنَهُ﴾ يان دهيكورم ﴿أَوْ لِيَأْتِنِي بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ﴾ يان نيشانه يه كي ديارو ناشكرام بو بيني، سوفيانى كوپي عويهينه و عبدالله ي كوپي شه داد، ده لين: كاتيك كه په پوسليمانه هاته وه مه له كان پييان گوت: چي دواي خستى؟ سوله يمان خويني حال كړدوي، واته: ده وكوريت، په پوسليمانه گوتي: ثايا مهرجي دانه ناوه، گوتيان: به لي: گوتي: ﴿لَا تُعَذِّبْنَهُ عَذَابًا شَدِيدًا أَوْ لَا أَذْبَحْنَهُ أَوْ لِيَأْتِنِي بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ﴾ په پوسليمانه گوتي: كه واته پزگارم بووه.

﴿فَمَكَثَ غَيْرَ بَعِيدٍ فَقَالَ أَحَطْتُ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِ، وَجِئْتُكَ مِنْ سَبَإٍ بِنَبَأٍ يَقِينٍ﴾ (۲۲) ايني وجدث امرأه تملكهم وأوتيت من كل شيء ولها عرش عظيم (۲۳) وجدثها وقومها يسجدون للشمس من دون الله وزين لهم الشيطان أعمالهم فصدهم عن السبيل فهم لا يهتدون (۲۴) ألا يسجدوا لله الذي يخرج الخبء في السموات والأرض ويعلم ما تخفون وما تعلنون (۲۵) الله لا إله إلا هو رب العرش العظيم (۲۶)

په پوسليمانه له بهر ده ست سليمانداو هه وال هيناني له باره ي سه به نه وه خواى گه وره باسي په پوسليمانه ده كات و ده فهرمويت: ﴿فَمَكَثَ غَيْرَ بَعِيدٍ﴾ واته: ماوه يه كي كه م دواكه وت و ناماده نه بوو كاتيك سليمان سوپا كه ي كوكړده وه په پوسليمانه ي بهرچاو نه كه وت و هه پره شه ي ليكرد، پاشان هات و گوتي: به سليمان پيغه مبه ر (سه لامى خواى لي بيت) ﴿فَقَالَ أَحَطْتُ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِ﴾ واته: من ناگاداري هه ندي شتم كه توو له شكره كه يشت لي لي بي خه بهر بوون، ﴿وَجِئْتُكَ مِنْ سَبَإٍ بِنَبَأٍ يَقِينٍ﴾ واته: من له سه به نه وه هاتووم هه واليكي راست و دروست و دلنيام بو هيناوي، (سه بهء) واته: حيميريه كان نه وانه ي كه سه روكي يه مهن بوون، پاشان په پوسليمانه گوتي: ﴿إِنِّي وَجَدْتُ امْرَأَةً

^۱ القرطبي (۱۷۸/۱۷۷/۱۳).^۲ الطبري (۴۴۳/۱۹).^۳ الطبري (۴۴۳/۱۹).

تَمَلِكُهُمْ) من ژنيكم دی پاشايان بوو، حه سەنی به سري دهلي: نه و ژنه به لقيسي كچي شه راحيلي پاشاي سه به نه. (وَأُوتِيَتْ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ) هه موو شتيكي پيدراوه، واته: پيويستي به هه ر شتيك هه بيت بو دامه زراندن و به پيوه بردن و لاته كه ي هه يه تي، (وَلَهَا عَرْشٌ عَظِيمٌ) واته: نه و ته خته ي كه له سەري داده نيشيت زور كه وره يه و پازاوه يه به زيرو زيو هه موو جوړه خشل و مرواريه كي گران به ها، زاناياني ميژووناس نه لين: نه و ته خته له ناو كوشكيكي زور كه وره و به رزدا بوو، زور قايم دروست كرابوو، سي سەدو شه ست په نجه ره ي تيډا بوو له خوړه لاتوه به رامبه ري نه و په نجه رانه سي سەدو شه ست په نجه ره ي له خوړناواشه وه تيډا بوو، به شيويه ك نه و كوشكه دروست كرابوو كه خوړ هه موو پوژيك له و په نجه رانه وه ده چوو ژووره وه، له په نجه ره كاني به رامبه ره وه خوړ ناوا ده بوو له ناو كوشكه وه ديار بوو، نيواران و به يانيان سوژده يان بو ده برد، بويه گوتي: وهك خوي كه وره فه رمويه تي: (وَجَدْتَهَا وَقَوْمَهَا يَسْجُدُونَ لِلشَّمْسِ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَزَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَلَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ) واته: ديم كه خوي و كه له كه ي كړنووش بو خوړ ده بن له جياتي سوژده بردن بو خوا، شه يتان كرداره كاني له بهرچاو شيرين كردوون و له پتي راست ترازاندووني، (فَهُمْ لَا يَهْتَدُونَ) سەري لي شيواندوون و سەرده رناكه ن (أَلَا يَسْجُدُوا لِلَّهِ) واته: نه و سوژده بردنه بو خوړ واي ليكردوون كه سوژده بو خوي كه وره و ته نيا نه بن، شه يتان كرداره كاني له بهرچاو شيرين كردوون و له پتي راست لاي داوون و ناچنه سەري، شاره زاي پتي راست نابن و نازانن كه ده بيت ته نها سوژده بو خوا ببه ن و وازبينن له په رستني نه ستيره كان و هه ر شتيكي تر. وهك خوي كه وره فه رمويه تي: (وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِن كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ) ۱، واته: له نيشانه كاني (ده سه لاتي) خويه شه وو پوژو خوړو مانگ سوژده مه بن نه بو خوړو نه بو مانگ به لكو سوژده به رن بو نه و خويه ي نه واني به دي هيناوه نه گه ر نيوه ته نها نه و ده په رستن. (الَّذِي يُخْرِجُ الْخَبَاءَ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ) نه و خودايه ي كه شاراوه كاني ناو ئاسمانه كان و زه وي نه خاته سەر. عه لي كوپي نه بو ته لحه ده لي: له ئيبنو عه باسه وه: ئاگاداري هه موو نه ينيه كاني ناو ئاسمانه كان و زه مينه ۲. عيكريمه و مواهيديو سه عيدي كوپي جوبه يرو قه تاده و كه ساني

۱ الدر المنثور (۳۵۱/۶).

۲ فصلت (۳۷).

۳ الدر المنثور (۳۵۲/۶).

تریش هر وایان گوتووہ^۱. ﴿وَيَعْلَمُ مَا تُخْفُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ﴾ واتہ: ناگای له و شتانه یه که عہدہ کانی
 دہیشارنہوہ یان بہ ناشکرا دہیکن له کردارو گفتاریاندا، وەک ئەم نایہ تہی کہ خوای گہورہ
 فہرمووہ تی: ﴿سَوَاءٌ مِنْكُمْ مَنْ أَسَرَ الْقَوْلَ وَمَنْ جَهَرَ بِهِ، وَمَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍ بِاللَّيْلِ وَسَارِبٌ بِالنَّهَارِ﴾^۲،
 واتہ: یه کسانہ (بۆ خوا) ئەوہ تان بہ نہیانی قسہ بکات وە ئەوہ تان بہ ناشکرا (قسہ) بکات و وە ئەوہ ی
 له شہودا خوای دہشاریتہوہ و ئەوہ ی له پۆژدا دہردہ کہویت. پاشان خوای گہورہ دہفہرموویت: ﴿اللَّهُ
 لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ﴾ واتہ: تہنہا ہر مانا بۆ خودا دہبریٹ و بانگ له و دہکریٹ غہیری
 ئەو هیچ کہس بۆ پەرستن نابێ و پەرہرینی تہختی ہرہ گہورہ یه و لەناو دروستکراوہ کانیدا له
 مہموو مہزنترہ، لەبەر ئەوہ ی پەپوسلیمانہ بانگخواز بوو بۆ چاکہ و پەرستنی خودا بہ تہنہا و سوژدہ
 بردن بۆی، ئەو دلسۆزیہی نہیہشت بکوژیت، وەک ئیمامی ئەحمەدو ئەبو داودو ئیبنوماجہش
 پیوایہ تیان کردووہ له ئەبوہورہیرہوہ دہلی: پیغہمبەر(ﷺ) نہمی کردووہ له کوشتنی چوار شت له
 گیانہوہران میروولہ و ہنگو پەپوسلیمانہ وصورہد مہلیکی سەر زلی سنگ سپی پشت سہوزہ، ئەم
 فہرمووہ یه سہنہدہکە ی پاستہ^۳.

﴿قَالَ سَنَنْظُرُ أَصَدَقْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْكَاذِبِينَ﴾ (۲۷) اذہب بکتبی ہذا فالقہ إلیہم ثم تول عنهم فانظر ماذا
 يرجعون ﴿۲۸﴾ قالت یأئینا الملؤا إلی فی إلی کتب کریم ﴿۲۹﴾ إنا من سلیمان وإنہ بسم اللہ الرحمن الرحیم
 ﴿۳۰﴾ ألا تعلوا علی وأتونی مسلمین ﴿۳۱﴾

نامہی سولہ یمان بۆ بہلقیس

خوای گہورہ باسی ئەوہ دہکات کہ سولہ یمان چی گوت بہ پەپوسلیمانہ کاتی کہ ہەوالی خەلکی
 سہبہ پاشاکہ یانی بۆ ہینا، ﴿قَالَ سَنَنْظُرُ أَصَدَقْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْكَاذِبِينَ﴾ واتہ: ئیمہ لیکوڵینہوہ
 دہکہین تا بزانی پاست بیژی لەم ہەوالہدا ہیناوتہ، ﴿أَمْ كُنْتَ مِنَ الْكَاذِبِينَ﴾ یان توش ہر له
 درۆزنانی دہتہوی بہ و قسہ یه خۆت پزگار بکە ی لهو بہلینہی کہ پیم داوی (واتہ: له کوشتن)، ﴿أَذْهَبَ
 بِكِتَابِي هَذَا فَالِقَهُ إِيَّاهُمْ ثُمَّ تَوَلَّ عَنْهُمْ فَأَنْظُرْ مَاذَا يَرْجِعُونَ﴾، واتہ: ئەم نامہی منیان بۆ بہرہ و فرپی دہ
 بۆیان پاشان دوورکەوہرہوہ لییان ئینجا سہرنج بدہ چ وەلامیک دہگہرینہوہ. چونکہ سلیمان

^۱ الطبري (۴۴۵/۱۹)، عبد الرزاق (۸۱/۳)، الدر المنثور (۳۵۲/۶) ..

^۲ الرعد (۱۰).

^۳ أحمد (۳۳۲/۱)، أبو داود (۴۱۸/۵)، ابن ماجه (۱۰۷۴/۲)، فہرمووہ یه کی سہحیحہ.

نامه‌یه‌کی نووسیوو بۆ به‌لقیس و گه‌له‌که‌ی و نامه‌که‌ی دابوو به‌پوسلیمانه، هندی ئه‌لین نامه‌که‌ی نابوو ژیر بالی، هندیکی تریش ئه‌لین به‌ده‌نووی هه‌لی گرتوو، بردی بۆ ئه‌و ولاته و چوو کۆشکی به‌لقیس، ئه‌و شوینه‌ی که به‌لقیس خوی به‌ته‌ن‌ها له‌وی ده‌مایه‌وه. له‌کلاو پۆژنه‌یه‌که‌وه که له‌ویدا بوو بۆی خسته‌ خواره‌وه و نامه‌که‌ که‌وته به‌رده‌ستی. پاشان به‌پوسلیمانه له‌لایه‌کی تره‌وه وهک پیزلینانیک بۆ به‌لقیس خوی که‌نارداو چاوه‌پوانی ده‌کرد. به‌لقیس زۆر سه‌ری سوپما له‌و کاره‌ساته و ترسی لی‌ نیشته، پاشان نامه‌که‌ی هه‌لگرت و کردیه‌وه و خویندیه‌وه ئه‌مه‌ی تیدا نووسرابوو: ﴿إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿٣٠﴾ أَلَّا تَعْلَمُوا عَلَىٰ وَاتُونِي مُسْلِمِينَ ﴿٣١﴾ ئه‌مه له‌سوله‌یمان‌ه‌یه و به‌ناوی خواوه بریار ده‌رده‌کات و پیویسته به‌موسلمان‌ی بی‌نه‌لام به‌لقیس دوا‌ی خویندنه‌وه‌ی نامه‌که وه‌زیر و کاربه‌ده‌ست و گه‌وره‌پیاوانی کۆکرده‌وه پیی گوتن: ﴿قَالَ يَبْنَائِي الْمَلُؤُا إِنِّي أَلْقَىٰ إِلَيْكَ كِتَابًا كَرِيمًا ﴿٣٢﴾ ئه‌ی پیاو ماقوله‌کان! نامه‌یه‌کیان بۆ هاویشتووم زۆر گرنگه - مه‌به‌ست له‌گرنگی نامه‌که ئه‌وه بوو که زۆر به‌لایه‌وه سه‌یر بوو که مه‌لیک بۆی هی‌ناوه و خستویه‌تیه به‌رده‌می و به‌پیزیکه‌وه له‌دوره‌وه چاوه‌پوان ده‌کات، ئه‌مه کاریکه هیچ پاشایه‌ک له‌ده‌ستی نایه کاریک‌ی واکات، پاشان نامه‌که‌ی بۆ خویندنه‌وه: ﴿إِنَّهُ مِنْ

سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿٣٠﴾ أَلَّا تَعْلَمُوا عَلَىٰ وَاتُونِي مُسْلِمِينَ ﴿٣١﴾ واته: ئه‌م نامه‌یه له‌سلیمانه‌وه‌یه و به‌ناوی خوا‌ی به‌خشنده و دلوفانه‌وه‌یه، خۆتان به‌زل مه‌گرن و بین و خۆتاه به‌ده‌سته‌وه بده‌ن - واته: موسلمان بین - بۆیان ده‌رکه‌وت که ئه‌و نامه‌یه له‌پیغه‌مبه‌ر سوله‌یمان‌ه‌وه بۆیان هاتوو و ناتوانن بچن به‌گژیداو شه‌ری له‌گه‌ل بکه‌ن. نامه‌یه‌کی زۆر کورت و پر مانا بوو، به‌جوانی و سوک و ئاسانی مه‌به‌سته‌که‌ی بۆ باس کردبوون، ﴿أَلَّا تَعْلَمُوا عَلَىٰ قَه‌تاده ده‌لی: خۆتان به‌گه‌وره‌تر مه‌گرن له‌من و ﴿وَآتُونِي مُسْلِمِينَ﴾ (عبدالرحمن)‌ی کوپی زه‌یدی کوپی ئه‌س‌له‌م ده‌لی: جوابم مه‌که‌ن و خۆتان به‌زلتر مه‌زانن له‌من و ﴿وَآتُونِي مُسْلِمِينَ﴾ وه‌رن بۆ لام و موسلمان بین.^۱

﴿قَالَ يَبْنَائِي الْمَلُؤُا أَفْتُونِي فِي أَمْرِي مَا كُنْتُ قَاطِعَةً أَمْرًا حَتَّىٰ تَشْهَدُونِ ﴿٣٢﴾ قَالُوا نَحْنُ أَوْلُوا قُوَّةً وَأُولُوا بَأْسٍ شَدِيدٍ وَالْأَمْرُ إِلَيْكِ فَانْظُرِي مَاذَا تَأْمُرِينَ ﴿٣٣﴾ قَالَتْ إِنَّ الْمُلُوكَ إِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا وَجَعَلُوا أَعْرَآةَ أَهْلِهَا أُذِلَّةً وَكَذَٰلِكَ يَفْعَلُونَ ﴿٣٤﴾ وَإِنِّي مُرْسِلَةٌ إِلَيْهِمْ بِهَدِيَّةٍ فَنَظِرَةٌ بِمَ يَرْجِعُ الْمُرْسَلُونَ ﴿٣٥﴾﴾

^۱ الدر المنثور (۳۵۴/۶).^۲ الطبري (۴۵۳/۱۹).

راویژ کردنی به لقیس له گهل دارودهسته که یدا

کاتیك به لقیس نامه که ی خوینده وه و پرس و پای کرد به دارودهسته که ی له و باره یه وه که چی بکه ن بویه گوتی: ﴿قَالَتَ يَكَايُهَا الْمَلُؤُا أَفْتُونِي فِي أَمْرِي مَا كُنْتُ قَاطِعَةً أَمْرًا حَتَّى تَشْهَدُونِ﴾ واته: به لقیس وتی: نه ی سه رۆك و نه شرافه كان! ده رباره ی نه م کاره پای خوتانم پی بلین هتا ئیوه دانه نیشن و وتووێژ بکه ن من هیچ شتیك ناکه م، ﴿قَالُوا نَحْنُ أَوْلُوا قُوَّةً وَأُولُوا بَأْسٍ شَدِيدٍ﴾ واته: منه تیان کرد به سه ر به لقیس داو گوتیان ئیمه خاوه نی هیزیکی زۆرو زۆریش نازاو به جه رگین، کاره که شیان دایه دهستی خوی که چی ده کات مه یلی خویه تی، ﴿وَالْأَمْرُ إِلَيْكَ فَانْظُرِي مَاذَا تَأْمُرِينَ﴾ واته: وه فرمان و برپاریش به دهستی تویه، ئیمه هیچ کیشه یه کمان نیه و به لمانه وه ئاسانه، ده ته وی برپوی و شه پی له گهل بکه ی ناماده ن، ناره زوی خوشته چی ده که ی گوپرایه لی فرمانتین ئیبنو عه باس ده لی: به لقیس گوتی: ﴿قَالَتَ إِنَّ الْمُلُوكَ إِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا وَجَعَلُوا أَعْرَازَ أَهْلِهَا أَذِلَّةً﴾ واته: وتی: به راستی پاشایان هر کاتیك به زۆر چوونه شاریکه وه خراب و ویرانی ده که ن وه ده سه لاتداره کانی نه و شاره پيسواو سه رشۆر ده که ن. په روه ردگار فه رموویه تی: ﴿وَكَذَلِكَ يَفْعَلُونَ﴾ واته: وه هر به و جوړه ده که ن،^۱ پاشان به لقیس پای هاته سه ر نه وه ی که پی بکه ویت و به وتووێژو ناشتی کیشه که چاره سه ر بکات. بویه گوتی: ﴿وَلَإِنِّي مُرْسِلَةٌ إِلَيْهِمْ بِهَدِيَّةٍ فَنَاظِرَةٌ بِمَ يَرْجِعُ الْمُرْسَلُونَ﴾ واته: دیاریه کی بو ده نیرم که شایسته ی نه و بیت، تا بزانه وه لامی چیه و ده یه وی چی بکات، سا به لکو قبولی بکات و ازمان لی بینن یان باجیکمان له سه ر دابنیت هه موو سالیك بوی به رین و دوانه که وین، بو نه وه ی وازمان لی بینیت و شه پمان له گهل نه کات، قه تاده ده لی: چهند ئافره تیکی ژیر بووه له کاتی موسلمانیداو له کاتی موشریکیشدا. ده یزانی که دیاری ناردن جیی تایبه تی خوی هه یه لای هه ندی که س، ئیبنو عه باس و که سانی تریش گوتویانه: به لقیس گوتی: به گه له که ی نه گه ر دیاریه که ی وهرگرت نه وه پاشایه و شه پی له گهل بکه ن، خو نه گه ر قبولیشی نه کرد نه وه پیغه مبه ره و شوینی که ون.^۲

﴿فَلَمَّا جَاءَ سُلَيْمَنُ قَالَ أُمِذُّونَنِي بِمَالٍ فَمَاءَ آتَنِ ۚ اللَّهُ خَيْرٌ مِّمَّا ءَاتَكُم بَلْ أَنشُرَ بِهَدِيَّتِكُمْ نَفْرَحُونَ ﴿٣٦﴾ أَرْجِعْ إِلَيْهِمْ

فَلَنَأْيِسَنَّهُمْ بِخُنُودٍ لَا قِبَلَ لَهُمْ بِهَا وَلَنُخْرِجَنَّهُمْ مِنْهَا أَذِلَّةً وَهُمْ صَاغِرُونَ ﴿٣٧﴾﴾

^۱ الطبري (٤٥٥/١٩).

^۲ الطبري (٤٥٥/١٩).

دیاریه که وه لای سوله یمان پیغه مبهدر (سه لای خوای لی بیت)

زوریک له زانا پیشینه کانی ته فسیرو که سانی تریش باسیان کردوه که به لقیس دیاریه کی گه وره ی له زیو و شتی گرانبه های تری نارد بۆ سوله یمان. به لام نه و هر سهیری دیاریه کانیشی نه کردو هیچ گرنگیه کی پیته داو پیی ناخوش بوو، بویه ناره زایی دهربری له سر ناردنی نه و دیاریانه وه ک خوای گه وره ده فهرموویت: ﴿فَلَمَّا جَاءَ سُلَيْمَنُ قَالَ أُمِذُّونَنِي بِمَالٍ﴾ واته: ئینجا کاتیک نیردراوه که هاته لای سوله یمان، (سوله یمان) گوتی: ئیوه گهره کتانه به مال من پازی بکن و له سر بته رستی و فهرمانه وایی خوتان بمیننه وه و ازتان لی بینم؟ ﴿فَمَا آتَيْنَاهُ اللَّهُ خَيْرٌ مِّمَّا آتَاكُمْ﴾ واته: نه وه ی که خوا به منی داوه له ده سه لات و مال و له شکر زور چاکتره له وه ی که ئیوه هه تانه، ﴿بَلْ أَنْتُمْ بِهَدْيَتِكُمْ نَفَرَحُونَ﴾ به لکو و دیاره ئیوه زور دلخوشن به و دیاریه ی خوتان و هه زتان له دیاریه، به لام من پازی نابم لیتان یان ده بی موسلمان بن یان شمشیر - واته جهنگ - بویه گوتی: وه ک خوای گه وره ده فهرموویت: ﴿أَرْجِعْ إِلَيْهِمْ﴾ به دیاریه که وه بگه پیته وه لایان ﴿فَلَنَأْتِيَنَّهُمْ بِخُنُودٍ لَا يَفْلَحُ لَهَا﴾ واته: به له شکر که وه بویان ده چین که نه وان ناتوانن به رامبه ری بوهستن و دژی شهر بکن. ﴿وَلَنُخْرِجَنَّهُمْ مِنْهَا أَذِلَّةً﴾ واته: له ولاتی خوشیان دهریان ده نیین به زه لیلی، ﴿وَهُمْ صَاغِرُونَ﴾ واته: سه رشو بو زه لیل ده بن، وه ختی نماینده که ی به لقیس به دیاریه که وه گه پرایه وه بۆ لای، قسه کانی سوله یمانی بۆ گپرایه وه و قسه کانی بیست خوشی و گه له که یشی خویان دا به دهسته وه و پازی بوون، له گه ل له شکره که یدا به ره و سوله یمان که وته پی و سه ری دانه واندو برپاری دا موسلمان بیت و شوینی سوله یمان بکه وی، کاتیک سوله یمان به وه ی زانی که به پیوه و دین بۆ لای نه و زور که یفی پیته ات و دلخوشی کرد.

﴿قَالَ يَتَأَيُّهَا الْمَلَأُوا أَئِيَّامِي بِعَرْشِي قَبْلَ أَنْ يَأْتُونِي مُسْلِمِينَ﴾ (۳۸) قَالَ عِفْرِيتٌ مِّنَ الْجِنِّ أَنَا ءَانِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ تَقُومَ مِنْ مَّقَامِكَ وَإِنِّي عَلَيْهِ لَقَوِيٌّ أَمِينٌ (۳۹) قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِّنَ الْكِتَابِ أَنَا ءَانِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ فَلَمَّا رَآهُ مُسْتَقِرًّا عِنْدَهُ قَالَ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي ءَأَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ وَمَنْ شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ رَّبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ (۴۰)

ناماده کردنی ته ختی به لقیس له چاوتر و کانیکدا

موحه مه دی کوپی ئیسحاق ده لی: له یه زیدی کوپی پومانه وه نه گپرنه وه که وتوویه تی: کاتیک که نماینده کانی به لقیس گه پانه وه بۆ لای و قسه کانی سوله یمانیان بۆ باس کرد، گوتی: سویند به خوا خوم زانیم نه مه پاشا نیه و ناتوانین به رامبه ری بوهستین و هیچ وه ختیکیش خومان به زل نازانین به سه رییدا،

ناردوومە بۇ لای كە من دېم بۇ لات بە ھەموو سەرکردەكانى ھۆزەكەمەو، تا بزانين فەرمانت چيەو
چيمان پى دەلىي لە بارەى ئاينەكەتەو، پاشان فەرمانى دا ئەو تەختەى كە لەسەرى دادەنيشت كۆى
بەكەنەو كە ئالتونى پىر لە ياقوت و زەبەرچەدو مروارى تيدا بوو، خستيانە حەوت ھۆدەو كە بە دەم
يەكەو بوون دەرگاكانيان قفل كردن و پاشان بەو كەسەى ووت كە داينا لەسەر مال و كۆشكەكەى،
ئاگادارى ئەم شتانەبىت كە ليرەيە بە تەختى پاشاكەيشەو، ھىچ كەسك نەچىت بە دەوریداو پيشانى
كەسى نەدەى تا ديمەو لات، پاشان بەرەو سولەيمان كەوتەپى لەگەل دوانزە ھەزار سەرۆك لە
سەرۆكەكانى يەمەن ھەريەكە لەوانە بە ھەزارەھا سەربازى لە ژىر دەستدا بوو، سولەيمانيش بەردەوام
ھەموو شەو پۇژىك جنۆكەى دەنارد ھەوالى بەلقيسى بۇ بيئى و گەيشتووەتە كۆى، كاتىك كە نزىك
بوونەو، ئەوەى لای بوون لە مړو جنۆكە كە لەبەر دەستیدا بوون پىي گوتن وەك خواى گەرە
دەفەر موويت: ﴿قَالَ يَأَيُّهَا الْمَلَأُوا إِلَيْكُمْ يَأْتِينِي بِعَرْشِهَا قَبْلَ أَنْ يَأْتُونِي مُسْلِمِينَ﴾ واتە: سولەيمان وتى ئەى
دەستەى ئەشرافەكان كامتان تەختە پادشاىەكەيم بۇ دىنن پيش ئەوەى بە ملكەچى بيئ بۇ لام. ^۱ ﴿قَالَ
عَفَرْتُ مَنِ الْجِنَّ﴾ موحاميد دەلى: زەبەلاحىك - گەرەو بەھىز - لە جنۆكە. ئەبو سالىح دەلى: بە
ئەندازەى كيۆيك دەبوو. ^۲ وتى: ﴿أَنَا إِلَيْكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ تَقُومَ مِنْ مَقَامِكَ﴾ ئىبنو عەباس دەلى: من پيش
ئەوەى لە جىي خۆت ھەلسى بۆت دەھىنم. ^۳ سودى و كەسانى تريش دەلىن: سولەيمان دادەنيشت وەك
قازىەك بۆبەپراگەيشتنى كاروبارى خەلكى و كارى فەرمانرەوايى و نانخواردن لە بەيانىەو ھەتا خۆر ئاوا
دەبوو. ^۴ ﴿وَإِنِّي عَلَيْهِ لَقَوِي أَمِينٌ﴾ ئىبنو عەباس دەلى: واتە: گوتى: من زۆر بەھىزم بۇ ھەلگرتنى ئەو
كۆشكە و دەست پاكىشم و خەيانەت ناكەم لەو خشل و زيوەى كە تىيداىە، سولەيمان گوتى: دەمەوى
لەو پەلەتر - زووتر - بىت و ئامادە بكرىت. ^۵ ليرەدا وادەردەكەويت سولەيمان دەيەوى بە ئامادەكردنى
ئەو تەختەى بەلقيس، دەسەلاتى خۆى نيشان بداو دەرېخات، لەو دەسەلاتەى كە خوا پىي بەخشيوەو
لەو لەشكرەى كە بۆى پام ھىناو كە لە پيشا بە كەسى نەداو و لەمەوداش بە كەسى ترى نادات، بۇ
ئەوەى بىكاته بەلگەيەك لەسەر بيغەمبەرپىي خۆى لای بەلقيس و ھۆزەكەى. چونكە ئەو كارە
موعجىزەيەكى زۆر مەزن بوو كە ئەو تەختەى بەلقيس وەك خۆى چۆن بوو لە ولاتەكەيدا وا بيھىنى.
پيش ئەوەى بگەنەلای سولەيمان. چونكە بەلقيس دەرگای تەختەكەى گشت داخستبوو پاسەوانيشى

^۱ الطبري (۵۲۰/۹).^۲ الدر المنثور (۳۵۹/۶).^۳ البغوي (۴۲۰/۳).^۴ البغوي (۴۲۰/۳).

به دیاره وه دانا بوو، کاتیک سوله یمان گوتی: ده مه وی زووتر نه و ته خته بیت، ﴿قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِّنَ الْكِتَابِ﴾ واته: نه وهی زانستی له کتیبی ئاسمان لابوو وتی. ئیبوو عه باس ده لی: نه و که سه ئاسه فی (أَصَف) ی کاتبی سوله یمان بوو، هر به و شیوه یه ش موحه مه دی کوپی برخیا بوو، ئاصه فی کوپی به رخیا پیاو یکی زور یه زیدی کوپی پومانه وه که نه و که سه ئاسه فی کوپی برخیا بوو، ئاصه فی کوپی به رخیا پیاو یکی زور پاستکوبوو، ئیسمی نه عزه می - ناوه هر ره مه زنه کانی خوی - زانیوو. ^۱ قه تاده ده لی: خاوه ن باوه پیک بووه له مروه ناوی ئاسه ف بووه. ﴿أَنَا ءَانِيكَ بِهِ قَبْلَ أَن يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ﴾ واته: چاو به رز که ره وه و ته ماشاکه به و نه ندازه ی چاوت بر ده کات، چاو داخه نه و ته خته له بهر ده متدایه، پاشان ئاسه ف مه لساو ده ست نویژیکی هه لگرتو له خوی گه وره پاراپیه وه. موجهید ده لی: ئاسه ف گوتی: (يا ذا الجلال والإكرام)، ^۲ ﴿فَلَمَّا رَأَاهُ مُسْتَقِرًّا عِنْدَهُ﴾ واته: کاتیک سوله یمان و نه و خه لکه ی له ده وری بوون به چاوی خویان دیان ته خته که له لایانه ﴿قَالَ هَذَا مِن فَضْلِ رَبِّي﴾ واته: نه مه ش یه کیکه له به ره کانی خودا به سه رمه وه، ﴿لِيَبْلُوَنِي﴾ بو نه وهی تاقیم بکاته وه، ﴿أَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ وَمَن شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ﴾ واته: ئایا شوکری ده که م یان پی نه زان و سپله ده بم وه هر که سیك سوپاسی خوا بکات نه وه بیگومان سوپاس بو خوی ده کات، وه که نه م ئایه ته که خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا﴾، ^۳ واته: هر که سیك کاری چاکه بکات (قازانجه که ی) بو خویه تی هر که سیش کاری خراپه بکات (زیانه که ی) بو خویه تی. وه نه م ئایه ته ش که فه رموویه تی: ﴿وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلَا نَفْسِهِمْ يَمْهَدُونَ﴾، ^۴ واته: هر که سیش کرده وهی چاکی کرد بیت نه وه شوین بو خویان (له به هه شتدا) ناماده ده که ن. پاشان خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ﴾ واته: وه هر که سیش ناسوپاسی بکات خودا بی نیازه له به نده کانی و له عیباده ت کردنیان بو ی. ﴿كَرِيمٌ﴾ واته: چونکه خودا خوی زور به پیزه با که سیش عیباده تی بو نه کات، نه وه نده مه زنه پیویستی به که س نیه، موسا پیغه مبه ر (سه لامی خوی لی بیت) گوتی: به هوزه که ی، وه که خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿إِن

^۱ البغوي (۲/۴۲۰).^۲ الطبري (۱۹/۴۶۶).^۳ فصلت (۴۶).^۴ روم (۴۴).

تَكْفُرُوا أَنْتُمْ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا فَإِنَّ اللَّهَ لَغَفُورٌ حَمِيدٌ^۱، واته: نه گهر ئیوه ناسوپاسی (به هره کانی) خوا بکن و هه موو نه و که سانهش له زه ویدان نه وه به پاستی خوا بی نیازی سوپاس کراوه. له سه حیجی موسلیمدا هاتووه: (خوای گه وره ده فهرموویت: نه ی عه بده کانم نه گهر له یه که م که ستانه وه تا ناخیر که ستان له مروو جنۆکه هه موو له سهر دلی خوانه ناسترین پیاویک بن له خۆتان، هیچ شتی که له مولکی من که می نه کردووه. نه ی عه بده کانم بیگومان ناکاره کانی خۆتان بو هه لده پیرم -حیساب ده که م- پاشان پاداشتتان ده ده مه وه پیی، هه رکه سی که چاکه ی بینی له کارنامه که یدا با سوپاسی خوا بکات، هه رکه سیش چاکه ی نه بوو با سه رزه نشتی خوی نه بیته هی که سی تر نه کات^۲.

﴿قَالَ نَكِرُوا لَهَا عَرْشَهَا نَنْظُرْ أَتَهْدِيْ أَمْ تَكُوْنُ مِنَ الَّذِيْنَ لَا يَهْتَدُوْنَ﴾^(۴۱) فَلَمَّا جَاءَتْ قِيلَ أَهَكَذَا عَرْشُكَ قَالَتْ كَأَنَّهُ هُوَ وَأُوَيْنَا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهَا وَكُنَّا مُسْلِمِينَ^(۴۲) وَصَدَّهَا مَا كَانَتْ تَعْبُدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنَّهَا كَانَتْ مِنْ قَوْمٍ كَافِرِينَ^(۴۳) قِيلَ لَهَا ادْخُلِي الصَّرْحَ فَلَمَّا رَأَتْهُ حَسِبَتْهُ لُجَّةً وَكَشَفَتْ عَنْ سَاقِهَا قَالَتْ إِنَّهُ صَرْحٌ مُّمَرَّدٌ مِنْ قَوَارِيرَ قَالَتْ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي وَأَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمَانَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ^(۴۴)

تاقی کردنه وهی به لقیس

وهختی که ته خته که هینرایه لای سوله یمان، فرهمانی دا که گۆرانکاریه کی تیدا بکریته بو نه وهی زیره کی و دریایی به لقیس تاقی بکاته وه، کاتی که چاوی به ته خته که ده که وی نه لی نه مه ته خته که ی منه یان هی من نیه، بویه وه ک خوای گه وره فره موویته ی: ﴿قَالَ نَكِرُوا لَهَا عَرْشَهَا نَنْظُرْ أَتَهْدِيْ أَمْ تَكُوْنُ مِنَ الَّذِيْنَ لَا يَهْتَدُوْنَ﴾ واته: سوله یمان وتی ته خته که ی بگوین سه رنج ده ین ده یناسیته وه یان نایناسیته وه. ئیبنو عه باس ده لی: هۆده کانی گۆپی و گه رماوو سه رئاوه کانی لی جیا کرده وه.^۳ موجهید ده لی: سوله یمان بریاری دا که گۆرانکاریه ک بکات له ته خته که دا نه وهی سوور بووه بیکات به زه ردو نه وهی زه رده بیکات به سوورو نه وهی سه وزه بیکات به سوور هه موو شیوازیکی بگوین. عیکریمه ده لی: هه ندی شوینی زیاد کردو هه ندی شوینی که م کرده وه. قه تاده ده لی: خواره که ی خسته سه ره وه و پیشه وهی خسته دواوه و دواوه شی خسته پیشه وه و هۆده کانیشی زیاو که م کرد.^۴ ﴿فَلَمَّا

^۱ ابراهیم (۸).

^۲ مسلم (۱۹۹۴/۴).

^۳ الطبري (۴۶۹/۱۹).

^۴ الطبري (۴۶۹/۱۹).

جَاءَتْ قِيلَ أَهَكَذَا عَرَشُكَ ﴿ واته: ئىنجا كاتىك بەلقىس هات پىي وترا تەختەكەي تۆ وەك ئەمە وابوو. يانى تەختەكەي نیشان درا گۆرپانكارى بەسەردا ھىنرابوو ھەندىكى لى زيادو كەم كرابوو، بەلقىس زۆر ورياو لەسەرخۆو ئازاو بە جەرگو زىرەك بوو، خىرا نەيگوت ئەو تەختەكەي مە چۈنكە تەختەكەي زۆر دوور بوو لەو شوپنەو ھەشى گوت ئەو نىيە كاتى كە بىنى زۆر شتى لە تەختەكەي ئەو دەچوو ھەرچەندە ھەندى شتى گۆرپابوو بەلگو گوتى: ﴿كَانَهُ. ھو﴾ واتە: زۆر لەو دەچى وەك ئەو واىيە، ئەمەيش وريايى و زىرەكى تەواوى بەلقىس دەردەخات. ﴿وَأُوتِينَا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهَا وَكُنَّا مُسْلِمِينَ﴾ واتە: (سولەيمان) وتى: پيش ئەم (بەلقىسە) زانستمان پى درابوو وە ئىمە ملکہ چ بووين. موحامىد دەلى: ئەم قسەيە، قسەي سولەيمانە. ^۱ ﴿وَصَدَّهَا مَا كَانَتْ تَعْبُدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنَّهَا كَانَتْ مِنْ قَوْمٍ كَافِرِينَ﴾ ئەمەيش ھەر قسەي سولەيمانە، تەواوگەري قسەكەي پيشەو ھەيتى. ئەمە پاي موحامىدو سەعیدی كۆپى جوبەيرە (پەحمەتى خويان لى بىت) واتە: سولەيمان گوتى: ﴿وَأُوتِينَا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهَا وَكُنَّا مُسْلِمِينَ﴾ ^۲ ﴿وَصَدَّهَا مَا كَانَتْ تَعْبُدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾ واتە: ئەو ھى كە دەپپەرست جگە لە خودا لەمپەر بوو لە پيدا بۆ ئەو ھى ھەر تەنيا خودا بپەرستى، ﴿مَا كَانَتْ تَعْبُدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنَّهَا كَانَتْ مِنْ قَوْمٍ كَافِرِينَ﴾ ئەمە قسەي موحامىدو سەعیدی كۆپى جوبەيرە. ئەمەش قسەيەكى چاكە. ئىبنوجەرىرىش ھەر واى وتوو. ^۲ پاشان ئىبنوجەرىر دەلى: ھەلدەگرىت لەمەدا كە دەفەرموويت: ﴿وَصَدَّهَا﴾ زەمىرىك ھەبىت بگەرپتەو ھە بۆ سولەيمان يان بۆ خوداى مەزن. لەو حالەدا ماناكەي واى لىدى: ﴿مَا كَانَتْ تَعْبُدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾ واتە: پىگاي پى نەدابىت عىبادەتى غەيرى خودا بكات، ﴿إِنَّهَا كَانَتْ مِنْ قَوْمٍ كَافِرِينَ﴾ واتە: بىگومان ئەو لە گەلى كافران بوو، منىش ئەلیم: ئەم رايە پشتگىرى قسەكەي موحامىد دەكات، چۈنكە بەلقىس دواى ئەو ھى چوو ھە ناو كۆشكەكە موسلمانى خۆي ئاشكرا كرد، وەك لە دواو ھە باسەكەي دىت ﴿قِيلَ لَهَا ادْخُلِي الصَّرْحَ فَلَمَّا رَأَتْهُ حَسِبَتْهُ لُجَّةً وَكَشَفَتْ عَنْ سَاقِهَا﴾ پىي گوترا ھەر ھەر ناو كۆشكەكەو كاتىك بىنى واى دەزانی ئاويكى زۆر پوونە بۆيە ھەردوو لاقى ھەلکرد، چۈنكە سولەيمان فەرمانى دابوو بە شەياتىنەكان كۆشكىكى زۆر مەزنى بۆ دروست بكن لە شوشەي پوونو سافو ئاويكى زۆر زەبەندە بە زىرىدا پروان ئەو ھى ئاگادار نەبىت و ابزانىت ھەر ئاوە، ئەو ھە بۆ شوشە سافەكە كە لە نىوان ئاوەكەو ئەو كەسانە دابوو بەسەرىدا دەپوشتن.

^۱ الطبري (۴۷۱/۱۹).^۲ الطبري (۴۷۲/۱۹).

گوئی نه مه کوشکیکی له شوشه ی ساف دروست کراوه

خوای گه وره ده فەرموویت: ﴿قَالَ إِنَّهُ صَرَخَ مُمَرَّدٌ﴾ واته: (سوله یمان) پیی وت نه وه (تۆ به ده ریای ده زانی) کوشکیکه. نه سلی ﴿الصَّخْرَ﴾ له زمانی عه ره بیدا واتا کۆشک یان مه موو خانویه کی به رز خوای گه وره له باسی فیرعه وندا (له عنه تی خوای لی بیّت) فەرموویه تی: فیرعه ون وتی به هامانی وه زیر ﴿ابْنِ لِي صَرْحًا لَعَلِّي أَبْلُغُ الْأَسْبَابَ﴾،^۱ بچۆ کوشکیک بۆ من دروست بکه به لکو بگم به و ناسویانه. نه و کۆشکه ی به لقیس له یه مه ن بوو، خانویه کی به ردی له شوشه ی ساف دروست کرابوو، زۆر قایم و مه حکم بوو، ﴿مِنْ قَوَارِيرَ﴾ له شوشه، -مارد- قه لایه ک بوو له ده ومه ته لو جه نده ل، مه به ست له مه دا نه وه یه که سوله یمان (سه لامی خوای لی بیّت) کوشکیکی گه وره ی دروست کرد بوو بۆ نه م شارنه و پازاند بوویه وه به شوشه ی ساف بۆ نه وه ی ده ری بخت که چه نده خاوه نی تواناو ده سه لاتیک ی مه زنه، کاتیك به لقیس نه و مه موو ده سه لات و شکویه ی سوله یمانی چاو پیکه وت و بۆی پوون بووه وه و ملی که چکرد بۆ فەرمانی خوداو زانی که سوله یمان پیغه مبه ریکی به ریزه و پاشایه کی مه زنه، خۆی دایه ده ستی خوای گه وره و موسلمان بوو، گوئی: ﴿قَالَتْ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي﴾ واته: به لقیس وتی: نه ی په روه ردگارم من ناهه قیم له خۆم کرد که خاوه ناس و موشریک بووم له گه ل هۆزه که م که عیباده تی خۆرمان ده کردو عیباده تی خوا مان نه ده کرد، ﴿وَأَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمَانَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ واته: شوینی ئایینی سوله یمان که وتین که هه ر خودا په رستیه به ته نیا بی شه ریک بۆ دانان، نه و خودایه ی که مه موو شتیکی دروست کردو وه و خاوه نی گشت جیهانیانه.

﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَى ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ فَإِذَا هُمْ فَرِيقَانِ يَخْتَصِمُونَ﴾^{۴۵} قَالَ يَنْقُومِ لِمَ تَسْتَعْجِلُونَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ لَوْلَا تَسْتَغْفِرُونَ اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ^{۴۶} قَالُوا أَطِيزَنَا بِكَ وَبِمَنْ مَعَكَ قَالَ طَائِرُكُمْ عِنْدَ اللَّهِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ تُفْتَنُونَ^{۴۷}

له نیوان پیغه مبه ر صالح (سه لامی خوای لی بیّت) و سه موودا

خوای گه وره باسی هۆزی سه موود ده کات که چیان کرد له گه ل پیغه مبه ر صالح (سه لامی خوای لی بیّت) کاتیك که خوای گه وره په وانه ی کرده سه ریان و بانگی کردن بۆ نه وه ی ته نها خوا به رستن و شه ریکی بۆ دانه نین ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَى ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ فَإِذَا هُمْ فَرِيقَانِ يَخْتَصِمُونَ﴾ واته: سویند به خوا ناردمان بۆ گه لی سه موود برایان صالح پیغه مبه ر (سه لامی خوای لی بیّت) (پیی

وتن) که خوا به رستن که چی نه وان بوونه دوو کومه لی دژیه ک. موجهید ده لی: بوونه دوو ده سته ی در
 یه ک: خاوه ن باوه پو خوانه ناس.^۱ وه ک نه م نایه ته ی که خوی گوره فهرموویه تی: ﴿قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ
 اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لِلَّذِينَ اسْتَضَعُوا لِمَنْ ءَامَنَ مِنْهُمْ اَتَقْلَبُوكَ اَنْ صَالِحًا مُّرْسِلًا مِنْ رَبِّهِ
 قَالُوا اِنَّا بِمَا اُرْسِلَ بِهِ مُؤْمِنُونَ ﴿۷۵﴾ قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا اِنَّا بِالَّذِي ءَامَنْتُمْ بِهِ كَفِرُونَ ﴿۷۶﴾^۲
 واته: ده سه لاتداره لووت به رزه کانی گه له که ی وتیان به وانه ی لاوازو ژیرده سته کرابوون، نه وانه ی
 برویان هینابو له ناویاندا نایا ده زانن که صالح په وانه کراوه له لایه ن په روه ردگاریه وه؟ وتیان:
 بیگومان نیمه پروادارین به وه ی صالح پی په وانه کراوه نه وانه ی خویان به زل ده زانی وتیان: به پاستی
 نیمه بیباوه پین به وه ی که نیوه پرواتان پی هیناوه. خوی گوره ده فهرموویت: ﴿قَالَ يَنْقُورُ لِمَ
 سَتَعَجِلُونَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ﴾ واته: بچی داوای دابه زینی سزا ده که ن و داوای به زه یی و عه فوی
 خوا ناکه ن بویه فهرموویه تی: ﴿لَوْلَا تَسْتَغْفِرُونَ اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ واته: بچی داوای
 لیخوشبوون ناکه ن له خوا تا په حمتان پی بکریت. پاشان ده فهرموویت: ﴿قَالُوا اطَّيَّرْنَا بِكَ وَبِمَنْ مَعَكَ﴾
 واته: نیمه خیروبیرمان له توو ده م و چاوی توو نه وانه ش شوینی تو که وتوون نه دیوه، چونکه نه وانه له
 به دبه ختی خویان هیچ کاتی که یه کیکیان توشی ناپه حه تیه ک نه ده بوو، مه گین ده یگوت: نه وه خه تاکه ی
 ده که ریته وه بقی صالح و هاوه له کانی، موجهید ده لی: په شبین بوون پییان.^۳ نه مه وه ک نه و نایه ته وایه
 که خوی گوره باسی هوزی فیرعه ون ده کات: ﴿فَاِذَا جَاءَتْهُمْ الْحَسَنَةُ قَالُوا لَنَا هَذِهِ وَإِنْ تُصِبْهُمْ
 سَيِّئَةٌ يَطَّيَّرُوا بِمُوسَىٰ وَمَنْ مَعَهُ﴾^۴ واته: جا کاتی که چاکه یان بقی بهاتایه (له سه روه ت و به روبووم)
 ده یانوت: نه مه هر هی نیمه یه (شایسته ی نیمه یه) به لام کاتی که توشی به لاو خراپه بوونایه (ده یان
 وت) به هوی شوومی موسا و شوینکه وتووانیه وه یه. وه فهرموویه تی: ﴿وَإِنْ تُصِبْهُمْ حَسَنَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ
 عِنْدِ اللَّهِ وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِكَ قُلْ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ﴾^۵ واته: وه نه گهر (ناپاکان)
 خوشی و چاکه هاته پییان ده لی ن نه مه له لای خواوه یه وه نه گهر توشی ناخوشی خراپه یه ک هاتن

^۱ الطبری (۴۷۵/۱۹).^۲ الاعراف (۷۶-۷۵).^۳ الدر المنثور (۳۶۹/۶).^۴ الاعراف (۱۳۱).^۵ النساء (۷۸).

دهلین: نه مه له لایه ن توهیه (نه ی موحه مه د (ﷺ)) بلی: مه مووی له لایه ن خواوهیه. مه مووی به بریارو فره مانى خوایه، خوی گه وره باسی خه لکی نه و شاره ده کات کاتیک که پیغه مبه رانیان بو ده مات، گوتیان: ﴿قَالُوا إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ^۱ لَئِن لَّمْ تَنْتَهُوا لَنَرْجُمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُم مِّنَّا عَذَابٌ

طَرِيقٌ مَّعَكُمْ﴾^۱، واته: (خه لکه که) وتیان بیگومان نیمه به هووی نیوه وه دوو چاری شوومی و به دبه ختی بووین سویند به خوا نه گه ر واز نه هینن (له و کاره تان) به ردبارانتان ده که یین و به راستی له لایه ن نیمه وه دوو چاری سزایه کی پرئیش و نازار ده بن، (پیغه مبه ران) وتیان شوومی نیوه به خوتانه وهیه. نه مانیش دهلین: ﴿أَطَيَّرْنَا بِكَ وَبِمَن مَّعَكَ قَالَ طَيَّرَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ﴾ واته: پاشه پوژی نیوه له لای خوایه و پاداشتتان له سهر نه وه ده داته وه، ﴿بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ تُفْتَنُونَ﴾ واته: نه خیر به لکو نیوه که لیکن تاقی ده کرینه وه. قه تاده ده لی: تاقی ده کرینه وه به گوپرایه لی و -خواپه رستی- به گونا هکردن^۲. به لام واده رده که ویت مه به ست به ﴿تُفْتَنُونَ﴾ له م نایه ته دا واته: مؤله ت ده درین له سهر نه و گومراییه ی که پوچوون تئیدا.

﴿وَكَاكَ فِي الْمَدِينَةِ تِسْعَةُ رَهْطٍ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ﴾^{۴۸} قَالُوا تَقَاسَمُوا بِاللَّهِ لَنُبَيِّتَنَّهُ وَأَهْلَهُ ثُمَّ لَنَقُولَنَّ لِوَلِيِّهِ مَا شَهِدْنَا مَهْلِكَ أَهْلِهِ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ﴾^{۴۹} وَمَكْرُؤًا مَكَرًا مَّكْرًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾^{۵۰} فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَتْ عَاقِبَةُ مُكْرِهِمْ أَنَّا دَمَّرْنَاهُمْ وَقَوْمَهُمْ أَجْمَعِينَ﴾^{۵۱} فَتِلْكَ بُيُوتُهُمْ خَاوِيَةٌ بِمَا ظَلَمُوا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾^{۵۲} وَأَنجَيْنَا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ﴾^{۵۳}

که تنی کومه لیک خراپه کاران و پاشه پوژی هوژی سه موود

خوی گه وره باسی یاخیه کانی سه موود و سه رکرده کانیان ده کات که بانگی هوزه که یان ده کرد بو بی دینی و گومرایی و به دروخستنه وهی پیغه مبه ر سالح (سه لامی خوی لی بیت) هه تا وایان لیها ت و شتره که یان کوشت و ویستیان سالحیش بکوژن. به شه و بده ن به سه ریدا و له ناوی به رن و پاشان بلین به خزمه نزیکه کانی نه وان هیچ ناگاداری کوشتنی پیغه مبه ر سالح نین، راستیش ده که ن، چاوایان لی نه بوو کوژراوه، خوی گه وره ده فره موویت: ﴿وَكَاكَ فِي الْمَدِينَةِ﴾ واته: له و شاره ی سالح دا یانی شاری

^۱ یس (۱۸-۱۹).

^۲ الدر المنثور (۶/۳۶۹).

سه موود. ﴿تَسْعَةُ رَهْطٍ﴾ واته: نو کهس هه بوون. ﴿يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ﴾ واته: له زه ویدا خرابه کاریان ده کرد به هیچ جور چاکه یان نه ده کرد. یانی نه وانه ی که خاوهن ده سه لات بوون ده ستیان گرتبوو به سهر کاروباری سه موودا، عه ونی ده لی: له ئیبنو عه باسه وه: هه ر نه وانه بوون دایان له ملی وشتره که و کوشتیان.^۱ واته: نه وانه ی که به پرسو پای نه وان نه و کاره کرا له عنه تیان لی بی و خوا پرویان په شکات. خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿فَنَادَوْا صَاحِبَهُمْ فَتَعَاطَى فَعَقَرَ﴾^۲ واته: (که له که ی له م کاره بیزار بوو) جا بانگی هاوپی خرابه که یان کرد (قوداری کوپی سالیف) نه ویش دهستی دایه شمشیر (وشتره که ی) سه ربپی. وه فه رموویه تی: ﴿إِذْ أَنْبَعَثَ أَشْقَاهَا﴾^۳ واته: کاتیک که خرابترینیان هه ستایه وه (بو سه ربپینی وشتره که). عبدالرزاق ده لی: یه حیای کوپی په بیعه ی سه نغانی هه والی پی داین کوتی: بیستم له عه تای کوپی نه بو په باحه وه ده یگوت: ﴿وَكَانَ فِي الْمَدِينَةِ تِسْعَةُ رَهْطٍ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ﴾ نه وانه ی دره میان ده برپی و له تیان ده کرد - ده یان قرتاند -.^۴ واته: لییان لاده بردو مامه له یان پی ده کرد وهک عه ره به کان چون مامه له یان پی دکرد، ئیمامی مالیک ده لی له یه حیای کوپی سه عیده وه نه ویش له سه عیدی کوپی موسه ییه به وه نه گوازیته وه که فه رموویه تی: قرتاندنی نه و زیر و زیو له به دفه پی بلاوکردنه وه یه له ناو زه ویدا. مه به ست پی لییره دا نه وانه یه که سروشتیان به دفه پیه له سهر زه میندا به هه ر شیوه یه ک توانایان هه بیث، وهک نه و شتانه ی که نه م زانا به پیزانه باسیان کردو چنده ها کاری به دفه پی تر، خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿قَالُوا تَقَاسَمُوا بِاللَّهِ لَنُبَيِّتَنَّهُ وَأَهْلَهُ﴾ واته: سویندتان خوارد که به په نهانی به شهو بدن به سهر پیغه مبه ر سالحداو (سه لامی خوی لی بیث) بیکوژن، که تنی خویان کرد - واته هه ولی خویاندا - به لام خوا که تنه که ی به سهر خویاندا شکانده وه موجهید ده لی: سویندیان خواردو په یمانیان دا به یه کتری که پیغه مبه ر سالح له ناو به رن، به لام ده ستیان پی نه گه یشت تا خویان و هوزه که یانی هه موو قه کرد،^۵ ﴿ثُمَّ لَنَقُولَنَّ لَوْلِيَهُ مَا شَهِدْنَا مَهْلِكَ أَهْلِهِ وَإِنَّا لَصَدِيقُونَ﴾ واته: له پاشان ده لین به کهسو کاری سالح نیمه ناگامان له کوشتنو تیاچوونی خیزانی نه و نیه و بیگومان راستیش ده که ین. عبدالرحمن ی کوپی نه بو

^۱ الطبري (۴۷۷/۱۹).^۲ القمر (۲۹).^۳ الشمس (۱۲).^۴ عبدالرزاق (۸۳/۳).^۵ الطبري (۴۷۸/۱۹).

حاتم دهلی: کاتی که دایان له ملی وشتره که و کوشتیان پیغه مبه ر سالح (سه لامی خوی لی بیت) پیی
 گوتن: ﴿تَمَتُّعُوا فِي دَارِكُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ ذَلِكَ وَعْدٌ غَيْرُ مَكْذُوبٍ﴾،^۱ واته: له مالی خوتاندا پابوین
 سی پوژ نه وه به لینی خودایه و درونی، نه وانیش گوتیان: سالح واده زانی له ماوهی سی پوژدا له کولی
 ده بینه وه و له ناو ده چین، نیمه که متر له سی پوژ خوی و مال و مندالی له ناو ده بهین و پزگار ده بین له
 دهستی، پیغه مبه ر سالح (سه لامی خوی لی بیت) مزگه و تیکی مه بوو له حیردا له شیویدا له وی
 نویژی ده کرد نه وانیش چون بو نه شک و ته که به شه و گوتیان نه گرهات بو نویژ ده یکوزین و پاشان
 ده که پینه وه، کاتیک نه ومان له ناودا ده چین مال و منداله که یشی له ناو ده بهین، خوی گهره به ردیکی
 به ره و پرویان خسته خواره وه بویان، نه وانیش به په له خویان کرد به نه شک و ته که داو به رده که
 به رده می نه شک و ته که ی لی گرتن، هوزه که یان نه یان ده زانی نه وان له کوین و نه وانیش نه یان ده زانی
 هوزه که یان چیان به سهر هاتوره. خوی گهره سزای نه مانی لیره داو سزای نه وانیشی له شوینی
 خویانداو پیغه مبه ر سالح و نه وهی له گه لی بوون پزگار کرد، پاشان نه م نایه ته ی خویند ﴿وَمَكْرُوا
 مَكْرًا وَمَكْرًا مَكْرًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ واته: نه وان نه خشه و پیلانیان دانا به پیلانیکی خراب (بو
 کوشتنی صالح) نیمه ش نه خشه مان کیشا (بو له ناو بردنیان) به نه خشه کیشان له کاتیکدا نه وان
 مهستیان نه ده کرد، ﴿فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَتْ عَاقِبَةُ مَكْرِهِمْ اَنَا دَمَرْنَاهُمْ وَقَوْمَهُمْ اَجْمَعِينَ﴾ واته:
 نینجا سهرنج بده سهر نه نجامی پیلانی نه وان چی لیها ت بیگومان نیمه نه وان و گه له که یانمان مه موو
 پیکه وه له ناو برد، ﴿فَتِلْكَ يَوْمُهُمْ خَاوِبَةٌ بِمَا ظَلَمُوا اِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾
 واته: نینجا نه وه (جی) خانوه کانیانه چول و خالی یه له بهر نه وهی سته میان کرد به راستی له و
 به سهر هاته دا په ندو به لکه هیه بو کومه لیک که شت ده زانن. ﴿وَأَنبِئْنَا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَكَانُوا
 يَنْقُوتَ﴾ واته: وه نه و که سانه مان پزگار کرد که برپایان هیئا و له خوا ده ترسان.

﴿وَلُوطًا اِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اَتَاْتُوكُمُ الْفَاحِشَةَ وَاَنْتُمْ تُبْصِرُونَ﴾ ۵۴ ﴿اَیْنَكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِّنْ
 دُونِ النِّسَاءِ بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ بَٰجِلُونَ﴾ ۵۵ ﴿فَمَا كَانَتْ جَوَابَ قَوْمِهِ اِلَّا اَنْ قَالُوا اَخْرِجُوْا اَلْ لُّوْطُ مِنْ
 قَرْيَتِكُمْ اِنَّهُمْ اُنَاسٌ يَّظْهَرُونَ﴾ ۵۶ ﴿فَاَنْجَيْنَاهُ وَاَهْلَهُ اِلَّا اَمْرَأَتَهُ قَدَرْنَاهَا مِنَ الْغَابِرِیْنَ﴾ ۵۷ ﴿وَأَمْطَرْنَا
 عَلَيْهِمْ مَّطَرًا فَسَاءً مَّطَرُ الْمُنْذَرِیْنَ﴾ ۵۸

خوای گوره باسی بهنده و پیغمبری خوئی لوت دهکات که بانگی هۆزه‌که‌ی ده‌کردو ده‌یترساندن له غه‌زه‌بی خودا له‌سه‌ر نه‌و کاره خراپه‌ی - نیریازییه‌ی - ده‌یان کرد، که هیچ که‌سیک له تۆرمه‌ی ئاده‌م له پێش نه‌وانه‌وه نه‌یکردوه، له ژنان وازیان هی‌نا‌بوو په‌لاماری پیاوانیان ده‌دا، نه‌م ئاکاره‌یشیان بی ناموسیه‌کی زۆر گوره بوو، وه‌ک خوای گوره له‌سه‌ر زمانی لوت پیغمبه‌ر (سه‌لامی خوای لی بی‌ت) فه‌رمویه‌تی: ﴿وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ وَأَنْتُمْ تُبْصِرُونَ﴾ واته: وه باسی لوت بکه کاتی وتی به گه‌له‌که‌ی ئایا ئیوه نه‌و کاره زۆر خراپ و ناشیرینه ده‌که‌ن که ئیوه ده‌بینو ده‌زانن (چه‌ند پیسو ناشیرینه). یانی به به‌رچاوی به‌کتره‌وه کاری داوین پیسو و نا‌په‌وا ده‌که‌ن. ﴿أَيُنْكِهُمُ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَاءِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ﴾ واته: ئیوه گه‌لیکی زۆر بی عه‌قل و نه‌زانن که ژنان واز لی دینن و په‌لاماری پیاوان ده‌ده‌ن، له هیچ شتی‌ک تی‌نا‌گه‌ن و نه‌قام و نه‌زانن و فه‌رمانی خوداش ده‌شکینن، بی ناموسیه‌ک ده‌که‌ن تا ئیستا که‌س نه‌یکردوه. وه‌ک خوای گوره له ئایه‌تیکی ترده‌ا فه‌رمویه‌تی: ﴿اتَّاتُونَ الذُّكْرَانَ مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿١٦٥﴾ وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ أَرْوَاحِكُمْ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ﴾ واته: ئایا له‌ناو (هه‌موو خه‌لکی) جیهانیاندا ئیوه نیریازی ده‌که‌ن، وه واز دینن له‌و هاوسه‌رانه‌تان که په‌روه‌ردگارتان بۆی دروست کردوون نه‌خیر به‌لکو ئیوه کۆمه‌لیکن ده‌رچوو له سنووری ئاره‌زوو. خوای گوره ده‌فه‌رموویت: ﴿فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَخْرِجُوا آلَ لُوطٍ مِنْ قَرْيَتِكُمْ إِنَّهُمْ أَنْاسٌ يَنْطَهُرُونَ﴾ واته: گو‌تیان که‌سو کاری لوت ده‌رکه‌ن له ئاوا‌ییه‌که‌تان، چونکه نه‌وان له‌و کاره بی ناموسیه‌ی ئیوه زۆر نا‌په‌ه‌تن، چه‌زیان له داوین پاکیه له‌م ولاته‌ی ئیمه‌دا جی‌یان نابیته‌وه، ویستیان که‌سو کاری لوت پیغمبه‌ر (سه‌لامی خوای لی بی‌ت) وه‌ده‌رنین، خوای گوره‌ش قهری کردن هه‌ر خوانه‌ناسیکی تریش وه‌ک نه‌وانه سه‌رپیچی فه‌رمانی خودا بکات وه‌ک نه‌وانی به‌سه‌ردیت، ﴿فَأَنْجَيْنَاهُ وَأَهْلَهُ إِلَّا امْرَأَتَهُ قَدَّرْنَاهَا مِنَ الْغَابِرِينَ﴾ واته: خوئی و که‌سو کاریمان پزگار کرد ته‌نها ژنه‌که‌ی نه‌بی‌ت که له‌گه‌ل هۆزه‌که‌ی له‌ناو چوون، چونکه ژنه‌که‌ی یارمه‌تیده‌رو پشتگیری که‌ری نه‌وانه بوو، خوای نه‌ده‌ناسی و گو‌پرایه‌لی نه‌وانه بوو، هۆزه‌که‌ی ئاگادارکرد که بین بۆ لای میوانه‌کانی پیغمبه‌ر لوت (سه‌لامی خوای لی بی‌ت) له‌به‌ر پیزو خاتری پیغمبه‌ر لوت بووه (سه‌لامی خوای لی بی‌ت) توشی خراپه نه‌بووه نه‌وه‌ک له‌به‌ر خاتری خوئی، خوای گوره ده‌فه‌رموویت: ﴿وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا﴾ واته: بارانیکی نه‌مان باران، زۆر ترسناک و په‌ق و توند وه‌ک به‌رد خودای مه‌زن باراندی

به سهر نه و ناهه قیکارو دور له خودایانه بویه خودا فه رموویه تی: ﴿فَسَاءَ مَطَرُ الْمُنْذَرِينَ﴾ واته: جا چ خراب بوو بارانی ترسیئراوان. چونکه خودای مه زن پیغه مبهری بو ناردن ناگاداری کردنه وه و داوای لیکردن که واز له بی نامووسی بیئنو هه پره شهی خودای پی گه یاندن، به لام نه وانه هه دژایه تی لوت پیغه مبهریان کرد (سه لامی خوای لی بیت) و پروایان پی نه کرد، ده یانویست شار به ده ری بکه ن.

﴿قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلَامٌ عَلَىٰ عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَىٰ﴾ ۱۸۰ ﴿أَمَّنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ دَاثِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُنْبِتُوا شَجَرَهَا ۚ إِنَّهُ مَعَ اللَّهِ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُونَ﴾ ۱۸۱

فه رمان دان به سوپاس کردنی خودا و درود ناردن بو پیغه مبه رمانی (سه لامی خوای لی بیت)

خوای گه وره ده فه رموویت: ﴿قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلَامٌ عَلَىٰ عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَىٰ﴾ خوای گه وره فه رمان ده کات به پیغه مبه ره که ی موحه مه د (صلی الله علیه و آله) که بیژیت: سوپاس بو خودا له سهر نه و به هرانه ی که داویه تی به عه بده کانی، نه وه نده زۆرن له ژماره نایه ن و باس نا کریت، وه سوپاس بو نه و خودایه که هه رچی وه سفو ستایش بکریت هه ر که مه و زۆر مه زنه خاوه نی ناوه پیروژه کانه، وه فه رمانیشی به پیغه مبه ر (صلی الله علیه و آله) کردوه که درود په وانه بکات بو هه موو پیغه مبه ره به پرزو هه لبرژدر اوه کانی (سه لامی خوایان لی بیت) عه بدوپه حمانی کوپی زهیدی کوپی نه سه له و که سانی تریش گوئیان: مه به ست به عه بده هه لبرژدره کانی پیغه مبه رانه (سه لامی خوایان لی بیت) وه ک نه م نایه ته که خوای گه وره ده فه رموویت: ﴿سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ﴾ ۱۸۰ ﴿وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ﴾ ۱۸۱ ﴿وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ

الْعَالَمِينَ﴾ ۱، سه وری (الثوری) و سودی ده لئین مه به ست پی: هاوه له کانی پیغه مبه ره (صلی الله علیه و آله) په زای خودا له هه موو نه وانیش بیت- وه هه ر به م شیوه یه ریوایه ت کراوه له ئیبنو عه باسیشه وه. هیچ دژایه تیه ک له نیوان نه م دوو پایه دا نیه، چونکه نه گه ر هاوه له کانی پیغه مبه ر (صلی الله علیه و آله) له عه بده هه لبرژدره کانی بن، چاکترو باشتو پیغه مبه ران به ری ده که ون و شایسته ترن. خوای گه وره ده فه رموویت:

﴿إِنَّ اللَّهَ خَيْرٌ أَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ ۲ نه مه هه ره شه یه کی تونده له و که سانه ی که شه ریک بو خودا داده نیئو وه ک نه و ده پیه رستن. واته: ناخو خودا چاکتره یان نه وه ی ده یکه نه شه ریکی؟

۱ الصافات (۱۸۰-۱۸۲).

چهند به لگه يهك له سهر يه كتا په رستي (التوحيد) خودا

پاشان خواي گوره پووني دهكاته وه كه هر وهدی مينه رو پوزی دهر و کار به دهسته و که سیکی تر نیه غیری خوی، بویه ده فهرموویت: ﴿أَمَّنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ نایا زاتیک که ناسمانه کان و زهوی دروست کردوه، واته: نه و ناسمانانه ی به و شیوه یه له و به رزیه وه دروست کردوه که پره له نه ستیره ی پووناك و پرشنگدار که سوړ دهخون له و شویانه ی که بویان دیاری کراوه دین و دهچن، زه مینیشی دروست کردوه به و تهخته و به رزی و نرمی و توکمه ییه، له کیویکی زور و دهشتی فراوان و دولی قول و بیابان و چوله وانی دوايي نه هاتو پیکهاتوه، که پره له دارو درهخت و به روبووم و دانه ویله و کشتو کال. نه و همو دهریاو گیاندارو جان وهرهش هریه که له جوریک و له پهنگیک و له شکلیک. وه ده فهرموویت: ﴿وَأَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً﴾ واته: له ناسمانه وه بارانی باراندوه، به هوی نه و بارانه وه پوزی به نده کانی داوه، ﴿فَأَنْبَتْنَا بِهِ حَبَاقٍ﴾ واته: باخچه ی زوریشی تیدا پوواندوه، ﴿ذَاتَ بَهْجَةٍ﴾ که شیوازیکی جوان و دلگیریان هیه، ﴿مَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُنبِتُوا شَجَرَهَا﴾ واته: که نئوه نه تانده توانی دار ودرهخت و به روبوومی نه و زهویه سهوز بکن و که لکی لی وهر بگرن، به لکو خودای خاوهن ده سه لات و و دیهینه رو بزوی دهر هر خوی کردوویه تی غیری نه و که س ناتوانی بیگات، وهك بت و نه و شتانه ی کردووتانن به هاوه لی خوداو دهیان په رستن، نه و موشریکانه خوشیان چاک ده زانن و دانی پیدا دهنن. وهك خواي گورهش له چهند نایه تی تردا فهرموویه تی: ﴿وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ﴾،^۱ واته: وه نه گهر پرسپاریان لی بکهین کی دروستی کردون بیگومان ده لین خوا. وه ده فهرموویت: ﴿وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُولُنَّ اللَّهُ﴾،^۲ واته: وه نه گهر پرسپاریان لی بکهین کی له ناسمانه وه باران ده بارینن نه نجا به و بارانه زهوی مردوی زیندو کرده وه بیگومان ده لین خوا. واته: نه وانه دانی پیدا دهنن که و دیهینه ری همو نه مانه همو ته نها خودا خویه تی و شریکی نیه، که چی له گهل نه ویشدا شتی تر ده په رستن و چاکیش ده زانن که نه وانه هیچیان به هست نیه و ناتوانن ژیان و پوزی به که س بدهن. به لکو نه و که سه ی که شایه نی په رستنه خودایه هر نه و وهدی مينه رو پوزی دهره. بویه خواي گوره فهرموویه تی: ﴿أَلَمْ يَخْلُقْ اللَّهُ مَعَ اللَّهِ﴾ نایا په رستراویکی تر له گهل خودا هیه؟ نه خیر که سیکی تر

^۱ زخرف (۸۷).

^۲ العنكبوت (۶۳).

غەیری خودا بۆ پەرستەن ناشیئ، وهك بۆتان دەرگەوت، وه هەموو خاوەن عەقلىك دان بەو پراستیە
 دادەنى و گومانى نیه که خوا وەدیھێنەر و پۆزى دەرە. پاشان دەرەرموویئ: ﴿بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعِدُونَ﴾
 واتە: ئەوانەى شەرىك بۆ خودا دادەنن کۆمەلێكى لە هەق لادەرن.

﴿أَمْنَ جَعَلَ الْأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَالَهَا أَنْهَارًا وَجَعَلَ لَهَا رَوَاسِيَ وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا أَلَيْسَ لَنَا مَعَ
 اللَّهِ بَلٌّ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾^(۱۱)

خوای گەرە دەرەرموویئ: ﴿أَمْنَ جَعَلَ الْأَرْضَ قَرَارًا﴾ واتە: ئەو خودایەى که زەوى کردووە بە
 شوینی حەسانەووە که ناکشێ و لەرزە ناکات و بە خەلکە کە یەووە ناجوێ، چونکە گەر وابوایە ژیان
 بە سەر یەووە تال و ناخۆش دەبوو، بەلکو بە دلوفانی و پۆزى خۆی لە بەندەکانى وهك فەرشیکی پراخوای
 لێ کردووە لەرزە لەرزە جموجۆل ناکات وهك خوای گەرە لە ئایەتێکی تردا دەرەرموویئ: ﴿اللَّهُ الَّذِي
 جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ قَرَارًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً﴾^۱، واتە: خوا زاتیکە که زەوى بۆ کردوونەتە نیشتەجێ
 (ئارامگا) وە ئاسمانیشی بۆ کردوون بە سەریان. ﴿وَجَعَلَ خِلَالَهَا أَنْهَارًا﴾ واتە: جۆرباری شیرین و
 زەلایی لەناو زەویدا هەلقولاندووە و بە ناویدا دەپوات هەندیکیان گەرە و هەندیکى تری بچوک بەرە و
 پۆژەلات و پۆژئاوا و باکوور و باشوور دەچن، بەپێی پێویستی عەبدەکانى لەو ولات و هەریمانەدا –
 پەرش و بلاوی کردوون لە هەموو بەشەکانى زەویدا – پۆویان دەدات. ﴿وَجَعَلَ لَهَا رَوَاسِيَ﴾ واتە:
 کێوی گەرە و بەرزى دروست کردووە وهك مێخ چوو بەناو زەمێندا تا بوەستى و جوله جۆل نەکات و
 نەپوات، ﴿وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا﴾ واتە: لە نێوان ئەو دوو دەریایەدا که یەکیکیان شیرینە و
 ئەوى تریان تفت و تالە بەریەستى داناوە، که ناھێلێ تیکەلایى یەکترى ببن، مەتا بەهۆی یەکتریەووە،
 پیس و خراپ ببن و تامیان بگۆرێت، ئەوێش لە کارزانی خودای مەزنە که هەردوو دەریاکە وهك خۆیان
 بمێننەووە و سیفاتى خۆیان لە دەست نەدەن، چونکە ئەو دەریانەى که ئاویان شیرینە ئاوی ئەو
 پووبارانە یە که بە ناو زەویدا تێدەپەزن و دەچن خەلکی دەیخۆنەووە و شیرینە و بەکارى دینن بۆ
 ئاودێرانى دارودرەخت و کشتوکال و مەرپو مالات و گیانلەبەرەکانى تریش لێی دەخۆنەووە. دەریا تفت و
 تالەکانیش – خویاویەکانیش – ئەو دەریایانە یە که دەورى دونیای داوہ لە هەموو لایە کەووە، خودای
 مەزن وای وەدى هێناوە که ئاوەکەى تفت و تال بێت، مەتا بەهۆی ئەو دەریا گەورانەووە که شو و هەوای
 سەر زەمین پیس نەبێت بە بۆنەکەى وهك خوای گەرە دەرەرموویەتى: ﴿وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ هَذَا

عَذَّبُ فَرَأَتْ وَهَذَا مِلْحُ أُجَاجٍ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَحِجْرًا مَحْجُورًا^۱، واته: نهو (زاته) زاتیکه دور دهریا (ناوی) بهرله کردو له پال یه کدا نه میان شیرین و سازگاره (ناوی پوویارو کانیاوه) نهوی تریان زود سوپرو تال و تفته (ناوی دهریاکانه) وه له نیوان نهو دوو (ناو) هدا بهر بهستیکی داناوه و بهرگریکه ریکی نهستور (تا نهو دوو ناوه تیکه له بهیهک نه بن. بویه لیږه دا خوی گوره فهرموویه تی: ﴿أَوَلَمْ مَعَ اللَّهِ﴾؟ واته: ناخو هیچ خودایه کی تر له گه له خودادا مهیه بتوانی نه مه بکات، یا بهرستریت؟ نه خیر، که سی ناتوانی و که سیش شایه نی بهرستن نیه غهیری خودا. نه م دوو قسه یه هردوویان پاستن و له یهک جیانا کریته وه. ﴿بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ واته: زودیه ی خه لکی نازانن بویه غهیری خودا ده بهرستن. ﴿أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُ لَكُم خُلَفَاءَ الْأَرْضِ﴾^۲ أَوَلَمْ مَعَ اللَّهِ قَلِيلًا مَا

نَذْكُرُونَ ﴿٦٢﴾

خوی گه وره ناگادارمان ده کاته وه که هاوار هر له و ده کریت له کاتی تهنگانه داو په نا هر به نهو ده بریت له کاتی کاره سات و لی قه وماندا، وهک فهرموویه تی: ﴿وَإِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَنْ تَدْعُونَ إِلَّا إِيَّاهُ﴾^۳، واته: وه کاتی له دهریادا تووشی به لاو زیان بین هه موو نهو (بهرستراوانه) ی هاواریان لی ده که ن ون دهن بیجگه له خوا. وه فهرموویه تی: ﴿ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فَلِإِيَّاهِ تَجَشَّرُونَ﴾^۴، واته: پاشان کاتی دووچاری زیان و ناپه حه تیهک بین نه وه په ناو هاوار هر بق لای نهو دهن. هر بهو شیوه یهش لیږه دا فهرموویه تی: ﴿أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ﴾ واته: نهو که سه کییه لیقه و ماو په نا بق کهس نابات غهیری نهو، نهو که سه کییه که زهره رو زیان و نیشو نازار لانا بات غهیری نهو، بیگومان هر خوی گه وره. نیمامی نه حمه د پیوایه تی کردوه له پیوایی به لهوجه یه وه (بله جیم) ده لی: نهی پیغه مبهری خودا، هاوار له کی ده که ی؟ فهرمووی: (تهنها له خودا ده پاپریمه وه، نهو خودایه ی که تووشی نازار ناپه حه تی بووی که لی پاپریمه وه، نهو نازارو ناپه حه تیه ی له سره لابر دووی، نهو خودایه ی نه گه ر پیگات ون کرد له زهویه کی چول و بیاباندا، پاپریمه وه وه لامت ده داته وه، نهو خودایه ی که تووشی قات و قری بوویت، لی پاپریمه وه پوه کت بق ده پوینیت) پیاو که کوتی: گوتم: ناموزگاریه کم بکه، فهرمووی: (قسه - جوین - به هیچ که سیك مه لی، له چاکه کردن مه وهسته نه گه ر

^۱ الفرقان (۵۳).

^۲ الاسراء (۶۷).

^۳ النحل (۵۳).

زەردەخەنەيەكەش بىت كاتى كە گەيشتى بە برايهكى موسلمانن، يان: ئەگەر خالى كىردنى سەلتە ئاۋەكەت بىت لە سەلتى كەسىك كە پىۋىستى بە ئاۋە، پۇشاكەكەت ھەتا نىۋەى لاقت شۇپكەرەۋە خۇ ئەگەر نەت تۈانى با تا پاژنەكانت شۇپى كەيتەۋە، نەكەى پۇشاكەكەت شۇپكەيتەۋە چۈنكە شۇپكەرنەۋەى پۇشاك لە فىزو خۇبەزل زانىنەۋەيە، بىگومان خودا خۇشى نايە لە خۇبەزلزان.^۱

بەسەرھاتى مۇجاھىدىك - تىكۇشەرىك - لە رېى خوادا

ئىبنو عەساكىر باسى كىردۈۋە لە تەرجومەى (في الترجمة) فاتىمەى كچى ھەسەنەۋە دايكى ئەھمەدى عىجلىيەۋە (العجليه) دەلى: پۇژىك خوانەناسان موسلمانانىان راونا - شكاند - لە غەزايەكدا ولاغىكى ئەسپ يان ماين - چاك كە خاۋەنەكەى زۇر لىى رازى بوو، كە پىاۋىكى دەۋلەمەندو چاك بوو، كوتى: بە ولاخەكەى چىت بەسەر ھاتوۋە - لى قەۋمانە - ؟ ھاۋار بۇ تۇ! من تۇم بۇ پۇژىكى ئاۋەھا ئامادە كىردۈۋە. ولاخەكە خۇراكىكى . ئالىكىكى - كەم پى دەدا؟ پىاۋەكە وتى: پەيمانن دەدەمى لەم پۇژە بە دواۋە ئالىكت پى نادەم لە لاي خۇمەۋە نەبىت، ولاخەكە پۇششتو ولاخەكەى پىزگار كىرد، ئەۋ پىاۋە لە پاش ئەۋە ئالىكى نەدەدا بە ولاخەكەى لە لاي خۇيەۋە نەبىت، دەنگو باسى ئەم پىاۋە لەناۋ خەلكدا بىلۋىۋەۋە، خەلكى دەچۈن بۇ لاي ھەتا گۈيىستى ئەۋ قسانەى بن، ئەۋ ھەۋالە گەيشتە پۇمەكان، كوتيان: ولاتى پىاۋى ئاۋى تىدابت ھەرگىز داگىر ناكىت، وىستى بە فىل لەناۋ ولاتەكەى خۇيدا بىگىتو بە دىلى بىبات، پىاۋىكى ھەلگەپاۋە لە دىنى - المرتد - ناردە لاي، كاتىك كە پىاۋەكە چۈۋە لاي، خۇى وا نىشان دا كە موسلمان بوۋەتەۋە بىرپارى داۋە كە چاكە بكات لەگەل موسلمانانۋ گەلەكەى، ھەتا ۋى كىرد لە خۇى بوۋە جىى متمانەى پاشان پۇژىك دەرجۈن لە كەنارى دەريايەكدا دەگەپان، پىاۋە ھەلگەپاۋەكە - المرتد - لەگەل پىاۋىكى تردا لە پىگاي پاشاى پۇمەۋە ئاگادار كىرپو پىك كەوتىۋون كە ھاۋكارى يەكتى بكن، بە دىلى بىگىن، كاتىك كە دەۋرى پىاۋەكەيان داۋ وىستيان بىگىن، چاۋى بەرەۋ ئاسمان بەرز كىردەۋەۋە كوتى: ئەى خودايە ئەمانە خۇيان وا نىشان دا كە خاۋەن باۋەپن فىلىان لى كىردم، تۇ ئەدەم بە گىياندا مەيلى خۇتە چىان بەسەر دىنى، كوتى: جانەۋەرىك - دىندەيەك - ھاتو ھەردوۋ پىاۋەكەى كىرت - برد - ، پىاۋ چاكەكەيش بە سەلامەتى گەپايەۋە.^۲

^۱ أحمد (۶۴/۵)، فرموده‌یه‌کی سەحیحە.

^۲ تاریخ دمشق المخطوط (۴۸۹/۱۹).

باسی جی نشینی له م سهر زهمینه

خوای گه وره ده فهرموویت: ﴿وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ﴾ واته: ده تانکاته جینشین له م سهر زهمینه گه ل دوی گه ل و ده سته دوی ده سته جیی پیشینه کانی خوتان ده گرنه وه وه ک فهرموویه تی: ﴿إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَسْتَخْلَفَ مِنْ بَعْدِكُمْ مَا يَشَاءُ كَمَا أَنْشَأَكُمْ مِنْ ذُرِّيَةِ قَوْمٍ آخَرِينَ﴾^۱ واته: نه گه ر بیهویت له ناوتان ده بات و کیی بویت دوی ئیوه ده یکاته جینشین (ئیوه) وه ک چون ئیوه ی له نه وه ی کومه لئکی تر به دی هینا. وه فهرموویه تی: ﴿وَهُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ﴾^۲ واته: وه خوا نه و زاته یه که ئیوه ی کردوه به جینشینانی زهوی (کومه ل له دوی کومه ل دین) چند پله هه ندیکتانی به رزکردوه ته وه به سهر هه ندیک ترتاندا. وه فهرموویه تی: ﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً﴾^۳ واته: (بیریان بیته وه) کاتی په روه ردگاری تو به فریشته کانی وت به پاستی من جینشینیک دروست ده که م له سهر زهوی. واته: کومه لی جیی کومه لئکی تر ده گریته وه، نه م نایه ته ش که ده فهرموویت: ﴿وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ﴾ واته: گه ل دوی گه ل و نه وه دوی نه وه و کومه ل دوی کومه ل، خو نه گه ر خودا مه یلی لی بووایه هه مووی له یه ک کاتدا دروست ده کرد وه ک چون ناده می دروست کرد (سه لامی خوای لی بیت) نه ی ده کردنه نه وه ی یه کترو به دوی یه کدا بین، خو نه گه ر مه یلیشی لی بووایه هه موویانی یه ک له دوی یه ک وه دی ده هینا و گیانیشی نه ده کیشان به یه که وه نه بیت، واته هه موویانی پیکه وه گیان ده کیشا، نه و کاته دنیا یان له سهر ته نگ ده بوو پوزیان زور به زه حمت وه ده ست ده هینا و نازاری یه کتریان نه داو یه کتریان تووشی زیان ده کرد، به لام خوای گه وره به کلزانی و بریارو ده سه لاتی خو ی وای بریاردا که له یه ک گیان دروستیان بکات پاشان به و شیوه یه زوریان بکات و بلاویان بکاته وه به سهر زه میندا، کومه ل کومه ل و تیره و گه ل گه ل هه ریه که و له شوینیکدا به دوی یه کدا، هه تا نه و کاته ی که ماوه ته واو ده بیت و هه موو گیانی ده کیشریت و سهر زه مین چول ده بیت، وه ک چون خوا خو ی بریاری داوه و نه و کاته ی دیاری کردوه، پاشان پوژی قیامت دیت، هه موو که سیك پاداشتی کرداری خو ی وهرده گریت له و کاته دا، بویه خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿أَمَنْ يُحِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ

^۱ الانعام (۱۳۳).^۲ الانعام (۱۶۵).^۳ البقرة (۳۰).

وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ أُولَئِكَ مَعَ اللَّهِ ۖ وَاتِهِ: ئاخو خودايه کی تر هه يه له گه ل خوادا ئه م ده سه لاتي هه بيټ؟ يان وهك خوا بپه رستريت؟ چاكيش زانراوه كه هه ر خودا ده تواني ئه و كاره بكات كه سي له گه ل نيه شه ريكي بيټ، ﴿قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ﴾ ۖ واته: ئه مانه كه م پهنه وهرده گرن كاتي كه پيئمووني ده كرښ بۆ سه ره قو پيگاي پاست.

﴿أَمَّنْ يَهْدِيكُمْ فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَنْ يُرْسِلُ الرِّيحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ ۖ أُولَئِكَ مَعَ اللَّهِ تَعَالَى

اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٣﴾

خوای گه وره ده فه رموويت: ﴿أَمَّنْ يَهْدِيكُمْ فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ﴾ ۖ واته: يان ئه و كه سي چاكتره كه له تاريكي وشكايي و ده ريا له پي شاره زاتان ده كات به هوي ئه و هه موو نيشانانه وه كه له ئاسمانه كان و زه ميندا دروستي كردوو وهك له ئايه تي ترده فه رموويه تي: ﴿وَعَلَّمَكُمُ النَّجْمَ وَبِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ﴾ ۖ واته: هه روه ها نيشانه ي زوري داناو وه به ئه ستيره ش خه لكي پي ده رده گن (له شه ودا). وه فه رموويه تي: ﴿وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا بِهَا فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ﴾ ۖ واته: وه هه ر خوايه كه ئه ستيره ي داناو بۆتان بۆ نه وه ي پييان پي ده ركه ن له تاريكيه كان و شكاني و ده ريادا. وه لي ره دا ده فه رموويت: ﴿وَمَنْ يُرْسِلُ الرِّيحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ ۖ﴾ ۖ واته: هه ر نه وه ئه و بايانه په وانه ده كات كه هه وره كان به پي ده كات كه باراني پيويه و ده يباريني به سه ر به نده كانيدا كه وه خته له بي باراني و كه م ئاويدا تووشي ناپه حه تي و كه م ده رامه تي و برسيه تي و قات و قهي و بي هيوايي بين، ﴿رَحْمَتِهِ ۖ أُولَئِكَ مَعَ اللَّهِ تَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ ۖ واته: هيچ په رستراويكي تر له گه ل خودا هه يه؟ خودا زور له وه بلندينه كه شه ريكي بۆ داده نين.

﴿أَمَّنْ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَمَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أُولَئِكَ مَعَ اللَّهِ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِن كُنْتُمْ

صَادِقِينَ ﴿٦٤﴾

خوای گه وره ده فه رموويت: ﴿أَمَّنْ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَمَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أُولَئِكَ مَعَ اللَّهِ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ۖ واته: ئه و خودايه به ده سه لات و تواناي خوي ئه م بوونه وه ره ي وه دي هيناوه و هه ر خوشي له پاشه پوژدا له ناوي ده بات و تيكي ده دات وهك له ئايه تيكي ترده

^۱ النمل (۱۶).

^۲ الانعام (۹۷).

فهرموویه تی: ﴿إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ﴾ (۱۲) إِنَّهُ هُوَ يُبْدِي وَيُعِيدُ،^۱ واته: بیگومان هه لمت بردنی په روه رنده ت زور تونده و نه و هر خوی و هدی ده هیئی و دوباره شی ده کاته وه، وه فهرموویه تی: ﴿وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ﴾،^۲ واته: نه و (خوا) زاتی که به دی هیئی ده ست پیگردوه له پاشان (دوی مردنی) دوباره دروستی ده کاته وه نه م (دروست کردنه وهی دووه م) لای خوا ناسانتره. وه ده فهرموویت: ﴿وَمَنْ يَرْزُقْكَ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ﴾ واته: کی له ناسمان و زه مینه وه پوزیتان ده دات، به هوی باران بارینه وه پوه کتان بو ده پویتی و خیروبیری زه ویتان ده داتی، وه ک له چند نایه تی ترده فهرموویه تی: ﴿وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الرَّجْعِ﴾ (۱۱) وَالْأَرْضِ ذَاتِ الصَّعْرِ،^۳ واته: سویند به ناسمانی خاوه ن باران، وه به زه وی خاوه ن درزو قلیش، وه فهرموویه تی: ﴿يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا﴾،^۴ واته: (خوا) ده زانی چی ده چیتا به ناو زه ویداو چی ده رده چیت و چی دیته خواره وه له ناسمان و چی سه رده که ویت. خودای پاک و بیگه رد ناویکی پیروز له ناسمانه وه ده باریتی ده چیته ناو زه مین و به شیوهی کانی دیته ده ره وه و ده پوات به ناو زه میندا، پاشان به هوی نه و ناوه وه کشتو کال و به روبووم و گولی جوان و ناسک و هه مه پرهنگ ده پویتی، ﴿كُلُوا وَارْعَوْا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَبْصَارِ﴾،^۵ واته: (نه ی مروه کان) بخون و ناژه ل و مالاته کانیشان بله وه پینن به راستی له وه دا (که باسکرا) به لکه و نیشانه ی زور هه یه بو نه وانه ی خاوه نی ژیرین. بویه فهرموویه تی: ﴿أُولَئِكَ مَعَ اللَّهِ﴾ نایا په رستراویکی تر له که ل خودا ده په رستن ﴿قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ﴾ واته: به لکه کانتان بینن نیشانی دن نه گه ر وا ده زانن قسه که تان راسته و غهیری خودا که سیکی تر هه یه هاواری لی بکه ن و بیپه رستن. وه ک فهرموویه تی: ﴿بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ واته: نه گه ر نیوه راست ده که ن. خودا خوی ناگاداره که هیچ به لکه و نیشانه یه کیان به ده سته وه نیه وه ک فهرموویه تی: ﴿وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ﴾،^۶ واته:

^۱ البروج (۱۲-۱۳).^۲ الروم (۲۷).^۳ الطارق (۱۱-۱۲).^۴ سبأ (۲).^۵ طه (۵۴).^۶ المؤمنون (۱۱۷).

هر که س بپرستی پەرستراویکی تر له گه ل خوادا که هیچ به لگه یه کی نه بیست له سهر نه و (پەرستنه) نه وه به راستی لپرسینه وهی ته نها لای پەرودر دگاریتی بیگومان کافران پزگار نابن.

﴿قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ﴾ ٦٥ ﴿بَلِ أَدْرَكَ عِلْمُهُمْ فِي

الْآخِرَةِ بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِنْهَا بَلْ هُمْ مِنْهَا عَمُونَ﴾ ٦٦

خوای گه وره ده فەرموویت: ﴿قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ﴾ واته: بلی که سانی که له ئاسمانه کان و زه ویدان غه یب نازانن. خوای گه وره فەرمان ده کات به پیغه مبه ره که ی موحه مه د (ﷺ) که بیژی به هه موو خه لکی و فیریان بکات که هه رچی له ئاسمانه کان و زه میندا هه یه، نازانن و ئاگاداری نه یینه کان نین، غه یری خودا، خوای گه وره فەرموویته: ﴿إِلَّا اللَّهُ﴾ نه م پرسته یه ئیستیسنای مونه تیعه (استثناء منقطع) خودا نه بی هیچ که سیك ئاگاداری نه یینه کان نیه، هه ر خوای ده زانی و شه ریکی نیه، وه ک فەرموویته: ﴿وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ﴾، واته: وه کیلی هه موو نه یینه کان هه ر لای خواجه که سی نایان زانیت بیجگه نه و (خوا). وه له ئایه تیکی تر دا فەرموویته: ﴿إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ ١ واته: به راستی ته نها لای خواجه زانیاری (کاتی هاتنی) پوژی دواپی وه هه ر خوا باران ده باریتی ته نها خوا ده زانی به وهی له مندالدانی (دایکان) دایه و هیچ که س نازانی سبه ینی چی ده کات وه هیچ که س نازانی له چ شوین و زه ویه کدا ده مریت به راستی خوا زانا و ئاگاداره. ئایهت له م باره وه زۆره، وه ده فەرموویت: ﴿وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ﴾ واته: نه وانه ی له ئاسمانه کان و زه میندان نازانن که ی پوژی قیامهت دیت و زیندوو ده کرینه وه، وه ک له ئایه تیکی تر دا فەرموویته: ﴿ثَقُلَتْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا تَأْتِيكُمُ إِلَّا بَغْثَةٌ﴾ ٢ واته: گرانه له سهر نه وانه ی که له ئاسمانه کان و زه میندان که بزانی و ئاگادار بن که ی دیت، له نا کاویک نه و پوژه دیت و پوتان تیده کات. پاشان خوای گه وره ده فەرموویت: ﴿بَلِ أَدْرَكَ عِلْمُهُمْ فِي الْآخِرَةِ﴾ واته: زانیاریان هه ر نه وه نده بر ده کات و ناتوانن کاته که ی بزانی، هه ندیکی تر له زانیان له م ئایه ته دا ﴿بَلِ أَدْرَكَ عِلْمُهُمْ﴾ واته: زانیاریان یه کسانه له و باره یه وه، وه ک له سه حیعی موسلیمدا هاتوو که پیغه مبه ری خودا - (ﷺ)

^١ الانعام (٥٩).

^٢ لقمان (٣٤).

^٣ الاعراف (١٨٧).

فهرمووی به جوبره نیل که پرسپاری لی کرد له باره ی پوژی قیامه ته وه (نه وه ی پرسپاری لی ده کریت
 شاره زاترنیه له وه ی که پرسپارده کات).^۱ واته: وه ک یه کی له بی ده سه لاتی ونه توانیدا، پرسپار که رو
 پرسپار لی کراو. ﴿بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِنْهَا﴾، نه و زه میره (الضمیر) ده گه ریته وه بو جنسه که که مه به ست
 پیی خوانه ناسه کانه. وه ک خوی گه وره فهرمووی ته: ﴿وَعَرِضْوا عَلَىٰ رَبِّكَ صَفًّا لَقَدْ جِئْتُمُونَا كَمَا خَلَقْنَاكُمْ
 أَوَّلَ مَرَّةٍ بَلْ زَعَمْتُمْ أَلَّنْ نَجْعَلَ لَكُمْ مَوْعِدًا﴾^۲ واته: وه هه موو (ناده می) له به رده م په روه ردگار تدا پیژ
 ده کرین سویند به خوا بیگومان هاتنه وه بو لامان هه ر به و شیوه یه ی که یه که م جار درو ستمان کردن
 به لام نیوه گومان تان وابو که نیمه کاتیک دانانیین بو (لیپرسینه وه) تان. واته خوانه ناسان له خو تان،
 وه لی ره شدا هه ر وای فهرموو، ﴿بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِنْهَا﴾ واته: نه وانه به گومان و دوو دلن له بوونی و له
 هاتنی و پرودانی، ﴿بَلْ هُمْ مِنْهَا عَمُونَ﴾ واته: زور بی ناگاو نه زانن له کویر خراپ ترن له باره ی هاتنی
 پوژی قیامه ته وه.

﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِذَا كُنَّا تُرَابًا وَءَابَاؤُنَا أَبْنَاءَ لَمْخْرَجُونَ﴾ (۶۷) ﴿لَقَدْ وَعَدْنَا هَذَا نَحْنُ وَءَابَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ إِن
 هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾ (۶۸) ﴿قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ﴾ (۶۹) ﴿وَلَا تَحْزَنْ
 عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُنْ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ﴾ (۷۰)

موشریکه کان هاتنی پوژی قیامه ت به درو دمرانن و وه لام دانه وه یان

خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِذَا كُنَّا تُرَابًا وَءَابَاؤُنَا أَبْنَاءَ لَمْخْرَجُونَ﴾ خوی
 گه وره باسی نه و موشریکانه ده کات که بره یان نیه به پوژی قیامه ت و زیندوو بوونه وه و نینکاری
 ده که ن و نیژن: چون نیمه کاتی بووین به خو ل و نیسکمان پزاو پوتورکا و ورد بوو جاریکی تر گیان
 ده کریت وه به لاشه ماندا. پاشان فهرمووی ته: ﴿لَقَدْ وَعَدْنَا هَذَا نَحْنُ وَءَابَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ﴾ واته: نه م به لینه
 به نیمه و بابو باپیرانی شمان دراوه له پیشه وه، هه ر قسه یه و ده بیبستین، و نازانین پاست بیت و نیژن:
 ﴿إِن هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾ نه مه ی که باس ده کریت که زیندوو ده کرینه وه له به سه رهاتی
 پیشینه کان ده کات. ﴿إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾ واته: که له کان له یه کتریان و هرگرتووه له و کتیبانه ی که له
 پیشینه کان یانه وه به ده ستیان گه یشته وه، هیچ بنه مایه کی پاستی نیه، خوی گه وره وه لامیان

^۱ مسلم (۳۶/۱).

^۲ الکف (۴۸).

دهداته وه که چون نه وانه وا بیرده که نه وه و برپوا به زیندوو بوونه وه ناکه ن دهفه رموویت: ﴿قُلْ﴾ بلی: نه ی موحه مه د (ﷺ) به و خوانه ناسانه: ﴿قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ﴾ واته: با برپون بگه پین به سهر زه میندا به چای خویان ببینن که چون خدای مه زن توله ی له و خوانه ناسانه ی پیش نه وان کردووه ته وه و ته فروتونای کردوون و له ناوی بردن و پیغه مبه ران و شوینکه وتووای له خاوه ن باوه پان له نیوان نه واندا پرگارو سهر به رز کرد، نه وانه هه موو به لگه ن له سهر راستی نه و په یامه ی که پیغه مبه ران (سه لامی خویان لی بیت) هیناویانه و چاکی نه و په یامه. پاشان خوی گه وره دلخوشی پیغه مبه ر (ﷺ) دهداته وه دهفه رموویت: ﴿وَلَا تَحْزَنَ عَلَيْهِمْ﴾ واته: به باوه پنه هینانی نه و موشریکه نه دلته نگ مه به، داخو که سهر یان بو هه لمه کیشه، ﴿وَلَا تَكُنْ فِي ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ﴾ واته: له و فیلانیه نه وان ده یکه ن و دژی نه و په یامه ده وه ستن که تو بوت هیناون دلته نگ مه به و خه فته مه خو، خدا پشتگیرو یلر مه تی ده ری ناینه که ته، سهری ده خات به سهر نه وانه دا که واز ناهینن و دزایه تی ده که ن.

﴿وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾ (۷۱) قُلْ عَسَىٰ أَن يَكُونَ رَدِفَ لَكُم بَعْضُ الَّذِي تَسْتَعْجِلُونَ ﴿۷۲﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ ﴿۷۳﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿۷۴﴾ وَمَا مِنْ غَائِبَةٍ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ ﴿۷۵﴾

خوی گه وره باسی موشریکه کان ده کات که هاتنی پوژی قیامت به درو ده زانن و برپویان وایه که هه رگیز پوو نادات نیژن نه گه ر نه و قسه یه راسته که ی دیته دی وه ک خوی گه وره دهفه رموویت: ﴿وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾ خوی گه وره یش وه لامیان دهداته وه دهفه رموویت: ﴿قُلْ﴾ نه ی موحه مه د (ﷺ) بیژه: ﴿عَسَىٰ أَن يَكُونَ رَدِفَ لَكُم بَعْضُ الَّذِي تَسْتَعْجِلُونَ﴾ واته: له وانه یه زور لیتنانه وه نزیک بوویته وه هه ندی له و سزایانه ی که داوی هاتنی ده که ن لابه په له. نیبنو عه باس ده لی: له وانه یه نه وه ی نیوه په له ی لی ده که ن زور نزیک بوویته وه یان زور نزیک بیت لیتنانه وه. ^۱ موجهیدو زه حاکو عه تای خوراسانی و قه تاده و سودیش هه ر وایان وگوتووه. ^۲ وه ک نه م نایه ته که خوی گه وره دهفه رموویت: ﴿وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هُوَ قُلْ عَسَىٰ أَن يَكُونَ قَرِيبًا﴾، ^۳ واته: وه ده لین نه وه که ی ده بیت بلی

^۱ الطبري (۴۹۲/۱۹).^۲ الطبري (۴۹۲/۱۹)، الدر المنثور (۳۷۵/۶).^۳ الاسراء (۵۱).

له وانه یه نهو (پوژده هاتنی) نزیك بیټ، وه ده فهرموویټ: ﴿يَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَئِنْ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ
 بِالْكَافِرِينَ﴾^۱، واته: به پهله له تو داوای (هیټانی) سزا ده کهن که به پاستی دوزخ ده وری کافرانی
 داوه. بویه نهو لامه - اللام - چووته سهر ﴿رَدِفَ لَكُمْ﴾ چونکه مانای (عَجَلَ لَكُمْ) زور نزیکه
 ده گه یه تیټ، وهك له موجهیده وه پیوایهت کراوه ﴿عَسَىٰ أَنْ يَكُونَ رَدِفَ لَكُمْ﴾ واته: له وانه یه زور
 لیټانه وه نزیك بیټ.^۲ پاشان خوای گوره ده فهرموویټ: ﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ﴾ واته: خوای تو
 چاکه ی زوره به سهر خه لکه وه نهو هه موو به هره زوره ی پژاندووه به سهریاندای که چی نهوان هه ر ناهه قی
 له خوایان ده کهن، ﴿وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ﴾ واته: شوکرانه بژیټی نهو هه موو چاکه یه ناکهن
 ژماره یه کی زور که میان نه بیټ. ﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ﴾ واته: خودا چون
 ناگاداری هه موو شته ناشکرا کراوه کانیا نه هه ربه و شیوه یه ناگاداری گشت شته شاراو هه کانیشیا نه. وهك
 له چهنه نایه تی تردا فهرموویټی: ﴿سَوَاءٌ مِنْكُمْ مَنْ أَسَرَ الْقَوْلَ وَمَنْ جَهَرَ بِهِ﴾^۳، واته: یه کسانه (بو
 خوا) نه وه تان به نهیټی قسه بکات وه نه وه تان به ناشکرا (قسه) بکات. وه فهرموویټی: ﴿يَعْلَمُ السِّرَّ
 وَأَخْفَى﴾^۴، واته: نه وه به پاستی نهو (خوا) نهیټی و له نهیټی شاراو هه تریش ده زانی. وه ده فهرموویټی:
 ﴿أَلَا حِينَ يَسْتَغْشُونَ ثِيَابَهُمْ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ﴾^۵، واته: بیدار بن کاتیك نه وانه خوایان
 داده پوشن به پوشاکه کانیا نه (خوا) ده زانی به وه ی ده یشارنه وه و نه وه ی ناشکرای ده کهن. پاشان
 خوای گوره باسی نه وه دهکات که ناگاداری هه موو نهیټیه کانی ناسمانه کان و زه مینه و له دیارو
 نادیاریش، نه وه ی که به نده کانی ناگاداری نین و نه یان بینیه، ده فهرموویټی: ﴿وَمَا مِنْ غَائِبَةٍ فِي السَّمَاءِ
 وَالْأَرْضِ﴾^۶ ئیبنو عباس ده لی: هیچ شتیك نیه له ناسمانه کان و زه میندا،^۱ ﴿أَلَا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ﴾ واته:
 هه موو له کتیبیکی پوونکه ره وه دا نووسراوه، نه م نایه ته وهك نهو نایه ته وایه که خوای گوره

^۱ العنكبوت (۵۴).^۲ الطبري (۴۹۲/۱۹).^۳ الرعد (۱۰).^۴ طه (۷).^۵ هود (۵).^۶ الطبري (۴۹۴/۱۹).

ده فہرموویت: ﴿أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾^۱، واتہ: نایا نازانی بہ راستی خودا دہ زانی بہ ہموو نہو شتانی لہ ناسمان و زہویدایہ بیگومان نہوہی باسکرا لہ کتیبی (لوح المحفوظ) دایہ بہ راستی نہم (زانباریہی باسکرا) بہ لای خواوہ ناسانہ.

﴿إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَقْضَىٰ عَلَىٰ بَنِي إِسْرَءِيلَ أَكْثَرَ الَّذِي هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾^{۷۶} وَإِنَّهُ لَهْدَىٰ وَرَحْمَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿۷۷﴾ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُم بِحُكْمِهِ، وَهُوَ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ ﴿۷۸﴾ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّكَ عَلَىٰ الْحَقِّ الْمُبِينِ ﴿۷۹﴾ إِنَّكَ لَا تَسْمِعُ الْمَوْتَىٰ وَلَا تَسْمِعُ الْقُتَمَّ الدُّعَاءَ إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ ﴿۸۰﴾ وَمَا أَنْتَ بِهَدَىٰ الْعَمَىٰ عَن ضَلَالَتِهِمْ إِنْ تَسْمِعُ إِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ ﴿۸۱﴾

قورنن باسی ناکوکی نیوان بہ نی نیسرائیل دہکات کہ خودا دادوہری دہکات لہ نیوانیاندا

خوای گہورہ باسی قورنانی پیروز دہکات و دہ فہرموویت: ﴿إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَقْضَىٰ عَلَىٰ بَنِي إِسْرَءِيلَ أَكْثَرَ الَّذِي هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ واتہ: نہم قورنانه لہ گہل نہوہشدا کہ پرہ لہ پینمایو و کتیبیکی پوونکہرہوہیہ و ہق و ناہق لہ یہکی جیادہکاتہوہ، باسی کیشہی نہوہی نیسرائیلش دہکات کہ مہلگری کتیبی نہوان و نینجیلن. ﴿أَكْثَرَ الَّذِي هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ و ہک مہرایان لہ سہر عیسا کہ زور ناکوکن لہ سہری و پای جیاوازیان مہیہ، جولہ کہ درویان مہلبہستووہ و گاوردہکان زیادہ پرہویان کردووہ لہ ریزلیگرتنیدا، قورنن بہ شیوہیہکی جوان و راست باسی عیسا دہکات کہ عہدیک بووہ لہ عہدہکانی خواو پیغہمہریکی بہ ریزی خوای گہورہیش بووہ (سہلامی خوای لہ سہر بیت) و ہک خوای گہورہ دہ فہرموویت: ﴿ذَلِكَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ قَوْلَ الْحَقِّ الَّذِي فِيهِ يَمْتَرُونَ﴾^۲، واتہ: نہوہ (کہ باسکرا) عیسای کوپی مہریہ مہ کہ وتہیہکی راستہ (دہربارہی عیسا) کہ نہوان (گاوردو جوولہ کہ کان) تنیدا دوو دلن. و ہ دہ فہرموویت: ﴿وَإِنَّهُ لَهْدَىٰ وَرَحْمَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ واتہ: پینیشاندہرہ بو دلن نہوانہی کہ بپوایان پیی مہیہ و پرہحمہ تیشہ بویان لہ گشت کاروباریکیاندا، پاشان فہرموویہ تی: ﴿إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ﴾ واتہ: پەرورندہی تو دادوہریان دہکات لہ پوژی قیامہ تدا، ﴿بِحُكْمِهِ وَهُوَ الْعَزِيزُ﴾ واتہ: بہ برپاری خوای مہر خوای خواوہن دہ سہلاتہ و لہ تولہ سہندندا، تولہی بہ زہبرہ ﴿الْعَلِيمُ﴾ زور چاک ناگاری کردارو گفتاری بہندہکانیہ تی.

^۱ الحج (۷۰).

^۲ مریم (۳۴).

فهرمان دان به خوشپاردن به خودا له گه یاندنی بانگه وازدا

خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ﴾ واته: تو خوت به خوا بسپیږه له هه موو نیشو کاریکتداو بانگه وازی په روه رنده ت به خه لکی بگه یه نه، ﴿إِنَّكَ عَلَى الْحَقِّ الْمُبِينِ﴾ واته: به راستی له سر هه قی ناشکرای، چونکه نه و که سه ی دزایه تیت ده کات له وانه ن که به دبه ختو عاقیبه ت شه ږن، خودا موری ناوه به سر دلایندا، باوه پناهینن نه گه هرچی به لگه یه بویان بیت، بویه خوای گه وره فهرمویه تی: ﴿إِنَّكَ لَا تَسْمِعُ الْمَوْتِ﴾ واته: تو ناتوانی به مردوی گورستان بیسیږنی، هر به و شیوه یه نه وانه ی که خودانه ناسن په رده له سر دلایانه و گویشیان که په و بی دینی داگیری کردوه، بویه خوای گه وره فهرمویه تی: ﴿وَلَا تَسْمِعُ الضَّمَّةَ الدُّعَاءَ إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ﴾ واته: وه تو ناتوانی کویران پزگار که یت له گومپاییه که یان ته نها نه وانه وه لامت ده دهنه وه که خاوه نی بیستنو بینینیکی به سوودو دل و دهرونیکی وشیارن و گهرنگه چی خوداو نه و په یامه بن که له سر زمانی پیغه مبه ران (سه لامی خویان لی بیت) بویان هاتوه.

﴿وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ﴾

هاتنه دهره وهی گیانه وهریک له ناو زه میندا (دابة الارض)

خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ﴾ واته: هر کاتیک به لینی نیمه هاته چی بو نه و خه لکه، له ناخر زه ماندا، گیانه وهریکیان له م زه مینه بو دهرده هیږن قسه یان له گه ده کات و نیژن: خه لکی باوه پیان به نیشانه کانی نیمه نه کردو به راستیان نه دهرانی، نه م گیانه وهره - ده عبايه - له کوتایی دنیا دا له زه وی دیته دهر کاتیک که خه لکی ده ست ده دهنه بی ناموسی و خراپه کاری و پشت ده که نه فرمانه کانی خوداو ده ستکاری ده که ن و ده یگوږن، هه ندیک نیژن: له مه که له زه مین دیته دهر، هه ندیکی تر نیژن: له مه که نایه ته دهر له شوینی له زه مین دیته دهر، وه که له مه و دوا به یارمه تی خوا به دریژی باسی ده که ین. که قسه له گه ل خه لکی ده کات له و باره یه وه، وه که نیبنو عه باسو حه سه نو قه تاده گوتوویانه، پیوایه تیش کراوه له عه لیه وه (په زای خوای لی بیت) که له گه لیان قسه ده کات، واته: وتووژیان له گه ل ده کات.^۱ له باره ی نه م گیانه وهره (الدابة) قسه و باس زوره چه ندیکی بتوانین به یارمه تی خوا باسی ده که ین. نیمامی نه حمده پیوایه تی کردوه له حوزه یفه ی کوپی نه سیدی غه فاریه وه ده لی: نیمه باسی پوژی قیامه تمن ده کرد پیغه مبه ری خوا (صلی الله علیه و آله) له ژوریکه وه -

ھۆدەيەكەۋە - ئاگاي ليمان بوو، فرموى: (قيامەت ھەلئاسىت - نايەت - ھەتا دە نىشانە دەبينن: ھەلاتنى خۆر لە خۆرئاۋاۋە، دوكلە - الدخان -، گيانەۋەرئىكە - الدخان -، دەرچوونى يەئجوج مەئجوج، ھاتنى - دابەزىنى - عىساي كوپى مەريەم (سەلامى خويان لى بىت)، دەجال، ۋە سى پۇچوونى زەمىنىش: پۇچوونىك لە خۆرئاۋاۋە، پۇچوونىك لە خۆرھەلاتەۋە، پۇچوونىكىش لە دورگى عەرەبەۋە - جزيرة العرب، ئاگرىكىش لە ناۋ يەمەندا (اليمن) سەر ھەلدەدا خەلكى پاپىچ دەكات، يان: كۆيان دەكاتەۋە، لەگەلئانە بۇ ھەر لايەك بېرۇن بە شەۋو بە پۇژ لىيان جيانابىتەۋە).^۱ ھەر بەم شىۋەيە موسلىم ۋە ھەلى سونەنەكان لە حوزەيفەۋە پىۋايەتيان كىردوۋە بە مەرفوعى (مرفوعاً) تىرمى دەلى: فرمودەيەكى چاك و راستە.^۲ موسلىمىش بە تەنھا پىۋايەتى كىردوۋە لە حوزەيفەۋە بە مەرفوعى.^۳ والله أعلم، فرمودەيەكى تر: موسلىمى كوپى حەججاج پىۋايەتى كىردوۋە لە عەبدوللاى كوپى عەرەۋە - عمرو - دەلى: فرمودەيەكىم لە پىغەمبەرى خواۋە (ﷺ) لەبەر كىردوۋە ھەرگىز لەبىرم ناچىتەۋە، بىستم لە پىغەمبەرى خواۋە (ﷺ) فرموى: (يەكەم نىشانەيەك كە دەرگەوت، واتە: لە نىشانەكانى پۇژى قيامەت ھەلاتنى خۆر لە خۆرئاۋاۋە، ۋە دەرگەوتنى گيانەۋەرەكەيە (الدابة) لە چىشتەنگادا (الضحى) كە دىتە ناۋ خەلكى، ھەر يەككىيان پىش ئەويان ھات، ئەۋى تىرشىيان بە دايدا دىت).^۴ موسلىم پىۋايەتى كىردوۋە لە سەحىھەكەيدا لە ئەبو ھورەيرەۋە (پەزاي خۋاى لى بىت) ئەۋىش لە پىغەمبەرى خواۋە (ﷺ) فرمويەتى: (لە شەش شت دەستپىشخەرى بكن و كارى چاكى تىدا بكن، ھەلاتنى خۆر لە خۆرئاۋاۋە، دوكلەكە - الدخان -، دەجال، دەعباكە (الدابة) مردنى خۇتان، ھاتنى پۇژى قيامەت) تەنھا موسلىم خۋى پىۋايەتى كىردوۋە.^۵ فرمودەيەكى تر: ئەبو داۋدى تەيالىسى (الطياليسى) پىۋايەتى كىردوۋە لە ئەبو ھورەيرەۋە (پەزاي خۋاى لى بىت) دەلى: پىغەمبەرى خوا (ﷺ) فرموى: (گيانەۋەرەكەى ناۋ زەمىن (دابة الارض) دىتەدەر، گاچۇنەكەى (عصا) موساۋ ئەنگوستىلەكەى (خاتم) سولەيمانى لەگەل دايە (سەلامى خويان لى بىت) بە گاچۇنەكە دەدا لە لوتى خوانەناس (الكافر) ۋە پوۋى خاۋەن باۋەپىش بە ئەنگوستىلەكە - بە خاتەمەكە - دەرەكەۋىت و ديارى دەدات، ھەتا خەلكى لەسەر سفرەى نان خوارىن خوان - كۆدەبنەۋە، خاۋەن باۋەپ لە خوانەناس

^۱ أحمد (۶/۴)، فرمودەيەكى سەحىھە.

^۲ مسلم (۲۲۲۵/۴)، ابو داود (۴۹۱/۴)، تحفة الأحوزي (۴۱۳/۶)، النسائي في الكبرى (۴۵۶/۶)، ابن ماجه (۱۳۴۱/۲).

^۳ مسلم (۲۲۲۷/۴).

^۴ مسلم (۲۲۶۰/۴).

^۵ مسلم (۲۲۶۷/۴).

جیاده کریته وه و دهناسریت).^۱ ئیبنو جورهیج ده لئ: له ئیبنو زویهیره وه (ابن زبیر) که باسی (وه سفی) گیانه وهره که ی کردوه گوتوویه تی: سه ری وهك سه ری گایه و (الثور) چاری وهك چاری به رازه و گوئی وهك گوئی فیه و شاخی وهك حیوانی کتویه و ملی وهك ملی نه عامه یه و سنگی وهك سنگی شیره و پرهنگی وهك پرهنگی پلنگه و که له که ی (خاصرة) وهك که له که ی پشیله یه و کلکی (دوگی) وهك کلکی به ران (کبش) وایه و لاقه کانیشی وهك لاقی و شتره، نیوانی هه ردوو جومگه یه کی (مُفصلین) دوانزه زیراعه، گۆچانه که ی موسا و خاتمه که ی سوله یمانی له گه لدا دهرده که ویت، هیج خاوه ن باوه پئی نامینئ مه گین خالیکی سپی دهنریت به نیو چاوانیدا به گاچۆده که ی موسا، نه و خاله ده گه پیت هه تا نیو چاوانی سپی ده کاته وه. وه هیج کافرئیکش (خوانه ناس) نامینئ مه گین خالیکی پهرش دهنریت به نیو چاوانیدا به خاتمه که ی سوله یمان، نه و خاله ده گه پیت هه تا هه موو نیو چاوانی پهرش ده کات، هه تا خه لکی کرین و فروش (مامه له) ده که ن له نیو بازاردا، کافر ئیژئی به موسلمان: نه مه به چه ند نه ی موسلمان، موسلمانیش چیژیت به کافر: نه مه به چه ند نه ی کافر؟ هه تا وای لی دیت خه لکی مالیک له سه ر سفره ی نان خواردن داده نیشن موسلمان و کافرئ تیا جیاده کریته وه (ده ناسریت) پاشان ده عباکه (دابة) پییان ئیژئی: فلانه که س مژده بیت تو خه لکی به هه شتی و نه ی فلانه که س تو خه لکی ناگری، بۆیه خودای مه زن فه رموویه تی: ﴿وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ﴾^۲ واته: هه ر کاتیک بریارمان دهرچوو بۆیان، گیانه وهریکیان له م زه مینه دا بۆ ده مینینه دهره وه که وتووژیان له گه ل ده کات و پییان ئیژئی: خه لکی له ناخی دلپانه وه برپایان به نیشانه کانی ئیمه نه ده کرد.

﴿وَيَوْمَ نَخْشُرُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا مِّمَّنْ يُكَذِّبُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ يُوزَعُونَ﴾^{۸۳} حَقَّ إِذَا جَاءُوا قَالَ أَكْذَبْتُمْ بِآيَاتِي وَلَمْ تُحِيطُوا بِهَا عِلْمًا أَمَّا ذَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ^{۸۴} وَوَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ بِمَا ظَلَمُوا فَهُمْ لَا يَنْطِقُونَ^{۸۵} أَلَمْ يَرَوْا أَنَّا جَعَلْنَا آلَ الْيَتْلِ لَيْسَ كُنُوزًا فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا إِنِّي فِي ذَلِكَ لِآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ^{۸۶}

کوکردنه وهی سته مکاران (زالمان) له پۆزی قیامه تدا

خوای گهره باسی پۆزی، قیامه ت، ده کات، کاتیک که سته مکاران نه وانه ی که برپایان نه بوو به نیشانه کانی خوداو پیغه مبه ره کانی (سه لامی خویان لی بیت) کو ده کرینه وه له به رده م خودای گهره دا پرسیاریان لی ده کریت له و کارانه ی که کردووینه له ژبانی دنیا دا، بۆ پرسوا کردن و داخ نان به دلپانداو

^۱ مسند الطیاسی (۲۳۴) نه م فه رموویده یه سه نه ده کانی لاوازه.

^۲ البغوي (۴۲۹/۳).

سوکاریه تی پیگردنیان، وهك خوی گوره فره موویه تی: ﴿وَيَوْمَ نَخْشُرُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا﴾ واته: له
 هه موو گرویهك (كومه لیک) له وانه ی که بیباوه پر بوون کوده کهینه وه، ﴿مَنْ يَكْذِبُ بِثَائِنَاتِنَا﴾ له وانه ی
 باوه پریان نه بوو به نیشانه کانی نیمه، وهك خوی گوره له ثایه تی تردا فره موویه تی: ﴿أَخْشُرُوا الَّذِينَ
 ظَلَمُوا وَأَزْوَاجَهُمْ﴾^۱ واته: (خوا به فریشته کان ده فره موویت) نه وانه ی سته میان کرد کویان بکه نه وه
 له گه ل هاورپیکانیان (هاویننه کانیان). وه فره موویه تی: ﴿وَإِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ﴾^۲ واته: وه ساتیک که
 هه موو گیانیك جوت کرایه وه (له گه ل لاشه دا). ﴿فَهُمْ يُوزَعُونَ﴾^۳ نیبنو عباس ده لی: راپیچ ده کرین.^۲
 عه بدولر هجمانی کوپی زهیدی کوپی نه سله م ده لی: به پی ده کرین.^۴ ﴿حَقَّ إِذَا جَاءُوا﴾ واته: هه کاتیک
 ده گه نه بهر باره گای خوداو ده وه ستینرین و پرسیاریان لی ده کریت، ﴿قَالَ أَكْذَبْتُمْ بِثَائِنَاتِنَا وَلَمْ تُحِيطُوا
 بِهَا عِلْمًا أَمَّاذَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ واته: ده فره موویت ثایا نیوه ثایه ته کانی منتان به درو ده زانی له کاتیکدا
 هیچ زانیاریه کتان ده رباره یا نه بوو یان نیوه چیتان ده کرد له دنیا دا. یانی پرسیاریان لی ده کریت له
 باره ی بیروباوه پرو کرداره کانیانه وه، کاتیک که له کومه لی به خته وهران نه بوون و ناکاری چاکیان
 نه بووه و نویژیشیان نه کردوه و خاوه ن بره ایش نه بوون، وهك خوی گوره فره موویه تی: ﴿فَلَا صَدَقَ وَلَا
 صَلَّى﴾^۵ وَلَكِنْ كَذَبَ وَتَوَلَّى واته: جا (کاف) نه بره ای هینا و نه نویژی کرد، به لکو ثاینی به درو
 ده زانی و پشتی تیده کرد. نه و کاته هیچ بره ییانوویه کیان به ده سته وه نامینی، هه موو تاوانه کان
 له سهریان که له که ده کات و کو ده بیته وه و قسه یان نامینی، وهك خوی گوره فره موویه تی: ﴿هَذَا يَوْمُ لَا
 يَنْطِقُونَ﴾^۶ وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ ﴿۳۱﴾ وَيَلْ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ﴾^۱ واته: نه مرپو پوژیکه (بیباوه پان) ناتوانن
 قسه ی تیدا بکه ن، وه مؤله ت نادرین که بره ییانو بهیننه وه، وای بو بیباوه پان له و پوژده دا. هه بره ی
 لیرده دا خوی گوره فره موویه تی: ﴿وَوَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ بِمَا ظَلَمُوا فَهُمْ لَا يَنْطِقُونَ﴾ واته: وه بریاری

^۱ الصافات (۲۲).^۲ التکویر (۷).^۳ الطبری (۵۰۱/۱۹).^۴ الطبری (۴۳۸/۱۹).^۵ القيامة (۳۲-۳۱).^۶ المرسلات (۳۷-۳۵).

(سزادانیان) به سەرا دەسەپی بە ھۆی ستەمکاریانە وە ئینجا ئەوان هیچ قسە ناکەن. یانی دەمکوت کراون و هیچ وەلامیکیان پێ نەبوو، چونکە ئەوانە لە ژبانی دنیادا ستەمکاریبون و ناھەقیشیان لە خۆیان کرد، گەپێترانە وە بۆ لای ئەو خودایەکی کە ئاگای لە دیارو نادیارەکانە و ھەرگیز هیچی لێ ون نابێت. پاشان خودای گەورە ئاگادارمان دەکاتە وە لەسەر توانا و دەسەلات و مەزنی خۆی کە پێویستە مەموو کاتی فرمانەکانی بەجێ بهێنرێت و بپەرسرێت و خەلکی شوێنی ئەوپەیا مە بکەوێ کە پەوانەیی کردووە بۆ پێغەمبەرەکانی، ھەر ئەوە ھەق و لێی لانە دەن وەك فەرموویەتی: ﴿الْمَرِیْرُوْا اَنَا جَعَلْنَا الْیَلَّ لَیْسَکُنُوْا فِیْهِ﴾ واتە: ئایا ئەوانە نەیان دیوووە کە شەومان وای لێکردووە کە لە تاریکیەکیدا پشوبدەن و دانیشن و دلایان ئارام بگرێت لەو ماندوووبون و ناپەحەتی پۆژە کە تووشیان بوووە و بەسێنەووە ماندوویمان دەربجێت، ﴿وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا﴾ واتە: پۆژیشمان وای لێکردووە کە پووناکە و پرشەیی لێوە دێ بۆ ئەوەی کارو فرمانی تێدا بکەن و بژێوی خۆیانی تیا پەیدا بکەن و ھاتوچۆ بکەن بۆ بازرگانی و ھەر شتێکی تر لە پێویستیەکانی ژبانیان، ﴿إِنَّ فِیْ ذَٰلِكَ لَآیَاتٍ لِّقَوْمٍ یُّؤْمِنُوْنَ﴾ واتە: لەمەشدا بەلگە زۆرین بۆ ئەوانەیی کە باوەڕ دینن.

﴿وَيَوْمَ یُنْفَخُ فِی الصُّوْرِ فَفَزِعَ مَنْ فِی السَّمٰوٰتِ وَمَنْ فِی الْاَرْضِ اِلَّا مَنْ شَآءَ اللّٰهُ وَکُلُّ اٰتُوْهُ دٰخِرٍۭیْنَ ﴿۸۷﴾ وَتَرٰی الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدًا وَّهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ صُنِعَ اللّٰهُ الَّذِیْ اَنْقَضَ کُلَّ شَیْءٍ اِنَّهٗ خَبِیْرٌۢ بِمَا تَفْعَلُوْنَ ﴿۸۸﴾ مَنْ جَآءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهٗ خَیْرٌۢ مِّنْهَا وَهُمْ مِّنْ فَرَجٍۭ یَّوْمَیْذٍ ؕ اٰمِنُوْنَ ﴿۸۹﴾ وَمَنْ جَآءَ بِالسَّیِّئَةِ فَکُبَّتْ وُجُوْهُهُمْ فِی النَّارِ هَلْ تُجْزَوْنَ اِلَّا مَا کُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿۹۰﴾﴾

کارەساتە گرانی پۆژی قیامەت و پاداشتی چاکە و خراپە تییدا

خوای گەورە دەفەرموویت: ﴿وَيَوْمَ یُنْفَخُ فِی الصُّوْرِ فَفَزِعَ مَنْ فِی السَّمٰوٰتِ وَمَنْ فِی الْاَرْضِ﴾ خوای گەورە باسی ناپەحەتی و سامناکی پۆژی قیامەت دەکات، ئەو پۆژەیی کە فو دەکرێت بە کەڵەشاخدا جا ھەرچی کەس لە ئاسمانەکان و زەویدایە دەترسێت و پادەچلەکی (مەموو دەمرن)، وەك لە فەرموودەیی سەحیحدا ھاتووە: (کەڵەشاخیکە (قرن) فوی پیا دەکرێت) وە لە فەرموودەکی سوپا (الصُّوْر) ھاتووە: بە فرمانی خودای مەزن ئیسرافیل فو دەکات بە کەڵەشاخدا، یەكەم جار کە فوی پێدا دەکات، فو ترسناکەکیە درێژی دەکاتە وە، ئەمەیش لە کۆتایی (ناخەری) تەمەنی دنیا، کاتی کە قیامەت ھەڵدەسێت و دێت بەسەر خراپترین کەسدا لە زیندوووەکان، ھەر کەسێک لە ئاسمانەکان و زەمیندایە ترسیان لێ دەنیشێت، ﴿اِلَّا مَنْ شَآءَ اللّٰهُ﴾ واتە: مەگین کەسێک خودا مەیلی لێ بێت، کە

نه وانه ش شه هیدانن بیگومان نه وانه زیندوون له لای په روه رنده یان بژیویان هه یه. نیمامی موسلیمی
 کوپی حه ججاج پیوایه تی کردوه له عه بدولای کوپی عه مره وه (په زای خوی لی بیت) که پیوایک هاته
 لای و گوتی: چیه نه م فرموده یه تی تو ده یلئی که قیامت تا فلانه وخت و فلانه وخت هه لده ستی؟
 عه بدولا گوتی: (سبحان الله!) یان گوتی (لا اله الا الله). یان قسه یه کی وای گوت، گوتی: نیازم وایه که
 له مه و به دوا بۆ هیچ که سیك فرموده ی واپیوایه ت نه که م. من هر نه و نه دهم گوتووه که نه و نه ده ی پی
 ناچیت پروداویکی - نه مریکی - گوره نه بینن، که عبه ی پیروژ ده سوتی، نه وه و نه وه ده بیت، له دوایدا
 گوتی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فرمووی: (له ناو نومه تی مندا ده جال هه لده ستی چل نه وه ستی، نازانم
 چل پوژ یان چل مانگ یان چل سال، له پاشان خودا عیسای کوپی مه ریهم ده نیتریت (سه لامی خوی لی
 بیت) که وه عوروه ی کوپی مه سعود وایه، شوینی ده که وی و ده ی کوژیت، له پاشان حوت سال خه لک
 ده میننه وه، له نیوان هیچ دوو که سیكدا دوزمنایه تی نابیت، له پاشان بایه کی فیئک ده نیتریت له
 شامه وه له سهر پووی زه میندا هیچ که سیك ناهیلایته وه له وانه ی که زه په یه باوه ر یان چاکه له دلیدا
 بیت، هه موویان گیان ده کیشت، هه تا نه گه ر یه کیك له نیوه بجیته ناوچه رگی شاخیکه وه نه و بایه
 ده جیته ناو شاخه که هه تا گیانی بکیشت، عه بدولا ده لی: نه و هم له پیغه مبه ری خواوه (ﷺ) بیست
 فرمووی: (هر خه لکی خراب ده میننه وه بۆ خرابه کردن، وه ک بالدار وانه نه و نه ده سوک هه لده ستنه
 سهر خرابه کردن، له عه قلی درنده دان نه چاک ده زانن که بیکه ن و نه فرمانی پی ده که ن، نه خرابه ش
 ده زانن که لی لاده ن و یه کیکی تر کردی نه یه لن بیکات، شه ی تان بۆ نه و که سانه ده جیته شیوه
 مروفه وه پیان نیژیت: نیوه به گویم ناکه ن؟ نه و انیش نیژن: فرمانت به چیه؟ فرمانیان پی ده کات
 به بت په رستن، نه و خه لکه له بت په رستندا پوژیان زور ده بیت و ژانیان خوش ده بیت. له پاشان فو
 ده کریت به که له شاخدا (الصور) هیچ که سیك نیه که بیبیسیت لایه کی ملی لار نه کاته وه و لایه کی به رز
 نه کاته وه - به لادانه بی - ده لی: یه که م که س که ده بیبیسیتی نه و پیاو هیه که حه وزی وشتره کان سواغ
 ده دات، گوتی: ده مریت و هه موو خه لکیش ده مرن، له دوایدا خوا بارانیک ده بارینیت وه ک پر وشه و
 شه ونم، یان وه ک سیبهر - نوعمان که وتووه ته گومانه وه له عه بدولا چی گوتووه - به و بارانه لاشه ی
 خه لکی ده پرویته وه، له پاشان جاریکی تر فوو ده کریت به که له شاخدا (الصور) هه موو پاست ده بنه وه و
 ته ماشا ده که ن. له پاشان فرمان ده دریت، نه ی خه لکینه بین بۆ لای په روه رنده ی خوتان، فرمان
 ده دریت پایان بگرن و پرسیاریان لی ده کریت، له دوایدا فرمان ده کریت نه وه ی ده جیته ناگره وه
 جیایان بکه نه وه. ده وتریت: له چند چند؟ ده بیژیت: له هر هزار که س تو سه دو نه وه دو تو،

^۱ الطبرانی فی الطوال (۳۶)، فرموده یه کی حه سه نی سه حجه .

دهلی: نه وه نهو پۆژهیه که مندال پیر دهکات، نه وه نهو پۆژهیه که لیپرسینه وه قۆلی لی هه لده کریت -
 ناره حتی دهست پیده کان^۱ - وه ده فهرموویت: (پاشان فوو ده کریت به که له شاخدا هیج که سیك نیه
 که بیبیستی مه گین لایه کی ملی لار ده کاته وه لایه کی بهرز ده کاته وه)، (اللیت) لا مل، واته: لار
 ده کاته وه بۆ نه وه لی له ئاسمانه وه بیبیستی، نه مه خوی ترساندن (نفخة الفزع) پاشان (نفخة الصعق)
 واته فووی مردن دیت و پاشانیش فووی هه لستانه وه دیت و بۆ لای پهروه رنده لی هه موو جیهان. که
 هاتنه دهره وه لی هه موو خه لکه له گۆره کانیاں. بۆیه خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿وَكُلُّ أُنثَىٰ دَاخِرٍ﴾
 واته: هه موو به زه لیلی دینه بهر باره گای خودا ﴿أُنثَىٰ﴾ به مه دیش خوی تراوه ته وه به غه یری مه دیش
 له سه ر فیعله که (الفعل) هه ردو یه ک مانایان هه یه، ﴿دَاخِرٍ﴾ واته: به زه لیلی و گوپرایه لی هیج که سیك
 له فهرمانی خودای مه زن دوا ناکه ویت وه ک فهرموویه تی: ﴿يَوْمَ يَدْعُوكُمْ فَتَسْجُدُونَ لِحَمْدِهِ﴾^۲
 واته: نهو پۆژه لی که بنگتان ده که ن (له گۆره کانتانه وه) جا ئیوه ش دهست به جی دین به دم بانگ
 کردنه که وه به سوپاس و سه ناکردنه وه. وه فهرموویه تی: ﴿ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِّنَ الْأَرْضِ إِذَا أَنتُمُ
 تَخْرُجُونَ﴾^۳ واته: پاشان کاتی (له پۆژی دوا ییدا) له زه ویه وه بانگتان ده که ن یه کسه ر ئیوه (له
 گۆره کانتان) دینه دهره وه. وه له فهرمووده لی که له شاخدا (الصور) هاتوه.^۴ له کاتی فووی سییه می
 ئیسرافیلدا خوی گه وره فهرمان ده کات به گیانه کان (الارواح) له بۆشاییه کی (کونیکی) ناو
 که له شاخه که دا داده نریت پاشان ئیسرافیل فووی پیاده کات، دوا ی پوانه وه لی (سه وزبونه وه لی)
 لاشه کان له شوین و گۆره کانیاںدا، وه ختی فوو کرا به که له شاخدا گیانه کان ده فپن و گیانی خاوه ن
 بهرواکان پرشه یان لیوه دی له پوونا کیدا و گیانی خوانه ناسانیش تاریکه، خوی گه وره ده فهرموویت: به
 گه وره لی و ده سه لاتی خۆم سویند بیت، هه موو گیانه کان ده بیت بگه پینه وه بۆ لاشه کانیاں، گیانه کان
 ده گه پینه وه بۆ لاشه کان ده پوات و ده گه پیت به ناو لاشه کاند و وه ک چون ژه هری مار ده گه پئی به ناو
 له شی مارگه سته دا پاشان هه لده سنه وه و خۆل له گۆره کانیاں لاده دن، واته له گۆره کانیاں دینه
 دهره وه، خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿يَوْمَ يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ سِرَاعًا كَأَنَّهُمْ إِلَىٰ نُصُبٍ يُوفِضُونَ﴾^۵، واته: نهو

^۱ مسلم (۲۲۵۸/۴).^۲ الاسراء (۵۲).^۳ الروم (۲۵).^۴ الطبرانی فی الطوال (۳۶)، فهرمووده یه کی حه سه نی سه حیحه.^۵ المعارج (۴۳).

پۆژدهی که به په له گۆره کانیان دینه دهره وه ده لئی بۆ لای بته کانیان پاده کەن. پاشان خوای گه وړه
 ده فەرموویت: ﴿وَتَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ﴾ واتە: کێوه کان وا ده بینى وهك نه وهى
 كه ناجولین و ده ستاون كه چى وهك هه ور ده پۆن و له جیى خویان نامینن، وهك خوای گه وړه
 فەرموویه تی: ﴿يَوْمَ تَمُورُ السَّمَاءُ مَوْرًا ۝٩١ وَتَسِيرُ الْجِبَالُ سَيْرًا﴾^١، واتە: پۆژێك كه ئاسمان زۆر توند
 ده كه ویتە جووله و هاتوچۆ، وه چیاكان (له جیى خویان) ده جولین و توند ده پۆن. وه فەرموویه تی:
 ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْجِبَالِ فَقُلْ يَنْسِفُهَا رَبِّي نَسْفًا ۝٩٢ فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا ۝٩٣ لَا تَبْقَى فِيهَا غِوَجًا وَلَا
 أَمْتًا﴾^٢، واتە: (ئەى موحه مه د (ﷺ)) برسیارت لى ده کهن سه بارهت به شاخه کان تۆش بلی
 په روه ردگار له بیخیان دینی و وردوخاشیان ده کات ئینجا با پرژو بلاویان ده کاته وه، ئینجا پێك و ساف
 بى ناو و گژوگیا ده یهیلێته وه، نابینی تییدا هیچ جۆره لاری و به رزی و نزمیهك. وه فەرموویه تی: ﴿وَيَوْمَ
 نُسِّرُ الْجِبَالَ وَتَرَى الْأَرْضَ بَارِزَةً﴾^٣، واتە: وه (یادیان خه ره وه) پۆژێك كه شاخه کان ده خه یه نه پى و پوی
 زه وی به ته ختی و پوونی ده بینى. وه لیڤه دا ده فەرموویت: ﴿صُنْعَ اللَّهِ الَّذِي أَتَقَنَ كُلُّ شَيْءٍ﴾ واتە:
 ده ستکردی خودایه كه هه موو شتیك به ده سه لات و توانای مه زنی خوێ وه دی ده مینی ﴿الَّذِي أَتَقَنَ كُلُّ
 شَيْءٍ﴾ واتە: هه موو دروست کراوه کانی زۆر به چاکی سازداوه و له جیگای خوێ وه دی میناوه به و
 شیوه یه ی كه پێویسته به کارزانی خوێ، ﴿إِنَّهُ خَيْرٌ بِمَا تَفْعَلُونَ﴾ واتە: نه و خودایه ئاگاداری
 عه بده کانیه تی كه چى ده کهن له چا که و خراپه، به و زووانه پاداشتی ته واویان ده داته وه له سه ری.
 خودای گه وړه باسی ژیا نی به خته وه ران و به دبه ختانی کردوه له و پۆژه فەرموویه تی: ﴿مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ
 فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا﴾ قه تاده ده لی: هه ر که سێك چا که بکات به دلپاکی.^٤ وه خوای گه وړه له شوینیکی تردا
 فەرموویه تی یهك به ده پاداشتی ده داته وه، ﴿وَهُمْ مِّنْ فِرْعَ يَوْمٍ ذِئَامِنُونَ﴾ واتە: له نه و پۆژه نه وانه بى
 خه من. وهك له ئایه تیکی تردا فەرموویه تی: ﴿لَا يَحْزَنُهُمُ الْفَزَعُ الْأَكْبَرُ﴾^٥، واتە: غه مباریان ناکات

^١ الطور (٩-١٠).^٢ طه (١٠٥-١٠٧).^٣ الکهف (٤٧).^٤ الطبرانی (١٩/٥٠٨).^٥ الانبیاء (١٠٣).

ترسه هره گهره که (له قیامه تدا). وه فرمویه تی: ﴿أَفَمَنْ يُلْقَى فِي النَّارِ خَيْرٌ أَمْ مَنْ يَأْتِيَّ آمِنًا يَوْمَ الْقِيَمَةِ﴾^۱، واته: دهی ئایا که سیك ده خریته ناو ناگره وه چاکتره یا نه و که سهی له پوژی قیامه ت دابیت ترس دیت. وه فرمویه تی: ﴿وَهُمْ فِي الْغُرُفَاتِ آمِنُونَ﴾^۲، واته: نه وان له کوشکه به رزه کانی (به هشتدا) له ئاسایش دان. وه لیږده دا ده فرمویت: ﴿وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكُبَّتْ وَجُوهُهُمْ فِي النَّارِ﴾ واته: که سیك بجیته بهر باره گای خودا به تاوانباری و چاکه ی نه بیټ یان کرداره خرابه کانی پارسه نگی مه بیټ (قورستر بیټ) به سهر چاکه کانیدا به پرودا ده خریته ناو ناگری جه هه نه م، بویه خوی گهره فرمویه تی: ﴿هَلْ تُحْزَنُونَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ ئایا زیاتر له پاداشتی کاره که یان سزا ده درین؟ وه زورینه ی زانایانی سه له ف کوتویانه: ﴿وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ﴾ واته: به بت په رستیه وه.

﴿إِنَّمَا أَمَرْتُ أَنْ أَعْبُدَ رَبَّ هَذِهِ الْبَلَدَةِ الَّذِي حَرَّمَهَا وَلَهُ كُلُّ شَيْءٍ وَأَمَرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾^{۱۱}
وَأَنْ أَتْلُوا الْقُرْآنَ فَمِنْ أُمَّتِي فَلِنَّمَا يَهْتَدَى لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَقُلْ إِنَّمَا أَنَا مِنَ الْمُنْذِرِينَ^{۱۲} وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ سَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ فَتَعْرِفُونَهَا وَمَا رَبُّكَ بِغَفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ^{۱۳}

فرمان دان به خوا په رستی و بانگه وازکردن به قورئان

خوی گهره پیغه مبه ره که ی (ﷺ) ناگدار ده کاته وه و فرمانی پی ده کات و ده فرمویت: ﴿إِنَّمَا أَمَرْتُ أَنْ أَعْبُدَ رَبَّ هَذِهِ الْبَلَدَةِ الَّذِي حَرَّمَهَا وَلَهُ كُلُّ شَيْءٍ﴾ واته: فرمانم پی دراوه که خوی نه م شاره که خودا خوی پیزی لیئاوه بپه رستم، هه موو شتیکیش هه رمی نه وه. وه ک فرمویه تی: ﴿قُلْ يَأَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنتُمْ فِي شَكٍّ مِنْ دِينِي فَلَا أَعْبُدُ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ أَعْبُدُ اللَّهَ الَّذِي يَتَوَفَّاكُمْ﴾^۲، واته: بلی نه ی خه لکینه نه گهر ئیوه له گوماندان له (پاستی) ئایینه که م نه وه من نا په رستم نه وانه ی که ئیوه ده بپه رستن بیجکه له خوا به لکو نه و خودایه ده په رستم که ئیوه ده مرینی. دانه پالی په روه رنده ی نه لای نه و شاره بو پیژلینان و گرنگی پیدانی وه ک خودای مه زن له سوږه تی قوره یشدا فرمویه تی: ﴿فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ^۳ الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ﴾^۴، واته: ده با خاوه نی

^۱ فصلت (۴۰).

^۲ سبأ (۳۷).

^۳ یونس (۱۰۴).

^۴ القریش (۴-۳).

نهم خانه (که عبه) یه بپه رستن نه و زاته ی که له برسیټیدا (پزگاری کردن) خوارده مهنی بو ناردن و له ترسو بیم (پاراستن) د لنیای کردن. وه ده فهرموویت: ﴿الَّذِي حَرَمَهَا﴾ واته: خوی گوره پړزی لیناوه، بویه پړزی لی ده گیریت چونکه خدا فرمانی داوه و بپاری نه وه. وهك له هردوو صه حیحه که دا هاتووه له ئیبنو عه باسه وه ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) له پړزی پزگارکردنی مه که که دا فهرمووی: (نهم شاره خدا پړزی لی گرتووه له و پړزه وه که ئاسمانه کان و زه مینی دروست کردووه، نه و پړزه ی هر لی ده گیریت که خدا لی گرتووه هتا پړزی قیامت، دارودره ختی نابری و نییری پاو ناکریت و دوزراوه ی ه لئاگیری مه گهر که سی که جاپی بو بدات پیټناسه ی بکات، گیاو گژه شی نابری) هتا کوتایی فهرمووده که.^۱ وهك دیارو پوونه له کتیبی نه حکامدا (کتاب الاحکام) له شوینی خویدا که له کتیبه سه حیحو چاکه کان و موسنه ده کاندا له چند پړگاوه له که سانیکه وه که زور جیگای بپوان هاتووه و هر گیراوه.^۲ وه ده فهرموویت: ﴿وَلَمْ يَكُنْ لَكُمْ شَيْءٌ﴾ له بابی عه تفی عامه بو سر عه تفی خاص. واته: نه و خودایه ی که پهره رنده ی نهم شاره یه و پهره رنده ی هه موو شتیکه و خاوه نیه تی هیچ پهرستراویک نیه غه یزی نه و ﴿وَأَمَرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ واته: فرمانم پیدراوه که منیش یه کیك بم له موسلمانان، واته: له یه کتاپه رستی و دلسوزی و گردنکه چی و گوپرایه لی بو فرمانه کانی خدا. وه ده فهرموویت: ﴿وَأَنْ أَتْلُوا الْقُرْآنَ﴾ واته: فرمانم پیدراوه که قورئان به خه لکی رابگه یه نم. وهك له نایه تی تردا ده فهرموویت: ﴿ذَلِكَ نَتْلُوهُ عَلَيْكَ مِنَ الْآيَاتِ وَالذِّكْرِ الْحَكِيمِ﴾،^۳ واته: نهم به سه رهاتانه ی که ده یان خوینینه وه به سه رتدا (نه ی موحه مه د (ﷺ)) له نایه تان و قورئانی پر حیکه متن. وه ده فهرموویت: ﴿نَتْلُوا عَلَيْكَ مِنْ نَبَأِ مُوسَىٰ وَفِرْعَوْنَ بِالْحَقِّ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾^۴ واته: ده خوینینه وه به سه رتدا (نه ی موحه مه د (ﷺ)) هندی له هه والی موسا و فیرعون به راستی و دروستی بو نه وانه ی بپوا دینن. واته: من مزگینی ده رو ترسیټنهرم. ﴿فَمَنْ أَهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدَىٰ لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَقُلْ إِنَّمَا أَنَا مِنَ الْمُنْذِرِينَ﴾ واته: من له سه ر پړگو ره وشتی نه و پیغه مبه رانه م که له پیشی منه وه هاتوون و که له کانیا نئاگادار کردووه ته وه و ترساندوویان و نه و نه مانه ته ی که له سه ر شانیا ن بووه به چاکی که یاندوویانه زور به دلسوزیه وه، حیسابی نوممه ته کانیا ن له لای خودایه. جا هر که س هیدایه تی

^۱ فتح الباری (۵۶/۴).^۲ مسلم (۹۸۶/۲)، ابو داود (۵۱۸/۲)، النسائی (۲۰۳/۵)، ابن ماجه (۱۰۳۸/۲)، احمد (۲۵۳/۱).^۳ ال عمران (۵۸).^۴ القصص (۲).

وه رگرت ته نها بۆ خۆی هیدایهت وهرده گریت و هر که سیش گومرا بیت ژیا نی بۆ خۆیه تی، وهك خۆای
 گه و ره ده فه رموویت: ﴿فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلْغُ وَاللَّهُ بِصِيرٍ بِالْإِبَادِ﴾^۱، واته: تۆ هر نه وهندهت له سه ره پای
 بگه یه نی، خودا بینایه به بهنده کانی. وه ده فه رموویت: ﴿إِنَّمَا أَنْتَ نَذِيرٌ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾^۲،
 واته: بیگومان تۆ ته نها ترسینه ری و خوا بۆ هه موو شتیک سه ره رشتی کارو چاودیره. پاشان خۆای
 گه و ره فه رموویه تی: ﴿وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ سَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ فَتَعْرِفُونَهَا﴾ واته: وه بلی هه موو سوپاس بۆ خوایه
 نه و خوایه ی به زوویی ئایهت و نیشانه کانی نیشانی ئیوه ده دات ئیوهش ده یانناسن. وهك خۆای گه و ره
 له ئایه تیکی تر دا فه رموویه تی: ﴿سَرِّبَهُمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ
 الْحَقُّ﴾^۳، واته: له مه ودا به لگه کانی خۆمانیان نیشان ده دهین له ئاسۆی دنیا وه له خودی خۆیاندا
 مه تا بۆیان پوون بیت وه بیگومان نه م (قورئانه) راسته. وه ده فه رموویت: ﴿سَرِّبَهُمْ آيَاتِنَا فِي
 الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ﴾ واته: په روه رندهت بی ئاگا نیه له و کارانه ی که
 ده یکه ن، به لکو شایه ته به سه ره هه موو شتیکه وه، له ئیمامی نه حمه ده وه پریوایهت کراوه (په حمه تی
 خۆای لی بیت) که نه م دوو دیره شیعه ری گوتووه: شیعه ری خۆیه تی یان شیعه ری که سیکی تره:

إِذَا مَا خَلَوْتَ الدَّهْرَ يَوْمًا فَلَا تَقُلْ خَلَوْتَ وَلَكِنْ قُلْ عَلَيَّ رَقِيبٌ
 وَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ يَغْفِلُ سَاعَةً وَلَا أَنْ مَا يَغْمَنِي عَلَيْهِ يَغِيبُ

واته: پۆژیک خۆت به ته نها بوویت و که ست له گه ل نه بوو، نه لئیت ده ورم چۆله، بیژه: خودا
 چاودیره و وا وه بان سه ره مه وه. وا نه زانی که خودای مه زن ساتی لیت بی ئاگایه، واش نه زانی هه ر شتی
 خۆی ده شاریت وه له خودا ون ده بیت.

^۱ ال عمران (۲۰).^۲ هود (۱۲).^۳ فصلت (۵۳).

تەفسىرى سوره تى (القصص)

لە مەككەدا ھاتىۋە تەخوارمۇ

ئىمامى ئەھمەد رىۋايەت قىلدۇ ۋە لە مەعدى يەكرىبە ۋە (مەدىكرب) دەلى: ھاتىن بۇلاى عبد اللہ و داۋامان لى كىرد كە ﴿طسە﴾ المئتىن واتە: (تا سىن ميم) ى دوو سەد بخوئىنئە ۋە بۇمان، گوتى: لاي من نى، بەلام بېرۇن بۇ لاي ئەو كەسەى كە لە پىغەمبەرى خوداى (ﷺ) ۋە رگرتوۋە، كە خەببائى كوپى ئەرەت (خَبَاب بن الْأَرْت) گوتى: چوۋىت بۇ لاي خەببائى خوئىندى ۋە بۇمان (پەزائى خوائ لى بىت)^۱.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿طسە﴾ ۱ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ ۲ نَتْلُوا عَلَيْكَ مِنْ نَبَأِ مُوسَى وَفِرْعَوْنَ بِالْحَقِّ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ۳ إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضِعُّ طَائِفَةً مِنْهُمْ يَذِخُّ أُنْيَاءَهُمْ وَيَسْتَحْيِ نِسَاءَهُمْ إِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ ۴ وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ ۵ وَنُكِنُّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَنُرِي فِرْعَوْنَ وَهَمْلًا وَنَحْنُ وَجْهٌ مِّنْهُمْ مَا كَانُوا يَحْذَرُونَ ۶﴾

باسى موساۋ فىرەئون و خوائ گەۋرە چى بەسەر گە لە كەيان ھىناۋە

خوائ گەۋرە دەفەرموۋىت: ﴿طسە﴾ لە پىشە ۋە باسى ئەم پىتائە كراۋە پىۋىست ناكات لىرەدا دووبارەى بگەينە ۋە، ﴿تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ﴾ واتە: ئەمانە ئەو نىشانە ئاشكراۋ پوۋنانەن كە باسى ئەو پاستىيانە دەكات پوۋى داۋە لە مەۋدۋاش پوۋدەدات، خوائ گەۋرە دەفەرموۋىت: ﴿نَتْلُوا عَلَيْكَ مِنْ نَبَأِ مُوسَى وَفِرْعَوْنَ بِالْحَقِّ﴾ واتە: باسى موساۋ فىرەئون بۇ دەخوئىنئە ۋە بەپاستى، ۋەك لەئايەتتىكىتردا دەفەرموۋىت: ﴿نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ﴾^۲ واتە: ئىمە باسى ئەو پوۋداۋەت بۇ دەكەين ۋەك خۋى چۈن بوۋە، ۋەك ئەۋەى خۋت لەۋى بوۋىت و چاۋت پىى كەوتبىت، ﴿لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ واتە: بۇ ئەۋانەى بېۋا دىنن، پاشان فەرموۋىت: ﴿إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ﴾ واتە: فىرەئون خاۋەن دەسەلات بوۋ لە زەۋىدا فىزى دەكردو زۆرى دەنۋاندو لەخۇبائى بوۋبوۋ، ﴿وَجَعَلَ

^۱ أحمد (۴۱۹)، ئەم فەرموۋدە پىۋەكانى جئى متمانەن.^۲ يوسف (۳).

أَهْلَهَا شَيْعًا ﴿۱﴾ واته: خه لکه که ی به ش به ش (دهسته دهسته) کردبوو، به کاری ده هیئان بۆ کاروباری ولاته که ی به تاره زوی خوی، ﴿شَيْعًا يَسْتَضِعُّ طَائِفَةً مِنْهُمْ﴾ واته: کومه لیکیانی لاوازو ژیردهسته ده کرد، واته: تۆرمه ی ئیسرائیل، چونکه نه وه ی ئیسرائیل چاکترین خه لکی زه مانى خویان بوون له و کاته دا، نه م فیرعه ونه زۆرداره که خاوه ن ده سه لاتیکى زۆر لاسار بوو، زال بوو به سه ریانداو هه رچی کاری گرانو خراب بووایه به وانی ده کرد، نه یده هیشت به شه وو به پۆژ پشوو بده ن و ماندوویان ده رچیت، خزمتی خوی و ده وروبهری خوی پیده کردن، ﴿يَذْبَحُ آبَاءَهُمْ وَيَسْتَحْيِ نِسَاءَهُمْ إِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ﴾ له گه ل نه وه یشدا کوپه کانی ده کوشتن و ژنه کانیشی ده هیشتنه وه بۆ سوکایه تی و زه لیل کردنیان و له ترسی نه وه ش که نه وه ک نه و مندا له په یدا بیت بیته هوی له ناوچوونی خوی و ده سه لاته که ی فیرعه ون زۆر له وه ده ترسا، به راستی فیرعه ون له خراپه کاران بوو. بۆیه فه رمانی دا کوپه کانی تۆرمه ی ئیسرائیل بکوژی و هه مووی له ناو به ری، به لام ترسان هه چ شتی که له قه ده ر لانادات، چونکه کاتی که بریاری خودا هات هه رگیز هه چ شتی که ناگیریته وه و دواى ناخات. هه موو بریاریکی خودا کاته که ده ی دیاری کراوه. بۆیه خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ﴾ واته: وه ئیمه ده مانه ویت (به چاکه ی خۆمان) منه ت بنیین به سه ر نه وانه ی که لاوازو ژیردهسته کراو بوون له ولاتی میسردا، وه بیانکه ی نه پیشه واو بیانکه ی نه میرات به رانی که له پووری فیرعه ون و شوینکه وتوانی، ﴿وَنُمَكِّنَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَنُرِيَ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا مِنْهُمْ مَا كَانُوا يَحْذَرُونَ﴾ واته: وه ده سه لاتداریان بکه ین له و زه ویه دا وه نیشانی فیرعه ون و هامان و له شکری هه ردوکیان بده ین له (ئیسرائیلیه کانه وه) نه وه ی خویان لی ده پاراست. خوی گه وره نه وه ی بریاری دابوو به سه ری هیئان، وه ک له ئایه تیکى تردا فه رموویه تی: ﴿وَأَوْرَثْنَا الْقَوْمَ الَّذِينَ كَانُوا يُسْتَضْعَفُونَ مَشْرِقَ الْأَرْضِ وَمَغْرِبَهَا أَلْقِ بَرْكَنَا فِيهَا وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ الْحُسْنَىٰ عَلَىٰ بَنِي إِسْرَءِيلَ بِمَا صَبَرُوا وَدَمَّرْنَا مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُ وَمَا كَانُوا يَعْرِشُونَ﴾^۱ واته: ئیت (له جیگای گه لی فیرعه ون) نه و گه له مان نیشه جی کرد که هه میسه ده چه وسینرانه وه له پۆژه لات و پۆژئاوای نه و ولاته دا که پیتو به ره که تمان تی خستبوو به لینی هه ره جوانی په روه ردگارت به ته واهاته دی بۆ نه وه ی ئیسرائیل به هوی ئارامگریانه وه (له سه ر

نارېحه تیه کان) وه پړوخاندمان و تیګمان دا نه و کوشک و تهلارانه ی فیرعه ون و گه له که ی دروستیان کردبوو هه روه ها نه و (میوه و پړزو باخانه ی) که که پریان بڼو کردبوو. وه خوی گوره هه رمویه تی: ﴿كَذَلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا بَنِي إِسْرَءِیْلَ ۝۵۹﴾، واته: نا به و جوړه (له ناومان بردن) نه وه کانی یه عقوب (جوړه که) مان له جیګایان دانا. فیرعه ون به هه موو هیزو توانایه کیه وه ویستی له دهستی موسا پزګاری بیت، به لام نه و هیزو توانایه ی هیچ سوودیکی پی نه که یاندو ته ی توانی که بریاری خوی خاوه ن دهسه لاتی مهن قوتاری بکات، وه هه رګیز هیچ که سیک ناتوانی له بریاری نه و لابتات به لکو بریاری خودا به جی هاتووه، بریاریشی دابوو که فیرعه ون به دهستی موسا له ناو ده چی، نه و مندالهی که فیرعه ون لیی ده ترساو به هوی نه وه وه هه زاران کوپی کوشت، خودا بریاری دا که نه ی فیرعه ون ده بی له مالی تودا گوره بی و به خواردنی خوت به خوی بکه ی و خوت و له شکره که یشته به دهستی موسا له ناو بچیت. بڼو نه وه ی که بزانی خوی ناسمانه کان و زه مین هه نه و خاوه نی زه برو دهسه لاته، هه رچی ویست ده بکات و هه رچیشی نه ویست نابیت.

﴿وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّ مُوسَىٰ أَنْ أَرْضِعِيهِ فَإِذَا خِفَتْ عَلَيْهِ فَالْقِيهِ فِي الْيَمِّ وَلَا تَخَافِي وَلَا تَحْزَنِي إِنَّا رَادُّوهُ إِلَيْكِ وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ ۝۶۰﴾ ۝۶۰ ﴿فَالْقَطْعُ ۝۶۱﴾ ۝۶۱ ﴿وَقَالَتِ امْرَأَتُ فِرْعَوْنَ قُرْتُ عَيْنِي لِي وَلَكَ لَا تَقْتُلُوهُ عَسَىٰ أَنْ يَنْفَعَنَا أَوْ نَخْذَهُ ۝۶۲﴾ ۝۶۲ ﴿وَلَدَا وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ۝۶۳﴾ ۝۶۳

دایکی موسامان ناګادار کرد (تیګه یاند) که چوڼ کاره که ریک بغات

ده گپړنه وه کاتیک فیرعه ون ژماره یه کی زوری له نیړینه ی (الذکر) نه وه ی ئیسرائیل کوشت، قیبتیه کان ترسان له وه ی که نه وه ی ئیسرائیل بڼه پریښ و هیچیان نه مینی، پاش نه وان هه رچی کاری ګران و قورس هه یه هه مووی بکه ویتته سه رشانی نه وان، ګوتیان به فیرعه ون: له وانه یه نه ګر نه م کاره هه روا دریژه بکیشیت کوپیان هه موو بکوژی و پیاوه پیره کانیشیان بمرن، له ناکامدا ژنه کان ناتوانن نه و کارانه بکه ن که پیاوه کان ده یکه ن، نه و کاته ده بی نیمه نه و کارانه راپه پښین، پاشان فیرعه ون بریاری دا که سالتیک کوپه کان بکوژن و سالتیک وازیان لی بینن، هارون (سه لامی خوی لی بیت) له و ساله دا له دایک بوو که بریار بوو کوپه کان نه کوژین، به لام موسا (سه لامی خوی لی بیت) له و ساله دا له دایک بوو که کوپه کانیان تیا ده کوشت. فیرعه ون پیاوی تایبه تی خوی هه بوو که نه و کاره یان پی سپیږد رابوو، له ګه ل مامانی ژنان (قوابل) که ده ګه پان به سه ر ژناندا، هه ر ژنیکی سک پریان ببینیایه ناویان تومار

ده کرد، وه ختی مندال بوونیان ده بوو مامانیکی قیبتی (قبط) چاودیوی بووایه، خو نه گەر ژنه که کیژی ببوایه، وازیان لی ده هیئاو ده پویشتن، نه گەر کورپشی ببوایه، جه لاده کانی فیرعه ون به چه قوکانیان سهریان ده پری و ده پویشتن، خوا پوویان رهش کات. کاتی دایکی موسا سکی پر بوو به موساوه (سهلامی خوی لی بیت) سک پرپه که ی پیوه دیار نه بوو، له بهر نه وه مامانه کان ههستیان پی نه ده کرد، به لام کاتی که کوی بوو زور ترساو دنیای لی هاته په ک زور لیی ده ترسا. وه زوریش خوشی ده ویست، موسا (سهلامی خوی لی بیت) هه ر که سیك چای پیی بکه وتایه خوشی ده ویست، خوش به ختیش نه و که سه بوو له شهرعو له سروشتدا که موسای خوش ده ویست وه ک خوی گهره فهرموویه تی:

﴿وَأَلْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِّنِّي﴾^۱، واته: خوشه ویستی خوم خسته سه رتو.

موسا (سهلامی خوی لی بیت) له مالی فیرعه وندا

خوی گهره ده فهرموویت: ﴿وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّ مُوسَىٰ أَنْ أَرْضِعِيهِ فَإِذَا خِفَتْ عَلَيْهِ فَالْقِيهِ فِي الْيَمِّ وَلَا تَخَافِي وَلَا تَحْزَنِي إِنَّا رَادُّوهُ إِلَيْكَ وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ واته: به دایکی موسامان راگه یاند (خستمانه دلی) که شیر بده به موسا ئینجا هه ر کاتیك ترست لیی هه بوو نه و کاته بیخهره پووباری نیله وه مه ترسه (لیی و) خه فته تیش مه خو (بوی) به راستی ئیمه ده یگی پینه وه بۆ لات وه ده یکه یین به یه کیک له پیغه مبه ران. کاتی دایکی موسا ترسو خه می لی نیشته نیگای بۆ کراو وردو کردی دلی خوی کردو برپاری خوی داو خستیه ناو ده ریاوه، مالی باوکی موسا له ته نیشته پووباری نیله وه بوو، تابوتیکی بۆ هیئاو شوینیکی بۆ چاک کردو وه ک بیشکه و شیر ی نه دایه و، هه ر کاتیك که سیك بهاتایه لیی بترسایه ده چوو ده یخسته تابوته که و له ناو نیلدا حه بلیکی (په تیکی) ده به ست به تابوته که وه و سه ریکی حه بله که ی (گوریس) له لای خوی بوو، پوژیک که سیکی دی زور ترساو موسای خسته ناو تابوته که و هوشی به خوی وه نه بوو په ته که بگری، ناوه که هه لی گرتو به ته نیشته مالی فیرعه وندا بردی، که نیزه کانی مالی فیرعه ون تابوته که یان گرتو وه و به بی نه وه ی بزانه چی تی دایه، ترسان له وه ی نه گەر بیکه نه وه سزا بدرین له لایه ن ژنه که ی فیرعه ونه وه، کاتی که ژنه که ی فیرعه ون تابوته که ی کرده وه (هه لی پچری) و مندالیکی تی دای بیینی که له چاکتر و جوانتر و شیرینترین خه لکی خودا بوو، خودای مه زن خوشه ویستی نه و مندالهی خسته دلی ژنه که ی فیرعه ونه وه کاتی که چای پیی که وت، خوی گهره به مه یلی خوی پیزی نا له ژنه که ی فیرعه ون و میرده که یشی به دبه خت و چاره رهش بوو به هوی نه و منداله وه، بۆیه خوی گهره فهرموویه تی: ﴿فَالْقَطْعُ ۚ أَلْ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا

وَحَزَنًا ﴿۱﴾ واته: نینجا داروده‌سته‌ی فیرعه‌ون مه‌لیانگرت‌وهه بۆ نه‌وه‌ی بییت به دوزمن و هوی خه‌فه‌ت بۆیان. موحه‌مه‌دی کوپی نیسحاق و که‌سانی تریش گوتویانه: نه‌و لامه‌ی ﴿لَیْکُون﴾ لامی عاقیبه‌ته، لامی (التحلیل) نیه، چونکه نه‌وان مه‌به‌ستیان نه‌وه نه‌بوو بییته مه‌ینه‌ت و دوزمن بۆیان، مانای نایه‌ته‌که‌یش وه‌ک دیاره هر نه‌وه ده‌که‌یه‌نی که گوتوویانه، به‌لام نه‌گر سه‌یری شیوازی نایه‌ته‌که بکریت ده‌بینی لامه‌که لامی ته‌علیله، بیگومان خودای مه‌زن وای لی‌کردوون که ده‌ری بیتن له‌ناو ده‌ریاکه‌دا بۆ نه‌وه‌ی بییته دوزمن و مه‌ینه‌تی بۆیان. هر نه‌وه بووه مایه‌ی نه‌وه که هرچی مه‌ول و خۆماندوو کردنیان بوو به‌تال بووه‌وه له ترسی نه‌و منداله که په‌یدا ده‌بیته. بۆیه خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿إِنَّ فِرْعَوْنَ وَهَمَّ أَنْ يَكُونَ كَأَنَّهُ خَطِيعٌ﴾ واته: به پاستی فیرعه‌ون و هامان و له‌شکرو سه‌ریازه‌کانیان تاوانبارو مه‌له بوون. وا دیاربوو کاتی فیرعه‌ون که چاوی پیی که‌وت ویستی بیکوژیت له ترسی نه‌وه‌ی نه‌ک له تورمه‌ی ئیسرائیلیه‌کان بی، ژنه‌که‌ی ئاسیای کچی موزاحم که‌وته و توویژ له‌گه‌لی و مه‌والی ده‌دا و خشه‌ویستی بکات له لای فیرعه‌ون و نه‌یکوژیت، بۆیه گوتی: ﴿قُرْتُ عَيْنِي لِي وَلَكَ﴾ واته: بییته مایه‌ی چاوپوشنی بۆ من و بۆ تۆش، فیرعه‌ون گوتی: بۆ تۆ به‌لی، به‌لام بۆ من نه‌خیر، مه‌رواش ده‌رچوو، خوای گه‌وره به هوی موساوه پیی به ئاسیا نیشان داو، فیرعه‌ونیشی له‌ناودا، وه‌ک له پیشه‌وه له سوپه‌تی (طه) به‌دریژی نه‌و به‌سه‌ره‌اته باسکراوه له فه‌رموده‌ی فیتنه‌کاندا (الفتون) که نه‌سانی و که‌سانی تریش پیوایه‌تیاں کردوو له ئیبنو عه‌باسه‌وه پیوایه‌ت کراوه به مه‌رفوعی. ^۱ ﴿لَا تَقْتُلُوهُ﴾ واته: مه‌یکوژن، ﴿عَسَى أَنْ يَنْفَعَنَا﴾ ئاسیا گوتی: به‌لکو سودی بۆمان مه‌بیته، خودای گه‌وره‌یش له‌به‌ر نه‌وه پیی نیشان داو خسته‌یه به‌ه‌شت، ﴿أَوْ نَتَّخِذْهُ وَلَدًا﴾ واته: ویستی بیکاته کوپی خوی، چونکه ئاسیا مندالی له فیرعه‌ون نه‌بوو، وه ده‌فه‌رموویت: ﴿وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ واته: ناگایان له‌وه نه‌بوو که خوای گه‌وره مه‌یلی به‌چییه له مه‌لگرتنی موسا له مالی فیرعه‌ونداو که پره له کارزانی و به‌لگه‌ی مه‌زن له‌سه‌ر تواناو ده‌سه‌لاتی خودا.

﴿وَأَصْبَحَ فُؤَادُ أَمْرٍ مُوسَىٰ فَرِحًا إِنَّ كَادَتْ لَتُبْدِي بِهِ لَوْلَا أَنْ رَبَّنَا عَلَىٰ قَلْبِهَا لِتَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ وَقَالَتْ لِأُخْتِهِ قُصِّيهِ فَبَصُرَتْ بِهِ عَنْ جُنُبٍ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١١﴾ وَحَرَمْنَا عَلَيْهِ

الْمَرَاضِعَ مِنْ قَبْلُ فَقَالَتْ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ أَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُ لَكُمْ وَهُمْ لَهُ نَصِيبٌ ﴿١٢﴾ فَرَدَدْنَاهُ إِلَىٰ أُمِّهِ كَىٰ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَلِتَعْلَمَ أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾

زور نیگه رانی دایکی موسا و گیرانه وهی موسا بۆ لای دایکی

خوای گه وره ده فهرموویت: ﴿وَأَصْبَحَ فُؤَادُ أُمِّ مُوسَىٰ فَرِغًا﴾ واته: جا دلی دایکی موسا خالی بوو (له هه موو شت جگه له منداله که ی)، خوای گه وره باسی دلی دایکی موسا ده کات که هیچ هۆشی به خۆیه وه نه مابوو کاتی که کورده که ی له ده ریادا ناو بردی، واته: هه موو خه م و خه فه تیکی هه ر له لای موسا بوو ناگای له هیچ شتیکی دنیا نه مابوو، نه مه قسه ی ئیبنو عه باسو و موجهیدو عیکریمه و سه عیدی کوپی جوبه یرو ئیبنو عوبه یده و زه حاک و حه سه نی به سری و قه تاده و که سانی تریشه. ^۱ ﴿إِنْ كَادَتْ لَتُبْدِي بِهِ﴾ واته: له وانه بوو نه و پازه له دلی دایه ئاشکرای بکات، بلی: کوپیکم بووه و باسی خه م و خه فه ت و ناره حه تی خۆی بکات بۆ له ده ست ده رچوونی، به لام خوای گه وره دلی پته و کردو ئارامی پیدا، وه ک خوای گه وره ده فهرموویت: ﴿لَوْلَا أَن رَّبَطْنَا عَلَىٰ قَلْبِهَا لِتَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ واته: نه گه ر دلیمانه نه به ستایه ته وه و یه میزمان نه کردایه بۆ نه وه ی له بپواداران بیت. پاشان ده فهرموویت: ﴿وَقَالَتْ لِأُخْتِهِ قُصِّيه﴾ واته: فهرمانی دا به که که ی که به ته مه ن گه وره بوو، له قسه تیده که یی پیی گوت: ﴿قُصِّيه﴾ واته: شوینی که وه و گوئی بگروه بزانه چی به سه ر دیت له ده وره یی شارد، که یه که ییش به گوئی دایکی کردو پویششت ﴿فَبَصَّرَتْ بِهِ عَنْ جُنُبٍ﴾ وای کرد هه ر له ده ره وه چاوی لیی بوو، ئیبنو عه باس ده لی: له لاه سه یری ده کرد. ^۲ موجهید ده لی: له دووره وه چاوی لیی بوو، قه تاده ده لی: به شیوه یه ک بۆی ده پوانی وه ک نه وه ی هیچ په یوه ندیه کی پییه وه نیه. ^۳ به و شیوه یه هه تا موسا (سه لامی خوای لی بیت) له مالی فیرعه وندا جیگیر بوو، ژنه که ی فیرعه ون زور خۆشی ده ویست و له ده ستی فیرعه ون پرگاری کرد که بیگوژیت، دایان به و ژنانه ی که له مالی فیرعه وندا بوون شیر ی بده نی، مه مکی هیچیانی نه گرت، بردیانه ناو بازار بۆ نه وه ی ژنیکیان ده ست که وی هه تا شیر ی بداتی، کاتی که که خوشکه که ی منداله که ی بینی به ده ستیانه وه خۆی نه کردو نه وانیش پییان نه زانی، خودای مه زنیش ده فهرموویت: ﴿وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ واته: له کاتی که که نه وان

^۱ الطبري (۵۲۹/۱۹).^۲ الطبري (۵۳۲/۱۹).^۳ الطبري (۵۳۲/۱۹).

(فیرعه ون و کومه له که ی) هستیان نه ده کرد، وه فیرموویه تی: ﴿وَحَرَمْنَا عَلَيْهِ الْمَرَاضِعَ مِنْ قَبْلُ﴾ واته: له پیشدا وا بریارمان دا که مه مکی هیچ دایه نیک نه مژیت، نه وهش بۆ ریزلینان و پاراستنی بوو له لایه ن خودای گه ورده وه و گه پانه وه ی بۆ لای دایکی بۆ نه وه ی نه و شیر ی بداتی به بی هیچ ترسیک پاش نه و مه موو خه م و مهینه تیه، وهختی خوشکه که ی چاوی لیان بوو که سه رگه ردان بوون نه یانده زانی چون دایه نیکی بۆ بدوزنه وه مه مکی بمژیت، ﴿فَقَالَتْ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ أَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُ لَكُمْ وَهُمْ لَهُمْ نَصِيبٌ﴾ واته: ئینجا خوشکه که ی موسا وتی پیان ئایا مالیکتان نشان دهم که نه و مندا له بۆ ئیوه به ختو بکه ن و شیر ی بده نی و دلسوز بن بۆی، ئیبنو عه باس ده لی: وهختی خوشکه که ی موسا نه مه ی گوت: مه لیان گرت و گومانیان مه بوو له قسه کانی، پیان گوت: تو چون ده زانی نه و مال له به ختوی ده که ن و زور باشیش په روه رده ی ده که ن و ناموزگاری چاکیشی ده که ن؟ پی گوتن: ناموزگاری کردن و چاک به ختوکردنی له بهر خاتری مالی پاشاو خوشی خستنه ناو دلایان و وه به ته مای سود و هرگرتنیش له به ختوکردنه که یدا بۆیه نه میان ناردوه. وهختی نه م قسه ی پی گوتن و پزگاری بوو له سزادانیان، له گه لی چون بۆ مالیان و بردیانه لای دایکی مه مکی دایه و مژی، زور که یف خوش بوون، مزگینی درا به ژنه که ی فیرعه ون، ناردی به شوین دایکی موسادا (سه لامی خوی لی بیت) زور ریزی لیگرت و یارمه تیه کی زور باشیشی دا، له راستیدا ئاسیا نه یده زانی نه وه دایکیه تی، هر له بهر نه وه یارمه تی دا چونکه مندا له که ته نها مه مکی نه وی مژی، پاشان داوای لیگرد له مالی نه وان بمینیته وه و شیر ی بداتی، دایکی موسا قبولی نه کرد، گوتی: من میردیک و چند مندالی ترم مه یه ناتوانم له لای تو بمینمه وه به لام نه گه ر پیت خوشه له مالی خوم شیر ی دده می، ژنه که ی فیرعه ون پازی بوو، یارمه تی باشی بۆ بریه وه له گه ل جلوبه رگ، بریاریشی دا که زور له گه لی چاک بیت، دایکی موسا به مندا له که یه وه گه رایه وه مال، به په زامه ندی و دلخوشی زوره وه، خوی گه وره ترسه که ی نه میشت و بی خه می کرد و به سه ربه رزی و ریزیکی زور بژیویه کی چاک هاته وه مالی خوی، نیوانی نه و ترسو دهر وه ی که خدا له دایکی موسای کرده وه که م بوو، له شه وو پوژیک که متر یان زیاتر بوو، والله أعلم، پاک و په سه ندی بۆ نه و خودایه ی مه موو شتیک به دهستی خویه تی، مه یلی لی بوو ده بی و مه یلی لی نه بوو نابی، نه و خودایه ی که دوا ی مه موو ته نگانه یه ک دهر و له و که سانه ده کاته وه که لیی ده ترسن و پاش مه موو دانچ و مهینه تیه ک، دهر گای به زه یی خوی ده کاته وه بۆ خاوه ن باوه پان، بۆیه فیرموویه تی: ﴿فَرَدَدْنَاهُ إِلَىٰ أُمِّهِ كَىٰ تَقَرَّ عَيْنُهَا﴾ واته: گه پاندمانه وه لای دایکی مه تا چاوی پوون بیته وه پیی، ﴿وَلَا تَحْزَنْ﴾ واته: خه فه تی بۆ نه خوات، ﴿وَلِتَعْلَمَ أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ﴾ واته: وه چاکیش بزانی که به لیینی خدا پاسته، که بریاری دابو بۆی بکه رپینیته وه و کردیشی به پیغه مبه ر (سه لامی خوی لی

چۆن پياوه قىبتيه كەى كوشت و كە بووه هۆى ئەوهى لە ولاتى مىسر دەرچىت و بىوات بۆ ولاتى مەدينە (مَدِيْنَة) ڤه رموويه تى: ﴿وَدَخَلَ الْمَدِيْنَةَ عَلَىٰ حِينٍ غَفْلَةٍ مِّنْ أَهْلِهَا﴾ واتە: چووه ناو شارە كە بى ئەوهى خەلكە كەى پىي بزانن، ئىبنو جورەيج دەلى: لە عەتای خۆراسانيه وه ئەویش لە ئىبنو عەباسه وه: لە نىوا مە غريب و عيشادا چووه ناو شارە كە.^۱ ئىبنو مونكه دەر (منكدن) دەلى لە عەتای كۆپى يە ساره وه (يسار) ئەميش لە ئىبنو عەباسه وه دەلى: لە نيوه پۆدا (نصف النهار) چووه ناو شار.^۲ سە عىدى كۆپى جوبه يرو عىكرىمه و سەدى و قەتاده يش هەر وایان گوتووه. ﴿فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ﴾ واتە: دوو پياوى بىنى لە يە كترىان دەداو قاله قالیان بوو. ﴿هَذَا مِنْ شِيعَةِ﴾ ئەمەيان لە خۆيان بوو ﴿وَهَذَا مِنْ عَدُوِّهِ﴾ واتە: ئەوى ترىان لە قىبتيه كان بوو.^۳ ئىبنو عەباس و قەتاده و سەدى و موچه مەدى كۆپى ئىسحاقیش هەر وایان گوتووه.^۴ ئىسرائىليە كە هاوارى كرده موسا (سەلامى خواى لى بىت) كە يارمەتى بدات، موساش (سەلامى خواى لى بىت) بە فرسەتى زانى لەو كاتەدا ناو شار چۆل بوو، پەلامارى قىبتيه كەى دا، ﴿فَاسْتَعَاذَ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ﴾ واتە: ئەوهى هاوڕەگەزى خۆى بوو دژى پياوه نە ياره كە هانای پىبرد. ﴿فَوَكَزَهُ مُوسَىٰ فَقَضَىٰ عَلَيْهِ﴾ واتە: موسا مستىكى لى داو كوشتى، موچاميد دەلى: ﴿فَوَكَزَهُ﴾ واتە: مستىكى لى دا.^۵ ﴿فَقَضَىٰ عَلَيْهِ﴾ بەو گيانى دەرچوو (كوشتى). خواى گەوره دە ڤه رموويت: ﴿قَالَ هَذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ عَدُوٌّ مُّضِلٌّ مُّبِينٌ﴾ واتە: موسا گوتى: ئەمە كارى شەيتان بوو پىي كردم، كە دوژمنىكى ئاشكرای گومرا كە ره. ﴿قَالَ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي فَغَفَرَ لَهُ إِنَّكَ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ واتە: گوتى: ئەى پەرورندهى من، ئەمن ناھە قىم لە خۆم كرد، عەفوم بكە. ئىتر خودا ڤه تاي بەخشى، كە ئەو لە خەتا دە بوړيت و دلۆڤانه. ﴿قَالَ رَبِّ بِمَا أَنْعَمْتَ عَلَيَّ﴾ واتە: گوتى: ئەى پەرورندهم لە بەرامبەر ئەو بەهره و دەسەلات و توانايە كە تۆ داوته بە من ﴿فَلَن أَكُونَ ظَهِيرًا﴾ واتە: هەرگىز نابمە يارمەتى دەرى ﴿لِلْمُجْرِمِينَ﴾ ئەو كە سانهى كە بپروايان بە تۆ نيه و سەرى پىچى ڤه رمانه كانى تۆ دەكەن.

^۱ الطبري (۵۳۸/۱۹).^۲ الطبري (۵۳۸/۱۹).^۳ الطبري (۵۳۹/۱۹).^۴ الطبري (۵۳۹-۵۴۰/۱۹).^۵ الطبري (۵۴۰/۱۹).

﴿فَأَصْبَحَ فِي الْمَدِينَةِ خَائِفًا يَتَرَقَّبُ فَإِذَا الَّذِي اُسْتَنْصَرُهُ بِالْأَمْسِ يَسْتَصْرِخُهُ﴾ قَالَ لَهُ مُوسَى إِنَّكَ لَغَوِي مُبِينٌ ﴿١٨﴾
 فَلَمَّا أَنْ أَرَادَ أَنْ يَبْطِشَ بِالَّذِي هُوَ عَدُوٌّ لَهُمَا قَالَ يَمْوَسَّى أَرِيدُ أَنْ تَقْتُلَنِي كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًا بِالْأَمْسِ إِنْ تُرِيدُ إِلَّا
 أَنْ تَكُونَ جَبَّارًا فِي الْأَرْضِ وَمَا تُرِيدُ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْمُصْلِحِينَ ﴿١٩﴾

ناشکرا بونی کوشتنی نه و که سهی که موسا به په نهانی کوشتی:

خوای گه وره ده فهرموویت: ﴿فَأَصْبَحَ فِي الْمَدِينَةِ خَائِفًا يَتَرَقَّبُ فَإِذَا الَّذِي اُسْتَنْصَرُهُ بِالْأَمْسِ يَسْتَصْرِخُهُ﴾
 قَالَ لَهُ مُوسَى إِنَّكَ لَغَوِي مُبِينٌ ﴿١٨﴾ واته: له و شاره‌دا به ترسه‌وه شه‌وی به پیکردو چاوه‌تور بوو. هر نه و
 که سهی دوینی هانای پی بردبوو، دیسان هاواری بو هیئا. موسا گوتی: دیاره تو له پیکه ده‌رچووی.
 خوای گه وره باسی موسا ده‌کات کاتی که قیبتیه‌که‌ی کوشت له‌ناو نه و شاره‌دا به ترسه‌وه مابووه‌وه و
 چاوه‌پوانی ده‌کرد له‌به‌ر نه و کاره‌ی که له ده‌ستی پووی دابوو، ﴿يَتَرَقَّبُ﴾ به‌م لاولادا سه‌یری ده‌کردو له
 کاتی که به پیکادا ده‌چوو، نه و که سهی که دوینی هاواری لی کرد یارمه‌تی بدات دژی قیبتیه‌که،
 له‌گه‌ل یه‌کیکی ترده شه‌پیاوه، کاتی موسا به لایاندا تیپه‌پی همیسان داوای یارمه‌تی لی کرد، موسا
 (سه‌لامی خوای لی بیت) فهرمووی: ﴿إِنَّكَ لَغَوِي مُبِينٌ﴾ واته: تو پیاویکی شه‌پانی و له‌پی لاده‌ری،
 پاشان موسا (سه‌لامی خوای لی بیت) ویستی قیبتیه‌که‌ی له کول بکاته‌وه، نیسرائیلیه‌کان وای ده‌زانی
 بو نه و ده‌چیت، چونکه زور نه‌فامو داماوو زه‌لیل بوو، کاتی که گویی له قسه‌کانی موسا بوو که پیی
 گوت: تو پیاویکی شه‌پانی و له‌پی ده‌رچووی بو نه‌وه‌ی له کولی خوی بکاته‌وه و موسا (سه‌لامی خوای
 لی بیت) وازی لی بینیت گوتی: وه‌ک خوای گه وره ده‌فهرموویت: ﴿فَلَمَّا أَنْ أَرَادَ أَنْ يَبْطِشَ بِالَّذِي هُوَ عَدُوٌّ
 لَهُمَا﴾ واته: کاتی که به‌ره و نه و که سه‌چوو که دوزمنی هردوکیان بوو گوتی: ﴿قَالَ يَمْوَسَّى أَرِيدُ أَنْ
 تَقْتُلَنِي كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًا بِالْأَمْسِ﴾ نیسرائیلیه‌که گوتی: به موسا ده‌ته‌وی منیش بکوژی وه‌ک چون دوینی
 یه‌کیکی توت کوشت، ﴿إِنْ تُرِيدُ إِلَّا أَنْ تَكُونَ جَبَّارًا فِي الْأَرْضِ وَمَا تُرِيدُ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْمُصْلِحِينَ﴾ واته: تو هر
 ده‌ته‌وی زوردارو ملهور بیت له زه‌ویدا وه‌ ناته‌وی له پیاوچاکان بیت. چونکه هیچ که سی‌ک نه‌یده‌زانی و
 ناگاداری کوشتنی نه و پیاوه نه‌بوو موسا و نه و نیسرائیلیه نه‌بیت، کاتی پیاوه قیبتیه‌که گویی له و
 قسه‌یه بوو که له ده‌می نه و پیاوه ده‌رچوو، پویشت بو به‌ر ده‌رگای مالی فیرعه‌ون و قسه‌که‌ی بو
 فیرعه‌ون گپراه‌وه، فیرعه‌ون به و پووداوه‌ی زانی، زیاتر تورپی له موسا هه‌لساو برپاری دا که موسا
 بکوژیت، ناردی به شوینیداو داوی کرد بگه‌پین به دوایداو بوی بینن هه‌تا توله‌ی لی بسینیت.

﴿وَجَاءَ رَجُلٌ مِّنْ أَقْصَا الْمَدِينَةِ يَسْعَىٰ قَالَ يَمُوسَىٰ إِنَّكَ الْمَلَأُ يَأْتِمُرُونَ بِكَ لِيَقْتُلُوكَ فَاخْرُجْ إِنِّي لَكَ مِنَ

التَّصْحِيحُ ﴿٢٠﴾

خوای گه وره ده فەرموویت: ﴿وَجَاءَ رَجُلٌ﴾ واته: پیاویک هات، ﴿مِّنْ أَقْصَا الْمَدِينَةِ يَسْعَىٰ قَالَ يَمُوسَىٰ﴾
 واته: له وپه پری شاره وه به هه له داوان پیی گه یشت: خوای گه وره وه سفی ده کات به پیاویکی پیاوانه،
 چونکه نه و پیاوه کاتیک زانی به دواي موسادا ده گه پین، به پینگه یه کی نزیکتردا خوای گه یانده موسا
 (سه لامی خوای لی بیت) له و پینگاه نه چوو نه وان ده پویشتن به دوایدا، پیی گوت: ﴿إِنَّكَ الْمَلَأُ يَأْتِمُرُونَ
 بِكَ﴾ واته: کاربه دهستان وتووێژ ده کهن له باره ی توه، ﴿لِيَقْتُلُوكَ فَاخْرُجْ﴾ واته: ده یانه وی له ناوت
 به رن هه لسه برۆ له م شاره، ﴿إِنِّي لَكَ مِنَ النَّصِیحِ﴾ واته: من نه مهت وه ک نامۆزگاریه ک پی ده لیم.
 ﴿فَخَرَجَ مِنْهَا خَائِفًا يَتَرَقَّبُ﴾ قَالَ رَبِّ نَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٢١﴾ وَلَمَّا تَوَجَّهَ تِلْقَاءَ مَدْيَنَ قَالَ عَسَىٰ رَبِّي أَن
 يَهْدِيَنِي سَوَاءَ السَّبِيلِ ﴿٢٢﴾ وَلَمَّا وَرَدَ مَاءَ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ أُمَّةٌ مِّنَ النَّاسِ يَسْقُونَ وَوَجَدَ مِنْ
 دُونِهِمُ امْرَأَتَيْنِ تَذُودَانِ قَالَ مَا خَطْبُكُمَا قَالَتَا لَا نَسْقِي حَتَّىٰ يُصْدِرَ الرِّعَاءُ وَأَبُونَا شَيْخٌ كَبِيرٌ ﴿٢٣﴾ فَسَقَى
 لَهُمَا ثُمَّ تَوَلَّىٰ إِلَى الظِّلِّ فَقَالَ رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ ﴿٢٤﴾

موسا له ولاتی مه دیه ن و (مدین) ناودانی مه ده گانی دوو ژنه که

وه ختی که پیاوه که هه والی دایه که کاربه دهستان و دهسته زبه سته ی فیرعه ون خه ریکی راوێژن له
 باره ی نه وه وه، به ته نها خوای له ولاتی میسر ده رچوو، شتی وای به خویه وه نه دیبوو له سه ر دلای گران
 بوو، چونکه موسا له خوشگوزه رانی و دهسته لات و ژیانیکي خوشدا ژیان ی به سه ر بر دووه، ﴿فَخَرَجَ مِنْهَا
 خَائِفًا يَتَرَقَّبُ﴾ واته: نه ویش له شار ده رچوو به ترسه وه سه یری نه ملالولای خوای ده کرد، ﴿قَالَ رَبِّ نَجِّنِي
 مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾ واته: نه ی په روه رنده م پزگارم بکه له ده ست فیرعه ون و ده سته و به سته که ی،
 ده گێر نه وه خوای گه وره فیرشته یه کی به سه ر ولاخیکه وه - چاره وی - نه سپ - نارده لای موسا و
 پینگاه ی نیشاندا، والله اعلم. خوای گه وره ده فەرموویت: ﴿وَلَمَّا تَوَجَّهَ تِلْقَاءَ مَدْيَنَ﴾ واته: که به ره و
 مه دیه ن پویشتن پینگایه کی ته خت و پیکي گرته به ر زور که یف خوش بوو پیی، ﴿قَالَ عَسَىٰ رَبِّي أَن
 يَهْدِيَنِي سَوَاءَ السَّبِيلِ﴾ گوتی: به لکو په روه رنده م راسته پیم نیشاندا، خوای گه وره ش شاره زای کرده
 سه ر راسته پری له دنیا داو له قیامه تدا، خه لکیشی شاره زا کرد بۆ سه ر پیی راست. ﴿وَلَمَّا وَرَدَ مَاءَ

مَدِينَةٍ ﴿۱﴾ واته: کاتیک گه‌یشته مه‌دیه‌ن که ناویکی لیوه نزیك بوو، بیریک بوو شوانه‌کان ده‌چوونه سه‌ری ناویان لی مه‌لده‌گوزی، ﴿مَدِينَةٍ وَجَدَ عَلَيْهِ أُمَّةٌ مِّنَ النَّاسِ يَسْقُونَ﴾ کومه‌لیک له خه‌لکی بی‌نی ناویان مه‌لده‌گوزی، ﴿وَوَجَدَ مِنْ دُونِهِمُ امْرَأَتَيْنِ تَذُودَانِ﴾ واته: وه له نزیك نه‌و خه‌ل‌کانه‌وه دوو تافره‌تی بی‌نی که په‌زه‌کانی خو‌یان لاده‌داو نه‌یان ده‌هیشت له‌گه‌ل په‌زی شوانه‌کاندا تی‌که‌لاو بین مه‌تا توشی گ‌یرو‌گرفت نه‌بن، وه‌ختی موسا (سه‌لامی خ‌وای لی بیت) چ‌اوی پی‌یان که‌وت دلی ب‌ویان سوتاو به‌زه‌یی هاته‌وه پی‌ی‌اندا، ﴿قَالَ مَا خَطْبُكُمَا﴾ واته: چیتانه ب‌چی نی‌وه‌ش وه‌ک نه‌و خه‌ل‌که مه‌په‌کانتان ناو ناده‌ن؟ ﴿قَالَتَا لَا نَسْقِي حَتَّىٰ يُصْدِرَ الرِّعَاءُ﴾ واته: ناومان ده‌ست ناکه‌وی مه‌تا نه‌وانه په‌زه‌کانیان ناو نه‌ده‌ن، ﴿وَأَبُونَا شَيْخٌ كَبِيرٌ﴾ واته: بابمان پی‌اویکی به‌سالا‌چووه‌و نی‌مه‌ش نه‌مه‌حاله‌مان وه‌ک ده‌بی‌نی، خ‌وای که‌وره فه‌رمو‌ویه‌تی: ﴿فَسَقَىٰ لَهُمَا ثُمَّ تَوَلَّىٰ إِلَى الظِّلِّ فَقَالَ رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ﴾ واته: نه‌وسا ناوی ب‌و مه‌ل‌گوزین، پاشان خ‌وی که‌ی‌انده سی‌به‌ر، گوتی: نه‌ی په‌روه‌رنده‌ی من! من شایه‌نی نه‌م خ‌یره‌م که ب‌وم ده‌نی‌ری. نی‌بنو عه‌باس گوتی: موسا کاتیک چ‌وو ب‌و مه‌دیه‌ن خ‌واردنی ته‌نیا پا‌قله‌و که‌لای دار بوو، پی‌شی په‌تی بوو چون‌که کاتی گه‌یشته مه‌دیه‌ن نه‌عه‌ل‌کانیشی د‌پ‌او له پی‌ی که‌وت، نه‌م پی‌اوه که مه‌ل‌ب‌زاردی خودا بوو له ناو خه‌ل‌کدا له ژیر سی‌به‌ری دره‌ختی‌کدا دانیش‌ت ورگی به‌پشتیه‌وه لکابوو له برس‌انداو مه‌تا به‌له‌ته خورما‌یه‌کیش پ‌ازی بوو، وه‌ک خ‌وای که‌وره ده‌فه‌رمو‌ویت: ﴿فَسَقَىٰ لَهُمَا ثُمَّ تَوَلَّىٰ إِلَى الظِّلِّ فَقَالَ رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ﴾ نی‌بنو عه‌باس و نی‌بنو مه‌سعودو سودی ده‌لین: ﴿إِلَى الظِّلِّ﴾ واته: دانیش‌ت له ژیر دره‌ختی‌کدا. ^۱ عه‌تای ک‌وپ‌ی سانیب ده‌لی: کاتیک که موسا (سه‌لامی خ‌وای لی بیت) گوتی: ﴿رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ﴾ ژنیکیان گوتی له قسه‌کانی موسا بوو (سه‌لامی خ‌وای لی بیت). ^۲

﴿فَجَاءَتْهُ إِحْدَاهُمَا تَمْشِي عَلَىٰ اسْتِحْيَاءٍ قَالَتْ إِنَّكِ أَبِی يَدْعُوكَ لِجَزِيكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا فَلَمَّا جَاءَهُ وَقَصَّ عَلَيْهِ الْقَصَصَ قَالَ لَا تَخَفْ نَجَوْتَ مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٢٥﴾﴾ قَالَتْ إِحْدَاهُمَا يَبَاطِی اسْتَجِرْهُ إِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَجَرْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ ﴿٢٦﴾﴾ قَالَ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ نَمُنَ بِكَ بِحَدِّ ابْنَتِي هَتَيْنِ عَلَىٰ أَنْ تَأْجُرَنِي ثَمَنِي حَبِيبٌ فَإِنْ أَتَمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِنْدِكَ وَمَا أُرِيدُ أَنْ أَشُقَّ عَلَيْكَ سَتَجِدُنِي إِن شَاءَ اللَّهُ مِنْ

^۱ الطبري (۵۵۶/۱۹).^۲ الطبري (۵۵۷/۱۹).

الصّٰلِحِينَ ﴿٢٧﴾ قَالَ ذٰلِكَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ اَيَّمَا الْاٰجَلَيْنِ قَضَيْتُ فَلَا عُدْوَانَ عَلَيَّ وَاللّٰهُ عَلٰى مَا نَقُولُ

وَكَيْلٌ ﴿٢٨﴾

موسا له به ردهم باوكى دوو ژنه كه دا (كچه كه دا) و ماره بپرینی یه کیکیان به موسا (سه لامى خواى لی بیت) له سه ر کرینی شوانیه که ی

کاتیك دوو ژنه که به په له به په زه کانیانه وه که پانه وه لای بابیان، باوکیان سه ری سوپماو به لایه وه سه یر بوو که زوو که پانه وه بو لای. پرسپاری لی کردن که چون که پانه وه، نه وانیش باسه که یان بو گپرایه وه که موسا (سه لامى خواى لی بیت) چون مه پره کانی بو ئاوداون، باوکیان یه کیکیانی نارد به دواى موسادا (سه لامى خواى لی بیت) تا بانگی بکن بو لای، خواى گوره فه رموویه تی: ﴿فَجَاءَتْهُ إِحْدَاهُمَا تَمْشِي عَلَىٰ اسْتِحْيَاءٍ﴾ واته: یه کیکیان چوو بو لای موسا که زور به شه رمه وه ده چوو به پریداو خوی داپوشیبوو، وه ک پیوایه ت کراوه له گه ورده ی موسلمانان عومهری کوپی خه تاب (په زای خواى لی بیت) ده لی: به لایه کی کراسه که ی خوی داپوشیبوو،^۱ نیبنو نه بی حاته م پیوایه تی کردوو نه میش له عه مری (عمرو) کوپی مه یمونه وه گوتی: عومه ر (په زای خواى لی بیت) گوتی: ﴿تَمْشِي عَلَىٰ اسْتِحْيَاءٍ﴾ واته: پوشا که که ی دابوو به پووی خویدا له و ژنانه نه بوو که گرنگی نه دا به خوداپوشین و مه میشه ده رو مال بکات.^۲ نه م فه رمووده یه سه نه ده که ی پاسته، جه وهری ده لی: سه لفه ج (السلفج) له پیاواندا واته: پیاویکی کولنه ده ر، له ژناندا واته: ژنیك که زور شه رم نه کات و پوودار بیت (الجریته) وه له وشتریشدا توندوتیز ﴿قَالَتْ إِنَّكَ ابْنِي يَدْعُوكَ لِجَزِيكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا﴾ نه م پرسته یه نه ده بی تیدایه، به شیوه یه ک بانگی نه کرد که بپوا نه کات و گومانی مه بیت، به لکو پیی گوت: باوکم بانگت ده کات بو نه وه ی کرینی نه و ئاو مه لگوزینه ت بداتی، واته: پاداشتی نه و ئاو ده رمینانه ت یداته وه و شتیکت بداتی، له باتی ئاودانی په زه کانمان ﴿فَلَمَّا جَاءَهُ وَقَصَّ عَلَيْهِ الْقَصَصَ﴾ واته: نینجا کاتیك موسا هات بو لای باوکی کچه که نه و پووداوه ی که به سه ری هاتبوو بو ی گپرایه وه و باسی ده رچوونی خوی کرد که له به ر چی ولاته که ی به جی میشتوو، ﴿قَالَ لَا تَخَفْ نَجَوْتَ مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾ پیی گوت: دلخو شو چاو پوون به، له ولاتی نه وان ده رچوویت پزگارت بووه، نه وان هیچ ده سه لاتیکیان به سه ر ولاتی نیمه دانیه، بو یه گوتی: ﴿نَجَوْتَ مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾ واته: پزگارت بووه له و که له سته مکاره، ﴿قَالَتْ إِحْدَاهُمَا

^۱ الطبري (۵۵۸/۱۹).

^۲ الطبري (۵۵۹/۱۹).

يَتَأْتِ اسْتَجِرَّةُ اِيْك خَيْرَ مَنِ اسْتَجَرْتَ الْقَوِيُّ الْاَمِينُ واته: يه كيڭ له و دوو كچه به باوكى گوت نهى باوه گيان به كرڼى بگره (بو شوانى) چونكه به راستى چاكترين كه سه كه به كرڼى بگرى به هيزو نه مينه (دهستو داوڼن پاكه)، واته: يه كيڭ له كچه كانى نهو پياوه، هه ندى ئيژن: نهو كچه ى كه چوو به شوڼن موسادا گوتى: به باوكى ﴿يَتَأْتِ اسْتَجِرَّةُ﴾ نه م پياوه به كرڼى بگره بو شوانى په زه كان. عومرو ئيبنو عه باسو شوره يحي قازى و نه بو ماليك و قه تاده و موحه مده ى كوپى ئيسحاق و كه سانى تريش گوتوويانه: كاتيڭ كچه كه گوتى: ﴿اِيْك خَيْرَ مَنِ اسْتَجَرْتَ الْقَوِيُّ الْاَمِينُ﴾ باوكى پيى گوت: تو چوڼ ده زانى؟ كچه كه گوتى به باوكى: چونكه نه م پياوه نهو به رده ى به رز كرده وه كه به ده پياو نه بيت نهو به رده به رز نابيته وه. وه من كاتيڭ له گه لى بووم پيشى كه وتم، پيى گوتم: تو له دوامه وه برؤ، هر كاتيڭ پيځه كه م هه له كرد به به رديكى بچوك ناگادارم بكه، بهو به رده دا من ده زانم چوڼ پيځه كه بگره به رو برؤم،^۱ له عبدالله ى كوپى مه سعو ده وه گوتى: چاو پوونترين كه س، واته (نهو) كه سانه ى فرسه تيان هه بوو له هه موو كه س زياتر سى كه س بوون: نه بو به كر كاتيڭ عومره ى ديارى كردو وه بو جى نشين، عه زيزى ميسر كاتيڭ كه گوتى: به ژنه كه ى ﴿اَكْرِمِ مَثْوَاهُ﴾ پيژ له يوسف بگره، وه نهو كچه ى له گه ل موسا هات بو لاي باوكى كاتيڭ گوتى: ﴿يَتَأْتِ اسْتَجِرَّةُ اِيْك خَيْرَ مَنِ اسْتَجَرْتَ الْقَوِيُّ الْاَمِينُ﴾،^۲ ﴿قَالَ اِنِّى اُرِيدُ اَنْ اُنْكِحَكَ اِحْدَى ابْنَتَيَّ هَاتَيْنِ﴾ واته: پياوه باشه به ته مه نه كه داواى ليكرد كه ببيته شوانى مه په كانى نه ویش كيژيكي خوى پيى ده دا له جياتى شوانيه كه يدا، ﴿عَلَى اَنْ تَاْجُرْنِي ثَمْنِي حِجَجٍ فَاِنْ اَتَمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِنْدِكَ﴾ واته: بهو مه رجه ى هه شت سال مه په كانم بو به خيوكه ى (بله وه پيڼى) خو نه گه ر به ناره زوى خو ت ده ساليشت ته واو كرد پياوه تى خو ته و، هه شت ساليش به خيويان كه ى كارى خو ت ته واو كردو وه. ﴿وَمَا اُرِيدُ اَنْ اَشُقَّ عَلَيْكَ سَتَجِدُنِي اِنْ شَاءَ اللّٰهُ مِنَ الصّٰلِحِينَ﴾ واته: نامه وي ناره حه تت بكه م و نازارت بده م و فيلت لى بكه م نه گه ر خوا بيه وي ت بيگومان ده مبينى له پياوچاكان ده بم. خواى گه وره باسى موسا (سه لامى خواى لى بيت) ده كات ده فه رموي ت: ﴿قَالَ ذَلِكَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ اَيُّمَا الْاَجَلَيْنِ قَضَيْتُ فَلَا عُدْوَانَ عَلَيَّ وَاللّٰهُ عَلٰى مَا نَقُولُ وَكِيلٌ﴾ واته: موسا گوتى: به خه زورى، باشه له سه ر نهو به رياره ى تو كه من ده بيه په نجبه رى - شوانى - تو بو ماوه ى هه شت سال، به لام نه گه ر ده ساليشم ته واو كرد به ناره زوى

^۱ الطبري (۵۶۴/۵۶۲/۱۹).^۲ ابن ابي شيبة (۵۷۴/۱۴).

خومه، خو نه گەر که مترم کرد نه کاته من په یمان که م به جی نه هیناوه و نه و مرجه م جیبه جی نه کردوه وه خوا له سهر نه وهی که ده یلین شایه ت و چاودیره. بویه فهرموویه تی: ﴿أَيَّمَا الْأَجَلَيْنِ قَضَيْتُ فَلَا عُدْوَانَ عَلَيَّ﴾ واته: هر کام له و دوو ماوهیه م ته و او کرد، نابیت نامه قیم پی بکریت. هرچه نده ته و او کردنه که چاکتره پیگای پیدراوه به به لگهی تر وه ک خواى گوره ده فهرموویت: ﴿فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ وَمَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ﴾^۱ واته: هر که س په له بکات له و دوو پوژده دا (شهیتان په جم بکات) گونا می ناگات وه هر که سیش دوا بکه ویت (سی پوژ په جم بکات) گونا می له سهر نیه. پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی: (نه گەر مه یلت لی بوو بیگره و نه گەر مه یلیشت لی نه بوو بیشکینه).^۲ دیاره پوژوو گرتنه که چاکتره راجحتره (به هیزتره) به به لگهی تر، به لگش هیه که موسا (سه لامی خواى لی بیت) ته و او ده که یانی په پاند - برده سهر - بوخاری ریوایه تی کردوه له سه عیدی کوپی جوبه یره وه ده لی: جوله که یه کی خه لکی حیره پرسپاری لی کردم: موسا (سه لامی خواى لی بیت) کام ماوه یانی ته و او کرد؟ گوتم: نازانم هه تا نه چمه لای زانای عهره بو پرسپاری لی نه که م، پویشتمه لای ثینو عه باسو (په زای خواى لی بیت) پرسپارم لی کرد، گوتم: چاک و زوره که یانی ته و او کردوه - په پاندوه - بیگومان پیغه مبه ری خوا کاتیک شتیک فهرموویتی کردویه تی. هر به م شیوه یه بوخاریش ریوایه تی کردوه.^۳

﴿فَلَمَّا قَضَىٰ مُوسَى الْأَجَلَ وَسَارَ بِأَهْلِهِ آنَسَ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ نَارًا قَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا لَّعَلِّي آتِيكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ جَذْوَةٍ مِنَ النَّارِ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ﴾^(۲۹) فَلَمَّا أَتَاهَا نُودِيَ مِنْ شَاطِئِ الْوَادِ الْأَيْمَنِ فِي الْبُقْعَةِ الْمُبْرَكَةِ مِنَ الشَّجَرَةِ أَنْ يَمْوَسَىٰ إِنِّي أَنَا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ^(۳۰) وَأَنْ أَلْقِ عَصَاكَ فَلَمَّا رَآهَا تُهَلِّلُهَا حَانَ إِلَىٰ مَذِيرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ يَمْوَسَىٰ أَقْبَلَ وَلَا تَخَفْ إِنَّكَ مِنَ الْآمِنِينَ^(۳۱) أَسْأَلُكَ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجُ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوءٍ وَأَضْمَمَ إِلَيْكَ جَنَاحَكَ مِنَ الرَّهْبِ فَذَلَّكَ بُرْهَانٌ مِنْ رَبِّكَ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَسِيقِينَ^(۳۲)

^۱ البقرة (۲۰۳).^۲ أحمد (۴۹۳/۳)، النسائي (۱۸۵/۴)، فهرمووده یه کی سه حیحه.^۳ فتح الباري (۳۴۲/۵).

گەرانه‌وه‌ی موسا (سه‌لامی خوای لی بیت) بۆ میسرو پیزلینانی له لایهن خواوه به په‌یام و موعجیزه له ڕیدا

له ته‌فسیری نایه‌تی پیش ئەم نایه‌ته‌وه باسکرا که موسا (سه‌لامی خوای لی بیت) هه‌ردوو ماوه‌که‌ی ته‌واو کرد به شیوه‌یه‌کی زۆر چاک، له‌م نایه‌ته‌وه ده‌رده‌که‌وێت که خوای گه‌وره کاتی‌ک فه‌رموویه‌تی:

﴿فَلَمَّا قَضَىٰ مُوسَى الْأَجَلَ﴾ واته: ئینجا کاتی‌ک موسا ماوه شوانیه‌که‌ی ته‌واو کرد، یانی زۆره‌که‌یانی ته‌واو

کرد، والله أعلم. ﴿وَسَارَ بِأَهْلِهِ﴾ خه‌یزانی له‌گه‌ڵ خۆی برد. گرتویانه: موسا زۆر هه‌زی ده‌کرد

بگه‌ڕێته‌وه بۆ ولاته‌که‌ی و که‌سو کاری ببینی‌ت، بپاری دا که به په‌نهانی سه‌ریان لی بدا ده‌ترسا له‌وه‌ی

فیرعه‌ون و گه‌له‌که‌ی پێی بزانه‌ن، بۆیه به شه‌ویکی زۆر تاریک و سارد بارانی‌ش ده‌باری، له‌گه‌ڵ خه‌یزانی و

ئه‌و مه‌پو مالاته‌یش خه‌زووری پێی دابوو له کرێی ئه‌و ماوه‌یه‌ی که شوانی بوو، که‌وته‌پێ و هه‌رچه‌نده

هه‌ولی ده‌دا به چه‌رخه‌که‌ی - ئه‌و شته‌ی ئاگری دروست ده‌کرد - ئاگر بکاته‌وه، بۆی نه‌ده‌کراو ئاگری

نه‌ده‌کرده‌وه، زۆر به لایه‌وه سه‌یر بوو ئا له‌و کاته‌دا ﴿ءَأَنْتَ مِنَ جَانِبِ الطُّورِ نَارًا﴾ واته: له لای کێوی

توره‌وه (الطور) ئاگریکی بینی له دووره‌وه ده‌گه‌را ﴿قَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا﴾ واته: ئێوه لی‌ره

بمینه‌وه ئاگریکم به‌دی کردووه، ئه‌چم بۆ لای ئه‌و ئاگره ﴿لَعَلِّي آتِيكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ﴾ به‌لکو هه‌واییکتان

بۆ بینم، چونکه موسا (سه‌لامی خوای لی بیت) پێگا‌که‌ی ون کردبوو ﴿أَوْ جَذَوْفٍ مِّنَ النَّارِ﴾ واته:

یان چلۆسکی‌ک له‌و ئاگره‌تان بۆ بینم، ﴿لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ﴾ واته: هه‌تا خۆتان گه‌رم که‌نه‌وه له‌و

سه‌رمایه، خودای گه‌وره ده‌فه‌رمووی‌ت: ﴿فَلَمَّا أَتَاهَا نُورٌ مِّن شَطِئِ الْوَادِ الْأَيْمَنِ﴾ واته: کاتی‌ک

که‌یشت له‌ لای ئاگره‌که‌ی لای ده‌ستی راستی دۆله‌که‌وه له‌به‌رده‌م کێوه‌که‌وه له‌ پووی خۆرئاواوه، بانگ

کرا. وه‌ک خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الْفُرْقَيْنِ إِذْ قُضِيَٰنَا إِلَىٰ مُوسَى الْأَمْرِ﴾ واته: تو

(ئه‌ی موحه‌مد ﷺ) له لای خۆرئاوای (شاخی طور) نه‌بوویت کاتی‌ک که فه‌رمانی پێغه‌مبه‌رایه‌تیمان

دا به موسا. ئەم نایه‌ته‌وه ده‌گه‌یه‌نێت که موسا به‌ره‌و ئاگره‌که‌ چوو له‌ پووی قیبه‌له‌وه کێوی لای

خۆرئاوا له لای راستیه‌وه بوو، ئاگره‌که‌ی دی ده‌گه‌را له‌ناو دره‌خته سه‌وزه‌که‌دا، له کێوه‌که‌دا، له نزیک

دۆله‌که‌وه، وه‌ستاو نه‌یده‌زانی چی بکات په‌روه‌رنده‌ی بانگی کرد ﴿مِّن شَطِئِ الْوَادِ الْأَيْمَنِ فِي الْبُقْعَةِ

الْمُبْرَكَةِ مِنَ الشَّجَرَةِ﴾ واته: له لای ده‌ستی راستی دۆله‌که‌وه له‌و شوینه په‌روژه‌ی نزیک

درهخته كه وه، خواى گه وره فهرمووى: ﴿أَنْ يَمُوسَىٰ إِفْتٍ أَنَا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ واته: نهى موسى نه وهى بانگت دهكات و قسهت له گهل دهكات هر نه وه وهدى هینهرى جیهانه و هرچی بوى دهيكات هيچ په رستراو په روه رنده يه كه نيه غه يری نهو، هر نهو پاك و پیرۆزه و زۆر بلندو مه زنه و هاوتای نيه و هيچ كه سيكيش وهك خودا نيه، نه له زاتيداو نه له سيفاتيداو نه له كردارو گفتاريدا، پاشان خواى گه وره ده فهرموويت: ﴿وَأَنْ أَلْقِ عَصَاكَ﴾ واته: نهو گوجانهى به دهسته وهيه فرپى بده، وهك خواى گه وره باسى كردوه فهرموويه تى له نايه تى تر: ﴿وَمَا تِلْكَ يَمِينُكَ يَمُوسَىٰ﴾ (۱۷) قال هى عصاى اتوكگؤا عليها وأهش بها على غنمي ولي فيها مئارب أخرى، واته: (خوا فهرمووى) نهى موسى نه وه چيه به دهستى راسته وه، گوتى: نه وه گاچونه كه مه خوم ددهم به سه ريдаو كه لای بؤ په زه كانم پى ده وه ريتم و چند كارى تريشى پى ده كه م، واته: موسى هر نه وهى ده زانى له بارهى گاچونه كه يه وه - واته پيناسهى گاچونه كهى خوى كرد-، ﴿قَالَ أَلْقِهَا يَمُوسَىٰ﴾ (۱۸) فَأَلْقَاهَا فَإِذَا هِيَ حَيَّةٌ تَسْعَى، واته: فهرمووى گاچونه كه ت فرپى ده - فرپى دا - كاتيک بينى وا ماريكه و هل ده فرپيت، نا له ويذا زانى و بوى ده ركوت نهو كه سهى قسهى له گهل دهكات و نهى دوينى نهو خودايه يه كه فهرمووى به هر شتيك ببه ده بيت وهك له سورپه تى (طه) دا باس كرا له پيشه وه. لي ره شدا ده فهرموويت: ﴿فَلَمَّا رَأَاهَا تَهْتَزُّ﴾ واته: نينجا كاتيک موسى بينى جولاو مه لخليسكا ﴿كَأَنَّهُا جَانٌّ﴾ وهك ماريك كه چون به توندى ده پوات و چه نده گه وره و نه ستورده و دهم فراوانه و كه لبه و دانه كانى له يهك ده داو به لای هر به ريكددا ده پوات، مه لى ده لوشيت - قوتى ده دا - دهنگى ليوه ده هات وهك له شيويكه وه به رييته وه بكه ويته خوار نا لهو كاته دا ﴿وَلَىٰ مُدِيرٌ وَلَمْ يُعَقِّبْ﴾ واته: پاى كردو هيچ ناوپيكي نه دايه وه، چونكه سروشتي مروض وايه لهو شتانه ده ترسيت، كاتيک خواى گه وره فهرمووى: ﴿يَمُوسَىٰ أَقْبِلْ وَلَا تَخَفْ إِنَّكَ مِنَ الْآمِنِينَ﴾ واته: نهى موسى وه ره و مه ترسه تو پاريزراوى، موسى هاته وه شوينى خوى و وهستا، پاشان خواى گه وره فهرمووى: ﴿أَسْأَلُكَ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجُ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوءٍ﴾ واته: دهستت بخه ره باخه لى كراسه كه ت پاشان ده رى بيته، كاتيک كه ده رى دينى وهك مانگ ده دره وشيته وه و تريفهى دى بويه خواى گه وره فهرموويه تى: ﴿مِنْ غَيْرِ سُوءٍ﴾ واته: نه خوشى به له كى نيه - برمى - وه ده فهرموويت:

طه (۱۷-۱۸).

طه (۱۹-۲۰).

﴿وَأَضْمَمْنَا إِلَيْكَ جَنَاحَكَ مِنَ الرَّهْبِ﴾ واته: بؤ نه وهش ترست نه مینى ده ستت بخه ره ژیر بالت. موجهید ده لى: وهختى دلت كه وته له رزه. قه تاده ده لى: وهختى كه ترسای ده ستت بخه ره ژیر بالت. ۱ واته: موسا (سه لامى خواى لى بیت) فه رمانى پى كرابوو هر كاتيك ترسا له شتيك ده ستى بكات به بالخه لیدا، هر كاتيك وای كرد نه و ترسه ی ده پوات و نامینى، وه له وانه یه هر كه سيك كه ترسا له و كاته دا ده ستى خسته سهر دلى وهك چاوليكه ريك له و، نه و ناپه حه تیه ی له سهر نامینى یان سووك ده بیت له سهرى به یارمه تى خواى گه وړه. ﴿فَذَانِكَ بُرْهَنَانِ مِنْ رَبِّكَ﴾ واته: فریدانى عه ساكه ی كه وهك ماريك ده جولاو ده ست خسته بن بالى و ده رمینانى به سپیه تى و بى نه خوشى هه ردووكیان دوو به لگه ی پوون و ناشكران له سهر توانای نه و كه سه ی پى پیدراوه نه و كارانه بكات هر كاتيك بیه ویت و راستى پیغه مبه ریه تى نه و كه سه ی نه و موعجیزانه له سهر ده ستى پووده دات، بویه خواى گه وړه فه رموویه تى: ﴿إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ﴾ بؤ فیرعه ون و كاربه ده ستانى و پان و دارو ده سته كه ی هوزه كه ی. ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ﴾ واته: چونكه نه وانه گه لیكى ده رچووبوون له فرمانه كانى خوداو دزایه تى خوداو نایفه كه یان ده كرد.

﴿قَالَ رَبِّ إِنِّي قُلْتُ مِنْهُمْ نَفْسًا فَأَخَافُ أَنْ يَقْتُلُونِ﴾ ۳۳ ﴿وَأَخِي هَارُونُ هُوَ أَفْصَحُ مِنِّي لِسَانًا فَأَرْسَلْهُ مَعِيَ رِدْءًا يُصَدِّقُنِي إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُكَذِّبُونِ﴾ ۳۴ ﴿قَالَ سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِأَخِيكَ وَنَجْعَلُ لَكُمَا سُلْطَانًا فَلَا يَصِلُونَ إِلَيْكُمَا بِأَيِّدِنَا أَنْتُمْ وَمَنِ اتَّبَعَكُمَا الْغَالِبُونَ﴾ ۳۵

داواى موسا كه هارونى براى بيته پشتگیری، خودايش داواكه ی قبول كرد

كاتيك خواى گه وړه فه رمانى پيكره كه به ره و لای فیرعه ون بپوات، نه و فیرعه ونه ی كه موسا له ترسى نه و ولاتى میسرى به جیهیشت و پای كرد له وى، ﴿قَالَ رَبِّ إِنِّي قُلْتُ مِنْهُمْ نَفْسًا﴾ واته: موسا گوتى: نه ی خودایه من یه كيكم له وانه كوشتووه، واته: قیبتیه كم كوشتووه، ﴿فَأَخَافُ أَنْ يَقْتُلُونِ﴾ واته: ده ترسم نه گه ر بمبینن بمكوئن، ﴿وَأَخِي هَارُونُ هُوَ أَفْصَحُ مِنِّي لِسَانًا﴾ گوتى: هارونى برام زمانى له من په وانتره، چونكه موسا (سه لامى خواى لى بیت) زمانى ده یگرت و باش قسه ی بؤ نه ده كرا به هوى نه و سكه ی (جمره) كه خسته یه سهر زمانى كاتيك كه پى پیدرا له نیوان سكل و دارخورمادا یان شیردا کامیان هه لده بریږیت، سكه كه ی هه لگرت و نایه سهر زمانى نه وه بوو نه یده توانى به ابشى قسه بكات و

زمانى ده يگرت، بؤيه فه رمويه تى: ﴿وَأَحْلَلْ عُقْدَةً مِّن لِّسَانِي ۖ يَفْقَهُوا قَوْلِي ۚ﴾ (۲۷) ﴿وَأَجْعَل لِّي وَزِيرًا مِّنْ أَهْلِ ۚ﴾ (۲۹) ﴿هَٰرُونَ أَخِي ۖ أَشَدُّ بِهِ ۚ﴾ (۳۰) ﴿وَأَشْرِكُ فِي أَمْرِي﴾^۱ واته: وه گرتى زمانيشم به ربه لا بکه بؤ ئه وهى له قسه کانم تى بگن، وه له خزم و کهسى خؤم که سيک بکه ره پشتيوانم، که هارونى برامه، پشتىمى پى قايم بکه و به ميژ بکه، بيکه ره هاوبه شم له کاره که مدا (که ياندنى په يامى خودا). ﴿وَأَخِي هَٰرُونُ هُوَ أَفْصَحُ مِنِّي لِسَانًا فَأَرْسَلْهُ مَعِيَ رِدْءًا يُصَدِّقُنِي﴾ واته: هارونى برام له من زمانى په وانتره له که لم بينيره يارمه تيم بدات و پشتگيريم لى بکات و بريکارو خاوکارم بى له ئيشه که مدا، بروام پى بکات و نه ويشى بکه يه نى به خه لکى، چونکه قسه ي دوو که س به ميژتره و زياتر کارده کاته سهر دلى خه لکى له يه ک که س بؤيه گوتى: ﴿إِنِّي أَخَافُ أَن يُكَذِّبُونِ﴾ واته: ده ترسم بلين: تو درؤزنى. موحه مه دى کوپى ئيسحاق ده لى: ﴿رِدْءًا يُصَدِّقُنِي﴾ واته: نه و قسانه ي من ده يکه م هارون بؤيان پوون بکاته وه چونکه نه وهى نه وان ليم تى ناگن نه و باش تى ده گات.^۲ کاتيک موسا نه و داوايه ي له خودا کرد، خواى گه وره فه رموى: ﴿قَالَ سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِأَخِيكَ﴾ واته: به م زووانه کاره که ت به ميژ ده که ين و براکه ت ده که ينه پشتگيرت که داوات کرد بيکه ينه پيغه مبهرو هاوکارت بيت، وه ک خواى گه وره له نايه تى تردا فه رمويه تى: ﴿قَالَ قَدْ أُوتِيتَ سُؤْلَكَ يَمُوسَى﴾ واته: نه ي موسا تو هه رچيت داوا کرد پيت درا، وه له نايه تيکى تردا فه رمويه تى: ﴿وَوَهَبْنَا لَهُ ۖ مِن رَّحْمِنَا أَخَاهُ هَٰرُونَ نَبِيًّا﴾ واته: وه له به زه يى و به خشنده يى خؤمان به خشيمان به و (موسا) هارونى براى که پيغه مبهر بوو. بؤيه هه ندى له زانايانى پيشينه (السلف) گوتيان: هيچ که سيک منه تى نه وه نده گه وره ي نيه به سهر براى خويه وه، به نه نذازه ي منه تى موسا به سهر هارونه وه (سه لامى خويان لى بيت) چونکه نه وه نده بؤى پاراپه وه هه تا خواى گه وره کردى به پيغه مبهر له که ل موسا داو په وانه ي کردنه سهر فيرعه ون و دارو ده سته که ي. بؤيه خواى گه وره له باره ي موسا وه فه رمويه تى: ﴿وَوَكَانَ عِندَ اللَّهِ وَجِيهاً﴾ واته: (موسا) لاي خوا رپزو پله ي هه بوو. واته: موسا لاي خودا جى قه درو رپزه. ﴿وَنَجْعَلُ لَّكُمَا سُلْطٰنًا﴾ واته: به به لکه به ميژه كانى خؤمان

^۱ طه (۲۷-۲۲).^۲ الطبري (۵۷۷/۱۹).^۳ طه (۳۶).^۴ مريم (۵۳).^۵ الاحزاب (۶۹).

ده سه لاتقان ده دهينى، ﴿فَلَا يَصِلُونَ إِلَيْكُمَا بِأَيِّتِنَا﴾ واته: نه كه سانه به هوى نايه ته كانى نيمه وه
پريان پى نادرىت كه ده ستیان پيتان بگات و نازارتان بدهن كاتيك كه نيوه په يامى خودايان پى
بگه يه نن، وهك خواى گه وره له چنه نايه تى ترده ده فهرمويت: ﴿يَأْتِيهَا الرُّسُولُ يَلْفُ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ
مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصُمُكَ مِنَ النَّاسِ﴾ واته: نهى پيغه مبه ر (ﷺ)
پايگه يه نه (به خلك) نه وهى هيئراوه ته خواره وه بؤت له لايه ن په روه ردگارته وه وه نه گه ر وا نه كهى
نه وه پاسپيره كهى خوات پانه گه ياندووه و به جيت نه هيئاوه وه خوا تو ده پاريزيت له خلكى (كه
بتكوذن). وه ده فهرمويت: ﴿الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَكَفَى بِاللَّهِ
حَسِيبًا﴾ واته: كه سانيك كه په يامه كانى خودا پاده گه يه نن وه له (خودا) ده ترسن و بيجه كه له خوا له
كه سى تر ناترسن خوا به سه به چاودير. واته: شوينكه وتوى نه وانن له دنيا و له پوژى دواييدا. وه
ده فهرمويت: ﴿أَنْتُمْ وَمَنْ أَتَبَعَكُمَا الْغَالِبُونَ﴾ واته: ته نها نيوه (موسا و هارون) وه ر كه س شوينتان
ده كه وى سه ركه وتوون. وهك له نايه تى قريشدا خواى گه وره فهرمويه تى: ﴿كَتَبَ اللَّهُ لَا غَلِبَ أَنَا
وَرُسُلِي إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ﴾ واته: خودا نووسيويه تى كه بيگومان من و پيغه مبه رانم سه رده كه وين به
پاستى خودا تواناي بالاده ست. وه فهرمويه تى: ﴿إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهُدُ ۝٥١﴾ يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِينَ مَعَذِرَتُهُمْ وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ واته: به
پاستى نيمه پيغه مبه رانمان و نه وانهى باوه پريان هيئاوه سه ركه وتوو ده كه ين له زيانى دنيا و وه له و
پوژهى (قيامه ت) كه شايه ته كان هه لده سنه وه، پوژيك پاكانه كردنى بى باوه پريان سووديان پى
ناگه يه نييت هه موويان نه فره تيان ليكراوه و خرابترين جيگايان هه يه.

﴿فَلَمَّا جَاءَهُمْ مُوسَى بِآيَاتِنَا بَيِّنَاتٍ قَالُوا مَا هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُفْتَرًى وَمَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي آبَائِنَا الْأَوَّلِينَ
۝٣٦﴾ وَقَالَ مُوسَى رَبِّي أَعْلَمُ بِمَنْ جَاءَ بِالْهُدَى مِنْ عِنْدِهِ وَمَنْ تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ

الظَّالِمُونَ ﴿٣٧﴾

١ المائدة (٦٧).

٢ الاحزاب (٣٩).

٣ المجادلة (٢١).

٤ الغافر (٥١-٥٢).

موسا (سه لامي خواى لى بيت) له به ردهم فيرعه ون و كه له كه يدا

خواى كه وره باسى چوونى موسا و هارونى برآى ده كات (سه لامي خوايان لى بيت) بؤ لاي فيرعه ون و ده سته و به سته كه ي و نيشاندانى نه و همو موعجيزه و به لگه كه ورانه كه خواى كه وره پيى داو، راستى نه وه ده سه لمينن كه له لايه ن خوداوه په وانه كراون كه فيرعه ون و شوينكه و تووه كانى ناگادار بكن كه ته نها خودا بپه رستن و گوپرايه لى فه رمانى نه و بن، كاتيك فيرعه ون و شوينكه و تووه كانى نه و راستيه يان بؤ ده ركه وت و به چاوى خويان بينيان و گومانيان نه ما كه له لايه ن خوداوه يه، كه وتنه لاسارى و نه وه نده بى دين بوون ده ستيان دايه خراپه كارى و مل وپى سته مكارى، پييان شوورده يى بوو شوينى حه ق بكه ون، خويان نؤر به زل ده زانى ده يان وت: وهك خواى كه وره ده فه رموويت: ﴿فَلَمَّا جَاءَهُمْ مُوسَى بِآيَاتِنَا يَنْتَبِهَاتٍ قَالُوا مَا هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُّفْتَرًى﴾ واته: كاتيك كه موسا موعجيزه پوونه كانى نييمه ي بؤ هيئان نه وان وتيان: نه مه تو هيئاوته موسا ته نها جادوويه كى ده ست مه لبه سته، ويستيان به فيل و فېر خه لكى فريو بده ن، به شوين و پله و پايه بيانخه له تيئن، به لام نه وه يان بؤ نه چووه سه رو سه ركه و تووه نه بوون ده يان گوت: وهك خواى كه وره فه رموويه تى: ﴿وَمَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي آبَائِنَا الْأَوَّلِينَ﴾ واته: مه به ستيان نه وه بوو شتى وايان له بابو باپيرانيان نه بيتستووه كه به ته نها خودا بپه رستن و شه ريكي بؤ دانه نيئن، كه سيشيان نه ديووه له بابو باپيرانيان ته نها خودا يان په رستبيت و له سه ر نه م دينه بووبن، هر كه سيشمان بينيبى هر شه ريكي بؤ خودا داناوه و له كه لى په رستوويه تى موساش (سه لامي خواى لى بيت) وه لامي دانه وه و پيى گوتن: وهك خواى كه وره فه رموويه تى: ﴿وَقَالَ مُوسَى رَبِّيْٓ اَعْلَمُ بِمَنْ جَاءَ بِالْهُدٰى مِنْ عِنْدِہٖ﴾ واته: خودا له همو كه س چاكتر ده زانيت كى له لاي نه وه وه پيئموونى هيئاوه، واته له منيشرو له نيوه ش چاكتر ده زانى وه به م زووانه فه رمانى خوى ده دا له نيوان من و نيوه داو له يه كترى جيامان ده كاته وه، بؤيه گوتى: وهك خواى كه وره ده فه رموويت: ﴿وَمَنْ تَكُوْنُ لَهُ عَقِبَةُ الدَّارِ﴾ واته: كى پاشه پوژيكي چاك و به خته وه رى ده بيت و سه ركه و توو زال ده بيت و پشتگيرى ده كريت. ﴿اِنَّہٗ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُوْنَ﴾ واته: بيگومان سته مكاران پزگار نابن، واته: نه وانه ي كه شهريك بؤ خوداى مه زن داده نيئن.

﴿وَقَالَ فِرْعَوْنُ يٰٓاَيُّهَا الْمَلٰٓئِكَةُ اِنِّىْٓ اَعْلَمْتُ لَكُمْ مِّنْ اِلٰہٍ غَيْرِىْ فَاَوْقِدْ لِىْ يٰٓهٰمٰنُ عَلَى الطِّينِ فَاجْعَلْ لِىْ صَرْحًا لَّعَلِّىْ اَطْلُعُ اِلَیْہِ مُوسٰی وَاِنِّىْ لَآظُنُّہٗ مِنْ الْکٰذِبِیْنَ ﴿٣٨﴾ وَاسْتَکْبَرَ هُوَ وَجُنُوْدُهٗ فِى الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَظَنُّوْۤا اَنَّهُمْ اِلٰہُنَا لَا يَرْجَعُوْنَ ﴿٣٩﴾ فَاَخَذْنٰہُ وَجُنُوْدَهٗ فَنَبَذْنٰہُمْ فِى الْیَمِّ فَاَنْظُرْ کَيْفَ

كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ ﴿٤٠﴾ وَجَعَلْنَاهُمْ آيَةً يَدْعُونَ إِلَى الْكُفْرِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا يُنصَرُونَ ﴿٤١﴾ وَاتَّبَعْنَاهُمْ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ هُمْ مِنَ الْمَقْبُوحِينَ ﴿٤٢﴾
خوبه زلزانینی فیرعه ون و پاشه پوری

خوای گه وره باسی بی دینی و سه رکه شی و دروژنی و نه فس پیسی فیرعه ون ده کات که داوای
خوایه تی کردوه له عنه تی خوای لی بیت. وه ک خوای بالاده ست فه رمویه تی: ﴿فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهُ
فَأَطَاعُوهُ﴾^۱ واته: داوای له گه له کی کردوه که بیکه نه خودای خوایان نه وانیش قه بولیان کردوه
چونکه که لیکی بی عه قل و ده به نگ بوون، بویه فیرعه ون پیی گوتون وه ک خوای گه وره ده فه رموییت:
﴿وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَتَأَيُّهَا الْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُم مِّنْ إِلَهِ غَيْرِي﴾ واته: فیرعه ون وتی: نه ی گه وره و
نه شرافه کان وا نازانم جگه له خوم هیچ په رستراویکی ترتان مه بیت. وه له چند نایه تیکی تردا
فه رمویه تی: ﴿فَجَشَرَ فَنَادَى ﴿٢٣﴾ فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى ﴿٢٤﴾ فَأَخَذَهُ اللَّهُ نَكَالَ الْآخِرَةِ وَالْأُولَى ﴿٢٥﴾ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً
لِّمَن يَخْشَى﴾^۲ واته: گه له کی خوی کورده وه و به ده نگیی به رز هاواری کرد من خودای هره به رزی
نیوه م، نه وانیش گوی بیستی بوون و شوینی که وتن، بویه خوای گه وره توله ی لی سه ندو کردیه په ندی
زه مانه بو خه لکی تر له دنیا و له قیامه تدا. نه وه نده له خوبایی بوو گوتی به موساش (سه لامی خوای لی
بیت) که نه ویش قبولی بکات و بیکاته خودای خوی. پاشان فیرعه ون گوتی: وه ک خوای گه وره
ده فه رموییت: ﴿فَأَوْقَدْ لِي يَهْمَنُنْ عَلَى الطِّينِ فَأَجْعَلْ لِي صَرْحًا لَّعَلِّي أَطْلُعُ إِلَى إِلَهِ مُوسَى﴾ واته:
فه رمانی دا به وه زیره کی که پاوژکارو سه په رشتی که ری ژیرده سته کانی بوو که خشتی قوپی بو
سور بکاته وه و کوشکیکی زور به رزو گه وره ی بو دروست بکات. هه تا له ویوه سه یری خواکه ی موسای
پی بکات، وه ک خوای گه وره له نایه تی تردا فه رمویه تی: ﴿وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَهْمَنُنْ أَبْنِ لِي صَرْحًا لَّعَلِّي أَبْلُغُ
الْأَسْبَبَ ﴿٣٦﴾ أَسَبَبَ السَّمَوَاتِ فَأَطْلِعْ إِلَى إِلَهِ مُوسَى وَإِنِّي لأظنُّهُ كَذِبًا وَكَذَلِكَ زَيْنَ لِفِرْعَوْنَ
سُوءُ عَمَلِهِ وَصُدَّ عَنِ السَّبِيلِ وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي تَبَابٍ﴾^۳ واته: فیرعه ون وتی نه ی هامان
کوشکیکی به رزم بو دروست بکه به لکو بگه مه نه و پښگایانه، که پښگاکانی (به رزبونه وهن بو)
ناسمانه کان بو نه وه ی (له ویوه) سه یری خواکه ی موسا بگه م وه به پاستی من وا گومان ده به م نه و

^۱ الزخرف (۵۴).^۲ النازعات (۲۶-۲۳).^۳ الغافر (۳۷-۳۶).

(موسا) دروژنه نا به و جوړه پازینرایه وه بۆ فیرعه ون کرده وهی خراپی وه (به هویه وه) به رگری کرا له پینگای راست وه هر فیل و پلانیکی فیرعه ون هه بوو به فیوچوو. فیرعه ون نه و کوشکی که دروستی کرد له دنیا دا کوشکیکی تری وانه بوو، ویستی به و شیوه یه ده ری بخت بۆ ژیرده سته کانی که هر نه و خودایانه و، موسا به درو بختا وه که ده لیت خودایه کی تر هیه غه یزی فیرعه ون بویه کوتی: ﴿وَإِنِّي لَأَظُنُّهُ مِنَ الْكَاذِبِينَ﴾ واته: من به دروژنی ده زانم که ده لیت: بیجکه له من خودایه کی تر هیه، له بهر نه وه نه بوو که موسا ده یگوت من پیغه مبهرم فیرعه ون برپای پی نه ده کرد، به لکو هر دانی به خودایه تی خوی گه ورده نه ده نا که وه دیهینه ره، چونکه فیرعه ون ده یگوت: ﴿وَمَا رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾^۱ واته: په روه ردگاری جیهانیان کییه. وه ده یگوت: ﴿لَئِنْ أَخَذْتُ إِلَهًا غَيْرِي لَأَجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمَسْجُونِينَ﴾^۲ واته: سویند بیت نه گه ر په رستراویکی تر جگه له من دابنیت بیگومان ده تخمه پیزی به ندکرا وانه وه و زیندانیت ده که م. وه ده یگوت: ﴿بِأَيِّهَا الْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُم مِّنْ إِلَهِ غَيْرِي﴾^۳ نه مه قسه ی نیبنو جه ریره. ^۴ خوی گه ورده ده فهرموویت: ﴿وَأَسْتَغْبَرُ هُوَ وَجُنُودُهُ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ إِلَهًا لَا يُرْجَعُونَ﴾ واته: فیرعه ون و سهریازه کانی وایان ده زانی ناگه پینه وه بۆ لای نیته ده ستیان دابووه تاوان و خراپه کاری و زور داری له سهر زه میندا، بویه خوی گه ورده ده فهرموویت: ﴿فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ﴾^{۱۳} واته: خوی گه ورده به رقه مچی نازاری خوی ده ان و بیگومان په روه رنده ی تو هه میسه ناگای لیانه و چاودییره به سهریانه وه، بویه لییره شدا فهرموویه تی: ﴿فَأَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ﴾ واته: جا توله مان له نه و (فیرعه ون) و له شکرو سهریازه کانی سهندو فریمان دانه ناو ناوی نیله وه ﴿فَأَنْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ﴾ واته: نینجا سهرنج بده (نه ی موحه مه د صَلَّى) سهره نجامی سته مکاران چون بوو. وه فهرموویه تی: ﴿وَجَعَلْنَاهُمْ أَيْمَةً يَدْعُونَ إِلَى الْكُفْرِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا يُنصَرُونَ﴾ واته: نه وانمان کرده پیشه وایانی که خه که بانگ ده که ن بۆ ناگری دوزه خ وه له پوژی دواشدا یارمه تی نادرین، واته:

^۱ الشعراء (۲۳).^۲ الشعراء (۲۹).^۳ الطبري (۵۸۰/۱۹).^۴ الفجر (۱۳-۱۴).

سه رشوی دنیا و قیامت. وهك خوی گوره له نایه تیکی تردا فهرموویه تی: ﴿أَهْلَكْتَهُمْ فَلَآ نَاصِرَ لَهُمْ﴾^۱ پاشان خوی گوره ده فهرموویت: ﴿وَأَتَّبَعْنَاهُمْ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً﴾ واته: له م دنیا به دا نه فرینمان نار به دوا یاندا، یانی خوی گوره ریگی داوه له عنهت بکریت له فیرعه ونو داروده سته کی له سر زبانی خاوه ن باوه پان نه وانه ی که شوینکه وتووی پیغه مبه رانن. وهك چون له عنه تیان لی کرا له لایه ن پیغه مبه ران و شوینکه وتوانیا نه وه. ﴿وَيَوْمَ الْقِيَمَةِ هُمْ مِنَ الْمَقْبُوحِينَ﴾ واته: له پوژی قیامتیشدا نه وانه له بیژراو و دور خراوه کانن. قه تاده ده لی: نه م نایه ته وهك نه م نایه ته وایه که خوی گوره فهرموویه تی: ﴿وَأَتَّبِعُوا فِي هَذِهِ لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيَمَةِ يَكُنُ الَّرَفْدُ الْمَرْفُودُ﴾^۲، واته: وه له م (دنیا) دا نه فرینمان به شویندا نیردراوه هه روه ها له پوژی قیامتیشدا نایا چند خراپه نه و به خشراوه ی پییان به خشرا.

﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِ مَا أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ الْأُولَىٰ بِصَآئِرَ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةً

لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾^(۴۳)

باسی به هره گانی خودا له سه رموسا (سه لامی خوی لی بیت)

خوی گوره باسی نه و به هرانه ده کات که دای به موسا (سه لامی خوی لی بیت) له په وانه کردنی ته ورات بوی پاشان له ناو بردنی دارو ده سته ی فیرعه ون، وهك فهرموویه تی: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِ مَا أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ الْأُولَىٰ﴾ واته: پاش ناردنی ته ورات بوی موسا (سه لامی خوی لی بیت) خودا هیچ که لیککی به ته وای به رباد - قی - نه کردوه، به لکو فرمانی داوه که خاوه ن باوه پان بجه ننگن دژی موشریک و دوزمنانی خودا، وهك ده فهرموویت: ﴿وَجَاءَ فِرْعَوْنُ وَمَنْ قَبْلَهُ وَالْمُؤْتَفِكَتُ بِالْخَاطِئَةِ﴾^(۹) فَعَصَوْا رَسُولَ رَبِّهِمْ فَأَخَذَهُمْ أَخْذَةً رَابِيَةً واته: (هه ر به و په نکه) فیرعه ونو که لانی پیش نه وو (دانیش توانی دیهاته) سه ره و ژیربووه کان هاتن به گونا هو خراپه وه، بی فرمانی پیغه مبه ری په روه ردگاریان کرد نه وسا گرتنی به گرتنیکی زور سهخت. وه ده فهرموویت: ﴿بِصَآئِرَ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةً﴾ واته: ببیته هو ی ناو پوشنی و شاره زایی به زهیی له کویری و سه ر لیشی وای، واته:

^۱ محمد (۱۳).

^۲ هود (۹۹).

^۳ الطبری (۵۸۳/۱۹).

^۴ الحاقه (۹-۱۰).

شاره زاکردنیان بۆ ئاکاری چاک. ﴿لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ واته: به لکو هۆشیان بیته وه سهر خۆیان و دهست کۆتا کهن له تاوان و خراپه کاری به هۆی نه و کتیبه وه.

﴿وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الْغَرْبِيِّ إِذْ قَضَيْنَا إِلَىٰ مُوسَى الْأَمْرَ وَمَا كُنْتَ مِنَ الشَّاهِدِينَ﴾ ۱۱ ﴿وَلَكِنَّا أَنشَأْنَا قُرُونًا فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ وَمَا كُنْتَ ثَاوِيًّا فِي أَهْلِ مَدْيَنَ تَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا وَلَكِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ﴾ ۱۲ ﴿وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الطُّورِ إِذْ نَادَيْنَا وَلَكِنْ رَحْمَةٌ مِن رَّبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّا أَتَتْهُمْ مِنْ نَذِيرٍ مِّن قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ ۱۳ ﴿وَلَوْلَا أَن تُصِيبَهُمْ مُّصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَيَقُولُوا رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ آيَاتِكَ وَنَكُونُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ ۱۴

ئاکاری له سهر سه لاندنی پیغه مبه ریه تی موحه مه د (ﷺ)

خوای گه وره ئاگادارمان ده کاته وه له سهر راستی پیغه مبه ریه تی موحه مه د (ﷺ) و پیمان ده سه لمینیت کاتیک که باسی شاروه کانی پابردوومان بۆ ده کات، به شیوه یه ک که نه و که سه ی ده بیستی و ده زانی چای لی بووه و له شوینه بووه که نه و پووداوه تیایدا پووداوه، نه و پیغه مبه ریه ی (ﷺ) که پیاویکی نه خوینده وار بوو له ناو گه لیکیشدا ته مه نی به سهر بردووه که خوینده واری له ناویاندا نه بووه، له و شته نادیارو شاراوانه که خوای گه وره باسی کردووه بۆ پیغه مبه ر (ﷺ) باسی مه ریه م و نه و پووداوه ی کردووه که به سه ری هاتووه. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَمَا

كُنْتَ لَدَيْهِمْ إِذْ يَقُولُ أَفْلَحَ أَتَاهُمْ أَيُّهُمْ يَكْفُلُ مَرْيَمَ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ إِذْ يَخْتَصِمُونَ﴾ ۱۵ واته: تو له وێ نه بووی نه ی موحه مه د (ﷺ) کاتیک که قه له میان فریدا کی سه ربه رشتی مه ریه م بیت، وه له و کاته شدا له ناو خۆیاندا کیشه یان بوو تو له وێ نه بووی. به لام خوای گه وره تۆی ئاگادار کرد، مه روه ها کاتیک که باسی نوح پیغه مبه ری (سه لامی خوای لی بیت) بۆ ده کات له گه ل هۆزه کهیدا، که چیان به سه رهات، وه چون نوح و خاوه ن باوه پانی له خنکان پزگار کردو که له که ی مه مووی نوقمی ئاوکردو خنکاندنی، پاشان ده فه رموویت: ﴿تِلْكَ مِنْ أَنبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهَا إِلَيْكَ مَا كُنْتَ تَعْلَمُهَا أَنْتَ وَلَا قَوْمُكَ مِن قَبْلِ هَذَا فَاصْبِرْ إِنَّ الْعَاقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ﴾ ۱۶ واته: نه مانه له و مه واله نادیارانه که تۆی لی ئاگادار ده که یین نه تو زانیوته و نه هۆزه که شت له مه و به ر، خۆپاگر به پاشه پۆژ مه ر بۆ له خواترسانه. وه له کاتی سوپه تی هودا

^۱ ال عمران (۴۴).

^۲ هود (۴۹).

دهفه رموویت: ﴿ذَلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْفُرَى نَقُصُّهُ عَلَيْكَ﴾^۱ واته: نه مه هندی له دهنگو باسی نهو
 شارانه یه که بۆتى ده گپینه وه. وه لیږه شدا دواى نه وه ی که باسی به سهرهاتى موسای کرد (سه لامى
 خواى لى بیت) له سهره تاوه هه تا کوتایى به سهرهاته که و که چون له سهره تاوه ناگادارى کردو قسه ی
 له گهل کردو دهفه رموویت: ﴿وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الْغَرْبِ إِذْ قَضَيْنَا إِلَى مُوسَى الْأَمْرَ﴾ واته: نه ی موحه مه د
 (ﷺ) تو له لای خورئاواى کیوه که وه نه بووی که خودای مه زن قسه ی له گهل موسا کرد له لای نهو
 دره خته وه که له خوره لاتى که ناری نهو دۆله وه بوو ﴿وَمَا كُنْتَ مِنَ الشَّاهِدِينَ﴾ واته: تو له وى ناماده
 نه بووی. به لام خواى گه وره ناگادارى کردی، له زیانی نهو گه لانه که چون له ناو چون، پاشان خواى
 گه وره پیغه مبه رانی ناگادار کردو وه په یامی به نهو پیغه به رانه دا (سه لامى خوايان لى بیت)
 په وانه کردو وه بۆیان. خواى گه وره دهفه رموویت: ﴿وَلَكِنَّا أَنْشَأْنَا قُرُونًا فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ الْأُمُورُ وَمَا
 كُنْتَ ثَاوِيًا فِي أَهْلِ مَدْيَنَ تَتَلَوًا عَلَيْهِمْ ءَايَاتِنَا﴾ واته: نئمه خه لکی زورمان وه دی هینا و زوریش
 زیان وه له ناو خه لکی مه دیه نیش نه بووی که نیشانه کانی نئمه یان بۆ بخوینیته وه، ناگادارى پیغه مبه ر
 شوعه یبیش نه بووی (سه لامى خواى لى بیت) له ناو گه له که یدا چی به سهرهات و چون مامه له یان له گهل
 ده کرد. ﴿وَلَكِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ﴾ واته: به لام نئمه تومان ناگادار کردو کردمانی به
 پیغه مبه روره وانه مان کردی بۆ سهره خه لکی. قه تاده ده لی: ﴿وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الطُّورِ إِذْ نَادَيْنَا﴾ واته: تو
 له نزیکى کیوی تور نه بووی که موسامان بانگ کرد. نه م والله أعلم هر له م نایه ته ده چیت که خودای
 گه وره دهفه رموویت: ﴿وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الْغَرْبِ إِذْ قَضَيْنَا إِلَى مُوسَى الْأَمْرَ﴾ پاشان لیږه دا به شیوه یه کی
 تر باسی کردو وه که تاییه ت تره له و نایه ته ی پیشوو که بانگ کردنه، وه ک له م نایه ته ی تریشدا باسی
 کردو وه وه رموویه تی: ﴿وَإِذْ نَادَى رَبُّكَ مُوسَى﴾^۲ واته: (باسی بکه) نهو کاته ی په روه ردگارت بانگی
 موسای کرد. وه فه رموویه تی: ﴿إِذْ نَادَاهُ رَبُّهُ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى﴾^۳ واته: کاتیک په روه ردگاری بانگی کرد له
 شیوی پیروزی طووا. وه فه رموویه تی: ﴿وَنَدَيْنَاهُ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ الْأَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا﴾^۴ واته: وه نئمه
 نه ومان بانگ کرد له لای راستی کیوی طوره وه نهو (موسا) مان نزیک کرده وه تا قسه ی له گهل بکه ین.

^۱ هود (۱۰۰).^۲ الشعراء (۱۰).^۳ النازعات (۱۶).^۴ مریم (۵۲).

پاشان خوی گه وره ده فره مویت: ﴿وَلَكِنْ رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ﴾ واته: نه مه ییش دلو فانیه له لایه ن
 په روه رنده ته وه بو تو که نه و شتانه ت نه دیووه، به لام خوی گه وره ناگاداری کردوویت و هه والی پیداویت،
 به به زه یشه وه بو به نده کانی که توی بو په وانه کردن. ﴿لَنْذِرَ قَوْمًا مَّا أَتَتْهُمْ مِنْ نَذِيرٍ مِنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ
 يَتَذَكَّرُونَ﴾ واته: بو نه وه ی گه لیک بترسینیّت که پیش تو که سی وا نه بووه بیانترسینیّت به لکو بیر
 بکه نه وه و شاره زا بین به و په یامه ی که تو بو ت هیناون له لایه ن خوداوه. ﴿وَلَوْلَا أَنْ تُصِيبَهُمْ مُصِيبَةٌ
 بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَيَقُولُوا رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ آيَاتِكَ وَنَكُونُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ واته:
 له بهر نه وه نه بووایه تووشی به لایه ک بین به هوی کرداری خوتانه وه و پاشان بیژن: نه ی خودایه بوچی
 پیغه مبه ریکت بو نه ناردوین، بویه نیّمه تومان نه ی موحه مه د(ﷺ) په وانه کرد بویان هه تا هیچ
 بیانویه کیان نه مینی به لکه بیت به سه ریانه وه کاتیّک که سزای خویان بو دابه زی به هوی نه و
 خرابه کاری و دور له خویایانه، پاشان بیکه نه بیانوو، بلین هیچ که سیّک نه هاتووه بمانترسینی، نه
 پیغه مبه رو نه ترسینه ر، بو نه وه ی شوین نایه ته کانت بکه وتینایه، وه له بروداران بووینایه. وه ک خوی
 گه وره پاش نه وه ی باسی ناردنه خواره وه ی قورنانی کردووه فره موویه تی: ﴿أَنْ تَقُولُوا إِنَّمَا أُنْزِلَ الْكِتَابُ
 عَلَى طَائِفَتَيْنِ مِنْ قَبْلِنَا وَإِنْ كُنَّا عَنْ دِرَاسَتِهِمْ لَغَافِلِينَ ﴿١٥٦﴾ أَوْ تَقُولُوا لَوْ أَنَّا أُنْزِلَ عَلَيْنَا الْكِتَابُ لَكُنَّا أَهْدَى
 مِنْهُمْ فَقَدْ جَاءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ﴾ واته: له بهر نه وه ی نه لین بیگومان کتیب
 ته نها بو سه ر دوو کومه لی (گاوردو جووله که) نیردراووه ته خواره وه له پیش نیّمه دا که به پراستی نیّمه له
 خویندنه وه و لیگولینه وه ی کتیبه کانیان بیئاگابوون وه بو نه وه ی نه لین به پراستی نه گه ر کتیبی ناسمانی
 بو نیّمه به اتبایه نه وه نیّمه له وان پینموون تر ده بووین نه وه بیگومان به لکه و نیشانه (قورنآن) ی
 پونتان له په روه ردگار تانه وه بو هاتووه که پینموونی و میهره بانیه کی گه وره یه. وه له نایه تیکی تردا
 فره موویه تی: ﴿رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ﴾ واته:
 پیغه مبه ران (مان ناردووه) که مژده دهرن و ترسینه رن بو نه وه ی بو خه لکی نه بیت به لکه به سه ر
 خوداوه دوی (ناردنی) پیغه مبه ران. وه فره موویه تی: ﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلَى
 فَتْرَةٍ مِنَ الرُّسُلِ أَنْ تَقُولُوا مَا جَاءَنَا مِنْ بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ﴾ واته: نه ی نامه داره کان بیگومان

^۱ الانعام (۱۵۶-۱۵۷).

^۲ النساء (۱۶۵).

^۳ المائدة (۱۹).

نیردراوه که مان هات بۆ ناوتان (به رنامه ی خوا) پوون ده کاته وه بۆتان پاش ماوه یه ك له ناردنی پیغه مبه ران له بهر نه وه ی نه لئین: نه هات بۆ لامان هیج مژده دهر و ترسینه ریک نه وه تا بیگومان مژده دهر و ترسینه رتان بۆ هاتووه. ثایه ت له م باره یه وه زۆره. والله أعلم.

﴿ فَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا لَوْلَا أُوتِيَ مِثْلَ مَا أُوتِيَ مُوسَىٰ أَوَّلَهُمْ يَكْفُرُوا بِمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ مِنْ قَبْلُ قَالُوا سِحْرَانِ تَظَاهَرَا وَقَالُوا إِنَّا بِكُلِّ كَافِرُونَ ﴿٤٨﴾ قُلْ فَأْتُوا بِكِتَابٍ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ هُوَ أَهْدَىٰ مِنْهُمَا أَتَّبِعُهُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤٩﴾ فَإِنْ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ فَاعْلَمْ أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ أَهْوَاءَهُمْ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ اتَّبَعَ هَوَاهُ يَغْيِرْ هُدَىٰ مِنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٥٠﴾ وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥١﴾ ﴾

لاساری خوانه ناس و وه لامدانه وه بیان

خوای گه وره باسی نه و گه لاته ده کات نه و سزای بدانایه پیش نه وه ی به لگه ی ته واویان بداتی ده بیان کرده بیان و ده یانگوت: ئیمه پیغه مبه رمان بۆ نه هاتووه، که چی هر نه وانه کاتیك به لگه ی راستیان له لایه ن منه وه بۆ هات له سه ر زمانى موحه مه د (ﷺ) هر له سه ر لاساری و پکی و بی دینی خویان مانه وه و ده یانگوت: وهك خودای گه وره فه رموویه تی: ﴿ فَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا لَوْلَا أُوتِيَ مِثْلَ مَا أُوتِيَ مُوسَىٰ أَوَّلَهُمْ يَكْفُرُوا بِمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ مِنْ قَبْلُ ﴾ واته: ئینجا کاتیك راستیان بۆ هات له لایه ن ئیمه وه وتیان بۆچی به و (موحه مه د) (ﷺ) نه دراوه وینه ی نه وه ی به موسا دراوه، ئایا نه وان پیشتر بی بره و نه بوون به وه ی درابوو به موسا، مه به ستیان له و موعجزانه ی موسا بوو وهك: عه ساکه ی دهستی و زریان و لافاو و کولله و نه سپی و بۆق و خوین و که می کشتوکال و به روبووم - که تهنگی به دوژمنانی خوای گه وره مه لچنبوو - نه و موعجزانه ی تریش وهك له تکردنی ده ریا و سیبه رکردنی هه ورو باراندنی و ناردنی گه زۆو شه لاقه و ریشۆله - المن السلوی - چه ندین نیشانه ی تری گه وره و به لگه ی به هیز که خودای گه وره له سه ر دهستی موسادا (سه لامی خوای لی بیت) وه دی هیئا. که کردنی به لگه له سه ر فیرعه ون و دارو دهسته که ی ونه وه ی ئیسرائیل، نه مانه هه مووی کاری نه کرده سه ر فیرعه ون و شوینکه و تووه کانی. به لکو هر له سه ر خوانه ناسی خویان به رده وام بوون و بره یان به موسا و هاروونی برای نه کرد. پییان ده گوتن: وهك خودای گه وره ده فه رموویت: ﴿ أَجِئْتَنَا لِنَلْفِنَا عَمَّا وَعَدْنَا عَلَيْهِ ءَابَاءَنَا وَتَكُونُ لَكُمُ الْكِبْرِيَاءُ فِي الْأَرْضِ وَمَا نَحْنُ لَكُمُ بِمُؤْمِنِينَ ﴾ واته: وتیان ئایا هاتووی بۆ لامان بۆ نه وه ی

لامان دهی له وهی باووباپیرانمان له سهری بوون تا بۆ ههردووکتان (موسا و هارون) بیټ گه ورهیی (سه روکی) له زه ویدا وه ئیمه هه رگیز باوه پتان پی ناکهین. وه فه رموویه تی: ﴿فَكَذَّبُوهُمَا فَكَانُوا مِنَ الْمُهْلَكِينَ﴾^۱ واته: له بهر نه وه باوه پیان پی نه هیتان نه مانیش (وهك گه لانی تر) له ناوبران.

یاخی بووه کان باوهر ناهینن به موعجیزه کان

بۆیه خوی گه وره لیڤه دا فه رموویه تی: ﴿أَوَلَمْ يَكْفُرُوا بِمَا أُوتِيَ مُوسَى مِنْ قَبْلُ﴾ واته: ئایا نه وه خه لکه ده ستیا نه دایه خوانه ناسی و نه وهی به موسادا ناردمان لیی دور ده که و تنه وه. ﴿قَالُوا سِحْرَانِ تَظَاهَرَا﴾ واته: ده یان وت: (قورئان و ته ورات) دوو سیحرو جادوون پشتگیری یه کتر ده که ن ﴿وَقَالُوا إِنَّا بِكُلِّ كَفْرٍ﴾ واته: وه ده یان گوت: بیگومان ئیمه بی پرواین به هه موویان (قورئان و ته ورات).

درو هه لبه ستن به دهم موسا و هارونه وه که جادووگه رن

موجامیدی کوپی جهر - جبر - ده لی: جووله که کان گوئیان به قوره یشیه کان که بیژن به موحه مه د (ﷺ) بۆچی نه وهی بۆ موسا هاتوه. بۆ تو نه هاتوه، واته: موسا نه وه موو موعجیزه ی هه بووه تو بۆچی موعجیزه ت نیه، خوی گه وره ش ده فه رموویت: ﴿أَوَلَمْ يَكْفُرُوا بِمَا أُوتِيَ مُوسَى مِنْ قَبْلُ قَالُوا سِحْرَانِ تَظَاهَرَا﴾. موجامید ده لی: گوئیان نه مانه جادووگه رن پشتی یه کتری ده گرن و یارمه تی یه کتر ده دن و قسه ی یه کتری له زه وی ناده ن.^۲ سه عیدی کوپی جوبه یرو نه بو په زین گوئیانه: ﴿سِحْرَانِ﴾ مه به ستیان موسا و هارونه.^۳ نه م قسه یه قسه یه کی چاک و به هیزه، والله أعلم.

وه لام دانه وهی بوختانه که یان

به لام نه وانه ی خویندوو یانه ته وه به: ﴿سِحْرَانِ تَظَاهَرَا﴾ عه لی کوپی نه بو ته له و ع ده لێن: له ئیبنو عه باسه وه: مه به ستیان ته ورات و قورئان بووه.^۴ پاشان خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿قُلْ فَآتُونَا بِكِتَابٍ مِّنْ عِندِ اللَّهِ هُوَ أَهْدَىٰ مِنْهُمَا أَتَّبِعُهُ﴾ واته: (نه ی موحه مه د (ﷺ)) بلی: ده ی ئیوه کتیبیک له لایه ن خوداوه بیئن که نه و (کتیبه) راستر بیټ له و دووانه (قورئان و ته ورات) من شوینی ده که وم. زۆرجار خوی گه وره هاوتایی و نزیکیه کی له نیوان قورئان و ته وراتدا نیشان داوه. وهك فه رموویه تی:

^۱ المؤمنون (۴۸).

^۲ الطبري (۵۸۸/۱۹).

^۳ الطبري (۵۸۹/۱۹).

^۴ الطبري (۵۹۳/۱۹).

﴿قُلْ مَنْ أَنْزَلَ الْكِتَابَ الَّذِي جَاءَ بِهِ مُوسَى نُورًا وَهُدًى لِلنَّاسِ تَجْعَلُونَهُ قَرَاطِيسَ تُبْدُونَهَا وَتُخْفُونَ كَثِيرًا وَعُلِّمْتُمْ مَا لَمْ تَعْلَمُوا أَنْتُمْ وَلَا آبَاؤُكُمْ قُلِ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ ﴿١١﴾ وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ ۖ وَاتِهِ: ؟؟؟؟؟؟ نه م قورئانه ناردوومانه ته خواره وه پیرۆزو فەرداره. وه له کوتایی ﴿ثُمَّ ءَاتَيْنَا مُوسَى

الْكِتَابَ تَمَامًا عَلَى الَّذِي أَحْسَنَ وَتَفْصِيلًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَّعَلَّهُمْ يُلْقَاؤ رَبَّهُمْ يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٤﴾

وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ۖ ۱ واته: له پاش نه وه ته وراتمان به خشی به موسا بۆ ته واوکردنی چاکه و به هرمان به رامبه ر که سیک که به چاکه پیی هه لساوه وه پوونکه ره وهی هه موو شتی که بیت وه پینیشاندرو پینموونی و میهره بانی بیت بۆ نه وهی باوه پیهینن به که یشتنیان به حزوری په روه ردگاریان، وه نه م قورئانه پیرۆزه به فەرمان ناردۆته خواره وه که واته ئیوه ش شوینی بکه ون و خۆتان بپاریزن (پاریزگار بن) تا په حمتان پی بکریت. جنۆکه یش گوتوو یانه: ﴿يَقَوْمَنَا إِنَّا

سَمِعْنَا كِتَابًا أَنْزَلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ ۖ ۲ واته: به راستی ئیمه گوی بیستی کتیبیک بووین که له پاش موسا نیردراوه ته خواره وه په پراوه کانی پیش خوی به راست داده نیت. وه ره قه ی کوپی نه وفه ل ده لی: نه مه نه و ناموسه یه - جبریل - که ته وراتی هینا بۆ موسا. زۆر دیارو ئاشکراشه بۆ که سیک که خاوه نی عه قل و زانست بیت که خودای گهره هیچ کتیبیکی له ئاسمانه وه په وانه نه کردوه له و کتیبانه ی که په وانه ی کردوه بۆ پیغه مبه ره کان (سه لامی خویان لی بیت) ته واوترو په وانتر و گهره ترو به پیزتر له قورئانی پیرۆز، که ناردوویه تی بۆ موحه مه د (ﷺ) دوا ی قورئان به پیزترین و گهره ترین کتیب ته وراته که ناردوویه تی بۆ موسای کوپی عیمران (سه لامی خوی لی بیت) نه و کتیبه یه که خوی گهره له باره یه وه فەرموویه تی: ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يَحْكُمُ بِهَا

النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا وَالرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ ۖ ۳ واته: بیگومان ئیمه ته وراتمان نارد خواره وه که پینموونی و پووناکی تیدابوو نه و پیغه مبه رانه حوکمیان پی ده کرد که موسلمان و ملکه چ بوون بۆ نه وانه ی که جووله که بوون هه روه ها زانا خواناسه کان و زانا شهرع زانه کان (حوکمیان پی ده کرد) به هوی نه وهی فەرمانی پاریزکاری کتیبی

۱ الانعام (۹۲).

۲ الانعام (۱۵۴-۱۵۵).

۳ الاحقاف (۳۰).

۴ المائدة (۴۴).

خوا (تورات) يان پى كرابوو (له لايەن پيغه مبه ره كانيانه وه) وه شايتيش بوون له سهري. ئينجىليش ماتووه ته خوار بو ته واو كردنى تورات و حال كردنى هه نديك شت كه حه رام بوو له سه ر نه وهى ئيسرائيل، بويه خواى گه وده فهرموويه تى: ﴿قُلْ فَأْتُوا بِكِتَابٍ مِّنْ عِندِ اللَّهِ هُوَ أَهْدَىٰ مِنْهُمَا أَتَّبِعُهُ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ واته: نه گه ر راست ئيژنو ده تانه وي يارمه تى راستى پى بده ن و دژايه تى پرپوچى پى بكه ن، كتيبي له لايەن خوداوه بيئن له وانه زياتر پيگا نيشان بدات.

دلدانه وهى پيغه مبه ر (ﷺ) كه ره حه مه ته بو هه موو جيهان

خواى گه وده فهرموويه تى: ﴿فَإِنْ لَّمْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ﴾ واته: نه گه ر نه وهى تو پييان ئيژى به گوپيان نه كردى و شوپنى راستى نه كه وتن. ﴿فَاعْلَمْ أَنَّمَا يُتْلَمُونَ أَحْوَاءَهُمْ﴾ واته: بزانه نه وانه شوپن ئاره زوى خويان كه وتوون، به بى هيچ به لگه و نيشانه يه ك، ﴿وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوَاهُ بِغَيْرِ هُدًى مِّنَ اللَّهِ﴾ واته: كى له و كه سه گومرatre كه شوپنى ئاره زوى خوى ده كه وييت به بى هيچ به لگه يه ك كه له كتيبي خواوه وه رگيراييت. ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ واته: بيگومان خودا گه لى سته مكار شاره زا ناكات. پاشان خواى گه وده ده فهرموويت: ﴿وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ﴾ واته: به به رده وام نه و قسانه مان پى ده گه ياندن، موجهيد ده لى: به رده وام بو مان شى كردنه وه.^۱ سودى ده لى: بو مان پوون كردنه وه.^۲ قه تاده ده لى: خواى گه وده ده فهرموويت: هه والى دانى كه چى به سه ر گه له كاني تر هيئا. كه رابوردن، چوونى لى كردن، ﴿لَعَلَّهُمْ يَنْذَكُرُونَ﴾ واته: به لكو په ندو ئاموزگارى لى وه رگن، موجهيد و كه سانى تريش ده لى: ﴿وَصَّلْنَا لَهُمُ﴾ واته: قورپه يشيش.^۳ واته: نه و قسانه شمان بو هوژى قورپه يشيش پوون كردووه ته وه - والله اعلم -.

﴿الَّذِينَ آمَنَتْهُمْ أَكْتَبَ مِنْ قَبْلِهِ هُمْ بِهِ يُؤْمِنُونَ﴾ ٥٢ ﴿وَإِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ قَالُوا آمَنَّا بِهِ إِنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّنَا إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلِهِ مُسْلِمِينَ﴾ ٥٣ ﴿أُولَٰئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُم مَّرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا وَيَدْرَءُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ﴾ ٥٤ ﴿وَإِذَا سَمِعُوا اللَّفْوَ أَعْرَضُوا عَنْهُ وَقَالُوا لَنَا أَعْمَلُنَا وَلَكُمْ أَعْمَلُكُمْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَا نَبْغِي الْجَاهِلِينَ﴾ ٥٥

^۱ الطبري (٥٩٣/١٩).

^۲ ابن ابي حاتم (٢٩٨٧/٩).

^۳ الطبري (٥٩٣/١٩).

^۴ الطبري (٥٩٤/١٩).

خاومن باومرانی نه هلی کتیب

خوای گه وره باسی زانا خواناسه کان دهکات له نه هلی کتیب که بریایان به قورئان ههیه، وهک دهفه رموویت: ﴿الَّذِينَ ءَاتَيْنَهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ أُولَٰئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ﴾^۱ واته: نه وانه که نامه مان پیداون به پاستی دهوردی دهکه نه وه نه وانه بریوا دههینن به پښموونی خوا (که ئیسلامه). وه دهفه رموویت: ﴿وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِمْ خَشِعِينَ لِلَّهِ﴾^۲ واته: بیگومان له ناو نامه داره کانداههیه کهسانیک که بریوا دههینن به خواو نه و نامه ی که نیردراوته خواره وه بۆ ئیوه وه به و نامه ی که نیردراوته خواره وه بۆیان ملکه چن بۆ خوا. وه دهفه رموویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهِ إِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا ﴿١٧﴾ وَيَقُولُونَ سُبْحَانَ رَبِّنَا إِنْ كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُولًا﴾^۳ واته: به پاستی نه وانه ی که زانیاریان پی برخشراوه له پیش نه م (قورئانه) دا کاتیک (قورئان) بخوینریته وه به سه ریاندا به چه سپانی دهکه ون به پودا به سوژده بردن، وه دهلین پاک و بیگوردی بۆ په روه ردگارمان به پاستی هه میسه به لینی په روه ردگارمان به دی دیت. وه دهفه رموویت: ﴿لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذِينَ ءَامَنُوا الْيَهُودَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا وَلَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُم مَّوَدَّةً لِلَّذِينَ ءَامَنُوا الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصْرِيْكَ ذَلِكَ بَأَنَّ مِنْهُمْ قِسِيْسِيْنَ وَرَهْبَانَا وَأَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٨٢﴾ وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَىٰ أَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ يَقُولُونَ رَبَّنَا ءَامَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ﴾^۴ واته: وه سویند بیت ده بینیت نزیکترینیان له خوشه ویستی بۆ بریواداران نه وانه که دهیان وت بیگومان ئیمه گاوریین نه وهش له بهر نه وهیه بیگومان له ناویاندا قه شه و گوشه گیرانیک هه ن که به پاستی نه وان خوین به زلو گه وره دانانین، هه ر کاتیک گوینان لی بووایه نه و قورئانه ی که نیردراوته وه خواره وه بۆ پیغه مبه ر (ﷺ) ده بینی چاوه کانیان له فرمیسک (پپ ده بیت و) ده پڑیت له بهر نه و پاستیه ی که زانیویانه (و بۆیان ده رکه وتووه) دهلین نه ی په روه ردگارمان نه و ئیمه باوه پمان هیئا ده توش له گه ل شایهت ده ران بمان نووسه. سه عیدی کوپی جوبه یر ده لی نه م ئایه ته له سه ر جه فتا قه شه - قسیس - هاته خواره وه کاتیک که نه جاشی ناردنی

^۱ البقرة (۱۲۱).^۲ ال عمران (۱۹۹).^۳ الاسراء (۱۰۷-۱۰۸).^۴ المائدة (۸۲-۸۳).

بۆلای پیغەمبەر (ﷺ) کاتیک گەشتە لای پیغەمبەر (ﷺ) ﴿يَسَّ ۱﴾ وَالْقُرْآنَ الْحَكِيمَ ﴿۱﴾ ی بۆ خویندن
 هەتا کۆتایی سورەتە کە قەشەکان گریان و موسلمان بوون و ئەم نایەتە لەسەر ئەوان هاتە خوارە و
 کە دەفرموویت: ﴿الَّذِينَ آمَنَتْهُمْ أَكْتَبَ مِنْ قَبْلِهِ هُمْ بِهِ يُؤْمِنُونَ﴾ واتە: ئەو کەسانە ی لە پێشدا کتیبی
 ئاسمانیان پێ دابوون ئەوانە برۆا دین بە قورئان. وە پاشان خۆی گەرە دەفرموویت: ﴿وَإِذَا يُنَادِي
 عَلَيْهِمْ قَالُوا آمَنَّا بِهِ إِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّنَا إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلِهِ مُسْلِمِينَ﴾ واتە: کاتیک بە سەریاندا بخوینرێتە وە
 ئێژن: برۆمان پێی هەبوو کە بێگومان راستە و لە لایەن پەروردارمانە وە هاتوو، واتە: ئێمە پێش
 ماتنی ئەو قورئانە هەر موسلمان بووین و خودامان بە تەنها ناسیوو و شەریکمان بۆ دانەناو و
 گوێرایە لی فرمانەکانی بووین، خۆی گەرە دەفرموویت: ﴿أُولَئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا﴾
 واتە: ئەو کەسانە ی کە خاوەنی ئەم سیفەتە بوون کە برۆیان بوو بە کتیبی یە کەم و پاشانیش
 برۆیان هێناو بە کتیبی دوو مەیش (دووجار پاداشت دەدرێتە وە، جارێک لەبەر ئەوە ی برۆیان بوو بە
 پیغەمبەری یە کەم و جاری دوو مەیش کە برۆیان هێناو بەم پیغەمبەرە (ﷺ)) بۆیە خۆی گەرە
 فرمویت: ﴿بِمَا صَبَرُوا﴾ واتە: بە هۆی خۆپاگریانە وە لەسەر هەق چونکە ئەو خۆپاگریە ئا بەو
 شیوە یە زۆر گرانی لەسەر نەفس. لە فرمودە ی سەحیددا هاتوو لە عامیری شەعبیە وە - عامر
 الشعبي - لە ئەبو بوردە وە ئەویش لە ئەبو موسای ئەشعەریە وە (پەزای خۆی لی بیت) دەلی:
 پیغەمبەری خودا (ﷺ) فرمویت: (سێ کەس دووجار پاداشتیان دەدرێتە وە: پیاویک لە ئەهلی
 کتیب کە برۆای بوو بە پیغەمبەرە کە ی و پاشان برۆای بە منیش هێناو، وە عەبدیکی کۆیلە کە هەقی
 خودا و خاوەنە کە ی دابیت، وە پیاویک: کە نێزە یە کە کۆیلە ی لابییت و بە چاکی پەروردارە ی کردبیت و
 پاشان ئازادی کردبیت و دوا ی ئەوەش مارە ی کردبیت).^۱ ئیمامی ئەحمەد پێوایە تی کردوو لە ئەبو
 ئومامە وە دەلی: من لەبەر دەم و شترە کە ی پیغەمبەر بووم (ﷺ) لە پۆژی فەتخی مەککە دا قسە یە زۆر
 چاک و جوانی فرموو، لەو قسانە فرموو: (هەر کەسیک لە ئەهلی کتیب موسلمان بووبیت دووجار
 پاداشتی هە یە، ئەوە ی بۆ ئێمە هە یە بۆ ئەویش هە یە، ئەوەش لەسەر ئێمە یە لەسەر ئەویش، وە ئەو
 کە سە ی موشریکە و موسلمان بوو پاداشتی خۆی هە یە، ئەوە ی بۆ ئێمە هە یە، بۆ ئەویش هە یە و
 ئەوەش لەسەر ئێمە یە لەسەر ئەویش).^۲ ﴿وَيَذَرُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ﴾ واتە: وەلامی خراپە بە خراپە

^۱ ابن ابی حاتم (۲۹۸۸/۹).^۲ فتح الباری (۲۲۹/۱).^۳ أحمد (۲۵۹/۵)، ئەم فرمودە یە جەمهور بە لاوازیان داناو.

ناده نه وه به لكو چاوپوښی ده كهن له خراپه و لیږوردهن ﴿وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ﴾ واته: نه و بزويوي كه خودا پي داون له مالي حال له پي خوادا ده بيه خشن به خه لكي هه ژارو سهرفي ده كهن بؤ مال و مندال و كه سو كاري خويان، وهك زهكات و خيرويي تر جگه له مالي زهكات. خوي گوره ده فهرمويت: ﴿وَإِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ أَعْرَضُوا عَنْهُ﴾ واته: هر كاتيگ گوييان له قسه خراپ و بي سودي خه لكي بووايه تيگه ليان نه ده كردن و ليان دور ده كه وتنه وه، وهك خوي گوره ده فهرمويت: ﴿وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا﴾ واته: كاتيگ تيپه پ بن به لاي شتي بي سود دا (نه نجام دبريت له لاي نه فامانه وه) تيپه پ ده كهن به پيژه وه (بي گويدانه نه فامان). ﴿وَقَالُوا لَنَّا أَعْمَلْنَا وَلَكُمْ أَعْمَلُكُمْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَا نَبْنِي الْجَهْلِينَ﴾ واته: كاتيگ كه سيكي نه فام و هرزه قسه يكي ناشيريني بي بگوتنايه، شايني نه وه نه بووايه وه لاميان نه ده دايه وه و گوييان بي نه دداو به و شيويي نه وان به قسه ناشيرين وه لاميان نه ده دانه وه، وته شييرين نه بيت به ده مياندا نه ده هات، بويه خوي گوره ده فهرمويت: نه و پياو چاكانه گوتيان: ﴿لَنَّا أَعْمَلْنَا وَلَكُمْ أَعْمَلُكُمْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَا نَبْنِي الْجَهْلِينَ﴾ واته: نيجه نامانه وي به پي نه فاماندا بپوين و خوشيمان ليان نايه.

﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ﴾ ﴿٧٢﴾ وَقَالُوا إِن نَّبْتَغِ الْهُدَىٰ مَعَكَ نُخْطِفَ مِنْ أََرْضِنَا أَوْ لَمْ نُمَكِّنْ لَهُمْ حَرَمًا آمِنًا يُجِبُوا إِلَيْهِ ثَمَرَاتُ كُلِّ شَيْءٍ وَرِزْقًا مِنْ لَدُنَّا وَلَكِنَّ

أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٧٣﴾

خودا مهيلي له هر كه سيك بيت شاره زاي ريگه ي دهكات

خوي گوره ده فهرمويت به پيغه مبه ر (ﷺ) نه ي موحه مه د: ﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ﴾ واته: تو ناتواني كه سيك شاره زاي بكي كه خوشته ده ويت، به لكو تو هر كه ياندنت له سهره خودا مهيلي خوي تي كي شاره زاي دهكات، هر كاريك خودا بيكات پره له نيشانه ي گوره وه له كارزاني وهك ده فهرمويت: ﴿لَيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ﴾ واته: له سر تو نيه (نه ي موحه مه د (ﷺ)) پيتمووني و موسلمان كردني خه لكي به لكو خوا هر كه سيكي بوي هيدايه تي ده دات. وه ده فهرمويت: ﴿وَمَا أَكْثَرُ النَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ﴾ واته: وه زوريه ي خه لكي

^۱ الفرقان (۷۲).

^۲ البقرة (۲۷۲).

^۳ يوسف (۱۰۳).

هه چهنده تۆسوربيت (له سهر باوه پهمنانيان) نابنه ئيماندار. ئهم ئايه ته له هه موو ئايه ته كانى تر تاييه تتره، وهك ده فهرموويت: ﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ﴾ واته: به راستى (ئهى موحه مه د - ﷺ -) تۆ ناتوانى ئهو كه سهى خوشى بوويت پيتموونى بكهى به لام خوا هه ر كه سى بوويت هيدايتى ده دات وه ئهو (خوايه) زاناتره به وانهى پيتموونى وه رده گرن، وه له هه ردوو سه حيحه كه دا هاتوو كه ئهم ئايه ته له سهر ئهو تاليبى مامى پيغمبه ر (ﷺ) هاتوو ته خوار كه هه ميشه به ده وري پيغمبه ره وه بووه (ﷺ) وه يارمه تى داوه وه له پيژى ئه وا بووه و زۆر پيغمبه رى خوش ويستوو، خوشه ويستى سروشتى خوى نهك له بهر خاترى خوا، كاتيك مردنى نزيك بووه وه له گيانداندا بوو، پيغمبه رى خوا (ﷺ) داواى لى كرد بپوا بيئى و موسلمان بيئت، قه ده ريش پيش كه وت كه وت و له ده ستى فراند ئهو تاليب هه ر له سهر خوانه ناسى خوى به رده وام بوو، ئيشى خوا پره له حيكه ت. زه هه رى - الزه رى - ده لى: سه عىدى كوپى موسه يب بوى گيپرامه وه له باوكيه وه (پره زاي خواى لى بيت) ده لى: كاتيك ئهو تاليب خهريك بوو ده مرد - گيانى ده دا - پيغمبه رى خوا هاته لاي، له و كاته دا ئهو جه هلو عه بدولاى كوپى ئهو ئومه ييهى موغي ره له لاي ئهو تاليب بوون، پيغمبه رى خوا (ﷺ) فهرمووى: (ئهى مامه بلئ - لا اله الا الله - وته يه كه هه تا به هوى ئهو وته يه وه بۆت بلائيمه وه) ئهو جه هلو عه بدولاى كوپى ئومه يه گوتيان: ئهى ئهو تاليب ئايا پشت له ئاينى عه بدولموته لىب - عبدالمطلب - ده كهى؟ به رده وام پيغمبه رى خوا داواى لى ده كردو ئه وانيش ئهو قسه ييهى خويان بۆ دووباره ده كرده وه. هه تا ئاخىر قسه يى ئهو تاليب ئه وه بوو كوتى: كه له سهر ئاينى عه بدولموته لىبه و نهى گوت: - لا اله الا الله - پيغمبه رى خوا (ﷺ) فهرمووى: (سوئند به خوا هه ر داواى ليخوشبوونت بۆ ده كه م هه تا ليم قه ده غه نه كريت) خواى كه وره ئهم ئايه تهى نارد ه خواره وه: ﴿مَا كَانِ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولَىٰ قُرْبَىٰ﴾ واته: پره واو شايسته نيه بۆ پيغمبه رو باوه پداران كه داواى ليپوردن بكن بۆ هاوبه ش په يداكه ران با خزمى نزيكيشيان بن. وه له سهر ئه وب تاليبش ئهم ئايه تهى نارد ه خوار: ﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ﴾^۱ بوخارى و موسليميش پيوايه تيان كردوو له فهرمووده كهى - زومه ريه وه -^۲

^۱ التوبة (۱۱۳).^۲ الطبري (۵۹۹/۱۹).^۳ فتح الباري (۳۶۵/۸)، مسلم (۵۴/۱).

بیانو هیئانه وهی خه لکی مه ککه وه لامدانه و هیان

خوای گه وره ده فهرموویت: ﴿وَقَالُوا إِن نَّبِيعِ الْهُدَىٰ مَعَكَ نُنْخِطِفُ مِنْ أَرْضِنَا﴾ خوای گه وره باسی مه ندی له برپوبیانوی خوانه ناسان ده کات که ده یان گوت به پیغه مبه ر (ﷺ)، ﴿إِن نَّبِيعِ الْهُدَىٰ مَعَكَ نُنْخِطِفُ مِنْ أَرْضِنَا﴾ واته: ده ترسن نه گه ر شوینی تو بکه وین، دژایه تی نه و عه ره بانه ی ده وری خو مان بکه یین که موشریکن تووشی نازارمان بکه و شه پمان له گه ل بکه و له هر لایه که وه برپوین په لامارمان بده و بمانکوژن، خوای گه وره ش وه لامیان ده داته وه و ده فهرموویت: ﴿أَوَلَمْ تُمْكِنْ لَهُمْ حَرَمًا آمِنًا﴾ واته: نه وهی نه وانه ده یکه نه بیانو درویه کی ناشکرایه، چونکه خوای گه وره له ولاتیکی نارام و بی ترسدا جیگیری کردوون و هر له دیزه مانه وه نه و شوینه مه زن و پیروژو پاریزداو بووه، که واته چون نه و شوینه پیروژه کاتیک نه وان موشریک بن ده بیته شوینیکی نارام و بی ترس که موسلمان بین و باوه پ بینن و شوی، ی هق بکه وین، نارام و بی ترس نابیت؟ خوای گه وره ده فهرموویت: ﴿يُجِبْنَ إِلَيْهِ ثَمَرَاتُ كُلِّ شَيْءٍ﴾ واته: به ربوومی مه موو لایه کی بو دیت، له تایفو زور شوینی تریشه وه وه نال و ویلی بازرگانی که پییه وه خه ریکن، ﴿رَزَقًا مِّنْ لَّدُنَّا﴾ واته: نه و بزئویه ش هر له لای نیمه وه یه، ﴿وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ واته: به لام زور به یان نه وه نازانن بویه نه و قسانه ده کهن.

﴿وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ بَطَرَتْ مَعِيشَتَهَا فَنِلَكَ مَسْكِنُهُمْ لَوْ تَشْكَنُ مِنْ بَعْدِهِمْ إِلَّا قَلِيلًا وَكُنَّا نَحْنُ الْوَارِثِينَ﴾ ﴿٥٨﴾ وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَىٰ حَتَّىٰ يَبْعَثَ فِي أُمَمٍ رَسُولًا يَنْتَلُوا عَلَيْهِمْ ؕ أَيْنَتْنَا وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرَىٰ إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَالِمُونَ ﴿٥٩﴾

نیشاره تدان به قهرکردنی زور به لام هه تا به لگه ی ته و او یان پیشان نه درابیت قهر نه کراون

خوای گه وره خه لکی مه ککه ناگادار ده کاته وه و ده فهرموویت: ﴿وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ بَطَرَتْ مَعِيشَتَهَا﴾ واته: چند شاری قهرکرد که خه لکه که ی خه ریکی رابواردن بوون و یاخی بوو بوون و شوکری به هره گانی خودایان نه ده کرد که پیی دابوون له و مه موو پندو و پوزیه، وه ک خوای گه وره له نایه تیکی تردا فهرموویه تی: ﴿وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ ؕ آمِنَةً مُّطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعُمِ اللَّهِ فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ﴾ ﴿١١٢﴾ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ

رَسُولٌ مِنْهُمْ فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمُ الْعَذَابُ وَهُمْ ظَالِمُونَ^۱ واته: خوا نمونه‌ی هیناوه‌ته‌وه به
 (خه‌لکی) شاریک که هیمنو دلتیا بوون پښو و پښی نډی بو دهات له هه‌موو شوینیکه‌وه که چی
 به‌رانبه‌ر چاکه و به‌هره‌کانی خوا ناسوپاس و سپله بوون جا خوا به و هویه‌وه کردی به‌به‌ر (خه‌لکه‌که) یدا
 پو‌شاک‌ی برسیتی و ترس له‌به‌ر نه و کرده‌وانه‌ی که ده‌یانکرد، سویند به خوا به راستی پیغه‌مبه‌ریکیان
 له خویان بو هات که چی باوه‌ریان پی نه‌هینا جا سزا گرتنی له کاتیکدا سته‌مکار بوون. بویه خوی
 بالاده‌ست ده‌فرموویت: ﴿فَإِنَّكَ مَسْكَنُهُمْ لَوْ تَشَاءُ مِنْ بَعْدِهِمْ إِلَّا قَلِيلًا﴾ واته: نه‌وه شوینو
 ماله‌کانیانه هه‌تا نیسته‌ش کهس تییدا نیشته‌جی نه‌بووه که‌میک له خه‌لکی نه‌بیټ، کاو‌ل بووه به‌سه‌ر
 یه‌کدا ته‌نها شوینه‌واره‌کانیان دیاره و ماوه‌ته‌وه، ﴿وَكُنَّا نَحْنُ الْوَارِثِينَ﴾ واته: به چولی ماوه‌ته‌وه
 بو خومان. پاشان خوی گوره باسی عه‌داله‌تی خوی ده‌کات که به‌لگی ته‌واویان بو هاتووه و بر‌وایان
 به خوا نه‌هیناوه و دژایه‌تی پیغه‌مبه‌ره‌کانیان کردووه. بویه فرموویه‌تی: ﴿وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَىٰ
 حَتَّىٰ يَبْعَثَ فِي أُمَمٍ﴾ واته: په‌روه‌رنده‌ی تو هیچ گه‌لیکی قر نه‌کردووه هه‌تا پیغه‌مبه‌ری په‌وانه
 نه‌کردبیته ناویان. واته نه و شوینه مه‌که بووه، ﴿رَسُولًا يَنْتَلُوا عَلَيْهِمْ عَآيَاتِنَا﴾ واته: که نایه‌ته‌کانی
 نیمه‌یان به‌سه‌ردا بخوینیته‌وه. نه‌مه نیشانه‌ی نه‌ویه که نه و پیغه‌مبه‌ره نه‌خوینده‌واره
 موحه‌مه‌ده (ﷺ) که په‌وانه‌کراوه له (أم القرى) واته مه‌که پیغه‌مبه‌ری هه‌موو شارو ناوچه‌کانه له
 ولاتی عه‌ره‌بو عه‌جه‌م، وه‌ک خوی گوره فرموویه‌تی: ﴿وَلَنُنْذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا﴾ واته:
 مه‌روه‌ها بو نه‌وه‌ی دانیش‌توانی مه‌که و ده‌ورو به‌ری ناگادار که‌یته‌وه و بیان ترسینی. وه فرموویه‌تی:
 ﴿قُلْ يَتَّيْنَهَا النَّاسُ إِلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا﴾^۲ واته: نه‌ی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بلی: نه‌ی خه‌لکینه
 به راستی من پیغه‌مبه‌ری خوام بو نیوه مه‌موتان. وه فرموویه‌تی: ﴿لَا تُنْذِرُكُمْ بِهِ، وَمَنْ بَلَغَ﴾^۳ واته: بو
 نه‌وه‌ی نیوه‌ی پی بترسینم و هر که‌سیکی که‌ش که پیی ده‌کات. وه فرموویه‌تی: ﴿وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ، مِنْ
 الْأَحْزَابِ فَأَلَنَارُ مَوْعِدُهُ﴾^۴ واته: وه هر که‌س باوه‌ری پیی نه‌بیټ له و کومه‌ل و قاقمانه (نه‌وانه‌ی

^۱ النحل (۱۱۲-۱۱۳).^۲ الانعام (۹۲).^۳ الاعراف (۱۵۸).^۴ الانعام (۱۹).^۵ هود (۱۷).

کوبونه وه له سهر دژایه تی نیسلام) نه وه ناگر جیگایه تی. وه فرمویه تی: ﴿وَلَنْ مِّن قَرِيبٍ إِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوهَا قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَمَةِ أَوْ مُعَذِّبُوهَا عَذَابًا شَدِيدًا﴾^۱ واته: وه (خه لکی) هیچ شارو دئیك نیه که ئیمه له ناویان بیهین پئش (هاتنی) پوژی دواپی یان سزایان بدهین به سزایه کی سهخت. وه فرمویه تی: ﴿وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّى نَبْعَثَ رَسُولًا﴾^۲ واته: ئیمه هرگیز سزای (به نده کان) نادهین هتا پیغه مبه ر نه نیرین (بو یان). خوی گه وره پیغه مبه ری (ﷺ) نارد بۆ هه موو خه لکی له م سهر زه مینه دا وه مه ککیش سه رچاوه ی بنه رته تی هه موو ولاتی نه م سهر زه مینه یه، هه موو ده بیّت پوو بکاته که عبه ی پیروژ. له هه ردوو سه حیه که دا هاتوو که پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فرمویه تی: (په وانه کراوم بۆ سوورو په شیش)^۳ بۆیه به هاتنی نه و کوتایی هاتوو به پیغه مبه رایه تی و په یامی پیغه مبه ران. دواپی پیغه مبه ر (ﷺ) پیغه مبه ری تر نایه ت و به لکو په یامه که ی هر به رده وام ده بیّت و ده می نیتته وه هتا شه وو پوژ بمینی هتا پوژی قیامه ت. وه پاشان ده فرمویت: ﴿وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرَىٰ إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَالِمُونَ﴾ واته: وه ئیمه ویرانکه ری هیچ شاریک نه بووین مه گه ر کاتیك خه لکه که ی سته مکار بووین.

﴿وَمَا أُوتِيتُمْ مِّن شَيْءٍ فَمَتَّعُ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا وَزَيَّنَّهَا وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾^{۶۰} أَفَمِنْ وَعْدِنَا وَعْدًا حَسَنًا فَهُوَ لَاقِيهِ كَمَنْ مَّنَعْنَاهُ مَتَّعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ثُمَّ هُوَ يَوْمَ الْقِيَمَةِ مِنَ الْمُحْضَرِينَ ﴿۶۱﴾

ژیانی دنیا دهرات و خه لکی دنیا وهك خه لکی قیامه ت نیه

خوی گه وره ده فرمویت: ﴿وَمَا أُوتِيتُمْ مِّن شَيْءٍ فَمَتَّعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَزَيَّنَّهَا وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ﴾ واته: خوی گه وره باسی پوچی و بی نرخ دی دنیا ده کات به و هه موو جوانی و پاراوه یه وه که هه مووی ده پوات و ته واو ده بیّت له چاو نه وه ی که خودای مه زن دایناوه و ناماده ی کردوو بۆ به نده چاکه کانی له پوژی قیامه تدا له و هه موو به هره گه وره تا هه تایبانه وهك فرمویه تی: ﴿مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ بَاقٍ﴾^۴ واته: (چونکه) هه رچی لای ئیوه یه ته واو ده بیّت و نامی نیت به لام نه وه ی لای خوایه هه ر

^۱ الاسراء (۵۸).

^۲ الاسراء (۱۵).

^۳ مسلم (۲۷۰/۱).

^۴ النحل (۹۶).

دهمینیت. وه فرمویه تی: ﴿وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ لِلْأَبْرَارِ﴾^۱ واته: وه نه وهی که لای خواجه چاکتره بؤ
 پیاوچاکان. وه فرمویه تی: ﴿وَمَا الْحَيَوةُ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا مَتَعٌ﴾^۲ واته: له کاتیکدا ژیانی دنیا هیچ
 نیه له چاو پوژی دوا پیدا بیجگه له رابواردنیکی که م نه بیت. وه فرمویه تی: ﴿بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيَوةَ الدُّنْيَا
 وَالْآخِرَةَ خَيْرٌ وَأَبْقَى﴾^۳ واته: به لکو نیوه ژیانی دنیا هه لبرترین، که چی (ژیانی) دوا پوژد باشترو
 پایه دارتره. پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فرمویه تی: (سویند به خوا ژیانی دنیا له چاو ژیانی پوژی دوا پیدا
 مه گین وهك نه وه وایه یه کیك له نیوه په نجهی خوی نو قم بکات له ده ریایه کدا، با سهیری په نجهی
 خوی بکات چه ندی ناوی هه لگرتووه بؤی).^۴ خوی گه وره ده فرمویت: ﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ واته: ناخو نه و
 که سهی که دنیا پیش قیامت ده خات له وهش تیناگات. پاشان خوی گه وره ده فرمویت: ﴿أَفَمَنْ
 وَعَدْنَاهُ وَعْدًا حَسَنًا فَهُوَ لَاقِيهِ كَمَنْ مَنَعْنَاهُ مَتَاعَ الْحَيَوةِ الدُّنْيَا﴾ واته: ناخو که سیك که خاوهن باوه پ
 بووه و بپوای به و به لیتانهی خوی گه وره بووه که پیی داوه و له سر ناکاره چاکه کانی به هیوای نه و
 پاداشته بووه که وه ری ده گریت و هیچ گومانیکي نه بووه، وهك نه و خوانه ناسه وایه که بپوای به
 ناماده بوونی خوی نه بووه له بهر باره گای خوداو گوئی نه داوه به و به لیتن و هه پره شانهی خودا له چند
 پوژیکي که مدا که تیایدا ژیاوه؟ ﴿ثُمَّ هُوَ يَوْمَ الْقِيَمَةِ مِنَ الْمُحْضَرِينَ﴾ موجهیدو قه تاده ده لیتن: واته:
 پاشان له پوژی قیامتدا له و که سانهیه که جه زربه ده درین، پاشانایش گوتراوه: له سر چه مزه و
 عه لی و نه بو جهل هاتووه ته خوار.^۵ هه ردو و پریوایه ته که له موجهیده وهیه.^۶ وا ده رده که ویت که
 نایه ته که گشتگیره، وهك نه و نایه ته وایه که باسی نه و خاوهن باوه پره ده کات وهختی نه و له پله
 به رزه کاندایه که سهیری هاوه له کهیشی ده کات له خوارترین پلهی جه هه نه مدایه نیژی: ﴿وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّي
 لَكُنْتُ مِنَ الْمُحْضَرِينَ﴾^۷ واته: نه گه ر میهره بانی په روه ردگارم فریام نه که وتایه منیش له ناماده کراوان

^۱ ال عمران (۱۹۸).^۲ الرعد (۲۶).^۳ الاعلى (۱۶-۱۷).^۴ أحمد (۲۳۰/۴) فرموده یه کی سه حجه.^۵ الطبري (۶۰۵-۶۰۴/۱۹).^۶ الطبري (۶۰۵-۶۰۴/۱۹).^۷ الصافات (۵۷).

(ی ناو دۆزه خ) ده بووم. وه ده فهرموویت: ﴿وَلَقَدْ عَلِمَتْ الْجِنَّةُ إِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ﴾^۱ واته: سویند به خوا بیگومان جنوکه کان ده یان زانی که به پاستی نه وان ناماده ده کرین (له پۆزی دوااییدا).

﴿وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ﴾^{۶۲} قَالَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ رَبَّنَا هَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَغْوَيْنَا أَغْوَيْنَهُمْ كَمَا أَغْوَيْنَا تَبَرَّأْنَا إِلَيْكَ مَا كَانُوا إِيَّانَا يَعْبُدُونَ ﴿۶۳﴾ وَقِيلَ ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ فَدَعَوْهُمُ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ وَرَأَوُا الْعَذَابَ لَوْ أَنَّهُمْ كَانُوا يَهْتَدُونَ ﴿۶۴﴾ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ مَاذَا أَجَبْتُمُ الْمُرْسَلِينَ ﴿۶۵﴾ فَعَمِيَتْ عَلَيْهِمُ الْأَنْبَاءُ يَوْمَئِذٍ فَهُمْ لَا يَتَسَاءَلُونَ ﴿۶۶﴾ فَأَمَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَعَسَىٰ أَنْ يَكُونَ مِنَ

الْمُفْلِحِينَ ﴿۶۷﴾

حاشاکردنی بته رستان و شه ریکه گانیان له یه کتری

خوای گه وره کاتی که خوانه ناسه بته رسته کان بانگ ده کات له پۆزی قیامه تدا به هه ره شه و سه رزه نشت کردنیانه وه ده فهرموویت: ﴿وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ﴾ واته: بانگیان ده کات و پییان ئیژیت: له کوین نه و خودایانه ی ئیوه ده تانه رستن له ژیا نی دنیادا له بت و نه و شتانه ی کردبووتان به شه ریکی خودا، ئایا یارمه تیتان ده دهن و سه رتان ده خه ن؟ نه مه یش وه ک ترساندن و هه ره شه لی کردن. وه ک خوای گه وره له چهند ئایه تی تر دا فهرموویه تی: ﴿وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادًى كَمَا خَلَقْنَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرْكْتُمْ مَا خَوَّلْنَكُمْ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ وَمَا نَرَىٰ مَعَكُمْ شُفَعَاءَكُمُ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ أَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكَاءُ لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنْكُمْ مَا كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ﴾^۲ واته: سویند بی ت ئیوه به ته نها و یه ک یه ک گه رانه وه بۆ لاما ن هه روه کو یه که مجار دروستمان کردن و نه وه ی پیما ن دابوون به جیتان هیشت له دوا ی خوتان وه نابینین له گه لتاندا نه و تکا کارانه ی که لاتان وابو و هاویه شی خوان له تکا کردن بۆتان سویند به خوا بیگومان بچرا په یوه ندی نیتوانتان وه نه وه ی به پشتیوانی خوتان داده نا ون بوو لیتان. وه ده فهرموویت: ﴿قَالَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ﴾ واته: نه وانه ی وه بهر بریاری ئیمه که وتوون له شه یتانه کان و خوانه ناسان نه وانه ی بانگی خه لکی ده که ن بۆ بی دینی ئیژن: ﴿رَبَّنَا هَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَغْوَيْنَا أَغْوَيْنَهُمْ كَمَا أَغْوَيْنَا تَبَرَّأْنَا إِلَيْكَ مَا كَانُوا إِيَّانَا يَعْبُدُونَ﴾ واته: شایه تی ده دهن که نه وان سه ریان لی شیواندن و له ینگه لایان دان و شوینیان که وتن پاشان حاشایان کرد لییان له خزمه ت خودای

^۱ الصافات (۱۵۸).

^۲ الانعام (۹۴).

مه زندا گوتیان: نه وانه ئیمه یان نه په رستووه وهك خوی گه وړه فه رموویه تی: ﴿وَأَتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ إِلَهًا لِيَكُونُوا لَهُمْ عِزًّا﴾ (۸۱) كَلَّا سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا ۱ واته: نه وانه بیجگه له خوا بریاریان داوه بو خویان چهند په رستراویك بو نه وهی نه و په رستراوانه بینه یارمه تی دهر (و تكاكان) بویان، نه خیر (وا نیه) به لكو په رستراوه كان (له قیامه تدا) ئینكاری په رستنه كهی نه وان ده كه نه و ده بینه دژیان و به په رچیان ده ده نه وه. وه فه رموویه تی: ﴿وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ وَهُمْ عَنْ دُعَائِهِمْ غَافِلُونَ﴾ (۵) وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ ۲ واته: كی گومپاتره له و كه سهی كه هاوار له غهیری خودا بكات كه وه لای ناداته وه تا پوژی دواپی و نه و (هاوار لیكراو) انه له هاواری نه وان بی ناگان، كاتیكیش خهك كوده كرینه وه (له قیامه ت) په رستراوه كان ده بینه دوژمنیان و به په رستنه كه یان باوه پ ناكن. ئیبراهیمی خلیل گوتی به گه له كهی وهك خوی گه وړه ده فه رموویت: ﴿إِنَّمَا اتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا مَوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَمَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُم بَعْضًا﴾ ۳ واته: بیگومان نه وهی ئیوه مه لتان بزاردوه له جیاتی خوا بتانیكن له بهر خوشه ویستی نیواتناندا له ژیانی دنیا (ده یان په رستن) له پاشان له پوژی دواپییدا هندیكتان بیزاری دهرده بپن له هندیکی ترتان و نه فرین له یه كتری ده كه نه. وه فه رموویه تی: ﴿إِذْ تَبَرَأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَرَأَوْا الْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ﴾ (۳) وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا لَوْ أَكُنَّا كَرَةً فَنَتَبَرَأَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّأُوا مِنَّا كَذَلِكَ يُرِيهِمُ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ حَسَرَاتٍ عَلَيْهِمْ ۴ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ ۵ بویه خوی گه وړه فه رموویه تی: ﴿وَقِيلَ ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ﴾ واته: پییان ده لئین: شهریکه كانتان بانگ بكن بو نه وهی پزگارتان بكن له و ژیا نه ناخوشه ی تییدان، وهك چوڼ له دنیا (به هیوای نه وان بوون یارمه تیتان بدهن، ﴿فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ وَرَأَوْا الْعَذَابَ﴾ واته: بانگیان ده كه نه به لام هیچ وه لامیکیان ناده نه وه، چاك ده زانن كه ده چنه ناو ناگر هیچ چاره یه کیان نه ماوه ﴿لَوْ أَنَّهُمْ كَانُوا يَهْتَدُونَ﴾ واته: كاتیك كه جه ربه زه یان چه شت ئیژن خوژگه له شاتره زایان بوینایه. له ژیانی

۱ مریم (۸۱-۸۲).

۲ الاحقاف (۵-۶).

۳ العنكبوت (۲۵).

۴ البقرة (۱۶۶-۱۶۷).

دنیادا، ﴿وَيَوْمَ يَقُولُ نَادُوا شُرَكَائِيَ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُم مَّوْبِقًا ﴿٥٢﴾ وَرَءَا الْمُجْرِمُونَ النَّارَ فَظَنُّوا أَنَّهُم مُّوَاقِعُوهَا وَلَمْ يَجِدُوا عَنْهَا مَصْرِفًا﴾^۱ واته: پوڙيک ده بیټ که خوا ده فهرموویت بانگی نه و بتانه بکه که لاتان وابو هاویه شی منن (با یارمه تیتان بدهن) نه وانیش بانگیان ده که نه به لام وه لامیان ناده نه وه (و نایه نه به هاواریانه وه) وه نیمه له نیوانیاندا شیویکی پر وئازارمان داناه، وه تاوانباران ناگری دوزه خ ده بینن وه موو ده زانن و دلنیان که ده چنه ناوی و تیی ده که ون و پیگه یه کیان ده ست ناکه ویت بو که پانه وه له و (ناگره).

هه لوئیستیان به رامبه ر پیغه مبه ران (سه لامی خویان لی بیټ) له پوڙی قیامه تدا

خوای گه وره ده فهرموویت: ﴿وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ مَاذَا أَجَبْتُمُ الْمُرْسَلِينَ﴾ واته: یبه که م بانگیک که ده کړیت پرسیری یه کتاپه رستیتان لی ده کړیت نایا ته نها خویان په رستووه؟ نه م پرسیاره پیغه مبه ریه تی نه و پیغه مبه رانه (سه لامی خویان لی بیټ) ده سه لمیټیت. واته: وه لامی نه و پیغه مبه رانه تان چوڼ دایه وه که په وانه کران بوټان؟ وه نیوه چوڼ به رخوردتان له که ل کردن؟ نه مه وه که نه و پرسیارانه وایه وه ختی پرسیار له عه بنده کانی خودا ده کړیت له ناو گوږدا: کی په روه رنده ت بوو؟ چ ناینیک ناینت بوو؟ خاوه ن باوه ر شایه تی ده داو نیژی: (أشهد أن لا إله إلا الله وأن محمداً عبداً لله ورسوله). به لام خوانه ناس نیژی: هاه، هاه، نازانم، بویه بویه له پوڙی قیامه تدا هیچ وه لامیکی نیه و وسکه ی لیوه نایات و قسه ناکات. چونکه ی نه و که سه ی له دنیا دا کویر بوو بیټ له پوڙی قیامه تیشدا هر کویره و سه رگه ردانه و پی ده رناکات. بویه خوای گه وره ده فهرموویت: ﴿فَعَمِيَتْ عَلَيْهِمُ الْأَنْبَاءُ يَوْمَئِذٍ فَهُمْ لَا يَتَسَاءَلُونَ﴾ واته: له و پوڙه دا هاوه له کانی خوشیان بیرده چیته وه و هوشی نه وه یان نیه له یه کتری بپرسن. موجهید ده لی: هیچ شتیکیان له یاد نه ماوه و^۲ یه کتری ناسن تا پرسیار له یه کتری بکه نه. پاشان خوای گه وره ده فهرموویت: ﴿فَأَمَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا﴾ واته: به لام نه وانه ی که خاوه ن باوه ر بوون و ناکاری چاکیان کردوه له ژیانی دنیا دا، ﴿صَالِحًا فَغَسَقَتِ أَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُفْلِحِينَ﴾ واته: نه وه بیگومان له پزگار بووان ده بیټ له پوڙی قیامه تدا. (عسی) له لایه ن خواوه به مانای قه بول کردنه. واته: نه مه برپاری خوایه و دیته جی و گومانی تیدا نیه، پیرو منه تیکه له لایه ن په روه ردگار وه که له کومه لی پزگار بووه کائن.

^۱ الکف (۵۲-۵۳).

^۲ الطبری (۶۰۷/۱۹).

﴿وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ سُبْحَنَ اللَّهِ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ (۶۸)
 وَرَبُّكَ يَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿۶۹﴾ وَهُوَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْحَمْدُ فِي الْأُولَى وَالْآخِرَةِ
 وَلَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿۷۰﴾

خوای گه وره باسی نه وه مان بۆ ده کات که هر خوی به تهنه ها موو شتیك دروست ده کات و هلی ده بژی ریت، هیچ که س ناتوانی به رامبه ری بوه سستی و ده ست له کاری خودا بدات وه ک فرموویه تی: ﴿وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ﴾ واته: هرچی مه یلی لی بوو ده یكات هرچیش مه یلی لی نه بوو نابیت، هه موو شتیك به ده ستی خودایه له خیرو له شهرو هه مووی ده گه ریته وه لای خوی ﴿مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ﴾ نه و ﴿مَا﴾ یه بۆ نه فیه له پاسترین قسه کاندا. واته: هیچ که سیتی هه قی هه لبراردنی نیه خوا خوی نه بیت، وه ک له م نایه ته شدا ده فرموویت: ﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ﴾^۱ واته: بۆ هیچ پیاوو ئافره تانیکی باوه پردار نیه کاتیك خواو پیغه مبه ره که ی بریاری هر کاریکیان دا (بۆیان نیه) که سه رپشک بن له کاره که یاندا. بۆیه لیته دا فرموویه تی: ﴿سُبْحَنَ اللَّهِ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ واته: خوا پاکه و به ریزه له وهی ده یکه نه شهریکی له و بت و شتانه دا که توانای دروست کردنی هی شتیکیان نیه و ناتوانن هه لبرترین، پاشان خوای گه وره فرموویه تی: ﴿وَرَبُّكَ يَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ﴾ واته: ئاگاداری نه یینه کانی ناو دله له و شتانه ی که تییدا ده رناکه وی وه ک چون ئاگاداری نه و شتانه یه که ده رده که ونو دیارو ئاشکران له گشت دروستکراوه کانیدا. وه ک له نایه تیکی تر دا فرموویه تی: ﴿سَوَاءٌ مِّنْ أَسَرَّ الْقَوْلَ وَمَنْ جَهَرَ بِهِ وَمَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍ بِاللَّيْلِ وَسَارِبٌ بِالنَّهَارِ﴾^۲ واته: یه کسانه (بۆ خوا) نه وه تا به نه ینی قسه بکات و نه وهی که له شه و دا خوی ده شاریته وه نه وهی که له پوژدا ده رده که ویته. وه پاشان خوای گه وره ده فرموویت: ﴿وَهُوَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾ واته: هر تهنه ها خودا شایه نی به رسته و غیری نه و به رستراویکی تر نیه، وه ک چون هر خودا به روه رنده یه و مه یلی له هر شتیك بیت دروستی ده کات و هلی ده بژی ریت، ﴿لَهُ الْحَمْدُ فِي الْأُولَى وَالْآخِرَةِ﴾ واته: هه موو سوپاش تهنه ها بۆ خودا له دنیا و له پوژی دوا ییشدا، یانی هرچی ده کات هر له عه داله ت و له کارزانی خویه تی، ﴿وَلَهُ الْحُكْمُ﴾ واته:

^۱ الاحزاب (۳۶).^۲ الرعد (۱۰).

برپار هر برپاری خودایه هیچ که سیک بوی نیه دهست له کاری خودا بدات، هر خودا خاوهنی دهسه لاتوو هیزو کارزانی و دلوفانیه. ﴿وَالِیْهِ تُرْجَعُونَ﴾ واته: هه موو بۆ لای نه و ده که پینه وه له پۆژی قیامه تدا، هر که سه و پاداشتی کرداری خوی وهرده گریت، له چاکه و له خراپه و خودا هیچی لی ون نابیت له هر کاریکدا دهیکه ن.

﴿قُلْ اَرَاَیْتُمْ اِنْ جَعَلَ اللّٰهُ عَلَیْكُمْ اَلِیْلَ سَرْمَدًا اِلٰی یَوْمِ الْقِیَمَةِ مَنْ اِلَٰهُ غَیْرِ اللّٰهِ یَاْتِیْكُمْ بِضِیَآءٍ اَفَلَا تَسْمَعُونَ﴾ (۷۱) قُلْ اَرَاَیْتُمْ اِنْ جَعَلَ اللّٰهُ عَلَیْكُمْ النَّهَارَ سَرْمَدًا اِلٰی یَوْمِ الْقِیَمَةِ مَنْ اِلَٰهُ غَیْرِ اللّٰهِ یَاْتِیْكُمْ بِلَیْلِ تَسْكُنُوْنَ فِیْهَا اَفَلَا تُبْصِرُوْنَ﴾ (۷۲) وَمِنْ رَّحْمَتِهِ جَعَلَ لَكُمُ الْاَیْلَ وَالنَّهَارَ لِتَسْكُنُوْا فِیْهِ وَلِتَبْتَغُوْا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ﴾ (۷۳)

شه وو پۆژ له بههره کانی خودان و نیشانه شن له سه رته نهایی خودا

خوای که وره دهفه رموویت: ﴿قُلْ اَرَاَیْتُمْ اِنْ جَعَلَ اللّٰهُ عَلَیْكُمْ اَلِیْلَ سَرْمَدًا اِلٰی یَوْمِ الْقِیَمَةِ﴾ واته: (تهی موحه مه د(ﷺ) بلی هه وایم بدهنی نه گهر خوا شهوتان بۆ دریژ بکاته وه (هر شه و بیت) تا پۆژی قیامهت. خوای که وره منهت دهکات به سه ر بهنده کانیدا له سه ر نه وهی که شه وو پۆژی بۆ پام میناون خۆ نه گهر شه وو پۆژ نه بیت ناتوانن زیان به سه ر بهرن له سه ر زه میندا، وه نه گهر خوای که وره شهوتان لی دریژ بکاته وه تا پۆژی قیامهت گوزهرانتان تیک دهچوو وه له زیان بی هیوا ده بوون. بۆیه دهفه رموویت: ﴿مَنْ اِلَٰهُ غَیْرِ اللّٰهِ یَاْتِیْكُمْ بِضِیَآءٍ﴾ واته: چ په رستراویکی تربیجگه له خوا پووناکی پۆژتان بۆ دینیت. یانی کی شیای په رستنه که پووناکیان بداتی، پیی ببینن و زیانی تیا به رنه سه ر ﴿اَفَلَا تَسْمَعُونَ﴾ واته: ئایا نابیسن؟ پاشان خوای که وره باسی پۆژ دهکات نه گهر نه وهنده دریژی بکردایه ته وه هه تا پۆژی قیامهت کی ده توانی شهوتان بۆ بینن و هیچ کهس ناتوانی شهویان بۆ بینیت غهیری خودا که تییدا دانیشن و بهه سیننه وه تووشی زیان نه بن و نارپه ههتی و ماندوو بوونی پۆژیان نه مینیت و نارام بگرن، بۆیه دهفه رموویت: ﴿قُلْ اَرَاَیْتُمْ اِنْ جَعَلَ اللّٰهُ عَلَیْكُمْ النَّهَارَ سَرْمَدًا اِلٰی یَوْمِ الْقِیَمَةِ مَنْ اِلَٰهُ غَیْرِ اللّٰهِ یَاْتِیْكُمْ بِلَیْلِ تَسْكُنُوْنَ فِیْهِ﴾ واته: بلی پیم بلین نه گهر خوا پۆژ بکاته هه میشه بی بۆتان تا پۆژی قیامهت کییه په رستراوی تربیجگه له خودا که شهوتان بۆ دینی نارامی تیا بگرن، یانی بهه سیننه وه له شه ودا هه تا نه و جموجۆل و نارپه ههتیان نه مینیت و بره ویتته وه، ﴿اَفَلَا تُبْصِرُوْنَ﴾ واته: ئایا نابینن؟ پاشان دهفه رموویت: ﴿وَمِنْ رَّحْمَتِهِ﴾ واته: له بهزهیی خودا بۆ ئیوه

﴿جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ﴾ كه نهه شهوو پۆذهی بۆ داناون ﴿لِتَشْكُرُوا فِيهِ﴾ واته: بۆ نهوهی له شهوهكهیدا نارام بگرن و بجهسینهوه ﴿وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ﴾ وه له پۆذهكهشیدا بگهپین به دواى پزقو پۆزیداو پهیدای بگهن به هوی هاتوچوو بازرگانی و کارو فهرمانی ترهوه، نههه له بابی لهفونهشره - الف والنشر - وهك له كتیبی پهوانبیژیدا - البلاغه - دا هاتووہ ﴿وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ واته: بهلكو شوكرانهی خوا بگهن به عیبادت كردن له شهوو پۆذهكاندا، ههتا نهوهی كه له دهستان چوو له شهودا به پۆژ بیکه نهوه و نهوهشی به پۆژ فریای نهكهوتوون له شهودا بهجیی بینن، وهك خواى گوره دهفهرموویت: ﴿وَهُوَ الَّذِي أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنبَتْنَا فِيهِ نَخْلًا طَلْعَاتُهَا أَكْثَرُ وَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً ثَمَرًا لَهُ أَكْثَرُ﴾ واته: وه نهو (خوایه) زاتیكه كه شهوو پۆژی لهجیی بهكتر داناوه (به دواى بهكتر داین و شوینی بهكتر دهگرهوه) بۆ نهو كهسهی بیهویت بیر بکاتهوه (له دروستکراوهکانی خوا) یان بیهویت شوکرانه بژییری خوا بکات. نایهت لهه بارهیهوه نیجگار زۆره.

﴿وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ﴾ (۷۱) وَنَزَعْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا فَقُلْنَا هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ فَعَلِمُوا أَنَّ الْحَقَّ لِلَّهِ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿۷۲﴾

هه ره شه لی کردن و سه رکوتانه وهی بته رستان

خوای گوره دهفهرموویت: ﴿وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ﴾ واته: وه پۆژیک كه خودا بانگیان دهكات ئینجا پێیان دهفهرموویت: له کوین هاویه شهکانی من نهوانهی كه ئیوه به هاویهشی منتان داده نان، وه پاشان دهفهرموویت: ﴿وَنَزَعْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا﴾ واته: له ناو هه موو گه لیکدا به کیک له خویان دهکهینه شایهت. موجاهید دهلی: ﴿شَهِيدًا﴾ واته: پیغه مبه ریک.^۱ ﴿شَهِيدًا فَقُلْنَا هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ﴾ واته: دهلین ه لگهی خوتان بینن له سه رپاستی نهو قسهی دهیکهن كه دهلین خودا شه ریکی ههیه، ﴿فَعَلِمُوا أَنَّ الْحَقَّ لِلَّهِ﴾ واته: بویان ده رکهوت كه غهیری خودا هیه خودایه کی تر نهیه، نهو کاته: قسه ناکهن و هیه وه لامیکیان به دهسته وه نهیه، ﴿وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ﴾ واته: هه رچی درویان هه لبه ستوو ده رده که ویت و ده پوات و سوودی لی وه رناگرن.

^۱ الفرقان (۶۲).

^۲ الطبري (۱۹/۶۱۴).

﴿إِنَّ قَرُونًا كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسَىٰ فَبَغَىٰ عَلَيْهِمْ ۖ وَءَاتَيْنَاهُ مِنَ الْكُتُوبِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوءُ بِالْعُصْبَةِ أُولَى الْقُوَّةِ إِذْ قَالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ ۖ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ ﴿٧٦﴾ وَابْتَغِ فِيمَا ءَاتَاكَ اللَّهُ الْدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنْ ۖ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ ۖ وَلَا تَبْغِ الْفُسَادَ فِي الْأَرْضِ ۖ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ﴿٧٧﴾﴾

باسی قارون و ناموزگاری گه له که ی بوی

خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿إِنَّ قَرُونًا كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسَىٰ فَبَغَىٰ عَلَيْهِمْ﴾ واته: بیگومان قارون له گه له که ی موسا بوو (جووله که بوو) به لام ده ست دریژی و سته می لی ده کردن، نیبنو عه باس (په زای خوای لی بیت) ده لی: قارون کوپی مامی موسا بووه (سه لامی خوای لی بیت).^۱ نیبراهیمی نه خه عی و عه بدولای کوپی حارسی (الحارث) کوپی نه وفه لو سه ماکی کوپی حه ربو قه تاده و مالیکی کوپی دینارو نیبنو جوړه بیج و که سانی تریش گوتوویانه: قارون کوپی موسا بووه (سه لامی خوای لی بیت).^۲ نیبنو جوړه بیج ده لی: قارون کوپی یه سه ره - یصنهر - کوپی قاهیس - قاهت - وه موسا کوپی عیمرانی کوپی قاهیسه.^۳ ﴿وَأَتَيْنَاهُ مِنَ الْكُتُوبِ﴾ واته: نه وهنده سامانمان دابوویه، ﴿مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوءُ بِالْعُصْبَةِ أُولَى الْقُوَّةِ﴾ واته: که بیگومان هه لگرتنی کلیله کانی نه و گهنج و قاسانه به زه حمت هه لده گرا بو کومه لیک به هیژ، نه عمه ش ده لی: له خه یسه مه وه (خیمه) کلیلی گه نجینه کانی قارون له پیسته - جلود - بوو هه موو کلیلیکی وه ک په نجه و ابو، هه ر کلیلیک هی گه نجینه یه ک بوو، کاتیکی که بارده کرا ده خرایه سه ر پستی هیستری - بقل - قاچ و ناو چاو سپی.^۴ له م باره یه وه شتی تریش گوتراوه - والله اعلم -، ﴿إِذْ قَالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ ۖ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ﴾ واته: پیاو چا کانی هوزی قارون ناموزگاریان ده کردو پییان ده گوت: له خو مه کوپی به هوی نه و مال و سامانه وه که پیته دراوه و خو به زل مه زانه، وه ک ناموزگاری و پی نیشاندان، چونکه خوا پیاوی له خو پازی و له پی ترازوی خوش ناویت، نیبنو عه باس (په زای خوای لی بیت) ده لی: ﴿الْفَرِحِينَ﴾ واته: له خو بیایان.^۵ موجهید ده لی: نه وانه ی که خو یان به زل ده زانن و له خو بیاین و سوپاسی خودا نا که ن له سه ر نه و هه موو شتانه ی که

^۱ ابن ابی حاتم (۳۰۵/۹).

^۲ الطبري (۶۱۶/۱۹).

^۳ الطبري (۶۱۵/۱۹).

^۴ الطبري (۶۱۷/۱۹).

^۵ الطبري (۶۲۲/۱۹).

پىي داون.^۱ خوى گوره دهفه رموييت: ﴿وَابْتَغِ فِيمَا ءَاتَاكَ اللّٰهُ الدّٰرَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا﴾ واته: نهو سامانه زور چاكي كه خدا پىي به خشيوى له گهل نهو هموو به هرديه دا له په زامه ندى خدا ببه خشه و به هموو شيويه كه هول بده خوت له خدا نزك بخه روه به خيروبيير كردن مه تا تووشى پاداشتى خوى گوره ببیت له دنياو له قيامه تدا، ﴿وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا﴾ واته: به شى خوت له دنيايه له بير مه كه لهو شتانه ي كه خدا بوى حلال كردوى وهك خواردن و خواردنه وه و جلو به رگو و ن هينان، وه چاكيش بزانه كه خدا هه قى هه يه به سهرته وه و هه قى خوش و مال و منداليشى به سهره وه يه نهوانه شى كه دين و به سهرت ده كه نه وه. هه قى هموو خاوه ن هه قىك بده روه، ﴿وَأَحْسِنَ كَمَا أَحْسَنَ اللّٰهُ إِلَيْكَ﴾ واته: چاكه له گهل خه لكى بكه وهك چون خدا چاكي له گهل تو كردوه، ﴿وَلَا تَبْغِ الْفُسَادَ فِي الْأَرْضِ﴾ واته: له خوت مه گورپى وا بزاني كه هر دنياو خوشى دونيا بو تو يه، ده ست مه دهره كارى خراب و به دهره پى له سهر زه مينداو نازارى به نده كاني خوا مه ده، ﴿إِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ﴾ واته: خدا خوشى نايه له پياوى خراب و به دهره پى.

﴿قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ عِنْدِي ۚ أَوَلَمْ يَعْلَم أَنَّ اللّٰهَ قَدْ أَهْلَكَ مِن قَبْلِهِ مِن الْقُرُونِ مَن هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَأَكْثَرُ جَمْعًا وَلَا يُسْئَلُ عَنْ ذُنُوبِهِمُ الْمُجْرِمُونَ﴾ (۷۸)

خوى گوره باسى قارون دهكات كاتيك كه هوزه كى ناموزگاريان ده كردو ده يانو يست پىي راستى نيشان بدهن ﴿قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ عِنْدِي﴾ واته: گوتى: من هيچ پيوستيه كم به ناموزگارى نيوه نيه، خدا خوى ده زانى كه من شاينه نى نهو هموو سامانه و خوشيشى ده وييت بويه پىي داوم، نهو نايه ته وهك نهو نايه ته وايه كه خوى گوره دهفه رموييت: ﴿فَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَانَا ثُمَّ إِذَا خَوَّلْنَاهُ نِعْمَةً مِنَّا قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ﴾^۲ واته: ئينجا كاتيك ناده مى زيانىكى لى كه وت هاوارمان بو دينى له پاشان هر كاتيك به هرديه كمان پيدا ده لى: به راستى نهو به هرديه م پىي دراوه به هوى ليزانى خومه وه. خوا خوى ده زانيت كه من شاينه نى نهو چاكيه م. وهك نهو نايه ته ش كه دهفه رموييت: ﴿وَلَيْنَ أَذَقْتَهُ رَحْمَةً مِنَّا مِنْ بَعْدِ ضَرَاءٍ مِّسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ هَذَا لِي﴾^۳ واته: وه نه گهر پيمان به خشى

^۱ الطبري (۶۲۳/۱۹).^۲ الزمر (۴۹).^۳ فصلت (۵۰).

میهره بانیه که له لایه ن خۆمانه وه له پاش زیانیک لێی که وتوو ده لیت: نه مه هی خۆمه. واته: ئێژن: نه مه هه قی خۆمانه. عبدالرحمن ی کوپی زهیدی کوپی نه سه له زۆر جوان ته فسیری نه م ئایه ته ی کردوو هه رموو یه تی له م ئایه ته دا: ﴿قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ عِنْدِي﴾ واته: نه گه ر خودا پازی نه بووایه لیم و پێزی لیم نه ئایه نه م سامانه ی پی نه ده به خشییم. نه م ئایه ته ی خویند: ﴿أَوَلَمْ يَعْلَم أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ مِن قَبْلِهِ مِن الْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَأَكْثَرُ جَمْعًا وَلَا يُسْئَلُ عَنْ ذُنُوبِهِمُ الْمُجْرِمُونَ﴾^۱. هه ر به و شیوه یه نه وانه ی که زانیاریان که مه، هه ر کاتی که خودا پۆزی فراوان کردن له خۆیان ده کوپین و ئێژن: نه گه ر شایه نی نه م پزق و پۆزی نه بووینایه خودا پی نه ده به خشین. ئاخۆ نه وانه نه یان زانیوو هه که له پیش نه وان زۆر چینی قه کرد که له نه وان زۆر به هیزتر و خاوه ن ده سه لاتر بوون.

﴿فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ ۖ قَالَ الَّذِينَ يُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا يَلِيتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ إِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ﴾^{۷۹} وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيَلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِّمَن ءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا وَلَا يُلْقَاهَا إِلَّا الصَّابِرُونَ^{۸۰}

قارون چوو هه ناو هۆزه که ی به فیزو که شو و فشه وه وه هۆزه که ی له ناو خۆیاندا باسیاندا باسیان

ده کرد

خوای گه وه ده هه رموویت: ﴿فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ ۖ قَالَ الَّذِينَ يُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا يَلِيتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ إِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ﴾ واته: خوای گه وه باسی قارون ده کات که پۆژیک هاته ناو هۆزه که ی و خۆی پازاند بووه وه که یی ده کرد به سه ریاندا له گه ل داروده سه ته که یدا به هه موو جو ره جلوه رگیکی جوان و گران به هاوه، کاتی که نه وانه ی زۆر چه زیان له ژیان و پابوادی دنیا ده کرد گو تیان: وه ک خوای گه وه ده هه رموویت: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيَلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِّمَن ءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا﴾ واته: زاناو پیاو چاکه کاریان گو تیان: هاوار بۆ ئێوه پاداشتی خوای گه وه زۆر چاکتره بۆ به نده خاوه ن باوه ره چاکه کاری له پۆزی قیامه تدا که ده یبینن قارون هه یه تی. وه ک له هه رمووده ی سه حیدا هاتوو ه: (خوای گه وه ده هه رموویت: ((ناماده م کردوو ه بۆ به نده چاکه کار نه وه ی که چاو نه یبینیوه و گو ی نه یبیس تووه و به خه یالی که سیشدا نه هاتوو ه نه گه ر چه زیش ده که ن نه م ئایه ته بخوینن: ﴿فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾^۲ واته: ئینجا که س نازانی

^۱ الطبري (۱۹/۶۲۶).

^۲ السجدة (۱۷).

چی شاراوته وه بۆیان له (بههشتدا که هوی) که شبوونی چاوآنن ئەم پاداشته (دهدرینه وه) به هوی
 ئەو کرده وانهی که کردوویانه)).^۱ ﴿وَلَا يُلْقَاهَا إِلَّا الصَّابِرُونَ﴾ واته: ئەمەش هەر بهشی خۆپاگرانه.
 سودی دهلی: ئەو بههشته هەر جیی خۆپاگرانه. وهك ئەوهی قسهی ئەو زانا پیاوچاكانهی تهواو
 کردبیت.^۲ ئیبنو جەریر دهلی: ئەم وتهیه - خهلاته - تهنه بهشی خۆپاگرانه ئەوانهی که دلخۆش
 نه بوون به ژیانی دنیاو به هیوای پاداشتی پۆزی قیامهتن، وهك ئەوهی ئەم قسهیه قسهی ئەوان بیتو
 تهواویان نه کردبیت خوی گه وره باسی هیناون و بۆی تهواو کردوون.^۳

﴿فَنَسَفْنَا بِهِ وَبِدَارِهِ الْأَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُ مِنْ فِئَةٍ يَنْصُرُونَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُنْتَصِرِينَ﴾^(۸۱)
 وَأَصْبَحَ الَّذِينَ تَمَنَّوْا مَكَانَهُ بِالْأَمْسِ يَقُولُونَ وَيَكَاثُرُ اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَوْلَا
 أَنْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا لَخَسَفَ بِنَا وَيَكَانَهُ لَا يَفْلِحُ الْكَافِرُونَ ﴿۸۲﴾

پوچوونی قارون و سامانه که ی به ناخی زه میندا

کاتیك خوی گه وره باسی قارونی کرد که به عه نه نه و ته نه وه - به فیزه وه - هات بۆ ناو
 هۆزه که ی و خوی فهرز کردبوو به سه ریاندا ئەوهنده ی پی نه چوو خوی گه وره به خویی و مال و مندال و
 سامانیه وه به ناخی زه ویدا بردنیه خوا وه وهك له فهرموده ی سه حیدا هاتوو له بوخاریه وه
 نه ویش له سالمه وه که باوکی بۆی گێپاوه ته وه دهلی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی: (کاتیك پیاویك
 جله کانی شوپ کردبووه وه - واته فیزی پیوه ده کرد - له پر چوو به ناخی زه ویدا، هه تا پۆزی قیامهت
 ئەو که سه - به ناخی زه ویدا ده چیت - هەر زمه ی دیت) پاشانیش پیاویه تی کردوو له سالمه وه له
 نه بو هوره ی وه نه میش له پیغه مبه ری خوا وه هەر به و شیوه یه.^۴ ئیمامی نه حمه د پیاویه تی کردوو له
 سه عیده وه دهلی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی: (وهختیک که پیاویك له پیش ئیوه وه بوو به دوو
 بورده ی - پۆشاک - سه وزه وه هاتوو ته دهره وه و فیزی پیوه کردوون، خودا فهرمانی داوه به زه مین
 بردوویه تی - گرتوویه تی - به ناخی خۆیدا، زمه نی - دهنگی - لیوه دی له ناو زه میندا هه تا پۆزی
 قیامهت).^۵ تهنه ئیمامی نه حمه د پیاویه تی کردوو سه نه ده که ی چاکه، خوی گه وره ده فهرموویت:

﴿فَنَسَفْنَا بِهِ وَبِدَارِهِ الْأَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُ مِنْ فِئَةٍ يَنْصُرُونَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُنْتَصِرِينَ﴾ واته:

^۱ فتح الباري (۳۷۵/۸).

^۲ ابن أبي حاتم (۳۰۱۶/۱۹).

^۳ الطبري (۱۲۹/۱۹).

^۴ فتح الباري (۲۶۹/۱۰).

^۵ أحمد (۴۰/۳)، فهرموده یه کی حه سه نه.

ئینجا ئەو (قارون) و کۆشکە کە ییمان برد بە ناخی زەویدا هیچ دەستە یەکیشی نەبوو لە بەرامبەری - سزای - خودا یارمەتی بدات و لەو کەسانەش نەبوو بتوانیت خۆی پزگار بکات.

پەندو ئامۆزگاری ھۆزە کە ی بە پوچوونی قارون بە ناخی زەمیندا

خوای گەرە دەفەر مویت: ﴿وَأَصْبَحَ الَّذِينَ تَمَنَّوْا مَكَانَهُ بِالْأَمْسِ﴾ واتە: ئەوانە ی دوینی قارونیان

بینی بەو عەنەنە و تەنتەنە وە - خۆپازاندنە وە - وە خوای گەرە فەر مویت: ﴿قَالَ الَّذِينَ يُرِيدُونَ

الْحَيَاةَ الدُّنْيَا يَلَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ إِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ﴾^۱ واتە: ئەوانە ی ژیا نیان دەو یست

وتیان ئای خۆزگە ئەو ەندە ی بە قارون دراو ە ئیمەش بمان بوایە بە پاستی ئەو (قارون) خاوەنی

بەختیکی گەرە یە. کاتیک پۆژوو بە ناخی زەمیندا ئیژن: ﴿وَيَكُنَّ اللَّهُ يَسْطُرُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ

عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ﴾ واتە: مال و سامان نیشانە ی پەزما ەندی خودا نیە بۆ خاوەنە کە ی لە بەندەکانی خودا،

چونکە خودای مەزن سامان دە بە خشییت و دەشی گریتە وە و کە می دە کاتە وە و زۆریشی دە کات، ەندی

بەرز دە کاتە وە و ەندی کیش دادە بە زینیت، کارەکانی پەرە لە کارزانی و بە لگە ی تەواو، وە ک لەم

فەر موودە مەر فووعە دا - المرفوع - ماتوو ە لە ئیبنو مەسعودە وە: (بێگومان خودا پەر وشتی ئیو ە ی

دابەش کردوو ە وە ک چۆن پۆژی دابەش کردوون، مال دە بە خشییت بە و ە ی خوشی دە ویت و بە و ەش کە

خوشی ناویت، وە باو ەر نادات بە کە سیك مە گەر خوشی بویت)،^۲ ﴿لَوْلَا أَن مِّنَ اللَّهِ عَلَيْنَا لَخَسَفَ بَنَّا﴾

واتە: ئە گەر خودا بە سۆزو بە زەیی و چاکی خۆی نە بوایە، پۆی دە کردین بە ناخی زەمیندا وە ک چۆن

قارونی بە ناخی زەمیندا برد. چونکە ئیمە حە زمان دە کرد وە ک ئەو بین، ﴿وَيَكُنَّ لَا يَفْلِحُ الْكَافِرُونَ﴾

واتە: ئای لەم بە سەر ماتە سەر سوپە ئینەرە، بێگومان پزگار نابن ئەوانە ی شوکرانە بزیری چاکە ی خوا

نین (کافرن). مە بە ستیان ئەو ە بوو کە قارون خاوەنە ناس بوو ە، خاوەنە ناسیش لای خودا پزگاری نابیت

نە لە دنیا و نە لە پۆژی قیامەتدا. زانایانی زمان پایان جیاوازه لێرە دا لە سەر و تە ی ﴿وَيَكُنَّ﴾ واتە: (أَلَمْ

تَرَ أَنَّ) ئە مە پای قە تادە یە، وە گوتراو ە: (وَيَكُنَّ) حە رفەکانی جیا کرانە تە وە، حە رفی - و ی - بۆ

تە عە جوب یان تە نبی ە بە کار ە ئینراو ە، وە - کَانَ - یش بە واتای (أَخْذَ وَأَخْصَبَ) بە کار ە ئینراو ە.

﴿تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾^(۸۳) مَن جَاءَ بِالْحَسَنَةِ

فَلَهُ خَيْرٌ مِّنْهَا وَمَن جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى الَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ^(۸۴)

^۱ القصص (۷۹).

^۲ احمد (۳۸۷/۱)، فەر موودە یە کی لاوازه.

خوای گوره ده فەرموویت: ﴿تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ﴾ خوای گوره ده فەرموویت: ئیمه مالى دواپۆژمان داناوه، ئه و ماله پر به هره نه بپاوهیه که گۆرانی به سهردا نایهت و له ناو ناچیت و هه ده مینیتته وه بۆ ئه و بهنده خاوهن باوه رانهی که خویان به کهم ده زانن و فیز ناکن به سهر بهنده کانی خواداو نازاریان نادهن و به دقه پى له گه لیان ناکن، وهك عیكریمه دهلی: (الْعُلُو) واته: زۆرداری - خۆرفه رزکردن - ^۱ ئیبنو جورهبج دهلی: ﴿لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ﴾ واته: نایانه وی خۆ به زلترو زۆرداریتر بزائن ﴿وَلَا فَسَادًا﴾ واته: کاری خراب کردن و به دقه پى. ^۲ ئیبنو جهریر پیاویه تی کردوه له عه لیه وه دهلی: پیاو پیتی خوشه سهری نه عله کانی - شراك - چاکتر بیت له قه یسانی نه علی خه لکی، بهری ئه م نایه ته ده که ویت که خوای گوره ده فەرموویت: ﴿تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾. ^۳ ئه وه وهختیک بهری ئه م نایه ته ده که وی که فیزی پیوه بکات و خوی به زیاتر بزانیته وه ئه مهش کاریکی خراپه، وهك له فەرمووده ی سه حیحدا هاتوه له پیغه مبه ره وه (ﷺ) که فەرموویه تی: (نیگام - وحی - بۆ کراوه که خۆتان به کهم بزائن هه تا که س به سهر که سی تر دا خوی به دل نه زانیته که سیش ده ست درێژی نه کاته سهر که سی تر). ^۴ به لام ئه گهر ئه وه ی پیخۆش بوو ته نها له بهر جوانیه که ی، ئه وه هیچی تیا نیه و خراب نیه. وه له فەرمووده دا هاتوه که پیاویک گوتی: ئه ی پیغه مبه ری خوا من هه ز ده کهم جله کانم چاک بیت و نه عله کانم چاک بیت، ئایا ئه وه له فیزو زلیه وه یه؟ پیغه مبه ر (ﷺ) فەرمووی: (نه خیر خودا جوانه و جوانیشی پی خوشه). ^۵ خوای گوره ده فەرموویت: ﴿مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا﴾ واته: هه ر که سیکی کاریکی چاکه بکات خوای گوره له پۆزی قیامه تدا به چه ندجار له سهر ئه و چاکه یه پاداشتی ئه و بهنده یه ی خوی ده داته وه، ئه م پێزهش له به زه یی و فه زلی خوای گوره وه یه، پاشان ده فەرموویت: ﴿وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى الَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ واته: هه ر که سیش کاری خراپی کرد بیت به ئه ندازه ی کاره خراپه که ی سزا ده دریت. وهك خوای گوره له نایه تیکی تر دا فەرموویه تی:

^۱ الطبري (۱۹/۶۳۷).^۲ الطبري (۱۹/۶۳۷).^۳ الطبري (۱۹/۶۳۸).^۴ مسلم (۱۴/۲۱۹۹).^۵ مسلم (۱/۹۳).

﴿وَمَنْ جَاءَ بِالسِّيئَةِ فَكُنْتُ وَجْهُهُمْ فِي النَّارِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾^۱ واته: وه هر که س خرابه ی کرد بیت (له پوژدا) به سهر پووو ده م و چاویاندا ده خریته ناو ناگر (ی دۆزه خ) نایا سزا ده دریت جگه له وه ی ده تانکرد. نه مه یش هر له پیزو فه زلی خودا وه یه.

﴿إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَأْدُكَ إِلَى مَعَادٍ قُلْ رَبِّي أَعْلَمُ مَنْ جَاءَ بِالْهُدَىٰ وَمَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾^{۸۵}
 وَمَا كُنْتَ تَرْجُو أَنْ يُلْقَىٰ إِلَيْكَ الْكِتَابُ إِلَّا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ ظَهِيرًا لِلْكَافِرِينَ^{۸۶} وَلَا يَصُدُّكَ عَنْ آيَاتِ اللَّهِ بَعْدَ إِذْ أَنْزِلَتْ إِلَيْكَ وَأَدْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ^{۸۷} وَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾^{۸۸}

فه زماندان به بانگه وازویه کتا به رستی

خوای گه وره فه زمان ده کات به پیغه مبه ره که ی (ﷺ) که نه و په یامه ی پیی دراوه پای بگه یه نیت و قورنن بخوینیت وه بو خه لکی، چونکه خودا پرسپاری لی ده کات له سهر نه و نه رکه گرانه ی که پیغه مبه ریه تیه له پوژی قیامه تدا. وه ک ده فه رموویت: ﴿إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَأْدُكَ إِلَىٰ مَعَادٍ﴾ واته: نه و که سه ی نه و نه رکه ی خستوو ته سهر شانت که بیگه یه نی پرسپارت لی ده کات له پوژی قیامه تدا له و باره یه وه. وه ک خوای گه وره له نایه تی تردا فه رموویه تی: ﴿فَلَنَسْأَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْأَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ﴾^۲ واته: سویند به خوا به راستی پرسپار ده که ین له وانیه که پیغه مبه رانیان بو نیردرا (که چون پیشوازیان لی کردن) وه بیگومان پرسپاریش ده که ین له پیغه مبه ران (که چون وه لام درانه وه). وه ده فه رموویت: ﴿يَوْمَ يَجْمَعُ اللَّهُ الرُّسُلَ فَيَقُولُ مَاذَا أُجِبْتُمْ﴾^۳ واته: له پوژیک (بترسن) خوا هه موو پیغه مبه ران کۆده کاته وه نه وسا پییان ده فه رموویت چ وه لامیکتان درایه وه؟ وه ده فه رموویت: ﴿وَجَاءَ بِالنَّبِيِّنَ وَالشُّهَدَاءِ﴾^۴ واته: وه پیغه مبه ران و شایه ته کان ده هیئرین. بزخاری له ته فسیردا له سه حیحه که یدا ریوایه تی کردوو له ئیبنو عه باسه وه (په زای خوای لی بیت) ده لی: ﴿لَرَأْدُكَ إِلَىٰ مَعَادٍ﴾ واته: ده تباته وه بو مه که. ^۵ نه سائیش له ته فسیره که یدا هر وای گوتوو. ^۱ ئیبنو

^۱ النمل (۹۰).

^۲ الاعراف (۶).

^۳ المائدة (۱۰۹).

^۴ الزمر (۶۹).

^۵ فتح الباری (۳۶۹/۸).

جه ريريش هر وای گوتووه.^۱ عه وفیش پړوايه تى کردووه له ئيبنو عه باسه وه: ﴿لَرَأَدُكَ إِلَىٰ مَعَادٍ﴾ واته: ده تباته وه بۆ مه ککه وهك چۆن ده رى کردى له مه ککه.^۲ موخه مه دى کوږى ئيسحاق ده لى: له موجاهيده وه: ﴿لَرَأَدُكَ إِلَىٰ مَعَادٍ﴾ واته: بۆ شوينى له دايك بوونت له مه ککه.^۳ وه ئيبنو عه باس جاريكى تر ماناي ﴿لَرَأَدُكَ إِلَىٰ مَعَادٍ﴾ کردووه به مردن و جاريكى تر به پوژى قيامت که دواى مردن ديت، وه جاريكى تريش به به هشت که شوينى پاداشتدانه وهى نه و نه رکيه که گهياندوويه تى به مړوږو جنوکه. چونکه پيغه مبر (ﷺ) ته واوترين و به پږتريش خه لکى خودا هه موويه تى. ﴿قُلْ رَبِّيَ أَعْلَمُ مَنْ جَاءَ بِالْهُدَىٰ وَمَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ واته: بيژه: به وانه ي که دژايه تيت ده کهن و بږوات پى ناکهن له ناو هوزده که تدا له و موشریکانه و نه و که سانه ش شوين نه وان که وتوون له دنيا و له قيامت تدا ده ست کى ده که ویت. پاشان خواى گوره به هره مه زنه کاني خوى وه بهر چاوى پيغه مبرو (ﷺ) به نده کاني دينيتته وه که بوى په وانه کردون ده فهرموويت: ﴿وَمَا كُنْتَ تَرْجُوا أَنْ يُلْقَىٰ إِلَيْكَ الْكِتَابُ﴾ واته: تو له پيشه وه وات نه ده زاني که نيکات بۆ ديت ﴿إِلَّا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ﴾ واته: به لام له دلوفاني خواوه يه بۆ به نده کاني که په يامى به تودا په وانه کردووه بويان و نه و به هره مه زنه شى به تو داوه. ﴿فَلَا تَكُونَنَّ ظَهِيرًا لِلْكَافِرِينَ﴾ واته: سا تو ش پشتيوانى له خوانه ناسان مه که و دورکه وه ره وه لييان و گوښيان پى مه ده و دژايه تيان بکه. پاشان خواى گوره ده فهرموويت: ﴿وَلَا يَصُدُّكَ عَنْ آيَاتِ اللَّهِ بَعْدَ إِذْ أُنْزِلَتْ إِلَيْكَ﴾ واته: هيچ دلگران مه به که نه وانه دژايه تيت ده کهن و هه ول ده دهن خه لکى له تو دور بخه نه وه و له پږگا لاياندهن، گوښى مه ده رى و بى خه م به، خواى گوره قسه ي تو زال ده کات و پشتگيرى نايينه که ت ده کات و نه و په يامه ي خودا بوى ناردووى سه رى ده خات به سه ر هه موو نايينه کاني تر دا، بويه فهرموويه تى: ﴿وَادْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ﴾ واته: بانگى خه لک بکه بۆ لاي په روه ردگارت، ياني ته نها له په روه رنده ي خوت بپاږيره وه که شه ريکى نيه و ﴿وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ واته: له گهل بت په رستان مه به. پاشان ده فهرموويت: ﴿وَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾ واته: غه يىر خودا

^۱ النسائي في الكبرى (۴۲۵/۶).^۲ الطبري (۶۴۱/۱۹).^۳ الطبري (۶۴۱/۱۹).^۴ الطبري (۶۴۱/۱۹).

هیچ شتیك بۆ په رستن ناشیت. تهنه هانا هه ر بۆ نه و ده بریت، ﴿كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ﴾ واته: هه ر بووه و هه ر ده مینیت و هه ر نه و هه میشه زیندوووه و به سه ر هه موو شت پاده گات. هه موو خه لکی ده مرینی و خوی نامریت. وهك خوی گه وره له ئایه تی تر دا فه رموویه تی: ﴿كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ﴾ (۳۶) و بقی وَجْهَ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ^۱ واته: هه رچی كه س له سه ر زه ویدایه نامینیت و تیاده چیت، وه هه ر په روه ردگارت ده مینیت كه خاوه ن شكوی پێزداره. له جیاتی (الذات) وته ی (الوجه) هیناوه وهك له م ئایه ته یشدا فه رموویه تی: ﴿كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ﴾ واته: غه یری نه و هه موو شتیك له ناو ده چیت. له فه رمووده ی سه حیدا هاتوو له پێگای نه بو سه له مه وه له نه بو هوره یره وه ده لی: پێغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی: (پاستترین قسه، قسه ی له بیدی شاعیره - الشاعر لبید - كه گوتوویه تی: سا بزانه هه موو شتیك له غه یری خوا پڕوپوچه - باتیله -)^۲ ﴿لَهُ الْحُكْمُ﴾ واته: خاوه نی فه رمان و ده سه لاتو هیچ كه سیك ناوانیت ده ست بخاته کاری. ﴿وَالِيَهُ تُرْجَعُونَ﴾ واته: هه ر بۆ لای نه و ده برینه وه، له پوژی قیامه تدا پاداشتتانه ده داته وه له سه ر كرداره كان چاكه به چاكه و خراپه یش به سزادانه و تۆله لی سه ندن.

ته فسیری سوره تی (العنكبوت)

له مه ككه دا هاتوو ته خواره وه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿الْمَ ۱﴾ أَحْسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا ءَامَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ ﴿۲﴾ وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ

اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَذِبِينَ ﴿۳﴾ أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ أَنْ يَسْبِقُونَا سَاءَ مَا

يَحْكُمُونَ ﴿۴﴾

تا قی کردنه وه ی خاوه ن باو مران هه تا دمه كه ویت کی راست ده كات و کی درو ده كات

خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿الْمَ﴾ باسی نه م پیتانه له سوپه تی به قه رده دا كراوه، پێویست ناكات

لیره دا باسی بكه ینه وه، ﴿أَحْسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا ءَامَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ﴾ نه مه ئیستیفه می

ئینكاریه، واته: هه ر ده بیته خوی گه وره به نده خاوه ن باوه په كانی خوی تا قی بكاته وه، هه ر كه سه و

^۱ الرحمن (۲۶-۲۷).

^۲ فتح الباری (۷/۱۸۲).

به پیتی نه و باوه پرهی که هیه تی، وهك له فهرموده ی سه حیددا هاتووه: (نه و که سانه ی که توندتر – زیاتر – تووشی تاقیکردنه وه ده بن پیغه مبه رانن (سه لامی خویان لی بیت) پاش نه وان پیاو چاکان و پاشان چاکه کان و چاکه کانی تریش، هر پیاوه و به پیی دینی خوی تاقی ده کریته وه، خو نه گه ر له سهر ناینه که ی توندتر بوو زیاتر تاقی ده کریته وه – توشی به لا ده بییت –) ^۱ نه م نایه ته وهك نه و نایه ته وایه که خودای گه وره ده فهرمویت: ﴿أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَيَعْلَمَ الصَّابِرِينَ﴾ ^۲ واته: نایانیوه و گومانتان ده برد که ده چنه به ههشت له کاتیکدا هیشتا خوا ده ری نه خستوو نه وانه ی تیده کوشن له نیوه و هیشتا ده ری نه خستوو خوراکران. نمونه ی نه م نایه ته له سورپه تی (البراءة) دا هاتووه. وه له سورپه تی (البقرة) دا خودای گه وره ده فهرمویه تی: ﴿أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَاءُ وَزُلْزِلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصْرُ اللَّهِ أَلاَ إِنَّا نَصْرُ اللَّهِ قَرِيبٌ﴾ ^۳ واته: بویه خوی گه وره لیتره دا فهرمویه تی: ﴿وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ﴾ واته: نیمه نه وانه ی پیش نه مانیشمان تاقی کرده وه هه تا ده رکه وی کئی راستی کردوو و کیش دروی کردوو له وانه ی که خویان به خاوهن باوه پ زانیوو، چونکه خودای مه زن ناگاداری نه وه یه که بووه و نه وه یه که ده بییت، نه وه یه که نه بووه و ده بییت و چون پهیدا ده بییت، نه مه پای هه موو پیشه وایانی سونه و جه ماعیه له سهری کون. نیبنوعه باسو که سانی تریش هه روا ده لئین له وینه ی نه م نایه تانه ﴿إِلَّا لِنَعْلَمَ﴾ واته: مه گین بو نه وه ی که بیبینین. چونکه بینینی په یوه ندی به شتیکه وه هیه که بییت و دیار بییت. به لام زانیاری گشتگیرتره له بینین، په یوه ندی به بوون و نه بوونیشه وه هیه.

خرابه کاران له سزای خوا پزگار نابن خوی گه وره ده فهرمویت: ﴿أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ أَنْ يَسْفِقُونَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ﴾ واته: با نه و که سانه ی که به روا ناهینن و ده زانن پزگاریان ده بی له و تاقیکردنه وه یه، بیگومان سزاو توله یه دیته پریان که زور گران و توندتره له تاقیکردنه وه یه، بویه خوی گه وره ده فهرمویه تی: ﴿أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ أَنْ يَسْفِقُونَا﴾ واته: له ده ستمان ده رناچن و جه زده به ی نیمه ده چیژن. ﴿سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ﴾ واته: خراپیان لیك داوه ته وه و به هه له داچوون.

^۱ الترمذي (۳۲۹۸) وأحمد (۱۷۲/۱)، فهرموده یه کی سه حیه.

^۲ ال عمران (۱۴۲).

^۳ البقرة (۲۱۴).

﴿مَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ اللَّهِ فَإِنْ أَجَلَ اللَّهُ لَاتٍ وَهُوَ السَّكِيمُ الْعَلِيمُ ۝ وَمَنْ جَاهَدَ فَإِنَّمَا يُجَاهِدُ لِنَفْسِهِ إِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ ۝ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَحْسَنَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝﴾

خوای گه وره هیوای پیاو چاگان دینیته دی

خوای گه وره فەرموویته تی: ﴿مَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ اللَّهِ فَإِنْ أَجَلَ اللَّهُ لَاتٍ وَهُوَ السَّكِيمُ الْعَلِيمُ﴾ واته: هر که سیک به هیوای گه یشتن به خودایه له پوژی قیامه تداو ئاکاری چاکی کردووه و به نومیدی پاداشتی چاکه له لای خودا، به و زوانه خوای گه وره نه و ئاواته ی بۆ وه دی دینی و پاداشتی ته وای ده داته وه به زیادیشه وه گومانی تیدا نیه چونکه خودا لالانه وه ی به نده کانی ده بیستی و چاوی له هه موویانه. خودای گه وره ده فەرموویت: ﴿وَمَنْ جَاهَدَ فَإِنَّمَا يُجَاهِدُ لِنَفْسِهِ إِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾ واته: وه هر که س جیهاد بکات و تی بکوشیت نه وه ته نها بۆ خو ی تی ده کوشیت به راستی خوا له هه موو جیهانیان بی نیازه. وه که نه م نایه ته وایه که ده فەرموویت: ﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ﴾^۱ واته: هر که سیک کاریکی چاکه بکات قازانجه که ی بۆ خو ی ده گه پیتته وه، چونکه خوای گه وره بی نیازه له کرداری به نده کانی، هه موو خه لکی له سهر دلی یه ک پیای له خواترستین که سیان کوبیته وه له مولکی خوا هیچ زیاد ناکات. پاشان خوای گه وره له گه ل نه وه ی که بی نیازه له هه موو خه لکی، به سۆزو به زه یی خو ی پاداشتی نه وانه ی که خاوه ن باوه پو ئاکار چاک بوون باشترین پاداشتیان ده داته وه. له تاوانیشیان ده بووریت و له کرداره کانی خو یان چاکتر پاداشت وهرده گرن. که مترین چاکه قه بول ده کات و پاداشتی له سهر ده داته وه له یه ک به ده وه تا یه ک به حه وت سه د، سزای خراپه ش به نه ندازه ی خراپه که ده بیت یان لی ده بووریت و چاوپویشی لی ده کریت، وه که خوای گه وره فەرموویته تی: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِنْ تَكَ حَسَنَةً يُّضْعِفْهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا﴾^۲ واته: به راستی خوا قورسای گه ردیله یه ک سته م ناکات و نه گه ر چاکه یه ک هه بیت هه بیت (خودا) چه ندانه ی ده کاته وه و ده یبه خشیت له لایه ن خو یه وه پاداشتیکی گه وره. پاشان ده فەرموویت: ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَحْسَنَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ واته: نه وانه ی خاوه ن باوه پو ئاکار چاکن، خراپه کانیان ده سپینه وه، باشتر له وه ی کردوویانه پاداشتیان ده دهینه وه.

^۱ فصلت (۴۶).

^۲ النساء (۴۰).

﴿وَوَضَّيْنَا لِلْإِنْسَانِ بُولَدِيهِ حُسْنًا وَإِنْ جَاهِدَاكَ لِتُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا إِلَىٰ مَرْجِعُكُمْ فَأَنْتُمْ كَرِيمُونَ﴾^(۸) وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُدْخِلَنَّهُمْ فِي الصَّالِحِينَ ﴿۹﴾

فرماندان به چاكه كردن له گهل دايك و باوك

خوای گه وره فرمان دهکات به بهندهکانی که چاكه له گهل دايك و باوكيان بکن پاش نه وهی که فرمانیان پی دهکات که تنها هر خوا به رستن، چونکه باب و دايك هوی بوونی مروئن و پیویسته زور به چاکی مامه له یان له گهل بگریت، یارمه تی باب بدریت له بژیویداو هیچ نکولیه کی لی نه کریت و به سۆزیشه وه ریز له دايك بگریت. بۆیه خوای گه وره له م ئایه تانه دا فرمانویه تی: ﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلَا نَهْرُهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا﴾^(۲۳) وَأَخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذَّلِيلِ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا^(۲۴) واته: وه په روه ردگارت برپاری داوه که هیچ شتیك نه په رستن بیجگه له نه وه له گهل دايك و باوكتان چاكه بکن نه گهر په کیکیان (باوكت و دايك) یان هه ردووکیان لای تو پیربوون قسه ی ناخویشان پی مه لی ته نانه توفیش وه تییان مه خوړه و پیاندا هه ل مه شاخی (به لکو) و ته ی نه رم و شیرینیان (له گهلدا) به کارینه، بالی خو به که م زانینیان بۆ رابخه له بهر به زه یی و میهره بانیت پییان بلی نه ی په روه ردگارم په حمیان پی بکه هر چونیك نه وان منیان په روه رده کرد به مندالی. له گهل نه وه شدا که خودا پاسپیږی کردووه و فرمانی داوه که به سۆزو به زه یی بنو چاکه یان له گهلدا بکن له سر نه وه موو چاکه یه ی که کردوویانه له گهل مندالی خو یاندا، خوای گه وره ده فرمانویه تی: ﴿وَوَضَّيْنَا لِلْإِنْسَانِ بُولَدِيهِ حُسْنًا وَإِنْ جَاهِدَاكَ لِتُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا إِلَىٰ مَرْجِعُكُمْ فَأَنْتُمْ كَرِيمُونَ﴾^(۸) واته: وه فرمانمان داوه به ئاده می که چاكه له گهل دايك و باوکیدا بکات نه گهر زور جهختیان کرد له سهرت گوئیان ده بیت شوینیان که وی له سهر ئاینی نه وان بیت نه گهر بت په رست بوون به قسه یان مه که له و داوایه یاندا، چونکه هه موو دینه وه بۆ لای من له پوژی قیامه تدا، له سهر نه وه ی که چاکه ت کردووه له گهل یان و خو راگر بوویت له سهر ئاینه که ت پاداشتت ده ده مه وه، له پیژی پیاوچاگان داتده نیتم، له باوک و دایکت دوورت ده خه مه وه، با تو نزیکترین که س بیت به وان له دنیا دا، چونکه هه موو که سیك له گهل نه وانه دا کۆده کرینه وه - هه شر ده کریت - له پوژی قیامه تدا که خوشی ویستوه، واته: خوشه ویستی ئاینی. بۆیه خوای گه وره فرمانویه تی: ﴿وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

لَنُدْخِلَنَّهُمْ فِي الصَّالِحِينَ ﴿۱﴾ واته: وه نهو كه سانهى باوه پريان هيئاوه و كرده وهى چاكيان كردوه بيگومان ده يان خهينه پيزى پياو چاكانه وه. تيرمزي پيوايه تى كردوه له ته فسيري نه م نايه ته دا له سه عده وه ده لى: چوار نايه ت له سهر من هاتووه ته خواره وه پاشان به سه رهاته كه ي خوى گيپرايه وه و گوتى: دايكم گوتى: - ام سعد - به سه عد: ناي ا خوا فره مانى پى نه كردوى به چاكه كردن؟ واته: به چاكه كردن له گه ل داك و باب؟ سا. سوپند به خوا نه خواردن و نه خواردنه وه ناخوم و ناخومه وه تا دهرم يان ده بيته دوزمنى نه و نايه. گوتى: هه ر كاتيك گه ر بيانويستايه خواردنى بده نى ده ميان ده كرده وه - واته ده ميان به زور ده كرده وه - له و كاته دا نه م نايه ته هاته خواره وه: ﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا وَإِنْ جَاهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا﴾^۱ نه م فره مووده يه نيمامى نه حمه دو موسليم و نه بو داود و نه سائيش پيوايه تيان كردوه. ^۲ تيرمزي ده لى: فره مووده يه كى چاك و راسته - حسن صحيح -.

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ فَإِذَا أُوذِيَ فِي اللَّهِ جَعَلَ فِتْنَةَ النَّاسِ كَعَذَابِ اللَّهِ وَلَئِنْ جَاءَ نَصْرٌ مِنْ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ إِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ أَوْلَىٰ أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِمَا فِي صُدُورِ الْعَالَمِينَ﴾^{۱۰} وَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَيَعْلَمَنَّ

الْمُنَافِقِينَ ﴿۱۱﴾

سروش تاو خوى دووړووان و ياساي خودا له تاقي كړدنه وه دا

خوای گه وړه ده فره موويت: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ فَإِذَا أُوذِيَ فِي اللَّهِ جَعَلَ فِتْنَةَ النَّاسِ كَعَذَابِ اللَّهِ﴾ خوای گه وړه باسى سيفاتى كومه ليك له خه لكى ده كات كه ده م نئژن: نئمه خاوه ن باوه پين به لام باوه پ له دلياندا جيگير نه بووه و درو ده كن كه نئژن خاوه ن باوه پين، چونكه كاتيك كه توشى به لايه ك يان گرفتيك هاتن، په شيمان ده بنه وه وا گومان ده بن به هوى نه وه وه توشى به لايه ك بوون كه موسلمان بوون. نيينو عه باس ده لى: تاقي كړدنه وه كه ي نه وه يه له نايه كه ي په شيمان ده بيته وه نه گه ر له بهر خوا سزا درا. ^۲ زانايانى ترى پيشينه ش (السلف) هه ر وايان گوتووه. نه م نايه ته وهك نه و نايه ته وايه كه خوای گه وړه فره موويه تى: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَىٰ حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَلِنْ أَصَابَهُ فِتْنَةٌ أُنْقَلَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ﴾^۳ واته: له ناو

^۱ تحفة الأحوزي (۴۸/۹).

^۲ أحمد (۱۸۱)، مسلم (۱۸۷۷/۴)، أبو داود (۱۷۷/۳)، النسائي في الكبرى (۳۴۸/۶).

^۳ الطبري (۱۳/۲۰).

^۴ الحج (۱۱).

خه لکدا که سی واهه یه خوا ده په رستیت له قه راغدا (له نیواندا) جا نه گه ر تووشی خیرو خوشی بوو
دلخوش ده بیت پی (به رده وام ده بیت له خوا په رستی دا) وه نه گه ر تووشی تاقیکردنه وه و به لا بوو
به رده ودا هه لده که پښته وه، پاشکه ز ده بیتته وه له نایین زه رده رهنده دی دنیا و قیامت بووه ته نها نه وه یه
زیان و خه ساره تمه نده پوون و ناشکرا. پاشان خوی گه وره هه رموویه تی: ﴿وَلَیْنِ جَاءَ نَصْرٌ مِّن رَّبِّكَ
لَيَقُولَنَّ إِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ﴾ واته: نه گه ر یارمه تیه کی نزیکي خدا بیت بۆتان نه ی موحه مه د (ﷺ) نیژن:
نیتمه ش له گه لتان بووین و برای دینی نیوهین، وهك خوی گه وره هه رموویه تی: ﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ بِكُم فَاِنْ
كَانَ لَكُمْ فَتْحٌ مِّنَ اللّٰهِ قَالُواْ اَلَمْ نَكُنْ مَّعَكُمْ وَاِنْ كَانَ لِلْكَافِرِيْنَ نَصِيْبٌ قَالُواْ اَلَمْ نَسْتَحِذْ عَلَیْكُمْ وَنَمْنَعَكُم
مِّنَ الْمُؤْمِنِيْنَ﴾^۱ واته: (دوو پوهه کان) نه وانه ی چاوه پوانی (سه رهنجامی) نیوه ده که م جا نه گه ر بو نیوه
بوو سه رکه وتن له لای خواوه ده لاین مه گه ر نیتمه له گه ل نیوه نه بووین؟ به لام نه گه ر بیتاوه پان
به شیکیان (له سه رکه وتن) هه بوو ده لاین نایا نیتمه زالمان نه کردن به سه ر نه واند؟ و نیوه مان نه پاراست
له نیمانداران؟ وه هه رموویه تی: ﴿فَعَسَى اللّٰهُ اَنْ يَّاتِيَ بِالْفَتْحِ اَوْ اَمْرٍ مِّنْ عِنْدِهِ فَيُصْبِحُواْ عَلٰی مَا اَسْرَوْاْ فِيْ
اَنْفُسِهِمْ نَادِمِيْنَ﴾^۲ واته: ده ی نزیکه خوا سه رکه وتن و زالکردنی ته و او بنیږیت (بو پیغه مبه ر ﷺ) —
یان له لایه ن خویه وه کاریکی تر بکات به هوی نه وه وه وایان لی دیت له وه ی په نهانیان کردبوو له
ده روونی خویاندا په شیمان ده بنه وه. وه لیږه شدا خوی گه وره باسیان ده کات و ده هه رموویت: ﴿وَلَیْنِ
جَاءَ نَصْرٌ مِّن رَّبِّكَ لَيَقُولَنَّ إِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ﴾ واته: نه گه ر یارمه تیه کیش له لایه ن خوداوه بیت، نیژن:
نیتمه له گه ل نیوه بووین، پاشان خوی گه وره هه رموویه تی: ﴿اَوَلَيْسَ اللّٰهُ بِاَعْلَمَ بِمَا فِیْ صُدُوْرِ الْعٰلَمِيْنَ﴾
واته: نایا خودا ناگادارتر نیه له وه ی که له دلی نه وانه دایه و شاردوویانه ته وه؟ هه رچه نده خویان و
ده رده خن که هاوپان له گه ل نیوه. خوی گه وره ده هه رموویت: ﴿وَلَيَعْلَمَنَّ اللّٰهُ الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا وَلَيَعْلَمَنَّ
الْمُنٰفِقِيْنَ﴾ واته: خوی بالاده ست خه لکی تاقی ده کاته وه به خوشی و به ناخوشی بو نه وه ی
خاوه ن باوه پان نه وانه ی که گوږپرایه لی هه رمانی خودا بوون و دوو پوهه کانیش نه وانه ی که به گوږی هه و او
ناره زوی خویان کردووه له یه کتری جیابکاته وه. وهك له نایه تیکی ترده هه رموویه تی: ﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ

^۱ النساء (۱۴۱).^۲ المائدة (۵۲).

حَتَّى نَعْلَمَ الْمُجَاهِدِينَ مِنْكُمْ وَالصَّادِقِينَ وَنَبْلُوَ الْخَبَارَ كُمْ^۱ واته: سویند به خوا تاقیتان ده کهینه وه تا دهی
 بخهین و دیاربیت موحامیدان و خوراکرتفتان و تا مه والتان چیه ناشکرای بکهین. خوای گه وره باسی
 پروداوه که ی نوحود (أحد) ده کات و نه وهی که پرویدا تییدا له و تاقیکردنه وه و کاره ساته گرانه که
 به سهر پیغه مبهرو (ﷺ) هاوه له کانیدا هات، ده فهرموویت: ﴿مَا كَانَ اللَّهُ لِيَذَرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَىٰ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ
 حَتَّىٰ يَمِيزَ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ﴾^۲ واته: خوا واز له پرواداران ناهینیت له سهر نه و باره ی که نیوه ی له سهرن
 (که جیانه بوونه وهی موسلمان دوو پروو کافره).

﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا وَلْنَحْمِلَ خَطِيئَتَكُمْ وَمَا هُمْ بِحَامِلِينَ مِنْ خَطِيئَتِهِمْ مِنْ
 شَيْءٍ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿١٢﴾ وَلِيَحْمِلُوا أَثْقَالَهُمْ وَأَثْقَالًا مَعَ أَثْقَالِهِمْ وَلَيَسْئَلُنَّ يَوْمَ الْقِيَمَةِ عَمَّا كَانُوا
 يَفْتَرُونَ ﴿١٣﴾﴾

نه ترسی خوانه ناسان له هه لگرتنی تاوانی خه لکی تر به و به رجه ی بکه رینه وه بو بی دینی

خوای گه وره ده فهرموویت: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا وَلْنَحْمِلَ خَطِيئَتَكُمْ﴾
 خوای گه وره باسی خوانه ناسه کانی قوردهش ده کات که ده یانگوت به خاوه ن باوه په کان نه وانه ی
 شوین پی پاست که وتبوون، له ناینه که تان په شیمان ببه وه بیته وه سهر ناینه که ی نیمه و به قسه ی
 نیمه بکه ن. ﴿وَلْنَحْمِلَ خَطِيئَتَكُمْ﴾ هه رچی تاوان و خراپه تان هیه هه موو به گه ردنی نیمه، وه ک
 که سیك به که سیکی تر نیژیت: نه و کاره بکه ئوبالی تاوانه که ت به نه ستوی من، خوای گه وره ش به
 درویان ده خاته وه و ده فهرموویت: ﴿وَمَا هُمْ بِحَامِلِينَ مِنْ خَطِيئَتِهِمْ مِنْ شَيْءٍ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ﴾ واته:
 نه وانه که گوتوو یانه تاوانه کانی نه وانه ده خه نه نه ستوی خو یان، بیگومان که س تاوانی که سی تر
 هه لئاگریت به پاستی نه وانه دروژنن، چونکه خوای گه وره ده فهرموویت: ﴿وَلَا تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَىٰ جَمِلِهَا لَا
 يَحْمِلُ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ﴾^۳ واته: وه نه گه ر بارگرانی (گونا هباریک) بانگی که سی تر بکات بو
 هه لگرتنی (باره گونا هه که ی) هیج له و (باره گونا هه) هه لئاگریت هه رچه نده (داوالیکراوه که) خزمیشی
 بیت. وه فهرموویته ی: ﴿وَلَا يَسْتَلْ حِمِيمٌ حِمِيمًا ﴿١٠﴾ يُبْصِرُونَ﴾^۴ واته: وه هیج که سیك ناپرسیته وه له

^۱ محمد (۳۱).

^۲ ال عمران (۱۷۹).

^۳ فاطر (۱۸).

^۴ المعارج (۱۰-۱۱).

هیچ که سیکی خوشه ویستی خوی، که نیشانی یه کتری ده درین. پاشان خوی گه وره ده فره مویت:

﴿وَلِيَحْمِلُوا أَثْقَالَهُمْ وَأَثْقَالًا مَعَ أَثْقَالِهِمْ وَلَيُسْأَلُنَّ يَوْمَ الْقِيَمَةِ عَمَّا كَانُوا يَفْعَلُونَ﴾ واته: سویند به خوا

بیباوه پان باری گرانی (کوفرو تاوانی) خویان هه لده گرن و باری گرانی (خه لکانی) تریش له گه ل باری

گرانی خویاندا هه لده گرن و به راستی له پۆژی قیامه تدا پرسیاریان لی ده کریت له و درۆ ده له سانه ی له

دنیا دا هه لیانده به ست. خوی گه وره باسی نه و خوانه ناس و گومرایانه ده کات که بانگی خه لکیان ده کرد

بۆ بی دینی، که له پۆژی قیامه تدا تاوانی خویان و تاوانی نه و که سانه ش وا له گه ردنیاندا که گومرایان

کردون به بی نه وه ی تاوانی نه وانیش هیچ که م بیته وه. وه ک خوی گه وره فره مویه تی: ﴿لِيَحْمِلُوا

أَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَمِنْ أَوْزَارِ الَّذِينَ يُضِلُّونَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ﴾ واته: بۆ نه وه ی باری گونا می

خویان به ته وای هه لگرن له پۆژی دایدا له گه ل هه ندی له باری گونا می نه وانه ی که نه وان گومرایان

ده کردن به بی زانیاری بیدارین زۆر به ده نه وه ی که هه لیده گرن (و ده یگر نه نه ستق). له فره مووده ی

سه حیددا هاتوه: (هه ر که سیك بانگه واز بکات بۆ سه ر پئی پاست، به نه ندازه ی نه وانه ی که شوینی

ده که ون و پاداشتی ده ست ده که وی، به بی نه وه ی له پاداشتی نه وانه هیچ که م بکریته وه، هه ر که سیك

بانگه واز بکات بۆ گومرای به نه ندازه ی نه وانه ی تاوانه که ده که ن سزا ده دریت، به بی نه وه ی له سزای

نه وانه هیچ که م بکریته وه).^۱ هه ر له فره مووده ی سه حیددا هاتوه ده فره مویت: (هیچ که سیك

ناکوژیت به ناهه قی مه گین یه که م کوپی ناده م به شی هه یه له خوینه که ی و تاوانه که یدا، چونکه یه که م

که س بوو یاسای کوشتنی داهینا).^۲ خوی گه وره ده فره مویت: ﴿وَلَيُسْأَلُنَّ يَوْمَ الْقِيَمَةِ عَمَّا كَانُوا

يَفْعَلُونَ﴾ واته: پرسیاریان لی ده کریت له سه ر نه و بوختان و دریانه که کردوویانه. ئیبنوئه بی حاتم

لیره دا فره مووده یه کی پیوایه ت کردوه له نه بو ئومامه وه (په زای خوی لی بیت) ده لی: پیغه مبه ری

خوا (ﷺ) نه و په یامه ی که بۆی هاتبوو به ته وای گه یاندى، پاشان کوتی: خۆتان لاده ن له ناهه قی

(الظلم) چونکه خوی گه وره سویند ده خوات له پۆژی قیامه تدا ده فره مویت: ((به گه وره یی و

ده سه لاتی خۆم سویند بیت، چاوپۆشی له ناهه قی و تاوان ناکه م، پاشان جارچی هک جار ده دات و ئیژی:

فلانی کوپی فلان له کوپیه؟ دیت و به نه ندازه ی کیو چاکه شوینی ده که ویت، خه لکی هه موو سه یی و

ده که ن و لی زرد ده بنه وه هه تا له خزمه ت خودای مه زندا ده وه ستیت، پاشان فره مان ده دریت به

^۱ النحل (۲۵).

^۲ مسلم (۴/۲۰۶).

^۳ فتح الباری (۶/۴۱۹).

چارده ره که، چارده داو ئیژیت: کی هه قی هه یه له سه ر فلانی کوپی فلان با بیئت، نه وانیش دینو له خرمه ت خوی گه ورده دا کۆده بنه وه و ده وه ستن، خوی گه ورده ده فره موویت: به کاری نه م به نده ی مندا پابگه ن و هه قی لی بستینن، نه وانیش ئیژن: چون به کاری پابگه یین؟ خوی گه ورده ده فره موویت: له چاکه کانی هه لگرن بۆ نه وانه، به رده وام چاکه کانی هه لده گرن هه تا هیه چاکه ی نامینی، خاوه ن هه قی تر نه ماوه، خوی گه ورده ده فره موویت: کاری نه م عه بده م ته واو بکه ن و هه قی لی بستینن، نه وانیش ئیژن: هیه چاکه ی نه ماوه، ده فره موویت: له خراپه کانی نه وانه هه لگرن و بیخه نه سه ری نه و))، پاشان پیغه مبه ر (ﷺ) به م ئایه ته کوتایی هیئا: ﴿وَلِيَحْمِلُوا أَثْقَالَهُمْ وَأَنْتَ لَا مَعَ أَثْقَالِهِمْ وَلَيُسْأَلُنَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَمَّا كَانُوا يَفْعَلُونَ﴾^۱، نه م فره مووده یه نمونه ی زۆره له کتیبه سه حیحه کاندایه م باره یه وه: (پیاوی وا دیت چاکه کانی له پۆزی قیامه تدا وه ک کیوه کان وایه، ناهه قی به وه کردووه و مالی نه وه ی بردووه و قسه ی ناشیرینی نه و گوتووه، فلان له چاکه کانی ده بات و فلانیش له چاکه کانی ده بات، خو نه گه ر چاکه ی نه ماو ته واو بوو له خراپه کانی نه وانه هه لده کیریته و ده خریته سه ری)^۲.

﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ، فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا فَأَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ وَهُمْ ظَالِمُونَ﴾

﴿۱۴﴾ فَأَنْجَيْنَاهُ وَأَصْحَابَ السَّفِينَةِ وَجَعَلْنَاهَا آيَةً لِلْعَالَمِينَ ﴿۱۵﴾

باسی نوح پیغه مبه رو (سه لامی خوی لی بیئت) گه له که ی

نه م ئایه ته لیږده دا دلدانه وه یه له خوی گه ورده وه بۆ به نده و پیغه مبه ری خوی موحه مه د (ﷺ) که باسی نوح پیغه مبه ری (سه لامی خوی لی بیئت) بۆ ده کات که نه و ماوه زۆره له ناو هۆزه که یدا مایه وه به شه وو به پۆژ بانگی ده کردن بۆ لای خواو پیی راست به په نهانی و به ناشکرا که چی هه ر دور ده که وتنه وه و رایان ده کرد له هه ق پشتیان تی ده کردو باوه پریان پی نه ده کرد، خه لکیکی زۆر که م نه بیئت بره وایان پی ده کرد، بۆیه خوی گه ورده ده فره موویت: ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ، فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا فَأَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ وَهُمْ ظَالِمُونَ﴾ واته: پاش نه و هه موو ماوه زۆره نه و بانگه وازی نوحه (سه لامی خوی لی بیئت) هیه کاریکی تی نه کردن و نامۆژگاریه کانی نوحیان وه رنه گرت، تۆش نه ی موحه مه د (ﷺ) دلگران مه به و خه م مخۆ بۆ هۆزه که ت که بره وات پی ناکه ن، چونکه خودا مه یلی له هه ر که سیك بیئت شاره زای ده کات و مه یلیشی له هه ر که سیك بیئت گومرای ده کات، هه موو شتیك به دهستی خواجه و هه موو کاروباریك دیته وه بۆ لای هو. وه ک فره موویه تی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ حَقَّتْ

^۱ الدر المنثور (۲۷۲/۵).

^۲ مسلم (۱۹۹۷/۴).

عَلَيْهِمْ كَلِمَتُ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٩٦﴾ وَلَوْ جَاءَتْهُمْ كُلُّ آيَةٍ ۖ وَاتِه: به پاستى نه وانهى ده رچووه و
 چه سپاوه بويان بريارى په روه ردگارت بپوا ناهينن، (بپوا ناهينن) هر چه نده بويان بيت هموو به لگه و
 نيشانه يه ك. نيينوعه باس ده لى: نوح (سه لامى خوى لى بيت) په وانه كرايه سره هوزده كى ته مهنى چل
 سال بوو، نوسه دو په نجا سال له ناوياندا مايه وه، دواى توفان و لافاوه كه شه ست سال مايه وه تا خه لكى
 ندرېوون و بلاوېوونه وه. ۱ خوى گه وره ده فېرموويت: ﴿فَأَنجَيْنَاهُ وَأَصْحَبَ السَّفِينَةَ﴾ واتِه: نه وانهى
 بپرويان به نوح هينا (سه لامى خوى لى بيت) پزگارمان كردن. به دريژى له پيشه وه له سوره تى
 (هود) دا باسماں كړدووه پتويست ناكات ليړه دا جاريكى تر باسى بكه ينه وه. خوى گه وره
 ده فېرموويت: ﴿وَجَعَلْنَاهَا آيَةً لِلْعَالَمِينَ﴾ واتِه: نه و گه ميه مان وه ك نيشانه يه ك هيشته وه يان هر
 گه ميه كه خوى مايه وه، وه ك هتاده نيزى: نه و گه ميه مايه وه هتا سه رته تاي نايى نيسلام له سر
 جودى، يان شيوهى نه و گه ميهى هيشته وه هتا ببيت به بپوه ريه ك بو نه و خه لكه كه چوڼ خوى
 گه وره پزگارى كردن له و لافاوه. ۲ وه ك خوى گه وره فېرموويه تى: ﴿وَأَيُّهُ لَمْ أَنَا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِي الْفُلِكِ
 الْمَشْحُونِ ﴿٩٧﴾ وَخَلَقْنَا لَهُمْ مِنْ مِثْلِهِ مَا يَرْكَبُونَ ﴿٩٨﴾ وَإِنْ نَشَأْ نُغْرِقْهُمْ فَلَا صَرِيحَ لَهُمْ وَلَا هُمْ يُنْقَذُونَ ﴿٩٩﴾ إِلَّا
 رَحْمَةً مِنَّا وَمَتَاعًا إِلَىٰ حِينٍ﴾ واتِه: وه به لگه يه كى ناشكاي تر بو نه وان نه ميه كه بېگومان نيمه
 نه وه كانى نه وانمان له كشتى پر كراو (له خويان و كه لوپه ليان) دا ه لگرتووه، وه به وينه ي كشتى
 شتانيكى تريشمان بو دروست كردون كه سوارى بن، وه نه گه ر بمانه ویت نو قميان ده كه ين جا هيچ
 كه س نايه ت به هاواريانه وه و پزگارش ناكريڼ (له نو قمبوون)، مه گه ر به زه يى نيمه (پزگاريان بكات) و
 تا كاتى ديارى كراو بيان نيزيت. وه فېرموويه تى: ﴿إِنَّا لَمَّا طَغَا الْمَاءُ حَمَلْنَاكِ فِي الْجَارِيَةِ ﴿١٠٠﴾ لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً
 وَتَعْيِبًا أَدْنَىٰ وَعِيتٍ﴾ واتِه: به پاستى نيمه: كاتيك كه ناو (ى توفان) سه ركوت (باپيره كانى) نيوه مان
 مه لگرت له كه شتيدا (نهى بېباوه پانى مه ككه) تا نه م كړده وه يه بكه ينه بپره ينه روه وه بو نيوه و
 گويگريكى تيگه يشتوو. وه ليړه شدا فېرموويه تى: ﴿فَأَنجَيْنَاهُ وَأَصْحَبَ السَّفِينَةَ وَجَعَلْنَاهَا آيَةً

۱ يونس (۹۶-۹۷).

۲ الدر المنثور (۲۷۳/۵).

۳ الطبري (۱۸/۲۰).

۴ يس (۴۱-۴۴).

۵ الحاقة (۱۱-۱۲).

لِّلْعَالَمِينَ ﴿١١﴾ نه مهش له بابی ته دریجه (التدریج) له شه خصه وه بو جنس (من الشخص الى الجنس) وهك
 نه م نایه ته كه ده فهرموویت: ﴿وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصْبِيحٍ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ﴾^۱ واته: سویند
 بیت بیگومان ناسمانی دنیا مان پازاندوته وه به چرای زور (ی نه ستیره) و گپراومانن له په جمی
 شه یثانه کان. واته: له شیوه و بابه تی نه وه په جمی شه یثانی شی پی ده که یین و پاوی ده نیین، به
 نه ستیره پازاوه کان پاریان نانیین، خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ
 طِينٍ﴾^{۱۲} ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ ﴿۱۳﴾ واته: سویند به خوا به پاستی مرفمان دروست کرد له
 خولاسه و پالفته یه ك له قور، له پاشان نه ومان کرده نوتفه یه ك له نارامگایه کی قایم (مندالدانی دایك) دا.
 ﴿وَابْرَاهِيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾^{۱۶} إِنَّمَا تَعْبُدُونَ
 مِنْ دُونِ اللَّهِ أَثْنًا وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا عِنْدَ
 اللَّهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿۱۷﴾ وَإِنْ تُكَذِّبُوا فَقَدْ كَذَّبَ أُمَمٌ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمَا عَلَى
 الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿۱۸﴾

نبراهیم (سه لامی خوی لی بیت) ناموزگاری گه له که ی ده کات

خوی گه وره باسی به نده و پیغه مبهرو خلیلی خوی و پیشه وای په کتاپه رستان نبراهیم ده کات
 (سه لامی خوی لی بیت) که بانگی هوزه که ی کرد که ته نها خوابناسن و هر نه و به رستن شهریکی بو
 دانه نیین و به پاکي و دلسوزیه وه له خوا بترسن و داوی پوزیش هر له و بکن له که سی تری داوا مه که ن،
 چونکه هر خدا شایانی سوپاس کردنه له سهر نه و به هرانه ی که داویه تی به به نده کانی، که سی تر
 ناتوانی بیدا. ﴿إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ﴾ واته: گوتی به هوزه که ی: خوا به رستن و لی بترسن و
 خوتانی لی بیارینن، ﴿ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ واته: نه گهر واتان کرد تووشی
 خیروبیر ده بن له دنیا و له قیامه تدا، وه شه پو خرابه تان له کول ده بیته وه له دنیا و له قیامه تدا، ﴿إِنَّمَا
 تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَثْنًا وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا
 فَابْتَغُوا عِنْدَ اللَّهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ واته: به پاستی نیوه له جیاتی خوا
 بتانیك ده په رستن و درویه کی گه وره مه لده به رستن به پاستی نه وانه ی که نیوه ده یان په رستن بیجکه له

^۱ الملك (۵).

^۲ المؤمنون (۱۲-۱۳).

خو ناتوانن پڙقو پڙى نيوه بدن كه واته داواى پڙى له خوا بكنو نهو بپهرستن و هر سوپاسى
 نه ویش بكن ته نها بۆ لای نهو ده گه پښینه وه (له پڙى قیامه تدا)، خواى گه وره له م نایه تدا باسى
 نهو بتانه دهكات كه ده پپهرستن توانای هیچ قازانچو زهره ریکیان نیه به خه لکی بگه یه نن به لكو
 درویه كه خویان مه لیان به ستووه، چهند ناویكن كه ناوى خودایان لی ناوه، كه نه وانیش هه روهك نه وان
 دروست كراون، عه وفی هه ر به م شیوه یه له ئیبنوعه باسه وه پړوايه تی كړدووه.^١ موجهیدو سودیش هه ر
 وایان گوتووه، والبیش (الوالی) له ئیبنو عه باسه وه پړوايه تی كړدووه - وتصنعون إفكاً - واته:
 ده یانتاشنو ده یانكه نه بتگل.^٢ كه ناتوانن بڙیویتان بۆ دابین بكن. خواى گه وره ده فهرموویت:
 ﴿تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُ لَكُمْ رِزْقًا﴾ نه مه ی كه خواى گه وره ده فهرموویت: ﴿فَابْتَغُوا عِندَ
 اللَّهِ الرِّزْقَ﴾ به هیزترو دیارتره له هه سر (الحصن) وهك ده فهرموویت: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِثُ﴾^٣
 واته: (خوایه) ته نها تو ده پهرستینو ته نها له تو داواى یارمه تی ده كین. وه ده فهرموویت: ﴿رَبِّ أَبْنِ
 لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ﴾^٤ واته: په روه ردگارم بۆم دروست بكه لای خوت مالیک له به هه شتدا. بویه
 خواى گه وره ده فهرموویت: ﴿فَابْتَغُوا﴾ واته: داوا بكن ﴿عِنْدَ اللَّهِ الرِّزْقَ﴾ واته: له پڙى خدا بخونو
 هه ر نهو بپهرستنو سوپاسیشی بكن له سه ر نهو به هرانه ی كه پیى به خشیون، ﴿إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾
 واته: له پڙى قیامه تدا هه موو ده گه پښنه وه بۆ لای خداو هه موو كه سیك پاداشتی كړده وه كانی
 وهرده گړیت. پاشان ده فهرموویت: ﴿وَإِن تَكْذِبُوا فَقَدْ كَذَّبَ أُمَمٌ مِّن قَبْلِكُمْ﴾ واته: نه گه ر نيوه
 باوه ر نه هیتن، نه وه نومه تانی پیش نيوه ش باوه رپیان به پیغه مبه ره كانیان نه هینا، هه والی دانى كه
 چیان به سه رهات له جه ربه زه و سزای سه خت له سه ر نهو دژایه تیه ی به رانبه ر پیغه مبه ران كړدیان،
 ﴿قَبْلِكُمْ وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلْغُ الْمُبِينُ﴾ واته: نه وه ی له سه ر پیغه مبه رانه (سه لامی خویان لی
 بیت) گه یاندنی نهو په یامه یه كه خدا فه رمانی پی كړدوون بۆتان، خدا مه یلی خو یه تی كى گومړا
 دهكاتو كیش شاره زا دهكات، كه واته خوتان ماندوو بكنو هه ول بدن بۆ نه وه ی له به خته وه ران بن،
 قه تاده ده لی: ﴿وَإِن تَكْذِبُوا فَقَدْ كَذَّبَ أُمَمٌ مِّن قَبْلِكُمْ﴾ واته: خواى گه وره سه ره خو شى له

^١ الطبري (١٨/٢٠).
^٢ الطبري (١٩/٢٠).
^٣ الفاتحة (٥).
^٤ التحريم (١١).

پیغمبر (ﷺ) دهکات نهم قسهی قهتاده و دهگه یه نیت که قسهی یه که مجار براوه و نهم پرسته یه وهک
جومگه یه کی موخته رزه (معرضة) هاتووه ته نیوان، قهتاده دهگاته نه وهی که دهفه رموویت: ﴿فَمَا
كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ﴾ نینو جه ریریش به هه مان دهق گوتوویه تی، به لام له شیوازی نایه ته که وه و
دهرده که ویت نهم قسانه هه موو قسهی نبیراهیمی خه لیله (سهلامی خوای لی بیت) دهیکاته به لگه
له سه ر هۆزه که ی بۆ سه لماندن ی پۆژی قیامت پییان، پاش نهم قسانه هه مووی: ﴿فَمَا كَانَ
جَوَابَ قَوْمِهِ﴾ واته: ته نها وه لامی هۆزه که ی هه ر نه وه بوو که بیکوژن یان بیسوتینن - والله اعلم -

﴿أَوَلَمْ يَرَوْا كَيْفَ يُبْدِئُ اللَّهُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ ﴿١٩﴾ قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ
فَانظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ ثُمَّ اللَّهُ يُنشِئُ النَّشْأَةَ الْآخِرَةَ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾ يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ
وَيَرْحَمُ مَنْ يَشَاءُ وَإِلَيْهِ تُقْلَبُونَ ﴿٢١﴾ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ
اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٢٢﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَلِقَائِهِ أُولَٰئِكَ يَكْفُرُونَ بِرَحْمَتِي وَأُولَٰئِكَ
لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٣﴾

به لگه کانی ژیا نه وه پاش مردن

خوای گه وره دهفه رموویت: ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا كَيْفَ يُبْدِئُ اللَّهُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ
يَسِيرٌ﴾ واته: نایا نه وانه سه رنجیان نه داوه که چۆن خودا دروستکراوان به دی دههینیت له پاش نه مان
دهیهینیتته وه بیگومان نه و زیندوکردنه وه بۆ خوا ناسانه. خوای گه وره باسی نبیراهیم خه لیل دهکات
(سهلامی خوای لی بیت) که پئی راست نیشانی هۆزه که ی ده دات و پییان ده سه لمینیت که پۆژی
قیامت هه یه و دیت که نه وان وا ده زانن نیه و نایه ت، به چاوی خوایان ده بینن که نه و خه لگه نه بووه و
خودا وه دی هیناون و چاوو گوئی پیداون و پئی ده بینن و ده بیستن، نه و خودایه ی که له نه بوون
دروستی کردون ده توانی جاریکی تریش بیانیهینیتته وه، نه وه به لای خوداوه زۆر سووک و ناسانه،
پاشان دهفه رموویت: ﴿قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ ثُمَّ اللَّهُ يُنشِئُ النَّشْأَةَ الْآخِرَةَ إِنَّ
اللَّهِ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ پاشان پئیان نیشان ده دات که سهیری نهم بوونه وه ره بکه ن و نه و هه موو
به لگه یه ببینن له دروستکردنی ناسمانه کان و نه و هه موو نه ستیره پروناک و وه ستاوو گه پۆک و زه مین و
نه وهی که تیایاندایه له دهشت و کیوو دۆل و چۆل و بیابان و دارودره خت و پروبار و ده ریا و به ره می زۆر
نه مانه هه موو به لگه ن له سه ر نه وهی که دروستکراون و له خوایانه وه نه هاتوون، نیشانه شن له سه ر بوونی

وهدیهینه ریکی خاوهن دهسه لات و به توانا که مهیلی له هر شتیك بییت فەرموی ببه ده بییت، بۆیه
 فەرمویەتی: ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا كَيْفَ يُبْدِئُ اللَّهُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ وەك ئەم
 نایەتەش وایە که دە فەرموویت: ﴿وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ﴾^۱ واتە: ئەو
 (خوا) زاتیكە بە دیهینانی دەست پیکردووه له پاشان (دوای مردنی) دوباره دروستی دەکاتەو وە ئەم
 (دروست کردنه وە ی دووهم) لای خوا ئاسانترە. وە پاشان دە فەرموویت: ﴿يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَيَرْحَمُ مَنْ
 يَشَاءُ﴾ واتە: خوا سزای هر کەسیك دەدات بیهوی وە پەحمیش دەکات بە هر کەسیك که بیهویت.
 خودا خۆی کاربە دەستە و هەرچی مهیلی لی بییت دەیکات هیچ کەسیك ناتوانی دەست وە کاریه وە بدات
 بیژیت ئەو وە بۆ. بەلام ئەو خەلکە هەموو پرسینه وە ی لی دەکریت، کارو فەرمان می خۆیه تی و هەرچی
 بکات پڕە له دادپەروەری چونکە خوا خاوهن دهسه لاتیکی وایە که بە ئەندازە ی گەردیله یه ک (مثقال
 ذرة) ناهەقی له بەندەکانی ناکات. وەك له فەرمووده یه کدا هاتووە که هەندی زانیانی فەرمووده
 پڕوایه تیان کردوو: (خوای گەورە ئەگەر بیهویت سزای خەلکی ئاسمانەکان و زەمینی خۆی بدات،
 سزای دەدات و ناهەقیشی پی نه کردون).^۲ بۆیه دە فەرموویت: ﴿وَالَيْهِ تُقْلَبُونَ﴾ واتە: پۆژی قیامەت
 دەگەڕێنەو وە بۆ لای خودا. پاشان دە فەرموویت: ﴿وَمَا أَنشُرِ بِمُعْجِزَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ﴾
 واتە: هیچ کەسیك له ناو ئاسمانەکان و زەمیندا ناتوانیت له دەستی خودا دەرچیت، بەلکو زاله به سەر
 بەندەکانیدا، هەموو کەس و هەموو شتیك هر له خودا دەترسیت و موحتاجی ئەو و خودا له هەموو
 کەس و هەموو شتیك بی نیازه، ﴿وَمَا لَكُمْ مِّن دُونِ اللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾ واتە: جگە له خوا کەس
 نیە هانای پی ببه ن و یارمەتی دەرستان بییت، ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَلِقَائِهِ﴾ واتە: ئەوانە ی
 که به نیشانهکانی خودا و دیداری باوهریان نیە، ﴿أُولَئِكَ يَسُوءُ مِن رَّحْمَتِي﴾ واتە: بی ئومیدن له
 به زهیی خوا و بی به شن، ﴿وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ واتە: جەربە زه ی به ژانیان هەیه له دنیا و له
 پۆژی دواایدا.

﴿فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا اقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ فَأَنجَاهُ اللَّهُ مِنَ النَّارِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ
 يُؤْمِنُونَ﴾ (۲۶) وَقَالَ إِنَّمَا اتَّخَذْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا مَّوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَمَةِ

^۱ الروم (۲۷).

^۲ ابوداود (۷۵/۵)، ابن ماجه (۳۰/۱)، فەرمووده یه کی باشه (جید).

يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ وَيَلْمَنُ بَعْضُكُم بَعْضًا وَمَأْوِكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُم مِّنْ

تَصْرِيح (۲۵)

وهلامى ھۆزى ئىبراھىم بۇ ئىبراھىم و ھەرمانى خودا بۇ ئاگر

خوای گەورە دەفەر مویت: ﴿فَمَا كَانَتْ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا اقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ﴾ خوای گەورە

باسى ھۆزەكەى ئىبراھىم دەكات كە چەندە خوانە ناس و لاسارو سەرىزۆن و دەیان ویست بەرى ھەق بە شتى پەرپوچ بگرن. تەنھا وەلامیان ھەر ئەو بوو كە ئىبراھىم بكوژن یان بیسوتینن، دواى ئەو ھەموو ئامۆزگاریەى ئىبراھىم كە داواى لى کردن پىی راست بگرن و لىی و لىی لانە دەن، چونكە ئىبراھىم بەلگەى زۆرى بۇ دەھینانەو و پىی دەسەلماندن، كەچى ئەوان بە خۆیان و مال و سامانیاندا دەنازی دەیان گوت، وەك خوای گەورە فەرموویەتى: ﴿قَالُوا ابْنُوا لَهُ بُيُوتًا فَأَلْقُوهُ فِي الْجَحِيمِ ۝۱۷﴾ فَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا

فَجَعَلْنَاهُمْ الْأَسْفَلِينَ ۝۱۸ واتە: وتیان بینایەكى بەرزى بۇ دروست بگرن (پەرى بگرن لە ئاگر) و فریى بدەنە ناو ئاگرەكەو، ویستیان (بیكوژن) بە پیلان بەلام ئیمە ئەوانمان ژیرخست. بۇ ئەو مەبەستە خەلکیكى زۆریان ھینا و دارێكى ئیجگار زۆریان پىی كۆکردنەو كە ماوہیەكى زۆرى پىی خایاند، لە دەورى كۆبوونەو و پاشان ئاگریان تى بەردا كۆپەى ئاگرەكە بەرەو ئاسمان بەرزووەو، ھەرگیز ئاگرى وا گەورە نەكرا بووەو، پاشان پەلامارى ئىبراھیمیان داو دەست و پىیان بەست و خستیانە ناو مەنجه نىق و فرییان دایە ناو ئاگرەكە. خوای بالادەستیش ئاگرەكەى ساردو سەلامەت کردەو، بە ساغو سەلامەتى ئىبراھىم لەناو ئاگرەكە ھاتە دەرەو دواى چەند پۆژێك، خوای گەورە ئىبراھىم و ئەوانەى وەك ئىبراھىمى کردە پىشەواى خەلکی، چونكە گیانى خۆى بەخشى بە خداو لاشەى خۆى خستە ناو ئاگرو كۆپەكەى خۆى کردە قوریانى و مالەكەى کردە شوینی حەسانەو ھى میوان لەبەر پەزامەندى خوای گەورە. بۆیە ھەموو ئاینەكان پىزی لى دەنیز و خوشیان دەویت، خوای گەورە دەفەر مویت: ﴿فَأَنجَلْنَاهُ اللَّهُ مِنَ النَّارِ﴾ واتە: خوا لە سوتانى ئاگر نەجاتى داو ئاگرەكەى ساردو سەلامەت کرد بۆى، ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ واتە: ئەمە بۇ ئەوانەى خاوەن باوەرین بەلگەى زۆرى تىدایە.

ئىبراھىم (سەلامى خوای لى بییت) بى دەسەلاتى بتەكانى بۇ ھۆزەكەى پوون کردەو

خوای گەورە دەفەر مویت: ﴿وَقَالَ إِنَّمَا اتَّخَذْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا مَّوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾

ئىبراھىم (سەلامى خوای لى بییت) لۆمە و سەرزەنشتى ھۆزەكەى دەكات لەسەر ئەو بتەپرستى و کارە

خراپه يان که عيبادت بۆ بته کانيان ده کهن پييان نيژى: نيوه بۆيه هه موو کۆن له سه ر نه و بت په رستيه له بهر خوشه ويستى و خاترى يه کترى له ژيانى دنيا داو بۆ پاراستنى نه و تىکه لاوى و برايه تيه که نيوانتاند هه يه ﴿ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَمَةِ﴾ پاشان له پۆژى قيامه تدا نه و خوشه ويستى و برايه تيه ده گۆرپت و ده بپته پق و کينه له يه کترى ﴿يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ﴾ واته: حاشا له يه کترى ده کهن و ﴿بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُم بَعْضًا﴾ واته: نه وانه ي شوينکه وتوون نه فرين له وانه ده کهن که شوينيان که وت و نه وانيش هه ر نه فرين له شوينکه وتووانى خويان ده کهن. وهك خواى گه وره ده فهرمويت: ﴿كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَعَنَتْ أُخْتَهَا﴾^۱ واته: هه ر جاريك ده سته يهك ده چنه ناويه وه نه فرين له هاو بيرانى ده کات. وه ده فهرمويت: ﴿الْأَخِلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ﴾^۲ واته: دۆست و خوشه ويسته کان له و پۆژده دا دۆژمنى يه کترن جگه له پاريزگارن. وه ليژه شدا ده فهرمويت: ﴿ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَمَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُم بَعْضًا وَمَأْوٰنُكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُم مِّنْ نَّصِيرِينَ﴾ واته: پاشه پۆژو ئاكامتان دواى وه ستان له پۆژى مه حشه ردا (قيامه تدا) هه ر ناو ئاگره و هيچ که سيك نيه بيت به هاوارتانه وه يارمه تيان بدات هيچ که سيش ناتوانيت پزگارتان بکات له جه زره به ي خوداى گه وره. نه مه ژيان و گوزه رانى خوانه ناسانه له قيامه تدا، به لام خاوه ن باوه ران به پيچه وانه ي خوانه ناسانه وه يه.

﴿فَعَامَنَ لَهُ لُوطٌ وَقَالَ إِنِّي مُهَاجِرٌ إِلَىٰ رَبِّي إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾^(۳۸) وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ وَءَاتَيْنَاهُ أَجْرَهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿۳۷﴾
 باوه رهيئانى لوت و کوچکردنى له گهل ئيبراهيم (سه لامى خويان لى بيت)

خواى گه وره ده فهرمويت: ﴿فَعَامَنَ لَهُ لُوطٌ وَقَالَ إِنِّي مُهَاجِرٌ إِلَىٰ رَبِّي﴾ خواى گه وره باسى ئيبراهيم ده کات که لوت بره وای پى هيئا (سه لامى خويان لى بيت) گوتراوه که لوت بره وای ئيبراهيم بووه، واته: لوتى کوپى هارانى کوپى ئازهر، غه يري لوت و ساره ي خيزانى ئيبراهيم نه بيت له هۆزه که ي هيچ کهس بره وای پى نه هيئا، به لام گوتراوه: که واته چون ته وافوق (التوافق) ده خريته نيوان نه م ئايه ته و نه و فهرمووده سه حيحه ي که ده فهرمويت: کاتيک ئيبراهيم پويشت به لای نه و پاشا سته مکاره دا، پرسى يارى لى کرد که ساره چيته؟ ئيبراهيم گوتى: خوشکمه، پاشان ئيبراهيم هات بۆ لای ساره و پيى گوت: من

^۱ الاعراف (۳۸).^۲ الزخرف (۶۷).

گوتومه بهو پاشایه که تو خوشکی منی به درۆم نه خه یته وه، چونکه له سهر زه میندا غه یری منو تو هیچ خاوهن باوه پ نیه، تو خوشکی نایینی منی، مه به ست له م قسه یه - والله أعلم - له سهر زه میندا جگه له منو تو که ژنو میردی یه کترین تو خاوهن باوه پ بیت. لوتیش که برۆای پی هیناوه له هۆزه که ی خۆیه تی و کۆچی کردوه له گه لی بۆ ولاتی شام، پاشان په وانه کراوه بۆ نه هلی سه دومو (سدوم) نه و ناوچه یه و له وی ماوه ته وه.^۱ وهک له پێشه وه باسی لوت کراوه له مه و دوایش باسی ده که یین.

﴿وَقَالَ إِنِّي مُهَاجِرٌ إِلَىٰ رَبِّي﴾ واته: وه (ئیهراهم) وتی: بیهگومان من کۆچ ده که م بۆ لای په روه ردگارم (له بابه وه بۆ شام). ده گونجیت زه میری ﴿وَقَالَ إِنِّي مُهَاجِرٌ إِلَىٰ رَبِّي﴾ بگه پێته وه بۆ لوت (سه لامی خوای لی بیت) چونکه له نزیکترین باسکراوه کانه، له وانه شه نه و زه میره بگه پێته وه بۆ ئیهراهم، ئیبنو ئیسحاق و زه حاک ده لێن: مه به ست به م ئایه ته: ﴿فَأَمَّنَ لَهُمُ لُوطٌ﴾ واته: له هۆزه که ی. پاشان باسی ئیهراهم ده کات که کۆچ کردنی هه لێژارد له ناو هۆزه که یداو سه رکه وتنی به ده ست هینا له و کۆچ کردنه دا، بۆیه خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ واته: ده سه لات و سه رکه وتن هه ر بۆ خواو پێغه مبه ره که ی و خاوهن باوه پانه. نه و خودایه ی که له کردارو گوفتاردو فره مانى شه رعى و قه ده ریدا کارزانه. قه تاده ده لی: هه موویان کۆچیان کرد له کوسیه وه (کوئی) له ناوچه ی کوفه وه (الکوفة) بۆ ولاتی شام.

خوای گه وره ئیسحاق و یه عقوبی دا به ئیهراهم و له ناوه گانی شیدا پێغه مبه ری هه لێژارد

خوای گه وره ده فه رموویت: ﴿وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ﴾ نه م ئایه ته وهک نه م ئایه ته وایه که ده فه رموویت: ﴿فَلَمَّا أَتَوْهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا﴾ واته: کاتیک که هۆزه که ی به جیه یشت و پویشت خودا چاوی پویشن کرده وه به کورپکی پیاوچاکی پێغه مبه ر، نه ویش خودا مندالیکى پی به خشی که پیاوچاک و پێغه مبه ر بوو هه ر له ژیانى باپیریدا، واته: کورپ کورپه زای بوونه پێغه مبه رو ئیهراهم هه ر له ژیاندا بوو. هه ر بۆیه خودای مه زن فه رموویه تی: ﴿وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً﴾ واته: وه به خشیمان به ئیهراهم ئیسحاق و (به ئیسحاقیشی) یه عقوب به زیاد (له داواکه ی ئیهراهم که داواى مندالیکى کرد). واته: زیاده به شی بیت. وهک خوای گه وره

^۱ فتح الباری (۶/۴۴۷).

^۲ مریم (۴۹).

^۳ الانبیاء (۷۲).

فهرموویه تی: ﴿فَبَشِّرْنَهَا يَا سَحَقَ وَمِنْ وَرَاءِ إِسْحَاقَ يَعْقُوبَ﴾^۱ واته: نیمه ش مژده مان پی دا به ئیسحاق (مژده مان پید) به یه عقوب (که کوپی ئیسحاقه). ﴿وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ﴾ نه مهیش پیزو قه دریکی گوره بوو له گه لّ نه و پیزه ی خوا له ئیبراهیمی گرت و کردیه خه لیلی خوی و پیشه وای خه لکی و له نه ته وه که شیدا پیغه مبهری هه لبزارد و کتیبی بو ناردن، هیچ پیغه مبهری نه بووه دوی ئیبراهیم (سه لامی خوی لی بیت) مه گین نه و پیغه مبهره له نه وه ی ئیبراهیم بووه. گشت پیغه مبهره کانی نه وه ی ئیسرائیل له بنه مالهی یه عقوبی کوپی ئیسحاقی کوپی ئیبراهیمه که دواين پیغه مبهری عیسای کوپی مهربمه (سه لامی خویان لی بیت). وه هه ر له بنه مالهی ئیبراهیم خودای گوره مژده ی به پیغه مبهریکی عه ره بی قوره یشی هاشمی دا، که دواين پیغه مبهره و دوی نه و پیغه مبهری تر نایه ت هه تا پوژی قیامه ت و به پیزترین مندالی ئاده مه له دنیا داو له قیامه تدا، که خوی گوره هه لی بژارد له ناو کوپوکی ره چه له که عه ره به کانداه بنه مالهی ئیسماعیلی کوپی ئیبراهیم (سه لامی خویان لی بیت) جگه له پیغه مبهر (ﷺ) له بنه مالهی ئیسماعیلدا پیغه مبهر نه هاتووه (سه لامی خویان لی بیت) خوی گوره ده فهرموویت: ﴿وَأَتَيْنَاهُ أَجْرَهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ﴾ واته: وه له دنیا پاداشتمان دایه وه و به راستی نه و له پوژی دوايشدا له پیاوچاكانه، خوی گوره خوشبهختی دنیا و قیامه تی به ست به یه که وه بو ی و پیی به خشی، له نیادا بژیوی چاکی هه بوو، له گه لّ شوینی فراوان و ناوی سازگارو ژنی باش و خواناس و وه سفی جوان و باسی چاک. هه موو که سیك خوشی ده ویت و خوی به دوستی نه و ده زانیت، وه ک ئیبنو عه باسو و مواهیدو قه تاده و که سانی تریش کوتوویانه: له گه لّ هه لسانی به خواناسی له هه موو پوویه که وه.^۲ وه ک خوی گوره فهرموویه تی: ﴿وَابْرَاهِيمَ الَّذِي وَفَّى﴾^۳ واته: ئیبراهیم نه رکی خوی به ته وای به جی هینا و عیباده تی په روه رنده ی خوی کرد، بویه خوی گوره فهرموویه تی: ﴿وَأَتَيْنَاهُ أَجْرَهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ﴾ وه ک له م نایه تانه ی تردا فهرموویه تی: ﴿إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾^۴ شاکرا لَانْعَمِهِ أَجْتَبَنَاهُ وَهَدَيْنَاهُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿۱۲۱﴾ وَأَتَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ

^۱ هود (۷۱).^۲ الطبری (۲۸/۲۷/۲۰).^۳ النجم (۳۷).

الصَّالِحِينَ^۱ واته: به راستی نبراهیم نومه تیک بوو فرمانبردار بو خوا لاده ربوو له هه موو ناینیکی ناهه ق و هه رگیز له هاوبه ش دانه ران نه بووه، شوکرانه بژیوی (خوا) بووه له به رامبه ر نازونیمه ته کانیدا نه ویش هه لی بژاردو پیکه ی راستی نیشاندا (که نیسلامه) وه نیمه له دنیا دا به هره ی چاکمان پی به خشی و به راستی نه و له پوژی دواشدا له پیزی چاکندایه.

﴿وَلَوْ طَا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ إِنَّكُمْ لَأَتُونَ الْفَحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ﴾^(۲۸) آيَنَكُمُ لَأَتُوتُ الرِّجَالَ وَتَقْطَعُونَ السَّبِيلَ وَتَأْتُونَ فِي نَادِيَكُمُ الْمُنْكَرَ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَأَتَيْنَا بَعَذَابٍ اللَّهُ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ^(۲۹) قَالَ رَبِّ أَنْصُرْنِي عَلَى الْقَوْمِ الْمُفْسِدِينَ^(۳۰)

ناموزگاری لوت (سهلامی خوی لی بیت) بو هوزمه کی نهومی له نیوان و لوت و نهواندا باسی لیگرا خوی گه وره دهه رموویت: ﴿وَلَوْ طَا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ إِنَّكُمْ لَأَتُونَ الْفَحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ﴾ خوی گه وره باسی پیغه مبهری خوی لوت دهکات (سهلامی خوی لی بیت) ناره زایی دهه ربریت له سه ر نه و کاره پیسو خراب و بی ناموسییه ی که پیی هه لده سان (سواری نیرینه ده بوون) که هیچ که سیک له پیش نه وانه وه به و کاره ناشیرینه هه لنه ساوه، له گه ل نه وه یشدا بهروایان به خودا نه بوو، پیغه مبه ره که شیان به دروژن ده زانی و درایه تیان ده کردو پریان له خه لکی ده گرت و ده یان کوشت و مالیان به تالا، ده بردن، لوت پیغه مبه ر (سهلامی خوی لی بیت) پیی گوتن: وه خوی گه وره دهه رموویت: ﴿آيَنَكُمُ لَأَتُوتُ الرِّجَالَ وَتَقْطَعُونَ السَّبِيلَ وَتَأْتُونَ فِي نَادِيَكُمُ الْمُنْكَرَ﴾ واته: نیوه خه ریکی بی ناموسی و نیریازین و پیکرو پیاو کوژن و مالی مه رد م به ناهه ق تالان ده که نو له دیوه خانه کانتاندا زور کاری ناشیرین ده که نو به ده م جرت لی ده دهن و په لاماری یه کتری ده دهن، که سیک نیه له نیوانتانداندا ناره زایی ده ربریت به رانبه ر نه و هه موو بی ناموسییه، هه ندی نیژن: سواری یه کتری ده بوون به به ر چاوی خه لکه وه. وه ک موجهید ده لی.^۲ هه ندیکی تر نیژن: ده تپین و به یه کتری پی ده که نین، وه ک قاسم و عایشه گوتوو یانه (په زای خوی لی بیت).^۳ هه ندیکی تر گوتوو یانه وه ک به ران و که له شیر یه کتریان ده بردو ده مینا و شه په ده نوکیان بوو. هه رچی کاری خراب

^۱ النحل (۱۲۰-۱۲۲).^۲ الطبري (۲۹/۲۰)، البغوي (۴۶۶/۳).^۳ الطبري (۳۰/۲۰).

بوو ده يانكردو له وهش خراپتر بوون ﴿فَمَا كَانَتْ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَأَتَيْنَا بِعَذَابِ اللَّهِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصّٰدِقِينَ﴾ كه چى وه لامي كه له كهى ته نها نه وه بوو كه وتيان سزاي خوامان بو بيته نه گهر تو له راستگويانى. نه م وه لامي شيان هر له بى دينى و لاسارى و گالته كرده وه بوو، بويه لوت (سه لامي خواى لى بيت) دوعاى لى كردن و داواى يارمه تى له خوا كرد كه توله يان لى بسينى. ﴿قَالَ رَبِّ أَنْصُرْنِي عَلَى الْقَوْمِ الْمُفْسِدِينَ﴾ واته: لوت گوتى: نهى په روه رنده م يارمه تيم بده و زالم بكه به سهر نه و كه له خراپه كار ه دا.

﴿وَلَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا إِبْرٰهِيْمَ بِالْبَشْرٰى قَالُوا إِنَّا مُهْلِكُوْا أَهْلَ هَذِهِ الْقَرْيَةِ إِنَّ أَهْلَهَا كَانُوا ظٰلِمِيْنَ﴾ (۲۱) قال إِنْ فِيْهَا لَوْطًا قَالُوا نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَنْ فِيْهَا لَنُنَجِّيَنَّهُ وَأَهْلَهُ إِلَّا أَمْرًا تَهُ كَانَتْ مِنَ الْغٰثِرِيْنَ﴾ (۲۲) وَلَمَّا أَنْ جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِوًى بِهِمْ وَضَافَ بِهِمْ ذُرْعًا قَالُوا لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ إِنَّا مُنْجُوْكَ وَأَهْلَكَ إِلَّا أَمْرًا تَكَ كَانَتْ مِنَ الْغٰثِرِيْنَ﴾ (۲۳) إِنَّا مُنْزِلُوْكَ عَلَى أَهْلِ هَذِهِ الْقَرْيَةِ رِجْزًا مِّنَ السَّمَآءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُوْنَ﴾ (۲۴) وَلَقَدْ تَرَكْنَا مِنْهَا آيَةً بَيِّنَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُوْنَ﴾ (۲۵)

ناردنى فرشته كان بو لای ئیبراهیم و پاشانیش بو لای لوت (سه لامي خواى لى بيت)

خواى گهره ده فهرمویت: ﴿وَلَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا إِبْرٰهِيْمَ بِالْبَشْرٰى قَالُوا إِنَّا مُهْلِكُوْا أَهْلَ هَذِهِ الْقَرْيَةِ إِنَّ أَهْلَهَا كَانُوا ظٰلِمِيْنَ﴾ واته: کاتیک لوت (سه لامي خواى لى بيت) داواى يارمه تى له خواى گهره كرد بو هوزه كهى كه خهريكى كارى به دفره پى بوون، خودا فرشته ی نارد بو يارمه تى، فرشته كان پيش نه وهى برؤن بو لای لوت، سهريان دا له ئیبراهیم (سه لامي خواى لى بيت) له شیوهى کومه لیک میواندا، ئیبراهیمیش نه وهى پیویست بوو له ریژ لیگرتن بو میوان به جیی هیئا بویان، کاتیک ئیبراهیم سهیری کردن گوی به خواردن نادهن. نهى ده ناسین بویه ترسا لییان فرشته كان به خوشیه وه به دهمیه وه چوون و مژده ی مندالیکى چاک و خواناسیان دایه له سارای خیزانى، سارهش له ویدا بوو، زود به لایه وه سهیر بوو، وهك له پیشه وه له سوپه تى (هودو حجر) دا باسکرا. پاش نه وهى كه مژده یان دا به ئیبراهیم پییان گوت كه نه وان هاتوون بو له ناودان و قهرکردنى هوزى لوت. ئیبراهیمیش داواى لى ده کردن، به لکو موله تیان بدهن، شاید خوا مه زن پییان نیشان دبات و په شیما ببنه وه، کاتیک كه گوتیان نیمه هاتووین خه لکی نه و شاره قهر بکهین ئیبراهیمیش گوتى: وهك خواى گهره ده فهرمویت: ﴿قَالَ إِنْ فِيْهَا لَوْطًا قَالُوا نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَنْ فِيْهَا لَنُنَجِّيَنَّهُ وَأَهْلَهُ إِلَّا أَمْرًا تَهُ كَانَتْ

كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ ﴿۱۳۷﴾ واته: ئىبراهيم گوتى: لوت له وييه، فريسته كان گوتيان: ئيمه چاكتىر ده زانين كيى لييه، خوڭى و مال و مندالى پزگار ده كهين جگه له ژنه كهى كه نه و له به جى ماوانه و له ناو ده چيىت چونكه ژنه كهى لوت وهك نه وان خوانه ناس بوو هاوكارى ده كردن له سهر خوانه ناسى. خواى گه وړه ده فەرمويىت: ﴿وَلَمَّا أَنْ جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِوَاءَ بِهِمْ وضَافَ بِهِمْ ذُرْعًا وَقَالُوا لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ إِنَّا

مُنْجُوكَ وَأَهْلَكَ إِلَّا أَمْرَاتَكَ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ ﴿۱۳۸﴾ واته: كاتيك نيردراوه كانمان هاتن بو لاي لوت پييان تيىكچوو زور دلتهنگو نارپه حهت بوو وتيان مه ترسه خه م مه خو چونكه ئيمه بيىگومان توو خيزانه كهت پزگار ده كهين جگه له ژنه كهت كه نه و له تياچوان ده بيت. واته جگه له ژنه كهت پزگار ده كرښ، چونكه ژنه كهت وهك نه وان خوانه ناس بووه و يارمه تى ده ريشيان بووه له و تاوان و خرابه كاريه دا كه پيى هه لده سان. فريسته كان له لاي ئىبراهيم هه لسان و چوونه لاي لوت (سه لامى خواى لى بيت) له وييه كومه ليك لوى جوان و پيىكه وتوودا، كاتيك كه لوت چاوى پييان كهوت ﴿سِوَاءَ بِهِمْ وَضَافَ بِهِمْ ذُرْعًا﴾ واته: لوت نارپه حهت بوو خه م و خه فهت دايگرت له بهر نه وه نه وانه ميوانى نه و بوون، ترسا له وهى نه گهر ميوانداريان نه كات هوزه كهى ته ماحيان تى بكن، چونكه نه و له و كاته دا نه يده زانى نه وانه فريسته ن و بو قىر كردنى نه و خرابه كارانه هاتوون. بويه فريسته كان گوتيان:

مه ترسه و خه م مه خو ئيمه توو خيزانه كهت پزگار ده كهين جگه له ژنه كهت له ناو نه و تاوانبارانه دا ده ميئيته وه. وهك خواى گه وړه ده فەرمويىت: ﴿إِنَّا مُنْزِلُونَكَ عَلَىٰ أَهْلِ هَذِهِ الْقَرْيَةِ رِجْزًا مِّنَ

السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿۱۳۹﴾ بويه خواى گه وړه به لايه كي له ئاسمانه وه به سهر دا داباراندن، به هوى نه و لادان و خرابه كاريه وه، جوهره ئيل شاره كانى له بن ده رهيئان له سهر زه مين و پاشان به رزى كرده وه به ره و ئاسمان و به سهر ياندا هه لى گيىرايه وه و له دوايشدا خوداى مه زن به رده بارانى كردن و شوينه كه شى كردنه ده ريايه كي پيس و بوگه ن و له هه موو كه س سزايان سه خترة له پوژى قيامه تداو هه موو ناهه قى كارى كيش پاشه پوژى هه ر ئاوايه. بويه خواى گه وړه فەرموييه تى: ﴿وَلَقَدْ تَرَكْنَا مِنْهَا ءَايَةً بَيِّنَةً

لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿۱۴۰﴾ واته: سويند به خوا بيىگومان له و شاره (ويىرانكراوه) دا نيشانه و په نديكى ديارمان به جى هيشت بو گه ل و كومه ليك كه ژيرن. وهك خواى گه وړه فەرموييه تى: ﴿وَإِن كُنتُمْ لَكُمْ عَلَيْنِهِمْ

مُصِيبِينَ ﴿۱۴۱﴾ وَبِالْبَلِيلِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿۱۴۲﴾ واته: به پاستى ئيوه (قورپه يشيه كان) ده پون به سهر

(شوینه کان) یاندا به به یانیاندا (به پۆڻ)، وه به شهودا ئایا ئیتر ژیر نابن. واته: ئیوه به یانیان و شهوان به لایاندا دین و ده چن چۆن لئی ورد نابنه وه و باش سهیری ناکه ن.

﴿وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا فَقَالَ يَقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَارْجُوا الْيَوْمَ الْآخِرَ وَلَا تَعْتَوْا فِي الْأَرْضِ

مُفْسِدِينَ ۝۳۶﴾ فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَثِمِينَ ﴿۳۷﴾

باسی شوعه ییبو (سهلامی خوای لی بیّت) هۆزه که ی

خوای گه وره باسی پیغه مبهرو بهنده ی خوی شوعه ییب ده کات (سهلامی خوای لی بیّت) که هۆزه که ی ترساند له خه لکی مه دیه ن، داوای لی کردن که ته نها هر خوا بپه رستن و شه ریکی بۆ دانه نین و له تۆله و جه ربه زه و تو په یی خودا بترسن له پۆڻی قیامه تدا وه خوای گه وره ده فه رموویت: ﴿وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا فَقَالَ يَقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَارْجُوا الْيَوْمَ الْآخِرَ﴾ واته: بۆ خه لکی مه یه نیش شوعه ییبی بریایانمان نارد وتی ئه ی گه له که م خوا بپه رستن و به هیوا و ئومیدی پۆڻی دوا یی بن. ئیبنو جه ریر ده لی: مه ندی گوتوو یانه: ﴿وَارْجُوا الْيَوْمَ الْآخِرَ﴾ واته: له پۆڻی قیامه ت بترسن. ^۱ ئه م ئایه ته وه ک ئه و ئایه ته وایه که خوای گه وره ده فه رموویت: ﴿لَمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ﴾ واته: بۆ که سیك به هیوا ی (پاداشتی) پۆڻی دوا یی یه. ﴿وَلَا تَعْتَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾ شوعه ییب پیغه مبهرو (سهلامی خوای لی بیّت) پیی ده گوتن که به دفه پی و خراپه کاری له ناو زه ویدا بلاومه که نه وه و ده سترژی مه که نه سه ر خه لکی چونکه هۆزه که ی خه ریکی ته رازووبازی و جه رده یی بوون پریان له خه لکی ده گرت و مال و سامانیان به تالانی ده بردن له گه ل ئه وه یشدا بی دین بوون و بپوایان به شوعه ییبیش نه ده کرد که خوا بۆی په وانه کرد بوون. خوای گه وره به زه مین له رزه یه کی گه وره و ده نگیکی به رز له ناوی بردن و دلی ده ره ییان، ئه و سزایه ش له پۆڻیکی مه وردا بوو که گیانی مه موویانی له و پۆڻه دا کیشا. به راستی له و پۆڻه دا ئه و جه رزه به یه زۆر گه وره بوو. ئه م به سه رهاته به کورتی له سو په تی (الاعراف) و (هود) و (الشعراء) دا له پی شه وه باسکرا. خوای گه وره ده فه رموویت: ﴿فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ﴾ واته: بپوایان به شوعه ییب نه کرد به زه مین له رزه له ناوی دان

^۱ الطبري (۲۰/۳۴).

^۲ الاحزاب (۲۱).

له ناو ماله کانی خویاندا. ﴿فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَنِيمِينَ﴾ قه تاده ده لی: مردن. ^۱ که سانی تریش گوتوویانه: خزابوون به سهر یه کتریدا. ^۲ واته: مردبوون به سهر یه کدا که وتبوون.

﴿وَعَادًا وَثَمُودًا وَقَدْ تَبَيَّنَ لَكُمْ مِنْ مَسْكِينِهِمْ وَزَيْنٌ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَلَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَكَانُوا مُسْتَبْصِرِينَ﴾ (۳۸) وَقُرُونٌ وَفِرْعَوْنُ وَهَمْنٌ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مُوسَى بِالْبَيِّنَاتِ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانُوا سَاقِيْنَ (۳۹) فَكُلًّا أَخَذْنَا بِذُنُوبِهِ فَمِنْهُمْ مَن أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا وَمِنْهُمْ مَن أَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ وَمِنْهُمْ مَن خَسَفْنَا بِهِ الْأَرْضَ وَمِنْهُمْ مَن أَغْرَقْنَا وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُظْلِمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ (۴۰)

باسی له ناوچوون و قریوونی چهند گه نیک که برپایان به پیغه مبه ره کانیان نه کرد

خوای گه وره ده فهرموویت: ﴿وَعَادًا وَثَمُودًا وَقَدْ تَبَيَّنَ لَكُمْ مِنْ مَسْكِينِهِمْ وَزَيْنٌ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَلَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَكَانُوا مُسْتَبْصِرِينَ﴾ خوای گه وره باسی نه و گه لانه ده کات که برپایان به پیغه مبه ره کانیان نه کرد چون قری کردن و تورمه شی نه میشتن و هر له گه و به جه زره به و به لایه که له ناوی بردن، عاد که هوزی پیغه مبه ره هود بوون (سه لای خوای لی بیت) که له ناوچه یه که ده زیان نه حقافی پی ده گوترا، که له جه زره مه وته وه (حضر موت) نزیک بوو له ولاتی یه مه ن. سه مودیش که هوزی پیغه مبه ره صالح بوو (سه لای خوای لی بیت) له ناوچه یه که بوون پیی ده گوترا حیجر (الحجر) که له وادیل قوراوه (وادی القری) نزیک بوون، عه ره به کان شوینه کانیان چاک ده زانین زور هاتوچویان ده کرد به لایدا، هه روه ها شیتان کرده وه خراپه کانی بۆ پازاندبوونه وه به هوی نه وه وه به رگری کردن له ریگای راست له کاتی کدا نه وان توانای بیرکردنه وه یان هه بووو ژیر بوون، پاشان خوای گه وره ده فهرموویت: ﴿وَقُرُونٌ وَفِرْعَوْنُ وَهَمْنٌ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مُوسَى بِالْبَيِّنَاتِ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانُوا سَاقِيْنَ﴾ واته: هه روه ها قارون و فیرعه ون و هامانیشمان له ناو برد سویند به خوا موسا به راستی هات بۆ ناویان به چهند موعجیزه یه که وه به لام نه وان خویان به گه وره زانی له زه ویدا نه شیانتوانی له ده ستمان ده رچن. قارون که خاوه نی نه و مال و سامان و گشت کلپله قورسو گرانه بوو، فیرعه ونیش که پاشان میسر بوو له زه مانی موسادا و هامانیش که هه ردوکیان قیبتی (القبط) بوون، که برپایان به خوداو پیغه مبه ره که ی نه بوو، خوای گه وره

^۱ الطبری (۳۴/۲۰).

^۲ الطبری (۳۴/۲۰).

ده فهرمویت: ﴿فَكَلَّا أَخَذْنَا بِذُنُوبِهِ﴾ واته: هر که سه و سزاکی به پی تاوان و خرابه کی و هر گرتوه
 ﴿فَمِنْهُمْ مَنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا﴾ واته: هندی وک عاد که دهیان گوت: کی له نیمه به میزترو به
 تواناتره؟ بایه کی زور توندو به میزلی مه لکردن، نه ودهنده توندو به میز بوو هرچی به ردو زیخ و چوی
 سهر زهمین بوو هلی ده گرتو ده یکرد به سهر و چاویاندا، نه و خه لکی مه لده گرتو ده یکرد به
 ناسماندا پاشان به سهر دا دهیدا به زه ویدا و ردو خاشی ده کردو سهره کی لی ده بووه وه و لاشه کی
 به سهر زهمیندا ده که وتو پان ده بووه وه. وک پیشکی خورمای له بن مه لکی شراوی که وتوی لی
 هاتبوو. ﴿وَمِنْهُمْ مَنْ أَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ﴾ واته: وه هندیکی تریان پیا مه لشا خانیک و دهنگیکی گوره
 له ناوی بردن. وک سه مود که داوی به لگیان کرد له پیغه مبه ر صالح (سه لامی خوی لی بیت) نه ویش
 نه و به لکه ناشکای نیشان دان که به ردیک دولهت بوو و شتریکی لی هاته دهره وه له سهر داوی خویان،
 که چی هر برویان نه هیئاو هر به رده وام بوون له سهر خوانه ناسی و خرابه کاری. هر پره شیان ده کرد له
 سالح و شوینکه وتوو کانی و دهیان گوت نه گهر واز نه هیئن دهریان ده که ن و به رده بارانیان ده که ن.
 دهنگیکی (می پره یه کی) توندیان بو هاتو مه موو له شوینی خویاندا کپ بوونه وه. دهنگیان لی برا،
 ﴿وَمِنْهُمْ مَنْ خَسَفْنَا بِهِ الْأَرْضَ﴾ هندیکی شیان چون به ناخی زه ویدا. وک قارون که له خوی
 بایی بوو دهستی دایه لاساری و یاخی بوو سه ریچی کرد له فرمانه کانی خودا، که یفو فیزی ده کرد
 به سهر خه لکیدا، وای ده زانی که پیژدارترو له خه لکی و منه تی به سهر زهمیندا ده کرد، خوا خوی و مال و
 سامانی به ناخی زه میندا برده خواره وه. هتا پوژی قیامت به ناو زهمیندا هر به رده وه خوار ده چیت.
 ﴿وَمِنْهُمْ مَنْ أَغْرَقْنَا﴾ وه هندیکی شیانمان له ناودا نوم کردن، وک فیرعه ون و هامانی و هزیری
 له شکره کی مه موو خنکان له به رده به یانیکدا و هیچیان لی دهرنه چوو، ﴿وَمَا كَانُ اللَّهُ لِيُظْلِمَهُمْ﴾
 خوی گوره که خنکاندن نا هقی لی نه کردن. ﴿وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ واته: چونکه
 خویان نا هقیان له خویان کرد خودایش به هوئی نه و بی دینی و سته مکاریانه وه جه زده به ی دان و
 سزاکیان به رامبه ر بوو له گه ل نه و تاناناه ی که کردیان.

﴿مَثَلُ الَّذِينَ أَخَذُوا مِنَ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ كَمَثَلِ الْعَنكَبُوتِ اتَّخَذَتْ بَيْتًا وَإِنَّ أَوْهَنَ
 الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنكَبُوتِ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مِنْ شَوْءٍ
 وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٤٢﴾ وَتِلْكَ الْأَمْثَلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ ﴿٤٣﴾﴾

نموونهى خودايانى بت په رستان وهك مالى كاكله ميشان (جالجالوكه) وايه

خوای گوره ده فهرموویت: ﴿مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِ اتَّخَذَتْ بَيْتًا وَإِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنْكَبُوتِ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾^{۴۴} نه مه نموونه يه كه خوای گوره ده يهينته وه بؤ موشريكه كان كه غه يري خودا شتى تريان كړدووه به دوستى خويان و ده يانپه رستن و به ته ماي يارمه تى دان و پڅو و پڅين لييان و له كاتى ته نگانده دا هانايان بؤ ده بهن، نه و كارهى نه وانه وهك ده سترگرتن به مالى جالجالوكه وه وايه كه چهند لاوازو بيهيزه، چونكه نه و شتانه ي نه و موشريكانه ده ستى پي ده ده گرن به ته ماي نه وهن فريايان بكه ون، هيچيان به ده ست نيه به لكو وهك نه وه وايه كه سيك ده ست به خانوى ته نراوى جالجالوكه وه بگريت كه هيچ سوديكي لى وهرناگريت، نه گهر نه و هيان بزانيايه جگه له خودا كه سى تريان نه ده كرده دوستى خويان و نه يان ده په رست. نه مه به پيچه وانه ي موسلمانى خاوهن باوه رپه كه دلى له گهل خوداي مه زنه و كارى چاكيش ده كات له سنوورى شهرعداو ده ستى گرتووه به نيسلامه وه كه هرگيز پسانى به سهردا نايهت، واته له ناو ناچيت. له بهر تواناو خوگرى خو، خوای گوره ده فهرموويت: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾^{۴۵} پاشان خوای گوره ده په شه له و بتپه رستانه ده كات كه غه يري نه و ده په رستن كه خودا خوى ده زانى خه ريكي چين و چى ده كهن و ناكاي له و هيه كه نه وان ده يكه نه شهرىكي خوداو ده يه په رستن. به و زووانه خوای گوره ده توله يان لى ده سينت. له دوايدا خوای گوره ده فهرموويت: ﴿وَتِلْكَ الْأَمْثَلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ﴾^{۴۶} واته: لى تيناكات و لى ورد نابيته وه نه وانه نه بيت كه زور زاناو شاره زان له و باره يه وه. نيينو نه بى حاته م پيوايه تى كړدووه له عمرى كوپى موپه (عمرو بن مرة) نه پويشتووم و تى نه په پيووم به لاي هيچ نايه تيك له نايه ته كاني خوداي گوره دا له قورئانداو لى تى نه كه يشتبم و مانا كه يم نه زانيبيت مه گين زور دلكرانى كړدووم، له بهر نه وه كه بيستوومه خوای گوره ده فهرموويه تى: ﴿وَتِلْكَ الْأَمْثَلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ﴾^{۴۷}!

﴿خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾^{۴۸} ائل ما اوحى اليك من الكتب واقم الصلوة تنهى عن الفحشاء والمنكر ولذكر الله أكبر والله يعلم

مَا تَصْنَعُونَ^{۴۹}

خوای گه وره ده فهرموویت: ﴿خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ﴾ خوای گه وره باسی ده سه لات و توانای مه زنی خوای ده کات که ئاسمانه کان و زه مینی دروست کردوه به راستی، به بی هوده دروستی نه کردوه، به لکو بۆ نه وهی تاقیتان بکاته وه، ﴿أَخْفِيهَا لِيُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعَى﴾^۱ واته: بۆ نه وهی پاداشت بدریته وه هه موو که سیک به گویره ی نه و کرده وهی که ده یکات. وه ده فهرموویت: ﴿لِيُجْزَى الَّذِينَ أَسْتَوْا بِمَا عَمِلُوا وَيُجْزَى الَّذِينَ أَحْسَنُوا بِالْحُسْنَى﴾^۲ واته: تا سزای نه وانه بدات که خراپه یان کردوه به پیی کرده وه کانیاں وه پاداشتی نه وانه بداته وه که چاکه یان کردوه به چاکه تر (له وهی که کردوویانه). وه ده فهرموویت: ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ واته: به لگه یه کی پوون و ئاشکرایه له سه ر ته نهایی خوداو که هه ر خودا وه دیهینه رو کاربه ده ست و خودایه. غه یری نه و که س هیچی به ده ست نیه.

فه رماندان به بانگه وازو قورئان خویندن و نویژکردن

پاشان خوای گه وره فه رمان ده دات به پیغه مبه رو (ﷺ) موسلمانان که قورئان بخویندن و خه لکی بانگ بکه ن بۆ سه ر ئایینی خوداو فه رموویه تی: ﴿أَتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ ۚ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ ۗ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ﴾ بیگومان نویژکردن دوو کاریگه ری هه یه، یه که م: وازهینه نه له کاری ئاشیرین و ناره واه، واته: به رده واه بوون له سه ر نویژه کان و ده کات له مروژ که واز له کاری خراپ و ئاشیرین بینیت. دووه م: یادی خودایه، که له هه موو شتیک مه زنترو چاکتره، ئیمامی نه حمه د پیوایه تی کردوه له نه بو هوره یره وه ده لی: پیاوێک هات بۆ لای پیغه مبه ر (ﷺ) گوئی: فلانه که س شه ونویژ ده کات به یانیش هه لسا دزی ده کات، پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمووی: (بیگومان نه و شه ونویژه به و زوانه وازی پی ده هیئنی له وهی که تو ده یلئی).^۳ واته: وازی پی ده هیئنی له دزی کردن. هه روه ها نویژکردن بریتیه له یادی خواو پارانه وه لیی به دلکی پاکو به ندایه تی بۆی، بۆیه خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ﴾ واته: یادی خوا مه زنتره له وهی یه که م ﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ﴾ واته: ئاگاداری هه موو کردارو گفتاریکتانه، نه بول عالیه (ابو العالیه) له م ئایه ته دا: ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ﴾ ده لی: نه م ئایه ته سی شتی (وه سفی) تیدایه هه ر نویژیک هه ندیک له م شتانه ی تیدا نه بوو به نویژ دانانریت: دلپاکی و ترسان له

^۱ طه (۱۵).^۲ النجم (۳۱).^۳ أحمد (۴۴۷/۲)، فه رمووده یه کی سه حیحه.

خوداو یادی خوا، چونکه دلپاکی (الاخلاص) فرمانی پی دهکات به چاکه کردن و ترسانیش له خودا له کاری خراب و ناشیرین دهیگیرته وه و یادی خوداش، واته: قورئان خویندن: فرمانی پی دهکات به چاکه و له خراب لای دهدات. کوپی عهوفی نه ساری (ابن عون الانصاری) دهلی: کاتیک که تو له نویژ کردندا بووی تو له ناو چاکه دای، نه و نویژه توی به ندکردوه له کاری ناشیرین و نارهوا، نه وهیشی که تو پیوهی خهریکی یادی خودایه و له هه موو شتیک مه زنتره.

﴿وَلَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ وَقُولُوا آمَنَّا بِالَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْنَا

وَأُنْزِلَ إِلَيْكُمْ وَإِلَهُنَا وَإِلَهُكُمْ وَاحِدٌ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿٦٦﴾﴾

وتوویرکردن له گهل نه هلی کتیب

خوای مه زن دهه رموویت: ﴿وَلَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ واته: دهه مه قالی و موجداده له مه کهن له گهل خاوهن کتیبه ئاسمانیه کاندایه جوانترین شیوه نه بیت، واته: هه رکه سیک دهیه ویت نه هلی کتیب به ره و نایین رابکیشت و پریان نیشاندا با زور به نه رم و نیانی و له سه رخو قسه یان له گهل بکات بو نه وهی سه رکه وتوو بیت له کاره که یدا، وه ک خوای مه زن دهه رموویه تی: ﴿أَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ﴾^۱ واته: (خه لکی) بانگ بکه بو پیگی په روه ردگارت به لیزانی و دانایی و ناموزگاری چاک و شیرین. وه دهه رموویه تی به موساو هارون (سه لامی خویان لی بیت) کاتیک که په وانیهی کردن بو لای فیرعه ون: ﴿فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَيْنًا لَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَى﴾^۲ واته: جا قسهی له گهل بکهن به نه رم و نیانی به لکو بیر بکاته وه یان بترسیت (له سزای خوا). بویه دهه رموویه تی: ﴿إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ﴾ واته: بیجکه له وانیه یان که سته میان کرد، واته: نه وانیه نه بیت که دزایه تی هه ق ده کهن و کویرن له ئاستی پی راست و فیز ده کهن و لاسارن نه و کاته وتوویر دهه کوپیت بو هه په شه و شه پریان له گهل ده کریت بو نه وهی واز بینن و بترسن و کول بدهن، خوای که وره دهه رموویت: ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ﴾^۳ واته: سویند به خوا به راستی ئیمه پیغه مبه رانی خومانمان ناریدوه به به لکه و موعیزه ی پوونه وه وه کتیبی (ئاسمانی) و

^۱ النحل (۱۲۵).

^۲ طه (۴۴).

^۳ الحديد (۲۵).

ته رازوی دامن له گه لدا ناردن بۆ ئه وهی خه لکی به دادگه ری په فتار بکه ن (له ناو خویاندا) وه ئاسنمان دروست کرد که ئه وهی هیزی به تینی جهنگی هیه تییدایه و سودیکی زوری هیه بۆ خه لکی وه تا خوا ده ری ده خات چ که سیك یارمه تی (ثایینی) خواو پیغه مبه رانی ده دات که په نهانیسه بیگومان خوا به هیزو ده سه لات. جابیر ده لیت: فه رمانمان پیکراوه هه ر که سیك درایه تی کتیبی خودا بکات به شمشیر لی بدین، وه ده ف ره مویت: ﴿وَقُولُوا آمَنَّا بِالَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَأُنْزِلَ إِلَيْكُمْ﴾ واته: وه بلین باوه رمان هیئا به وهی نیردراوه ته خواره وه بۆ ئیمه و نیردراوه ته خواره وه بۆ ئیوه. واته: کاتیک قسه یه کیان گپراه وه نه مانده زانی پاسته یان درویه، به درویان ناخهینه وه چونکه له وانه یه پاست بیت، پرواشیان پی ناکهین، نه کا پاست نه بیت، به لام پرومان هیه به وهی که پیغه مبه ره کیان بۆی هیئان به مه رجیک که ده ستکاری نه کرابیت و نه گوپردرابت، ﴿وَاللَّهُمَّ وَحْدٌ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ واته: وه خوی ئیمه و خوی ئیوه یه کیکه وه ئیمه بۆ (نه و خوا) گه ردنکه چین. بوخاری (په حمه تی خوی لی بیت) پیوایه تی کردوه له نه بو هوره یروه (په زای خوی لی بیت) ده لیت: نه هلی کتیب خویانیان به زمانی عیبری ده خوینده وه به عه ره بی مانایان ده کرد بۆ موسلمانان پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فه رموی: (پروا مه که ن به نه هلی کتیب و به درویشیان مه خه نه وه به لکو بلین پرومان هیه به خواو به وهی بۆمان په وانه کراوه به وهیشی بۆ ئیوه په وانه کراوه خوی ئیمه و ئیوه یه ک خودایه و ئیمه گه ردنکه چین بۆی)، نه م فه رموده یه ته نها بوخاری پیوایه تی کردوه^۱. هه روه ها بوخاری پیوایه تی کردوه له ئیبنو عه باسه وه ده لیت: چون شتیک له نه هلی کتیب ده پرسن که نه و کتیبی بۆ ئیوه په وانه کراوه بۆ پیغه مبه ری خودا (ﷺ) تازه تره، ده یخوینیته وه به چاکی و هیچی تیکه لاو نه بووه، وه بۆتان باسکراوه که نه هلی کتیب ده ستکاری کتیبی خودایان کردوه و گوپیویانه و به ده ستی خویان نه و کتیبی یان نووسیوه و وتویانه: نه وه له لایه ن خودا وه هاتوه، بۆ نه وهی ده ستها تیکی که می بۆ خویان تیا وه ده ست بینن، ناخۆ نه و زانیاریه ی که بۆتان هاتوه داواتان لی ناکات که واز بینن له پرسیارکردن لییان؟ به خودا هه رگیز پیاو ییکمان نه دی له وان که پرسیار بکات له ئیوه له باره ی نه وهی که بۆ ئیوه هاتوه ته خواره وه^۲. بوخاری پیوایه تی کردوه له حومهیدی کوپی عه بدوپره حمانه وه که بیستویه تی له موعاویه که قسه ی بۆ کۆمه لیک له قورهیشیه کان ده کرد له شاری مه دینه و باسی که عی نه حباری کرد وتی: هه رچه نده نه مه پاستگوترین که سه له و که سانه ی که قسه ده گپنه وه و له

^۱ فتح الباری (۲۰/۸).^۲ البخاری (۷۶۷۲).

بارہی نہ ملی کتیبہ وہ لہ گہل نہ وہ شدا ہر نیمہ قسہی نادرستی لی دہ بینین، منیش دہ لیم: واتہ دروی لی دہ رنہ کہ ویت بہ لام نہ و بہ نہ نقہ ست دروناکات، چونکہ نہ و کہ باسی شتی بکات لہ پوی نووسراویکہ وہ باسیدہ کات و گومانی باش بہ و نو سراوہ لہ کاتیکدا شتی ہلہ ستراوو دروی تیدایہ، لہ بہر نہ وہی لہ ناو نہ و گہ لانہی نہ واندا کہ سانیک نہ بوون بہ وردی نہ و دہ قانہ لہ بہریکہن و ہک نہ م نوممتہ مہ زنہ. لہ گہل نہ وہیشدا کہ چہ رخہ کہش لہ چہ رخی پیغہ مہرہ وہ (ﷺ) نزیک بووہ کہ چی مہ گہر خوای خوی بزانی چہ ندہ فہرموودہ ہلہ ستراوہ لہ ناو نہ م نوممتہ دا بہ دہ م پیغہ مہرہ وہ (ﷺ)، یہ کیکیش لہ بہ خششہ کانی خوا نہ وہیہ خہ لکانی زوری فیری زانست کردوہ ہر کہسہ و بہ نہ اندازہی خوی، سو پاس و ستایش بۆ خوای مہ زن.

﴿وَكَذَلِكَ أُنزِلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ فَالَّذِينَ ءَاتَيْنَهُمُ الْكِتَابَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمِنْ هَؤُلَاءِ مَنْ يُؤْمِنُ بِهِ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الْكَافِرُونَ﴾ (۴۷) وَمَا كُنْتَ تَسْلُوا مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِكَ إِذَا لَأَرْتَابَ الْمُبْطِلُونَ ﴿۴۸﴾ بَلْ هُوَ آيَاتٌ يَبْنَتُ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا

الظَّالِمُونَ ﴿۴۹﴾

قورئان لہ لایہن خواوہ ہاتووہ تہ خواروہ بہ لگہش لہ سہر نہ مہ

نیبنو جہریر دہ لیت: خوای مہ زن دہ فہرموویت: ﴿وَكَذَلِكَ أُنزِلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ﴾ نہی موحمہد و ہک چون کتیبمان ناردہ خواروہ بۆ پیغہ مہرہ کانی پیش تو، ہر بہ ہمان شیوہ نہ م کتیبہ شمان بۆ تو ناردہ خواروہ. ۲ نہ مہی کہ وتوویہ تی زور باشہ و بۆگونجاوی و پہیوہ نییدی بوونی بہ نایہ تہ کہ وہ زورہ چاکہ، ﴿فَالَّذِينَ ءَاتَيْنَهُمُ الْكِتَابَ يُؤْمِنُونَ بِهِ﴾ واتہ: جا نہ و کہ سانہی کہ کتیبمان پیداون (مہندیکیان) باوہر بہ و (قورئانہ) دینن. واتہ: نہ وانہی کہ نیمہ کتیبمان بۆ ناردون و ہریانگرتووہ و برپایان پی کردووہ و زانا ہوشمہ ندہ کانیان و ہک عہ بدوللای کوپی سہ لام و سہ لمانی فارسی و ہاوویتنہ یان بہ چاکی خویندوو یانہ تہ وہ و دہ فہرموویت: ﴿وَمِنْ هَؤُلَاءِ مَنْ يُؤْمِنُ بِهِ﴾ واتہ: لہ مانہش کہ سانیک برپای پی دینیت. واتہ: لہ عہرہ بہ کانی قورہیش یان غہیری قورہیشی، ﴿يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الْكَافِرُونَ﴾ واتہ: تہ نہا بیباوہ ران داننانین بہ نایہ تہ کانی نیمہ دا. یانی: ہیچ کہسیک حاشای لی ناکات و بیباوہر نیہ پی مہ گین یہ کیک کہ راستی بہ پرپوچ داپوشیت و بہ خہ یال بہری

^۱ فتح الباری (۳۴۵/۱۳).

^۲ الطبری (۵۰/۲۰).

تیشکی خور بگریت و مه یهو نه وه شی بۆ بجیته سهر پاشان خوای مه زن ده فره مویت: ﴿وَمَا كُنْتَ
تَتْلُو مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِكَ﴾ واته: وه تۆ پیش ئه م قورتانه هیچ کتیبیکت
نه خویندوه ته وه به ده ست نه تنوسیوه. واته: تۆ ئه ی موحه ممد (ﷺ) ماوه یه کی زۆر له ناو
هۆزه که تدا ژیايت، نه ته زانی کتیب بخوینیته وه و شاره زای نویسنیش نه بووی به لکو هه موو که سیك له
هۆزه که ت و غیری هۆزه که ت ده زانی که تۆ پیاویکی نه خوینده وار بووی، نه ده زانی بخوینیته وه و نه
ده زانی بنوسی، وه له کتیبه پیشووه کانداهه به و شیوه یه وه سف کراوه وه ک خوای مه زن
فره مویت: ﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْنُوبًا عِنْدَهُمْ فِي الْتَوْرَةِ
وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ﴾ واته: ئه وانه ی که شوین پیغه مبه رو (ﷺ)
نیردراوی نه خوینده وار ده که ون (که له لایه ن په روه زدگاره وه هاتوه) ئه و که سه ی که (نامه داره کان)
ده یبین به نو سراوی لایانه له ته ورات و ئینجیلدا که فرمانیان پیده کات به چاکه و پرگریان لی ده کات
له خراپه. هه به و شیوه یه پیغه مبه رو (ﷺ) به رده وام هه تا پۆزی قیامت توانای نویسنی نه بووه و
ته نها دیریک یان پیتیکی به ده ستی نه نویسیوه، به لکو نویسه ری هه بووه له خزمه تیدا
نیگایان (الوحی) نویسیوه ته وه نامه کانیشیان نویسیوه بۆ هه ریمه کان، وه ده فره مویت: ﴿إِذَا لَأَزْتَابَ
الْمُبْطِلُونَ﴾ واته: (ئه که ر وانه بوايه) ئه و کاته ناراسته کان ده که وتنه گومانه وه. واته: خو ئه که ر
وابوایه هه ندی نه فام و دل پیس گومانی وایان ده برد. وه ئه لێن: ئه مه له کتیبه کانی پیشه وه فیربه وه
که له پیغه مبه ره کانی تره وه بۆی ماوه ته وه، که خویان چاک ده زانن نه خوینده وار بووه و نازانی
بنوسی که چی ئه و قسه یه ش ده که ن، ﴿وَقَالُوا أَسْطِيرُ الْأَوَّلِينَ أَكُتِبَ فِيهَا فَهِيَ تُمْلَى عَلَيْهِ
بُكْرَةً وَأَصِيلًا﴾ واته: وه (بیباوه پان) ده یانوت (ئه م قورتانه) به سه رهات و داستانی
پیشووه کانه (موحه ممد (ﷺ)) داوای کردوه بۆ بنوسن ئینجا ده خوینیته وه به سه ریدا به
به یانیان و ئیواراندا. وه فره مویت: ﴿قُلْ أَنْزَلَهُ الَّذِي يَعْلَمُ السِّرَّ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ
غَفُورًا رَحِيمًا﴾ واته: (ئه ی موحه ممد (ﷺ)) بلی زاتیك ناردوویه تیه خواره وه که هه موو نه یی
ئاسمانه کان و زه وی ده زانی به راستی ئه و (خوا) لیبرده ی میهره بانه. لیبرده ده فره مویت: ﴿بَلْ هُوَ

۱ الاعراف (۱۵۷).

۲ الفرقان (۵).

۳ الفرقان (۶).

ءَايَتٌ يِّنَتْ فِي صُدُورِ الَّذِيكُ أُوتُوا الْعِلْمَ ﴿۱﴾ واته: به لكو قورئان نيشانه كانى ئاشكران له دل و دهروونى كه سانيكدا كه زانستيان پيدراوه. واته: ئەم قورئانه نيشانه كانى زور ئاشكرايه و به لگه يه له سه ر پاستى هاتنى له باسكردنى پووداوه كانى پيش خوى و فرماندان به چاكه و به رگريگردن له خراپه، زانايان ده پياريزن خواى گه و ره خوئندنه وه و له به ر كردن و پافه كردن و ته فسيره كه ي بۆ ئاسان كردون وهك ده فه رموئيت: ﴿وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْءَانَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ﴾^۱ واته: به دلنيايييه وه ئيمه قورئانمان ئاسان كردوه بۆ ئاموزگارى لى و هرگرتن جا ئايا په ندوه رگرتنيك هه يه؟ پيغه مبه رى خودا (ﷺ) نه فه رموى: (هيج پيغه مبه ريك نيه نه وه ندو موعجيزه ي پينه دراييت كه به نه ندازه ي نه وه خه لكى بپواى پى به يئن، به لام نه وه ي من پيم دراوه نيگايه خودا بۆى ناردووم داوام وايه كه من شوئيكه وتووه كام له وان زياتر بيئت).^۲ وه له فه رمووده كه ي عه يازى كوپى حيماردا له سه حيحى موسليما هاتوه خواى مه زن ده فه رموئيت: (من تو تاقيده كه مه وه و خه لكيش به تو تاقيده كه مه وه، كتيبىكم بۆ تو ناردوه كه ئاو نايشورئيه وه و به خه وتوويى و بيدرايش ده يخوئيتيه وه).^۳ يانى: نه گه ر نه وشوئيه ي كه تيايدا نووسراوه ئاو شوردي ناگاته نه وشوئيه، چونكه له فه رمووده يه كي تر دا هاتوه ده فه رموئيت: (نه گه ر قورئان له ناو چه رميشدا بووييت ئاگره كه نايسووتئيت).^۴ چونكه له سنگه كاندا پاريزراوه و له سه ر زمانه كان ئاسان كراوه، دله كانى داگيركردوه و له پوى ماناي و ده رپرينيشه وه هه ر موعجيزه يه له به ر نه مه يه له كتيب به پيشووه كاندا له وه سفى ئەم ئومه ته دا هاتوه كه نه لى: (ئينجيله كانيان له ناو سنگو دلياندايه)، خواى مه زن ده فه رموئيت: ﴿وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الظَّالِمُونَ﴾ واته: ته نها سته مكاران داننائين به نيشانه كانى ئيمه دا. واته: جگه له نامه قيكاران نه وانه ي بپواى پى ناكه ن و به كه م سه يري ده كه ن و دژى ده وه ستن هيج كه س نيه بپواى به نيشانه كانى ئيمه نه بيئت، يانى: نه وانه نه بيئت كه فيزيان زله و سته مكارن، ده زانن هه قه و خويانى لى ده بوئرن. وهك خواى مه زن فه رموويه تى: ﴿إِنَّ

^۱ القمر (۱۷).^۲ فتح الباري (۶۱۹/۸).^۳ مسلم (۲۱۹۷/۴).

^۴ أحمد (۱۵۵/۴)، فه رمووده يه كي هه سه نه يان له هه سه ن ده چيئت. ماناكه ي - خوا زاناره - وَك (ابن أثير) له (النهاية في غريب الحديث) دا نه فه رموى نه وه يه: (قورئان تيكه ل به خوئ و گزشتى هه ر كه سيك بيئت نه وه اه قيامه تدا ئاگر نايسووتئيت)، هه نديكيش نه لئين: نه وه پوداويك بووه وهك موعجيزه له سه رده مى پيغه مبه ردا پوويداوه و خه لكى بينويانه. (وه رگير)

الَّذِينَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ كَلِمَتُ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٩٦﴾ وَلَوْ جَاءَتْهُمْ كُلُّ آيَةٍ حَتَّى يَرَوْا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ ۚ

واته: به پاستی نه وانه ی برپاری په روه ردگارت دهرچووه بویان برپوا ناهینن، (برپوا ناهینن) هرچه ند بویان بیت همو به لگه و نیشانه یه ک هتا (به چاوی خوین) سزای سهختی نازاردهر ده بینن.

﴿وَقَالُوا لَوْلَا أُنزِلَ عَلَيْهِ آيَاتٌ مِّن رَّبِّهِ قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِنْدَ اللَّهِ وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٥٠﴾ أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُ فِي ذَلِكَ لَرَحْمَةٌ وَذِكْرَىٰ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾ قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ شَهِيدًا يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِالْبَاطِلِ وَكَفَرُوا بِاللَّهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٥٢﴾﴾

موشريکه کان داوای چهند نیشانه یه ک ده کهن و وه لامدانه وه یان

خوای مه زن باسی لاساری و داوای نابه جی موشريکه کان ده کات که ده یانه ویت وه ک چو پيغه مبه ر سالح (سه لامي خوای لی بیت) و شتریکي به نیشانه بو گه له که ی هیئا پیغه مبه ری خودایش موحه مبه د (ﷺ) نیشانه یه کی وایان بو بیت، خودایش ده فهرموویت: ﴿وَقَالُوا لَوْلَا أُنزِلَ عَلَيْهِ آيَاتٌ مِّن رَّبِّهِ قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِنْدَ اللَّهِ﴾ واته: وه وتیان نه وه بو چهند موعجیزه و به لگه یه ک دانابه زینریت بو سه ری له لایه ن په روه ردگاریه وه، بلی: موعجیزه کان ته نها له لایه ن خواوه یه، واته: نه وان نه لاین بوچی له لایه ن په روه ردگاریه وه چهند نیشانه یه کی تاییه تی بو نایه ته خوار؟ خوای مه زنیس ده فهرموویت به پیغه مبه ر (ﷺ) پییان بلی: نه و برپاره به دهستی خوایه چونکه خوی ناگاداره نه گهر نیوه پیی راستان بگرتایه هرچیتان داوا بگردایه بوی جیبه جی ده کردن، نه ویش زور سوک و ناسانه له لای خودا، به لام نه و ده زانیت که نیوه مه به ستان هر لاساری و تاقیکردنه وه یه بویه داواکانتان وهرناگریت، وه ک له نایه تیکی ترده فهرموویه تی: ﴿وَمَا مَنَعَنَا أَنْ نُرْسِلَ بِالْآيَاتِ إِلَّا أَنْ كَذَّبَ بِهَا الْأَوَّلُونَ وَآلَيْنَا ثَمُودَ النَّاقَةَ مُبْصِرَةً فَظَلَمُوا بِهَا﴾^۱ واته: وه هیچ شتی که به رگری نیمه ی نه کردوه که نه و موعجیزانه بنیرین جگه له وه ی که پیشینه کان به درویان ده زانی و به خشیمان به (هوزی) سه مود نه و حوشتره ی که (موعجیزه یه کی) ناشکرا بو که چی (باوه رپان نه هیئاو) سته میان لی کرد. وه ده فهرموویت: ﴿وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ﴾ واته: به پاستی من ته نها ترسینه ریکی ناشکرام. واته: ته نها من په وانه کراوم که نیوه ناگادار بکه مه وه بتانترسیتم، نه وه ی له سر من بی گه یاندنی په یامی خودایه به نیوه و هیچی

^۱ یونس (۹۶-۹۷).

^۲ الاسراء (۵۹).

تر ﴿مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضِلِّ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ وَلِيًّا مُرْشِدًا﴾^۱ واته: هر که سیک خودا
 پینمونی بکات تهنه و که سه پینمونی کراوه و هر که سیش گومرا بکات نه وه هیچ پشتیوان و
 پینیشاندهریکت دهست ناکه ویت بوی. وه فرمویه تی: ﴿لَيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي
 مَنْ يَشَاءُ﴾^۲ واته: له سر تو نیه (ئی موحه ممد ﷺ) پینمونی و موسلمانکردنی خه لکی به لکو
 خوا هر که سیک بویت هیدایه تی ده دات. پاشان خوی گوره پوونی ده کاته وه که چنده نه زان و
 بیتاوه زن که داوی نیشانه ی لی ده کن، پیمان بسه لمینیت نه و په یامه ی بوی هیناون راسته، که
 گوره ترین نیشانه نه و قورئانه یه که بوی هیناون که لاری و پرپوچی تیکه لاو نابیت نه له و کاته داو نه
 له وه به دواش، که ورتین موعیزه یه، په وانبیژان هه موو بی ده سه لات و ده سه وسان وه ستاون به رامبه ری
 ناتوانن (ده) سوره ت وه ک قورئان بینن یان تهنه یه ک سوره تیش وه ک قورئان بینن، پاشان خوی
 مه زن فرمویه تی: ﴿أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّا أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ﴾ واته: ئاخو نه وه یان
 به س نیه که نه م کتیبه مه زنه مان بو تو ناردووه ته خواره وه ده خوینریته وه به سه ریاندا که هه والی
 پیشینه کانیا نی تیدایه و باسی نه و شتانه ی که له مه ودوا پوو ده دات کردووه، فرمانی خودایشه له
 نیوانیاندا، وه توش پیایوکی نه خوینده واری و نازانی بنووسی و بخوینیت وه تیکه لاوی هیچ که س له
 نه هلی کتیبیت نه کردووه، هرچی دهنگو باسی نوسراوه پیشووه کان هه یه بو ت هیناون و باسی راستی و
 دروستی نه و شتانه ی که تیایدا ناکوک بوون راستیکه ت بو پوون کردوونه ته وه و هیچ گومانیکت تیا
 نه هیشتووه ته وه بویان، وه ک خوی مه زن فرمویه تی: ﴿أَوَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ آيَةٌ أَن يَأْتِيَ الْبُرْجُ بِالنَّارِ﴾^۳
 واته: ئایا نه مه به لگه یه کی پوون نه بوو بویان (بو کافرانی قوره یش) که زانایانی به نی ئیسرائیل خویان
 نه و (دهنگو باسی قورئان) ده زانن. وه فرمویه تی: ﴿وَقَالُوا لَوْلَا يَأْتِينَا بِآيَةٍ مِّن رَّبِّهِ ۖ أَوَلَمْ تَأْتِهِم بَيِّنَةٌ
 مَّا فِي الصُّحُفِ الْأُولَىٰ﴾^۴ واته: (بیتاوه پان) وتیان (نه گه ر راسته پیغه مبه ره) ده ی بو بومان ناهینیت
 به لگه و موعیزه یه ک له لایه ن په روه ردگاریه وه ئایا نه وان به لگه ی ئاشکرایان بو نه هاتووه که له په راوه
 پیشووه کانداهه بوو (وه ک ته ورات و ئینجیل). ئیمامی نه حمده پریوایه تی کردووه له نه بو
 هوره یرووه (په زای خوی لی بیت) ده لیت: پیغه مبه ری خودا ﷺ فرمویه تی: (هیچ پیغه مبه ریک

^۱ الکهف (۱۷).^۲ البقرة (۲۷۲).^۳ الشعراء (۱۹۷).^۴ طه (۱۳۳).

نه بووه پیغه مبه ره کان چهند موعجیزه یه کی پینه درایت که به وهؤیه وه خه لکی برهویان پی هیئایت، به لام نه وهی من پیمدراوه نیگایه که له لایه ن خوداوه بوم ره وانه کراوه، نومید نه که م له پوژی قیامه تدا من شوینکه وتوانم له وان زیاتر بیت).^۱ بوخاری و موسلیمیش هیئاویانه.^۲ بویه خوی مه زن فه رموویه تی: ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَرَحْمَةً وَذِكْرَى لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ واته: له م قورئانه دا به زهیی و دلوفانی خودا هیه بؤ خاوه ن باوه پان که راستی بؤ پوون کردوونه ته وه و پوپوچی لی دورخستوونه ته وه، وه باسی نه و پووداوه سزاو جه زره بانه ش که تووشی نه و خوانه ناس و سته مکارانه بووه ده کات بویان تا په ندو ناموزگاری لی وهرگرن. پاشان خوی مه زن ده فه رموویت: ﴿قُلْ كَفَى بِاللَّهِ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ شَهِيدًا﴾ واته: بلی خوا به سه بؤ شایه تیدان له نیوان من و نیوه دا. واته: خودا چاکتر ده زانیت که نیوه چهند درو تو مه ت هه لبه سن و ناگاداری نه وه شه که من ده لیم نه و ناردوومی خو نه گهر دروم به ده م خواوه بگردایه، توله ی لی ده سه ند، وه ک خوی گهره ده فه رموویت: ﴿وَلَوْ نَقُولَ عَلَيْنَا بَعْضُ الْأَقَابِلِ ۝۱۱ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ۝۱۲ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ ۝۱۳ فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ﴾^۳ واته: نه گهر (موحه معه د) (()) به ده م نیمه وه هندی وته ی هه لبه ستایه، بیگومان نیمه به ده سستی خو مان توله مان لی ده سه ند، له پاشان په گی دلیمان ده پری، وه که س له نیوه نه یده توانی به رگری لی بکات. به لکو من هه رچیم وتووه پیتان له لایه ن خوداوه راستم کردووه، بویه یارمه تی داوم به و موعجیزه پوون و ناشکرانه، ﴿يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ واته: نه وهی له ناسمانه کان و زه ویدایه ده یزانیت. واته: هیچ شتیکی لی ون نایت، ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا بِالْبَاطِلِ وَكَفَرُوا بِاللَّهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ واته: وه که سانیک که باوه پریان هیئاوه به به تال و بیباوه پوون به خوا ته نها نه وانه زهره رمه ندان. یانی: له پوژی قیامه تدا خودا توله یان لی ده سه نیت له سه ر نه و کردارانه ی که کردوویانه له بره وانه کردن به هه ق و شوینکه وتنی پوپوچ، باوه پریان نه ده هیئا به پیغه مبه ره کانی خودا (سه لامی خویان لی بیت) له گهل نیشان دانی نه و هه موو به لگه یه دا له سه ر راستی هاتنیان، که چی برهویان ده کرد به و سته مکارو بتانه به بی نه وهی هیچ به لگه یه کیان به ده سته وه بیت، بیگومان خودا به و زووانه توله یان لی ده سیئیت له سه ر نه و کردارانه یان، به راستی خودا له کارزان و زانایه.

^۱ احمد (۳۲۱/۲)، فه رموده یه کی سه حیجه.

^۲ فتح الباری (۶۱۹/۸)، مسلم (۱۳۴/۱).

^۳ الحاقه (۴۷-۴۴).

﴿وَسْتَغْلِبُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَوْلَا أَجَلٌ مُّسَمًّى لِّجَاءِ هَؤُلَاءِ الْعَذَابُ وَلَيَأْتِيَنَّهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ (۵۳)

يَسْتَغْلِبُونَكَ بِالْعَذَابِ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ﴾ (۵۴) يَوْمَ يَغْشَاهُمْ الْعَذَابُ مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ

أَرْجُلِهِمْ وَيَقُولُ ذُقُوا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ (۵۵)

موشريكه كان داوا دهكهن كه زوو به لايان بو بيت

خوای گه وره باسی نه فامی و تینه گه یشتوویی بته رستان ده کات که چه نده په له یانه به لايان

به سه ریبت و خودا سزایان بدات وهك ده فهرموویت: ﴿وَإِذْ قَالُوا اللَّهُمَّ إِن كَانَتْ هَذِهِ حَقًّا مِّنْ

عِنْدِكَ فَامْطِرْ عَلَيْنَا حِجَابًا مِّنَ السَّمَاءِ أَوْ آتِنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾^۱ واته: (بیربکه ره وه) کاتیک (که

بیباوه په کان) ده یانوت نهی په روه ردگار نه گهر نه م قورنانه راسته و له لایه ن توره هاتوه دهی به رد

به سه رماندا ببارینه له ناسمانه وه یان سزای سه ختی پر نازارمان بو بنیره. وه لیږه شدا ده فهرموویت:

﴿وَسْتَغْلِبُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَوْلَا أَجَلٌ مُّسَمًّى لِّجَاءِ هَؤُلَاءِ الْعَذَابُ﴾ واته: به په له داوای سزات لی دهكهن نه گهر

ماوهی دیاریکراو نه بووایه بیگومان سزا که یان بو ده هات. واته نه گهر خودا بریاری سزای نه وانی دوا

نه خستایه بو پوژی قیامت به لاو نازاری زور زوو بو ده ناردن وهك چوڼ خو یان به په له داوایان ده کرد،

﴿وَلَيَأْتِيَنَّهُمْ بَغْتَةً﴾ واته: له پرېکدا تووشی سزا ده هاتن، ﴿وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ واته: نه وان هر ناگاشیان

له خو نه ده بوو، ﴿يَسْتَغْلِبُونَكَ بِالْعَذَابِ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ﴾ واته: زور په له یانه و داوات لی

دهكهن که به لايان بو بیت که به راستی دوزخ ده وری کافرانی داوه. گومانی تیدا نیه نه و سزایه یان

هر تووش دیت لی دیارباز نابن، پاشان فهرموویه تی: ﴿يَوْمَ يَغْشَاهُمْ الْعَذَابُ مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ

أَرْجُلِهِمْ﴾ واته: له پوژیکدا سزا دایان ده پوشیت له لای سهریانه وه و له ژیر پییانه وه. نه م نایه ته وهك

نه و نایه ته وایه که ده فهرموویت: ﴿لَهُمْ مِنْ جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِنْ فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ﴾^۲ واته: نه وانهی له

دوزخ خدا فهرش و پاخه ریان (له ناگره) وه له لای سهرشیانه وه لیفه و داپوشه ریان (له ناگره). وه له

نایه تیکی تردا ده فهرموویت: ﴿لَهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِّنَ النَّارِ وَمِنْ تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ﴾^۳ واته: بو نه وان هیه له

لای سهریانه وه چند ته به قیك (وهك هه وری په ش) له ناگرو له ژیریشیانه وه چند ته به قیك هیه. وه له

^۱ الانفال (۳۲).

^۲ الاعراف (۴۱).

^۳ الزمر (۱۶).

نایه تیکی تردا خوای گه وره ده فەرموویتی: ﴿لَوْ يَعْلَمُ الَّذِينَ كَفَرُوا حِينَ لَا يَكْفُوتُ عَنْ وُجُوهِهِمُ النَّارَ وَلَا عَنْ ظُهُورِهِمْ﴾^۱ واته: نه گهر نه وانه ی که کافرن بیانزانیایه (چ سزایه کی سهخت له به رده میاندايه) کاتیک ناتوانن دوری بخه نه وه بلیسه ی ناگر له ده م و چاوو پشتیان. نه و ناگره له مه موو لاه دایانده پوشیت، نه مه ش نه و په پی سزادانه له پوی فیزیاییه وه، ﴿وَيَقُولُ ذُقُوا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ واته: وه (خوا) ده فەرموویتی: بچه ژن توله ی نه و کرده وانه ی که له دنیا ده تانکرد. واته: مه ره شه و ترساندن و سوکایه تی پیکردنه پییان، جگه له سزای به دهنی سزای ده روونیش ده چیژن، وه ک نه م نایه ته ی که خوای مه زن ده فەرموویتی: ﴿يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلَى وُجُوهِِهِمْ ذُقُوا مَسَّ سَقَرٍ﴾^{۱۸} انا کل شیء خلقته بقدر^۲ واته: نه و پورده ی که له ناگری دوزخ خدا به سه ر پووخساریان راده کیشرین (پییان ده لین) بچه ژن نازاری دوزخ، بیگومان نیمه مه موو شتیگمان به نه ندازه دروست کردوه. وه ده فەرموویتی: ﴿يَوْمَ يُدْعَوْنَ إِلَىٰ نَارِ جَهَنَّمَ دَعَاً﴾^{۱۳} هَذِهِ النَّارُ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ^{۱۴} افسح^{۱۵} هَذَا اَمْ اَنْتُمْ لَا بُصُرَ لَكُمْ^{۱۵} اصلوها فاصبروا^{۱۵} اَوْ لَا تَصْبِرُوا سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ اِنَّمَا تُجْرُونَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ^۲ واته: پورژیک پالیان پیوه ده نریت به ره و ناگری دوزخ چون پالپیوه نانیک، (پییان ده وتریت) نه مه نه و ناگره یه که نیوه به دروتان ده زانی، نایا نه م ناگره جادوه یان نیوه نابین، بچه ناویه وه نینجا نارام بگرن یان نه یگرن یه کسانه بوتان بیگومان مه ر توله ی نه و کرده وانه ی ده تانکرد لیتان ده سه نریقه وه.

﴿يَعْبَادِيَ الَّذِينَ ءَامَنُوا اِنَّ اَرْضِي وَسِعَةً فَاَتِنِي فَاعْبُدُونِ﴾^{۵۶} كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ اِلَيْنَا تُرْجَعُونَ^{۵۷} وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُبَوِّئَنَّهُمْ مِنَ الْجَنَّةِ غُرَفًا تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نِعَمَ اَجْرُ الْعَمِلِينَ﴾^{۵۸} الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ^{۵۹} وَكَأَيِّنْ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ^{۶۰}

ناماره بو کوچکردن و به لێندان به برژیوی و پاداشتی چاک

نه مه فه رمانی خویه بو به نده خاوه ن باوه په کانی که کوچ بکه ن له و ولاتانه ی که ناتوانن خواجه رستی تیدا بکه ن بو نه و ولاتانه ی که پیکریان لی ناکه ن و ده توانن به ناره زوی خویان دینداری و

^۱ الانبیاء (۳۹).

^۲ القمر (۴۸-۴۹).

^۳ الطور (۱۳-۱۶).

خواپه رستی خویان بکه ن تییدا، بویه فره موویه تی: ﴿يَعْبَادِي الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّ اَرْضِي وَسِعَةٌ فَاَيَّتِي فَاعْبُدُونِ﴾ واته: نهی نهو به ندانه م که باوه پتان هیناوه بیگومان زهوی من پان و فراوانه که واته هر من بپه رستن. بویه کاتیک نهو موسلمانانه ی ته نگیان پی مه لچنراو زوریان پیگه یی له مه ککه دا کوجیان کرد بۆ ولاتی حه به شه مه تا خویان و نایینه که یان بپاریزن، پریان له چاکترین شوین که وت، له ژیرسایه ی نه صحه مه ی نه جاشیدا که پاشای حه به شه بووه (په حمه تی خوی لی بیت) پیشوازی لی کردن و یارمه تی دان و پشتگیری لی کردن و به نازادی خواپه رستی خویان ده کرد له ولاتی حه به شه دا. پاشان دوی نهو پیغه مبه ری خودا (ﷺ) له گه ل نهو هاوه لانه ی که له مه ککه مابوونه وه کوجیان کرد بۆ شاری مه دینه ی پیروز (یثرب). پاشان خوی مه زن فره موویه تی: ﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَاقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ اِلَيْنَا تُرْجَعُونَ﴾ واته: له هر کوئی که بن مهرگ یه خه تان ده گریت، که واته مه میشه له خواپه رستیدا بن گوئی پرایه لی فره مانه کانی خودا بن، هر نهو سود به خشه بۆ نیوه، چونکه مردن هر دیت و پزگار بوون نیه له دهستی، ناکامه که ی هر گه پانه وه یه بۆ لای خودا، هر که سیك گوئی بیستی فره مانه کانی خودا بوو بیت باشتیرین و چاکترین پاداشتی ده داته وه، بویه خوی مه زن فره موویه تی: ﴿وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُبَوِّتَنَّهُمْ مِنَ الْجَنَّةِ غُرَفًا تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ﴾ واته: وه که سانیک که باوه پریان هیناوه و کرده وه چاکه کانیان کردوه سویند به خوا له کوشکه به رزه کانی به هه شتدا نیشته جیان ده که ین که پووباره کان به ژیریدا دین و ده چن. واته دایانده نین له شوینی زور به رزدا له به هه شتدا جوبار به به ریاندا ده پوات هه ریه که و به په نگیک له ناو بادو و شیرو مه نگوین به ناره زوی خویان بۆ هر لایه ک بیانه ویت ده یبه ن و ده یگین، ﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ واته: ده میتنه وه تییدا و هه رگیز لیی ده رناچن، ﴿نَعْمَ اَجْرُ الْعَمِلِیْنَ﴾ واته: نای چهند چاکه پاداشتی چاکه کاران. ﴿الَّذِينَ صَبَرُوا﴾ واته: نه وانه ی دانیان به خویاندا گرت. واته نه وانه ی خوراکر بوون له سه ر نایینه که یان له بهر په زامه ندی خوا کوجیان کردو خویان نه دا به ده ست دوزمنه وه و خزم و که سو کاریان به جیهیشت له بهر خاتری خواو به ته مای پاداشتی نهو بوون له پۆزی قیامه ت. نیبنو نه بی حاتم پیوایه تی کردوه له نه بو مه عاویه ی نه شعهریه وه که نه بو مالیکی نه شعهری بۆی باس کردوه که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) بۆی گپراوه ته وه که له ناو به هه شتدا ژورگه لیک هیه له ده ره وه ی ناوه وه ی ده بینریت وه له ناوه وه ی ده ره وه ی ده بینریت، خوی مه زن ناماده ی کردوه بۆ نهو که سانه ی خواردنیان به خشیووه و قسه جوان بوو،

نويژو پۆژوگريون و شه و هه لساون بۆ عيبادت كردن كاتيک كه خه لکی له خه و دابوون^۱. ﴿وَعَلَى رَبِّهِمْ
يَتَوَكَّلُونَ﴾ واته: ته نها پشتيان به په روه ردگاريان نه به ستن. له هه موو كاتيکی ژيانيدا خويان به خوا
ده سپيښن بۆ كاری دونيا و دينيان، پاشان خواي مه زن ناگاداريان ده كاته وه كه بژيوي په يوه ندى نيه به
شوينيکه وه و پارچه زه ويه كه وه، به لكو خودا بژيوي هه موو خه لکی داوه و ديارى كردوه بۆيان له
هه موو كاتيکداو له هه ر شوينيک بن، به لكو بژيوي كوچه ريان كاتيک كوچيان كرد فراوانترو چاكترو بوو،
پاش ماوه يه ك بوونه سه روکی ولاتان له زۆر شويين و ناوچه دا. بۆيه خواي مه زن فه رموييه تى:
﴿وَكَأَيِّنْ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا﴾ واته: نه و گيانه وه رانه زۆرن كه ناتوانن پۆزى بۆ خويان هه لگرن و
پاشه كه وتى بكن هه تا پۆزى تر سوودى لى وه رگرن، ﴿اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ﴾ واته: خواي كه وه ره
زۆريان بۆ دابين ده كات و پۆزى ده نيږيت به پي پيويست بۆ هه موو دروستكراوه كانى له بچووكترين
زينده وه ره وه له سه ر زه ميندا هه تا بالنده له ئاسمانداو ماسى له ده ريادا هيچى بى به ش ناكات. خواي
كه وه ره فه رموييه تى: ﴿وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا كُلٌّ فِي
كِتَابٍ مُبِينٍ﴾^۲ واته: هيچ گيانه وه ريک نيه له زه ويده مه گه ر له سه ر خوايه پنزو پۆزیه كه ي و (خوا)
ده زانيت شويينى مانه وه ي و شويينى لى ده رچوونى هه مووى نووسراوه له كتيبي پوونكه ره وه (لوح
المحفوظ) دايه. وه ده فه رموييت: ﴿وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ واته: وه هه ر نه وه بي سه ري زانا. واته نه و
خودايه بي سه ري قسه ي به نده كانيه تى و ناگادارى هه ل سو كه وتيانه.

﴿وَلَيْنِ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ﴾^(۶۱) اللَّهُ يَبْسُطُ
الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ^(۶۲) وَلَيْنِ سَأَلْتَهُمْ مَنْ نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً
فَأَخْيَا بِهِ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ﴾^(۶۳)

به لگه ي يه كه خوا په رستى

خواي مه زن ده فه رموييت: ﴿وَلَيْنِ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ
اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ﴾ واته: سويند به خوا نه گه ر پرسيار له و بي باوه رانه بكه يت كى ئاسمانه كان و زه وي
دروست كردوه و پايه يناوه؟ بيگومان ده ليين خوا، ده ي كه واته چۆن له په رستنى لادراون. واته خواي

^۱ الطبراني (۳/۳۰۱)، فه رموده يه كى باشه (جيد).

^۲ هود (۶).

مه زن ده فەرموویت که هیچ پەرستراویک نیه تەنها ئەو نەبێت، چونکە ئەو موشریکانە ی که لە گەڵ خوادا
شتی تر دە پەرستن، دانی پێدا دەنێن که خودا خۆی ئاسمانەکان و زەمین و خۆرو مانگی دروست کردووە و
خۆرو مانگیشی پامکردووە، هەر ئەویش پۆزیدەر و دەبێتەری بەندەکانیەتی ماوەی ژیا نیشتی لە دنیا دا
بۆ دیاری کردوون هەر کەسە و بە شیوەیە ک، یەکیک دەوڵە مەند و یەکیک هەزار و خۆی باش دەزانیت هەر
کەسێک چی بۆ دەشیت و چاکە بۆی. وە دە فەرموویت: ﴿اللّٰهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ

إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١﴾ واته: خوا پۆزی فراوان دهکات بو هر کهس له بندهکانی که بیهویتی یان که می دهکات. واته خودا مهیلی خویتی ده زانیت کی شایه نی دهوله مهنديه و کیش شایه نی هه ژاریه، فهرموویه تی که هر خوی وه دیهینه ری هه موو شتیکه و خوشی کاروباریان به پیره ده بات، که واته بوچی که سی تری له گهل ده په رستن؟ وه بوچی پشت به غیری نه و ده به رستن؟ چون هر خوی وه دیهینه ره، دهی با له په رستنیشدا هر نه و په رستن. ﴿وَلَمَّا سَأَلْتَهُمْ مَنْ نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ مِنَ بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ﴾ واته: وه نه گه پرسایاریان لی بکهیت کی له ئاسمانه وه باران ده بارینیت نه جا به و بارانه زهوی مردوی زیندوو کرده وه بیگومان ده لئین خوا (نه ی موحه ممه د (ﷺ)) بلی هه موو سوپاس هر بو خواجه به لام زۆربه یان ژیریان به کار ناهیتن. زۆرجار خوی مه زن ته نهایی خوی ده سه لمینیت له په رستندا به وهی که دان ده ریت به ته نیاییدا له وه دیهیناندا چونکه بته رستان و موشریکه کان دان ده نین به وهدا که خودا وه دیهینه ری هه موو شتیکه وه که له پارانه ویاندا ده لئین: (لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ، إِلَّا شَرِيكًا هُوَ لَكَ، تَمْلِكُهُ وَمَا مَلَك).

﴿وَمَا هَذِهِ الْحَيَوةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِیَ الْحَيَوانُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٦٤﴾ فَإِذَا

رَكِبُوا فِي الْفُلِكِ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ ﴿٦٥﴾ لِيَكْفُرُوا بِمَا

۞ اَتَيْنَهُمْ وَلِتَسْمَعُوا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾

خوای مه زن دهفه رموئیت: ﴿وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهُوٌّ وَلَعِبٌ﴾ واته: وه ژيانی ئەم دنيايه ته‌ن‌ها
 رابوار دنيکی بئ هوده و ياری مندا لانه. خوای مه زن باسی بيئرخى و كه‌م ئەرزى دنيا ده‌كات كه
 ده‌پوات و كوئايى دئت، هه‌رچى تيايه‌تى گالت‌ه و كه‌په‌و ناميئيت، ﴿وَرَبُّ الدَّارِ الْآخِرَةِ لَهَا الْحَيَّوانُ﴾
 واته: ژيانى به‌خته‌وه‌رى و پاسته‌قينه له‌و دونيايه كه به‌رده‌وامه‌و هه‌رگيز كوئايى نايه‌ت و تاهه‌تايه هه‌ر
 ده‌ميئيت و له‌ناو ناچيئت، ده‌فه رموئيت: ﴿لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ واته: ئەگه‌ر بزانن و گرنكى بده‌ن
 به‌وه‌ى كه هه‌ر ده‌ميئيت به‌سه‌ر ئەوه‌دا له‌ناو ده‌چيئت، پاشان خوای كه‌وره باسى موشريكه‌كان ده‌كات

کاتيک که تووشي ناره حه تيه ک دين و هيچ په نايه کيان نامينيت زور به دلپاکي له خودا ده پارينه وه ته نها
 هر نه و ده په رستن و هاوه لي بؤ دانانين، خوزگه هه موو کاتيک هر و ابوونايه، وه ده فهرموويت: ﴿فَإِذَا
 رَكَبُوا فِي الْفُلِكِ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾ واته: نه نجا کاتيک نه و بيباوه پانه سواري که شتي ده بن
 ته نها هاوار له خوا ده کهن به دلسوزي و گهر دنکه چييه وه. نه م نايه ته وه ک نه و نايه ته وايه که
 ده فهرموويت: ﴿وَإِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَنْ تَدْعُونَ إِلَّا إِلَٰهَ فَلَمَّا نَجَّيْكُمْ إِلَى الْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ﴾ واته: وه
 کاتيک له ده ريادا تووشي به لاو زيان بين هه موو نه و (په رستراوانه) ي هاواريان لي ده کهن ون ده بن
 بيچگه له خوا که چي کاتيک که (خوا) پزگارتان ده کات و ده گنه وشکاني پوو وهرده گيپن. وه لي ره دا
 فهرموويه تي: ﴿فَلَمَّا نَجَّيْهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ﴾ واته: که چي کاتيک خوا پزگاريان ده کات و
 ده گنه وشکاني کتوپر نه وان هاوبه ش بؤ خوا داده نين. خوي گهره ده فهرموويت: ﴿لِيَكْفُرُوا بِمَا
 ءَاتَيْنَهُمْ وَلِيَتَمَنَّوْا﴾ واته: با دان نه نين به وه ي نيمه پيمان دان و با به هره و له زهت بيهن له زيان. نه و
 (لام) ه له لاي زورينه ي زاناياني زماي عهره بي و زاناياني ته فسيرو عيلمى نوسول پيى نه لين لامى
 عاقيبه ت چونکه خوانه ناسان مه به ستيان نه وه نيه، گومانيشي تي دا نيه به لاي نه وانه وه نه وشته هر
 وايه به لام له لاي خوداو به پيى بريارو فهرمانى خودا شته که وا ده رده چيت، بويه نه ولامه نه بي لامى
 ته عليل بيت وه ک له پيشه وه نه وه مان پوون کردووه ته وه له و نايه ته دا که ده فهرموويت: ﴿لِيَكُونَ
 لَهُمْ عَذَابٌ وَحَرْنَا﴾ واته: بؤ نه وه ي بييت به دوزمن و هو ي خه فته بؤيان. وه پاشان ده فهرموويت:
 ﴿فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾ واته: جا له مه ولا ده زانن (نه نجامي نه و کرده وه خراپانه يان چي ده بيت).

﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا آمِنًا وَيُخَاطَبُ النَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ اللَّهِ يَكْفُرُونَ﴾ (٦٧)

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُ ۗ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ (٦٨)

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا ۚ وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ (٦٩)

عيبه رت وهرگرتن و داننان به وه دا که مه که که کراوه به شويينيکي هيمن

خوي مه زن ده فهرموويت: ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا آمِنًا وَيُخَاطَبُ النَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ﴾ واته: نايه
 نه يان زانيووه و سه ره نجيان نه داوه که نيمه مه که که مان کردووه ته جيگايه کي پزگيراوي بي ترسو و بيم له

^۱ الاسراء (٦٧).

^۲ القصص (٨).

كاتىكدا له ده وروبهرى نه وان خه لك ده فرېنرېت. خواى گه وره منه ت ده كات به سهر قوره يشيه كاندا كه له مه ككه دا نىشته جىي كردون و كردوويه تى به شوينى مه موو خه لكى چ دانىشتوو بىت يان كوچه رى، مهر كه سيك چوه ناوى پاريزداوه، ﴿وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا﴾^۱ واته: وه مهر كه س چووبىته نه و شوينه بى ترس بووه (له زيان و نازاردان). به لام عه ره به كانى تر به ده وريدا يه كتر تالان ده كه ن و ده كوژن وهك خواى گه وره فه رموويه تى: ﴿لَا يَلْفِ قُرَيْشٍ﴾^۱ ﴿لَهُمْ رَحَلَةُ الشَّتَاءِ وَالصَّيْفِ﴾^۲ ﴿فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ﴾^۳ ﴿الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ﴾^۴ واته: (له شكرى نه بره مه ي له ناو برد) له بهر هوكري قوره يش، هوكريان به هاتوچوى زستان و هاوينا نه وه (تا لىيان تىك نه چىت)، ده با خاوه نى نه و خانه (كه عبه) يه بپه رستن، نه و زاته ي كه له برسيتيدا (پزگارى كردن) خوارده مه نى بو ناردن و له ترس و بيم (پاراستنى) و دنيايى كردن. وه ده فه رموويت: ﴿أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ اللَّهِ يَكْفُرُونَ﴾^۵ واته: ده ي نايا باوه ر به به تال دين و دان نانين به به هره و چا كه كانى خودا. واته شوكرانه بزيه كه يان له سهر نه و به هره مه زنه نه وه يه كه هاوه لى بو قه رار ده دن و له كه ليدا بت و شتى تر ده په رستن، ﴿بَدَلُوا نِعْمَتَ اللَّهِ كُفْرًا وَأَحَلُّوا قَوْمَهُمْ دَارَ الْبَوَارِ﴾^۶ واته: له جياتى (سو پاسى) به هره و چا كه ي خوا، بى باوه ر سو سله بوون و كه له كه يان به ره و مه لدير برد. بپوا ناهينن به پيغه مبه رى خودا (ﷺ) كه ده بوو مهر ته نها خودا بپه رسترايه به دلپاكى و هاوه لىيان بو دانه نايه، بپوايان به پيغه مبه ركه ي (ﷺ) به يينا يه و زور به ريزو قه دره وه سه يريان بكردايه، كه چى بپوايان پي نه كردو دڙى وه ستان و ده ريان كرد له ناو خوياندا، بويه خواى گه وره نه و به هرانه ي كه پي دابوون لىي سه ندنه وه و نه وانه شيان كه له به ردا بوون، كوژدان و پاشان نه و ولا ته بوو به جىي فه رمان په وايى خودا و پيغه مبه ركه ي و موسلمانان، خواى مه زن مه ككه ي پزگار كرد بو پيغه مبه ر (ﷺ) لووتى نه وانى دا به خوله وه و سه رشورى كردن. پاشان خواى مه زن ده فه رموويت: ﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُ﴾^۷ واته: كى له و كه سه سه مكارتره كه درو به ده م خواوه مه لده به ستى يا باوه ر نه هينيت به ئايينى پاست كاتيك بوى هات. واته هيچ كه سيك سزاي له و كه سه توندتر نيه كه درو به ده م خواوه مه لبه ستى و بلى: نيگام بو هاتووه، بوشى نه هات بىت و كه سيك بلى منيش ويته ي نه وه ي خودا ناردوويه تى ده يهينم. به وشيوه يه هيچ كه سيك به نه ندازه ي نه و كه سه سزاي سه خت نيه كه هه قى بو بىت و بپواي پى نه كات، چونكه

^۱ ال عمران (۹۷).^۲ القریش (۱-۴).^۳ ابراهيم (۲۸).

یه که م درو هه لبه سه و دووه میش بره ای پی نیه، بویه خوی گه وره فره موویه تی: ﴿الَّذِينَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ﴾ واته: نایا بو بی دینان جی له جه هه نه م نه ماوه؟ وه پاشان ده فره موویت: ﴿وَالَّذِينَ جَاهِدُوا فِيْنَا﴾ واته: که سانی که له پی ناو نی مه دا تی کو شان یان کردووه. واته پیغه مبه رو (ﷺ) ماوه له کانی و نه وانه ی شوین پیغه مبه رو (ﷺ) ده که ون هه تا پوژی قیامت ﴿لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا﴾ واته: ریگی خۆمانی نشان ده دهین له دنیا و له پوژی دوا ییدا. ئیبنو نه بی حاتم ریوایه تی کردووه له عه باسی هه مدانی وه نه بو نه حمه د (که خه لکی عه کایه) له م نایه ته دا: ﴿وَالَّذِينَ جَاهِدُوا فِيْنَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ﴾ ده لیت: نه وانه ی کار ده که ن به وه ی ده یزانن، خودا رییان نشان ده دات بو نه وه ی که نایزانن. نه حمه دی کوپی نه بولحه واری ده لیت: نه م قسه یه م بو نه بو سوله یمانی دارانی گپرایه وه زور به لایه وه سه یر بوو، فره مووی: که سی که خودا شتیکی چاکی فیر کرد بو ی نیه کاری پی بکات هه تا له پیشینه کانی نه بیستی، نه گه ر بیستی بو ی له پیشینه کان کاری پی بکات و سوپاسی خودا بکات له سه ر نه وه ی که نه وه ی ریوایه تکراره ری که و تووه له گه ل نه وه ی که خودا خستوویه تیه دلی نه م، ﴿وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ﴾ واته: بیگومان خوا له گه ل چا کاندایه. ئیبنو نه بی حاتم ریوایه تی کردووه له شه عبیه وه ده لیت: عیسی کوپی مه ری م (سه لامی خوی لی بیت) فره موویه تی: چا که کردن نه وه نیه که تو چا که بکه ی له گه ل که سی که که چا که ی له گه ل کردووی، به لکو چا که کردن نه وه یه که تو چا که بکه ی له گه ل که سی که که خراپه ی له گه ل کردووی، والله أعلم.

ته فسیری سوره تی (الروم)

له مه که ده دا هاتوو ته خوار مووه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿الْعَمَّ﴾ ① غَلَبَتِ الرُّومُ ② فِي أَدْنَى الْأَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ ③ فِي بَضْعِ سِنِينَ ④ لِلَّهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدُ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ ⑤ يَنْصُرُ اللَّهُ يَنْصُرُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ⑥ وَعَدَ اللَّهُ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ⑦ يَظْهَرُ مِنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَفْلُونَ ⑧

نه م نایه تانه کاتی که هاتنه خوار سابوری پاشای فارس دهستی گرت به سه ر ولاتی شام و ده وروبه ری دورگی عه ره بی و هه ندی له ولاتی پو میشدا، له به ر نه وه هیره قل پاشای پۆم به ناچاری پاشه کشه ی

کردو چووہ قوستہ نئینیہ و ماوہیہ کی زور له وی فارسه کان دهوریان گرت، پاشان هیره قل دهسه لاتی پهیدا کردووه.

نیمامی نه حمده ریوایه تی کردووه له ئینو عه باسه وه (په زای خویان لی بیت) له م نایه تانه دا:

﴿الْم ۱ غَلَبَتِ الرُّومُ ۲﴾ فِي آدَنَى الْأَرْضِ ﴿ده لیت: موشریکه کان هه زیان ده کرد فارسه کان

سه رکه ون به سه ر پومه کاندای چونکه نه وانیش خاوه ن بت بوون، موسلمانان کانیش هه زیان ده کرد

پومه کان سه رکه ون به سه ر فارسه کاندای له بهر نه وهی که نه هلی کتیب بوون، نه م قسه یه له لای نه بو

به کر باس کرا نه بو به کریش بۆ پیغه مبه ری (ﷺ) باس کرد پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرمووی: (بیگومان

نه وانه به م نزیکانه سه رده که ونه وه) نه بو به کر نه مه ی بۆ موشکریکه کان گیرایه وه، نه وانیش وتیان:

که واته ماوہیه که له نیوان نیمه و نیوه دایاری بکه، نه گه ر نیمه سه رکه وتین، فلانه شت و فلانه شتمان

بده نی، خو نه گه ر نیوه ش سه رکه وتن نیمه فلانه شت و فلانه شتتان ده دهینی، پینچ سالی دانا به لام

پومه کان سه رنه که وتن، نه بو به کر نه مه ی بۆ پیغه مبه ری (ﷺ) گیرایه وه فرمووی: (نه کرا که مترله، وا

ده زانم فرمووی: ده سالت دابنایه) سه عیدی کوپی جوبه یر ده لیت: (البضع) له ده که متره پاشان

دوای نه وه پومه کان سه رکه وتنه وه، نه لی: نه مه نه وهیه که خوی مه زن فرموویه تی: ﴿الْم ۱ غَلَبَتِ

الرُّومُ ۲﴾ فِي آدَنَى الْأَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ ﴿۳﴾ فِي بِضْعِ سِنِينَ لِلَّهِ الْأَمْرُ مِنْ

قَبْلُ وَمِنْ بَعْدُ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ ﴿۴﴾ بِنَصْرِ اللَّهِ يَنْصُرُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ

الرَّحِيمُ ﴿۱﴾ هه ر به م شیوهیه تیرمیزی و نه سائی ریوایه تیان کردووه، تیرمیزی ده لیت: چاک و

غریبه (حسن غریب).^۱ فرموده یه کی تر: تیرمیزی ریوایه تی کردووه له نه ییاری کوپی موکره می

نه سه می ده لیت: کاتیک نه م نایه ته هاته خواره وه: ﴿الْم ۱ غَلَبَتِ الرُّومُ ۲﴾ فِي آدَنَى الْأَرْضِ وَهُمْ

مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ ﴿۳﴾ فِي بِضْعِ سِنِينَ ﴿فارسه کان پومه کانیاں شکاندبوو، موسلمانان کان

هه زیان ده کرد که پومه کان سه رکه ون به سه ر فارسه کاندای، چونکه نه مان و پومه کان نه هلی کتیب بوون،

بۆیه خوی مه زن فرموویه تی: ﴿وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ ﴿۴﴾ بِنَصْرِ اللَّهِ يَنْصُرُ مَنْ يَشَاءُ

وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿۱﴾ واته: قوره یشیه کانیش هه زیانده کرد فارسه کان سه رکه ون، چونکه نه وان و

فارسه کان نه هلی کتیب نه بوون، باوه ریان به زیندوو بوونه وه نه بوو، کاتیک نه م نایه ته هاته خواره وه،

^۱ احمد (۲۷۶/۱)، فرموده یه کی هه سه نه.

^۲ تحفة الأحوزي (۱۵/۹)، النسائي في الكبرى (۴۲۶/۶)، فرموده یه کی هه سه نه.

ئەبو بەکر بەناو مەككەدا دەگەپاواواری دەکرد، ﴿الْم ۱﴾ غُلِبَتِ الرُّومُ ﴿۲﴾ فِي أَدْنَى الْأَرْضِ وَهُمْ مِنْ
 بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ ﴿۳﴾ فِي بَضْعِ سِنِينَ ﴿۴﴾ مەندى لە قوردەیشیەکان وتیان بە ئەبو بەکر، دەی
 با ھەردوو لامان چاوەپوان بین، ھاو لەکەى ئیوہ ئەلى پۆمەکان سەردەگەون بەسەر فارسەکاندا
 لە ھاوہى کەمتر لە دە سالد، دەى گرەوئەکەیت لەسەر ئەوہ لەگەلمان؟ ئەبو بەکر وتى: باشە. ئەو
 گرەوکردنە پيش ھەرامکردنى بوو. ئەبو بەکر موشرىکەکان گرەویان کردو دایاننا. وتیان: بە ئەبو
 بەکریان وت: چەندى دانىین بۆ ﴿بَضْعِ سِنِينَ﴾ کە لە سى سالدەوہ یەتا نوو سال. با کاتیکی
 مامناوہندى لە نىوانماندا دابنن و لە سەرى پیککەوین؟ ئەلئیت: شەش سالیان دانا، دەلئیت شەش سال
 تىپەپى پيش ئەوہى پۆمەکان سەرکەون، موشرىکەکان ئەوہى کە ئەبو بەکر داینابوو بۆگرەوہ کە
 ھەلیان گرت و بردیان، لە سالى ھوتەمدا پۆمەکان سەرکەوتن بەسەر فارسەکاندا. موسلمانەکان
 پەخنەیان لە ئەبو بەکر گرت لەسەر ئەو ھاوہى کە داینابوو لەگەل موشرىکەکان، دەلئیت: چونکە خواى
 مەزن فەرمووی: ﴿فِي بَضْعِ سِنِينَ﴾ پویەکە دەلئیت: خەلکیکی زۆر لەو کاتەدا موسلمان بوو، ھەر
 بەم شىوہیە تریمزیش پىوایەتى کردووہ دەلئیت: ئەم فەرموودەى چاک و راستە (حسن صحیح).^۱

پۆمەکان کین

خواى مەزن دەفەرموویت: ﴿الْم ۱﴾ غُلِبَتِ الرُّومُ ﴿۲﴾ واتە: پۆم شکىران و ژىرکەوتن. ﴿فِي أَدْنَى
 الْأَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ﴾ واتە: لە نزمترین خاکیان (لە مەككەوہ یان لە ولاتى
 فارسەوہ) وە پۆمەکان دواى تیکشکانیان لە داماتوودا سەردەگەون (بەسەر فارسەکاندا)، ﴿فِي بَضْعِ
 سِنِينَ﴾ واتە: لە ھاوہى چەند سالیکدا (لە نىوان ۳ تا ۹ سال). با ھەندىک لەسەر وشەکانى ئەم
 ئایەتە بدوین. خواى مەزن دەفەرموویت: ﴿الْم ۱﴾ غُلِبَتِ الرُّومُ ﴿۲﴾ لە پيشەوہ لەسەر ئەم پیتە
 پچرپچرانە قسەمان کرد لە پيشەکى سورەتى (البقرة)، سەبارەت بە پۆم بەرەچەلەك دەچنەوہ سەر
 بنەمالەى عەيسى کوپى ئىسحاقى کوپى ئىبراھىم (سەلامى خوايان لى بىت) کە ئامۆزای بەنى
 ئىسرائیلن پيشیان ئەوتریت: بەنو ئەصفەر. کە لەسەر ئاینى یۆنانیەکان بوون، یۆنانیەکانیش لە
 بنەمالەى یافىسى کوپى (نوح)ن (سەلامى خواى لى بىت) کە ئامۆزای تورکەکانن، کە ھوت ئەستیرە
 گەرۆکەکانیان دەپەرست، پيشان دەوت: سەرسامەکان، بەرەو قوتبى باکوور نوژیان دەکرد ھەر ئەوانە
 بوون کە دیمەشقیان دروست کردو پەرستگای شارەکەشیان دروست کردو لە لای باکور یەوہ مىحرابيان

^۱ تحفة الأحوزي (۵۲/۹)، فەرموودەى کى ھەسەنە

بۆ دانا، پۆمهكان له سەر ئه و ئاينهى خۆيان بوون تا پاش هاتنى مه سىحيش (سهلامى خواى لى بيت) كه
 ماوهى سى سهد سالتىك ئه بوو، ههركهس له ناوياندا حوكمى شام و جهزيرهى بگردايه پتيان دهوت:
 قهيسهر، يهكه مين كهس كه چووه سهر ئاينى مه سىحى ناوى قوسته نتيى كورپى قستس بوو كه دايكى
 ناوى مهريه مى هه يلانى شه ده قانيه كه له سهر زه ميني چه راندا بوو، دايكى پيش ئه وه چووبوو سهر
 ئاينى مه سىحى و داواى ليكرد بچيته سهر ئه و ئاينه، قوسته نتيى فهيله سوفيك بوو له ناوياندا و ئه وه بوو
 شويني دايكى كهوت، ئه لتيى به (توقيه)^۱ شويني كه وتوو، گاوردكان به هوى ئه وه وه له دهورى يهك
 كۆبوونه وه له چه رخی ئه ودا له گال عه بدولاي كورپى ئه ريوسدا (أريوس) كه وتنه كي شه وه زۆر ناكۆك
 بوون ههريه كه بۆ خوى قسهى ده كردو كهس گوئي بۆ كهس نه ده گرت هه تا دواى له ناو خوياندا له سهر
 سى سهدو هه ژده قه شه پيكه وتن ئاينيكيان بۆ قوسته نتيى دانا كه ناويان ليتا سپاردهى گه وده كه له
 راستيدا بریتی بوو له خه يانه ته پرپوچه كه، هاتن چه ند ياسايه كيان دانا و ناويان نا ياساكان و
 ده ستياندايه هه لال كردن و حه رام كردن و چه نده ها شتى تر كه پيويستيان پييبوو، ئاينى مه سىحيان
 كورپى (سهلامى خواى لى بيت) به ئاره زوى خويان زيادو كه ميان كرد. پاشان نويزيان به ره و پۆژه لات
 ده كردو شه مهيان كورپى به يهك شه ممه، ده ستيان دايه سه ليب په رستن و به رازيان هه لال كردو چه ند
 جه ژنيكيان داهينا وهك جه ژنى سه ليب و جه ژنى قوداس و غه تاس زۆريكى تر له جه ژنى يهك شه ممه و
 نويزى دووه مى فوسح. پاشان پاپايان بۆ دانا كه گه وده يانه پاشان باترياك و ميتهران و ئوسقف و
 قسيس و شمسيس (البتاركة والمطارنة والاساقفة والقساوسة والشمامسة) پاشان ره بانبيه تيان داهينا.
 پاشاش كليسه و په رستگاي بۆ دروست كردن و بناغهى ئه و شارهى به ناوى خويه وه دانا
 كه قوسته نتيى به يه، وتراوه: له چه رخی ئه ودا دوانزه هه زار كليسه دروستكراوه (به يت و له حم)ى
 دروستكرد به سى ميحرا به وه. ئه مانه پتيان ده وتن پاشايه كان مه به ست به و كه سانه بوو كه له سهر
 ئاينى پاشابوون. دواى ئه مانه يه عقوبيه كان په يدابوون، شوينكه وتوى يه عقوبى ئيسكاف بوون،
 پاشان نه ستوريه كان په يدابوون كه هاوه له كانى نه ستورا بوون. كه ئه مانه ش له چه ند ده سته و تاقميكي
 زۆر پيكه اتبوون، وهك پيغه مبه رى خودا (ﷻ) فه رمويه تى: (ئه وانه به ش به ش بوون به هه فتاو دو
 به ش) مه به ست ئه وه يه ئه مانه به رده وام بوون له سهر نه صرانييه ت. هه ر كاتيى يه كيكيان به مردايه
 يه كيكي تريان ده بووه جيئيشيني هه تا دواين كه سيان كه هيره قل بوو كه يه كيى بوو له پياوه هه ره
 ژيره كانيان و زۆر ليبراو و خۆنه ويست بوو له نيوان پاشاكاندا، زۆر له سه رخۆ واپه سه ند بوو، زۆر
 خاوه ن ده سه لات و جيى پيز بوو، كيسراى پاشاى فارس دژايه تى ده كرد كه ده سه لاتى هه بوو به سهر

^۱ (توقية) يان (تقوية): يانى له ترساندا شويني دايكى كه وتوو تا ده سته لاته كهى له ده ست ده رنه چيت (وه رگيتر).

عیراق و خوراسان و پهیی و هه موو ناوچه کانی عه جه مدا، که ناوی سابوری چه ندشانه (ئه کتاف) بوو، که ولاته که ی زۆر فراوانتر بوو له ولاتی قهیسەر، دهسته لاتی عه جه م و گیلیتی فارسی له چنگدابوو، هه مووشیان ناگر په رست بوون.

چۆن قهیسەر سه رکه وت به سه ر کيسرا دا

له پيشه وه عيكريمه باسی كرد كه كيسرا بريكاره كانی له گه ل سوپا كه يدا نارد بۆ قهیسەر و شه پری له گه لدا كرد، واش مه شه وره كه كيسرا خۆی په لاماری قهیسهری داوه و سه رکه وتوو به سه ریداو شكاندوویه تی و ولاته که ی داگیر کردوو. هیچی به دهسته وه نه هیشتوو شاری قوسته نته نیه نه بیّت، که ماوه یه کی زۆر دهوری داوه و تهنگی پی هه لچنیوه. گاواره کان قهیسهریان زیاد له ئه ندازه ریز لیتاوه، کيسرا نه یقوانی دهست بگریّت به سه ر نه و شاره دا، بۆیشی نه ده کرا چونکه زۆر قایم دهوری گیرابوو، نیوه ی نه و شاره وشکایی و نیوه که ی تری له سه ر ده ریا بوو، له ده ریاوه پیویستی و یارمه تیه کانی پی ده گه یشت کاتیك که ماوه که دریزه ی کیشا، قهیسەر بیری کرده وه که فیلیك بدۆزیته وه وای به چاک زانی داوا بکات له کيسرا واز بینیت له داگیرکردنی ولاته که ی هه رچی بوویت له مال و سامان ناماده یه بیداتی، کيسرا داوا که ی قه بول کردو داوای مال و سامانیکی وای کرد که له توانای هیچ که سیکا نه بوو له دنیا دا. له ئالتون و زیوو قوماشو که نیزه ک و خزمه تکارو چه نده ها شتی تر. قهیسەر داوا که ی نه گیرایه وه واشی پیگه یاند که هه موو نه و شتانه ناماده ده کات. زۆر چاک ده یزانی که هه رچی هه یه کۆی بکاته وه ده یه کی نه وه ناکات که کيسرا داوای کردوو بۆیه داوای له کيسرا کرد که پئی پی بدات بپوات بگه پئی به ولاته که یدا هه تا نه وه ی که داوای کردوو بۆی کۆبکاته وه. کيسرا پئی پيدا. کاتیك قهیسەر ویستی له شاری قوسته نته نیه ده ربجیت، خه لکی ولاته که ی کۆکرده وه و پئی وتن: من بپیارم داوه به چه ند سه ربازیکه وه که خۆم دیاریم کردوو له سوپا که مدا ده رچین بۆ کاریك، نه گه ر پيش نه و ماوه یه ی که دیاری ده که یین گه پامه وه، نه و من پاشای ئیوه م، خۆ نه گه ر نه گه پامه وه پيش نه و کاته، ئاره زووی خۆتانه، نه گه ر ویستتان له سه ر به لینی خۆتان بمینن له گه لمدا، وه نه گه ر پازیش نه بوون یه کیکی تر بکه نه پاشای خۆتان، وتیان: هه تا تۆ زیندوو بی هه ر تۆ پاشامانی، با ده سالیش دیار نه بی، کاتیك له قوسته نته نیه ده رچوو سوپایه کی مامناوه ندی له گه ل که لوپه لو ولاغیکی سواری زۆره وه له گه ل خۆی برد، کيسرا خپوه تی به دهوری قوسته نته نیه دا هه لدا بوو چاوه پوانی گه پانه وه ی قهیسهری ده کرد، قهیسەر زۆر به په له و به بی دواکه وتن پۆیشت و نه وه ستا هه تا گه یشته ولاتی فارس، کوشتاریکی زۆری کردو هه رچی شه پری له گه ل ده کرد هه مووی یه ک له دوا ی یه ک کوشتن و هه تا گه یشته مه دائین (المدا ئن) که پایته ختی ولاتی کيسرا بوو، هه رچی تیدا بوو کوشتی و هه رچی مال و سامانی هه بوو بردی و که سوو کاره که شی به دیل گرتن، به ژنو مال و منداله وه، سه ری کۆپه که شی تاشی و

سواری که ریکی خوی کردو هرچی شتی به نرخ بوو له گه لی باری کردو زۆر به سوکی و سه رشوپیه وه رهوانه ی کرد، پاشان نامه یه کی نووسی بۆ کیسرا وتی: ئەمە ئەو شتانه یه که تۆ داوات کردو ها وهری گره، کاتیڤ ئەم هه وال گه یشته کیسرا نه وهنده خه فه تی خوارد مه گه ر هه ر خوا بزانییت. زۆر توو په بوو زۆر به توندی ده وری شاره که ی گرت به هه موو توانایه کیه وه هه ولی دا که داگیری بکات. هه رچه ندی کرد نه یتوانی داگیری بکات. کاتیڤ که بی ئومید بوو پۆیشت بۆ نه وهی مه خازه ی جه یحونی لیبگریت که هیچ پێگایه ک نه بوو قه یسه ر لێیه وه بگه پێته وه بۆ ناو شاری قوسته نته نیه له ویوه نه بییت. کاتیڤ قه یسه ر به وهی زانی، فیلیکی وای به کارهینا که س به کاری نه هینابوو، سه ربازو که سوو کاری خوی نه وهی له گه لی بوو ئاماده ی کرد له بهر ده رگای مه خازه دا خوی وه ندی له سوپاکه ی پۆیشتن فه رمانی دا چه ند باریک له کاو پشقه لی وشتره پەین بار بکه ن و له گه ل خوی بردی، نزیکه ی پۆژیک له ناو ئاودا پۆیشت و پاشان فه رمانی دا ئەو بارانه بکه نه ناو پووباره که، کاتیڤ ئەو په یین و کایه تیپه پی به لای کیسرا دا خوی و سه ربازه کانی وایانزانی که قه یسه ر ده یه وییت ره ت بییت و بپوات له و شوینه وه، سوپاکه ی کیسرا سواری بوون و دوا ی که وتن فارسه کان مه خازه یان چۆلکرد، قه یسه ر خوی گه یانده نه ویی فه رمانی دا هه لسن برۆن، به په له پۆیشتن و له ده سستی کیسرا و سوپاکه ی پزگاریان بوو، چوونه وه ناو قوسته نته نیه. ئەو پۆژه بووه پۆژیک زۆر گه وره له لای گاوردیه کان. کیسرا و سوپاکه ی سه رگه ردان مانه وه و نه یانده زانی چی بکه ن، ولاتی قه یسه ریان ده ست نه که وت و ولاتی خوشیان ویران بوو به ده ست پۆمه کانه وه. هه رچی مال و سامان و خیزان و که سوو کاریان هه یه به دیل گیراو پۆمه کان بره یان. ئەمه پووداوی سه رکه وتنه که ی پۆمه کان بوو به سه ر فارسه کاندا، ئەم پووداوه دوا ی تۆ سال پوویدا پاش سه رکه وتنی فارسه کان به سه ر پۆمه کاندا، ئەم پووداوه پووی دا وه ختیڤ که پۆمه کان له نیوان (ئه زه رعات) و (بوسرا) دا و ئەو سه رکه وتنه یان به سه ر فارسه کاندا ده ست که وت. وه ک ئیبنو عه باسو عیکریمه و که سانی تریش باسیان کردووه. که له ناوچه یه کی شامدایه به ره و ولاتی حیجاز. موحامید ده لیت: ئەو شه ره له ولاتی جه زیره دا بووه، چونکه نزیکترین شوینه له ولاتی فارسه وه، والله اعلم. خوی مه زن ده فه رموویت: ﴿اللَّهُ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدُ﴾ واته: هه موو کاریڤ کاری خودایه پیش ئەو شکانه و دوا ی ئەو شکانه ش (قبل) و (بعد) مه بینن له سه ر زه ممه چونکه ئیزافه که یان لابراره و ئیزافه ش لابرئ مه بنی ئەبییت ﴿وَيَوْمَئِذٍ يَقَرُّ الْمُؤْمِنُونَ﴾ ① ﴿يَنْصُرُ اللَّهُ﴾ واته: ئەو پۆژه موسلمانان دلخۆش ده بن به سه رکه وتنی قه یسه رو هاوه له کانی که پاشای پۆمه به سه ر کیسرا و

^۱ یانی له بناغه دا راسته که یان (من قبل هذه الغلبة و بعد هذه الغلبة) یان (من قبل كل شيء و من بعد كل شيء) وه ک قورتوبی نه فه رموویت. (وه رگێڕ)

هاوه له کانیدا له فارسه کان که مه جوسن، هه ندی له زانایان نه لێن: ئه و سه رکه وتنه ی پۆمه کان به سه ر
 فارسه کاندایا پیکه وتی هه مان پۆژ ده کات که موسلمانان کان سه رکه وتن به سه ر موشریکه کانی قوره یشدا له
 پۆژی به دردا وه ک ئیبنو عه باسو سه وری و سودی و کهسانی تریش وتوویانه، وه له و فه رمووده ی که
 ترمیزی و ئیبنو جه ریرو نه بی حاته م و به زار له ئه بو سه عیده وه پریوایه تیان کردووه ده لیت: کاتیک
 جهنگی به در پوویدا، ئه و پۆژه ش پۆمه کان سه رکه وتن به سه ر فارسه کاندایا، موسلمانان کان به لایانه وه
 سه یر بوو نۆر پیتی دلخۆش بوون، خوی مه زن ئه م ئایه ته ی نارد ه خواره وه: ﴿وَيَوْمَئِذٍ يَقَرُّ
 الْمُؤْمِنُونَ﴾ ٤ ﴿بِنَصْرِ اللَّهِ يَنْصُرُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ﴾^۱ به سه رخستنی خوا (بو
 پۆمه کان) خوا هه ر که سی بویت سه ری ده خات و هه ر ئه و زالی میهره بانه. ئیبنو نه بی حاته م پریوایه تی
 کردووه له زوبه یری که لابییه وه ده لیت: سه رکه وتنی فارسه کانم بینیه وه به سه ر پۆمه کاندایا پاشان
 سه رکه وتنی پۆمه کانم بینیه وه به سه ر فارسه کاندایا، پاشانیش سه رکه وتنی موسلمانان کانم بینیه وه به سه ر
 فارس و پۆمه کاندایا، هه موو نه مانه له ماوه ی یانزه سالدا. خوی که و ره ده فه رموویت: ﴿وَهُوَ الْعَزِيزُ
 الرَّحِيمُ﴾ واته: له سه رکه وتن و تۆ له سه ندنی دوژمنه کانیدا ﴿الرَّحِيمُ﴾ واته: دلوفانی شه بو به نده خاوه ن
 باوه ره کانی. پاشان ده فه رموویت: ﴿وَعَدَ اللَّهُ لَا يَخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ﴾ واته: ئه وه به لیتنی خودایه (که
 پۆمه کان سه ربخات) خوایش پیچه وانه ی به لیتنی خوی ناکات. یانی: ئه وه ی که هه والمان پیدای نه ی
 موحه ممه د (ﷺ) که پۆمه کان سه رده خه ین به سه ر فارسه کاندایا به لیتنی خوییه و پاست و هه قه خودا له
 به لیتنی خوی په شیمان نابیته وه ده بییت هه ر بییت و پووبدات. چونکه سوننه تی خودا وایه ئه و
 ده سته یه ی که له هه قه وه زیاتر نزیکترن سه رده خات و پاشه پۆژیش هه ر بو نه وانه یه، ﴿وَلَكِنَّ أَكْثَرَ
 النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ واته: زۆرینه ی خه لکی نازانن که خودا خوی کاربه ده سته ی ئه م بوونه وه ره یه،
 هه رچی مه یلی لی بیت ده یكات به پیتی کارزانی و دادوه ری خوی. خوی که و ره ده فه رموویت: ﴿يَعْلَمُونَ
 ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ﴾ واته: ته نها پوه له تی ئه م ژیا نی دنیا ده زانن به لام بیناگان
 له پۆژی دوا یی. واته زۆرک له خه لکی ته نها ناگاداری ژیا نی دنیا و نیش و کاری مال په یدا کردن نه بییت
 میچی تر نازانن و لیتی بیناگان، زۆر وریا و لیها توون بو خو ژیا ندن و سامان کو کردنه وه، به لام نازانن چی
 به سووده بو پاشه پۆژیان له و دنیا دا وه ک ئه و که سه ی خه له فابیت و ناگای له خوی نه بییت نه توانیت
 بیربکاته وه. هه سه نه ی به سه ری ده لیت: سویند به خوا هی وایان هیه نه وه نده له دنیا دا

^۱ تحفة الأحوزي (۵۰/۹)، الطبري (۷۳/۲۰)، فه رمووده یه کی لاوازه.

چووه ته خواره وه په نجایی به نینۆکی مه لده گیریتته وه ده زانیت چه ند قورسه، که چی نازانیت به چاکی نویتز بکات. ئیبنو عه باس له م ئایه ته دا: ﴿يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَفِلُونَ﴾ نه لئ واته: خوانه ناسان ده زانن چۆن دنیا ئاوه دان بکه نه وه، به لام له کاروباری ئاییندا زۆر بیتاگان^۱.

﴿أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِي أَنفُسِهِمْ مَّا خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ بِلِقَائِ رَبِّهِمْ لَكَافِرُونَ﴾^(۸) اولم یسیروا فی الارض فینظروا کیف کان عقیبة الذین من قبلهم کانتوا أشد منهم قوّة واثاروا الارض وعمروها أكثر مما عمروها وحاءتھم رسلھم بالبینت فما کان الله لیظلمھم ولکن کانوا أنفُسھم یظلمون^(۹) ثم کان عقیبة الذین استوا السوای أن کذبوا بیانیت الله وکانوا بها یستهزؤن^(۱۰)

به لکه گانی یه کخوا په رستی (التوحید)

خوای که وژه به نده گانی ئاگادار ده کاته وه که به خویاندا بچه وه و بیر بکه نه وه له و دروستکراوانه که به چاوی خویان ده یبینن که هه موو به لگن له سه ر بوون و ته نهایی نه و که هه ر خودا شایه نی په رستنه و هیچ که سیك جگه له نه و شایه نی په رستن نیه و هه رنه و په روه رینی نه و انیش و هه موو بوونه و هه ر. ﴿أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِي أَنفُسِهِمْ﴾ واته: ئایا نه وانه له ده روونی خویاندا بیریان نه کردۆته وه. ﴿مَّا خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ واته: که خوا ئاسمانه کان و زه وی و نه وه ی له نیوانیاندا یه دروستی کردووه مه گه ر به راستی و بو ماوه یه کی دیاریکراوه. یانی با به خویاندا بچه وه و بیر بکه نه وه له وه دیهاتنی ته ئاسمان و زه مینه و نه وه ی که له نیوانیاندا یه له و دروستکراوه فره جوړو په نگه و په گه زه که به گالته دروست نه کراوه به لکو به راستی وه دی هیناون و ماوه شی بو دیاری کردوون مه تا پۆزی قیامه ت دیت، هه موو له ناوده چن و نامیتن. بۆیه خوای که وره فه رموویه تی: ﴿وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ بِلِقَائِ رَبِّهِمْ لَكَافِرُونَ﴾ واته: بیگومان زۆرێك له خه لك باوه پریان نیه به خزمه ت په روه ردگاریان بگن (له دواپۆژدا). پاشان ئاگاداریان ده کاته وه له وه ی که نه و پیغه مبه رانه ی که په وانه ی کردووه بۆیان له لایه ن نه وه وه نه و په یامه یان پیډراوه و پشتگیری کردوون به چه نده ها موعجیزه و نیشانه ی بوون و ئاشکرا که بوونه ته هوی قه رکردن و له ناوچوونی نه وانه ی که به وایان پی نه کردوون و نه جات بوونی نه وانه ی که به وایان پی هیناون. خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي

الْأَرْضِ ﴿۱﴾ واته: ناخو نه گه پاون به سهر ئه م زه مینه دا هه تا سه یر بکه ن و بیر بکه نه وه و عه قلیان بخه نه
 کارو گوی بگرن له ده نگوباسی پیشینه کانی خویان. بویه فه رموویه تی: ﴿فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَقِبَةُ
 الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً﴾ واته: بو ئه وه ی ببینن سه ره نجام ئه و (که لانه ی کافر بوون) له
 پیش نه مان چۆن بوون که زۆر به هیتر بوون له نه مان (خه لکی مه ککه)، ﴿وَأَنَارُوا الْأَرْضَ وَعَمَرُوهَا
 أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانُوا اللَّهُ لِيُظْلِمَهُمْ﴾ واته: وه زه ویان کیلا (بو
 کشتو کال) و ئاوه دانیان کرده وه زیاتر له مان و پیغه مبه رانیان بو هات به موعجیزه پوونه کانه وه بویه خوا
 سته می لی نه کردن (که له ناوی بردون). یانی: ئه ی نه و که سانه ی که موحه ممه دتان بو په وانه کراوه
 چاک بزائن که که له پیشووه کانی پیش ئیوه له ئیوه زیاتر به تواناو به هیزیوون و سامان و مال و
 مندالیان له ئیوه زیاتر بوو. ده یه کی نه وان ئیوه ده سه لاتتان پی نه دراوه و ناشتوانن وه ک نه وان سه ر
 زه مین ئاوه دان بکه نه وه و سودی لی ببینن و لی بحسیته وه. که چی له گه ل نه و هه موو ده سه لاته دا
 بوویان کاتی که پیغه مبه رانیان بو په وانه کرا زۆر دلخۆش بوون به وه ی که پییان درابوو، شوین
 پیغه مبه ره کان نه که وتن، خوی گه وره به هوی تاوانه کانیانه وه له ناو دان و هه مووی قر کردن که سی که
 نه بوو له سزای خودا پرگاریان بکات. سامان و مال و مندال فریایان نه که وت و له سزای خودا پرگاری
 نه کردن و به نه ندازه ی گه ردیله یه ک سودی پی نه گه یانندن، خوی مه زن ناهه قی پی نه کردوون که
 تووشی نه و به لایه ی کردن و جه زده بی دان، ﴿وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ واته: خویان نه و
 به لایان به سه ر خویان هینا و ناهه قییان به خویان کرد، بریایان به نیشانه کانی خودا نه کردو گالته یان
 پیکرد، حاشایان لی ده کرد ده ستیان دابوو تاوانکاری. وه ده فه رموویت: ﴿ثُمَّ كَانَ عَقِبَةُ الَّذِينَ
 اسْتَوُوا السُّوءَىٰ أَنْ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَكَانُوا بِهَا يَسْتَهْزِئُونَ﴾ واته: پاشان چاره نووسی نه وانه ی که
 تاوان و خراپه یان کرد سه خترین سزایه له بهر نه وه ی باوه ریایان نه هینا به ئایه ته کانی خواو هه میشه
 گالته یان پی ده کرد. خوی مه زن فه رموویه تی: ﴿وَنُقَلِّبُ أَفْئِدَتَهُمْ وَأَبْصَرَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ
 وَنَنذَرُ لَهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾ واته: وه (کاتی هاتنی موعجیزه کان) دل و چاویان وهرده گپین و لا
 ده ده یین (له باوه پهمنان) هه روه ک له سه ره تاوه بریایان به قورئان نه هیناوه لییان ده گه پین
 له سه رکه شی خویاندا هه ر سه رگه ردان بن. وه له ئایه تیکی ترده فه رموویه تی: ﴿فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ

قُلُوبُهُمْ^۱ واته: جا کاتیک لایاندا له هق خواش دلی وەرگیران. وه له نایه تیکی تردا فه رموویه تی:
 ﴿فَإِنْ تَوَلَّوْا فَعَلَّمَ أَنبَاءَ اللَّهِ أَن يُصِيبَهُمْ بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ﴾^۲ واته: ئینجا نه گه ر نه وانه پوویمان وەرگیراو
 سه ریچیان کرد نه وه بزانه و دلتیا به خوا دهیه ویت به هوی هندی له تاوانه کانیانه وه سزایان بدات و
 تووشی زیانیان بکات. وه و تراوه مانای نه م نایه ته: ﴿ثُمَّ كَانَ عَقِيبَ الَّذِينَ أَتَوْا السُّوءَ﴾ واته:
 ناکامی خراپه کاری خویان بوو، چونکه باوه پریان به نیشانه کانی خوا نه کرد و کالته و گه بیان لی ده هات،
 نه مه بوچوونی ئیبنو جه ریره له ئیبنو عه باس و هه را و ده رده که ویت که ده فه رموویت: ﴿وَكَانُوا بِهَا
 يَسْتَهْزِئُونَ﴾ والله أعلم.

﴿اللَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾^{۱۱} وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُبْلِسُ الْمُجْرِمُونَ^{۱۲} وَلَمْ يَكُنْ
 لَهُمْ مِّنْ شُرَكَائِهِمْ شُفَعَاءُ وَكَانُوا بِشُرَكَائِهِمْ كَافِرِينَ^{۱۳} وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُنْفِرُونَ
 ﴿۱۴﴾ فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَهُمْ فِي رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ^{۱۵} وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا
 بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ فَأُولَٰئِكَ فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ^{۱۶}

خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿اللَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ واته: خوا دروست کردنی ئاده می ده ست
 پیده کات و له پاش کردن دروستی ده کاته وه. ﴿ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ واته: پاشانیش هه ر بو لای نه وتان
 دینینه وه له پۆزی قیامه تدا، هه موو که سیک پاداستی کرده وه ی خوی و ده رده گریت. پاشان خوای گه وره
 ده فه رموویت: ﴿وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُبْلِسُ الْمُجْرِمُونَ﴾ واته: نه و پۆزه ی قیامه ت هه لده سیّت تاوانباران
 غه مبارو نا ئومید ده بن. ئیبنو عه باس ده لیت: تاوانباران بی ئومید ده بن. موجهید ده لیت: تاوانباران
 نابوویمان ده چیت. وه له ریوایه تی کدا هاتوو (يُكْتَبُ الْمُجْرِمُونَ) واته: تاوانباران دۆژداماون^۲. ﴿وَلَمْ
 يَكُنْ لَهُمْ مِّنْ شُرَكَائِهِمْ شُفَعَاءُ﴾ واته: بیگومان له په رستراوه کانیاندا تکاکارانیک نیه بو نه وان،
 ﴿وَكَانُوا بِشُرَكَائِهِمْ كَافِرِينَ﴾ واته: وه نه وان بیباوه ر ده بن به په رستراوه کانیان (که کردوونیان
 به هاوبه شی خودا). واته نه و شتانه ی نه وان به هاوه لی خودایان ده زانین و غه یری خوا ده یان په رستن و
 سوژده یان بو ده بردن، تکایان بو ناکه ن، حاشایان لی ده که ن، خه یانه تیان لی کردوون له کاتی کدا که زۆر

^۱ الصف (۵).^۲ المائدة (۴۹).^۳ الطبری (۷۹/۲۰).

پیوستیان به یارمەتی ئەوانە هیە. پاشان خوای مەزن دەفەرموویت: ﴿وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُومِدُ
يَنْفَرُونَ﴾ واتە: ئەو پۆژەیی قیامت هەڵدەسێت (خەڵک) لەو پۆژەدا جیادەبنەو لە یەکتەر. قەتادە
دەلێت: بەلێ سویند بە خوا ئەو جیاوونەو هیە کە هەرگیز دواي ئەو یەکتەر ناگرنەو. ^۱ واتە: کاتێک
ئەو هی بەرەو سەری سەرەو پۆیشت و ئەویشی بەرەو خواری خوارەو پۆیشت، ئەو ئیتر دواي
بە یەکتە یشتنە. بۆیە خوای مەزن دەفەرموویت: ﴿فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَهُمْ فِي
رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ﴾ ^۲ واتە: ئینجا کەسانێک کە باوەریان هێناو و کردەو چاکەکانیان کردووە ئەوان لە
بەهشتدا دلخۆش دەکرێن. موحامید و قەتادە دەلێن: خویشی دەبنە سەر. ^۲ پاشان خوای مەزن
دەفەرموویت: ﴿وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ فَأُولَٰئِكَ فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ﴾ واتە: بەلام
ئەوانە ی بێباوەر بون بە نیشانهکانی ئێمە و گەیشتن بە پۆژی دواي ئا ئەوانە لە سزا (ی دۆزەخ) دا نامادە
دەکرێن.

﴿فَسُبْحَنَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ ۝ ١٧ ۝ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًا وَحِينَ
تُظْهِرُونَ ۝ ١٨ ۝ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَكَذَٰلِكَ تُخْرَجُونَ ۝ ١٩ ۝﴾
فەرماندان بە پینج نوێژە کە

خوای مەزن دەفەرموویت: ﴿فَسُبْحَنَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ﴾ واتە: ئینجا پاک و
بێگەردی خوا بلێن کاتێک ئێوارەتان لێ دێت و کاتێک بە یانیتان لێ دێت. خوای مەزن لێرەدا باسی
پاک و بێ عیبی خۆی دەکات و بەندەکانیشی فێر دەکات کە چۆن باسی پاک و پەسەنی ئەو بدەن و
سوپاسی بکەن لەو کاتانە ی کە لە دواي یەکتەری دین و نیشانهن لە سەر توانا و دەسەلاتی لە کاتی
ئێواران کە تاریکی دادیت و لە کاتی بە یانیا کە دنیا پووناک دەبێت، پاشان دەفەرموویت سوپاس و
ستایش جێی خۆیەتی بۆ ئەو پاک و پەسەنیە ی. ﴿وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًا وَحِينَ
تُظْهِرُونَ﴾ واتە: وە سوپاس هەر بۆ خوا یە لە ئاسمانەکان و زەویدا و (پاک و بێگەردی خوا بلێن) لە
شەو دا و کاتێک نیو هەوتان لێ دێت. (العشاء) واتە: تاریکی شەو کە دادیت. (الاضهار) واتە: پووناکی
تەوا (نیو هەو). پاک و بێگەردی بۆ وە دیهێنەری ئەمیش و ئەویش، کە بەرەبەیان دینیت و شەویشی

^۱ الطبري (۸۰/۲۰).^۲ الطبري (۸۱/۲۰).^۳ الطبري (۸۲/۲۰).

کردوو به هوی ناسودهیی، وهك فهرموویه تی: ﴿وَالنَّهَارِ إِذَا جَلَّهَا ۲﴾ وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَاهَا ۱ واته: وه سویند به پوژ کاتیك كه خور دهرده خات، وه سویند به شهو كه خور داده پوشیت. وه فهرموویه تی: ﴿وَالضُّحَى ۱﴾ وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَى ۲ واته: سویند به چیشته نگار، وه سویند به شهو کاتیك كه نارام ده گریت. وه فهرموویه تی: ﴿وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى ۱﴾ وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّى ۲ واته: سوید به شهو کاتیك كه (زهوی) داده پوشیت، وه به پوژ کاتیك پووناك ده بیته وه. ثایه ت له م باره وه زوره. خوای مه زن ده فهرموویت: ﴿يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ﴾ واته: (خوا) زیندوو له مردوو دهر دینیت و مردوو له زیندوو دهر دینیت. نه وه نهو شتانه یه كه نیمه به چاری خومان ده بیینین و تییدا ده ژین كه چنده خاوه ن تواناو ده سه لات ه دروستکردنی نه م هه موو شته له یه کتری، نهو ثایه تانه شی كه له مه ودوا دین هه موو هر له م باره یه وه یه، خوای مه زن باسی وه دیهینانی نهو شتانه ده کات له گه ل دژه کانیاندا بو نه وه ی بینه به لگه له سه ر ده سه لات ی ته واوی خوی. له وانه دهرهینانی پوهك له ده نکه که ی (توره که ی) و دهرهینانی توو له پوهك، وه هیلکه له مریشك و مریشك له هیلکه، مروژ له تنوکه ناوه و تنوکه ناو له مروژ، خاوه ن باوه پ له خوانه ناس و خوانه ناس له خاوه ن باوه پ، وه ده فهرموویت: ﴿وَيُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ واته: وه زهوی زیندوو ده کاته وه له پاش مردن و وشك بوونی. نه م ثایه ته وهك نهو ثایه ته وایه كه ده فهرموویت: ﴿وَمَا آيَةٌ لَهُمُ إِلَّا الْأَرْضُ الْمَيِّتَةُ أَحْيَيْنَاهَا وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ ۳۳﴾ وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِّنْ نَّخِيلٍ وَأَعْنَابٍ وَفَجْرْنَا فِيهَا مِنَ الْعُيُونِ ۴ واته: وه نیشانه و به لگه یهك بو نه وان نه م زهوی مردوو یه كه زیندوو مان کرده وه و دانه ویله مان لی دهرهینا و لی پواند كه لیی ده خون، وه له و (زهویه) دا چهند باخ له خورما و تریمان به دی هینا و چهند کانیان و مان تیایدا هه لقولا ندوو. وه خوای مه زن فهرموویه تی: ﴿وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنْبَتَتْ مِنْ كُلِّ رَوْحٍ بِهِيج ۵﴾ ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّهُ يُحْيِي الْمَوْتِ وَأَنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۶ وَأَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ ۷ واته: وه زهوی ده بیینی (له زستاندا) خاموشه و وشك و بی

۱ الشمس (۳-۴).

۲ الضحی (۱-۲).

۳ اللیل (۱-۲).

۴ یس (۳۳-۳۴).

۵ الحج (۵-۷).

کیانه جا کاتیک بارانمان به سهردا باراند زهوی (پوهه کی لی ده پویت و) ده جولیت زهوی هل ده دات و بهر زهوی (زهوی) ده پوینیت له هه موو جوړه (گیا و گولیکي) جوان، نه وهی (باس کرا) له بهر نه وهیه د دنیا بن که خوا حق و راسته و بیگومان مردووه کان زیندوو ده کاته وه و بیگومان نه و (خوایه) توانای به سهر هه موو شتیکدا هیه، وه به راستی قیامت دیت و بهرپا ده بیت گومانی تیدا نیه و دنیاش بن

خوا هه موو نه و که سانه ی له ناو گوړه کاندان زیندوو ده کاته وه. وه فهرموویه تی: ﴿وَهُوَ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ حَتَّىٰ إِذَا أَقْلَتْ سَحَابًا ثِقَالًا سُقْنَهُ لِبَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَنْزَلْنَا بِهِ الْمَاءَ فَأَخْرَجْنَا بِهِ

مِنْ كُلِّ الشَّجَرَةِ كَذَٰلِكَ نُخْرِجُ الْمَوْتَىٰ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾^۱ واته: وه نه و (خوا) ذاتیکه بایه کان ده نیړیت به موزده دهر پیش (بارانی) په حمه تی په روه ردگار هه تا کاتیک هه وری قورس (ی باراناوی) هه لده گریت ده نیړیت بؤ ولاتیکي مردوو (وشکی بی گیا) جا به و (هه وړه) باران ده بارینین به هوی نه وه وه هه موو جوړه به روه و موهیه ک (ده پوینین و) دهرده هینین هه ربه وینهیه مردووه کان له زهوی دهرده هینین و زیندوو یان ده کهینه وه تا نیوه بیرکه نه وه. بویه لیړه دا فهرموویه تی: ﴿وَكَذَٰلِكَ نُخْرِجُكَ﴾ واته: وه هه ربه و جوړه نیوه ش دهرده هیترین (له گوړه کانتان).

﴿وَمِنْ ءَايَاتِهِ أَن يَخْلُقَ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنشُرُ بَشَرًا تَنْشُرُونَ﴾^(۲۰) وَمِنْ ءَايَاتِهِ أَن يَخْلُقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾^(۲۱)
له نیشانه کانی خودا

خوا ی مه زن ده فهرموویت: ﴿وَمِنْ ءَايَاتِهِ أَن يَخْلُقَ مِنْ تُرَابٍ﴾ واته: له نیشانه کانی نه و (خودایه) که نیوه ی له خاک دروست کردووه. واته له نیشانه و ده سه لاتی خوا ی مه زن نه وهیه که بابتانی ناده م دروست کردووه له خول، ﴿ثُمَّ إِذَا أَنشُرُ بَشَرًا تَنْشُرُونَ﴾ واته: له پاش (ماوهیه ک) کتوپر نیوه ناده مین و بلاو بوونه ته وه له زه ویدا. له بنه په تدا له خول دروست کراون پاشان له ناویکی بی نرخ و پاشانیش له خوینیکي به ستوو پاشان له پارچه گوشت و پاشان بوو به نیسک و (پیسته) پاشان خوا ی که وړه گوشتی دا به سهر نیسکه که دا پاشانیش گیانی کرد به بهریدا و پاشان چاوو گوئی دایه که ببینیت و ببیستیت و پاشان له سکی دایکی هاته دنیا و زور لاوازو بی هیز پاشان هه تا ته مه نی که وړه ده بوو به هیزو توانا ده بوو هه تا وای لیها ت دنیا ی ناوه دان کرده وه و شارو دیها تی دروست کرد له ولاتیکه وه ده چوو بؤ ولاتیکي ترو سواری که شتی ده بیت به ده وری زه ویدا ده که پیت، سامان

کډه کاته وهو بڙيوي ژيان به ده ست دينيت، تواناي بيرکړنه وهی هيه و زور ليزان و وريايه و
 پابوچووني خوی هيه و ناگاداري باشي هيه له دنيا و قيامتدا، هر که سه و به پي تواناي خوی.
 پاکي و په سه ني بو نه و خوايهی که نه و تواناي داوه به مړوځ که واي ليکړدوه هه موو هونه ريک
 به کاربينيت بو خوځياندن و کارو کاسپي. وه جياوازي خستووه ته نيوانيان له بيروبوچوون و زانستداو له
 چاکي و خراپيداو له هه ژاري و دهوله مه نديداو له به خته وهري و بيچاره بييدا. بوي خواي گوره
 فرمويه تي: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ﴾ واته: نيمامي نه حمه د
 پيوايه تي کردوه له نه بو موساوه ده لیت: پيغه مبري خدا (ﷺ) فرمويه تي: (خوا ناده می دروست
 کرد له مشتیک که هلی گرت له هه موو زهوی، مړوځ له سر نه ندازه و شيوهی زه مين وهدي هاتوه،
 سپيه و سووره و په شه و له نيوان نه و په نگانه دايه، پيسه و پا که و دلخوش و خه مگين و له و نيوانه دا).^۱
 نه بو داود و تيرميزش پيوايه تيان کردوه، تيرمزي ده لیت: نه مه فرموده يه کی چاک و راسته (حسن
 صحيح).^۲ پاشان خواي گوره ده فرمويت: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا﴾ واته:
 وه له نيشانه کاني (نه وه) (خوا) که بوي دروست کردون له په گزي خوتان هاوسه رانيک. واته له
 په گزي خوتان ميينه ی بو دروست کردون بو نه وهی بينه هاوسه رتان، ﴿لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ
 بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً﴾ واته: بو نه وهی نارام بگرن له لاياندا وه خوشه ويستی و به زه یی خستوته
 نيوانتان. واته لتيان به سيته وه وهک خواي گوره له نايه تيکی تر دا فرمويه تي: ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ
 مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا﴾^۳ واته: (خوا) نه و زاته يه که نيوه ی دروست کردوه
 له يه که س (که ناده مه) هر له خوی هاوسه ری به ديته تا له لای به سيته وه (نارام بگريت).
 مه به ست ليړه دا حه وايه که خواي مه زن دروستي کرد له کورتيرين په راسوي لای چه پی ناده م خو
 نه گهر خواي گوره تورمه ی ناده می هه موو به نيړينه دروست بکړدایه و ميينه شی له په گزيکی تر
 دروست بکړدایه، واته: جنوک په يان زينده وه ريکی تر. نه م نزيکی و خوشه ويستی نه ده بوو به لکو
 دووره په ريڼی و دزايه تی په يدا ده بوو له نيوانياندا. نه وه له دلوثانيی خودای مه زنه که نه وهی ناده م و
 هاوسه ره کاني له په گزي خويان بو وهدي هيټاون و به زه یی و خوشه ويستی خستووه ته نيوانيان و
 سوزيان بو يه کتری هيه، چونکه پياو که ژن ده ميټيت له بهر نه وه يه که خوشی ده ویت يان حه ز ده کات

^۱ احمد (۴/۴۰۱، ۴۰۶)، فرموده يه کی باشه (جيد).

^۲ ابو داود (۵/۷۶)، تحفة الأحوزي (۸/۲۹۰)، فرموده يه کی باشه.

^۳ الاعراف (۱۸۹).

مندالی بییت لی و سۆزی بۆی هیه. ژنیش پیویستی به پیاو هیه بۆ دابینکردنی بژیوی و به یه که وه ژیان به خوشی و کامه رانی یان له بهر زۆر شتی تر. ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ واته. نه مانه هه موو نیشانه ن بۆ نه و که سانه ی که خاوه نی ناوه زن.

﴿وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَخْلَفَ السِّنِّكُمْ وَالْوَنُكُمُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْعَالَمِينَ﴾ (۲۲)
 وَمِنْ آيَاتِهِ مَنَامُكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَاؤُكُمْ مِّنْ فَضْلِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ
 يَسْمَعُونَ ﴿۲۳﴾

خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ﴾ واته: له نیشانه مه زنه کانی خوای گه و ده، ﴿خَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ واته: دروست کردنی ئاسمانه کان و زه مینه به و به رزی و فراوانه ی و جوانی و ناسکی و پازاوه یی نه ستیره گه پۆک و وه ستاوه کان و له وانه زه مین به و نزمی و فراوانیه که پره له کیو و که ژو دۆل و ده ریا و ده شت و بیابان و زینده و ده رو پوه و دارو دره خت. وه ده فه رموویت: ﴿وَأَخْلَفَ السِّنِّكُمْ﴾ واته: جیاوازی زمان. یه کیك به زمانی عه ره بی و یه کیك به زمانی ته ته ری و یه کیك به که ره جی، یه کیك به پۆمی، یه کیکی تر به فه ره نجی و نه وی تر به به ره ری و نه وه کورده و نه وه ته کورده و نه وه حه به شی و نه وه هیندی و نه وه عه جه مه و نه وه سه قالیبه یه و نه وه خه زه ره و نه وه نه رمه نه چه نده ها زمانی تر که خودا خۆی نه بییت که س نازانی، ﴿وَالْوَنُكُمُ﴾ واته: جیاوازی په رنگ و پوخسارتان، هه موو خه لکی سه ر زه مین له و پۆژه وه خودا ئاده می دروست کردوه هه تا پۆژی قیامه ت نه و جوانیه ی پی به خشیون له ده م و چاوو برۆو برژانگ و کولم و لووت و ته ویل و گوێ. هیچ که سیك له وی تر ناچیت. خو نه گه ره هندی له جوان و ناشیرینیدا له هه ندی شتدا له یه کتری بچن بیگومان له هه ندیکی تردا هه ر جیاوازیان هیه. ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْعَالَمِينَ﴾ واته: له م نیشانه نه دا به لکه زۆره بۆ زانایان. ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ مَنَامُكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَاؤُكُمْ مِّنْ فَضْلِهِ﴾ واته: هه ر له نیشانه کانی خودایه که له شه و پۆژدا ده خه ون و هه و لدانتان له پۆژدا بۆ به هره وهرگرتن له به خشینی پۆزی خودا. که نه و خه وتنه ده بیته هۆی حه سانه وه و ئارامی میشتک و له شو نه میشتنی ماندوویه تی و لابرده ی خه م و خه فته، گه پان و هه و لدانیشی کردوه به هۆی وه ده سته یانی بژیوی ژیان و هاتوچۆ له پۆژدا که نه مه پیچه وانه ی خه وتنه، ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ﴾ واته: نه مه یش له نیشانه کانی خودایه بۆ نه و که سانه ی که ده بیستن و تیده گن.

﴿وَمِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمْ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيُخْرِجُ بِهِ الْأَرْضَ بَقْعًا مَوْتِيهَا﴾
 إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٤﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ
 دَعْوَةً مِّنَ الْأَرْضِ إِذَا أَنتُمْ تَخْرُجُونَ ﴿٢٥﴾

خوای مه زن ده فره مویت: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ﴾ واته: له و نیشانانیه که به لگه یه له سه ر ده سه لاتی
 مه زنی خودا، ﴿يُرِيكُمْ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا﴾ واته: بروسکه تان پیشان ده دات بو ترساندن و نومید که
 جاریک ده ترسن له وهی باران و هه ورده تریشقه ی زوری له گه لدا بیټ که پروداوو کاره ساتی لی بکه ویته وه،
 وه پیشتان خوشه و به نومیدی نه وهن که بارانیکی باش بیاریت و که بو پیویستییه کانی خوتان به کاری
 بهینن. بویه خوای مه زن فره موویه تی: ﴿وَيُنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيُخْرِجُ بِهِ الْأَرْضَ بَقْعًا مَوْتِيهَا﴾ واته:
 باران ده بارینیټ له ناسمانه وه تا زهوی پی زیندوو بکاته وه پاش مردنی، که نه گیاو پروه و هیه
 شتیکی تری تیا نه ماوه به لام کاتیک که باران باری، ﴿أَهْتَزَّتْ وَرَبَّتْ وَأَنْبَتَتْ مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ﴾
 واته: زهوی (پروه کی لی ده پویټ و) ده جولیت زهوی هه لده دات و به رز ده بیټ و (زهوی) ده پویټ له
 هه موو جوړه (گیاو گولیکی) جوان. نا نه مانه هه مووی به لگه ی ناشکران له سه ر زیندوو پروه وه له
 پوژی قیامه تداو په ندو ناموزگارین بو که سیټ که خاوهن ناوه ز بیټ، بویه خوای گه وره فره موویه تی:
 ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ واته: به راستی له وه دا که باسکرا چند پابه رو نیشانه هیه
 بو نه وانه ی ژیریان به کاردینن. نه م نایه ته که ده فره مویت: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ
 بِأَمْرِهِ﴾ واته: له نیشانه کانی نه وه که ناسمان و زهوی به فرمانی نه و وه ستاون. نه م نایه ته وه ک نه و
 نایه ته وایه که ده فره مویت: ﴿وَيُمْسِكُ السَّمَاءُ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾^۱ واته: وه ناسمانی پاگیر
 کردوه تا نه که ویټ به سه ر زه ویدا مه گه ر به فرمانی نه و. وه ده فره مویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُمْسِكُ السَّمَوَاتِ
 وَالْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا﴾^۲ واته: به راستی خوا ناسمانه کان و زهوی پاگیر ده کات بو نه وهی له پیړه وی خویان
 لانه دهن. عومهری کوپی خه تاب (په زای خوای لی بیټ) ناره حهت بووایه ده یوت: نه خیر، سویند به
 که سه ی به فرمانی نه و پاره ستاون (واته: به فرمانی خودا ناسمان و زه مین پام هاتوون و وه ستاون).

^۱ الحج (۵).^۲ الحج (۶۵).^۳ الفاطر (۴۱).

وه ختيك كه پوڙي قيامت هات نه م زه مينه ده بيته زه مينكي ترو ناسمانه كانيش هه روه ها،
 مردوه كانيش له گوره كانيان هاتنه ده ر به فرماني خودا به زيندويي و بانگ ده كرين بو لاي خوي
 گه وده. بويه هه رمويه تي: ﴿ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِّنَ الْأَرْضِ إِذَا أَنتُمْ تَخْرُجُونَ﴾ واته: پاشان كاتيڪ له
 پوڙي دواييدا له زهويه وه بانگتان ده كن يه كسر نيوه له گوره كانتان دينه ده روه وه. واته يه كجار بانگ
 ده كرين به په له دينه ده روه وه. نه م نايه ته وهك نه و نايه تانه وايه كه ده هه رموييت: ﴿يَوْمَ يَدْعُوكُمْ
 فَتَسْجُدُونَ لِحَمْدِهِ وَتَظُنُّونَ إِن لَّبِئْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا﴾ واته: نه و پوڙه ي كه بانگتان ده كن له
 گوره كانتانه وه) جا نيوه ش ده ست به جي دين به ده م بانگ كرده كه وه به سو پاس و سه ناكردنه وه و وا
 ده زانن نه ماونه ته وه له دنيا دا) ماوه يه كي كه م نه بيت. وه هه رمويه تي: ﴿فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ ﴿١٣﴾ فَإِذَا
 هُمْ بِالسَّاهِرَةِ﴾ واته: بيگومان نه و زيندويي و نه وه يه هه ر يه ك نه عره ته يه، نيتر كتوپر وان له ده شتيكي
 سپي كاكي به كاكي دا. وه هه رمويه تي: ﴿إِن كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَّدَيْنَا
 مُحْضَرُونَ﴾ واته: ته نها شريخه و ده نكيكي گه وده ديت نيتر كتوپر هه مويان (به كومه لي) لاي نيمه
 ناماده كراون.

﴿وَلَهُ مَن فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَّهُ قَنِينٌ ﴿٢٦﴾ وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ
 عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾﴾

دووباره هيئانه وه ي دروست كراو مگان له (مه رده م) ناسانتره

خوي مه زن ده هه رموييت: ﴿وَلَهُ مَن فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَّهُ قَنِينٌ﴾ واته: هه رجي له
 ناسمانه كان و زه ميندايه خوا خاوه نيه تي و به نده ي نه ون، گوپرايه ل و ملكه جي نه ون پتيان خوش بيت
 يان پتيان ناخوش بيت. وه ده هه رموييت: ﴿وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ﴾
 واته: نه و (خوا) زاتي كه به ديهي ناني ده ست پي كرده وه له پاشان (دواي مردني) دووباره دروستي
 ده كاته وه (نه م دروست كرده وه ي دووه م) لاي خوا ناسانتره. نيينو نه بي ته لحه (طلحه) ده لئيت: له
 نيينو عه باسه وه: ﴿أَهْوَنُ عَلَيْهِ﴾ واته: ناسانتره لاي. موجهيد ده لئيت هيئانه وه ناسانتره له

^۱ الاسراء (۵۲).

^۲ النازعات (۱۳-۱۴).

^۳ يس (۵۳).

^۴ الطبري (۹۲/۲۰).

وه ديهينان، يه كه م جاريش هر ناسانه.^۱ عيكريمه و كه ساني تريش هر وايان وتووه.^۲ بوخاري پيوايه تي
 كردووه له نه بو هوره يره وه (په زاي خوي لي بيت) كه پيغه مبه ر (ﷺ) فهرموويه تي: (خودا فهرموويه تي
 به نده كه م بپوي پي نه هينام بو نه و نه ده بو و ابيت، قسه ي پي وتم بو نه و نه ده بو و ابيت، بپوا پي
 نه هينانه كه ي به من نه وه يه كه نه لس: نامه ينيته وه جاريكي ترو هك چون يه كه مجار دروستي كردووم،
 هرگيز وه ديهيناني يه كه مجار ناسانتر نيه له لام له هينانه وه ي (واته ناسان و گران لاي خوانيه) به لام
 قسه پي وتنه كه ي پيم نه وه يه كه نه لي: خوا مندالي بو خوي داناوه، له كاتيكدان من خودايه كي تاكو
 ته نهاو بي نياز م كه كه سي لي نه بووه و له كه سيش نه بووه، هرگيز كه سيش نه يتوانيوه هاوتاي بيت)
 ته نها بوخاري هيناويه تي.^۳ ﴿وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ واته: وه هر بو نه وه سيفه تي
 هره بلند له ناسمانه كان و زه ويذا. علي كوي نه بو ته لحه ده ليت: له ئيبنو عه باسه وه نه م نايه ته وهك
 نه و نايه ته وايه كه ده فهرموويت: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ﴾^۴ قه قاده شيش ده ليت: نمونه ي خودا، هيچ
 په رستراويك نيه غه يري خوداو هيچ په روه ردگار يكي ش نيه غه يري نه و.

﴿ضَرَبَ لَكُم مَّثَلًا مِّنْ أَنفُسِكُمْ هَلْ لَّكُم مِّنْ مَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِّنْ شُرَكَاءَ فِي مَا رَزَقْنَاكُمْ فَأَنتُمْ
 فِيهِ سَوَاءٌ تَخَافُونَهُمْ كَخِيفَتِكُمْ أَنفُسَكُمْ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ (۲۸) بِلِ اتبع
 الَّذِينَ ظَلَمُوا أَهْوَاءَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ فَمَنْ يَهْدِي مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ وَمَا لَهُمْ مِّنْ نَّاصِرِينَ (۲۹)

نمونه يهك كه به لگه يه له سه ر تاك و ته نهايي خودا

نه مه نمونه يه كه خوي مه زن ده يه ينيته وه بو نه وانه ي كه هاوه لي بو داده نين و كه ساني تر غه يري
 خودا له گه ل خوادا ده په رستن و ده يكه نه شه ريكي، زور چاكيش ده زانن كه نه و شه ريكانه له بت و شتي
 تر عه بدو مولكي خودان وهك له پارانه وه كه ياندا نه لين: (لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ، إِلَّا شَرِيكًا هُوَ لَكَ، تملكه وما
 ملك) خوي كه ورده ش ده فهرموويت: ﴿ضَرَبَ لَكُم مَّثَلًا مِّنْ أَنفُسِكُمْ﴾ واته: نمونه يه كي له خوتان بو
 هيناونه ته وه كه لي تيده گه ن و به چاوي خوتان ده يبينن، ﴿هَلْ لَّكُم مِّنْ مَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِّنْ
 شُرَكَاءَ فِي مَا رَزَقْنَاكُمْ فَأَنتُمْ فِيهِ سَوَاءٌ﴾ واته: نايان ئيوه نه وانه ي كه غولامتان ده يكه نه
 هاوبه شي خوتان له و بزيويه ي كه پيمان داوون؟ وه نايان وهك يهك ده بن؟ دياره هيچ كه سيك له ئيوه

^۱ الطبري (۹۲/۲۰).

^۲ الطبري (۹۲/۲۰).

^۳ فتح الباري (۸/۶۱۱/۶۱۲).

^۴ الشوري (۱۱).

پازی نابیت که غولامه کی بییته هاوبه شی له مال و سامانیدا. وهك یهك بهش بیهن. ﴿تَخَافُونَهُمْ﴾
 کخیفَتِکُمْ اَنفُسَکُمْ واته: چۆن له یه کتری ده ترسن هر به و شیوه یه له وانیش ده ترسن که له
 ماله کانتان له گه لدا بهش بکن. نه بو میجله ز ده لیت: تو ناترسی که غولامه که ت ماله که ت له گه ل بهش
 بکات، وه بۆشی نیه واکات. هر به و شیوه یه خودایش هاوه لی نیه.^۱ واته: هه موو که سیك له ئیوه
 پیی قه بول نا کریت که غولامه کی ماله کی له گه ل بهش بکات، که واته چۆن ئیوه شه ریک بۆ خوا
 داده نین له دروستکراوه کانی خوی؟ ته به رانی پیوایه تی کردوو له ئیبنو عه باسه وه ده لیت: نه هلی
 شیرک ده پارانه وه ده یانوت: (لَبِیکَ لَا شَرِیکَ لَکَ، اِلَّا شَرِیکَا هُوَ لَکَ، تَعْلِکُهُ وَمَا مَلَکَ). واته: نه ی خودایه
 هاتین بۆ لات، هاتین بۆ لات تو شه ریکت نیه غه یری شه ریکک نه بیت که تو خاوه نیتی خاوه نی نه
 شتانه شی که نه وه یه تی. خوی گه وره نه م ئایه ته ی نارد خواره وه: ﴿هَلْ لَکُمْ مِّنْ مَّا مَلَکَتْ
 اَیْمُنُکُمْ مِّنْ شُرَکَآءَ فِیْ مَا رَزَقْنٰکُمْ فَاَنْتُمْ فِیْهِ سَوَآءٌ تَخَافُوْنَهُمْ کَخِیْفَتِکُمْ اَنفُسَکُمْ﴾^۲، نه مه
 ناگادار کردنه وه یه ک بو له لایه ن خواوه به و نمونه یه که هینایه وه تا تییان بگه یه نیت، مادام نه وان به وه
 پازی نابن که واته خوا باشترو چاکتر له وه پازی نابیت، ﴿كَذٰلِکَ نَفَصِّلُ الْآیٰتِ لِقَوْمٍ یَّعْقِلُوْنَ﴾
 واته: ئیمه نیشانه کان به جوانی و پاک شی ده که یه وه بۆ نه و که سانه ی که خاوه ن ئاوه زن. پاشان
 خوی مه زن باسی موشریکه کان ده کات که به نه فامی و نه زانی غه یری نه و ده په رستن به بی هیچ
 به لگه یه ک به لکو هر له خویانه وه. ده فه رموویت: ﴿بَلِ اتَّبَعَ الَّذِیْنَ ظَلَمُوْا﴾ واته: به لکو نه وانه ی
 سته میان کرد واته موشریکه کان، ﴿اَهْوَاَ هُمْ﴾ واته: شوین ئاره زوی خویان ده که ون له په رستنی نه و
 بت و شتانه دا ﴿بَغِیْرِ عِلْمٍ﴾ واته: بی شاره زایی و نه زانانه. هیچ نازانن. ﴿فَمَنْ یَّهْدِیْ مِنْ اَضَلِّ اللّٰهِ﴾
 واته: ئینجا کی پینموونی که سیك بکات که خوا گومرای کرد بیت. واته هیچ که سیك ناتوانیت پریان
 نیشان بدات وه ختیك خوا پیکه یان لی بگوریت و سه ریان لی بشیوینیت، ﴿وَمَا لَهُمْ مِّنْ نَّصْرِیْنَ﴾ واته:
 له کاتیکدا بۆ نه وان هیچ یارمه تیده ریک نیه. واته هیچ که سیك ناتوانیت له دهستی خودا پرکاریان
 بکات و په نایان بدات و بیت به هاواریانه وه، چونکه هه رچی خوا ویستی ده بیت و هه رچیش نه و نه یه ویت
 نابیت.

^۱ الطبري (۹۶/۲۰).

^۲ الطبراني (۲۰/۱۲)، نه م فه رموده یه سه نه ده کانی لاوازه.

﴿ فَأَقْرَ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا بُدَّ لَهُ لَكُمْ ذَلِكَ الَّذِي
الْقِيَمَةُ وَلَكِنْ أَكْثَرُ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴾ (۳۰) ﴿ مُبِينٍ إِلَيْهِ وَآتَقُوهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَلَا
تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴾ (۳۱) مِنَ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيعًا كُلٌّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ

فَرِحُونَ ﴿ ۳۲ ﴾

فەرماندان به پابه ندبوون به یه کخوا په رستیه وه

خوای مه زن ده فەرموویت: ﴿ فَأَقْرَ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا بُدَّ لَهُ
لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الَّذِي الْقِيَمَةُ ﴾ واته: که واته پووی خوت پښت بکړه نایینی نیسلام پاک و پاست بو
خوا (شوین نایینی) داهینراوی خوا بکړه که خه لکی له سهری دروست کردوه داهینراوی خوا به هیچ
جوړیک گورانی بونی، یانی خوای مه زن داوا له پیغه مبر (ﷺ) ده کات و ده فەرموویت که تو هر پو
له م دینه بکړه له سهری به رده وام به ولتی لامه ده، نه و نایینه ی که خودا بوی داناوی نایینی هغه و
نایینی نیراهیم پیغه مبریش بووه (سه لامی خوای لی بیت) که خودا پښت نیشان داوی بوی و به
چاکترین شیوه بوی ته و او کردوی توش پابه ند به پییه وه، نه و نایینه ی له سروشتدا خوا نه و خه لکی
له سهر دروست کردوه، فەرمانی پیداوه که هر نه و بناسن و غیری نه و هیچ که سیک نیه بپه رستیت،
وه که له پیشه وه له نایه تیکدا فەرموویه تی: ﴿ وَأَشْهَدُهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ ﴾ واته: وه
کردنی به شایه ت به سهر خویانه وه (پتی وتن) نایا من په روه ردگاری نیوه نیم؟ (له وه لامدا) وتیان:
به لی. وه له م فەرمووده یه دا هاتوه: (من به نده کاتم و هدی هیئا له سهر پیکراوه ستان له سهر نایین،
به لام شهیتان له نایینه که یان لایدان).^۲ وه به م زووانه نه و فەرموودانه دینین که خوای گوره باسی نه وه
ده کات که به نده کانی له سهر نیسلام دروست کردوه پاشان هندی له و نایانه گورانی به سهر دا
هاتوه و شتی خراپی تیکه ل کراوه وه که نایینی جووله که و گاورو مه جوسیه کان خوا ده فەرموویت: ﴿ لَا
بُدَّ لَهُ لِكُلِّ لِحَالٍ ﴾ هندی و توویانه: واته: خه لکی خودا مه گورن و له سهر نه وه سروشته ی که دروستی
کردون لایان مه دهن. نه م رسته خه به ریه به مانای فەرمانکردن هاتوه. وه که نه م نایه ته ی که خوا
ده فەرموویت: ﴿ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا ﴾^۳ واته: هر که سیک چوویته ناوی و په نای پی بردیت

^۱ الاعراف (۱۷۲).

^۲ مسلم (۴/۲۱۹۷).

^۳ ال عمران (۹۷).

نه ترساوه. نه م تیگه یشتنه واتایه کی چاک و راسته. هه ندیکی تر وتوویانه: خوای مه زن به یه کسانو وهك یهك هه موو به نده کانی له سه ر ئیسلام وه دیهیناوه هیج کهس له دایک نابیت له سه ر نه و سروشته نه بیت، هیج جیاوازیهك له نیوان خه لکیدا نیه له و باره یه وه. بۆیه ئیبنو عه باس و ئیبراهیمی نه خه عی و سه عیدی کوپی جوبه یرو موجهیدو عیکریمه و قه تاده و ئیبنو زهید ده لئین: ﴿لَا بُدَّیْلَ لِخَلْقِ اللَّهِ﴾ واته: له ئاینی خوادا^۱. بوخاری ده لئیت: ﴿لَا بُدَّیْلَ لِخَلْقِ اللَّهِ﴾ واته: له ئاینی خوادا، ﴿خُلِقُواْ الْاَوَّلَیْنَ﴾^۲ یانی: ئایینی پیشینان. ئاینی پیشینه کانیش یانی ئیسلام. پیوایت کراوه له نه بو هوره یه وه که ده لئیت: که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فه رمویه تی: (هیج له دایک بوویهك نابیت له سه ر سروشت له دایک نه بیت، به لام دایک و بابی ده یکه نه جووله که یان گاورد یان ناگره رست (مه جوسی) وهك چون حه یوان (چوارپی) به چکه ی ده بیت به پیک و پیک و ته وای ناخو هیج گوپراویه کی تیدا ده بینن؟) پاشان ده فه رموویت: ﴿فَطَرَتِ اللَّهُ اَلَّتِیْ فَطَرَ النَّاسَ عَلَیْهَا لَا بُدَّیْلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَٰلِکَ الدِّیْنُ الْقَیْمُ﴾ موسلیمیش پیوایه تی کردوه.^۳ ﴿ذَٰلِکَ الدِّیْنُ الْقَیْمُ﴾ واته: پابه ندبون به شریعه ته وه و سروشتی پاک بریتیه له ئاینی مه ق و راست، ﴿وَلَیْکُمْ اَکْثَرُ النَّاسِ لَا یَعْلَمُوْنَ﴾ به لام زۆرینه ی خه لکی نازانن و لئی لاده دن، وهك خوای گه وره فه رمویه تی: ﴿وَمَا اَکْثَرُ النَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنَیْنَ﴾^۴ واته: وه زۆرینه ی خه لکی هه رچه نده تو سوریت (له سه ر باوه پمیتانیا) نابنه ئیماندار. وه فه رمویه تی: ﴿وَإِنْ تُطَعِ اَکْثَرُ مَنْ فِی الْاَرْضِ یُضِلُّوْکَ عَنْ سَبِیْلِ اللَّهِ﴾^۵ واته: وه نه گه ر تو گوپرایه لی زۆربه ی نه وانه بیت له سه ر زه ویدان له پیگه ی خوا گومرات ده که ن. خوای گه وره ده فه رموویت: ﴿مُنِیْبَیْنَ اِلَیْهِ﴾^۶ ئیبنو زهید و ئیبنو جوړه یج ده لئین: ده گه پینه وه بۆ لای.^۶ ﴿وَاتَّقُوْهُ﴾ واته: لئی بترسن، ناگاتان لئی بیت، ﴿وَأَقِمْوْا الصَّلَاةَ﴾ واته: نویژ بکه ن، نویژ نه و خودا په رستیه گه وره یه که خودا فره زی کردوه، ﴿وَلَا تَكُوْنُوْا مِنَ الْمُشْرِکِیْنَ﴾ واته: له هاوبه ش بریاران مه بن. واته له و خواناسانه بن که هه ر ته نها و به

^۱ الطبری (۹۹/۲۰).^۲ الشعراء (۱۳۷).^۳ فتح الباری (۳۷۲/۸ و ۵۱۲/۱۱)، و مسلم (۲۰۴۷/۴، ۲۰۴۸).^۴ یوسف (۱۰۳).^۵ الانعام (۱۱۶).^۶ الطبری (۱۰۰/۲۰).

دلسوزی و پاکی به ندایه تی خودا ده که ن و هیچ مه به سستیکی تریان نیه نه و نه بیئت، ئیبنو جه ریر پیوایه تی کردووه له زهیدی کوپی نه بو مه ریه مه وه ده لیت: عومره (په زای خوای لی بیئت) تیپه پی به لای مه عازی کوپی جه به لدا پیی وت پایه و پاگری نه م نومه ته کامه یه؟ مه عاز وتی: سیشته که مایه ی پژگارین، دلسوزی که بریتیه له و سروشت پاکه ی که خوای که وره مرقفی له سهر دروست کردووه، نویژ که بریتیه له دین، گوپرایه لی که خولادانه له گونا. عومره وتی: راست ده که ی. ^۱ خوای مه زن ده فهرموویت: ﴿مِنَ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيعًا كُلٌّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ﴾ واته: تو له و موشریکانه مه به که ناینه که یان به ش به ش کردو بوون به چهند به شه وه هر کومه لیک به و (ناینه ی) خویان دلخوش بوون. واته: ده ستکاریان کردووه و گوپیویانه، پروایان به هندیکی مه یه و حاشا له هندیکی تری ده که ن. هندی خویندوویانه ته وه (فاروقا دینهم) واته: وازیان لی هیناوه و پشتگوئیان خستووه. نه وانه ش: وهك جووله که و گاورو ناگریه رست و بته رسته کان و باقی ناینه پروپوچه کان جگه له موسلمانان، وهك خوای که وره فهرموویه تی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيعًا لَسْتَ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ إِنَّمَا أَمْرُهُمْ إِلَى اللَّهِ﴾ واته: به راستی نه وانه ی ناینه که یان به ش به ش کردو بوون به چهند ده سته و تا قمی که وه له هیچ شتی که دا له نه وان ناچن، بیگومان کاری نه وان ته نها بو لای خوا ده که ریته وه. نه ملی دینه کانی تر پیش ئیمه ده سته ده سته بوون له ناو خویاندا له سهر پابوچوونی جیاجیا و ناینی پروپوچ مه ریه کیک له وانه خوی به راست ده زانی و نه م نومه ته یش بوونه کومه ل کومه ل له نیوان خویاندا، چنده ها پابوچوونی جیاواز له نیوانیاندا په یدابوو مه مووی گومرایی و سه رلیتی که چوونه ته نها یه کیکیان نه بیئت، که نه ملی سونه ت و جه ماعه ته، نه وانه ی که پابه ند بوون به قورئان و سونه تی پیغه مبه ری خودا وه و (صلی الله علیه و آله) پربازی پیشینه کان که هاوه له کانی پیغه مبه رو شوینکه و تووه کانی نه وان و (التابعین) پیغه وایانی موسلمانان له دیرزه مانه وه تا ئیستا ده گریته وه. وهك حاکم پیوایه تی کردووه له (مستدرک) ه که یدا که پرسیار کراوه له پیغه مبه ری خودا (صلی الله علیه و آله) له و ده سته یه ی که پژگار نه بن فهرموویه تی: (ما أنا علیه وأصحابي) واته: له سهر نه وه ن که من و هاوه له کانی له سهره ^۲.

﴿وَإِذَا مَسَّ النَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا رَبَّهُمْ مُنِيبِينَ إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا أَذَقَهُمْ مِنْهُ رَحْمَةً إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ﴾ (۳۳)
 ﴿لِيَكْفُرُوا بِمَا ءَاتَيْنَاهُمْ فَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾ (۳۴) أَمْ أَنْزَلْنَاهُ عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا كَانُوا بِهِ

^۱ الطبري (۹۸/۲۰).

^۲ الانعام (۱۵۹).

^۳ الحاکم (۱۲۹/۱)، فهرمووده یه کی جه سه نی سه حیحه.

يُشْرِكُونَ ﴿٣٥﴾ وَإِذَا أَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا بِهَا وَإِنْ تُصِيبَهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ ﴿٣٦﴾

أُولَئِكَ يَرَوْنَ أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣٧﴾

ومرگه رانی مروءه نه یه کفوا په رستی وه بو بته رستی و نه دلخوشیه وه بو نانو میدی به پیی هه ل و

مه رج

خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿وَإِذَا مَسَّ النَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا رَبَّهُمْ مُنِيبِينَ إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا أَذَقَهُمْ مِنْهُ رَحْمَةً إِذَا

فَرِيقٌ مِنْهُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ﴾ خوای مه زن باس له که سانیك ده کات له کاتی ته نگانه دا ته نها هاوار له خودا ده که ن و لیی ده پارینه وه و هاوه لی بو دانانین، به لام کاتیك خودا به هره ی زوری پیی به خشین و که وتنه خوشی و ترسیان نه بوو هاوه لی بو داده نین و شتی تر له که لی ده په رستن. پاشان ده فه رموویت:

﴿لِيَكْفُرُوا بِمَا ءَانَيْنَهُمْ فَتَمْتَعُوا﴾ واته: با دان نه نین به و چاگانه دا جا با رابوین و به هره مه ند بن له

ژیان، نه و لامه لامی عاقیبه ته لای هه ندیک له زانایان، لای هه ندیکی تر (لامی ته علیه) بویه خوای که وره خوی بریار ده دات له و باره یه وه بویان پاشان هه په شه یان لی ده کات و ده فه رموویت: ﴿فَسَوْفَ

تَعْلَمُونَ﴾ واته: ئینجا له مه ودوا ده زانن، هه ندیک نه لین: سویند به خوا نه که ر پاسه وانی کولانیك

هه په شه م لی بکات لیی ده ترسم، ناخو حال چون ده بییت نه وه ی که لییره دا هه په شه ده کات نه و که سه یه که ده فه رموویت به شتیك ببه یه که سه ده بییت؟ پاشان خوای که وره نا په زایی خوی ده رده برییت ده رباره ی نه و موشریکانه که ناکوکی و غیری خوا ده که نه هاوه لی خوداو له که لی ده په رستن به بیی

نه وه ی هیچ به لکه یه کیان به ده سته وه بییت، ﴿أَمْ أَنْزَلْنَاهُ عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا﴾ واته: ئایا ئیمه به لکه یه کمان بو

ناردوون. ﴿فَهُوَ يَتَكَلَّمُ﴾ که قسه نه کات، ﴿بِمَا كَانُوا بِهِ يُشْرِكُونَ﴾ واته: ده رباره ی نه وه ی نه وان

کردوو یانه ته هاوبه شی خوا. نه م پرسته یه ئیستیفه امی ئینکاریه، یانی: له و باره یه وه هیچ به لکه یه کیان

بو نه هاتوو. پاشان خوای مه زن فه رموویه تی: ﴿وَإِذَا أَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا بِهَا وَإِنْ تُصِيبَهُمْ سَيِّئَةٌ

بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ﴾ واته: وه کاتیك په حمه ت و چا که یه ک به خه لك بده یین پیی دلخوش

ده بن و نه که ر زیانیکیان تووش بییت به هوی کرده وه ی خراپیانه وه کتوپر بیی هیوا ده بن (له به زه یی

خوا). خوای که وره باسی سروشتی مه رد م ده کات وه ک نه وه ی که مروءه مه که ر که سیك که خودا

یارمه تی بدات و بیپاریزیت، چونکه مروءه سروشتی وایه نه که ر تووشی خوشگوزه رانی و ده وله مه ندی

بوو له خوځی ده گوریت وهك خواي گوره ده فەرموویت: ﴿ذَهَبَ السَّيِّئَاتُ عَنِّي إِنَّهُ لَفَرِحٌ فَخُورٌ﴾^۱ واته: نه لى: خراپه كانم له سەر لاچوو زۆر به كه یفه و خوځی مه لده نیت به سەر خه لكدا، به لام كاتيك تووشى ليقه مانیک بوو نا ئومیدو بى هیوا ده بیت له وهى جارىكى تر تووشى خوځى و خوشگوزه رانى ببیت، خواي مه زن فەرموویه تی: ﴿إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾^۲ واته: مه گەر نه وانه ی كه خۆپاگر بوون له كاتيكدا كه تووشى به لا بوون و ئاكارى چاكيان كردوو له كاتى ده وه له مەندى و خوشگوزه رانیدا، وهك له فەرمووده ی سه حیددا هاتوو پێغه مبه رى خودا (ﷺ) ده فەرموویت: (خاوه ن باوه ر جیى سه رنجه، خودا تووشى هیچ شتیكى نه كردوو مه گین نه و شته چاك و خیر بووه بوى، نه گەر تووشى شادی بوویت خۆپاگر بووه هەر چاك بووه بوى).^۳ پاشان خواي مه زن فەرموویه تی: ﴿أُولَئِكَ يَرَوْنَ أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ﴾ واته: ئایا نه وانه نه یانزانیه خوا خوځی هه موو شتیك ده كات و ده بیات به رپوه هه موو شتیك به پى كارزانی و دادوه رى نه وه و مه یلى له هه ر كه سیك ببیت پۆزى فراوان ده كات مه یلیشى له هه ر كه سیك ببیت هه ژارو كه م پۆزى ده كات، ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ واته: بێگومان له وه دا (باسكرا) چه ندين به لگه مه یه بۆ نه وانه ی باوه ر دینن.

﴿فَإِنَّ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ ذَلِكَ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾^{۳۸} وَمَا آتَيْتُم مِّن رَّبٍّ لَّيْرَبُوا فِي أَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرَبُّوا عِنْدَ اللَّهِ وَمَا آتَيْتُم مِّن زَكَاةٍ تُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُضْغِفُونَ ﴿۳۹﴾ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَّنْ يَفْعَلُ مِنْ ذَلِكَ مِثْلَ شَيْءٍ سُبْحَنَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿۴۰﴾

فەرماندان به به جیهانیانی په یوه ندی خزمایه تی و قه ده غه گردنی سوخوری

خواي مه زن داوامان لى ده كات كه هه قى خزمایه تی بده ين و ده فەرموویت: ﴿فَإِنَّ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ﴾ واته: چاكه یان له گه ل بكه ن و په یوه ندی خزمایه تی به جى بینن، ﴿وَالْمِسْكِينَ﴾ واته: نه وه ژاره ی كه هیچى نه لى بیه خشیته یان هه یه تی به لام نه وه نده نیه كه به ته واوی به شى بكات، ﴿وَابْنَ السَّبِيلِ﴾ واته: نه و پېواره ی كه نه داره و پېویستی به یارمه تی هه یه له سه فەر هه كیدا، ﴿ذَلِكَ خَيْرٌ لِلَّذِينَ

^۱ هود (۱۰).

^۲ هود (۱۱).

^۳ مسلم (۲۲۹۵/۴).

يُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ ﷻ واته: نه وه زور چا که بو نه و که سانه ی به تهمان خوی خویان ببینن له پوڅی قیامه تدا که گه وره ترین ناره زووه، ﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ واته: هر نه وانه ن پزگار بووان له دنیاو له قیامه تدا، پاشان خوی مه زن ده فهرموویت: ﴿وَمَا آتَيْتُم مِّن رَّبٍّ لَّيْرُبُوا فِي أَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرِبُوا عِنْدَ اللَّهِ﴾ واته: که سیك شتیک بدات به یه کیك بیه ویت زیاتر له وه ی که پیی داوه لیی بسینیت و لیی وهر بگریت نه وه نه و که سه هیچ پاداشتیکی بو نیه له لای خودا. ئیبنو عه باس و موجهایدو زه حكا و قه تاده و عیكریمه و موجه ممدی كوری که عبو شعی به و شیوه یه مانایان کردووه. ^۱ بویه خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿وَمَا آتَيْتُم مِّن زَكَاةٍ تُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُضْغِفُونَ﴾ واته: وه هر زه کات و خیریک که داوتانه و مه به سستان ته نها په زامه ندی خوا بووه نا نه وانه (پاداشتیان) دوو چه ندانه ده که ینه وه. واته نه وانه پاداشتی زوریان ده دریته وه. وهك له فهرمووده ی سه حیددا هاتووه که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فهرموویه تی: (هیچ که سیك نیه که مالی به خشیت به نه ندازه ی ده نکه خورمایه ك له مالی حلال خوی به خشنده لیی وهر نه گرتوویت به دهستی راستی و زیادی نه کرد بیت بو خاوه نه که ی، وهك چون یه کیك له ئیوه ماین و په شه ولاغه کانی به چکه یان ده بیت و زیاد ده که ن مه تا وای لی دیت ده نکه خورمایه ك مه زتر له (کیوی) نوحودی لی دیت). ^۲

وه دیهینان و پوڅی و مردن و ژيان به دهستی خودایه

خوی مه زن ده فهرموویت: ﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ﴾ واته: خودا وه دیهینه رو پوڅی دهره، به پرووت و قووتی مروڅ له سکی دایکی دهره دهینیت و زانیاری نیه و نابیس و نابینیت و زور لاوازو بی توانایه پاشان هه موو نه و شتانه ی ده داتی له دوايشدا جلوبه رگو مال و سامانی ده داتی و فیری کاروکاسپی ده بیت. ﴿ثُمَّ يُمِيتُكُمْ﴾ واته: دواتر ده تانمرینیت، پاش نه م ژيانه. ﴿ثُمَّ يُحْيِيكُمْ﴾ واته: پاشان زیندووتان ده کاته وه له پوڅی قیامه تدا. ﴿هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ﴾ واته: نه وانه ی که غهیری خوا ده تانپه رستن. ﴿مَنْ يَفْعَلْ مِنْ دَالِكُمْ مِنْ شَيْءٍ﴾ هیچ که سیك له وانه ی ئیوه ده یکه نه شه ریکی خوا ناتوانن پوڅی بدهن و خه لکی بمرینن و زیندووی بکه نه وه. به لکو نه و خودا مه زنه پاک و بی عه یبه و خوی وه دیهینه ره و خه لکی پوڅی ده دات و ده یمرینیت، له پوڅی قیامه تیشدا هه مووی زیندوو ده کاته وه، بویه خوی مه زن له دوی نه وه ده فهرموویت: ﴿سُبْحَنَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ واته: خوا بی عه یبه و له وه

^۱ الطبري (۱۰۵/۱۰۴/۲۰).

^۲ مسلم (۷۰۲/۲).

پایه به رزتره که بلین: شریکی هیه، یان که سیڭ هیه وه که نه و بیټ یان باوکی هیه یان کوپی هیه. به لکو خودا تا که و ته نهایی و بی نیازه و جی نیازه و له که س نه بووه و که سیشی لی نه بووه و بی هاوتایه.

﴿ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ (۴۱) قُلْ

سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلُ كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُشْرِكِينَ ﴿۴۲﴾

شوینه واری تاوانکاری له دنیا دا

یبنو عه باس و زه حاک و سودی و که سانی تریش ده لین: مه به ست به ﴿الْبَرِّ﴾ چۆله وانی و

﴿وَالْبَحْرِ﴾ یش شارو لادیکانه.^۱ وه له پریوایه تیکی تر دا له ئیبنو عه باسه وه ده لیت: (البحر) نه و شارو

لادیانیه له که ناری پووباره کاندان.^۲ هه ندیکی تر ده لین: مه به ست به ﴿الْبَرِّ﴾ یانی وشکایی و (البحر)

واته ده ریا. زهیدی کوپی پوفه یع ده لیت: ﴿ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ﴾ واته: برانی باران له وشکایی، (بی

بارانی) یه که گرانى به دوایدا بیټ، وه مه به ست به (فساد) ی ده ریا ش یانی: له ناوچوونی

زینده وهره کانی، ئیبنو نه بی حاتم نه مه ی پریوایه ت کردووه. پاشان ده لیت: موحه ممه دی کوپی

عه بدوللای کوپی یه زیدی موقری بۆی گێپراینه وه له سوفیانه وه له موحه ممه دی کوپی قه یسی

نه عره جه وه نه ویش له موچه میده وه: ﴿ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ﴾ یانی: خراپه کاری له سه ر زه وی

بریتییه له کوشتنی نه وه ی ئاده م، خراپه کاری (ده ریا) یش بریتییه له گرتنی که شتی و ده ست به سرا

گرتنی. له سه ر قسه ی یه که م مانای نه م نایه ته: ﴿ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ﴾

واته: که می به رو بووم و کشتوکال هۆکاره که ی تاوان و گونا مه. نه بول عالیه ده لیت: هه ر که سیڭ

سه ریچی فه رمانی خودا بکات له سه ر زه میندا نه وه تاوان و خراپه کاری له سه ر زه میندا

بلاو کردووه ته وه، چونکه به رقه رار بوونی چاکسازی سه ر زه مین و ئاسمان به گوپرایه لی خودایه و

ده رنه چوونه له فه رمانه کانی. بۆیه له و فه رموده یه دا که نه بو داود پریوایه تی کردووه ها تووه: (سه ندنی

تۆله یه که به دلنیا ییه وه له سه ر زه میندا خو شه ویستره له لای خه لکه که ی له وه ی که چل (پۆڤ) بارانیان

به سه ردا بباریت).^۳ هۆکه یشی نه وه یه نه که ر تۆله بسیئریت له تاوانبار خه لکی یان زۆرینه ی خه لک

وا زده میتن له خراپه کاری و نه و شتانه ی که خودا قه ده غه ی کردوون. خو نه که ر وازه میترا له گونا مه

تاوانکاری نه و کاته خیروبیتر له زه وی و ئاسمانه وه ده ست ده که ویت و داده باریت، هه ر بۆیه کاتیڭ

^۱ الطبری (۱۰۸/۲۰).

^۲ الطبری (۱۰۸/۲۰).

^۳ النسائی (۷۵/۸)، فه رموده یه کی حه سه نه.

عیسای کورپی مەریەم (سەلامی خویان لی بیټ) دیتە خوار لە کۆتایی دنیا دا فەرمان پەرەوایی دەکات بە
 شەری پیرۆزی خودا لە و کاتە دا بە راز دەکوژیت و خاچ دەشکینیت و سەرمانە لادەبات نایهیلێت، چونکە
 غەیری ئیسلام هیچ شتیکی تر لە کەس قەبول ناکریت، هەر کەسێک موسلمان نەبیټ لە ملی دەدریت،
 کاتێک کە خودا دەججال و شوینکە و توووەکانی و یاجوج و ماجوج لە ناو دەبات، دەلیټ: بە زەوی: خێرو
 بەرە کەت بێنە دەرەو، کۆمەلێک خەلکی زۆر لە یەك هەنار دەخۆن، توێکلە کە ی دەکەنە سیبەر و لە
 ژیری دادەنیشن و شیرێ شیردەرێک بەشی کۆمەلێک خەلک دەکات، ئەمانە هەموو بە هۆی بەرە کەتی
 بە جیهانی شەریعەتی پیغەمبەری خوداوەیە موحەممەد (ﷺ)، تا دادپەرەری زیاتر بیټ خێروبێر
 زیاتر دەبیټ، بۆیە لە فەرموودە ی سەحیحدا هاتووە: (کاتێک تاوانکارو لە پێ لادەر ئەمریت بەندەکانی
 خوا و لات و زیندەوەر و دارو درەخت دەحەسینەو).^۱ ئیمامی ئەحمەدی کورپی حەنبەل پێوایەتی
 کردووە لە ئەبو قەحزەمەو کە دەلیټ: پیاویک لە زەمانی زیاددا یان (کورپی زیاددا) کیسیکی دۆزییەو
 کە دانەویڵە یانی: گەنمی تێدابوو لە وێنە ی ناوکە خورما یان دەنکە خورما لە سەر کیسە کە نوسرابوو:
 ئەمە لە کاتێکدا سەوز بوو و پوواوە کە بە دادپەرەری فەرمان پەرەوایی کراوە.^۲ خۆای مەزن
 دە فەرموویټ: ﴿لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا﴾ واتە: تووشی بە لایان دەکەین، وەك هەژاری و مردن و
 لە ناوچوونی بەروبوم بۆ ئەوێ تا قییان بکەینەو لە تۆلە ی ئەو کردارانە ی کە کردوویانە: ﴿لَعَلَّهُمْ
 يَرْجِعُونَ﴾ واتە: بە لکو بگەرێنەو لە گوناھ. وەك خۆای گەرە لە ئایەتیکی تردا فەرموویەتی:
 ﴿وَبَلَوْنَهُمْ بِالْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾^۳ واتە: وە تا قییمان کردنەو بە چەندە ها چاکە و
 خۆشی و بە چەندە ها خراپە و ناخۆشی بە ئومیدی ئەوێ بگەرێنەو (بۆ لای خوا). پاشان فەرموویەتی:
 ﴿قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلُ﴾ واتە: (ئە ی موحەممەد (ﷺ)) بلی بە
 زەویدا بگەرێن ئینجا سەرنج بدە سەرەنجامی ئەوانە ی لە پیش (ئێوەو) بوون چون بوو. واتە سەیری
 پیشینەکانی خۆتان بکەن، ﴿كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُشْرِكِينَ﴾ واتە: زۆر لەوانە شەریکیان بۆ خوا دادەناو
 پێوایان بە پیغەمبەرە (سەلامی خویان لی بیټ) نە دەکردو شوکرانە بژێر نە بوون لە سەر ئەو هەموو
 بە مەرەیه، چیان بە سەرھات؟

^۱ البخاری (۶۵۱۲).^۲ أحمد (۲/۲۹۶).^۳ الاعراف (۱۶۸).

﴿فَأَقْرَ وَجْهَكَ لِلدِّينِ الْقَيِّمِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا مَرَدَّ لَهُ، مِنَ اللَّهِ يَوْمَئِذٍ يَصَّدَّعُونَ﴾ ﴿٤٣﴾ مَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ،
وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلَا نَفْسٍ يَمْلِكُ أَنْ يَنْهَدُوهُ﴾ ﴿٤٤﴾ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْ فَضْلِهِ ۚ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ

الْكَافِرِينَ ﴿٤٥﴾

فەرماندان به راوستان له سەر پاسته پێ پیش هاتنی پوژی قیامت

خوای گه وره فەرمان ده دات به بهنده کانی که زۆر په له بکه ن بو خواناسی و چاکه کردن و له سەر پاسته پێ لانه ده ن، وه ک ده فەرمویت: ﴿فَأَقْرَ وَجْهَكَ لِلدِّينِ الْقَيِّمِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا مَرَدَّ لَهُ، مِنَ اللَّهِ﴾
واته: که واته پووی خۆت بکه ره ئایینی پاست له پیش نه وه پوژیک بیت له لایه ن خواوه که گێرانه وه ی
بو نییه. واته: پوژی قیامت هه رکه ی مه یلی لی بوو بیت دیت، که س ناتوانیت پێی لی بگریت. ﴿يَوْمَئِذٍ
يَصَّدَّعُونَ﴾ واته: له و پوژده دا بلاوه ده که ن ده سته یه ک ده چن بو به هه شت و ده سته یه کیش په وانه
ده کریت بو جه مه نه م. بۆیه خوای گه وره فەرمویه تی: ﴿مَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ، وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلَا نَفْسٍ يَمْلِكُ
يَمْلِكُ أَنْ يَنْهَدُوهُ﴾ واته: هه ر که س بیباوه پ بوو بیت نه وه (تۆ له ی) بیباوه په که ی له سهره هه ر که سیش کرده وه ی
چاکي کرد بیت نه وه شوین بو خویان (له به هه شتدا) ئاماده ده که ن. ﴿لِيَجْزِيَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
مِنْ فَضْلِهِ﴾ واته: بو نه وه ی که سانیک که باوه پریان هیناوه و کرده وه ی چاکیان کردوه پاداشتیان بداته وه
له میهره بانی و چاکه ی خۆی. واته: نه وانه ی خاوه ن باوه پ بوون و ئاکاری چاکیان کردوه خودا پاداشتی
چاکیان ده داته وه هه ر چاکه یه ک به ده چاکه و هه تا زیاتر له هه وت سه د نه وه نده ی چاکه که یان، بو هه ر
که سیك مه یلی لی بیت. ﴿إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ﴾ واته: خودا خوانه ناسانی خوش ناویت له گه ل نه وه یشدا
به دادوه ری خۆی مامه له یان له گه ل ده کات و سته میان لی ناکات.

﴿وَمِنْ ءَايَاتِهِ أَنْ يُرْسِلَ الرِّيحَ مُبَشِّرَاتٍ وَلِيَذِيقَكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ، وَلِتَجْرِيَ الْفُلُكُ بِأَمْرِهِ، وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ، وَلَعَلَّكُمْ
تَشْكُرُونَ﴾ ﴿٤٦﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ رُسُلًا إِلَى قَوْمِهِمْ فَجَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَأَنْقَمْنَا مِنَ الَّذِينَ أَجْرُومُوا وَكَانَ حَقًّا

عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾

یه کیك له نیشانه کانی خودا (با یه)

خوای گه وره باسی به هه رکه کانی خۆی ده کات له سەر بهنده کانی که بای به مژده بو ناردوون به
میهره بانی خۆی به زه یی هاتووه ته وه پیا یاندا، به هۆی (با) وه بارانیان بو ده بارینیت. بۆیه
فەرمویه تی: ﴿وَمِنْ ءَايَاتِهِ أَنْ يُرْسِلَ الرِّيحَ مُبَشِّرَاتٍ وَلِيَذِيقَكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ﴾ واته: وه له نیشانه کانی

ئەو(خو)ا كه چەند بايه كى مژده دەر(به بارىنى باران) دەنىرئىت بۆ ئەو هەندى لە(بارانى) بەزەيى
خويتان پى بچە ئىت. واتە: ئەو بارانەي كه پەوانەي دەكات، دەپوات و دەبارئىت بەسەر بەندەكانىدا لەو
ولاتانەدا كه تيايدا دەژين، ﴿وَلِتَجْرِيَ الْفُلُكُ بِأَمْرِ﴾ واتە: كەشتى دىت و دەچىت لە دەريادا بە ھۆى
باوہ. ﴿وَلِتَبْنَظُوا مِنْ فَضْلِهِ﴾ واتە: بۆ ئەو ھى پۆزى خوتان بە دەست بىنن لەناو دەرياكەنداو لە
ھەريمىكەوہ بچن بۆ ھەريمىكەو لە ولاتىكەوہ بۆ ولاتىكى تر، ﴿وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ واتە: ھەتا سوپاسى
خودا بكن لەسەر ئەو ھەموو بەھرەيەي كه پى بەخشيون چ ديارو چ ناديار كه لە ژمارە نايەن.
پاشان خواي گەورە ھەرموويەتى: ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ رُسُلًا إِلَى قَوْمِهِمْ فَجَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَأَنْتَقَمْنَا مِنْ
الَّذِينَ أَجْرَمُوا﴾ ئەم ئايەتە دل دانەوہ يەكە لە خواي مەزەوہ بۆ بەندەو پىغەمبەرى خۆى
موحەممەد(ﷺ) كه ھەر ئەو نىيە زۆرىك لە ھۆزەكەي برەوى پى ناھيئن، بەلكو زۆرىكىش لە گەلە
پيشووەكان برەويان نەھيئاوہ بە پىغەمبەرەكانيان كه بۆيان پەوانە كراوہ، بەو ھەموو بەلگە
ناشكرانەوہ كه پيشانيان داو، بەلام خواي خاوەن دەسەلات تۆلەي بە زەبرى داو، بە ھۆى ئەو
دژايەتى و برەوا نەھيئانەيان بە پىغەمبەرەكانيان، خاوەن باوہ پانيشى نەجات داوہ بە ھۆى ئەو
پىغەمبەرەوانەوہ(سەلامى خويان لى بيت)، ﴿وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ﴾ واتە: خواي مەزن بە ئىني
خۆى داوہ بە خاوەن باوہ پان كه يارمەتيان دەدات و ئەم سەرخستەنەشى واجب كەردوہ لەسەر خۆى
وہك پىزلىئەنانيك بۆيان. ئەم ئايەتە وەك ئەو ئايەتە وايە كه دەفەرموويت: ﴿كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ
الرَّحْمَةَ﴾ واتە: پەروەردگارتان بەزەيى و مېھرەباني لەسەر خۆى پىويست كەردوہ.

﴿اللَّهُ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيحَ فَثِيرٌ سَحَابًا فَيَبْسُطُهُ فِي السَّمَاءِ كَيْفَ يَشَاءُ وَيَجْعَلُهُ كِسْفًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ
خِلَالِهِ فَإِذَا أَصَابَ بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٤٨﴾ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ يُنْزَلَ عَلَيْهِمْ مِنَ قَبْلِهِ
لُمْبُسِينَ ﴿٤٩﴾ فَانْظُرْ إِلَى آثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُخْرِجُ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَلِكَ لَمُحْيٍ الْمَوْتِ وَهُوَ عَلَى
كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٥٠﴾ وَلَئِنْ أَرْسَلْنَا رِيحًا فَرَأَوْهُ مُصْفَرًّا لَظَلُّوا مِنْ بَعْدِهِ يَكْفُرُونَ ﴿٥١﴾﴾

زىندوو كەردنەو ھى زەوى بەلگەيە لەسەر زىندوو بوونەوہ

خواي گەورە باسى ھەر دەكات كه چۆن وەدى دەھيئىت و بارانى لى دەباريئىت و دىتە خوارەوہ
دەفەرموويت: ﴿اللَّهُ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيحَ فَثِيرٌ سَحَابًا﴾ واتە: ئەو خوايەي كه با دەنىرئىت و ھەر

ده جوليتت نه و بارانه ده باريتت يان له ده رياوه يان مهر چونيك خوى مه يلى لييه تى. ﴿فَبَسْطَ فِي
 السَّمَاءِ كَيْفَ يَشَاءُ﴾ واته: پاشان نه و هوره بلاوده كاته وه له ناو ئاسماندا كه م كه م زياد ده كات و زور
 ده بيت به رى ئاسمان ده گريت و به چاوى خومان ده يبينن پاشان ده كشيت به سر زه ميندا، نه م
 هوره له پوى ده رياوه ديت قورسو پره له ناو وه خوى گوره فرمويه تى: ﴿وَهُوَ الَّذِي
 يُرْسِلُ الرِّيْحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ حَتَّىٰ إِذَا أَقْلَتْ سَحَابًا نَقَّالَا سُقْنَهُ لِبَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَنْزَلْنَا بِهِ الْمَاءَ
 فَأَخْرَجْنَا بِهِ مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ كَذَٰلِكَ يُخْرِجُ الْمَوْتَىٰ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾^۱ واته: وه نه و (خوا) زاتي كه
 بايه كان ده نيترت به موزده ده ر پيش (بارانى) پرهمه تى په روه دگار هه تا كاتيك هه رى قورس (ى
 باراناوى) هه لده گرن ده ينيرين بؤ ولا تيكى مردوو (وشكى بى گيا) جا به و (هوره) باران ده باريتن به
 هوى نه وه وه هه موو جوړه به روبوم و ميوه يه ك (ده پوينين و) ده رده مينين مهر به و وينه يه مردوو هه كان له
 زه وى ده رده مينين (زيندوويان ده كه ينه وه) تا نيوه بيربكه نه وه. بويه ليړه شدا فرمويه تى: ﴿اللَّهُ
 الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيْحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَبَسْطَ فِي السَّمَاءِ كَيْفَ يَشَاءُ وَيَجْعَلُهُ كِسْفًا﴾ موجهيدو نه بو عه مرى
 كورى عه لاه ده لئن: ﴿كِسْفًا﴾ واته: په له په له ى باراناوى، قه تاده ده لئيت: كه وال كه وال.^۲ زه ححاك
 ده لئيت: په له هه رى له سر يه ك، هه نديكى تر وتوويانه: هه وريك له زورى نه و بارانه ى هه ليگرتوو په ش
 نه نوينى، نه يبينى زه وى داگير كردوو و نزيك بوته وه لئى. ﴿فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ﴾ واته:
 ده بينى له و هه ورانه وه دلوپه ى باران ديت خوماره وه. ﴿فَإِذَا أَصَابَ بِهِ مِنْ يَسَاءٍ مِنْ عِبَادِهِ إِذَا هُمْ
 يَسْتَبْشِرُونَ﴾ واته: به و بارانه زور دلخوش ده بن له به نه وه ى زور پيوستيان به باران بووه كه بؤيان
 بباريت، پاشان خوى مهن ده فرموييت: ﴿وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ يُنْزَلَ عَلَيْهِمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمُبْلِسِينَ﴾
 واته: نه و كه سانه ى كه نه م بارانه يان بؤ بارى، پيش نه و باران بارينه زور نا ئوميد بوون، كاتيك كه
 بارانه كه بارى بؤيان له حاليكى زور نا ئوميدى و زه بوونيدا بوون، بويه زور به لايانه وه گرنه بوو، يانى:
 زور پيوستيان به و بارانه هه بوو، چونكه زور چاوه پروان بوون و ماوه يه كى زورى به سر دا چووبوو
 بارانيان بؤ نه باريبوو، له كاتى خوى تيپه ريبوو، مهر چاوه پروانيان ده كرد. باران بارين مهر دواده كه وت،
 نه وانيش ماوه يه ك تيپه ريبوو مهر به ته ما بوون، پاشان دواى نه م هه موو نا ئوميديه له پر بارانيان بؤ

^۱ الاعراف (۵۷).^۲ الطبري (۱۱۴/۲۰).

بارى. دواى نه وهى گشت زهويه كانيان وشك مه لگه پراو گيانى تيدا نه ما، كه م كه م كه وه جووله و پاراو بووه وه و گژوگياو پوهه كه كان سهوز بوونه وه و پريپوونه وه. بويه خواى مه زن فه رمويه تى: ﴿فَأَنْظُرْ إِلَىٰ آثَرِ رَحْمَتِ اللَّهِ﴾ واته: سه يري دلوفانى خودا بكه كه چون بارانى باراند، ﴿كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ واته: نه و زهويه مردووهى زيندوو كرده وه، دواى نه وه كه هيچ ته پيه كى تيدا نه مابوو وشك مه لگه پابوو. ﴿إِنَّ ذَلِكَ لَمُحْيِ الْمَوْتَى﴾ واته: نه و كه سهى تواناى نه وهى ببيت چاكتر ده توانيت مردوو زيندوو بكاته وه. وه ده فه رموويت: ﴿وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ واته: وه هر نه ويش به ده سه لاته به سه ره موو شتيكدا. پاشان خواى كه وره ده فه رموويت: ﴿وَلَيْنَ أَرْسَلْنَا رِيحًا فَرَأَوْهُ مُصْفَرًّا لَّظَلُّوا مِنْ بَعْدِهِ يَكْفُرُونَ﴾ واته نه گه ر بابه كى وشك بنيريت بو سه ر كشتوكاله كه يان كه ناشتويانه و سهوز بووه و لقى لى داوه و خه ريكه به ره م ده دات، زه ردى بكات، هاواريان لى به رزده بيته وه و ناشوكرى ده كه ن و هيچ چا كه يه كيان له بير نامينيت كه له وه وپيش له گه لياندا كراوه، وه كه نه م ثايه تهى كه خواى كه وره فه رمويه تى: ﴿أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ﴾ ﴿٦٣﴾ أَأَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُ أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ ﴿٦٤﴾ لَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَاهُ حُطَامًا فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ ﴿٦٥﴾ إِنَّا لَمُغْرَمُونَ ﴿٦٦﴾ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٦٧﴾ واته: جا پيم بلين نه و تووهى كه ده يچينن، ثايا نيوه ده يروينن؟ يا نيمه ده يروينن؟، نه گه ر بمانويستايه نه و (پرواوه) مان ده گيرا به پووشو كا نه نجا ده ستان ده كرد به قسهى بى كه لك، (ده تانوت) به راستى زه ره ر لى كه وتوو نيمه ين، به لكو نيمه له پنز بى به شين.

﴿فَإِنَّكَ لَا تَسْمِعُ الْمَوْتَىٰ وَلَا تَسْمِعُ الدُّعَاءَ إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ﴾ ﴿٥٢﴾ وَمَا أَنْتَ بِهَادٍ الْعَمَىٰ عَنْ ضَلَالَتِهِمْ إِنْ تَسْمِعُ إِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ ﴿٥٣﴾

خوانه ناسان مردوون، كه ږن و كوږن

خواى مه زن ده فه رموويت: ﴿فَإِنَّكَ لَا تَسْمِعُ الْمَوْتَىٰ وَلَا تَسْمِعُ الدُّعَاءَ إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ﴾ خواى مه زن ده فه رموويت چون تو ناتوانى كاريك بكهى نه وانهى وان له ناو گوږدا گويت بو بگرن وه هر چه نده هاوار بكهى نه وهى كه په قسه كانت نابيسى له گه ل نه وه يشدا پشتت تيده كه ن هر به و شيوه يه ش تو ناتوانى پينمايى كه سيك بكهيت بو سه ره ق و بيگيږيته وه له گومرايى كه دلى داخرابيت و كوږر بيت له راستى هق. به لكو نه وه به ده ستى خوداى كه وره يه. هر نه و ده توانى قسهى

زیندووہ کان بگہ یە نیت بہ مردووہ کان ئە گەر مە یلی لی بیت، مە یلی لە ھەر کە سیك بیت پئی نیشان دەدات و مە یلیشی لە ھەر کە سیك بیت گومرای دەکات. ئە مە بۆ غەیری خوای مە زن بۆ کە سی تر نیە، بۆیە فەرموویەتی: ﴿وَمَا أَنْتَ بِهَادٍ الْعُمَىٰ عَنْ ضَلَالَتِهِمْ إِنْ تُسْمِعُ إِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ﴾ واتە: وە تۆ پێپیشان دەری نابینایان نیت لە گومراییان ھەر ئە وانە گویت بۆ دە گرن کە برۆیان بە نیشانەکانی ئیمە مە یە و لە قسەت دەرنانچن وە لامت دەدەنە وە و فەرمانە کانت جیبە جی دە کەن. ئە وانە شوینکە و تووی مە قن، ئە مە حال و ژیا نی خاوەن باوەرە، نموونە ی یە کە مێش حال و ژیا نی خاوەن ناسە. وە ک خوای گەرە فەرموویەتی لە ئایە تیکی تردا: ﴿إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ وَالْمَوْتِ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ ثُمَّ إِلَيْهِ يُرْجَعُونَ﴾ واتە: بە پاستی تەنھا ئە وانە وە لامی تۆ دەدەنە وە کە (بە دل) دە بیسن مردووہ کانیش (ئە وانە ی باوەر ناھێنن) خوا زیندوو یان دەکاتە وە پاشان ھەر بۆ لای خۆی دە گەرێنە وە. عایشە ی دایکی موسلمانان (پەزای خوای لی بیت) ئە م ئایە تە ی: ﴿فَإِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتِ﴾ بە بە لگە میناوە تە وە لە سەر ئە وە ی کە عە بدولای کوپی عومەر پێوا یە تی کردوو، وای زانی کە پێغەمبەر (ﷺ) قسە ی لە گە ل کوژراوە کانی بە دردا کردوو و دوا ی سی پۆژ لە چالۆ یکی بە دردا، سەرزە نشت و لۆمە ی دە کردن، مە تا عومەر وتی: ئە ی پێغەمبەری خودا (ﷺ) ئایا قسە لە گە ل کۆمە لێکدا دە کە ی کە بۆ نیان کردوو؟ پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (سویند بە و کە سە ی گیانی منی بە دە ست، ئە وە ی من پێیان ئە لیم ئێوہ لە وان چاکتر نابیسن، بە لام وە لام نادەنە وە).^۱ عایشە وا مانای کردوو کە پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی: (ئە وانە ئیستا چاک دە زانن ئە وە ی کە من پیم وتن ھە ق بوو).^۲ قە تادە دە لیت: خوای گەرە ئە و بێباوەرانی زیندوو ی کردوونە تە وە بۆ پێغەمبەر (ﷺ) تا ئە و قسانە ی ئە و یان بیستوو و گوینان لی بوو بۆ سەرزە نشت کردنیان و زیاتر نا پە حە ت بوون و ئازاردانیان.^۳

﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْقَدِيرُ﴾

﴿٥٤﴾

^۱ الانعام (۳۶).

^۲ فتح الباری (۳۵۱/۷).

^۳ فتح الباری (۳۵۱/۷).

^۴ فتح الباری (۳۵۱/۷).

باسی نه و گورانکاریه جیاجیایانهی به سه ر مروفتدا دیت

خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً﴾ واته: خوا زاتیکه ئیوهی دروست کردوه له لاوازی (لاوازی نوتفه و بیچو مندالی شیره خور...) پاشان دواى لاوازی به میزی کردون (بوون به لاو) واته خوای گه وره مه رد م ناگادار ده کاته وه له و گورانکاریانهی که به سه ریاند دیت له پله جیاجیایکانی وه دیهینانیاندا، یه ک له دواى یه ک، له بنه ر هتدا له خول دروستکراوه پاشان له تنوکیک ناو پاشان له خوینی به ستوو و پاشانیش له پارچه گوشتیک، گوشته که یشی ده بیئت به ئیسک و له دوایدا ئیسکه که شی به گوشت داده پوشیت و گیانی ده کریت به به رداو پاشان له سکی دایکی به بی میزی و لاوازی دیته ده ره وه، پاشان ورده ورده گه وره ده بیئت مه تا ده بیئت مندالیکى بچوک، پاشان پیده گات وه ستو نیازی به میز ده بیئت، ده بیئت لاویک به میز ده بیئت دواى لاوازی، پاشان که م که م به ره و لاوازیبون ده چیته وه و ده پوات به سالو پیر ده بیئت، گشت ناوات و جوله و ده سه لاتی که م ده بیئت وه قزو بن جایی سپی ده بیئت، مه موو شیوازیکی ده ره وه و ناوه وهی له ش ده گوریت بویه خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ﴾ واته: له دواى به میز کردنتان لاوازی و پیری بو دانان، واته به مه یلی خوای مه رچی بویت ده بیئت مه رچی بویت له گه ل به نده کانیدا ده یكات. ﴿وَهُوَ الْعَلِيمُ الْقَدِيرُ﴾ واته: زاناو توانا مه رخویه تی.

﴿وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُقْسِمُ الْمُجْرِمُونَ مَا لَبِثُوا غَيْرَ سَاعَةٍ كَذَلِكَ كَانُوا يُؤْفَكُونَ﴾ ﴿٥٥﴾ وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَالْإِيمَانَ لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْبَعْثِ فَهَذَا يَوْمُ الْبَعْثِ وَلَكِنَّكُمْ كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٥٦﴾ فَيَوْمَذِي لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ ظَلَمُوا مَعذِرَتُهُمْ وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٥٧﴾

تینه گه یشتوویی و بیناگایی خوانه ناسان له دنیا و قیامه تدا

خوای گه وره باسی نه فامی و نه زانی خوانه ناسان ده کات له دنیا و قیامه تدا، له دنیا دا ده ستیان داوه ته بته رستی و له پوژی قیامه تیشدا زور بیناگان، بویه ده فه رموویت: ﴿وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُقْسِمُ الْمُجْرِمُونَ مَا لَبِثُوا غَيْرَ سَاعَةٍ﴾ واته: وه پوژی قیامه ت مه لده سیئت، (له و پوژده دا) تاوانباران سویند ده خون که ماوه یه کی زور که م نه بیئت نه ژیاون له دتیادا، مه به ستیان نه وه یه که هیچ به لگه یه کیان پی نه دراوه و بیانوو یان مه یه که کافرن! نه وانه موله تیان پی نادریت که بره بیانوو به یینه وه، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿كَذَلِكَ كَانُوا يُؤْفَكُونَ﴾ واته: به و شیوه یه مه ر شوینی درو که وتوون. ﴿وَقَالَ الَّذِينَ

أَوْتُوا الْعِلْمَ وَالْإِيمَانَ لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْبَعْثِ ﴿۱﴾ واته: زانا خاوهن باوه په کان له پوڅی دوايیدا وه لامیان دده نه وه، وهك له دنیا به لگه ی زوریان بو هیناونه ته وه، کاتیک که نه وان سویند ده خون ته نها که میك نه بیت له دنیا دا نه زیاون نه مانیش پیان ده لین: ﴿لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْبَعْثِ﴾ واته: به دلنیا یی وه نیوه وهك له کتیبی کرداره کانتاندا خودا نووسیویه تی مانه وه و زیان تا پوڅی زیندووبونه وه، ﴿فَهَذَا يَوْمُ الْبَعْثِ﴾ واته: جا نه مه نه و. پوڅی زیندووبونه وه یه، ﴿وَلَكِنَّكُمْ كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ واته: به لام نیوه نه تازانیوه. ﴿فَيَوْمَئِذٍ﴾ واته: له پوڅی قیامه تدا، ﴿لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ ظَلَمُوا مَعْذِرَتُهُمْ﴾ واته: بریویانوویان لی وهرناگیریت له سر نه و کرداران هی که پی هی هلساون و کردوویانه، ﴿وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ﴾ واته: وه نه وانه جاریکی تر ناگه پینه وه بو دنیا که په شیمان بینه وه و داوای لیخوشبون بکن. وهك خوای گه وره له نایه تیکی تردا فهرموویه تی: ﴿وَأَن يُسْتَعْتَبُوا فَمَا هُمْ مِنَ الْمُعْتَبِينَ﴾^۱ واته: داوای لیبوردنیش بکن هرگیز لیان قه بول نا کریت.

﴿وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَلَئِنْ جِئْتَهُمْ بِآيَةٍ لَيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّا أَنْتُمْ إِلَّا مُبْطِلُونَ﴾^{۵۸} كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿۵۹﴾ فَأَصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَا يَسْتَخِفَّنَكَ الَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ ﴿۶۰﴾

هیڼانه وهی نمونه له قورنندا بو خوانه ناسان و په ند وهرنه گرتیان لی

خوای گه وره ده فهرموویت: ﴿وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ﴾ واته: نیمه راستیمان پرون کرده وه بو خه لکی و پینماییمان کردن و نمونه ی زوریشمان هینایه وه بو یان، بو نه وهی پی راست بگرنه به رو شوینی بکون، ﴿وَلَئِنْ جِئْتَهُمْ بِآيَةٍ لَيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّا أَنْتُمْ إِلَّا مُبْطِلُونَ﴾ واته: هر نیشانه یه کیان ببینیا یه، به مه یلی خویان بووایه یان به مه یلی خویان نه بووایه، باوه پریان پی نه ده هینا وایانده زانی جادو و شتی پرپوچه، وهك له له تبوونی مانگ و چند نمونه ی تری وهك مانگدا ده یانوت. وهك خوای گه وره له چند نایه تیکی تردت فهرموویه تی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ كَلِمَتُ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ﴾^{۹۶} وَلَوْ جَاءَتْهُمْ كُلُّ آيَةٍ حَتَّى يَرَوْا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ^{۹۷} واته: به راستی

^۱ فصلت (۲۴).

^۲ یونس (۹۶-۹۷).

ئەوانەى دەرچوو و چەسپاوە بۆیان بریاری پەرودەگارت، برواناھیتن ھەرچەند بۆیان بیت ھەموو بەلگە و نیشانەى ھەتا دەبینن (بە چاوى خۆیان) سزای سەختى ئازاردەر. بۆیە خواى گەرە فەرموویەتی: ﴿كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ واتە: ئا بە و جۆرە خوا مۆر دەنیت بەسەر دلى كەسانىك كە بىئاگا و نەزانن. ﴿فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ﴾ واتە: تۆ خۆپاگريە لەسەر ئە و دزايەتی و لاسارى خوانەناسانە، خواى گەرە بەلینى خۆى بەجى دینیت و سەرت دەخات بەسەریانداو پاشەپۆزیش ھەر بۆ تۆ شوینكە و تۆوەكانتە لە دنیاو لە قیامەتدا. ﴿وَلَا يَسْتَخْفَنَّكَ الَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ﴾ واتە: با ئەوانەى بىپاوەن لە ئاینى راست لات نەدەن و بیزارت نەكەن. واتە پاوەستە لەسەر ئە و پەيامەى كە خودا بە تۆدا ناردوویەتی، چونكە ھەر ئە وە ھەقە و گومانى تیدا نیە، لى لامەدە، غەیری ئە و پەيامە ھیچ شتىكى تر بۆ ئە وە ناشیت كەس شوینى كەوى، چونكە راستى ھەموى لەودا كۆبووەتەوہ.

ئە و فەرموودەى كە رىوايەت كراوە لە بارەى ریزی سوره تی (الروم) و خیری خویندنى لە نوێزى بەیانیدا

نیمامى ئە ھەمەد رىوايەتى کردووە لە پیاویكەوہ لە ھاوہلەكانى پێغەمبەرەوہ (ﷺ) كە پێغەمبەرى خودا (ﷺ) نوێزى بەیانى بۆ كردن لە نوێژەكەدا سوره تی (الروم)ى خویندو لى تىكچوو، كاتىك كە لە نوێژەكە بوویەوہ فەرمووی: (ئەوہى تووشى ھەلەى كردین لە قورئان خویندەنەكەماندا ئەوہبوو لە راستیدا كۆمەلەىك لە ئیوہ نوێژ دەكەن لەكەلماندا بەلام باش دەستنویژ ناگرن. جا با چاك دەستنویژ بگرن). ئەم فەرموودەى سەنەدەكانى چاكن و مەتنەكەیشى ھەر چاكە، بە راستى نەینىیەكى سەيرو ھەوالىكى گرنگیشى تىدایە ئەویش ئەوہیە كە پێغەمبەرى خودا (ﷺ) كەموكۆپى و ناتەواوى دەستنویژى ئەو كەسانەى كە لە دوايەوہ نوێزىان دەكرد كاری تىكردووە لە نوێژەكەیدا، ئەم فەرموودەى بەلگەى لەسەر ئەوہى نوێزى ئەو كەسانەى كە لە دواى پێش نوێژەوہ نوێژ دەكەن پەيوەستە بە نوێزى پێشنوێژەكەوہ.

تەفسیری سوره تی (لقمان)

لە ھەككە دا ھاتووەتەخوارموہ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿الْعَمَّ ١﴾ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ ﴿٢﴾ هُدًى وَرَحْمَةً لِّلْمُحْسِنِينَ ﴿٣﴾ الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ

الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾ أُولَٰئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥﴾

خوای مه زن ده فہرموویت: ﴿۱﴾ تِلْكَ ءَايَاتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ ﴿۲﴾ هُدًى وَرَحْمَةً لِّلْمُحْسِنِينَ ﴿۳﴾
 الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿۴﴾ أُولَٰئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَأُولَٰئِكَ هُمُ
 الْمُفْلِحُونَ ﴿۵﴾ واتہ: ئەم ئایەتەکانە لە ئایەتەکانی پەر لە حیکمەت و داناییە، هۆی پێنموونی و بەزەیین بو
 چاکەکاران، ئەوانە ی که نوێژ بەجی دین و زەکات دەدەن هەروەها باوەڕی بەتەویان بە پۆژی دوا یی
 هەیه، ئەوانە لەسەر پێنموونین لە لایەن پەرەردگاریانەو. لە پێشەو لە سەرەتای سوره تی (البقرة) دا
 بە شیوەیەکی گشتی ئەو هۆی پە یوەندی بەم ئایەتەکانەو هەیه باسکراو، که خودای مه زن ئەم
 ئایەتەکانە ی کردووە تە شیفاو پێنیشاندەرو بەزەیی بو ئەو کەسانە ی که چاکەکارن و هۆکاری چاکە
 دەگرە بەر لە شوێنکەوتنی ئایین و شەریعە تی خودا و نوێژە فەرزەکانیان ئەکەن لە کاتی خۆیدا و
 سوننەتەکانیشی لەگەڵیدا بەجی دەهینن، ئەو زەکاتەیشی که لەسەریان واجب بوو ئەیدەن بەو
 کەسانە ی که بۆیان شیاو، پە یوەندی خزمایەتیشیان بە چاک ی بە پێوە دەبەن و نایبچن، بە تەمای
 پاداشتی پۆژی دوا یین، وە هەر لە بەر پەزای خوا و پاداشتی ئەو، ئەو کارانە بەجی ئەهینن و پیاکار نین
 و بە تەمای هیچ کەسیک نین که پاداشتیان بداتەو و سوپاسیان بکات هەر کەسیک بەو شیوەیە ی
 کردبێت، ئەو لەو کەسانە ی که خوای گەورە فەرموویە تی: ﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ واتە: لە دنیا و
 قیامەتدا هەر ئەوانە پزگاریان.

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَتَخِذَهَا هُزُوًا أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ
 مُّهِينٌ﴾ ﴿۶﴾ وَإِذَا نُتِلَّىٰ عَلَيْهِ ءَايَاتُنَا وَلَّىٰ مُسْتَكْبِرًا كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا كَأَن فِي أُذُنِهِ قِرَافٌ فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ

آلیم ﴿۷﴾

هەندی کەسی بەدبەخت هەن خویان خەریک دەکەن بە قسە ی بێتامەو و پوویان و مردەگیان لە
 نیشانەکانی خودا

کاتیک خوای گەورە باسی ژبانی خوشبەختانی کرد، ئەوانە ی که پێیان گرته بەر بە هۆی کتیبی
 خواو که قورئانە و سوودمەندبوون بە گوێگرتن لێی وە ک خوای گەورە فەرموویە تی: ﴿اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ
 الْحَدِيثِ كِتَابًا مُّتَشَابِهًا مَّثَانِيَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ
 اللَّهِ﴾ واتە: خوا جوانترین فەرمایشی ناردووە تە خواو وە قورئانیکە (کە ئایەتەکانی) لە یە کچوی
 دووپاتکراوەن ئەو کەسانە ی لە پەرەردگاریان دەترسن، پێستیان تەزوی پێدادبێت (بە بیستنی

قورئان) پاشان پیستیان و دلیان نه رم ده بیټ به یادی (قورئانی) خودا. پاشان دیتته سهرباسی نه و
 که سانه ی که به دبه ختن و خویان لاده دهن و گوی ناگرن و بۆ قسه ی خواو سودی لی وهرناگرن، به لکو
 پرووده که نه قسه ی خراب و بیټام و گورانی و ته پل و موسیقا و ده یکه نه گالتته جاری، وهك ئیبنو مه سعود
 له م ئایه تانه دا: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ﴾ ده لیت: سویتند به خوا
 مه به ست پی گورانی وتنه. ^۱ قه تاده له م ئایه ته دا: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن
 سَبِيلِ اللَّهِ﴾ به خوا له وانه یه نه و که سانه مال نه به خشن له و پیگایه دا، به لام ناره زوویان بۆ نه و کاره
 خرابانه وایان لیده کات که قسه ی پروپوچ مه لبریزن و قسه ی راست واز لی بینن و نه وه ی زیان به خشه
 مه لی بزیزن و نه وه یشی به سووده وازی لی بینن. ^۲ و تراوه: مه به ست به م ئایه ته: ﴿يَشْتَرِي لَهْوَ
 الْحَدِيثِ﴾ واته: کپینی گورانی بیژان له نافرته تانی لاو. ئیبنو جهریر پای وایه ﴿لَهْوَ الْحَدِيثِ﴾
 مه موو قسه یه که ببیتته له مپه ر له پی ئایه ته کانی خودا و شوینکه وتنی پیبازه که ی. ^۳ ﴿لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ
 اللَّهِ﴾ واته: نه و کاره له به ر نه وه بیت دزایه تی ئیسلام و موسلمانانی پی بکات، ﴿وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا﴾
 موجهید ده لیت: پیگی خودا بکاته گالتته جاری و سوکایه تی پی بکات. ^۴ ﴿أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ﴾
 واته: مه رچونیک نه وانه سوکایه تیان کرد به ئایه ته کانی خودا و پیبازه که ی نه وانیش له پوژی قیامه تدا
 سوکایه تیان پی ده کریت و له سزای به ژاندان به به رده وامی. پاشان خوی مه زن قه رموویه تی: ﴿وَإِذَا
 نُتِلَّ عَلَيْهِ ءَايَتُنَا وَلَّى مُّسْتَكْبِرًا كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا كَأَنَّ فِي أُذُنَيْهِ وَقْرًا﴾ واته: نه و که سه ی که پرووده کاته
 گالتته و که پ و گورانی و ته پل و موسیقا، کاتی که ئایه ته کانی قورئانی به سهردا ده خوینریت پشتی تی
 ده کات و پی ناخوشه و خوی ده کاته که پ وه کو مه ر گوی لی نه بیت وایه، پی ناخوشه و حه ز له
 بیستنی ناکات چونکه سودی لی وهرناگرن و کاری پی نیه، ﴿فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ واته: مژده ی
 نازاریکی ژانوی بده به و که سه له پوژی قیامه تدا وهك چون نه و دلته نگ ده بوو به بیستنی قورئان و
 ئایه ته کانی.

^۱ الطبری (۱۲۷/۲۰).^۲ الطبری (۱۲۷/۲۰).^۳ الطبری (۱۳۰/۲۰).^۴ الطبری (۱۳۱/۲۰).

﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتُ النَّعِيمِ ۝۸ خَالِدِينَ فِيهَا وَعَدَ اللَّهُ حَقًّا وَهُوَ الْعَزِيزُ

الْحَكِيمُ ۝۹﴾

باسی پاشه پوژی چاکی خاوه نباوه پان

خوای مه زن ده فەرموویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ بیگومان نه وانه ی باوه پان
 میناوه و کرده وه چاکه کانیا نه نجام داوه. نه مه باسی پاشه پوژو ناکامی نه و که سه چاک و
 به خته وهرانه یه که برپایان مینا به خواو پیغه مبه ره کانی خوا (سه لامی خویان لی بیت) هه لسان به
 په پره وی کردن و به جیهینانی به رنامه ی خودا، ﴿لَهُمْ جَنَّاتُ النَّعِيمِ﴾ واته: به شی نه وان باغاتی پر
 خیروبیره که تییدا ده ژین و پاده بوین، له هیچ شتیک که میان نیه له خواردن و خوارده وه و هوکاری
 سواری و خیزان و بینین و بیستن و زور شتی تر که به دلی که سدا نه هاتووه. به هه میشه یی له و باغانه دا
 ده میننه وه و لی درناچن و به جیی ناهیلن، خوای مه زن ده فەرموویت: ﴿خَالِدِينَ فِيهَا وَعَدَ اللَّهُ حَقًّا﴾ واته:
 مه تاهه تایه ده میننه وه تیایدا به لینی خویا و هر دیتهدی، خوا له به لینی خوی په شیمان نابیته وه،
 چونکه خودا زور گهره و به خشنده یه و هرچی بویت ده یکات و توانای به سهر هه موو شتیکدا هه یه،
 ﴿وَهُوَ الْعَزِيزُ﴾ واته: هر نه و ده سه لاتدارو زاله به سهر هه موو شتیکدا، هه موو که سیک سهری بو نه وی
 ده کات. ﴿الْحَكِيمُ﴾ له کردارو گفتاردا کارزانه و قورنانی کردووه ته پینیشاندەر بو خاوه ن باوه پان،
 وه که له م نایه تانه دا فەرموویه تی: ﴿قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا هُدًى وَشِفَاءٌ وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِي

ءَاذَانِهِمْ وَقُرْءَانُهُمْ عَلَيْهِمْ عَمًى﴾^۱ واته: (نه ی موحه معه د) بلی: قورنات بو که سانیک باوه پان پی
 میناوه پیبه رو چاره سهری گومانه و نه وانه ی باوه پی پی ناهینن له گوئیاندا گرانی و که پی هه یه (له
 بیستنی حق) هه روه ها له ناست نه و قورنانه دا کوین. وه فەرموویه تی: ﴿وَنُزِّلُ مِنَ الْقُرْءَانِ مَا هُوَ

شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا﴾^۲ واته: وه له م قورنانه دا ده نیرینه خواره وه
 نه وه ی که هوی شیفاو میهره بانیه بو برپاداران به لام (هاتنی نه م قورنانه) بو سته مکاران هیچ زیاد
 ناکات بویان خه ساره تمه ندی نه بیت.

^۱ فصلت (۴۴).

^۲ الاسراء (۸۲).

﴿ خَلَقَ السَّمَوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا وَالْقَى فِي الْأَرْضِ رَوْسِي أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ﴿١٠﴾ هَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿١١﴾ ﴾

به لگه کانی یه کخوا په رستی

خوای گه وره بهم شیوه یه تواناو دهسه لاتی خو ی دهرده خات که چو ن ناسمانه کان و زه مین و نه وه ی تیاندایه و له نیوانیاندایه دروستکردووه، فهرموویه تی: ﴿ خَلَقَ السَّمَوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ﴾
 حه سه ن و قه تاده ده لئین: نه نه ستونی دیارو نه نه ستونی نادیاری تیدا نیه. ۱ ﴿ وَالْقَى فِي الْأَرْضِ رَوْسِي ﴾
 واته: کیوه کانی خسته سر زه مین و قورسی کرد بو نه وه ی جووله به نیوه نه کات له سر دهریاو ناوه کان. بویه فهرموویه تی: ﴿ أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ ﴾ واته: بو نه وه ی له رزه به نیوه نه کات. ﴿ وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ ﴾ واته: له هه موو جوړه گیانه وه ریکی تیدا بلاوکردووه ته وه که هیچ که سیك ژماره و شیوه و په نگیان نازانیت غه یری نه و که سه ی که دروستی کردووه، بویه خوای پاک و بی عه یب کاتیك فهرموویه تی دروستکهره، ناگاداریشی کردوین که هر خویشی پوزی دهره و ده فهرموویت: ﴿ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ﴾ واته: له ناسمانه وه بارانمان باراندووه به هو ی نه و بارانه وه له زه ویدا جوتی هه موو جوړه پوه کیکی پوواندووه، شه عبی ده لئیت: مه رد میش هه ر له سه وزبووی زه ویه، هر که سیك چوه به هشت نه و دیاره به پریزووه، هر که سیش چوه ناو ناگر نه و دیاره سپله بووه. پاشان خوای مه زن ده فهرموویت: ﴿ هَذَا خَلْقُ اللَّهِ ﴾ واته: نه وه ی خودا باسیکرد له وه دیهیتانی ناسمانه کان و زه مین و له وه ی که له نیوانیاندایه خودا دروستی کردوون، به بریاری نه و بووه، هیچ که سیك شه ریکی نه بووه له دروستکردنیدا بویه ده فهرموویت: ﴿ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ ﴾ واته: نیشانم بدن غه یری خودا له و شتانه ی ده یانپه رستن و هانایان بو ده بن چیان کردووه و چیان دروست کردووه، ﴿ بَلِ الظَّالِمُونَ ﴾ واته: بته رستان و نه وانه ی که هاوه لیان داناوه بو خوداو له گه لیدا په رستوویانه، ﴿ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴾ واته: له گومراییدان و کوپرو نه فامن، ﴿ مُبِينٍ ﴾ واته: دیارو ناشکرایه و ناشاریته وه.

﴿وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ أَنِ اشْكُرْ لِلَّهِ وَمَن يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ

حَمِيدٌ ﴿۱۲﴾

باسی لوقمان

زانایانی پیشینه دوو پای جیاوازیان هیه له سەر لوقمان، ئاخۆ پیغه مبه‌ر بووه یان به‌نده‌یه‌کی
سالح و چاک بووه و پیغه مبه‌ر نه‌بووه؟ زۆربه‌یان له‌سەر پای دووه‌من که پیغه مبه‌ر نه‌بووه، سوفیانی
سه‌وری ده‌لیت: له‌ نه‌شه‌سه‌وه له‌ عیکریمه‌وه، له‌ ئیبنو عه‌باسه‌وه ده‌لیت: لوقمان به‌نده‌یه‌کی
حه‌به‌شی دارتاش بووه.^۱ وه‌ عه‌بدوللای کوپی زوبه‌یر ده‌لیت: وتم به‌ جابیری کوپی عه‌بدولای چی ده‌زانو
به‌ چی گه‌شتوون له‌ باره‌ی لوقمانه‌وه؟ وتی: پیاویکی کورته‌بالای لوت کول بووه خه‌لکی نوبه‌یه‌ که
ناوچه‌یه‌کی فراوانه‌ له‌ سودان،^۲ یه‌ حیا ی کوپی سه‌عیدی نه‌نسانی ده‌لیت: سه‌عیدی کوپی موسه‌یب
ده‌لیت: لوقمان خه‌لکی سودانی میسره، پیلوی چاوم قایم بووه خوای گه‌وره‌ کارزانی داوه‌تی،
پیغه‌مبه‌ریتی نه‌داوه‌تی.^۳ نه‌وزاعی ده‌لیت: عه‌بدوره‌حمانی کوپی حه‌رمه‌له‌ بۆی گێپامه‌وه وتی:
پیاویکی ره‌ش هات بۆ لای سه‌عیدی کوپی موسه‌یب پرسیا ی لی بکات، سه‌عیدی کوپی موسه‌یب پیتی
وت: غه‌م مه‌خۆ له‌ به‌ر نه‌وه‌ی که ره‌شی، چونکه‌ له‌ چاکترین خه‌لک سی‌کەس بوون له‌ ره‌شه‌کان،
بیلال و مه‌جه‌عی ره‌نجبه‌ری عومه‌ری کوپی خه‌تاب و لوقمانی حه‌کیم که ره‌ش بووه‌ و خه‌لکی نوبه‌یه‌
ناوچه‌یه‌کی فراوانه‌ له‌ سودان و پیلوی چاویشی گه‌وره‌ بووه.^۴ ئیبنو جهریر پیاویه‌تی کردووه‌ له‌
خالیدی کوپی ره‌بویه‌وه ده‌لیت: لوقمان عه‌بدیکی حه‌به‌شی دارتاش بوو، خاوه‌نه‌که‌ی پیتی وت: نه‌م
مه‌ره‌مان بۆ سه‌زبهره‌، سه‌ری بری، جا پیتی وت: چاکترین پارچه‌ گوشتی لیده‌ره‌یه‌نه‌ بۆمان، لوقمانیش
دل و زمانه‌که‌ی ده‌ره‌ینا، پاشان ماوه‌یه‌کی به‌سه‌ردا پۆیشت، پاشان نه‌لی: خاوه‌نه‌که‌ی وتی: نه‌م
مه‌ره‌مان بۆ سه‌زبهره‌، نه‌ویش سه‌ری بری، وتی: پیستری و خراپترین پارچه‌ گوشتی لیده‌ره‌یه‌نه‌،
لوقمان زمان و دله‌که‌ی ده‌ره‌ینا، خاوه‌نه‌که‌ی پیتی وت: فه‌رمانم پیتی کردی که چاکترین پارچه‌ گوشتی
لیده‌ره‌یه‌نه‌، زمان و دله‌که‌ت لیده‌ره‌ینا، وه‌ فه‌رمانم پیکردلا که پیستری پارچه‌ گوشتی لیده‌ره‌یه‌نه‌،
زمان و دله‌که‌تت لیده‌ره‌ینا، لوقمان وتی: چونکه‌ هیچ شتی‌ک نیه‌ له‌ وانه‌ چاکتر بی‌ت نه‌گه‌ر چاک بن، وه‌
هیچ شتی‌ک له‌ وانه‌ پیستر نیه‌ نه‌گه‌ر خراپ بن.^۵ شوعبه‌ ده‌لیت له‌ حه‌که‌مه‌وه له‌ موجاهیده‌وه: لوقمان

^۱ الطبری (۱۳۵/۲۰).

^۲ انب‌ابی حاتم، الدر المنثور (۳۱۰/۵).

^۳ الطبری (۱۳۵/۲۰).

^۴ الطبری (۱۳۵/۲۰).

^۵ الطبری (۱۳۵/۲۰).

عه بدیکی چاک و سالح بووه، پیغه مبه ر نه بووه. ^۱ ﴿وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ﴾ واته: کارزانی و تیگه یشتن و زانیاری و په وانبیژیمان دا به لقمان، ﴿أَنِ اشْكُرْ لِلَّهِ﴾ واته: پیما و ت: که سوپاسی خوی مه زن بکات له سر نه و شتانه ی که به تایبه تی به نه و مان داوه له ناو ها وره گه زو خه لکی زه مانی خویدا، پاشان خوی گه وره فرموویه تی: ﴿وَمَنْ يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ﴾ واته: هر که سیک سوپاسی خوا بکات سوده که ی هر بو خوی ده گه ریته وه وه ک فرموویه تی: ﴿وَمَنْ عَمِلْ صَالِحًا فَلِأَنْفُسِهِمْ يَمْهَدُونَ﴾ واته: هر که سیش کرده وه ی چاک کربیت شوین بو خویان (له به هه شتدا) ناماده ده که ن. وه ده فرموویت: ﴿وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ﴾ واته: هر که سیش بیشاریته وه و پی نه زانیت بیگومان خودا بینیا زه و شایانی سوپاسه. وه هیچ زیانیک به خودا ناگات نه گه ره موو خه لکی سر زه مین حاشا بکه ن و پی نه زانن، پیویستی به که سی نیه، هیچ په رستراویک نیه جگه له نه و عبادته تی غه یری نه و نا که ی ن.

﴿وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَبْنَىٰ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴿١٣﴾ وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهَذَا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفَصَّلَهُ فِي عَامَيْنِ أَنْ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَى الْمَصِيرِ ﴿١٤﴾ وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾﴾

ناموزگاری و وسیتی لقمان بو کوره که ی

خوی گه وره باسی لقمان ده کات کاتیک که ناموزگاری کوره که ی خوی ده کرد (ناوی لقمانی کوپی عه نقای کوپی سه دونه کوره که ی ناوی ساران بووه)، له و پیوايه ته دا که سو مه یلی گپراويه تیه وه. خوی گه وره وه سفیکی زور جوانی کردوه، فرموویه تی له سر کارزانی پامان هی ناوه، نه وه تا ناموزگاری پوله که ی ده کات که خوشه ویستترین که سه له لای و فره به سوژه بو ی، زوری پیخوشه که چاکترین شتیک خودا پی داوه به شی پوله که یشی لی بدات، بویه نه که مجار ناموزگاری ده کات که له دنیا هر خودا به رستی و شهریکی بو دانه نیت له هیچ شتیکدا، خوی مه زن ده فرموویت: ﴿قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَبْنَىٰ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾ واته: شهریک بو خوادانان

^۱ الطبری (۲۰/۱۳۴).

^۲ الروم (۴۴).

که وره ترین ناهه قیه، بوخاری پیوایه تی کردوو له عه بدولآوه (په زای خوی لی بیئت) کاتیکی ئه م نایه ته هاته خواره وه: ﴿الَّذِينَ ءَامَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا ءِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ﴾^۱ واته: نه وانه ی که بریوایان هیناوه و بریواکه یان تیکیل به سته م (هاوه ل دانان) نه کردوو. زور گران بوو له سه رهاوه له کانی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) ده لئین: ئاخو کی له ئیمه ناهه قی نه کردوو؟ پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فه رموی: (ئه وه به و شیوه یه نیه که ئیوه باسی ده که ن، نایا گوئی ناگرن بو ئاموزگاریه که ی لوقمان که خوی گه وره ده فه رمویت: ﴿يَبْنِي لَا تَشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾ موسلیمیش پیوایه تی کردوو.^۲ پاشان له ئاموزگاریه که یدا چاکه کردنی له که ل بابو دایکدا له پال شهریک دانه نان بو خوا داهیناوه وه که خودا ده فه رمویت: ﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا﴾^۳ واته: په روه ردگارت بریاری داوه که هیچ شتیکی نه په رستن بیجگه له ئه و وه له که ل دایک و باوکتان چاکه بکه ن. وه له زور شویندا له قورئاندا باسی دایک و باوک هاتوو له پال شهریک دانه نان بو خودا، لییره دا خوی مه زن ده فه رمویت: ﴿وَوَضَّيْنَا لِلْإِنْسَانِ بُولَدِيهِ حَمَلَتُهُ أُمَّهُ، وَهَنًا عَلَىٰ وَهْنٍ﴾ واته: وه فه رمانمان داوه (به چاکی مه ل سوکه وت کردن له که ل) دایک و باوکید، دایکی مه لی ده گریت به دووگیانی (پیی لاواز ده بیئت) لاوازی له دوی لاوازی. موجهید ده لئیت: ناپه هه تی و گرانی مندال بوون.^۴ قه تاده ده لئیت: ناپه هه تی له دوی ناپه هه تی.^۵ عه تای خوراسانی ده لئیت: بیه یزی له دوی بیه یزی، ﴿وَفَصَّلَهُ فِي عَامَيْنِ﴾ واته: په روه رده کردن و شیرپیدانی له ماوه ی دوو سالدا، وه که خوی مه زن فه رمویه تی: ﴿وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَدَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُنَمِّ الرِّضَاعَةَ﴾^۶ واته: دایکان شیر ده دن به منداله کانیان دوو سالی ته واو (ئه مه) بو که سیکه که بیه ویت شیری ته واو بدات. ئا لییره دا ئیبنو عه باسو مه ندی له پیشه وایانی نیسلام وهریان گرتوو، نه لئین: که مترین ماوه ی سکپی شه ش مانگه چونکه خودای گه وره له نایه تیکی ترده فه رمویه تی: ﴿وَحَمَلُهُ وَفَصْلُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا﴾^۷ واته: ماوه ی دووگیان بوون (ی دایک)

^۱ الانعام (۸۲).^۲ فتح الباری (۳۷۲/۸).^۳ الاسراء (۲۳).^۴ الطبری (۱۳۷/۲۰).^۵ الطبری (۱۳۷/۲۰).^۶ البقرة (۲۳۳).^۷ الاحقاف (۱۵).

پیښه وه و له شیرین برینه وه ی سى مانگه. بویه خوی گوره باسی په روه رده ی مندال و مهینه تی و
 گرانى و شه ونخونی و ماندو و بوونی دایک ده کات، تا پوله کى نه و چاكانه ی له یاد بیت که له گه لی
 کردوویه تی، وهك له شوینیکى تر دا له قورئاندا خودا فرموویه تی: ﴿وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي
 صَغِيرًا﴾^۱ واته: بلئ نه ی په روه ردگارم په حمیان پی بکه هرچونیک نه وان منیان په روه رده کرد به
 منالی. بویه فرموویه تی: ﴿اِنْ اَشْكُرْ لِي وَلَوْلَا ذِكْرُكَ اِلَى الْمَصِيرِ﴾ واته: سوپاسی من بکه و سوپاسی
 دایک و باوکیشست بکه، له ناکامدا هر دینه وه بۆ لای من، به و زوانه پاداشتت ده دینه وه به چاکتر. وه
 ده فرموویت: ﴿وَإِنْ جَاهِدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا
 مَعْرُوفًا﴾ واته: نه گهر زور ه و لیان دا که شوین نایینی نه وان بکه وی، شوین نایینی نه وان مه که وه و
 لیان قه بول مه که. به لام هر به چاکه په فتاریان له گه ل بکه و باش به بویان له دنیا دا. ﴿وَاتَّبِعْ سَبِيلَ
 مَنْ أَنَابَ اِلَىَّ﴾ واته: شوین نه وانه بکه وه که به ره و من هاتون له خاوه ن باوه ران، ﴿ثُمَّ اِلَىَّ مَرْجِعُكُمْ
 فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ واته: له دواپوردا گه رانه و هتان ته نها بۆ لای منه. پاشان ناگادارتان
 ده که م له وه ی کردو و تانه. ته به رانی پیوایه تی کردو وه له (کتاب العشرة) دا که سه عیدی کوپی مالک
 ده لیت: نه م نایه ته له سر من هاته خواره وه، ﴿جَاهِدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا
 تُطِعْهُمَا﴾ ده لیت: من پیوایکی زور گوپی راپه ل و چاک بووم له گه ل دایکم کاتیک که موسلمان بووم، دایکم
 وتی: نه ی سه عد نه مه چیه ده تبیین تازه ده ست د او ه تی، نه گهر واز نه هیئت و ده ست ه ل نه گری له و
 دینه نه خواردن ده خوم نه ناو ده خومه وه، هه تا ده مرم بۆ نه وه ی خه لکی قسه ت پی بلین و لومه ت
 بکه ن له سر من، بلین: نه ی بکوژی دایکی خوی، منیش پیم وت: دایکه وا مه که، چونکه من واز له م
 دینه ناهینم بۆ هیچ شتیک، شه و پوژیک مایه وه خواردنی نه خوارد، به یانی هه لسا زور نارحه ت بوو،
 شه و پوژیکى تریش هر خواردنی نه خوارد، که به یانی لیها ت زور نارحه ت بوو، کاتیک نه وه م پیوه
 بینى، وتم: نه ی دایکه! سویند به خوا چاک بزانه نه گهر سه د گیانت پی بیت یه که یه که هه مووی
 ده رچیت واز له و ناینه م ناهینم بۆ هیچ شتیک، ناره زوی خوته، خواردن ده خوی یان خواردن ناخوی،
 نه لی: دواى نه وه ده ستیکرد به خواردن^۲.

^۱ الاسراء (۲۴).^۲ ذکره ابن الاثیر فس اسد الغابة

﴿يَبْنِيْ إِنَّهَا إِنْ تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ﴾ (۱۶) يَبْنِيْ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ (۱۷) وَلَا تُصَغِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ (۱۸) وَأَقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَاعْظُضْ مِنْ صَوْتِكَ إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ (۱۹)

نه مه چند ناموزگاريه كي زور به سووده كه خواي مه زن له سهر زمانى لوقمان باسى دهكات بو
 نه وهى خه لكى چاوى لى بكن و شوينى بكن و ون و پيى هه لسن، ده فهرموويت: ﴿يَبْنِيْ إِنَّهَا إِنْ تَكُ
 مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ﴾ واته: نهى كوپه شيرينه كه م! تاوان با به نه ندازهى توى خه رته له يه كيش
 بيت، يانى: نه و ناهه قيه يان نه و تاوانه به نه ندازهى ده نكه خه رته له يه ك بيت، ﴿يَأْتِ بِهَا اللَّهُ﴾ واته: له
 پوژى قيامه تدا خودا ده يهينيت و نامادهى دهكات كاتيك كه ته رازوى عه داله ت داده نريت، هه موو
 كه سيك پاداشتي خوى وهرده گريت، چاكه به چاكه و خراپه يش به توله ليسه ندن، هه ندئ لايان وابه كه
 نه و زه مير له ﴿إِنَّهَا﴾ زه ميرى شه نه بويه به لايانه وه دروسته، ﴿مِثْقَالَ﴾ مه رفوع بيت له باتى
 نه وهى منصوب بيت، به لام راي يه كه م چاكتره كه مه منصوبه، وهك له نايه تيكي ترده خواي كه وره
 فهرموويه تى: ﴿وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا﴾ واته: وه نيئه ته رازوه كانى
 داپه روه رى داده نين (كه كرده وهى پى ده كي شريت) له پوژى قيامه تدا نينجا هيج كه س كه مترين
 سته مى لى ناكريت. وه فهرموويه تى: ﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ﴾ (۷) وَمَنْ يَعْمَلْ
 مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ واته: نينجا هه ر كه سيك به نه ندازهى هه ره ورديله يهك چاكه ي كرديت
 ده يبينيته وه، وه هه ر كه سيك به نه ندازهى هه ره ورديله يهك خراپه ي كرديت ده يبينيته وه. ﴿فَتَكُنْ فِي
 صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ﴾ واته: نيتر با نه و ده نكه خه رته له يه له ناو به رديكى ره قدا بيت و
 شارابيته وه و قايم كرابيت، يان چوويت به ناو ناسمانه كان و زه مينداو ديار نه بيت، خودا ده يهينيته وه،
 چونكه خودا هيجى لى بزرنا بيت له ناو ناسمانه كان و زه ميندا با له نه ندازهى كه رديله يهك بچوكتريش
 بيت، بويه فهرموويه تى: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ﴾ واته: زانيارى خودا نه وه نده ورده هيجى لى ون نابيت
 با نه و شته هه رچه نده وردو زور كه ميش بيت، ﴿خَبِيرٌ﴾ واته: ناگاي له ته په ي پيى ميروله يه له

۱ الانبياء (۴۷).

۲ الزلزلة (۷-۸).

شەۋى تارىكى نوتە كدا. پاشان فەرموۋىيەتى: ﴿يَبْنِيْ اَقِمِ الصَّلَاةَ﴾ واتە: كۆپى خۇم! نوپۇز بىكە لە
 كاتى خۇيدا بەۋ پىيەى كە لە سەرت فەرزكراۋە، ﴿وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَنْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ﴾ واتە: فەرمان بىدە
 بە چاكە كىردن و پى بگرە لە خراپە بە پىى تواناۋ دەسەلاتى خۇت، ﴿وَأَصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ﴾ دىارە
 فەرمان كىردن بە چاكە و پىگرتن لە خراپە دەبىتە ھۆى ئەۋەى كە توۋشى ئازار بىت لە لايەن خەلكەۋە،
 بۇيە داۋاى لىكردۋە كە خۇپاگر بىت، ۋە دەفەرموۋىت: ﴿إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ﴾ واتە: ئەمە لەۋ
 كارە گرنگانەيە كە خودا دەيەۋىت و پىى خۇشە. ۋە دەفەرموۋىت: ﴿وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ﴾ واتە:
 پووت ۋەرمەگىرە لە خەلكى كاتىك قسەت لەگەل كىردن يان قسەيان بۇ كىردى، خۇت بە زل بزانى و فىز
 بىكەى بەسەريانداۋ بە چاۋى سووك سەيريان بىكەى. بەلكو زۆر نەرم و پوۋخۇش بە لەگەلىاندا ۋەك لە
 فەرموۋدەيە كدا ھاتوۋە كە پىغەمبەرى خودا (ﷺ) فەرموۋىيەتى: (ئەگەر گەيشتى بە براپەكى مۇسلمانان
 با پووت خۇش بىت لەگەلى، نەكەى پۇشاك و كراسەكەت بەردەيتەۋە و درىز بىكەيتەۋە چۈنكە ئەۋە
 كارى ئەۋكەسانەيە كە خۇيان بە زل دەزانن كە سىكىش خۇى بە زل بزانىت خودا خۇشى ناۋىت).^۱
 ﴿وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا﴾ واتە: بە فىزو لووت بەرزى و لارو لەنجەۋە بەرپىدا مەپۇ، چۈنكە خودا لىت
 توۋپە دەبىت، بۇيە خۋاى گەۋرە فەرموۋىيەتى: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ﴾ واتە: خودا ئەۋانەى
 خۇش ناۋىت بە لارو لەنجە دەچن بە پىداۋ لە خۇيان پازىن و خەلكى بە چاۋى سووك سەير دەكەن. ۋەك
 لە ئايەتتىكى تردا خۋاى مەزن فەرموۋىيەتى: ﴿وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَلَنْ تَبْلُغَ
 الْجِبَالَ طُولًا﴾^۲ واتە: ۋە مەپۇ بە زەۋىدا بە كەشخە و شانازىۋە (چۈنكە) بە راستى تۆنە دەتوانى
 زەۋى كون بىكەيت ۋە نە دەگەيتە شاخەكان لە درىزىدا. لە شوپىنى خۇيدا لە پىشەۋە لەۋ بارەيەۋە
 دواين.

فەرماندان بە لەسەرخۇ پۇشتن لە كاتى پۇشتن بە پىگادا

خۋاى مەزن دەفەرموۋىت: ﴿وَأَقْصِدْ فِي مَشْيِكَ﴾ واتە: بپۇ بە پىدا بە پۇشتنىكى مامناۋەندى نە زۆر
 بە ھىۋاشى ۋتە بە پەلەپەلىش، واتە بە لەسەرخۇيى و شىنەيى لەنىۋان ئەۋ دوۋەدا، ﴿وَأَغْضُضْ مِنْ
 صَوْتِكَ﴾ واتە: زۆر درىزە مەدە بە قسە كىردن و دەنگت بەرز مەكەرەۋە لە پادەى خۇى كە سوۋدى

^۱ ابو داۋد (۳۴۵/۴)، لە پىشەۋە پەلى دىارى كراۋە.

^۲ الاسراء (۳۷).

نه بیټ، بویه خوی گوره فەرموویەتی: ﴿إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ﴾ موحاهید و کەسانی تریش ئەلین: ناخۆشترین دەنگ دەنگی کەرە. واتە: ئەو کەسە ی کە دەنگی بەرز دەکاتەو، دەنگە کە ی لە دەنگی کەر دەچیت، لە گەڵ ئەوەی شدا خودایش خۆشی لێ نایە، ئەم نمونە هێنانەو یە بە دەنگی کەر، ئەو دەگە یە نیت کە دەنگ بەرزکردنەو حەرامە و زۆر بە خراپ باس کراوە، بویه پیڤەمبەری خودا (ﷺ) فەرموویەتی: (نمونە ی خراپ هێنانەو لای نێمە نیه، ئەو کەسە ی کە پەشیمان دەبیتهو لەو بەخشینە ی کە دەبێە خشیت وە ک سەگ وایە کە دەپشیتەو پاشان دەگەریتەو سەر پشانەو کە ی).^۱ واتە پشانەو کە ی خۆی دەخواتەو.

نامۆزگاریەکی لوقمان

ئەمانە چەند نامۆزگاریەکی زۆر بەسوودن، لە بارە ی لوقمانەو قورئانی پیرۆز باسی کردوون، زۆر پەندو نامۆزگاری لە لوقمانەو پڕوایەت کراوە نێمە لێرەدا چەند نمونە یەکی لێ باس دەکەین. ئیمامی ئەحمەد پڕوایەتی کردووە لە ئیبنو عومەرەو دەلیت: پیڤەمبەری خودا (ﷺ) هەوالی داینی فەرمووی: (لوقمانی حەکیم وتوویەتی: کاتی ک خودا شتیکی پێ سپێردرایت پاراستوویەتی).^۲ ئیبنو ئەبی حاتم پڕوایەتی کردووە لە ئەبو موسای ئەشعەر یەو کە پیڤەمبەری خودا (ﷺ) فەرموویەتی: (لوقمان نامۆزگاری پۆلە کە ی دەکرد، دەبیوت: کۆپە کە م نە کە ی لوت بەرزانە بیټ و بجیت چونکە ئەوکارە لە شەودا جێی ترسە و لە پۆژدا جێی لۆمە و تیروتوانجە).^۳ پڕوایەت کراوە لە سەری کۆری یەحیاو دەلیت: لوقمان وتی بە کۆپە کە ی، پۆلە کە م! کارزانی و حیکمەت هەزارانی بردووە تە شوینی پاشایان.^۴ دیسان لە عەونی کۆری عەبدوللّاه پڕوایەت کراوە لوقمان بە کۆپە کە ی ووت: کۆری شیرینم! ئەگەر چویتە هەر کۆپو کومە لێک ئەو تیرە کە ی ئیسلامیان تیڤگرە، یانی سەلامیان لێکە، پاشان لە تەنیشتیان دانیشە، هیچ قسە مە کە تا دەیانبینی ئەوان چۆن قسە دەکەن، ئەگەر دەستیان کرد بە یادی خوا تۆش تیرە کە ی خۆت بە دواياندا بهاویژە، خۆ ئەگەر بە شتیکی ترەو خەریک بوون لایان لاچۆو بپۆ بۆ لای کە سانێکی تر.^۵

^۱ تحفة الأحوزي (۵۲۲/۴)، فەرموودە یەکی سەحیحە.

^۲ احمد (۸۷/۲)، ئەم فەرموودە یە سەنە دەکانی حەسەنە.

^۳ الحاكم (۴۱۱/۲)، فەرموودە یەکی مۆرسەلە.

^۴ الدر المنثور (۳۱۶/۵).

^۵ الزهد لابن مبارك (۳۳۲).

﴿الَّذِينَ تَرَوْنَ أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَهَرَةً وَبَاطِنَةً وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُّنِيرٍ ۝۲۰﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أُولَٰئِكَ كَانَ الشَّيْطَانُ يَدْعُوهُمْ إِلَىٰ عَذَابِ السَّعِيرِ ۝۲۱﴾

وهېرهيئانه وهى به هره و نيعمه ته كان

خوای مه زن ده فره مویت: ﴿الَّذِينَ تَرَوْنَ أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَهَرَةً وَبَاطِنَةً وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُّنِيرٍ﴾ واته: ئایا نه تانزانیه که به راستی خوا پامی هیئاوه بۆتان نه وهی له ئاسمانه کان و نه وهی له زه ویدایه وه نيعمه ته کانی به فراوانی رشتووه به سه رتاند چ دیارو ئاشکراو چ په نهان و نادیارو هندی له ئاده می موجد له وه ده مه قالی ده کات له باره ی خواوه به بی هیچ زانیاریه ک یا پښمونییه ک یا ن کتیبیکى پوونکه ره وه. خوای که وره به نده کانی ناگادار ده گاته وه له سه ر نه وه موو به هرانه ی که پیى به خشیون له دنیا و قیامه تدا، نه وه تا ده یببن که نه وهی له ئاسمانه کان و زه میندایه هه مووی بۆ پام هیئاوون و موسه خه رکردوون وه ک نه ستیره کان که شه وی تاریکی بۆ پۆشن کردونه ته وه، پۆزیش به و پووناکیه و به فرو باران و ته رزه یان بۆ ده بارینیت و ئاسمانی به بی هه سون وه ستاندووه به سه ریانه وه و سه ر زه مینیشی کردووه به جیى حه وانه وه یان و ئاوو پووبارو دارودره خت و میوه و به رو بوومی زوری تیا دروست کردووه بۆیان، خیروبیری زور دیارو نادیارى پړژاوه به سه ریاندا له ناردنی پیغه مبه ران و (سه لامی خویان لی بیت) په وانه کردنی کتیب و لبردنی گومان و دهردی دهروونی له دلایندا، که چی له گه ل نه م هه موو به لگانه دا هه ر باوه ر ناهینن و لاساری ده که ن هه یانه ده مه ده می ده کات له باره ی خواوه و شه ریکى بۆ داده نیت و بپوا به پیغه مبه ران و نه و کتیبانه ی که بۆیان هیئاوون ناکات، نه و که سانه به بی زانیاری هه ر قسه ده که ن و هیچ به لگه یه کی راستیشیان به ده سته وه نیه، وه هیچ کتیبیکیش که جیى بپوا بیت لایان نیه، بۆیه خوای مه زن فره موویه تی: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُّنِيرٍ﴾ پاشان خوای مه زن فره موویه تی: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ﴾ واته: نه که ر بوتريت به وانه ی که کیسه ده که ن له سه ر ته نهایی خودا، ﴿اتَّبِعُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ﴾ یانی: شوین نه وه بکه ون که په وانه کراوه بۆ پیغه مبه ره که ی که به رنامه و شه ریه تیکی پاکه، ﴿قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا﴾ واته: هیچ به لگه یه کیان به ده سته وه نییه نه وه نه بیت که ده لئین: نه خیر نیمه شوین پیى باووباپیرانمان ده که وین،

خوای گه ورده یش ده فہرموویت: ﴿أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ﴾^۱ واتہ: ناخو ئیوہ چون تیدہ گن نہی نہو کہ سانی کہ کارو کردہ وہی باووباپیرانتان کردوہ تہ بہ لگہ کہ نہوان نذر نہ زانو گومرپاوون و ئیوہش بہ شوین کردارہ کانی نہواندا دہ پون و بہ جیی دینن، بویہ خوای گہ ورہ فہرموویت: ﴿أَوَلَوْ كَانَ الشَّيْطَانُ يَدْعُوهُمْ إِلَىٰ عَذَابِ السَّعِيرِ﴾ واتہ: ہرچہ ندہ شہیتان بانگیان دہ کات بو سزای نہو ناگرہ بہ کلپہ یہ.

﴿وَمَنْ يُسَلِّمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾^{۲۲} وَمَنْ كَفَرَ فَلَا يَحْزُنكَ كُفْرُهُ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾^{۲۳} نُمِيعُهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ﴾^{۲۴}

خوای گہ ورہ دہ فہرموویت: ﴿وَمَنْ يُسَلِّمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ﴾ ہرکہ سیك پوی خوی بکاتہ خوا، باسی نہو کہ سہ دہ کات کہ بہ دلیکی پاک و خاوین پوودہ کاتہ خوداو ناکاری چاک دہ کات و شوینی بہرنامہ و شہریعہ تی نہو دہ کہ ویت بویہ فہرموویت: ﴿وَهُوَ مُحْسِنٌ﴾ واتہ: بہ کرداریش نہوہی خودا فہرمانی پی کردوہ دہ یکات و نہوہیشی پیگہی نہ داوہ وازی لی دینیت، ﴿فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ﴾ واتہ: نہوہ نہو کہ سہ یہ پہیمانیک پتہوی لہ خوا وەرگرتوہ کہ سزای نادات، ﴿وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ واتہ: دیارہ نا کامی ہموو شتیکیش بو لای خودا دہ کہ پیتہوہ. وہ پاشان دہ فہرموویت: ﴿وَمَنْ كَفَرَ فَلَا يَحْزُنكَ كُفْرُهُ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا﴾ واتہ: ہرکہ سیك خوانہ ناسہ با خوانہ ناسیہ کہی دلی تو غہ مگین نہ کات نہی موحہ مہد(ﷺ) چونکہ برپاری خودا لہ بارہیانہ وہ دیتہ جی و دینہ وہ لای نیمہ و ناگاداریان دہ کہین لہو کارانہی کہ کردوویانہ و پاداشتیان دہ دہینہ وہ. واتہ: تولہ یان لی دہ سینین. ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ واتہ: خودا ہیچی لی بزر نابیت و ناگای لہ دلانہ، پاشان خوای مہ زن دہ فہرموویت: ﴿نُمِيعُهُمْ قَلِيلًا﴾ واتہ: ماوہ یہ کی کہ میان دہ دہینی پابوین لہ دنیا دا، ﴿ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ﴾ واتہ: پاشان ناچاریان دہ کہین، ﴿إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ﴾ واتہ: سازاریکی نذر نابوہ رو دژوارو گرانیان دہ دہین. وہ ک خوای گہ ورہ لہ نایہ تیکی تردا فہرموویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ﴾^{۲۵} مَتَّعٌ فِي الدُّنْيَا ثُمَّ إِلَيْنَا

مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ نُذِيقُهُمُ الْعَذَابَ الشَّدِيدَ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿۱﴾ واته: به پاستی نه وانه ی که درو مه لده به ستن به ناوی خواوه (هرگیز) پرگار نابن، (چونکه) به هره و پابوار دنیکی که م له دنیا دا (به سهر ده بن) پاشان بۆ لای نئمه یه گه رانه وه یان ئینجا پیان ده چیژریت سزای زور توند به هوی نه وه ی که بپوایان نه هینا (تا مردن).

﴿وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿۲۵﴾ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿۲۶﴾﴾

دانپیانانی موشریکه کان به وهی که ههر خودا وه دیهینه ره

خوای گه وره باسی نه و موشریکه ده کات که دان ده نین به وه دا که خودا وه دیهینه ری ناسمانه کان و زه مینه و ته نهایه و هاوه لی نیه، که چی له گه ل نه وه یشدا له په رستندا شه ریکی بۆ داده نین، چاکیش ده زانن که نه و شه ریکه ده خودا دروستکه رو خواوه نیانه، بۆیه خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾ واته: نه گه ر پرسیاریان لی بکه ی کی ناسمانه کان و زه مینی دروست کردوه به دلنیا ییه وه نه لین: خودا، (نه ی موحه ممه د) بلی: سوپاس بۆ خوا (که دان به و پاستیه دا ده نین). واته: نه و دان پیانانه ی خوتان ده بیته به لکه له سه رتان هیج بپو بیانوویه کتان نامینیت، ﴿بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ واته: به لام زوربه یان نازانن. پاشان خوای مه زن فه رموویه تی: ﴿لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ واته: ههر چی له ناسمانه کان و زه میندایه هه موو خودا خواوه نیه تی و نه و دروستی کردون، ﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ﴾ واته: خودا بی نیازه له هه موو شتیک و پیویستی به که س نیه هه موو نیازیان به و هیه و موحتاجی نه ون، شایانی سوپاسه بۆ نه و هه موو شته ی که دروستی کردوه له ناسمانه کان و زه میندا و دایناوه، وه هه میشه ش هه نه و سوپاس کراوه و ده کریت له هه موو کاره کاندا.

﴿وَلَوْ أَنَّمَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ أَقْلَمٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللَّهِ إِنَّ

اللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿۲۷﴾ مَا خَلَقَكُمْ وَلَا بَعَثَكُمْ إِلَّا كُنْفُسٍ وَاحِدَةٍ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿۲۸﴾﴾

قسه کانی خودا له ژماره نایه ت و ته وا و نابیت

خوای گه وره باسی مه زنی و بلندی ده سه لاتی خو ی و ناوه جوانه کان و سیفته به رزه کانی و قسه کانی ده کات که هه رگیز دوا یی نایه ن و هیج که سیش ناتوانیت لی ئاگادار بیت و بزانییت چونه و

بِیْزْمِیْرِیَّتٍ وَهَكَ مَهْزَنْتَرِیْنِ كَهْ سَو دَواین پیغه مبر (ﷺ) فەرموویه تی: (من ناتوانم سوپاسی تۆ ته واو بکه م وهك چۆن خۆت وه سفی خۆت کردوه).^۱ خَوای مه زن فەرموویه تی: ﴿وَلَوْ أَنَّمَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ أَقْلَمٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللَّهِ﴾ واته: هه موو دارو دره خته کان بینه پیئوس و ده ریاکانیش بینه موره که ب ده ریاکانیش بینه ههوت ده ریا، قسه کانی خَوای پیئوس ریئت که هه مووی نیشانه ی گه وره یی و ده سه لاتی خودان و باسی سیفاته جوانه کانی نه و بکات پیئوسه کان هه موو دوا یی دین و ده شکین و ده ریاکان دوا یی دین هیشتا قسه کانی خوا دوا یی نایهت. با ده ریا یی تریش وهك نه وانه له موره که ب به دوا یاندا بیئت. که خَوای گه وره باسی ههوت ده ریا ده کات مه به ست پیئو زوری ده ریاکانه، نهك ههوت ده ریا، یان وا ده زانریئت که ههوت ده ریا هه یه ده وری دنیا ی داوه، وهك له هه ندی ریوایهت و ئیسرا ئیلیه کاندا هاتوو که بر وای پیئو ناکریئت و به درویش ناخرینه وه، به لکو وهك نه وه ی که خَوای گه وره فەرموویه تی: ﴿قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ نُنْفِذَ كَلِمَاتُ رَبِّي وَلَوْ جَنَّا بِمِثْلِهِ مَدَدًا﴾^۲ واته: (نه ی موحه ممد (ﷺ)) بلی نه گه ر (ناوی) ده ریاکان ببوایه به موره که ب بو (نووسینی) زانیاری په روه ردگارم بیگومان (ناوی) ده ریاکان ته واو ده بوون پیش نه وه ی زانیاری و عیلمی په روه ردگارم ته واو بیئت نه گه ر چهند نه وه نده ی ده ریاکانیش بینین (بیکه ین به موره که ب عیلمی خوا ته واو نابیئت). مه به ست به (مِثْلِهِ) وهك وینه ی نه و نیه، به لکو مه به ست پیئو وهك نه وو پاشان وهك نه و پاشانیش وهك نه و هه تا هه تایه چونکه قسه و نیشانه کانی خودا له ژماره نایهت، ﴿إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ واته: خودا خاوهن ده سه لاته به سه ر هه موو شتی کدا، زال و به توانایه به سه ریداو تیکی ده شکینیت، که س ناتوانیت له مپه ر بیئت بو هه ر شتی ک نه و مه یلی لی بیئت و ناتوانیت ده ست له کار و فره مان ی خودا بدات و کارزانه له وه دیه ینان و فره مان و گفتار و به رنامه و شه ریه تیدا وه له هه موو برپاره کانیدا. وه ده فەرموویت: ﴿مَا خَلَقُكُمْ وَلَا بِعْثُكُمْ إِلَّا كَنْفُسٍ وَاحِدَةٍ﴾ واته: دروستکردنی هه موو خه لکی و زیندوو کردنه وه یان له پوژی قیامه تدا بو ده سه لاتی خَوای مه زن وهك یهك که س وایه، هه موو شتی ک لای خودا ئاسانه، ﴿إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾^۳ واته: به راستی کاری نه و (خوا) یه نه مه یه هه ر کاتی ک بیه ویت شتی ک به دی بینیت پیئو ده لیت: بیه

^۱ مسلم (۳۵۲/۱).^۲ الکهف (۱۰۹).^۳ یس (۸۲).

دهست به جی (نه و شته) ده بیت. وه ده فره مویت: ﴿وَمَا أَمْرُنَا إِلَّا وَاحِدَةٌ كَلَمْحٍ بِالْبَصَرِ﴾^۱ واته: وه فره منی نیمه تهنه یه ک جاره وه ک چاوتروکانیک (وايه له خیراییدا)، واته تهنه یه ک جار فره مان ده دات نیت نه و شته ده بیت، پیویست به جه ختکردن و دوباره کردنه وه ناکات. ﴿فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ﴾^(۱۳) فإذا هم بالساهرة^۲ واته: واته: بیگومان نه و زیندوو بوونه وه یه هریه ک نه عره ته یه، نیت کتوپر وان له دهشتیکی سپی کاکی به کاکیدا. ﴿إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ﴾ واته: وه ک چۆن قسه کانیاں ده بیستی کرداره کانیشیان ده بینیت هر به و شیوه یه توانای هیه به سهر مه موو که سیکا وه ک چۆن توانای هیه به سهر یه ک نه فردا. بویه خوی مه زن فره موویه تی: ﴿مَا خَلَقُكُمْ وَلَا بِعَثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ﴾.

﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى وَأَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾^(۲۹) ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِ الْبَطْلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ^(۳۰)

باسی توانایی و گه وره یی خودا

خوی گه وره باسی نه وه ده کات که له شه و ده خاته سهر پوژو له پوژیش ده خاته سهر شه. ﴿يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ﴾ واته: له شه و ده گریته وه ده یخاته سهر پوژ، پوژ دریت ده بیتته وه و شه و که م ده کات له هاویندا، پاشان ورده ورده پوژ که م ده کات و شه و دریت ده بیتته وه له زستاندا، ﴿وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ واته: خورو مانگی پام هیناوه هریه که بو ماوه یه کی دیاری کراو، هندی نه لئن مه تا پوژی قیامت. هردوو مانا که راسته، به لگه له سهر پای یه که م نه و فره مووده یه که نه بو زه پ (په زای خوی لی بیت) پیوایه تی کردوو، له هردوو سه حیحه که دا هاتوو که پیغه مبه ری خودا (ﷻ) فره موویه تی: (نه ی نه بو زه پ ئایا ده زانی نه م خوره بو کوی ده چیت؟) وتم: خودا و پیغه مبه ری خودا (ﷻ) ده زانن، فره مووی: (نه م خوره ده چیت له ژیر عه رشدا سوژده ده بات، پاشان مؤلت له په روه ردگاری وهرده گریت، نزیکه پیی بوتریت: بگه پیره وه بو نه و شوینه ی که لیوه ی هاتووی).^۲ ﴿وَأَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ واته: وه به راستی خوا به وه ی ده یکه ن

^۱ النازعات (۱۳-۱۴).

^۲ القمر (۵۰).

^۳ البخاري (۴۸۰۳)، مسلم (۱۵۹).

خه به رداره. ئەم ئایه ته وهك ئەو ئایه ته وایه كه خوای گه وده ده فره مویت: ﴿الَّذِي عَلَّمَ ابْنَهُ مَا

فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ﴾^۱ واته: ئایا نازانی به راستی خوا ده زانیت به هه موو ئەو شتانه ی له ئاسمان و

زه ویدایه. واته خوای مه زن وه دیهینه ره و ئاگای له هه موو شتیكه، وهك ئەم ئایه ته كه ده فره مویت:

﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ﴾^۲ واته: خوا زاتیكه كه حهوت ئاسمانی دروست كردووه و

به وینه ی ئەوان زه ویشی دروست كردووه. وه فره مویه تی: ﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن

دُونِهِ الْبَاطِلُ﴾ واته: بۆیه خوای گه وده نیشانه كانی ده رده خات بۆ ئیوه هه تا بیکه نه به لگه كه هه ر ئەو

راسته و هانا هه ر بۆ ئەو ده بریت به ته نها، غه یری خوا كه س هه چی به ده ست نیه، خوا پتووستی به

كه س نیه و هه موو شتیك موحتاجی ئەوه، چونكه هه رچی له ئاسمانان و زه میندایه هه مووی خوا

خاوه نیتی و ئەو دروستی كردوون و عه بدی ئەون، هه چیك له وانه توانای جولانی بچوكتین شتی نیه به

فرمانی ئەو نه بیئت، خو ئەگه ر هه موو خه لكی سه ر زه مین كۆبینه وه كه میشیك یان میشوله یهك

دروست بكه ن ناتوانن و لیان نایه ت، بۆیه خوای گه وده فره مویه تی: ﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا

يَدْعُونَ مِن دُونِهِ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ﴾ واته: ئەوه نده پایه به رزه كه هه یج كه س له وا

پایه به رزتر نیه و له هه موو شتیكیش مه زتره، هه موو شتیك ملكه چ و بی نه رزشه به رامبه ر خوا.

﴿الَّذِي أَنْزَلَ الْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِنِعْمَتِ اللَّهِ لِيُرِيَكُمْ مِنْ آيَاتِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ﴾^(۳۱)

وَإِذَا غَشِيَهُمْ مَوْجٌ كَالظُّلَلِ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الَّذِينَ فَلَمَّا بَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ فَمِنْهُمْ مُقْنَصِدٌ وَمَا يَجْحَدُ

بِآيَاتِنَا إِلَّا كُلُّ خَتَّارٍ كَفُورٍ ﴿۳۲﴾

خوای گه وده باسی ئەوه ده كات كه هه ر خوای ده ریای رام هه ناوه هه تا كه شتیكه كان تییدا بین و بچن،

به سۆزو دلوفانی خوای، چونكه ئەگه ر خوا ئەو توانایه ی نه دایه به ئا و نه یده توانی ئەو كه شتیانه

هه لگرت و تییدا بین و برۆن، بۆیه فره مویه تی: ﴿لِيُرِيَكُمْ مِنْ آيَاتِهِ﴾ واته: بۆ ئەوه ی نیشانه كانی

ده سه لاتی خویتان پیشان بدات، ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ﴾ واته: ئەمانه هه موو به لگه ن

بۆ ئەو كه سانه ی كه له كاتی لیقه ومان و تووشبوونی ئازاردا خوڤاگرن و كه كاتیكیش له خوشیدان

سوپاسی خودای له سه ر ده كهن. پاشان خوای مه زن فره مویه تی: ﴿وَإِذَا غَشِيَهُمْ مَوْجٌ كَالظُّلَلِ﴾ واته:

^۱ الحج (۷۰).^۲ الطلاق (۱۲).

کاتیک که ناو وه کیتو یان هور ددات به سهریاند، ﴿دَعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾ واته: له ناخی دل وه
 له خودا ده پارینه وه، وه ک خوی گه وره له نایه تیکی تر دا فه رموویه تی: ﴿وَإِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ
 ضَلَّ مَنْ تَدْعُونَ إِلَّا إِلَٰهَ﴾^۱ واته: وه کاتیک له دهریادا تووشی به لاو زیان بین هه موو نه و (په رستراوانه) ی
 هاواریان لی ده که ن ون دهن بینجگه له خوا. وه له نایه تیکی تر دا فه رموویه تی: ﴿فَإِذَا رَكِبُوا فِي
 الْفُلِكِ دَعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾^۲ واته: نه نجا کاتیک نه و (بیباوه پانه) سواری که شتی دهن (و ترسان
 له نوم بون بوردوست نه بیت) ته نها هاوار له خوا ده که ن به دلسوزی و گردنکه چیه وه. پاشان خوی
 گه وره فه رموویه تی: ﴿فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ فَمِنْهُمْ مُّقْنَصِدٌ﴾ واته: کاتیک که پزگاریان نه کات و
 نه یانگه یه نیت و شکانی هه ندیکیان کافر دهن. مواهید ده لیت: ﴿مُّّقْنَصِدٌ﴾ یانی: خوانه ناس. وه ک
 نه وه ی که ﴿مُّّقْنَصِدٌ﴾ ی مانا کردوه به و که سه ی که حاشا ده کات و بیباوه پ بووه،^۳ وه ک خوی
 گه وره فه رموویه تی: ﴿فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ﴾^۴ واته: که چی کاتیک خوا پزگاریان
 ده کات و ده گنه و شکانی کتوپر نه وان هاو به ش بق خوا داده نین. پاشان خوی مه زن ده فه رموویت: ﴿يُحٰمِدُ بِنَايِنَا إِلَّا كُلَّ خَتَّارٍ كَفُورٍ﴾ واته: که س نکولی له نیشانه کانی نیمه ناکات جگه له
 په یمانشکینانی ناشوکر. ﴿خَتَّارٍ﴾ واته: فیلبازو فریوده ر، نه مه قسه ی مواهید و حه سه ن و قه تاده و
 مالیکه، له زهیدی کوپی نه سه مه وه و هر گیراوه.^۵ نه و که سه یه که هر په یمانیکی دا په یمانه که
 ده شکینن، واته: زور فیلبازو فریوده ره. ﴿کَفُورٍ﴾ واته: حاشا له و به هرانه ده کات و شوکرانه بریر نیه و
 له بیر خوی ده باته وه و باسی ناکات.

﴿يَكَايُهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ وَأَخْشَوْا يَوْمًا لَا يَجْزِي وَالِدٌ عَنْ وَلَدِهِ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَازٍ عَنِ وَالِدِهِ شَيْئًا إِنَّ
 وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِاللَّهِ الْفُرُورُ﴾^(۲۲)

^۱ الاسراء (۶۷).^۲ العنكبوت (۶۵).^۳ الطبري (۱۵۷/۲۰).^۴ العنكبوت (۶۵).^۵ الطبري (۱۵۷/۲۰).

فەرماندان بە لە خوا ترسان و ترس و لەرز لە پۇڭى قىامت

خوای مەزن دەفەرموویت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ وَأَخْشَوْا يَوْمًا﴾ واتە: ئەى ئادەمى خو پيارىزن لە (تۆلەى) پەرورەدگارتان لەو پۆژەش بترسن، ﴿لَا يَجْزِي وَالِدٌ عَنِ وَلَدِهِ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَارٍ عَنِ وَالِدِهِ شَيْئًا إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ﴾ واتە: هیچ باوكىك تاوانى پۆلەكەى مەلناگريّت و هیچ پۆلەى يەكيش شتێك لە تاوانى باوكى مەلناگريّت بىگومان بەلێنى خوا مەق و راستە. خوای مەزن ترس وەبەر خەلكى دىنىت بە هاتنى پۇڭى قىامت، بۆيە فەرمانيان پىدەكات كە بىپەرستى و ترسى ئەويان لە دالدا بىت و لە پۇڭى قىامتیش بترسن بۆيە لىرەدا دەفەرموویت: ﴿لَا يَجْزِي وَالِدٌ عَنِ وَلَدِهِ﴾ واتە: ئەگەر باوك بىهويت گيانى لە باتى كۆرەكەى بدات لى قەبول ناكريّت، مەرورەها پۆلەكەيش بىهويت گيانى خۆى لە پىناوى باوكيدا بىخەشێن لى قەبول ناكريّت، پاشان خوای گەرە جارێكى تر نامۆزگاريان دەكات و دەفەرموویت: ﴿فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا﴾ واتە: نابىت ژيانى دنيا و خەسانەو تيايدا واتان لى بكات كە دواپۇڭتان لە بىر بچىتەو، ﴿وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِاللَّهِ الْغُرُورُ﴾ واتە: با شەيتان فریوتان نەدات لەبەر بەخەشەندەبى و دلۆڤانى خودا، ئەمە قەسەى ئىبنو عەباس و موحامىدو زەحەك و قەتادەى. چونكە شەيتان بەلێن دەدات بە فەرزەدەكانى ئادەم و ئاوات و شتى زۆر دەخاتە دليانەو، بەلام هیچ نىە مەر فریودانە، بەلكو بە پىچەوانەوەى وەك خوای گەرە فەرموویەتى: ﴿يَعِدُّهُمْ وَيُمْنِيهِمْ وَمَا يَعِدُّهُمْ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا﴾^۱ واتە: (شەيتان) بەلێنيان پى دەدات و ئاوات و ئومىديان دەخاتە بەر دليانە بن شەيتان هیچ بەلێنيكتان پى نادات جگە لە خەلەتاندن نەبىت، وەهەبى كۆپى مۆنەبىە دەلێت: عۆزەير (سەلامى خوای لى بىت) دەلێت: كاتێك بەلای گەلەكەم بىنى زۆر غەمگىن بووم و دلم ناپەرەحت بوو و خەوم نەما، لە پەرورەدگارم پارامەو و نوێژم كردو پۇڭوم گرت، ئا لەو كاتەدا كە من دەپارامەو و دەگرىام، كاتێكم زانى فریشتەىەك هاتە لام، پىم وت: ئايا گيانى راستگويان تەكا دەكەن بۆ ناھەقىكاران يان پۆلەكان تەكا دەكەن بۆ باوكەكانيان؟ وتى: لە پۇڭى قىامتدا فەرمانى مەلاوێران و جياكردنەو دەست پىدەكات و دەسەلات و گەرەبى ديارە، مۆلەتى تىدا نىە هیچ كەس قەسە بكات بە ئىزنى خودا نەبىت، باوك لە جياتى كۆپيدا ناگريّت و كۆپيش لە جى باوك گىر ناخوات، نە برايش لە جى برا گىر دەدریّت و نە بەندەيش لە جى خواھەنەكەى دەگريّت، مەر كەسە غەمى خۆيەتى و كەس

^۱ الطبري (۲۰/۱۵۹).

^۲ النساء (۱۲۰).

نایه به هاواریه وه، که سیش بۆکه س غه مگین نیه، که سیش به زهیی پییدا نایه ته وه، هه موو که سیك ته نها
بۆ خۆی به سۆزه، که س له بری که س گیرۆده نابیت، نه فسی نه فسیه، هه ر که سه و سه رقالی کاری
خۆیه تی و هه ر که سه و بۆ دامای خۆی ده گری، کۆلی خۆی هه لگرتوه که س کۆلی بۆ هه لئاگریت و
یارمه تی نادات، ئیبنو نه بی حاتم پیوایه تی کردوه.

﴿إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا
تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ (۳۴)

زانایه نادیاره کان هه ر خودایه

نه مه کلیلی نادیاره کان، خودا خۆی نه بیته که س لێ ناگادار نیه و که سیش نایزانیت که سیك نه بیته
خودا خۆی ناگاداری بکات، زانیی هاتنی پۆزی قیامهت پیغه مبه ران و فریشته نزیکه کانیش لێ ناگادار
نین، ﴿لَا يُحِلُّهَا لَوْفَهَا إِلَّا هُوَ﴾^۱ واته: هیچ که س (ناتوانیت) کاته که ی ناشرکا بکات جگه له (پهروه رداگان).
هه روه ها باران بارین هیچ که س نایزانیت خوا نه بیته، به لام کاتیك فه رمانی دا به بارینی نه و فریشتانه ی
نه و کاره یان پی سپێردراوه ده یزانن، وه هه ر که سیکی تریش خۆی مه یلی لێ بیت ناگاداری ده کات. وه
هیچ که سیکیش ناگای له وه نیه له په حمدایه که خودا ده یه ویت وه دی به ینیت غه یری خودا خۆی،
به لام کاتیك فه رمانی دا که نیر بیت یان می، به خته وه ر بیت یان به دبخت، نه و فریشتانه ی نه و
کاره یان پی سپێردراوه ناگادار ده بن وه هه ر که سیك خودا خۆی مه یلی لێ بیت له دروستکراوه کانی
ناگاداری ده کات. هه روه ها که سیش نایزانیت کاری سبه ی پۆزی چیه له دنیا داو دوا پۆزیشیدا. ﴿وَمَا
تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ﴾^۲ نایا له ولاتی خۆیدا ده مریت یان له ولاتیکی تر که س ناگاداری له و
باره یه وه نیه، نه م نایه ته له و نایه ته ده چیت که خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا
يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ﴾^۳ واته: وه کلیلی هه موو نه ینیه کان هه ر لای خویه که س نایانزانیت بیجگه نه و (خوا).
فه رموده زۆر هاتوه ناوی نه م پینجه ی هیناوه به کلیله کانی نه ینی ئیمامی نه حمه د پیوایه تی کردوه
له نه بو بوره یده وه ده لیت: بیستم له پیغه مبه ری خودا وه (ﷺ) فه رموی: (پینج شت هه ن خوی گه وره
نه بیت که س نایزانیت) ﴿إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ

^۱ الاعراف (۱۸۷).

^۲ الانعام (۵۹).

مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿١﴾. ئەم فەرموودە یە سەنە دەکانی
پاستە. فەرموودە ی ئیبنو عومەر، ئیمامی ئەحمەد پڕوایەتی کردوووە لە ئیبنو عومەرەووە دەلیت:

پێغەمبەری خودا (ﷺ) فەرمووی: (کلیلەکانی نەینی پینج، هیچ کەسێک نایانزانیت خودا نەبیت ﴿٢﴾ إِنَّ
اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي

نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿٣﴾. بە تەنھا بوخاری خۆی هیناویەتی لە کتیی (ئیسقیسقا) دا
لە سەحیحە کەیدا پڕوایەتی کردوووە. ^۲ وە لە تەفسیرە کەیشدا بە شیوەیەکی تر دیسان پڕوایەتی کردوووە

لە عەبدولای کۆپی عومەرەووە دەلیت: پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (کلیلەکانی نەینی پینج پاشان ئەم
ئایەتە ی خویند: ﴿٤﴾ إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ ﴿٥﴾) تا کوتایی ئایەتە کە

هەر بوخاری هیناویەتی. ^۳ فەرموودە ی ئەبو مورەیرە، بوخاری پڕوایەتی کردوووە لە تەفسیری ئەم
ئایەتە دا لە ئەبو مورەیرەووە (پەزای خۆی لی بیت) دەلیت پێغەمبەری خودا (ﷺ) پۆژیک لەناو خەڵکدا

بوو، پیاویک هات و پۆیشتە لای و وتی: ئەی پێغەمبەری خودا (ﷺ) باوەر چیه؟ پێغەمبەر (ﷺ)
فەرمووی: (باوەر ئەوەیە بڕوا بکە ی بە خواو بە فریشتەکان و بە کتیبەکانی خودا و بە خزمەت گەیشتنی

خودا و پێغەمبەران و بە زیندوو بوونەووە ی پۆژی دوا یی) پیاوە کە وتی: ئەی پێغەمبەری خودا (ﷺ)
ئیسلام چیه؟ پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (ئیسلام ئەوەیە کە عیبادهتی خوا بکە ی و شەریکی بۆ

دانە نییت و نوژی فەرز بکە ی و زەکاتی فەرز بدەیت و پۆژی پەمەزان بگریت)، وتی: ئەی پێغەمبەری
خودا (ﷺ) ئیحسان چیه؟ پێغەمبەری خودا (ﷺ) فەرمووی: (ئیحسان ئەوەیە کە عیبادهتی خودا و

بکە ی وەك ئەوەی کە دەبینی، خۆ ئەگەر تۆ ئەو نەبینی بێگومان خودا تۆ دەبینیت) وتی: ئەی
پێغەمبەری خودا (ﷺ) کە ی قیامەت هەڵدەسێت و دیت؟ پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (پرسیار لیکراو

لە وکەسە ی کە پرسیار دەکات زانتر نیە، بەلام هەوالت دەدەم ی لە بارە ی نیشانەکانی قیامەتەووە: کاتیک
کە نیزەك سەرۆکی خۆی لی بوو، ئەو لە نیشانەکانی پۆژی قیامەتە، وە کاتیک کە پێخاوس و پووت و

قوت بوون بە گەورە ی خەڵک ئەو لە نیشانەکانی قیامەتە، لەناو پینج شتدا لە غەیری خوا کەس
نایانزانیت: ﴿٦﴾ إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ ﴿٧﴾، پاشان پیاوە کە پۆیشت.

^۱ احمد (۳۵۳/۵)، فەرموودە یەکی سەحیحە.

^۲ احمد (۲۴/۲)، فەرموودە یەکی سەحیحە.

^۳ فتح الباری (۶۰۹/۲).

^۴ فتح الباری (۳۷۳/۸).

پیغمبر (ﷺ) فرمودی: (پیاوه کهم بۆ بگێرنه وه)، چون بیگێرنه وه که سیان نه دی. پیغمبر (ﷺ) فرمودی: (نه وه جو بره نیل بوو هات بۆ نه وه ی ئاینه که تان فیر بکات).^۱ بوخاری دیسان پیاویه تی کردوه له کتیبی ئیماندا، موسلیمیش له چهند پێگاوه پیاویه تی کردوه.^۲ که له نه وه لی شهرحی بوخاریدا قسه مان لی کردو باسی نه وه فرموده ی گهره ی موسلمانانمان کرد عومهری کوپی خهتاب له و باره یه وه به درێژی پیاویه تی کردوه، که موسلیم هیناویه تی. خوای مه زن ده فرمویت: ﴿وَمَا تَذَرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ﴾ قه تاده ده لیت: چهند شتی که خوا تاییه تی کردوه به خویه وه، فریشته نزیکه کانیشی لی ناگادار نه کردوه له گه ل پیغمبره کانیشدا (سه لامی خویان لی بیت)، ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ به دنیا یه وه خوا زاناو ناگاداره واته: هیچ که سی که له خه لک نازانیت که ی قیامت دیت له چ سالتیدا یان چ مانگیدا یان له چ شه وو پۆژیکدا، ﴿وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ﴾ واته: هیچ که س نازانیت که ی باران ده باریت شه و یان پۆژ، ﴿وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ﴾ واته: که سیش نازانیت چی له په حمدا یه ئایا نیره یان می، سوره یان په شه، نه مه چ شتی که ﴿وَمَا تَذَرِي نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا﴾ واته: هیچ که سی که نازانیت سبه ی پۆژ چ کاریک ده کات چاکه ده کات یان خراپه، نه ی نه وه ی ئاده م تو نازانی که ی ده مر ی له وانه یه سبه ی توشی لیقه ومانیک ببیت، ﴿وَمَا تَذَرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ﴾ یانی: هیچ که سی که له خه لکی نازانیت سبه ی له کوئی نه م زه ویه دا پاده کشی، سبه ی بمری و گیانت ده رچیت یان له وانه یه له وشکانیدا، له ناو کتودا، یان له ناو ده شتدا.^۳ له فرموده یه کدا هاتوه: (خوای گهره کاتیک بیه ویت گیانی عه بدیکی بکیشیت له سه ر زه مینیکدا پیویستیه کی بۆ وه دی ده هینیت له و شوینه دا).^۴ حافیز نه بول قاسمی ته به رانی (الحافظ أبو القاسم الطبرانی) پیاویه تی کردوه له موعجه مه گهره که یدا (المعجم الکبیر) له موسنه دی ئوسامه ی کوپی زه یددا ده لیت: پیغمبر ی خودا (ﷺ) فرمودی: (خودا مردنی عه بدیکی بریار نه داوه له سه ر زه مینیکدا مه گین پیویستیه کی بۆ وه دی هیناوه له و سه ر زه مینه دا).^۵

^۱ فتح الباری (۳۷۳/۸).^۲ فتح الباری (۱۴۰/۱)، مسلم (۳۹/۱).^۳ الطبری (۱۶۰/۲۰).^۴ الحاکم (۴۲/۱).^۵ الطبرانی (۱۷۸/۱)، فرموده یه کی سه حیحه.

سورہ تی (السجدة)

لہ مکہ دا ہاتووتہ خواروہ

ریزی سورہ تی (الف، لام، میم) سی سجدہ

بوخاری، ریوایہ تی کردوہ لہ کتیبی (الجمعة) دا لہ نبو مورہ پیروہ دہ لیت: پیغمبر (ﷺ) لہ بیانی

پوڑی مہینیدا، ﴿الْم﴾ ﴿تَنْزِيلُ﴾ سجدہ و ﴿هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ﴾ دہ خویند،^۱ موسلیمیش ریوایہ تی

کردوہ.^۲ نیمامی نہ حمد ریوایہ تی کردوہ لہ جابیروہ دہ لیت: پیغمبر (ﷺ) نہ دہ خوت تا ﴿الْم﴾

﴿تَنْزِيلُ﴾ سی سجدہ و ﴿تَبْرَكَ الَّذِي يَدْرِى الْمُلْكُ﴾ سی دہ خویند.^۳ تہ نہا نیمامی نہ حمد خوی میناویہ تی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿الْم﴾ ﴿تَنْزِيلُ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ﴿۲﴾ ﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ

لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّا أَتَتْهُمْ مِنْ نَذِيرٍ مِنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ﴾ ﴿۳﴾

قورن کتیبی خودایہ و ہیج گومانیکی تیدا نیہ

لہ پیشوہ قسہ کرا لہ سر نہم پیتانہ لہ سورہ تی (البقرة) دا پیویست ناکات لیڑہ دا دووبارہی

بکہینہوہ، ﴿تَنْزِيلُ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ﴾ واتہ: نہم کتیبہ پھوانہ کراوہ ہیج گومانیکی تیدا نیہ،

﴿مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ واتہ: لہ لایہن راہینہری جیہانہوہ نیڑدراوہ. پاشان خوی مہزن باسی

موشریکہ کان دہکات و دہفہرموویت: ﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ﴾ واتہ: بہ لکو دہلین: مہلی بہ ستوہ، واتہ:

خوی نہ مہی دروست کردوہ و قسہی خویہ تی، ﴿بَلْ هُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّا أَتَتْهُمْ مِنْ نَذِيرٍ مِنْ

قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ﴾ واتہ: بہ لکو نہم قورنانه راستہ و لہ لایہن پھروہ ردگارتہوہ پھوانہ کراوہ، تا

بہ موی نہم قورنانهوہ ترس و بہر گہلی بینیت، کہ لہ پیش تو کہس نہی ترساندوون، بہ لکو پی

راست بگرنہ بہر.

^۱ فتح الباری (۲/۴۳۸).

^۲ مسلم (۲/۵۹۹).

^۳ احمد (۲/۳۴۰)، فہرموودہ یہ کی لاوازہ.

﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ مَا لَكُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا شَفِيعٍ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ﴾ ٤ ﴿يُدِيرُ الْأَمْرَ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ أَلْفَ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ﴾ ٥ ﴿ذَلِكَ عَلِيمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ﴾ ٦

هه ر خودا وه ديهينه رو به ريومه به ري بوونه ومه

خوای گه وره ده فره مویت: ﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ﴾ واته: خوای گه وره باسی نه وه ده کات که نه وه ديهينه ري هه موو شتيکه و ناسمانه کان و زه مين و نه وه ی له نيوانياندايه له شهش پوژدا دروستی کردوه، پاشان له سه ر تهخت دامه زراوه، له پيشه وه له و باره يه وه دواوين. ﴿مَا لَكُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا شَفِيعٍ﴾ واته: به لکو هه ر نه و خاوه ن ده سه لاتو هه موو شتيک مولکی نه وه و نه و دروستی کردوه و نه و به ريويه ده بات و توانای به سه ر هه موو شتيکدا هه يه، هيچ دوست و گه وره يه ک نيه عه بده کانی پشتی پی بيه ستن و تکیان بو بکات، خوای نه بيت و به نيزنی نه و نه بيت. ﴿أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ﴾ واته: نه ی نه و که سانه ی غه يری خوا ده په رستن و پشت به غه يری خوا ده به ستن، خودا زور پاک و بی عه ييه دوره له وه ی که هاوه ل و هاووينه ی هه بيت، شه ريکی نيه و ته نهايه هيچ په رستراویک نيه نه و نه بيت و غه يری نه و په روه ردگاريکی تر نيه. پاشان خوای مه زن ده فره مویت: ﴿يُدِيرُ الْأَمْرَ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ إِلَيْهِ﴾ واته: فره مانى خوای داده به زينيت له ناسمانه هه ره به رزه کانه وه بو نزمترین شوینی حوت ته به قه ی زه مين وه ک فره موويه تی: ﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَنْزِلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ﴾ ١ واته: خوا زاتيکه که حوت ناسمانی دروست کردوه و به وينه ی نه وان زه ویشی دروست کردوه فره مانى خوا له نيوانياندا داده به زيت. کرداره کان به رز ده کریتته وه بو نه و باره گايه له سه رو ناسمانی دنياوه، ماوه ی نيوانی نه و شوينه و سه ر زه مين پينج سه د ساله، بارستایی (سمک) نه و ناسمانه پينج سه د ساله، موجهيدو قه تاده و زه حاک ده لئن: دابه زینی نه و فرشته يه بو ماوه ی نه و پينج سه د ساله و به رزبوونه وه ی که ماوه ی پينج سه د ساله، له چاوتروکانيتکدا ده يپریت، بويه خوای گه وره فره موويه تی: ﴿فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ أَلْفَ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ﴾ واته: له پوژيکدا (قيامة تدا) که نه ندازه که ی هه زار ساله له و سالانه ی نيوه ده يژمين. پاشان ده فره مویت: ﴿ذَلِكَ عَلِيمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ﴾ واته: نه و (خوا)

زانايه به هموو نهينى و ناشكرايهك به دهسه لات و ميهره بانه. واته هر خودايه كاروبارى هموو شته كان به پيروه ده بات و شايه ته به سهر كرده وهى عه بده كانيه وه هر چيان كردوه كه وره و بچوك ديارو ناديار به رزده كرپته وه بۆ لاي نهو، خاوهن دهسه لاتيكى وايه كه ملي دانه واندوه به هموو كه سيك و زال بووه به سهر يداو ملي پى شوپ كردوه. خاوهنى سۆزو به زه ييه بۆ باوه پداران، له كاتى دهسه لاتيدا هر به به زه ييه و له كاتى دلوفانيدا هر خاوهن دهسه لات، ئاخو نه وه يه كه مال و پاك و بى عه يي دهسه لات له گه ل به زه ييدا، به زه يى له گه ل دهسه لاتدا، خاوهنى به زه ييه و بى كه م و كوپيه.

﴿الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ، وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِنْ طِينٍ﴾ ٧ ﴿ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُ مِنْ سُلَالَةٍ مِّنْ مَّاءٍ مَّهِينٍ﴾ ٨

﴿ثُمَّ سَوَّاهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِنْ رُّوحِهِ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَرَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ﴾ ٩

گورانكاريه كانى خودا له وهديه ينانى مروفا

خوای گه وره باسى نه وه دهكات كه هر خوى هموو شته كانى به پىكوپيكى و ته واوى دروستى كردوه هيج كه موكوپيه كيان تيدا نيه، مالك ده لیت: له زه يدى كوپى نه سه له وه: ﴿الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ﴾ واته: به پىكوپيكى هموو شتيكى دروست كردوه مروفیشى له هه وه له وه و له دوايشدا هر به پىكوپيكى دروستى كردوه، پاش نه وهى خوای گه وره باسى دروستبوونى ئاسمانه كان و زه مينى كردوه، كه ديته سهر باسى وهديه ينانى مروف فهرموويه تى: ﴿وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِنْ طِينٍ﴾ واته: ئاده ميشى له سه ره تادا له قوپ دروست كردوه، ﴿ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُ مِنْ سُلَالَةٍ مِّنْ مَّاءٍ مَّهِينٍ﴾ واته: زاوژى ده كه ن به هوى نه و تنوكه ئاوه كه م بايه خه وه كه ده رده چيیت له پشتى پياوو سنگى ژنه وه، ﴿ثُمَّ سَوَّاهُ﴾ واته: پاشان ئاده مى دروست كرد زور به جوانى و پىكو و پىكى، ﴿وَنَفَخَ فِيهِ مِنْ رُّوحِهِ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَرَ وَالْأَفْئِدَةَ﴾ واته: له گيانى تاييه تى خوى كرد به به ريداو گويچكه و چاوو دلپيشى پيدا، ﴿قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ﴾ واته: هه نديكى كه متان سوپاسى خودا ده كه ن له سهر نه و توانايه ي كه خوای گه وره پى داون، به خته وه ر نه و كه سه يه كه له خواپه رستى و په زامه ندى نه ودا به كاربان دينيت.

﴿وَقَالُوا أَإِذَا ضَلَلْنَا فِي الْأَرْضِ أَإِنَّا لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ بَلْ هُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ كَفِرُونَ﴾ ١٠ ﴿قُلْ يَتُوبُ لَكُمْ مَلِكٌ

الْمَوْتِ الَّذِي يُكَلِّمُ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ﴾ ١١

وه لامي نه و كه سانه ي كه زيندوو بوونه وه به دوور دمرانن

خوای گه وره باسی موشریکه کان ده کات که چنده به دووری ده زانن زیندوو بکرینه وه کاتیک نه لاین
 وه ک خوای مه زن ده فره مویت: ﴿وَقَالُوا آءِذَا ضَلَلْنَا فِي الْأَرْضِ﴾ واته: کاتیک لاشه مان پارچه پارچه
 بوو پزاو تواوه له ناو زه ویداو نه ماو پویشته، ﴿أَنَا لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ﴾ پاش نه وه جاریکی تر
 زیندوو ده بینه وه وه ک خویمان لی دیته وه، نه وه یان به لاه زور دوورو مه حاله، به لی نه وه به لای
 لاوازی و بیتهزی نه وانه وه دووره به لام به لای تواناو ده سه لاتی خوداوه که یه که م جار وه دی هیناون له
 نه بوونه وه که مه یلی له هر شتیک بییت ده فره مویت ببه، ده بییت، بویه خوای مه زن فره مویت ته:
 ﴿بَلْ هُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ كَفِرُونَ﴾ واته: به لکو نه وانه پروایان به پرویه پروو بوونه وه نیه له گه ل خودا، پاشان
 فره مویت ته: ﴿قُلْ يَتُوفَنَكُم مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ﴾ واته: (نه ی موحه ممه د (ﷺ)) بلی فریشته ی
 گیان کیشان که گیان کیشانی نیوه ی پی سپردراوه ده تانمرینیت. له م نایه ته وه وا درده که ویت که
 فریشته ی گیان کیشان فریشته یه کی دیاریکراوه له ناو فریشته کاند، وه ک چون درده که ویت له
 فره مووده که ی به راندا که له پیشه وه باسکرا له سوره تی (ابراهیم) دا، وه ک له هندی قسه ی
 پیشینه کاند هاتوه به عیذرائیل ناویانگی در کردووه و فریشته ی تریشی له گه له، وه ک قه تاده و
 که سانی تریش وتوویانه.^۱ وه هر به و شیوه یه له فره مووده دا هاتوه که نه و کومه له ی له گه لیه تی
 گیانه کان له هه موو به شه کانی له شدا درده هینن گیانه کان ده که نه قورقورپا که فریشته ی گیان کیشان
 له ویدا وهری ده گریته و ده بیات، موجهید ده لیت: زه مینی بو کراوه ته وه له بهر ده ستیدایه وه ک
 ته شتیک (تاسه یه ک) هر کاتیک ناره زوو بکات دهستی ده یگاتی.^۲ ﴿ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ﴾ واته:
 پاشان ده برینه وه بو لای خوا کاتیک که زیندوو ده کرینه وه وه له دهستن له ناو گورپه کانتاندا بو
 پاداشتدانه وه.

﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الْمُجْرِمُونَ نَاكِسُوا رُءُوسِهِمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ رَبَّنَا أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ﴾ (۱۲) وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدًى وَلَكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ
 وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ (۱۳) فَذُوقُوا بِمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا إِنَّا نَسِينَاكُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ الْخُلْدِ بِمَا
 كُنتُمْ تَعْمَلُونَ (۱۴)

^۱ الطبري (۱۷۵/۲۰).

^۲ الطبري (۱۷۵/۲۰).

باسى خراپى گوزهرانى موشريكه كان له رۆزى قيامه تدا

خوای گه وره باسى حال و گوزهرانى خراپى بته رستان ده کات کاتيک به چاوى خويان زیندوو بوونه وه ده بینن و له خزمه تی خودای مه زندا ده وه ستن، سه ر شوپو خه جاله تن سه ر به رزناکه نه وه له شه رماندا وهك خودا ده فره مویت: ﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الْمُجْرِمُونَ نَاكِسُوا رُءُوسِهِمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ رَبَّنَا أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا﴾ نه لئین: ئیستا ئیمه گویت بۆ ده گرین و فره مانه کانت به جی دینین، وهك خوای گه وره له نایه تیکی ترده فره مویه تی: ﴿أَسْمِعْ بِهِمْ وَأَبْصِرْ يَوْمَ يَأْتُونَنَا﴾^۱ واته: ئای که چه نده بیسه رو بینه رن پۆژیک که دینه وه بۆ لامان (له قیامه تدا). به م شیوه یه ده چنه وه به خویانداو لومه ی خویان ده که ن کاتيک که چوونه ناو ناگر نه لئین: ﴿لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ السَّعِيرِ﴾^۲ واته: نه گه ر قسه ی (پیغه مبه ران) مان بیستایه یان تیبه گه یشتینایه نه مپۆ له هاورپیانی دۆزه خ نه ده بووین. مه ر به و شیوه یه نه و که سانه ی که بته رستن نه لئین: ﴿رَبَّنَا أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا﴾^۳ واته: نه ی خودایه به چاو بینیمان و به گوئی بیستمان به مانگی ره وه بۆ ژیانى دنیا، ﴿نَعْمَلْ صَالِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ﴾^۴ واته: کارى چاك ده که یین چونکه چاك زانیومان و بۆمان ده رکه وتوه که به لئینی تو راسته و هاتن بۆ لات راسته، خوای گه وره خوی چاکیان ده ناسیت و ناگای لیانه، نه گه ر بیانگه پینیتته وه بۆ ژیانى دنیا دیسان ده چنه وه سه ر هه مان و کارو وهك خویان لی دیتته وه و ده ست ده که نه وه به خوانه ناسی و برپا به نیشانه کانی خودا ناکه ن و دژایه تی پیغه مبه ره کانی ده که ن، وهك خوای گه وره فره مویه تی له نایه تیکی ترده: ﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ وَقَفُوا عَلَى النَّارِ فَقَالُوا يَلَيْلَتُنَا نُرَدُّ وَلَا نَكْذِبُ بِثَابِتِ رَبِّنَا﴾^۲ واته: وه نه گه ر بیان بینیت کاتيک له سه ر قه راغی دۆزه خ وه ستینراون که ده لئین: خۆزگه ده گه پینراینه وه بۆ دنیا و به لگه کانی په روه ردگارمان به درۆ نه ده زانی. وه لی ره دا فره مویه تی: ﴿وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدًى﴾^۳ واته: نه گه ر به مانو یستایه پینموونیمان به هه موو که سیك ده دا. وهك خوای گه وره له نایه تیکی ترده فره مویه تی: ﴿وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَأَمَنَّ مَن فِي الْأَرْضِ كُلَّهُمْ جَمِيعًا﴾^۴ واته: وه نه گه ر په روه ردگارت بیویستایه نه وه نه و (خه لکه ی) و له زه ویدا هه موو تی که را برپایان ده مینا. ﴿وَلَكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي

^۱ مریم (۳۸).^۲ الملك (۱۰).^۳ الانعام (۲۷).^۴ یونس (۹۹).

لَا مَلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿۱﴾ واته: له ههردوو دهسته كه ئاگر دهورى داوون و هيچ په ناو شوينيك نيه پورى تى بكن و بوى بچن، په نا ده گرین به خواو ناوه جوانه كان و مه زنه كانى له و ئاگره، وه ده فهرموويت: ﴿فَذُوقُوا بِمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا﴾ واته: ده لیت به خه لكى ناو ئاگر به شيوهى سه رزه نشت و تانه و ته شه رليدان دهى نه و سزايه بچيژن به هوى نه و بيپاوه پى و به دور زانين و له بير كردنى نه و پوژه وهك نه وهى كه هه رگيز پوونادات. ﴿إِنَّا نَسِيتُكُمْ﴾ واته: ئيمه ش ئيوه له بير خومان ده به ينه وه، خواى گه وره هيچى له بير ناچيت و لى و ن نابيت به لكو نه مه له شيوهى كردار و مامه لهى به رامبه ره وهك خواى مه زن فهرموويه تى: ﴿الْيَوْمَ نَسْأَلُكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا﴾ واته: نه مړو له بيرتان ده كه ين هه رچونيك ئيوه نه م پوژه تان له بير چووبوو. وه ده فهرموويت: ﴿وَذُوقُوا عَذَابَ الْخُلْدِ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ واته: تا مه تايه سزا بچيژن به هوى نه و بيپاوه پى و خوانه ناسيه تانه وه وهك خواى گه وره له نايه تيكي ترده فهرموويه تى: ﴿لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا﴾ (۲۴) إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا ﴿۲۵﴾ جَزَاءً وَفَاءً ﴿۲۶﴾ إِنَّهُمْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ حِسَابًا ﴿۲۷﴾ وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كِذَابًا ﴿۲۸﴾ وَكُلُّ شَيْءٍ أَخَصَيْنَاهُ كِتَابًا ﴿۲۹﴾ فَذُوقُوا فَلَنْ نَزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا ﴿۳۰﴾ واته: تييدا ناچه ژن نه ساردى و فينكى و نه خواردنه وه، مه گه ر ناوى له كول و كيتم و زووخاو، پاداشت ده درينه وه به پى كرده وه كانيان، چونكه بيگومان نه وان به ته ماي ليپرسينه وه نه بوون، وه نايه ته كانى ئيمه يان به درو ده زانى چون به درو زانينيك، له كاتيكا هه موو شتيكمان ژماردووه (له سهريان) به نووسين، ئينجا بچه ژن (سزاي خوتان) هيچتان بو زياد ناكه ين سزا نه بيت.

﴿إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ﴾
 ﴿۱۵﴾ نَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿۱۶﴾ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿۱۷﴾

ژيان و گوزمرانى خاومن باومرو پاداشتيان

خواى مه زن ده فهرموويت: ﴿إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا﴾ واته: نهى كه سانهى بپرويان به نيشانه كانى ئيمه مه يه و به راستى ده زانن، ﴿الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا﴾ واته: كاتيكا كه گوئى بو ده گرن به

^۱ الجاثية (۳۴).

^۲ النبأ (۲۴-۳۰).

کردارو گفتار پيى مه لده سنو شويني ده کهن، ﴿وَسَبِّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ﴾ واته: سوپاسى خودا ده کهن و باسى پاک و بى عيبى نه و ده کهن و خويان به زل نازانن و گوپرايه لن، به پيچه وانه ي نه و خو به زلزان و لاده رو خوانه ناسانه، وه له نايه تيکى ترده فهرموويه تي: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾^۱ واته: به راستى نه وانه ي خو به گه ورده ده زانن که بمپه رستن له مه وپاش به سه رشو پي ده چنه دوزه خه وه. پاشان فهرموويه تي: ﴿تَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ﴾ مه به ست پيى شه و نويز کردن و وازه ينانه له خه وتن و پالکه وتن له ناو جيگه ي گهرم و نه رمد، موجهيدو حه سهن له م نايه ته دا: ﴿تَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ﴾ ده لين: مه به ست پيى شه و نويز کردن.^۲ زه ححاک ده لیت: واته: نويزى عيشا به جه ماعت و نويزى به يانى به جه ماعت. ﴿يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا﴾ واته: به ترس و به نوميده وه له خوا ده پارينه وه و له سزاي ده ترسنو به ته ماي پاداشتي زوريشن، ﴿وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ﴾ واته: له و سامانه ي که پيمان به خشيون نه وه ي فره له سهريان ده يدن و خيروبيري زورتريشي لي ده کهن، پيشه نگو مه زن و جيى شانازى مه مووان له به خشنده بيده له دنيا و له دواپوز پيغه مبهري خودايه (ﷺ)، نيمامى نه حمده پيوايه تي کردوه له مه عازى کوپى جه به له وه ده لیت: له خزمهت پيغه مبهري بووم (ﷺ) له سه فره يکدا پوزيک ليپه وه نزیک بووم مه موو به پيوه بووين وتم: نه ي پيغه مبهري خودا (ﷺ) ناگادارم بکه له کاريک که بمخاته به هه شت و له ناگر دوورم بخاته وه فهرمووي: (به راستى تو پرسيارت له شتيکى زور مه زن کردوه، به لام ناسانه بو که سيک که خوا بو ي ناسان بکات، عيباده تي خوا بکه و هاوه لي له هيچ شتيکدا بو دامه ني، نويز بکه و زه کات بده و پوزو بگرو و هج بکه، پاشان فهرمووي: نايه ده روازه کاني چاکهت پيشان بده م؟ پوزو قه لغانه، خير کردن تاوان ده کوژينيته وه، وه نويزى پياويک له شه ودا، پاشان نه م نايه ته ي خويند: ﴿تَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ﴾ تا نه م نايه ته ي که ده فهرموويت: ﴿جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ پاشان فهرمووي: نايه خه بهرت بده مي به سه رو نه ستون و لوتکه ي به رزي نه م کاره؟ وتم: به لي نه ي پيغه مبهري خودا (ﷺ) فهرمووي: (سهري نه م کاره نيسلامه نه ستونه که ي نويزه لوتکه ي به رزي جيهاد کردن له پيى خودا، پاشان فهرمووي: نايه مه وائلت بده مي به سهري نه مانه مه مووي؟) وتم: به لي نه ي پيغه مبهري خودا (ﷺ)، جا پيغه مبهري (ﷺ) زمانى خو ي گرت و

^۱ الفاطر (۶۰).^۲ الطبري (۱۸۰/۲۰).

پاشان فەرمووی: (ئەمەى خۆت بگرەو بپاریزه). وتم: ئەى پیغەمبەرى خودا (ﷺ) ئایا سزا دەدریین بەوەى که به زمان دەیلێن؟ فەرمووی: (دایکی خۆت پۆلە پۆت بۆ بکا! ئەى مەعاز، ئایا خەلکی لەناو ئاگردا لەسەر دەم و چاویان پادەکیشریت هەموو بەرەمى زمانیان نیه؟) ^۱ تیرمزی و نەسائی و ئیبنو ماجەیش پریوایەتیان کردووە، تیرمزی دەلێت: چاک و راستە (حسن صحیح). ^۲ خۆای مەزن دەفەرموویت:

﴿فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ﴾ واتە: هیچ کەسێک نازانیت مەزنى ئەو شتەى که خودا بۆى شارەوانەتووە لەو بەهەشت و بەهرە زۆرە نەپراوە و هەتا هەتایانە و تام و چێژیکی وەها زۆر کەس نەیدیوە و نەیبیستوووە و بە دلێشیدا نەهاتوووە، لەبەر ئەوەى ئەوانە کردەوێکەکانى خۆیان دەشاردنەوێ خواش ئەم بەهەشت و هەموو بەهرەى پێداون لە بەرامبەر ئەو کارانەیاندا، چونکە پاداشت لە شێوەى کردارە، حەسەنى بەسرى دەلێت: کۆمەلێک کردارەکانیان شارەووە، خودایش شتیکی بۆ ئەوان شارەووە چاوەیدیوە و بە دلێ کەسیشدا نەهاتوووە ئیبنو ئەبى حاتم پریوایەتى کردووە. بوخارى دەلێت خۆای گەرە دەفەرموویت: ﴿فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ﴾ پاشان پریوایەتى کردووە لە ئەبو ھورەیرەو (پەزای خۆای لى بیئت) ئەویش لە پیغەمبەرەو (ﷺ) فەرمووی: (خۆای مەزن فەرموویەتى: ئامادەم کردووە بۆ بەندە چاکەکانم شتێک کە چاوەیبینیوە و گوێ نەیبیستوووە و بە دلێ کەسیشدا نەهاتوووە). ئەبو ھورەیرە دەلێت: ئەگەر حەز دەکەن ئەم ئایەتە بخوینن: ﴿فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ﴾. ^۳ موسلیم و تیرمزی پریوایەتیان کردووە، تیرمزی دەلێت: فەرموودەیهکی دروست و راستە. ^۴ وە لە پریوایەتیکی تردا لە بوخاریەو هاتوووە: (بە دلێ کەسیشدا نەهاتوووە دانراوە (پاشەکوت کراوە) غەیری ئەوەى ئێوە لى ئاگادارن). ^۵ وە لە ئەبو ھورەیرەو (پەزای خۆای لى بیئت) دەلێت پیغەمبەرى خودا (ﷺ) فەرمووی: (ھەر کەسێک دەچیت بەهەشت کەیف خۆشە و پادەبویریت و ئاتومید نیه و بیتاقەت نابیت، جلوبەرگی خراپ نابیت و ناپزیت گەنجیشیشی لەناو ناچیت و ناپوات و ھەر دەمینیت، لەناو بەهەشتدا شتى وا ھەیه چاوەیبینیوە و گوێ نەیبیستوووە و بە دلێ

^۱ احمد (۲۳۱/۵)، فەرموودەیهکی حەسەنە.

^۲ تحفة الأحوزي (۳۶۲/۷)، النسائي في الكبرى (۴۳۸/۶)، ابن ماجه (۱۳۱۴/۲)، فەرموودەیهکی حەسەنە.

^۳ فتح الباري (۳۷۵/۸).

^۴ مسلم (۲۱۷۴/۴)، تحفة الأحوزي (۵۶/۹).

^۵ فتح الباري (۳۷۵/۸).

كه سيشدا نه هاتووه)، موسليم پيوايه تى كردووه. ^۱ ﴿جَزَاءُ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ واته: ئه م پاداشته (ده درينه وه) به هوى نه و كرده وانه ي كه كردوويانه.

﴿أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَا يَسْتَوُونَ﴾ ^(۱۸) أَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ جَنَّاتُ الْمَأْوَىٰ نُزُلًا بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ^(۱۹) وَأَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَأْوِيهِمُ النَّارُ كُلَّمَا أَرَادُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا أُعِيدُوا فِيهَا وَقِيلَ لَهُمْ ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّتِي كُنتُمْ بِهِ تَكْذِبُونَ ^(۲۰) وَلَنَذِيقَنَّ هُم مِّنَ الْعَذَابِ الَّذِى دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ^(۲۱) وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنْقِمُونَ ^(۲۲) ﴿

خواه نياوهر و نه پى دهر چوو وهك يهك نين

خوای گه وره باسى عه داله ت و پىزى خوای دهكات كه نه وانه ي بپويان بووه به نيشانه كانى و شوينى پيغه مبه ره كانى كه وتوون و نه وانه ي كه لايان داوه و فرمانه كانى نه ويان به جى نه هيناوه و بپويان به پيغه مبه ره كانى نه هيناوه وهك يهك نين له لای خودا له پوژى قيامه تدا به لكو هه ريه كه به پيى كردارى خوای لى ده پرسيت، وهك خوای گه وره له نايه تيكي ترده فهرموويه تى: ﴿أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءٌ مِّمَّنْهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ﴾ ^۲ واته: نايان نه وانه ي كه كاره خرابه كانيان كردووه وا گومان ده بن نيغه نه وانه وهكو كه سانيك داده نيين كه بپويان هيناوه و كاره چاكه كانيان كردووه وهكو يهك بيت، چ ژيانيان و چ مردنيان، ناي چه ند خراب دادوهرى ده كهن. وه ده فهرموويت: ﴿أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ﴾ ^۳ واته: نايان نه وانه ي باوه پيان هيناوه و كرده وهى چاكيان كردووه له گه ل خرابه كاران له زه ويده وهك يهكيان داده نيين (له دواپوژدا، نه خير و نيه) يان پاريزكاران وهك به دكاران لى ده كهن. وه له نايه تيكي تريشدا فهرموويه تى: ﴿لَا يَسْتَوِى أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ﴾ ^۴ واته: دوزه خيان و به هشتيان وهك يهك نين. بويه ليهرده فهرموويه تى: ﴿أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ

^۱ الطبري (۲۰/۱۸۶)، مسلم (۴/۲۱۸۱).

^۲ الجاثية (۲۱).

^۳ ص (۲۸).

^۴ الحشر (۲۰).

فَاسْقَأْ لَا يَسْتَوُونَ ﴿۱﴾ واته: له پوژى قيامه تدا خاوهن باوه پو له پى لادهر وهك يهك نين، عه تاي كوپى يه سارو سودى و كه ساني تريش ده لىن: نهم نايه ته هاتووه ته خوار له سهر عه لى كوپى نه بو تاليبو عوقبه ي كوپى نه بو موعيت^۱. بويه خواى مه زن حوكمه كه ي جيا كردوونه ته وه و فه رمويه تى: ﴿أَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ واته: جا نه وانه ي باوه پريان هيناوه و كرده وه چاكه كانيان كردوه وه واته به دل بره ايان به نيشانه كانى خودا هيناو به و پييه ش ئاكاريان چاك بووه، ﴿فَلَهُمْ جَنَّاتُ الْمَأْوَى﴾ واته: شوينى چاك و باغاتى جوان و كوشكى به رزيان پييه دريت، ﴿نَزَلًا﴾ واته: ميواندارى و پيژلينا نيكه بويان، ﴿بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ يانى: له پاداشتى نه و كرده وانه ي كه كردويانه، ﴿وَأَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَأْوِيهِمُ النَّارُ كُلَّمَا أَرَادُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا أُعِيدُوا فِيهَا﴾ واته: نه وانه ي كه ده رچوون له فره مانى خودا شوينيان ناو ناگره، هه ر كاتيک بيانه وييت لى ده رچن، ده يانخه نه وه ناو ناگر. وهك نهم نايه ته ي كه خواى كه وره ده فره رموييت: ﴿كُلَّمَا أَرَادُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا مِنْ غَمٍّ أُعِيدُوا فِيهَا﴾^۲ واته: هه ر كاتيک بيانه وييت كه بيته ده ره وه له وه (دوزه خ) ه له به ر زور كه رمى ده كه پيتريته وه بو ناوى. فوزه يلى كوپى عه ياز ده لىت: سويند به خوا ده ستيان به ستراره و شه تهك دراره و قاچيان زنجير كراوه و بليسه ي ئاگر به رزيان ده كاته وه و فريشته كان به ره و خواريان ده كه نه وه بو ناو ناگره كه. ﴿وَقِيلَ لَهُمْ ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ﴾ واته: پييان ده و تريت بچه زن سزاي نه و ئاگره ي كه نيوه باوه پرتان پى نه ده كرد. واته نه وه يان پى نه لىن بو زياتر سوكا يه تى پيكردن و دل گران كردنيان، خواى مه زن ده فره رموييت: ﴿وَلَنَذِيقَنَّهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْأَدْنَى دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ واته: وه به پراستى نيمه سزاي دنيايان پى ده چيژين جگه له سزاي هه ره كه وره (ى دوزه خ) تا بگه پيته وه بو لاي خودا. نيينو عه باس ده لىت: واته: سزاو نازارى دنيايان ده دات وهك نه خوشى و به لا بو خويان و مال و مندال و سامانيان به لكو به هوى نه و تاقى كردنانه وه كه توشى به نده كانى خوى ده كات په شيمان بينه وه و ته وبه بكن.^۳ وه هه ر به و شيويه پيوايه ت كراوه له نوبه يى كوپى كه عبو نه بولعاليه و حه سه ن و ئيبراهيمى نه خه عى و زه ححاك و عه لقه مه و عه تيه و مواهيد و قه تاده و عه بدولكه ريمى

^۱ الطبري (۱۸۸/۲۰).^۲ الحج (۲۲).^۳ الطبري (۱۸۹/۲۰).

جه زهرى و خوسه يفا، خواى مه زن ده فەر مویت: ﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا﴾^۱
 واته: هيچ كه سيك، له و كه سه نامه قتر نيه كه خوداي مه زن نيشانه كانى خوى وه بير بينيتته وه و بوى
 پرون و ئاشكرا بكات له دواييدا وازى لى بهينيت و پشتى تى بكات و له بيرى خوى بباته وه وه كه نه وهى
 كه هر نه يبيستوه، قه تاده ده لئيت: نه كه ن پشت مه لكه ن له نيشانه كانى خودا چونكه له خوبايى
 بوونيكى له نه ندازه به دهره و كوئرى و موزمه عيليه كى ته واوه و له گه وره ترينى گونا مه، بويه خواى
 مه زن مه پر شه له و كه سانه ده كات كه وا ده كه ن وه كه ده فەر مویت: ﴿إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنْقِمُونَ﴾^۲
 واته: به م زوانه تو له تى توند و گران له و تاوانبارانه ده كه ينه وه.

﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَلَا تَكُنْ فِي مِرْيَةٍ مِنْ لِقَائِهِ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِبَنِي إِسْرَءِيلَ ۖ وَجَعَلْنَا
 مِنْهُمْ أَيْمَةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ ۖ﴾^۳ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ بِفَصْلِ بَيْنَهُمْ يَوْمَ
 الْقِيَمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿۲۵﴾

كتيبي موسا و رابه رايه تى نه وهى ئيسرائيل

خواى گه وره باسى به نده و پيغه مبه رى خوى موسا ده كات (سه لامى خواى لى بيت) كه كتيبيكى
 پيداوه كه ته وراته ده فەر مویت: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَلَا تَكُنْ فِي مِرْيَةٍ مِنْ لِقَائِهِ﴾ واته:
 سويند به خوا به راستى ئيمه ته وراتمان دا به موسا ئينجا گومانته نه بيت (نهى موحه معه ﷺ) له
 گه يشتنت به موسا (يان گه يشتنى ته ورات به موسا). قه تاده ده لئيت: مه به ست پيى شهوى ئيسرايه^۱.
 پاشان رپوايه ت كراوه له نه بول عاليه رپاحيه وه ده لئيت: ئاموزاي پيغه مبه ره كه تان واته: ئيبنو
 عه باس ده لئيت پيغه مبه رى خودا (ﷺ) فەر مووى: (موساى كورپى عيمرانم پيشان درا له و شه ودا كه
 شه وره ويم پيكر، پياويكى گه نم په نگ بوو و بالا به رزو قزلوول بوو، له پياوانى شه نوئه (شَنُوءَة)
 ده چوو، وه عيسام بينى پياويكى نه بالا به رزو نه كورته بالا بوو په نكي سوورو سپى بوو، موى سه رى
 خاو بوو، وه فريشته يه كم بينى ليپرسراوى ئاگر بوو ده جاليشم بينى)، له و نيشانانه ي كه خودا پيشانى
 دا. ﴿فَلَا تَكُنْ فِي مِرْيَةٍ مِنْ لِقَائِهِ﴾ بيگومان بينى موساى بوو، مه روه ها نه و شه وهى كه شه وره وى
 پيكر جاريكتر موسى بينى^۲. پاشان خواى مه زن ده فەر مویت: ﴿وَجَعَلْنَاهُ﴾ واته: نه و كتيبه ي كه

^۱ الطبري (۱۸۹/۲۰).

^۲ الطبري (۱۹۳/۲۰).

^۳ الطبري (۱۹۴/۲۰).

بۆمان نارد. ﴿هُدًى لِّبَنِي إِسْرَءِيلَ﴾ واته: کردمانه پښموونی که ری نه وهی ئیسرائیل. وهك خوای
 که وره له سوره تی (الاسراء) فرموویه تی: ﴿وَأَتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِّبَنِي إِسْرَءِيلَ أَلَّا
 تَتَّخِذُوا مِن دُونِي وَكِيلاً﴾ واته: وه ته وراتیشمان به خشی به موسا و نه و (ته وراته) مان کرده هوی
 پښموونی بۆ نه وهی ئیسرائیل (پیمان وتن) که بیجگه له من که س مه که نه پشٹیوانی خۆتان. پاشان
 خوای مه زن ده فرموویت: ﴿وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أُمَمَةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ﴾
 واته: له بهر نه وهی خۆپاگر بوون له سهر نه و فرمانانه ی خودا دهیدات به سهریاندان وازیان له و شتانه
 هیتا که خودا قه ده غه ی کردبوو، وه بهوایان به پیغه مبه ره کانی کردو شوینی نه و کتیبه که وتن که بوی
 هیتا بوون، له نیوان نه واندان هه بوو پی پاستیان نیشانی خه لکی دهدا به فرمانی خودا و بانگیان
 ده کردن بۆ چاکه و داوایان ده کرد له خه لکی که چاکه بکه و واز له خراپه بیئن، دوا ی نه وهی کاتیک
 ده ستیان دایه گۆرین و لابرندی هه ندیکی و دانانی شتی تر له جیی به ئاره زوی خۆیان، نه و
 پله و پایه یان لی سه نرایه وه و دلیان په ق بوو فرموده ی خودایان گۆری له شوینی خوی نه یانه یشت،
 کرداری چاک و بیروباوه پی پاستیان نه ما، بۆیه خوای مه زن فرموویه تی: ﴿وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أُمَمَةً
 يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا﴾ قه تاده و سوفیان ده لیئ: یانی: کاتیک خۆیان گرت له سهر دنیا و دنیا
 نه یخه له تاندن، هه سه نی کۆپی سالحیش هه ر وای وتوو. سوفیان ده لیئ: نه و که سانه ئا به و شیوه یه
 بوون، په وانه یه بۆ پیاویک که خوی به پیشه واز بزانیت و خه لکی شوینی بکه و و بپوای پی بکه و، خوی
 له دنیا لانه دات و نه پاریزیت، بۆیه خوای که وره فرموویه تی: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا بَنِي إِسْرَءِيلَ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ
 وَالنُّبُوَّةَ وَرَزَقْنَاهُمْ مِّنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ ۱۶ ﴿وَأَتَيْنَاهُم بِبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْأَمْرِ﴾ ۱۷ واته: سویند به
 خوا بیگومان به نه وهی ئیسرائیلیمان به خشی په یام و حوکمرانی و پیغه مبه رایه تی و پۆزیمان دان له شته
 حه لال و پا که کان پۆزیمان دان به سهر جیهانیاندا، وه به لکه پوونه کانمان پیدان له باره ی شه ریه ته وه.
 وه لی ره دا فرموویه تی: ﴿إِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَفْصِلُ بَيْنَهُم يَوْمَ الْقِيَمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ واته:
 بیگومان په روه ردگارت به یار ده دات له نیوان به نده کانیدا له پۆزی قیامه تدا له وهی نه وان تیایدا جیاواز
 بوون. واته له بیروپا و کرداردا.

۱ الاسراء (۲).

۲ الجاثیه (۱۶-۱۷).

﴿أَوَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ فِي مَسْكِنِهِمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ أَفَلَا يَسْمَعُونَ ﴿٢٦﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا نَسُوقُ الْمَاءَ إِلَى الْأَرْضِ الْجُرُزِ فَنُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا تَأْكُلُ مِنْهُ أَنْعَامُهُمْ وَأَنْفُسُهُمْ أَفَلَا يُبْصِرُونَ ﴿٢٧﴾﴾

پہندو نامورگاری وەرگرن له پيشينه كان

خوای گه وړه دهغه رموویت نایا نه و که سانه ی باوهر به پیغه مبهره کان ناکه ن په ندو نامورگاری وەرناگرن له و گه لانه ی که قهرکان و له ناوچوون له پیش خویان که درایه تی پیغه مبهره کانیا ن کردو شوینی نه و په یامانه نه که وتن که بویان هیان، له کوین و چیان به سه رها ت؟ وهك خوای مه زن دهغه رموویت: ﴿هَلْ تُحِشُّ مِنْهُمْ مَنْ أَحَدٍ أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا﴾^۱ واته: نایا هه ست ده که یت به هیچ که سیك له وانه ماییت؟ یان هیچ وهرکه و سرته یه کیان ده بیستی. بویه خوای خاوه ن ده سولات فه رموویه تی: ﴿أَوَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ فِي مَسْكِنِهِمْ﴾ واته: نه و بیباوه پانه ی که ده گه پین به ناو ماله کان ی بیباوه پره کان ی پیش خویاندا، هیچ که سیك له وانه له و شوینه دا نابین که تیایدا ژیاون و ناوه دانیا ن کردووه ته وه پیش خویان هه موو پویشتن و تیاچوون. وهك خوای گه وړه له نایه تیکی تردا دهغه رموویت: ﴿كَانَ لَمْ يَفْنَوْا فِيهَا﴾^۲ واته: (تیاچوون) وهك نه وه هه ر له و مالانه دا نه بووبن (و تیایدا نه ژیا بن). وه له نایه تیکی تردا دهغه رموویت: ﴿فَتِلْكَ بُيُوتُهُمْ خَاوِيَةً بِمَا ظَلَمُوا﴾^۳ واته: ئینجا نه وه (جیی) خانووه کانیا نه چول و خالیه له بهر نه وه ی سته میان کرد. وه له نایه تیکی تریشدا دهغه رموویت: ﴿فَكَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ فِيهَا خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا وَيَبِئْرَ مُعْظِلَةٍ وَقَصْرِ مَشِيدٍ ﴿٢٨﴾ أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَتَكُون لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَا أَوْ ءَاذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارُ وَلَكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ﴾^۴ واته: ئینجا چه نده ها شارو دیمان ویران کرد که (خه لکه که ی) سته مکار بوون نه و (شارانه دیواری خانووه کان ی) که وتبوون به سه ر سه ربانه کانیا ندا وه چه نده ها بیر بی خاوه ن بوون و (له کارکه وتبوون) و چه نده ها کوشکی به رزو بلند (بی خاوه ن بوون)، ده ی نایا نه وانه به زه ویدا نه گه پاون تا دلایان هه بیت بیر ی پی بکه نه وه (له و

^۱ مریم (۹۸).

^۲ الاعراف (۹۲).

^۳ النمل (۵۲).

^۴ الحج (۴۵-۴۶).

ویران بوونه) یان گوئیان مه بیټ گوئی پی بگرن (بۆ پاستی)، له پاستیدا چاوه کان کویر نابن به لکو نه و دلانه کویر ده بن که له سینه کاندان. بۆیه لیڤه دا فه رموویه تی: ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ﴾ واته: له ناوچوون و قهروونی نه و گه لانه که بهوایان نه کرد به پیغه مبه ره کانیا و نه وانه ی که بهوایان مه ناو پزگاریان بوو مه مو په ندو نامۆزگارین، ﴿أَفَلَا يَسْمَعُونَ﴾ مه گه ر ئیوه ده نگ و باسی نه وانه ی پویشتن و چیان به سه رهات نابیستن.

ژیانه وهی زه مین به ناو به لگه یه له سه ر زیند و و بوونه وه

خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا نَسُوقُ الْمَاءَ إِلَى الْأَرْضِ الْجُرُزِ﴾ خوای گه وده باسی سوژو به زه بی و چاکه ی خو ی ده کات بۆ به نده کانی که ناویان بۆ ده نیریت له ئاسمانه وه یان له چه م و نه مدیودیوی چیا کانه وه دیته خواره وه بۆ سه ر نه و زه ویانه ی که پتوستان به ناو هه یه له و کاتانه دا بۆیه فه رموویه تی: ﴿إِلَى الْأَرْضِ الْجُرُزِ﴾ واته: نه و زه ویانه ی که گیا و گژو پوهه کی تیدا نیه و وشکه. وهك له ئایه تیکی تر دا ده فه رموویت: ﴿وَأَنَّا لَجَاعِلُونَ مَا عَلَيْهَا صَعِيدًا جُرُزًا﴾ واته زه ویه کی وشك و برنگ که هه چی تیدا نا پویت، بۆیه خوای گه وده و به ده سه لات فه رموویه تی: ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا نَسُوقُ الْمَاءَ إِلَى الْأَرْضِ الْجُرُزِ فَنُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا تَأْكُلُ مِنْهُ أَنْفُسُهُمْ وَأَنْفُسُهُمْ أَفَلَا يُبْصِرُونَ﴾ واته: ئایا نابین و نازانن که ئیمه ناو ده نیرین بۆ زه وی و شکی بی پوهه ك ئینجا به هو ی نه و ناوه وه کشتو کال و گژو گیا ده پوینین که ئازهلان لی ده له وه پیت و خوشیان لی ده خۆن ده ی ئایا نه وانه نابین. وهك نه م ئایه ته ی که خودا له سوره تیکی تر دا فه رموویه تی: ﴿فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ﴾ ٢٤ ﴿أَنَا صَبَبْنَا الْمَاءَ صَبًّا﴾ واته: ده با مروؤ سه یری خواردنه که ی خو ی بکات، به پاستی ئیمه له هه وده وه بارانمان دا پژاند چون دا پژاندنیك. بۆیه لیڤه دا فه رموویه تی: ﴿أَفَلَا يُبْصِرُونَ﴾ واته: مه گه ر نابین.

﴿وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْفَتْحُ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ٢٨ ﴿قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِيمَانُهُمْ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ﴾ ٢٩ ﴿فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَانْظُرْ إِلَيْهِمْ مِّنْ تَحْتِ الْأَرْضِ﴾ ٣٠

په له کردنی خوانه ناسان بۆ سزادانیان و وه لامدانه وه یان

خوای گه وده باسی په له کردنی خوانه ناسان ده کات بۆ دابه زینی سزا بۆیان، که داوا ده که ن زوو تۆله یان لی سه نه ریت، نه گه ر قسه کانی پاسته، چونکه نه و خوانه ناسانه بهوایان به قسه کانی نیه و به

١ الکهف (٨).

٢ عبس (٢٤-٢٥).

دوری ده زانن بویه نه لئن وهك خوی گه وره ده فەرموویت: ﴿وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَذَا الْفَتْحُ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ واته: ده لئن: (تهی موحه مه د(ﷺ)) که ی سهرده که وی به سهرماندا، وهك ده لئن: پۆژیک دیت که سهرده خرییت به سهرمانداو تۆله مان لی ده سهریت له بهر تو، نه و پۆژه که ی دیت؟ نه گهر نیوه راستگون. نیمه تۆو هاوه له کانت ده بینین خۆتان ده شارنه وه و ده ترسن و هیچ ده سه لاتیکتان نیه، خوی گه وره ده فەرموویت: ﴿قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ﴾ واته: بلی: کاتیک سزاو توپه یی خودا دابه زی به سهرتاندا له دنیا و قیامه تدا، ﴿لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِيْمَانُهُمْ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ﴾ واته: باوه پریان سوود ناگه یه نیت به وانه ی بیباوه پوون له دنیا دا. وهك خوی گه وره ده فەرموویه تی: ﴿فَلَمَّا جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَرِحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾^۱ واته: جا کاتیک پیغه مبه ره کانیا به به لگه پوونه کانه وه هاتنه لایان دلخوش بوون به و زانینه ی مه یانبوو نه و (سزای) گالته یان پی ده کرد چوارده وری دان. وه هر که سیك وا ده زانیت که مه به ست به م سهرکه وتنه، فه تحی مه که یه نه وه نه بیپکاوه و مه له یه کی گه وره ی کردوه، چونکه پۆژی فه تحی مه که پیغه مبه ری خودا(ﷺ) موسلمان بوونی نازادکراوه کانی قه بول کرد که نزیکه ی دوو هزار که س ده بوون، خو نه گهر مه به ست فه تحی مه که بوایه، پیغه مبه ر(ﷺ) موسلمان بوونی نه وانه ی قه بول نه ده کرد له بهر نه م نایه ته که خوا ده فەرموویت: ﴿قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِيْمَانُهُمْ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ﴾ به لکو مه به ست به و فه تحی سهرکه وتنه ده رکردنی بریاری خودایه و پۆژی جیا کردنه وه یه، وهك خودا فەرموویه تی: ﴿فَأَفْضَحَ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ فَتْحًا﴾^۲ واته: که واته له نیوان من و نه واند حوکم بده به حوکمدانیکی یه کجاری. وه ده فەرموویت: ﴿قُلْ يَجْمَعُ بَيْنَنَا رَبُّنَا ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ﴾^۳ واته: بلی په روه ردگارمان نیمه و نیوه کۆده کاته وه له پاشان بریار ده دات له نیوانماندا به هق و راستی. وه فەرموویه تی: ﴿وَأَسْتَفْتَحُوا وَخَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ﴾^۴ واته: وه (پیغه مبه ران) داوی سهرکه وتن و زال بوونیان کرد (له خوا) مه موو مله وپو یاخیه کان بی هیوا بوون. وه فەرموویه تی: ﴿وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ

^۱ الغافر(۸۲).^۲ الشعراء(۱۱۸).^۳ السبا(۲۶).^۴ ابراهیم(۱۵).

كُفِرُوا^۱ واتە: وە ئەوان (جوولەكەكان) لەو وەپېيش داواى زالبوونيان دەکرد لە خوا بەسەر ئەوانەى كە
 بېباوەر بوون. وە فەرموویەتى: ﴿إِنْ تَسْتَفِئِحُوا فَقَدْ جَاءَكُمْ الْفَتْحُ﴾^۲ واتە: ئەگەر ئێوە (كافرن)
 داواى یارمەتى و سەرکەوتن دەکەن ئەو بە پاستى سەرکەوتنتان بۆ هات (گالتەیان پى دەکات). پاشان
 خواى مەزن فەرموویەتى: ﴿فَاعْرِضْ عَنْهُمْ وَأَنْظِرْ إِنَّهُمْ مُنْتَظَرُونَ﴾^۳ واتە: واز لە و موشریکانە
 بێنە، ئەوێ لە لای پەرورەدگارتەووە بۆت هاتوووە بێگەیهنە، وەك خواى گەرە لە ئایەتیکی تردا
 فەرموویەتى: ﴿اتَّبِعْ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾^۴ واتە: شوێنى ئەو بەکەووە كە لە لایەن
 پەرورەدگارتەووە سەروشت کراوە بۆت هیچ شایستەى پەرستن نیە بێجگە لەو (خوا). سا تۆ چاوەپروان بە
 بێگومان خودا ئەو بەلێنەى كە پێى داوى بەم زووانە بۆت جێبەجێ دەکات و سەرت دەخات بەسەر
 ئەوانەى كە نەیارن لەگەڵت و دژایەتیت دەکەن چونکە خودا نەكۆلى ناکات لە بەلێنیدا، ﴿إِنَّهُمْ
 مُنْتَظَرُونَ﴾^۵ واتە: تۆ چاوەپروانى دەکەى و ئەوانیش چاوەپروانى دەکەن هەتا ئێوە شتیكتان بەسەر
 بێت، ﴿أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَّتَرْتِیْ بِهِ رَبِّبَ الْمُؤْمِنِينَ﴾^۶ واتە: بەلكو دەلێن (موحه مەد) ((ﷺ)) شاعیرە
 چاوەپروانى مردنى دەکەین. تۆ ئەى موحه مەد ((ﷺ)) بەم زووانە ناکامى ئەو خوگریت دەبینى بە هۆى
 بەجێهێنانى ئەو پەيامەى كە گەياندت، خودا یاریدەدەر و پشتیوانتە، ئەوانیش تۆلە و هەقى ئەو
 چاوەپروانى خۆیانە وەردەگرن كە بە تەما بوون تۆ و هاوێلەكانت لەناو بچن و نەمێنن، تووشى سزاو
 تۆلەى خودا دەبن، خودامان بەسە و چاكترىن فریادپەرەسە.

^۱ البقرة (۸۹).^۲ الانفال (۱۹).^۳ الانعام (۱۰۶).^۴ الطور (۳۰).

ته فیری سوره تی (الاحزاب)

له مه دینه دا هاتوو ته خواروه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللَّهَ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ۝۱﴾ وَأَتَّبِعْ مَا يُوْحَىٰ
إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ۝۲﴾ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا ۝۳﴾
فه رماندان به نه بهزی بهرام بهر خوانه ناس و دوو پروان و شوینکه وتنی فه رمانه کانی خوداو
خوسپاردن پیی

خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللَّهَ﴾ واته: نه ی پیغه مبه ر(ﷺ) له خوا بترسه. نه مه
ناگادار کردنه وهیه که له سه ره وه بو خواره وه، گومانی تیدا نیه کاتیک خودای گه وره فه رمان ده دات به
به نده و پیغه مبه ر خوئی که له خودا بترسیت که واته نه و فه رمانه زیاترو چاکتر پرووده کاته موسلمانان و
شوینکه وتوانی. ته لقی کوپی حه بیب ده لیت: له خواترسان (التقوی) واته: خواناسی بکه ی به پیی
پووناکیه که له لایه ن خودا وه به ئومیدی پاداشتی نه و، وه وازیینی له تاوانکردن به پیی پووناکیه که له
لایه ن خواوه و له ترسی سزای نه و، ﴿وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ﴾ واته: گوی مه گره و پاویژ مه که به
خوانه ناسان و دوو پروان، ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ واته: هر خودا شایه نی نه وهیه که
فه رمانی به جی بینی و بیپرستی، چونکه خودا ناگاداری مه مو کاره کانه و کارزانه له کردارو گفتاریدا،
بویه فه رموویه تی: ﴿وَأَتَّبِعْ مَا يُوْحَىٰ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ﴾ واته: شوین نه وه بکه وه که فه رمانت پیگراوه له
قورئان و سوننه ت. ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا﴾ واته: خودا هیچی لی ون نابیت و ناگاداری مه مو
شته. ﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ﴾ واته: خوت به خودا بسپیړه له مه مو کاریک و له گشت کاتیکتدا. ﴿وَكَفَىٰ
بِاللَّهِ وَكِيلًا﴾ واته: خودا به سه بو که سیك خودا بکاته وه کیلی خوئی و بکه ریته وه بولای.

﴿مَا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِّن قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ ۚ وَمَا جَعَلَ أَزْوَاجَكُمُ اللَّائِي تُظَاهِرُونَ مِنْهُنَّ أُمَّهَاتِكُمْ وَمَا جَعَلَ
أَدْعِيَاءَكُمْ أَبْنَاءَكُمْ ۚ ذَٰلِكُمْ قَوْلُكُمْ بِأَفْوَاهِكُمْ ۖ وَاللَّهُ يَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِي السَّبِيلَ ۝۴﴾ أَدْعُوهُمْ لِأَبَائِهِمْ
هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ فَإِن لَّمْ تَعْلَمُوا آبَاءَهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا
أَخْطَأْتُمْ بِهِ ۚ وَلَٰكِن مَّا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ ۖ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ۝۵﴾

پوچه لکردنه وهی کوری خه لکی به کوری خوگردن

خوای گه وره نهیه ویت له پیش مه بهسته نادیاره که وه، به شتیکی مادی دیار نهومه بهسته
 به لمین، نهویش نهویه: چون خدا بۆ هیج که سیک له سینیدا دوو دلی داده ناوه، ههروه ها ته نها
 هه به وهی پیاویک به ژنه که ی بلی: تو وهک دایکم وای، نابیته دایکی، به و شیوهیه کوری خه لکیش
 نابیته کوری که سی تر و وهک کوری خوی بانگی بکات! وهک ده فهرموویت: ﴿مَا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِّنْ قَلْبَيْنِ فِيْ جَوْفِهِۦٓ وَمَا جَعَلَ اَزْوَاجَكُمْ اَلَّتِي تَظْهَرُوْنَ مِنْهُمْ اُمَّهَاتِكُمْ﴾ واته: خودا داینه ناوه بۆ هیج
 پیاویک دوو دل له ناو سنگیدا وه خوا نه و هاوسه رانه تانی نه کردووه ته دایکتان که (ظهار) یان له گهل
 ده که ن. وهک له نایه تیکی تر دا فهرموویه تی: ﴿مَا هُنَّ اُمَّهَاتُهُمْ اِنَّ اُمَّهَاتُهُمْ اِلَّا اَلَّتِي وَلَدْنَهُمْ﴾ واته:
 نه وانه دایکی ئیوه نین دایکی ئیوه هه ر نه و ژنانه ن که نه وانیان لی بووه. وه ده فهرموویت: ﴿وَمَا جَعَلَ اَدْعِيَاءَكُمْ اَبْنَاءَكُمْ﴾ واته: وه خوا به کوپرکراوه کانتانی نه کردووه به کوپرتان. وهک خوای گه وره هه ر له م
 سوره ته دا له نایه تی چلدا فهرموویه تی: ﴿مَا كَانَ مُحَمَّدٌ اَبَا اَحَدٍ مِّنْ رِّجَالِكُمْ وَلٰكِنْ رَّسُوْلُ اللّٰهِ وَخَاتَمُ النَّبِيِّیْنَ وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَیْءٍ عَلِيْمًا﴾ وه لیږده دا فهرموویه تی: ﴿ذٰلِكُمْ قَوْلُكُمْ بِاَفْوَاهِكُمْ﴾ واته: هه ر له
 خوتانه وه به قسه کردووتانن به کوری خوتان، له راستیدا نه وانه کوری ئیوه نین، چونکه له پشتی
 پیاویکی تر وه دی هاتوون، ناگونجیت کوپیک دوو بابی هه بیت، وهک چون نابیت پیاویک دوو دلی
 هه بیت، ﴿وَاللّٰهُ يَقُوْلُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِي السَّبِيْلَ﴾ واته: خودا راست نه لی. ﴿وَهُوَ يَهْدِي السَّبِيْلَ﴾
 قه تاده ده لیٹ: وه هه ر خوی راسته پئی نیشان ده دات. ئیمامی نه حمه د ده لیٹ: حه سه ن بۆی
 گپراینه وه، زوبه یر بۆی گپراینه وه له قابوسه وه واته: کوری نه بو زه بیان ده لیٹ: باوکی بۆی
 گپراوه ته وه وتوویه تی: وتم به ئیبنو عه بباس نه م نایه ته چون ده بینی که ده فهرموویت: ﴿مَا جَعَلَ اللّٰهُ لِرَجُلٍ مِّنْ قَلْبَيْنِ فِيْ جَوْفِهِۦٓ﴾ مه به ست چیه به وه؟ وتی: پوژیک پیغه مبه ری خودا (ﷺ) هه لسا نویت
 بکات شتیک هات به دلیدا دوو پووه کان نه وانه ی که نویتیان له گهل ده کرد وتیان: ناخو سه یر نا که ن که
 دوو دلی هه یه دلیکی له گهل ئیوه یه و دلیکیشی له گهل نه وانه، خوای گه وره نه م نایه ته ی نارد
 خواره وه: ﴿مَا جَعَلَ اللّٰهُ لِرَجُلٍ مِّنْ قَلْبَيْنِ فِيْ جَوْفِهِۦٓ﴾^۱ هه ر به م شیوه یه تیرمزی پیوایه تی کردووه.

^۱ المجادلة (۲).^۲ أحمد (۲۶۷/۱)، نه سانی وتوویه تی فهرمووده یه کی به میژ نیه.

پاشان ده لیت: نه مه فرموده یه کی چاکه. ^۱ هر به م شیوه یه ئیبنو جهریو ئیبنو نه بی حاتم
پیوایه تیان کردوه له فرموده کی زوهیره وه. ^۲

کۆری خه لکی هه ر به ناوی باوکی راستی خویه وه بانگ ده کریت

خوای مه زن ده فرمویت: ﴿ادْعُوهُمْ لِآبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ﴾ واته: (نه و به کور کرانه) به
ناوی باوکیان بانگیان بکن نه وه راستره به لای خواوه. نه مه بریاریکه بۆ به تالکردنه وهی نه و
دیاردیهی که له سه ره تای هاتنی ئیسلامدا باوبوو کۆری خه لکی ده کرا به کۆری خو، خوای گه وه
فرمانی دا که هه موو که سیك به ناوی باوکی راستی خویه وه بانگ بکریت، بیگومان نه مه کاریکی
چاک و راست و دادپه روه رانه یه، بوخاری پیوایه تی کردوه له عه بدولای کۆری عومه ره وه ده لیت: زهیدی
کۆری حارسه مه ولای پیغه مبه ری خودا (ﷺ) بانگمان نه ده کرد به زهیدی کۆری موحه مه د نه بیته،
هه تا قورئان هاته خواره وه فرمووی: ﴿ادْعُوهُمْ لِآبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ﴾. ^۳ موسلیم و تیرمیزیش
هیناویانه. ^۴ چونکه هه ل سوکه وتیان له گه لدا ده کردن له ناو مال و مندالدا وه ک کۆری خویان هه
جیاوازیه کیان نه بوو به ته نها له گه ل خیزانه کانیاندا ده مانه وه، له بهر نه وه سه هله ی کچی سو هیل ژنی
نه بو حوزه یفه ده لیت: نه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) ئیمه سالمان به کۆری خومان بانگ کردوه،
نه وه تا قورئان له و باره یه وه هاتوه ته خواره وه، کاتیك که سالم دیته لای من وا ده بینم حوزه یفه
شتیک که وتبووه دلی له و باره یه وه. پیغه مبه ر (ﷺ) فرمووی: (شیری بده ری حه رام ده بیت لی). ^۵ بویه
کاتیك نه م بریاره نه سخ بووه وه خوای گه وه ری والا کرد پیغه مبه ری خودا (ﷺ) زهینه بی کچی
جه حشی خواست (ماره کرد) که زهیدی کۆری حارسه ته لاقی دابوو، که به زهیدی کۆری
موحه مه دیان (ﷺ) بانگ ده کرد. خوای گه وه فرمویه تی: ﴿لَکِنَّ لَا یَكُونُ عَلَى الْمُؤْمِنِینَ حَرَجٌ فِیْ
أَزْوَاجٍ أَدْعِیَابِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا﴾ ^۶ واته: بۆ نه وه هه نا په حه تی (و تاوانیک) نه بیت له سه ر
ئیمانداران له (ماره کردنی) ژنانی به کور کراره کانیاندا کاتیك پیویستیان پییان نه ماو ته لاقیان دان. وه

^۱ تحفة الأحوزی (۵۸/۹)، نه سانی و توویه تی فرموده یه کی به هیز نیه.

^۲ الطبری (۲۰/۲۰۴).

^۳ فتح الباری (۸/۳۷۷).

^۴ مسلم (۱۸۸۴/۴)، تحفة الأحوزی (۷۲/۹)، النسائی (۶/۴۲۹).

^۵ مسلم (۲/۱۰۷۶).

^۶ الاحزاب (۳۷).

خوای گه وره له نایه تی ته حریمدا فەرموویه تی: ﴿وَحَلَّیْلُ أَبْنَائِکُمْ الَّذِینَ مِنْ أَصْلَابِکُمْ﴾^۱
 واته: وه (حەرامە بۆتان) ھاوسەرانی کۆرە کانتان (بووک) ئەوانەى که له پەشتی خۆتانن. بۆ
 جیاکردنەوهی کۆپی راستی له کۆپی خەلکی بەخۆکردن، واته: ژنانی کۆپی خۆتان، که به راستی
 کۆرتانن، بۆتان ناشین و لیتان حەرمان، بەلام کۆپی شیرى وه ک کۆپی خۆ وایه، له شەریعەتدا به پێی
 ئەم فەرموودەى که له هەردوو سەحیحەدا ھاوووه که پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویه تی: (حەرام کراوه
 بەهۆی شیرپێدانەوه ئەوهى که حەرام دەکریت بە نەسەب).^۲ واته: ئەوهى به نەسەب حەرام دەبیّت به
 شیرپێدانیش حەرام دەبیّت، بەلام بانگکردنی که سیك به کۆرەکم (یان پۆله) بۆ پێزلینان و
 خۆشەویستی ئەوه ئەم نایه ته نایگریته وه، به پێی ئەو فەرموودەى که ئیمامى ئەحمەد و خواوەن
 سونەنەکان پێوايه تیان کردوو، تیرمیزی نەبیّت. له ئیبنو عەبباسه وه (پەزای خوای لی بیّت) دەلیّت:
 کۆمه لیک لاوی ئەوهى عەبدولموتەلیب پۆشتینه لای پێغەمبەرى خودا (ﷺ) سواری و لاخ بووین، بۆ
 شەیتان پەجم کردن بەردمان کۆکردبوویه وه، پێغەمبەر (ﷺ) (بۆ خۆشی) ئەیکیشا بە پانماندا و
 ئەیفەرموو: (پۆله بچکۆله کانم! بەردەکان فری مەدەن هەتا خۆر دەردەکه ویت و هەلدیّت).^۳ ئەبو
 عوبەیدە و کەسانی تریش دەلین: (أبِیْنِی) بچووک کراوه ی (بنی)، ئەمە بەلگەیه کی ئاشکرایه، ئەم
 پووداوهش له حەجی مالتاوايیدا بوو له سالی دەى کۆچیدا، خوای مەزن دەفەرموویّت: ﴿ادْعُوهُمْ
 لِأَبَائِهِمْ﴾ ئەم نایه ته له باره ی زهیدی کۆپی حارسه وه ھاوووه ته خواره وه (پەزای خوای لی بیّت) که
 له غەزای مۆتەدا شەهیدکرا له سالی هەشتەمی کۆچیدا. دیسان له سەحیحى موسلیمدا پێوايه ت کراوه
 له ئەنەسى کۆپی مالیکه وه (پەزای خوای لی بیّت) دەلیّت: پێغەمبەرى خودا (ﷺ) فەرمووی: (ئەى کۆرم
 — بنی—).^۴ ئەبو داود و تیرمیزیش پێوايه تیان کردوو. خوای مەزن دەفەرموویّت: ﴿فَإِنْ لَمْ تَعْلَمُوا
 أَبَاءَهُمْ فَاِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَمَوَالِیْكُمْ﴾ واته: ئینجا ئەگەر باوکیان نەناسن ئەوانه برای ئایینی و
 دۆست و خۆشەویستانن. خوای گه وره فەرمانی دا به گەرانه وهى ئەوانەى که به ناوی کۆپی خەلکی
 بانگ دەکران بۆ لای باوکی خۆیان و به ناوی باوکی خۆیان بانگ بکریّن، خۆ ئەگەر بابیشیان
 نەدەناسرا، برای موسلمانان و دۆستی ئێوهن و له جیى باوک و کەسو کاریانن، له بەر ئەوه پێغەمبەرى

^۱ النساء (۲۳).^۲ فتح الباری (۳۹۲/۲)، مسلم (۱۰۶۹/۲).^۳ أحمد (۳۳۴/۱)، ابو داود (۴۸۰/۲)، النسائي (۲۷۱/۵)، ابن ماجه (۱۰۰۷/۲)، فەرمووده یه کی حەسەنە.^۴ مسلم (۱۶۹۳/۳).^۵ أبو داود (۲۴۷/۵)، تحفة الأحوزي (۱۲۰/۸)، فەرمووده یه کی سەحیحە.

خودا (ﷺ) له مهككه دهرچوو بۆ عومرهی قهزا كچهكهی چه مزه شوینیان كهوت (پرهزای خوای لی بیئت) هاواری كرد مامه، مامه. عهلی (پرهزای خوای لی بیئت) ههلی گرتو وتی به فاتیمة: ئهوه تا ئهوه كچی مامته، فاتیمة ههلی گرت. عهلی و زهیدو جه عفر بووه كیشهیان له سهری كه کامیان به خیوی بکاتو لای بیئت، ههركه سه و باسی خوی ده کردو به لگهی ده هیئایه وه، عهلی (پرهزای خوای لی بیئت) وتی: من خاوهن هه قترم پیی، ئه و كچی ماممه. زهید وتی: كچی برامه. جه عفری كوپي ئه بو تالیب وتی: كچی ماممه و پوریشی خیزانمه. واته: ژنهكهی كه ئه سمای كچی عه میس بوو. پیغه مبهری خودا (ﷺ) بریاری دا بدریئت به پورهكهی، پاشان هه رمووی: (پوری له جیی دایكه)! هه رمووی به عهلی: (تۆ له منی و منیش له تۆم) هه رمووی به جه عفر (پرهزای خوای لی بیئت): (په وشتو شیوهت له من ده چیئت) هه رمووی به زهیدیش: (تۆ براو دوستمانی).^۱ له م هه رمووده یه وه بریار و حوكمی شتی زۆرمان دیته دهست چاكترینیان ئه وه بوو كه پیغه مبهری خودا (ﷺ) بریاری دا به هه ق و راستی هه موو ئه وانهی كه كیشهیان هه بوو پازی كردن، ئه وه بوو هه رمووی به زهید (پرهزای خوای لی بیئت): (تۆ براو دوستمانی) وهك خوای كه وده هه رموویه تی: ﴿فَاِخْوَنُكُمْ فِي الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ﴾ پاشان خوای مه زن هه رموویه تی: ﴿وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُمْ بِهِ﴾ واته: كاتیك ئیوه به هه له هه ندیكتان كوپي مه ردمتان كرد بیئت به كوپي راستی خۆتان به ئه نقهس نه بوو بیئت و واتان به چاك زانی بیئت خوای كه وده گونا همتان له سه ر نانوسیت له سه ر ئه وه هه له یه وهك له ئایه تیكدا پی نیشانی به نده كانی ده دات و هه رمانیان پی ده كات كه بلین: ﴿رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا اِنْ نَسِينَا اَوْ اَخْطَاْنَا﴾^۲ واته: ئه ی په ره ردگارمان لیمان مه گره ئه گه ر كرده وه یه کی پیو یستمان له بیرچوو یان به هه له گونا هیكمان كرد. له سه حیجی موسلیمیشدا هاتووه كه پیغه مبهری خودا (ﷺ) هه رموویه تی: (خوای مه زن هه رموویه تی: بیگومان منیش وامكردووه).^۳ وه له سه حیجی بوخایشدا هاتووه له عه مری كوپي عاسه وه (پرهزای خوای لی بیئت) ده لیت: پیغه مبهری خودا (ﷺ) هه رمووی: (ئه گه ر دادوهر و كار به ده ست ئیجتیهادی كردو پیكای دوو پاداشتی هه یه، وه ئه گه ر ئیجتیهادی كردو هه له ی كرد پاداشتیکی هه یه).^۴ وه له هه رمووده یه کی تردا هاتووه: (بیگومان خوای مه زن چاوپۆشی كردووه له ئومه ته كه م له هه له و له بیرچوون و له شتیك كه به

^۱ فتح الباری (۷/۵۷۰).^۲ البقرة (۲۸۶).^۳ مسلم (۱/۱۱۶).^۴ فتح الباری (۱۳/۳۲۰).

نقد پتيان بکريت).^۱ وه خواى گه وره ليړه دا فەرموويه تى: ﴿وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُمْ بِهِ، وَلَٰكِن مَّا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا﴾ واتە: بە لكو كاتيک تاوانه له سه ر نه و كه سه كه به نه نقهس نه و تاوانه بكات وه خوا ليبوردهى ميه ره بانه. وهك خواى گه وره فەرموويه تى: ﴿لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَٰكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ﴾^۲ واتە: خوا سويندى بى هوده (له ده م ده رچوون) تان لى ناگريت به لام سوينديكتان لى ده گريت كه به دل بتانه ويّت (نه وشته بكن يان نه يكن). نيمامى نه حمەد پيوايه تى كردوو له ئيبنو عه باسه وه نه ويش له ئيبنو عومره وه (په زاي خويان لى بيت) ده ليت: خواى مه زن موحه مەدى (ﷺ) به راستى ناردو كتيبيشى له گه لدا په وانه كرد، له و تايه تانه ي كه بوى هات، تايه تى به رده باران بوو (په جم)، پيغه مبهري خوا (ﷺ) په جمى كرد نيمه ش دواى نه و په جعمان كرد. پاشان وتى: وه نيمه ده مانخوينده وه: (وَلَا تَرْغَبُوا عَنْ آبَائِكُمْ فَإِنَّهُ كَفَرٌ بِكُمْ) يان (إِنَّ كُفْرًا بِكُمْ أَنْ تَرْغَبُوا عَنْ آبَائِكُمْ) واتە: بيگومان سپله يى و لاساريه و لادانه له پي پيشينه كان (باب و باپير) چونكه پيغه مبهري خودا (ﷺ) فەرموويه تى: (زۆر وه سفم مه كهن و به رزم مه كهن وه وهك چۆن عيساي كوپى مەريه م وه سف كرا) سه لامى خواى لى بيت) به لكو من عه بدى خوام. بلين: عه بدى خواو پيغه مبهري خودايه (ﷺ) موعه مه ر ده ليت: پيغه مبهري (ﷺ) فەرموويه تى: (وهك كا وره كان) (مه سيحيه كان) كوپى مەريه ميان وه سف كرد).^۳ وه له فەرموده يه كى تر دا نيمامى نه حمەد پيوايه تى كردوو: (سى شت له ناو خه لكيدا خوانه ناسى و كوفره: تانه و ته شه ر له بنه چە ي خه لكى، به ده نكي به رز گريان و هاوار كردن بۆ مردوو، داوا كردنى باران له نه ستيره كان).^۴

﴿النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ إِلَّا أَنْ تَفْعَلُوا إِلَىٰ أَوْلِيَائِكُمْ مَعْرُوفًا كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ

مَسْطُورًا ﴿٦﴾

پيغه مبهري (ﷺ) بۆ موسلمانان له خويان فەرز تهره و ژنه كانيشى دا يكي موسلمانانه كانن

خواى مه زن خوى ناگادارى پيغه مبهري بووه (ﷺ) كه چە نده به سۆز بووه بۆ نومه ته كه ي و چە نده خەريكي نامۆزگاريان بووه. بۆيه خواى گه وره فەرز تەري كردوو له لايان ته نانه ت له گياني خوشيان و

^۱ تحفة الأحوزي (۱/۶۵۹)، فەرموده يه كى به ميژ نيه.

^۲ البقرة (۲۲۵).

^۳ أحمد (۱/۴۷)، فەرموده يه كى سه حيحه.

^۴ مسلم (۹۳۴)، أحمد (۵/۳۴۲).

فەرمانى پيغەمبەرى (ﷺ) پيش فەرمانى ئەوان خستوو و نابيت له قسەى دەرچن وەك دە فەرمويت:

﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا

قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾^۱ واتە: ئەخىر (وانىە كە خۆيان بە باوەردار نیشان دەدەن) سویند بە

پەرورەدگارت برودار نین تا تۆ ئەکەنە دادوەر لە هەر ئاژاوە و دووبەرەکیەکی نێوانیاندا لە پاشان

هەست ئەکەن لە دەرونیاندا بە هیچ بیزاریەك لەو بریارەى تۆ داوتە و ملکەچ ئەکەن بە ملکەچىەکی

تەواو. وە لە فەرموودەیهکی سەحیدا هاتوو: (سویند بەو کەسەى گيانى منى بە دەستە باوەرى

تەواو نابيت هیچ کەسێك لە ئیوہ تا من خوشەویستەر ئەبم لە لای لە گيانى و لە مال و مندالى و لە هەموو

خەلکیش)^۲. وە لە فەرموودەیهکی سەحیحى تریشدا هاتوو کە عومەرى کوپى خەتاب (پەزای خۆای لى

بيت) دەلێت: ئەى پيغەمبەرى خودا (ﷺ) سویند بە خوا، تۆ لام خوشەویستەرى لە هەموو شتێك لە

گيانى خۆم نەبيت، پيغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (نابيت ئەى عومەر دەبيت لە گيانى خوشت

خوشەویستەرىم لە لات)، عومەر وتى: ئەى پيغەمبەرى خودا (ﷺ) سویند بە خوا تۆ خوشەویستەرى

لە لام لە هەموو شتێك و لە گيانى خۆیشم، پيغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (ئیستا ئەى عومەر).^۳ بۆیە خۆای

کەرە لەم ئایەتەدا فەرموویەتى: ﴿الَّذِي أُولَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ﴾. بوخارى پىوايه تى کردوو لە

تەفسیری ئەم ئایەتە پیرۆزەدا لە ئەبو هورەیرە وە (پەزای خۆای لى بيت) ئەویش لە پيغەمبەرە وە (ﷺ)

فەرموویەتى: (هیچ خاوەن باوەرێك نیه من لە لای لە خەلکی لەپیشتر ئەبم لە دنیا و لە قیامەتدا)، ئەگەر

حەز دەکەن ئەم ئایەتە بخوینن: ﴿الَّذِي أُولَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ﴾ (واتە: پيغەمبەر (ﷺ) لە خودى

باوەرداران لە خۆیان لە پیشترە). جا هەر موسلمانێك سامانیکی بەجى هیشت با کەس و کارەکەى هەر

کەسێك هەن سامانەکەى بەرن، خۆ ئەگەر قەرزدار بوو یان خیزان و مندالى لى بەجى مابوو با بیهینیت

بۆ لای من، خۆم خاوەنیم)، تەنها بوخارى خۆی پىوايه تى کردوو. لە باسى قەرز و قۆلەشدا هەر باسى

کردوو.^۴ ﴿وَأَزْوَاجَهُمْ أَمْهَنَهُمْ﴾ واتە: ژنەکانیشى دایکی موسلمانان لە پێزو گەرەبییدا و لە بەرز سەیر

کردن و (بۆنەشیان) یاندا، بەلام دروست نیه بە تەنها لە گەلیان دانیشن، ئەم بۆنەشیان و حەرام بوونە،

ناچیت بۆ کچ و خوشکەکانیان بەکو پای هەموو زانایان، ﴿وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي

^۱ النساء (۶۵).

^۲ فتح الباری (۷۵/۱).

^۳ فتح الباری (۵۳۲/۱۱).

^۴ فتح الباری (۲۷۶/۸ و ۷۵/۵).

كِتَابِ اللَّهِ ﴿۱﴾ واته: خزم و كه سوکار بق میرات له یه کتری بردن شیاوترن له لای خودا، ﴿مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ﴾ واته: له خاوهن باوه پرو کۆچهریه کان، ئەم ئایه ته ئەو میرات بردنە ی که له نێوان موسلمانە کۆچەری و ئەنساریه کاندایه بوو، هه لوه شانده وه که به هۆی هاو په یمانی و برایه تی ئیسلامیه وه که له نێوانیاندا هه بوو، وهك ئیبنو عه باسو که سانی تریش وتوو یانه: کۆچهریه کان میراتیان له ئەنساریه کان ده برد، له غه یری خزم و که سو کاره کانی ترشیان به هۆی ئەو برایه تیه وه که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) خستبوویه نێوانیان.^۱ هه ر به و شیوه یه سه عیدی کوپی جوبه یرو که سانی تریش وتوو یانه له پیشینه کان و پاشینه کانیشی. خوای گه وره ده فه رموویت: ﴿إِلَّا أَنْ تَفْعَلُوا إِلَيَّ أُولِيَّائِكُمْ مَعْرُوفًا﴾ واته: میراتی له یه کتری بردن نه ما، به لکو یارمه تی دان و خێرو چاکه کردن له گه ل یه ک و په یوه ندی و نامۆزگاری یه کتری کردن هه ر ده مینیت و شتیکی چاکه. ﴿كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا﴾ واته: ئەم هیش له و کتیبه دا نووسراوه، واته: ئەم بریاره له لای خودا نووسراوه که خزم و که سو کار له پیشترن له میراتی له یه کتر به ن، بریاریکه دراوه و گوپینی به سه ردا نایه ت و لانا بریت، ئەمه قسه ی موحامید و زۆر که سی تریشه، هه رچه نده خوای مه زن له ماوه یه کدا رینگای دابوو له به ر کارزانی خو ی و خو شی زانیویه تی که نه سخی ده کاته وه، هه ر ئەو بریاره که داویه تی له ئەزه لدا ده بی و به جی ده مینریت، والله أعلم.

﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰ ابْنِ مَرْيَمَ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا

غَلِظًا ۖ لَيْسَ لَ الصَّادِقِينَ عَنْ صِدْقِهِمْ وَأَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا أَلِيمًا﴾ (۸)

به لێن و په یمان و هرگرتن له پیغه مبه ران (سه لامی خوایان لی بیت)

خوای گه وره باسی پینج پیغه مبه ره نه به زه که (الوالعزم) و پیغه مبه ره کانی تریش ده کات که به لێن و په یمانی لی و هرگرتوون ئایین له سه ر زه میندا جیگیر بکه ن و ئەو په یامه ی که پیی داو ن بیگه یه نن و بلاوی بکه نه وه و یارمه تی و کۆمه کی یه کتری بکه ن و یه ک ده نگ بن، وهك له ئایه تیکی تر دا فه رموو یه تی:

﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ

لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ، وَلَتَنْصُرُنَّهُ، قَالَ أَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ إِصْرِي قَالُوا أَقْرَرْنَا قَالَ فَاشْهَدُوا وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ﴾ (۹) واته: (به ینه ره وه یادیان) کاتیک که خوا په یمانی و هرگرت له پیغه مبه ران هه رچیم دان ی له

^۱ البخاري (۲۲۹۲/۴۵۸۰/۶۷۴۷).

^۲ ال عمران (۸۱).

نامہ و حکمت (شہریت) له پاشان پیغمبر یکتان بۆ هات به پروا هینر به و نامہی که له لاتانه ده بیئت بروای پی بهینن و یارمه تی بدهن خوا فہرموی: نایا دانتان نا بهم په یمانہ دا؟ وه له سہر ئہ وه په یمانی منتان وەرگرت پیغمبران وتیان: به لئ دانمان پیدا ناو په یمانان به ست خوا فہرموی که واتہ ئیوہ به شاہید بن و منیش له گہل ئیوہ یه کیکم له شاہیدان. ئہم به لئین و په یمانہ ی لی وەرگرتن دوا ی ئہ وه ی که پەوانہ ی کردوون و به تاییہ تی باسی ئہ و پینج پیغمبرہ نہ به زو لیبراوہ ی کردوہ، ئہ مہیش له بابی عہتفی خاصہ بۆ سہر عہتفی عام، وه لہم ئایہ تہیشدا ہر باسی میناون دہ فہرمویت: ﴿شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ﴾^۱ واتہ: ئہ و ئاینہ ی بۆ داناون کہ فہرمانی داوہ به نوح و ئہ و ہش نیگامان کردوہ بۆ تۆ و ئہ و ہش کہ فہرمانان داوہ به ئیبراہیم و موسا و عیسا کہ له سہر ئہ و ئایینہ بن به پیک و راستی و جیاوازی تیدا مہ کەن. خوا ی گہ و رہ باسی پیغمبرہ نہ به زو لیبراوہ کانی کردوہ و ئہ و پیغمبرانہ شی له نیوانیاندا ہاتوہ و باسی دوا یین پیغمبریشی کردوہ، کہ ہہمو یان به لئین و په یمانیان لی وەرگیراوہ کہ ئایینی خودا بلاوہ کە نہ و ہ و نکۆلی لی نہ کەن، و ہ ک خوا ی گہ و رہ لہم ئایہ تہ دا دہ فہرمویت: ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ﴾ واتہ: (ئہ ی موخہ مہد (ﷺ) بیریان بخەرہ و ہ) کاتیک کہ په یمانان وەرگرت له پیغمبران مہ روہا تۆ و نوح و ئیبراہیم و موسا و عیسا ی کوپی مہ ریم. لہم ئایہ تہ دا له پیغمبرہ و ہ موخہ مہد (ﷺ) دہستی پیکردوہ لہ بہر گہ و رہ یی و پیز ی پاشان پیغمبرہ کانی تریشی (سہلامی خویان لی بیئت) به پیز میناوہ به دوا ی یه کدا له زہمانی خویاندا، ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا﴾ واتہ: وه له ہہمو یان په یمانی پتہ و و بہ مہیزمان وەرگرت ئیبنو عہ باس دہ لئیت: (الميثاق الغليظ) واتہ: په یمان. ^۲ خوا ی مہ زن دہ فہرمویت: ﴿لَيْسَ لَكَ الصَّدِيقِينَ عَنْ صِدْقِهِمْ﴾ موحامید دہ لئیت: ہہ تا پرسیار بکات لہ وانہ ی کہ گہ یاندوویانہ و پشتگیریان کردوہ له پیغمبران. ^۳ ﴿وَأَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ﴾ واتہ: نامادہ کراوہ بۆ ئہ و خوانہ ناسانہ ی لہ ئومہ تی ئہ و پیغمبرانہ ﴿عَذَابًا أَلِيمًا﴾ سزایہ کی زۆر بہ ژان، ئیمہ شایہ تی دہ دہین کہ پیغمبران (سہلامی خویان لی بیئت) په یامہ کانی پەروہردگاری خویان گہ یاندوہ و گہ لہ کہ مانیان نامۆزگاری کردوہ و راستیان بۆ پۆشن کردوونہ تہ و ہ به شیوہ یه کی زۆر

^۱ الشوری (۱۳).^۲ الطبری (۲۰/۲۱۳).^۳ الطبری (۲۰/۲۱۴).

ناشكرا كه هيچ گومانىكيان تيدا نه هيشتووه ته وه. هرچه نده هه ندى نه زانو لاسارو تاوانبارو گومرا
 بهويان نه هيناوه پييان. نه وهى پيغه مبه ران پيى هاتوون هر نه وه راسته، نه وانهى دزايه تيان ده كه ن
 خراپه كارو گومران. وهك نه هلى به هه شت نه لئين: ﴿لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلٌ رَيْنَا بِالْحَقِّ﴾^۱.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا وَكَانَ
 اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ۝١٠ إِذْ جَاءُوكُمْ مِّنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ الْأَبْصَارُ وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ
 الْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونًا ۝١١﴾

باسى شهري نه حزاب

خوای گه وره باسى چاکه و به هره و پيژى خوای دهکات له گهل عه بده خاوهن باوه په کانی که چون
 لايدان و پاراستنى نه و سالي که هاوده سته کان هه موو کوبوونه وه و هاتبوون بدهن به سهر مه دينه داو
 پيغه مبه رو موسلمانان له ناو به رن، نه و سالي پيى نه لئين سالي خه ندهق له شه والى سالي پيئجه مى
 کوجيدا بوو که نه مه پايه کى راست و مه شه وره. موساي کوپى عوقبه و چهند که سيکى تريش نه لئين: له
 سالي چواره مى کوجيدا بووه.^۲ هوى هاتنى نه و هاوپه يمانانه هه ندى له پياو ماقولانى جوله کهى به نو
 نه زير که پيغه مبه رى خودا (ﷺ) له مه دينه ده رى کردبوون بو خه يبه ر له وانه سه لامى کوپى نه بو
 حه قيقو سه لامى کوپى موشکيم و که نانهى کوپى په بيع، چوون بو مه ککه و له گهل پياو ماقولانى
 قوره يش کوبوونه وه و هه لئاننان بو نه وهى شهر له گهل پيغه مبه ر بکه ن (ﷺ) به لئينيشيان دانى که به
 گيان و ماليان هاوکاريان بکه ن، قوره يشيه کان داواکه يان قه بول کردن، پاشان پويشتن بو لای تيره ي
 غه ته فان نه وانيش داواکه يان قه بول کردن، پاشانيش قوره يش خوای کوکرده وه له گهل نه و تپرانهى که
 له گه لى هاتن به سه روکايه تى نه بو سوفيان سه خرى کوپى حه رب، غه ته فانيش به سه روکايه تى
 عويه ينه ي کوپى حيسنى کوپى به در بوو، ژماره ي هه موويان نزیکه ي ده هه زار که س ده بوو، کاتيک
 پيغه مبه رى خودا (ﷺ) بيستى به ره و مه دينه دين، فه رمانى دا به موسلمانان که چال (خه ندهق) به
 ده ورى مه دينه دا هه لکه نن له لای خو ره لات ه وه، نه م خه ندهقه يش له سهر پاي سه لمانى فارسى
 بوو (په زای خوای لى بيت) موسلمانان ئيشيان تيدا کردو زور خويان ماندوو کرد، پيغه مبه رى
 خودا (ﷺ) خوای خوای ده گواسته وه و چالى هه لده که ند، له و چال هه لکه نده ي پيغه مبه ردا (ﷺ)
 به لکه و نيشانه ي زور پوون ده رکه وتن و ناشکرا بوون، موشريکه کان هاتن له باکوورى مه دينه وه
 چادريان هه لدا له نزیکى ئو خود، هه نديکى تريان له به رزاييه کانی مه دينه باريان خست و دابه زين وهك

^۱ الاعراف (۴۳).

^۲ فتح الباري (۷/۴۵۳).

خوای گه وره ده فەر موویت: ﴿إِذْ جَاءُوكُم مِّن فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنكُمْ﴾ پیغه مبه ریش (ﷺ) له گهل
 موسلمانان کانداهه نزیکه ی سی هزار کهس ده بوون چون بویان و خویان ناماده کرد، هندی کیش
 نه لاین حوت سهد کهس بوون، پالیان دا به کیوی سه لحوه پویان کرده دوژمن، نه و خنده قه ی
 مه لیان که ندبوو ناوی تیدا نه بوو هتا سوارو پیاده ی دوژمن نه توانن ده ستیان بگاته موسلمانان،
 مندال و ژنانی موسلمانان له ناو ماله کانداهه خویان قایم کرد، به نو قوره یزه که گریه کی جول که بوون
 قه لایه کیان مه بوو له باشووری پوژمه لاتی مه دینه دا، که په یمانیان له گهل پیغه مبه ردا (ﷺ) به ستبوو،
 هاوکاری په کتری بکه ن، که نزیکه ی هشت سهد جهنگاوه ده بوون حویه ی کوپی نه خته بی نه زری
 چوه لایان وازی لی نه هیئان تا په شیمانی کردنه وه له په یمانه که، هاوده سته کان هه موو کوبوونه وه له
 دژی پیغه مبه ر (ﷺ) کاره ساتیکی زور گه وره و گران بوو تنگی به پیغه مبه ر (ﷺ) و موسلمانان
 مه لچنی، موسلمانان دلیان که وته له رزه، وه ک خوای مه زن ده فەر موویت: ﴿هَٰذَا لَكِ ابْنُ الْمُؤْمِنِ
 وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا﴾ واته: له ویدا ئیمانداران تا قی کرانه وه و پاوه شینران به پاوه شانندیکی توند.
 کومه لی هاوده سته کان (الاحزاب) بو ماوه ی نزیکی مانگیك ده وری پیغه مبه ر (ﷺ) و هاوړیکانیان دا،
 به لام ده ستیان نه گه یشت پییان و جهنگ پوی نه دا، عه مری کوپی عه بدی عامری وددی نه بیئت که
 په کیك بوو له جهنگاوه ره به ناوبانگه کانی نه و سه رده می نه فامیه، سواری ولاخه که ی بوو له گهل چهند
 سواریکدا خنده قه که ی شکاندو له لایه که وه خوی گه یانده ناو موسلمانان کان، پیغه مبه ری خودا (ﷺ)
 بانگی موسلمانان کانی کرد که په لاماریان بده ن، فره مانی دا به عه لی به ره و پوی پویش ماوه ی
 کاترمیریک شهریان کرد له پاشان عه لی (په زای خوای لی بیئت) عه مری کوشت، نه و پووداوه بووه
 نیشانه ی سه رکه وتن، پاشان خوای گه وره به ده سه لات بایه کی زور توندی لی مه لکردن هه رچی چادرو
 نه و شتانه ی پییان بوو هه مووی تیکدا به یه کداو ناگره کانی کوژاندنه وه و هه راسانی کردن، وایان لیها ت
 به په له و به سه رشوپی خویان پیچایه وه و گه پانه وه، وه ک خوای گه وره ده فەر موویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
 ءَامَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا وَكَانَ اللَّهُ بِمَا

تَعْمَلُونَ بَصِيرًا﴾ واته: نه ی نه و که سانه ی باوه پرتان هیئاوه بیر له چاکه و به مری خوا بکه نه وه
 به سه رتانه وه کاتیک له شکریکی زورتان بو هات (له جهنگی خنده قدا) ئینجا ئیمه بایه کی به هیزمان بو
 ناردن و له شکر (فریشته ییش) که ئیوه نه تانبینین و خوا به وه ی ئیوه ده یکه ن بینایه. مواهید ده لیئت:
 ﴿رِيحًا﴾ واته: بای پوژمه لات نه م فره مووده یه ییش پشتگیری ده کات که پیغه مبه ری خودا (ﷺ)

فەرەمۇيەتى: (يارمەتى درام بە باي پۇژمەلات عادىش قىركرا بە باي پۇژناوا).^۱ ﴿وَحُنُودًا لِّمَن تَرَوٰهَا﴾
 واتە: ئەو فرىشتانەي كە ترسو لەرزىان خستە ناو دلىانەو، وايان لىھات ھەموو سەرۆك ھۆزىك دەيوت
 ئەي ھۆزى فلانە كەس بگەن پىم، لە دەورى كۆدەبوونەو ھە پىي دەوتن: فرىاي خۇتان بگەون، فرىاي
 خۇتان بگەون، بە ھۆي ئەو ترسو لەرزەو ھە كە خۇاي گەرە خستبوويە دلىان. موسلىم پىوايەتى
 كىرەو ھە سەحىحە كەيدا لە ئىبراھىمى تەمىمىيەو ھە ئەويش لە باوكىيەو ھە دەلىت: لە لاي ھوزەيفەي
 يەمانى بووين (پەزاي خۇاي لى بىت) پىاويك پىي وت: ئەگەر لە خزمەتى پىغەمبەرى خودا (ﷺ)
 بوومايە لە خزمەتيدا جەنگم دەكردو دوژمنم تارو مار دەكرد ھوزەيفە پىي وت: تۆ ئاوات دەكرد؟
 ئەگەر ئىمەت دەبىنى لەگەل پىغەمبەرى خودا (ﷺ) لە شەوى ھاودەستەكاندا كە شەويك بوو زۆر
 بايەكى توندى ناپەھەتى ھەبوو، پىغەمبەرى خودا (ﷺ) فەرەمۇي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا هَٰؤُلَاءِ﴾
 دىنىت لە پۇژى قىامەتدا لەگەل بى، ھىچ كەس لە ئىمە ھەلامى نەدايەو، پاشان دووبارەي كىرەو،
 پاشان سىھەم جارىش ھەمان قەسەي فەرەمۇ، دوايى فەرەمۇي: (ھوزەيفە ھەلسە! ھەوالىكى ئەو
 كۆمەلەمان بۆ بىنە) ھىچ چارەيەكم نەما كە ھەلنەسم كاتىك كە بە ناوي خۇم بانگى كىردم.
 فەرەمۇي: (ھەوالى ئەو كۆمەلەمان بۆ بىنە، نەكەي بىانشلەژىنى لىم، وتى: پۇيشتەم ھەك بەناو گەرماودا
 بىرۇم وابوو، تا گەيشتە ناويان، لەو كاتەدا ئەبو سوفيان پشتى كىرەبوو يەئاگرەكە تىرىكم لە
 كەوانەكەمدا داناو ويستم لىي بىدەم پاشان قەسەكەي پىغەمبەرى خودا (ﷺ) ھەبىرھاتەو كە
 فەرەمۇي: (نەيانشلەژىنى لىم) ئەگەر تىرەكەم تىگرتايە لىم دەدا. دەلىت: گەرەپامەو ھەك ئەو ھەي بەناو
 گەرماودا دەگەرپىم، ھاتمەو ھە لاي پىغەمبەرى خودا (ﷺ) پاشان كە گەرەپامەو ھە سەرمام بوو،
 ھەوالەكەم دا بە پىغەمبەرى خودا (ﷺ) ھەبايەكى زيادى لابوو نوپۇزى لەسەر دەكرد ھەو ھەبايەم
 داپۇشىم تا بەياني خەوتم، كاتىك بەياني بوويەو پىغەمبەرى خودا (ﷺ) فەرەمۇي: (ھەلسە ئەي
 خەوالو).^۲ پاشان خۇاي مەزن دەفەرەمۇي: ﴿إِذْ جَاءُوكُم مِّن فَوْقِكُمْ﴾ واتە: ھاودەستەكان لە سەرەو
 بۇتان ھاتن، ﴿وَمِنَ اسْفَلِ مِنْكُمْ﴾ واتە: ھە لە خوارتەنەو، لە پىشەو ھوزەيفە باسى كىرد مەبەست بە
 خوارەو ھە نو قورەيزەيە، ﴿وَإِذْ زَاغَتِ الْأَبْصَارُ وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ﴾ واتە: دلتان كەوتە
 لەرزەو گيان گەيشتە قورقوراكە ئەو ھەندە ترسان، ﴿وَتَنَزَّلُ بِاللَّهِ الظُّنُونُ﴾ واتە: ھە گومانى
 جۆرەجۆرتان بە خوا دەبرد. ئىبىنو جەرر دەلىت: ھەندى كەس كە لەگەل پىغەمبەردا بوون (ﷺ)

^۱ فتح الباري (۲/۶۰۴).^۲ مسلم (۲/۱۴۱۴).

خه يالآتى زۆريان ده كړدو و ايان ده زانى موسلمانان له ناو ده چن، خودايش نه و كار ه ساته يان به سهر دينيت، موحه ممدى كوپى نيسحاق له م نايه ته دا: ﴿وَإِذْ زَاغَتِ الْأَبْصَارُ وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونًا﴾ ده لیت: خاوه ن باوه پان هه موو خه يالتيكيان ده كړد، دوو پوويش وه ده ركوت هه تا موخته بى كوپى قوشه ير برابى به نى عه مرى كوپى عه وف وتى: موحه ممدى (ﷺ) به لیتى پى ده داي ن كه كه نجينه كانى كيسراو قه يسره ده خوین، كه چى نیتا هيچ كه سيك له نيمه ناتوانيت بجيت بو سهر ناو.
 حه سهن له م نايه ته دا: ﴿وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونًا﴾ ده لیت: خه يالى زور ده كرا، دوو پووه كان وا خه ياليان ده كړد كه پيغه مبه ر (ﷺ) و هاوه له كانى قه ده بن و هيچيان ناميتيت، خاوه ن باوه پانيش بپويان و ابوو كه به لیتى خودا راسته، نايه كه ي سهر ده خات به سهر هه موو نايه كانى تر دا، با موشريكه كانيش پتيان ناخوش بيت.^۱ نيبنو نه بى حاته م پيوايه تى كړدوه له نه بو سه عيده وه (په زاي خواى لى بيت) پوژى خه نده ق وتمان: نه ي پيغه مبه رى خودا (ﷺ) ناخو شتيك هه يه كه نيمه بيليين، نه وه تا گيان كه يشتووه ته قورقور اكه مان؟ پيغه مبه ر (ﷺ) فرموى: به لى، بلين: (اللهم استر عوراتنا وامن روعاتنا) واته: نه ي خوايه عه يبه كانمان داپوشه و ترسو له رزيشمان مه يله. ده لیت: خودا باى دا به پوى دوزمه كانداو به با شكستى پتيانان، هه ر به م شيويه نيمامى نه حمده ي كوپى حه نبل پيوايه تى كړدوه له نه بو عامرى عه قه ديه وه.

﴿هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا﴾ ۱۱ ﴿وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا﴾ ۱۲ ﴿وَإِذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِّنْهُمْ يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا وَيَسْتَعِذُّنَ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ أَلَنَبِيُّ يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِن يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا﴾ ۱۳

خواى مه زن ده فرمويت: ﴿هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا﴾ واته: له و شوينه دا نه زموونى خاوه ن باوه پان هاته كوپى و به له رزينيكي زور به هيژ، دلى هه مووان كه وته له رزه، خواى كه وړه باسى نه و كار ه ساته ده كات كه هاوده سته كان له ده وړى مه دينه دابه زين، موسلمان ه كان زور له زيانتيكى ناپه حه ت و ته نكانه دا بوون و ده وريان گيرابوو، پيغه مبه ريشيان (ﷺ) له كه لدا بوو، له تاقيكردنه وه يه كى زور گراندا بوون، دلى هه موو كه وته له رزه، كاتيكي زور ترسناك بوو هه ر كه سه و جوړى بىرى ده كړده وه، خواى كه وړه له باره ي دوو پووه كانه وه فرمويه تى: ﴿وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ

^۱ ابن هشام (۵۲۲/۱).^۲ الطبري (۱۲۱/۲۰).

وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ مَّا وَعَدْنَاهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا ﴿۱﴾ واته: کاتیک دوپووه کان و نه وانه ی نه خوشی له دلیاندا هه بوو و تیان خواو پیغه مبه ره که ی بیجگه له ته فرهدان هیج به لینیکیان پی نه داین. دوپووه کان دوپووییه که یان دهر که وت، نه وانه ش که دلیان خوش و گومان له دل بوون خه یالی زور ده مات به دلیانداو دل چر که یان بوو له بهر کزی و لاوازی باوه پریان و گرانی نه و به لاو ته نگانه ی که تووشی هاتون، هه ندیکی تریشیان ده یانوت وه ک خوا ی گه وره ده فرموویت: ﴿وَإِذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِّنْهُمْ يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا﴾ واته: وه کاتیک ده سته یه ک له و ناپاکانه و تیان نه ی دانیشتوانی مه دینه نیره جیی مانه وه تان نیه ده ی بگه پینه وه. ﴿يَا أَهْلَ يَثْرِبَ﴾ واته: مه دینه. وه ک له فرموده ی سه حیددا هاتووه پیغه مبه ر(ﷺ) فرموویه تی: (شوینی کوچ کردنه که تانم پیشان درا زهویه ک بوو له نیوان دوو کیودا، وای بو ده چوم هه جهره که چی یه سرب (یثرب) بوو).^۱ له وته یه کی ترده هاتووه نه فرموی: که چی مه دینه بوو. ده لئین: ناوانی به یه سرب به هوی پیاویکه وه بووه که له وی دابه زیووه له عه مالیکه کان بووه ناوی یه سربیی کوپی عه بیلی کوپی مه هلائیلی کوپی عه وزی کوپی عیملاقی کوپی لاوژی کوپی نیره می کوپی سامی کوپی نوح بووه، نه مه قسه ی سوه یلییه، وه ده لئیت: ریوایت کراوه له هه ندیکیانه وه نه لئین: له ته وراتدا یانزه ناوی هه بووه: مه دینه و تابه و تیه و میسکینه و جابیره و مه جبوره و مه حبوبه و قاسم و عه زراو مه رحومه، خوا ی مه زن ده فرموویت: ﴿لَا مُقَامَ لَكُمْ﴾ واته: نه ی خه لکی مه دینه نیره جیی نیوه نیه که به رامبه ر کومه لی نه حزاب بوه ستن له لای پیغه مبه ر(ﷺ)، ﴿فَارْجِعُوا﴾ واته: بگه پینه وه ناو مال و مندالی خوتان، ﴿وَيَسْتَعِذُّنَ فَرِيقٌ مِّنْهُمُ النَّيَّ﴾ واته: وه کومه لیکي تر له وان مؤله تی گه پانه وه له پیغه مبه ر(ﷺ) ده خوان. عه وفی ده لئیت: له نیبنو عه باسه وه (په زای خوا ی لی بیت) نه وانه له هوزی به نی حارسه بوون داوای نیزیان له پیغه مبه ر(ﷺ) ده کرد، ﴿يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ﴾ واته: ده یانوت: ترسمان هه یه له ماله کانمان بو دزو پیاو خه راپ.^۲ زور که سی تریش هه ر وایان وتووه. نیبنو نیسحاق ده لئیت: نه وه ی نه و قسه ی کردووه نه و سی کوپی قه یزی بووه^۳ واته: بیانویان ده هینایه وه بو نه وه ی بگه پینه وه بو ناو ماله کانیا، ده یانوت: که س نیه ماله کانمان بپاریزییت، ده ترسین دوزمن بدات به سه ریاندا. خوا ی گه وره ییش ده فرموویت: ﴿وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ﴾ ماله کانیا پووت

^۱ فتح الباری (۴۳۹/۱۲).^۲ الطبری (۲۲۶/۲۰).^۳ الطبری (۲۲۵/۲۰).

نین، واته: نه وهی نه وان ده یلین وانیه له ترسی مال و مندال نیه، ﴿إِنْ يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا﴾ واته: به لکو نه وانه هر ده یانه ویت پابکن له ترسی نه وهی نه وهک بدهن به سه ریاندا.

﴿وَلَوْ دَخَلَتْ عَلَيْهِمْ مِنْ أَقْطَارِهَا ثُمَّ سَأَلُوا الْفِتْنَةَ لَآتَوَّهَا وَمَا تَلَبَّثُوا فِيهَا إِلَّا بَسِيرًا﴾ ١٤ ﴿وَلَقَدْ كَانُوا

عَاهِدُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ لَا يُؤْلَوْنَ إِلَّا ذَبْرًا وَكَانَ عَهْدُ اللَّهِ مَسْئُولًا﴾ ١٥ ﴿قُلْ لَنْ يَنْفَعَكُمْ الْفِرَارُ إِنْ فَرَرْتُمْ مِنَ

الْمَوْتِ أَوِ الْقَتْلِ وَإِذَا لَا تُنْعَمُونَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ ١٦ ﴿قُلْ مَنْ ذَا الَّذِي يَعْصِمُكُمْ مِنَ اللَّهِ إِنْ أَرَادَ بِكُمْ سُوءًا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ

رَحْمَةً وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا﴾ ١٧

خوای مه زن باسی نه وانه ده کات و ده فه رموویت: ﴿وَلَوْ دَخَلَتْ عَلَيْهِمْ مِنْ أَقْطَارِهَا ثُمَّ سَأَلُوا الْفِتْنَةَ

لَآتَوَّهَا وَمَا تَلَبَّثُوا فِيهَا إِلَّا بَسِيرًا﴾ واته: نه وانه نه گه ر دوژمن ده وری ماله کانیاں بدایه له هه موو لایه که وه،

له و کاته دا نه گه ر پتیاں بوتنايه واز له ئاینه که تان بیتن به زوویی په شیمان ده بوونه وه، به لایانه وه

گرنگ نه بوو ده ست به رداری باوه په که یان ده بوون و نه پانده پاراست له ترساندا، قه تاده و

عه بدوپه حماني کوپی زهیدو ئیبنو جه ریریش هر وایان مانا کردوه. ١ نه مه نه وپه پی باسی خراپه ی

نه وانه یه، پاشان خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿وَلَقَدْ كَانُوا عَاهِدُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ لَا يُؤْلَوْنَ إِلَّا ذَبْرًا﴾

پاشان خوای گه وره باسیان ده کات که له پیش نه مه په یمانیان دا به خودا که پشت هه لئا که ن و

پانا که ن له دوژمن، ﴿وَكَانَ عَهْدُ اللَّهِ مَسْئُولًا﴾ واته: وه په یمانیك درا به خوا خاوه نه که ی لیپرسراو

ده بیت. واته خوای گه وره هر پرسیاریان لی ده کات له سهر نه و په یمانه ی که دابوویان و شکانديان،

پاکردن هیچ دادیکیان نادات و مردنیاں دوا ناخات و ته مه نیاں دریژ ناکات، به لکو له وانه یه خودا زووتر

توله یان لی بسیتیت، وهک ده فه رموویت: ﴿قُلْ لَنْ يَنْفَعَكُمْ الْفِرَارُ إِنْ فَرَرْتُمْ مِنَ الْمَوْتِ أَوِ الْقَتْلِ وَإِذَا لَا

تُنْعَمُونَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ واته: پاکردن له مردن یان کوشتن، هیچ دادیکی ئیوه نادات، نه وساکه ش هر

که میکی تر له دنیا دا پای ده بوین، وهک خوای مه زن له ئایه تیکی تر دا فه رموویه تی: ﴿قُلْ مَنْعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ

وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِمَنِ اتَّقَى﴾ ٢ واته: بلی خوشی و له زه تی دنیا زور که مه و پوژی دواپی باشته ره بو که سیک له

خوا بترسیت. پاشان ده فه رموویت: ﴿قُلْ مَنْ ذَا الَّذِي يَعْصِمُكُمْ مِنَ اللَّهِ إِنْ أَرَادَ بِكُمْ سُوءًا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً

وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا﴾ واته: بلی کتیه نه و که سه ی ئیوه له خوا ده پاریزیت نه گه ر

١ الطبری (۲۰/۲۲۷).

٢ النساء (۷۷).

خواریان و خرابه یان به زهیی و په حمه تی بو ئیوه بویت، بیجگه له خوا هیج پشتیوان و یارمه تی ده ریک بو نه وان نیه. واته نه وانیش و غه یری نه وانیش هیج که سیک ناتوانیت په نایان بدات و بیت به هاواریانه وه خودا نه بیت.

﴿قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الْمُعَوِّقِينَ مِنْكُمْ وَالْقَائِلِينَ لِإِخْوَانِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا وَلَا يَأْتُونَ الْبَاسَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ (۱۸) ﴿أَشِحَّةً عَلَيْكُمْ فَإِذَا جَاءَ الْخَوْفُ رَأَيْتَهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ كَالَّذِي يُغْشَى عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَإِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَفُوكُمْ بِالسِّنَةِ حِدَادٍ أَشِحَّةً عَلَى الْخَيْرِ أُولَئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا فَأَحْبَطَ اللَّهُ أَعْمَلَهُمْ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا﴾ (۱۹)

خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الْمُعَوِّقِينَ مِنْكُمْ وَالْقَائِلِينَ لِإِخْوَانِهِمْ﴾ واته: بیگومان خوا ده زانیت به و که سانه تان که سارد که ره وه و که پینه ره وه (موسلمانان له جیهاد) که به براده ره کانیان ده لئین. خوای که وره باسی نه و که سانه ده کات که ده بوونه گری و له مپه رو بانگی هاوه ل و براکانی خوایان ده کرد که جهنگ نه که ن و واز بین و بکه پینه وه، ده یانوت: ﴿هَلُمَّ إِلَيْنَا﴾ وهر نه لای ئیمه و دانیشن، ﴿وَلَا يَأْتُونَ الْبَاسَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ واته: زور که میان له م شه په دا ناماده ده بن، خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿أَشِحَّةً عَلَيْكُمْ﴾ سودی ده لیت: له کاتی ده سته وتدا زور چا وچنوکن، ﴿فَإِذَا جَاءَ الْخَوْفُ رَأَيْتَهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ كَالَّذِي يُغْشَى عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ﴾ واته: له ترسو دله له رزه دایه و خه ریکه گیانی ده رده چیت، نه مه کارو پیشه ی ترسنوکانه له جهنگدا، ﴿فَإِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَفُوكُمْ بِالسِّنَةِ حِدَادٍ﴾ واته: کاتی کیش که ناشتی بیت و شه په نه بیت زمان دریژ ده که ن، ده ست ده که ن به قسه ی لوس و گرمه و گاله یان دیت و به ته مای پله ی به رزو شوینی چاکن، خوایان به ئازاو دلیر ده دهنه قه له م به لام نه وانه دروژن و فریوده رن و راست ناکه ن، ئیبنو عه باس (په زای خوای لی بیت) ده لیت: ﴿سَلَفُوكُمْ﴾ واته: پیشوازیقان لی ده که ن. ^۱ قه تاده ده لیت: له کاتی ده سته وت و تالانیدا زور چا وچنوک و پیسکه ن و داوای زور ده که ن و نه لئین به شمان بده، به شمان بده! خو ئیمه ییش له که لتان بووین، به لام له کاتی شه په ته نگانه دا ترسنوکتین و بیده سه لاترین که سن له سه ره ق. ^۲ ﴿أَشِحَّةً عَلَى الْخَيْرِ﴾ واته: که چی له که ل نه وه یشدا به خشنده نین و زور چا و برسین، هیوای خیریان لی ناکریت چونکه ترسنوک و پیسکه ن بویه خوای که وره فه رموویه تی: ﴿أُولَئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا فَأَحْبَطَ اللَّهُ أَعْمَلَهُمْ وَكَانَ

^۱ الطبری (۲۳۲/۲۰).^۲ الطبری (۲۳۲/۲۰).

ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ ﴿۱﴾ واته: نا ئەوانە باوەریان نەهینابوو هەموو کارەکانیان لای خودا بە فەرپوچوووە و ئەمەش لای خودا زۆر سووک و ئاسانە.

﴿يَحْسِبُونَ الْأَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا وَإِنْ يَأْتِ الْأَحْزَابُ يَوَدُّوا لَوْ أَنَّهُمْ بَادُوتُ فِي الْأَعْرَابِ يَسْأَلُونَ عَنْ أَنْبَائِكُمْ وَلَوْ كَانُوا فِيكُمْ مَا قَتَلُوا إِلَّا قَلِيلًا﴾ ﴿۲۰﴾

ئەمەش بە کێکی ترە لە پەوشتە ناشیرین و بە دەکانیان، ئەوەندە ترسنۆک و لێ نەهاتوون، ﴿يَحْسِبُونَ الْأَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا﴾ و دەزانن دۆژمنە هاو دەستەکان نەپۆیشتوون و زۆر لێیانەو نزیکن و جارێکی تر دینەو سەریان، ﴿وَإِنْ يَأْتِ الْأَحْزَابُ يَوَدُّوا لَوْ أَنَّهُمْ بَادُوتُ فِي الْأَعْرَابِ يَسْأَلُونَ عَنْ أَنْبَائِكُمْ﴾ واتە: پێیان خۆشە کاتیەک کە هاو دەستەکان هاتن لەوێ نەبوونایە لە گەڵتان لە مەدینە، بە لکو لە ناو عەرەبە چۆل نشینەکاندا بوونایە، لە دۆژمەو هەوایی ئێوەیان بپرسیایە، ئەک لە گەڵ ئێوەدا لە گەڵ دۆژمن بە رامبەر بوەستانایە، ﴿وَلَوْ كَانُوا فِيكُمْ مَا قَتَلُوا إِلَّا قَلِيلًا﴾ واتە: خۆ ئەگەر لە ئێوان ئێوەشدا بوونایە، کەمێکیان نەبێت لەو شەڕەدا بە شداریان نە دەکرد، چونکە زۆر ترسنۆک و کەم و دەو باوەر لاوانن، خوای پاک و بێ عەیب چاک ئاگای لێیانەو دەیانناسیت.

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾ ﴿۲۱﴾ وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا

وَتَسْلِيمًا ﴿۲۲﴾

فەرماندان بە گۆڕایەتی پێغەمبەر (ﷺ)

ئەم ئایەتە پێرۆزە بنەمایەکی مەزنە بۆ ئەوەی کە خاوەن باوەرپان پێغەمبەری خودا (ﷺ) بکەنە سەر مەشقی خۆیان، لە کردار و گفتار و هەموو ئەسوکەتێکییدا، لە ژيانیدا، بۆیە خوای گەورە فەرمان دەدات بەو خەڵکە کە پێغەمبەر (ﷺ) لەو پۆژەدا (پۆژی ئەحزاب) بکەنە سەر مەشقی خۆیان، لە خۆپاگری و نەبەزین و ئازایەتی و دەستان بەرامبەر دۆژمن و چاوەڕوانی دەروویەک لە لای خودای گەورەووە کە لێیان بکاتەو، سەلەت و سەلامی خوای لە سەر بێت تا پۆژی قیامەت، بۆیە خوای خاوەن دەسەلەت و بە توانا باسی ئەو کەسانە دەکات کە جێ بە خۆیان ناگرن و دڵەتەپەیانە و خەریکن زراویان نەتۆقی لەو پۆژی هاو دەستانەدا وەک دەفەر مووێت: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾ بە بێگومان پێشەوایەتی یەکی چاکتان لە پێغەمبەرەووە بۆ دامەزراوە، واتە: خۆزگە چاوتان لە

پیغمبه‌ری خودا (ﷺ) بکردایه و بتانکردایه ته سهرمه شقی خوتان له چاکه‌دا. بویه ده‌فرموویت: ﴿لَمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾ بۆ هر که سیک به هیوای پۆزی دوا بیه و یادى خودا ده‌کات. **هه‌لویستی خاوه‌ن باوم‌پان به‌رام‌به‌ر هاوده‌سته‌گان**

پاشان خوای گه‌وره باسی نه‌و عه‌بده خاوه‌ن باوه‌پانه‌ی ده‌کات که برپوایان به به‌لینی خودا هه‌یه و به راستی ده‌زانن، وه به هیوای پاشه‌پۆزیکى چاکن له دنیاو له قیامه‌تداو ده‌فرموویت: ﴿وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ﴾ واته: وه کاتیک ئیمانداران نه‌و کۆمه‌لانه‌یان دى وتیان نه‌مه نه‌و به‌لینه‌یه خواو پیغمبه‌ره‌که‌ی به ئیوه‌یان دابوو. ئیبنو عه‌باس و قه‌تاده نه‌لین: مه‌به‌ستیان نه‌و نایه‌ته‌یه که له سوره‌تی (البقرة) هاتوه که ده‌فرموویت: ﴿أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُدْخَلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَاءُ وَزُلْزِلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ مَتَى

نَصْرُ اللَّهِ أَلاَ إِنَّا نَنْصُرُ اللَّهَ قَرِيبٌ﴾^۱ واته: ئایا واتان زانیوه ده‌چنه به‌هه‌شت که‌چی هیشتا نه‌هاتوه ته پیتان نه‌وه‌ی تووشی نه‌وانه بوون که له پیش ئیوه‌یدا تیپه‌پین (که له پیى خوا‌دا) دووچارى سه‌ختی و زهره‌رو زیان بوون و زۆر به توندی ته‌کان دران به په‌نگیک که پیغمبه‌رو نه‌وانه‌ی که برپوایان هینابوو له‌گه‌لیدا ده‌یانوت: سهرکه‌وتنی خوا که‌ی دیت؟ ناگادار بنو به راستی سهرکه‌وتنی خوا نزیکه.^۲ واته: نه‌مه نه‌و به‌لینه‌ بوو که خودای مه‌زن و پیغمبه‌ره‌که‌ی (ﷺ) پییان داین که به‌لامان به‌سه‌ر دینیت و تاقیمان ده‌کاته‌وه له پاش نه‌و به‌لا و تاقی کردنه‌وه‌یه به ماوه‌یه‌کی که‌م یارمه‌تیمان ده‌دات و سه‌رمان ده‌خات، بویه خوای مه‌زن فرموویه‌تی: ﴿وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ﴾ واته: خواو پیغمبه‌ره‌که‌ی راستیان فرمووه. وه ده‌فرموویت: ﴿وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا﴾ نه‌م نایه‌ته به‌لگه‌یه له‌سه‌ر زیادبوونی باوه‌پو به‌هیزبوونی به پیی چۆنیه‌تی نه‌و خه‌لکه‌و نه‌و حاله‌ته‌ی تییدا ده‌ژین، وه‌ک زۆرینه‌ی پیشه‌وایانی ئیسلام نه‌لین: که باوه‌پ زیادو که‌م ده‌کات وه‌ک چۆن له سه‌ره‌تای شه‌رحی بوخاریدا وتمان، سوپاس و ستایش بۆ خوای مه‌زن. وه مانای نه‌م نایه‌ته‌ی که خوای خاوه‌ن ده‌سه‌لات ده‌فرموویت: ﴿وَمَا زَادَهُمْ﴾ واته: نه‌و ناره‌حه‌تی و ته‌نگانه‌ و ژیا‌نه سه‌خته‌هر زیاتر برپوایان به‌هیزتر

^۱ البقرة (۲۱۴).^۲ الطبری (۲۳۶/۲۰).

دهکات، گویرایه لی فرمانه کانی خوداو پیغه مبه ره که ی ده بن (ﷺ) هه روه ها ده فەر مویت: ﴿إِلَّا إِيْمَانًا وَتَسْلِيمًا﴾ واته: ته نها ئیمان و ملکه چیان پیی زیادی کرد.

﴿مَنْ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا﴾ (۲۳)
لِيَجْزِيَ اللَّهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ إِنْ شَاءَ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا
رَّحِيمًا﴾ (۲۴)

وهسفی خاوه نیا وهران له سهر هه لویستیان و دواختنی سزای دوو پوووه کان

کاتیک خوای گه وره باسی دوو پوووه کانی کرد که نه و په یمان ه ی دابوویان به خودا شکاندیان و پاشه کشه یان لی کرد، که دیته سهر باسی خاوه نیا وهران و وهسفیان دهکات که له سهر په یمانی خوای به رده وام بوون، ده فەر مویت: ﴿مَنْ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ﴾ واته: له ناو باوه پداراندا پیاوانیک هه ن راستیان کرد له و په یمان ه ی که دابوویان به خوا ئینجا هه ندیکیان نه زرو به لینی خوایان به جی هیئاو (شهید بوون). هه ندی نه لین: ته مه نی خوت برده سهر. بوخاری ده لیت: په یمان خوی برده سهر و نه مه ش هه ر به و مانایه شه وه ده گه پیته وه. ﴿وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا﴾ واته: هه ندیکیشیان چاوه پروان بوون و په یمان و به لینی خوایان نه گوی و لیان لانه دا، بوخاری ریوایه تی کردووه له زهیدی کوپی سابت ه وه (ثابت) ده لیت: کاتیک قورئانمان نووسیه وه نایه تیکم لی ون بوو له سوره تی (الاحزاب) دا، له خزمه ت پیغه مبه ردا بووم (ﷺ) گویم لی بوو ده یخویند، به لام لای که سی تر نه مده بیننی له لای خوزه یمه ی کوپی سابتی نه نساری نه بیت (په زای خوای لی بیت) نه و پیاوه ی که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) شایه تی نه وی به شایه تی دوو پیاو داده نا، ﴿مَنْ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ﴾^۱ ته نها بوخاری خوی هیئاو یه تی موسلیمی له گه ل نیه، ئیمامی نه حمه دیش له موسنه ده که یدا هیئاو یه تی تیرمیزی و نه سائیش هیئاویانه، تیرمزی ده لیت: حه دیسیکی چاک و راسته (حسن صحیح).^۲ دیسان بوخاری ریوایه تی کردووه له نه سی کوپی مالیکه وه (په زای خوای لی بیت) ده لیت: وا ده بینن که نه م نایه ته له سهر نه سی کوپی نه زرها تووه ته خواره وه،

^۱ فتح الباری (۳۷۷/۸).

^۲ فتح الباری (۳۷۷/۸).

^۳ أحمد (۱۸۸)، تحفة الأحوزی (۵۲۰/۸)، النسائی فی الکبری (۴۳۰۰/۶)، فەر مووده یه کی سه حیحه.

﴿مَنْ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ﴾^۱ تهنه بوخارى هيناويه تى، وه له پيگاي تره وه نمونه ي زوره. نيمامي نه حمه د پيوايه تى كردوه له نه نه سه وه ده لئيت: وتى مامم نه نه سي كوپى نه ز (په زاي خواي لى بيت) ناماده ي جهنگى به در نه بوو له گه ل پيغه مبهري خودا (ﷺ) به وه ناوبراوه، چونكه زور به لايانه وه گران بوو كه ناماده نه بوو، ده لئيت: يه كه مجار پيغه مبهري خودا (ﷺ) توشى جهنگ بوو من له خزمه تيدا ناماده نه بووم، نه گه ر خودا له مه ودوا بوم پيگ بخت له جهنگيكي تر له خزمه ت پيغه مبهريدا بم (ﷺ) مه گه ر خودا خوى بزانييت چى ده كه م. ده لئيت: هه ر كه سيك نه م قسه ي بكردياه غه يري نه وه ترسا، له جهنگى نوحوددا ناماده بوو، له گه ل سه عدى كوپى مه عاز به يه كه گه يشتن (په زاي خواي لى بيت) نه نه س پيى وت: نه ي باوكى عه مر بو كوي؟ سه رم سوپده ميئييت له بوني به هه شت، من بوني به هه شت ده كه م له به رده م نوحوددا ده لئيت: ده ستيكردوه شه ر كردن هه تا شه ميدكرا (په زاي خواي لى بيت) هه شتاو نه وه نده برين به لاشه يه وه بوو له برينى شمشيرو تير، خوشكى نه نه س (پورم په بيع كچى نه زى) ده لئيت: براكه ي خوم نه ده ناسيه وه به سه ر په نه جه كانيدا نه بييت، ده لئيت: نه وه بوو نه م نايه ته هاته خواره وه: ﴿مَنْ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَلُوا بَدِيلًا﴾ ده لئيت: نه وه خه لكه واياي ده زاني نه م نايه ته له سه ر نه وو هاوه له كاني هاتووه ته خواره وه (په زاي خواياي لى بيت).^۲ موسليم و تيرميزى و نه سائي پيوايه تيان كردوه.^۳ نيبنو جه رير پيوايه تى كردوه له موساي كوپى ته لحه وه ده لئيت: مه عاويه ي كوپى نه بو سوفيان هه لساو وتى: من بيستوومه له پيغه مبهري خوداوه (ﷺ) ده يفه رموو: (ته لحه يه كييك بوو له وه كه سانه ي كه گياني خوى به خشيويه). بويه مواهيد له م نايه ته دا: ﴿فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ﴾ ده لئيت: واته: په يمانى خوى به جي هينا، ﴿وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ﴾ ده لئيت: هه ر پوزييك جهنگ بيت هه يانه به لئيني خوى به جي دينييت و به ره و پوي دوزمن ده وه ستييت.^۴ وه هه شيانه چاوه پروانه گياني خوى ببه خشييت له پيى خودا، وه هه شيانه هه ر له سه ر په يمانى خويه تى هيج گورانيكي به سه ر نه هاتووه.^۵ قه تاده و نيبنو زه يدش هه ر واياي وتووه. هه نديك به رده وامن له سه ر نه وه به لئينه ي كه به خوداياي داوه و

^۱ فتح الباري (۳۷۷/۸).^۲ احمد (۱۹۴/۳)، فه رموده يه كي سه حيحه.^۳ مسلم (۱۵۱۲/۳)، تحفة الأحوزي (۶۰/۹).^۴ الطبري (۲۳۸/۲۰).^۵ الطبري (۲۳۹/۲۰).

پاشگہز نہ بوونه ته وه وهك نه و دوو پووانه ی كه ده یات: ماله كانمان كه س نیه بیپاریزیت، ﴿وَلِذَٰ قَالَتْ طَآئِفَةٌ مِّنْهُمْ يَٰأَهْلَ یَرْبَ لَا مُقَامَ لَكُمۡ فَارْجِعُوا۟ وَیَسْتَفِذُنۡ فَرِیقٌ مِّنْهُمُ النَّبِیَّ یَقُولُونَ اِنَّ یُوتِنَا عَوْرَةً وَمَا هِیَ

بِعَوْرَةٍ اِنْ یُرِیدُونَ اِلَّا فِرَارًا﴾ واته: خانووه كانمان بی پاریزه رو پوون و كه لیئاویه له کیاتیكد ا واش نه بوو (كه ده یانوت)، نه وان ته نها مه به ستیان مه له اتن بوو، ﴿وَلَقَدْ كَانُوا۟ عَاهِدُوا۟ اللّٰهَ مِنْ قَبْلُ لَا یُؤْتُونَ

الْاَذْبَرَ﴾ واته: بیگومان نه وانه له پیش نه م (پووداوه) په یمانیان به خودا دابوو كه (له غه زادا) پشت مه لئاكه ن و راناكه ن.^۱ پاشان خوی مه زن ده فهرموویت: ﴿لِیَجْزِیَ اللّٰهُ الصّٰدِقِیْنَ بِصِدْقِهِمْ وَیُعَذِّبَ

الْمُنٰفِقِیْنَ اِنْ شَاءَ اَوْ یَتُوبَ عَلَیْهِمْ﴾ واته: بویه خوی گه وړه به نده كانی تا قی ده كاته وه به ترسو و دله له رزه و ته نگانه مه تا خراب له چاك جیابكاته وه به جوانی ده ركه ویت چاك كامه یه و خراب كامه یه، چونكه خوی گه وړه خوی ناگای له مه موو شتیك مه یه پیش نه وه ی پووبدات و بیته جی، به لام خودا سزای كه س نادات مه تا نه و كار نه كات و به جی نه هیئت بو نه وه ی به چاكی بزنان كه خوا ناگاداری مه موو شتیكه كه ده یكه ن. وهك فهرموویه تی: ﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتّٰی نَعْلَمَ الْمُجْهِدِیْنَ مِنْكُمْ وَالصّٰدِقِیْنَ وَنَبْلُوْا

اٰخِبَارَكُمْ﴾ واته: سویند به خوا تا قیتان ده كه ینه وه تا ده ری بخه ین و دیار بیت موجهیدان و خور اكرانتان كامانه و تا مه والتان چیه ناشكرای بكه ن. نه م ناگاداربوونه به شت دوی پوودانیه تی مه رچه ند خودا ناگاداری نه و شته بووه پیش پوودانی، وه هر به و شیوه یه خوی گه وړه فهرموویه تی:

﴿مَا كَانَ اللّٰهُ لِيَذَرَ الْمُؤْمِنِیْنَ عَلٰی مَا اَنْتُمْ عَلَیْهِ حَتّٰی یَمِیزَ الْخَبِیْثَ مِنَ الطّٰیِبِ وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُطْلِعَكُمْ عَلٰی

الْغِیْبِ﴾ واته: خودا هیچ كاتیك باوه پدارانی له بارود و خیکدا (وا نیوه ی تیدامه ن) نه هیشتووه ته وه مه گه ر له بهر نه وه ی ناپاكان له پاكان مه لاویریت، خودا نیوه له نادیار ناگادار ناكات. بویه لیړه دا خوی گه وړه فهرموویه تی: ﴿لِیَجْزِیَ اللّٰهُ الصّٰدِقِیْنَ بِصِدْقِهِمْ﴾ واته: تا به هوی نه و خوگریانه وه

له سهر نه و په یمانه ی كه به خودایان داو پی مه لسان و پاراستیان خودا پاداشتیان بداته وه، ﴿وِیُعَذِّبَ

الْمُنٰفِقِیْنَ﴾ وه نه و دوو پووانه كه به لیئیان دا به خودا و شكاندیان دژی فهرمانه كانی خودا وه ستان به هوی نه و كردارانه یانه وه تووشی سزاو توله ی خودا ده بن نه گه ر بیه ویت، به لام نه وانه له ژیر

^۱ الاحزاب (۱۳ و ۱۵).

^۲ محمد (۳۱).

^۳ ال عمران (۱۷۹).

دهسه لاتى ئودان و لىي ده رناچن له دنيا دا، خودا مه لى لى بىت له سهر ئو خراپه كارپه هر ده چن مه تا ده مردن و ئو كاته سزايان ده دات، وه ئه گهر مه يلش لى بىت ﴿أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ﴾ لىيان خوش ده بىت و پىيان نيشان ده دات مه تا له دوو پوييه وه به ره و خواناسى بىن و ئاكارى چاك بكن پاش ئو لادان و سهر پىچى كرده چونكه به زه يى و سوزى خوداى مه زن به عه ده كانى زور زياتره له توپه بوونى بويه فهرمويه تى: ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا﴾ واته: بىگومان خوا لىبورده ي مپهره بانه.

﴿وَرَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزًا﴾ (۲۵)

خوا ئو هاوده سته خوانه ناسانه ي گه پانده وه به سهر شوپى و ره نجغه سارى

خواى مه زن ده فهرمويه تى: ﴿وَرَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ﴾

واته: وه خوا كافر ده كانى گه پانده وه به پقو مه راقه وه بۆ ولاتى خويان هيچ خيرو ئاواتيكيان ده ست نه كه وت خوا ئيماندارانى له جهنگ پاراست. خواى گه وره باسى هاوده سته كان ده كات كه وه ده رينان له مه دينه به هوى ئو بايه ي كه بۆى ناردن له گه ل سهر يازه كانى خويدا، خو ئه گهر خوداى مه زن پيغه مبه ره كه ي په وانه نه كرده به سوزو به زه ييه وه بۆ هه موو جيهانيان، ئه م بايه زور به هيتر ده بوو له و گر به بايه ي كه ناردى بۆ سهر هوزى عاد، به لام خواى گه وره فهرمويه تى: ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ

لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ﴾ واته: وه به راستى خوا سزايان نادات له كاتيكد تۆ (ئهى موحه ممه د ﷺ)

له ناوياندا بىت. بويه بايه كى بۆ ناردن په رشو بلاوى كردن وهك چۆن له سهر ئاره زوو كۆبوو بوونه وه، مهر هۆزه له لايه كه وه هاتبوون و مه ريه كه و هۆكارىك پالى پيوه نابوو هاتبوو، خودايش به و شيوه يه تارومارى كردن و به سهر شوپى و داماوى و زه لىلى و داخ و خه فه تيكي زوره وه پاشه كشه ي پيكردن له دنيا دا تووشى شكستى كردن و سهر كه وتنيان به ده ست نه هينا و هيچ تالانيه كيشيان ده ست نه كه وت، وه به كۆلك گونا مه وه به ره و قيامه تيش پويشتن به هوى دوژمنايه تى كردنى پيغه مبه ره (ﷺ) و هه والدانيان بۆ كوشتنى پيغه مبه ره (ﷺ) و له ناودانى سوپاو له شكره كه ي، چونكه مهر كه سيك نيازى شتيكى بىت و به كرداريش پى هه لسييت، وهك ئو كارهى كرد بىت وايه، خواى مه زن ده فهرمويه تى:

﴿وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ﴾ واته: خودا له گه ل خاوه ن باوه پاندايه، ئه ويان به سه، پتويستيان نه بوو

كه به ره و پويان بپۆن و جهنگيان له گه ل بكن، بۆ ئه وه ي وه ده ريان نين له ولاته كه ياندا، به لكو ته نها خودا خوى به س بوو يارمه تى عه ده كه ي خوى داو سهر يازه كانى كرده خاوه ن ده سه لات، مهر بويه پيغه مبه رى خودا (ﷺ) ده يفه رموو: (هيچ په رستراويك نيه ته نها خوا نه بىت، به لىنى خوى به جى هينا و

عه بده که ی یارمه تی داو سه ربازه کانی ده سه لاتدار کردو هر خویشی هاوده سته کانی شکست پیته نا، هیچ شتیك دوی خودا نیه).^۱ واته: هر خوی ده میئت. وه له هردوو سه حیحه که دا هاتوو له عه بدولای کوی نه بو نه وفاوه (په زای خوی لی بیت) ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) دوعای کرد له هاوده سته کان و فرموی: (نه ی خودایه! تو کتبت ده نیتری و لیپرسینه وه ت کتوپره، شکست به هاوده سته کان بیته، نه ی خودایه تاروماریان بکه و دلایان بخهره له رزه).^۲ وه نه م نایه ته که ده فرمویت: ﴿وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ﴾ هیمایه بۆ نه مانی شهر له نیوان موسلمانان کان و قوره یشدا، هر وایش بوو موشریکه کان نه هاتنه سهر موسلمانان کان به لکو موسلمانان کان چوونه سهر نه وان له ناوچه کانیاندا، وه ک نیمای نه حمه د پیوایه تی کردوو له سوله یمانی کوی سورده وه (په زای خوی لی بیت) ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) له پوژی هاوده سته کاند فرموی: (نیستا نیمه ده دهین به سهر نه واند، نه وان نیتر نادهن به سهر نیمه دا).^۳ بوخاریش له سه حیحه کهیدا هر به م شیوه یه پیوایه تی کردوو.^۴ ﴿وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزًا﴾ واته: خودا خاوهن تواناو به ده سه لات، به سهر شوپی که پاندنیه وه و هیچیان ده ست نه که وت، نیسلام و موسلمانانی کرده خاوهنی ده سه لات، به لینی خوی به جی هیناو به نده و پیغه مبه ری خوی (ﷺ) یاریده دا، سوپاس و ستایش هر بۆ خودایه.

﴿وَأَنْزَلَ الَّذِينَ ظَاهَرُوهُمْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ صَيَاصِيهِمْ وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ فَرِيقًا تَقْتُلُونَ وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا ۝۶۱ وَأَوْرَثَكُمْ أَرْضَهُمْ وَدِيَارَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ وَأَرْضًا لَمْ تَطْغَوْهَا ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ

قَدِيرًا ﴿۲۷﴾

باسی غه زای به نو قوره یزه

له پیشه وه باس کرا که به نی قوره یزه کاتیك که هاوده سته کان هاتن و ده وری مه دینه یان دا، نه و په یمانه ی که له نیوان نه وان و پیغه مبه ردا (ﷺ) به سترابوو هه لیان وه شانده وه و شکاندیان، نه وه ش به هوی هاتنی حویه ی کوی نه خته به وه بوو که چوو ناو قه لکه یان وازی نه هینا له سه روکی به نی قوره یزه تا نه و په یمانه ی هه لوه شانده وه، له و قسانه ی که پیی ده وت: نه ی هاوار بۆ تو سه ربه رزی مه تاهه تاییم بۆ هیناوی، قوره یشو هه موو هۆزه کانی ده وروبه ری و غه ته فان نه وانیه ی له که لینی هه موو هیناوه بۆت ده میتنه وه هه تا موحه مبه دو (ﷺ) هاوه له کانی بنه بر ده که ن، که عب پیی وت: سا به خوا

^۱ فتح الباری (۷/۴۶۹)، مسلم (۳/۲۰۸۹).

^۲ فتح الباری (۷/۴۶۹)، مسلم (۳/۱۳۶۳).

^۳ احمد (۴/۱۶۲)، فرموده یه کی سه حیحه.

^۴ فتح الباری (۷/۴۶۷).

تۆ سەرئۆپى مەتاهەتايىت بۇ من ھىناو، ھاوار بۇ تۆ ئىھى حويىھى تۆ زۆر بە وقومى خۆتمان لى
 لادە واز بىنە، كەچى ئە و ھەر وازى نەھىنا مەتا خەلەتاندى و بە گۈنى كىرد، بە و مەرجهى ئەگەر
 ھاودەستەكان پۇيشتن و كىشانە وە ئە و لەناو قەلاکەدا لەگەلئان دەبىت و بەجىيان ناھىلئىت، كاتىك بەنى
 قورەيزە پەيمانەكەيان شكاندو ھەوالەكە گەيشتە پىغەمبەر (ﷺ) و ھاوہلەكانى زۆر دىگىران بوون
 موسلمانانىش زۆر بە لايانە وە ناخۇش بوو، كاتىك كە خوداى مەزن يارمەتى پىغەمبەر (ﷺ) داو سەرى
 خست دوزمن شكاو بە سەرئۆپى و پەنجەسارى يە وە خوداى گەرە گە پاندنيە وە، پاشان پىغەمبەرى
 خودا (ﷺ) بە سەرکە و توويى و سەر بە رزى گە پايە وە ناو مەدينە، خەلكى چەكەكانيان داناو پىغەمبەرى
 خودايش (ﷺ) خۇى دەشۇردو تەپ و تۆزى ئە و ماوہىيەى كە لە بەرامبەر دوزمن بوو لە خۇى دەسپرى و
 لای دەبرد لە مالى ئوموسەلە مە (پەزاي خواى لى بىت) لە و كاتەدا جوبرەئىل (سەلامى خواى لى بىت)
 خۇى نىشانى پىغەمبەر دا (ﷺ) مېزەرەيەكى ئاورىشمى بە سەرە وە بوو سوارى ئىستىرك بوو كە پارچە
 ھەورىشمىكى جوانى لە سەر پشت بوو، فەرمووى: ئىھى پىغەمبەرى خودا (ﷺ) ئايا چەكت داناو؟
 پىغەمبەر (ﷺ) فەرمووى: (بەلى)، جوبرەئىل فەرمووى: بەلام فرىشتەكان ھىشتا چەكيان دانه ناو، وە
 ئىستا من گەراومەتە وە بۇ ئە و گەلە، پاشان فەرمووى: خواى مەزن فەرمانت پى دەكات كە ھەلسى و
 بچى بۇ بەنو قورەيزە وە لە پىوايەتتىكى تردا ھاتوو جوبرەئىل پى فەرمووى: لە شەركەرىك لای داوى و
 پزگارى كىردوى چەكتان داناو؟ پىغەمبەر (ﷺ) فەرمووى: (بەلى) جوبرەئىل فەرمووى: ھىشتا ئىمە
 چەكمان دانه ناو، ھەلسە بىرۆ بۇ سەر ئەوانە. پىغەمبەر (ﷺ) فەرمووى: (بۇ كوى؟) جوبرەئىل
 فەرمووى: بۇ بەنى قورەيزە خوداى گەرە فەرمانى پىكردوم كە بيانخە مە لەرزە، كىتوپر پىغەمبەرى
 خودا (ﷺ) ھەلسا و فەرمانى دا بە و خەلگە پووە و بەنى قورەيزە بە پىكەون، چەند مىلىك لە مەدينە وە
 دوور بوو، دواى نوپىزى نىوہ پۆ بوو، فەرمووى: (ھىچ كەسىك لە ئىوہ نوپىزى عەسرنەكات لە لای بەنى
 قورەيزە نەبىت)، خەلكى كەوتنەپى و كاتى نوپىزى عەسرهات لە پىدا، ھەندىكيان لە پىگادا نوپىزان
 كىردو وتيان مەبەستى پىغەمبەر (ﷺ) ئە وە بوو كە ئىمە پەلە بكەين لە پۇيشتن و دوانەكەوين لە پىدا،
 ھەندىكى تريان وتيان: نوپىزى عەسرنەكەين مەتا نەگەينە بەنى قورەيزە. پىغەمبەر (ﷺ) ناپەزايى
 دەرەبىرى لە ھىچىك لە و دوو كۆمەلە، پىغەمبەرى خودا (ﷺ) بە دواياندا كەوتەپى، ئىبنو ئوم مەكتومى
 لە سەر مەدينە داناو ئالاكەيشى داىە دەست عەلى كوپى ئە بو تالىب (پەزاي خواى لى بىت) پاشان
 پىغەمبەرى خودا (ﷺ) بەرە و پوويان بوويە وە دەورى دان بۇ ماوہى بىست و پىنج (۲۵) پۆز، كاتىك
 ماوہكە درىژەى كىشا پازى بوون بە بىپارى سەعدى كوپى مەعاز سەرۆكى ھۆزى ئەوس چونكە لە
 كاتى نەفامىدا ھاوپەيمانى ئەوان بوون، وايان دەزانى بە چاكى مامەلەيان لەگەل دەكات لە و بارەيە وە.
 وەك چۆن عەبدوللای كوپى سەلول لەگەل بەنى قەينوقاعى دۆستى كىردى، كاتىك داواى ئازادكىردنى

کړدن له پیغمبري خدا (ﷺ) وایان دهرانی که سهدی کوپی مه عازیش هه مان مامه له یان له گه ل
 ده کات وه ک چون عه بدولای کوپی نوبه ی له گه ل نه وانه کردی، نه یانده زانی که سهد (پره زای خوای لی
 بیت) تیریک دابووی له بالی له پوژنی خه نده قدا، پیغمبري خدا (ﷺ) ده ماریکی بالی داخکرد وه له
 قوبه ی مزگه وتدا داینا بۆ نه وه ی زوو زوو سهری لی بدات، سهد (پره زای خوای لی بیت) نه و دوعایه ی
 کردو وتی: نه ی خودایه نه گهر شهر له گه ل قوره یش ماوه، منیشی بۆ بهیلره وه، وه نه گهر شهر پشست
 له نیوان نیمه و نه وانداهه لگرتووه، نه و نه و برینه م به رده رده وه و بته قینه رده وه و نه م مرینی هه تا چاوم
 پوژن ده که یته وه له ناو بردنی به نی قوره یزه. خوای مه زن دوعاکه ی قه بول کرد، وای کرد که پازین به
 بریاری سهد به ناره زوی خوایان و خوایان داوایان کرد، نا له و کاته دا پیغمبري خدا (ﷺ) ناردی به
 شوینیدا له مه دینه بۆ نه وه ی بریاریان بۆ بدات، کاتیک که سهد به سواری که ریک که بویان ناماده
 کردبوو گه یشته نه وی، نه وسیه کان لیی ده پاپانه وه ده یانوت: نه ی سهد نه وانه دوستی تو بوون
 چاکه یان له گه ل بکه. ده یانویست دلی نه رم بکه ن و به زه یی یته وه پتیاندا، به لام سهد بیده نگ بوو
 وه لامی نه دانه وه، کاتیک که زوریان پته ینا سهد (پره زای خوای لی بیت) وتی: کاتی نه وه یه که سهد
 له لومه ی لومه کاران نه ترسیت له به رامهر پره زای خوادا، بویان ده رکوت که سهد له ناویان ده بات و
 ده یانکوژیت کاتیک که سهد له و چادره ی که پیغمبري خدا (ﷺ) تیدا بوو نزیک که وته وه،
 پیغمبري خدا (ﷺ) فرموی: (هه لسن له بهر که وره که تان)، موسلمانان له بهری هه لسان، زور به
 ریزو ئیحتیرامه وه له شوینی فرمانداریه که یدا دایان به زاند بۆ نه وه ی به چاکي بریاره که ی به جی بیتی
 بویان، کاتیک که دانیشست، پیغمبري خدا (ﷺ) فرموی پیی: (نه وانه) ئیشاره تی بۆ کردن) به
 بریاری تو پازین، هه ر چون مه یلت لیه بریاریان بۆ بده). سهد وتی: بریاری من جیه جی ده کریت
 له سهریان؟ پیغمبري خدا (ﷺ) فرموی: (به لی)، وتی: به سهر نه مانه یشدا که له م چادره دان؟ فرموی:
 (به لی)، وتی: به سهر نه مانه یشدا که نا لیره دان؟ ئیشاره تی کرد بۆ نه و لایه ی که پیغمبري خدا (ﷺ)
 تیدا بوو، به لام پووی نه کرده پیغمبري خدا (ﷺ) وه ک ریزو ئیحتیرامیک بوی. پیغمبري خدا (ﷺ)
 فرموی: (به لی)، وتی: من بریار ده دم که شهر که ره کانیاں بکوژین و زن و مندالیاں بکریته دیلو
 سامانه کانیشیاں بکریته غنیمه ت، پیغمبري خدا (ﷺ) فرموی: (بیگومان تو به بریاری خوای
 مه زن که له سهرووی حوت ناسمانه وه یه بریارت داوه) وه له پیوایه تیکی تر دا هاتووه: (بیگومان به
 بریاری خوا گهره تو بریارت داوه) پاشان پیغمبري خدا (ﷺ) فرمانی دا که خنده ق هه لکه نن،
 خنده قیاں له زهوی هه لکه ندو به ده ست به سترای له ملیان درا، نه وانه ی له ملیان درا له نیوان

حهوت سهد هه تا هه شت سهد كه سيك ده بوون. نه وانه ي كه موويان دهرنه كرديو له گه ل ژنه كاندا كرانه
 ديلو سامانيشيان بووه غه نيمه ت.^۱ نه مه هه مووى به دريژى هاتوو به به لگه وه فهرموده كانيشى
 له گه ل باس كراوه. له په پاوى ژيانى پيغه مبهردا (ﷺ) به جيا نووسيومانه. سوپاس و ستايش بو خواى
 مه زن. بويه خواى مه زن فهرموويه تى: ﴿وَأَنْزَلَ الَّذِينَ ظَاهَرُواهُمْ﴾ واته: نه وانه ي هاوكارى
 هاوده سته كانيان كردو يارمه تيان دان بو شه پر كردن له گه ل پيغه مبهري خودا (ﷺ)، خودا مينانيه
 خواره وه، ﴿مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ﴾ واته: به نى قوره يزه كه له نه هلى كتبين و جووله كهن. كه بابو
 باپيرانيان له كونه وه چووبوونه حيجاز بو نه وه ي شويني نه و پيغه مبهري نه خوينده واره بكه ون كه له
 ته ورات و نينجيدا ناوى نوسراوه. ﴿فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ﴾ واته: كه چى كاتييك
 نه و (پيغه مبهري) ده يانناسى بويان هات بيواوه پ بوون پيى. واته: كاتييك قورئان هاتو به وه ي پيى
 ناگادار كر ابوون بپوايان پي نه كرد له عنه تى خوايان لى بيت. ﴿مِنْ صَيَاصِيهِمْ﴾ واته: له قه لاكانياندا.
 موحاميدو عيكريمه و عه تاو سودى و زوريك له پيشووه كانيش هه روايان وتوو.^۲ ﴿وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ
 الرُّعْبَ﴾ واته: ترسو له رزى خسته دليانه وه، چونكه نه وه نده هاوكارى موشريكه كانيان كرد له شه پ
 دزى پيغه مبهري (ﷺ)، دياره نه وه ي ناگاداره وه كه نه وه نيه كه ناگاي لى نيه. موسلمانه كانيان
 ده ترساندو ده يانويست بيانكوژن بو نه وه ي له دنيا دا خويان خاوه ن ده سه لات بن، كه چى به
 پيچه وانه وه به سه ر خوياندا شكايه وه موشريكه كان پايان كردو نه مان سه رشوپ بوون و دوپان، كاتييك
 ويستيان ببه خاوه ن ده سه لات بوونه ژيرده سته و ده يانويست موسلمانه كان پيشه كييش بكه ن كه چى
 خويان له ناو چوون، با به دبختى و سزاو نازارى پوژى قيامه تيش بوه ستيت، ويستيان قازانج بكه ن
 به لام دوپانديان بويه خواى گه وره فهرموويه تى: ﴿فَرِيقًا تَقْتُلُونَ وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا﴾ واته: كومه ليكيان
 ده كوژن و كومه ليكيان به ديل ده گرن. نه وانه ي كوژران شه پر كه ر بوون، ديله كانيش مندال و ژنه كان
 بوون. نيمامى نه حمه د پيوايه تى كردوو له عه تيه ي قوره زيه وه ده لئيت: پيشانى پيغه مبهري (ﷺ) درام،
 گومانيان هه بوو كه مندال بم، پيغه مبهري (ﷺ) فهرمانى دا به سه رمدا كه سه يرم بكه ن بزائن تايا موم
 ليها تווه يان نه هاتوو، سه يريان كردم بويان ده ركهوت كه موم لى نه هاتوو، وازيان لى مينامو

^۱ الطبري (۲۰/۲۴۷).^۲ البقرة (۸۹).^۳ الطبري (۲۰/۲۴۹).

خستمیانه ناو دیله کانه وه.^۱ زانایانی تری فەرمووده ییش هر به و شیوه یه پیوایه تیان کردووه. تیرمیزی ده لیت: فەرمووده یه کی چاک و راسته (حسن صحیح).^۲ نه سائیش دیسان پیوایه تی کردووه له عه تی وه به و شیوه یه ی که هاتووه.^۳ پاشان خوای مه زن ده فەرموویت: ﴿وَأَوْزَكُم أَرْضَهُمْ وَدِيَارَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ وَأَرْضًا لَّمْ تَطْثُوهَا﴾ دوی تیاچوونی نه وان خوا زه وی و خانو و سامانی نه وانی دا به ئیوه، نه و نه رزه شی که پیتان تیی نه نابوو. هندی نه لئین: خه بیه ره. هندیکی تر نه لئین: ولاتی فارسه، هندیکی تریش نه لئین: ولاتی رومه. ئیبنو جه ریر ده لیت: ده بیت مه به ست پیی گشتیان بیت، ﴿وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا﴾^۴ واته: وه خوا به سهر هه موو شتی کدا به توانایه.

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ إِن كُنْتُنَّ تُرِدْنَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا﴾ (۲۸) وَلَئِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالْآخِرَةَ فَإِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنكُنَّ أَجْرًا

عَظِيمًا (۲۹)

سهر پشک کردنی ژنه کانی پیغه مبه ر (ﷺ)

خوای مه زن ده فەرموویت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ إِن كُنْتُنَّ تُرِدْنَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا﴾ واته: نه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) به خیزانه کانت بلی نه گهر ئیوه ژیا نی دنیا و پا زاوه یی نه و تان ده ویت ده ی هه مووتان وهرن موته تان پی بده م (موته پاره و شتومه کی که ده دریتته نافرته ته لاق دراو) و ته لاقتان بده م به ته لاقدانیکی جوان و بی زیان. نه مه فرمانیکه له لایه ن خودای که وره وه بو پیغه مبه ره که ی (ﷺ) تارنه کانی سهر پشتک بکات یان لئی جیا بینه وه و برۆن بو لای که سیکی تر که له دنیا دا خوشگوزه رانیان بکات و بیانکاته خاوه ن خشل و زیپر، یان خورپاگر بن له سهر نه و ژیا ن و حاله گران و ته نگه لانه ی نه و، خو نه گهر خورپاگر بن خودای مه زن پاداشتی زور که وره ی بو دانا ون. ژنه کانی پیغه مبه ر (ﷺ) نه و ژیا نه ی لای پیغه مبه ریا ن هه لبارد، خوای که وره ییش دوی نه وه به خته وه ری دنیا و قیا مه تی پی به خشین. بوخاری پیوایه تی کردووه له عانی شه ی خیزانی پیغه مبه ره وه (ﷺ) که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) هاته لای کاتی که خوای

^۱ أحمد (۲۸۲/۴)، فەرمووده یه کی سه حیحه.

^۲ ابو داود (۵۶۱/۴)، تحفة الأحوزي (۲۰۷/۵)، النسائي في الكبرى (۱۸۵/۵)، ابن ماجه (۸۴۹/۲)، فەرمووده یه کی سه حیحه.

^۳ النسائي في الكبرى (۱۸۵/۵)، فەرمووده یه کی سه حیحه.

^۴ الطبري (۲۵۰/۲۰).

مه زن فەرمانى پيدا تاخيژانه گانى سه ريشك بکات، ئەلى: پيغه مبهري خودا (ﷺ) له منه وه دهستى پيکرد، فەرمووى: (من شتيکت بۆ باس ده کهم پيويست ناکات هيچ په له يه کى لى بکهيت، تا پرس به بابو دايکت ده کهى)، پيغه مبهري (ﷺ) دهيزانى که بابو دايکم فەرمانم پيئا کهن به جيابوونه وه لى، عائيشه (په زاي خواى لى بيت) ده لىت: پاشان پيغه مبهري (ﷺ) فەرمووى: (به راستى خواى مه زن فەرموويه تى: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ﴾ هه تا کوتايى ههردوو نايه ته که. منيش پيم وت: له سه ر کامه پرس بکه به دايک و بابم، که من خواو پيغه مبهري ده کهى (ﷺ) و دواپۆژم ده وىت؟^۱ وه هه به و شيوه يه بوخارى ئەم فەرموده ي تری پيوايهت کردوه له عائيشه وه (په زاي خواى لى بيت) که ئەمەيشى لى زياد کردوه، (عائيشه ده لىت: له پاشان ژنه گانى تری پيغه مبهري (ﷺ) هه وه کو منيان کرد)^۲، ئيمامى ئەحمەد يش پيوايه تى کردوه له عائيشه وه (په زاي خواى لى بيت) ده لىت: پيغه مبهري خودا (ﷺ) سه ريشكى کردين، ئيمەش ئەومان هه لېژارد، وه هيچ شتيكى دانەنا له سه رمان. واتە: به ته لاقدانى حيساب نه کرد.^۳ بوخارى و موسليميش له فەرموده يه کى ئەمەشه وه (الاعمش)^۴ ئەم فەرموده يان هيتاوه. وه ديسان ئيمامى ئەحمەد پيوايه تى کردوه له جابيره وه (په زاي خواى لى بيت) ده لىت: ئەبو به کر (په زاي خواى لى بيت) هات و داواى ئيزنى کرد بچيته لاي پيغه مبهري خودا (ﷺ) خه لکى له بهر ده رگا کهيدا دانيشتبون، پيغه مبهريش (ﷺ) دانيشتبوو، پيگاي پى نه درا، پاشان عومەريش (په زاي خواى لى بيت) هات و داواى ئيزنى کرد پى نه درا، پاشان پيغه مبهري (ﷺ) ئيزنى ئەبو به کرو عومەري دا (په زاي خويان لى بيت) بچنه ژووره وه. پيغه مبهري (ﷺ) دانيشتبوو ژنه گانى به ده وريدا بوون، پيغه مبهري (ﷺ) قسه ي نه ده کرد، عومەري (په زاي خواى لى بيت) وتى: ئيستا قسه يه ک ده کهم له گه ل پيغه مبهري (ﷺ) به لکو پيېکه نيئت، عومەري (په زاي خواى لى بيت) وتى: ئەي پيغه مبهري خودا (ﷺ) ئەگەر چاوت له کچه کهى زه يد ده بينى (ژنه کهى عومەري) ئەبوو داواى بژيوى ليدە کردم که که ميک له مه وپيش منيش چون کيشام به مليدا. پيغه مبهري (ﷺ) پيکه نى و پووکى موباره کى ده رکه وت و فەرمووى: (ئەمانيش به دەورى مندان داواى بژيويم لى ده کهن)، ئەبو به کر (په زاي خواى لى بيت) هه لسا بۆ عائيشه لى بداو، عومەريش (په زاي خواى لى بيت) هه لسا بۆ حه فسه، هه ردويان وتيان: داواى شتيک له پيغه مبهري (ﷺ) ده کهن که نيه تى؟! پيغه مبهري (ﷺ) نه يه يشت لييان بدهن، ژنه گانى وتيان: سويند به خوا له مه وداو پاش ئەم مه جليسه داواى شتيک ناکه ين که پيغه مبهري (ﷺ) له لاي

^۱ فتح الباري (۳۷۹/۸).^۲ فتح الباري (۳۸۰/۸).^۳ احمد (۴۵/۶)، فەرموده يه کى سه حيحه.^۴ فتح الباري (۲۸۰/۹)، مسلم (۱۱۰۴/۲).

نه بيٽ. (جابر) ده لٽ: خواى مه زن نه م ئايه ته ي نارد ده خواره وه و سه ريشكى كردن. پيغه مبه ر (ﷺ) له عايشه وه (ره زاي خواى لى بيٽ) ده ستي پيكر دو فهرمووى: (من شتيكت بؤ باس ده كه م پيم خوش نيه په له ي تيډا بكه يت، تا پرس به بابو دايكت نه كه ي)، عايشه وتي: نه و شته چيه؟ ده لٽ: نه م ئايه ته ي بؤ خوينده وه: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ﴾ مه تا كوتايى هردو ئايه ته كه. عايشه وتي: له باره ي توه پرسيار له دايك و باوكم بكه م؟ من خواو پيغه مبه ره كه ي مه لده بريرم و داوات لى ده كه م لاي هيچ ژنيك له خيژانه كانت باسي نه مه مه كه، پيغه مبه ري خدا (ﷺ) فهرمووى: (خواى مه زن منى به توندو تيژى په وانه نه كرده به لكو منى به ماموستاو ئاسانكه ر په وانه كرده وه، به لكو هر ژنيكيان پرسيارم لى بكات له وه ي مه لٽ بزاردوه حه تمن هه والى ده ده مى)،^۱ ته نها موسليم پيوايه تي كرده وه بوخارى له گه ل نيه. هر نه سائي و موسليم پيوايه تيان كرده وه.^۲ پاشان خواى مه زن ده فهرموويٽ: ﴿وَلِنْ كُنْتُمْ تُرِيدُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالذَّارَ الْآخِرَةَ فَإِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنْكُمْ أَجْرًا عَظِيمًا﴾ واته: نه گريش خواو پيغه مبه رو مالى دواپوژتان ده ويٽ خدا بؤ كارچا كه كانتان پاداشتي كه وره ي داناوه. عيكريمه ده لٽ: له و كاته دا پيغه مبه ري خدا (ﷺ) نو ژني مه بوو، پينجيان له قوره يشيه كان بوون: عايشه و حه فسه و نومو حه بيبه و سه وده و نوموسه له مه (ره زاي خويان لى بيٽ). وه سه فيه ي كچي حويه ي نه زه ريه و وه مه يمونه ي كچي حارسى هيلاليه و زه ينه بي كچي جه حشى نه سهديه و جويه يريه ي حارسى موسته له قيه ره زاي خواى لى بيٽ وخوا له مه موويان خوش بيٽ).^۳

﴿يٰۤاَيُّهَا النَّبِيُّ مَنْ يٰۤاتِ مِنْكُمْ بِفَحِشَةٍ مُّبَيَّنَةٍ يُضْعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا﴾ ﴿٣٠﴾ وَمَنْ يَفْعَلْ مِنْكُمْ خَيْرًا فَلِلَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَعْمَلْ صَالِحًا نُؤْتِهَا أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا

كريمًا ﴿٣١﴾

هاوسه راني (ژناني) پيغه مبه ر (ﷺ) وهك ژناني تر نين

خواى مه زن ده فهرموويٽ: ﴿يٰۤاَيُّهَا النَّبِيُّ مَنْ يٰۤاتِ مِنْكُمْ بِفَحِشَةٍ مُّبَيَّنَةٍ يُضْعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا﴾ واته: نه ي هاوسه راني پيغه مبه ر (ﷺ)! هر كه سيك له نيوه خراپه يه كي ئاشكراي لى پوويډات، دوو سه ره سزاي ده دريٽ، نه مه ش لاي خدا ئاسانه. خواى كه وره ئاموژگاري هاوسه ره كاني پيغه مبه ر (ﷺ) ده كات نه وانه ي كه خداو پيغه مبه ر (ﷺ) و دواپوژيان

^۱ احمد (۳۲۸/۳)، فهرمووده يه كي سه حيحه.

^۲ مسلم (۱۱۰۴/۲)، النسائي (۳۸۳/۵).

^۳ الطبري (۲۵۲/۲۰).

هه لبراردوه له خزمهت پیغه مبهری خودا (ﷺ) ماونه ته وه، جیگای خویه تی که ناگاداریان ده کات و به تایبه تی جیا یان ده کاته وه له ژنانی ترو فه رموویه تی که هرکی له ئیوه خراپه یه کی ناشکرای لی ده رکه ویت زیاتر سزا ده دریت، ئیبنو عه باس (په زای خوی لی بیت) ده لیت: ﴿بِفَحِشَةٍ مُّبِينَةٍ﴾ واته: لوتبه رزی و خراپه کاری.^۱ به هر مانایه ک بیت نه مه مرجیکه و نه و مه رجه یش، پیویست نیه بیته دی. وه ک خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ﴾^۲ واته: سویند به خوا نیگا کراوه بۆ تو وه بۆ پیغه مبه رانی پیش تو ش نه گه ر هاوبه ش بۆ خوا دابنئی به راستی کرده وهت هه لده وه شیته وه. وه فه رموویه تی: ﴿وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ﴾^۳ واته: نه گه ر هاوبه شیان په وادایه بۆ خوا بیگومان نه و چاکانه ی کردبوویان هه مووی بی پاداشت ده رده چوو. وه فه رموویه تی: ﴿قُلْ إِنْ كَانَ لِلرَّحْمَنِ وَلَدٌ فَأَنَا أَوَّلُ الْعَبْدِينَ﴾^۴ واته: بلی نه گه ر په روه ردگار کوپی ببوایه نه وه من یه که من کهس بووم ده مپه رست. وه فه رموویه تی: ﴿لَوْ أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا لَاصْطَفَىٰ مِمَّا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ سُبْحَانَهُ هُوَ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ﴾^۵ واته: نه گه ر خوا بیویستایه مند الیک بۆ خوی بریار بدات نه وه له ناو دروست کراوه کانیدا کامه ی بویستایه هه لی ده بژارد پاک و بیگه رده، هر نه وه خوی ته نیای زال و به ده سه لات. کاتیک که نه و هاوسه رانه ی پیغه مبه ر (ﷺ) نه وه نده شوین و پله یان به رزه، جیگه ی خویه تی نه گه ر تاوانیکیان لیوه ده رکه وت سزا که یان توندتر بیت له به ر نه و پله و پایه به رزه یان. له به ر نه وه خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿مَنْ يَأْتِ مِنْكُنَّ بِفَحِشَةٍ مُّبِينَةٍ يُضَعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ﴾ مالیک ده لیت: له زهیدی کوپی نه سه له مه وه. ﴿يُضَعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ﴾ واته: له دنیا وه پوژی قیامه تیشدا. ئیبنو نه بی نه جیج نه لی: له موجهیده وه واته: دوو نه وه نده ی نه و سزایه سزا ده دریت. ﴿ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا﴾ یانی: هر که سیك له ئیوه گوپرایه لی خودا و پیغه مبه ری خودا بیت و (ﷺ) به لینی خوی بیاته سه ر. ﴿تُؤْتِيهَا أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا﴾ واته: به زیاده وه بزئوی بۆ ناماده ده کریت له به هشتدا چونکه نه وانه ده چنه نه و

^۱ البغوي (۵۲۷/۳).^۲ الزمر (۶۵).^۳ الانعام (۸۸).^۴ الزخرف (۸۱).^۵ الزمر (۴).

شويئانهى كه پيغهمبرى (ﷺ) تيدايه له شويئنه هه ره به رزه كان له به هه شتدا. له سه رووى شويئنه كانى هه موو خه لكه وه له و شويئنهى كه پيى ده وترئت (الوسيلة) كه نزىكترين شويئنى به هه شته له (عه رشه وه).

﴿يٰۤاَيُّهَا النَّبِيُّ لَسْتُنَّ كَاحَدٍ مِّنَ النِّسَاءِ اِنْ اَتَقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِى فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًا﴾ ٣٣ وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْاُولٰٓئِىَّ وَاَقِمْنَ الصَّلٰوةَ وَاَتِينَ الزَّكٰوةَ وَاَطِعْنَ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهُٗ اِنَّمَا يُرِىْدُ اللّٰهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ اَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا ٣٤ وَاذْكُرْنَ مَا يُتْلٰى فِي بُيُوتِكُنَّ مِنْ ءَايٰتِ اللّٰهِ وَالْحِكْمَةِ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ لَطِيْفًا خَبِيْرًا﴾

فه رماندان به چه ند رهوشتيك كه دايكى موسلمانان ده بيت پيشهنگ بن تييدا

خوای مه زن ده فرموویت: ﴿يٰۤاَيُّهَا النَّبِيُّ لَسْتُنَّ كَاحَدٍ مِّنَ النِّسَاءِ اِنْ اَتَقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِى فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًا﴾ واته: نهى هاوسه رانى پيغهمبر (ﷺ) نيوه وهك ژنانى تر نين، نه گهر خوتان ده پاريزن، به ناسكى قسه مه كه ن نه وهك كه سيك غه ره زيكى له دلدا بيت، ناره زوى خوش بكات، هه رچون په سه نده به يفتن و قسه بكن. نه مه چه ند رهوشتيكه خوای گه وره فه رمان ده كات به هاوسه ره كانى پيغهمبرى خودا (ﷺ) ره چاوى بكن، بيگومان ژنانى ترى موسلمانانيش له سه ريانه شويئنى نه و رهوشتانهى نه وان بكه ون، خوای مه زن پوى قسهى كردووه ته هاوسه ره كانى پيغهمبر (ﷺ) فه رمويه تى: به هاوسه ره كانى پيغهمبر (ﷺ) نه گهر ده يانه ويت با خو به پاريزن به و شيوهيهى كه خودا فه رمانى بيكردون، چونكه نه وان وهك ژنانى تر نين، ژنانى تر له پيزو پله دا به وان ناگهن. وهك فه رمويه تى: ﴿يٰۤاَيُّهَا النَّبِيُّ لَسْتُنَّ كَاحَدٍ مِّنَ النِّسَاءِ اِنْ اَتَقَيْتُنَّ﴾ پاشان فه رمويه تى: ﴿فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ﴾ سودى و كه سانى ترش ده لين: مه به ست پيى قسه ناسك كردنه وهيه له گهل پياودا له كاتى دواندا، له بهر نه وهيه خوای گه وره فه رمويه تى: ﴿فَيَطْمَعَ الَّذِى فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ﴾ واته: نه كا كه سيك كه دلى نه خوشه، بكه ويته خولياى شتيك، ﴿وَقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًا﴾ نيينو زه يد ده ليت: به قسهيه كى چاك و به په سه ندو پرخير له گهل ياندا بدوين. واته نابيت ژنان له گهل كه سيكدا بيگانه بيت (مه حرهم نه بيت) به ناسكى قسه بكات، وهك نه وهى كه له گهل هاوسه ره كهى قسه ده كات. پاشان خوای مه زن ده فرموويت: ﴿وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْاُولٰٓئِىَّ وَاَقِمْنَ

الصَّلَاةَ وَءَاتَيْكَ الزَّكَاةَ وَأَطَعَنَ اللَّهُ وَرَسُولَهُ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ

وَيُطَهِّرَكُمُ تَطْهِيرًا ﴿۱﴾ واته: وه له ماله كانى خوتاندا بميننه وه و زينه ت و جوانى خوتان دهرمه خه ن له ناو خه لکى نامه حره مدا وه کو خوده رخستنى نافرده تانى سهرده مى نه قامى يه که م (پيش ئيسلام)، نويز بکن و زه کات بدن و گوپرايه لى خواو پيغه مبه ره که ي بکن به پاستى خوا ديه وييت نه ي نالو به يتى پيغه مبه ر (ﷺ) هر جورده پيسى و گوناھيک له نيوه دوربخاته وه و پاک و خاويقتان بکاته وه به ته واوى. ﴿وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ﴾ واته: له مال بميننه وه مه يه نه دهره وه بۆ کارىکى پيوست نه بيت، له پيوستيه شهرعیه کان وه ک نويز کردن له ناو مزگوت به و مهرجانه ي بوى دانراوه، وه ک پيغه مبه ر (ﷺ) فهرموويه تى: (مه بنه ريگرى ژنه خواناسه کان له ماله کانى خوادا، با نه وانيش برؤن به بى بؤن له خودان).^۱ وه له پيوايه تيکى ترده هاتوه: (ماله کانيان چاکتره بؤيان).^۲ ﴿وَلَا تَبْرَحْنَ تَبْرِجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى﴾ مواجهيد ده لييت ژنان ده چونه دهره وه له ناو پياواندا ده گه ران، نه وه خوده رخستنى سهرده مى نه قامى بوو.^۳ قه تاده ده لييت: ﴿وَلَا تَبْرَحْنَ تَبْرِجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى﴾ واته: کاتى نه زانى پيشوو که دهرده چوون له ماله کانيان، به شيوه يه ک ده چوون به ريده سهرنجى راده کيشا، خواى مه زن نه وه ي قه ده غه کرد.^۴ موقاتيلى کوپى حه بيان ده لييت: ﴿وَلَا تَبْرَحْنَ تَبْرِجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى﴾، (التبرج) واته: نافرده ت سهرپوشى ده دا به سهريدا نه يده به ست.^۵ گواره و ملوانکه و مى هه موو دهرده خست و ده بينرا نه م خشل و زيپو مل دهرخستنه ته به پوج بوو، پاشان فرمانه که هه موو ژنه خاوه ن باوه رپه کانى گرته وه که خويان به و شيوه يه نيشان نه دهن. خواى مه زن ده فهرموويت: ﴿وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَءَاتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ يه که م جار داواى ليکردن واز له خراپه بينن پاشان فرمانى پيکردن که چاکه بکن وه ک نويز کردن که پهرستنى خوداى مه زن به ته نها که شهرىکى نيه، زه کات دات که نه ویش چاکه کردنه له گه لا خه لکى، ﴿وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ نه مەيش له بابى عه تفى عامه له سهر عه تفى خاس.

^۱ ابو داود (۳۸۱/۱).^۲ ابو داود (۳۸۲/۱).^۳ الدر المنثور (۶۰۲/۶).^۴ الطبري (۲۵۹/۲۰).^۵ الدر المنثور (۶۰۲/۶).

هاوسه رانی پیغه مبهرا (ﷺ) نالوبه یتن

خوای مه زن ده فەر مویت: ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا﴾ ئەم ئایە ته لیږده دا به لگه یه له سەر نه وهی هاوسه ره کانی پیغه مبهرا (ﷺ) چوونه ته ناو نه و ماله، چونکه نه وان بوونه هوی هاتنه خواره وهی ئەم ئایە ته، هوی هاتنه خواره وه که له ناوده که داو مه موو زانا یانیش یه ک پان له سەر نه مه، جا یان خویان به ته نه نالوبه یتن یان له گه ل غه یری خویاندا، به پئی راستترین قسه. ئیبنو جهیر پرپویه تی کردوه له عیکریمه وه که له ناو بازاردا هاواری ده کرد، ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا﴾ ده یوت: ئەم ئایە ته تایبه ت له سەر هاوسه ره کانی پیغه مبهرا (ﷺ) هاتووه ته خواره وه. ١. مه ر به و شیوه یه ئیبنو نه بی حاتم پرپویه تی کردوه له ئیبنو عه باسه وه (په زای خوای لی بیت) له م ئایه ته دا: ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ﴾ ده لیت: به تایبه تی له سەر هاوسه ره کانی پیغه مبهرا (ﷺ) هاتووه ته خواره وه، عیکریمه ده لیت: کی حه ز ده کات (موبا هه له) ی له گه ل ده که م که ئەم ئایه ته له باره ی هاوسه ره کانی پیغه مبهرا (ﷺ) هاتووه ته خواره وه. ٢. له راستیدا نه مان بوونه هوی هاتنه خواره وهی ئەم ئایه ته نه ک که سانی تر (به لام که سانی تریش ده گریته وه، له بهر نه وه ئایه ته که گشتگیره جیگای که سانی تریشی تیدا ده بیته وه). ئیبنو جهیر پرپویه تی کردوه له سه فیه ی کچی شه یبه وه ده لیت: عائیشه (په زای خوای لی بیت) وتی: پیغه مبهری خودا (ﷺ) سه ر له به یانیه ک له مال ده رچوو پارچه قوماشیکی دابوو به خویدا له مووی ره ش دروستکراوو، حه سه ن هات (په زای خوای لی بیت) له گه ل خوی هیئایه ژوره وه، پاشان حوسه ین هات (په زای خوای لی بیت) له گه ل خوی هیئایه ژوره وه، پاشان فاتیمه هات (په زای خوای لی بیت) له گه ل خوی هیئایه ژوره وه، پاشان عه لی هات (په زای خوای لی بیت) له گه ل خوی هیئایه ژوره وه، پاشان فەر مووی: ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا﴾ موسلیم پرپویه تی کردوه. ٢. دیسان موسلیم پرپویه تی کردوه له زهیدی کوپی حه ییانه وه ده لیت: من و حوصه ینی کوپی سه بره و عومه ری کوپی موسلیم پرپوشتین بو لای زهیدی کوپی نه رقه م (په زای خوای لی بیت) له لای دانیشترین حوسه ین پئی وت: ئەی زهید تو تووشی خیری زور هاتوویت، پیغه مبهری خودات (ﷺ) چاوپیکه وتووه و فەر مووده کانیت گوئی لی بووه و

١ الطبري (۲۰/۲۶۷).

٢ أخرجه ابن أبي حاتم وابن عساكر، الدر المنثور (۵/۳۷۶).

٣ الطبري (۲۰/۲۶۱)، مسلم (۲۰۸۱).

غەزات کردووہ لە گەلی و نوێژیشت لە دواوہ کردووہ، بە راستی ئە ی زەیدتو تووشی خیری زۆر بوویت، ئە ی زەید! شتی کمان بۆ بگێرەوہ لەوہ ی کہ بیستووتە لە پیغەمبەری خواوہ (ﷺ)، زەید وتی: ئە ی برازای خۆم: بە خوا تەمەنم گەرە بووہ و ماوہ یەکی بە سەردا پۆیشتووہ و زەمانە کەم دورکە و تووہ تەوہ و هەندێ لە و فەرموودانە ی پیغەمبەری خودام (ﷺ) کہ بیستبووم لە بیرم نە ماوہ، ئەوہ ی بۆم گێرانەوہ وەری بگرن، ئەوہ شی باسم نە کرد زۆرم لێ مە کەن بیگێرەوہ، پاشان وتی: پیغەمبەری خودا (ﷺ) پۆژێک هە لساو خوتبە یەکی دا بۆمان لە لای ئاوێکدا پییان دەوت خوم (خُم) لە نیوان مە ککە و مە دینە دا، سوپاس و ستایشی خوا ی کرد و ئامۆژگاری کرد و یاد ی خوا ی وە بیرمێنانیەوہ، پاشان فەرمووی: (أما بعد، ئەو سا ئە ی خە لکینە من مەرۆکم لە وانە یە پەوانە کراوی خوا بیته لام و وە لامی بدە مەوہ وە من دوو شتی سە نگینتان بۆ بە جێ دە هیلم: یە کە میان کتیبی خوا ی گەرە یە کە پێ نیشان دان و پووناکی تێدا یە، کار بە کتیبی خوا بکەن و دەستی پێوہ بگرن)، زۆر جەختی کردوہ لە سەر (قورئان) و شوینکە و تنی، پاشان فەرمووی: (ئە هلو بە یتی) من، خواتان وە بیردینمەوہ لە خە لکی مالا کەم، خواتان وە بیر دینمەوہ لە خە لکی مالا کەم) سێ جار، واتە: ئاگاداری ئە هلو بە یتی من بن خواتان لە بیر بیت بە رامبەریان، حوصە ی پێی وت: ئاخۆ کێ ئە هلو بە یتی ئە ون ئە ی زەید؟ ئایا هاوسەرە کانی ئە هلو بە یتی ئە ونین؟ وتی: هاوسەرە کانی لە ئە هلو بە یتی ئە ون. بە لام ئە هلو بە یتی ئە و، ئە و کە سانەن کە زە کاتیان لێ حەرامە، وتی: سا ئە وانە کێن؟ وتی: ئە وانە ئالی عە لی و ئالی عە قیل و ئالی جە عفەر و ئالی عە باسە (پەزای خویان لێ بیت) وتی: ئایا هە موو ئە وانە زە کاتیان لێ قە دە غە یە دوا ی خۆی؟ وتی: بە لێ. ئە مە تە فسیری کە لە زە یدی کوپی ئە رقە مە وە ونە یداوہ تە پال پیغەمبەر (ﷺ).

فهرماندان به کارکردن به پیی (قورئان) و (سوننه ت)

پاشان نه وهی که گومان هه لئه گره بۆ نه و که سهی که به وردی سه رنجی قورئان بدات بۆی
 دهرده که ویت که هاوسه ره کانی پیغه مبه ر (ﷺ) نه م نایه ته ده یانگریته وه و مه به سستی نه وانه، که خوای
 مه زن ده فه رموویت: ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا﴾ ده قی
 نایه ته له که ل نه وانیه تی، بۆیه خوای که وره دواي نه مانه مه موو فه رموویه تی: ﴿وَأَذْكُرَكُمَا يَتَذَكَّرُ
 فِي بُيُوتِكُنَّ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا﴾ واته: کار به وه بکه ن که خوای
 که وره په وانه ی کردووه بۆ پیغه مبه ره که ی (ﷺ) له ماله که ی خۆتاندا له قورئان و فه رمووده کانی
 پیغه مبه ر (ﷺ)، نه مه قسه ی قه تاده و زۆر که سی تریشه. ^۲ وه یادی نه و به هر دیه بکه نه و که تاییه ته به

١ مسلم (٤/١٨٧٣).

^۲ الطبری (۲۰/۲۶۸).

ئۆوه له نۆوانی خه لکیدا، که فرمانی (وحی) خودا له مالی ئۆوه دا دیته خواره وه له مالی که سی
 تر دا نه وه نیه، وه عایشه ی سیدیقه ی کچی سیدیق (په زای خویان لی بیت) له پیشتره بو نه و
 به هره یه و شایسته تره و تایبه تره بو نه و په حمه ته فراوانه. چونکه له ناو جیگه ی هیچ هاوسه ریکی
 پیغه مبهردا (ﷺ) وه حی نه ها تووه ته خواره وه له جیگه ی نه ودا نه بیت. وه ک پیغه مبهری خودا (ﷺ)
 خوی فره موویه تی، هندی له زانایان ده لئین: بیجگه له عایشه (په زای خوی لی بیت) پیغه مبهری خودا
 (ﷺ) کچی نه خواستووه و هیچ پیاویک له گه لی نه خه و تووه له جیگه یدا پیغه مبهردا (ﷺ) نه بیت، جیگای
 خۆیه تی نه و پله و پایه ی پی بدریت و ته نها نه و خاوه نی نه و پایه به رزه بیت، به لام له گه ل نه ویشدا که
 هاوسه ره کانی پیغه مبهردا (ﷺ) له نه هل و به یتی نه ون، که واته خزمه کانی پیغه مبهردا (ﷺ)
 شایسته ترن به و ناوه، ئیبنو نه بی حاتم پیاویته تی کردووه له نه بو جه میله وه ده لئیت: حه سه نی کوپی
 عه لی (په زای خویان لی بیت) بوبه خه لیفه کاتییک عه لی شه ید کرا (په زای خوی لی بیت).
 ده لئیت: جاکاتییک حه سه ن نوپزی ده کرد، پیاویک په لاماری داو خه نجه ریکی لیدا، حوصه ین ده لئیت:
 مه والی پیگه یشت نه و که سه ی که برینداری کردووه پیاویکی بنه مالی به نی نه سه ده، له و
 کاته شدا که لییدا حه سه ن (په زای خوی لی بیت) له سوژده دا بوو. ده لئین: خه نجه ره که له کوئوکی
 دابوو، مانگیک به هوی نه و برینه وه نه خوش که وت و پاشان چاک بووه وه. دوی نه وه له سه ر دوانگه
 دانیشت و وتی: نه ی خه لکی عیراق! له خوا بترسن به رامبهردا به ئیمه، ئیمه سه روک و میوانی ئۆوه ین،
 وه ئیمه نه و نه هل و به یته ین که خوی مه زن فره موویه تی: ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ
 أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا﴾ حوصه ین ده لئیت: به رده وام نه م نایه ته ی نه و ته وه تا هیچ که سییک نه ما
 له و مزگه وته دا بانگو سه لا لیته داو نه گری. خوی گه وره ده فره موویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا﴾
 واته: خودا سوژی بۆتان هیه که نه و پایه به رزه ی پیداون و خوی ده زانیت که ئۆوه شایسته ی نه و
 پیزو تایبه ته ندیه ن. ئیبنو جه ریر (په حمه تی خوی لی بیت) ده لئیت: یادی نه و به هرانه ی خودای مه زن
 بکه نه وه که پی داو، له مالییکدا دایناون که قورئان و فره مووده کانی پیغه مبهردا (ﷺ) تیدا
 ده خوینریته وه. سوپاس و ستایشی خوی له سه ر بکه ن. ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا﴾ واته: خودا
 پیزی لیناون له مالییکدا دایناون که قورئان و فره مووده ی پیغه مبهردا (ﷺ) تیدا ده خوینریته وه.
 ناگاشی لیئانه کاتییک که هه لی بژاردون ببه هاوسه ری پیغه مبهردا (ﷺ).^۱ قه تاده له م نایه ته دا:
 ﴿وَأَذْكُرَنَّ مَا يُثْلَىٰ فِي بُيُوتِكُنَّ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ﴾ ده لئیت: خوی مه زن به وه منه ت

دهكات به سهرياندا، نيبنو جه رير پيوايه تي كردوه. ^۱ عه تيهى عه وفى له م نايه ته دا: ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا﴾ ده لئيت: خوا هيچى لى ون نابيت و شوينه كه شى ده زانئيت، نيبنو نه بى حاته م پيوايه تي كردوه. پاشان ده لئيت: هر به و شيوه يه پيوايه ت كراوه له ره بيى كورى نه نه سه وه له قه تاده وه.

﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّامِتِينَ وَالصَّامِتَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا﴾ (۳۵)

باسى هوكارى هاتنه خوارموى نه م نايه ته

خوای مه زن ده فه رموئيت: ﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّامِتِينَ وَالصَّامِتَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا﴾ واته: به راستى پياوه موسلمانان كان و نافرته موسلمانان كان و پياوه باوه پداره كان و نافرته باوه پداره كان و پياوانى هه ميشه گوپرايه ل و نافرته تانى هه ميشه گوپرايه ل و پياوه راستگوران و نافرته راستگوران و پياوان و نافرته تانى خوڤاگرو به نارام و پياوانى له خواترس و زنانى له خواترس و پياوان و نافرته تانى به خشنده و پياوان و نافرته تانى پوژوه وان و پياوان و نافرته تانى داوین پاك پياوانيك كه زور يادى خوا ده كه ن و نافرته تانيك كه زور يادى خوا ده كه ن خوا نامادهى كردوه بو هه موويان ليخوشبون و پاداشتى گه وره. ئيمامى نه حمده پيوايه تي كردوه له ئوموسه له مه وه (ره زاي خوای لى بيت) هاوسه رى پيغه مبه ر (ﷺ) ده لئيت: وتم به پيغه مبه ر (ﷺ) چيمانه و بوچى باسى ئيمه له قورئاندا ناكريئت وهك پياوان باس ده كريت؟ جائه لى: پوژيك تينه پهرى به سه ريدها گويم ليبوو پيغه مبه ر (ﷺ) له سه رمينبه ره كهى هاوارى نه كرد له وكاته دا من قزم داده ميئا، قزم پيچايه وه و پاشان پويشتم بو ژوره كه م، ژوره كهى مالى خوم، گويم خسته سه ر چلى چيخه كه و له و كاته دا پيغه مبه ر (ﷺ) له مينبه ره كه دا ده يفه رموو: (نهى خه لكينه! خوای مه زن ده فه رموئيت: ﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ﴾ هه تا كوئايى نايه ته كه). ^۲ هر

^۱ الطبري (۲۰/۲۶۸).

^۲ احمد (۶/۳۰۵)، فه رموده يه كى سه حيحه.

ئەوئىش باوەپرە، پاشان بە ھۆى ئەو باوەپرەو ئارامى دل پەيدا دەبىت، ﴿وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ﴾^۱ بىگومان راستگوى بۆ خۆى پەشتىكى بەرزو جىي پىزە، بۆيە ھەندى لە ھاو لەکانى پىغەمبەر (ﷺ) ھەرگىز درۆيان لى ئەبىستراو ھە لە کاتى ئەزانىداو ھە لە کاتى ئىسلامەتیشدا، راستگوى نىشانەى باوەپرە، وەك چۆن درۆزنى نىشانەى دوو پويىيە، ھەر كەسىك راستگۆ بووبىت سەرفراز بوو، وەك پىغەمبەرى خدا (ﷺ) ھەرمويەتى: (راستگۆ بن، بىگومان راستگوى پى نىشان دەدات بۆ چاکە، بە راستى چاکەيش پى نىشان دەدات بۆ بەھەشت، درۆ مەكەن، بىگومان درۆکردن پى نىشان دەدات بۆ لە دىن لادان و خراپەكارى خراپەكارى پى نىشان دەدات بۆ ناو ئاگر، بەردەوام پىاو قسەى راست دەكات و دەگەرپىت بە دواى قسەى راستا ھەتا لای خدا بە راستگۆ دەنووسرىت، وە بەردەوام پىاو درۆ دەكات و دەگەرپىت بە دواى درۆکردندا ھەتا لای خدا بە درۆز دەنووسرىت).^۲ ھەرموودە لەم بارەيەو ئىجگار زۆرە. ﴿وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ﴾ ئەمە پەشتى خەلکى دامەزراو ھە برىتيە لە خۆپاگرى بەرامبەر لىقەوماوان، وئاگاداربوون لەوھى كەخوا ھەرچى بپاردايىت بىگومان پوو دەدات وپويستەئەمىش خۆى لەبەرانبەردا پابگرى و نەپسى، خۆپاگرىش لە سەرەتاي ناپەھەتى بەسەرھاتەكەدايە، واتە: زۆر گرانیەكەى لە سەرەتاوھە، پاشان لە دوايدا بەرھە ئاسانى دەپوات و ئەم پەشتە نىشانەى راستى و نەبەزىنە، ﴿وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ﴾، (الخشوع) واتە: ئارامى و لەسەرخۆيى و دەرپرېنى خوشەويستى و پىزو خۆ بە كەمزانىنە، پالپيوھەنەرەكەشى ترسان لە خواو لە چاودىرى خودايە، وەك لەم ھەرموودەيەدا ھاتووە: (عەبدايەتى خوا بكە وەك ئەوھى كە دەبىينى، خۆ ئەگەر تۆ ئەو نابىنى ئەو تۆ دەبىينى)،^۳ ﴿وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ﴾ سەدەقەو خىرکردن برىتيە لە چاکەکردن بەو كەسانەى ھەزارو نەدارن و ھىچ كاسپىەكيان نىو و تواناي كارکردنیشيان نىو، لە زیادەى مالى خۆيان دەبەخشن لەبەر پەزامەندى خواو چاکەکردن لەگەل بەندەكانيدا. لە ھەردوو سەھىحەكەدا ھاتووە: (ھەوت كەس ھەن خدا دەيانخاتە ژىر سىبەرى عەرشى خۆى لەو پۆژەداكە ھىچ سىبەرىك نىو جگە لە سىبەرى ئەو، باسى يەككە لەو كەسانەى كردووە: كە پىاويكە چاكەى كردووە بە شىوھەيك ئەو چاكەى كردووە، شاردوويەتيەو تە لای چەپى ئەزانىت لای راستى چى دەبەخشیت).^۴ وە لە ھەرموودەيەكى تریشدا ھاتووە: (خىرکرن و سەدەقە گوناھ دەكوژىنیتەو وەك

^۱ مسلم (۲۰۱۳/۴).^۲ فتح الباري (۱/۱۴۰).^۳ فتح الباري (۲/۱۶۸)، مسلم (۲/۷۱۵).

چۆن ئاۋ ئاگر دەكوزىننېتەۋە).^۱ فەرمودە دەربارەى مالىبەخشىن ئىجگار زۆرە، باسى تايىبەتى لەۋ بارەۋە ھەيە. ﴿وَالصَّالِحِينَ وَالصَّالِحَاتِ﴾ لەۋ فەرمودە ھەيەى كە ئىبىنو جامە پىۋايەتى كىردوۋە ھاتوۋە: (پۇژوۋ زەكاتى لاشەيە).^۲ واتە: پاك و خاۋىن و بىگەردى دەكاتەۋە لە ھەموو شتىك كە سىۋىتى پاك و شەرى لای پەسەند نىە. ۋەك سەئىدى كۆپى جوبەير دەلىت: كەسىك مانگى پەمەزان و سى پۇژى لە ھەموو مانگىك گىرت، ئەم فەرمودەى خۋاى گەۋرە دەيگىرئەۋە. ﴿وَالصَّالِحِينَ وَالصَّالِحَاتِ﴾^۳ لەبەر ئەۋەى كە پۇژوۋ مەزىنترىن يارمەتيدەرە بۇ شكاندى ئارەزوۋ ۋەك پىغەمبەرى خدا (ﷺ) فەرموۋىەتى: (ئەى كۆمەلى لاۋان ھەر كەسىك لە ئىۋە تواناى ژنھىنانى ھەيە، با ژن بىننىت، چونكە چاكتىن پارىزەرە بۇ چاۋو باشتىن پىگەرە بۇ شەرمگە و ھەر كەسىش تواناى نەبوۋ با پۇژوۋ بگىرت، چونكە بەپۇژوۋ بوۋن دەيخەسىننىت و ئارەزوۋى نامىللىت).^۴ جىي خۋىەتى دۋاى ئەۋە خۋاى گەۋرە دەفەرموۋىت: ﴿وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ﴾ واتە: پىۋاۋ ژنىك كە شەرمى خۋىان پاراستوۋە لە ھەرام و گوناھ و تاۋان و لە ھەلاۋدا نەبىت بە كارىان نەھىناۋە و نىكى نەكە و تۈنەتەۋە. ۋەك خۋاى مەزن فەرموۋىەتى: ﴿وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ۝٥ إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَلِأَنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ۝٦ فَمَنِ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ﴾ واتە: ۋە ئەۋانەى كە پارىزەرى داۋىننىان مەگەر بۇ خىزانى خۋىان يان بۇ كەنیزەكىك كە بوۋن بە خاۋەننىان ئەۋە بەپاستى ئەۋانە سەرزەنشت ناكىن ئەنجا ھەر كەسىك نىازى جگە لەۋ دوو جۆرە ئافرەتە بىكات و ئارەزوۋى خۋى تىر بىكات، ئەۋسا ئەۋانە دەستدرىژىكەرن. پاشان خۋاى گەۋرە دەفەرموۋىت: ﴿وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ﴾ ئىبىنو ئەبى حاتم پىۋايەتى كىردوۋە لە ئەبو سەئىدى خۇدرىەۋە (خۇدرى) (پەزەى خۋاى لى بىت) دەلىت: پىغەمبەرى خدا (ﷺ) فەرموۋىەتى: (كاتىك پىۋاۋ ژنەكەى خۋى ھەلساندو لە شەۋداۋ دوو پىكات نوپۇزىان كىرد لەۋ شەۋەدا بۇيان دەنوسىرئىت كە لەۋ كەسانەن زۆر يادى خوا دەكەن)، ئەبو داۋود نەسائى و ئىبىنو ماجە لە فەرمودەكەى ئەبو سەئىدەۋە ئەبو ھورەيرەش

^۱ تحفة الأحوزي (۲۳۷/۳).^۲ ابن ماجه (۵۵۵/۱)، سەنەدەكانى لاۋازە.^۳ روى ابن ابى حاتم، والدر المنثور (۳۸۰/۵).^۴ فتح الباري (۱۴/۹).^۵ المؤمنون (۷-۵).

(پہ زای خوی لی بیت) به و شیوہ یه له پیغه مبه ره وه (ﷺ) پیوایه تی کردووه. ^۱ نیمامی نه حمه د پیوایه تی کردووه له نه بو هوره یروه وه (پہ زای خوی لی بیت) ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) به ناو پی میکه دا ده پویش، که گیشته جومدان فہرموی: (نه مه جومدانه، برؤن، به راستی تا قانه کان پیش که وتن)، وتیان: تا قانه کان کین؟ پیغه مبه ر (ﷺ) فہرموی: (نه و ژن و پیوانه ی که زور یادی خوا ده کن)، پاشان فہرموی: (نه ی خودایه له وانه ی که سہریان تاشیوہ خوش ببه)، وتیان: نه ی نه وانه ی قزیان کورت کردووه ته وه؟ فہرموی: (نه وانه شی که کورتیان کردووه ته وه) به م شیوہ یه نیمامی نه حمه د ته نها خوی پیوایه تی کردووه. ^۲ نه م فہرمووده یه موسلیمیش پیوایه تی کردووه به بی نه و زیادہ یه کوتایه که ی. ^۳ خوی گہ وره ده فہرموویت: ﴿أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا﴾ هه وال له هه مو نه وانه ی که باس کران. واتہ: بیگومان خوی مه زن لیخوشبوون و پاداشتیکی گہ وره ی بو داناون نه ویش به هه شته.

﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا﴾ (۳)

هوی هاتنه خوارموی نه م نایه ته

خوی مه زن ده فہرموویت: ﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا﴾ واتہ: نه گہر خواو پیغه مبه ره که ی فہرمانیان به هہر کاتیک دا، هیج پیاویک و هیج ژنیک که خاوهن باوه پ بن ناتوانن په سہندی نه کن، هہر که سیکیش له فہرمانی خواو پیغه مبه ری دہر بیجت، پیگہ ی زور هه له کردووه، نیمامی نه حمه د پیوایه تی کردووه له نه بو به رزه ی نه سله میه وه ده لیت: جوله ییب پیاویک بوو ده چووه لای ژنان و به لایاندا تیده په پی قسه ی خوشی له گہلدا ده کردن، منیش وتم به هاوسه ره که م: با جوله ییب نه یه ته لاتان نه گہر بیته لاتان ناواوناوا ده که م. نه و ژنه نه لیت: نه نساریه کان هہر کاتیک یه کیکیان بیوہ ژنیک بیوایه هه تا پرسى به پیغه مبه ر (ﷺ) نه کردایه نایا پیوستیت پی هیه یان نا نه یدهدا به شوو. پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فہرموی به پیاویک نه نساری: (کچه که تم پی بده به شو)، پیاوہ که وتی: به لی به سہرچاو نه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) مایه ی شانازیہ بؤم. پیغه مبه ر (ﷺ) فہرموی: (من بو خؤم ناوی)، وتی: نه ی

^۱ ابو داود (۷۴/۲)، النسائي في الكبرى (۴۳۳/۶)، ابن ماجه (۴۲۳/۱)، فہرمووده یه کی سہ حیحه.

^۲ أحمد (۴۱۱/۲)، موسلیم پیوایه تی کردووه جگہ له کوتایه که ی.

^۳ مسلم (۹۴۶/۲).

بۆ کئیہ نہی پیغمبہری خودا (ﷺ)؟ پیغمبہر (ﷺ) فرموی: (بۆ جولہ ییب،) وتی: نہی پیغمبہری خودا (ﷺ) قسہ لہ گہل دایکی دہکم، چوویہ وہ بۆلای دایکی کچہ کہ، پیاوہ کہ وتی: پیغمبہری خودا (ﷺ) داوای کچہ کہت دہکات؟ ژنہ کہ وتی: باشہ بہ سہرچاو، وتی: بۆ خۆی داوای ناکات، بہ لکو داوای دہکات بۆ جولہ ییب، ژنہ کہ وتی: کچی ئیمہ و جولہ ییب؟! سا بہ خوا لئی مارہ ناکہم و نایدہمی، کاتیک پیاوہ کہ ویستی ہہ لسیئت و بجیت بۆ لای پیغمبہری خودا (ﷺ) ہہ والہ کہی بداتی، کہ ژنہ کہی چی دہ لیت، کچہ کہی وتی: کی داوای من دہکات لہ ئیوہ؟ دایکی شتہ کہی پی وت. کچہ کہ وتی: ئایا ئیوہ فرمانی پیغمبہری خودا (ﷺ) دہ گپنہ وہ؟ بمدہ نہ دہست پیغمبہر (ﷺ) دلنیا بن نہ و ہر گیز زایہم ناکات و نامفہ وتینیت، باوکی پویشٹ بۆ لای پیغمبہر (ﷺ) وتی: چی لی دہ کہی مہیلی خۆتہ، پیغمبہر (ﷺ) کچہ کہی مارہ بری لہ جولہ ییب جائہ لی: پیغمبہری خودا (ﷺ) چو بۆ غہ زایہک، کاتیک خوای مہ زن سامانیکی باشی خستہ دہستی لہ و غہ زایہ دا فرموی بہ ہاوہ لہ کانی (پہ زای خویان لی بیت): (ئاخو کہ سیک ہہ یہ دیار نہ بیت لہ نیوانتاندا؟) وتیان: فلانہ کہ سو فلانہ کہ سمان دیار نیہ، پیغمبہر (ﷺ) فرموی: (سہیر بکہن و پروانن ئایا کہ سیک ہہ یہ دیار نہ بیت و ون بو بیت؟) وتیان: نہ خیر. پیغمبہر (ﷺ) فرموی: (بہ لام من جولہ ییبم لہ دہست چوہ و ون کردوہ)، پیغمبہر (ﷺ) فرموی: (لہ ناو کوژراوہ کاندہ بۆی بگہرین)، گہ پان بۆی لہ لای حہوت کہ سدا دیتیانہ وہ نہ و کوشتبوونی پاشان نہ و انیش نہ و یان شہید کردبوو، وتیان: نہی پیغمبہری خودا (ﷺ) نہ وہ تا لہ لای حہوت کہ سدا یہ کہ نہ و کوشتوونی پاشان کوشتوویانہ. پیغمبہری خودا (ﷺ) ہہ لساو چوہ لای و فرموی: (حہوت کہ سی کوشت و پاشان کوشتیان، نہ و لہ منہ و منیش لہ نہ و م) دوو جار ہہ تا سی جار نہ مہی فرموو. پاشان لہ سہر باسکہ کانی خۆی دایناو کوپیان بۆ ہہ لکند بالی پیغمبہر (ﷺ) نہ بیت ہیچ لہ ژیریدا نہ بوو پاشان خستہ ناو گوپہ کہی، باسی نہ وہ نہ کراوہ کہ شورابیت، سابت (پہ زای خوای لی بیت) دہ لیت: ہیچ ژنیک نہ بوہ لہ ناو نہ نساریہ کاندہ بہ نہ ندازہی نہ و خیروبیترکہر بو بیت و مال بہ خش بیت)، ئیسحاقی کوپی عہ بدولای کوپی نہ بو تہ لہ دہ لیت بہ سابت ئایا دہ زانی پیغمبہری خودا (ﷺ) چ دوعایہ کی بۆ کرد؟ دہ لیت: فرموی: (نہی خودا خیروبیتر برژنہ بہ سہریداو لہ ژیانیدا ناپہ حہتی و کہم برژیوی نہ بینیت). ہہر وایش بوو، لہ ناو نہ نساریہ کاندہ ژنیک نہ بوو بہ نہ ندازہی نہ و خیروبیترکہر بیت. ئیمامی نہ حمہ دیش ہہر بہ و شیوہ یہ بہ درژی ہیئاویہ تی. ^۱ موسلیم و نہ سائیش لہ (فضائل) دا پروداوی کوشتنہ کہ یان ریوایہ ت کردوہ. ^۲ حافیز نہ بو عہ مہر کوپی عہ بدولہر لہ کتیبی (الاستیعاب) باسی نہ وہی کردوہ، کہ کاتیک

^۱ أحمد (۴/۴۲۲)، فرمودہ یہ کی سہ حیجہ.

^۲ مسلم (۲/۲۴)، النسائی فی الکبری (۸۲۴۶).

نەم كىزە لە ژۆردە كەى خۆيدا وتى: ئايا فەرمانى پىغەمبەرى خودا (ﷺ) پەد دەكەنەو؟ نەم ئايەتە
 ھاتە خوارەو: ﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ﴾.^۱
 تاوس (طاوس) دەلەيت: پەرسىار كرا لە ئىبنو عەباس دەربارەى دوو پەكاتى دواى عەسرنەویش، نەمى
 لىكردو نەم ئايەتەى خويندەو: ﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ
 الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ﴾.^۲ نەم ئايەتە گشتگىرە لە ھەموو كارو فەرمانىكدا، لەبەر ئەوەى ھەر كاتىك خودا
 پىغەمبەرى خودا (ﷺ) فەرمانىكيان دا بە شتىك، ھىچ كەسىك بۆى نىە لىى دەرىجىت و لابەتات، ھىچ
 كەسىك بۆى نىە لىرەدا بە ئارەزوو ھىچ بلىت و ھىچ بكات. وەك خواى مەزن فەرمووئەتى: ﴿فَلَا وَرَبِّكَ
 لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ
 وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾.^۳ واتە: نەخىر وانىە كە خۆيان بە باوەردار نىشان دەدەن سویند بە پەروەردگارت
 بپوادار نىن تا تۆ نەكەنە دادوەر لە ھەر ئازاوەو دووبەرەكەى نىوانياندا لە پاشان ھەست نەكەن لە
 دەروونياندا بە ھىچ بىزارىەك لەو بپيارەى تۆ داوتە و مل كەچ نەكەن بە ملكەچىەكى تەواو. بۆىە زۆر بە
 توندى خواى مەزن ھەرەشە لەو كەسانە دەكات كە لارىان لەو ھەيە و فەرمووئەتى: ﴿فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ
 يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾.^۴ واتە: جا با بترسن ئەوانەى كە پىچەوانەى
 فەرمانى پىغەمبەر (ﷺ) دەكەن كە لە دونىادا بەلاو تاقى كردنەو ھەيەكيان بىتەپىيان سزايەكى
 سەختيان تووش ببىت لە دواپۆژدا.

﴿وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا
 اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ فَلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى
 الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا﴾^(۲۷)

تەلاق و ماوەى پاش تەلاقات بۆ ھەلوەشان دەنەوئەى ياساى بەكوپکردن

^۱ الاستعاب (۲۵۹/۱).

^۲ عبدالرزاق (۴۳۳/۲).

^۳ النساء (۶۵).

^۴ النور (۶۳).

خوای گه وره ده فەرموویت: ﴿وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ
وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا
زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ

مَفْعُولًا﴾ واتە: بىر بکەرەوه کاتیک دەتوت بە کەسێک (زەیدى کوپى حاریسه) کە خوا بە هەردى بە سەردا
پشتبوو تۆیش چاکەت لە گەڵدا کردبوو (بە ئازادکردنى و پەرەردەکردنى) خێزانت (زەینەب) لای خۆت
پاگرەو بیهێڵەوه و لە خوا بترسە لە دلى خۆتدا شتێک دەشاریتەوه کە خوا ئاشکرای دەکات و لە قسەى
خەڵک دەترسى لە کاتیکدا خوا شیاوترە کە لى بترسى ئینجا کاتیک زەید پێویستى بەو (زەینەب)
نەماوتە لاقى دا ئیمە ئەو (زەینەبە) مان لى مارەکردى بۆ ئەو هێچ ناپەرەتە و تاوانیک نەبێت لە سەر
ئیمانداران لە مارەکردنى ژنانى بە کوپکراوەکانیاندا کاتیک پێویستیان پێیان نەماوتە لاقیان دان و
فەرمانى خوا بە مارەکردنى زەینەب بۆت دراوە و براوەیە. خوای گەورە باسى پێغەمبەرە کەى (ﷺ)
دەکات، کاتیک کە وتى بە زەیدى کوپى حارسەى خزمەتکارى (پەزای خوای لى بێت) ئەو زەیدەى کە
خوا چاکەى لە گەڵدا کردبوو بووبوو موسلمان و شوینی پێغەمبەر (ﷺ) کە وتبوو، ﴿أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ

وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ﴾ پێغەمبەرىش چاکەى لە گەڵ کردبوو ئازادى کرد لە بەندایەتى و بوو پیاویكى مەزن و
بە پێزو خوشەویستى پێغەمبەر (ﷺ) پێى دەوترا خوشەویست و بە کوپەرە کەشى دەوترا ئوماسەى
خوشەویستى کوپى خوشەویست، عائیشە ئەلێت (پەزای خوای لى بێت): پێغەمبەر (ﷺ)
لە هەرمە فرەزەیه کدا زەیدى تیدا بناردایە ئەیکردە فەرماندەى مەفرەزە کە، ئەگەر پاش پێغەمبەر بمایە
دەیکردە جێنشین، ئیمامى ئەحمەد پێوايەتى کردوو. ^۱ پێغەمبەرى خودا (ﷺ) کچى پورى خۆى لى
مارە کرد کە زەینەبى کچى جەحشى ئەسەدى بوو (پەزای خوای لى بێت) کە دایکى ناوى ئومەیهى
کچى عەبدولموتەلیب بوو، دە دینار و شەست درەمى کردە مارەى لە گەڵ سەرپۆش و پۆشاکێک و
درعیکدا و پەنجاشەشت لە خواردەمەنى و دە مەشت لە خورما. ئەمە قسەى موقاتیلى کوپى حەبیانە،
نزیکەى سالتیک یان زیاتر لە گەڵ زەید مایەوه پاشان نێوانیان تیک چوو، زەید مات بۆ لای پێغەمبەرى
خودا (ﷺ) ناپەزایى لە بارەیهوه دەربێرى و پێغەمبەرى خودایش (ﷺ) پێى فەرموو: (دەست لە ژنى
خۆت بەرمەدەوه و لە خوا بترسە)، خوای مەزنیش فەرموو: ﴿وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى
النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ﴾ ئیبنو جەریر پێوايەتى کردوو لە عائیشەوه (پەزای خوای لى بێت)

ده لیت: نه گهر پیغه مېر (ﷺ) شتیکی بشاردایه ته وه له و قورئانه ی که بوی هاته خواره وه نه م
 نایه ته ی ده شارده وه که خوی گه وره ده فەرمویت: ﴿وَتُخْفَىٰ فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ
 وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ﴾^۱. وه ده فەرمویت: ﴿فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ مِّنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا﴾ واته: کاتیک زهید
 کاری هاوسه ری له گهل زهینه ب ته واو کردو ته لاقی دا، تومان کرده هاوسه ری زهینه ب، (الوطر) واته:
 پیویستی، کاری هاوسه ری، واته: کاتیک وازی لی هیئاو ته لاقی دا زهینه بمان کرده هاوسه ری تو، نه و
 که سه ی بووه وه لی ماره برنی زهینه ب بو پیغه مېر (ﷺ) خدا خوی بوو (جل جلاله)، به و مانایه خدا
 فەرمانی کرد به پیغه مېر (ﷺ) که بچیته لای زهینه ب به بی (ولی) و به بی (گریه ست) و (ماره ی) و
 (شایه ت) له مروفه کان! له نه سه وه (په زای خوی لی بیت) ده لیت: کاتیک ماوه ی پاش ته لاقدانی
 زهینه ب (په زای خوی لی بیت) ته واو بوو، پیغه مېر (ﷺ) فەرمووی به زهیدی کوپی حاریسه:
 (برو قسه ی له گهل بکه بوم) زهید پویشت بو لای زهینه ب خه ریکی هه ویر شیلان بوو، زهید وتی: کاتیک
 چاوم پیی که وت زور لام گه وره بوو نه متوانی سه یری بکه م و پیی بلیم که پیغه مېر (ﷺ) خدا
 باسی کردوویت، بویه پشتم هه لکردو به ره وودا گه پامه وه و وتم: نه ی زهینه ب! مژده ت لی بیت
 پیغه مېر (ﷺ) خدا ناروومی و باسی تو ده کات، زهینه ب وتی: من هیچ شتی که ناکم هه تا پراویژ
 (نیستیخاره) له گهل خودای خوم نه کم، هه لساو پویشت بو مزگه وته که ی خوی و قورئان
 هاته خواره وه، پیغه مېر (ﷺ) خدا هاتو چوه لای و نیزنی وهر نه گرت. نه گهر چاوت لیمان ده بوو
 کاتیک چومه خزمه ت پیغه مېر (ﷺ) خدا نان و گوشتیان داینی و خواردمان له و شاییه دا نه خوارد!
 خه لکه که پویشتنه دهره وه و چهند پیاویک مانه وه و ده مه ته قییان نه کرد دوی خواردنه که له مالدا،
 پیغه مېر (ﷺ) خدا له مال چوه دهره وه و منیش شوینی که وتم، نه نه س ده لیت: ده گه را به سر
 مالی خیزانه کانیداو سلوی لی ده کردن، نه وانیش ده یانوت: نه ی پیغه مېر (ﷺ) خدا تو خیزانه که ت
 له لا چون بوو؟! نازانم له بیرم نیه من هه والم دایه یان هه والیان پیدا که: نه و خه لکه پویشتون،
 پیغه مېر (ﷺ) به ره و مال چو هه تا پوشته ژوره وه، منیش پویشتم له گه لی بچه ژوره وه، په رده ی
 له نیوان من و نه ودا دادایه وه و نه وه بوو نایه تی حجاب هاته خواره وه و ناموژگاری نه و خه لکه کرا به و
 شیوه یی که پیویست بوو، که نه فەرموی: ﴿لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ﴾^۲: هه تا کوتایی
 نایه ته که. واته: مه چنه ژوره وه بو مال کهانی پیغه مېر (ﷺ) مه گهر پیکه تان پی بدریت. موسلیم و

^۱ الطبري (۲/۲۷۴).^۲ الاحزاب (۵۳).

نه سائیش پړوايه تيان كړدووه.^۱ بوخاری (په حمتی خوی لی بیت) له نه نه سی کړپی مالیکه وه (په زای خوی لی بیت) پړوايه تی كړدووه ده لیت: زهینه بی کچی جه حش (په زای خوی لی بیت) شانازی ده كړد به سهر هاوسه ره کانی تری پیغه مبه ردا (ﷺ) ده یوت: نئوه که سو کارتان داونی به شو، به لام من خودای مه زن له سهری حوت ناسمانه وه داومی به شو.^۲ له پیښه وه له سوره تی (النور) باسماں كړد له موحه مده دی کړپی عه بدولای کړپی جه حشه وه ده لیت: زهینه بو عائیشه شانازیان به سهر به کتردا ده كړد، زهینه ب (په زای خوی لی بیت) ده یوت: من نه و که سهر که له ناسمانه وه فره مانی ماره برینم هاته خواره وه. عائیشه یش (په زای خوی لی بیت) ده یوت: منیش نه و که سهر که له ناسمانه وه باسی پاکي من هاته خواره وه. زهینه ب (په زای خوی لی بیت) دانی نا به وه دا بوی.^۳ پاشان خوی مه زن ده فره مویت: ﴿لَکِی لَا یَکُونُ عَلَی الْمُؤْمِنِیْنَ حَرْجٌ فِیْ اَزْوَجٍ اَدْعِیَّاهُمْ اِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا﴾ واته: بویه پیمان خوش بوو زهینه ب بکته هاوسه ری خوت و ماره ی بکهی نه و کاره مان كړد بو نه وه ی هیچ که سیک له خاوه ن باوه پان به لایانه وه گران نه بیت و لومه نه کرین کاتیک که نه و که سانه ی نه وان کړدوویانه به کړپی خویان نه گهر ژنه کانیان ته لاق دا، بیانکه نه هاوسه ری خویان. چونکه پیغه مبه ری خودا (ﷺ) له پیش پیغه مبه ریتیدا زهیدی کړپی حارسه ی کړد بوو به کړپی خوی و پیان دهوت زهیدی کړپی موحه مده (ﷺ) کاتیک خوی مه زن نه و کاره ی مه لوه شانده وه به م نایه ته ی که ده فره مویت: ﴿وَمَا جَعَلَ اَدْعِیَّاهُمْ اَبْنَاءَکُمْ﴾ مه تا ده گاته نه وه ی که ده فره مویت: ﴿اَدْعُوهُمْ لِاَبَائِهِمْ هُوَ اَقْسَطُ عِنْدَ اللّٰهِ﴾ پاشان خوی مه زن زیاتر جه ختی كړده وه له سهر پیغه مبه ر (ﷺ) که زینه ب (په زای خوی لی بیت) بخوازیت و ماره بکات کاتیک که زهیدی کړپی حارسه ته لاقی دا، بویه خوی مه زن له نایه تی (ژنه حه رامکراوه کاند) فره مویه تی: ﴿وَحَلَلِیْ اَبْنَاءَکُمْ الَّذِیْنَ مِنْ اَصْلَابِکُمْ﴾ واته: وه حه رame بۆتان هاوسه ری کړپه کانتان نه وانه ی که له پشتی خوتانن. بو نه وه ی کړپی نه سه بی جیابکاته وه له وانه ی به کړپی خو کراون، چونکه نه وه زور له ناویاندا باو بوو. خوی مه زن ده فره مویت: ﴿وَكَانَ اَمْرُ اللّٰهِ مَفْعُولًا﴾ واته: نه مه ی که پویدا و هاته پیش له لای خودا شتیکی بپاوه بووه ده بوو مهر ببووايه و خودا خوی زانیویه تی که زهینه ب له ناکامدا ده بیته هاوسه ری پیغه مبه ر (ﷺ).

^۱ احمد (۱۹۵/۳)، مسلم (۱۴۲۸)، النسائي (۷۹/۶).

^۲ فتح الباري (۴۱۵/۱۳).

^۳ الطبري (۱۱۸/۱۹).

^۴ الاحزاب (۵-۴).

^۵ النساء (۲۳).

﴿ مَا كَانَ عَلَى النَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيمَا فَرَضَ اللَّهُ لَهُ سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا

مَقْدُورًا ﴿۲۸﴾

خوای مه زن ده فره مویت: ﴿ مَا كَانَ عَلَى النَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيمَا فَرَضَ اللَّهُ لَهُ ﴾ واته: کاتیک که خودا
 حه لالی کردوه و فره مانی داوه به پیغمبر (ﷺ) که زهینه ب بخوازیت پاش نه وهی زهیدی کوپی
 حارسه (په زای خوای لی بیت) که پیغمبر (ﷺ) کردبوی به کوپی خو، ته لاقی دا، ﴿ سُنَّةَ اللَّهِ فِي
 الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ ﴾ واته: نه مه بریاری خوای مه زن بووه، بو پیغمبر ره کانی تریش پیش پیغمبر
 (ﷺ) هر کاریک خودا فره مانی پیداون تاوانیکی تیدا نه بووه کاتیک که به جیان هیناوه، نه مه
 وه لامدانه وهیه که بو نه و دوپروانهی که گومانیان وابوو که نه مه که موکوپیه بو پیغمبرهی خودا
 (ﷺ) که زنی زهیدی کوپی حارسه ی خزمه تکاری خو خواستوه، که له پیشدا کردبوی به کوپی
 خو، ﴿ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا مَقْدُورًا ﴾ واته: خودا فره مانی به هر شتیک دا ده بیت بکریت گورانی
 به سهردا نایهت، مه یلی هر شتیک بوو ده بیت، مه یلیشی له هر شتیک نه بیت پرونادات.

﴿ الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَكَفَى بِاللَّهِ حَسِيبًا ﴾ ﴿۲۹﴾ مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا
 أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿۳۰﴾

وهسفی نه و که سانه ی فره مانی خودا ده گه یه نن

خوای که وره وهسفی نه و که سانه ده کات که فره مانی خودا ده گه یه نن به عه بده کانی خوداو نه و
 نه مانه ته ی له سهر شانیا نه جیه جیی ده کهن، ده فره مویت: ﴿ الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ ﴾ واته: که سانیک که په یامه کانی خودا پاده گه یه نن و له خوا ده ترسن و بیجگه له
 خوا له که سی تر ناترسن، ﴿ وَكَفَى بِاللَّهِ حَسِيبًا ﴾ واته: خودا به سهر بو یارمه تیده رو پشتیوان، وه
 به پیزترین مروف بو نه م پله وپایه به رزه و بو هه موو کاریک پیغمبرهی خودایه (ﷺ) چونکه هه لسا به
 که یاندن و بلوکردنه وهی نه م په یامه پیروزه بو که لانی پوزناوا و پوزه لات و بو هه موو نه وه کانی ناده م
 له هر کوپیه ک بن، وه خودای که وره بریاری خو یه تی و به رنامه و ناینه که ی سهر خست به سهر هه موو
 نایین و به رنامه کانی تر دا، چونکه پیغمبره پیشووه کان ته نها بو سهر که له کانیا ن په وانه کرابوون
 به لام پیغمبرهی خودا (ﷺ) په وانه کرا بو هه موو خه لکی به عه ره بو عه جه مه وه، ﴿ قُلْ يَتَّخِذُهَا

النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا^۱ واتە: ئەى موھەممەد (ﷺ) بلى: ئەى خەلكىنە بە راستى
 من پىغەمبەرى خودام بۆ ئىۋە ھەمووتان. پاشان ئومەتەكەى بوونەتە مىراتبەرى ئەو پلەوپايەيە دواى
 خۆى، ھاۋەلەكانى بە چاكى ھەلسان بە گەياندنى و بەو شىۋەيەى كە فەرمانى پىدابوون گەياندیان لە
 گشت پروپەكەۋە لە گەشت و گۆۋ ھەلسوكەوت و لە شەۋو پۆژىداۋ لە سەفەرداۋ لە پەنھانى و ئاشكرايدا.
 خواى مەزن لىيان پازى بىت و پاداشتىيان بداتەۋە دواى ئەوانىش ھەموو پاشىنەكان ئەو پەيامەيان لە
 پىشىنەكانى خۆيان ۋەرگرتوۋە ھەتا ئەم زەمانەى ئىمە، داۋامان واىە لە خواى گەۋرە، ئىمەش بىكات
 بە يەككە لەۋانەى كە دەبنە مىراتبەرى پىشىنەكان.

پىغەمبەر (ﷺ) باۋكى ھىچ كەسكە لە پىاۋانى ئىۋە نىيە

خواى گەۋرە دەفەرموۋىت: ﴿مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ﴾ واتە: موھەممەد (ﷺ) باۋكى
 ھىچ كەسكە لە پىاۋانى ئىۋە نىيە، خواى مەزن قەدەغەى كردوۋە دواى ئەمە بوترىت ئەۋە زەيدى كۆپى
 موھەممەدە (ﷺ) واتە: باۋكىشى نەبوۋە ھەرچەندە لە پىش پىغەمبەرىيەتيدا كۆپى بە كۆپى
 خۆى، چونكە پىغەمبەر (ﷺ) ھىچ كۆپكى بۆ نەماۋە ھەتا گەۋرە بىت و بچىتە تەمەنى بلوغەۋە،
 قاسم و تەيب و تاهىرى ھەبوۋە لە خەدىجە (پەزەى خواى لى بىت) بە مندالى مردوون، ۋە ئىبراھىمىش
 كە لە ماريەى قىبىتى بوۋە ئەمىش شىرى دەخوارد مرد. ۋە لە خەدىجە چۈر كچى ھەبوۋە: زەينەب و
 رقىيە و ئومو كەلسوم و فاتىمە (خەۋا لە ھەمويان پازى بىت) سىيانىان ھەر كە ژيانى پىغەمبەرى
 خودا (ﷺ) خۆيدا مردوون، فاتىمە (پەزەى خواى لى بىت) مايەۋە بە ھۆى لە دىيادەرجوونى
 پىغەمبەر ۋە (ﷺ) توۋشى نەخۆشى بوۋ، پاش شەش مانگ ئەۋىش مرد.

پىغەمبەر (ﷺ) كۆتايى پىغەمبەرەنە (سەلامى خويان لى بىت)

خواى مەزن دەفەرموۋىت: ﴿وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَرَ النَّبِيِّنَّ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا﴾ واتە:
 بەلكو ئەو نىردراۋى خواۋ كۆتاهەمىنى پىغەمبەرەنەۋ خوا بە ھەموو شىك زانايە. ۋەك ئەم ئايەتەش
 ۋەك ئەو ئايەتەۋايە كە دەفەرموۋىت: ﴿اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ﴾^۲ واتە: خوا چاك دەزانىت
 پەيام و فرستادەى خۆى لە كۆى دادەنىت، ئەم ئايەتە دەقىكە لەسەر ئەۋەى كە پىغەمبەرى تىر دواى
 ئەو ئايەت، كاتىك كە پىغەمبەرى تىر دواى ئەو ئايەت، ديارە پەسوليش ھەر ئايەت، چونكە پلەى
 پەسول لە پلەى نەبى تايبەتترە، چونكە ھەموو پەسولك نەبىيە بەلام ھەموو نەبىيەك پەسول نىيە، لەم
 بارەيەۋە فەرموۋدەى مۇتەۋاتىر زۆرە كە كۆمەلىك لە ھاۋەلەكانى پىغەمبەر (ﷺ) پىۋايەتلىان كردوۋە

^۱ الاعراف (۱۵۸).

^۲ الانعام (۱۲۴).

(پہزای خویان لی بیٹ). نیمامی نہ حمہد پیوایہ تی کردوہ لہ ٹوبہ یی کوپی کہ عبہ وہ نہ ویش لہ باوکیہ وہ (پہزای خوی لی بیٹ) کہ پیغہ مبر (ﷺ) فرمویہ تی: (نمونہ ی من لہ ناو پیغہ مبراندا (سہ لامی خویان لی بیٹ) وہ ک نمونہ ی پیاوئک وایہ کہ خانویہ کی دروست کردوہ تہ واو چاکی کردوہ تہ نا جیگای یہ ک خشتی میشتوہ تہ وہ، خہ لکی بہ دەوری خانوہ کہ دا دەگہ پین زور بہ لایانہ وہ سہ یرہ دەلین: نہ گہر شوینی نہ م خشتہ ش تہ واو بووایہ چاکتر دەبوو، من لہ ناو نہ و پیغہ مبراندا شوینی نہ و خشتہ م.^۱ تیرمیزی پیوایہ تی کردوہ دەلئیت: فرمودہ یہ کی (حسن صحیح) ہ.^۲ فرمودہ یہ کی تر: نیمامی نہ حمہد پیوایہ تی کردوہ لہ نہ سسی کوپی مالیکہ وہ (پہزای خوی لی بیٹ) دەلئیت: پیغہ مبری خودا (ﷺ) فرمویہ تی: پە یام وپیغہ مبرایہ تی براوہ تہ وہ و نہ ماوہ نہ سپاردہ لہ مہودوا دیت و نہ پیغہ مبر). دەلئیت: خہ لکی نہ وہ یان زور بہ لاوہ قورس بوو، پیغہ مبر (ﷺ) فرموی: (بہ لام مژدہ کان دەمین و بەردہ وام دەبن). وتیان: نہ ی پیغہ مبری خودا (ﷺ) مژدہ کان کامہ یہ؟ فرموی: (خہ و بینینی پیاو موسلمان، کہ بہ شیکہ لہ بہ شہکانی پیغہ مبرایہ تی).^۳ ہر بہ م شیوہ یہ تیرمیزی پیوایہ تی کردوہ دەلئیت: فرمودہ یہ کی (حسن غریب) ہ.^۴ فرمودہ یہ کی تر: نہ بو داودی تہ یالیسی پیوایہ تی کردوہ لہ جابیری کوپی عہ بدولاوہ (پہزای خوی لی بیٹ) دەلئیت: پیغہ مبری خودا (ﷺ) فرموی: (نمونہ ی من و نمونہ ی پیغہ مبران (سہ لامی خویان لی بیٹ) وہ ک نمونہ ی پیاوئک وایہ خانویہ کی دروست کردوہ و تہ واو چاکی کردوہ و پیکوپیک کردوہ تہ نا شوینی یہ ک خشت نہ بیٹ، من شوینی نہ و خشتہ م، ہر کہ سیئک چوہ تہ ناوی کہ سہ یری کردوہ و توویہ تی: چہ ندہ چاک و جوانہ تہ نا شوینی نہ م خشتہ نہ بیٹ، بہ من کوتایی نہ و پیغہ مبرانہ ہاتوہ - سہ لامی خویان لی بیٹ -).^۵ بوخاری و موسلیم و تیرمیزی پیوایہ تیان کردوہ، تیرمیزی دەلئیت: راست و غریبہ بہ م شیوہ یہ (صحیح غریب).^۶ فرمودہ یہ کی تر: نیمامی نہ حمہد پیوایہ تی کردوہ لہ نہ بو سہ عیدی خودریہ وہ (پہزای خوی لی بیٹ) دەلئیت: پیغہ مبری خودا (ﷺ) فرموی: (نمونہ ی من و نمونہ ی پیغہ مبران (سہ لامی خویان لی بیٹ) وہ ک نمونہ ی پیاوئک وایہ

^۱ أحمد (۱۳۶/۵)، فرمودہ یہ کی سہ حیجہ.

^۲ تحفة الأحوزي (۸۱/۱۰)، فرمودہ یہ کی سہ حیجہ.

^۳ أحمد (۲۶۲/۳)، فرمودہ یہ کی سہ حیجہ.

^۴ تحفة الأحوزي (۵۵۱/۶).

^۵ مسند الطیاليسي (۲۴۷)، فرمودہ یہ کی سہ حیجہ.

^۶ فتح الباري (۶۴۵/۶)، مسلم (۱۷۹۱/۴)، تحفة الأحوزي (۱۵۸/۸).

خانویہ کی دروست کرد بیٹ تہا یہ ک خشتی نہ بیٹ، من ہاتم و نہم خشتہم تہا واکرد).^۱ تہا موسلیم
 خوی ہیناویہ تی.^۲ فرمودہ یہ کی تر: نیمامی نہ حمہد پیوایہ تی کردوہ لہ نہ بو ہورہ یرہ وہ (پہزای
 خوی لی بیٹ) دلّیت: پیغہ مہری خدا (ﷺ) فرموی: (بہ راستی نمونہ ی من و نمونہ ی نہ و
 پیغہ مہرانہ ی پیش من، وہ ک نمونہ ی پیاوئک وایہ چہند خانویہ ک تہا واکت، چاک و جوانی بکات
 تہا شوینی یہ ک خشتی نہ بیٹ لہ سوچیک لہ سوچہ کانیدا خہلکی بہ دەوریدا دەگہ پین و سہرنجیان
 پادہ کیشتیت و دلّین: خوزگہ خشتیکت ئالیرہ دا دادہ ناو خانوہ کت تہا واکت، پیغہ مہری خدا
 (ﷺ) فرموی: (من نہ و خشتہم).^۳ بوخاری و موسلیم پیوایہ تیان کردوہ.^۴ فرمودہ یہ کی تر:
 نیمامی موسلیم پیوایہ تی کردوہ لہ نہ بو ہورہ یرہ وہ (پہزای خوی لی بیٹ) کہ پیغہ مہری خدا
 (ﷺ) فرموی: (پیزم لیگیرا وہ بہ سہر پیغہ مہراندا بہ شہش شت: جہ وامعی کہ لیمہم پیدراوہ و
 یارمہ تی درام و سہر خرام بہ ترسو (واتہ: لہ دلی دوزمندا)، دەستکە وتی شہرم بۆ حەلالە و، زہمینم بۆ
 کراوہ بہ مزگە وت و پاککەرە و، پەوانە کراوم بۆ گشت خەلکی و پیغہ مہریتیش بہ من کوتایی
 ماتوہ).^۵ تیرمیزی و ئیبنو ماجہیش پیوایہ تیان کردوہ، تیرمیزی دلّیت: (حسن صحیح).^۶
 فرمودہ یہ کی تر: نیمامی نہ حمہد پیوایہ تی کردوہ لہ نہ بو سہ عیدی خودریہ وہ (پہزای خوی لی
 بیٹ) دلّیت: پیغہ مہری خدا (ﷺ) فرموی: (نمونہ ی من و نمونہ ی پیغہ مہرانی پیش من وہ ک
 نمونہ ی پیاوئک وایہ خانویہ کی دروست کرد بیٹ تہا جیگای یہ ک خشت نہ بیٹ، من ہاتم و نہ و
 خشتہم تہا واکرد).^۷ موسلیمیش پیوایہ تی کردوہ.^۸ فرمودہ یہ کی تر: لہ جوبہ یری کوپی
 موتعیمہ وہ (پہزای خوی لی بیٹ) دلّیت: بیستم لہ پیغہ مہری خدا وہ (ﷺ) دہیفہ رمو: (بہ راستی
 من چہند ناویکم ہہ یہ من موخہ مہدم، من نہ حمہدم، من سرپینہ رەوہم، نہوہی کہ خدا خوانہ ناسیم
 پی دەسرپینہ وەو لہ ناو دەبات و من دواين کہ سم، نہوہی کہ دواي نہ و پیغہ مہر نیہ).^۹ بوخاری و

^۱ أحمد (۹/۳)، فرمودہ یہ کی سہ حیجہ.

^۲ مسلم (۱۷۹۱/۴).

^۳ أحمد (۳۱۲/۲)، فرمودہ یہ کی سہ حیجہ.

^۴ البخاري (۳۵۳۵)، مسلم (۱۷۹۰/۴).

^۵ مسلم (۳۷۱).

^۶ تحفة الأحوذی (۱۶۰/۵)، ابن ماجہ (۱۸۸/۱)، فرمودہ یہ کی سہ حیجہ.

^۷ أحمد (۹/۳)، فرمودہ یہ کی سہ حیجہ.

^۸ مسلم (۱۷۹۱/۴).

^۹ أحمد (۸۰/۴)، فرمودہ یہ کی سہ حیجہ.

موسليم پړوايه تيان كړدووه له هر دوو سه حيحه كه دا.^۱ فرموده دى تر له م باره يه وه زوره. خواى گه وړه له قورئانداو پيغه مبه ره كې (ﷺ) له فرموده دى موه واتيردا باسيان كړدووه كه دواى نه و (ﷺ) پيغه مبه رى تر نايه ت بؤ نه وه دى باش بزائن كه هر كه سيك دواى پيغه مبه ر (ﷺ) وتى من پيغه مبه رم درؤ ده كات و ده جاله و گومپايه و سهر له خه لكى ده شيؤينيت، با نه و كه س شتى سهرنج پاكي شيش بكات و هه موو جوړه جادوويه ك بكات و فال بؤ خه لكى بگريته وه، چونكه نه م جوړه كارانه له لاي خه لكى خاوه ن باوه پړواوه ز گومپايى و سهر لى شيوان زياتر هيچى تر نيه، وهك نه و خراپانه دى كه نه سوه دى عه نسى له يه مهن و، موسه يله مې درؤزن له يه مامه كړديان له قسه دى پړوپوچ و كړدارى ناپه سهند، كه هه موو خاوه ن هوش و دليكي وريا ده يانزاني كه زور درؤزن و گومپان، (له عه نسى خوايان لى بيت)، هر به و شيوه يه كه سيك لافى نه وه لى بدات كه په وانه كراوى خودايه و هه تا پوژى قيامه ت و نه و پوژه دى ده جال ديت، درؤزنه و درؤ به ده مى خوداوه هه لده به ستيت، با شتى واش بكات جيتى سهرنج پاكي شانى خه لكيش بيت، زانايانى ئيسلام و خاوه ن باوه پانيش شايه تى ده دن كه نه و شتانه هه موو جادو و فالكرتنه وه و درؤيه و دووره له پاستيه وه، نه مېش سؤزو به زه دى خوداي مه زنه به عه بده كاني كه نه و درؤزنانه چاك ده ناسن كه فرمان به چاكه و به رگرى له خراپه ناكهن مه گين له بهر مه به ستىكى تاييه تى خويان و چاوه شه كړدى خه لكى نه بيت، به و فيل و جادو و گه ريه يان. وهك خواى گه وړه فرموده دى: ﴿هَلْ أُنَبِّئُكُمْ عَلَىٰ مَن تَنَزَّلُ الشَّيَاطِينُ ﴿٣١﴾ تَنَزَّلُ عَلَىٰ كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ﴾^۲ واته: هه والتان بده مى شه يتانه كان داده به زنه سهر كى؟ داده به زنه سهر هه موو كه سيكى زور درؤزنى زور تاوانبار. نه م به پيچه وانه دى ژيانى پيغه مبه رانه وه يه (سه لامى خوايان لى بيت) كه له پوپه دى چاكه خوانى و پاستگويى و پي نيشاندانى خه لكى و خوراكگرى و دادپه روه ريدا بوون له كړدارو گفتاردا له وه دى كه ده يانگه ياند به عه بده كاني خودا له فرمان دان به چاكه و به رگرى كړدن له خراپه، له گه ل نه و هه موو موعيزه دا كه خواى گه وړه له ژير ده ستياندا ده يه يتايه دى كه زور ناشكرا بوو (سه لامى خواى گه وړه يان لى بيت هه موو كاتيك و هه تا هه تايه).

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ﴿٤١﴾ وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٤٢﴾ هُوَ الَّذِي يُصَلِّيٰ عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا ﴿٤٣﴾ نَحْنُ نَقُوتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ سَلَامٌ ؕ وَأَعَدَّ لَهُمْ أَجْرًا كَرِيمًا ﴿٤٤﴾﴾

^۱ فتح الباري (۵۰۹/۸)، مسلم (۱۷۲۸/۴).

^۲ الشعراء (۲۲۱-۲۲۲).

گہورہیی یادی خودا زورکردن

خوای گہورہ فرمان دہکات بہ خواہن باوہ پان کہ زور یادی خوا بکن، نہو خودایہی نہو ہمور بہ ہریہی پی بہ خشیون لہ گہل نہو ہمور چاکہ یہ دا، چونکہ بہ ہوی نہو یادہ زورہوہ کہ دہیکہن پاداشت دہدرینہوہو بہرہو ناکامیکی چاک دہ پون۔ نیمامی نہ حمہد پیوایہتی کردوہ لہ عہدولای کوی بوسرہوہ دہلئت: دوو عہرہبی دہوارنشین ہاتن بۆ لای پیغہ مہری خودا (ﷺ) یہ کیکیان وتی: نہی پیغہ مہری خودا (ﷺ) کام کہ سہ زور چاکہ؟ پیغہ مہر (ﷺ) فرموی: (نہو کہ سہی کہ تہ مہنی دریزبووہو و ناکاری چاک کردوہ)، نہوی تریان وتی: نہی پیغہ مہری خودا (ﷺ) کارو فرمانہ کانی نیسلام زور بووہ لہ سہرمان، کاریکم پی بفہرمو کہ پیئوہ خہرک بم، پیغہ مہر (ﷺ) فرموی: (با ہہ میثہ زمانت تہر بیت بہ یادی خودای مہزنہوہ)۔^۱ تیرمیزی و ئیبنو ماجہیش بہشی دووہ می فرمودہ کہ یان پیوایہت کردوہ، تیرمیزی دہلئت: فرمودہ یہ کی (حسن غریب) ہ۔^۲ نیمامی نہ حمہد پیوایہتی کردوہ لہ عہدولای کوی عہمرہوہ (پہزای خوای لی بیت) دہلئت: پیغہ مہری خودا (ﷺ) فرموی: (ہیچ گہ لیک نیہ لہ شوینیک دانیشیت و یادی خوای مہزنی تیدا نہکات مہگین لہ پوزی قیامہ تدا بہ داخ و خہفہ تہوہ دہ یانبینی)۔^۳ خوای مہزن دہ فرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا﴾ واتہ: نہی نہوانہی باوہ پتان ہیناوہ زور یادی خودا بکن۔ علی کوی نہبو تہلحہ دہلئت لہ ئیبنو عہباسہوہ (پہزای خویان لی بیت) لہ تہفسیری نہم نایہ تہ دا: ﴿اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا﴾ دہلئت: خوای مہزن ہیچ فہرزیکی لہ سہر عہدہ کانی دانہ ناوہ مہگین سنووریکی بۆ دیاری کردوہ، پاشان چاوپوشی کردوہ لہو کہ سہی کہ پیگریکی بۆ پیدای بوو بیت، غہیری یادی خودا، چونکہ خوای گہورہ سنووریکی بۆ یادی خودا دانہ ناوہ کہ کوتایی بہینریت، وہ چاوپوشیشی نہ کردوہ لہ کہ سیک مہگہر ہر تواناو دہ سہلاتی نہ مابیت، پاشان دہلئت: ﴿فَاذْكُرُوا اللَّهَ قِيَمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ﴾ واتہ: نہوسا یادی خودا بکن بہ پیئوہو بہ دانیشتنہوہو لہ سہر تہنیشانو بہ پالکہ و تنہوہ۔ بہ شوو بہ پوز لہ وشکانی و دہریادا، لہ سہفہرو لہ مالہوہدا لہ کاتی مہزاری و دہولہ مہندیدا، وہ لہ نہخوشی و ساغیداو لہ پہنہانی و ناشکرایشداو لہ ہمور کاتیکی زیاندا۔ پاشان

^۱ أحمد (۱۹۰/۴)، فرمودہ یہ کی حہسہ نہ۔^۲ تحفة الأحوزي (۶۲۱/۶)، ابن ماجہ (۱۲۴۶/۲)، فرمودہ یہ کی حہسہ نہ۔^۳ أحمد (۸۰/۴)، فرمودہ یہ کی حہسہ نہ۔^۴ النساء (۱۰۳)۔

خوای مەزن دەفەر موویت: ﴿ وَسَبِّحُوْهُ بُكْرَةً وَّاَصِيْلًا ﴾ واتە: ھەر کاتیک ئیوھ بەیانیان و ئیواران باسی پاکى و بیعییی خوا بکەن، خداو فریشتەکانیش سەلەوات دەدەن لەسەر ئیوھ.^۱ ئایەت و فەرموودە و قسەى زانایان لەم بارەییوھ ئیجگار زۆرە کە جەخت دەکەنەوھ لەسەر یادی خوای گەورە، زانایان چەندین کتیبیان داناوھ لە بارەى یادی خداوھ (الانکار) لە شەو و پۆژدا وەك نەسائی و موعەمەرى و کەسانى تریش. چاکترین کتیبیک لەم بارەییوھ دانرايیت کتیبى (الانکار) ی ئیمامى نەوھویە (پەحمەتى خوای لی بیت). وھ دەفەر موویت: ﴿ وَسَبِّحُوْهُ بُكْرَةً وَّاَصِيْلًا ﴾ واتە: لە بەیانیان و ئیواراندا، ئەم ئایەتە وەك ئەو ئایەتەییە کە خوای گەورە دەفەر موویت: ﴿ فَسُبْحَنَ اللّٰهِ حِيْنَ تُمْسُوْنَ وَحِيْنَ تُصْبِحُوْنَ ۝۱۷ ﴾ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِيْنَ تُظْهِرُوْنَ ﴾^۲ واتە: ئەنجا پاك و بیگەردى خوا بلین کاتیک ئیوارەتان لی دیت و کاتیک بەیانیتان لی دیت و سوپاس ھەر بۆ خودایە لە ئاسمانەکان و زەویداو (پاکى بیگەردى خوا بلین) لە شەو داو کاتیک نیوھ پۆتان لی دیت. پاشان خوای مەزن دەفەر موویت: ﴿ هُوَ الَّذِي يُصَلِّيْ عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّوْرِ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِيْنَ رَحِيْمًا ﴾ واتە: ئەو زاتیکە بەزەیی خۆی دەپۆتینیت بەسەرتانداو فریشتەکانى داوای لیپوردنتان بۆ دەکەن بەو ھۆیەوھ خوا لە تاریکیەکانەوھ دەرتان دینیت بەرەو پووناکی (ئیمان و ئیسلام) وھ خوا بە بەزەییە بۆ ئیمانداران. ئەمە بۆ ئەوھییە مەردم بە پەرۆشەوھ یادی خوا بکەن. واتە: خودای مەزن درود دەنیریت پۆتان سا ئیوھش یادی ئەو بکەن وەك ئەم ئایەتە کە دەفەر موویت: ﴿ كَمَا اَرْسَلْنَا فِيْكُمْ رَسُوْلًا مِّنْكُمْ يَتْلُوْا عَلَيْكُمْ ءَايٰتِنَا وَيُزَكِّيْكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتٰبَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُوْنُوْا تَعْلَمُوْنَ ۝۱۵۱ ﴾ فَادْكُرُوْنِيْ اَذْ كُرْتُمْ وَاَشْكُرُوْا لِيْ وَلَا تَكْفُرُوْنَ ﴾^۳ واتە: وەك پەوانەمان کرد لەناوتاندا پیغەمبەرێك لە خۆتان کە ئایەتەکانى ئیمەتان بەسەردا بخوینیتەوھ و پاکتان بکاتەوھ و فیرتان بکات قورئان و دانایی (فەرموودەى خۆی) وھ فیرتان بکات ئەو شتانەى کە نەتاندەزانى، کەواتە یادم بکەن تا منیش لەبیرتان نەکەم و سوپاسم بکەن پى نەزان و ناسوپاسمى مەکەن. پیغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتى: (خوای مەزن دەفەر موویت ھەر کەسیك لە دلی خۆیدا یادی من بکات منیش لای خۆم یادی دەکەم، ھەر کەسیش لەناو کۆمەلێکدا یادم بکات منیش لەناو کۆمەلێکی چاکتر لە ئەو یادی دەکەم)، سەلاواتى خوا لەسەر

^۱ الطبري (۲۸۰/۲۰).^۲ الروم (۱۸-۱۷).^۳ البقرة (۱۵۲-۱۵۱).

به نده که ی، واته: وه سفکردنی له لای فریشته کان، بوخاری له نه بولعالیه وه گپراویه تیه وه.^۱ نه بو جه عفری پازیش پیوایه تی کردوه له په بیعی کوپی نه نه سه وه. که سانی تریش وتوویانه: (الصلاة) له لایه ن خواوه واته: به زهیی خودا، وتراوه: که هیچ جیاوازیه ک له نیوان نه م دوو قسه یه دا نیه. والله أعلم. به لام درود له لایه ن فریشته وه واته: دوعاو داوای لیخوشبوون بۆ کردن وه ک خوای گه وره ده فـرموویت: ﴿الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ، وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَّحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴿٧﴾ رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتٍ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ ءَابَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٨﴾ وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ﴾^۲ واته: نه و فریشتانه ی مه لگری عه رشنو نه وانه ش به دهوری دان به ستایشی په روه ردگاریان ته سببخت ده که ن و باوه پریان به و هیه و داوای لیبوردن ده که ن بۆ نه وانه ی نیماندان، ده لئین: نه ی په روه ردگارمان میهره بانی وزانیاریت هه موو شتیکی گرتووه ته وه ده ی خوش بیه له وانه ی توبه یان کردوه و شوینی پیگای تو که وتوون و بیانپاریزه له سزای دۆزه خ، نه ی په روه ردگارمان بیشیانخه ره به هه شتانیکی هه میشه یی که به لئنت پی دابوون نه و که سانه ش چاکه کار بوون له باوبا پیران و هاوسه ران و پۆله کانیا ن به راستی هه ر تو زالی کاردروستی، وه بیانپاریزه له تو له ی تاوانه کان. وه ده فـرموویت: ﴿لِيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ﴾ واته: به هو ی به زه یی خویه وه بۆتان و پارانه وه ی فریشته کان، له تاریکی و نه زانی و گومرایی ده رتان دینییت و به ره و پووناکی و پیی راست و باوه پ پته وی ده تانبات، ﴿وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا﴾ واته: خودا بۆ خاوه ن باوه پان دلوقانه له دنیا و له قیامه تدا، له دنیا دا پیی هه قی نیشان داون که خه لکی تر لیی ناگادار نین، پیگایشی بۆ پوون کردوونه ته وه که خه لکی تر و نیان کردوه و لایان داوه لیی، وه ک بانگخو ازانی بی دینی و نه و که سانه ی که به ئاره زوی خویان پیگا بۆ شوینکه وتووانیا ن داده نین له سته مکارو خراپه کاران، له پۆژی قیامه تیشدا خاوه نی به زه ییه بۆ خاوه ن باوه پان وله پۆژه ترسناکه مه زنه که بی خه میان ده کات، فه رمانیش ده کات به فریشته کان که مژده ی به هه شت و سه رکه وتن و پرزگار بوونیا ن له ئاگر بده نی نه مه یش هه مووی له بهر خوشه ویستی و دلوقانی خودایه بۆ به نده خاوه ن باوه پره کانی. نیمامی نه حمه د پیوایه تی کردوه له نه نه سه وه (په زای خوای لی بیت) ده لئیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) به لای چه ند هاوه لئیکیدا تیپه پی (په زای خویان لی بیت) مندالیک له ناو پیگه که دا بوو، کاتیک دایکی نه و خه لکه ی

^۱ البخاری/ تفسیر- الأحزاب/ باب (۱۰).^۲ الغافر (۹-۷).

بینی له وهی که کوپه که ی بکه نه ژیر پیوه به په له مات و دهیوت: کوپه که م، کوپه که م، پریان بۆ کرده وه کوپه که ی هه لگرت، خه لکه که وتیان: نه ی پیغه مبهری خودا (ﷺ) نه م ژنه چی دهکات نه گه کوپه که ی فپى بدریته ناو ناگر، نه نه س ده لیت: پیغه مبهری خودا (ﷺ) هیواشی کردنه وه و بیدهنگی کردن، فهرمووی: (نه خیر به خوا، خودایش خوشه ویستی خوی ناخاته ناو ناگر).^۱ سه نه دهکانی له سه ر مهرجی هه ردوو سه حیحه که یه، هیچ که سیک له زانیانی شه ش کتیه که نه م فهرمووده یان نه هیئاوه. به لام له سه حیجی نیمامی بوخاریدا هاتوو له گه وره ی موسلمانانه وه عومهری کوپی خه تاب (په زای خوی لی بیت) ده لیت: پیغه مبهری خودا (ﷺ) ژنیکی بینى له ژنه دیله کان مندالیکی هه لگرت و نای به سنگیه وه و شیرى دایه، پیغه مبهری خودا (ﷺ) فهرمووی: (ناخو ده بینن نه م ژنه مندالی فپى بداته ناو ناگر و ده توانیت شتی وا بکات؟) وتیان: نه خیر. پیغه مبهری خودا (ﷺ) فهرمووی: (سا سویند به خوا، خودا به به زه یی تره بۆ عه بدهکانی له م ژنه بۆ منداله که ی).^۲ پاشان خوی مه زن ده فهرموویت: ﴿تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ سَلَامٌ﴾ و دیاره مه به ست پى (والله أعلم)، به خیره اتیان لی ده کریت له لایه ن خودای مه زنه وه واته: نه و پۆزه یه که خوی گه وره سه لامیان لی دهکات. وهك خوی خاوه ن ده سه لات له نایه تیکی ترده فهرموویه تی: ﴿سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبِّ رَحِيمٍ﴾^۳ واته: سه لامیان لی ده کریت به وه له لایه ن په روه ردگاری میهره بانه وه. قه تاده ده لیت: مه به ست به و سه لامه نه وه یه، له ناو خویاندا خاوه ن باوه پان سه لام له یه کتری ده که ن، نه و پۆزه ی که دینه بهر باره گای خودای مه زن له پۆزی قیامه تدا.^۴ وهك خوی گه وره له نایه تیکی ترده فهرموویه تی: ﴿دَعْوَتُهُمْ فِيهَا سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَتَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ وَآخِرُ دَعْوَتِهِمْ أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾^۵ واته: دوعایان تییدا نه وه یه که ده لاین پاکو بیگهردی بۆ تو نه ی په روه ردگارمان سلاوکردن لییان له و به هه شته دا به وشه ی سه لامه و دوا مه مین دوعایان نه وه یه که ده لاین بیگومان سوپاس و ستایش هه ر بۆ خودایه که په روه ردگاری هه موو جیهانه. پاشان خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿وَأَعَدَّ لَهُمْ أَجْرًا كَرِيمًا﴾ واته: پاداشتیکی زۆر چاکیان بۆ دانراوه له به هه شته دا له و هه موو خواردن و خواردنه وه و جلوه برگی جوان و شوینی خوش و ژن خواستن و پابواردن که هه رگیز چاو نه یبینیون و گوی نه یبیسستون و به دلی که سدا نه هاتوو.

^۱ أحمد (۱۰۴/۳)، نه و پیاوانه ی نه م فهرمووده یان هیئاوه جی متمانه ن.

^۲ فتح الباري (۴۴۰/۱۰).

^۳ یس (۵۸).

^۴ الطبري (۲۸۰/۲۰).

^۵ یونس (۱۰).

﴿يَأْتِيهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَهِيدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا﴾ (٤٥) وَدَاعِبًا إِلَى اللَّهِ بِأَذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا ﴿٤٦﴾ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ بِأَنَّ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ فَضْلًا كَبِيرًا ﴿٤٧﴾ وَلَا تُطِيعُ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ وَدَعْ أَذُنَهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿٤٨﴾

پەشتەكانى (سيفه تەكانى) پيغه مبهري خوا (ﷺ)

خوای مەزن دەفەر مووئیت: ﴿يَأْتِيهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَهِيدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا﴾ واتە: ئەى پيغه مبهري (ﷺ) بيگومان ئيمە تۆمان ناردوو بە خەلکى بە شايەت و مژدە دەرو ترسيئەر. ئەحمەد پيوايەتى کردوو لە عەتاي کورپى يە سارەو دەليئت: گەيشتم بە عەبدولاي کورپى عەمرى کورپى عاس (پەزاي خوای لی بيت) پيئم وت: باسى پيغه مبهري خودام (ﷺ) بۆ بکە کە لە تەوراتدا وەسفەکانى هاتوو. وتى: بەلى، بە خودا! هەندى پەشت و سيفەت لە تەوراتدا هاتوو کە لە قورئانیشدا هاتوو: ئەى پيغه مبهري (ﷺ) ئيمە تۆمان ناردوو کە شايەت و مژگيئى دەرو ترسيئەر پاريزەرى نەخويندە وارهکان بيت، تۆ عەبدو پەوانە کراوى منى، ناوم ناي مۆتە وەکیل و تۆش توندو تيزو دل پەق نيت، وە لە بازارەکاندا دەنگت نايەت و بە خراپە وەلام نادەيتە وە بەلکو دل فراوان و ليبورده و چاپۆشى لە خەلک دەکەيت، وە خوا نايمرئيت (گيانى ناکيشيت) مەتا گە لە لار و ويەرە کە پى پاست دەکاتە وە دەليئن: (لا إله إلا الله)، چاوى کورپى پى دەکاتە وە گوئى کە پى پى والا دەکات و دلى داخراوى پى دەکاتە وە).^۱ بوخارى پيوايەتى کردوو لە باسى کرپين و فروشتن و تەفسيردا (في البيوع والتفسير).^۲ وە هەبى کورپى مۆنەببە دەليئت: خوای مەزن وەحى نارد بۆ لای پيغه مبهريک لە پيغه مبهريەکانى نەوہى ئيسرائيل پييان دەوت: شەعيا، مەلسە بپۆ بۆ ناو ھۆزەکەت، من زمانى تۆم پاراو کردوو بە نيگا وەحى، نەخويندە واريک دەنيئم لە نەخويندە وارهکان، کە پەوانەى دەکەم توندو تيز نيه، دل پەق نيه، لە ناو بازارەکاندا دەنگى نايەت، ئەگەر لە تەنيشت چرایە کە وە بپوات نايکوژيئيتە وە ئەو ھەندە لە سەرخۆيە، وە ئەگەر بە سەر قاميشدا بپوات لە ژيئر پييدا دەنگى نايەت، چاوى کورپى گوئى کە پو دلى داخراوى پى دەکەمە وە، مەموو کارىکى جوانى بۆ ئاسان و پيک دەخەم، مەرچى پەشتى بەرز مەيە پيى دەبەخشم، ئارامى و لە سەرخۆيى دەکەمە پۆشاکی و چاکە کردن ئەکەمە دروشمى لە خواترسان ئەکەمە ویردى دلەکەى، لە گوشتاريدا کارزانە، پاستى و بە ئەمەکی سروشتيەتى، ليبوردهی فرمان بە چاکە پەشتيەتى وەق بەرنامەيەتى و دادپەرورەى پيشە وايەتى، و ئيسلام ئاينيهتى و ناوى ئەحمەدە، دەیکەمە پى نيشاندەرى خەلکى پاش گومرايى، بە ھۆى ئەو وە خەلکى فيئى زانيارى دەکەم پاش

^۱ أحمد (۱۷۴/۲)، فەرمودەيەکی سەحيحە.

^۲ فتح الباري (۴/۴۰۲، ۸/۴۴۹).

نەزانى، بەرزى دەكەمەۋە بە ئەۋ پاش بى ھىزى و بىدەسەلاتى خۇم دەناسىنم بە ھۆى ئەۋەۋە پاش
 نەناسراۋىم، شت زۆرى دەكەم بە ئەۋ پاش كەمى، دەۋلەمەندى ئەپژم بەھۆى ئەۋەۋە پاش ھەژارى،
 كۆى دەكەمەۋە بە ئەۋ پاش جىابوونەۋەۋە لىك ترازان، بە ئەۋتەبائى لەنىۋان كەلە پەرتەۋازەكان و دلە
 جىاۋازەكان و ئارەزۋەۋە پەرش و بللۋەكاندا دروست دەكەم، كۆمەلىك خەلكى زۆر پزگار دەكەم لە
 تىاچوون بەھۆى ئەۋەۋە، ئومەتەكەى دەكەمە چاكترىن ئوممەت كە ھاتبىت بۇ خەلكى فەرمان دەكەن
 بە چاكە و بەرگى دەكەن لە خراپە، يەكتاپەرستىن و خاۋەن باۋەپز و دلسۆزىن و باۋەپىان ھەيە بە
 پەيامەى پىغەمبەرەكانم پىى ھاتوون، فىرى تەسبىحات و (الله اكبر و لا اله الا الله) و سوپاس و
 يەكخوابەرستىان ئەكەم لە مزگەۋتەكانىندا، ۋە لە شوئىنى دانىشتىن و خەۋتن و دەرەۋەۋە مالىيەندا، نوپژم
 بۇ دەكەن بە ھەلسان و دانىشتىن، شەر دەكەن لە پىى خوادا پىز دۋاى پىز ۋەھلەت دۋاى ھەلەت،
 ھەزاران كەسىان لە مالى خۇيان دەرەچەن لەبەر پەزامەندى من، دەم و چاۋ و دەست و قاچىان پاك
 دەكەنەۋەۋە (دەيشۆرن)، بۇخزمەتكردن قۇلى لىھەلدەمالن، قوربانىان خوئىنى خۇيانە، ئىنجىلەكانىان
 لەناۋ سىگىيەندايە، (ۋاتە: قورئان و فەرمۇدەيان لەبەرە)، بە شەۋ راھىب و خواناسن و بە پۇژىش شىرى
 مەيدانن، و لەناۋ مال و مندالى ئەۋ پىغەمبەرەدا (سابتىن) و راستگۇيان و شەھىدان و پىاۋچاكان ۋەدى
 دەھىنم، ئومەتەكەى دۋاى خۇى پى نىشاندەر دەبن بۇ سەر ھەق و بەۋەقەش ھەلدەستىن، ھەر كەسىك
 يارمەتىان بدات دەيكەمە خاۋەن دەسەلات و پىشتىگىرى ئەۋ كەسەش دەكەم كە بانگەشەيان بۇ دەكەن،
 ئەۋ كەسەشى دژايەتىان بكات يان بىھوئىت شتىك لە دەستىاندایە لىيان بسىنىت يان دەستدرىژى بكاتە
 سەريان بازىنەى نەگبەتى بەدەۋرىيەندا ئەكىشم. ۋايان لى دەكەم بىنە جىنشىنى پىغەمبەرەكەيان و
 بانگخۋاز ھەربۇ لای پەرۋەردگارىان بگەن، فەرمان دەكەن بە چاكە و بەرگى دەكەن لە خراپە، نوپژ
 دەكەن و زەكات دەدەن و ئەۋ بەلىنەى كە دەيدەن بەجىى دىنن، كۆتايى ئەۋ چاكەيە بەۋان دىنم كە لە
 سەرەتاۋە دەستم پىكرىد بە يەكەم كەسىان، ئەمە پىزى خۇمە ئەيدەم بە ھەر كەسىك مەيلم لى بىت،
 ۋە من خاۋەن پىزى مەزىم. ^۲ ﴿شَهِدًا﴾ ۋاتە: شاھىتەى بدە كە خودا تەنھايە ۋە ھىچ پەرستراۋىك نىيە
 غەيرى ئەۋ، ۋە لە پۇژى قىامەتىشدا شاھىتەى كردارى خەلكىيە، ۋەك خۋاى مەزن دەفەرموۋىت لە
 ئايەتىكى تردا: ﴿وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا﴾ ^۲ ۋاتە: تۆيشمان ھىنا ئەى موھەممەد (ﷺ) بە

^۱ دەقەەرەبىيەكەى ئەلى (يشدون الثياب فى الانصاف)، ھەلىش دەگرى بەۋاتى (ناۋقەدىان بە پەپۇ ئەبەستىن) بدات
 بەلام ئەۋمانايەمان بەنزىكترزانى ۋەك لەمەندى كىتىبى (لوغە)دا باس كراۋە (ۋەرگىپ).

^۲ فتح الباري (۴/۴۲).

^۳ النساء (۴۱).

شایهت به سهر ئا نه وانه وه. وه ده فره مویت: ﴿لَنَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا﴾^۱ واته: تا بینه چاودیر به سهر مه رده وه، وه پیغه مبه ریش (ﷺ) چاودیر بیت به سهر ئیوه وه. وه فره مویت: ﴿وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا﴾ واته: مزگینی دهره به خاوهن باوه پان به پاداشتی زور چاک و ترسینه ریشه بۆ خوانه ناسان به سزای سهخت، وه ده فره مویت: ﴿وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ﴾ واته: بانگی خه لکی ده که ی بۆ خواپه رستی وه ک خوا چون فره مان ی پیکردویی، ﴿وَسِرَاجًا مُنِيرًا﴾ واته: وه فره مان ی پیدای به وه ی که پی هاتوی بیگه یه نی که نه وهنده ئاشکرایه وه ک پووناکی خور وایه هیچ که سیک دژی ناوه ستیت مه گهر زور لاسار بیت، پاشان خوی مه زن ده فره مویت: ﴿وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ بِأَنَّهُمْ مِنَ اللَّهِ فَضْلًا كَبِيرًا﴾ واته: وه مزده بده به ئیمانداران که بیگومان بۆ نه وان هیه به هره و به خششیکی گهره له لایه ن خواوه. پاشان خوی مه زن ده فره مویت: ﴿وَلَا تُطِيعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ وَدَعْ أَذُنَهُمْ﴾ واته: به گوئی خوانه ناسان و دوپووان مه که هه رچی ده لئین، ﴿وَدَعْ أَذُنَهُمْ﴾ واته: چاوپوشیان لی بکه و گوئیان مه ده ری، بیانده ره دهستی خودا، نه ویان به سه، بۆیه خوی گهره فره مویت: ﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا﴾ واته: وه پشت هه ر به خوا بیهسته و خوا به سه که پشتیوان بیت.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ

تَعُدُّونَهَا فَمَتَّعُوهُنَّ وَسَرَخُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا﴾^(۱۹)

به شی نه ورته ی پیش نه وه ی بچه لایان ته لاق نه درین و (عدة) شیان چونه.

خوی مه زن ده فره مویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعُدُّونَهَا فَمَتَّعُوهُنَّ وَسَرَخُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا﴾ واته: نه ی نه وانه ی که باوه پتان هیناوه کاتیک ئافره تانی ئیماندارتان ماره کرد، پاشان له پیش نه وه ی بچه لایان ته لاق تان دان نه وه له سهریان نیه بۆ ئیوه هیچ عیده یه که هه لزمینر که واته موعه یان (پوشاک و نوین بۆ دلخوشیان) بده نی و ته لاقیان بده ن به ته لاقدانیکی جوان و پیاوانه. نه م ئایه ته پیروژه برپاری زوری تیدایه، له و برپارانیه: ناوه ی تانی ماره یی له سه ر په یمان و گریبهستی هاوسه رگیری هیچ ئایه تیک له قورئاندا نیه نه وهنده ی نه م ئایه ته به پوونی باسی کرد بیت، وه هه روه ها به لکه له سه ر دروستی

ته لاقدانى ژن پيش چونه لای، خوی مهن ده فرموييت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ
 ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ﴾^۱ نه م نايه ته گشتگيره چونکه جياوازی نيه له نيوان ژنى خاوهن باوه پرو ژنى نه هلی
 کتييدا له و باره يه وه به پای هموو زانايان، ژوریک له زانايان وه ک ئيبنو عه باسو سه عیدی کوپی
 موسه يبو حه سەنى به سري و عه لی کوپی حوسه ينى زهينل عابيدین و کومه ليک له زانايانی پيشين
 (په زای خويان لی بيت) نه م نايه ته يان کردووه ته به لگه له سەر نه وهی که ته لاق ناکه وييت نه گەر له
 پيشه وه ماره کردن نه بو بيت، چونکه خوی گوره فرمويي تي: ﴿إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ
 طَلَقْتُمُوهُنَّ﴾ به دوی ماره بريندا ته لاقدانى هيناوه، نه مه به لگه يه له سەر نه وه که له پيش ماره بريندا
 ته لاق ناکه وييت و نابيت. ^۱ واته: نه گەر که سيک ژنى نه هينا بيت، و تهی ته لاق بيت به ده ميده پيش نه وهی
 ژن بينی ته لاقی ناکه وييت. ئيبنو نه بی حاتم پيوايه تی کردووه له ئيبنو عه باسه وه (په زای خويان لی
 بيت) ده ليت: نه گەر که سيک بلت: هموو ژنيک که ماره ی ده که م ته لاقی که وتبيت، نه و ته لاقه هيچ نيه،
 واته ناکه وييت، بويه خوی مهن ده فرموييت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ
 طَلَقْتُمُوهُنَّ﴾^۲ ئيبنو عه باس ديسان فرمويي تي: بويه خوی مهن ده فرمويي تي: ﴿إِذَا نَكَحْتُمُ
 الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ﴾ نایا نابيني که ته لاق پاش ماره کردنه، فرموده يه که له عه مری کوپی
 شوعه يبه وه نه ویش له بابيه وه بابيشی له باپيريه وه پيی گه يشتووه ده ليت: پيغه مبه ری خودا (ﷺ)
 فرموي: (ته لاق بو نه وهی ئاده م نيه له شتيکدا خاوهنی نه بيت) ئيمامی نه حمه دو نه بو داودو
 تيرميزی و ئيبنو ماجه پيوايه تيان کردووه، تيرميزی ده ليت: نه مه فرموده يه کی چاکه و چاکترين شته
 پيوايه ت کرابيت له م باره يه وه. ^۲ هر به م شيوه يه ئيبنو ماجه پيوايه تی کردووه له عه لی و ميسوهری
 کوپی مه خره مه وه (په زای خويان لی بيت) له پيغه مبه ری خودا وه (ﷺ) که فرمويي تي: (له پيش
 ماره بريندا ته لاق نيه). ^۳ خوی گوره ده فرموييت: ﴿فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَةٍ تَعُدُّونَهَا﴾ واته: نابيت
 تا ماوه يه کی ديار يکراو گيريان بدن، نه مه برپاريکه کوی دهنگی له سهره له نيوان زاناياندا، کاتيک
 ژنيک ته لاق درا پيش چونه لای ماوه ی بو ديارى ناکريت، ده پواتو له هر کاتيکدا بيه وييت شوو
 ده کات، هيچ که سيک جيانا کریتته وه له وه مه گەر که سيک ميړده که ی بمریت، نه و کاته چوار مانگو ده

^۱ الطبري (۲۸۳/۲۰).^۲ الدر المنثور (۳۹۲/۵).^۳ أحمد (۲۰۷/۲)، ابو داود (۶۴۰/۲)، تحفة الأحوزي (۳۵۵/۴)، ابن ماجه (۶۶۰/۱)، فرموده يه کی حه سە نه.^۴ ابن ماجه (۶۶۰/۱)، فرموده يه کی حه سە نی سه حيحه

پوڙ ده مينيتته وه به پاي هه موو زانايان نه گهر ميږده كهي نه چوويته لايشي. وه ده فهرموويت:
 ﴿فَمَتَّعُوهُنَّ وَسَرَخُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا﴾ به شپيږدان (المتع) ليږده دا گشتگيرتره له نيوه ي ماره يي ناوبراو
 يان به شي تاييه تي نه گهر ديارى نه كرابوو بوي. خوي گه وره له نايه تيكي ترده فهرموويه تي: ﴿وَإِنْ
 طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ﴾^۱ واته: وه نه گهر ژنانتان
 ته لاق دا پيش نه وه ي بچه لايان و ماره ييتان بو دانابوون نه وه نيوه ي ماره ييه كه تان ده كه ویت. وه
 فهرموويه تي: ﴿لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ أَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً وَمَتَّعُوهُنَّ عَلَى الْمُوسِعِ
 قَدَرُهُ وَعَلَى الْمُقْتِرِ قَدَرُهُ مَتَّعًا بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُحْسِنِينَ﴾^۲ واته: گوناھتان له سهر نيه نه گهر ژنانيك ته لاق
 بدهن كه هيشتا نه چووبنه لايان يان ماره ييتان بو دانه نابن و به هرده مهنديان بكن (شتيكيان له مالي
 خوتان بدهني) ده وله مهنده به پي خوي وه ژار به پي خوي به هرده يارمه تي دانيك كه باوو نه ريت
 بيت نه مه پيوسته له سهر چا كه كاران. وه له سه حيجي بوخاريدا هاتووه له سه هلي كوپي سه عدو نه بو
 نوسه يده وه ده ليتن: پيغه مبهري خودا (ﷺ) نومه يمه ي كچي شهراحيلى ماره كرد برديانه لاي ده ستي
 بو پاكيشا، وه كه نه وه ي نومه يمه پي ناخوش بيت، پيغه مبهري (ﷺ) فهرمانى دا به نوسه يد به پي
 بكات و بيگيرپيته وه دوو پارچه پوشاكي كه تاني سپي بداتي.^۳ علي كوپي نه بو ته لحه ده ليت: له نيينو
 عه باسه وه (په زاي خويان لي بيت) فهرموويه تي: نه گهر ناوي ماره يي هينرايت نه وه نه ورنه جگه له
 نيوه ي ماره يي زياتري بو نيه، وه نه گهر ناوي ماره يشي لي نه برايت، نه وا به شي نه دات به پي بوون و
 نه بووني خوي، نه مه يه نازادكردن به جواني.^۴

﴿يَأَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ أَزْوَاجَ النَّبِيِّاتِ وَأَتَيْتُ أَجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْكَ
 وَنَبَاتٍ عَمَّكَ وَنَبَاتٍ عَمَلِكِ وَنَبَاتٍ خَالِكَ وَنَبَاتٍ خَلْلِكَ النَّبِيِّاتِ هَاجِرْنَ مَعَكَ وَأَمْرًا مُؤْمِنَةً إِنْ وَهَبْتَ
 نَفْسًا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ يَسْتَنْكِحَهَا خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِي
 أَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا﴾

^۱ البقرة (۲۳۷).^۲ البقرة (۲۳۶).^۳ فتح الباري (۲۶۹/۹).^۴ الطبري (۲۸۳/۲۰).

باسی نه و ژنانه‌ی که ده لال بوون بو پیغه مبه‌ر (ﷺ) ماره‌یان بکات

خوای مه‌زن ده‌فه‌رموویت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ الَّتِي ءَاتَيْتَ أَجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْكَ وَبَنَاتِ عَمَّتِكَ وَبَنَاتِ خَالِكَ وَبَنَاتِ خَلَّتِكَ الَّتِي هَاجَرْنَ مَعَكَ وَامْرَأَةً مُّؤْمِنَةً إِن وَهَبْتَ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ يَسْتَنْكِحَهَا خَالِصَةً لَّكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِي أَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ وَكَانَ اللَّهُ

عَفُورًا رَحِيمًا﴾ واته: نه‌ی پیغه مبه‌ر (ﷺ) بیگومان نیغه‌ه لالمانکرد بو تو نه و هاوسه‌رانه‌ت که ماره‌ییت پیداون مه‌روه‌ها نه و که‌نیزه‌کانه‌ی خوا ده‌ست توی خست به‌هوی زال بوونت به‌سه‌ر کافراندا و بومان ده‌لال کردوویت کچانی مامت و کچانی پورت و (خوشکی باوکت) و کچانی خالت و کچانی پورت (خوشکی دایکت) نه‌وانه‌ی که کچیان کرد له‌گه‌لت مه‌روه‌ها ئافره‌تیکی ئیماندار نه‌گه‌ر خوی ببه‌خشیت به پیغه مبه‌ر (ﷺ) به‌بی مارهی (نه‌گه‌ر پیغه مبه‌ر (ﷺ)) ویستی مارهی بکات (نه‌مه‌یان) ته‌نها بو تو دروسته به جیا له ئیماندارانی تر به راستی نیغه ده‌زانین چیمان پیویست کردووه له‌سه‌ر ئیمانداران ده‌رباره‌ی هاوسه‌ره‌کانیان و که‌نیزه‌که‌کانیان له‌به‌ر نه‌وه‌ی هیچ له لات زه‌حمه‌ت و گران نه‌بیّت که شتانیکت به جیا له موسلمانان بو دروسته، وه خوا لیبورده‌ی میهره‌بانه. خوای که‌وره پوی قسه‌ی ده‌کاته پیغه مبه‌ره‌که‌ی و ده‌فه‌رموویت: که نه و ژنانه‌ی بو په‌وا بینیوه و ده‌لال کردووه له هاوسه‌ره‌کانی که مارهی پیداون، مه‌به‌ست لی‌رده‌ا هه‌ق پیدانه وه‌ک مواهید و که‌سانی تریش وتوویانه.^۱ مارهی هاوسه‌ره‌کانی پیغه مبه‌ر (ﷺ) دوانزه نه‌وقیه و نه‌شیك بووه نه‌شیش نیوه‌ی نه‌وقیه‌یه‌که، هه‌مووی ده‌کاته پینج سه‌د دره‌م، ئومو حه‌بیبه‌ی کچی نه‌بو سوفیان نه‌بیّت که نه‌جاشی (په‌حمه‌تی خوای لی بیّت) له‌جیاتی پیغه مبه‌ر (ﷺ) مارهی‌کی دابوو پی‌ی که چوارسه‌د دینار بو، وه سه‌فیه‌ی کچی حویه‌ی که پیغه مبه‌ر (ﷺ) له‌دیله‌کانی خه‌یبه‌ردا هه‌لی بژارد، پاشان ئازادی کرد مارهییه‌که‌ی کرده بارته‌قای ئازادکردنی، وه جوه‌یرییه‌ی کچی حارسی موسسته‌لقیه‌ش نه و برپاره‌ی نووسرابوو که بیدات به سابتی کوپی قه‌یسی کوپی شه‌مماس پیغه مبه‌ر (ﷺ) بو‌ی داو مارهی کرد (په‌زای خوا له هه‌موویان). خوای که‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْكَ﴾

واته: نه‌وانه‌شمان بو په‌وا بینوی که له ده‌ستکه‌وتدا ده‌ستت که‌وتوون، سه‌فیه و جوه‌یرییه‌ی له ده‌ستکه‌وتدا به‌ریکه‌وت، ئازادی کردن و مارهی کردن له خوی، وه مه‌روه‌ها بووه خاوه‌نی په‌یحانه‌ی کچی شه‌معونی نه‌زیه و مارییه‌ی قیبتی دایکی ئیبراهیمی کوپی پیغه مبه‌ر (ﷺ) که له

نافره ته دلخوشکراوه کان بوون (په زای خویان لی بیت)، خوی مه زن ده فره موویت: ﴿وَبَنَاتِ عِمَّكَ وَبَنَاتِ عَمَّتِكَ وَبَنَاتِ خَالِكَ وَبَنَاتِ خَلَّتِكَ أَلَّتِي هَاجَرْنَ مَعَكَ﴾ نه مه یش داد په روه ریه کی زږد به پړی و به جییه نه زیاده په ویه و نه که موکو پیشی تیدایه، چونکه گاورد کان ژنی خزمیان ماره نه ده کرد هه تا هه وت پشت نه که وتایه ته نیوانیان و زیاتریش دور نه که وتایه ته وه، جوله که یش کچی براو کچی خوشکیان ماره ده کرد، نه م تاینه پاک و ته واوه پیروزه هات نه و که متخره میه ی گاورد کان پووخاندو کچی مام و کچی خوشکی مام و کچی خال و کچی خوشکی خالی حه لال کرد، وه نه و زیاده په ویه ش جوله که ده یانکرد، قه ده غه ی کرد که کچی خوشک و کچی برایان ماره ده کرد، که کاریکی زږد ناشیرین و بیژراو بوو، بویه خوی که وره فره موویت: ﴿وَبَنَاتِ عِمَّكَ وَبَنَاتِ عَمَّتِكَ وَبَنَاتِ خَالِكَ وَبَنَاتِ خَلَّتِكَ﴾ وته ی نیرینه ی به تانک هیناوه له بهر پړی به لام میینه ی به کو هیناوه له بهر که م و کوپیان، وه ک نه م تایه ته که خوی که وره ده فره موویت: ﴿عَنِ الْيَمِينِ وَالشَّمَائِلِ﴾^۱ واته: به لای راست و چه پیاندا. وه ده فره موویت: ﴿يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ﴾^۲ واته: ده ریان ده هیمن له تاریکستانی بیباوه پړی بو پووناکی باوه پو پینموونی. وه ده فره موویت: ﴿وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ﴾^۳ واته: وه تاریکیه کان و پووناکی داناوه. وینه ی نه م تایه تانه له قورنندا زږه. وه ده فره موویت: ﴿أَلَّتِي هَاجَرْنَ مَعَكَ﴾ زه حاک خویندوویه تیه وه: (واللاتی هاجرن معک).^۴ خوی مه زن ده فره موویت: ﴿وَأَمْرًا مُّؤْمِنَةً إِن وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ يَسْتَنْكِحَهَا خَالِصَةً لَّكَ﴾ واته: نه ی پیغه مبر (ﷺ) بۆت په وایه ژنی خاوه ن باوه پ که خوی ببه خشیت پیت ماره ی بکه ی به بی ماره یی نه گهر مه یلت لی بیت، نه م تایه ته دوو مهرجی تیدایه یه که م خوبه خشین له لایه ن نافره ته که وه دووهم په زامه ندی پیغه مبر (ﷺ) وه ک نه م تایه ته ی که موسا (سه لامی خوی لی بیت) ده فره موویت: ﴿يَقَوْمُ إِن كُنْتُمْ ءَامِنْتُمْ بِاللَّهِ فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُوا إِن كُنْتُمْ مُّسْلِمِينَ﴾^۵ واته: نه ی که له که م نه گهر نیوه پرواتان به خوا هیناوه نه وه ته نها پشت به خوا ببه ستن نه گهر نیوه فره مانبه رو ملکه چن. نیمامی نه حمه د پیوایه تی کردووه له سه هلی کوپی سه عدی ساعیدیه وه که

^۱ النحل (۴۸).^۲ البقرة (۲۵۷).^۳ الانعام (۱).^۴ الطبري (۲۸۵/۲۰).^۵ يونس (۸۴).

پېغەمبەرى خۇدا (ﷺ) ئۆيىگە ھاتە لاي ووتى: ئەي پېغەمبەرى خۇدا (ﷺ) مەن خۇم بەخشى بە تۆ،
 ماۋەيەكى زۆر چاۋە پۈنى كىر، پاشان پياۋىك ھەلساۋ ووتى: ئەي پېغەمبەرى خۇدا (ﷺ) مارەي بىكە لە
 مەن ئەگەر خۆت پېۋىستىت پېي نىيە، پېغەمبەرى خۇدا (ﷺ) فەرموۋى: (ئاي شىتېكت ھەيە لەسەرى
 مارەي بېرى؟) پياۋەكە ووتى: ئەم پۆشاكەم نەبىت لە بەرمدايە ھىچى ترم نىيە، پېغەمبەرى خۇدا (ﷺ)
 فەرموۋى: (ئەگەر ئەو پۆشاكەي بدەيتى خۆت بەبى پۆشاك دەمىنى شىتېك پەيدا بىكە) پياۋەكە ووتى:
 ھىچ شىك نابەم، پېغەمبەر (ﷺ) فەرموۋى: (بىگەرى با ئەنگۈستىلەيەكى ئاسنىش بىت بىكەرە مارەي
 بۆي؟) گەپا ھىچى دەست نەكەوت، فەرموۋى پېي: (ئاي ھىچىك لە قورئانت پېيە لەبەرتە؟) ووتى:
 بەلى فلان سورەت و فلان سورەتم لەبەرە (ئەو سورەتەنەي كە لەبەرى بوو ناۋى بىردن)، پېغەمبەر
 (ﷺ) پېي فەرموۋ: (لېم مارە بېرىت بەو قورئانەي لەگەلتە).^۱ بوخارى و موسلىم ھىناۋيانە لە
 فەرموۋدەكەي مالېكەۋە.^۲ ئىبنو ئەبى حاتم پېۋايەتى كىرۋوۋە لە باۋكېۋە لە عائىشەۋە (پەزاي
 خۋاي لى بىت) ئەو كەسەي كە خۋى بەخشى بە پېغەمبەر (ﷺ) خەۋلەي كچى ھەكىم بوو.^۳ بوخارىش
 پېۋايەتى كىرۋوۋە لە عائىشەۋە (پەزاي خۋاي لى بىت) دەلىت: زۆر (غېرە) م دەردەبېرى لەو ئۆنانەي كە
 خۋيان دەبەخشى بە پېغەمبەر (ﷺ) و دەموت: ئاي ئۆن خۋى دەبەخشىت؟ كە ئەم ئايەتە ھاتە
 خوارەۋە: ﴿تُرْجَىٰ مِنْ تَشَاءُ مِنْهُمْ وَتُفَوِّىٰ إِلَيْكَ مِنْ تَشَاءُ وَمِنْ أَبْغَيْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ﴾ وەتم: وا
 دەبىنم پەروەردىگارى تۆھزەكانت خېرا بۆ بەدىئەمىنى.^۴ ئىبنو ئەبى حاتم پېۋايەتى كىرۋوۋە لە ئىبنو
 عەباسەۋە (پەزاي خۋايان لى بىت) دەلىت ھىچ ئۆيىك لە لاي پېغەمبەر (ﷺ) نەماۋەتەۋە كە خۋى
 بەخشىبىت پېي. ئىبنو جەرىش پېۋايەتى كىرۋوۋە.^۵ واتە: ھىچ ئۆيىك لەۋانەي كە خۋى بەخشىۋە،
 پېغەمبەر (ﷺ) قەبۇلى نەكردۋە لىي، ھەرچەندە بۆ ئەو پەۋا بوۋە ھەلەل تايىت بوۋە بە ئەۋەۋە
 خۋى سەرىشك بوۋە واتە مەيلى خۋى بوۋ قەبۇلى بىكات يان قەبۇلى نەكات. ۋەك خۋاي گەۋرە
 فەرموۋىتەي: ﴿إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ يَسْتَنْكِحَهَا﴾ واتە: ئەگەر مەيلى لى بوو. ۋە دەفەرموۋىت: ﴿خَالِصَةً
 لَّكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ عىكرىمە دەلىت: ئەۋەي خۋى دەبەخشىت بۆ تۆ نەبىت بۆ كەسى تر نابىت،

^۱ أحمد (۳۳۶/۵)، فەرموۋدەيەكى سەھىجە.
^۲ فتح الباري (۹۷/۹)، مسلم (۱۰۴۰/۲).
^۳ البيهقي (۵۵/۷)، فەرموۋدەيەكى سەھىجە.
^۴ فتح الباري (۳۸۵/۸).
^۵ الطبري (۲۸۸/۲۰).

وہ نہ گەر ژنىك خوى بىہ خشيت بوى حال نىہ مہ تا شتىكى نہ داتى. ^۱ موحاميدو شەعبى و كەسانى
 تريش جگہ لہ وانہ مەر وای وتووه. ^۲ واتہ: كاتىك ژنىك بە ئارەزووى خوى، خوى بە خشى بە پياويك مەر
 كاتىك نہ و پياوہ چووه لای مارہى ھاويئەى خوى دەبيت بداتى، وەك پيغەمبەرى خدا (ﷺ) بپيارى
 دا بۆبوروى كچى واشيق كە وەكىلى دانا بۆخوى مارہى ھاويئەى خوى پيبدريت، كاتىك كە
 ميڤدەكەى مردبوو، مردن يان چوونە لا وەك يەكن بۆ بپياردانى مارہى و مارہى ھاويئەى، بۆ ژنىك كە
 خوى بىہ خشيت بە جگہ لہ پيغەمبەر (ﷺ)، بە لام بۆ مەر ژنىك خوى بىہ خشيت بە پيغەمبەر (ﷺ)
 مارہى بۆدانانرى با بچيتە لاشى، چونكە پيغەمبەر (ﷺ) بوى مەيە نہ و ژنہ مارہ بكات بەبى مارہى و
 خاوەن (ولي) و شايەت، وەك لہ بە سەرھاتى زەينەبى كچى جەحشدا (پەزاي خواى لى بيت) پيى
 مەلسا، بوى قەتادە لہ م ئايەتەدا: ﴿خَالِصَةً لِّكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ دەليت: هيچ ژنىك بوى نىہ
 خوى بىہ خشيت بە پياويك بەبى خاوەن (ولي) و مارہى، جگہ لہ پيغەمبەر (ﷺ). ^۳ خواى گەورە
 دەفەر موويت: ﴿قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِي أَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ﴾ ئوبەى كوپى
 كەعبو موحاميدو ئيبنو جەرير دەلئىن لہ م ئايەتەدا: يانى ئەوانەى كە پييان نە دراوہ لہ چوار ژنى ئازاد
 زياتر بخوازن. ^۴ وە مەرچەندىك لہ كەنيزە كە كانيان مارہ دەكەن ئارەزووى خويانە، بە مەرچى بوونى
 مارہى و شايەت و خاوەن (الولي) بە لام پيى تۆمان داوہ و هيچ شتىكمان لہ سەر تۆ دانە ناوہ، ﴿لِكَيْلَا
 يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا﴾.

﴿تُرْجَىٰ مِنْ نِّسَاءٍ مِنْهُنَّ وَتُعْوَىٰ إِلَيْكَ مِنْ نِّسَاءٍ وَمِنْ أَبْنَائِكَ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ تَقَرَّ
 أَعْيُنُهُنَّ وَلَا يَحْزَنَ وَيَرْضَيْنَ بِمَا آتَيْنَهُنَّ كُلُّهُنَّ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا

حَلِيمًا ﴿٥١﴾

^۱ الدر المنثور (۶/۶۳۱).

^۲ الطبري (۲۸۶/۲۸۷).

^۳ الطبري (۲۸۶/۲۰).

^۴ الطبري (۲۹۰/۲۰).

سهرپشك كردنى پيغه مبهرا (ﷺ) له قه بولكردنى نه و ژنانه ي كه خويان به خشى پيى يان قه بول نه كړدنيان

خوای مه زن ده فـرموویت: ﴿تَرْجِي مَن تَشَاءُ مِنْهُنَّ وَتُعِوِي إِلَيْكَ مَن تَشَاءُ وَمِنْ أَبْنَعِيَّتِ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ تَقْرَءَ عَيْنُهُنَّ وَلَا يَحْزَنَ بِمَا ءَالَيْتَهُنَّ كُلُّهُنَّ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَلِيمًا﴾ واته: نه ي موحه مبهرا (ﷺ) سهره ي هر كى له خيزانه كانت ويست دواى بخه و هر كى له نه و انت ويست پيشى بخه و بيهينه بو لاي خوت و هر كامت بوى بيته لات له وانه ي وازت لى هيناون هيچ گونا ميكت له سهر نيه، نه و سهرپشك كړدنه نزيكتره كه چاوو دلياني پى گه ش بيته وه و خه فـت نه خون و هموويان پازى بن به وه ي كه پيت داوون و خوا ده زانيت به وه ي كه له دلتاندايه و خواو زاناي له سهرخويه. نيمامى نه حمه د پيوايه تي كړدووه له عايشه وه (په زاي خوای لى بيت) كه لومه و توانجى له و ژنانه ده دا كه خويان ده به خشى به پيغه مبهري خدا (ﷺ) ده يوت: نايان نافرته شهرم ناكات خوى ده به خشيت به بى ماره يى؟ خوای گه ورده ش نه م نايه ته ي په وانه كړد: ﴿تَرْجِي مَن تَشَاءُ مِنْهُنَّ وَتُعِوِي إِلَيْكَ مَن تَشَاءُ﴾ عايشه ش عـرزي پيغه مبهري كړد (ﷺ): مـن وا ده بينم كه په روه ردگار ت په له ت بو ده كات له به جي هيناني ناره زووه كانتدا. ^۱ له پيشه وه باسـمان كړد كه بوخاريش پيوايه تي كړدووه. ^۲ نه مه به لگه يه له سهر نه وه ي كه ده فـرموويت: ﴿تَرْجِي﴾ كه دوا ده خـه ي ﴿مَن تَشَاءُ مِنْهُنَّ﴾ له وانه ي كه مه يـلت ليـيه له خو به خشه كان، ﴿وَتُعِوِي إِلَيْكَ مَن تَشَاءُ﴾ مه يلى خوتـه كاميان قه بول ده كه ي و كاميان قه بول ناكه ي. نه وانه يشى كه قه بوليان ناكه ي ده توانى جاريكى تر بانگيان بكه يته وه، بويه خوای گه ورده فـرموويه تي: ﴿وَمِنْ أَبْنَعِيَّتِ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ﴾ هـه نديكى تر و توويانه مه به ستي به مه كه فـرموويه تي: ﴿تَرْجِي مَن تَشَاءُ مِنْهُنَّ﴾ واته: له هاوسه ره كانت، هيچ گونا ميكت نايه ته سهر هـه نديكيان واز لى بينيت و هـه نديكيان پيش بخه ي هـه نديكيان دوا بخه ي يان بجيـته لاي هـه نديكيان و نه چيـته لاي هـه نديكيان كه يـفى خوتـه. هر به م شيـوه يه پيوايه ت كراوه له نيينو عـه باس و مواهيـدو حه سـن و قه تاده و نه بو په زين و عـه بدو په حماني كوپى زه يـدى كوپى نه سـله م و كه ساني تريـشه وه. له گـه ل نه مه يشدا پيغه مبهرا (ﷺ) هر مانه وه ي له نيوانياندا دابه ش ده كړد، بويه هـه ندى له زاناياني فيقه ي شافيعي و كه ساني تريش پايان وايه كه نه و دابه شكردنى كاته له سهر پيغه مبهرا (ﷺ) واجب

^۱ احمد (۱۵۸/۶)، فـرمووده يه كي سه حيحه.

^۲ فتح الباري (۳۸۵/۸).

نه بووه، نه ئایه ته پیروژه یان کردووه ته به لگه. بوخاری پیوایه تی کردووه له عایشه وه (په زای خوای
 لی بیت) که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) له سهره ی هر ژنیکدا له ئیمه داوای ئیزنی ده کرد پاش
 هاتنه خواره وه ی نه ئایه ته: ﴿تُرْجَىٰ مِنْ نَّشَاءٍ مِنْهُمْ وَتُقْوَىٰ إِلَيْكَ مِنْ نَّشَاءٍ وَمِنْ أَنْبَغَيْتٍ مِّمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ
 عَلَيْكَ﴾ ده لیت: وتم به عایشه: تو چیت به پیغه مبه ر (ﷺ) ده وت؟ ووتی: منیش ده موت: نه گه ر
 نه وه به دهستی منه نه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) من نامه ویت پیزی که س بدهم به سهر تودا. ^۱ نه م
 فه رمووده یه له عایشه وه به لگه یه له سهر نه وه که مه به ست پیی واجب نه بوونی نه و سهره یه، به لام
 فه رمووده ی یه که م نه وه ده گه یه نیت که نه م ئایه ته هاتووه ته خواره وه بو نه وانه ی که خویان
 به خشیوه، نا لیره دا ئیبنو جه ریر وای بو ده چیت که نه م ئایه ته گشتگیره بو نه و ژنانه ی که خویان
 به خشیوه و نه وانه شی که هاوسه ری پیغه مبه ر بوون (ﷺ) که مه یلی خویه تی سهره یان بو دابنی یان
 سهره یان بو دانه نیت. ^۲ نا نه وه ی که حه سه ن هه لی بژاردووه ژور چاک و باش و به میزه. نزیکه ک له
 نیوان فه رمووده کاندایه دروست ده کات. بویه خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿ذَلِكَ أَذَىٰ أَنْ تَقْرَأَ عَنِ هُنَّ وَلَا
 يَخْزَنَ وَيَرْضَيْنَ بِمَا آيَتْنَهُنَّ كُلُّهُنَّ﴾ واته: کاتی که زانیان که خوای مه زن هیچ گوناخت له سهر
 نانوسی، نه گه ر مه یلت لی بوو سهره یان بو داده نییت و مه یلیشت لی نه بوو سهره یان بو دانانیت، که چی
 له گه ل نه وه یشتا هر سهره یان بو داده نییت به ئاره زووی خوت نه ک له سهرت واجب بیت، که یف خوش
 ده بن به وه غه م ناخون و پییان خوشه. نه و کاره جوانه ی تو وایان لی ده کات که مه منونت ببن بو نه و
 به ش کردنه له نیوانیاندا به یه کسان و بی جیاوازی و به و دادپه روه ری ی تو به رامبه ریان. پاشان خوای
 گه وره ده فه رموویت: ﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي قُلُوبِكُمْ﴾ واته: خودا ده زانیت ئیوه چیتان به دلدا دیت که
 مه یلتان بو لای هه ندیک هه یه و بو لای هه ندی نیه که ناتوانییت لایبری، وه ک ئیمامی نه حمه د پیوایه تی
 کردووه له عایشه وه ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) سهره ی داده نا له نیوان ژنه کانیدا و جیاوازی
 نه ده کردن، پاشان ده یفه رموو: (نه ی خودایه نه مه کاری منه که ده سه لام به سه ریدا هه یه،
 سه رزه نشت و لومه نه که ی له وه ی که تو ده سه لاتت به سه ریدا هه یه و من ده سه لام نیه به سه ریدا). ^۳
 چوار له زانیانی فه رمووده نه م فه رمووده یان پیوایه ت کردووه، نه بو داود له کوتایی دا نه مه ی لی
 زیاده کردووه: (سه رزه نشتم نه که ی له وه ی که تو ده سه لاتت به سه ریدا هه یه و من ده سه لام نیه

^۱ فتح الباری (۳۸۵/۸).^۲ الطبری (۳۰۴/۲۰).^۳ احمد (۱۴۴/۶)، فه رمووده یه کی به میزه نیه.

به سهریدا) مه به ست پئی دلّه. ^۱ سه نه ده گانی راسته، پیاوه کانیشى جیى باوه پڼ، بویه خوای مه زن به دواى نه وه دا فه رموویه تی: ﴿وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا﴾ واته: خوا ده زانیت ئیوه چیتان له دلدايه له په نهانیه کان، ﴿حَلِيمًا﴾ واته: خودا له سه رخویه و ده بوریت.

﴿لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ مِنْ بَعْدُ وَلَا أَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ أَزْوَاجٍ وَلَوْ أَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ رَقِيبًا﴾

پاداشتدانه وهی هاوسه ره گانی پیغه مبهرا (ﷺ) له سه ره له لبراردنیان بو پیغه مبهرا (ﷺ)

خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ مِنْ بَعْدُ وَلَا أَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ أَزْوَاجٍ وَلَوْ أَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ رَقِيبًا﴾ واته: دواى نه مانه که هاوسه رتن هیچ نافرته تیکت بو چه لال نیه و ناشتوانی بیانگوری به هاوسه رانی تر مه گه ره وه که نیزه که بیته خاوه نی و خوا به سه ره موو شتی کدا چاودیره. زوریک له زانایان باسیان کردووه وه که ئیبنو عه باس و موجه میدو زه ححاک و قه تاده و ئیبنو زه یدو ئیبنو جه ریرو که سانی تریش. ^۲ که نه م نایه ته هاته خواره وه بو پاداشتدانه وه و په زاده ربرپڼ له هاوسه ره گانی پیغه مبهرا (ﷺ) له سه ره نه و کاره چاکه یان که خوداو پیغه مبهری خودا (ﷺ) و پوځی دوا بیان مه لبرارد وه که له نایه ته که ی پیشودا باس کرا، کاتیک نه وان که پیغه مبهریان (ﷺ) مه لبرارد پاداشته که یان نه وه بوو، خوای مه زن فه رمانی دا که ژنانی تر بو پیغه مبهرا (ﷺ) ناشیت و بوشی نیه نه و ژنانه ته لاق بدات و ژنانی تر له جییان بینیت، با زور جوان دلگیریش بن مه گه ره نه وانه ی له ده سکوت به ری ده که ویت، به لام بو نه وانه هیچی له سه ر نیه، پاشان خوای گه وره نه وه شی له سه ر لبردو حوکمی نه و نایه ته ی نه سخ کرده وه و پئی پیدا ژن بینیت، به لام پیغه مبهرا (ﷺ) ژنی نه هیئا، بو نه وه ی نه و منه ته ی به سه ر هاوسه ره کانی وه هر بمعینیت. ئیمامی نه حمده ریوایه تی کردووه له عایشه وه (په زای خوای لی بیت) ده لیت: پیغه مبهری خودا (ﷺ) کوچی دوا یی نه کرد هه تا خوای مه زن ژنی بو په و بینى و چه لالی کرد که بینیتى. ^۳ تیرمیزی و نه سانش پریوایه تیان کردووه له سونه نه که یاندا. ^۴ هندیکی تر له زانایان و توویانه: مه به ست به مانای نه م نایه ته:

﴿لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ مِنْ بَعْدُ﴾ نه وه یه که پاش نه وه ی که باسو وه سفی نه و ژنانه مان کرد که بومان

^۱ ابوداود (۶۰۱/۲)، تحفة الأحوزي (۲۹۴/۴)، النسائي (۶۲/۷)، ابن ماجه (۶۳۳/۱)، فه رموده یه کی به میزنیه.

^۲ الطبري (۲۹۹/۲۹۷/۲۰).

^۳ أحمد (۴۱/۶)، فه رموده یه کی مه وقوفه.

^۴ تحفة الأحوزي (۷۸/۹)، النسائي (۵۶/۶)، فه رموده یه کی مه وقوفه.

حه لال کردی له ژنه کانت نه وانه ی که ماره بیت پیداون و نه وانه شی که به ده سته کوت به رت که وتوون و
 کچی مام و کچی خوشکی مام و کچی خال و کچی خوشکی خال و نه وانه شی که خویان به خشی بیت،
 جگه له مانه ژنی ترت بۆ حه لال نیه. ئەم بۆچوونه ریوایهت کراوه له ئوبهیی کوپی که عبو موجهیدو
 که سانی تریشه وه. تیرمیزی ریوایهتی کردوه له ئیبنو عهباسه وه (په زای خوی لی بیت) ده لیت:
 پیغه مبهری خودا (ﷺ) نه هی کردوه له و جۆره ژنانه، ئەو ژنه خاوه نباوه پانه نه بیت که کۆچیان
 کردوه، وه که فەرموویه تی: ﴿لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ مِنْ بَعْدُ وَلَا أَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ أَزْوَاجٍ وَلَوْ أَعْجَبَكَ
 حُسْنُهُنَّ إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ﴾ خوا ژنه خاوه ن باوه په کانی حه لال کردوه له گه ل نه وانه ی که خویان
 به خشیوه به پیغه مبهر (ﷺ) هه موو نه و ژنانه ی که له سه ر ئایینه کانی ترن هه رامی کردوه جگه له
 ئایینی ئیسلام. پاشان خوی گه وره فەرموویه تی: ﴿وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِبْرَئِيلَ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ﴾^۱ واته: وه
 نه وانه ی بیباوه پ بن به ئیمان و شه ریهت نه وه بیگومان کرده وه کانی هه لده وه شیته وه.^۲ ئیبنو جهریر
 (په حمه تی خوی لی بیت) ئەم پایه ی هه لباردوه که ده لیت ئەم ئایه ته گشتگیره بۆ نه و کومه له
 ژنانه ی که باس کران و نه و ژنانه ی که هاوسه ری پیغه مبهر بوون (ﷺ) که تو ژن بوون. ئەم قسه یه ش
 قسه یه کی چاکه و له وانه یه پای زۆریک له زانایانی پیشینه ش بیت چونکه زۆریک له زانایان ئەم ریوایه ته و
 نه و ریوایه ته شیان لیوه کراوه و هیچ دژایه تیه ک نیه له نیوانیاندا (والله اعلم) خوی گه وره ده فەرموویت:
 ﴿وَلَا أَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ أَزْوَاجٍ وَلَوْ أَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ﴾ خوی مه زن پیی نه داوه به پیغه مبهر (ﷺ)
 نه گه ره کی که له و ژنانه ی ته لاق دا ژنیکی تر له جیی بهینیت، نه و ژنانه نه بیت که نه بنه (مه لی به مین) ی.
 ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرَ نَظْرٍ إِنَّهُ وَلَكِنْ إِذَا
 دُعِيتُمْ فَأَدْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَعْسِفِينَ لِحَدِيثٍ إِنْ ذَا لَكُمْ كَانَ يُؤْذَى النَّبِيُّ فَيَسْتَعِجِ
 مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَعِجِ مِنْ الْحَقِّ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ
 لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تَنْكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ
 ذَلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا ﴿٥٣﴾ إِنْ تَبَدُّوا شَيْئًا أَوْ خُفُّوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٥٤﴾﴾

^۱ المائدة (۵).^۲ تحفة الأحوزي (۷۷/۹)، فەرمووده یه کی هه سه نه.

ناداب و شيوازي چوونه ناو ماله كانى پيغه مبهري (ﷺ) و فهران دان به پهرده گيړانه وه

خوای مه زن ده فـرمویت: ﴿يَتَأْتِيَ الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرَ نَظِيرٍ إِنَّهُ وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَسْنِينَ حَدِيثٌ إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ يُؤْذَى النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنْ الْحَقِّ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَٰلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تُنْكِحُوا

أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا﴾ واته: نهى نهوانه ی باوه پرتان هیناوه مه چنه ژووره وه بؤ ماله كانى پيغه مبهري (ﷺ) مه گهر پيگه تان پي بدريت بؤ نان خواردنيك بى نه وه ی چاوه پوانى پيگه يشتنى بكن به لام نه گهر بانگ کران بؤ نان خواردن نه وسا برونه ژووره وه نينجا نه گهر خواردنه كه تان خوارد بلاوه ی لی بكن و مه ميننه وه بؤ قسه كردن چونكه نه و مانه وه تان نازارى پيغه مبهري (ﷺ) دهدات نه ویش شهرم دهكات ليتان كه بى دهنگه به لام خوا له وتنى هق شهرم ناكات وه هر كاتيک داواى شتيكى ناو مالتان كرد له (هاوسه ره كانى پيغه مبهري (ﷺ)) نه وه له پشتى پهرده وه لتيان داوا بكن، نه و شيوه داواكرده تان خاوينتره بؤ دلى نيوه و نه وانيش به هيچ شيوه يه ك بؤ نيوه دروست نيه نازارى دلى پيغه مبهري خودا (ﷺ) بدهن وه هرگيز نابيت خيزانه كانى پاش خوى ماره بكن به پاستى نه و (نازاردانى دل و ماره كردنه) تان به لای خواوه گوناھيكي زور گه ورده يه. نه م نايه تی پهرده گيړانه وه يه كه بريارو نادابى شهرعى تيدايه، نه و نايه ته يه كه هاتنه خواره وه كه ی هاوناھـنگ بوو له گه ل قسه ی عومهرى كوپى خه تابداو (پره زای خوای لی بيت) وه ك له هـردوو سه حيحه كه دا هاتوو كه عومهر وتی: موافيق و هاوپا بووم له گه ل پـه روه ردگارمدا له سى شتدا: وتم نه ی پيغه مبهري خودا (ﷺ) نه گهر جیى نيبراهيمت بكردايه ته نويزگه، خوای مه زن نه م نايه ته ی ناره خواره وه: ﴿وَآخِذُوا مِنْ مَّقَامِ رَبِّهِمْ مَعْصِي﴾^۱ واته: (پيمان وتن) شويني نيبراهيم بكنه جيگای نويز. وه وتم: نه ی پيغه مبهري خودا (ﷺ) خيزانه كانت پياوچاك و پياوخراب ده چنه لايان نه گهر پهرده يه كت بؤ دانانايه، خوای مه زن نايه تی پهرده گيړانه وه ی (حيجاب) ناره خواره وه. وه وتم: به هاوسه ره كانى پيغه مبهري (ﷺ) كه به رامبهري وه ستان: ﴿عَسَى رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَكُنْ أَنْ يُبَدِّلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِنْكُنْ﴾^۲ واته: دنيا بن نه گهر نيوه ته لاق بدات په روه ردگارى له جياتى نيوه ژنانىكى باشتـر له نيوه ی دهداتى. هر به

^۱ البقرة (۱۲۵).

^۲ التحريم (۵).

هه مان شیوه قورئان هاته خواره وه.^۱ وه له پێوایه تی موسلیمدا که باسی دیله کانی به دری کردوه
 نه مهیش پووداوی چواره مه.^۲ وه بوخاری پێوایه تی کردوه له نه نه سی کوپی مالیکه وه ده لیت:
 عومه ری کوپی خه تاب وتی: ئه ی پێغه مبه ری خودا (ﷺ) چاک و خراب دیته لات، ئه گه ر فره مان ت بدایه
 به دایکانی موسلمانان به په رده گیرانه وه! خوای مه زن ئایه تی حیجابی په وانه کرد.^۳ دیسان بوخاری
 پێوایه تی کردوه له نه نه سی کوپی مالیکه وه (په زای خوای لی بیت) ده لیت: کاتیک که پێغه مبه ری
 خودا (ﷺ) زهینه بی کچی جه حشی هینا بانگی خه لکی کرد نانیان خوارد، پاشان دانیشتن قسه یان
 ده کرد، کاتیک که پێغه مبه ر (ﷺ) خوی ناماده کرد هه لسیته ئه وان هه لئه سان، کاتیک ئه وه ی بینی
 هه لساو ئه وه ی هه لسا هه لساو سی که س هه لئه سان، پێغه مبه ر (ﷺ) هات بجیته ژوره وه، خه لکه که
 هه ر دانیشتبوون، پاشان خه لکه که هه لساو و پویشتن. منیش هاتم وه وایم دا به پێغه مبه ر (ﷺ) که
 خه لکه که پویشتن هات و چوه ژوره وه. منیش پویشتم بچه ژوره وه په رده ی له نیوان من و خویدا
 گیرایه وه و خوای مه زن نه م ئایه ته ی په وانه کرد: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ﴾ تا
 کوتایی ئایه ته که.^۴ وه له شوینیکی تریشدا پێوایه تی کردوه.^۵ موسلیم و نه سانیش پێوایه تیان
 کردوه.^۶ پاشانیش بوخاری پێوایه تی کردوه له نه نه سی کوپی مالیکه وه ده لیت: پێغه مبه ری
 خودا (ﷺ) (زهینه بی گواسته وه) چوه لای زهینه بی کچی جه حش نان و گوشتی دا به خه لک، منیان
 نارد خه لکی بانگ بکه م بۆ سه ر نان خواردن، کۆمه لیک ده هاتن و نانیان ده خوارد و ده چونه ده ره وه،
 کۆمه لیک تر پاشان ده هاتن و نانیان ده خوارد و ده چونه ده ره وه، ئه وه نده م بانگ کرد هه تا که سیك
 نه ما که بانگی بکه م، وتم: ئه ی پێغه مبه ری خودا (ﷺ) که سیك نه ماوه بانگی بکه م، فره مووی:
 خواردنه که تان هه لگرن سی کۆمه ل مابوونه وه له مالدا قسه یان ده کرد، پێغه مبه ر (ﷺ) چوه ده ره وه
 پویشتن بۆ ژوره که ی عایشه (په زای خوای لی بیت) فره مووی: (السلام علیکم - أهل البيت - ورحمة الله
 وبرکاته) عایشه وتی: وعلیک السلام ورحمة الله، ئه ی پێغه مبه ری خودا (ﷺ) ئه هله که ت به لاهه چۆن
 بوو؟ خودا لیت پیروژ بکات (بارک الله لک)، پاشان هه موو خیزانه کانی به سه ر کرده وه چی ده وت به
 عایشه به وانیشی وت، ئه وانیش عایشه چی به پێغه مبه ر (ﷺ) وت ئه وانیش هه ر وایان وت. پاشان

^۱ فتح الباري (۶۰۱/۱)، مسلم (۱۸۶۵/۴).^۲ مسلم (۱۸۶۵/۴).^۳ فتح الباري (۳۸۷/۸).^۴ فتح الباري (۳۸۷/۸).^۵ فتح الباري (۲۴/۱۱).^۶ مسلم (۱۰۵۰/۲)، النسائي في الكبرى (۴۳۵/۶).

پیغمبر (ﷺ) گه پایه وه، نه و سی کومه له هر قسه یان ده کرد، پیغمبر (ﷺ) زور به شهرم بوو، چوو ده ره وه و به ره و ژوره که ی عایشه پوشت. نازانو له یادم نیه من هه وایم دایه یان هه وایان دایه که نه و خه لکه چوونه ده ره وه، گه پایه وه هه تا پییه کی خسته سه که مه ی ده رگا که بجیته ژوره وه و پیکی تری له ده ره وه بوو په رده ی داناو شوپیکرده وه له نیوان من و خویداو نایه تی په رده گپړانه وه هاته خواره وه.^۱ ته نها بوخاری پیوایه تی کردوه له نیوان خاوه نی شش کیبه که جگه له نه سائی که نه ویش باسی کردوه.^۲ خوی گه وره ده فره موویت: ﴿لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ﴾ قه ده غه ی کرد له سه ر خاوه نباوه پان که بچه مالی پیغمبر (ﷺ) به نیونی خوی نه بیت. وه که نه و سه رده مه ی زه مانی نه فامی و له سه ره تایی هاتنی نیسلامدا ده چوونه مالی به کتری، خوی مه زن توندی کرد له سه ر نه م نومه ته و فره مانی پیکردن به په رده گپړانه وه. نه مه ش له به ر پیزگرتن بۆ نه م نومه ته. هر له به ر نه مه یه پیغمبری خدا (ﷺ) فره موویه تی: (ده تانترسیتم له چونتان بۆ ناو ژنان).^۳ پاشان مه رچی داناوه له و باره یه وه ده فره موویت: ﴿إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرَ نَظِيرٍ إِنَّهُ﴾ موجه میدو قه تاده و که سانی تریش و توویانه: چاوه پوانی نه که ن هه تا ده کولیت و پیده گات.^۴ واته: نه وه ستن به دیار خوارده که وه هه تا پیده گات و کاتیک ناماده کرا خوتان بکه ن به ژوردا، چونکه نه مه کاریکی خراپه و خودا پی ناخوشه. نه مه به لگه یه له سه ر نه وه که حرامه چون بۆ سه ر ده عوه تیک که بانگ نه کرابیت، خه تبی به غدادی له و باره یه وه کتیبیکی داناوه باسی خراپی نه و که سانه ی کردوه به بی نه وه ی بانگ بکرتن بۆ سه ر ده عوه تیک له خویانه وه ده چن بۆ نه و ده عوه ته. به دریتی هندی پروداوی له و باره وه گپړاوه ته وه و باسی کردوه له کتیبه که یدا. پاشان خوی گه وره ده فره موویت: ﴿وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَأَدْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا﴾ وه له سه حی موسلیمدا له نیبنو عومه ره وه (په زای خوی لی بیت) ده لیت: پیغمبری خدا (ﷺ) فره مووی: (کاتیک یه کیکتان برایه کی بانگی کرد بۆ نان خواردن بۆ شایی یان هر شتیک با قه بولی بکات).^۵ بویه خوی گه وره فره موویه تی: ﴿وَلَا مُسْتَغْنِينَ لِحَدِيثٍ﴾ واته: وه که نه وه ی که پرویدا له و سی که سه و درتزه یان دا به قسه کردن، خویان له بیرچووه وه هه تا

^۱ فتح الباری (۳۸۸/۸).^۲ النسائي في الكبرى (۷۵/۶)، فره مووده یه کی سه حیجه.^۳ مسلم (۱۷۱۱/۴).^۴ الطبري (۳۰۶/۲۰).^۵ مسلم (۱۰۵۳/۲).

پيغه مبهريان (ﷺ) ناره حهت كرد، وهك خواى گه وده ده فهرموويت: ﴿إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ﴾ و تراوه: مه به ست پيى، چوونتانه بۆ مالى پيغه مبهر (ﷺ) به بى نه وهى نيزنى لى بخوازن، كه پيى ناخوش بووه و دلگرانى كردووه به لام حهزى نه كردووه پيگريان لى بكات له بهر زۆر به شهرمى خوى تا خواى گه وده قورناني ناره خواره وه قه ده غهى كرد لييان، بۆيه خواى گه وده ده فهرموويت: ﴿وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ﴾ واته: خودا له قسهى پاست وتن شهرم ناكات و سه رزه نشتى كردن و وازى پى هينان. پاشان خواى گه وده ده فهرموويت: ﴿وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ﴾ واته: وهك چۆن قه ده غه م كرد ليتان كه به بى نيزن نه چنه مالى پيغه مبهر (ﷺ) هه ر به هه مان شيوه هه رگيز سه يري هاوسه ره كانى مه كه ن، با يه كيك له ئيوه كاريكى زۆر گرنگيشى هه بيت، بيه ويت لييان وه رگريت، له پشت په رده وه نه بيت داوايان لى نه كات.

قه ده غه كردن نازاردانى پيغه مبهر (ﷺ) و باسى ريژى تاييه تى هاوسه ره كانى له لاي موسلمانان

خواى گه وده ده فهرموويت: ﴿وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تُنْكِرُوا آيَاتِهِ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا﴾ ئيبنو نه بى حاته م پيوايه تى كردووه له ئيبنو عه بباسه وه (په زاي خوايان لى بيت) له م نايه ته دا: ﴿وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ﴾ ده ليت: كاتيك نه م نايه ته هاته خواره وه پياويك نيازى وابوو دواى پيغه مبهر (ﷺ) هه ندى له خيزانه كانى ماره بكات. پياويك وتى به نه بو سوفيان: ئايا نه وه عايشه بوو؟ پياوه كه وتى: وايان باس كردووه. ^۱ موقاتيلى كوپى حه بيان و عه بدوره حماني كوپى زهيدى كوپى نه سه له ميش هه ر وايان وتووه. ^۲ هه ر به و سه نه ده وه باس كراوه له سوديه وه كه حه رامه و نابيت بير له شتى وا بكه نه وه. بۆيه هه موو زانايان به گشتى كۆن له سه ر نه وه كه دواى مردنى پيغه مبهر (ﷺ) حه رامه و كه س بۆى نيه دواى خوى هاوسه ره كانى ماره بكات. چونكه نه وانه له دنيا قيامه تدا هاوسه رى پيغه مبهرنو (ﷺ) دايكى موسلمانان وهك له پيشه وه باس مان كرد. خواى گه وده نه و نيازى زۆر به لاوه گه وده و گران بوو، بۆيه به توندى هه ره شهى كردووه له سه رى. پاشان خواى مه زن ده فهرموويت: ﴿إِنْ تُبْدُوا شَيْئًا أَوْ تُخْفُوهُ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا﴾ واته: نه گه ر هه ر شتيك ئاشكرا بكه ن و بيلين يان بيشارنه وه له دلتاندا نه وه به پاستى خوا

^۱ الدر المنثور (۶/۶۴۳).

^۲ الطبري (۲۰/۳۱۶).

زانایه به هه موو شتیك. وهك له نایه تیكي تردا فه رموویه تی: ﴿يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ﴾^۱
واته: خوا ده زانیت به ناپاکی چاوان و هه رچی دلان ده یشارنه وه.

﴿لَا جُنَاحَ عَلَيْهِنَ فِيْٓءَابَائِهِنَّ وَلَا أَبْنَائِهِنَّ وَلَا إِخْوَانِهِنَّ وَلَا أَبْنَاءَ أَخَوَاتِهِنَّ وَلَا نِسَائِهِنَّ وَلَا مَا
مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ وَآتَقِينَ اللَّهَ رَبَّ اللَّهَ كَآنَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا﴾^(۵۵)

ئهو كه سانه ی كه واجیب نیه ژن پویشی بۆ بركات له كهس و كار

خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿لَا جُنَاحَ عَلَيْهِنَ فِيْٓءَابَائِهِنَّ وَلَا أَبْنَائِهِنَّ وَلَا إِخْوَانِهِنَّ وَلَا أَبْنَاءَ أَخَوَاتِهِنَّ وَلَا نِسَائِهِنَّ وَلَا مَا
مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ وَآتَقِينَ اللَّهَ رَبَّ اللَّهَ كَآنَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا﴾
واته: (هاوسه رانی پیغه مبه ر(ﷺ)) هیچ گونا میکیان له سه ر نیه نه گه ر بی حجاب بن لای باوکیان و
کوپانیان و براییان و برازاکانیان و خوشکه زاکانیان و لای ئافره تانی هاودینیان و لای غولام و كه نیزانی
خویان و له خوا بترسن به راستی خوا چاودیرو ناگاداره به سه ر هه موو شتیكدا. کاتیك خودای مه زن
فه رمانی به پویشین کرد له بیگانه پاشان پوونی کردووه ته وه كه نه م كهس و کارانه پیویست نیه
پویشیان بۆ پویشن وهك له سوره تی (النور) دا جیای کردوونه ته وه له م نایه ته دا كه خوا ده فه رموویت:

﴿وَلَا يُدْرِكُ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبَنَّ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا

لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءَ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي
إِخْوَانِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّبِيعَاتِ غَيْرِ أُولَى الْأَرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ

أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَىٰ عَوْرَاتِ النِّسَاءِ﴾^۲ واته: وه جوانی خویان ده رنه خه ن زیاد له وهی كه

ده رده كه ویت بۆ میرده كانیان نه بیته یان باوکیان یان باوکی میرده كانیان یان کوپه كانیان یان کوپی
میرده كانیان یان براکانیان یان کوپی براکانیان یان خوشکه كانیان یان ئافره تانی ئیماندار یان
كه نیزه كه كانیان یان نه و شوینه كه وته و پیاوانه ی كه بی نیازن له ئافره ت (وهك خزمه تكارو پیرو

نه خوش كه ئاره زووی ژنو میردایه تیان نیه)، یان نه و منداله کوپانه ی كه ئاگیان له له ش (عه وده ت) ی

ئافره تان نه بیته و بالغ نه بوین. نه م نایه ته ی سوره تی (النور) زیاتری باس کردووه له م نایه ته ی

سوره تی (الاحزاب) له پیشه وه مانامان کردو له سه ری پویشتین پیویست ناکات لیڤه دا دووباره ی

بکهینه وه. ئیبنو جه ریر پیاویه تی کردووه له شه عبی و عیکریمه وه له م نایه ته دا: ﴿لَا جُنَاحَ عَلَيْهِنَ فِيْٓءَابَائِهِنَّ وَلَا أَبْنَائِهِنَّ وَلَا إِخْوَانِهِنَّ وَلَا أَبْنَاءَ أَخَوَاتِهِنَّ وَلَا نِسَائِهِنَّ وَلَا مَا

^۱ الغافر (۱۹).

^۲ النور (۳۱).

ءَابَآئِهِنَّ ﴿ هندی له پیشینه‌کان وتوویانه: له بهرچی مامو خالّ باس نه‌کراوه؟ شه‌عبی و عیکریمه ده‌لّین: چونکه خالّ و مام و هسفیان ده‌که‌ن بۆ کوپه‌کانیان، بۆیه (شه‌عبی و عه‌کریمه) لایان مه‌کروهه که‌ژن پۆشاک له‌سه‌ر خۆی لابه‌ریت له لای مامو خالدا. ^۱ وه ده‌فه‌رموویت: ﴿وَلَا نَسَآئِهِنَّ﴾ مه‌به‌ست پیی پوودانه‌پۆشینه له لای ژنانی موسلمان، ﴿وَلَا مَا مَلَکَتْ اَیْمَانُهُنَّ﴾ مه‌به‌ست پیی که‌نیزه‌که، سه‌عیدی کوپی موسه‌یب ده‌لّیت: ته‌نها مه‌به‌ست پیی که‌نیزه‌که، ئیبنو نه‌بی حاته‌م ریوایه‌تی کردووه. خوای که‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿وَأَتَقِنَ اللّٰهُ اِبْرَکَ اللّٰهُ کَانَ عَلٰی کُلِّ شَیْءٍ شَهِیْدًا﴾ واته: له کاتی ته‌نهایی و ئاشکرادا له خوا بترسن چونکه خودا شایه‌ته له‌سه‌ر هه‌موو شتی‌ک، هیچی لی و ن نابیت، چاودیره و ئاگای لییانه.

﴿ اِنَّ اللّٰهَ وَمَلَآئِکَتَهُ یُصَلُّوْنَ عَلَی النَّبِیِّ یَاٰیُّهَا الَّذِیْنَ ءَامَنُوا صَلُّوْا عَلَیْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِیْمًا ۝۵۸ ﴾
 فه‌رمان دان به‌ سلاوات دان له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)

خوای مه‌زن ده‌فه‌رموویت: ﴿ اِنَّ اللّٰهَ وَمَلَآئِکَتَهُ یُصَلُّوْنَ عَلَی النَّبِیِّ یَاٰیُّهَا الَّذِیْنَ ءَامَنُوا صَلُّوْا عَلَیْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِیْمًا ﴾ واته: به‌راستی خواو فریشته‌کانی سه‌لاوات ده‌ده‌ن له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) نه‌ی نه‌وانه‌ی که‌ باوه‌رپتان هیناوه ئیوه‌ش سه‌لات و سه‌لامی زۆری له‌سه‌ر بده‌ن. بوخاری ده‌لّیت: نه‌بولعالیه ده‌لّیت: (صلاة الله) واته په‌سه‌نیدانی خودا بۆ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له لای فریشته‌کان. په‌سه‌نی فریشته‌کانی واته: دوعا بۆ کردن، ئیبنو عه‌باس ده‌لّیت: ﴿یُصَلُّوْنَ﴾ واته: داوای به‌ره‌که‌تی بۆ ده‌که‌ن. ^۲ بوخاریش هه‌ر به‌م شیوه‌یه ریوایه‌تی کردووه لییان. تیرمیزی ده‌لّیت: ریوایه‌ت کراوه له‌ سوفیانی سه‌وری و هندی له زانایانی تریشه‌وه وتوویانه: په‌سه‌نی خوا، واته: به‌زه‌یی خودا، په‌سه‌نی فریشته‌یش واته: داوای لی‌بوردن بۆ کردن. ^۳ فه‌رمووده‌ی موته‌واتر له پیغه‌مبه‌ره‌وه (ﷺ) ریوایه‌ت کراوه که فه‌رمانی داوه به موسلمانان سلاواتی له‌سه‌ر بده‌ن و چۆنیه‌تی سلاواته‌که‌شی فی‌رکردوون و ئیمه‌یش هه‌رچه‌نده خوا بۆمان ئاسان بکات به یارمه‌تی خوا بۆتان باس ده‌که‌ین. بوخاری ریوایه‌تی کردووه له ته‌فسیری نه‌م ئایه‌ته‌دا له که‌عبی کوپی عوجره‌وه (عُجْرَة) ده‌لّیت: وترا: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) له باره‌ی سه‌لام کردنه‌وه ئاگاداری بووین، نه‌ی سه‌لاوات دان چۆنه؟ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموی: (بَلِّیْن: اللّٰهُمَّ، صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَعَلٰی آلِ مُحَمَّدٍ کَمَا صَلَّیْتَ عَلٰی آلِ اِبْرَاهِیْمَ، اِنَّکَ حَمِیْدٌ مُّجِیْدٌ،

^۱ الطبری (۳۱۸/۲۰).

^۲ فتح الباری (۲۹۲/۸).

^۳ تحفة الأحوذی (۶۱۰/۲).

اللهم، بارک علی محمد وعلی آل محمد کما بارکت علی آل إبراهیم، إِنَّكَ حمیدٌ مجیدٌ. ^۱ وه نیمامی نه حمدهد پړوايه تی کردووه له نه بو له یلاوه ده لیت: که عبی کوړی عوجره پی پی گه یشت و وتی: نایا دیار یه کت پیشکه ش بکه م؟ پیغه مبه ری خودا (ﷺ) هاته دهره وه بو لامان وتمان: نه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) زانیمان چون سه لامت لی بکه ین، نه ی چون سه لاوات له سه ر بده ین؟ فه رموی: (بلین: اللهم، صل علی محمّد وعلی آل محمّد کما صلیت علی آل إبراهیم، إِنَّكَ حمیدٌ مجیدٌ، اللهم، بارک علی محمد وعلی آل محمد کما بارکت علی آل إبراهیم، إِنَّكَ حمیدٌ مجیدٌ). ^۲ نه م فه رموده یه زانایانی فه رموده له کتیبه کانیا ندا هیئاویانه به چند پړگای جورا و جور. فه رموده یه کی تر: بوخاری پړوايه تی کردووه له نه بو سه عیدی خوده ری وه (په زای خوی لی بیت) ده لیت: وتمان نه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) نه مه شیوه ی سه لام کردنه لیت، نه ی چون سلّوات بده ین له سه رت؟ فه رموی: (بلین: اللهم، صل علی محمد عبدک ورسولک، کما صلیت علی آل إبراهیم، وبارک علی محمد وعلی آل محمد کما بارکت علی آل إبراهیم) نه بو سالت ده لیت له له یسه وه: (اللهم صل علی محمد وعلی آل محمد کما بارکت علی آل إبراهیم). نیبراهیم بوی گیراینه وه له حمزه وه، نیبنو نه بی حازم و دهره وردی بویان گیراینه وه له زهیده وه (واته نیبنولهادی) ده لیت: (کما صلیت علی إبراهیم، وبارک علی محمد وعلی آل محمد کما بارکت علی إبراهیم آل إبراهیم). ^۳ نه سائی و نیبنو ماجه یش هیئاویانه. ^۴ فه رموده یه کی تر: نیمامی نه حمدهد پړوايه تی کردووه له نه بو حومه یدی ساعیده وه که وتوویانه: نه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) چون سلّوات له سه ر بده ین؟ پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی: (بلین: نه ی خودایه به زه یی خوت برپژه به سه ر موحه ممه د (ﷺ) و هاوسه ره کانی و نه وه کانیدا، وه ک چون به زه یی خوت پرژاوه به سه ر نیبراهیمدا، وه خیروبه ره که ت برپژه به سه ر موحه ممه (ﷺ) و هاوسه ره کانی و نه وه کانی وه ک چون خیروبه ره که تی خوت پرژاوه به سه ر نالی نیبراهیمدا، تو زور سوپاسکراوو به پړزی). ^۵ زانایانی فه رموده مه مو هیئاویانه جگه له تیرمیزی. ^۶ فه رموده یه کی تر: موسلیم پړوايه تی کردووه له نه بو مه سعودی نه نساریه وه، ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) هات بو لامان، نیمه له لای سه عدی کوړی عوباده دا دانیشتبووین، به شیري کوړی سه عد پی و ت: نه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ)، خودا فه رمانی پیکردووین

^۱ فتح الباري (۳۹۲/۸).

^۲ أحمد (۲۴۱/۴)، فه رموده یه کی سه حیحه.

^۳ فتح الباري (۳۹۲/۸).

^۴ النسائي (۴۹/۳)، ابن ماجه (۲۹۲/۱)، فه رموده یه کی سه حیحه.

^۵ أحمد (۴۲۴/۵)، فه رموده یه کی سه حیحه.

^۶ فتح الباري (۱۵۷/۱۱)، مسلم (۳۰۶/۱)، أبو داود (۶۰۰/۱)، النسائي (۴۹/۳)، ابن ماجه (۲۹۲/۱).

کہ سلاوات لہ سہر لی بدہین، چون سلاوات لہ سہر بدہین؟ وتی: پیغہ مہر (ﷺ) بیڈہنگ بوو ہتا ناواتہ خواز بووین کہ نہ و پرسیارہی نہ کردایہ، پاشان پیغہ مہری خودا (ﷺ) فرمووی: (بَلِّین: اللہم، صَلِّ علی محمد وعلی آل محمد کما صلیت علی آل إبراهیم، وبارک علی محمد وعلی آل محمد کما بارکت علی آل إبراهیم، فی العالمین، إِنَّکَ حمیدٌ مجیدٌ، والسلام کما قد عَلَّمْتُمْ).^۱ واتہ: سہلام کردنیش وہک نہ وہیہ کہ نہ یزانن نہ بو داودو تیرمیزی و نہ سائی و نیبنو جہریر پیوایہ تیان کردوہ. تیرمیزی دہلئت: فرمودہ یہ کی (حسن صحیح) ہ^۲.

سلاوات دان لہ سہر پیغہ مہر (ﷺ) پیش پارانہ وہ

نیمامی نہ حمہ دو نہ بو داودو نہ سائی و نیبنو خوزہیمہ و نیبنو حبیبان پیوایہ تیان کردوہ لہ فہ زالہی کوپی عوبہ یدہ وہ (پہ زای خوی لی بیت) دہلئت: پیغہ مہری خودا (ﷺ) گوئی لی بوو پیاوئیک دہ پارایہ وہ لہ نویژہ کہ یدہا سوپاسی خودای نہ کردو سلاواتیشی لہ سہر پیغہ مہر نہ دا (ﷺ)، پیغہ مہری خودا (ﷺ) فرمووی: (نہ وہ پہلہ ی کرد)، پاشان بانگی کردو پیی فرموو: یان بہ غہیری نہوی فرموو: (نہ گہر یہ کیک لہ نیوہ نویژی کرد بابہ سوپاس و ستایشی خوا دہ ست پی بکات، پاشان سلاوات لہ سہر پیغہ مہر (ﷺ) بدات، پاشان دوی نہ وہ چون حہز دہکات بپاریتہ وہ و دوعا بکات)^۳.

ریزی سہلاوات دان لہ سہر پیغہ مہر (ﷺ)

دیشان تیرمیزی پیوایہ تی کردوہ لہ ثوبہ یی کوپی کہ عہ وہ دہلئت: پیغہ مہری خودا (ﷺ) کاتیک سییہ کی شہ و دہ پویشٹ ہلڈہ ساو نہ یفرموو: (نہ ی خہ لکینہ! یادی خوا بکہن، یادی خوا بکہن، زہمین لہ رزینہ کہ ہات و لہ رزینہ کہ ی تریشی بہ دوا دہ دیت، مردن ہات ہاوپئی لہ گہل نہ وہی کہ تیایہ تی، مردن ہات ہاوپئی لہ گہل نہ وہی کہ تیایہ تی). ثوبہ ی دہلئت: وتم: نہ ی پیغہ مہری خودا (ﷺ) من زور دوعائہ کہ م، نایا چہ ندیک لہ و دوعانہ دابنیم بۆ سلاواتدان لہ سہر: فرمووی: (چہ ند مہ یلت لییہ تی)، وتم: چواریہ ک باشہ؟ فرمووی: (چہ ندہ مہ یلت لییہ تی، نہ گہر زیاترت کرد، نہ وہ باشترہ بۆت)، وتم: نیوہ باشہ؟ فرمووی: (چہ ندہ مہ یلت لییہ تی، نہ گہر زیاترت کرد، نہ وہ چاکترہ بۆت)، وتم: دوو سی یہ ک؟ فرمووی: (چہ ندی مہ یلت لییہ تی، نہ گہر زیاترت کرد نہ وہ باشترہ بۆت) وتم: ہہ موو دوعاکانم سلاوات بیت لہ سہر تۆ. فرمووی: (کہ واتہ غہ مباریت لی دور نہ خریتہ وہ و گوناہہ کانیشٹ بۆ

^۱ مسلم (۵-۳/۱).

^۲ ابو داود (۶۰۰/۱)، تحفة الأحوذی (۸۴/۹)، النسائی فی الکبری (۴۳۶/۶)، الطبری (۳۲۱/۲۰)، فرمودہ یہ کی سہ حیجہ.

^۳ أحمد (۱۸/۶)، ابو داود (۱۶۲/۲)، تحفة الأحوذی (۴۵۰/۹)، النسائی (۴۴/۳)، ابن خزیمہ (۳۵۱/۱)، ابن حبان

(۳۰۸/۳)، فرمودہ یہ کی سہ حیجہ.

ئەسپرىتتەۋە)، پاشان تىرمىزى دەلىت: ئەمە فەرمودەيەكى چاكە (حدیث حسن).^۱ ئىمامى ئەحمەد پىۋايەتى كىردۈۋە لە ئەبو تەلھەۋە كە پىغەمبەرى خۇدا (ﷺ) پۇژىك ھات و خوشى لە نىۋچاۋانیدا بەدى دەكرا. وتیان: ئەى پىغەمبەرى خۇدا (ﷺ) ئىمە خوشى لە نىۋ چاۋانیدا بەدى دەكەين، پىغەمبەر (ﷺ) فەرموۋى: (ئەۋە فرىشتە ھاتە لام وتى: ئەى موحەممەد ئايا پازىت دەكەت كە پەرۋەردگارى مەزىت دەفەرموۋىت بەپاستى ھىچ كەسىك نىە سەلاۋات بدات لە سەرت لە ئومەتەكەت مەگىن من (دە) سەلاۋاتم داۋە لە سەرى، ۋە ھىچ كەسىك نىە لە ئومەتەكەت سەلامت لى بىكەت مەگىن من دە سەلامم لى كىردۈۋە، وتم: بەلى).^۲ ئەسائىش پىۋايەتى كىردۈۋە.^۳ پىگايەكى تر: ئىمامى ئەحمەد پىۋايەتى كىردۈۋە لە ئەبو تەلھەۋە ئەنسارىيەۋە دەلىت: پىغەمبەرى خۇدا (ﷺ) پۇژىك بەيانى كىردەۋە دلى خوش بوو مزگىنى لە نىۋ چاۋانیدا بەدى دەكرا. وتیان: ئەى پىغەمبەرى خۇدا (ﷺ) ئەمۇ بەيانىت كىردۈۋە تەۋە دلخۇش و مزگىنى لە نىۋ چاۋانیدا بەدى دەكرىت، فەرموۋى: (بەلى نىردراۋىك ھات بۇ لام لە لايەن پەرۋەردگارى مەزەۋە وتى: كەسىك لە ئومەتەكەت يەك سەلاۋاتى دابىت لە سەرت، خوا بە ئەۋ سەلاۋاتە (دە) چاكەى بۇ نوۋسىۋە (دە) خراپەى لە سەر سىپوۋە تەۋە (دە) پلەى بۇ بەز كىردۈۋە تەۋە ۋەك خوشى ۋە لامى داۋە تەۋە).^۴ ئەم فەرمودەيەش سەنەدەكانى چاكە. بەلام زانايانى ترى فەرمودە نە يانھىناۋە. فەرمودەيەكى تر: موسلىم و ئەبو داۋود تىرمىزى و نەسائى پىۋايەتە تىان كىردۈۋە لە ئەبو ھورەيرەۋە (پەزەى خۋاى لى بىت) دەلىت: پىغەمبەرى خۇدا (ﷺ) فەرموۋىتە: (ھەر كەسىك يەك سەلاۋات بدات لە سەر من خۋاى گەرە دە سەلاۋات دەدات لە سەرى)، تىرمىزى دەلىت: ئەمە فەرمودەيەكى چاكى پاستە ۋە ھەر لەم بارەيەۋە لە عەبدۈرەھمانى كوپى عەۋف و عامرى كوپى پەبىمە ۋە مەمارو ئەبو تەلھەۋە ئەنەس و ئوبەيى كوپى كەعبەۋە پىۋايەت كراۋە.^۵ فەرمودەيەكى تر: ئىمامى ئەحمەد پىۋايەتى كىردۈۋە لە حوسەينى كوپى عەلىيەۋە كە پىغەمبەرى خۇدا (ﷺ) فەرموۋى: (پژدو بەخىل ئەۋ كەسەيە كە باسى منى لە لا كرا پاشان سەلاۋاتم

^۱ تحفة الأحوزي (۱۵۲/۷)، فەرمودەيەكى خەسەنە، ئىبن تەيمىيە ئەفەرموۋى: مەبەست بە (صلاتى)

برىتتەلە (دعانى) چۈنكە ئوبەيى دوعايەكى تايبەتى ھەبۈۋە بۇخۇيى كىردۈۋە پۇژىكىيان ئەۋپرسىيارە ئەكەت سەيىرى (جلاۋالانھام) ئىبنۇلقەيمى قەتابى بىكە (ص ۷۹). (ۋە رگىپ).

^۲ أحمد (۳۰/۴)، فەرمودەيەكى خەسەنە.

^۳ النسائي (۴۴/۳)، فەرمودەيەكى خەسەنە.

^۴ أحمد (۲۹/۴)، فەرمودەيەكى خەسەنە.

^۵ مسلم (۳۰۶/۱)، أبو داود (۱۸۴/۲)، تحفة الأحوزي (۸-۶/۲)، النسائي (۵۰/۳).

لہ سہ نہ دات)، نہ بو سہ عید دہ لیت: فہرموویہ تی: (سلاواتم لہ سہ نہ دا)۔^۱ تیرمیزی پیوایہ تی کردوہ پاشان دہ لیت: نہ مہ فہرموودہ یہ کی چاکی غہریبی راستہ۔^۲ فہرموودہ یہ کی تر: تیرمیزی پیوایہ تی کردوہ لہ نہ بو ہورہ یرہوہ دہ لیت: پیغہ مہری خودا (ﷺ) فہرمووی: (داما و لوتی خولاوی بووہ پیاویک کہ یادی منی لہ لا بکریت و سہ لاواتم لہ سہ نہ دات، زہلیلہ و لوتی خولاوی بووہ پیاویک مانگی رہ مہ زانی بہ سہ ردا تیپہ ریٹ و بروت، زہلیل و لوتی بہ خولا چوہ کہ سیک کہ باوک و دایکی بہ سالا چوبن و نہ یانخستبیتہ بہ ہشت)۔ پاشان وتی: فہرموودہ یہ کی حہ سہنی سہ حیجہ۔^۳

کاتہ کانی سلاواتدان لہ سہ پیغہ مہر (ﷺ)

فہرمان دراوہ بہ سہ لاوات دان لہ سہ پیغہ مہر (ﷺ) لہ زور کات و شویندا، لہ و کاتانہ: دوی بانگدان بۆ نویژ و ہک نہ م فہرموودہ ی کہ نیامی نہ حمہد پیوایہ تی کردوہ لہ عہدولای کوری عہری کوری عاسہوہ دہ لیت: کہ بیستویہ تی لہ پیغہ مہری خودا (ﷺ) دہیفہرمو: (کاتیک گویتان لہ بانگ بیژیکہوہ بوو، نہ وہی نہ و دہیلی نیوہش بیلین، پاشان سلاواتم لہ سہ نہ دہن، وہ ہر کہ سیک سلاواتم لہ سہ بدات خوی گہورہ بہ و سلاواتہ دہ سلاواتی لہ سہ نہ دات، پاشان داوی وہ سیلہم بۆ بکن لہ خوا، چونکہ وہ سیلہ شوینیکہ لہ ناو بہ ہشتدا، بۆ ہیچ کہس نیہ بۆ بہ نہدیہک نہ بیت لہ بہ نہدہ کانی خوا، داوام وایہ کہ نہ و کہ سہ من بم، ہر کہ سیک داوی وہ سیلہم بۆ بکات لالانہ وہی منی بۆ خوی دابین و حہ لال کردوہ۔^۴ موسلیم و نہ بو داود و تیرمیزی و نہ سانی پیوایہ تیان کردوہ۔^۵ وہ ہر لہ و شوینانہ ی سلاواتیان تیڈا دہدریت: چوونہ ناو مزگہوت و ہاتفہ دہرہوہ لی، وہک لہم فہرموودہ یہ دا ہاتوہ کہ نیامی نہ حمہد پیوایہ تی کردوہ لہ فاتیمہ ی کچی پیغہ مہری خودا (ﷺ) دہ لیت: پیغہ مہری خودا (ﷺ) کاتیک کہ دہرؤیشتہ ناو مزگہوت سلاواتی دہدا لہ سہر موہہ مہدو (ﷺ) سلاویشی لی دہکرد، پاشان فہرمووی: (نہی خودایہ لہ گوناہہ کانم بوورہ و دہرگاکانی بہ زہی خۆتم لی بکہرہوہ، کاتیکیش دہچوہ دہرہوہ لہ مزگہوت سلاواتی دہدا لہ سہر موہہ مہدو (ﷺ) سلاویشی لی دہکرد) پاشان فہرمووی: (نہی خودایہ لہ گوناہہ کانم بوورہ و دہرگاکانی ریژی خۆتم لی بکہرہوہ)۔^۶ وہ لہ و شوینانہ ی تر کہ سلاواتی تیڈا دہدریت، لہ کاتی نویژی

^۱ أحمد (۲۰۱/۱)، فہرموودہ یہ کی باشہ (جید)۔

^۲ تحفة الأحوذی (۵۳۱/۹)، فہرموودہ یہ کی باشہ (جید)۔

^۳ تحفة الأحوذی (۵۳۰/۹)، فہرموودہ یہ کی حہ سہنی غہریبہ۔

^۴ أحمد (۱۶۸/۲)، فہرموودہ یہ کی سہ حیجہ۔

^۵ مسلم (۲۸۸/۱)، أبو داود (۳۵۹/۱)، تحفة الأحوذی (۸۳/۱)، النسائی (۲۵/۲)۔

^۶ أحمد (۲۸۲/۶)، نہم فہرموودہ یہ سہ نہدہ کانی سہ حیجہ و پیاوہ کانی جی متمانہن۔

مردودایه که له (الله اکبر) ی یه که مدا سوره تی فاتحه ده خوینریت و له (الله اکبر) ی دووه مدا سلالات ده دریت له سهر پیغه مبه (ﷺ) و له (الله اکبر) ی سیهه مدا دوعا ده کریت بۆ مردووه که، وه له (الله اکبر) ی چواره مدا ده وتریت: نه ی خودایه له پاداشت بی به شمان نه که ی و دوا ی نه و تووشی فیتنه مان نه که ی. شافعی (په حمه تی خوی لی بیت) پیوایه تی کردووه له نه بو نومامه ی کوپی سه هلی کوپی حونه یفه وه که پیاوێک له هاوه له کانی پیغه مبه (ﷺ) بۆی باس کردووه و هه والی داوه تی که سونه ته کاتیك نوێژ ده کریت له سهر مردو و پیشنوێژ (الله اکبر) بکات، پاشان فاتحه بخوینیت به په نهانی له دلی خویدا، پاشان سلالات ده دات له سهر پیغه مبه (ﷺ) وه به تایبه تی دوعا ده کات بۆ مردووه که، وه له (الله اکبر) هکاندا هیچ شتیکی تر له وانه ناخوینیت، پاشان به په نهانی له دلی خویدا سه لام ده داته وه.^۱ نه سائیش پیوایه تی کردووه له نه بو نه مامه خویه وه که ده لیت: له سونه ته کانی پیغه مبه ره که.. پاشان باسی نه م فرموده یی کردووه.^۲ نه م فرموده یی له هاوه له کانه وه حوکی مرفوعی هیه، وه هر له و شوینانه ی که سلالاتی تیدا ده دریت، کوتایی دوعا و پارانه وه به سلالاتدان له سهر پیغه مبه (ﷺ) تیرمیزی پیوایه تی کردووه له عومهری کوپی خه تابه وه (په زای خوی لی بیت) ده لیت دوعا پاگیراوه و وه ستاوه له نیوان ئاسمان و زه میندا هیچی لی به رزنا بیته وه هه تا سلالات نه ده ی له سهر پیغه مبه ره که ت (ﷺ).^۳ مه عازی کوپی حارس پیوایه تی کردووه له نه بو قورپه وه له سه عیدی کوپی موسه یه به وه له عومهره وه به مرفوعی.^۴ نه وه ی زیاتر جه ختی له سهر کرده وه دوعای قونوته که نیمامی نه حمه دو زانایانی فرموده و ئیبنو خوزهیمه و ئیبنو حیببان و حاکیم پیوایه تیان کردووه له سه نه ی کوپی عه لیه وه (په زای خویان لی بیت) ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) چهند وته کی فی رکرم له قونوتدا ده یلیم: (خودایه پیم نیشان بده له گه ل نه وانه ی که پیت نیشان داو، له ش ساغ و ته ندروستم بکه له گه ل نه وانه ی له ش ساغت کردوون، پشتم هه لکه له وانه ی تو لیان په نجاوی، بیده به منیش له وه ی که به خشیوته، لام بده له و شه پانه ی که بریارت له سهر داوه (واته: له سهر تاوانباران هر تو خاوه ن بریاری، بریارت به سه ردا ندریت، بیگومان هر که سیك تو په نای بی زه بوون نابیت، هر که سیك تو دزایه تیت کرد بیت خاوه نی ده سه لات نابیت، پاکی و بی عه یبی و مه زنی هر بۆ تو یه نه ی په روه ردا گارمان)، نه سائی له کتیه که یدا نه مه ی زیاد کردووه له کوتایی دوعا که دا (سلالاتی خوا له سهر

^۱ مسند الشافعی (۲۰۰)، نه م فرموده یی حاکم به سه حیخی داناوه و زه هه بیش هاوپایه تی.

^۲ النسائی (۷۵/۴)، نه م فرموده یی حاکم به سه حیخی داناوه و زه هه بیش هاوپایه تی.

^۳ تحفة الأحوزي (۶۰۰/۲)، فرموده یی مه وقوفه.

^۴ تفریح الکشاف لابن حجر (۱۳۷)، فرموده یی مه وقوفه.

موحه مہد بیت (ﷺ). وہ ہر لہ و کاتانہ ی کہ موستہ حہ و زور باشہ دوعای تیدا بکریت و زور سلواتی تیدا بدریت پوڑی مہینی و شہوی مہینیہ، نیمامی نہ حمہد پیوایہ تی کردوہ لہ نہوسی سہ قہ فیہ وہ (پہزای خوی لی بیت) دلایت: پیغہ مہری خودا (ﷺ) فرموی: (لہ بہ پیزترین پوڑہ کانتان پوڑی مہینیہ لہ مہینیدا نادم دروست کرا، وہ لہ مہینیدا گیانی کیشرا، وہ لہ مہینیدا فوہ دہ کریت بہ کہ لہ شاخداو لہ مہینیشدا نوکہ گہ ورہ کہش پوودہ دات لہ و پوڑہ دا زور سلواتم لہ سہر بدہن چونکہ سلواتہ کانتانم پیشان دہری و پیم دہ گات)، وتیان: نہی پیغہ مہری خودا (ﷺ) چون سلواتہ کانت پیشان دہدریت کہ تو پزای. واتہ: پوکاویتہ وہ و نہ ماوی پیغہ مہر (ﷺ) فرموی: (خوا حرامی کردوہ و قہ دہ غہ ی کردوہ لہ سہر زہوی کہ لاشہ ی پیغہ مہران بخوات و لہ ناوی بہریت).^۱ نہ بو داود و نہ سائی و نینو ماجہ پیوایہ تیان کردوہ، نینو خوزہیمہ و نینو حیبان و دارہ قوتنی و نہ وہوی لہ کتیبی (الاذکار) دا بہ فرمودہ یہ کی راستیان داناوہ.^۲

﴿إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُّهِينًا ٥٧ وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ

الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بَغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدْ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُّبِينًا ٥٨﴾

نہوانہ ی نازاری خودا و پیغہ مہری خودا (ﷺ) دہدان لہ دنیاو لہ قیامہ تیشدا لہ عنہ تیان لیکراوہ و بی بہش کراون لہ بہ زہمی خودا

خوی مہزن دہ فرمویت: ﴿الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا

مُهِينًا﴾ واتہ: بہ راستی کہ سانیک کہ نازاری خودا و پیغہ مہرہ کی دہدن خوا نہ فرینی لی کردون لہ دنیاو لہ قیامہ تداو سزای پیسواکہری بو نامادہ کردون. خوی گہ ورہ ہرہ شہ دہکات و بہ لینی داوہ و دہ فرمویت نہ و کہ سانہ ی کہ نازاری دہدن، واتہ: دڑایہ تی فرمانہ کانی دہکن و خہریکی خرابہ کارین بہ بہر دہوامی و نازاری پیغہ مہرہ کی (ﷺ) دہدن و توانجی لی دہدن و بہ کہم سہیری دہکن (پہنا بہ خوا لہ و قسانہ یان) کہ سزای سہخت و گرانیان دہدات. عیکریمہ لہم نایہ تہ دا: ﴿الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ دلایت: لہ سہر وینہ گران ہاتوہ تہ خوارہ وہ.^۱ وہ لہ ہر دوو سہ حیجہ کہ دا

^۱ أحمد (۱۹۹/۱)، أبو داود (۱۳۳/۲)، تحفة الأحوذی (۵۶۲/۲)، النسائی (۲۴۸/۳)، ابن ماجہ (۳۷۲/۱)، ابن خزيمة

(۱۵۱/۲)، ابن حبان (۱۴۸/۲)، الحاكم (۱۷۲/۳)، فرمودہ یہ کی سہ حیجہ.

^۲ أحمد (۸/۴)، فرمودہ یہ کی سہ حیجہ.

^۳ أبو داود (۶۳۵/۱)، النسائی (۹۱/۳)، ابن ماجہ (۵۲۴/۱)، ابن خزيمة (۱۱۸/۳)، ابن حبان (۱۳۲/۲)، النووی (۹۷)،

فرمودہ یہ کی سہ حیجہ.

^۴ الطبري (۳۲۲/۲۰).

هاتوو له نه بو هورهيره وه ده لئيت: پيغه مبهري خودا (ﷺ) فه رموي: (خوای مه زن ده فه رموييت: نه وهى ئاده م ئازارم ده دات قسه ده لئيت به پوژگار كه من پوژگارم، من شه وو پوژ هه لده سورپيم).^۱ ماناكه ي نه وهيه له كاتى نه فاميدا ده يانوت: پوي زه مانه رهش بيت ئاواوئاوای به سه ر هينان، كرداره كاني خودا ده ده نه پال پوژگارو قسه ي پى ده لئين. بيگومان نه وهى كه پووده دات خوای گه وره ده يكات و نه هى كردوو له و قسانه كه ده وترئيت به پوژگار. عه وفى ده لئيت: له ئيبنو عه باسه وه (په زاي خوای لى بيت) له م ئايه ته دا: ﴿الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُّهِينًا﴾ هاتوو ته خواره وه له سه ر نه و كه سانه ي كه لومه ي پيغه مبهريان (ﷺ) ده كرد له وهى كه سه فيه ي كچى حويه يى كوپى نه خته بى ماره كردوو.^۲ له م ئايه ته دا وا دياره گشتگيره هه موو كه سيك ده گريته وه كه ئازارى پيغه مبهر (ﷺ) بدات به هه ر شيوه يه ك، هه ر كه سيك ئازارى نه و بدات، ئازارى خوداي گه وره ي داوه، وهك چو ن كه سيك گوپرايه لى فرمانه كاني پيغه مبهر (ﷺ) بكات، گوپرايه لى فرمانه كاني خوای كردوو.

هه ره شه له و كه سانه ي كه بوختان و تو مه ت هه لده به ستن بو خوا وه نبا وه پان

خوای مه زن ده فه رموييت: ﴿وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بَغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا﴾ واته: وه كه سانك ئازارى پياوان و ئافره تاني ئيماندار ده ده ن بى نه وهى هيج تاوانيكيان كرديت، ﴿فَقَدْ أَحْضَلُوا بُهْتًا وَإِثْمًا مُّبِينًا﴾ واته: نه وه به راستى نه وانه بوختان و تاوانيكى ئاشكرايان گرتوو ته نه ستو. خوای گه وره ده فه رموييت له م ئايه ته دا: شتى وايان پى ده لئين كه نه وان زور دور بوون لييه وه و خوا وه نبا وه پان نه يانكردوو وه هه رگيز پى هه لئه ساون، نه مه له و جو ره بوختانه زور گه وره انه يه كه خوا وه نبا وه پچ ئن يان پياو نه يانكردوو، قسه يان بو هه لده به ستن بو نه وهى له ناو خه لكيدا عه ييدارو ناشيرينيان بكه ن، نه و كه سانه ي كه بهر نه م هه ره شه يه ده كه ون به زورى نه و كه سانه ن كه بهروايان به خوداو به پيغه مبه ره كه ي نيه، پاشان نه و پافيزانه ي به به سووكى سه يري هاوه له كاني پيغه مبهر (ﷺ) ده كه ن، تيرو توانجيان لى ده ده ن كه نه وان زور دورن له و بوختانانه وه كه نه و پافيزانه بويان هه لده به ستن، خوای مه زن باسو وه سفى چاكيان ده كات و له كوچه رى و نه نساريه كان پازى بووه، كه چى نه و نه قام و ده به نكانه قسه يان پى ده لئين و به خراپ باسيان ده كه ن، هيج شتيك له وانه ي كه نه وان ده لئين، هاوه له كاني پيغه مبهر (ﷺ) هه رگيز نه يانكردوو، سروشتيكى خراپ و جياوازيان هه يه، نه وهى جى وه سفه نه وان به خراپ باسى ده كه ن و نه وه شى خراپه نه وان به چاكي

^۱ فتح الباري (۴۳۷/۸)، مسلم (۱۷۶۲/۴).

^۲ الطبري (۳۲۳/۲۰).

دهزانو وهسفی دهکن. نه بو داود پړوايه تی کردوه له نه بو هورهیره وه که وتراوه: نهی پیغه مبهري خدا (ﷺ) غه بیته کردن کامه یه؟ فهرمووی: (باس کردنی برایه کته به شتیك که پیی ناخوشه)، وترا: نهی نه وهی که دهیلین بینیت تییدا مه بوو؟ فهرمووی: (نه گهر نه وهی تو دهیلنی تییدا مه بوو نه وه غه بیته ت کردوه، خو نه گهر نه وهی تو دهیلنی تییدا نه بوو، نه وه بوختیانت بو مهلبه ستووه).^۱ هر به م شیوه یه تیرمیزی پړوايه تی کردوه و پاشان دهلیت: فهرموده یه کی چاک وراسته.^۲

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِيكَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذِينَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ٥٩﴾ لَين لَم يَنْهَ الْمُنْفِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِبَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا ٦٠﴾ مَلْعُونِينَ أَيْنَمَا ثُقِفُوا أُخِذُوا وَقُتِّلُوا تَقْتِيلًا ٦١﴾ سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا ٦٢﴾

فهرمان دان به خؤدا پوښن

خوای گه وره ده فهرموویت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِيكَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذِينَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا﴾ واته: نهی پیغه مبهري (ﷺ) بلی به هاوسه رانتو به کچانتو به ئافره تانی برواداران با عابا کانبان بدهن به سهر خویاندا (خویان و جوانیانی پی داپوښن) نه وه نزیکتره بناسرین (به داوینپاک) تا به هوپه وه نازار نه درینو خوا لیخو شېبوی میهره بانه. خوای گه وره فهرمان ده دات به پیغه مبهري کهی (ﷺ) که فهرمان بکات به ژنانی خاوهن باوهر به تایبه تی هاوسه ره کانی و کچه کانی له بهر پړزو حورمه تیان به پوښاکه کانبان خویان داپوښن بو نه وهی جیا بکړینه وه له ژنانی کاتی نه فامی و که نیزه که کان، (جلباب) پوښاکیکه له سهر سه رپوښه وه، نه مه قسه ی ئیبنو مه سعودو عوبه یده و قه تاده و حه سنی به سری و سه عیدی کوپی جوبه یرو ئیبراهیمی نه خه عی و عه تای خوراسانی و که سانی تریشه له جی پوښاکي (عابای) نه مړپه. جه وهری دهلیت: (الجلباب) واته: داپوښه، عه لی کوپی نه بو ته لحه دهلیت: له ئیبنو عه باسه وه (په زای خویان لی بیت) خوای گه وره فهرمانی داوه به ژنانی خاوهن باوهر پان کاتیك له مال درچوون بو پیویستیك با دم و چاویان داپوښن له سهر سه ریانه وه به پوښاکیک که ته نها چاویکیان دربخه.^۳ واته: به چاویکیان بروانن، موحه ممه دی کوپی سیرین دهلیت: پرسیارم کرد له عوبه یده ی سه لمانی له باره ی نه م ئایه ته وه

^۱ ابو داود (۱۹۲/۵)، فهرموده یه کی سه حیحه.

^۲ تحفة الأحوذی (۶۲/۶)، فهرموده یه کی سه حیحه.

^۳ الطبري (۲۲۴/۲۰).

که خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿يَذْنِبُ عَلَيْهِنَ مِنْ جَلْبَابٍ﴾ ده لیت: سه رو ده مو چاوی داده پوشیت ته نها چاوی چه پی در ده خات.^۱ وه ده فهرموویت: ﴿ذَلِكَ أَتَى أَنْ يَصْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَنَ﴾ واته: نه مه باشتره بو نه وان نه گه ر وایان کرد باش ده ناسرین و ده زانریت که نیزه ک نین و له ژنانی کاتی نه فامی جیاده کرینه وه، پاشان خوی مه زن ده فهرموویت: ﴿وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا﴾ واته: خودا له تاوان خوش ده بیت و دلوثانه له وهی که کردوویانه له کاتی نه فامیداو هیچ شاره زاییه کیان نه بووه له و باره یه وه.

ناگاداری و هه ره شه کردن له دوو پووه خراپه کاره کان

پاشان خوی گه وره هه ره شه له دوو پووه کان ده کات نه وانیهی که خویان به موسلمان در ده خه ن و له دلدا خوانه ناسن ده فهرموویت: ﴿لَنْ يَنْفَعَهُ الْمُنفِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ﴾ واته: به راستی نه گه ر کوتایی نه هیتن دوو پووان و که سانی که له دلیاندا نه خوشی هه یه، عیکریمه و که سانی تریش ده لیت: مه به ست به ﴿وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ﴾ لیره دا داوینپی سه کانه.^۲ ﴿وَالْمُرْجَفُونَ فِي الْمَدِينَةِ﴾ پوپا گه نده چیه کان له مه دینه دا، واته: نه و که سانهی که ده لیت نه و دوژمن هات، نه وه جهنگ مه لگیرسا! نه و قسانه، درون و له خویانه وه هه لی ده به ستن، نه گه ر واز نه هیتن له و قسانه و نه گه ریته وه بو سه ره هق، ﴿لَنُغْرِبَنَّكَ بِهِمْ﴾ واته: نیته تو هان ده دهین به جهنگ کردن له دریان، عه لی کوپی نه بو ته لحه ده لیت: له نیبنو عه باسه وه (په زای خوی لی بیت) ده لیت: له ناکامدا تو زال ده کهین به سه ریاندا،^۳ قه تاده ده لیت: له ناکامدا تو نوریان پی بیئی و له ناویان بیهی.^۴ سودی ده لیت: به تو درسیان داده دهین، ﴿ثُمَّ لَا يُجَاوِرُوكَ فِيهَا﴾ واته: پاشان له و شاره دا ناتوانن بینه هاوسیت، ﴿إِلَّا قَلِيلًا﴾ واته: ماوه یه کی که م نه بیت. خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿مَلْعُونِينَ أَيْنَمَا ثَقِفُوا أَخِذُوا وَقْتَهُمْ تَفِيلًا﴾ واته: نه وان نه فرین لیکراون له هه رکوی به رده ست که وتن به دیل ده گیرین و هه ر به کوشتن ده کوژریت. پاشان خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ﴾ واته: شیوهی کاری خودا بو دوو پووه کان کاتی که یاخی بووبن و ده ستیان دابیته خوانه ناسی و

^۱ الطبري (۳۲۵/۲۰).

^۲ الطبري (۳۲۶/۲۰).

^۳ الطبري (۳۲۸/۲۰).

^۴ الطبري (۳۲۸/۲۰).

به شیمن نه بووبنه وه، خاوه ن باوه پانی زال کردوه به سه ریاند او ته فروتونایان کردوون و له ناویان داو،
 ﴿وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا﴾ واته: شیوانی کاروباری خودا گورانی به سه ردا نایه ت و هر به رده وامه.
 ﴿يَسْأَلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا﴾ (۶۳) **﴿إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ
 الْكَافِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا﴾** (۶۴) خلیلین فیها ابدًا لا یجدون ولینا ولا نصیرا (۶۵) **﴿يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ
 يَقُولُونَ يَلَيْتَنَّا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَ﴾** (۶۶) **﴿وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلًا﴾** (۶۷)
﴿رَبَّنَا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنَهُمُ لَعْنًا كَبِيرًا﴾ (۶۸)

که س نازانیت پوژی قیامت که ی دیت خودای مه زن نه بیت

خوای که وره ده فهرموویت: ﴿يَسْأَلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ﴾ واته: نه ی موحه ممد
 (ﷺ) خه لك پرسیارت لی ده که ن دهر باره ی به ریابوونی پوژی قیامت بلی زانینی نه و پوژه ته نها لای
 خودایه، وهك خودای که وره فهرموویه تی له سوره تی (الاعراف) دا که سوره تی که له مه که هاتووه ته
 خواره وه، به لام نه م سوره ته له مه دینه هاته خواره وه. به رده وام پیغه مبه ر (ﷺ) هر به م شیویه
 وه لامی داوه ته وه که هر خودا ده زانیت که ی پوژی قیامت دیت، به لام خوای که وره هه والی داوه تی
 که نزیکه و له وانه یه به م زوانه بیت، خوای مه زن ده فهرموویت: ﴿أَقْرَبَ السَّاعَةُ وَأَنْشَقَ الْقَمَرُ﴾^۱
 واته: وه پوژی دواپی نزیک بوویه وه و مانگ له ت بوو، وه فهرموویه تی: ﴿أَقْرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ
 فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ﴾^۲ واته: لیپرسینه وه ی خه لکی نزیک بووه ته وه به لام نه وان له بی ناگایی و غه فله تدا
 پشت تی که رو پوو وه رگیپن له نایینی خوا، وه فهرموویه تی: ﴿أَتَىٰ أَمْرُ اللَّهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ﴾^۳ واته: نه و
 فهرمانی خوا به سزادانیان هات بویه په له مه که ن له هاتنی.

نه فرینکردن له خوانه ناسان و مانه وه یان له ناو ناگردا تاهه تایه و هاوارو داخ و خه فه تباریان له

دوزه خدا

خوای که وره ده فهرموویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ﴾ واته: به راستی خودا نه فرینی له بیباوه پان
 کردوه، ﴿وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا﴾ واته: له پوژی قیامت تدا خودا ناگری به کلپه ی بو ناماده کردوون، پاشان

^۱ القمر (۱).

^۲ الانبیاء (۱).

^۳ النحل (۱).

ده فەرموویت: ﴿خَلِدِينَ فِيهَا أَبَدًا﴾ واته: تییدا ده میننه وه به به رده وامی تاهه تایه، هه رگیز لئی نایه نه ده ره وه و کوتایش به ژیانیان نایه له ناویدا، ﴿لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا﴾ واته: هیچ که سیش نایه ت به هاواریانه وه یارمه تیان بدات و پزگاریان بکات له و نازارو ناره حه تیه ی که تییدا ده ژین، پاشان ده فەرموویت: ﴿يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَلَيْتَنَّا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَ﴾ واته: کاتی که به سر ده م و چاویاندا به ناو ناگردا پاده کیشرین و نه م دیو نه و دیویان پیده کریت، نا به و حاله وه نه لئین: خۆزگه له دنیا دا گوێپایه لی خوداو به رفه رمانی پیغه مبه ره که ی (ﷺ) بوینایه. وه که خودای گه وره باسی ژیانیان ده کات کاتی که له گۆره پانی قیامه تدا ناماده ده کرین و ده وه سستینرین ده فەرموویت: ﴿وَيَوْمَ يَعْصُ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَلَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا﴾ ﴿٢٧﴾ يَوْمَ لَقِيَ لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا ﴿٢٨﴾ لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا﴾ واته: وه پۆژیکه که سته مکار قه پ ده کات به هه ردوو دهستی خۆیدا ده لئیت کاشکای له گه ل پیغه مبه ردا (ﷺ) پیکای راستم بگرتایه ته بهر، نای تیاچوون بۆمن، خۆزگه فلان که سم نه کردایه به هاوه ل و خوشه ویستی خۆم، به راستی نه و که سه ی کردم به هاوه ل منی له قورئان ویل کرد دوی نه وه ی قورئانم پی گه یشت باوه پم پی نه هینا وه شهیتان هه میشه پشت تیکه رو پشت به رده ره بۆ ناده میزاد. نه م نایه ته وه که نه ونایه ته یه که ده فەرموویت: ﴿رُبَّمَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ كَانُوا مُسْلِمِينَ﴾ واته: نه وانیه ی که بیباوه ر بوون زۆر جار ناوات ده خوانن کاشکای موسلمان بوونایه. هه ر به م شیوه یه له م نایه ته دا خوی گه وره باسی کردوون که خۆزگه یان ده خواست که له فەرمانی خوداو پیغه مبه ره که ی (ﷺ) ده رنه چوونایه به ژیان دنیا دا. پاشان ده فەرموویت: ﴿وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَاءَنَا فَأَضَلُّنَا السَّبِيلَ﴾ واته: وه ده لئین: نه ی په روه ردگارمان به راستی نیمه به گوئی سهران و گه وره کانمان کرد نیت له پیکای راست گومرایان کردین. (تاوس) ده لئیت: ﴿سَادَتَنَا﴾ واته: پیاوماقولان. ﴿وَكُبَرَاءَنَا﴾ واته: زانایان، واته: شوینی پیاوماقولان و زانایانی خۆمان که وتین و سهریان لیمان شیواند. پاشان ده فەرموویت: ﴿رَبَّنَا إِنَّهُمْ ضَعَفَيْنَا مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنَمَ لَعَنَّا كَبِيرًا﴾ واته: نه ی په روه ردگارمان! دوو به رامبه ر سزایان بده و بهر نه فرینی گه وره ی خۆتیا بخره. ته به رانی پیوایه تی کردووه له نه بو پافیه وه له باسی نه وانیه ی که له گه ل عه لیدا (په زای خوی لی بیت) بوون له شه په کانیدا که یه کیکیان حه جاجی کوپی عه مری کوپی

١ الفرقان (۲۷-۲۹).

٢ الحجر (۲).

غه زییه، له وکاته ی پووبه پوو نه بوونه وه دهیوت: نه ی کومه لی نه نساریه کان! ده تانه ویت کاتیک که
چوونه بهر باره گای خوی گه وره بلین: ﴿رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكِبْرَاءَنَا فَأَضَلُّنَا السَّبِيلَ﴾ ۱ ﴿۶۷﴾ رَبَّنَا
ءَاتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنَهُمُ لَعْنًا كَبِيرًا ۱.

﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ ءَاذَوُا مُوسَىٰ فَبَرَّاهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهًا﴾ ۲ ﴿۶۸﴾

جووله که کان بوختانیان (درویان) بو موسا هه لده به ست

خوی مهن ده فهرموویت: ﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ ءَاذَوُا مُوسَىٰ فَبَرَّاهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهًا﴾ واته: نه ی نه وانه ی باوه پتان هیناوه وه که نه و که سانه مه بن که موسایان نازاردا جا
خوا موسای پاک کرده وه له وه ی ده یانوت موسای لای خوا پیزو پله ی هه بوو. بوخاری پړوايه تی
کردووه له (احادیث الانبیاء) دا، له نه بو هوردهیره وه ده لیت: پیغه مبهری خودا (ﷺ) فهرموویه تی:
(موسا) سه لامی خوی لی بیت) پیاویکی زور به شهرم بوو هه میسه خوی داده پوشی و هیچ شوینیک له
له شی نه ده بینراو دهر نه ده که وت له بهر زور به شهرمی خوی، هندی له جووله که کان نازاریان ده داو
ده یانوت: نه م پیاوه بویه نه وه نده خوی داده پوشیت چونکه پیستی عه ییداره و ناشیرینه: یان به له کی
به پیستی هه یه یان قوره یان دهر دو نه خوشیه کی تریه تی، خوی مه زنیس ویستی بو خه لکه کی
ده رخت که موسا هیچ ناته واویه کی نیه و دووره له وه ی که نه وان ده یلین: پوژیک موسا خوی به ته نها
بوو، پوشاکه کانی له خوی کرده وه و له سر به ردیک داینان، پاشان دهستی کرد به خوشوردن، کاتیک
خوی شورد پویشست بو لای جله کانی بو نه وه ی هه لی بگریتو له بهری بکات به رده که جله کانی بر دو
پفاندی موسا گاچونه کی هه لگرت و که وته شوین به رده که و دهیوت: نه ی به رده که جله کانم، نه ی
به رده که جله کانم تا گه یشته کومه لیک له جووله که کان، چاویان پیکه وت به پووتی که جوانترین که سیك
بوو که خودا دروستی کرد بوو، خودا پاکانه ی بو کرد له وه ی که هه لیانبه ستبوو، به رده که راست
بووه وه و موسا جله کانی لی وهرگرته وه و به گاچونه کی کیشای به به رده که دا، به هوی نه و لی دانه ی
موسا وه له سی یان چوار یان پینج شوین به رده که پییه وه دیار بوو، بویه خوی مهن ده فهرموویت:
﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ ءَاذَوُا مُوسَىٰ فَبَرَّاهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهًا﴾ ۲ ﴿۶۸﴾
فهرمووده یه بوخاری هیناویه تی موسلیمی له گه ل نیه. نیمامی نه حمه د پړوايه تی کردووه له عه بدولای
کوپي مه سعوده وه ده لیت: پیغه مبهری خودا (ﷺ) پوژیک ده ستکه وتیکی دابه ش ده کرد، پیاویکی

۱ المعجم الكبير للطبراني (۲۲۳/۳).

۲ فتح الباري (۵۰۲/۶).

نه‌ن‌ساری وتی: نه‌م دابه‌ش کردنه له‌به‌ر خاتری خودا نیه، وتی: پی‌م وت: نه‌ی به‌نده‌ی خوا نه‌وه‌ی که وتت ده‌یگه‌یه‌نم به‌ پی‌غه‌مبه‌ری خودا (ﷺ)، نه‌وه‌ی که وتی بو پی‌غه‌مبه‌رم (ﷺ) گپ‌رایه‌وه، پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) پرو‌ی سوور هه‌لگه‌پاو پاشان فه‌رمو‌ی: (په‌حمه‌تی خوا له‌موسا) زیاتر له‌مه‌ نازار دراو نارامی گرت، بوخاری و موسلیمیش پ‌یوایه‌تیان کردووه له‌سه‌حیحه‌که‌یاندان. ^۱ خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت:

﴿وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِهَا﴾ واته: موساله لای خودا زور به‌پ‌یزو قه‌دره، حه‌سه‌نی به‌سری ده‌ل‌یت: دوعای لای خودا گپ‌را بووه و قه‌بول بووه. ^۲ هه‌ندی له‌زانایان وتوویانه: له‌به‌ر نه‌و پ‌یزه مه‌زنه‌ی تکای کرد بو هارونی برای که خودا له‌گه‌لی په‌وانه‌ی بکات، خ‌وای گه‌وره دوعاکه‌ی قه‌بول کردو فه‌رمو‌ی: ﴿وَوَهَبْنَا لَهُ مِنْ رَحْمَتِنَا أَخَاهُ هَارُونَ نَبِيًّا﴾ ^۳ واته: وه له‌به‌زه‌یی و به‌خشنده‌یی خ‌ومان به‌خشیمان به‌(موسا) هارونی برای وه‌ک پی‌غه‌مبه‌ریک.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا﴾ ^{۷۰} يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا

خ‌وای مه‌زن فه‌رمان ده‌کات به‌خاوه‌ن باوه‌پان که له‌خوا بترسن و راستگو‌بن

خ‌وای گه‌وره فه‌رمان ده‌کات به‌خاوه‌ن باوه‌پان که ل‌یی بترسن و عیباده‌تیکی چاک و پاکی بکه‌ن وه‌ک نه‌وه‌ی که ده‌ی‌بینن ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا﴾ واته: نه‌ی نه‌وانه‌ی باوه‌پتان هه‌تاوه له‌خوا بترسن و پار‌یزگار بن و قسه‌ی راست و دروست بکه‌ن، نه‌گه‌ر وایان کرد خودا به‌ل‌ینی داوه پ‌ییان پاداشتی چاکیان ده‌داته‌وه و کار ئاسانیان بو ده‌کات بو کاری چاک کردن و له‌تاوانه پ‌یش‌ووه‌کانیشیان خوش ده‌بی‌ت، نه‌و شتانه‌شی که ل‌ییان پرو ده‌دات له‌مه‌ودوا یارمه‌تیان ده‌دات که په‌شیمان بینه‌وه وازی لی ب‌ینن. وه ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾ واته: کرده‌وه‌کانتان چاک ده‌کات و له‌تاوانه‌کانتان خوش ده‌بی‌ت و هه‌ر که‌س گو‌پ‌رایه‌لی خواو پی‌غه‌مبه‌ره‌که‌ی (ﷺ) بکات نه‌وه به‌راستی سه‌رکه‌وتنیکی گه‌وره‌ی به‌ده‌ست هه‌تاوه.

^۱ أحمد (۱/۳۸۰)، البخاری (۳۴۰۵)، مسلم (۱۰۶۲).

^۲ البغوی (۵۴۵/۳).

^۳ مریم (۵۳).

﴿ إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ﴾ ۷۲ لِيُعَذِّبَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ وَيَتُوبَ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿ ۷۳ ﴾

خوای گه وره ده فره مویت: ﴿ إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ﴾ واته: بیگو مان ئیمه سپارده مان نیشانی ناسمانه کان و زه وی و چیاکاندا هه لگرتنی ئه مانه تی دینداریمان پیشنیار کرد بویان به لام هیچیان پازی نه بوون که هه لی بگرن و ترسان له و ئه مانه ته که چی ئاده می ئه و سپارده که ی هه لگرت به راستی ئه و زۆر سته مکارو نه زانه: عه وفی ده لیت له ئیبنو عه باسه وه مه به ست به ئه مانه ت واته: به جیهینانی فره مانه کانی خوداو و ازهیئان له قه ده غه کراوه کان، ئه م ئه مانه ته ده خرایه به رده م ناسمانه کان و زه مین و گشت کیوه کان له پیش ئاده م (سه لامی خوای لی بیت) نه یانده توانی هه لی بگرن، فره مووی به ئاده م: من ئه م ئه مانه ته م خسته به رده م ناسمانه کان و زه مین و هه موو کیوه کان و نه یانته توانی وه ری بگرن ئایا تو وه ری ده گری به وهیشه وه که له ناویه تی؟ ئاده م وتی: ئه ی په روه ردگارم چی تیدایه؟ فره مووی: ئه گه ر چاکه ت کرد پاداشته که ی وه رده گری خو ئه گه ر خراپه یشت کرد تۆله ت لی ده سینریت، ئاده م وه ری گرت و خستیه ئه ستوی خو ی، بویه خوای گه وره ده فره مویت: ﴿ وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ﴾. ^۱ عه لی کوپی ئه بو ته لحه ده لیت له ئیبنو عه باسه وه: ئه مانه ت واته: فره زه کان، خوای مه زن خستیه به ر ده ست ناسمانه کان و زه مین و هه موو کیوه کان ئه گه ر جیه جییان کرد خوا پاداشتیان ده داته وه، خو ئه گه ر فه وتان دیشیان و له ناویان دا سزایان ده دات، به لایانه وه گران بوو، لی ترسان نه ک وه ک سه ریچی کردن، به لکو له به ر زۆر گه وره یی دینی خوا، نه وه ک نه توانن پیی هه لسن، پاشان خرایه به رده م ئاده م قه بولی کرد و چوه ژیری به و هه موو فره مانه ی که تیایه تی وه ک خوای گه وره ده فره مویت: ﴿ وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ﴾ واته: له به ر نه زانی و بیته زمونی ده رباره ی فره مانی خودا. ^۲ موجهیدو سه عیدی کوپی جوبه یرو زه حاک و حه سه نی به سری و که سانی تریش وتوویانه: مه به ست به ئه مانه ت فره زه کانه. ^۳ هه ندیکی تر له زانایان وتوویانه: ئه مانه ت واته: گوپرایه لی، ئه عمه ش ده لیت: له ئه بو زوحاوه له مه سروقه وه ده لیت: ئوبه ی کوپی که عب وتی: به شیک

^۱ الطبري (۲۰/۳۳۸).^۲ الطبري (۲۰/۳۳۷).^۳ الطبري (۲۰/۳۳۷).

له ئەمانەت ئەوەیە کە ژن شەرمگە ی بپاریزیت^۱. قەتادە دەلیت: ئەمانەت بریتیه له ئایین و فەرزهکان و سنوورەکانی خوا^۲. مالک دەلیت له زەیدی کوپی ئەسلەمەو: ئەمانەت سی شتە: نوێژ، پۆژو، خوشۆردن له لەش پیسی، هەموو ئەم قسانە دژایەتی نیه له نێوانیاندا بەلکو هەموویان پێکن و هەمووی دەگەریتەو بۆ بەجێهێنان و قەبولکردنی فرمان و ازەمینانە له قەدەغەکراوەکان بە مەرجی خوێ، چونکە ئەگەر هەلسا بە و فرمانانە پاداشتی دەدریتەو، ئەگەر وازیشی لێ هینا سزا دەدریت، مەروە قەبولی ئەم ئەمانەتە کرد لەبەر لاوازی و نەزانی و غەدری له خوێ کرد، کە سێک نەبێت کە خودا یاری دەدری بێت و هەر خواش یارمەتی دەرەو جێی پەنایە. وە لە و فرمودانە ی پەيوەندی بە ئەمانەتەو هەیه، ئەم فرمودەیه کە ئیمامی ئەحمەد پێوایهتی کردووە له حوزەیفەو (پەزای خوای لێ بێت) دەلیت: پێغەمبەری خودا (ﷺ) دوو فرمودە ی بۆ باس کردین، فرمودەیه کیانم بینی و چاوەڕوانی دوو هەمیشیان دەکەم، بۆی گێڕاينەو کە ئەمانەت له قولایی دلی مەروەدایە، پاشان قورئان هات و زانیاریان له قورئان پەیدا کردو له فرمودەش ئاگادار بوون، پاشان باسی بەرزبوونەو و نەمانی ئەمانەتی بۆ کردین و فرمودی: (مەروە جاری واهیه دەنوێ ئەمانەت له دلی لادەبریت، جی شوینی ئەمانەتە کە خال خال دەبێت، له پاشان جاری تر دەنوێ ئەمانەت له دلی دەر دەهینریت، شوینی ئەمانەتە کە وەك بلۆقی لێ دیت. وەك چۆن پشکۆیهك له ئاگر بەسەر پێتدا بتلیتەو وە بلۆق بکات، دەبینی شوینی ئاگرە کە بەرز بوو تەو و هێچی تیدا نیه). دەلیت: پاشان پێغەمبەر (ﷺ) بەردیکی بچووی هەلگرت و بەسەر پێی موبارەکیدای خلی کردەو و وتی: ئەوکاتانە خەلکی وای لێ دیت مامە له له گەل یەکتەری دەکەن و ئەمانەت له ناویاندا نامینیت بە شیوێیهکی وەها کە ئەلین: له فلانە مۆزدا پیاویکی ئەمین هەیه، تا وای لێ دیت ئەلین بە پیاویک: ئەوپیاوێ چەندە ژیرە، چەندە پیاوی چاکە، چەندە ئازایە! کەچی بە ئەندازە ی دەنکە خەرتە له یەك باوەر له دلیدا نیه! حوزەیفە (پەزای خوای لێ بێت) دەلیت: من زەمانیکم بەسەر دا هات گویم لێ نەبوو له گەل کامتان مامە له بکەم، ئەگەر موسلمان بووایە دینە کە ی ئەوی دەگێرایەو کە ناپاکیم بەرانبەر بکات، خو ئەگەر گاورو جوولە کەیش بووایە، بەرپر ساری ئەو کارە نەیدەهیششت خیانهتم لێ بکات، بەلام ئەمەرو وام لێهاتوو له گەل فلان و فلاندا نەبیت، له گەل کەس مامە له نەکەم.^۳ له هەردوو سەحیحە کە دا هاتوو له فرمودە کە ی ئەعمەشەو بەو شیوێیه.^۴ ئیمامی ئەحمەد پێوايهتی کردووە له عەبدولای کوپی عەمرەو (پەزای خوای لێ بێت) کە

^۱ الطبري (۲۰/۳۳۸).^۲ الطبري (۲۰/۳۳۹).^۳ أحمد (۵/۳۸۳)، فرمودەیه کی سەحیحە.^۴ فتح الباري (۱۱/۳۶۱)، مسلم (۱/۱۲۶).

پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرموی: (نه گهر چوار شتت تیدا بیت، له وهی که له دنیا له ده ستت چووه بیخه مبه، پاراستنی نه مانه ت و پاستگویی و پره وشت جوانی و حه لال خوری).^۱

سهر نه نجامی له نه ستوگرتنی نه مانه ت

خوای گه وره ده فرمویت: ﴿لِيُعَذِّبَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ﴾ واته: بویه نه وهی ئاده م نه م نه مانه تی خسته نه ستوی خوی تا خودا سزای نه و که سانه بدات له دوپووان، واته: نه وانهی که خویان به خاوه ن باوه پ ده رده خن له ترسی موسلمانان که چی له دلدا شوینکه وتووی خوانه ناسانن، ﴿وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ﴾ واته: نه و که سانه ن که به ئاشکراو له دلشدا شهربکیان بو خوا داناوه و دزایه تی پیغه مبه ره که ی (ﷺ) ده که ن، ﴿وَيَتُوبَ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ﴾ واته: بو نه وهی په حم بکات به و خاوه ن باوه پانه ی که برویان هیناوه به خوداو به فریشته کان و کتیبه کان و پیغه مبه ره کانی (سه لامی خویان لی بیت) وه هه لده ستن به جیبه جی کردنی فرمانه کانی خودا، ﴿وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا﴾ واته: خودا له تاوان خوش ده بیت و دلوفانه.

ته فسیری سوره تی سبا

له مه که که دا ها تو وه ته خواره وه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي الْآخِرَةِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ﴾ ① يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ الرَّحِيمُ الْغَفُورُ ② سوپاس و په سه نی هه ربو خوايه و په نهانیه کانیش هه ربو ده یزانی

خوای گه وره باسی مه زنی و په سه نی خوی ده کات، وه هه ربو خوی جی په سه نی و ستایشه له م دنیا و له و دنیا ش، له به نه وهی که هه ربو خوی خاوه ن چاکه یه و گه وره یه به سه ره موو خه لکی دنیا و قیامه تدا، وه خاوه نی گشت شتیکه و کار به ده ستیانه وه که له ئایه تیکی تر دا فرمو یه تی: ﴿وَهُوَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْحَمْدُ فِي الْأُولَى وَالْآخِرَةِ وَلَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ ۲ واته: وه نه و خوايه که هیج په رستراویکی تر نیه جکه له و، هه موو سوپاس ته نها بو خوايه له دنیا و له پوژی دوايشدا وه برپارو حوکم هه ربو نه وه و هه مووتان بو لای نه و ده که پینرینه وه. بویه لی ره شدا فرمو یه تی: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ

^۱ أحمد (۱۷۷/۲)، فرموده یه کی لاوازه سه نه ده کانی حه سه نه.

^۲ القصص (۷۰).

الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ﴿۱﴾ واته: هه‌موو حه‌مدو سوپاس بۆ خوا که هه‌رچی له ئاسمانه‌کان و زه‌ویدایه ته‌نها هی ئه‌وه، هه‌موو شتی‌ک ئه‌و خاوه‌نیه‌تی و عه‌بدی ئه‌وه و له ژێر ده‌سه‌لاتی ئه‌ودایه و ملکه‌چی فه‌رمانی ئه‌ون، وه‌ک له ئایه‌تی‌کی تردا ده‌فه‌رموویت: ﴿وَلَنَا الْآخِرَةُ وَالْأُولَىٰ﴾ واته: وه هه‌ردوو جیهان هی ئێمه‌یه. پاشان ده‌فه‌رموویت: ﴿وَلَهُ الْحَمْدُ فِي الْآخِرَةِ﴾ واته: هه‌ر ئه‌و په‌رستراوه تاهه‌تایه و ستایش ده‌کریت به به‌رده‌وامی، ﴿وَهُوَ الْحَكِيمُ﴾ واته: وه هه‌ر خوشی کارزانه له کردارو گفتارو به‌رنامه و بریاریدا، ﴿الْخَبِيرُ﴾ واته: هیچ شتی‌کی لی و ن نابیت و ناشاریته‌وه. مالیک له زوه‌ریه‌وه ده‌لیت: ئاگاداره به‌سه‌ر دروستکراوه‌کانیدا و کارزانه له فه‌رمانه‌کانیدا. پاشان خوای مه‌زن ده‌فه‌رموویت: ﴿يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا﴾ واته: ئاگاداری بارینی ده‌نکه ده‌نکه‌ی دلۆپه‌ی بارانه که دێته خواره‌وه، ده‌چیته ناو زه‌وی و ئه‌و دانه‌وێلانه‌شی که له‌ناو زه‌ویدان و دینه‌وه‌وه و ژماره‌یان چه‌نده و له چ جوړی‌کن. ﴿وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ﴾ واته: وه چی دێته خواره‌وه له ئاسمان. ﴿وَمَا يَخْرُجُ فِيهَا﴾ واته: له‌وه‌شی که به‌رز ده‌بیته‌وه له ئاکاره‌چاکه‌کان و هه‌ر شتی‌کی تر. ﴿وَهُوَ الرَّحِيمُ الْغَفُورُ﴾ واته: دلۆفانه به‌رامبه‌ر به‌نده‌کانی، په‌له‌ناکات له یاخو و تاوانباره‌کان له تۆله‌سه‌ندن لیان، له تاوان و خه‌تای ئه‌و که سانه‌ش ده‌بوریت که په‌شیمان ده‌بنه‌وه و تۆبه ده‌که‌ن و کاره‌کانیان به‌خودا ده‌سپێن.

﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَأْتِنَا السَّاعَةُ قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتَأْتِيَنَّكُمْ عِلْمُ الْغَيْبِ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَلَا أَصْفَرُ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴿۲﴾ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿۳﴾ وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي ءَايَاتِنَا مُعْجِزِينَ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مِّن رَّجْزٍ أَلِيمٌ ﴿۴﴾ وَيَرَى الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ الَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ هُوَ الْحَقُّ وَيَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ الْمُرِيدِ الْحَمِيدِ ﴿۵﴾﴾

بیگومان پوژی قیامت دیت بۆ ئه‌وه‌ی هه‌موو که‌سی‌ک به‌پێی کرداری خوی پاداشت بدزیته‌وه

ئه‌م ئایه‌ته یه‌کی‌که له‌وسی ئایه‌ته‌ی که چواره‌میان نیه و تییدا خوای مه‌زن فه‌رمان ده‌کات به‌پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) که سویند بخوات به‌په‌روه‌ردگاری که‌وره‌ی له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که پوژی قیامت دیت و پووده‌دات، کاتی‌ک که هه‌ندی له‌بی‌دینه‌کان بره‌وان پێ نه‌ده‌کردو به‌دووریان ده‌زانی، یه‌کی‌ک له‌و ئایه‌تانه له‌سوره‌تی (یونس) دایه (سه‌لامی خوای لی بیت) که خوای که‌وره ده‌فه‌رموویت:

﴿وَيَسْتَنبِشُونَكَ أَحَقُّ هُوَ قُلُّ إِي وَرَبِّي إِنَّهُ لَحَقٌّ وَمَا أَنتَ بِمُعْجِزٍ﴾^۱ واته: نهی موحه ممد (ﷺ) لیت

ده پرسن نایا نه و سزایه راسته و به دی دیت؟ پیان بلی: به لی سویند به په روه ردگارم بیگومان نه وه راسته و نیوه ناتوانن خوتانی لی قوتار بکن. وه نایه تی دووهم له سوره تی (التغابن) دایه که

ده فهرموویت: ﴿زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُغْنِيَ قُلُّ بَلَى وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾^۲ واته:

بیباوه پان وایانده زانی که له پوژی دوايیدا زیندوونا کرینه وه نهی موحه ممد (ﷺ) پیان بلی به ری وه لا سویند به په روه ردگارم بیگومان زیندووده کرینه وه دنیا بن پاشان هه والتان پی ده دریت به وهی

که کردووتانه و نه مه بو خوا ناسانه. نایه تی سییه میش نه مه یه که ده فهرموویت: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا

لَا تَأْتِنَا السَّاعَةُ قُلُّ بَلَى وَرَبِّي لَتَأْتِيَنَّكُمْ﴾^۳ واته: بیباوه پان وتیان: پوژی دوايیمان به سهردا نایه تی، نهی

موحه ممد (ﷺ) بلی (وانیه) سویند به په روه ردگارم نه و قیامه ته تان بو دیت. پاشان خوا باسی

ده سه لاتی خوی کردووه که به لگه یه له سهر هاتن و پوودانی پوژی قیامه ت و فهرموویه تی: ﴿عَلِمَ الْغَيْبِ

لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَلَا أَصْفَرُ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَابِ

مُبِينٍ﴾^۴ واته: خوا زانای هه موو په نهانه کانه له خوا ون نابیت قورسای گه ردیله یه که له ناسمانه کان و

زه ویداو بچووکترو گه وره تر له وه نیه له کتیبیکي ناشکراو پووندا نه بیت. موجهیدو قه تاده ده لین:

﴿لَا يَعْزُبُ عَنْهُ﴾^۵ واته: هیچی لی ون نابیت. ^۲ هه موو شتیک له ژیر چاودیږی خوی مه زندایه و ناگای

لییه تی و هیچی لی ون نابیت، نه و نیسکانه ی که وردو خاش دهن و ده پزین و ده پوکیته وه و بلاوده بڼه وه

به ناو زه ویدا خوی گه وره ده زانیت بو کوی پویشته وه و به چ لایه کدا چووه پاشان وه دی ده مینیته وه

وه که چوون وه دی هیناوه و ناگاداری هه موو شتیکه. پاشان باس له کارزانی خوی ده کات له

وه دیهینانه وه ی هه موو نه ندانه کانی له شی مروږ و پوژی قیامه ت و ده فهرموویت: ﴿لِيَجْزِيَ الَّذِينَ

ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ﴾^۶ واته: بو نه وه ی پاداشتی نه وانه ی

باوه پیان هیناوه و کرده وه ی چاکیان کردووه بداته وه بو نه وانه هیه پاداشت و لیبوردن و پوژی کی چاک.

پاشان ده فهرموویت: ﴿وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي آيَاتِنَا مُعْجِزِينَ﴾^۷ واته: نه و که سانه ی هه ول ده دهن بو پیگرتن له

پی خودای گه وره و باوه پ نا هیتن به پیغه مبه ره کانی (سه لامی خویان لی بیت) و ده زانن دهریاز دهن

^۱ یونس (۵۳).

^۲ التغابن (۷).

^۳ الطبری (۳۵۰/۲۰).

له سزای خودا، ﴿أُولَئِكَ هُمْ عَذَابٌ مِّن رَّجْزِ أَلِيمٍ﴾ نه وانه سزایه کی بیسی به ژانیان پی نه دریت، یانی تا نه وانه ی که به خته ورن له خاوه نباوه پان به هرهمه ند ببن و نه وانه شی به دبه ختن له خاوه ناسان جه زده به ی به ژان بجیژن. وهك خوی گه وره فره موویه تی: ﴿لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ﴾^۱ واته: دۆزه خیه کان و به هه شتییه کان وهك یهك نین، به هه شتییه کان یزگارو سه رکه وتوون. وه فره موویه تی: ﴿أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ﴾^۲ واته: ئایا نه وانه ی باوه پریان هیئاوه و کرده وه چاکه کانیان کردوه له گه لا خراپه کاران له زه ویدا وهك یه کیان داده نین (له دواپۆژدا، نه خیر وانه) یان پاریزگاران وهك به دکاران لی ده که یین. پاشان ده فره موویت: ﴿وَيَرَى الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ الَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ هُوَ الْحَقُّ﴾ نه مهش کارزانیه کی تره ده چیته سه ر نه وه ی پیش خوی، کاتیك که خاوه ن باوه پان نه وانه ی که باوه پریان هیئا به پیغه مبه ران و (سه لامی خویان لی بیت) به چاوی خویان پۆژی قیامه تیان بینو و ئاکار چاکان و پیاو خراپان پاداشتی کرده وه ی خویان و هرگرت که له دنیا دا له کتیبی خودا له سه ریان نووسرابوو، ئاله وکاته یشدا دوباره نه لین: ﴿لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلٌ مِنَّا بِالْحَقِّ﴾^۳ واته: سویند به خوا بیگومان نیدراوه کانی په روه ردگارمان راستیان هیئا. جاریکی تریش پییان نه لین: ﴿هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ﴾^۴ واته: نه مه نه و به لیئنه یه خوی میهره بان پیی داین و پیغه مبه ره کانی راستیان کرد، ﴿لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْبَعْثِ فَهَذَا يَوْمُ الْبَعْثِ﴾^۵ واته: سویند به خوا به راستی ئیوه له به رزه خدا به پیی بریار و نووسراوی خوا تا پۆژی زیندوو بوونه وه ماونه ته وه ئینجا نه مه پۆژی زیندوو بوونه وه یه. وه لییره یشدا خوی گه وره ده فره موویت: ﴿وَيَرَى الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ الَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ هُوَ الْحَقُّ وَيَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ﴾ واته: نه وانه ی زانیاریان پیدراوه ده زانن نه وه ی له په روه ردگارته وه هاتوو ته نها نه وه راسته و پینموونی خهك ده کات بو پینگای خوی زالی ستایشکراو، ﴿الْحَمِيدِ﴾ سوپاس و ستایش کراوه له هه موو گفتارو کردارو به رنامه و بریاریکدا، وه له

^۱ الحشر (۲۰).^۲ ص (۲۸).^۳ الاعراف (۴۳).^۴ یس (۵۲).^۵ الروم (۵۶).

مه موو شتيكدا، ﴿العزيز﴾ واته: نه وهنده خاوهن دهسه لاته، هيچ شتيك نابيته ريگرو كوسپ له رييداو به لكو نه و زال بووه به سهر مه موو شتيكداو تيكي شكاندوه.

﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ نَدُلُّكُمْ عَلَىٰ رَجُلٍ يُنْبِئُكُمْ إِذَا مُزِقْتُمْ كُلٌّ مِّمَّزِقٍ إِنَّكُمْ لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ﴾ ﴿٧﴾ أَفَتَرَىٰ عَلَىٰ اللَّهِ كَذِبًا أَمْ بِهِ جِنَّةٌ بَلِ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ فِي الْعَذَابِ وَالضَّلَالِ الْبَعِيدِ ﴿٨﴾ أَفَلَمْ يَرَوْا إِلَىٰ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ مِنْ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ نَشْأَ نُحْصِفُ بِهِمُ الْأَرْضَ أَوْ نُسْقِطُ عَلَيْهِمْ كِسْفًا مِنَ السَّمَاءِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّكُلِّ عَبْدٍ مُنِيبٍ ﴿٩﴾

بروانه كردنى خوانه ناسان به زيندوو بوونه وه پاش مردن و وه لام دانه وه يان

خوای مه زن باسی خوانه ناسان و بيدنيان دهكات كه هاتنى پوژى قيامت به دور ده زانن و گالته به پيغه مبه ر (ﷺ) ده كن كه باسی پوژى قيامه تيان بو دهكات و دهفه رموويت: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ نَدُلُّكُمْ عَلَىٰ رَجُلٍ يُنْبِئُكُمْ إِذَا مُزِقْتُمْ كُلٌّ مِّمَّزِقٍ﴾ واته: وه نه وانه ي بيواوه پوون ده يانوت: ئايا پياويكتان نيشان بدهين كه هه والتان پى دهدات كاتيک مردن و به ته واوى پزين و پاره پاره بوون ﴿إِنَّكُمْ لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ﴾ واته: به راستى ئيوه دروست ده كرينه وه به دروست كردنيكى تازه. نه م هه واله له دوو حالت به دهر نيه: يان دروى به نه نقهسى به دهم خواوه هه لبه سيوه، يان به نه نقهس نه بووه و لى شيواوه وهك خه له فاووشيت. بويه وتوويانه: ﴿أَفَتَرَىٰ عَلَىٰ اللَّهِ كَذِبًا أَمْ بِهِ جِنَّةٌ﴾ واته: ئايا نه و پيغه مبه ر (ﷺ) به دهم خواوه درو دهكات يا شيتته، خوای گه وره يش وه لاميان دهداته وه دهفه رموويت: ﴿بَلِ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ فِي الْعَذَابِ وَالضَّلَالِ الْبَعِيدِ﴾ واته: به و شيويه نيه نه وانه وا ده زانن و بوى چون به لكو موحه ممد (ﷺ) زور چاك و راستگويه و له سهر ههقه، نه وانن دروزن و نه قام. ﴿فِي الْعَذَابِ﴾ واته: نه و خوانه ناسيه يان بووه ته هوى نه وهى تووشى سزاي خوداي گه وره ببن و ﴿وَالضَّلَالِ الْبَعِيدِ﴾ واته: زور دور كه ونه وه له ههق له دنيا دا. پاشان خوای مه زن ناگاداريان دهكات وه له تواناو دهسه لاتي خوى له وه ديهيتناني ناسمانه كان و زهوى و دهفه رموويت: ﴿أَفَلَمْ يَرَوْا إِلَىٰ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ مِنْ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ﴾ واته: نه گه ر سه يري به رودواى خويان بكن بوهر شوينيك برؤن و بروانن ناسمان وا به سه ريانه وه و زه مينيش له ژيريانه وهيه، وهك خوای گه وره له ئايه تيكي تردا

ده فـرموئیت: ﴿وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ﴾ (۴۷) ﴿وَالْأَرْضَ فَرَشْنَاهَا فَنِعْمَ الْمُهْدُونَ﴾ (۴۸) واتـه: وه
 ئاسمانمان به دهستی خۆمان دروست کردوه و فراوانکـه ری ئاسمانین، وه زه ویمان پراخستوه جا چ
 پراخـه ریکی چاکین، ﴿إِن نَّشَأْ نُخَسِّفْ بِهِمُ الْأَرْضَ أَوْ نُسْقِطَ عَلَيْهِمْ كِسْفًا مِّنَ السَّمَاءِ﴾ (۴۹) واتـه: مه یلمان
 لیى بى به ناو زه میندا نوقمیان ده که یین و زه وی قوتیان بدات یان پارچه یه که له ئاسمان ده خه یینه
 خواره وه به سه ریاندا به هوی ئه و ناهه قیانه وه که ده یکه ن، تواناشمان هه یه به سه ریاندا به لام ئه و سزاو
 توله یان بۆ دوا ده خه یین چونکه زۆر خوگرو لیبوردیه یین. پاشان فـرموویه تی: ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّكُلِّ
 عَبْدٍ مُّنِيبٍ﴾ (۵۰) واتـه: به پاستی له وه دا به لگه و په ند هه یه بۆ هـه ر به نده یه کی پوو له خوا. موعه مه ر
 ده لیئت له قه تاده وه ﴿مُنِيبٍ﴾ (۵۱) واتـه: که په شیمان بیته وه. ^۲ سوفیانیش ده لیئت له قه تاده وه ﴿مُنِيبٍ﴾
 واتـه: به ره و لای خودا بگه ریته وه. ^۳ واتـه: که وردبوونه وه له دروستبوونی ئاسمانه کان و زه مین هه موو
 به لگه ن به گشت که سیك که خاوه ن هۆش و دل کراوه بیته و ئاوه ز بکات بگه ریته وه بۆ لای خواى گه وره،
 له سه ر تواناو ده سه لاتى خواى مه زن بۆ زیندوو کردنه وه ی ئیسک و پروسکه پزیوه کان له ناو زه ویداو هاتنی
 پوژی قیامه ت. چونکه خودایه که توانای نه وه ی هه بیته ئه م ئاسمانه به و به رزی و فراوانیه و ئه م زه مینه به و
 هه موو به رزی و نرمی و پانی دوورو دریزییدا دروست بکات، چاکتر ده توانیته مردوو زیندوو بکاته وه و ئه و
 ئیسکه پزیوانه وه که خوی لی بکاته وه. وه که خواى گه وره فـرموویه تی: ﴿أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ
 وَالْأَرْضَ بِقَدِيرٍ عَلَىٰ أَن يَخْلُقَ مِثْلَهُم بَلَىٰ﴾ (۵۲) واتـه: ئایا زاتیک که ئاسمانه کان و زه مینی به دی هیئاوه
 ناتوانیته وینه یان دروست بکات؟ به لی ده توانیته. وه فـرموویه تی: ﴿لَخَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ
 مِّنْ خَلْقِ النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ (۵۳) واتـه: به پاستی به دیهینانی ئاسمانه کان و زه وی
 که وره تره له به دیهینانی خه لکی به لام زۆرینه ی خه لک ئه مه نازان.

﴿وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا دَاوُدَ مِنَّا فَضْلًا يَجْعَالُ آوِي مَعَهُ وَالطَّيْرُ وَالنَّالُ الْحَدِيدُ﴾ (۱۰) ﴿إِنِ اعْمَلْ سَبِيغَتٍ وَقَدِّرْ فِي
 السَّرْدِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ (۱۱)

^۱ الذاریات (۴۸-۳۷).

^۲ عبدالرزاق (۱۲۶/۳).

^۳ الطبری (۳۵۶/۲۰).

^۴ یس (۸۱).

^۵ الفافر (۵۷).

باسی ریزگرتنی خودای مه زن له داود پیغه مبهەر (سه لامی خوای لی بیت)

خوای گه وره ده فەرموویت: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُدَ مِنَّا فَضْلًا يٰجِبَالُ اَوْرِيْ مَعَهُ﴾ واته: سویند به خوا به راستی له لایه ن خۆمانه وه به هره یه کی گه وره مان به داود به خشیبوو نه ی چیاکان و بالنده ده کان له گه ل داود زیکرو ته سیبح بلینه وه. خوای گه وره باسی عه بدو پیغه مبهری خوی داود ده کات که چهنده ریزی لیناوه، کردووشیه تی به فرمانره واو خاوه ن ده سه لات و له شکرکی زۆریشی پیداره به هه موو پیویستییه کی جه نگه وه، وه دهنگیکی گه وره و فره خوشی پی به خشی که هر کاتیك ته سیبحاتی بکرایه کتوه کانیش له گه لی ته سیبحاتیان ده کرد، بالنده ده کان له ئاسماندا کاتیك هاتوچۆیان ده کرد که گوئیان لی ده بوو ده وه ستان و له گه ل داود پیغه مبهەر (ﷺ) به دهنگه کانی خۆیان نه وانیش ده یانگوته وه له گه لیدا. له فەرمووده ی سه حیدا هاتوو که پیغه مبهری خودا (ﷺ) گوئی له دهنگی نه بو موسای نه شعری بوو (په زای خوای لی بیت) له شه ودا قورئانی به دهنگی بهرز ده خویند وه ستاو گوئی لی گرت و پاشان پیغه مبهەر (ﷺ) فەرمووی: (ئه مه نه غمه یه کی پیدراوه له نه غمه کانی ئالی داود).^۱ نه بو عوسمانی نه هدی ده لیت: گویم نه بووه له دهنگی هیچ سه رنج و (دوو دهوری خره ده دریت به یه کدا) عودو که مانچه یه ک خوشتر بیت له دهنگی نه بو موسای نه شعری (په زای خوای لی بیت).^۲ ﴿اَوْرِيْ﴾ واته: په سه نی و پاکی خوا بده، ئه مه قسه ی ئیبنو عه باسو موحامیدو که سانی تریشه.^۳ (التأویب) له زمانه وانیدا، واته: وتنه وه، خودا فره مانی کرد به کتوه ده کان و بالنده ده کان له گه ل داودا ته سیبحاته کان بلینه وه به دهنگی خۆیان. خوای گه وره ده فەرموویت: ﴿وَالنَّارُ الْاَحَدِیْدَ﴾ واته: وه ئاسنمان بۆ نه رم کردبوو، قه تاده و حه سه نی به سری و که سانی تریش وتوویانه: پیغه مبهەر داود (سه لامی خوای لی بیت) پیویستی به وه نه بوو که ئاسن بخاته ناو ئاگرو به چه کوش لئی بدات به لکو وه ک ده زوو لولی نه دا!^۴ بۆیه خوای گه وره فەرموویه تی: ﴿اَنْ اَعْمَلَ سَیْفَتٍ﴾ واته: پۆشاکی ئاسن (زریپۆش) دروست بکه، ئه مه رپروونییه که له خواوه بۆ داود پیغه مبهەر سه لامی خوای لی بی تافییری بکات چۆن زریپۆش دروست بکات موحامید نه لیت: قه تاده ده لیت: نه وه یه که مجار بووه که خه لکی دروستی بکات، چونکه له پیش نه ودا ته نیا قه لغان هه بوو.^۵ ﴿وَقَدِّرْ فِی السَّرْدِ﴾ واته: بزمار مه کوته

^۱ مسلم (۵۴۶/۱).

^۲ فضائل الترعان لأبي عبيد (۷۹).

^۳ الطبري (۲۵۷/۲۰).

^۴ الطبري (۲۵۹/۲۰).

^۵ الطبري (۲۵۹/۲۰).

به زریبوشه که دا تاها توجو بکات، نه وهندهش قایم دروستی مه که نه جولیت و بشکیت به لکو به نه ندازهی خوی.^۱ عه لی کوپی نه بو ته لحه ده لیت: له ئیبنو عه باسه وه (په زای خوی لی بیت) ﴿السَّارِدِ﴾ واته: بازنه ی ناسن، هه ندیکی تر له زانایان و توویانه: بازنه ی بزماراوی (به بزمار داکوتراو) شیعی نه شاعیره یان کردووه ته به لکه:

وعليهما مسرودتان قضاهما داود، أو صنع السَّوَابِغِ تُبَع

﴿وَأَعْمَلُوا صَالِحًا﴾ واته: کاری چاک بکه ن له باتی نه و به هرانه ی که خودا پیی داو، ﴿إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ واته: من خوم کاره کانی نیوه ده بینم و چاودیرم به سهرتانه وه ناگاداری کردارو گفتارتانم و هیچ لی ون نابیت.

﴿وَلِسَلِّمَنَّ الرِّيحَ غُدُوها شَهْرٌ وَرَوَاحُها شَهْرٌ وَأَسَلْنَا لَهُ عَيْنَ الْقِطْرِ وَمِنَ الْجِنِّ مَن يَعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ بِإِذْنِ رَبِّهِ وَمَن يَزِغْ مِنْهُمْ عَنْ أَمْرِنَا نُذِقْهُ مِنْ عَذَابِ السَّعِيرِ ﴿١٢﴾ يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَاءُ مِنْ مَّحْرِبٍ وَتَمْثِيلٍ وَجِفَانِ كَالْجَوَابِ وَقُدُورٍ رَّاسِيَتْ أَعْمَلُوا ءَالَ دَاوُدَ شُكْرًا وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّاكِرُ ﴿١٣﴾﴾

پیزگرتنی خودای مه زن له سوله یمان پیفه مبه ر (سه لای خوی لی بیت)

کاتیک خوی گه وره باسی نه و هه موو به هره یه ی کرد که دابووی به داود دیته سه ر باسی کوپه که ی سوله یمان (سه لای خویان لی بیت) که بای بو پام هیتا که به په که ی هه لده گرت، ته نها سه رله به یانی سی پوژه پی و سه رله ئیوارهش سی پوژه پیگه ی ده بپی. حه سه نی به سری ده لیت: سه رله به یانی ده چووه سه ر به په که ی له دیمه شقه وه ده چوو بو ئیسته خر له وی نانی به یانی ده خوارد، پاشان له ئیسته خره وه ده چوو بو کابول و له وی ده مایه وه.^۲ نیوانی دیمه شق و ئیسته خر به نه ندازه ی پویشتنی مانگیک پیگه بوو به په له و نیوانی ئیسته خر و کابولیش هه روه ها. خوی گه وره ده فه رموویت:

﴿وَلِسَلِّمَنَّ الرِّيحَ غُدُوها شَهْرٌ وَرَوَاحُها شَهْرٌ وَأَسَلْنَا لَهُ عَيْنَ الْقِطْرِ﴾ واته: وه بو سوله یمان (با) مان پام هیتا به یانیان تا نیوه پو پیگای مانگینی ده بپی و نیوه پوان تا ئیوارانیش مانگیک پیگه ی ده بپی و مسمان بو توانده وه وه ک کانی و ده پویی، ئیبنو عه باس و موجهیدو عیکریمه و عه تای خوراسانی و قه تاده و سودی و مالیک ده لیت: له زهیدی کوپی نه سه له م و عه بدوره حمانی کوپی زهیدی کوپی نه سه له م و که سانی

تریشه وه ﴿الْقِطْرِ﴾ واته: مس.^۲ قه تاده ده لیت: نه و سه له یه مه ن بووه.^۱ هه رشتیک مه ردم دروستی

^۱ الطبري (۳۶۱/۲۰).

^۲ الطبري (۳۶۲/۲۰).

^۳ الطبري (۳۶۴/۳۶۳/۲۰).

دهكات، خوی گه وړه بۆ سوله یمانی دهره ینا (سهلامی خوی لی بیت)، وه ده فهرموویت: ﴿وَمَنْ أَلْجَنَ
 مِنْ يَمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ بِإِذْنِ رَبِّهِ﴾ واته: جنوکه شمان بۆ پام هینا که له بهر ده ستیدا کاریان ده کرد به
 فهرمانی خودای مه زن، سوله یمان به ناره زوی خوی کۆشک و هر شتیکی تری بویستایه پهریه کان
 بویان دروستی ده کرد. ﴿وَمَنْ يَزِغْ مِنْهُمْ عَنْ أَمْرِنَا﴾ واته: هر که سیك له وانه خوی لادایه و له فهرمانی
 نیتمه دهرچوونایه، ﴿نَذِقْهُ مِنْ عَذَابِ السَّعِيرِ﴾ واته: نازاری توندی ناگرمان پی ده چه شت. پاشان
 خوی گه وړه ده فهرموویت: ﴿يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَاءُ مِنْ مَحْرِبٍ وَتَمَثِيلٍ﴾ واته: سوله یمان هرچی
 بویستایه بویان دروست ده کرد له پهرستگا و په یکه ر. ﴿مَحْرِبٍ﴾ واته: کۆشک و ته لاری چاک، که
 باشتین شوینی کۆشکه له پیشه وه، نیبنو زهید ده لیت: شوینی حه وانه وه و نیسراحت. ^۱ ﴿وَتَمَثِيلٍ﴾
 عه تییه عه وفی و زه حصاک و سودی ده لیت: وینه ی په یکه ری. ^۲ ﴿وَجَفَانٍ كَالْجَوَابِ وَقُدُورٍ
 رَاسِيَةٍ﴾ (جواب) جهمی جاییه، واته: حه وزیک که ناوی تیدا بیت، چه ندین قاپی نان خواردن وه ک
 حه وزی گه وړه و چه ند قازان و مه نجه لی دامه زراو (نه جولاو له بهر گه وړه بیان)، ﴿أَعْمَلُوا أَلْ دَاوُدَ
 شُكْرًا﴾ واته: نه ی مال و که سو کاری داود شوکری خودا بکه ن له سر نه و به هرانه ی که خودا پیی
 داو ن له دنیا و له قیامه تدا. وشه ی (شکر) چاوکه (مصدر) یان (مه فعل له) له هر دوو شیوه که دا
 به لگه یه له سر نه وه ی که شوکر به کردارو به گفتارو به دلش ده بیت وه ک نه م شاعیره و توویه تی:

أَفَادَتْكُمْ النُّعْمَاءُ مِنِّي ثَلَاثَةً
 یدی، ولسانی، والضمیر المعجبا

نه بو عه بدوړه حمانی سولله می ده لیت: نویژ کردن شوکره، پۆژو گرتن شوکره، هه موو چاکه یه ک که
 ده یکه ی شوکره، وه مه زنتین شوکریش سوپاس و په سه نی خودایه. نیبنو جهریر پریوایه تی کردووه. ^۱
 وه له هر دوو سه حیحه که دا هاتووه له پیغه مبه ری خوداوه (ﷺ) فهرموویه تی: (خوشه ویستین نویژ
 له لای خودا نویژی داوده، ^۲ چونکه داود نیوه شه و ده خه و ت پاشان سی یه کی هه لده ساو شه ش یه کیش
 ده خه و ته وه. وه خوشه ویستین پۆژوش پۆژوی داود بو له لای خودا، له بهر نه وه پۆژیک به پۆژو ده بو

^۱ الطبري (۳۶۳/۲۰).

^۲ الطبري (۳۶۵/۲۰).

^۳ الطبري (۳۶۶/۲۰).

^۴ الطبري (۳۶۷/۲۰).

^۵ الطبري (۳۶۹/۲۰).

پۆژیکیش به پۆژوو نه ده بوو، وه کاتی پوویه پووی دوزمن ببوایه ته وه پای نه ده کرد^۱، ئیبنو نه بی حاتم
 پیوایه تی کردوه له فوزه یله وه له م ئایه ته دا ﴿اعْمَلُوا آلَ دَاوُدَ شُكْرًا﴾ ده لیت: داود پیغه مبه ر (سه لامی
 خوی لی بی) گوتویه تی: نه ی په روه ردگارم چون سوپاست بکه م، که سوپاس کردن به هره یه که له
 خۆته وه؟ خودای مه زنیش فه رموویه تی: ئا ئیستا سوپاسی منت کردوه کاتی که زانیوته
 به هره هه رله منه وه یه^۲، ﴿وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ﴾ به لام که می له به نده کانم (بوخوا) سوپاس گوزارن
 ئه ش مه والدانی که له و واقعیه ی خه لکی تیدا نه ئی .

﴿فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ الْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلَى مَوْتِهِمْ إِلَّا دَابَّةٌ الْأَرْضِ تَأْكُلُ مِنْسَاتَهُمْ فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ الْجِنَّ أَن لَّوْ
 كَانُوا يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ مَا لَبِثُوا فِي الْعَذَابِ الْمُهِينِ﴾ (۱۴)

مردنی سوله یمان (سه لامی خوی لی بییت)

خوی گه وره له م ئایه ته دا باسی چۆنیه تی مردنی سوله یمان ده کات (سه لامی خوی لی بییت) که
 چون مردنه که ی له و جنۆکانه شارده وه که له کاری گراندا به کاری ده هینان و نه یانده توانی له فه رمانی
 ده ریچن، چونکه سوله یمان ماوه یه کی زۆر بوو خۆی دابوو به سه ر گاجۆنه که یدا وه ک ئیبنو عه باسو
 مو جاهیدو حه سه ن و قه تاده و زۆریکی تریش له زانایان و توویانه^۳ ماوه یه کی زۆر، واته: نزیک سالتیک
 به سه ر عاساکه یه وه مایه وه، کاتیک که مۆریانه دای له عه ساکه ی و خواردی، پزاو که وته سه ر زه وی،
 زانیان که ماوه یه کی زۆره مردوه، جنۆکه و مه ردوم بۆیان ده رکه وت که جنۆکه ئاگای له شتی نادیار
 نه، وه ک خۆیان ده یانوت و خه لکیشیان وا تیده گه یان. بۆیه خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿فَلَمَّا قَضَيْنَا
 عَلَيْهِ الْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلَى مَوْتِهِمْ إِلَّا دَابَّةٌ الْأَرْضِ تَأْكُلُ مِنْسَاتَهُمْ فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ الْجِنَّ أَن لَّوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ
 الْغَيْبَ مَا لَبِثُوا فِي الْعَذَابِ الْمُهِينِ﴾ واته: ئینجا کاتیک سوله یمانمان مراند هیچ شتی مردنی نه وی
 نیشان نه دان بیجگه له خۆره و موریانه ی زه وی که دارده سته که ی (سوله یمان) یان ده خوارد (که
 سوله یمان خۆی دابوو به سه ریدا)، ئینجا کاتیک (سوله یمان) که وت بۆ په ریه کان پوون بوویه وه که نه گه ر
 غه بییان بزانیایه له و سزا پيسواکه ره نه ده مانه وه.

^۱ فتح الباری (۵۲۵/۶)، مسلم (۸۱۶/۲).

^۲ الدر المنثور (۶۸۰/۶).

^۳ الطبری (۳۷۰/۲۰).

﴿لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِي مَسْكِنِهِمْ آيَةٌ جَنَّتَانِ عَنْ يَمِينٍ وَشِمَالٍ كُلُوا مِنْ رِزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ، بَلَدَةٌ طَيِّبَةٌ
وَرَبُّ غَفُورٌ ﴿١٥﴾ فَأَعْرَضُوا فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ وَبَدَّلْنَاهُمْ بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ ذَوَاتِ أَكْطٍ خُمٌ وَأَثَلٍ
وَشَقَى مَنِ سَدَرَ قَلِيلٍ ﴿١٦﴾ ذَلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِمَا كَفَرُوا وَهَلْ يُجْزَى إِلَّا الْكَفُورُ ﴿١٧﴾﴾

پی نه زانی نی خه لکی سه به به به هره گانی خودا و سزادانیان

خوای مه زن دهه رموویت: ﴿لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِي مَسْكِنِهِمْ آيَةٌ جَنَّتَانِ عَنْ يَمِينٍ وَشِمَالٍ كُلُوا مِنْ رِزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ، بَلَدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبُّ غَفُورٌ﴾ واته: سویند به خوا به راستی بو خه لکی سه به به له و شوینی ژیاناندا نیشانه یه که له سه ده سه لاتی خودا هه بوو دوو باخات لای راست و لای چه پی شوینه که یه وه هه بوو پیان ده و ترا له پۆزی په روه ردگار تان بخۆن و سوپاسی نه و بکن ولاتیکی پاک و خوش و په روه ردگاریکی لیبورده یان هه یه. سه به به ولاتیکی که وتووه ته باشووری خورئاوای دورگی عه ره بیه وه (واته: یه مه ن)، سه به به ناویکی بو سه رکرده کان و پاشاگانی خه لکی نه و هه ریمه (توبه عیه کان) یش هه ریبه مه نی بوون، به لقیس که هاوسه ری سوله یمان بوو یه کی که بووه له و سه رکردانه ی سه به به. نه و خه لکه زۆر له خوشی و خوشگوزه رانی بوون له و ولاته دا، کشتو کال و باغو باغاتیکه زۆریان هه بوو، بزئیویان زۆر چاک بوو، خوای مه زن پیغه مبه رانی بو ناردن فرمانیان پی کردن که له پۆزی خودا بخۆن و شوکرانه بزیر بن و به ته نها خودا بپه رستن و عیباده تی بو بکن، به و شیوه یه هه تا ماوه یه کی زۆر مانه وه به ویستی خودا، پاشان سه ریچیان کرد له وه ی که فرمانیان پی کرابوو، خودایش سزای دان به لافاوو زریان له و هه ریمی سه به به نه دا بلاوه ی پیکردن هه ریبه کی به لایه کدا بردن و په رته وازه بوون، وه که له دواوه به دریژی به م زوانه باسی ده که ین (به یارمه تی خوای مه زن). ئیبنو جهریر ریوایه تی کردووه له فره وه ی کوپی موسه یکی غه ته فیه وه (په زای خوای لی بیت) ده لیت: پیاویک وتی: نه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) باسی سه به به نم بو بکه کامه یه؟ ئایا ناوی زه ویه که یه یان ژنیکه؟ پیغه مبه ر (ﷺ) فره مووی: (نه زه ویه و نه ژنه، به لکو پیاویک بووه ده کوپی هه بووه، شه ش کوپیان پووه و یه مه ن پویشتن و چوار کوپیشیان به ره و شام پویشتن، نه وانه ی که به ره و شام چون له خم و جوزام و عامیله و غه سسان بوون، نه وانه ی به ره و مه یه ن چون که نده و نه شه ریبه کان و نه زدو مه زجیح و حیمیه رو نه نمار بووه). پیاویک وتی: نه نمار کامانه ن؟ پیغه مبه ر (ﷺ) فره مووی: (نه وانه ن که خه سحه م و به جیله ش له وانه ن).^۱ تیرمیزیش ریوایه تی کردووه، پاشان ده لیت: نه م فره مووده یه چاک و

غریبه (حسن غریب). زانایانی په چه له ک ناس له وانه موحه ممدی کوپی ئیسحاق ده لیت: ناوی
 سه بهء عه بدوشه مسی کوپی یه شجوبی کوپی یه عربی کوپی قه حتانه بویه ناوی نراوه به سه بهء
 چونکه یه کهم کهس بووه له ناو عه ره بدا که (سه بایا) دیلی گرتووه پییان وتووه رائیش له بهر نه وه که
 یه کهم کهس بووه له ناو عه ره به کاندای تالانی کردووه و دابه شی کردووه به سهر هوزه که یدا، بویه
 پییوتراوه: (رائش)، عه ره به کان سامانیان به (ریشا وریاشا) ناو هیئاوه. زانایان پایان جیاوازه له سهر
 قه حتانیه کان، سی پایان هیه، پای یه کهم: که له په چه له کی ئیره می کوپی سامی کوپی نوحه، وه
 ناکوکیشن له سهر چۆنیه تی په یوه ندی په چه له کی قه حتان به ئیره می کوپی سامی کوپی نوحه وه
 به سهر سی (پا) دا. پای دووه م: له په چه له کی عابیرن که هود پیغه مبه ره (سه لامی خوای لی بیت)
 دیسان پایان جیاوازه له سهر چۆنیه تی په یوه ندی قه حتان به هوده وه به سهر سی (پا) دا. پای سیته م:
 له په چه له کی ئیسماعیلی کوپی ئیبراهیمی خه لیلن (سه لامی خوای لی بیت) وه دیسان پایان جیاوازه
 له سهر چۆنیه تی په یوه ندی قه حتان به ئیسماعیلوه به سهر سی (پا) دا. نه بو عومهری کوپی
 عه بدولبه پی نه مری (په حمه تی خوای لی بیت) باسی کردووه له کتیه که یدا به ناوی (الانباه علی ذکر
 أصول القبائل الرواة). مانای نه م فهرمووده ی پیغه مبه ریش (ﷺ) که نه فهرموو: (کان رجلاً من العرب)
 واته: عه ره بی عاریبه ن نه وانه ی له پیش ئیبراهیمی خه لیلوه (سه لامی خوای لی بیت) له په چه له کی
 سامی کوپی نوح بوون. وه له سهر پای سیته میش ده که پینه وه سهر په چه له کی ئیبراهیمی خه لیل
 (سه لامی خوای لی بیت) به لام نه م پایه مه شهور نیه لای زانایان (والله اعلم) به لام له سه حیجی بوخاریدا
 هاتووه که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) به لای کومه لیک له نه سه لمیه کاندای تیپه پی پمبازیان ده کرد،
 فهرموو: (تیر بگرن نه وه ی ئیسماعیل چونکه باوکیشتان هه ر تیر وه شین بووه)^۱. (نه سه لم) یش
 هوزیکه نه نساری موسلمان بوون (نه نساریه کان به نه وسو خه زره جیشه وه له غه سانیه کان بوون که له
 عه ره به کانی یه مه نن له ولاتی سه بهء) کاتیک که بلأوبوونه وه به ولاتاندا هاتنه مه دینه له دوی
 لافاوه که ی سه بهء که خوای مه زن بوی ناردن نه مان هاتنه مه دینه وجیگیر بوون و، هه ندیکیشیان
 چوونه شام، بویه پییان ده وتن غه سسان به هوی ناویکه وه بوو که دابه زین له سهری. هه ندیکیش
 نه لین: نه و ناوه له یه مه ن بووه، هه ندیکه تریش نه لین: نزیک بووه له موشه له وه وه که حه سانی کوپی
 سابت ده لیت:

الازدُ نَسَبْتُنَا، والماءُ غَسَّانُ

إِذَا سَأَلْتَ فَإِنَّا مَعْشَرٌ نُّجِبُ

^۱ تحفة الأحوزي (۸۸/۹۰)، فهرمووده یه کی حه سه نی غریبه.^۲ فتح الباری (۶/۶۲۱).

وه مانای نه م فرموده یی پیغمبر (ﷺ): (وَلَدَ لَهُ عَشْرَةٌ مِنَ الْعَرَبِ) واته: له په چله کی نه م ده کوره که سهرچاوه ی مؤزه کانی عه رب ده که پینه وه بویان، نه ک هر له پشتی نه وانن به لکو له نیوان نه و مؤزانه ی نه واندا چنه د پشتيك (بابی، باپیری) له نیوانیاندا هه بووه وه ک له کتیبی په که زه کاندایاره و ده سنیشان کراوه. وه پیغمبر (ﷺ) فرمویه تی: (فَتِيَامَن مِّنْهُمْ سِتَّةٌ، وَتَشَاءَم مِّنْهُمْ أَرْبَعَةٌ) واته: دواي نه وه ی که خوی که وره لافاوه که ی (سِل الْعَرَم) بۆ ناردن، هندیکیان له ولاتی خویاندا مانه وه، هندیکی تریان بلاوه ی کرد به ولاتانی تردا.

به نداوی مه نره ب ولافاوه که ی (عهریم)

به هوی نه و به نداوه وه که دروستیان کردبوو هرچی ناوی نیوان نه و دوو کیوه هه بوو کۆده بوویه وه و هرچی ناوی باران و لافاوی دۆله کانی هه بوو ده هاته ناوی، له بهر نه وه یه کیك له پاشاکانی سه به هه لسا به دروستکردنی به نداویکی زۆر مه زن و قایم هه تا وای لی هات ناوه که ی نه وه نده سهرکه وت ده که یشته هه موو زهویه کانی ده وریه ی نه و دوو کیوه به ناسانی هه موو نه و زه ویانه یان چاند به درختی به ردار پریوو له هه موو جوړه میوه یه کی چاک و به سوود وه ک زۆریک له زانایانی پیشینه باسیان کردووه، له وانه قه تاده ده لیت: ژنان ده پویشتن به ژیر نه و دره ختانه دا زه مبیله یان له سهر سهریان داده نا، به بی نه وه ی ده ست بدن به دره ختیکه وه و میوه ی لی بکه نه وه میوه کان ده بارینه خوارو ده که وتنه ناو زه مبیله که وه به سهریانه وه و پر ده بوو، نه وه نده میوه کان که یو بوون و پینگه یشتبوون.^۱ نه م به نداوه ش له مه نره بدا بوو، شاریک بوو که سی وچان له سه نعاوه دوو بوو، ناسرابوو به به نداوی مه نره ب، هندیکی تر وتوویانه: نه و ولاته ی نه وان میشو میشووله و کیو نه سپی نه بووه، چونکه ناو هه وایه کی سازگارو زۆر خوشی هه بوو، هه موو له ش ساغ و ته ندروست بوون و خودایش یارمه تی ده دان، چونکه خواناس و یه کتاپه رست بوون وه ک خوی که وره ده فرموویت: ﴿لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِي مَسْكِهُمْ آيَةٌ﴾ پاشان ته فسیری ده کات و ده فرموویت: ﴿جَنَّاتٍ عَنْ يَمِينٍ وَشِمَالٍ﴾ واته: له هه ردو لای کیوه کان دوو پیز باغ که شاره که له نیوانیاندا بوو، ﴿كُلُوا مِنْ رِزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ، بَلَدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبُّ غَفُورٌ﴾ واته: په روه ردگار لیتان ده بووریت هه تا نیوه به رده وام بن له سهر خواناسی و یه کتاپه رستی. پاشان خوی مه زن ده فرموویت: ﴿فَاعْرِضُوا فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ وَبَدَّلْنَاهُمْ بِجَنَّتَيْنِ ذَوَاتِیْ اُكْلٍ خَمْطٍ وَاَثَلٍ وَشَقٍ مِّنْ سِدْرٍ قَلِيلٍ﴾ واته: نینجا پرویان وه رگیترابه و هویه وه لافاوی ویرانکارمان بۆ ناردن دوو باخاتی چاکی به رووومداری نه وانمان گوی به

دو باخاتى خراپى خاوهن به ريكي تفتو تالو دار گه زو كه ميك له دارى نه بگ (سيدر)، ﴿فَأَعْرَضُوا﴾^۱
 واته: نافه رمانى خودايان كرد له عيبادهت و يه كتاپه رستيداو شوكرى نه و هموو به هرديان نه كرد كه
 خودا پيى به خشيبوون، ده ستيان دايه خوړ په رستى وهك په پوسلیمانكه وتى به سوله يمان:

﴿وَجِئْتُكَ مِنْ سَبَإٍ بِنْتٌ يَقِينُ﴾^(۲۲) إِنِّي وَجَدْتُ أَمْرًا تَمْلِكُهُمْ وَأُوتِيتُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ وَلَهَا عَرْشٌ عَظِيمٌ

﴿۲۳﴾ وَجَدْتُهَا وَقَوْمَهَا يَسْجُدُونَ لِلشَّمْسِ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَزَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَلَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ فَهُمْ لَا

يَهْتَدُونَ^۱ واته: له ولاتى سه به نه وه هه واليكي راسته قينه م بو هيناوى، به راستى من ديم نافره تيك
 پادشاي نه وانه (به ناوى به لقيس) كه هموو شتيكي پيدراوه و ته ختيكي پادشايه تى زور گه وره ي
 هيه، خوى وگه له كه يم دى له جياتى خوا سوژده بو پوژ ده بن و شهيتان كرده وه خراپه كانيانى بو
 پازاندبوونه وه به و هويه وه به رگري كړوون له ريگه ي راست بو يه نه وان ريگه ي راست نادوژنه وه. خواى
 گوره ده فهرموويت: ﴿فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ﴾^۲ مه به ست به: ﴿الْعَرِمِ﴾^۳ ناوه. واته نيزافه ي ناوه بو
 ناوه لئاوه كه ي خوى (من باب الإضافة الاسم الى صفة) يه وهك (مسجد الجامع) يان (سعيدكرن) نه م قسه
 سوه يلى نه يگيړيته وه. وه زور كه سى ترو توويانه له وانه ئيبنو عه باسو وه هه بى كوپى مونه بيم و
 قه تاده و زه حكاك، كاتيكي كه خودا ويستى سزا يان بدات به په وانه كړدى لافاو بو يان، جوړه
 گيانه وه ريكي نارد بو به نداوه كه پييان دهوت جرجه كويړه به نداوه كه ي كون كون كړد.^۲ وه هه بى كوپى
 مونه بيم ده لئيت: له ناو كتيب به كانياندا بينراوه هوى پووخانو كاوول بوونى به نداوه كه يان جرج بووه
 ماوه يه كي زور پشيله يان دانابوو له سهر به نداوه كه بو له ناو بردنى جرجه كان كه بريارى خودا هات
 جرجه كان زال بوون به سهر پشيله كان و چوونه ناو به نداوه كه وه و كونيان تيكردو هه ره سى كړدو پوخا
 به سهر ياندا.^۳ قه تاده و كه ساني تريش ده لئى (جرن) يانى: مشكه كويړه، چوونه ژيړى به نداوه كه و كون
 كونيان كړدو له كاتى وه رزى باراندا لافاو هلى كړدو هات به نداوه كه ي هه ره س پي هيناو پووخاندى،
 ناوه كه به و دول و شيوه دا هاته خواره وه و به رى هه رچى ده كه وت ويړانى ده كړد له كوشك و ته لارو دارو
 دره ختو هه ر شتيكي تر.^۴ ناوه كه نه ماو وشكى كړدو دره خته كان له تينواندا وشك بوون كه دوو پيزه
 باغ بوون به لاي راست و لاي چه پى نه و شارهدا هه مووى فو تاو له ناو چوو، له جيى نه و دره خته

^۱ النمل (۲۲-۲۴).

^۲ الطبري (۳۸۰/۳۷۸/۲۰).

^۳ الطبري (۳۸۱/۲۰).

^۴ الطبري (۳۸۱/۲۰).

جوان و پر به ره مانه دره ختی بی به رو در کاوی سه وز بو، وهك خوی گه وره ده فره مویت: ﴿وَيَذَلْنَهُمْ
يَجْنَتِيهِمْ جَنَّاتٍ ذَوَاتِ أَكْثَرِ خَمْرٍ﴾ ئیبنو عه باسو و مواهیدو عی کریمه و عه تای خوراسانی و حه سه ن و
قه تاده و سودی ده لئین: ﴿خَمْرٍ﴾ دار سیواک و وشتر خوره (گیاهه کی در کاویه) ^۱. ﴿وَأَثَلٍ﴾ عه وفی
ده لئیت له ئیبنو عه باسه وه: واته: دره ختی ته رفا هه ندیکیش و توویانه: دره ختی که له (ته رفا) ده چیّت،
وه هه ندیکی تریش و توویانه: دره ختی مؤزه. وه ده فره مویت: ﴿وَشَقٍ مِّنْ سِدْرٍ قَلِيلٍ﴾ واته: له
جیی نه و هه موو دره خته جوان و پر به هرانه دره ختی دار سیواک و نه به گمان بۆ هیشتنه وه ﴿وَشَقٍ مِّنْ
سِدْرٍ قَلِيلٍ﴾ یانی: به هوی نه و سه ریچیانه وه که کردیان وایان به سه رهات له جیی نه و باغو و باغات
جوان و پر به ره م و خاوهن سیبهره زوره دا، نه و هه موو ناوه که به ده وریاندا ده پویشته دره ختی
در کاوی وهك دار سیواک و نه به گو دار گزو وشتر خوری در کاوی که م به ره ممان بۆ هیشتنه وه، تووشی
نه و سزا گرانه بوون به هوی نه و بی دینی و دزایه تی کردنی هه ق و به رده وام بوون له سه ر پیگه ی خراب و
پروپوچ. بۆیه خوی مه زن ده فره مویت: ﴿ذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِ وَهَلْ يُجْزَى إِلَّا الْكَافِرُ﴾ واته: نه وانه
سپله ی پی نه زان بوون به هوی نه و سپله ییانه وه سزامان دان. مواهید ده لئیت: که سیك سپله نه بیّت
خودا سزای نادات. ^۲ حه سه نی به سری ده لئیت: خوی گه وره راستی فره مووه هیچ که سیك به و وینه یه
سزا نادات مه گین سپله و نه زان نه بیّت.

﴿وَجَعَلْنَا بَيْنَهُم وَبَيْنَ الْقُرَى الَّتِي بَرَكْنَا فِيهَا قُرًى ظَاهِرَةً وَقَدَرْنَا فِيهَا السَّيْرَ سِيرُوا فِيهَا لَيَالٍ وَأَيَّامًا
ءَامِنِينَ ۝۱۸﴾ فَقَالُوا رَبَّنَا بَعْدَ بَيْنِ أَسْفَارِنَا وَظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَجَعَلْنَاهُمْ أَحَادِيثَ وَمَزَقْنَاهُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ إِنَّ فِي
ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿۱۹﴾

بازرگانی سه به و هاتوچویان

خوی گه وره باسی نه و هه موو خوشگوزه رانی و زیانه خوشه یان ده کات که چه ند دلخوش و
به هره مه ند بوون، هه ریمیک زور فراوان و باغو و باغات و سه یرانگا و دیهاتی نزیک و له ته نیشت یه کترو
قه ره بالغ و پر دارو دره ختی به ره مدارو کشتو کالکی زور که پیوستانی به وه نه بوو که خواردن و ناو
له گه ل خویان هه لگرن. به لکو له هه ر شوینیك دابه زین خواردن و ناو میوه هه بووه و له دییه که وه
چوونه ته دییه کی ترو پیزیان لی گیراوه. نه وه ی پیوستانی بووه له و گوندانه دا هه لیان گرتووه بۆ

^۱ الطبري (۲۸۲/۲۰/۲۸۳).

^۲ البغوي (۵۵۵/۳).

پيگه يان. بۆيه خواي گوره ده فهرمويت: ﴿وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقُرَى الَّتِي بَرَكْنَا فِيهَا﴾ واته: وه له نيوان نه وانو نهو شارانه ي پيتو به ره كه تمان تى خستبوون له شام سازاند بوومان، موجهيدو حه سهنو سه عيدي كوپى جوبه يرو ماليك له زهيدى كوپى نه سله مو قه تادهو زه حاكو سودى و ئيبنو زهيدو كه سانى تريش ده لئين: واته: گونده كانى شام، مه به ستيان نه وه يه كه خه لكى سه بهء ده چوونو سه فهران ده كرد له يه مه نه وه بۆ شام به ناو نهو گوندانه دا كه نزيك له پال يه كتر بوون.^۱ عه وفى ده لئيت: له ئيبنو عه باسه وه مه به ست به نهو گوندانه كه به ره كه تى خومان تى خستووه: قودسى پيؤزه.^۲ ﴿قُرَى ظَهْرَةَ﴾ واته: چهند دئيه كى ئاشكراو ديارن له هه ندئيكياندا ئيسراحت ده كهنو له هه ندئيكياندا ده ميننه وه هيچ كاروانچيه ك لئى تيك ناچيت، بۆيه خواي گوره فهرمويه تى: ﴿وَقَدَرْنَا فِيهَا السَّيْرَ﴾ واته: ماوه كه مان ديارى كردووه، كاروانچى ده زانئيت چى پئويسته له گه ل خوى هه لى گريت، ﴿سِيرُوا فِيهَا لِيَالِي وَأَيَّامًا آمِنِينَ﴾ واته: ترسيان نيه به شه وو به پؤژ لهو گوندانه دا دئينو ده چن. پاشان خواي مه زن ده فهرمويت: ﴿فَقَالُوا رَبَّنَا بَعْدَ بَيْنِ أَسْفَارِنَا وَظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ﴾ واته: وتيان: نه ي خوايه سه فهره كه مان زياتر بۆ دور بخه ره وه! كه ناهه قبيان له خويان كرد، هه ندئى نه م نايه ته يان خويندووه ته وه به م شئويه: (بعْد بين أسفارنا) چونكه نه مانه نه م به هرهيان به كه م ده زانى وهك ئيبنو عه باسو موجهيدو حه سهنو كه سانى تريش وتوويانه. حه زيان له پيگاي دورودريؤو چۆلى و بيابان ده كرد بۆ نه وه ي تويشوى زؤر له گه ل خويان هه لگرنو ماوه يه كى زؤر به چۆله وانى و ترسدا پيگه بپرنو بپؤن. ﴿فَجَعَلْنَاهُمْ أَحَادِيثَ وَمَزَقْنَاهُمْ كُلَّ مُمَزَقٍ﴾ واته: وامان لى كردن بؤونه جيى قسه ي خه لكى وپه ندئى زه مانه. به هوى نهو ناشوكريه يانه وه چؤن خواي گوره لهو هه موو نازو نيعمه ته دا كه تئيدا بوون له هيچ شتتيك كه ميان نه بوو هه رچيان ئاره زوو بگردايه ده ستيان ده كه وت، به لاي به سه ردا هئنانو په رشو بلاوى كردن و كردنيه پووشى بنى دپك هه ركه سه و به لايه كدا چوو به ولاتاندا، بۆيه عه ره به كان: كاتتيك كه هؤزتك لئى قه وما، پئى نه لئين: (تَفَرَّقُوا أَيْدِي سبأ، وَأَيَّادِي سبأ، تَفَرَّقَ شَذَرَ مَذَرَ) واته: په رشو بلاويوون وهك هئزه كانى سه بهءو، ته فروتونا بوون. خواي مه زن ده فهرمويت: ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ﴾ واته: به راستى لهو به سه ره اته دا چهند نيشانه هه يه بۆ كه سى زؤر خوگرى شوكرانه بزيير، نهو پووداوه و نهو سزاو نهو نه مانى هه موو نيعمه ته كه

^۱ الطبري (۲۸۶/۲۰/۲۸۷).^۲ الطبري (۲۸۶/۲۰).

به سهر نه واندا هات گشتي به هوي نه و خوانه ناسي و سپله يي و تاوانه يانه وه بوو كه پيئي هه لسان، په ندو
 ناموزگاريشه بو هه موو عه بديكي خوږاگرو سوپاسگوزار له سهر نه و به هرانه ي كه خودا پيئي داوڼ.
 نيمامي نه حمده د پيوايه تي كردووه له سه عدي كورې نه بي وه قاسه وه (په زاي خوي لي بيت) ده لئيت:
 پيغه مبري خودا (ﷺ) فرموي: (سهرم سوږماوه له برپاري قه زاي خوا بو خواوه نباوهر، نه گهر
 تووشي چا كه يه ك بووييت سوپاس و ستايشي په روه ردگاري كردووه، وه نه گهر تووشي به لايه كيش
 بووييت سوپاسي خوداي كردووه و نارامي گرتووه، خاوڼ باوهر پاداشتي ده دريټه وه له سهر هه موو
 شتيك هه تا له سهر تيكه يه ك كه هه لي ده گريټ و ده يكات به دهم ژنه يه كه يه وه).^۱ نه سائيش پيوايه تي
 كردووه له (اليوم واليلة) دا.^۲ نمونه ي نه م فرموده يه له هه ردووه سه حيحه كه دا هاتووه له فرموده ي
 نه بو هوره يره دا (په زاي خوي لي بيت): (جيئي تيږوانينه فرمان و كاري خاوڼ باوهر، خودا هيج
 برپاريكي بو نادات چا كه و خيري نه وي تيډايه نه بيت، نه گهر تووشي خوئي بووييت سوپاسي خوداي
 كردووه كه زور چاك بووه بوي وه نه گهر تووشي نازاريكيش بووييت خوي پاگرتووه، كه زور چاك بووه
 بوي، وه نه مه بو هيج كه سيك نيه بو خاوڼ باوهر نه بيت).^۳ له قه تاده وه: ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ
 صَبَّارٍ شَكُورٍ﴾ ده لئيت: موته ريف ده لئيت: عه بديكي زور چا كه بهنده ي خوږاگري سوپاسگوزار نه گهر
 شتيكي پيډرا سوپاسي خوا نه كات و نه گهر تووشي به لايه كيش بوو خوي نه گريټ.^۴

﴿وَلَقَدْ صَدَقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُ فَاتَّبَعُوهُ إِلَّا فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ (۴۰) وَمَا كَانَ لَهُ عَلَيْهِمْ مِنْ سُلْطَانٍ
 إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يُّؤْمِنُ بِالْآخِرَةِ مِمَّنْ هُوَ مِنْهَا فِي شَكٍّ وَرَبُّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ ﴿۴۱﴾

گوماني شه يتان به راست دهرچوو له سهر خوانه ناسان

پاش نه وه ي كه خوي مه زن باسي به سهر هاتي گه لي سه به ئي كرد كه شوين هه واو ناره زوي
 خويان و شه يتان كه وتن و چيان به سهر هات، ليږه شدا هه ر ديته وه سهر باسي نه وان و نه وانه شي كه
 وه ك نه وان شويني شه يتان كه وتن و دزايه تي پيئي راست و دروست ده كڼ ده فرموويټ: ﴿وَلَقَدْ
 صَدَقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُ﴾ ئيبنو عه باسو (په زاي خوي لي بيت) كه ساني تريش وتويانه.^۵ نه م نايه ته

^۱ احمد (۱۷۳)، فرموده يه كي سه حيحه.

^۲ النسائي في الكبرى (۲۶۳/۶)، فرموده يه كي سه حيحه

^۳ فتح الباري (۱۰۷/۱۰).

^۴ مسلم (۱۹۹۲/۴).

^۵ الطبري (۳۹۲/۲۰).

وهك نه و نايه ته وايه كه باسى شهيتان دهكات كاتيڪ سوژده نابات بو ئادهم (سهلامى خواى لى بيت)
 نه لى: وهك خواى گه وړه ده فهرموويت: ﴿أَرَأَيْتَكَ هَذَا الَّذِي كَرَّمْتَ عَلَىٰ لَيْنٍ أَخْرَتَنِ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَمَةِ
 لَأَحْتَنِكَ ذُرِّيَّتَهُ إِلَّا قَلِيلًا﴾^۱ واته: (ئيبليس) وتى: پيم بلى و هه والم بدهرى له باره ي نه مه وه كه
 پيڙى نه وت داوه به سهر مندا؟! سويند به خوا نه گهر دوام بخهيت تا پوڙى دوايى و نه مرم، به راستى
 زال دهم به سهر نه وه كانيدا به گومرا كردنيان ته نيا كه ميڪ له وان نه بيت (كه به نده تاييه تيه كاني خوان)،
 وه ده فهرموويت: ﴿ثُمَّ لَا تَنبَهُمْ مِّنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَنِهِمْ وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ﴾^۲
 واته: ئينجا سويند بيت بيگومان بويان ده چم له پيشيانه وه و له دوايانه وه و لاي راستيان و لاي
 چه پيانه وه نه وسا نابيى زوربه يان سو پاسگوزار بن. نايه ت له م باره يه وه زورن. پاشان خواى گه وړه
 ده فهرموويت: ﴿وَمَا كَانَ لَهُ عَلَيْهِمْ مِّنْ سُلْطَانٍ﴾ واته: وه شهيتان هيچ ده سه لاتي به سهر ئيمانداراندا
 نه بوو، ئيبنو عه باس ده لى ت: واته: له به لگه يه ك. ﴿إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يُؤْمِنُ بِالْآخِرَةِ مِمَّنْ هُوَ مِنْهَا فِي شَكٍّ﴾
 واته: به لكو تواناي له سهر يان بو نه وه بوو كه كردارى نه وانه ده ركه وى ت كه بپوايان هه يه به
 ليپرسينه وه و پاداشت له پوڙى قيامه تدا، هه تا به چاكي عه بدايه تى په روه ردگار يان بكن له دنيا دا،
 كيش دوو دله و گوماني هه يه له پوڙى قيامه ت. ﴿وَرَبُّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ﴾ واته: وه په روه ردگارت
 (نه ي موحه ممه د ﷺ) چاوديره به سهر هه موو شتيكوه. واته: له گه ل چاوديره كه يشيدا نه وه ي
 گومراي كردوه گومراي كردوه له شوينكه و تواني شهيتان، وه به چاوديري خويشي نه وانه شي
 پاراستوه له خاوه ن باوه پان له شوينكه و تواني پيغه مبه ران.

﴿قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ
 فِيهِمَا مِنْ شِرْكٍَ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ﴾^(۲۲) وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ، حَتَّىٰ إِذَا فُزِعَ عَنْ
 قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقُّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ^(۲۳)

ناته واوي خوداياني بته رستان

خواي گه وړه پووني كردوه ته وه كه هيچ په رستراويك نيه غه يري نه و نه بيت كه تاك و بى هاوتايه،
 هاووينه و شهريكي نيه، به لكو هه ر خويه تى هه ر كاريكي بويت ده يكات و كه س ناتوانيت ده ست وه
 كاري وه ربدا ت و به رامبه ري بوه ستيت، وهك ده فهرمويت ده فهرمويت: ﴿قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ

^۱ الاسراء (۶۲).

^۲ الاعراف (۱۷).

دُونِ اللَّهِ ﴿۱﴾ واته نه وانه بانگ بکه ن که جگه له خوان، یانی: له و خودایانه ی که غیری خودا په رستوویانه،
 ﴿لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ﴾ ﴿۲﴾ واته: تواناو ده سه لاتی میرووله
 وردیله په کیان نیه وه دی بهینن نه له ناسمان ونه له زه ویدا، وه ک خوی گوره له نایه تیکی تردا
 فهرموویه تی: ﴿وَالَّذِينَ نَادَعُوا مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ﴾ ﴿۳﴾ واته: وه نه وانیه ی نیوه
 هاواریان لی ده که ن بیجگه له خودا خاوه نی تویکله سپیه کی ناوکی خورمایش نین. وه ده فهرموویت:
 ﴿وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِنْ شِرْكٍَ﴾ ﴿۴﴾ واته: توانای هیچ شتیکیان نیه نه به ته نها خویان و نه هاوکاری په کتریش،
 ﴿وَمَا لَهُمْ مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ﴾ ﴿۵﴾ واته: خودا پیوستی به یارمه تی دانی نه وانیه ی که نیوه ده یانپه رستن نه بووه
 له هیچ کاریکدا، به لکو هه موو دروستکراوه کان پیوستیان به نه وه و عه بدی نه ون. پاشان خوی مه زن
 فهرموویه تی: ﴿وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ﴾ ﴿۶﴾ واته: له بهر گوره یی و خاوه ن ده سه لاتی و
 یی هاوتایی هیچ که س زات ناکات تکای هیچ شتیکی لی بکات به نیزنی خوی نه بیټ، وه ک له نایه تیکی
 تردا فهرموویه تی: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾ ﴿۷﴾ واته: کییه نه و که سه ی بتوانیټ له و پوژده دا
 تکای له لا بکات مه گهر به پپیټدانی خوی، وه ده فهرموویت: ﴿وَكَمْ مِنْ مَلَكٍ فِي السَّمَوَاتِ لَا تُغْنِي
 شَفَعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَرْضَى﴾ ﴿۸﴾ واته: وه چه نده ها فریشته که له ناسمانه کاند
 هه ن تکاو شه فاعه تیان هیچ سوودی نیه مه گهر دوی نه وه ی که خوا مؤله ت بدات بو که سیټ که خوی
 بیه ویټ و پازی بیټ. وه ده فهرموویت: ﴿وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَى وَهُمْ مِنْ خَشْيَتِهِ مُشْفِقُونَ﴾ ﴿۹﴾
 واته: وه فریشته کان تکا ناکه ن ته نها بو نه و که سه نه بیټ خوا پازی بیټ تکای بو بکریټ، وه نه وان له
 ترس و هه یبه تی خوا زور ده ترسن. بویه له چه ندرپگاو هه اتوو له هه ردو و سه حیحه که دا له
 پیغه مبه ری خداوه (ﷺ) که نه و به پریزترین نه وه ی ناده مه و مه زترین تکا کاریشه له لای خوی گوره
 کاتیټ که مه قامی مه حمودی پی ده دریټ که تکا بکات بو هه موو خه لکی و خوی مه زن دیټ به
 کاره کاند ده گات و دادگایی به نده کانی ده کات. پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: (سوژده ده به م بو خوی
 مه زن، هه رچه ندی خوا مه یلی لی بیټ به میټیټه وه، ده مه یټیټه وه و فیټری سوپاس و ستایشیټکم ده کات

۱ الفاطر (۱۳).

۲ البقرة (۲۵۵).

۳ النجم (۲۶).

۴ الانبياء (۲۸).

نیسته ناتوانم بیلیم پاشان دهوتریت: نهی موحه ممد (ﷺ) سهر به رز بکهره وه، بلی گویت لی
 دهگیریت، داوا بکهیت بیت دهدریت، تکا بکه، تکات لی وهردهگیریت^۱، ههتا کوتایی فرموده که، ﴿
 حَقَّ إِذَا فُزِعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقَّ﴾ واته: ههتا کاتیک ترسو بیم له دلی تکاکاران
 لادهبریت به هوی ریگه پیدانی شه فاعهت، به یه کتر دهلین: پهروهردگارتان چی برپاریکی فرمود
 دهلین: وته راسته که ی فرمود که ریگه دانه به تکاکردن، نه مهیش شوین و مه قامیکی به رزه له مه زنیدا،
 که خوی گهره کاتیک قسه ی کردووه و فرمانی داوه، خه لکی ناسمانه کان گوئیان لی بووه، ترسو
 له رزیان لی هاتووه و وهک نه وهی له هوش خویان بچن، نه مه قسه ی ئیبنو مه سعودو مه سروقو که سانی
 تریشه. ^۲ ﴿حَقَّ إِذَا فُزِعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ﴾ واته: کاتیک که ترس له دلان داده مرکیت، ئیبنو عه باسو ئیبنو
 عومرو (پرهزای خویان لی بیت) نه بو عه بدورحمانی سوله می و شه عبی و ئیبراهیمی نه خه عی و زه ححاک و
 حه سه نو قه تاده دهلین له م نایه ته دا: ﴿حَقَّ إِذَا فُزِعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقَّ﴾ واته:
 کاتیک که ترس له دلاندا نه ما، پرسیاریان له یه کتری کرد نایا پهروهردگاری ئیوه چی وت؟
 فریشته کانی مه لگری عرش مه والیان دا به خواری خویان، نه وانیش مه والیان دا به خوارتری خویان
 ههتا مه واله که گیشته خه لکی ناسمانه کانی دنیا. بویه خوی گهره فرمودیه تی: ﴿قَالُوا الْحَقَّ﴾
 واته: مه والیان دا به وهی خوی مه زن فرمودیه تی به بی که م و زیاد. ﴿وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ﴾ واته: مه ر
 خودایه مه ره پایه به رزی مه زن. بوخاری پیوایه تی کردووه له تهفسیری نه م نایه ته پیروزه دا له
 سه حیحه که یدا له نه بو هورهیره وه (پرهزای خوی لی بیت) دهلین: که پیغه مبهری خودا (ﷺ)
 فرمودیه تی: (کاتیک خودا له ناسمانه کاندای برپاریکی دا به فرمانیک له فرمانه کانی فریشته کان
 باله کانیان ده دن له یه که ترساندا، نه و وتانه ی خودا وهک دهنگی ناسن وایه له به ردیکی رهق بدات،
 کاتیک که ترسه که له دلان ده رچوو، به یه کتری دهلین: پهروهردگاری ئیوه چی وت؟ نهلین به
 یه کتری: راسته و مه ر نه ویشه مه ره پایه به رزی مه زن، نه وانیش که قسه ده دن و ده بیسن و نابه م
 شیوه یه که له که نه که ن له سه ریه کتری، سوفیان باسی کرد دهستی به لا گرت و په نجه کانی له سه ریه که به
 بلوی داناو وتی: به م شیوه یه به سه ریه که وهن، یه کیکیان قسه یه که ده بیستی ده بدات به خواره وهی
 خوی، نه وهی تریش وهی ده گریت و ده بدات به خواری خوی، ههتا ده یگه یه نیته سه ر زمانی جادوگر
 یان فالچییه که، له وانیه به روسکیکی ناگر لی بدات و نه توانیت بیگه یه نیته، وه له وانیه به بیگه یه نیته پیش

^۱ فتح الباری (۲۴۸/۸)، مسلم (۱۸۵/۱).

^۲ الطبری (۳۹۶/۲۰).

ئەوھى بروسكە كە لىنى بدات، لەگەڵ ئەو قسەيەدا سەد درۆى پێوە دەلكيئيت و زيادى دەكات، پاشان دەوترىت: ئاخۆ فلانە پۆژو فلانە پۆژوای ئەوت؟ بپوای پى دەكرىت بەو قسەيە كە بيسرا لە ئاسمانەوھ) تەنھا بوخارى پيوایەتى كردووە موسلىمى لەگەڵ نىه.^۱ ئەبو داود و تيرمىزى و ئىبنو ماجەيش پيوایەتيان كردووە.^۲

﴿قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ وَإِنَّا أَوْلِيَاكُمْ لَعَلَىٰ هُدًى أَوْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ٢٤﴾
 قُلْ لَا تُشْكِرُونَ عَمَّا أَجْرَمْنَا وَلَا تُشْكِلُ عَمَّا تَعْمَلُونَ ٢٥ قُلْ يَجْمَعُ بَيْنَنَا رَبُّنَا ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَهُوَ الْفَتَّاحُ الْعَلِيمُ ٢٦ قُلْ أَرُونِي الَّذِينَ أَلْحَقْتُمْ بِهِ شُرَكَاءَ كَلَّا بَلْ هُوَ اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ٢٧﴾
 هیچ كەسێك شەریكى خۆدا نیە لە هیچ فەرمانێكدا

خوای مەزن دەفەرموویت: ﴿قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ وَإِنَّا أَوْلِيَاكُمْ لَعَلَىٰ هُدًى أَوْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ واتە: بلى كى پۆزیتان دەدات لە ئاسمانەكان و زەویدا بلى خوا پۆزیمان دەدات بێگومان ئێمە یان ئێوە لەسەر پێنموونین یان لە گومرايیهكى ئاشكرا داین، خوای گەورە باسی بى هاوتایى خۆى دەكات لە دروستکردن و پۆزى داندان و لە پەرستەن و هاوارلیکردن و داواکاریشدا، وەك چۆن موشریكەكان دانى پێدا دەنێن كە هیچ كەسێك پۆزیان لە ئاسمانەكان و زەمیندا نادات، واتە: كەس بارانیان بۆ ناباریئیت و كشتوكالیان بۆ ناباریئیت تەنھا خوا نەبێت. بە هەمان شیوەش دەبێت بزانی كە پەرستراویش هەر خوایە و هیچ كەسێكى تر نیە بپەرستریت جگە لە ئەو. وە دەفەرموویت: ﴿وَإِنَّا أَوْلِيَاكُمْ لَعَلَىٰ هُدًى أَوْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ ئەمە لە (بابى لەفونەشرە) لە پەوانبێژیدا واتە: یەكێك لەم دوو دەستەيە لەسەر بەتالى و ئەوى تریان لەسەر هەقە، چونكە ناگونجی ئێمە و ئێوە هەردوو لەسەر هەق بین یان هەردوو لەسەر بەتالى بین، بەلكو یەكێكمان لەسەر پێى پاستە و ئەوى تریان لەسەر پێى بەتالى و گومرايیه، وە ئێمە سەلاماندوومانە و بەلگەمان هێناوەتەو لەسەر یەكخواپەرستى، ئەو نیشانەيە لەسەر بەتالى پوچەڵ كردنەوھى ئەوھى كە ئێوەی لەسەرن كە هاوھەلتان بۆ خۆداى گەورە داناوە. بۆیە خوای مەزن دەفەرموویت: ﴿وَإِنَّا أَوْلِيَاكُمْ لَعَلَىٰ هُدًى أَوْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ قەتادە دەلیت: هاوھەلتەكانى پێغەمبەر (ﷺ) بێگومان ئەمەیان بە موشریكەكان وتوو: كە سویند بە خۆدا هەردوو لامان لەسەر یەك پێگا نین، تەنھا یەك دەستەمان لەسەر پێیە و

^۱ فتح الباري (۳۹۸/۸).^۲ ابو داود (۲۸۸/۴)، تحفة الأحوذى (۹۰/۹)، ابن ماجه (۶۹/۱)، فەرموودەيەكى سەحیحە.

شاره زایه. ^۱ عیکریمه و زیادی کوپی نه بو مەریه م ده لێن: واته: ئیمه له سه ر پێین و شاره زاین و ئیوه به ناشکرا له سه ر به تال و پرپوچن. ^۲ پاشان خوی مه زن ده فه رموویت: ﴿قُلْ لَا تُشْلُوكَ عَمَّا أَجْرَمْنَا وَلَا تُشَلُّ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ واته: بلی پرسیارتان لی ناکریت له سه ر تاوانیک که ئیمه کردومانه ئیمه ش پرسیارمان لی ناکریت له وه ی که ئیوه ده یکه ن. واته دووره په ریژیون له خوانه ناسان، واته: هه رگیز ئیمه په یوه ندیمان به ئیوه وه نیه و ئیوه ش هیچ په یوه ندیتان به ئیمه وه نیه، به لکو ئیمه بانگی ئیوه ده که یین بۆ لای خودای گه وره که ته نها نه و بناسن و عیباده تی نه و بکه ن، نه گه ر به گویتان کردین نه و ئیوه له ئیمه ن و ئیمه ش له ئیوه یین. خو نه گه ر به گویتان نه کردین و برواتان نه هیتا، نه و ئیمه حاشاتان لی ده که یین و ئیوه ش هیچ په یوه ندیه کتان به ئیمه وه نیه، وه ک خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿وَرَأَى كَذِبُوكَ فَقُلْ لِي عَمَلِي وَلَكُمْ عَمَلُكُمْ أَنْتُمْ بَرِيئُونَ مِمَّا أَعْمَلُ وَأَنَا بَرِيءٌ مِمَّا تَعْمَلُونَ﴾ ^۳ واته: نه گه ر برویان پی نه هیتای نه وه پێیان بلی (پاداشتی) کرده وه ی خۆم بۆ خۆم و (پاداشتی) کرده وه ی خۆتان بۆ خۆتان ئیوه به رین و به رپرسیار نین له وه ی من ده یکه م منیش به رپرسیار نیم له وه ی ئیوه ده یکه ن. وه فه رموویه تی: ﴿قُلْ يَتَأَيُّهَا الْكَافِرُونَ ۝ (۱) لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ ۝ (۲) وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ۝ (۳) وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَّا عَبَدْتُمْ ۝ (۴) وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ۝ (۵) لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ﴾ ^۴ واته بلی: نه ی بیباوه ران، وه نه و بتانه ناپه رستم که ئیوه ده یپه رستن، وه ئیوه ش نه و خوابه ناپه رستن که من ده یپه رستم، وه من نه و خوابه رستیه ناکه م که ئیوه ده یکه ن، وه ئیوه ش نه و خوابه رستیه ناکه ن که من ده یکه م، ئایینی خۆتان بۆ خۆتان و ئایینی خۆم بۆ خۆم. پاشان خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿قُلْ يَجْمَعُ بَيْنَنَا رَبُّنَا ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ﴾ ^۵ واته: له پۆژی قیامه تدا هه موو خه لکی له یه ک شویندا به بی جیاوازی کۆده کاته وه به کاری هه موواندا ده گات هه ر چۆنیک پێویست بکات. واته: فه رمانپه وایی ده کات له نێوانماندا به دادپه روه ری خۆی تا هه ر که سه پاداشتی خۆی وه رگریت چاکه به چاکه و خراپه کاریش به تۆله سه ندن لێی، وه به م زوانه ده زانن که له و پۆژه دا کی سه رکه وتووه و خاوه ن ده سه لات و خوشبه ختی هه تاهه تایه، وه ک خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُومِذِرُ

^۱ الطبری (۴۰۱/۲۰).^۲ الطبری (۴۰۱/۲۰).^۳ یونس (۴۱).^۴ الکافرون (۶-۱).

يَنْفَرُونَ ﴿١٤﴾ فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَهُمْ فِي رَوْحَةٍ يُخْبَرُونَ ﴿١٥﴾ وَأَمَّا الَّذِينَ

كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ فَأُولَٰئِكَ فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ﴿١٦﴾ واتہ: ۱: نہ و پڑھی قیامت
 مہ لہ سیٹ خہ لہ و پڑھدا جیادہ بنوہ لہ یہ کتر، ٹینجا کہ سانیک کہ باوہ پریان ہیٹاوہ و کردوہ
 چاکہ کانیاں کردوہ نہ وان لہ بہ مہ شتدا دلخوش دہ کریں، بہ لام نہ وانہ ی بیٹاوہ پ بون بہ نیشانہ کانی
 نیمہ و گیشتن بہ پڑی دوا یی نا نہ وانہ لہ ناو سزای دوزہ خدا نامادہ دہ کریں. بویہ خوی گہ ورہ
 فہ رمویہ تی: ﴿وَهُوَ الْفَتَّاحُ الْعَلِيمُ﴾ واتہ: ۲: ہر نہ و زانا و کاربہ دہ ست و دادپہ روہرہ و ناگاداری پاستی
 مہ موو کارہ کانہ. وہ پاشان دہ فہ رمویت: ﴿قُلْ أَرُونِي الَّذِينَ أَهَقْتُمْ بِهِ شُرَكَاءَ﴾ واتہ: ۳: نہ م
 کہ سانہ م نیشان بدن کہ ٹیوہ بہ خوداتان دہ زانی و کردبووتان بہ شہریکی خوداو لہ جی خودا
 دہ تانہ رستن، ﴿كَلَّا﴾ واتہ: ۴: مہ رگیز خودا ہاوہ ل و شہریک و ہاوتای نہ بوہ، بویہ فہ رمویہ تی: ﴿بَلْ
 هُوَ اللَّهُ﴾ واتہ: ۵: بہ لکو خودایہ کی تاک و تہ نہایہ و شہریکی نیہ، ﴿الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ واتہ: ۶: خواہنی
 دہ سہ لاتیکی وایہ مہ موو شتیکی شکست پی ہیٹاوہ و زال بوہ بہ سہریداو لہ کارزانیشہ لہ کردارو
 گفتارو بہ رنامہ و بریاریدا، پاک و بیگہ رده لہ و شتانہ ی کہ خوانہ ناسان دہ دیدہ نہ پالی و نور مہ زنہ.

﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ ﴿٢٨﴾ وَيَقُولُونَ

مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٩﴾ قُلْ لَّكُمْ مِيعَادُ يَوْمٍ لَا تَسْتَحْضِرُونَ عَنْهُ سَاعَةً وَلَا

تَسْتَقْدِمُونَ ﴿٣٠﴾

پیغہ مبر (ﷺ) رہوانہ کراوہ بو ہہ موو خہ لکی بہ گشتی

خوی گہ ورہ دلخوشی پیغہ مبر (ﷺ) دہ داتہ و دہ فہ رمویت: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً

لِّلنَّاسِ﴾ واتہ: ۱: نیمہ تو مان رہوانہ کردوہ بو ہہ موو خہ لکی لہ وانہ ی کہ موکہ لہ فن و خواہنی عہ قلن،

وہ ک نہ م ٹایہ تانہ کہ خودا دہ فہ رمویت: ﴿قُلْ يَتَّيِّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا﴾ ۲

واتہ: ۲: نہ ی موہ مہد (ﷺ) بلی: نہ ی خہ لکینہ بہ پاستی من پیغہ مبر ی خودام بو ٹیوہ مہ مووتان.

وہ دہ فہ رمویت: ﴿تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا﴾ ۳ واتہ: ۳: گہ ورہ و پیڑزہ نہ و

۱ الروم (۱۶-۱۷).

۲ الاعراف (۱۵۸).

۳ الفرقان (۱).

زاتہی کہ فورقان (قورئان) ی بۆ سەر به ندهی خۆی ناردووته خواره وه تا ترسینه ر بیت بۆ مه موو جیهانیان. ﴿بَشِيرًا وَنَذِيرًا﴾ واته: مژده بده به وانهی که گوپرایه لیت ده کهن به به هشت، نه وانه ش ترسینه که سه ریچیت ده کهن به ناگری جه ه نه م. ﴿وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ واته: به لام زۆربهی ئاده می نازانن. وه ک نه م ئایه تانه وایه که خودا ده فهرموویت: ﴿وَمَا أَكْثَرُ النَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ﴾ واته: وه زۆربهی خه لکی هه رچهند تۆ سووربیت له سەر باوه ره مینانیان نابنه نیماندار. وه ده فهرموویت: ﴿وَلَنْ تُطْعَ أَكْثَرُ مَنْ فِي الْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾ واته: وه نه گهر تۆ گوپرایه لی زۆربهی نه وانه بیت له سەر زه ویدان له ریگی خودا گومرات ده کهن. موحه ممه دی کوپی که عب له م ئایه ته دا: ﴿أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ﴾ ده لیت: واته: بۆ مه موو خه لکی به گشتی. قه تاده له م ئایه ته دا ده لیت: خوای مه زن موحه ممه دی (ﷺ) په وانه کرد بۆ عه ره بو عه جه م، به ریژترینی مه رد م له لای خودا خواناسترین که سیانه^۱. وه له هه ردوو سه حیحه که دا هاتوو له جابیره وه (په زای خوای لی بیت) ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فهرمووی: (پینج شتم پیدراوه که به هیچ که سیك له پیغه مبه ره کانی پیشم نه دراوه: یارمه تی دراوم به ترس به نه ندازه ی پویشتنی مانگیك به پیدئا، وه سەر زه مینم بۆ کراوه به مزگه وت و پاک و خاوینه، هه ر که سیك له ئومه ته که م کاتی نوپژی هات با نوپژ بکات، ده سته که وتی شه پیشم بۆ حه لال کراوه بۆ هیچ که سیکی تری پیش من حه لال نه کراوه، شه فاعه تیشم پیدراوه، پیغه مبه ران کاتیك که په وانه کراون ته نها بۆ گه له که ی خویان بووه، من په وانه کراوم بۆ مه موو خه لکی به گشتی)،^۲ وه هه ر له فهرمووده ی سه حیحه دا هاتوو که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فهرموویه تی: (په وانه کراوم بۆ په شو سپی)،^۳ موجاهید ده لیت: واته: جنۆکه و مروؤ.^۴ که سانی تریش جگه له موجاهید ده لیت: واته: بۆ عه ره بو عه جه م. نه م مانایانه مه مووی راسته.

پرسیار کردنی خوانه ناسان له کاتی هاتنی قیامه ت و وه لام دانه وه یان

پاشان خوای گه وره باسی نه و خوانه ناسانه ده کات که پۆژی قیامه ت به دوور ده زانن و برپوای پی

ناکهن، ده فهرموویت: ﴿وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ واته: وه ده لیت نه م

^۱ یوسف (۱۰۳).

^۲ الانعام (۱۱۶).

^۳ الطبری (۴۰۵/۲۰).

^۴ فتح الباری (۵۱۹/۱)، مسلم (۳۷۰/۱).

^۵ أحمد (۱۴۵/۵)، فهرمووده یه کی سه حیحه.

به لئنی پوژی دوایه که ی دیت نه گەر ئیوه راستگون. نه م نایه ته وهك نه و نایه ته وایه که دهفه رموویت:

﴿يَسْتَعْجِلُ بِهَا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِهَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مُشْفِقُونَ مِنْهَا وَيَعْلَمُونَ أَنَّهَا الْحَقُّ﴾^۱ واته:

نه وانیه باوه پریان پی نیه پهله ی هاتنی ده که ن به لام نه وانیه باوه پریان پی هیه ده ترسن لئی و

ده زانن پوژی دوایه راسته. پاشان خوی مه زن دهفه رموویت: ﴿قُلْ لَكُمْ مِيعَادُ يَوْمٍ لَا تَسْتَحْزُونَ عَنْهُ

سَاعَةً وَلَا تَسْتَقْدِمُونَ﴾ واته: کات و شوینیان بو دیاری کراوه هیچ که م و زیادیه نیه و ناماده کراوه

وه ختی که هات نه دوا ده خرین و نه زووش ده برین. وهك خوی گه وره فه رموویت: ﴿إِنَّ أَجَلَ اللَّهِ إِذَا جَاءَ

لَا يُؤَخَّرُ﴾^۲ واته: بیگومان کاتی سزای خوا که هات دوانا که ویت. وه دهفه رموویت: ﴿وَمَا تُؤَخِّرُهُ إِلَّا

لِأَجَلٍ مُّعَدُّودٍ﴾^(۱۰۴) یوم یات لا تکلم نفس إلا بإذنه فمنهم شقی وسعیذ^۳ واته: وه ئیمه دوا

ناخه ین مه گەر بو کاتی که دیارو به رچاو، نه و پوژه که دیت هیچ که س قسه ناکات مه گەر به مؤله تی خوا

نه وسا له ناویاندا هیه بی به خت و نه گبه ت و هیه به خت و وه ناسووده.

﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ نُؤْمِنَ بِهَذَا الْقُرْآنِ وَلَا بِالَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ مَوْقُوفُونَ

عِنْدَ رَبِّهِمْ يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ الْقَوْلَ يَقُولُ الَّذِينَ الَّذِينَ اسْتَضَعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لَوْلَا أَنْتُمْ لَكُنَّا

مُؤْمِنِينَ﴾^(۳۱) قال الذين استكبروا للذين استضعفوا اتحن صد دنكمر عن الهدى بعد إذ جاءكم بل كنتم

مُجْرِمِينَ﴾^(۳۲) وقال الذين استضعفوا للذين استكبروا بل مكر الليل والنهار إذ تأمروننا أن نكفر بالله

ونجعل لهم أنداداً وأسرؤا الندامة لما رأوا العذاب وجعلنا الأغلال في أعناق الذين كفروا هل يجزون إلا

مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾^(۳۳)

ریکه وتنی خوانه ناسان له دنیا دا له سهر درایه تی هه قو مشتو مریان له گهل یه کتری له پوژی

قیامه تدا

خوی مه زن دهفه رموویت: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ نُؤْمِنَ بِهَذَا الْقُرْآنِ وَلَا بِالَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلَوْ

تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ مَوْقُوفُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ﴾ واته: خوی گه وره باسی لاساری و سه رکه شی و پکی و

به رده و امبوونی خوانه ناسان ده کات که برپا ناهینن به قورئانی پیروژ چ مشتو مریکیانه له پوژی

^۱ الشوری (۱۸).

^۲ نوح (۴).

^۳ هود (۱۰۴-۱۰۵).

قیامه تداو خوی گه وردهش هه پره شه یان لی ده کات و باسی نه و حاله یان بۆ ده کات که ده وه سستی نرین له بهر ده میدا که چهنده سه رشو پو داماون له کاتی گفتوگویاندا له گه لی یه کتری، ﴿يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ الْقَوْلَ يَقُولُ الَّذِينَ اسْتَضَعِفُوا﴾ واته: قسه و تاوان ناراسته ی یه کتری ده کهن نه وانه ی که بی ده سه لاتن نه لئین: ﴿لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا﴾ واته: به وانه ی که خاوهن ده سه لات بوون له دنیا دا له ناغاو کار به ده سه کانیان، ﴿لَوْلَا أَنْتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ﴾ واته: نه گه ر ئیوه نه بوونایه ته پیگرمان ئیمه شوینی پیغه مبه ران ده که وتین و بهوامان ده هینا به وه ی که بۆی ده هینان، پاشان خوی مه زن ده فه رموویت: ﴿قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لِلَّذِينَ اسْتَضَعِفُوا أَنَحْنُ صَدَدْنَكُمْ عَنْ الْهُدَىٰ بَعْدَ إِذْ جَاءَكُمْ بَلْ كُنْتُمْ مُجْرِمِينَ﴾ واته: کار به ده سه کانیان نه لئین: ئایا ئیمه بووینه پیگرتان که به پیی پاستدا برهون، نه خیر نه بووین به لکو ئیمه ته نها هه ر ئیوه مان بانگ کرد، ئیوه ش به بی به لکه شوین ئیمه که وتن، درایه تی نه وه موو به لگانه تان کرد که پیغه مبه ران هینایان له بهر ناره زوویه کی دنیا یی خوتان شوین ئیمه ده که وتن بۆیه پییان نه لئین: ﴿بَلْ كُنْتُمْ مُجْرِمِينَ﴾ واته: ئیوه خوتان تاوانبارن. پاشان بی ده سه لاتان نه لئین به خاوهن ده سه لاتان وه ک خوی مه زن ده فه رموویت: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ اسْتَضَعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا بَلْ مَكْرُ الْأَيْلِ وَالنَّهَارِ﴾ واته: به شه وو به پوژ هه ر خه ریکی فریودانی ئیمه بوون و ته ماحتان ده خسته بهر ده ممان و ده تانوت: ئیمه له سه ر پیی پاستین، که چی نه وه موو به لئینانه گشت درۆ بوون به قسه ی پرپوچ ده رچوون. قه تاده و ئیبنو زهید له م ئایه ته دا: ﴿بَلْ مَكْرُ الْأَيْلِ وَالنَّهَارِ﴾ ده لئین: واته: به شه وو به پوژ هه ر وازتان لی نه ده هینانین فیلتان لی ده کردین،^۱ مالیک له زهیدی کوپی نه سه له مه وه هه ر به و شیوه یه پیوایه تی کردوه.^۲ ﴿إِذْ تَأْمُرُونَنَا أَنْ نَكْفُرَ بِاللَّهِ وَنَجْعَلَ لَهُ أَنْدَادًا﴾ واته: فه رمانتان پیی ده کردین که خوا نه ناسین و چه ندین هاوه لی بۆ دابنئین، به فیل و ته له که ی خوتان بۆ نه وه ی له پیگه لمان بدهن. ﴿وَأَسْرُوا النَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ﴾ واته: خاوهن ده سه لات و بی ده سه لات هه موو په شیمان بوون له دلدا له وه ی کردوو یانه، ﴿وَجَعَلْنَا الْأَغْلَلَ فِي آعْنَاقِ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ واته: کاتی که زنجیر له ملیان کراو پاکیشران بۆ سزادان، ﴿هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ واته: هه ر که سه به پیی خوی، خاوهن ده سه لات و بی ده سه لات، پاداشتی خوی و هه ر ده گریت له سه ر نه و کارانه ی که کردوو یانه، ﴿قَالَ

^۱ الطبري (۴۰۸/۲۰).^۲ الطبري (۴۰۸/۲۰).

لِكُلِّ ضَعْفٌ وَلٰكِنْ لَا تَعْلَمُونَ^۱ واتہ: (پہرہ رندگان) دہ فہرموویت بؤ ہر کامتان سزا دوو بہ رامبہرہ بہ لام نئیوہ نازانن و بی ناگان. نیبنو نہ بی حاتم پیوایہ تی کردوہ لہ نہ بو ہورہ یرہوہ (پہزای خوی لی بیت) دہ لئین: پیغہ مہری خودا (ﷺ) فہرموویہ تی: (جہہ نہم کاتیک خہ لکی جہہ نہ می بؤ پەوانہ دہ کریت گرہ کہی دہ چیت بہ پیریانہوہ، پاشان دایاندہ پوشیت بہ داپوشینیک کہ ہرچی گوشتیان مہ یہ دہ کہ ویتہ خواریوہ بہ سہر پەگی پاژنہ یاندا)^۲.

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرِيَةٍ مِّنْ نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ﴾^{۳۱} وَقَالُوا نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَالًا وَأَوْلَدًا وَمَا نَحْنُ بِمُعَذِّبِينَ ﴿۳۵﴾ قُلْ إِن رَّبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ وَلٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿۳۶﴾ وَمَا أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ بِالَّتِي تُقَرِّبُكُمْ عِندَنَا زُلْفَىٰ إِلَّا مَن ءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ هُم جَزَاءُ الضَّعْفِ بِمَا عَمِلُوا وَهُمْ فِي الْغُرَفَاتِ ءَامِنُونَ ﴿۳۷﴾ وَالَّذِينَ يَسْعَوْنَ فِي ءَايَاتِنَا مُعْجِزِينَ أُولَٰئِكَ فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ﴿۳۸﴾ قُلْ إِن رَّبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿۳۹﴾

الرَّزْقِ ﴿۳۹﴾

باورنہ ہینانی خوشگوزمرانان بہ پیغہ مہران و لہ خوبایی بوونیان بہ ہوی زوری مال و مندا لہوہ خوی گہورہ دلخوشی پیغہ مہرہ کہی (ﷺ) دہ داتہوہ و فہرمانی پی دہ کات کہ چا و لہ پیغہ مہرہ پیشوہ کانی خوی بکات، مہوالی دہ داتی کہ ہیچ پیغہ مہریک لہ پیش نہ و پەوانہ نہ کراوہ بؤ ہیچ دئیہ کہ مہ گین ژیانخوشہ کان برپایان پی نہ میناوہ، بہ لکو خہ لکہ مہ ژارو بیڈہ سہ لاتہ کانی شوینی کہ وتوون، وہ کہ گہ لہ کہی نوح (سہلامی خوی لی بیت) دہ یانوت: ﴿أَتُؤْمِنُ لَكَ وَاتَّبَعَكَ الْأَرْذَلُونَ﴾^۳ واتہ: وتیان نایا چون باوہ پ بہ تو بینین لہ کاتیکدا نہوانہ ی شوینت کہ وتوون داماوترین کہ سن، یان دہ یانوت: ﴿وَمَا زَنَّاكَ أَتَّبَعَكَ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَادُوا بِادِّىَ الرَّأْيِ﴾^۴ واتہ: وہ نابینین تو ہیچ کہ سیک شوینت کہ وتبیت جگہ لہوانہ ی کہ مہ ژارو داماوہ کانمانن بی ناوہزو ساویلکەن، وہ گہورہ پیوانی گہ لی پیغہ مہر سالحیش (سہلامی خوی لی بیت) دہ یانوت بہ بی دہ سہ لاتہ کان: ﴿لِلَّذِينَ

أَسْتَضِعِفُوا لِمَن ءَامَنَ مِنْهُمْ أَعْلَمُونَ أَنَّ صَالِحًا مُّرْسَلٌ مِّن رَّبِّهِ قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلَ بِهِ

^۱ الاعراف (۲۸).

^۲ الحطية (۴/۳۶۲)، فہرموودہ یہ کی زور لاوازہ.

^۳ الشعراء (۱۱۱).

^۴ هود (۲۷).

مُؤْمِنُونَ ﴿۷۵﴾ قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا بِالَّذِي آمَنْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ ﴿۱﴾ واته: به وانه ی لاوازو ژیردهسته کرابوون نه وانه ی بریایان هینابوو له ناویاندا نایا ده زانن که سالح په وانه کراوه له لایه ن په روه ردگاریه وه وتیان بیگومان نیمه بریادارین به وه ی که سالح پیی په وانه کراوه، نه وانه ی خویان به دل ده زانی وتیان به پاستی نیمه بیباوه پین به وه ی که نیوه باوه پتان پی هیناوه. وه ده فهرموویت: ﴿وَكَذَلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لِّيَقُولُوا أَهَؤُلَاءِ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِنَا أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ

بِالشَّاكِرِينَ﴾ ^۲ واته: وه به و جوړه هندیکیانمان به هندیکی تریان تاقی کرده وه بو نه وه ی بلین نایا نه وانه خوا پیزو به هره ی پی به خشیون له ناو نیمه دا؟ نایا خودا له هه موو که س زانتر نیه به وانه ی شوکرانه بژیرین؟ وه ده فهرموویت: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ أَكْبَرًا مُجْرِمِيهَا لِيَمْكُرُوا﴾ ^۳ واته: به و شیوه یه له هه موو شاریکدا که وره ترین تاوانبارانمان کرد به ده سه لاتدار بو نه وه ی پیلان و فیل بکه ن له و شارانه دا، وه ده فهرموویت: ﴿وَإِذَا أَرَدْنَا أَنْ نُهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَرْنَاهَا تَدْمِيرًا﴾ ^۴ واته: وه کاتیک بمانه ویت دانیشتوانی شارو ولاتانیک له ناو بیهین فرمان ده دین به ده وله مهنده خراپه کارو زورداره کانی تاگوپرایه لی و کرده وه ی چاک بکه ن، که چی نه وان یاخی ده بن و له فرمان ده رده چن جا بریاری سزادان پیویست ده بیت بو دانیشتوانی نه و شارانه، نیتر نه و شارانه ویران ده که یین به ویران کردنیکی ته و او. وه خوی که وره ییش لیړه دا ده فهرموویت: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِّنْ نَّذِيرٍ﴾ ^۵ واته: هیچ پیغه مبهرو فرستاده یه کمان په وانه نه کردووه ته سه ره یچ ناوه دانیه ک، ﴿إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا﴾ ^۶ واته: خاوه ن به هره و ده سه لات و ساماندارو کاربه ده ستانی نه و شاره، قه تاده ده لیت: زوردارو خاوه ن ده سه لات و سه رو که خراپه کانیا ن. ^۷ وتوویانه: ﴿إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ﴾ ^۸ واته: نه و شتانه ی نیوه پیی په وانه کراون باوه پمان پییان نیه. دیسان خوی مه زن باسی نه و خوانه ناسانه ده کات که له و په پی خوشیدا ژیاون فهرموویه تی: ﴿وَقَالُوا نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَالًا وَأَوْلَدًا وَمَا نَحْنُ بِمُعَذِّبِينَ﴾ ^۹ واته: وه وتیان نیمه سامان و مندالمان زورتره وه نیمه قهت سزا نادرین.

^۱ الاعراف (۷۵-۷۶).^۲ الانعام (۵۳).^۳ الانعام (۱۲۳).^۴ الاسراء (۱۶).^۵ الطهري (۴۰۹/۲۰).

بتپه رسته كان زور شانازيان ده كرد به زورى سامان و منداله وه وايان ده زانى كه نه وه نيشانه ي
خوشه ويستى خودايه بويان، چونكه بر و ايان و ابووكه خودا نه مال و منداله كه پيى داو ن له دونيادا بو
نه وه پيى نه داو ن له پوزى قيامه تدا سزايان بدات پييان، چنده نه م بوچوونه يان له راستيه وه دووره،
بويه خواي مه زن فه رمويه تى: ﴿أَيَحْسَبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُم بِهِ مِنْ مَّالٍ وَبَنِينَ ﴿٥٥﴾ نُسَارِعُ لَهُمْ فِي الْخَيْرَاتِ بَلْ لَا

يَسْعُرُونَ﴾^۱ واته: ئايا نه وانه وا ده زانن نه وه ي پييان ده به خشين له سامان و مندالان به هوى شياويانه وه،

چه سپانيمان كردووه بويان له خيرو خوشه ويستيه كاندا به لام هه ستيپيناكه ن. وه ده فه رموييت: ﴿فَلَا

تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنْفُسُهُمْ وَهُمْ

كافِرُونَ﴾^۲ واته: جا سه رنجت پانه كيشتيت و سه رسامت نه كات، زورى مال و دارايي و منداليان، بيگومان

خوا ده يه وييت سزايان بدات به هوى نه و مال و منداله وه له م ژيانى دنيايه دا وه به سه ختى گيانيان

ده ربجيت له كاتيكا كه نه وان بيباوه پن. وه ده فه رموييت: ﴿ذُرِّي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا ﴿١١﴾ وَجَعَلْتُ لَهُ

مَالًا مَمْدُودًا ﴿١٢﴾ وَبَنِينَ شُهُودًا ﴿١٣﴾ وَمَهَّدْتُ لَهُ تَمْهِيدًا ﴿١٤﴾ ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ ﴿١٥﴾ كَلَّا إِنَّهُ كَانَ لِابْتِنَاءٍ عَيْنِدَا ﴿١٦﴾

سَارَهُنَّ صَعُودًا﴾^۳ واته: واز له من و نه و كه سه بيته كه دروستم كردووه به ته نها، وه دارايي زورو

زه وه ندنم پيداوه، وه كوراني ناماده و به رده ست، وه هوى ژيانم بو راخستووه به چون په خساندنك،

دواي نه مانه ش هيشتا به ته مايه زياترى بده مي، نه خير، به راستى نه و ده رياره ي ئايه ته كاني نيته

بيباوه پيكي كه له په قه، به م زووانه سزاي سه ختى پي ده چه ژم. پاشان خواي گه وره باسى خاوه ني

دوو باغه كه ده كات كه سامان و مندال و به رويوميكي زورى پي به خشى كه هه ر له دنيايدا خودا تو له ي

لي سه ندو له ناوي دا بوي پيش سزاي پوزى قيامه تى، بويه خواي مه زن لي ره دا فه رمويه تى: ﴿قُلْ إِنَّ

رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ﴾ واته: بلي: په روه ردگاري من به مه يلى خويه تى پوزى ده دات به وه ي

خوشى ده وييت و به وه شى خوشى ليى نايه ت، مه يلى له هه ر كه سيك ببيت هه ژاري ده كات و مه يليشى له

هه ر كه سيك ببيت ده وله مه ندى ده كات، نه و كاره ي پره له كارزاني، هه ر خوى ده زانيت چون به

كاره كانيدا ده كات، ﴿وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ واته: به لام زورينه ي نه و خه لكه نه مه نازانن.

پاشان خواي مه زن ده فه رموييت: ﴿وَمَا أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ بِالَّتِي تُقَرِّبُكُمْ عِندَنَا زُلْفَى﴾ واته: مال و مندال

^۱ المؤمنون (۵۵-۵۶).

^۲ التوبة (۵۵).

^۳ المدثر (۱۱-۱۷).

پيدان پييان نيشانهى خوشه ويستی نيمه و گرنگيدان نيه به نيوه. نيمامى نه حمه د پيوایه تی کردووه له نه بو هوره يره وه (په زای خوی لی بیت) ده لیت: پیغه مبه ری خدا (ﷺ) فرموویه تی: (خودای مه زن سهیری وینه و سامانتان ناکات، به لکو سهیری دلّه کانتان و کرداره کانتان ده کات).^۱ موسلیم و نیبنو ماجه یش پيوایه تیان کردووه.^۲ بویه خوی گه وړه فرموویه تی: ﴿إِلَّا مَنْ أَمِنَ وَعَمِلَ صَالِحًا﴾ واته: نه وهی له نیمه نزیکتان ده کاته وه باوه پو ناکاری چاکتانه. ﴿فَأُولَٰئِكَ لَهُمْ جَزَاءُ الضَّعْفِ بِمَا عَمِلُوا﴾ واته: له جیی ناکاره چاکه کانیان پاداشت ده درینه وه چهنباره، یه ک به ده تا یه ک به حوت سه د، ﴿وَهُمْ فِي الْغُرَفَاتِ آمِنُونَ﴾ واته: له شوینه به رزو بلندکان ده حه سینه وه به نارامی و هیچ ترسو زیان و نازارو ناپه حه تیه ک نابینن، نیبنو نه بی حاته م پيوایه تی کردووه له علیه وه (په زای خوی لی بیت) ده لیت: پیغه مبه ری خدا (ﷺ) فرموویه تی: (له ناو به هه شتدا چهنده هؤده و ژوریک هیه له ناوه وهی دهره وهی ده بینریت و له دهره وهی ناوه وهی ده بینریت)، عهره بیکی کچه ری وتی: نه وه بؤ کییه؟ پیغه مبه ر (ﷺ) فرمووی: (بؤ که سیکه گوftar شیرین و خوراک به خشو به رده وام بوو بیت له سه ر پؤژوگرتن و شه ونویژی کرد بیت کاتیک که خه لکی خه وتون).^۳ پاشان خوی مه زن ده فرموویت: ﴿وَالَّذِينَ يَسْعَوْنَ فِي آيَاتِنَا مُعْجِرِينَ﴾ واته: هه ول دده ن بینه ریگر له پیی خداو شوینکه وتنی پیغه مبه ران و بروامیتان به نيشانه کانی خدا، ﴿أُولَٰئِكَ فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ﴾ واته: وه نه وانه هه موو پاداشتی کرداره کانیان وهرده گرن و هه ر که سه به پیی کرداری خوی له ناو ناگردا ده تلپته وه. پاشان ده فرموویت: ﴿قُلْ إِنْ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ﴾ واته: بلی: په روه ریگاری من برژیوی به نده کانی دده ات به فراوانی بؤ که سیک مه یلی لی بیت و که می ده کاته وه بؤ که سیک که خوی مه یلی لی بیت، نه وه یش له کارزانی خویه تی و که سی تر نازانیت و لیی تیناگات، وه ک خوی گه وړه فرموویه تی: ﴿أَنْظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ وَلِلْآخِرَةِ أَكْبَرُ دَرَجَاتٍ وَأَكْبَرُ تَفْضِيلًا﴾^۴ واته: نه ی موحه مبه د (ﷺ) سه رنج بده چون له دنیا دا باوی هه ندیکیانمان داوه به سه ر هه ندیکیانداو بیگومان پله کان له پؤژی دوا پیدا گه وړه تره هه روه ها باودانه کانیش گه وړه تره. وه ک له دنیا دا جیاوازن له پؤزیدا یه کیک فه قیره و یه کیک ده وله مهنده و سامانیکی زوری به سه ردا پڑاوه، هه ر به و شیوه یه له پؤژی

^۱ أحمد (۵۳۹/۲)، فرمووده یه کی سه حیه.

^۲ مسلم (۱۹۸۷/۴)، ابن ماجه (۱۳۸۸/۲).

^۳ ابن أبي شيبة (۴۳۷/۸)، نه م فرمووده یه سه نه ده کانی لاوازه.

^۴ الاسراء (۲۱).

دوايشدا هندی له هۆدهی زۆر چاک و بهرزداو هندیکی تریش وان له چالی زۆر قولی بی بندا، وه چاکترین و بهخته و ەرتین کهس له دنیا دا نه و کهسهیه که پیغه مپهر (ﷺ) فهرموویه تی: (پزگار بووه که سیک که موسلمان بوو بیت و بهشی خوی بژیوی و پۆزی درابیت و خودا قه ناعه تی دابیت بی وهی که پیی داوه)، موسلیم پیوایه تی کردوه. ^۱ خوی گهره ده فهرموویت: ﴿وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ وَهُوَ خَيْرُ الرَّزَاقِينَ﴾ واته: ههرچه نده ببه خشن له و شتانهی که خودا پیی داو ن فهرمانی داوه و پزگای داو ن به خشینیدا، ههر له دنیا دا پاداشتقان ده داته وه له سه ری و له پۆزی دوايشدا پاداشتی چاکترتان ده داته وه و خوا چاکترینی پۆزی ده رانه، وه که له فهرمووده ی سه حیدا هاتوه: (خوی مه زن ده فهرموویت ببه خشه منیش پیت ده به خشم). ^۲ وه له فهرمووده یه کی تری سه حیدا هاتوه دوو فریشته هه موو به یانیه که پۆز ده که نه وه یه کیکیان نه لی: نه ی خودایه نه وه ی دهستی ده گریته وه و ده گوشت له ناوی بده ی بوی، نه وی تریان نه لی: نه ی خوی به خشه به وه ی که مال ده به خشیت له باتی نه وه ی که به خشیویه تی. ^۳ پیغه مپهری خودا (ﷺ) فهرموویه تی: (مال ببه خشه به زۆری، مه ترسه له خاوه نی (العرش) که می بکاته وه). ^۴

﴿وَيَوْمَ يُحْشَرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَكَةِ أَهْؤُلَاءِ إِيَّاكُمْ كَانُوا يَعْبُدُونَ ۝۱۰﴾ قَالُوا سُبْحَنَكَ أَنْتَ وَلِئْنَا مِنْ دُونِهِمْ بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْجِنَّ أَكْثَرُهُمْ بِهِمْ مُؤْمِنُونَ ۝۱۱﴾ قَالِيَوْمَ لَا يَمْلِكُ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ نَفَعًا وَلَا ضَرًّا وَنَقُولُ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ ۝۱۲﴾

بیزاری دهر برینی فریشته کان له په رستیان له پۆزی قیامه تدا

خوی مه زن ده فهرموویت: ﴿وَيَوْمَ يُحْشَرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَكَةِ أَهْؤُلَاءِ﴾ واته: خوی گهره باسی نه وه ده کات که له پۆزی قیامه تدا موشریکه کان ده هینیت له ناو نه و هه موو خه لکه داو پرسیار له و فریشته نه ده کات که موشریکه کان کرد بوویان به هاوه لی خودا وینه یان کی شابوون له شیوه ی فریشته کان و وایان ده زانی که له خودا نزیکیان ده خه نه وه، خوی گهره یش ده فهرموویت به فریشته کان: ﴿أَهْؤُلَاءِ إِيَّاكُمْ كَانُوا يَعْبُدُونَ﴾ واته: ئاخو ئه مانه ئیوه یان په رستوه؟ ئایا ئیوه فهرمانتان پیداون که

^۱ مسلم (۷۳۰/۲).

^۲ مسلم (۶۹۱/۱).

^۳ مسلم (۷۰۰/۱).

^۴ الطبرانی (۱۹۱/۱۰)، نه م فهرمووده یه سه نه ده کانی لاوازه.

بتانپه‌رستن؟ وهك له سوره‌تی (الفرقان) دا خوی گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿أَنْتُمْ أَضَلَلْتُمْ عِبَادِي هَؤُلَاءِ أَمْ

هُمْ ضَلُّوا السَّبِيلَ﴾^۱ واته: ئینجا خوا (به‌پرستراوه‌کان) ده‌لئیت ئایا ئیوه ئه‌و به‌ندانه‌ی منتان گومرا

کرد یان خویان پینگای راستیان ونکردو گومرا بوون. وهك فه‌رموویه‌تی به‌عیسا (سه‌لامی خوی لی بیت):

﴿أَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّي إِلَهَيْنِ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالَ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي

بِحَقِّ﴾^۲ واته: ئایا تو وتوته به‌خه‌لکی که من و دایکم به‌دوو پرستراو دابنن له جیاتی خوا؟

عیسا (سه‌لامی خوی لی بیت) نه‌لی: پاک و بی‌گه‌ردی بو تو نه‌ی خودایه نابیت و ناگونجیت بو من شتیک

بلیم که به‌هیچ شیوه‌یه‌ک مافی من نیه. هه‌ر به‌و شیوه‌یه‌ش فریشته‌کان نه‌لین: ﴿سُبْحَانَكَ﴾ واته:

پاک و بی‌عه‌یبی هه‌ر بو تویه نه‌ی خودایه، هه‌ر گیز تو هاوه‌لت نه‌بووه، وهك خوی مه‌زن

ده‌فه‌رموویت: ﴿قَالُوا سُبْحَانَكَ أَنْتَ وَلِئْنَا مِنْ دُونِهِمْ﴾ واته: پاک و بی‌عه‌یبی هه‌ر بو تویه نه‌ی

خودایه، تو گه‌وره‌مانی و ئیمه‌عه‌بدی توین و بی‌زارین له‌وانه، ﴿بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ آلَ جَنٍّ﴾ واته:

مه‌به‌ستیان شه‌یتانه‌کانه چونکه نه‌و جنۆکانه په‌رستنی نه‌و بتانه‌یان له‌به‌ر چاو شیرین کردبوون و

گومرایان کردن، ﴿أَكْثَرُهُمْ بِهِمْ مُؤْمِنُونَ﴾ واته: زۆریان باوه‌ریان به‌و جنۆکانه هینابوو، وهك خوی

گه‌وره له ئایه‌تیکی تردا فه‌رموویه‌تی: ﴿إِنْ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا إِنْشَاءً وَإِنْ يَدْعُونَ إِلَّا شَيْطَانًا

مَرِيدًا﴾^۳ واته: جگه له خوا نزاو هاوار ناکه‌ن ته‌نها له چه‌ند (بتیکی ناولینراوی) مئینه نه‌بیت وه

نایه‌رستن جگه له شه‌یتانی یاخی و سه‌رکه‌ش نه‌بیت. پاشان خوی مه‌زن ده‌فه‌رموویت: ﴿فَالْيَوْمَ لَا

يَمْلِكُ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا﴾ واته: نه‌وانه‌ی که ئیوه به‌ته‌ما بوون سودتان پی بگه‌یه‌نن (له‌و

بت و هاوه‌لانه‌ی که کردبووتان به‌شه‌ریکی خودا) له پۆژی قیامه‌تدا، ده‌تانپه‌رستن و به‌فریاره‌ستن

دانابوو له‌م پۆژه‌دا که پۆژی سه‌ختی و ناره‌حه‌تیه‌ فریاتان بکه‌ویت، توانای هیچ سوود و زیانیکیان نیه،

﴿وَنَقُولُ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا﴾ واته: نه‌لین به‌موشریکه‌کان، ﴿ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّتِي كُنتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ﴾ واته:

بچیژن سزای ناگر که به‌پواتان پی نه‌ده‌کردو به‌درۆتان ده‌زانی بو زیاتر نازاردانیان و سوکایه‌تی پی

کردنیان له‌ناو جه‌مه‌نه‌مدا.

^۱ الفرقان (۱۷).

^۲ المائدة (۱۱۶).

^۳ النساء (۱۱۷).

﴿وَإِذَا نُنْتَلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَتُنَا يَنْتَسِرْنَ قَالُوا مَا هَذَا إِلَّا إِفْكٌ مُّفْتَرًى وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ إِنَّ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿١٣﴾ وَمَا ءَايَتُهُمْ مِنْ كُتُبٍ يَدْرُسُونَهَا وَمَا أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمْ قَبْلَكَ مِنْ نَذِيرٍ ﴿١٤﴾ وَكَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَمَا بَلَّغُوا مِعْشَارَ مَا ءَايَتُهُمْ فَكَذَّبُوا رُسُلِي فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿١٥﴾﴾

قسهى خوانه ناسان به رامبه ر پیغه مبه ران و وه لام دانه وه یان

خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿وَإِذَا نُنْتَلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَتُنَا يَنْتَسِرْنَ﴾ واته: کاتیک بخوینریتته وه به سه ریاندا نیشانه پوهنه کانی ئیمه، خوای مه زن باسی خوانه ناسانی قوره یش ده کات که حقهی خوایانه تووشی سزا بین له لایه ن خوداوه جه زره به ی توندو به ژانیان بدات چونکه کاتیک به لگه ی ناشکرایان بو ده خوینرایه وه له لایه ن پیغه مبه ره وه (ﷺ) زور به په وان و به ناسانی که گوئیان لی ده گرت ده یانوت: ﴿قَالُوا مَا هَذَا إِلَّا رَجُلٌ يُرِيدُ أَنْ يَصُدَّكُمْ عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ ءَابَاؤُكُمْ﴾ واته: نه م پیاوه ده یه ویت بیته ریگرتان له وه ی که بابو باپیرانتان په رستوویانه، مه به ستیان نه وه بوو که هر ئایینی بابو باپیرانیان راسته، نه وه ی که پیغه مبه ر (ﷺ) بوی میناون راست نیه و پروپوچه! (له عنه تی خوا له خوایان و بابو باپیرانیان). ﴿وَقَالُوا مَا هَذَا إِلَّا إِفْكٌ مُّفْتَرًى﴾ واته: ده یانوت: نه مه درویه و ه لبه ستراره، مه به ستیان قورئان بوو، ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ إِنَّ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ﴾ واته: نه وانیه که خودایان نه ده ناسی کاتیک نه م حقه یان بو مات وتیان نه مه جادوویه کی ناشکرایه، پاشان خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿وَمَا ءَايَتُهُمْ مِنْ كُتُبٍ يَدْرُسُونَهَا وَمَا أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمْ قَبْلَكَ مِنْ نَذِيرٍ﴾ واته: خوای که وره هیچ کتیبیکى له پیش قورئانه وه بو عه ره به کان نه ناردوه، وه له پیش پیغه مبه ریش (ﷺ) هیچ پیغه مبه ریکى بو په وانه نه کردون، که زور حه زیان ده کرد پیغه مبه ریان بو په وانه بکرایه، ده یانوت نه گه ر پیغه مبه رمان بو بهاتایه و ترسی وه به ر بهینایانه، ئیمه له خه لکی چاکتر پیی راستمان ده گرت، کاتیک خوای که وره نه و پیزه مه زنه ی لی گرتن و قورئانی بو ناردن و پیغه مبه ری بو په وانه کردن، بهوایان پی نه کرد دزایه تیان کردو به پرویدا وه ستان و ده ستیان دایه لاساری، پاشان خوای مه زن فه رموویه تی: ﴿وَكَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾ واته: که له پیشووه کانی پیش نه وانه وه ک نه مانه بیباوه ر بوون، ﴿وَمَا بَلَّغُوا مِعْشَارَ مَا ءَايَتُهُمْ﴾ واته: که نه مان ده یه کی نه وانیه پیشوویان پی نه دراوه، له

دنیا دا، ئیبنو عه باس ده لیت: له هیژو توانا له دنیا دا.^۱ قه تاده و سودی و ئیبنو زه یدیش هر وایان وتوو. ^۲ وهك خوی گه وره فره موویه تی: ﴿وَلَقَدْ مَكَّنَّهُمْ فِيمَا إِنْ مَكَّنَّاكُمْ فِيهِ وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَأَبْصَرًا وَافْتَدَاةً فَمَا أَغْنَى عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَا أَبْصَرُهُمْ وَلَا أَفْتِدَتُهُمْ مِنْ شَيْءٍ إِذْ كَانُوا يَجْحَدُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾^۳ واته: سویند به خوا نه وهی به وان (گه لی عاد) مان دابوو (له سامان و ده سه لات) به ئیوه مان نه دابوو وه گوی و چاوو دل مان پیدابوون به لام هیچ سوودو که لکی پی نه گه یاندن نه گوی و نه چاوو نه دلیان، چونکه نه وان باوه پریان به نیشانه کانی خوا نه بوو وه ده وری دان نه و سزای گالته یان پی ده کرد. وه ده فره موویت: ﴿أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا أَكْثَرَ مِنْهُمْ وَأَشَدَّ قُوَّةً﴾^۴ واته: دهی ئایا به زه ویدا نه گه پاون تا ببینن سه ره نجامی که سانیک که بهر له وان بوون چون بووه که له مان زودتر و به هیژ تریش بوون. واته: نه و هه موو هیژو توانایانه سزاو جه زده بهی لی نه گیرانه وه و لی لانه دان، به لکو خوی گه وره قهری کردن و هه موویانی له ناو برد به هوی باوه رنه هیئانیان به پیغه مبه ره کانی، بویه فره موویه تی: ﴿فَكَذَّبُوا رَسُولِي فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ﴾^۵ واته: چون توله م لی سه ندن و سوکو و پيسوام کردن و پیغه مبه رانم زال کرد به سه ریاندا.

﴿قُلْ إِنَّمَا أَعْظُمُ بَوَاحِدَةٍ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مِثْلِي وَفَرْدِي ثُمَّ تَنفَكُّوْا مَا بِصَاحِبِكُمْ مِنْ جِنَّةٍ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ يَدَيِ عَذَابٍ شَدِيدٍ﴾^(۱۶)

شیوازی بریاردان دهر باره ی نه وهی دابویانه پالی پیغه مبه ره (ﷺ) گوایه که سیکی شیتته.

خودای گه وره نه فره موویت: نهی موحه مه د (ﷺ) بلی به و خوانه ناسانه ی که واده زانن تو شیتی

﴿إِنَّمَا أَعْظُمُ بَوَاحِدَةٍ﴾ واته: فره ماننتان پیده که م به یهك شت له بهر خودا ﴿أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مِثْلِي

وَفَرْدِي ثُمَّ تَنفَكُّوْا مَا بِصَاحِبِكُمْ مِنْ جِنَّةٍ﴾ واته: هه لسن یه که یه که و دوو دوو پاشان بیربکه نه وه

به بی ده مارگیری و هه وه سبازی و پرسیار له یه کتری بکه ن ناخو موحه مه د (ﷺ) شیتته و جنوکه دهستی

لی وه شانده؟! باش یه کتری ناگاداربکه ن ﴿ثُمَّ تَنفَكُّوْا﴾ واته: پاشانیش بچه وه به خوتانداو له

خه لکی تریش بپرسن نه گه ر گوماننتان هه یه له وهی که موحه مه د (ﷺ) شیتت بووه، بویه خودای گه وره

^۱ الطبری (۴۱۶/۲۰).

^۲ الطبری (۴۱۶/۲۰-۴۱۷).

^۳ الاحقاف (۲۶).

^۴ الغافر (۸۲).

فرموده تی: ﴿أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مِثْلَ ثَمَرٍ مُّثْقَلٍ وَفِرَادَى ثَمَرٍ مُّثْقَلٍ﴾ ^۱ تهفسیره یه که موحامیدو موحه مدی کوی که عبو سودی و قه تاده و که سانی تریش باسیان کردوه.

وه نه م ثایه تش هر نه م مه به سته ده گه یه نی ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَّكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ﴾ واته نه م (پیغمبر ﷺ) ته نیا ترسینه ره بو نیوه له پیش هاتنی سزای سه ختی قیامت، بوخاری نه م

فرموده یه ی له ئیبنوعه باسه وه ریوایه ت کردوه (ره زای خوی لیبی) که ده لیت: پیغمبر (ﷺ) پوزیک چوره سر سه فا پاشان فرمودی: (یا صبا حاه) قوره یش کوبونه وه له لای پیغمبر (ﷺ) گوتیان:

چیته؟ پیغمبر (ﷺ) فرمودی: چونه به لاتانه وه نه گهر هه والتان بده می دوزمن له به یانیاندا یان له ئیواراندا ده دات به سه رتاندا ناخو نیوه به راستم ده زانن؟ گوتیان: به لی، پیغمبر (ﷺ) فرمودی:

(من ترس وه بهر هیته ریکم بو نیوه له پیش دابه زینی نه و سزا مه زنه) واته: نه گهر بروام پی نه کن به م زوانه خودا بازاریکی توندتان نه دات نه بو له هه ب گوتی: عه مرت نه مینی نابو نه مه ت کو کردوینه ته وه،

خوی گهره نه م سوره ته ی ناره خواره وه ﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ۝۱﴾ مَّا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ ۝۲ سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ۝۳ وَأَمْرَاتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ۝۴ فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن

مَسَدٍ ۝۵ واته: ^۲ له ناوچیت هه ردو ده سستی نه بو له هه ب و له ناویش چوو، سودی پی نه گه یاند داراییه که ی و نه وه ی که کردی له دوزمنایه تی پیغمبر (ﷺ)، بیگومان له مه ولا ده چیته ناو ناگری

بلیسه دار، له گهل ژنه که یدا، که هه لگری دارو چاووگه یه بو نانه وه ی ناژاوه، هه میشه گوریسیکی بادر او له به لی خورمای ناگرین وا له گهردنیدا. له پیشه وه له تهفسیری نه م ثایه ته دا ﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ

الْأَقْرَبَ ۝۶﴾ ^۲ باس کرا. واته: خزم و که سه زور نزیکه کانت بترسیته. ﴿قُلْ مَا سَأَلْتُكُم مِّنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ ۚ إِنِ اجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ۝۷﴾ قُلْ إِنْ رَبِّي يَمْحُضْ بِالْحَقِّ

عَلَّمَ الْغُيُوبِ ۝۸﴾ قُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِيُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ ۝۹﴾ قُلْ إِنْ ضَلَلْتُ فَإِنَّمَا أَضِلُّ عَلَىٰ نَفْسِي وَإِنْ

أَهْتَدَيْتُ فِيمَا يُوحَىٰ إِلَيَّ رَبِّ إِنَّهُ سَمِيعٌ قَرِيبٌ ۝۱۰﴾

^۱ الطبري (۴۱۸/۲۰).

^۲ المسد (۵-۱).

^۳ الشعراء (۲۱۴).

^۴ فتح الباري (۴۰۰/۸).

هیج پاداشتیکم ناوی له سهر ناگادار کردنه وه تان

خوای گه وره فه رمان ده کات به پیغه مبه ره که ی (ﷺ) که بلی به موشریکه کان: ﴿قُلْ مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرِ فَهَوْلِكُمْ﴾ واته: بلی: من هیج خیر و پاداشتی که ئیوه داوا ناکه م له سهر به جیهینان و گه یاندنی نه م په یامه ی خوای گه وره، به لکو نامۆزگاری و داوام نه وه یه له ئیوه که عه بدایه تی خودا بکه ن، ﴿إِنْ أَجَرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ﴾ واته: به لکو پاداشتی خۆم له خوای گه وره داوا ده که م و له لای نه وه، ﴿وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾ واته: خودا ناگاداری هه موو شته و ناگاشی له منه و خۆی نه م په یامه ی پیم داوه که به ئیوه ی رابگه یه نم و ده زانی ئیوه ش چی ده که ن. وه پاشان نه فره مویت: ﴿قُلْ إِنْ رَبِّي يَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَ الْغُيُوبِ﴾ واته: بلی به راستی په روه ردگارم به توندی هه ق ده دات به سهر به تالدا خوا زانایه به نهینس و ناشکراکان. نه م نایه ته وه ک نه و نایه ته وایه که خودای گه وره نه فره مویت: ﴿يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ﴾^۱ واته: به فره رمانی خۆی سروش ده نیری بۆ هه ر که س له به نده کان که بییه وی. واته فریشته ده نیری بۆ هه ر که سی له به نده کانی له ناو خه لکی سه رزه میندا، خودا خۆی زۆر چاک ناگاداری هه موو نهینیه کانه و هیج شتیکی له ئاسمانه کان و زه میندا لی ون نابی. وه پاشان نه فره مویت: ﴿قُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِيُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ﴾ واته: بلی: راستی و په یامی مه زنی خودا هات و پرپوچ پوشت ناگه پیتته وه. وه ک نه م نایه ته ی که خودای گه وره نه فره مویت: ﴿بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ﴾^۲ واته: (واز له وه بیینه) به لکو هه ق نه کیشن به سهر به تال و ناحه قداو به هۆیه وه میشتی ده پرژی و تیکده شکی ئینجا ده ست به جی به تال ده فره وتی و له ناو ده چیت. هه ر بۆیه کاتی که پیغه مبه ری خودا ناو که عبه ی پیروژ له پۆزی فه تحی مه ککه دا، نه و بتانه ی بینی به چواره وریدا بوون، به سه ری که وانه که ی به بتیکیانیدا کیشاو نه م نایه تانه ی خویند ﴿وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا﴾^۳ واته: وه بلی نایینی راست هات و نایینی ناحه ق و به تال نه ماو پوشت به راستی به تال هه میشه له ناو چوه، ﴿قُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِيُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ﴾ بوخاری و موسلیم ریوایه تیان کردوه،

^۱ الغافر (۱۵).

^۲ الانبیاء (۱۸).

^۳ الاسراء (۸۱).

نه سائیش خوی به تهنیا ریوایه تی کردوه، له سه ر نه م ئایه ته^۱. پاشان خودای مه زن نه فه رمویت: ﴿قُلْ إِنْ ضَلَلْتُ فَإِنَّمَا أَضِلُّ عَلَىٰ نَفْسِي وَإِنِ اهْتَدَيْتُ فِيمَا يُوحِي إِلَيَّ رَبِّي﴾ واته: بلی نه گه ر من گومرا بم نه وه زیانه که ی تهنیا بۆ خۆمه وه نه گه ر پینمون بم نه وه به هوی نه و قورئانه وهیه که په روه ردگارم بۆی ناردوم. واته: خیروبیر هه موو له لای خودایه و نه و په یامه راست و په وان و ئاشکرایه که نه و ناردویه تی، چونکه پره له شاره زایی و شتی زۆر پوون و ئاشکراو هه ر که سیش گومرا بووه خوی سه ری له خوی شیواندوه، وهك عه بدولای کوی مه سعود (په زای خوی لی بی) کاتی پرسیاریان لی کرد له باره ی نه هلی ته فویزه وه گوتی: من به بۆچوونی خۆم قسه ی تیدا ده که م، نه گه ر پیکام نه وه به یارمه تی خودایه، خو نه گه ریش هه له م کرد، له خۆم و له شه ی تانه وهیه، خداو پیغه مبه ره که ی (ﷺ) لیلی دوون و قسه ی خۆمه^۲. ﴿إِنَّهُ سَمِيعٌ قَرِيبٌ﴾ واته: خودا قسه ی به نده کانی ده بیسی و نزیکه لی یانه وه، ده چی به هاواری نه و که سانه وه لیلی ده پارینه وه نه سائی ئا لیره دا فه رموده که ی نه بو موسا ده هیئی که له هه ردو سه حیحه که دا ریوایه ت کراوه که پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمویه تی: (ئیوه هاوار) له که سی ناکه ن که نه بیسی یان ئاگای لیتان نه بی به لکوبانگی که سی ده که ن که ده بیسی و نزیکه و دیت به دهم هاواره وه^۳.

﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ فَرَغُوا فَلَا قُوَّةَ وَأَخِذُوا مِنْ مَّكَانٍ قَرِيبٍ ۝٥١ وَقَالُوا ءَامَنَّا بِهِ ؕ وَأَنَّىٰ لَهُمُ التَّنَافُثُ مِنْ مَّكَانٍ بَعِيدٍ ۝٥٢ وَقَدْ كَفَرُوا بِهِ ؕ مِنْ قَبْلُ وَيَقْذِفُونَ بِالْغَيْبِ مِنْ مَّكَانٍ بَعِيدٍ ۝٥٣ وَحِيلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ كَمَا فُعِلَ بِأَشْيَاعِهِمْ مِنْ قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا فِي شَكٍّ مُرِيبٍ ۝٥٤﴾

خودای مه زن نه فه رمویت: ﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ فَرَغُوا فَلَا قُوَّةَ﴾ واته: خودای گه وره نه فه رمویت: نه ی موحه مه د نه گه ر نه و خوانه ناسانه ت ده دی له پۆزی قیامه تدا که هیچ ده ره تانیکیان نه ماوه و نازانن پوو له کوی بکه ن له ترساندا ﴿وَأَخِذُوا مِنْ مَّكَانٍ قَرِيبٍ﴾ واته: هه ر له یه که م جاره وه که گریان و به ندکران ناتوانن بۆ هیچ کوی برۆن، هه سه نی به سه ری گوتی، کاتی له گوپه کانیاان هاتنه ده ره وه^۴. پاشان خودای مه زن ده فه رمویت: ﴿وَقَالُوا ءَامَنَّا بِهِ ؕ﴾ واته: له پۆزی قیامه تدا نه لێن بروامان هیئا به خواو فریشته کانی و به کتیبه کانی و به پیغه مبه ره کانی خدا، وهك خوی گه وره فه رمویه تی: ﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ

^۱ فتح الباری (۲۵۲/۸)، مسلم (۱۴۰۹/۳)، تحفة الأحوذی (۵۷۳/۸)، النسائی فی الکبری (۴۸۳/۶).

^۲ ابو داود (۵۸۹/۳).

^۳ النسائی فی الکبری (۴۳۸/۶)، فتح الباری (۱۵۷/۹)، مسلم (۲۰۷۶/۴).

^۴ الطبری (۴۲۳/۲۰).

الْمُجْرِمُونَ نَاكِسُوا رُءُوسِهِمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ رَبَّنَا أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ^۱

واته نه‌گه ر ده‌بینی کاتی تاوانباران له حزوری په‌روه‌ردگاریاندا له خه‌جالتیدا سه‌ریان داخستوه، ده‌لین: نه‌ی په‌روه‌ردگاری ئیمه نه‌وه‌ی به‌لینت پی دابوین دیمان و بیستمان ده‌ی بمانگپوه بو دنیا تاکرده‌وه‌ی چاک بکه‌ین به‌پاستی ئیمه دلنیا‌ین له‌قیامت بویه خودای گه‌وره فهرموویه‌تی: ﴿وَأَنِّي لَهُمُ التَّنَاوُشُ مِنْ مَّكَانٍ بَعِيدٍ﴾ چون ئیستا ده‌بنه خاوه‌ن باوه‌ر که زور دورکه‌وتوونه‌ته‌وه له‌و شوینه‌ی که ده‌بوو باوه‌پی تیدا بینن، که ده‌رچوون له دنیا و به‌ره و پوژی دوا‌یی پوشتوون که شوینی پاداشتی وهرگرتنه، که شوینی تاقی کردنه‌وه له دنیا‌دبو، خو نه‌گه‌ر له‌ژیانی دنیا‌دا برپایان به‌ینایه، ئیستا له پوژی قیامت سودیان لی وهرده‌گرت، به‌لام تازه له ده‌ستیان چوه باوه‌په‌ینانیا‌ن هیچ سودیکی نیه بویان، وه‌ک چون که‌سی به‌هیوای شتی نیه له شوینیکی زور دوره‌وه بگاته ده‌ستی. مواجهید گوتی: ﴿وَأَنِّي لَهُمُ التَّنَاوُشُ﴾ که‌ی تازه نه‌وشته و ده‌ست دینن^۲. زوهری گوتی: ﴿التَّنَاوُشُ﴾ به‌هیوای باوه‌په‌ینان کاتی که نه‌وان وان له قیامت‌دا و ده‌ستیان له دنیا برپاوه. حه‌سه‌نی به‌سری گوتی: داوای شتیکیان کردوه له شوینیکی‌دا که به‌ده‌ست نایه‌ت، که‌ی تازه فریایی نه‌و باوه‌په‌ینانه ده‌که‌ون له‌و دوره‌وه. پاشان خودای مه‌زن نه‌فهرمویت: ﴿وَقَدْ كَفَرُوا بِهِ مِنْ قَبْلُ﴾ واته: چون تازه باوه‌ر به‌ده‌ست دینن له پوژی قیامت‌دا، که له دنیا‌دا برپایان نه‌هیناوه به‌و په‌یامه مه‌قه و پیغه‌مبه‌ره‌کانیا‌ن به‌درو خستوته‌وه. ﴿وَيَقَذِفُونَ بِالْغَيْبِ مِنْ مَّكَانٍ بَعِيدٍ﴾ واته: وه به نه‌زانی قسه‌یان له په‌نه‌نیه‌کان ده‌کرد له شوینیکی دوره‌وه (که دنیا‌یه)، مالک ده‌لینت: له زهیدی گوپی نه‌سله‌مه‌وه، واته: هه‌ر به گومان. منیش نه‌لیم: وه‌ک خودای گه‌وره فهرمویه‌تی: ﴿رَجْمًا بِالْغَيْبِ﴾^۳ واته: له نه‌دیوخه‌یا‌لاتی ده‌که‌ن. جاری نه‌لین: شاعیره، جاری نه‌لین فالچی، جاری نه‌لین جادوگه‌ره و جاریکی تریش نه‌لین شیته، نا له‌م قسه پرپوچانه، برپانا‌هینن به‌زیندوبونه‌وه‌ی پوژی مه‌حشر و قیامت. وه‌نه‌لین: ﴿إِنْ نَظُنُّ إِلَّا ظَنًّا وَمَا نَحْنُ بِمُتَّقِينَ﴾^۴ واته: به‌لامانه‌وه خه‌یالیکی خاوه دل‌مان پیی ناو ناخواته‌وه. قه‌تاده‌و مواجهید ده‌لین: له نه‌دیو به‌خه‌یالی خویان نه‌لین نه‌زیندوبونه‌وه هه‌یه و نه‌به‌هشت و نه‌ناگر^۵. پاشان

^۱ السجدة (۱۲).^۲ الدر المنثور (۶/۷۱۴).^۳ الکهف (۲۲).^۴ الجاثية (۳۲).^۵ الطبري (۲۰/۴۲۹).

ئەفەرموئىت: ﴿وَحِيلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ﴾ واتە: ئەوان دوور دەخرىنەوہ لەوہى كە بەھىوان،
 ھەسەنى بەسرى و زەحھاك و كەسانى تریش ئەلین، یانى: لە باوہ پەینانیان.^۱ سودى دەلێت، یانى: لە
 تەوبە كەردن.^۲ ئیبنو جەریریش ھەر وای گوتوہ، موحامید گوتى: ﴿وَحِيلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ﴾ واتە:
 لەم دنیاىەدا دوور دەخرىنەوہ لە مال و كەس و كارو ئەو شتانەى كە زۆر لایان خۆشەوێستە.^۳ وە ھەر بەم
 شیوہیە پىوایەت كراوہ لە ئیبنو عومەر و ئیبنو عەباس و پەبیعی كوپى ئەنەس (پەزای خوايان لى بى)
 ئەمە قسەى بوخارى و كەسانى تریشە، لە راستیدا ھیچ دزایەتێك لە نێوان ئەم دوو قسەدا نیە، واتە بى
 بەش دەبن لە دنیادا لەوہى كە ئارەزووى دەكەن، وە ھەر وەھا لە ئەوہیشى كە لە پۆزى دوايیدا دەیان
 وێست وە دەستى بێنن، ﴿كَأَفْعَلِ بِأَشْيَاعِهِمْ مِّنْ قَبْلُ﴾ ئەوہى بەسەرى پێشوہ كانیان ھات لە پێشەوہ،
 لە كە لە كانى تر كە بپروایان بە پێغەمەرە كانیان نەھینا، كاتى كە سزای خودا دابەزى سەریان، خۆزگە
 دەخوازن كە خواوہ نباوہ پىوونایە بەلام لییان قەبول ناكړى، خواى گەورە ئەفەرموئىت: ﴿فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا
 قَالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَحَدُّهُ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ﴾ ۸۴ ﴿فَلَمْ يَكْ يَنْفَعُهُمْ إِيمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا سُنَّتَ
 اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ فِي عِبَادِهِ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْكَافِرُونَ﴾^۴ واتە: ئینجا كاتى سزای بەتینی ئیمەیان بینى
 ووتیان: باوہ پەمان بە خواى تاكو تەنیا ھیناوہ بپاوە پەن بەو شتانەى كردومانە ھاوبەشى خودا، جا
 باوہ پەینانە كەیان ھیچ سودى نەبو بۆیان لە كاتیكدا سزای ئیمەیان دى باوو سوننەتى خوا ھەر وابوہ
 پێشتر لە بەندەكانى دا وە لەویدا بپاوە پەن زەرەرمەندبون. وە ئەفەرموئىت: ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا فِي شَكِّ
 مُرِيبٍ﴾ واتە: ئەوان لە دنیادا ھەر لە گومان و دوو دلیدا ژیاون، لەبەر ئەوہ بپروا ھینانیان لى قەبول
 ناكړى كاتى كە تووشى سزا دەبن. قەتادە ئەللى: نەكەن بە گومان و دوو دلبن، چونكە ھەر كەسى
 بە گومانەوہ بەرئى ھەر بەو شیوہیە زیندوو دەكړیتەوہ، ھەر كە سیش لە سەر بپروا پتەوى بەرئى لە سەر ئەو
 بپروا پتەویە زیندوو دەكړیتەوہ.

^۱ الطبري (۴۳۰/۲۰).^۲ الدر المنثور (۷۱۵/۶).^۳ الطبري (۴۳۱/۲۰).^۴ الغافر (۸۵).

ته فیسری سوره تی (فاطر)

له مه ککه دا هاتوو ته خواره وه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلَكِ رُسُلًا أُولَىٰ أَجْنَحَةٍ مَّتَنَّىٰ وَتِلْكَ وَرُبَّعٌ يُزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ﴾

إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾

باسی ده سه لات و توانای خودا

خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ واته: هه موو ستایش بۆ خوایه که

به دی هیته ری ئاسمانه کان و زه وییه، ئیبنو عه باس (په زای خوی لی بی) ده لیت: من نه منه زانی ﴿فَاطِرِ

السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ مانای چیه هه تا دوو عه ره بی کۆچه ری هاتنه لام له سه ر بیریک کیشه یان هه بوو،
یه کیکیان کوتی به هاوه له که ی (أنا فطرتها) واته: من یه که م جار ده ستم پی کردوه^۱، ئیبنو عه باس

دیشان ده لیت: ﴿فَاطِرِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ واته: داهینه ره کانی ئاسمانه کان و زه مین^۲ زه ححاک ده لیت:

هه موو شتی له قورئاندا هه یه ﴿فَاطِرِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ واته: خودا دروستکهری ئاسمانه کان و

زه مینه^۳. وه نه فه رموی: ﴿جَاعِلِ الْمَلَكِ رُسُلًا﴾ واته: فریشته کانی کردۆته پاسپارده له نیوان خوی و

پیغه مبه ره کانیدا (سه لامی خویان لی بی). ﴿أُولَىٰ أَجْنَحَةٍ﴾ واته: خاوه ن بالن، به و بالانه ده فین بۆ نه و

شوینانه ی که فه رمانیان پی ده کړیت به په له ﴿مَّتَنَّىٰ وَتِلْكَ وَرُبَّعٌ﴾ واته: فریشته ی وایان هه یه دوو باله،

هه یانه سی باله و هه یانه چوار باله و هه شیان به بالی زیاتره. وه که له فه رموده دا هاتوو که پیغه مبه ری

خودا (ﷺ) جوهره ئیلی بینیه (سه لامی خوی لی بی) له شه وی ئیسرادا که شه ش سه د بالی هه بووه،

له نیوان هه ردوو بالیدا وه که نیوانی پۆز هه لات و پۆز ئاوا بوه^۴. بۆیه خودای گه وره فه رمویه تی: ﴿يُزِيدُ

فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ واته: هه رچی چۆنی مه یلی لی بی لیبی زیاد ده کات خودا

^۱ الدر المنثور (۳/۷).

^۲ الدر المنثور (۳/۷).

^۳ الدر المنثور (۳/۷).

^۴ فتح الباري (۳۶۱).

توانای به سەر هه موو شتی کدا هه یه، سودی ده لیت: خودا باله کانی فریشته زیاده کات و به مه یلی خوئی دروستی ده کات.^۱

﴿ مَا يَفْتَحُ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا وَمَا يُمْسِكُ فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِنْ بَعْدِهِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴾

کەس ناتوانی دەرووی خیری خودا بگری

خودای گه وره نه فهرمویت: ﴿ مَا يَفْتَحُ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا وَمَا يُمْسِكُ فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِنْ بَعْدِهِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴾ واته: خوا هه ر به هره و چا که یه ک بو خه ک به په لا بکات و بیکاته وه ئیت به رگری که ریکی بو نیه وه خوا له هه ر یه ک بگریته وه ئیت له پاش گرتنه وه ی خوا به په لا که رو ئیره ی بو نیه وه خوا زالی کار دروسته. خوای گه وره باسی نه وه ده کات که هه ر شتی مه یلی لی بی ده بی و هه ر شتی کیش مه یلی لی نه بی نابیت، نه وه ی ده ی به خشی که س ناتوانی بیته پگری، وه هیچ که سیش ناتوانی به خشی یان نه به خشی و بیگریته وه به مه یلی نه ونه بی. ئیمامی نه حمه د پریوایه تی کردوه له وه پادی کاتبی موغه یه کوی شو عبه وه ده لیت: مه عاویه نامه یه کی نووسی بو شو عبه، نه وه ی له پیغه مبه ری خودات (ﷺ) بیستوه بۆم بنووسه، گوتی: موغه یه منی بانگ کردو بۆم نووسی، موغه یه گوتی: گویم لی بوو له پیغه مبه ری خودا وه (ﷺ) کاتی که له نویژ لی ده بووه وه نه ی فهرموو: (لا إله إلا الله، وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد، وهو على كل شيء قدير، اللهم لا مانع لما أعطيت ولا معطي لما منعت، ولا ينفع ذا الجد منك الجد) واته: (هیچ په رستراویک نیه جگه له خودا خوئی نه بی، شه ریکیشی نیه، هه ر خوئی خاوه نی ده سه لات و سوپاسی هه ر بو نه وه، هه ر نه و توانای به سەر هه موو شتی کدا هه یه، نه ی خودایه، نه وه ی تو ده ی به خشی پگری نیه، نه وه یشی تو ده یگریته وه، که س توانای به خشین نیه، هیچ که سی به کرداری خوئی سو دمه ند نیه، به هره مهن دی هه ر به فه زلی تویه) موغیره ده لیت: گویم لی بو نه هی ده کرد له قسه هینان و بردن پرسیار زۆرکردن و مال به فیرودان و کچ زینده به چال کردن و نازاردانی دایکان و خواردن نه دان به خه لکی و نه نجام نه دانی نه رکی سه ر شان و وه رگرتنی شتی به ناحه ق^۲ بوخاری و موسلیمیش پریوایه تیان کردوه له چهند پریگاوه،^۳ وه له سه حیجی موسلیمدا هاتوه له نه بو سه عدی خودریه وه (په زای خوای لی بی) ده لیت: کاتی که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) سه ری به رز ده کرده وه له رکوعدا نه ی فهرموو: (سمع الله لمن حمده اللهم ربنا ولك الحمد، ملء السموات والأرض، وملء ما شئت من شيء بعد، اللهم أهل الثناء والمجد، أحق ما قال العبد وكلنا

^۱ الدر المنثور (۴/۷).

^۲ أحمد (۲۵۰/۴)، فهرمووده یه کی سه حیجه.

^۳ فتح الباری (۳۷۸/۲)، (۱۳۷/۱۱)، (۵۲۱)، و مسلم (۴۱۵/۴۱۴/۱).

لک عبد، اللهم لا مانع لما أعطيت ولا معطي لما منعت، ولا ينفع ذا الجد منك الجد).^۱ ئەم ئایەتە وەك ئەو ئایەتە وایە کە خودای گەورە ئەفەرمویت: ﴿وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾^۲ واتە: وە ئەگەر خودا دوچاری بە لاو زیانیکت بکات ئەو جگە ئەو کەس نیه بتوانی لایبات وە ئەگەر خێرو خوشیەکت پی بگە یەنیت ئەوە خوا دەسەلاتدارە بەسەر مەمووشتی کدا. لە وێنە ی ئەم ئایەتە زۆرە لە قورئاندا.

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ هَلْ مِنْ خَلْقٍ غَيْرِ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ

فَأَنْتُمْ تُؤْفَكُونَ﴾

بە لگە ی یە کەخوا پەرستی

خودای گەورە بە نەدەکانی ئاگادار دەکاتە وەو پێیان نیشان ئەدات کە چۆن بەتەنیا مەرئەو بپەرستن و غەیری ئەو نەپەرستن، وەك چۆن خودا خۆی وەدی هینا و بژێوی داوێ بەتەنیا، بەو شیوەیەش دەبی بپەرستن و شەریکی بۆ دانەنێن و بت پەرستی نەکەن و ئەو چاکانە ی خودای مەزنیان لە بیر نەچیت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ هَلْ مِنْ خَلْقٍ غَيْرِ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَأَنْتُمْ تُؤْفَكُونَ﴾ واتە: ئە ی خەلکینە بیرکەنەو لە بەهرە ی خوا بەسەرتانەو ئایا بیجگە لە خوا دروستکەر یکی تر هە یە کە پۆزیتان بدات لە ئاسمان و زەویدا هیچ پەرسراویک نیه بیجگە لە خوا، دە ی چۆن وا پو وەر دەگێن.

﴿وَإِنْ يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ وَلِلَّهِ اللَّهُ تَرْجَعُ الْأُمُورُ﴾^۴ ی تائیها الناس إن وعد الله حق فلا تفرنكم

الحیوة الدنيا ولا یفرنکم بالله الفروء^۵ إن الشیطن لکمز عدو فائخذوه عدوا إنما یدعوا حزبه لیكونوا من

أصحاب السعیر^۶

دەدانەو م ی پیغه مبهەر (ﷺ) بەو م ی کە پیغه مبهە رانی پیشوش زۆریە ی خەلکی بر وایان پی نەهینا و وەبیر هینا نەو م ی پۆزی قیامەت

خودای مەزن ئەفەرمویت: ﴿وَإِنْ يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ﴾ واتە: ئەگەر باوەریان پی نەهینایت دلگران مەبە چونکە بەپاستی پیغه مبهە رانی پیش تۆش باوەریان پی نەهینرا. خودای گەورە ئەفەرمویت: خو ئەگەر ئەوانە ی کە موشریکن ئە ی موحه مەد (ﷺ) پڕوا بە تۆ ناکەن و دژایەتیت دەکەن

^۱ مسلم (۳۴۷/۱).

^۲ الانعام (۱۷).

له‌سه‌ر ئه‌و په‌یامه‌ی بۆت هیڤاون که داویان لی ده‌کات ته‌نیا هر خوا به‌رستن، پیغه‌مبه‌ره پیشینه‌کان، چاکترین نمونه‌ن بۆت، هه‌روه‌ک تو په‌یامی ئاشکراو پونیان هیڤا بۆ که له‌کانیان و داویان لی کردن که ته‌نیا هر خوا به‌رستن، به‌روایان پی نه‌هیڤاون و دژایه‌تیاں کردن ﴿وَالِلّٰهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ﴾^۱ واته: هه‌موو کارئ هر بۆلای خودا ده‌که‌پیته‌وه‌و به‌م زوانه پاداشتی ته‌واویان ده‌داته‌وه، پاشان خودای مه‌زن نه‌فه‌رمویت: ﴿يَأْتِيهَا النَّاسُ إِنِّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ﴾ واته: ئه‌ی خه‌لکینه به‌لینی خودا راسته پۆزی قیامت دیت و هیچ گومانیکه‌ی تیدا نیه ﴿فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُمُ بِاللّٰهِ الْغُرُورُ﴾ واته: دنیا له‌چاو ئه‌و شتانه‌ی خودا بۆ دۆسته‌کان و ئه‌وانه‌ی که شوینکه‌وتووی پیغه‌مبه‌ران زۆر بی‌نرخه، پاداشتی قیامت زۆر مه‌زنه نه‌که‌ن له‌ده‌ستی خۆتانی بده‌ن به‌و ژیانه که مه ﴿وَلَا يَغُرَّنَّكُمُ بِاللّٰهِ الْغُرُورُ﴾ ئیبنو عه‌باس نه‌لی (الغور): واته: شه‌یتان. یانی: شه‌یتان هه‌لقان نه‌خه‌له‌تینی و لاتان نه‌دا له‌شوین که وتنی پیغه‌مبه‌ران و په‌یامه‌کانی خودا، چونکه شه‌یتان زۆر فریوده‌رو درۆزنه ئه‌م ئایه‌ته وه‌ک ئه‌و ئایه‌ته وایه له‌سوره‌تی (لقمان) دا که خوا نه‌فه‌رمویت: ﴿فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُمُ بِاللّٰهِ الْغُرُورُ﴾^۲ پاشان خودای مه‌زن نه‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا﴾ واته: شه‌یتان دوژمنتانه و هه‌ول ئه‌دات سه‌رکه‌ویت به‌سه‌رتاندا ئیوه‌ش توندتر دوژمنایه‌تی بکه‌ن و بچن به‌گزی‌داو به‌روا به‌و درۆو فریودانه‌ی مه‌که‌ن ﴿إِنَّمَا يَدْعُوا حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ﴾ واته: ده‌یه‌وی هه‌لقان خه‌لتینی و گومراتان بکات و له‌که‌ل خۆی به‌ره‌و ناو ئاگر بتانیات، چونکه شه‌یتان دوژمنیکه‌ی هه‌ره‌که‌وره و ئاشکرامانه. داواکارین له‌خودای خاوه‌ن ده‌سه‌لات که له‌دوژمنانی شه‌یتان حسابمان بکات و به‌مانکاته شوین که وتوانی قورئانی پیروزی پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی (ﷺ) چونکه خودای مه‌زن مه‌یلی هه‌رشتیکه‌ی هه‌بی ده‌یکات و وه‌هه‌ر نه‌ویشه پاران‌وه قبول ده‌کات. ئه‌م ئایه‌ته وه‌ک ئه‌و ئایه‌ته وایه که خودای که‌وره نه‌فه‌رمویت: ﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا اِلَّا اِبْلٰٓسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ اَمْرِ رَبِّهٖۚۙ اَفَتَتَّخِذُوْنَهٗ وَاٰوِيَّتَهٗۙ اَوْلِيَآءَۙ مِنْ دُوْنِیْ وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ بِئْسَ لِلظَّٰلِمِیْنَ بَدَلًا﴾^۳ واته: کاتی به‌فریشته‌کانمان ووت سوژده به‌رن بۆ ئاده‌م نه‌وانیش سوژده‌یان برد جگه له‌ئیبلیس نه‌بی‌ت که له‌پی‌پی په‌رییه‌کان بوو بۆیه له‌فرمانی په‌روه‌رگار ده‌رچوو ده‌ی ئایه ئیوه ئه‌وو نه‌وه‌ی ده‌یکه‌ن به‌

^۱ الطبري (۲۰/۴۳۸).^۲ لقمان (۳۳).^۳ الکهف (۵۰).

دوست و پشتیوانی خوتان له جیاتی من له کاتیګدا که نه وان دوژمنی نیوهن نای چ ګورینه وه یه کی خرابه بۆ سته مکاران.

﴿الَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ﴾ ٧ ﴿أَفَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ فَرَآهُ حَسَنًا فَإِنَّ اللَّهَ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسْرَتٌ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ﴾ ٨

پاداشتی خوانه ناس و باوه پاره له پوړی قیامه تدا

خودای ګوره له پيشه وه باسی شوین که وتوانی کرد که پاشه پوړیان هر ناګری به کلپه یه و پاشانیش نه فرمویت: ﴿الَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ﴾ واته: نه وانه ی خوانه ناسن سزای توندیان نه دریت، چونکه ګوپرایه لی شهیتان بون و له خوا یاخی بون، ﴿وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ﴾ واته: نه وانه ش که خاوهن باوه پڼو ناګاری چاکیان کردوه و پروایان به خودای مه زنو پیغه مبره کانی مه بوه، هر تاوانیکیان بووه عفو ده کرین و پاداشتی ګوره وهرده ګرن له سر نه و کرداره چاګانه یان. پاشان خودای ګوره نه فرمویت: ﴿أَفَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ فَرَآهُ حَسَنًا﴾ واته: خوانه ناس و به دکاران کاری خراب ده کهن به خه یالی خویان واده زانن چاک هه لساون و له بهر چاویان جوان کراوه، واته: نه وانه ی نا به و شیوه یه بیر ده که نه وه، ناخو هیچ په یوه نډیه کی به توره هه یه؟ نه خیر هیچ په یوه نډیه کی به توره نیه، ﴿فَإِنَّ اللَّهَ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ﴾ واته: به مه یلی خودا خویه تی، هرچی بریارد اهر نه وه یه، ﴿فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسْرَتٌ﴾ واته: خوت توشی خه فته و ناپه حه تی مه که و خه میان مه خو، چونکه خودا کارزانه له بریاره کانیدا، هرکه سی ګومرا ده کا ده یکا و هرکه سیش شاره زا ده کات ده یکات، نه و کارانه ی خودا ده یکات پره له حکمه ت و زانیاری ته واوی پتی هه یه. بویه فرمویه تی: ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ﴾ واته: به پاستی خودا به وه ی که نه وان ده یکه ن ناګاداره.

﴿الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيحَ فَثِيرٌ مَحَابَا فَسَقَنَهُ إِلَى بَلَدٍ مَّتَرٍ فَأَحْيَيْنَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا كَذَلِكَ النُّشُورُ﴾ ٩ ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ وَالَّذِينَ يَمْكُرُونَ السَّيِّئَاتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَكْرُ أُولَئِكَ هُوَ يُبْزَوُ ۝ ١٠ وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَزْوَاجًا وَمَا تَحْمِلُ

مِنْ أَنْتَى وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ، وَمَا يُعَمَّرُ مِنْ مُعَمَّرٍ وَلَا يُنْقَضُ مِنْ عُمرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ

يَسِيرٌ ﴿١١﴾

به لکه له سهر ژيان پاش مردن

خودای مه زن نه فرموي: ﴿الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيحَ فَثِيرٌ سَحَابًا فُسْقَنَّهُ إِلَى بَلَدٍ مَيِّتٍ فَأَحْيَيْنَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ

مَوْتِهَا كَذَلِكَ النُّشُورُ﴾ خوا زاتيکه بارانی ناروده بو نه وهی هورده کان بگه پيښي ټينجا نه وه وړانه

ده نيړيت بو سهر ولايتيکي مردو و بارانی لي ده باري و زهوی پي زيندو ده کهينه وه له پاش ووشك بونو

مردنی، زيندو کړنه وهی مروفي مردویش هربه و شيوه يه. زور جار خودای گوره به لکه بو

زيندوبونه وه هاتنی پوڅي قيامت ده هينيته وه، به زيندو کړنه وهی پاش مردنی، وهک له سهره تاي

سوره تی (الحج) دا عه بده کانی ټاگادار ده کاته وه که بير له زيندوبونه وهی نه وه مينه بکه نه وه، تا

په ندو ټاموژگاري وهرگرن له وه وه بو زيندوبونه وهی پوڅي قيامت، وهک ده بينن زه مين به چاوی

خويان که زهوی مردوه و وشک هه لکه پاره و هيچ گزوگيايه کی تيډا نيه، کاتي که که هور ديت و ناوی

هه لگرتوه و ده پيښي به سهر ياندا ﴿وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنْبَتَتْ

مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ﴾^۱ واته: نه م زه مينه ده بينی (بي هست و نه سته) کاتي بارانمان لي باراند،

به خو دادی و گه شه ده کاتو به رز ده بيته وه، پوهک له خويدا ده پويي، هر به و شيوه يه لاشه کان

کاتي که خدا مه يلي لي بوو زيندوی ده کاته وه، خودای گوره بارانيک ده باريي له ژير عرشه وه

هه موو زه مين ده گريته وه، هه موو لاشه کان ده پوينه وه له گورده کانيانه وه دينه دهره وه، وهک چوڼ پوهک

ده پوينه وه له ناو زه ميندا، بويه له فرموده ی سه حيحدا هاتوه: (هه موو له شي ټاده ميزاد ده پزي

عه جه بوزه نب (عجب الذنب) نه بيت که مروف له وه دروست کراوه و له وهش پيک ده هينيته وه)^۲، بويه

خودای گوره فرمويه تی: ﴿كَذَلِكَ النُّشُورُ﴾ واته: ژياندن پوڅي قيامت يش هه روايه. له فرموده که ی

نه بو په زينيشدا هاتوه، گوتم: نه ی پيغه مبهري خوا (ﷺ) خدا چوڼ مردو زيندو ده کاته وه؟ نيشانه ی

نه وه چونه له دروست کراوه کانيدا؟ پيغه مبهري (ﷺ) فرموي: (نه ی نه بو په زين ټايا تي نه په پيوي به

شيوي هوزه که تدا که وشک هه لکه پابي، پاشان تي په پي پيدا سه وز هه لکه پابي گوتم: به لي،

فرموي: (ټابه و شيوه يه خدا مردو زيندو ده کاته وه)^۳.

^۱ الحج (۵).

^۲ مسلم (۲۲۷/۴).

^۳ أحمد (۱۲/۴)، له پيشه وه له سوره تی (الحج) دا پله ی نه م فرموده يه ديارى کراوه.

قه درو پیز له گوپرایه لی خودای مه زندایه له دنیا و قیامه تدا

خوای گه وره نه فهرمویت: ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا﴾ واته: هر که سی پی خوشه به قه درو پیزی له دنیا و له قیامه تدا با همیشه پابه ند بیت به گوپرایه لی خودای گه وره، چونکه نه وهی ناره زوی ده کات دهستی ده که وی له دنیا و له پوژی دوایدا، همووشتی هر به دهستی خودایه هیچ شتی به بی نیزی نه و نه بی نابی، وه فهرمویه تی: ﴿الَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ أَبِئِنَّهُمْ عِنْدَهُمُ الْعِزَّةُ فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا﴾^۱ واته نه وانه ی که بیباوه پان به دوستو خوشه ویستی خویان داده نین بیجگه له ئیمانداران نایا به تهمان سه ربه رزیان لای نه وان دهست که ویت؟ (بو چونکی هه له یه) چونکه به پاستی سه ر به رزی و بالادهستی هر بو خویه. وه فهرمویه تی: ﴿وَلَا يَحْزُنكَ قَوْلُهُمْ إِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا﴾^۲ واته: با غه مارت نه کات ووتی نه وان، چونکه به پاستی هیزو ده سه لات هه مووی بو خویه. وه فهرمویه تی: ﴿وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾^۳ واته: پیزو گه وره یی ته نها بو خواو پیغه مبه ری خواو بو باوه پدارانه به لام دوپووان نازانن. موجهید نه لی: ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ﴾ هر که سی ده یه وی پیزو قه دری دهست که وی به بتپه رستی دهستی ناکه وی ﴿فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا﴾^۴ قه تادهش نه لی: ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا﴾ واته: که سی ده یه ویت به قه درو پیزی با هر شانازی به پهرستی خودای مه زنه وه بکات^۵.

ناکاری چاک به ره و خودا به رز ده بیته وه

خودای گه وره نه فهرمویت: ﴿إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ﴾ واته: یادی خواو قورئان خویندن و دوعا کردن بو لای خودا به رز ده بیته وه، نه مه قسه ی زوریک له زایانانی سه له فه ئیبنو جه ریر پیوایه تی کردوه له موخاریقی کوپی سوله یمه وه نه لی: عه بدولای کوپی مه سعود (په زای خوای لی بی) پی گوتین: نه گه ر قسه یه کتان بو بکه یین، بو پاستی قسه که مان به لگه یه که نه هیتنه وه بو تان له قورئاندا، کاتی عه بدی خاوه نباوه پنه لیت: (سبحان الله وبحمده، والحمد لله، ولا إله إلا الله، والله أكبر، تبارک الله)

^۱ النساء (۱۳۹).

^۲ یونس (۶۵).

^۳ المنافقون (۸).

^۴ الطبری (۴۴۳/۲۰).

^۵ الطبری (۴۴۴/۲۰).

فریشته یه كه هلیان ده گری و ده یخاته ژیر بالی پاشان به ره و ئاسمان به رزی ده كاته وه، تی ناپه پری به لای هیچ كه ماله فریشته یه كدا مه گین داوای لی خوشبوون ده كهن بۆ نه و كه سه ی كه وتویه تی، مه تا ده یانباته خزمه ت خودای مه زن. پاشان عه بدوللا (په زای خوای لی بی) ئه م ئایه ته ی خویند ﴿إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ﴾^۱ ئیمامی نه حمه د پریوایه تی كرده له نوعمانی كوپری به شیره وه (په زای خوای لی بی) ده لئیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فره موویه تی: (نه و كه سانه ی یادی خودا و گه وره یی خودا، سبحان الله والحمد لله ولا إله إلا الله والله أكبر ده كهن، نه و پارانه وه یانه به ده وره ته ختدا عه رشدا ده سورپینه وه ده نگیکیان لیوه دیت وه كه ده نگی مه نگ وایه، یادی خاوه نه كه یان ده كهن، ئاخو كه سی له ئیوه پیی خوش نیه كه به به رده وامی له لای خودا شتیکی مه بی، یادی بكات)^۲، ئیبنو ماجه ش پریوایه تی كرده^۳. وه نه فره مویت: ﴿وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ﴾ واته: وه كرده وه ی چاك به رزی ده كاته وه، عه لی كوپری نه بوته لحه نه لی: له ئیبنو عه باسه وه (په زای خوای لی بی): (الكلم الطيب) یانی قسه ی چاك و به سود بریتیه له یادی خوای مه زن، به رزنه كریته وه بۆلای خوا، ئاكاری چاكیش به جی هینانی فره زه كانه، مه ر كه سی یادی خودای مه زنی كردبی له فره زه كاندا ئاكاره چاكه كانی نه و یاده مه لده گریت و به رزی ده كاته وه بۆ لای خودای گه وره، به لام كه سی یادی خودای كردبی و فره زه كانی به جی نه هینابی، زیكره كه ی نه دریتته وه به سه ر كرده كه یدا، مه رشایسته شه به نه وه.^۴ خودای گه وره نه فره مویت: ﴿وَالَّذِينَ يَمْكُرُونَ السَّيِّئَاتِ﴾ واته: نه و كه سانه ی فیل بۆ خراپه ده كهن. موجاهیدو سه عیدی كوپری جوبه یرو شه هری كوپری حه وشه ب ده لئین: نه و كه سانه ن كه پریابازی ده كهن به كرده وه كانیان^۵ واته: فیل له خه لكی ده كهن خویان وا پیشان نه دهن كه خه ریکی خودا په رستین، نه و كه سانه خودای گه وره زۆر رقی لییانه چونكه پریابازی ده كهن به كرده وه كانیان بۆیه خودای گه وره فره موویه تی: ﴿لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَكْرُ أُولَئِكَ هُوَ يُبَوِّرُ﴾ واته: فیله كانیان به درۆ ده رنه چییت مه ر به و زووانه له لای خواناسان و له خوانزیکان ئاشكرا ده بییت. چونكه هیچ كه سی نیه كه شتی په نهان بكات و ده ری نه خات مه گین خودا له ده م و چاوو قسه كردنیدا ئاشكرای ده كات، وه هیچ كه سی نیه كه شتی بشاریتته وه مه گین خودا پۆشاكه كه ی ده كات به به ریدا نه گه ر چاك بو به چاكی و

^۱ الطبري (۴۴۴/۲۰).^۲ أحمد (۲۶۸/۴)، نه م فره مووده یه سه نه ده كانی سه حیحه و پیاو ده كانی جیی متمانه ن.^۳ ابن ماجه (۱۲۵۲/۲)، سه نه ده كانی سه حیحه و پیاو ده كانی جیی متمانه ن.^۴ الطبري (۴۴۵/۲۰).^۵ الطبري (۴۴۷/۲۰).

نه گه ریش خراب بوو به خرابی، چونکه پیا باز کاره که ی په واجی نابی مه گه ر لای که سی نه بی که گیزو
حوّل بی، به لام خاوه نباوه پو له خوداوه نزیك کاری نه وانه هیچ نرخیکی نیه لایان، به لکو زوو
دهرده که ون له لایان و خودای ناگادار له شاراوه کانیش هیچی لی وون نابیت.

خودا وهدی هیینه ره و ناگاداری شاراوه و نه دیاره گانه

خودای مه زن نه فهرمویت: ﴿وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ مِّنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِّنْ نُطْفَةٍ﴾ واته: خودای که وره له سه ره تاوه
ناده می بابتانی له گل وهدی هیناوه، پاشان نه وه گانی له ناویکی بیژراو دروست کردوه، ﴿ثُمَّ جَعَلَكُمْ
أَزْوَاجًا﴾ واته: پاشانیش کردنیه جوتی نیرو می، نه وهیش پیژو لوتفی بوو له لایه ن خودای مه زنه وه
سه بارهت به عهده گانی که هر له خویان جوتی لی پیک هینان هه تا له گه لی به سیینه وه.
وه فهرمویت: ﴿وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ﴾ واته: خودا ده زانی چی له ناو سکی میینه
دایه و وه به ناگاداری نه ویش نه بیت هیچ میینه به کیش مندالی نابیت، هیچ شتی له لای خودا شاراوه
نیه و ناگاداریه تی، به لکو ﴿وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٌ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٌ وَلَا
يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ﴾^۱ واته: وه هر که لایه ک بکه ویتته خواره وه خوا پیی ده زانی و هر دانه ویله یه ک
له تاریکیه گانی زه ویدا بیت و هر ته پو وشکیک هه بیت هر هه موویان له کتیبیکی ناشکرادان، وه له
پیشه وه قسه کرا له سه ر نه م نایه ته ی خودای که وره نه فهرمویت: ﴿اللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ أُنْثَىٰ وَمَا
تُقِيضُ الْأَرْحَامُ وَمَا تَزْدَادُ وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ﴾^۲ عِلْمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْكَبِيرُ

الْمُتَعَالِ^۱ واته خوا ده زانی هه موو میینه یه ک له سکیدا چی هه لگرتوه (کوپیان کچ) وه هه روه ها
ده زانی مندال دانه کان چی لی که م ده بیتته وه چی زیاد ده کات وه هه موو شتی لای نه و نه ندازه ی
دیاریکراوی هه یه، خوا زانایه به هه موو دیارو نادیاریک که وره و به رزه، پاشان خودای که وره
نه فهرمویت: ﴿وَمَا يُعْمَرُ مِنْ مُّعَمَّرٍ وَلَا يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ﴾ واته: نه وه ی که هه ندی که س
خودا ته مه نی دریژی پی ده به خشی، خوی ده زانی و له ده فته ری یه که مدایه ﴿وَلَا يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِهِ﴾
نه م زه میره ده که ریته وه بو نه و جنسه (ناکه ریته وه بو نه و ناوبراوه به ته نیا)، چونکه ته مه ن دریژی له
ده فته ره که داو له زانیاری خودا دیاری کراوه، وه ته مه نی که م نابیتته وه. وه له پیگای عه وفیه وه

^۱ الانعام (۵۹).

^۲ الرعد (۸-۹).

پړوايه ت كراوه له ئيبنو عهباسه وه (په زای خواى لى بى) له م نايه ته دا ﴿وَمَا يُعْمَرُ مِنْ مُعَمَّرٍ وَلَا يُنْقَضُ مِنْ عُمْرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ نه لى: هيچ كه سى نيه كه بپياري ته مه ن دريژى بؤ بدرت و نه و ته مه نه نه باته سه رو ته واوى نه كات كه بؤى ديارى كراوه، به لكو ته مه نى ده گاته نه و كاته ي كه له و ده فته ره دا نوسراوه و ديارى كراوه لى زياد ناكړى، وه بؤ هيچ كه سيكيش نيه كه بپياري ته مه ن كورتى بؤ بدرت و له سنورى خوى زياتر بژى و ته مه ن به سر به رى، به لكو ده گاته نه و ته مه نى كه بؤى ديارى كراوه، وه كه نه م نايه ته ي كه خوداى گه وړه نه فته رمويت: ﴿وَمَا يُعْمَرُ مِنْ مُعَمَّرٍ وَلَا يُنْقَضُ مِنْ عُمْرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ ئيبنو عهباس نه لى: هه موو نه وانه له ده فته ريك دايه له لاي خودا خوى. ^۱ زه حكايش هه رواى وتوه. هه نديكى تر له زانايان وتويانه: ﴿وَمَا يُعْمَرُ مِنْ مُعَمَّرٍ﴾ يانى: نه وى كه ده نوسرى ﴿وَلَا يُنْقَضُ مِنْ عُمْرِهِ﴾ كه م كه م ته مه نى ده پوات به ره و ته واو بون، هه مووى لاي خودا زانراوه، سال دواى سال و مانگ دواى مانگ و هه فته دواى هه فته و پوژ دواى پوژ و سعات دواى سعات، له لاي خودا له ده فته ره كه يدا نوسراوه، ئيبنو جهرير له نه بو ماليكه و وه رى گرتووه. ^۲ سودى و عه تاي خوراسانيش هه روا نه لى. نه سائى پړوايه تى كردووه له ته فسيري نه م نايه ته دا له نه نه سى كوپى ماليكه وه (په زای خواى لى بيت) ده لى: بيستم له پيغه مبه رى خودا (ﷺ) ده فته رموو: (كه سيك نه گه ر پي خوشه كه بژيوى فراوان بيت و ته مه نيشى دريژ بيت با سر له خزم و كه س و كارى بدات). ^۳ بوخارى و موسليم و نه بو داوديش پړوايه تيان كردووه. ^۴ خواى گه وړه ده فته رمويت: ﴿إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ واته: نه مه بؤ خودا زور ئاسانه و ئاگاداره له مانه هه مووى و ده زانيت چيان به سر دىت، چونكه زانيارى خودا هه موو شتيك ده گريته وه و هيچى لى ون نابيت.

﴿وَمَا يَسْتَوِي الْبَحْرَانِ هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَائِغٌ شَرَابُهُ وَهَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَمِنْ كُلِّ تَاكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُونَ حَبْلَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفُلْكَ فِيهِ مَوَازٍ لَتَبْنِفُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ (۱۲)

^۱ الطبري (۴۴۷/۲۰).

^۲ طبري (۴۴۷/۲۰).

^۳ النسائي في الكبرى (۴۳۸/۶)، فته رمووده يه كى سه حيحه.

^۴ فتح الباري (۵۵۳/۴)، مسلم (۱۹۸۲/۴)، ابو داود (۳۲۱/۲).

لہ بہ ہرہ و نیشانہ کانی خوی گہ ورہ

خوی مہ زن دہ فہ رموویت: ﴿وَمَا يَسْتَوِي الْبَحْرَانِ هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَائِغٌ شَرَابُهُ﴾ واتہ: ئہ و دوو جورہ
 دہ ریایہ و ہک یہ ک نین، ئہ مہ یان سازگارو شیرینہ و خواردنہ و ہی ئاسانہ و خوشہ. خوی گہ ورہ
 ئاگادارمان دہ کاتہ و ہ لہ سہر تواناو دہ سہ لاتی مہ زنی خوی لہ و ہ دیہینانی زور شت، و ہک دوو دہ ریایہ،
 یہ کیکیان شیرین و تینو شکینہ، کہ بریتہ لہ و پروبارہ زورانی بہ ناو خہ لکدا دہ پروات لہ گہ ورہ و لہ
 بچوک، بہ پی پیویستی خہ لکی، لہ ولات و مہ ریم و شارو دیہات و دہشت و بیابانہ کاندہ کہ ئاویکی
 پاک و شیرین و بہ سوودہ بۆ کہ سیک کہ بیخواتہ و ہ، ﴿وَهَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ﴾ واتہ: ئہ مہی تریشیان تال و
 تفت و سوپرو لینجہ و و ہستاوہ کہ شتیہ گہ ورہ کان تییدا دین و دہ چن، بۆیہ خوی مہ زن فہ رموویت:
 ﴿وَهَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ﴾ واتہ: تالہ و پر لہ خویہ. پاشان فہ رموویت: ﴿وَمِنْ كُلِّ تَاكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا﴾
 واتہ: لہ ناو مہ موویاندا گوشتی تہ پرو ناسکی ماسی دہ خون، ﴿وَتَسْتَخْرِجُونَ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا﴾ واتہ:
 خشلی لی دہ رده هیئن و دہیدن لہ خوتان و خوتانی پی دہ پارزینہ و ہ، و ہک خوی گہ ورہ لہ م ئایہ تہ دا
 فہ رموویت: ﴿يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللَّوْزُ وَالْمَرْجَاتُ ۝۲۲﴾ فَبَآئِ ءَالَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ واتہ: لہ و دوو دہ ریایہ
 مرواری و مہ رجان دہ رده هیئن، جا بہ کام نیعمہ تانی پہ رورہ دگارتان باوہر ناکہن، پاشان فہ رموویت:
 ﴿وَتَرَى الْفُلْكَ فِيهِ مَوَاحِرُ﴾ واتہ: کہ شتیہ کان دہ بینی دہ ریاکات لہ ت دہ کات کہ پیشہ کہی لہ سنگی
 بالندہ دہ چیت. موحامید دہ لیت: گہ میہ کان مہ و لہ ت دہ کەن، بیگومان گہ میہی گہ ورہ نہ بیت مہ و
 نابریت و لہ تی ناکات. ﴿لَتَبْنَعُوا مِنْ فَضْلِهِ﴾ واتہ: مہ تا ئیوہ لہ و بہ ہرانہی خودا داویہ تی بزئیوی بۆ
 خوتان دابین بکەن، لہ ہاتوچو کردنتان بۆ بازرگانی لہ کیشوہ ریکہ و ہ بۆ کیشوہ ریکہ و لہ ولاتیکہ و ہ بۆ
 ولاتیکہ و لہ مہ ریمیکہ و ہ بۆ مہ ریمیکی تر. ﴿وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ واتہ: بۆ ئہ و ہی سوپاسی خوی
 گہ ورہ بکەن لہ سہر ئہ و دروستکراوہ مہ زنہی کہ پامی میناوہ بۆتان کہ دہ ریایہ، بہ ئارہ زوی خوتان
 بہ کاری دینن مہرچونیک بتانہ ویت، و ہ بۆ مہر شوینیک بتانہ ویت دہ چن، ہیچ شتیہ نابیتہ ریگر لہ
 ریتاندا، بہ لکو بہ تواناو دہ سہ لاتی خوی، خوی مہ زن ئہ و ہی لہ ئاسمانہ کان و زہ میندایہ بۆی پام
 میناون بہ فہ زلو بہ زہی خوی.

﴿يُولِجُ اللَّيْلُ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارُ فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى﴾
 ذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمُ لَهُ الْمُلْكُ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ ۝۱۳﴾ إِنَّ تَدْعُوهُمْ

لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَمَةِ يَكْفُرُونَ بَشْرِكِكُمْ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ

﴿خَبِيرٌ﴾

پہرستراوی موشریکہ کان توانای و مدیہینانی تو یکلے تہنکی دہوری دہنکہ خورما یہ کیان نیہ

خوای مہ زن دہ فہرموویت: ﴿يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُؤَلِّجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ﴾ واتہ: خوا شو دہکات بہ ناو پوژداو پوژ دہکات بہ ناو شہودا، دیسان خوای گہورہ بہ تواناو دہسہلاتی خوای شہوو پوژدی پام ہیٹاوہ، شو بہ تاریکیہ کیی و پوژ بہ پووناکیہ کی، جاریک لہ دریژی شو کہم دہکاتہوہ و دہیخاتہ سہر پوژ جاریکیش لہ دریژی پوژ کہم دہکاتہوہ و دہیخاتہ سہر شوو بہ رامبہریان دہکات، ہر وہا بہ پیچہوانہ شہوہ و ہک لہ ہاوین و زستاندا لہ یہ کتری کہم دہکہ نہوہ، ﴿وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ﴾ واتہ: خوڑو مانگی پام ہیٹاوہ. خوڑو مانگو نہستیرہ و ہستاوہ کان و نہستیرہ گہ پوکہ کان و نہستیرہ کائی تریش لہ ٹاسماندا بریسکہیان دیت و دنیا پووناک دہکہ نہوہ گشت بہ پیی نہو نہندازہیہی کہ بویان دیاری کراوہ دین و دہچن لہ سہر بہرنامہیہ کی زور و ردو پتہو، بہ فہرمانی خوای زاناو خاوہن دہسہلات. ﴿كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ واتہ: ہہموو دین و دہچن ہہتا پوژدی قیامت.

﴿ذَٰلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ﴾ واتہ: نہوہی نہم کارہ دہکات پہروہردگاریکی زور مہزنہ کہ ہیچ کہ سیٹک شایانی پہرستن نیہ تہنہا نہو شایانی پہرستہ پادشایہتی تہنہا بو نہوہ. ﴿وَالَّذِينَ نَدْعُونَكَ مِنْ دُونِهِ﴾ واتہ: نہوہی نیوہ ہاواری لی دہکن لہ وبت و نہو شتانہی کہ دہیپہرستن وا دہزانن کہ لہ شیوہی فریشتہ نزیکہ کانن ﴿مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ﴾ واتہ: توانای تو یکلے تہنکی دہنکہ خورمایہ کیان نیہ. ٹیبنو عہباس و (پہزای خوای لی بیت) موحامیدو عیکریمہ و عہتاو عہتیہ و عہوفی و عہسہن و قہتادہ و کہسانی تریش و توویانہ: (القطمیر) نہو تو یکلہ تہنکہیہ کہ بہ دہوری ناوکی خورماوہیہ. ^۱ واتہ: ہیچیان بہ دہست نیہ لہ ناو نہم ٹاسمان و زہمینہدا تہنانت بہ نہندازہی تو یکلے تہنکی دہنکہ خورمایہ کیش. پاشان خوای گہورہ دہ فہرموویت: ﴿إِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ﴾

واتہ: نہوانہی کہ پہرستوویانن نہگہر ہاواریان لی بکن ہاوارہکہ تان نابیستن، چونکہ نہوان بی کیان و دارو بہردن، ﴿وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ﴾ واتہ: خو نہگہریش ببیستن توانای جیبہجی کردنی داواکانتانیاں نیہ، ﴿وَيَوْمَ الْقِيَمَةِ يَكْفُرُونَ بَشْرِكِكُمْ﴾ واتہ: وہ لہ پوژدی قیامتدا لا لہ نیوہ ناکہ نہوہ

هر ناشتانهاسن، وهك خواي گه وره دهفه رموييت: ﴿وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَهُمْ عَنْ دُعَائِهِمْ غَافِلُونَ ﴿٥﴾ وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ﴾^۱ واته: كي گومپاتره له و كه سهي هاوار له غهيري خوا بكات كه وه لامي ناداته وه تا پوڅي دوايي و نه و (هاوار ليكراو) انه له هاواري نه وان بي ناگان. وه دهفه رموييت: ﴿وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ إِلَهَةً لِيَكُونُوا لَهُمْ عِزًّا ﴿٨١﴾ كَلَّا سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا﴾^۲ واته: نه وان بي جگه له خوا بپاريان داوه بو خويان چهند په رستراويك بو نه وهي نه و په رستراوانه ببنه يارمه تيدهر و تكاكار بويان، نه خير و نيه به لكو په رستراوه كان له قيامه تدا نينكاري په رستنه كه ي نه وان ده كه ن و ده بنه دزيان و بهر په رچيان ده ده نه وه. ﴿وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ﴾ واته: هيچ كه سيك وهك خواي مه زن ناتوانييت له پاشه پوڅي كاره كان ناگادارت بكات، بزانييت چاره نووست به چي ده گات. قه تاده ده لييت: واته: خواي مه زن خوي باسي نه و پووداوانه ي كردوه هر پوو ده دات و گوماني تيډا نيه^۳.

﴿يَأَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿١٥﴾ إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٦﴾ وَمَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ ﴿١٧﴾ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ وَإِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَىٰ حِمْلِهَا لَا يَحْمِلُ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ إِنَّمَا تُنذِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَمَنْ تَزَكَّىٰ فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ لِنَفْسِهِ ۗ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ ﴿١٨﴾﴾

هه موو خه لکي به ته ماي به زه يي خودان و هه ژان و هه ركه سه تويشووي خوي به کولي خويه وهيه له پوڅي قيامه تدا

خوای گه وره باسي بينيازي خوي ده کات له گشت دروستکراوه کاني، به لکو هه موو دروستکراوه کاني بي ده سه لات و هه ژارو ملکه چن و سر نه وي ده که ن له خزمه تيډا وه دهفه رموييت: ﴿يَأَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ﴾ واته: نه ي خه لکينه هه موو پيويستتان به خوا هه يه له هه لسان و دانيشتندا، ﴿وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ﴾ واته: هر خودايه که بينياز و خواهنی هه موو شتيکه و ته نهايه و هاوه لي نيه و زور مه زنه و په سه ني هر بو نه وه له وه ي که ده يکات و دهفه رموييت و بپيار ده دات و ده يکاته به رنامه. وه دهفه رموييت: ﴿إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ﴾ واته: نه گه ر خوا مه يلي لي

^۱ الاحقاف (۶-۵).^۲ مريم (۸۱-۸۲).^۳ الطبري (۴۵۴/۲۰).

بیټ هه مووتان له ناو ده بات و خه لکیکی تر دینیت و له جی ئیوه دایده نیت، ﴿وَمَا ذَلِك عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ﴾
 واته: نه مه ش لای خوا گران نیه و زور ئاسانه هیه له مپه ریک نیه له پیدای، ﴿وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى﴾
 واته: له پوژی قیامه تدا هیه که س گونا می که س هه لئا گریټ، ﴿وَإِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَىٰ حِمْلِهَا﴾ واته: نه گه ر
 که سیکی بارگران هاوار بکات که بین به هاواریه وه هیه که سیکی یارمه تی نادات که توزیک له و باره ی بو
 هه لگریټ، ﴿لَا يُحْمَلُ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ﴾ واته: با زور خزمی نزیکیشی بیټ وه ک بابو دایکو
 مندالی خوشی، هه موو سه رگه رمی خو به تی و نایپه رژیته سه ر که س. پاشان خوی گه وره فه رموویه تی:
 ﴿إِنَّمَا تُنذِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ﴾ واته: به لکو نه وانه ی له خواترسن و خاوه نی
 دلیکی پووناک و چاکن په ندو ئاموزگاری و ه رده گرن له و په یامه ی که بوټ هیټاون و فه رمانه کانی خودا
 به جی دینن و نویژه کانیان به ریکی به جی دینن، ﴿وَمَنْ تَزَكَّىٰ فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ لِنَفْسِهِ﴾ واته: هه ر که سیکی
 ئاکاری چاک بکات سووده که ی بو خوی ده گه ریته وه، ﴿وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ﴾ واته: هه موو بو لای خوا
 ده گه ریته وه و ده چیته وه به رده ستی نه و، لیپرسینه وه شی زور به په له یه و دوی ناخات، هه موو که سیکی
 به پی کرداری خوی مامه له ی له گه ل ده کات، نه گه ر کاره کانی چاک بوو به چاکه پاداشتی ده داته وه،
 خو نه گه ر کاره کانیشی خراب بوو تو له ی لی ده سینیت له سه ر نه و کاره خرابانه ی.

﴿وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ ۝۱۹ وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا النُّورُ ۝۲۰ وَلَا الظُّلُمُوتُ وَلَا الْحُرُورُ ۝۲۱ وَمَا يَسْتَوِي
 الْأَحْيَاءُ وَلَا الْأَمْوَاتُ ۚ إِنَّ اللَّهَ يُسْمِعُ مَن يَشَاءُ ۚ وَمَا أَنتَ بِمُسْمِعٍ مَّن فِي الْقُبُورِ ۝۲۲ إِنَّ أَنتَ إِلَّا نَذِيرٌ ۝۲۳ إِنَّا
 أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ۚ وَإِن مِّن أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ ۝۲۴ وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ
 جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ وَبِالزُّبُرِ وَبِالْكِتَابِ الْمُنِيرِ ۝۲۵ ثُمَّ أَخَذْتُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ۝۲۶﴾
 خواناس و خوانه ناس وهك يهك نين

خوی مه زن ده فه رموویت: ﴿وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ ۝۱۹ وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا النُّورُ ۝۲۰ وَلَا الظُّلُمُوتُ وَلَا الْحُرُورُ ۝۲۱ وَمَا يَسْتَوِي
 الْأَحْيَاءُ وَلَا الْأَمْوَاتُ ۚ﴾ واته: وهك چوټ نه م شتانه وهك يهك نين و زور دوون له
 یه که وه وهك چاو ساغو نابینا که جیاوازیه کی ئیجگار زور له نیوانیاندايه، وه تاریکی و پووناکی و
 سیبه رو بهر مه تاو، هه ر به و شیوه یه ش گیانله به رو بیگیان وهك يهك نين. نه مه نمونه یه که خوی مه زن
 ده یهینیت وه بو خاوه نباوه ر که نه وان زیندوون و خوانه ناسان وهك مردوو بیگیان وان، وهك له ئایه تی
 ترده فه رموویه تی: ﴿أَوَمَن كَانَ مِثْلًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَن مَّثَلُهُ فِي

الْظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِّنْهَا^۱ واته: ئایا که سیّک که مردو (بیباوه) بیت و ئیمه زیندوومان کرده وه و پووناکیه کمان بۆ فه راهم مینا (که قورئانه) به هوی ئه وه وه له ناو خه لکیدا ده که پیت و ده پوات ئایا وه که ئه وه وایه که له ناو تاریکستانیکدا بیت که به هیچ جوریک ده رچوونی نیه لیتی. وه فه رموویه تی:

﴿مَثَلُ الْفَرِیقَیْنِ کَأَلْأَعْمَى وَالْأَصْبَرِ وَالْبَصِیرِ وَالسَّمِیعِ هَلْ یَسْتَوِیَانِ مَثَلًا﴾^۲ واته: وینه ی ئه و دوو

دهسته یه وه که کویر و که پرو بیسه رو بینا وان ئایا ئه و دوو دهسته یه یه کسانن. خاوه نباوه پ دلی پۆشنه و ده بیسی له ناو پووناکیدا ده پوات به سه ر پئی راستدا له دنیا و له پۆژی دوایشدا ده چیته ئه و شوینه ی که بۆی دیاری کراوه له ناو به هه شتدا که سیبه ری پرو کانیاوی زۆری شیرین و به تامی تیدایه. به لام خوانه ناس کویر و که په و له ناو تاریکیدا دیت و ده چیت هه رگیز لیتی ده رناچیت له گومرایی و سه ر لیشیاوی خۆیدا نازانیت چی ده کات، هه تا کاتی که ده زانیت به هیلاکدا ده چیت و به ره و ئاگری جه هه نه م ده پوات و ده سوتیت و سزا ده دریت له ناو تاریکایی ئاگردا سوپ ده خوات زۆر بی پیزه و ئاوه کولی ده رخوارد ده دریت: ﴿إِنَّ اللَّهَ یَسْمِعُ مَن یشَاءُ﴾ واته: خودا مه یلی له هه ر که سیّک بیت پئی راستی نیشان

ده دات و شوینی په یامه که ی ده که ویت و قه بولی ده کات، ﴿وَمَا أَنْتَ بِمُسْمِعٍ مَّن ِفِ الْقُبُورِ﴾ واته: وه که چون تۆ ناتوانی ئه وانه ی که خوانه ناس بوون و مردوون بانگیان بکه ی و که لگ وه رگرن هه ر به هه مان شیوه ئه م موشریکانه ش که به دبه ختن تۆ ناتوانی سو دیان پی بکه یه نی و پریان نیشان بده ی، پاشان

خودای مه زن ده فه رموویت: ﴿إِنَّ أَنْتَ إِلَّا نَذِیرٌ﴾ واته: تۆ ته نها هه ر ترساندن و ئاگادارکردنه وه ت له سه ره، خودا مه یلی هه ر که سی بیت پئی نیشان ده دات و مه یلی له هه ر که سی کیش بیت گومرایی ده کات. پاشان ده فه رموویت: ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِیرًا وَنَذِیرًا﴾ واته: ئیمه تۆمان په وانه کردوه به

راستی که مژده بده ی به خاوه ن باوه پان و ترسینه ر بیت بۆ خوانه ناسان، ﴿وَإِنْ مِّنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِیهَا نَذِیرٌ﴾ واته: هیچ که لیک له پیشه وه نه هاتوه له تۆرمه ی ئاده م خودا ترسینه ری بۆ نه نار دبن هیچ

بیانوویه کی بۆ نه هیشتوونه ته وه وه که ده فه رموویت: ﴿إِنَّمَا أَنْتَ مُنْذِرٌ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ﴾^۳ واته: ئه ی

موحه ممه د (ﷺ) تۆ هه ر ترسینه ری و بۆ هه موو که لیک پینیشاند ه ریک هه یه. وه ده فه رموویت: ﴿وَلَقَدْ

بَعَثْنَا فِی كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ فَمِنْهُمْ مَّنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَّنْ

^۱ الانعام (۱۲۲).^۲ هود (۲۴).^۳ الرعد (۷).

حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ^۱ واته: سویند به خوا له ناو هه موو گه ل و ئوممه تی کدا پیغه مبه ریکمان ناردوو ه به مه ی ته نها خوا بپه رستن و دور بکه ونه وه له هه ر په رستراویکی تر، جا خوا هه ندیکی له و ئوممه تانه پینموونی کردو هه ندیکیشیان گومرایی یه خه ی گرتن. نایه ت له م باره یه وه ئیجگار زوره. پاشان خودای مه زن ده فهرموویت: ﴿وَأَن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ﴾ واته: نه گه ر نه مانه باوه ر به تو ناکن گه له پیشووه کانیش پیغه مبه ره کانی خویان به دروژن ده زانی کاتیک به نیشانه ی گه وره وه هاتنه لایان، ﴿وَبِالْزُّبُرِ﴾ واته: کتیبی بچوک، ﴿وَبِالْكِتَابِ الْمُنِيرِ﴾ واته: وه به کتیبی زور پوون و ناشکراوه، وه پاشان ده فهرموویت: ﴿ثُمَّ أَخَذْتُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ واته: له گه ل نه و هه موو نیشانه یه دا که پیغه مبه ره کانیاں بویان پوون کردنه وه، بپوایان پی نه کردن، ئیمه ش سزایه کی زور گران و به ژانمان دان، ﴿فَكَيْفَ كَانَتْ نَكِيرٍ﴾ واته: تو به چاوی خوت دیت که چون سزایه کی گه وره و توندن دان.

﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَاتٍ مُّخْتَلِفًا أَلْوَانُهَا وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بَيَضٌ وَحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٍ ۝ ۲۷﴾ وَمِنَ النَّاسِ وَالْدَّوَابِّ وَالْأَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَنُهُ، كَذَلِكَ إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ ۝ ۲۸﴾

باسی توانای بیپایان و ته واوی خوای گه وره

خودای مه زن ده فهرموویت: ﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَاتٍ مُّخْتَلِفًا أَلْوَانُهَا﴾ واته: خوای گه وره له توانای بیپایانی خوی ناگادارمان ده کات له وه دیهینانی نه و هه موو شته جوراوجورو جیاوازه له یه ک شتدا، نه ویش ناوه که له ناسمانه وه ده یبارینیت که چه نده ها میوه ی جیاواز که - په رنگیان وه ک یه ک نیه - ده پوینیت له زهردو سه وزو سورو سپی و چه نده ها پهنگی تر له میوه، وه ک به چاو ده بینریت له هه موو پهنگو تام و بونیك، وه ک خوای گه وره له نایه تیکی تردا ده فهرموویت: ﴿وَفِي الْأَرْضِ قِطْعٌ مُّتَجَوِّرَاتٌ ۖ وَجَنَّتٌ مِّنْ أَعْنَابٍ وَزَرْعٌ وَنَخِيلٌ صِنَوَانٌ ۖ وَغَيْرُ صِنَوَانٍ يُسْقَى بِمَاءٍ وَجِدٍ وَنُفْضِلٌ بَعْضُهَا عَلَىٰ بَعْضٍ فِي الْأُكُلِ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾^۲ واته: وه له زهویدا چه ند پارچه ی له پال یه کتریدا هن هه روه ها باخاتی تری و په زو کشتوکال و باخاتی دارخورمای دوو قه دی یه ک بنج و یه ک قه د هه موویان به یه ک ناو ناو ده درین که چی باوی هه ندیکیمان داوه به سه ر

^۱ النحل (۳۶).

^۲ الرعد (۴).

هه‌ندیکی تریاندا له خواردندا به راستی له‌وانه‌دا چهند نیشانه‌ی پوون هه‌یه بۆ ئه‌وانه‌ی تیده‌گه‌ن و بیرده‌گه‌نه‌وه. خودای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بَيَضٌ وَحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٍ﴾ واته: هه‌ر به‌و شیوه‌یه کێوه‌کانیشی دروست کردوه له پهن‌گیان جیاوازه وه‌ک به‌چاو ده‌بینرین دیسان، که پهن‌گیان سپیه و سووره و هه‌شیانه پهن‌گیکی تۆخه، له هه‌ندی کێودا چهند پێگایه‌ک هه‌یه: (الجُدَد) جه‌معی (جُدُود) ئیبنو عه‌بباس (پهن‌زای خوای لی بیئت) ده‌لێت: (الجُدَد) واته: چهند پێگا، ئه‌بو مالیک و هه‌سه‌ن و قه‌تاده و سودیش هه‌ر وایان وتوووه. پێگای وایان هه‌یه پهن‌شه وه‌ک قه‌له‌په‌ش. عیکریمه ده‌لێت: واته کێوی درێژی په‌ش، ئه‌بو مالیک و عه‌تای خۆراسانی و قه‌تاده‌یش هه‌ر وایان وتوووه. ^۱ ئیبنو جه‌ریر ده‌لێت: کاتی‌ک که عه‌ره‌به‌کان شتیکی زۆر پهن‌شیان وه‌سف کرد بیئت و توویانه: (أسود غریب) واته: پهن‌گیکی قه‌ترانیه. پاشان ده‌فه‌رموویت: ﴿وَمِنَ النَّاسِ وَالْأَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ، كَذَلِكَ﴾ واته: هه‌ر به‌و شیوه‌یه گیانه‌به‌ران له مڕۆڤو جان‌وه‌رو مه‌پو مالاتی‌ش هه‌مه‌جۆرو هه‌مه‌پهن‌گن. (الدَّوَاب) واته: هه‌رچی به‌زه‌ویدا بپوات به‌قاچ، له بابی عه‌تفی خاسه له‌سه‌ر عه‌تفی عام هه‌ندی له مه‌ردم زۆر په‌شن وه‌ک به‌ربه‌رو تۆتمیه‌کان که‌چی سه‌قالیبه‌کان و پۆمیه‌کان زۆر سپین، عه‌ره‌بیش له نیوان سپی و پهن‌شدایه و هیندیش له عه‌ره‌ب بۆرتن، بۆیه خوای گه‌وره له نایه‌تیکی تردا فه‌رموویه‌تی: ﴿وَإِخْلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَالْوَنُكْمُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْعَالَمِينَ﴾ ^۲ واته: وه جیاوازی زمان و پهن‌گتان به راستی له‌وه‌دا (باسکرا) به‌لگه‌ی زۆر هه‌یه بۆ زانایان. هه‌ر به‌و شیوه‌یه جان‌وه‌رو مه‌پو مالاتی‌ش هه‌مه‌پهن‌گن به‌لکو له یه‌ک په‌گه‌زدا له گیانه‌وه‌ر، چهند پهن‌گی جیاوازه‌یه، پاک‌ی و بێ‌گه‌ردی بۆ ئه‌و خودایه‌ی که دروست کراوه‌کانی له پێکترین شیوه‌دا وه‌دی هێناوه. بۆیه خوای مه‌زن پاش ئه‌مانه فه‌رموویه‌تی: ﴿إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ﴾ واته: ئه‌وانه‌ی که زۆر زانان به راستی له خوا ده‌ترسن و باش ده‌یناسن، واته: ئه‌وانه‌ی زۆر شاره‌زاترین له گه‌وره‌یی و تواناو ده‌سه‌لات و زانیاری ئه‌و خودایه که هه‌رچی سیفه‌تی تیرو ته‌واوه‌تیایه‌تی و به‌ناوه‌ پیرۆزه‌کانی وه‌سف کراوه، زۆرترو زیاتر لێی ده‌ترسن. عه‌لی کوپی ئه‌بو ته‌له‌حه ده‌لێت: له ئیبنو عه‌باسه‌وه (پهن‌زای خوایان لی بیئت) له‌م نایه‌ته‌دا: ﴿إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ﴾ ده‌لێت: ئه‌وانه‌ی که ده‌زانن خودا توانای به‌سه‌ر هه‌موو شتی‌کدا هه‌یه. ^۳ وه هه‌ر له ئیبنو عه‌باسه‌وه (پهن‌زای خوای لی بیئت) ده‌لێت: زاناو شاره‌زا

^۱ لطبري (۲۰/۴۶۱).^۲ اليوم (۲۲).^۳ لطبري (۲۰/۴۶۲).

له عه بده کانی خودا نه وانه که هر گیز شه ریکیان بۆ خودا دانه ناوه و حه لالی خودایان به حه لال زانیووه و حه رامی خودایان به حه رام زانیووه و ناموزگاریه کانی نه ویان له گوی گرتووه و پاراستوویانه و باوه پی ته و اوایان بووه که ده چنه وه لای خوداو پرسیاریان لی ده کریت له سهر کرداره کانیان، سه عیدی کوری جوبه یر ده لیت: ترسان له خودا نه و ترسه یه که ده بیته پیگر له نیوان توو نافه رمانی و بی گویی خودادا. حه سهنی به سری ده لیت: زانا نه و که سه یه که له خوی دلوفانی خوی ده ترسیت به په نهانی و هر شتیك خودا پیی خوش بیت نه ویش پیی خوشه، وه خوی ده پاریزیت له وهی که خودا پیی ناخوشه، پاشان حه سهن نه نایه ته ی خویند: ﴿إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ﴾ سوفیانی سه وری ده لیت له نه بو حه یانی ته میمه وه له پیاو یکه وه که ده لیت: و تراوه زانایان سی جورن: زانا به خوا، زانا به فرمانی خوا، زانا به خوا به لام زانانی به فرمانی خوا، وه زانا به فرمانی خوا به لام زانانی به خوا، زانا به خوداو فرمانی خودا نه وه یه که له خودا ده ترسیت و ناگاداری سنورو فره کانی تی، نه وه ی زانایه به خوا و زانا نی به فرمانی خودا، نه و که سه یه که له خودا ده ترسیت به لام شاره زای سنورو فره کانی نیه. نه وه ی زانایه به فرمانه کانی خوداو زانا نی به خودا، نه و که سه یه که سنورو فره کانی خودا ده زانیت به لام له خوی مه زن ناترسیت.

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تَجَارَةً لَّن تَبُورَ﴾ ﴿٢١﴾ لِيُوفِّيَهُمْ أَجُورَهُمْ وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِ إِنَّهُ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٢٠﴾
ته نها موسلمان بازرگانی پوزی دوا بیه

خوی مه زن باسی عه بده خاوه ن باوه په کانی ده کات و ده فره مویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً﴾ واته: نه وانه ی که کتبی خودا ده خویننه وه و باوه بیان پیی هیه و کار به و فرمانانه ده که ن که بیان پاده گه یه نریت، وه ک نویژو نه وه ی که خودا پیی داون له پیی خودا ده بیه خشن له مالی حه لال له جی خویدا به شه وو به پوز به نهینی و ناشکرا، ﴿يَرْجُونَ تَجَارَةً لَّن تَبُورَ﴾ واته: به هیوای پاداشتیکن له لای خودا که هر گیز زهره ر ناکات به ره مه که ی وه ده ست دینن، بویه خوی گه وره فره مویه تی: ﴿لِيُوفِّيَهُمْ أَجُورَهُمْ وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِ﴾ واته: پاداشتی چاکه یان ده داته وه به چه ندجار زیاتر له وه ی خویان که هر به خه یالیشیاندا نه هاتووه، ﴿إِنَّهُ غَفُورٌ﴾ واته: له خه تاکان ده بووریت، ﴿شَكُورٌ﴾ واته: به کرده وه ی که میشیان ده زانیت و پاداشتیان له سه ری ده داته وه.

﴿أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ إِنَّ اللَّهَ بِعِبَادِهِ لَخَبِيرٌ بَصِيرٌ﴾ (۳۱)

نهم قورئانه راسته و کتیبی خودایه

خوای مه زن ده فهرموویت: ﴿أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ﴾ واته: نه وهی که بو تومان ناردووه نهی موحه ممد (ﷺ) له م کتیبه دا که قورئانه، ﴿هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ﴾ واته: راسته و کتیبه پیشووه کانیش به راست ده زانیت و پروای پیانه، نه و کتیبانه ش شایه تیان داوه که نه م قورئانه له لایه ن په روه ردکاری جیهانه وه په وانه کراوه، ﴿إِنَّ اللَّهَ بِعِبَادِهِ لَخَبِيرٌ بَصِيرٌ﴾ واته: خودا خوای ناگاداره و چاودیره به سهر عه بده کانیه وه ده زانیت کی شایه نی نه وه یه که پیزدارقر بیت به سهر نه وی تردا له مه رد م. هر له به نه وه یه که پیزی پیغه مبه رانی داوه به سهری هه موو خه لکدا، وه پیزی هه ندی له پیغه مبه ری داوه به سهر هه ندیکی تریدا، پله ی زیاتر به رز کردوونه ته وه، وه پله ی پیغه مبه ری موحه ممد (ﷺ) زیاتر به رز کردووه ته وه به سهر هه موو پیغه مبه راندا (درود و سه لامی خوا له سهر هه موویان).

﴿ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ

بِالْخَيْرَاتِ يُاذِنُ اللَّهُ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ﴾ (۳۲)

میراتگرانی قورئان سی به شن

خوای مه زن ده فهرموویت: ﴿ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا﴾ واته: له پاشان نه م قورئانه مان به خشی به که سانی که له ناو به نده کانماندا هه لمانبژاردن، پاشان کردوونی به سی به شه وه و فهرموویه تی: ﴿فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ﴾ واته: هه ندیکیاه غه دریان له خوایان کردووه له واجیباته کاندا به چاکی به جتیان نه هیئاوه و هه ندی تاوان و کاری دور له خویان کردووه، ﴿وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ﴾ واته: هه ندیکی تریان واجیباته کان به جی دینن و کاری حه رام و نا په واکه ن، وه هه ندی له کاره چاکه کان واز لی دینیت و کاری مه کرومیش ده کات، ﴿وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ يُاذِنُ اللَّهُ﴾ واته: هه ندیکیشیان پیشبرکی ده که ن له کاری خیر و واجیبه کان به جی دینن و کاری چاکیش زور ده که ن و کاری حه رام و مه کرومیش ناکه ن واز له هه ندی شتی مه باحیش (حه لالیش) دینن. ﴿ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ﴾ واته: نه م (قورئان پیدانه) له خویدا به هره یه کی که وره یه. عه لی کوپی نه بو ته لحه ده لیت له نیبنو عه باسه وه له م نایه ته دا: ﴿ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا﴾ ده لیت:

ئەوانە ئوممەتی موحمەدن (ﷺ) کردوونی بە میراتگری هەموو ئەو کتیبانە ی که ناردوویەتی، دەبووریت لەوانە ی که غەدریان لە خو کردوو، مامناوەندیەکانیش پرسیاری که م و ئاسانیان لی دەکریت، ئەوانە شی پیشبرکییان کردوو بۆ چاکەکردن دەچنە بەهەشت بی لپرسینەوه.^۱ ئەبو قاسمی تەبەرانی پێوایەتی کردوو لە ئیبنو عەباسەوه ئەویش لە پیغمبەری خوداوه (ﷺ) که پۆزیک فەرموویەتی: (شەفاعەتی من بۆ ئەوانە ی که گوناھی گەورەیان کردوو لە ئومەتەکه م). ئیبنو عەباس (پەزای خوی لی بیت) دەلیت ئەو ی پیشبرکی کردبیت لە چاکەکردن بە بی لپرسینەوه دەچیتە بەهەشت، مامناوەنجیش بە پەحمی خوا دەچیتە بەهەشت، ستم لە خو کەریش هاوێلانی ئەعرافن و بە شەفاعەتی پیغمبەر (ﷺ) دەچنە بەهەشت.^۲ وە پێوایەت کراوە لە زۆزیک لە زانیانی پیشینەوه ئەو ی که ستمی لە خوی کردوو لە خەلکی ئەم ئوممەتە لە و کسانەن که هەلباردەن بە هەندی که م و کوپی و لارو و یریشیان هەبیت. هەندیکی تر لە زانیان وتویانە: ئەو ی که غەدری لە خوی کردوو خەلکی ئەم ئوممەتە نیە لە هەلباردەکانیش نیە، که میراتبەری ئەم قورئانەن، بەلام پاست وایە که ئەمانەش لە خەلکی ئەم ئوممەتەن.

پێزو قەدری زانیان

زانیان دلخۆشتین که سن بەم بەهرە یە و شایستەترین که سن بەم پەحمەتە چونکە ئەمانە وەک ئیمامی ئەحمەد پێوایەتی کردوو لە قەیس کوی که سیرەوه دەلیت: پیاویک لە خەلکی مەدینە هات بۆ لای ئەبو دەرداء (پەزای خوی لی بیت) ئەبو دەرداء پێی وت: چی تۆی گەیاندوو تە ئێرە ئە ی برای خۆم؟ پیاوێکە وتی: فەرموودە یەک منی گەیاندوو که تۆ وتوتە و پاست کردوو لە پیغمبەری خوداوه (ﷺ) ئەبو دەرداء وتی: بۆ بازرگانی نەهاتووی؟ وتی: نەخیر، وتی: بۆ پێویستیەک نەهاتووی؟ وتی: نەخیر. ئەبو دەرداء وتی: ئایا تەنها بە دوا ی ئەم فەرموودە یە دا هاتووی؟ وتی: بەلی، ئەبو دەرداء (پەزای خوی لی بیت) وتی: من بیستوو مە لە پیغمبەری خوداوه (ﷺ) دەیفەرموو: (هەر که سیك پێگایەک بگریتە بەرو بە دوا ی زانیاریە کدا بگریت، خوی مەزن بە هوی ئەو وە پێگای بەهەشتی بۆ ئاسان دەکات و فریشتەکان بالەکانیان دادەنێن بۆ پازی کردنی زانستخوان، وە بێگومان ئەوانە ی لە ناو ئاسمان و زەمیندان داوا ی لیبوردن دەکەن لە خودا بۆکەسی زانا، تا ماسیەکانیش لە ناو ئاودا، وە پێزو قەدری زانا بەسەر خواپەرستدا وەک پێزی مانگ وایە بەسەر ئەستێرەکانی ترەوه. بە پاستی زانیان میراتبەری پیغمبەرەن (سەلامی خویان لی بیت) پیغمبەرانیشت دینارو درەمیان بە

^۱ لطبري (۴۶۵/۲۰).

^۲ الطبراني (۱۸۹/۱۱).

میرات به جی نه هیشتووه، به لکو زانیاریان به جیهیشتووه. هر که سیک دهستی که وتبیت به شیکی ته وای وهرگرتووه).^۱ نه بو داودو تیرمیزی و ئیبنو ماجهیش هیناویانه.^۲

﴿ جَنَّتٌ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ ﴾ (۲۲) وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ (۲۳) الَّذِي أَحَلَّنَا دَارَ الْمُقَامَةِ مِنْ فَضْلِهِ لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٌ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ (۲۴)

خوای مه زن ده فهرموویت: ﴿ جَنَّتٌ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا ﴾ واته: نه وانه ده چنه ناو به ههشتانی جیی مانه وه، خودای گه وره باسی نه وه لیزاردنه ده کات له وه بدانه ی که بوونه میراتبه ری نه و کتیبه ی که له لایه ن په روه ردگاری جیهانه وه هاته خوار که حالیان چونه له پۆژی قیامه تدا که شوینیان باغاتیکه هه رگیز له ناو ناچیت و تیک ناچیت، واته: به ههشتیکی تاهه تایه ده چنه ناوی له و پۆژه داو ده گه نه بهر باره گای خودای مه زن، ﴿ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا ﴾ واته: خویمان ده پارزینه وه به بازنی زیپو مرواری له ویدا. وه که له فهرمووده ی سه حیدا پیوایه ت کراوه له نه بو هوره یروه نه ویش له پیغه مبه ری خودا وه (ﷺ) که فهرموویه تی: (دهستبه ندی خاوه نباوه پ ده پوات تا نه و شوینه ی دهستنوئژ پیی گه یشتووه).^۳ ﴿ وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ ﴾ واته: پۆشاکیشیان له ناو به ههشتا ئاوریشمه، بۆیه له دنیا دا لییان قه دهغه بووه، له پۆژی دوایدا خودای گه وره بۆیان هه لال ده کات. وه له فهرمووده ی سه حیدا هاتوره که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فهرموویه تی: (هر که سیک ئاوریشم له دنیا دا بیوشیت له پۆژی قیامه تدا نایپوشیت و له به ری ناکات).^۴ وه فهرموویه تی: (نه و ئاوریشمه له دنیا دا بو نه وانه و له پۆژی دوایدا بو ئیوه یه).^۵ پاشان خوای مه زن ده فهرموویت: ﴿ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ ﴾ واته: ده لئین: سوپاس بو نه و خوایه ی که خه م و خه فه تی له دلمان ده رکردو له و ناره حه تی و ترسو گپرو گرفتانه ی دنیا و قیامه ت پزگاری کردین به راستی په روه ردگارمان لیبورده ی شایانی سوپاسه. ئیبنو عه باسو که سانی تریش وتووایانه: له زۆر خه تایان ده بووریت و به چاکه کانیشیان ده زانریت هه رچه نده که میش بیّت پزریان لی ده گیریت. پاشان خوای

^۱ احمد (۱۹۶/۵)، فهرمووده یه کی هه سه نه.

^۲ ابو داود (۱۵۷/۴)، تحفه الاحوذی (۴۵۰/۷)، ابن ماجه (۸۱/۱)، فهرمووده یه کی هه سه نه.

^۳ مسلم (۲۱۹/۱).

^۴ فتح الباری (۲۹۶/۱۰).

^۵ فتح الباری (۲۹۶/۱۰).

مه زن ده فەرموویت: ﴿الَّذِي أَحَلَّنَا دَارَ الْمُقَامَةِ مِنْ فَضْلِهِ﴾ واته: نه و خودایه ی که نه م شوینه و نه م پله یه ی پی به خشین به فەزل و کەرهم و به زه یی خوی بووه، که کرداره کانمان به رامبه ر نه م پیزه نه بووه. وهك له فەرمووده ی سه حیددا هاتوو که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فەرموویه تی: (هیچ که سیك له ئیوه کرداره کانی نایخاته به هه شت)، وتیان: نه تۆیش نه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ)؟ فەرمووی: (نه منیش ته نها به فەزل و کەرهمی نه و نه بیّت).^۱ ﴿لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٌ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ﴾ واته: تووشی ماندوو بوون و ناره حه تی نابین. (النَّصَبُ وَاللُّغُوبُ) هه ردوو وشه که بۆ ماندوو بوون به کارده هیتریت، وهك نه وه ی که په نج و ماندوو بوون ناچه ژن و لاشه و گیانیان ناره حه ت نابیت، والله أعلم. چونکه له دنیا دا خویان پاهینابوو له سه ر عیباده ت، به چوونه ناو به هه شت هه موو ته کلیفیکیان له سه ر نامینیت و له ئیسراحه تیکی به رده وام و تاهه تاییدا ژیان به سه ر ده به ن، وهك خوی مه زن له ئایه تی کدا فەرموویه تی: ﴿كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ الْخَالِيَةِ﴾^۲ واته: (پییان دهوتریت) بخۆن و بخۆنه وه، نوشتان بیت به هو ی نه و چاکانه وه که له پۆژانی پابردودا کردووتانه.

﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ لَا يُقْضَىٰ عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ مِنْ عَذَابِهَا كَذَلِكَ نَجْزِي كُلَّ كَافِرٍ﴾^۳ وهم یصطرخون فیها ربنا اخرجنا نعمل صلیحاً غیر الذی کنا نعمل اولم نعمرکم ما یتذکر فیهِ من تذکر و جاءکم النذیر فذوقوا فما للظالمین من نصیر^۴

پاداشتی خوانه ناس و ژیانیان له ناو جه هه نه مدا

خوی مه زن باسی ژیانی به خته وهرانی کرد، دیته سه ر باسی به دبختان که چیان به سه ر دیت له ناو جه هه نه مدا، ده فەرموویت: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ لَا يُقْضَىٰ عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا﴾ واته: نه وانیه ی خوانه ناسن ده چنه ناو ئاگری جه هه نه م و هه ر ده میننه وه تییدا و نامرن، وهك خوی گه وره ده فەرموویت: ﴿لَا يَبُوتُ فِيهَا وَلَا يَخْيَىٰ﴾^۲ واته: نه ده مریت تیایدا تا پرگاری بیت وه نه ده ژی تیایدا به ئاسایی، وه له سه حیحی موسلیمدا هاتوو که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فەرموویه تی: (نه وانه که نه هلی ناو ئاگرن و خه لکی نه وین، نه ده مرن و نه زیندووشن).^۴ وهك خوی گه وره ده فەرموویت: ﴿وَنَادُوا بِمَلِكٍ

^۱ فتح الباري (۱۰/۱۳۲).

^۲ الحاقة (۲۴).

^۳ الاعلى (۱۳).

^۴ مسلم (۱/۱۷۲).

لَيَقْضِ عَلَيْكَ قَالَ إِنَّكُمْ تَكُونُونَ^۱ واته: وه هاوار دهكهن نهی مالیک (سهرپه رشتیاری دۆزهخ) با
 پهروه دگارت بمانرینیت تا پزگار بین، نهویش دهلیت: بیگومان نیوه دهمیننه وه. نهمانه ئا لهو
 زیانه دا بهرده وام دهمیننه وه هز دهكهن بمن بو نهوهی ئیسراحت بکهن به لام نامرن، خوی
 گهرهش دهفه رموویت: ﴿لَا يَقْضَىٰ عَلَيْهِمْ فِيمُوتُوا وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ مِنْ عَذَابِهَا﴾ واته: بریاری مردن
 ندریت به سهریانه تا بمن ههروه ها هندی له سزای (دۆزهخ) یان لی سوک ناکریت، وهك خوی مهزن له
 چند نایه تی تردا فه رموویه تی: ﴿إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي عَذَابٍ جَهَنَّمَ خَالِدُونَ﴾ (۷۴) لَا يُقَرَّرُ عَنْهُمْ وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ^۲
 واته: به راستی تاوانباران له سزای دۆزه خدا به هه میشه یی دهمیننه وه، سزایان له سهر سوک ناکریت و
 نهوان له ناو نه و سزایه دا ناو میدن. وه دهفه رموویت: ﴿كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَاهُمْ سَعِيرًا﴾^۳ واته: ههر
 جاریك دۆزهخ بلیسه ی بنیشیتته وه و دامرکیته وه بلیسه ی ناگره که یان بو زیاد دهکهن. وه
 دهفه رموویت: ﴿فَذُوقُوا فَلَنْ نَزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا﴾^۴ واته: ئینجا بچه زن سزای خوتان هیچتان بو زیاد
 ناکه ین سزا نه بیت. پاشان فه رموویه تی: ﴿كَذَٰلِكَ نَجْزِي كُلَّ كَفُورٍ﴾ واته: نه مه پاداشتی ههر
 که سیکه که برهوی به پهروه رنده ی نه میناوه و نه م جهه نه مه ی به درو زانیوه. پاشان خوی مهزن
 دهفه رموویت: ﴿وَهُمْ يَصْطَرِخُونَ فِيهَا﴾ واته: دهگرین و هاوار دهكهن و له خوا ده پارینه وه به دهنگی
 به رز نه لئین: ﴿رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ﴾ واته: نهی خودایه له ناو ناگر
 دهرمان بیننه و بمانگیره وه بو ناو دنیا، نه م جاره وهك جاری پیشوو ناکه ین، کاری چاك دهکهن، خوی
 گهره خوی چاك ده زانیت نه گهر جاریکی تریش بگه پینه وه. سهر دنیا ده چنه وه سهر کاره خرابه که ی
 خویان، چونکه نهمانه دروژنن، بویه خوی گهره وه لامیان ناداته وه، وهك له م نایه ته دا باسیان دهکات
 که نه لئین: ﴿فَهَلْ إِلَىٰ خُرُوجٍ مِنْ سَبِيلٍ﴾ (۱۱) ذَٰلِكُمْ بِأَنَّهُ إِذَا دُعِيَ اللَّهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ وَإِنْ يُشْرَكْ
 بِهِ تُؤْمِنُونَ^۵ واته: نایا پیکایه که هیه لیله دهریاز بین، خوی گهرهش دهفه رموویت: نه مه تان بویه
 به سهر دیت، چونکه ههر کاتیك مهردم ته نها خودایان بپه رستایه، نیوه حاشاتان دهکردو

^۱ الزخرف (۷۷).^۲ الزخرف (۷۵-۷۴).^۳ الاسراء (۹۷).^۴ النبأ (۳۰).^۵ الغافر (۱۲-۱۱).

دورده که وتنه وه، به لام کاتیک شریکیان بۆ داده نا ئیوه برهواتان دههینا، بۆیه لیڤه دا خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿أَوَلَمْ نُنَمِرْكُمْ مَا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرْ وَجَاءَكُمُ النَّذِيرُ﴾ واته: ئایا ته مه نیکی دریمان نه دا به ئیوه له دنیا دا نه گه ر ئاره زووتان لی بووایه به ره و پاستی بین و سود له و ژیا نه وه رگرن به پاده یه که له و ماوه دریمان سودتان لی وه ریگرتایه و ئایا ترسینه رتان بۆ نه هات، ئیمامی نه حمه د پریوایه تی کردوه له نه بو هورهیره وه (په زای خوی لی بیئت) نه ویش له پیغه مبه ره وه (ﷺ) که فهرموویه تی: (بیگومان خوی گه وره مؤله تی به نده ی خوی داوه که گیانی کردوه به به ریدا هه تا نه و کاته ی که ته مه نی گه یشته وه به شه ست یان هه فتا سال، خودا نه وه ی کردوه به مؤله ت بۆی، خودا نه وه ی کردوه به مؤله ت بۆی).^۱ هه ر به م شیوه یه بوخاریش پریوایه تی کردوه له کتیبی (الرقائق) له سه حیحه که یدا له نه بو هورهیره وه (په زای خوی لی بیئت) ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فهرموویه تی: (خودا هیچ بره بیانویه کی نه هیشتوه ته وه بۆ که سی که ته مه نی پیداییت، تا گه یشته وه ته شه ست سال).^۲ ئیبنو جه ریریش پریوایه تی کردوه له نه بو هورهیره وه (په زای خوی لی بیئت) ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فهرموویه تی: (هه ر که سی که خودا ته مه نی دریم بکات شه ست سال نه وه خودا بیانوی بۆ نه هیشتوه ته وه له و ژیا نه یدا که به سه ری بردوه).^۳ ئیمامی نه حمه دو نه سائیش پریوایه تیان کردوه له (الرقائق) دا.^۴ کاتیک که خوی گه وره نه م ته مه نی کردوه به مؤله ت بۆ عه بده کانی و هیچ بره بیانویه کی بۆ نه هیشتونه ته وه، نه مه نه وه ده گه یه نیت که ته مه نی زۆریه ی نه م ئومه ته له و نیوانه دایه، وه که نه م فهرمووده یه له م باره یه وه هاتوه له نه بو هورهیره وه (په زای خوی لی بیئت) ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فهرموویه تی: (ته مه نی مروفی ئومه تی من له نیوانی شه ست و هه فتا سال دایه، که میان له و ته مه نه تیده په ریت). هه ر به م شیوه یه تیرمیزی و ئیبنو ماجه ش پریوایه تیان کردوه له کتیبی (الزهد) دا.^۵ خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿وَجَاءَكُمُ النَّذِيرُ﴾ واته: ترسینه ریشان هاته لا. پریوایه ت کراوه له ئیبنو عه باسو (په زای خوی لی بیئت) عیکریمه و نه بو جه عفه ری باقرو قه تاده و سوفیانی کوپی عویه یه وه، ده لین: مه به ست به ﴿وَجَاءَكُمُ النَّذِيرُ﴾ مووی سپیه!^۶ سودی و

^۱ أحمد (۲۷۵/۲)، فهرمووده یه کی سه حیحه.^۲ فتح الباری (۲۴۳/۱۱).^۳ لطبری (۴۷۸/۲۰).^۴ أحمد (۴۱۷/۲)، تحفة الإشفاف (۴۷۲/۹)، فهرمووده یه کی سه حیحه.^۵ الترمذی (۳۵۵۰)، ابن ماجه (۴۲۳۶)، فهرمووده یه کی سه نه.^۶ البغوی (۵۷۳/۳).

عەبدورەحمانى كۆرى زەيدى كۆرى ئەسلىم دەلىن: مەبەست پىي پىغەمبەرى خودايە (ﷺ)، ئىبنو زەيد ئەم ئايەتى خويند: ﴿هَذَا نَذِيرٌ مِّنَ النُّذُرِ الْأُولَى﴾^۱ واتە: ئەم پىغەمبەرە ترسىنەرىكە لە ترسىنەرهكانى پيشوو.^۲ ئەمە شەيبان پىوايەتى كردوو لە قەتادەووە كە دەلىت: خواي گەورە تەمەن و پىغەمبەرانى كردوو تە بەلگە بەسەريانەووە،^۳ ئەمە پاى ئىبنو جەريشە، كە ئەمەيان پۆشتەرە، وەك خواي گەورە دەفەرموويت: ﴿وَنَادُوا بِمَلِكٍ لِّيَقْضِيَ عَلَيْنَا رَبُّكَ قَالَ إِنَّكُمْ مَرْكُوثٌ﴾^۴ لَقَدْ حَسَنَّا بِالْحَقِّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَكُمْ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ^۵ واتە: وە ھاوار دەكەن ئەى مالىك با پەرورەدگارت بەمانرىنيت، ئەویش دەلىت بىگومان ئىو دەمىنەووە، سویند بە خوا بە راستى ئايىنى ھەقمان بۆ ھىناون بەلام زۆربەيان راستيان پى ناخوشە. وە خواي گەورەش دەفەرموويت: ﴿وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّى نَبْعَثَ رَسُولًا﴾^۶ واتە: ئىمە ھەرگىز سزاي (بەندەكانمان) نادەين ھەتا پىغەمبەر نەنيرىن بۆيان. وە خواي گەورە دەفەرموويت: ﴿كَلَّمَآ أَلْقَى فِيهَا فَوْجٌ سَأَلْتُمُ خَزَنَتَهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ﴾^۷ قَالُوا بَلَى قَدْ جَاءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللَّهُ مِن شَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ كَبِيرٍ^۸ واتە: ھەرچەند دەستەيەك فەرى بدرىنە ناويەو دەرگاوانەكانى دۆزەخ پرسىاريان لى دەكەن ئايا پىغەمبەرىكى ترسىنەرتان بۆ نەھاتوو لە دنيا، وتيان: بەلى بۆمان ھاتوو بەلام بە درۆمان زانى و دەمانوت پىي خوا ھىچى نەناردوو تە خوارەووە ئىو بەس لە گومرايەكى گەورەدان. پاشان خواي گەورە دەفەرموويت: ﴿فَذُوقُوا فَمَا لِلظَّالِمِينَ مِن نَّصِيرٍ﴾^۹ واتە: بچىزن ئەو سزاي ئاگرە لە پاداشتى ئەوەى كە دزايەتى پىغەمبەرانتان دەكرد لە ھەموو كردارىكدا لە ماوہى زىانتاندا، ھىچ كەسك نىە بىت بە ھاوارتانەووە لەو سزا سەخت و زنجىركراوى و بەدبەختىە پزگارتان بكات.

^۱ النجم (۵۶).^۲ لطبري (۴۷۸/۲۰).^۳ الدر المنثور (۳۲/۷).^۴ الزخرف (۷۷-۷۸).^۵ الاسراء (۱۵).^۶ الملك (۹-۸).

﴿إِنَّ اللَّهَ عَلِيمُ غَيْبِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ عَلِيمُ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ (۳۸) هُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ مَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ إِلَّا خَسَارًا (۳۹)

خوای مه زن ده فہرموویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلِيمُ غَيْبِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ واتہ: خودا ناگای له مه مو نہینہ کانی ناسمان و زہمین مہیہ و ﴿إِنَّهُ عَلِيمُ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ واتہ: دہ زانیت چی له ناو دلانداہی و ہیچی لی ون نابیت له وہی کہ تیایدا شاراوہ تہ وہ. وہ پاشان دہ فہرموویت: ﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ﴾ واتہ: نہو خودایہی کہ نیوہی له جیی پیشینہ کان له سہر زہمیندا داناوہ، گہل دواي گہل و نہوہ دواي نہوہی کردوہ بہ جینشین بہر له خوئی، وہک خوای گہورہ فہرموویہ تی: ﴿وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ﴾ واتہ: وہ دہ تانکاتہ جینشینی گہلانی تری سہر زہوی. وہ دہ فہرموویت: ﴿مَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ﴾ واتہ: ہر کہ سیك ناشوکرہ، ناشوکرہ کہی دہ گہریتہ وہ بو خوئی، بو کہ سی تر ناگہریتہ وہ، ﴿وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ إِلَّا مَقْنًا﴾ واتہ: مہتا بہر دہ وام بن له سہر نہو خوانہ ناسیہ خودا زیاتر لییان توورہ دہ بیت، ﴿وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ إِلَّا خَسَارًا﴾ واتہ: وہ مہتا بہر دہ وام بن له سہر خوانہ ناسی زیاتر زیان له خویان و کہسو کاریان دہ دہن له پوژی قیامہ تدا بہ پیچہ وانہی خاوہن باوہرہ وہ، کہ مہتا تہ مہ نیان دریژ بیت و ناکاری چاک دہ کەن شوین و پلہ یان بہرز دہ بیتہ وہ له ناو بہ مہ شتداو له لای خودا خوشہ ویست دہ بن و پیروزباییان لی دہ کات.

﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ شُرَكَاءَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَوَاتِ أَمْ آتَيْنَهُمْ كِتَابًا فَهُمْ عَلَى بَيِّنَةٍ مِّنْهُ بَلْ إِن يَعِدُ الظَّالِمُونَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا إِلَّا غُرُورًا﴾ (۴۰) ﴿إِنَّ اللَّهَ يُمْسِكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا وَلَئِنْ زَالَتَا إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِّنْ بَعْدِهِ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا﴾ (۴۱)

خوای گہورہ دہ فہرموویت بہ پیچہ مہر (ﷺ) کہ بلی بہ موشریکہ کان: ﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ شُرَكَاءَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَوَاتِ أَمْ آتَيْنَهُمْ كِتَابًا فَهُمْ عَلَى بَيِّنَةٍ مِّنْهُ بَلْ إِن يَعِدُ الظَّالِمُونَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا إِلَّا غُرُورًا﴾ واتہ: نہی موچہ مہد (ﷺ) بلی: مہ والہ بدہنی نہو ہاوبہ شانہی له جیاتی خودا دہ تانہ رستن و ہاوارتان لی دہ کردن نیشانم بدہن له زہویدا چیان دروست

کردوه؟ يان له به ديهينانى ناسمانه كاندا به شدارى يان کردوه؟ يان کتیبیکمان پیداون جا به لگه يان له و کتیبه دا هه يه که بته کان هاوبه شى خودان، نه خیر وانيه، به لکو سته مکاران هيج به لاینیک به يه کتری نادهن جگه له فریودان و هه لڅه له تاندن، پاشان خواى گه وره باسى مه زنى ده سه لاتی خوی ده کات که به هوی نه و تواناو ده سه لاته يه وه ناسمانه کان و زه مین پراوه ستاوه و به و شیوه يه دروستى کردون که پیکه وه بن و نه که ون وه ده فه رموویت: ﴿اللّٰهُ يُمْسِكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا﴾ واته: خوا ناسمانه کان و زه مینی پاگرتووه که نه له رزن له شوینی خویاندا، وه که له نایه تی تردا فه رموویه تی: ﴿وَيُمْسِكُ السَّمَاءَ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾^۱ واته: وه ناسمانی پاگیر کردوه تا نه که ویت به سه ر زه ویدا مه گه ر به فه رمانی نه و، وه فه رموویه تی: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ﴾^۲ واته: له نیشانه کانی نه وه که ناسمان و زه وی به فه رمانی نه و وه ستاون. وه پاشان خواى مه زن ده فه رموویت: ﴿وَلَئِنْ زَالَتَا إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ﴾ واته: نه گه ر که وتن که سیکی تر نیه غه یری خودا پایان بگریت، ﴿إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا﴾ واته: له گه ل نه وه يشدا خواى گه وره زور به له سه رخوی کاره کانی ده کات و خه تا پوشیشه، واته: به نده کانی ده بینیت که برپای پی ناکه ن و له فه رمانی ده رده چن، په له یان لی ناکات و دویان ده خات و به شینه یی له گه لیان ده جولیته وه و چاوپوشیان لی ده کات و له گونا هیان ده بووریت، بویه فه رموویه تی: ﴿إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا﴾.

﴿وَأَقْسَمُوا بِاللّٰهِ جَهْدَ أَيْمَنِهِمْ لَئِنْ جَاءَهُمْ نَذِيرٌ لَّيَكُونُنَّ أَهْدَىٰ مِنْ إِحْدَى الْأُمَمِ فَلَمَّا جَاءَهُمْ نَذِيرٌ مَّا زَادَهُمْ إِلَّا نُفُورًا ۝١٢ أَسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ وَمَكْرَ السَّيِّئِ وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ ۚ فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا سُنَّتَ الْأَوَّلِينَ فَلَن تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَبْدِيلًا وَلَن تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَحْوِيلًا ۝١٣﴾

خواى گه وره باسى قوره يش و عه ره به کان ده کات که به توندی سویندیان ده خوارد پیش هاتنی پیغه مبه ر (ﷺ) بویان، وه که ده فه رموویت: ﴿وَأَقْسَمُوا بِاللّٰهِ جَهْدَ أَيْمَنِهِمْ لَئِنْ جَاءَهُمْ نَذِيرٌ لَّيَكُونُنَّ أَهْدَىٰ مِنْ إِحْدَى الْأُمَمِ﴾ واته: بته رستان به سویندی هه ره گه وره یان ده خوارد به خوا (ده یانوت) نه گه ر پیغه مبه ریکی تر سینه ریان بۆ بیت به راستی نه وان له هه ر یه که له نوممه تانی تر پینموونتر ده بن. زه حاک و که سانی تریش نه لاین: نه م نایه ته وه که نه و نایه ته وایه که خواى مه زن ده فه رموویت: ﴿أَنْ

^۱ الحج (۶۵).^۲ الروم (۲۵).

تَقُولُوا إِنَّمَا أُنْزِلَ الْكِتَابُ عَلَيَّ طَائِفَتَيْنِ مِنْ قَبْلِنَا وَإِنْ كُنَّا عَنْ دِرَاسَتِهِمْ لَغَفِيلِينَ ﴿١٥٦﴾ أَوْ تَقُولُوا لَوْ أَنَّا
أُنْزِلَ عَلَيْنَا الْكِتَابُ لَكُنَّا أَهْدَى مِنْهُمْ فَقَدْ جَاءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ

كَذَّبَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَصَدَفَ عَنْهَا^۱ واته: له بهر نه وهی نه لاین بیگومان کتیب بۆ سر دوو کومه لی گاوردو
جووله که نیردراو ته خواره وه له پیش نیمة دا که به راستی نیمة له خویندنه وه و لیگولینه وهی
کتیبه کانین بی ناگا بووین، وه بۆ نه وهش نه لاین به راستی نه گهر کتیبی ناسمانی بۆ نیمة بهاتایه نه وه
نیمة له وان پینموونی تر ده بووین نه وه بیگومان به لگه و نیشانه (قورئان) ی پوونتان له
به روه ردگار تانه وه بۆ هاتووه که پینموونی و میهره بانیه کی گهره یه که واته کی سته مکار تره له و
که سه ی بیباوه پ بیت به نایه ته گانی خوداو به دروی بزانیته و پووی لی وه ربگپیت. وه ک نه م نایه تانه ش
که خوی مهن ده فهرموویت: ﴿وَإِنْ كَانُوا لَيَقُولُنَّ ﴿١٥٧﴾ لَوْ أَنَّ عِنْدَنَا ذِكْرًا مِنَ الْأَوَّلِينَ ﴿١٥٨﴾ لَكُنَّا عِبَادَ اللَّهِ

الْمُخْلِصِينَ ﴿١٥٩﴾ فَكْفَرُوا بِهِ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿١٦٠﴾ واته: بیگومان هر چه نده بته رستان ده یانوت به راستی
نه گهر کتیبی کی ناسمانی وه ک کتیبی پیشینه کانمان مه بوایه، به راستی نیمة له به نده پاکو
خاوینه کان ده بووین، ئینجا که کتیبی کیان بۆ هات باوه ریان پی نه هیئاو به زووی ده زانن (سه ره نجامی
بیباوه ریه که یان چون ده بیت). پاشان ده فهرموویت: ﴿فَلَمَّا جَاءَهُمْ نَذِيرٌ ﴿١٦١﴾ واته: کاتیک ترسینه ریان بۆ
هات که (پیغه مبه ر (ﷺ) یان بۆ هات) له گهل خوی قورئانی پیروزی بۆ هیئان که مه موو شتیکی تیدا
پوون کرابووه وه، ﴿مَا زَادَهُمْ إِلَّا نُفُورًا ﴿١٦٢﴾ واته: زیاتر له خودا دوور که وتنه وه و ده ستیان دایه
خوانه ناسی! پاشان خوی مهن ده فهرموویت: ﴿أَسْتَكْبَارًا فِي الْأَرْضِ ﴿١٦٣﴾ واته: خویان له وه به زلتر
ده زانی شوینی نیشانه گانی خودا بکه ون له سر زه ویدا، ﴿وَمَكْرُ السَّيِّئِ ﴿١٦٤﴾ واته: وه فیلیان ده کرد له
خه لکی بۆ نه وهی له ریگی خودا لایان بدهن و بیان ترازینن، ﴿وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ ﴿١٦٥﴾ واته:
نه و فروفیله خراپه یان هر بۆ خویان ده گهریته وه، زیانی بۆ که سی تر نیه، ﴿فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا سُنَّتَ
الْأَوَّلِينَ ﴿١٦٦﴾ واته: نایا چاوه پوانی سزای خودا ده که ن که برهوا ناهینن به پیغه مبه ره که ی و فرمانه گانی
پشتگوی ده خن وه ک پیشینه کان، ﴿فَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿١٦٧﴾ واته: هیچ گور انکاریه ک و ده ستکاریه ک
به سر بریاره گانی خودای مه زندا نایه ت، به لکو جیبه جی ده کریته به سر مه موو خوانه ناسو

^۱ الانعام (۱۵۶-۱۵۷).^۲ الصافات (۱۶۷-۱۷۰).

خراپه كارىكدا، ﴿وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَحْوِيلًا﴾ واته: خوا مه يلى له هر كه سيك بيت له ناوى دا، هيچ كه سيك ناتوانيت بييته ريگرى، ﴿وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ سُوءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ﴾^۱ واته: وه كاتيک خوا بيه ويت مؤزيک تووشى به لا بن هيچ به ريگرى بؤ نيه.

﴿أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَكَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعْجِزَهُ مِنْ شَيْءٍ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا﴾^{۱۱} وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلَى ظَهْرِهَا مِنْ دَابَّةٍ وَلَكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِعِبَادِهِ بَصِيرًا﴾^{۱۲}

سهره نجامى خراپه كارى نه وانه ي كه بر وايان به پيغه مبه ران نه كرد له ياد مه كه ن

خوای مه زن ده فه رموويت: ﴿أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَكَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعْجِزَهُ مِنْ شَيْءٍ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ﴾ واته: بلى به و خوانه ناسانه ي كه قورنانت بؤ هيناون، بپۆن و بگه پۆن به سهر زه ميندا بر واون و بزائن پيشينه كان نه وانه ي كه له ئيوه به ميتر بوون چاره نووسيان به چى گه يشت، چۆن خودا قپى كردن، هه موو خوانه ناسيک هه ر وای به سهر ديت، ماله كانيان چۆل بوو، هه رچيان به ده ست هينا بوو له سامان و مال و مندال و تواناو ده سولات، هيچى فريايان نه كه وتو له سزاي خودا پزگارى نه كردن، كاتيک كه خوداي مه زن فه رمانى قپکردنى دان، چونكه هيچ شتيك ناتوانيت بييته ريگر له بهر فه رمانى خودا، كاتيک كه بريارى دابى بيت له ناسمانه كان و زه ميندا، ﴿إِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا﴾ واته: ناگادارى هه موو بوونه وه ره و تواناي هه يه به سهريدا.

(حيكهت) له دوا خستنى تۆله

پاشان خوای گه وره فه رموويه تى: ﴿وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلَى ظَهْرِهَا مِنْ دَابَّةٍ﴾ واته: نه گه رخوا به موى گونا هه كانيان وه بيگرتنايه و تۆله ي لى بسه ندنايه هه موو خه لکى سهر زه مين له ناو ده چوون و هيچ شتيکيشيان بؤ نه ده مايه وه له پۆزى و مه رو مالات. سه عيدي کوپى جوبه يرو سودى له م نايه ته دا: ﴿مَا تَرَكَ عَلَى ظَهْرِهَا مِنْ دَابَّةٍ﴾ ده لىن: كاتيک كه بارانيان له ناسمانه وه بؤ نه باريابه گشت مه پومالاتيان له ناو ده چوو، ﴿وَلَكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى﴾

واته: به لام خوی مه زن مؤله تیان ده دات هه تا پۆژی قیامت له و کاته دا مو حاسه به یان ده کات، هه
که سه و پاداشتی کرداری خوی وهرده گریت، نه وهی خواناس بووه پاداشتی چاکه ی وهرده گریت و
نه وهشی خوانه ناس و خراپه کار بووه تۆله ی لی ده سینریت، بۆیه خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿فَإِذَا
جَاءَ أَجْلُهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِعِبَادِهِ بَصِيرًا﴾ واته: هه ر کاتیک نه و ماوه یه به سه رچوو خودا خوی
ده زانیت به نده کانی چیان کردوه.

ته فسیری سوره‌تی (یس)

له مه که ده ها تووه ته خواره وه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿يَس ۱﴾ وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ ﴿۲﴾ إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿۳﴾ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿۴﴾ تَنْزِيلَ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ ﴿۵﴾
لِنُنْذِرَ قَوْمًا مَّا أُنْذِرَ آبَاؤُهُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ ﴿۶﴾ لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلَى أَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿۷﴾
يُفَعِّمُهُمُ بِهِرٍ ﴿۸﴾ رَمَوْنَهُ كَرَاوَه كَه خه لکی بترسینیت و ناگاداریان بکاته وه

﴿یس﴾ باسی نه م پیتانه له سه ره تای سوره‌تی (البقرة) دا کرا، ﴿وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ﴾ سویند به
قورئان که سه ره به ر کارزانیه. ﴿وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ﴾ واته سویند به و قورئانه که پره له کارزانی و
پرپوچی هه رگیز تیکه لاو نابیت نه له م کاته داو نه له مه وداش ﴿إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ واته: تۆ یه ک له
پیغه مبه رانی، واته: تۆ نه ی موحه مه د ﴿يُفَعِّمُهُمُ بِهِرٍ﴾ یه کیکی له پیغه مبه ران، ﴿عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ واته:
که و توویته سه ر راسته ریگه، یانی له سه ر به رنامه و ئاین و پریازیکی ریگه و راستی، ﴿تَنْزِيلَ الْعَزِيزِ
الرَّحِيمِ﴾ نه م قورئانه هه ره خاوه ن ده سه لاتی دلوفان ناردوویه ته خوار، واته: نه و ریگه و ئاین و
به رنامه ی که تۆ پیی هاتوی له لایه ن خودای خاوه ن ده سه لات و دلوفان بۆ به نده خاوه ن باوه ره کانی
هاتووه ته خواره وه. وه ک خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿۵۲﴾ صِرَاطِ اللَّهِ
الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۖ أَلَا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ﴾ واته: وه به راستی تۆ (خه لک) پینموونی
ده که یت بۆ ریگای راست، ریگه ی نه و خودایه ی که هه رچی له ئاسمانه کان و هه رچی له زه ویدایه می
نه وه، بیدارین! هه موو کاره کان هه ر بۆ لای خوا ده گه ریته وه. وه ده فه رموویت: ﴿لِنُنْذِرَ قَوْمًا مَّا أُنْذِرَ

ءَابَاؤُهُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ ﴿۱﴾ تا به هوی نه وه وه ترس وه بهر گه لیک بینیت که بابو باپیرانی پیشوویان که س له خوا نه ترساندون و بی ناگا بوون. واته: بۆ نه وه ی گه لیک بترسین که له پیشه وه بابو باپیرانی نه وانه هیچ که سیک نه ترساندون و بی ناگا بوون، مه به ست پیی لیږه عه ره به کانه. چونکه پیش پیغه مبه ر(ﷺ) که سیک نه هاتوه ناگاداریان بکاته وه. وه باسی عه ره به کان ده کات مانای وایه جگه له وان ناگریته وه. مه روه ها باسی مه ندی که س ده کات مانای وایه گشتگیر نیه به لکو بۆ مه موو خه لکیه له پیشه وه باسی نه و نایه ت و فهرموده موه واترانه مان کردوه که باسی هاتنی پیغه مبه ر(ﷺ) ده کات بۆ خه لکی به بی جیاوازی وه ک خوی گه وره ده فهرمویت: ﴿قُلْ يَتَايَهٗا النَّاسُ اِنِّیْ رَسُوْلُ اللّٰهِ اِلَیْکُمْ جَمِیْعًا﴾^۱ واته: (نه ی موحه مبه د(ﷺ)) بلی خه لکینه به راستی من پیغه مبه ری خودام بۆ نیوه مه مووتان. وه ده فهرمویت: ﴿لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلٰی اَکْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا یُؤْمِنُوْنَ﴾ به لینی خوا زورینه یان ده گریته وه سا نه وان برپا ناهینن. واته: به لنین و جه زره به ی خودا زورینه یان ده گریته وه که برپا ناهینن. نیبنو جه ریر ده لیت: خودا جه زره به ی خوی بۆ داناون. وه له دایکی کتیبه کان (ام الکتاب) دا برپاوه ته وه که نه وانه باوه ر ناهینن ﴿فَهُمْ لَا یُؤْمِنُوْنَ﴾ واته: باوه ر ناهینن به خوداو به پیغه مبه ره کانی (سه لامی خویان لی بیت)^۲.

﴿اِنَّا جَعَلْنَا فِیْ اَعْنَاقِهِمْ اَغْلَالًا فَهٰی اِلَی الْاَذْقَانِ فَهُمْ مُّقْمَحُوْنَ ۝۸ وَجَعَلْنَا مِنْ بَیْنِ اَیْدِهِمْ سَدًّا ۝۹ وَخَلْفَهُمْ سَدًّا ۝۱۰ فَاصْبِرْ لَهُمْ فَهُمْ لَا یُبْصِرُوْنَ ۝۱۱ وَسَوَاءٌ عَلَیْهِمْ ءَاذَنَرْتَهُمْ اَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ لَا یُؤْمِنُوْنَ ۝۱۲ اِنَّمَا تُنْذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّکْرَ وَخَشِيَ الرَّحْمٰنَ الْغَیْبَ فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ ۝۱۳ وَاَجْرِ کَرِیْمٍ ۝۱۴ اِنَّا نَحْنُ نُحِی الْمَوْتِ وَنَکْتُبُ مَا قَدَّمُوْا وَاَثَرَهُمْ ۝۱۵ وَکُلُّ شَیْءٍ اَحْصٰیْنٰهُ فِیْ اِمَامٍ مُّبِیْنٍ ۝۱۶﴾

ژیانی نه وه که سانه ی که به به دبه خت نووسراون

خوی مه زن ده فهرمویت: ﴿اِنَّا جَعَلْنَا فِیْ اَعْنَاقِهِمْ اَغْلَالًا فَهٰی اِلَی الْاَذْقَانِ فَهُمْ مُّقْمَحُوْنَ﴾ واته: نیمه ملیان ده خهینه ناو زنجیره وه تا چه ناگه شه ته کیان ده دهین، که ناتوانن بۆ هیچ لایه ک سه ر بچولینن. خوی گه وره ده فهرمویت: نیمه نه وانه ی که برپاری چاره پره شیان له سه ر دراوه و به دبه ختن وینه یان بۆ گیشتن بۆ سه ر راسته پی وه ک نه وه که سانه یه که زنجیر له ملی کراوه و هه ردوو ده ستی له که ردنی نالاهه له ژیر چه ناکه یدا، سه ری به زر کردوه ته وه به هیچ لایه کدا ناجولیته وه. بویه خوی

^۱ الاعراف (۱۵۸).

^۲ الطبری (۴۹۲/۲۰).

مه زن فه رموویه تی: ﴿إِنَّا جَعَلْنَا فِيْ أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُّقْمَحُونَ﴾ (المقمح) واته: سهری بهرز کردووه ته وه. وهك نومو زهرع ده لیت: له قسه کانیدا (واشرب فأتقمح).^۱ واته: ده خومه وه و تینویه تیم ده شکیت و سهرم بهرز ده که مه وه تینویه تیم نه شکینیت و تیراو نه بم. وه هه ر باسی زنجیری ملی کردووه باسی زنجیری دهستی نه کردووه هه رچه نده هه دوویان مه به ست بووه. عه وفی ده لیت له ئیبنو عه باسه وه (په زای خوی لی بیت) له ته فسیری نه م نایه ته دا: ﴿إِنَّا جَعَلْنَا فِيْ أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُّقْمَحُونَ﴾ ده لیت: نه م نایه ته وهك نه و نایه ته وایه که خوا ده فه رموویت: ﴿وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ﴾^۲ واته: وه ده ست مه که کۆت به گه ردنتدا. واته: ده ستیان به ستراره به ملیانه وه ناتوانن بۆ هیچ چاکه یه ک بیکه نه وه.^۳ موجهید ده لیت: ﴿فَهُمْ مُّقْمَحُونَ﴾ واته: سهریان بهرز کردووه ته وه و ده ستیان له سهر ده میان داناوه.^۴ ده ستیان له هه موو چاکه یه ک به ستراره. خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ﴾ واته: له مپه ریکمان له پیشیانه وه داناوه و له مپه ریک له پشتیانه وه، تارمايشمان هاویشته سهر گلینه یان بۆ هیچ نابینن. ﴿وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا﴾ واته: پیریکمان له به رده م دانان له پاستی لایاندا ﴿وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا﴾ واته: بهر به ستیکیش له پشتیشیانه وه، ئیتر هه ر نه مبه ر و نه و به ریانه.^۵ قه تاده ده لیت: له ناو گومرایی و سهر لیشتیواویدا نه مبه ر و نه و به ریانه.^۶ ﴿فَأَغْشَيْنَاهُمْ﴾ چاومان کویر کردن پاستییان نه ده بینی ﴿فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ﴾ واته: سود له چاکه وهر ناگرن و شوینی ناکه ون. ئیبنو جه ریر ده لیت: پیوایه ت کراوه و له ئیبنو عه باسه وه (په زای خوی لی بیت) نه م نایه ته ی ده خویند: ﴿فَأَغْشَيْنَاهُمْ﴾ به به عهینی موهمه له (واته عهینی بی خال) که له (العشا) وه هاتووه که بریتیه له نه خوشیه ک له چاودا.^۷ عه بدوپه حمانی کوپی زهیدی کوپی نه سلم ده لیت: خوی گه وره نه م دیواره ی

^۱ البخاري (۵۱۸۹)، مسلم (۲۴۴۸).^۲ الاسراء (۲۹).^۳ الطبري (۴۹۴/۲۰).^۴ الطبري (۴۹۴/۲۰).^۵ الطبري (۴۹۵/۲۰).^۶ الطبري (۴۹۵/۲۰).^۷ الطبري (۴۹۶/۲۰).

له نىوان نهوان و ئىسلام و باوهردا داناوه و ناتوانن زيان به ئىسلام بگه يهن، پاشان ئه م ئايه تهى خوئند:

﴿إِنَّ الَّذِينَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ كَلِمَتُ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ ۖ وَلَوْ جَاءَتْهُمْ كُلُّ آيَةٍ حَتَّى يَرَوْا الْعَذَابَ

الْأَلِيمَ﴾^۱ واته: به راستى نهوانهى ده رچووه و چه سپاوه بۆيان برپارى په روهردگارت برپا ناهيئن، هه رچه ند هه موو به لگه و نيشانه يه كيشيان بيت هه تا (به چاوى خۆيان) سزاي سه ختى ئازاردهر نه بينن. پاشان ده لئيت: هه ر كه سيك خودا رپى نه دات تواناي نيه زهره ر له ئىسلام بدات^۲، عيكريمه ووتى: نه بو جه هل ده لئيت: نه گه ر موحه مده م بينى وا ده كه م و وا ده كه م. نه وه بوو ئه م ئايه ته هاته خواره وه:

﴿وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ﴾ ده لئيت: پييان دهوت نه وه موحه مده ده. ده يوت: له كوئيه؟ له كوئيه؟ نه يده بينى! ئيبنو جه رير نه مهى رپوايه ت كردووه.^۳

خواى گه وره ده فهرموويت: ﴿وَسَاءَ عَلَيْهِمْ أَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ بو نهوانه چ ترسيان وه بهر بهيئى، چ نه هيئى، وهك يه كه، هه ر نابن به خاوهن باوه ر. واته: خوا عاقيبه ت شه رى كردوون و ترساندن و ئاگادار كردنه وه كاربان تيئاكات و له سه ره تاي سوره تى (البقرة) دا نمونه ي ئه م ئايه تانه هاتووه. وهك خواى مه زن له م ئايه تانه شدا فهرموويه تى: ﴿إِنَّ الَّذِينَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ كَلِمَتُ رَبِّكَ لَا

يُؤْمِنُونَ ۖ وَلَوْ جَاءَتْهُمْ كُلُّ آيَةٍ حَتَّى يَرَوْا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ﴾^۴، واته: به راستى نهوانهى ده رچووه و چه سپاوه بۆيان برپارى په روهردگارت برپا ناهيئن، هه رچه ند هه موو به لگه و نيشانه يه كيش بۆيان بيت هه تا (به چاوى خۆيان) سزاي سه ختى ئازاردهر ده بينن. خواى مه زن ده فهرموويت: ﴿إِنَّمَا تُنذِرُ مَنْ

اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَخَشِيَ الرَّحْمَنََ الْغَيْبَ فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَأَجْرٍ كَرِيمٍ﴾ واته: ترس وه بهرهيئانه كه ت هه ر بو كه سيك باوى هه يه. په پره وكه رى ئه م قورئانه يه و له نه ديت ته ترسى خوداي له دلدايه. سا تو مزگيئى پييده كه چاو پوئى ليده كريئ و پاداشتى باشيشى هه يه. ﴿إِنَّمَا تُنذِرُ مَنْ اتَّبَعَ الذِّكْرَ﴾ واته: ئاگادار كردنه وه كه ت ته نها خاوهن باوه ران كه لكى لى وه رده گرن، نهوانهى كه شوين ئه م قورئانه پيروزه كه وتوون، ﴿وَخَشِيَ الرَّحْمَنََ الْغَيْبَ﴾ واته: له په نهانيدا ترسى خوداي له دلدايه له كاتيكا كه

كه س ناييبيئيت غه يري خوداي گه وره كه ئاگاي لئيه تى و هه رچى ده كات نه و ده يزانيئيت، ﴿فَبَشِّرْهُ

^۱ يونس (۹۶-۹۷).

^۲ الطبري (۴۹۵/۲۰).

^۳ الطبري (۴۹۵/۲۰).

^۴ يونس (۹۶-۹۷).

بِمَغْفِرَةٍ وَأَجْرٍ كَرِيمٍ ﴿۱﴾ واته: مژدهی بدهری که له گونا مه کانی ده بووری و پاداشتی زور فراوان و چاک و باشی ده دریتته وه. وهك خوای مه زن فه رموویه تی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ﴾^۱ واته: نه وانه ی له په نهانیدا له خوای خوایان ده ترسن لیخو شیبوون و پاداشتی گه وره یان بو مه یه. پاشان خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَرَهُمْ وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ﴾^۲ واته: نیمه خویمان مردووان زیندوو ده که ینه وه و هر کاریکی به زیندووی کردوویانه و شوینه واریان، گشت ده نووسین هه موو شتمان له کتیبیکی پی شه نگدا هه ژمار کردوه. ﴿إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَىٰ﴾^۳ واته: له پوژی قیامه تدا نیمه خویمان مردووان زیندوو ده که ینه وه. له م نایه ته وه ده رده که ویت که خودای گه وره مه یلی لی بیت دلی هندی له خوانه ناسان زیندوو ده کاته وه نه وانه ی که دلایان مردووه و گومرپوون. پریان نیشان ده دات بو سهر پاستی دوی نه و گومرپایه. وهك خوای مه زن دوی باسی په قبوونی دله کان فه رموویه تی: ﴿اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾^۴، واته: بیگومان بزائن که خودا زهوی زیندوو ده کاته وه دوی مردنی بیگومان نیشانه و به لکه کانمان بو پوون کردوونه ته وه تا بیر بکه نه وه. وه ده فه رموویت: ﴿وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَرَهُمْ﴾^۵ واته: هه رچیان کردوه و شوینه واره کانیشیان نه وه ی دوی خوایان به جیان هیشتووه هه موو ده نووسین و پاداشتیان ده ده ینه وه له سهری نه گه ر چاک بوو به چاکه و نه گه ر خراپیش بوو به خراپه وهك پیغه مبه ر (ﷺ) ده فه رموویت: (هه ر که سیك کاریکی چاک و جوان بکات له نیسلامدا پاداشته که ی وهرده گری و پاداشتی نه و که سه ش وهرده گری ویت که به و کاره جوانه ی نه و هه لده سی و دوی خوی به بی نه وه ی هیچ له پاداشتی نه و که سانه که م بیته وه. وه هه ر که سیش کاریکی خراپ و ناشیرین بکات له نیسلامدا تاوانه که ی ده که ویتته سهر شانی و تاوانی نه و که سانه ش هه لده گری ویت له دوی خوی ده یکه ن و پی هه لده سن به بی نه وه ی له تاوانی نه و که سانه که م بیته وه). موسلیم ریوایه تی کردوه له جه ریری کوپی عبدالله ی به جه لیه وه (په زای خوای لی بیت) که چیروکی نه و مؤزه رپریان ش باس نه کات نه و جلوه برگی خوری ته خه تیان له به ردابوو^۶، ثبینو نه بی حاته میش نه م فه رمووده یه ی ریوایه ت کردوه به دریتی له جه ریری کوپی عه بدولاوه (په زای خوای لی بیت) پاشان

^۱ الملك (۱۲).^۲ الحديد (۱۷).^۳ مسلم (۷۰۴/۲).

ئەم ئايەتەي خويندەو: ﴿وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَرَهُمْ﴾، موسلىمىش پىوايەتى كىردووه لە پىگايەكى ترەو. ^۱ وەهەرەو ما ئەو فەرموودەيەي كە لە سەحىحى موسلىمدا هاتوو لە ئەبو هورەيرەو (پەزاي خاى لى بىت) دەلىت: پىغەمبەرى خودا (ﷺ) فەرموويەتى: (كائىك تۆرمەي ئادەم مرد كىردەو دەبىرپتەو مەگىن لە سى شتدا نەبىت: لە زانىارىەكەو كە سوودى لى وەربگىرپت، يان لە مندالىكى چاكەو كە بۆى بپارپتەو و دوعاى بۆبكات، يان لە خىروبىرپكى بەردەوامەو كە لە دواى خۆي جىي دەهپلى). ^۲ سوفيانى سەورى دەلىت: لە ئەبو سەعیدەو (پەزاي خاى لى بىت) دەلىت: بىستم لە موحامىد لە تەفسىرى ئەم ئايەتەدا: ﴿إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَى وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَرَهُمْ﴾ دەيوت: ئەو شۆينەوارانەي كە لە كاتى گومرايىدا كىردويانەو بە جىيان هپشتوو بۆيان ئەنووسىن. ئىبنو ئەبى نوجەبىج و كەسانى تىرش و توويانە لە موحامىدەو ﴿مَا قَدَّمُوا﴾ كىردەكانيان كە كىردويانە ﴿وَأَثَرَهُمْ﴾ ئەو مەنگاوانەي بە قاچيان ناويانە. ^۳ حەسەن و قەتادەيش هەر وايان وتوو، ﴿وَأَثَرَهُمْ﴾ واتە: مەنگاوەكانيان. ^۴ قەتادە دەلىت: ئەي نەو دەي ئادەم ئەگەر خوداي گەرە شتپكى تۆي لە بىر نەمايە. ئەو دەي پەشەبا كۆپرى دەكرەو و دەيسرپەو لە بىرى دەكرە لەو شۆينەوارانە. ^۵ بەلام خاى گەرە مەمووى ژمارە كىردووه لە سەر نەو دەي ئادەم لەو شۆينەوارو ئەوانەش كە لە سەرىپچى و تاواندا بە كارى هپناو. هەر كە سىك پىي خوشە و حەز دەكات با شۆينەوار لە پەزنامەندى خودادا بە جى بهپلى. ئىمامى ئەحمەد پىوايەتى كىردووه لە جابرى كۆپى عەبدوللاو (پەزاي خاى لى بىت) دەلىت: زەوى دەورى مزگەوت چەند شۆينى چۆل بوو، بەنى (سەلىمە) وىستيان بگۆيزنەو و بچنە پال مزگەوت، ئەو مەوالە گەيشە پىغەمبەرى خودا (ﷺ) فەرمووى پىيان: (بىستوو مە كە ئىو دەتانەوئىت بچنە نزىك مزگەوت؟) و تيان: بەلى ئەي پىغەمبەرى خودا (ﷺ) وامان نياز بوو. پىغەمبەر (ﷺ) فەرمووى: (ئەي بەنى سەلىمە لەمالەكانى خۆتان بمىننەو با شۆينەوارەكانتان بنووسرپت. لەمالەكانى خۆتان بمىننەو با شۆينەوارەكانتان بۆ بنووسرپت). ^۶ هەر بەو شۆيەيە

^۱ مسلم (۷۰۶/۲).^۲ مسلم (۱۲۵۵/۳).^۳ الطبري (۴۹۷/۲۰).^۴ الطبري (۴۹۹/۲۰).^۵ الطبري (۴۹۹/۲۰).^۶ أحمد (۳۳۲/۳).

موسليميش پيوايه تي كردووه له جابيره وه (په زاي خوي لي بيت) ^١ ديسان نيمامي نه حمه د پيوايه تي
 كردووه له عه بدولاي كوي عه مروه وه (په زاي خويان لي بيت) ده لئيت: پياويك له م مه دينه مرد
 پيغه مبه ر(ﷺ) نويزي له سر كردو فهرمووي: (خوزگه له شويينكا بمرديا كه تيايدا له دايك نه بووه)!
 پياويك له و خه لگه وتي: له بهرچي نه ي پيغه مبه ري خودا(ﷺ)؟، پيغه مبه ري خودا(ﷺ) فهرمووي:
 (وه ختيك پياو له شوييني كه تييدا له دايك نه بووه بمرئيت. نه و ماوه يه ي كه لي لي له دايك بووه هه تا نه و
 شوينه واره ي كه تييدا نه مرئيت، هه مووي بوحيساب ده كرئيت له به هه شتدا). ^٢ نه سائي و نيينو ماجه ش
 پيوايه تيان كردووه. ^٣ نيينو جه رير پيوايه تي كردووه له سابقه وه ده لئيت: له گه ل نه نه س (په زاي خوي
 لي بيت) پويشتين، وه ختيك نويزمان ته واو كرد نه نه س وتي: له گه ل زه يدي كوي سابت ده چوم به
 ريدا، به په له ده پويشتم. وتي: نه ي نه نه س: نايا ناگاداري كه شوينه وار ده نو سرئيت؟). ^٤ نه م قسه يه و
 قسه ي پيشوور هيچ جياوازيه ك نيه له نيوانياندا. به لكو بيدار كردنه وه يه كي زياترو چاكتره. چونكه كاتيڪ
 نه و كه سه شوينه واره كاني ده نو سرئيت. كه واته نه و كارانه ي كه ده يكات له چاكه و خراپه چاكترو
 باشتر ده نو سرئيت، والله اعلم. هه روه ها خوي مهن ده فهرمووي: ﴿وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ
 مُّبِينٍ﴾ واته: هه رچي بوونه وهر هه يه هه موومان له كتيبيكي پوونكه ره وه دا ژماردووه و نووسيوه له
 (لوح المحفوظ) دا، ﴿إِمَامٍ مُّبِينٍ﴾ لي ره دا مه به ست پئي (أم الكتاب) ه نه مه قسه ي مواهيديو قه تاده و
 عه بدوپه حماني كوي زه يدي كوي نه سه مه. ^٥ وه هه ر به و شيويه خوي مهن ده فهرمووي: ﴿يَوْمَ
 نَدْعُوا كُلَّ أُنَاسٍ بِإِمْئِهِمْ﴾ ^٦ واته: له و پوژده دا هه موو خه لك بانگ ده كه ين له گه ل نامه ي كرده وديان كه
 ده بيته شايت له سر كرداره كانيان له چاكه و خراپه. وهك خوي كه وره فهرموويه تي: ﴿وَوُضِعَ
 الْكِتَابُ وَجَاءَ بِالْنَّبِيِّنَ وَالشُّهَدَاءِ﴾ ^٧ واته: وه نامه ي كرده وه له بهر ده مياندا داده نريست و
 پيغه مبه ره كان و شايت ته كان ده مي نرين. وه خوي كه وره فهرموويه تي: ﴿وَوُضِعَ الْكِتَابُ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ

^١ مسلم (٤٦٢/١).^٢ احمد (١٧٧/٢)، فهرموده يه كي به ميژ نيه.^٣ النسائي (٧/٤)، ابن ماجه (٥١٥/١)، فهرموده يه كي به ميژ نيه.^٤ الطبري (٤٩٨/٢٠).^٥ الطبري (٤٩٩/٢٠).^٦ الاسراء (٧١).^٧ الزمر (٦٩).

مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يُوتِلُنَا مَالٌ هَذَا الْكِتَابُ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا^۱ واته: نامه‌ی کرده و ده‌کان دابه‌ش ده‌کریت (ده‌دریتته ده‌ستی راستی چاکان و ده‌ستی چه‌پی تاوانباران) ئینجا تاوانباران ده‌بینی زور ده‌ترسن له و (همو تاوان و خرابه‌ی که تییدایه و ده‌لین: نای هاوار بۆئیمه نه‌م نامه و ده‌فته‌ره چه‌؟ هیچ کرده و ده‌یه‌کی بچووک و گه‌وره‌ی به‌جی نه‌میشتوو و تو‌ماری نه‌کردبیت، هر کرده و ده‌یه‌کیان کردبیت (تیایدا) ناماده‌یه و په‌روه‌ردگارت سته‌م له که‌س ناکات.

﴿وَأَضْرَبَ لَهم مَثَلًا أَصْحَابَ الْقَرْيَةِ إِذْ جَاءَهَا الْمُرْسَلُونَ ۝۱۳ إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهم اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ فَقَالُوا إِنَّا إِلَيْكُم مُّرْسَلُونَ ۝۱۴ قَالُوا مَا أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا وَمَا أَنزَلَ الرَّحْمَنُ مِن شَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَكْذِبُونَ ۝۱۵ قَالُوا رَبُّنَا يَعْلَمُ إِنَّا إِلَيْكُم لَمُرْسَلُونَ ۝۱۶ وَمَا عَلَيْنَا الْبَلَّغُ الْمُبِينُ ۝۱۷﴾

به‌سه‌رهاتی خه‌لکی ناو ئاوايیه‌که له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ره‌کانیاندا که‌وا ده‌گه‌یه‌نیت دروزه‌کان ده‌موویان تیاچووین

خوای مه‌زن ده‌فه‌رموویت: ﴿وَأَضْرَبَ لَهم مَثَلًا أَصْحَابَ الْقَرْيَةِ إِذْ جَاءَهَا الْمُرْسَلُونَ﴾ واته: به‌سه‌رهاتی خه‌لکی ناو ئاوايیه‌که یان بۆ نمونه بۆ بگیڤه‌وه که پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) چونه لایان. ﴿وَأَضْرَبَ لَهم﴾ واته: نه‌ی موحه‌مه‌د (ﷺ) به‌سه‌رهاتی خه‌لکی نه‌و ئاوايیه بگیڤه‌وه بۆ هۆزه‌که‌ی خۆت که باوه‌رت پی‌ناکه‌ن، ﴿مَثَلًا أَصْحَابَ الْقَرْيَةِ إِذْ جَاءَهَا الْمُرْسَلُونَ﴾ که پیغه‌مبه‌ران (سه‌لامی خویان لی بیت) ده‌پویشته‌ن لایان. ئیبنو ئیسحاق ده‌لیت: پی‌گه‌یشته‌وه له‌ ئیبنو عه‌باس و که‌عبی نه‌حبار و ده‌ه‌بی کوپی مونه‌بییه‌وه که نه‌و ئاوايیه شاری نه‌نتاکیه بووه پادشایه‌کی تیدا بووه ناوی نه‌نتخیسی کوپی نه‌نتخیسی کوپی نه‌نتخیس بووه که پادشایه‌کی بتپه‌رست بووه. خوای گه‌وره سی پیغه‌مبه‌ری (سه‌لامی خویان لی بیت) بۆ ناردن که ناویان سادق و سه‌دوق و شه‌لوم بووه. باوه‌پی پی نه‌کردوون.^۲ هه‌روه‌ها ریوایه‌ت کراوه له‌ بوره‌یده‌ی کوپی خوسه‌یب و عیکریمه و قه‌تاده و زوه‌ریشه‌وه که نه‌و ئاوايیه نه‌نتاکیه بووه.^۳ مه‌ندی له‌ زانایان گومانیان بۆدروست بووه که نه‌و ئاوايیه نه‌نتاکیه بوویت إن شاء الله ئیمه‌ش پاش باسکردنی به‌سه‌رهاته‌که باسی ده‌که‌ین. خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهم اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا

^۱ الکهف (۴۹).^۲ الطبری (۵۰۰/۲۰).^۳ الطبری (۵۰۰/۲۰).

فَعَزَّزْنَا بِشَالٍ فَقَالُوا إِنَّا إِلَيْكُمْ مُّرْسَلُونَ ﴿۱﴾ واته: نه و دهمه ی که دوو که سمان بو به پئی کردن. که سیان
 بپروایان پئی نه کردن. پیغه مبهری سیئه میشمان ناردده لایان. یارمه تی نه و دووانه بدات. وتیان: ئیمه
 بیگومان، بو لای ئیوه ناردراوین. ﴿إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ﴾ کاتیک که دوو پیغه مبهرمان بو ناردن
 باوه پریان پئی نه کردن، ﴿فَعَزَّزْنَا بِشَالٍ﴾ بو پشتگیری و یارمه تی دانی نه و پیغه مبهرانه (سهلامی خویان
 لی بیت) پیغه مبهری سیئه میشمان بو پهوانه کردن. ئیبنو جوره یج ده لیت: له وه مه بی کوپی
 سوله یمانه وه، له شوعه یبی جوبه ئیه وه وتوویه تی: ناوی نه و دوو پیغه مبهری پیشوو شه معون و یوحه نا
 بووه سیئه میس ناوی بولس بووه. ئاوا ییه که یش نه نتاکیه بووه. ﴿فَقَالُوا إِنَّا إِلَيْكُمْ مُّرْسَلُونَ﴾ وتیان
 به خه لکی نه و ئاوا ییه به دلنیا ییه وه ئیمه له لاین خوی گه ورده وه پهوانه کراوین بو لای ئیوه. نه و
 خودایه ی که ئیوه ی دروست کردووه و فره مان ی پیداون که ته نها نه و بپه رستن و هاوه لی بو دانه نین.
 نه بولعالیه ده لیت: قه تاده ی کوپی دیعامه لای وابوو که نهوانه سی نوینه ری عیسای کوپی مه ریه م
 بوون (سهلامی خویان لی بیت) نیردران بو لای خه لکی نه نتاکیه، ﴿قَالُوا مَا أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا وَمَا
 أَنْزَلَ الرَّحْمَنُ مِنْ شَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَكْذِبُونَ﴾ وتیان: ئیوه هر مروقیکن وه ک خومان. خودا میچی
 نه ناردووه ته خواره وه، ئیوه کارتان دروکردنه، ﴿قَالُوا مَا أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا﴾ واته: ئیوه هر وه ک
 ئیمه ئاده مین، چون کتیب هاتوو بو ئیوه و بو ئیمه ش نه هاتوو که ئیوه مروقن و ئیمه ش هر
 مروقین. بوچی نیگاش بو ئیمه نایه ت وه کو ئیوه. خو نه گه ر ئیوه پیغه مبهر بوونایه، ده بوو فریشته
 بوونایه. له وینه ی نه م قسانه زوره له ناو نه و گه لانه ی که باوه پریان به پیغه مبهره کانیا ن نه هیئاوه وه ک
 خوی گه وره بومان باس ده کات و ده فره موویت: ﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالُوا أَبَشَرٌ
 يَهْدُونَنَا﴾ واته: نه و (سزایه) بیگومان به هو ی نه وه وه بوو که پیغه مبهرانیان بو هات به به لگی
 ناشکراوه که چی ده یانوت چون ده بیت ئاده مییه ک له خومان پینموونیمان بکات. به لایانه وه جیگای
 سه رسوپمان بووه و باوه پریان پئی نه کردووه. ﴿قَالُوا إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا تُرِيدُونَ أَنْ تَصُدُّونَا عَمَّا
 كُنَّا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا فَأْتُونَا بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ﴾ واته: وتیان ئیوه ش هر ئاده میه کی وه ک ئیمه ن
 ده تانه ویت به رگری ئیمه بکه ن و لامان بده ن له (په رستن) نه وه ی که باوو با پیرانمان ده یانپه رست ده ی
 نیشانه و به لگیه کی پرونمان بو بینن. وه خوی گه وره قسه ی نهوانه ده گپه رسته وه و ده فره موویت:

۱ التغابن (۶).

۲ ابراهیم (۱۰).

﴿وَلَيْنَ أَطَعْتُمْ بَشَرًا مِّثْلَكُمْ إِنَّكُمْ إِذَا لَخَسِرُونَ﴾^۱ واتہ: سویند بہ خوا نہ گہر نیوہ گوپرایہ لی بہ شہریکی

وہک خوتان بکہن بیگومان نیوہ پہنچہ سار دہبن. وہ خوی گہورہ دہفہرموویت: ﴿وَمَا مَنَعَ النَّاسَ

أَنْ يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَبَعَثَ اللَّهُ بَشَرًا رَسُولًا﴾^۲ واتہ: ہیچ شتیگ بہرگی خہلکی نہ کرد

لہوہی کہ باوہر بینن کاتیگ کہ پینموونی ٹایینی حہقیان بوہات بیجگہ لہوہی دہیانوت: چون خوا

نادہمیہک بہ پیغہمبہر دہنیریت. بویہ نہمانہ لیڑہدا وتوویانہ وہک خوی گہورہ فہرموویہتی: ﴿قَالُوا

مَا أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا وَمَا أَنْزَلَ الرَّحْمَنُ مِنْ شَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَكْذِبُونَ﴾^{۱۵} قَالُوا رَبُّنَا يَعْلَمُ إِنَّا إِلَيْكُمْ

لَمُرْسَلُونَ﴾ وتیان: پەرہردگاری نییمہ خوی دہزانیت کہ بو لای نیوہ پاسپیڑدراوین. یانی: ہہرسی

پیغہمبہرکہ وہلامیان دانہوہو وتیان: خوی دہزانیت کہ نییمہ پاسپیڑاوی نہوین بو لای نیوہ.

خو نہ گہر درویہک بہ ناوی نہوہوہ بکہین. خودا خوی سزمان دہدات وتولہمان لی دہسیئیت. بہلام

خوی گہورہ یارمہتیمان دہدات و سہرمان دہخات بہسہر نیوہداو بہم زووانہ دہزانن کہ پاشہپوژ بو

کی دہبیت و کیش شہرمہزار دہبیت. وہک خوی گہورہ دہفہرموویت: ﴿قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ

شَهِيدًا يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِالْبَاطِلِ وَكَفَرُوا بِاللَّهِ أُولَٰئِكَ هُمُ

الْخَاسِرُونَ﴾^۲ واتہ: بلی (پیان) خوا بہسہ بو شایہتی دان لہ نیوان منو نیوہدا نہوہی لہ ناسمانہکانو

زہویدایہ دہیزانیت و کہسانیک کہ باوہریان ہیناوہ بہ بہتال و بیباوہر بوون بہ خوا تہنہا نہوانہن

زہرہرماندان. خوی مہزن دہفہرموویت: ﴿وَمَا عَلَيْنَا إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ﴾ واتہ: نییمہ ہہر نہوہمان

لہسہرہ، پہیامی نہو بہ ناشکرا بہ نیوہ بلین، نہ ہیچی تر. دہلین: نہوہی لہسہر نییمہ بیت گہیانندی

پہیامی خودایہ کہ بہ نیوہ بگہیہنین. خو نہ گہر شوینی کہوتن و بہ گویتان کرد لہ دنیا و قیامہتدا

بہختہوہر دہبن. نہ گہر شوینیشی نہ کہوتن بہم زووانہ دہزانن و ٹاکامہکی و ہردہگرن. واللہ اعلم.

﴿قَالُوا إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ لَئِنْ لَمْ تَنْتَهُوا لَنَرْجُمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُم مِّنَّا عَذَابٌ﴾^{۱۸} قَالُوا طَيَّرْنَا بِكُمْ مَعَكُمْ أَيْنَ

ذُكِّرْتُمْ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ﴾^{۱۹}

^۱ المؤمنون (۳۴).

^۲ الاسراء (۹۴).

^۳ العنكبوت (۵۲).

خوای گه وره ده فەرموویت: ﴿قَالُوا إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ لَئِن لَّمْ تَنْتَهُوا لَنَرْجُمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُم مِّنَّا عَذَابٌ
 أَلِيمٌ﴾ واتە: وتیان: پی و قە دەمی ئیوہ بو ئیمە شوومە، دەست هەلنەگرن، بەردە بارانتان دەکەین و
 سەخت جەزە بەتان دەدەین. وەختیک پیفە مەرهکان وتیان: ئیمە هەر گە یاندنی ئەو پە یامە مان
 لە سەرە کە پیتان بگە یەنین. خەلکی ئاوا ییە کە وتیان ﴿إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ﴾ ئیمە هیچ خێروبێرێک بە
 ناوچاوانی ئیوہ وە نابینین کە سودی ببێت بو ژیا نمان. وە ئەگەر تووشی خراپە یە کیش بووین بە هۆی
 ئیوہ وە بە سەرمان دیت. ^۱ موحامید دەلیت: ئە یانوت: هیچ کە سیکی وە ک ئیوہ نە چوووە تە ئاوا ییە ک
 مەگین خەلکە کە ی تووشی سزاو ئازار هاتوون، ﴿لَئِن لَّمْ تَنْتَهُوا لَنَرْجُمَنَّكُمْ﴾ ئەگەر واز نە هێنن
 بەردە بارانتان دەکەین، قەتادە و توو یە تی. ^۲ ﴿وَلَيَمَسَّنَّكُم مِّنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ جەزە بە ی سەختان
 دەدەین. خوای گه وره ده فەرموویت: ﴿قَالُوا طَئِرُكُمْ مَعَكُمْ أَيْنَ ذُكِّرْتُمْ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ﴾
 واتە: وتیان: شومیتان لە خۆتانە، ئاخۆ ئەگەر ئامۆزگاری بکړین (ئاوا دەکەن)؟ بەلکو ئیوہ کۆمە لێکن
 لە ئەندازە ی خۆتان دەرچوون، ﴿قَالُوا طَئِرُكُمْ مَعَكُمْ﴾ پیفە مەرهکانیان (سەلامی خویان لی بیت)
 پێیان وتن: شومی پی و قە دەم شومی لە خۆتانە وە یە. وە ک خوای گه وره له باره ی هۆی فیرعە و نە وە
 فەرموویە تی: ﴿فَإِذَا جَاءَهُمْ الْحَسَنَةُ قَالُوا لَنَا هَذِهِ وَإِنْ تُصِيبُهُمْ سَيِّئَةٌ يَطَّيَّرُوا بِمُوسَىٰ وَمَنْ مَّعَهُ إِلَّا إِنَّمَا
 طَئِرُهُمْ عِنْدَ اللَّهِ﴾ ^۳ واتە: جا کاتی ک چاکە یان بو بهاتیایە (لە سەر وە ت و بەروبوم) دە یانوت: ئەمە
 شایستە ی ئیمە یە بە لام کاتی ک تووشی بە لاو خراپە بوونایە (دە یانوت) بە هۆی شومی موسا و
 شوینکە و توانیە وە یە! بیدارین! بێگومان ئەو (ناخۆشیانە) ی بە لایانە وە شوم و خراپە لە لایەن
 خوا وە یە (نە ک موسا و ئیمانداران). چارە نوستان لای خودایە، هۆی پیفە مەره سالح (سەلامی خوای لی
 بیت) وتیان وە ک خوای گه وره ده فەرموویە تی: ﴿أَطَيَّرْنَا بِكَ وَبِمَنْ مَّعَكَ قَالَ طَئِرُكُمْ عِنْدَ اللَّهِ﴾ ^۴ واتە: ئیمە
 تووشی شومی و نە گبە تی بووین بە هۆی تۆ و ئەوانە ی لە گە ل تۆ دان، (صالح) فەرمووی: هۆی ئەو
 نە گبە تیە ی ئیوہ لە لای خودایە (کە بێبا وە پیتانە). لە ئایە تیکی تردا فەرموویە تی: ﴿وَإِنْ تُصِيبَهُمْ حَسَنَةٌ
 يَقُولُوا هَذِهِ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ وَإِنْ تُصِيبَهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِّنْ عِنْدِكَ قُلْ كُلٌّ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ فَمَالِ هَؤُلَاءِ الْقَوْمِ لَا

^۱ الطبري (۵۰۲/۲۰).
^۲ الطبري (۵۰۲/۲۰).
^۳ الاعراف (۱۳۱).
^۴ النمل (۴۷).

يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا^۱ واته: وه نه گەر (ناپاکان) خوشی و چاکه هاته پښان ده لښ نه مه له لايه ن خواوه يه و نه گەر تووشی و ناخوشی و خراپه يه ک هاتن ده لښ نه مه له لايه ن تووه يه، (نهی موحه ممه د ﷺ) بلی: هه مووی له لايه ن خواوه يه نه وه نه و خه لکه چيانه وه کو له هيچ قسه يه ک تی نه گن وايه. وه ليږه دا ده فهرمويت: ﴿اَيْنَ ذُكِّرْتُمْ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ﴾ واته: له بهر نه وهی که نيمه ناموزگاريمان کردن و داوامان ليکردن که به ته نها خودا بپه رستن شتی تری له گه ل مه په رستن که چی نيوه نا به و شيوه يه وه لاممان ده ده نه وه هه ره شه مان لی ده گن و ده مان تر سينن. قه تاده ده لښت: واته: نه گەر ناموزگاريمان بکردنایه که فهرمانی خودا به چی بيښن. نيوه به شوم سه يری نيمه تان ده کرد به لکو نيوه که ليکی له نه ندازه ی خوتان ده رچوون^۲.

﴿وَجَاءَ مِنْ أَقْصَا الْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَسْعَىٰ قَالَ يَنْقُومِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ ۝٢٠ اتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْأَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُّهْتَدُونَ ۝٢١ وَمَا لِيَ لَا أَعْبُدُ الَّذِي فَطَرَنِي وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ۝٢٢ أَأَتَّخِذُ مِنْ دُونِهِ آلِهَةً إِنْ يُرِدْنِ الرَّحْمَنُ بِضُرٍّ لَا تُغْنِ عَنْهُمْ شَفَعَتُهُمْ شَيْئًا وَلَا يُنْقِذُونَ ۝٢٣ إِنِّي إِذَا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ۝٢٤ إِنِّي آمَنْتُ بِرَبِّكُمْ فَاسْمِعُونِ ۝٢٥﴾

خوای گه وره ده فهرمويت: ﴿وَجَاءَ مِنْ أَقْصَا الْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَسْعَىٰ قَالَ يَنْقُومِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ﴾ واته: پياويک له وسه ری شاره وه به غار ده هات. وتی: که سه گانم! بکه ونه شوین نه و که سانه پاسپږدراون. ئيبنو ئيسحاق وه ک له ئيبنو عه باس و که عبی نه حبارو وه مه بی کوپی مونه بيه وه پیی گه يشتووه ده لښت: خه لکی نه و ناواييه ويستيان نه و که سانه بکوژن که نيږدرايون بۆ لايان، پياويک له سه ری شاره وه به پا کردن هات بۆ لايان، بۆ نه وهی يارمه تيان بدات نه هيلښت هوزه که ی نازاريان بده ن. وتراوه: نه و که سه حه بيب (حبيب) بووه خه ريکی دروستکردنی توپی ماسی بووه، کابرايه کی نه خوش بووه، گولی زۆر به خيرایي له شی داگرتووه، زۆر به خشنده بووه، نيوهی نه و پارهيی ده سستی ده که وت له پیی خوادا نه ييه خشی و پياويکی زۆر پاست و پاک بووه.^۳ شه بيبي کوپی بيشر ده لښت: له عيکريمه وه له ئيبنو عه باسه وه (په زای خويان لی بيت) ناوی هاوه له که ی (يس) حه بيبي نه جار بووه که هوزه که ی کوشتيان. ﴿قَالَ يَنْقُومِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ﴾ وتی: خه لکينه شوینی نه وانه بکه ون پاسپږدراون بۆ

^۱ النساء (۷۸).^۲ الطبري (۵۰۴/۲۰).^۳ الطبري (۵۰۴/۲۰).

لاتان. داوای کردوه له هۆزه که ی که شوینی نهو پیغه مبه رانه بکهون که هاتوون بو لایان، ﴿اَتَّبِعُوا
 مَنْ لَا يَسْئَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ﴾ واته: په پرهوی نه مانه بکهون که بو خویان شاره زای پیگه ی
 خودان و هیچ پاداشتیان لیتان ناویت! واته: شوینی نه وانه بکهون که هیچ پاداشتیکیان له ئیوه ناویت
 له سره بلوکردنه وهی نهو په یامه ی که بو یان هیناون و شاره زای نهو پیگه یه ن که ئیوه ی بو بانگ
 ده که ن که بریتیه له ناسینی خودای گه وره به تهنه او هاوه ل دانه نانه بو ی. ﴿وَمَا لِي لَا أَعْبُدُ الَّذِي
 فَطَرَنِي وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ واته: من بو ده بیته نهو که سه ی دروستی کردووم نه په رستم، هه موومان هه
 بو لای نهو ده که پیننه وه! ﴿وَمَا لِي لَا أَعْبُدُ الَّذِي فَطَرَنِي﴾ واته: من بوچی به تاك و تهنه نهو
 خودایه ی منی وه دی هیناوه و شهریکی نیه نه په رستم ﴿وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ وه له پوژی قیامه تدا هه ر بو
 لای نهو ده پونه وه پاداشتی کرده وه کانتان ده داته وه، نه که ر چاک بوو به چاکه نه که ر خراپیش بوو به
 ســـــزادان. ﴿أَتَّخِذُ مِنْ دُونِهِ ءَالِهَةً إِن يُرِدِنِ الرَّحْمَنُ بِضُرٍّ لَا تُغْنِي عَنْهُمْ شَيْئًا وَلَا
 يُنْقِذُونَ﴾ واته: چون من ده چم (غیری خودا) نهو شتانه ده په رستم هه ر کاتیك خودا بیه ویت به لایه کم
 به سه ر بیته، تکای نهوان هیچ به هره یه کم بو نادات و ناتوانن پزگارم بکهون. ﴿أَتَّخِذُ مِنْ دُونِهِ
 ءَالِهَةً﴾ نه مه نیستی فها میکی نینکاریه. سه رزه نشت و نا په زایی ده ربینه واته هه رگیز کاری وه ها
 ناکه م، ﴿إِن يُرِدِنِ الرَّحْمَنُ بِضُرٍّ لَا تُغْنِي عَنْهُمْ شَيْئًا وَلَا يُنْقِذُونَ﴾ واته: نهو شتانه ی ئیوه
 ده یان په رستن بیجکه له خودا هیچ ده سه لاتیکیان نیه و خو نه که ر خودا به لایه کم به سه ر بینیت خوی
 نه بیته که س ناتوانیت له سه رم لابه ریت و تکام بو بکات و پزگارم بکات. ﴿فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلاَّ هُوَ﴾
 واته: غیری خودا که س له سه رم لاینابات. ﴿إِنِّي إِذَا لَفِيَ ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ واته: نه که ر وابیت، نه وسا که من
 به ناشکرا گومرا بووم. واته: نه که ر غیری خودا که سیکی تر په رستم من به ناشکرا سه رم لی شیواوه،
 ﴿إِنِّي ءَامَنُ بِرَبِّكُمْ فَأَسْمَعُونَ﴾ واته: من به په روه ردگاری ئیوه بهوام هیناوه سا ئیوه ش گویم
 بو بگرن. ئیبنو ئیسحاق وهك پیی گه یشتووه له ئیبنو عه باس و که عب و وه هه به وه ده لیت: به هۆزه که ی
 ووت: ﴿إِنِّي ءَامَنُ بِرَبِّكُمْ فَأَسْمَعُونَ﴾ من بهوام هینا به په روه ردگاری ئیوه ده گوئ بگرن له
 قسه کانم.^۱ وه هه لیش ده گریت نهو قسانه ی له که ل پیغه مبه ره کاندای کرد بیت (سه لامی خویان لی بیت)

^۱ الانعام (۱۷).^۲ الطبری (۵۰۷/۲۰).

که پی و تون: ﴿إِنِّتْ ءَامَنُتْ بِرَبِّکُمْ﴾ من باوهر مینا به و خویای که نیوه ی ره وانه کردوه
 ﴿فَاسْمَعُونِ﴾ واته: نیوه شایه تیم بۆ بدن لای خودا. نیبنو جه ریر نه مه ی گپراوه ته وه و ده لیت:
 که سانی تریش و توویانه: نه و پیاوه به و شیوه یه قسه ی له گه ل پیغه مبه ره کان کردوه و پییان ده لیت:
 گویتان له قسه کانم بیت بۆ نه وه ی شایه تیم بۆ بدن له لای په روه ردگارم که من بروام به په روه ردگاری
 نیوه میناوه و شوینی نیوه که و تووم. نه م قسه یه که نیبنو جه ریر گپراویه تیه وه له و که سانه وه
 مانا که ی پوون و ناشکراتره والله أعلم. نیبنو نیسحاق له وه ی که پی گیشتوه له نیبنو عه باسو
 که عبو وه هه به وه (په زای خویان لی بیت) ده لیت: کاتیک پیاوه که نه و قسانه ی کرد هه موو به یه که وه
 په لاماریان دایه و کوشتیان. هیچ که سیکی نه بوو به رگری لی بکات.^۱ قه تاده ده لیت: هه موو خه لکه که
 به رده بارانیان ده کرد نه ویش ده یوت: خویایه پی نیشانی هۆزه که م بده چونکه نه وانه نازانن و تیناگه ن.
 به رده وام لییان ده داو نه ویش هه ر نه و دوعایه ی بۆ ده کردن هه تا کوشتیان خوا لیی پازی بیت^۲!

﴿قِيلَ ادْخُلِ الْجَنَّةَ ۚ قَالَ يَلَيْتَ قَوْمِي يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾ بِمَا غَفَر لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُكْرَمِينَ ﴿٢٧﴾ وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى قَوْمِهِ مِنْ بَعْدِهِ مِنْ جُنْدٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَمَا كُنَّا مُنْزِلِينَ ﴿٢٨﴾ إِن كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ

خَکِمْدُون ﴿٢٩﴾

خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿قِيلَ ادْخُلِ الْجَنَّةَ ۚ قَالَ يَلَيْتَ قَوْمِي يَعْلَمُونَ﴾ واته: وترا: وه ره
 به هه شته وه، وتی: بریا هۆزه که یشم بیانزانیایه. موحه مه دی کوپی نیسحاق گپراویه ته وه له هه ندی له
 هاوه له کانیه وه نه وانیش له نیبنو مه سموده وه (په زای خوای لی بیت) ده لیت: نه وه نده یان لی داو
 خستیانه ژیر له قه هه تا ریخۆله کانی له دوییه وه هاتنه دهره وه. خوای گه وره فه رمووی: ﴿ادْخُلِ
 الْجَنَّةَ﴾ برپوره به هه شته وه. چوو به هه شته وه و له وی ژیا نی هه تا هه تایی ده ست پی کردو خوای گه وره
 نیشو و نازارو دلگرانی و نه خوشیه که ی دنیا ی نه هیشت.^۳ مواهید ده لیت: وترا به هه بیبی نه ججار:
 وه ره به هه شته وه. یانی کاتیک که شه هیدکرا خوای مه زن خستیه به هه شته وه. وه ختیک نه و پاداشته ی
 بی نی وتی: خۆزگه هۆزه که م نه مه یان بزانیایه، ﴿قَالَ يَلَيْتَ قَوْمِي يَعْلَمُونَ﴾.^۴ قه تاده ده لیت: خاوه ن

^۱ الطبري (۵۰۸/۲۰).

^۲ الطبري (۵۰۸/۲۰).

^۳ الطبري (۵۰۱/۲۰).

^۴ الطبري (۵۰۹/۲۰).

باوه په میښه د لښوږی و ناموژگاری لی چاوه پروان نه کړیت، هرگیز نابینی خه یانه تکار بیت. بویه

کاتیک به چاوی خوی نه وه مووه پړزه ی بینی که خودا پیی به خشیوه ﴿قَالَ يَلَيْتَ قَوْمِي يَعْلَمُونَ﴾ (۳۶)

بِمَا غَفَر لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُكْرَمِينَ ﴿۳۷﴾ واته: وتی: بریا هوزده کهم بیان زانیا، که نه و که س ی منی

په روه رده کرد، لیم خوش بووه و خستو میه تیه پړزی به پړزان. ناواتی ده خواست که هوزده که ی

نه مه یان بزانیبا که خودا چون ناوا پړزی لیناوه و له به هشتدا دایناوه. ئیبنو عه باس ده لیت: له

ژیانیدا ناموژگاری هوزده که ی کردو پیی وتن: ﴿يَقَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ﴾ و ه پاش مردنیش وتی:

﴿يَلَيْتَ قَوْمِي يَعْلَمُونَ﴾ (۳۶) بِمَا غَفَر لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُكْرَمِينَ ﴿۳۷﴾ ئیبنو نه بی حاتم پړوا یه تی

کردووه. سوفیانی سه وری ده لیت: له عاسمی نه حوه له وه له نه بو میجله زه وه که مانای: ﴿بِمَا غَفَر لِي

رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُكْرَمِينَ﴾ نه وه یه: به هوی پړوا بوونم به خواو به پاست زانینی و شوینکه وتنی

پیغه مبه ره کانیه وه (سه لامی خویان لی بیت) نه م پړزه م ده ست که وتووه، وه مه به ستیشی نه وه بوو که

نه کهر هوزده که ی ناگاداری نه و ه موو پاداشته بوونایه که خوی گوره پیی به خشیووه له به هشتدا

به بی کوتایی، هانی ده دان و داوی لی ده کردن که شوینی نه و پیغه مبه رانه بکه ون. به په حمه ت بیت و

خوا لیتی پازی بیت، زور ه و لی ده دا که هوزده که ی شوینی پړی پاست بکه ون. ئیبنو نه بی حاتم

پړوا یه تی کردووه له (عبدالمک) وه واته: عومیر که وتوویه تی: عوروه ی کوری مه سعودی سه قه فی به

پیغه مبه ر (ﷺ) ی ووت: په وانه م بکه و بمنیره بو ناو هوزده که م تا بانگیان بکه م بو سه ر ئیسلام.

پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرمووی: (من ده ترسم بتکوژن) وتی: نه کهر چاویان پیم بکه ویت خه وتووم

خه به رم ناکه نه وه. پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرمووی: بچو، نه ویش پویشته. به لای لات و عوزادا تیپه پری

وتی: مه رجه به یانی کاریکتان به سه ر بینم دلگران بتن. سه قیفیه کان توو په بون. عوروه پیی وتن:

خه لکی سه قیف نه لات لات و نه عوزایش عوزایه موسلمان بین. هتا پاریزراو و پزگار بن. نه ی خه لکی

نه خلاف نه عوزا عوزایه و نه لاتیش لات. موسلمان بین هتا پاریزراو و پزگار بن. نه م قسه ی سی جار

وت: پیاویک به ردیکی گرت ه چاوی و دای به گلینه که یدا و کوشتی، نه م ه واله گیشته پیغه مبه ری

خودا (ﷺ) فرمووی: (نمونه ی نه م پیاوه وه ک هاوه له که ی یاسینه که وتی: ﴿قَالَ يَلَيْتَ قَوْمِي يَعْلَمُونَ

﴿۳۶﴾ بِمَا غَفَر لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُكْرَمِينَ ﴿۳۷﴾ ۲. خوی گوره ده فرموویت: ﴿وَمَا أُنْزِلْنَا عَلَى قَوْمِهِ مِنْ

۱ الطبري (۵۰۹/۲۰).

۲ الحاكم (۶۱۵/۳)، فرموده یه کی حه سه نه.

بَعْدِهِ مِنْ جُنْدٍ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا كُنَّا مُنْزِلِينَ ﴿۱﴾ واته: دواى نه و نيمه هيچ له شكرمان (له ئاسماندا) نه نارد
 سه هۆزه كهى نهو، (به ره مهش) هه ره مانده نارد. خواى گه وره باسى تۆله سه ندنى خۆى ده كات له
 هۆزى حه بيبى نه جاپ دواى نه وهى كه كوشتيان خواى مه زن لىيان توپه بوو له بهر نه وهى كه
 باوه پيان به پيغه مبه ره كان (سه لامى خويان لى بيت) نه كردو نه و دوستهى خودايان كوشت. پاشان
 ده فهرمويت: بۆ له ناودان و قه كردنى نه وانه پيوست به له شكرى فريشته نه بووه بۆيان دابه زيت به لكو
 كاره كه زۆر له وه ئاسانتر بوو. ئيبنو ئيسحاق پيوستهى كردوو له هه ندى له هاوه له كانيه وه له ئيبنو
 مه سعوده وه كه له ماناي نه م نايه ته دا: ﴿وَمَا أَنزَلْنَا عَلَى قَوْمِهِ مِنْ بَعْدِهِ مِنْ جُنْدٍ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا كُنَّا
 مُنْزِلِينَ﴾ ده لىت: واته: فريشتهى زۆرمان نه نارد بۆيان. كاره كه زۆر له وه ئاسانتر بوو به نيسبهت
 نيمه وه، ﴿إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ خَمِدُونَ﴾ هه ره ته نها نه عره ته يه ك بوو. كه له ناكاو كش
 دامرگان. ده لىت پاشان خواى گه وره نه و پاشا زۆر دارهى له ناو بردو خه لكى نه نتاكيه شى قه تيخستو
 له سه ره ميتدا تۆر مهى نه هيشتن و هيچ كه سيان نه ما. ^۱ و تراوه: ﴿وَمَا كُنَّا مُنْزِلِينَ﴾ واته: نيمه
 فريشته كانمان نه ناردوو بۆ سه ره نه و گه لانهى كه نه مانه وى له ناويان بيه ين به لكو سزايه كيان بۆ
 ده نيرىت كه قريان بكات. موحاميدو قه تاده ده لىن: ماناي نه م نايه ته: ﴿وَمَا أَنزَلْنَا عَلَى قَوْمِهِ مِنْ بَعْدِهِ
 مِنْ جُنْدٍ مِنَ السَّمَاءِ﴾ واته: په يامىكى ترمان بۆ په وانه نه كردوون دواى نه و. ^۲ قه تاده ده لىت: نه خير،
 سويند به خوا، خواى گه وره دواى كوشتنى نه و نيتر سه ره نه نشتى هۆزه كهى نه كرد، ﴿إِنْ كَانَتْ إِلَّا
 صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ خَمِدُونَ﴾. ^۳ به لكو هه ره ته نها يه ك دهنگى به هيژ بوو هه موو له ناكاو دامرگانه وه.
 ئيبنو جه رير ده لىت: پاى يه كه م راستره چونكه په يام (رسالة) پيى ناوترىت له شكر (جند). ^۴ زانايانى
 ته فسير ده لىن: خواى مه زن جبرائيلى نارد (سه لامى خواى لى بيت) بهر ده رگاي ناواييه كه يانى
 (شاره كه يانى) لى گرتن و به نه عره ته يه ك هه مووى دامرگانده وه و گشتيان له ناوچوون و گيانله به ريكيان
 لى ده رنه چوو. زۆر له زانايانى پيشينه وهك له پيشه وه باسكراوه ده لىن: نه و ناواييه نه نتاكيه بووه.
 نه و سى پاسپيراوه له لايه ن مه سيع عيساى كورپى مه ريه مه وه نيردراون (سه لامى خويان لى بيت) وهك

^۱ الطبري (۵۱۰/۲۰).^۲ الطبري (۵۱۱/۵۱۰/۲۰).^۳ الطبري (۵۱۰/۲۰).^۴ الطبري (۵۱۱/۲۰).

قه تاده و چند که سی تریش وتوویانه. وه نه م قسه یه له هیچ که س له زانایانی پاشینه ی ته فسیر باس نه کراوه بیجکه له نه و به لام له چند پرویه که وه تیبینی له سهر نه م قسه یه هیه:

یه که م: دیاره به سهرهاته که نیشانه یه له سهر نه وه که نه و که سانه پیغه مبه ری خودا بوون (سه لامی خویان لی بیت) نه ک له لایه ن عیسی کوی مریه مه وه (سه لامی خویان لی بیت) پاسپیرون. وه ک خوی که وره فرموویه تی: ﴿إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ فَقَالُوا إِنَّا إِلَيْكُمْ مُّرْسَلُونَ ۝۱۴﴾ ﴿قَالُوا مَا أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا وَمَا أَنْزَلَ الرَّحْمَنُ مِنْ شَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَكْذِبُونَ ۝۱۵﴾ ﴿قَالُوا رَبَّنَا عَلَّمْنَا إِنْ

إِلَيْكُمْ لَمُرْسَلُونَ﴾ خو نه گه ر نه وانه له یاره حه واریه کان بوونایه به شیوه یه ک ده دوان که ده رکه وتایه له لایه ن عیسی کوی مریه مه وه پاسپیرون والله أعلم. وه نه گه ر پاسپیرو ی نه و بوونایه خه لکه که بیان نه ده وتن: ﴿مَا أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا﴾.

دوو هه م: خه لکی نه نتاکیه برهویان به پاسپیرو هکانی مه سیح هیئا که چون بو لایان. وه نه نتاکیه یه که م شار بوو باوه پریان به عیسی کوی مریه م کرد (سه لامی خویان لی بیت) له به ر نه وه یه که له لای گاوره کان یه کیکه له و چوار شاره ی که (به تریاکه کانی) تیدا بووه. نه و شارانه ش بریتیه له قدوس که شاری مه سیح خویه تی و نه نتاکیه که هه موو خه لکه که ی برهویان هیئا به مه سیح که س نه ما تیدا برهوی پی نه هیئت. نه سکه نده ریه ش چونکه له م شاره دا. زاروه و پله ئاینیه کانیا دانه نا. وه ک به تریاک و مه تران و ئوسقوف و قه سیس (که شیش) و شایس و راهیب و هه روه ها شاری پومیه ش له به ر نه وه ی شاری پاشا قوسته نتین بووه که پشتگیری ئاینه که ی کردن و یارمه تیدان. کاتی که قوسته نتینیه یان دروستکرد و به تریاکیان له پومیه وه گواسته وه نه و ی، نه مه چه ند که سی باسیان کردوه له وانه ی که میژووی نه وانی باس کردوه. وه ک سه عیدی کوی بتریق و که سانی تریش له نه هلی کتیب و له موسلمانیش، وه نه گه ر وایت که خه لکی نه نتاکیه یه که م شاره برهوی هیئا وه. خو نه م ئاواپیه ی که خوی که وره باسی کردوه برهویان نه هیئا به پیغه مبه ره کانی و به فرمانی خوی که وره به نه عره ته یه ک به ریاد بوون و دامرکانه وه و له ناوچوون والله أعلم.

سیه م: به سهرهاتی نه نتاکیه له گه ل حه واریه کان و هاوه له کانی مه سیح دوی هاتنه خواره وه ی ته ورات بووه. نه بو سه عیدی خودری و که سانی تریش له پیشینان وتوویانه: پاش هاتنه خواره وه ی ته ورات خوی مه زن هیچ گه لیکی له گه له کان له ناو نه بردوه به ناردنی سزا بو یان. به لکو فرمانی داوه به خاوه ن باوه پان که بجه نگن و شهر بکه ن دژی بته رستان و خوانه ناسان وه ک خوی که وره له م

نایه ته دا فه رموویه تی: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِ مَا أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ الْأُولَى﴾^۱ واته: سوید به خوا بیگومان ته وراتمان به خشی به موسا له پاش نه وهی خه لکی چه رخه پی شووه کانمان له ناو برد. به م نایه ته بومان ده رده که ویت که نه و نلوا بیهی که قورئان باسی کردووه ناواییه کی تره و نه نتاکیه نیه. وه که هندی له زانایانی پیشین ده لئین. یان نه و نه نتاکیه که ناوی هاتووه له و به سه رهاته دا. شاریکی تره و نه م نه نتاکیه به ناویانگو ناسراوه نیه. چونکه نه و نه نتاکیه به ناویانگه هه رگیز نه بیسراوه که قریوین نه له کاتی نه سرانیه کاند او نه له پیش نه وانیش والله سبحانه وتعالی اعلم.

﴿يَحْزَنُ عَلَى الْعِبَادِ مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾^{۲۰} ﴿الَّذِينَ كَفَرُوا أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ أَنَّهُمْ إِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ﴾^{۲۱} ﴿وَأِنْ كُلُّ لَمَّا جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ﴾^{۲۲}

هاوارو حه یف بو بیباوهران

خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿يَحْزَنُ عَلَى الْعِبَادِ مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾ واته: مه خابن بو نه و عه بدانه، هه ر پیغه مبه ریکیان بو هات، هه ر گالته و گه بیان پی کردوون. عه لی کوپی نه بو ته لحه ده لئیت: له ئیبنو عه باسه وه که خوای گه وره ده لئیت: ﴿يَحْزَنُ عَلَى الْعِبَادِ﴾ واته: هاوارو مه خابن بو نه و به ندانه.^۲ قه تاده ده لئیت: ﴿يَحْزَنُ عَلَى الْعِبَادِ﴾ واته: هاوار بو نه و به ندانه که چیان به خوایان کردو چه نده فه رمانی خودایان پشتگوی خستووه و دور که وتوونه ته وه له خودا. وه له هه ندی له خویندنه وه کاند به (یا حسرة العباد علی أنفسها) نه خوینریتته وه.^۳ واته: هاوار ده که ن و په شیمان ده رده بپن و هه ناسه بو خوایان هه لده کیشن له پوژی قیامه تدا. وه ختیک نه و جه زره به یه ده بینن و ده چه زن. که چون بره وایان نه کرد به و پیغه مبه رانهی خودا (سه لامی خوایان لی بیت) گوئیستی فه رمانی خودا نه بوون له ژبانی دنیا دا دژایه تیان کردن و به راستیان نه ده زانین ﴿مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾ واته: بره وایان پی نه ده کردو گالته یان ده کردو لاریان بوو له و راستیهی که پی هاتووه و بو ی په وانه کراوه له لایه ن خوای مه زنه وه.

^۱ القصص (۴۲).

^۲ الطبري (۵۱۲/۲۰).

^۳ الطبري (۵۱۲/۲۰).

وه لامداندهوی نهوانه‌ی که باومریان وایه دواي مردن جاریکی تر ده‌گه‌رینه‌وه بو سهر دنیا (الرد علی عقیده التناسخ)

پاشان خوای مه‌زن فه‌رموویه‌تی: ﴿الَّذِينَ كَفَرُوا أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ أَنَّهُمْ إِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ﴾^۱ واته: چون نه‌مانه نه‌یاندیوه که چندین چینمان له مروء (له پیش نه‌مان) قهرکردوه و تازه نایه‌نه‌وه لایان؟. واته: ناخو په‌ندو ناموزگاریان وهرنه‌گرت له‌وانه‌ی پیش خوایان که بره‌ایان به پیغه‌مبه‌ره‌کانیان نه‌کردو قهرمان کردن که چون جاریکی تر نه‌گه‌رانه‌وه بو سهر دنیا. وه پرسه‌که‌ش به‌و شیوه‌یه‌ش نیه که زوریک له نه‌فام و له دین لاده‌ره‌کانیان گومان ده‌به‌ن و ده‌لین: ﴿إِن هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا﴾^۱ واته: زیان نیه ته‌نھا ژیا نی نه‌م دنیا‌یه‌مان نه‌بیٔ، ده‌مرین و ده‌ژیینه‌وه. نه‌م بیرو پایه‌بیرو پای نه‌و که‌سانه‌یه که بره‌ایان به سوپانه‌وه‌ی به‌رده‌وام هه‌یه له دنیا‌دا که ده‌هریه‌کانیان پیی نه‌وتریت، نه‌وان باوه‌ریان وایه (به نه‌زانی) پاش مردن جاریکیتر ده‌گه‌رینه‌وه بو ژیا نی دنیا، وه‌ک چون به‌که‌م جار تییدا ژیاون. خوای گه‌وره‌یش وه‌لامی نه‌و قسه‌پرپوچه‌یان ده‌داته‌وه و ده‌فه‌رموویت: ﴿الَّذِينَ كَفَرُوا أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ أَنَّهُمْ إِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ﴾، خوای مه‌زن ده‌فه‌رموویت: ﴿وَإِنْ كُلُّ لَمَّا جَمِيعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَ﴾^۲ بیگومان هه‌موو به‌کیشیان، هه‌ر ده‌میینه‌وه لای خو‌مان. واته: هه‌موو که‌له پیش‌وه‌کان و نه‌وه‌یش له‌مه‌ودوا دیت به‌م زووانه هه‌موو له پوژی قیامه‌تدا ناماده ده‌کرین بو لیپرسینه‌وه له خزمه‌ت خوای گه‌وره‌داو پاداشتیان ده‌داته‌وه به پیی کرده‌وه‌کانیان، چاکه به چاکه و خراپه‌یش به تو‌له و جه‌زده‌به‌دان. وه‌ک نه‌م نایه‌ته که خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿وَإِنْ كُلُّ لَمَّا لِيُوفِيَهُمْ رَبُّكَ أَعْمَلَهُمْ﴾^۲ واته: بیگومان هه‌موو (نه‌وانه‌ی جیاوازن) په‌روه‌ردگارت (پاداشتی) کرده‌وه‌کانیان به ته‌واوی پیی ده‌دات.

﴿وَأَيُّ لَّهُمُ الْأَرْضُ الَّتِي أَحْيَيْنَاهَا وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ﴾^{۳۲} وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِنْ نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ الْعُيُونِ^{۳۴} لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ. وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ أَفَلَا يَشْكُرُونَ^{۳۵} سُبْحَنَ الَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُثْبِتُ الْأَرْضُ وَمِنْ أَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ^{۳۶}

^۱ المؤمنون (۲۷).

^۲ هود (۱۱۱).

سەئاندنى وەدەيئەنەر بۇ بوونە وەرو ژيانىش لە پاش مردن

خوای مەزن دەفەر مویت: ﴿وَأَيُّ لَّهُمُ الْأَرْضُ الْمَيْتَةُ أَحْيَيْنَهَا وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ﴾
 واتە: ھەر لە زەوی پامینن، نیشانەى بۆ ئەوان تیدا، کە بە مردووی ئیمە زیندوومان کردە وە
 دەنکمان ئی بەرھەم مینا، کە خۆراکە بۆ ئەمان. ﴿وَأَيُّ لَّهُمُ﴾ واتە: ھەر لە زەویدا نیشانە ھەبە لەسەر
 بوونی وەدەيئەنەر کە خودایە و لەسەر توانای بى پایانى و زیندووکردنە وەى مردوو ﴿الْأَرْضُ الْمَيْتَةُ﴾
 واتە: وەختیک کە زەوی مردووە و گیانی تیدا نیە و ھیچ پووەکیشی تیدا نەپواوە.. لەو کاتەدا خوای
 مەزن بارانى بەسەردا دەبارینیت و زەوی دەجولینیت و نەرم دەبیتە وە ھەموو جۆرە پووەکیکی جوان و
 درەوشاوەى تیا دەپویت. بۆیە خوای گەورە فەرمویت: ﴿أَحْيَيْنَهَا وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ﴾
 ﴿۲۲﴾ وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِّنْ نَّخِيلٍ وَأَعْنَابٍ وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ الْعُيُونِ ۚ ھەر لە زەویش چەندین خورماو
 پەزى زۆرمان وەدى مینا و چەند کانیامان ئی ھەلقولاند. واتە: ھەر لە زەمینە باغى دارخورماو پەزو
 پووبارى زۆرمان وەدى مینا بۆ ئەو شوینانەى کە پوویستیان پیەتى بۆ ئەو وەى بەرھەمەکانى بخۆن.
 وەختیک خوای گەورە منەتى خۆى دەکات بەسەر خەلکدا کە کشتوکالى بۆ وەدى میناون بە داویدا
 باسى میوە و جۆرە و شیوەکانیشی کردووە. وە دەفەر مویت: ﴿لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ﴾
 أَفَلَا يَشْكُرُونَ ۚ واتە: تاكو لە میوەى خداو لە دەسپەنجى خویان بخۆن، ئاخۆ ھیشتا شوکرانە
 ناکەن. واتە: ھەتا لەو بەرھەمەى کە خدا پیى داون بخۆن، ئەمەش ھەموو سۆزو بەزەبى خودایە بۆ
 بەندەکانى. ئەك بە ھەول و تیکۆشان و ماندووبوونی خویان دەستیان دەوتبیت. ئیبنو عەباس (پەزای
 خوای ئی بیت) و قەتادە دەلین بۆیە خوای مەزن فەرمویت: ﴿أَفَلَا يَشْكُرُونَ﴾ واتە: ئایا ھیشتا
 سوپاسى خوا ناکەن لەسەر ئەو ھەموو بەرھەمەى کە خدا پیى داون و لە ژمارە نایەت؟ ئیبنو جەریر
 ئەم پایەى ھەلبژاردووە (قەناعەتى بووە بە پاکی خۆى) و لە ھیچ کەسیش نەبیستراوە کە (ما) مانای
 تریش ھەلدەگریت بە گریمان نەبیت، لەم فەرموودەى خوای گەورەدا: ﴿وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ﴾ بە مانای
 (الذی) ھاتووە. بەم شیوەیە واتە: ھەتا لە میوەى خداو بەرھەمى دەستى خویان بخۆن واتە: کە
 ناشتوویانە و دایانناوە، دەلیت: لە خویندە وەى ئیبنو مەسعودیشدا بە ھەمان شیوە ھاتووە (پەزای
 خوای ئی بیت): ﴿لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ أَفَلَا يَشْكُرُونَ﴾. پاشان خوای گەورە
 دەفەر مویت: ﴿سُبْحَنَ الَّذِیْ خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُبْتُ الْأَرْضُ وَمِنْ أَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ﴾
 واتە: ھەر خدا پاک و بى عیبە کە جوتەى لە ھەموو شتیک وەدى مینا، چ لەوانەى لەم سەر زەمینە

ده پوین و چ له خویان و چ له وانهش که نایزان. واته: پاک و بی عیبی بو نه و خویای که جوتی له هه موو شتی که دروست کردوه له کشتوکال و میوه و گژوکیادا ﴿وَمِنْ أَنْفُسِهِمْ﴾ له خوشیان نیرو میی دروست کردوه ﴿وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ﴾ وه له وه دیهینراوه کانی تریشدا که نه وان نایزان. وه ک خوی مهن مه زن فه رموویه تی له نایه تیکی ترده: ﴿وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾^۱ واته: وه له هه موو شتی که جوت (نیرو می) مان دروست کردوه بو نه وهی بیربکه نه وه و په ندی لی وه ر بگرن.

﴿وَأَيَّةٌ لَهُمْ أَلَيْلُ نَسَلَخَ مِنْهُ النَّهَارُ فَإِذَا هُمْ مُظْلِمُونَ﴾^(۳۷) وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴿۳۸﴾ وَالْقَمَرَ قَدَرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ ﴿۳۹﴾ لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا أَلَيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿۴۰﴾

هه ندیک له ده سه لات و نیشانه گه وره کانی خودای گه وره، شه وو پۆژو خورو مانگه

خوای گه وره ده فه رموویت له نیشانه کانی ده سه لات و توانای خودا، دروستکردنی شه وو پۆژه، شه و به تاریکی و پۆژیش به پووناکیه که ی. به شیوه یه که وه دی هیناون که به دوی یه کدا بین و شه و دیت و پۆژ ده پوات و پۆژ دیت و شه و ده پوات. وه ک خوی مهن فه رموویه تی: ﴿يَغْشَىٰ أَلَيْلُ النَّهَارِ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا﴾^۲ واته: پۆژ به شه و داده پۆشیت و پۆژیش به په له ده که ویتته شوینی شه و. بۆیه خوی مهن لیږده دا ده فه رموویت: ﴿وَأَيَّةٌ لَهُمْ أَلَيْلُ نَسَلَخَ مِنْهُ النَّهَارُ فَإِذَا هُمْ مُظْلِمُونَ﴾ بو نه وانه، شه ویش یه که له نیشانانه، ئیمه پۆژی لی داده پنین و له ناکاو تاریکانیان به سه ردادیت. ﴿وَأَيَّةٌ لَهُمْ أَلَيْلُ نَسَلَخَ مِنْهُ النَّهَارُ﴾ واته: له نیشانه کانی ئیمه بۆیان، که شه و پۆژی لی ده که یه وه و ده پوات و له ناکاو تاریکایی دایانده پۆشیت، بۆیه خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿فَإِذَا هُمْ مُظْلِمُونَ﴾، وه ک له فه رمووده ی سه حیدا هاتوه: وه ختی که شه و ئالیره وه هات پۆژیش پستی مه لکرد لیږه وه و خۆریش نیشته، پۆژوه وان پۆژو ده شکینیت. وه ک له نایه ته که وه به پوونی ده رده که ویت. ^۳ پاشان خوی مهن ده فه رموویت: ﴿وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ﴾ خۆریش به ره و بنه ی خوی له که پانه وه دایه، که له خاوه ن ده سه لات ی زاناوه یه، نه و فه رمانه ی پیداره. ﴿وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ

^۱ الذاریات (۴۹).

^۲ الاعراف (۵۴).

^۳ فتح الباری (۲۳۱/۴).

لَہَا ﴿ دوو بۆچوون ھەيە: بۆچوونی يەكەم: (ئارامگای مەکانی) مەبەست پىئى شوین و جیگەي پۆژە کە تىیدا ئارام دەگریت. کە لە ژیر عەرشدايە کە زەمینیش دەکەویتە ئەوی لەو لایەو. خۆر بۆ ھەر شوینیک برۆات ھەر لە ژیر عەرشدايە و لیئى دەرناییت و ھەموو دروستکراوہکانى تریش ھەموو لە ژیر عەرشدان کە ئاسمانى سەر ھەموو بونەوہرانە. عەرش بازەيى نییە وەك زۆرێك لە زانایانى گەردونناسى برۆیان وایە، بەلکو عەرش گومەزەيەکە و قاچى ھەيە و فریشتە ھەلیدەگرن و لەسەر و بونەوہرو مروفەکانەوہيە، پۆژکە ئەچیتە ناوہ پاسى ئەو گومەزەيەوہ لەکاتى نیوہ پۆدا نزیکترین شوینیى لە عەرشەوہ، کە ئەشسوپیتەوہ ئەگاتە خولگەي چوارەم و بەرانبەر ئەوہ ستیت لەگەل ئەم شوینەدا کە بریتیيە لە نیوہي شەو ئەو شوینە دوورترین شوینیەتى لە عەرشەوہ، ئالەو کاتەدا خۆر سوژدە بۆ خوا دەبات و مۆلەتى ھەلاتن وەردەگریتەوہ وەك چۆن فەرموودەي زۆر لەو بارەيەوہ ھاتوہ. بوخارى پىوایەتى کردوہ لە ئەبو زەرەوہ (پەزای خۆي لی بیت) دەلیت: من لەگەل پیفەمبەردا بووم (ﷺ) لەناو مزگەوتدا لەکاتى پۆژئاوا بووندا. پیفەمبەري خودا (ﷺ) فەرمووی: (ئەي ئەبو زەرە ئایا دەزانى پۆژ لە کوێ ئاوا دەبیت؟) وتم: خواو پیفەمبەرەکەي (ﷺ) دەزانن. فەرمووی: (ئەو دەپۆات ھەتا لە ژیر عەرشدا سوژدە دەبات، ئەوہتا خۆي گەورە دەفەرموویت: ﴿وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَّهَا ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ﴾).^۱ دیسان لە ئەبو زەرەوہ (پەزای خۆي لی بیت) پىوایەت کراوہ کە دەلیت: پرسىارم کرد لە پیفەمبەري خودا (ﷺ) لەم فەرموودەي خۆي گەورەيە: ﴿وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَّهَا﴾ فەرمووی (ﷺ): (شوینی ئارامگرتنى خۆر لە ژیر عەرشدايە).^۲

بۆچوونی دووہم: مەبەست بە شوین و ئارامگای خۆر خالی کوتایى يەتى کە لە پۆشتندا پىئى دەگات، کە بریتیيە لە پۆژى قیامەت، دۆي ئەوہ ئیتر گەپانى نامینیت و لە جوولە دەکەویت و دەپیچریتەوہ، ئەم دنیایەش کوتایى پى دیت و ئەگاتە خالی کوتایى. ئەمە شوین و جى کاتىەکەيە يانى (ئارامگای زەمانى)، قەتادە دەلیت: ﴿لِمُسْتَقَرٍّ لَّهَا﴾ واتە: بەرەو ئارامگای زەمانى خۆي کە تەمەنى کوتایى پیدیت و زیاتر ناپۆات!^۳ لەوہوہ و تراویشە: مەبەست پىئى بەردەوام دەگەریت لە شوینی ھەلاتنیوہ لە کاتى ھاویندا ھەتا ئەو کاتەي بۆي دیارى کراوہ و زیاتر ناپۆات. پاشان دەگەریت لەو شوینیەي لە کاتى زستاندا کە لیئى ھەلدیت ھەتا ئەو کاتەي بۆي دیارى کراوہ و زیاتر ناپۆات. ئەمە لە عبداللەي کوپى

^۱ فتح الباري (۴۰۲/۸).^۲ فتح الباري (۴۰۲/۸).^۳ الطبري (۵۱۷/۲۰).

عه مره وه ریوایه ت کراوه (په زای خویان لی بیت) ئیبنو مه سعودو ئیبنو عه باس نه م نایه ته یان به م شیوه یه خویندوه ته وه: ﴿وَالشَّمْسُ تَجْرِي مَسْتَقَرَّهَا﴾ واته: ناوه ستی و له جول ناکه ویت به لکو به رده وام ده که پیت به شه وو به پوژ و په کی ناکه ویت و ناوه ستیت. وه ک خوی مه زن فه رموویه تی: ﴿وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبَيْنِ﴾^۱ واته: وه هه روه ها پامی هی ناوه بو تان پوژو مانگ به هه می شه یی. واته: وه ستان و وچانیان نیه هه تا پوژی قیامت. ﴿ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ﴾ واته: نه مه بریاری خوی خاوه ن ده سه لاته که س ناتوانیت لی لابت و بپیته له مپه ر له پیتدا ﴿الْعَلِيمِ﴾ ناگاداری هه موو جموجول و وه ستانیکه و بریاری داوه و کاته که یشی بو دیاری کردوه به شیوه یه ک هیچ گورانکاریه کی به سه ردا نایه ت و پیچه وانه نابیته وه. وه ک خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿فَالِقُ الْإِصْبَاحِ وَجَعَلَ اللَّيْلَ سَكَنًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ حُسْبَانًا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ﴾^۲ واته: (خوا) به دیهیناری شه به ق و پووناکی پوژبوونه وه یه و شه وی کردوه به کات و هوی نارامگرتن و خوړو مانگی کردوه ته هوی حیساب دیاری کردن و زانینی کات نه وه ش نه ندازه گرتنی خوی به ده سه لاتی زانایه. هه ر به م شیوه یه نایه تی (۱۲) حامیمی (حم) سوژده کوتایی هاتوه ﴿ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ﴾ پاشان خوی مه زن فه رموویه تی: ﴿وَالْقَمَرَ قَدَرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ﴾ مانگیش نیمه بومان دانا به چه ند قوناغدا تیپه پیت، تا وای لی دیت وه ک په لی وشکه لی دارخورما، دیت به رچاو. ﴿وَالْقَمَرَ قَدَرْنَاهُ مَنَازِلَ﴾ مانگیشمان وا دانا که به چه ند قوناغدا ده پوات به شیوه یه کی وا تا مانگه کانی پی دیاری بکریت. وه ک خوی مه زن فه رموویه تی: ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَهِلَّةِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ﴾^۳ واته: پرسیارت لی ده که ن ده رباره ی نوییوونه وه ی مانگه نوییه کان بلی نه مانه نیشانه ی کاته کانن بو خه لکی و بو حج. وه ده فه رموویت: ﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَ الشَّمْسُ ضِيَاءً وَالْقَمَرَ نُورًا وَقَدَرَهُ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابِ﴾^۴ واته: خوا زاتیکه وه هایه خوړی گپراوه به تیشک، مانگیشی گپراوه به پووناکی بو (که پانی) مانگ چه ند قوناغیکی دیاری کردوه بو نه وه ی ژماره ی ساله کان و حیسابی (مانگو پوژی

^۱ ابراهیم (۳۳).^۲ الانعام (۹۶).^۳ البقرة (۱۸۹).^۴ یونس (۵).

پی بزانی. وه دهفه رموویت: ﴿وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ آيَاتَيْنِ ۖ فَحَوَّنَا آيَةَ اللَّيْلِ وَجَعَلْنَا آيَةَ النَّهَارِ مُبْصِرَةً لِّتَبْتَغُوا فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ وَلِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابَ ۚ وَكُلُّ شَيْءٍ فَضْلَنَّهُ تَفْصِيلًا﴾^۱ واته: شهو پۆژمان کرد به دوو نیشانه ئینجا نیشانه ی شهومان تاریک کرد (یان سپیه وه) و به لگه و نیشانه ی پۆژمان پووناک کرد بۆ ئه وه ی به شوین پۆزی په روه ردگار تاندا بگه پین و بۆ ئه وه ی ژماره ی ساله کان و حیسابی (مانگ و شهو پۆژه کان) بزانی وه ئیمه هه موو شتیکیان به پوون و په وانی باس کردووه (بۆتان). خوی گه وره پۆزی وا وه دی هیناوه که پووناکیه کی تایبه تی خوی هیه و مانگیشی وا وه دی هیناوه که پووناکیه کی تایبه تی خوی هیه. جیاوازی له نیوان پۆشتنی پۆژ جوریکه و هی مانگ جوریکی تر. پۆژ هه موو پۆژیک هه لدیت و ئاوا ده بیئت به هه مان پووناکی. به لام له هاوین و زستاندا شوینی هه لاتنه که ی ده گورپیت. به و هویه وه پۆژ دریز ده بیئت و شه و کورت ده بیته وه و پاشانیش شه و دریز ده بیئت و پۆژ کورت ده بیته وه. به و شیوه یه خۆر فه رمانه که ی له پۆژدایه و ئه ستیره یه که له پۆژدا هه لدیت. به لام مانگ خوی مه زن بۆی داناوه به چه ند قوناغیکدا تیپه ریئت. له ئه وه لی هه موو مانگیکه وه هه لدیت و ده رده که ویت زۆر به بچوکی و که م پووناکی. پاشان پووناکیه که ی زیاد ده کات و له شه وی دووه مه مدا قوناغه که شی به رزتر ده بیئت، پاشان هه تا به رز بیته وه پووناکیه که ی زیاد ده کات. هه رچه نده پۆشناییه که ی له خۆره وه و ده رده گریئت. هه تا پۆشناییه که ی پروه ته واو ده بیئت له شه وی چواره ده مه مدا. پاشان ده ست ده کاته وه به که م بوونه وه له کۆتایی مانگدا هه تا وه ک په لی کۆنی وشکه لاتی دارخورمای لی دیت. ئیبنو عه باس (په زای خوی لی بیئت) ده لیئت: ﴿كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ﴾ واته: چلی هی شه وه دارخورما کاتیك وشك ده بیئت و ده چه میته وه.^۲ عه ره به کان هه موو سی شه ویکیان له مانگدا به جوریک ناوبردووه له باره ی مانگ وه سی یه که میان ناوبردووه به غوره ر (غُرر) سی یی دوی ئه ویان ناوبردووه به نوقه ل (نُقْل) سی یی دوی ئه میشیان ناوبردووه به توسه ع (تُسَع) چونکه کۆتاییه که ی نۆ یه. دوی ئه میش به عوشه ر (عُشَر) چونکه له ده وه ده ست پیده کات. وه سی یی دوی ئه مه پی یی ده لیئن سی یی (البیض) چونکه پووناکی مانگ تیایاندا به ته واوی ده رده که ویت. وه دوی ئه مانه پی یی ده لیئن دوره ع (دُرْع) جه معی ده رعه نه چونکه ئه وه له که ی تاریکه له بهر ئه وه ی مانگ درهنگ هه لدیت. وه ک عه ره ب ده لیئت (الشاة الدرعاء) واته: ئه و مه پانه ی که سه ریان په شه. دوی ئه مانه سیانه که ی تر پی یی ده لیئن زوله م (ظَلَم) دوی ئه مانه ش پی یی ده لیئن هه نادیس سیانی تریش ناویان ده ئادیته دواين سی یی مانگ پی یی ده لیئت هه قاق چونکه مانگ زۆر به کزی و لاوازی ده بینریت تیایدا پاشان نامینیت. ئه بو عوبه ید په زای

^۱ الاسراء (۱۲).^۲ الطبري (۵۱۸/۲۰).

خوای لیبت، نکولی له (تسع، عشر) نه کات وهک له کتیبی (غریب المنصف) دا وتوویه تی. خوای گه وره ده فـه رموویت: ﴿لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ﴾^۱ واته: نه خور توانای هینده ی هیه بگات به مانگ، نه شه ویش پیش پوژ ده که ویت و سه ره به ریش له ئاسمانیک مه له ده که ن. مواجهید ده لیت: هه ره یه کیك له مانگو خور سنووری خو ی هیه و نه زیاد ده پوژ و نه که م. هه ره کاتیک ده سه لاتی نه م هات. نه وی تریان ده پوات و کاتیک ده سه لاتی نه م نه ما ده سه لاتی نه وی تر دیت. ^۱ عیکریمه له م ئایه ته دا که خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ﴾ نه لیت واته: هه ره یه کیك له خورو مانگ سنووریک بو ده سه لاتی هیه. خور بو ی نیه له شه ودا هه لبت. وه ده فه رموویت: ﴿وَلَا اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ﴾ واته: هه روه ها شه و بو ی نیه دوو جار به شه وی بمینیت هه تا پوژ به دوایدا نه یه ت. ده سه لاتی خور له پوژدایه و ده سه لاتی مانگیش له شه ودایه. زه ححاک ده لیت: شه و ناچیت ئا لییره وه هه تا پوژ نه یه ت ئا لییره وه ده ستی پاکیشا بو پوژ هه لات. ^۲ مواجهید ده لیت: ﴿وَلَا اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ﴾ ده که پین به دوا یه کداو یه کتری داده پرن. ^۳ مانای نه مه وا ده که یه نیت که وه ستان له نیتوان شه و پوژدا نیه به لکو هه ره یه که یان به دوا ی نه وی تر دا دیت. به بی وه ستان و دوا که وتن. چونکه هه ردووکیان پام هینراون که به دوا ی یه کتریدا بگه پین به به رده وامی و بی وچان. خوای گه وره ده فه رموویت: ﴿وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ﴾ واته: شه و پوژ، مانگو خور هه موو به دوا ی یه کدا ده سورپینه وه و ده که پین و له ئاسمانیک مه له ده که ن. نه مه قسه ی ئیبنو عه باس و عیکریمه و زه ححاک و هه سه ن و قه تاده و عه تای خوراسانیه. ^۴ ئیبنو عه باس و (په زای خوای لی بیت) زوریک له زانایانی سه له ف وتووینه: له بازنه یه کدان وهک بازنه ی ته شی ده سورپینه وه.

﴿وَأَيُّهُمْ أَنَا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِي الْفَلَكِ الْمَشْحُونِ﴾^(۴۱) وَخَلَقْنَا لَهُمْ مِنْ مِثْلِهِ مَا يَرْكَبُونَ^(۴۲) وَإِنْ نَشَأْ نُفْرِقْهُمْ فَلَا صَرِيحَ لَهُمْ وَلَا هُمْ يُنْقَذُونَ^(۴۳) إِلَّا رَحْمَةً مِنَّا وَمَتَاعًا إِلَىٰ حِينٍ^(۴۴)

^۱ الطبري (۵۲۰/۲۰).^۲ الطبري (۵۲۰/۲۰).^۳ الطبري (۵۱۹/۲۰).^۴ الطبري (۵۲۰/۲۰).

یہ کیلک لہ نیشانہ کانی دستہ لاتی خودا ہلگرتنی مروۓ لہ کشتی جہ نجالدا

خوای مہ زن دہ فہ رموویت: ﴿وَأَيُّ لَّهُمْ أَنَا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِي الْفُلِّ الْمَشْحُونِ﴾^۱ نہ مہ بوئوان نیشانہ یہ،
 ہاوپہ گہ زانی نہ وانمان لہ کشتی پرکراودا ہلگرتوہ۔ یانی یہ کیلکی تر لہ نیشانہ کانی تواناو
 دہ سہ لاتی خوای گہ وږہ پامہینانی دہ ریایہ کہ گہ میہ کانی ناوی ہلدہ گریٹ۔ لہ وانہ کہ یہ کہ م گہ می
 گہ میہ کہ ی نوح پیغہ مہرہ (سہ لامی خوای لی بیت) کہ خودا لہ و گہ میہ دا خوئی و نہ وانہ ش کہ لہ گہ لی
 بوون پزگاری کردن لہ خاوہ نباوہ پان کہ ہیچ کہ س لہ سہر زہ میندا نہ ما لہ نہ وہی ئادہم جگہ لہ نہ وان،
 بوئہ خوای گہ وږہ فہ رموویہ تی: ﴿وَأَيُّ لَّهُمْ أَنَا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ﴾ واتہ: یہ کیلک لہ نیشانہ کانی ئیمہ
 ہلگرتنی ہاوپہ گہ زانی (باب و باپیرانی) نہ وان بوو ﴿فِي الْفُلِّ الْمَشْحُونِ﴾ واتہ: کشتی پر لہ
 شتومہ ک و زیندہ و ہران کہ خودای بہ دستہ لات فہرمانی دا کہ لہ مہ موو توخمیک جوتہ یہ ک مہ لگرن
 تییدا۔ ئیبنو عہ باس دہ لیت: ﴿الْمَشْحُونِ﴾ واتہ: بارقورس و گران۔^۱ سہ عیدی کوپی جوبہ یرو شہ عبی و
 قہ تادہ و سودیش ہر وایان وتوہ۔^۲ زہ حاک و قہ تادہ و ئیبنو زہید دہ لیت: واتہ: کشتیہ کہ ی نوح
 (سہ لامی خوای لی بیت)۔^۳ وہ دہ فہ رموویت: ﴿وَخَلَقْنَا لَهُمْ مِنْ مِثْلِهِ مَا يَرْكَبُونَ﴾ وینہ ی نہ ویشمان داہینا۔
 کہ دہ توانن سواری ببن۔ عہ وفی دہ لیت: لہ ئیبنو عہ باسہ وہ (پہ زای خویان لی بیت) مہ بہ ست پیی
 وشرہ۔ چونکہ وشر کہ شتی وشکانیہ باری پی مہ لدہ گرن و سواری دہ بن۔^۴ ئیبنو جہریر پیوایہ تی
 کردوہ لہ ئیبنو عہ باسہ وہ (پہ زای خویان لی بیت) دہ لیت: ئایا تیدہ گن مہ بہ ست لہ وہ چیبہ کہ خوا
 نہ فہ رموی: ﴿وَخَلَقْنَا لَهُمْ مِنْ مِثْلِهِ مَا يَرْكَبُونَ﴾، وتمان: نہ خیر۔ وتی: نہ و گہ میانہ ن کہ وہ ک گہ میہ کہ ی
 نوح دروست کران پاش گہ میہ کہ ی نہ و۔^۵ ہر بہ و شیوہ یہ نہ بو مالک و زہ حاک و قہ تادہ و نہ بو سالح و
 سودیش وتوویانہ: مہ بہ ست بہم فہ رموودہ ی خودا: ﴿وَخَلَقْنَا لَهُمْ مِنْ مِثْلِهِ مَا يَرْكَبُونَ﴾ واتہ:
 کشتیہ کان۔^۶ پاشان خوای مہ زن دہ فہ رموویت: ﴿وَلِنْ نَّشَأَنُغْرِقَهُمْ فَلَا صَرَیحَ لَهُمْ وَلَا هُمْ يُنْقَذُونَ﴾ واتہ:
 نہ گہر حہ زکہ بن نوقمی بن ناویان دہ کہ بن و نہ وسا کہ ہیچ فریادہ سیکیان نابیت و پزگار ناکرین۔ ﴿وَلِنْ

^۱ الطبري (۵۲۲/۵۲۰/۲۰)۔

^۲ الطبري (۵۲۲/۵۲۰/۲۰)۔

^۳ الطبري (۵۲۳/۵۲۲/۵۲۰/۲۰)۔

^۴ الطبري (۵۲۴/۲۰)۔

^۵ الطبري (۵۲۳/۲۰)۔

^۶ الطبري (۵۲۴/۵۲۲/۲۰)۔

نَسْأَلُفَرِقَهُمْ ﴿۱۵﴾ واته: نه گهر حهز بکهین نه وانهی که له ناو که میه که دان نو قمیان ده کهین، ﴿فَلَا صَرِيحَ لَهُمْ﴾
 واته: کهس به هاواریانه وه نایهت له و کاته دا که نو قم ده بن. ﴿وَلَا هُمْ يُنْقَذُونَ﴾ واته: پرگار نا کرین له وهی
 که توشیان بووه. ﴿إِلَّا رَحْمَةً مِنَّا وَمَتَاعًا إِلَىٰ حِينٍ﴾ مه گین به زهیی نیمه یان به فریا بیئت و تا ماوه یه ک
 به ر خوردار بن. ﴿إِلَّا رَحْمَةً مِنَّا﴾ واته: به لکو به سۆزو به زهیی نیمه ده تانگی پین به ناو زهوی و ده ریادا تا
 ماوه یه کی دیاریکراو ده تانهیلینه وه. بۆیه خوای گهره فرموویه تی: ﴿وَمَتَاعًا إِلَىٰ حِينٍ﴾ واته: تا
 ماوه یه کی دیاریکراو له لای خودای گهره.

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّقُوا مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ ﴿۱۵﴾ وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا
 كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ ﴿۱۶﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ ءَامَنُوا أَنْطَعِمُ مَنْ لَوْ يَشَاءُ
 اللَّهُ أَطْعَمَهُ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿۱۷﴾

باسی گومرایی بته رستان

خوای مه زن ده فرموویت: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّقُوا مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ هه
 کاتیکیش پییان بوتریت: له وی که پووبه پووتانه و له وهش له پشته سه رتانه، خو بیاریزن، به شکو بهر
 به زهیی خودا بکهون، (که چی نه وان خو ده بوین). خوای مه زن باسی بته رستان ده کات که چه نده
 پوچوون له خراپه کاری و گومراییدا، وه گوئی به و تاوان و گونا هانه ی خویان نادهن که کردوویانه و
 نه وهیش که توشیان دیت له پوژی قیامه تداو ده فرموویت: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّقُوا مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَمَا
 خَلْفَكُمْ﴾ واته: هه کاتیکی پییان بوتریت خوتان بیاریزن له گونا هو له سزای پوژی قیامه ت. موجهید
 ده لیت: مه به ست: گونا هه. که سانی تریش وتوویانه: واته: به چاکه کردن خوتان بیاریزن. ﴿لَعَلَّكُمْ
 تُرْحَمُونَ﴾ به لکو به هو ی خو پاریزیتانه وه بهر به زهیی خودا بکهون له جه زده به ی پرگارتان بیئت. ده قی
 فرمووده که وا ده گه یه نیئت که نه ک هه گوئی ناده نه فرمانی خودا به لکو پشتیشی تیده که ن و دژی
 ده وهستن بۆیه خوای گهره ده فرموویت: ﴿وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا
 مُعْرِضِينَ﴾ واته: هه نیشانه یه کیان بو بیئت له لای په روه ری نیانه وه نیلا ده بیئت پووی تی نه که ن. واته:
 هه به لکه یه کیان بو بیئت له لایه ن خودا وه له سه ر تا ک و ته نهایی خودا و به راستی په وانه کردنی
 پیغه مبه ران (سه لامی خویان لی بیئت) ﴿إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ﴾ واته: تی رانامینن و پیشوازی لی

ناکەن و بە ھەری لی وەرناگرن. پاشان خوای گەورە دەفەر موویت: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْطَعِمُ مَنْ لَوْ يَشَاءُ اللَّهُ أَطَعَمَهُ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ﴾ واتە: کاتیکیش پێیان بوتريت: لەو بژیوێ خۆ پێی داوێ خێری بکەن. خوانە ناسان بە خاوێن باوە پێان دەلێن: ئاخۆ ئێمە خۆراک بە کەسێک ببەخشین ئەگەر خۆدا مەیلی لی بووایە بژیوی بۆ دابین دەکرد؟ ئێو ھەر لە گومرایی دان. ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ﴾ وەختێک فەرمانیان پێی بکريت کە لەو سامانە خۆدا پێی داوێ خێر بکەن و لە پێی خۆدا بیدەن بە ھەژاران و لێقە و ماوانی موسلمانان ﴿قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا﴾ خوانە ناسان دەلێن بەو خاوێن باوە پێان کە فەرمانیان پێی دەکەن خۆراک ببەخشن بەو کەسانە خۆدا بەو خاوێن باوە پێان. وەلامیان دەدەنەو دەلێن: ﴿أَنْطَعِمُ مَنْ لَوْ يَشَاءُ اللَّهُ أَطَعَمَهُ﴾ واتە: ئەوانە خۆی پێمان دەلێن خێریان پێی بکەن. خۆدا مەیلی لی بووایە دەوڵە مەندی دەکردن و لە خۆراکی خۆی تیری دەکردن. ئێمەیش ھاو پێان بۆ ئەوێ کە خۆدا مەیلی لێیەتی. واتە: کەسێک خۆدا بژیوی ئەو بۆچی ئێمە بژیوی بەدەین ﴿إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ﴾ ئێو مەگن سەرتان لی شیواوێ کە بە ئێمە دەلێن خێر بکەن بە ھەژاران.

﴿وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ٤٨ ﴿مَا يَنْظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ﴾ ٤٩

فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ ﴿٥٠﴾

خوانە ناسان زیندوو بوونەو بە دوور دەزانن

خوای گەورە دەفەر موویت: ﴿وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ واتە: دەشلێن ئەگەر قسە راستن ئەو بەلێنە کە ی بە جی دیت؟ خوای گەورە باسی خوانە ناسان دەکات کە باوە پێان بە پۆژی قیامەت نیە و بە دووری دەزانن کە بێت و دەفەر موویت: ﴿وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ﴾ دەلێن: ئەو بەلێنە کە ی دیتە دی؟ خوای گەورە لە نایەتییکی تردا دەفەر موویت: ﴿يَسْتَعْجِلُ بِهَا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِهَا﴾ واتە: ئەوانە ی باوە پێان بەو پۆژە نیە کە دیت، پە لە ھاتنی دەکەن. خوای مەزنیش دەفەر موویت: ﴿مَا يَنْظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ﴾ واتە: ئەوانە ھەر چاوە پوانی بەک ئەعەرەتەن کە لە کاتی کدا خەریکی ھەراو کێشە ی خۆیان دەیانگریت. واتە: ئەوانە ھەر بە تەمای بەک ئەعەرەتەن والله أعلم. ئەمەیش فووێ گەورە ترسناکە کە یە، کە فو دەکريت بە کە لە شاخدا خەلکی لە بازار پێان و خەریکی

کاسپی خویانن و له ههراو کیشهن وهك پۆژهکانی پابوردو. ئا له و کاته دا خوای مهزن فهرمان ده دا به ئیسرافیل که فوو ده کات به که له شاخدا و درێژهی پیده دات هه تا که س نامینیت له سه ر زه میندا و له ئاسمانه وه پیتی ده گات و ده بیستی و ده کیشیت به لا ملیدا. پاشان نه و خه لکه هه موو به پیتی ده کریت بو کۆبوونه وهی پۆژی قیامت که ناگر ده وری داو ن له هه موو لایه که وه، بۆیه خوای که و ره فه رموویه تی:

﴿فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ﴾ واته: ناتوانن وه سیه تیش بکه ن، پشیمان نابیت بچه وه ناو که سو کاریان. واته: ناتوانن وه سیه ت بکه ن به و دی که به ده ستیان مینا وه وه یانه.

کاره که زۆر له وه گرنگتره. ﴿وَلَا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ﴾ ناشتوانن بکه پینه وه ناو که سو کاریان. فه رمووده و قسه ی زانایان زۆره له م باره یه وه که باسما ن کردوه له شوینی تر دا. پاشان دوا ی نه مه فووی بیهوش بوونه (نفخة الصعق) هه رچی گیانه به ره هه مووی ده مریت غه یری خوای که و ره. پاشان دوا ی نه مه ش فووی زیندوو بوونه وه ده ست پیده کات.

﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ﴾ ٥١ ﴿قَالُوا يَتَوَلَّوْنَا مِنْ بَعْثِنَا مِنْ مَّرْقَدِنَا هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ﴾ ٥٢ ﴿إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ﴾ ٥٣ ﴿فَالْيَوْمَ لَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَلَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ ٥٤

فوو (نفخة) ی زیندوو بوونه وه

خوای مهزن ده فه رموویت: ﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ﴾ واته: فوش به که له شاخدا ده کریت له نا کاو گشت له گۆره کانه وه دینه ده رو به ره و په ره ردگاری خویان به په له ده پۆن. نه مه فووی دووه مه به که له شاخدا ده کریت که بریتیه له فووی زیندوو بوونه وه وه موو له گۆر هه لده سن و دینه ده ره وه. بۆیه خوای مهزن فه رموویه تی: ﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ﴾، (النسلان) واته: پۆیشتنی به په له. وهك خوای که و ره فه رموویه تی: ﴿يَوْمَ يُخْرِجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ سِرَاعًا كَانَتْهُمْ إِلَىٰ نُصُبٍ يُوفِضُونَ﴾^۱ واته: نه و پۆژهی که به په له له گۆره کانیان دینه ده ره وه ده لیتی بو لای بته کانیان پا ده کهن. ﴿قَالُوا يَتَوَلَّوْنَا مِنْ بَعْثِنَا مِنْ مَّرْقَدِنَا هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ﴾ واته: ده لیتن نه ی هاوار به ما لمان! کی له ناو پیخه فه که مان (گۆره که مان) پای په راندین؟ نه مه هه ر نه و به لیتنه یه خودا دای و پیغه مبه ره کان راستیان وت. ﴿قَالُوا يَتَوَلَّوْنَا مِنْ بَعْثِنَا مِنْ

مَرَقِدْنَا ﴿۱﴾ واته: مه به ست به (مرقد) نه و گورانه یه که له دنیا دا بره یان و ابو که جاریکی تر تییدا زیندو و ناکرینه وه. وه ختیك گورانه وه و نه وهی که بره یان پی نه بوو به چاوی خو یان دیان ﴿۲﴾ قَالُوا يَتَوَلَّوْنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقِدْنَا ﴿۳﴾ نه مه مانای نه وه ناگه یه نیت جه زره به نه دراو له گوردا. چونکه ناو گور له چاو نه و سزایه ی له دواوه دیت وهك ناو پیخه ف وایه. ثوبه یی کوپی که عب ده لیت: موحامیدو حه سه ن و قه تاده ده لیت: پیش زیندو و بوونه وه جاریك ده خه ون. ^۱ قه تاده ده لیت له نیوان دوو فووه که دا ده خه ون بویه ده لیت کی له ناو گورده که مان پای په راندین. ^۲ وه ختیك نه مه یان وت، خاوه نباوه پان وه لامیان ده ده نه وه ﴿۴﴾ هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ ﴿۵﴾ نه مه قسه ی زوریک له زانایانی سه له فه. حه سه ن ده لیت: فرشته کان وه لامیان ده ده نه وه. هیچ دزایه تیهك له نیوان نه م دوو قسه دا نییه و هه ردو وکیان ده بیت. خوی مه زنیش خوی ده زانیت. پاشان خوی گوره ده فه رموویت: ﴿۶﴾ إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿۷﴾ ته نها هه ریهك نه عره ته یه و له ناكاو هه موو لای نییه کورده کرینه وه. وهك خوی مه زن ده فه رموویت: ﴿۸﴾ فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ ﴿۹﴾ فَإِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ ﴿۱۰﴾ واته: بیگومان نه و زیندو و بوونه وه یه هه ریهك نه عره ته یه، نیتر کوتوپر وان له ده شتیکی سپی کاکی به کاکیدا. وه ده فه رموویت: ﴿۱۱﴾ وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ ﴿۱۲﴾ واته: وه هاتنی پوژی دوایش (به لای خواوه) هه روه کو چاو تروکانیک وایه یان نزیکتر له وهش. وه ده فه رموویت: ﴿۱۳﴾ يَوْمَ يَدْعُوكُمْ فَتَسْجِبُونَ بِحَمْدِهِ وَتُظُنُّونَ إِنْ لَيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا ﴿۱۴﴾ واته: نه و پوژهی که بانگتان ده کهن (له گورده کانتانه وه) جا نیوهش ده سته جی دین به ده م بانگکردنه که وه به سوپاس و سه ناکردنه وه و ده زانن (له دنیا دا) ماوه یه کی کهم نه بیت نه ماونه ته وه. واته: ته نها جاریکی فه رمانیان پی ده کریت هه موو ناماده ده بن. ﴿۱۵﴾ فَالْيَوْمَ لَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَلَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿۱۶﴾ واته: نه و پوژه ناهه قی له کهس ناکریت و هه ر به رامبه ر به و کرده وهی کردووتانه سزا ده درین. ﴿۱۷﴾ فَالْيَوْمَ لَا تُظْلَمُ

^۱ الطبري (۵۳۳/۲۰).^۲ الطبري (۵۳۲/۲۰).^۳ النازعات (۱۴-۱۳).^۴ النحل (۷۷).^۵ الاسراء (۵۲).

نَفْسٌ شَيْئًا ﴿۵۴﴾ واته: نه مېړه هېچ کهس نامه قی لی ناکړیت، ﴿وَلَا تُحْزَنْتَ إِلَّا مَا كُنْتَ تَعْمَلُونَ﴾
واته: ته نها به رامبه ر نه و کرده وانه ی کردو و تانه سزا ده درین.

﴿إِنَّ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِي شُغْلٍ فَكِهُونٍ ﴿۵۵﴾ هُم وَأَزْوَاجُهُمْ فِي ظِلِّ عَلَى الْأَرْآبِكِ مُتَكِفُونَ ﴿۵۶﴾ هُمْ فِيهَا
فَكِهَةٌ وَهُمْ مَا يَدْعُونَ ﴿۵۷﴾ سَلَّمَ قَوْلًا مِنْ رَبِّ رَحِيمٍ ﴿۵۸﴾﴾

باسی خوشگوزمرانی خه لکی به هشت

خوای مه زن ده فهرموویت: ﴿إِنَّ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِي شُغْلٍ فَكِهُونٍ﴾ واته: نه وانه ی نه هلی
به هشتن، نه و پوژه سهریان گهرمه و له خوشیدان. خوای گهره باسی نه هلی به هشت ده کات که له
پوژی قیامه تدا له ساحه ی مه حشر دا ده پوژن و ده چنه ناو نه و نازو نیعمه ته له ناو باغه کانی به هشتداو
سهریان قاله مه موو شتیکیان له یاد ده چیت به هو ی نه و مه موو خوشی و به خته وهریه وه که تییدان که
مه رگیز نابریته وه و مه تاهه تاییه سهر فرازن. حه سه نی به سری و نیسماعیلی کوپی خالید ده لیتن:
سهرقالن و ناگایان له نه هلی جه هه نه م نیه که چ جه زره به یه ک ده چیژن. موجهید ده لیت: ﴿فِي شُغْلٍ
فَكِهُونٍ﴾ واته: سهر سامن له و خوشیه ی که تییدان. ^۱ قه تاده یش هر وای وتوه. نیبنو عه باس ده لیت
﴿فَكِهُونٍ﴾ واته: دلخو شن. وه ده فهرموویت: ﴿هُم وَأَزْوَاجُهُمْ فِي ظِلِّ عَلَى الْأَرْآبِكِ مُتَكِفُونَ﴾ واته:
خویان له گهل ژنه کانیان له بهر سیبه ر، له سهر ته خت، پال که وتوون. ﴿هُم وَأَزْوَاجُهُمْ﴾ واته: خویان و
خیزانه کانیان ﴿فِي ظِلِّ﴾ واته: له ژیر سیبه ری دره خته کاند. ^۲ ﴿عَلَى الْأَرْآبِكِ مُتَكِفُونَ﴾ نیبنو
عه عه باس و موجهید و عیکریمه و موجهه مده ی کوپی که عبو حه سه ن و قه تاده و سودی و خه سیف
ده لیتن: ﴿عَلَى الْأَرْآبِكِ مُتَكِفُونَ﴾ واته: له سهر ته ختی ژیر په رده (ی ناماده کراو بو بووک) دا پال
که وتوون. ^۳ وه ده فهرموویت: ﴿هُم فِيهَا فَكِهَةٌ وَهُمْ مَا يَدْعُونَ﴾ واته: له به هشتدا هر میوه یه ک و هر
شتیک داوای بکه ن، ناماده یه. ﴿هُم فِيهَا فَكِهَةٌ﴾ واته: مه موو جوړه میوه یه کی تییدایه بویان. ﴿وَهُمْ
مَا يَدْعُونَ﴾ واته: هر چی نارهنو و بکه ن ناماده یه بویان ده ستیان ده که ویت. خوای گهره
ده فهرموویت: ﴿سَلَّمَ قَوْلًا مِنْ رَبِّ رَحِيمٍ﴾ واته: په روه ردگاری دلوفانیش هر خوی سه لام و ناشتییه

^۱ الطبري (۵۳۵/۲۰).

^۲ الطبري (۵۳۸/۲۰).

^۳ الطبري (۵۴۰/۵۳۹/۲۰).

بۆیان. ئیبنو جوره یج ده لیت: ئیبنو عه باس (په زای خویان لی بیت) ده لیت: له م ئایه ته دا: ﴿سَلَّمَ قَوْلًا
مِّن رَّبِّ رَحِيمٍ﴾ خودایش سه لامیان لی ده کات. چونکه خوی گه وره خوی ناشتی و سه لامه بۆ نه هلی
به هه شت. نه مه ی که ئیبنو عه باس وتی. وه ک نه م ئایه ته وا که خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿تَحِيَّتُهُمْ
يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ سَلَامٌ﴾^۱ واته. پۆژیکباوه پداران ده گه نه وه خوا به خیره اتنیا به وشه ی سه لامه.

﴿وَأَمْتَرُوا الْيَوْمَ أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ﴾^{۵۹} ﴿أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَبْنَیْءَ آدَمَ أَن لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ
مُّبِينٌ﴾^{۶۰} ﴿وَأَن أَعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيمٌ﴾^{۶۱} وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنْكُمْ جِبِلًّا كَثِيرًا أَفَلَمْ تَكُونُوا
تَعْقِلُونَ﴾^{۶۲}

شوینی خوانه ناسان له مه حشه ردا و هه ره شه و سه رزه نشت کردنیان

خوی مه زن ده فه رموویت: ﴿وَأَمْتَرُوا الْيَوْمَ أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ﴾^{۵۹} واته: نه ی نه وانه ی تاوانبارن، ئیوه ش
نه مپۆ ده بیت خۆتان جیا به نه وه. خوی گه وره باسی به سه ره ات و پاشه پۆژی خوانه ناسانمان بۆ
ده کات له پۆژی قیامه تدا که چیا به سه ردینیت و چون جیا یان ده کاته وه له خاوه نباوه پان وه ک
ده فه رموویت: ﴿وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا مَكَانَكُمْ أَنْتُمْ وَشُرَكَائُكُمْ فَرِيقًا يَتَّبِعُهُمُ الْغَايَةُ أُولَٰئِكَ
يُؤْذَنُونَ﴾^{۶۰} واته: له مووان کۆده که ینه وه پاشان به و که سانه ده لیتین که شه ریکیان بۆ خوا داده نا ئیوه له گه ل
شه ریکه کانتاندا پاوه ستن نه وسا لیتکیان جیا ده که ینه وه، وه ده فه رموویت: ﴿وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُومِذِرُ
يُنْفِرُونَ﴾^{۶۱} واته: پۆژی که قیامه ت هاته پوو، نه و پۆژه به ش به ش ده بنه وه، وه ده فه رموویت:
﴿يَوْمِذِرُ يَصَدَّعُونَ﴾^{۶۲} واته: له و پۆژه دا بلاوه ده که ن. واته: جیا ده بنه وه و ده بن به دوو به شه وه. وه
ده فه رموویت: ﴿أَحْشُرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا وَأَزْوَاجَهُمْ وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ﴾^{۶۳} ﴿مِن دُونِ اللَّهِ فَأَهْدُوهُمْ إِلَى صِرَاطِ الْجَحِيمِ﴾^{۶۴}
واته: نه وانه لیک کۆبه که نه وه که نامه قی پیشه بوون و هاو جووتی نه وان و نه وان هه که ده یان په رست
(غه یری خودا). نه وسا ریکه ی جه هه نه میان پی نیشان ده ن، پاشان خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿أَلَمْ

^۱ الاحزاب (۴۴).

^۲ یونس (۲۸).

^۳ الروم (۱۴).

^۴ الروم (۴۳).

^۵ الصافات (۲۲-۲۳).

أَعْهَدَ إِلَيْكُمْ يَبْنَىٰ آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿۱﴾ واته: ناخر نهی تۆرمه ی ئادهم، من له پیشدا په یمانم له گه ل نه بهستن که شهیتان نه به رستن؟ نه و ناشکرا دوزمنتانه. لیږه دا خوای گه وره لومه و سه رزه نشتی خوانه ناسان دهکات له نه وهی ئادهم که شوین شهیتان که وتن و گوئیستی بوون که شهیتان به ناشکرا دوزمنیانه که چی نه وان تهره بوون وبه فرمانی نه و خودایه یان نه کرد که دروستی کردوون و بزئوی داون. بویه فهرموویه تی: ﴿وَأَنْ أَعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ﴾ واته: هر ته نها خوم به رستن، که ریگهی راست هر نه مه یه. واته: له ژیانی دنیا دا فرمانم پی کردن که گوئیستی شهیتان مه بن. فرمانم پیدان که عیباده تی من بکن که پیی راست هر نه مه یه که چی نیوه پییه کی تر تان گرته به رو شوینی شهیتان که وتن و به قسه ی نه وتان کرد. بویه خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنْكُمْ جِبِلًّا كَثِيرًا أَفَلَمْ تَكُونُوا تَعْقِلُونَ﴾ واته: کومه لیکی زوری له نیوه له پی لادا، ناخو میشتا هر تینا گن. ﴿وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنْكُمْ جِبِلًّا كَثِيرًا﴾ واته: خه لکیکی زوری له نیوه گومرا کردو له پی لادا. نه مه قسه ی مواهیدو قه تاده و سودی و سوفیانی کوپی عویه ی نه وه ده فهرموویت: ﴿أَفَلَمْ تَكُونُوا تَعْقِلُونَ﴾ واته: میشتا هر تینا گن شوینی شهیتان ده که ون و گوئیستی خودای گه وره نابن که فرمانتان پیده کات که ته نها عیباده تی نه و بکن که شهریکی نه.

﴿هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ﴾ ﴿۱۲﴾ أَصْلَوْهَا الْيَوْمَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿۱۴﴾ الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَنَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿۱۵﴾ وَلَوْ نَشَاءُ لَطَمَسْنَا عَلَىٰ أَعْيُنِهِمْ فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ فَأَنْتَ يُبْصِرُونَ ﴿۱۶﴾ وَلَوْ نَشَاءُ لَمَسَخْنَاهُمْ عَلَىٰ مَكَانَتِهِمْ فَمَا اسْتَطَعُوا مُضِيًّا وَلَا يَرْجِعُونَ ﴿۱۷﴾

پوڅی قیامت ده وتریت به و خوانه ناسانه ی تۆرمه ی ئادهم کاتیک که جهه نه م خوی ده رده خات بویان ده بیبنن بو ترساندن و سه رزه نشتکردنیان ﴿هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ﴾ واته: نه مه نه و جهه نه مه یه، که وا به لیتان پیده درا. واته: نه مه نه و جهه نه مه یه که پیغه مبه ران (سه لامی خوای لی بیت) نیوه یان لی ده ترساندو ناگادار ده کرده وه. که چی نیوه پرواتان پی نه ده کردن، ﴿أَصْلَوْهَا الْيَوْمَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ﴾ واته: به هو ی پی نه زانینه که تان، نه مپو ده بیت بچه ناوی. وهک خوای مه زن له چه ند نایه تیکی تر دا فهرموویه تی: ﴿يَوْمَ يُدْعَوْنَ إِلَىٰ نَارِ جَهَنَّمَ دَعَا﴾ ﴿۱۳﴾ هَذِهِ النَّارُ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا

تُكَذِّبُونَ ﴿١٤﴾ أَفَسِحْرُ هَذَا أَمْ أَنْتُمْ لَا تُبْصِرُونَ ﴿١٥﴾ واتە: پۇڭلىك پالايان پىئو دەنرەت بەرەو ئاگرى دۈزەخ چۇن پال پىئو ناننىك، (پىيان دەوترەت) ئەمە ئەو ئاگرەيە كە ئىو بە درۇتان دەزانى، ئايا ئەم ئاگرە جادوۋە يان ئىو نابىنن.

مۆر بەسەر دەمى تاوانباراندا ئەنرەت لە پۇڭلى قىامەتدا

خوای گەرە دەفەر موۋىت: ﴿الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ واتە: ئەمپۇر دەخەينە سەردەمیان و دەستیان لەگەلمان (قەسە دەكەن) پاكانىشیان دەبنە شایەت كە كرده وەكانیان چى بوو. ئەمە ژیان و گوزەرانى بى دینان و دووپووانە لە پۇڭلى قىامەتدا كاتىك كە دان نانن بەو تاوانانەى كە لە دنیا كرده وىانە و سویند دەخۇن كە شتى وایان نەكردووە. ئا لەو كاتەدا خودا مۇر دەنرەت بەسەر دەمیانداو ئەندامەكانى لەشیان قەسە دەكەن و ئەوەى كرده وىانە ئاشكرای دەكەن. ئىبنو ئەبى حاتم پىوایەتى كرده وە لە ئەنەسى كوپى مالیکەو (پەزای خویان لى بىت) دەلەت: لە خزمەت پىغەمبەردا بووین (ﷺ) پىكەنى هەتا دانى موبارەكى دەركەوت فەرموۋى: ئەزانن بە چى پىكەنیم؟ ووتەمان: خوا و پىغەمبەر ئەزانن، فەرموۋى: بە مونا قەشەى عەبدىك لەگەل پەروەردگارى خۇیدا لە پۇڭلى قىامەتدا پىكەنیم، عەبدەكە دەلەت: ئەى پەروەردگارم! ئايا پەیمانەت نەداوە ناھەقىم پىنەكرەت؟ دەفەر موۋىت: با!.. دەلەت: كەس قەبول ناكەم شایەتیم لى بدات مەگین شایەتەك لە ئەفسى خۇم. خودایش دەفەر موۋىت: ئەمپۇر ئەفسى خۇت بەسە كە حیسابت لەسەر بكات (واتە: تاوانەكانت بزمىرى) ھەروەھا فریشتە خاوەن پىزەكانیش كە كرده وەكانیان بۇ نوسیویت وشایەتن لەسەرت. جا مۇر دەخرەتە سەردەمى و دەوترەت بە ئەندامەكانى لەش (قەسە بكەن) و ئەوانیش كرده وەكانى باس دەكەن. پاشان ماو دەدرەت لە نىوان ئەو ئەندامەكانى لەشیدا تا پىكەو قەسەبكەن. دەلەت: دەك دوور بن لە بەزەبى خوداوە لەناو بچن خۇ من لەبەر ئىو ھەول دەدەم و تىدەكۆشم)، موسلىم و نەسائیش پىوایەتیان كرده وە. ۲ ئىبنو جەریر پىوایەتى كرده وە لە ئەبو موسای ئەشعەریەو (پەزای خوای لى بىت) دەلەت: لە پۇڭلى قىامەتدا خاوەن باوەر بانگ دەكرەت بۇ لىپرسینەو، پەروەردگارى ئەو كرده وەكانى لە نىوان ئەو بەندەكەیدایە نیشانى دەدرەت و دانى پىدا دەنرەت دەلەت: بەلئى ئەى پەروەردگارم. كرده وە، كرده وە، كرده وە. دەلەت: خوا لە تاوانەكانى دەبوورەت و بۆى دادەپۆشیەت. ھىچ دروستكراویك لەسەر زەمیندا ھىچىك لەو تاوانانە نابینەت. چاكەكانى دەخرەتە پوو پى خۇشە خەلكى ھەموو چاكەكانى ببینن. خوانەناس و دووپوۋیش بانگ

۱ الطور (۱۲-۱۵).

۲ مسلم (۲۲۸۰/۴)، النسائي في الكبرى (۵۰۸/۶).

ده كرىن بۆ لىپرسينه وه. په روه ردگارى كرده وه كانى ده خاته بهر ده ستى، ئىنكارى ده كات و ده لىت: نهى په روه ردگارم سويند به گه وره يى تو نه وهى نه م فريسته يه نووسيو يه تى له سهرم نه مكدووه! فريسته كه يش پى ده لىت: تو نه وهت له فلانه پوژو فلانه شويندا نه كرد؟ نه و يش ده لىت: نه خير سويند به گه وره يى تو نهى په روه ردگارم من نه و كارم نه كردووه. خو نه گه ر نه و كارى كرد بىت مور ده خريته سهر ده مى. نه بو موساى نه شعهرى (په زاي خواى لى بيت) ده لىت: من واده زانم و واى داده نيم كه يه كه م شتىك له مروفدا قسه ده كات پانى لاي پاسته پاشان نه م نايه تهى خويند: ﴿الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَعْيُنُهُمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾.^۱ خواى گه وره ده فهرموويت: ﴿وَلَوْ نَشَاءُ لَطَمَسْنَا عَلَىٰ أَعْيُنِهِمْ فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ فَأَنَّى يُبْصِرُونَ﴾ واته: نه گه ر نه و بكهين، چاوه كانيشيان كويز ده كهين به ره و پىگا پيشبركى ده كهين سا كوا سوماى ديتنيان هيه. عه لى كوپى نه بو ته لحه ده لىت: له ئيبنو عه باسه وه (په زاي خوايان لى بيت) له ماناى نه م نايه ته دا. نه گه ر نه و بكهين له پى لايان ده دهين. ناخو چون پىگا ده رده كهين؟ جاريكيان و توويه تى: كويزيان ده كهين.^۲ حه سهنى به سرى ده لىت: نه گه ر خودا مه لى لى بيت سوماى ديتنيان ناهيلىت و كويزيان ده كات و هه ر دىن و ده چن. موجهيدو نه بو سالح و قه تاده و سودى ده لىن: ﴿فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ﴾ واته: پىگا. ئيبنو زهيد ده لىت: ﴿الصِّرَاطَ﴾ ليره دا واته: پاستى، ﴿فَأَنَّى يُبْصِرُونَ﴾ واته: چون ده بينن كاتىك كه چاوه كانيان كويز ده كهين. عه وفى ده لىت: له ئيبنو عه باسه وه (په زاي خواى لى بيت) واته: پاستى نابيين.^۳ خواى مه زن ده فهرموويت: ﴿وَلَوْ نَشَاءُ لَمَسَخْنَاهُمْ عَلَىٰ مَكَانَتِهِمْ فَمَا اسْتَطَاعُوا مُضِيًّا وَلَا يَرْجِعُونَ﴾ واته: نه گه ر حه زيشمان كرد بووايه هه ر له جيگه كهى خوياندا ده مانكرده شتىكى تر نه وساكه نه يانتوانيبا بينه پيش و به ره و دواش نه گه رپنه وه. ﴿وَلَوْ نَشَاءُ لَمَسَخْنَاهُمْ عَلَىٰ مَكَانَتِهِمْ﴾ عه وفى ده لىت له ئيبنو عه باسه وه (په زاي خواى لى بيت): نه گه ر مه يلما لى بووايه قرمان ده كردن له شوينى خوياندا.^۴ سودى ده لىت: واته: شيوه مان ده گويزن. نه بو سوالح ده لىت: ده مانكردن به بهرد. حه سهنى به سرى و قه تاده ده لىن: واته: له سهر پىكانيان دامان ده نيشاندن.^۵ بويه

^۱ الطبري (۵۴۴/۲۰).^۲ الطبري (۵۴۵/۲۰).^۳ الطبري (۵۴۷/۲۰).^۴ الطبري (۵۴۷/۲۰).^۵ الطبري (۵۴۷/۲۰).

خوای مه زن فه رموویه تی: ﴿فَمَا اسْتَطَعُوا مُضِيًّا﴾ واته: نه یانده توانی برۆن بۆ پیشه وه و ﴿وَلَا يَرْجِعُونَ﴾ نه شیانده توانی به ره و دواش بگه رینه وه به لکو هر به و شیوه یه ده مانه وه و نه ده پویشتن بۆ پیشه وه نه بۆ دواوه.

﴿وَمَنْ نُعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ أَفَلَا يَعْقِلُونَ﴾ (۶۸) وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْآنٌ مُبِينٌ ﴿۶۹﴾ لِيُنذِرَ مَنِ كَانَ حَيًّا وَيَحِقَّ الْقَوْلُ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿۷۰﴾

خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿وَمَنْ نُعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ أَفَلَا يَعْقِلُونَ﴾ واته: هر که سیکیش ته مه نی زۆر بدهینی، شیوه و بچمیشی ده گورین. بۆچی نایانه ویت تیبگن. خوای گه وره باسی نه وه ی ناده م ده کات هه تا ته مه نی دریز بیت و به ره و ژود بروات، زیاتر به ره و کزی و لاوازی ده چیت، توانای نامینیت و جموجولی که م ده بیته وه. وه ک خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْقَدِيرُ﴾ واته: خوا زاتی که ئیوه ی دروست کردوه له لاوازی (لاوازی نوتفه و بیچوو مندالی شیره خۆر..). پاشان دوا ی لاوازی به میزی کردون (بوون به لاو) له دوا ی به میزکردنتان لاوازی و پیری بۆ دانان خوا هرچی بو ی دروستی ده کات و هر نه وه زانای به ده سه لات. ﴿وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ إِلَىٰ أَرْدَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا﴾ واته: وه هه ندیکتان ده گه یه نرینه نه و په ی پیری، بی که لکترین ته مه ن بۆ نه وه ی نه زانیت و له بیری نه میتیت هرچی که ده یزانیت. مه به ست له م نایه ته (والله اعلم) باسی نه م دنیا یه که شوینی مانه وه و به رده وامی ژیان نیه و ده پوات و نامینیت و ده بیت هر به جی به یلریت و ژیان کوتایی بیت تییدا، بۆیه خوای مه زن فه رموویه تی: ﴿أَفَلَا يَعْقِلُونَ﴾ واته: بۆچی بیر ناکه نه وه چاک وردنابنه وه که چۆن وه دی هاتوون و پاشان بوون به لاو دواش چۆن تا به و شیوه یه که ده یبینن پیرو کزو لاواز بوون. هه تا تیبگن و باش بزائن که بۆ جیگایه کی تر دروست کراون که هه رگیز کوتایی نایه ت و لئی ده رناچن و هر ده میننه وه تییدا. نه و جیگایه ش ژیا نه که ی تره که هه رگیز دوا یی نایه ت.

خوای گه وره پیغه بهری (ﷺ) فیری شیعر نه کردوه

خوای گه وره ده فه رموویت: ﴿وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْآنٌ مُبِينٌ﴾ واته: ئیمه نه ومان فیری شیعر نه کردوه و هیچ پیوستیشی پیی نیه، نه مه ته نها بۆ یاد له خوا کردنه وه و

^۱ الروم (۵۴).

^۲ الحج (۵).

قورئانیکی شیوہی ژیان نیشان دہدات. ﴿وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ﴾ خوائ مہزن باسی پیغہ مبرہر دہکات (ﷺ) کہ فیبری شیعر وتنی نہ کردوہو ﴿وَمَا يَنْبَغِي لَهُ﴾ واتہ: سروشتی پیغہ مبرہر (ﷺ) وابوہ کہ حزی لہ شیعر نہ بوہو و خوشی لی نہ ہاتوہو و نہ یزانوہو شیعر بلیت و بوی نہ ہاتوہو، بویہ دہ گپرنہوہ لہ پیغہ مبرہر (ﷺ) توانای شیعر لہ بہرکردنی نہ بوہو لہ سہر وہ زنیکی تہواو بہ لکو شیعری کہ سیکیشی بووتایہ تہواوی نہ دہ کرد. تیکی دہداو دہ یگوری. ہر بہو شیوہیہ بہ بیہقی لہ (الدلائل) دا پیوایہ تی کردوہ کہ پیغہ مبرہری خودا (ﷺ) فہرموویہ تی بہ عہ باسی کوپی مورداسی سولہ می (پہ زای خوائ لی بیت) تو نہ مہت وتوہ: ﴿أَنْجِلْ نَهْبِي وَنَهْبَ الْعَبِيدِ بَيْنَ الْأَقْرَعِ وَغِيْنَةَ﴾ عہ باس وتی: بہ لکو نہوہ (غیینہ والاقرع). پیغہ مبرہر (ﷺ) فہرمووی: (مہمووی وہک یہکن) واتہ: لہ مانادا یہکن. ^۱ واللہ أعلم. چونکہ خودای مہزن فیبری قورئانی کردوہ نہو قورئانیہی ﴿لَا يَأْتِيهِ الْبَطْلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ﴾ ^۲ واتہ: بہ تال پووی تیناکات نہ لہ نیستاو لہ نہ دواپوژدا (نہ بہ لی کہ مکردن و نہ بہ لی زیادکردن) چونکہ نیردراوہ تہ خواروہ لہ لایہن (خوائ) کاردروستی ستایشکراوہوہ. نہو قورئانہ شیعر نیہ وہک گرؤیہک لہ خوانہ ناسہ نہ فامہکانی قورہیش وایان دہ زانی. نہ جادوہو نہ قسہی فالگرہوہیہ و نہ دروستکراویشہ وہک مہندی سہرلیشیواو نہ زان دہیلین بہ لکو تاییہ تمہندی خوی وای لی کردوہ کہ حزی لہ شیعر وتن نہ بوہو و پیگاشی پی نہ دراوہ و فیبری نہ بوہو. ﴿إِنْ هُوَ﴾ واتہ: نہوہی کہ فیرمان کردوہ ﴿إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْآنٌ مُّبِينٌ﴾ واتہ: ناشکراو پوون و دیارہ بو کہ سیکی کہ بیری لی بکاتہوہ و وردبیٹہوہ بویہ خوائ گہورہ فہرموویہ تی: ﴿لِيُنذِرَ مَن كَانَ حَيًّا وَيَحِقَّ الْقَوْلُ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾ واتہ: تا نہوانہی بہ دل زیندوون لہ خودایان بترسیئن و قسہی خودا دہربارہی خودانہ ناسان بہ جی بگات. ﴿لِيُنذِرَ مَن كَانَ حَيًّا﴾ واتہ: بو نہوہی نہم قورئانہ پوون و ناشکرایہ نہوانہی دل زیندوون بیانترسیئیت. وہک لہ تاییہ تیکی تردا فہرموویہ تی: ﴿لَا تُنذِرُكُمْ بِهِ، وَمَنْ بَلَغَ﴾ ^۳ واتہ: بو نہوہی نیوہی پی بترسیئنم و ہر کہ سیکی کہش کہ پیی دہکات. وہ فہرموویہ تی: ﴿وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ، مِنَ الْأَحْزَابِ فَالْنَارُ مَوْعِدُهُ﴾ ^۴ واتہ: وہ ہر کہس باوہ پی پیی نہ بیت لہ و کومہلو

^۱ دلائل النبوة (۵/۱۸۱)، فہرموودہیہ کی مورسہلہ.

^۲ فصلت (۴۲).

^۳ الانعام (۱۹).

^۴ ہود (۱۷).

تاقمانه (ئهوانه ی کۆبوونه وه له سه ر دژایه تی ئیسلام) ئه وه ئاگر جیگایه تی. که سیك له م ترساندن و ئاگادارکردنه وه یه سوود وهرده گریت که دلی زیندوو بیت چاوی دلی پووناك بووبیته وه. وهك قه تاده ده لیت: دل و چاو زیندوو. ^۱ زه ححاک ده لیت: واته: ژیر بیت. ^۲ ﴿وَيَحَقِّقُ الْقَوْلُ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾ واته: ئه م قورئانه په حمه ته بۆ خاوه ن باوه پان و به لگه و نیشانه شه به سه ر خاوه ناسانه وه....

﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَا أَنْعَمًا فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ﴾ ^(۷۱) وَذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ ^(۷۲) وَلَهُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَمَشَارِبٌ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ^(۷۳)

مه پوما لات نیشانه و به هر شه (له سه ر ده سه لات ی خودا)

خوا ی گه و ده ده فه رموویت: ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَا أَنْعَمًا فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ﴾ واته: ئاخۆ هیشتا نه یان دیوه ئیمه به ده ستی خۆمان مه پوما لاتمان بۆ به ره م هینان ئه وان بوونه ته خاوه نیان؟ خوا ی مه زن باسی ئه وه مه موو به هریه ده کات که داویه تی به به نده کانی له وه مه موو مه پوما لات ی که ژیربار ی کردوو به بۆیان، ﴿فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ﴾ واته: که ئه وان بوونه ته خاوه نی. قه تاده ده لیت: توانایان هیه به سه ر یانداو به کاریان دین و بوونه ته خزمه تکارو ژیر ده سته یان و سه ریچیان ناکه ن، خۆ ئه گه ر مندالیک بیت بۆ لای وشتریک به سه ر چۆکدا ده یخات، خۆ ئه گه ر مه یلیشی لی بیت هه لی ده سینیت و لیتی ده خوړیت ئه و وشتره ی له به ر ده ستدایه و بۆ کوی بیانه ویت ده یانبات. وه ده فه رموویت: ﴿وَذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ﴾ واته: وا بۆشمان ده سته مو کردوون، که ده توانن سواریان ببن و لێیان بخۆن. واته: به شیوه یهك ده سته مو یان کردوون. هه یانه که له سه فه ری درێژخایه ندا سواریان ده بن و باریشیان لی ده نین بۆ هه موو شوین و ولاتیک ﴿وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ﴾ واته: هه ر کاتیکیش ئاره زوو بکه ن له ملیان ده دن یان سه ریان ده بن. ﴿وَلَهُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَمَشَارِبٌ أَفَلَا يَشْكُرُونَ﴾ واته: هه ر له وانیش گه لیک جوړه به هره ده بن، زۆر شتی خواردنه وه شیان لی وهرده گرن. هیشتا هه ر شوکرانه ناکه ن. ﴿وَلَهُمْ فِيهَا مَنَافِعُ﴾ واته: هه ر له وه پوما لاتانه سوود له خوری و مووی توکه که ی وهرده گرن بۆ پیویستی ناو مال و زۆر شتی تر هه تا ماوه یهك ﴿وَمَشَارِبٌ﴾ واته: سوود له شیره که یان و هه تا له میزی وشتره کانیش وهرده گرن بۆ خواردنه وه و چاره سه ری نه خوشی، ﴿أَفَلَا

^۱ الطبري (۵۵۰/۲۰).

^۲ الطبري (۵۵۰/۲۰).

يَشْكُرُونَ ﴿ واته: هيشتا هر سوپاسى خوا ناكهن و به تاكو ته نهاى نازانن كه نه و دروستكهر و پامهينهرى و دهسته موكهرى هموو نه مانه يه و شهريكى بو داده نين؟

﴿ وَاتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ إِلَهَةً لَعَلَّهُمْ يُنْصَرُونَ ﴿٧٤﴾ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ وَهُمْ لَهُمْ جُنْدٌ مُنْخَضُونَ ﴿٧٥﴾ فَلَا

يَحْزُنُكَ قَوْلُهُمْ إِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسْرُونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٦﴾

خودايانى بته رستان ناتوانن به هاناي بته رستانه وه بين

خوای مه زن ده فره مویت: ﴿ وَاتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ إِلَهَةً لَعَلَّهُمْ يُنْصَرُونَ ﴾ واته: غه یری خودا شتگه لیکی تریان په رست، به لكو به هانایانه وه بین. خوای گه وره په دی نه و بته رستانه ده داته وه كه غه یری خودا شتی تر ده په رستن و ده یكه نه شهريكى خودا. به ته مای نه وهن كه به هانایانه وه بین و بژیویان بدهن و نزیکیان بخه نه وه له خودا وه، خوای گه وره یش فره مویه تی: ﴿ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ وَهُمْ لَهُمْ جُنْدٌ مُنْخَضُونَ ﴾ واته: ناشتوانن به هانایانه وه بین، به لام نه مان له خزمه تیاندان، بو پیشمه رگه یی نامادهن. واته: نه و كه سانه ناتوانن بین به هاواری نه وانه وه كه ده یان په رستن. وه زور له وه لاواز ترو بی ده سه لات و زه بوون ترن. به لكو نه وانه ناتوانن به هانای خوشیانه وه بین. ئیتر چون ده توانن زیان به كه س بگه یه نن یان سودمه ندی بكن. چونكه نه وانه بی گیانن نه ده بیسن و نه ناوه زیشیان هیه. وه ده فره مویت: ﴿ وَهُمْ لَهُمْ جُنْدٌ مُنْخَضُونَ ﴾ واته: له پوژی لیپرسینه وه دا له لایاندا نامادهن. ^۱ واته: هموو نه و كه سانه كه نه و بتانه یان په رستوه ده هیترین و كوده كرینه وه و ناماده ده كریت له لای بته كاندا. چونكه نه وه ده بیته هوی زیاتر دل گران بوون و به لگه ی ته واو له سهریان. قه تاده ده لییت: ﴿ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ ﴾ واته: نه وانه ی كه ده یان په رستن، ناتوانن به هانایانه وه بین. ﴿ وَهُمْ لَهُمْ جُنْدٌ مُنْخَضُونَ ﴾ بته رستان زور توو په و دلگران ده بن كه له دنیا نه وانه یان په رستوه كه چی ناتوانن چا كه یه کیان له گه ل بكن و خراپه یه کیان لی لادهن. چونكه نه وانه بتن و بی ^۲ هه ست و ناوه زن. هه سه نی به سریش هه ر وای و تووه. قسه یه کی جوانه، ئیبنو جه ریریش هه مان پای هه لبراردوه (په حمه تی خوای لی بیت).

خوای مه‌زن ده‌فه‌رموویت: ﴿فَلَا يَحْزُنُكَ قَوْلُهُمْ إِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسْرُونَ﴾ و تاریان دلته‌نگت نه‌کات، مهر شتی‌ک بشارنه‌وه و مهر شتی‌ک بیدرکی‌نن نی‌مه لی‌یان ناگادارین. خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿فَلَا يَحْزُنُكَ قَوْلُهُمْ﴾ واته: دلگران مه‌به که بپوات پی‌ناکه‌ن و خودا ناناسن. ﴿إِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسْرُونَ وَمَا يُعْلِنُونَ﴾ واته: مهرچی ده‌که‌ن نی‌مه ناگامان لی‌یانه به‌م زووانه مه‌قیان لی‌ ده‌ستی‌نن و به‌رخوردیان له‌گه‌ل ده‌که‌ین له‌سه‌ر نه‌و ناو و ناتوران‌ه‌ی که نه‌بنخسته شوین تو له‌و پۆزه‌دا که مهرچی له‌ دنیا‌دا کردوو‌یانه لی‌مان برز نابیت و گه‌وره و بچوک به‌ نه‌رزش یان بی‌ نه‌رزش به‌لکو مه‌موو نه‌و کرداران‌ه‌ی کردوو‌یانه نیشانیان ده‌دریت. زو کردوو‌یانه یان دره‌نگ.

﴿أَوَلَمْ يَرِ الْإِنْسَنُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ﴾ (۷۷) وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ. قَالَ مَنْ يُحْيِ الْمَيِّتَ وَهِيَ رَمِيمٌ ﴿۷۸﴾ قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ ﴿۷۹﴾ الَّذِي جَعَلَ لَكُم مِّنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ تُوقَدُونَ ﴿۸۰﴾

تکولی کردنی زیندوو‌یوونه‌وه پاش مردن و وه‌لامدان‌ه‌وه‌یان

خوای مه‌زن ده‌فه‌رموویت: ﴿أَوَلَمْ يَرِ الْإِنْسَنُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ﴾ واته: مرفۆ چون هی‌نده نازانیت، که نی‌مه له‌ تنوکی‌کمان ئافران‌دوه، که‌چی نی‌ستا دوژمنی‌کی ناشکرایه. مو‌جامیدو عی‌کریمه و عورو‌ه‌ی کوپی زوبه‌یرو سودی و قه‌تاده ده‌لین: ئوبه‌ی کوپی خه‌له‌ف (له‌عنه‌تی خوای لی‌ بیت) هات بو‌لای پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) نی‌سکی‌کی پزیو به‌ ده‌ستی‌ه‌وه بوو به‌ ده‌ستی ده‌یولی و وردی ده‌کرد فرپی ده‌داو بلاوده‌بووه‌وه به‌ ده‌م مه‌واوه ده‌که‌وته سه‌ر زه‌وی ده‌یوت: نه‌ی مو‌حه‌مه‌د ئایا و ده‌زانی خودا نه‌م نی‌سکه پزیوه زیندوو ده‌کاته‌وه؟ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموی: (به‌لی‌ خوای گه‌وره ده‌تمرینیت و پاشان زیندووت ده‌کاته‌وه و پاشان ده‌تخاته ناو ناگر). پاشان نه‌م ئایه‌تانه‌ی کوتایی سوره‌تی (یس) هاتووته‌وه که ده‌فه‌رموویت: ﴿أَوَلَمْ يَرِ الْإِنْسَنُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ﴾ مه‌تا کوتایی ئایه‌ته‌کان. ^۱ ئیب‌نو نه‌بی حاته‌م پریوایه‌تی کردوو له‌ ئیب‌نو عه‌باسه‌وه (په‌زای خویان لی‌ بیت) ده‌لین: عاسی کوپی وائل له‌ به‌ت‌حا نی‌سکی‌کی مه‌لگرت و به‌ ده‌ست وردی کردو ولی، پاشان وتی به‌ پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ): ئایا خودا نه‌م نی‌سکه زیندوو ده‌کاته‌وه پاش نه‌وه‌ی وای لی‌ دیت که ده‌یبینم؟ پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) فه‌رموی: (به‌لی‌ خودا ده‌تمرینیت و پاشان زیندووت ده‌کاته‌وه و

پاشانیش ده تخته ناو جه هه نه م). جا نه لئ: پاشان نه م ئایه تانه ی کۆتایی (یس) هاته خواره وه، ئیبنو جه ریریش نه مه ی پیوایه ت کردووه له سه عیدی کوپی جوبه یروه وه.^۱ نه م ئایه تانه له سه ر ئوبه یی کوپی سه لول یان عاصی کوپی وائل هاتبیته خواره وه گشتگیره وهک یه که. هه موو که سیك ده گریته وه که باوه پی به زیندوو بوونه وه نیه. نه لیف و لامه که (الف واللام) بو جنسه له م ئایه ته دا که ده فه رموویت:

﴿أَوَلَمْ يَرِ الْإِنْسَنُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ﴾ واته: ئایا نه وانیه که باوه پیا به زیندوو بوونه وه نیه. ئایا دروست بوونیان به لکه نیه له سه ر زیندوو بوونه وه یان باوه پی پی ناکه ن. که خوای مه زن له تنۆکیك ئاوی بیژلیکراو بی نه رزش وه دی هیناون. وهک خوای که وره له چهند ئایه تیکی تر دا فه رموویه تی: ﴿أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ مِنْ مَّاءٍ مَّهِينٍ﴾ (۲۰) ﴿فَجَعَلْنَاهُ فِي قَرَارٍ مَكِينٍ﴾ (۲۱) ﴿إِلَّا قَدَرٍ مَعْلُومٍ﴾ (۲۲) واته: ئایا ئیوه مان دروست نه کردووه له ئاویکی بی نرخ؟، ئینجا خستمانه جیگایه کی پته وه وه، تا ماوه یه کی دیاری کراو: وه ده فه رموویت: ﴿إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَنَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ﴾ (۲۳) واته: به پاستی ئیمه ئاده میزادمان دروست کرد له دلۆپیک ئاوی تیکه ل له گه ل توخم تا تاقی بکه ینه وه. واته: له تنۆکیکی ئاویته که تاقی ده که ینه وه. نه و خودایه ی که مروفی دروست کردووه له تنۆکه ئاویکی لاوان، ئایا ناتوانیت جاریکی تر دروستی بکاته وه پاش مردن. وهک ئیمامی نه حمه د پیوایه تی کردووه له موسنه ده که یدا له بوسری کوپی جه حاشه وه ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) پۆژیک تفی کرده ناو له پیه وه په نجه ی پیا دهنه. پاشان پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فه رموی: (خوای مه زن فه رموویه تی نه ی نه وه ی ئاده م چون له ده ستم قوتار ده بی و ده رده چی که من تۆم وه دی هیناوه له وینه ی نه مه هه تا کاتیك پیکوپیکم کردی به جلوه رگه وه که پایت. وه چاره نووسیشته هه ر له ناو زه مینه و له ناو ده چی، هه ر کۆت کردووه ته وه و خیرت لی نه کردووه، تا گیانت گه یشته شاده مارت وتت: خیروبیر ده که م. ئاخۆ ئیسته کاتی خیرکردنه؟).^۲ ئیبنو ماجه ش پیوایه تی کردووه.^۳ بۆیه خوای که وره فه رموویه تی:

﴿وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ، قَالَ مَنْ يُحْيِ الْعِظْمَ وَهِيَ رَمِيمٌ﴾ واته: نه و نمونه یه کی بو ئیمه هینایه وه و ئافرانندی خوای له بیر کرد، ده لیت ئیسک له پاش پوان، کی زیندوو ده کاته وه؟ واته: نه و خودا خاوه ن ده سه لاته مه زنه ی که ئاسمانه کان و زه مینی وه دی هیناوه، به دووری ده زانن که نه و

^۱ الطبري (۵۵۴/۲۰).^۲ المرسلات (۲۰-۲۲).^۳ الانسان (۲).^۴ احمد (۲۱۰/۴)، نه لبانی ده لیت نه م فه رمووده یه سه حیحه.^۵ ابن ماجه (۹۰۳/۲)، نه لبانی ده لیت نه م فه رمووده یه سه حیحه.

ئیسکه پواوه (پزاوه) زیندوو بکاته وه جاریکی تر. به ته وای خوی له بیر کردووه که خودا له نه بوون
 هیناویه تی و خودا خوی چاکتر ناگاداری نه وانه یه که باوه پ ناکن و نینکاری ده که ن و به دوری ده زانن.
 بویه ده فرمویت: ﴿قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ﴾ واته: بلی: که سیك
 یه که مجار دروستی کردوون، نه و زیندوو یان ده کاته وه، بۆ هه موو دروستکردنیك خوی زانایه. واته:
 ناگاداری نه و ئیسکه نه یه له هه موو ناوچه کانی سه ر زه مینداو له هه ر شوینیکدا بیئت. بۆ کوی چووه و به
 کویدا په رش و بلاو بووه ته وه. نیمامی نه حمه د پیاوایه تی کردووه له پریعیه وه ده لیئت: عوقبه ی کوپی
 عه مروتی به جوزده یفه (په زای خویان لی بیئت): ناخو شتی کمان بۆباس ناکی له وه ی که له پیغه مبه ری
 خودات (ﷺ) بیستووه؟ وتی: گوئی بیستی پیغه مبه ر (ﷺ) بووم ده یفه رموو: (پیاویك مردن یه خه ی
 گرت، کاتیك بی هیوا بوو له زیان وه سیه تی کرد بۆ که سو کاری و وتی: کاتیك مردم داریکی زۆرو وشکم
 له سه ر کۆبکه نه وه. پاشان ناگری تی به رده ن هه تا گوشته که م ده خوات و ئیسکه که م به ته وای
 ده سوتیئت، جا هه لیگرن و بیهاپن، پاشان فرپی بده نه ناو ده ریا. نه وانیش وایانکرد. خوی گه وره لای
 خوی کوی کرده وه و پاشان پیی فرموو: بۆچی نه وه ت کرد؟ وتی: له ترسی تو؟ له به ر نه وه خوی
 گه وره ش لی خوش بوو! عوقبه ی کوپی عه مر ده لیئت: منیش گویم له پیغه مبه ر بووه (ﷺ) نه مه ی
 فرموو (نه و کابرایه گوپی خه لکی هه لئه دایه وه) ^۱! وه له هه ردوو سه حیحه که دا هاتوو به چه ند
 ده سته واژه یتر. یه کیک له و ده سته واژانه نه وه یه کابرا فرمان به کوپه کانی ده کات که بیسوتینن و
 پاشان بیهاپن و وردی بکه ن پاشان نیوه ی بوه شینن به وشکانیدا نیوه که ی تری بکه نه ده ریا له پۆژیکی
 په شه بادا، نه وانیش وایان کرد خوی مه زن فرمانی دا به ده ریا، هه رچی تیابوو کوی کرده وه،
 فرمانیشیدا به وشکانی هه رچی تیابوو کوی کرده وه، پاشان فرمووی پیی: په یدا بیه، بووه پیاویك
 وه سته به پیوه، خوی گه وره پیی فرموو: چی وای له تو کرد، که نه وه ت به سه ر خۆت هینا؟ وتی:
 ترساندن له تو خۆت چاکتر ده زانی. له ناوی نه داو نه یمراند هه تا لی خوش بوو. ^۲ خوی مه زن
 ده فرمویت: ﴿الَّذِي جَعَلَ لَكُم مِّنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ مِّنْهُ تُوقَدُونَ﴾ نه و که سیكه له
 داری سه وز ناگری بۆ په یدا کردوون، ئیوه ش هه ر له وه ناگر ده که نه وه. واته: نه و خودایه ی که نه م
 داره ی له نه وه له وه له ناو دروست کردووه هه تا سه وزو جوان بووه و به ره مه ی پیگه یوه، پاشان وای
 لی کردووه که بووه به داریکی وشکو ناگری پیی هه لگیرساوه. هه ر به هه مان شیوه هه رچی مه یلی لی
 بیئت ده یکات. توانای هه یه به سه ر هه موو شتی کداو هینج شتیك پیی لی ناگریئت. قه تاده ده لیئت: نه و

^۱ احمد (۳۹۵/۵)، فرموده یه کی سه حیحه.

^۲ فتح الباری (۵۹۴/۶)، مسلم (۲۱۱۰/۴).

که سهی نه م ناگره ی له م داره ده رهیتنا. تواناشی هه یه که زیندوی بکاته وه. و تراوه: مه به ست پیی داری مهرخ و عه فاره که له ناو زهوی حجازدا ده پویت. که هر که سیك بیت بیه ویت ناگر بکاته وه و چه رخی پی نه بیت دوو شولی سه وزی لی ده کاته وه و ده یاندات له یه ک، ناگریان لی په یدا ده بیت. هر وه ک چه رخ وایه. نه مه پریوایت کراوه له ئیبنو عه باسه وه (په زای خویان لی بیت) له په ندی پیشیناندا هاتووه: نه لی: (لکل شجر نار و استمجد المرخ و العفان)، واته: هه موو داریك ناگری هه یه به لام مهرخ و عه ففار ناویانگیان ده رکردووه. داناکان و توویانه: له هه موو داریکدا ناگر هه یه ته نیا دارستان نه بیت.

﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَدْرِ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ﴾ (۸۱) إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ، كُنْ فَيَكُونُ ﴿۸۲﴾ فَسُبْحَنَ الَّذِي يَبْدِئُ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ

تَرْجَعُونَ ﴿۸۳﴾

خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَدْرِ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ﴾ واته: ناخو که سیك توانای مه بیت نه م ئاسمانان و زه مینه ی داهینابیت، توانای نیه وینه یان دروست بکاته وه؟ به لی له وزه یدا هه یه و وه دیهینی فره زانا هر خویه تی. خوای گه وره باسی توانای خوی ده کات و ناگادارمان ده کات که چه نده خاوه ن ده سه لات، نه م حوت ئاسمانه ی دروست کردووه که پره له نه ستیره ی گه پوک و وه ستاو له گه ل حوت زه مین که پیک هاتووه له که ژو کیوو خول و لم و ده ریا و بیابانی چول و چه ندین شتی تریش که نه مانه هه مووی پینیشاندرو به لگه ن له سه ر زیندوو بوونه وه ی لاشه کان. وه ک خوای گه وره له م ئایه ته دا ده فه رموویت: ﴿لَخَلَقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ﴾ واته: به پاستی به دیهینانی ئاسمانه کان و زهوی گه وره تره له به دیهینانی خه لکی. وه لی ره شدا ده فه رموویت: ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَدْرِ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ﴾ واته: ده توانیت وینه یان دروست بکاته وه وه ک چون له هه وه ل جاره وه دروستی کردوون. ئیبنو جه ریر ده لیت: نه م ئایه ته وه ک نه م ئایه تانه وایه که ده فه رموویت: ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَمْ يَعْ يَخْلُقْهُنَّ بِقَدْرِ عَلَى أَنْ يُخْشِيَ الْمَوْتَ بَلَىٰ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ واته: ئایا نه وانیه یان زانیوه به پاستی نه و خودایه ی ئاسمانه کان و زهوی دروست کردووه و له دروستکردنیدا ناته وان و ده سته پاچه نه بووه به توانایه مردوانیش زیندوو بکاته وه به لی بیگومان خوا

^۱ الفافر (۵۷).

^۲ الاحقاف (۳۳).

به سهر مه موو شتی کدا به توانایه. وه لیږه شدا ده فره موویت: ﴿إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ واته: هر کاتیک هر شتیکی بویت پهیدا بییت، به فرمان پیی ده لی: بیه هر ده سته جی پهیدا ده بییت. واته: هر کاتیک خوی گوره فرمان بدات به شتی که جار فرمانی پیده کات و پیویست به دوباره کردنه وه ناکات ده سته جی پهیدا ده بییت.

إذا ما أراد الله أمراً فإنما يقول له (كن) قوله فيكون

نیمامی نه حمده پړوایه تی کردووه له نه بو زه پړه وه (پره زای خوی لی بییت) ده لییت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فره مووی: (خوی گوره ده فره موویت: نه ی بهنده کانم! مه مووتان تاوانکارن مه گین که سی که خوم بیپاریزم و لایدهم داوی لیپوردنم لی بکن لیجان خوش ده بم، مه مووتان مه ژان مه گین که سی که خوم ده وله مهن دی بکه م. من به خشنده ی به ده سته لاتی پهیدا کرم، هر شتی که ویستنه یکه م، به قسه ی که شت نه به خشم و به قسه یه کیش سزا نه نیرم، که شتی که ویست مه رنه وهنده پیی ده لییم بیه، ده سته جی پهیدا ده بییت. ^۱ پاشان خوی مه زن ده فره موویت: ﴿فَسُبْحَنَ الَّذِي يَدِيرُ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ پاک و بی عه یی بو که سی که مه موو شت له ژیر فرمانی نه ودایه و هر بو لای نه و ده که پرنیږنه وه. واته: پاک و بی عه یی هر بو خودای گوره که مه موو شت له ژیر فرمان و ده سته لاتی نه ودایه له ناسمانه کان و زه میندا و مه موو فرمانیک ده که پرنیږنه وه بو لای نه و، دروست کردن و برپاردان به دهستی نه وه و بهنده کانی له پوژی قیامه تدا دینه وه لای. هر که سه و به کرده وه ی خوی مامه له ی له گه ل ده کات. خودایه کی عادیل و خاوه ن به هره و به خشنده یه. ﴿فَسُبْحَنَ الَّذِي يَدِيرُ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ﴾ نه م نایه ته وه که نه و نایه ته وایه: ﴿تَبْرَكَ الَّذِي يَدِيرُ الْمُلْكُ﴾ ^۲ واته: گوره یه نه و زاته ی که هرچی ده سته لات و پاشایی مه یه به دهستی نه وه. وته ی (الملک) و (الملکوت) یه که مانایان مه یه وه که (رَحْمَةٌ)، (رَحْمُوت)، (رَهْبَةٌ)، (رَهْبُوت)، (جَبَرٌ)، (جَبَرُوت). مه ندی که س ده لیین ﴿الْمُلْكُ﴾ مه به ست پیی عالمی جه سته یه و (ملکوت) یش عالمی نه رواحه، پای یه که م پاسته و کومه لی زانایانی ته فسیر و که سانی تریش پایان له سهریه تی. نیمامی نه حمده پړوایه تی کردووه له حوزه یفه ی کوری یه مانه وه (پره زای خوی لی بییت) ده لییت: شه ویک له گه ل پیغه مبه ری خودا (ﷺ) مه لسم حوته دريژه که ی خویند (مه به ست حوت سوره تی نه وه لی قورنانه) له حوت پکاتدا، کاتیک پیغه مبه ر (ﷺ) سهری به رز کرده وه له رکوعدا فره مووی: (سمع الله لمن حمده)، پاشان فره مووی: (الحمد لله ذي

^۱ احمد (۱۵۴/۵)، له ته فسیری سوره تی (الانفال) دا پله که ی دیاری کراوه.

^۲ احمد (۳۹۶/۵).

الملکوت والجبروت والكبرياء والعظمة) رکوعه کانی وهک وهستانه کانی وابوو، سوژده کانیشی وهک ره کوعه کانی وابوو، پاشان لی بوویه وه وهخت بوو هردوو پام بشکیت.^۱ نه بو داودیش پریوایه تی کردوه له عه وفی کوی مالکی نه شجه عیه وه (په زای خوی لی بیت) ده لیت: شه ویک له گه ل پیغه مبه ری خوادا مه لسام (واته بۆ شه ونویښ) مه لسا سوره تی (البقرة) ی خویند تینه ده په پی به لای ئایه تیکی به زه پیدا (آیه الرحمة) مه گین نه وه ستاو داوای به زه پی ده کرد. وه تینه ده په پی به لای ئایه تیکی عه زابدا مه گین په نای ده گرت به خوا، نه لی: پاشان په کوعی ده برد به نه ندازه ی وه ستانه کی له په عوعه کهیدا ده یفه رموو: (سبحان ذي الجبروت والملکوت والكبرياء والعظمة) پاشان سوژده یشی ده برد به نه ندازه ی وه ستانه کی ده مایه وه، پاشان له سوژده کهیدا هه روه کو نه وه ی ده وت. پاشان مه لساو (ال عمران) ی خویند، پاشان سوره ت سوره ت ده یخویند.^۲ تیرمیزی پریوایه تی کردوه له کتیی (الشماثل) دا نه سائیش پریوایه تی کردوه.^۳

ته فسیری سوره تی (الصفات)

له مه که که دا هاتوه ته خواره وه

پیزی سوره تی (الصفات)

نه سائی پریوایه تی کردوه له عه بدوللای کوی عومه ره وه (په زای خویان لی بیت) ده لیت: پیغه مبه ری خودا فه رمانی پی ده کردین به ئاسانکاری و پیشنویتی بۆ ده کردین به (الصفات) واته: خویندنی سوره تی (الصفات).^۴ ته نها نه سائی پریوایه تی کردوه.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿وَالصَّفَّاتِ صَفًا ۝۱﴾ فَالزَّجَرَتِ زَجْرًا ۝۲ ﴿فَاللَّيْلِ ذِكْرًا ۝۳﴾ إِنَّ إِلَهَكُمْ لَوَاحِدٌ ۝۴ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

وَمَا بَيْنَهُمَا رَبُّ الْمَشْرِقِ ۝۵﴾

شایه تیدانی فریشته کان به ته نهایی خودا

خوی مه زن ده فه رمویتی: ﴿وَالصَّفَّاتِ صَفًا﴾ واته: سویند به وانیه بۆ پیزبه ستن له لای یه کتر راده وه ستن. له عه بدوللای کوی مه سعوده وه (په زای خوی لی بیت) ده لیت: ﴿وَالصَّفَّاتِ صَفًا﴾ واته:

^۱ الملک (۱).

^۲ ابو داود (۵۴۴/۱)، فه رموده یه کی سه حیحه.

^۳ شماثل للترمذی (۱۶۴)، النسائی (۲۲۳/۲)، فه رموده یه کی سه حیحه.

^۴ النسائی (۹۵/۲)، فه رموده یه کی سه حیحه.

فریشته‌کان. نه‌وانه‌ی به پیز راده‌وه‌ستن له ته‌نیشت یه‌کتری. ﴿فَالزَّجْرَتِ زَجْرًا﴾ واته: سویند به‌وانه‌ی له نارپه‌وا پیش ده‌گرن. واته: فریشته‌کان. ﴿فَاللَّيْلِ ذِكْرًا﴾ واته: سویند به‌وانه‌ی قورئان ده‌خوینن. واته: فریشته‌کان.^۱ قه‌تاده ده‌لټت: فریشته‌کان چه‌ندین پیزن له ناسماندا.^۲ موسلیم پړوايه‌تی کردووه له حوزه‌یفه‌وه (په‌زای خوی لی بیت) ده‌لټت: پیغه‌مبری خدا(ﷺ) فهرمووی: (پیزمان له‌سه‌ر خه‌لکی به‌سی شته: پیزه‌کانمان وه‌ک پیزی فریشته‌کانه‌و زه‌مین هه‌مووی کراوه به‌مزگوت بۆمان و خۆله‌کشی پاک‌که‌ره‌وه‌یه بۆمان وه‌ختیک ئاومان ده‌ست نه‌که‌وټت).^۳ دیسان موسلیم پړوايه‌تی کردووه. نه‌بو داود و نه‌سائی و ئیبنو ماجه‌ش پړوايه‌تیاں کردووه له جابیری کوپی سه‌موره‌وه (په‌زای خوی لی بیت) ده‌لټت: پیغه‌مبری خدا(ﷺ) فهرمووی: ئایا پیز ناب‌ه‌ستن وه‌ک نه‌و فریشتانه‌ی پیز ده‌به‌ستن له لای په‌روه‌ردگاریان؟ وتمان: فریشته‌کان چۆن پیز ده‌به‌ستن له لای په‌روه‌ردگاریان؟ پیغه‌مبری خدا(ﷺ) فهرمووی: (پیزه‌کانی پیشه‌وه ته‌واو ده‌که‌ن و پال نه‌ده‌ن به‌یه‌که‌وه له پیزدا).^۴ سودی و که‌سانی تریش ده‌لټن: مانای نه‌م ئایه‌ته ﴿فَالزَّجْرَتِ زَجْرًا﴾ واته: نه‌و فریشتانه‌ی که‌ه‌ور ده‌رده‌که‌ن ﴿فَاللَّيْلِ ذِكْرًا﴾ سودی ده‌لټت: نه‌و فریشتانه‌ی کتیبه‌کان و قورئان ده‌مینن له لاین خداوه بۆناده‌میزاد.

په‌رستراوی راست هه‌ر خودایه

خوی مه‌زن ده‌فه‌رموویت: ﴿إِنَّ إِلَهَكُمْ لَوَاحِدٌ﴾ واته: خوی ئیوه هه‌ریه‌که. ﴿رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا رَبُّ الْمَشْرِقِ﴾ واته: په‌روه‌ردگاری ناسمانه‌کان و زه‌مین و هه‌رچی له‌ناویاندا هه‌یه و په‌روه‌رینی پۆژه‌لاتانیشه. خوی که‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿إِنَّ إِلَهَكُمْ لَوَاحِدٌ﴾ ﴿رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ یانی: سویند به‌وانه خوی ئیوه هه‌ریه‌کیکه. که په‌روه‌رینی ناسمانه‌کان و زه‌مین. ﴿وَمَا بَيْنَهُمَا﴾ واته: نه‌وانه‌ش له نیوانیاندا هه‌یه ﴿وَرَبُّ الْمَشْرِقِ﴾ واته: هه‌ر ئه‌وه خاوه‌نی ده‌سه‌لات و کاربه‌ده‌ست و ده‌دیه‌ینه‌رو پامه‌ینه‌ری هه‌موو نه‌ستیره‌کان به‌نه‌ستیره‌ی که‌پۆک و ده‌ستاوه‌وه که له پۆژه‌لاته‌وه ده‌رده‌که‌ون و له پۆژئاواوه ئاوا ده‌بن. لی‌ره‌دا به‌باسی پۆژه‌لات وازی له‌باسی پۆژئاوا هی‌ناوه. چونکه

^۱ الطبري (۷/۲۱).

^۲ القرطبي (۶۲/۶۱/۱۵).

^۳ مسلم (۳۷۱/۱).

^۴ مسلم (۲۲۳/۱)، ابو داود (۴۳۱/۱)، النسائي (۹۲/۲)، ابو داود (۳۱۷/۱).

به لگه نه ويسته به هاتنى پۆژه لات پۆژئاوا به دوايدا ديت. وهك له چەند شويىنى تردا له قورئاندا خواى
 گه وره به دواى يه كدا هيئاونى و ده فەرموويت: ﴿فَلَا أُقِيمُ رَبِّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ إِنَّا لَقَدِرُونَ﴾^۱ واتە: جا سويند
 به په روه ردگارى پۆژه لاتەكان و پۆژئاواكان بيگومان نيمه به ده سه لاتين. وه ده فەرموويت: ﴿رَبُّ
 الْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ﴾^۲ واتە: هه ردوو شويىنى پۆژه لات و پۆژئاواى پاهيئاوه كه زستان و هاوينه بو
 خۆرومانگ.

﴿إِنَّا زَيْنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِزِينَةِ الْكَوَاكِبِ﴾^۶ وَحِفْظًا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ مَارِدٍ^۷ لَا يَسْمَعُونَ إِلَى آلَمٍ إِلَّا أَعْلَى
 وَيُقَذَّفُونَ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ^۸ دُخُورًا وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ^۹ إِلَّا مَنْ خِطَفَ الْخَطْفَةَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ^{۱۰}
 پازاندنه وهى ئاسمان و پاراستنى له لايه ن خواوه

خواى گه وره ده فەرموويت: ﴿إِنَّا زَيْنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِزِينَةِ الْكَوَاكِبِ﴾ واتە: نيمه ئاسمانى نزيكمان به
 نه ستيران پازاندنه وه. خواى مه زن باسى نه وه مان بو ده كات كه خوى ئاسمانى دنيای پازاندووه ته وه بو
 نه و خه لكى سهر زه مين به نه ستيره بو نه وهى سه ير بكه ن و لى و رد ببنه وه ﴿بِزِينَةِ الْكَوَاكِبِ﴾ به
 نيزافه و به ده ليش (بالإضافة والبدل) خويندراوه ته وه هه ردوو كيان يه ك مانايان هه يه. نه ستيره گه پۆك و
 وه ستاوه كان ئاسمان پووناك ده كه نه وه بو خه لكى سهر زه مين وهك خواى گه وره فەرموويه تى: ﴿وَلَقَدْ
 زَيْنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصْبِيحٍ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيرِ﴾^۲ واتە: سويد بيت بيگومان
 ئاسمانى دنيا مان پازاندووه ته وه به چراى زۆر (ى نه ستيره) وه گيپاومانن به په جمى شه يتانه كان و
 ئاماده مان كردووه بو نه وان (له قيامه تدا) سزاي ئاگرى هه لگيرساو. وه ده فەرموويت: ﴿وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي
 السَّمَاءِ بُرُوجًا وَزَيَّنَّاهَا لِلنَّظِيرِ﴾^{۱۶} وَحِفْظًا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ^{۱۷} إِلَّا مَنْ أَشْرَقَ السَّمْعَ فَأَتْبَعَهُ
 شِهَابٌ مُبِينٌ^{۱۸} واتە: سويند به خوا بيگومان نيمه دروستمان كردووه چەند بورجيك له ئاسماندا نه و
 (ئاسمانه) مان پازاندووه ته وه بو سه رنجده ران، وه هه و (ئاسمانه) مان پاراستووه له هه موو شه يتانيكى
 ده ركراو له به زه يى خوا، مه گه ر نه وانه ي كه به دزيه وه گوى ده گرن يه كسه ر گپو ئاگرىكى ديار دواى

^۱ المعارج (۴۰).^۲ الرحمن (۱۷).^۳ الملك (۵).^۴ الحجر (۱۶-۱۸).

ده که ویت و پاوی ده نیت. لیله شدا خوی گه وره ده فره مویت: ﴿وَحِفْظًا مِّنْ كُلِّ شَيْطَانٍ مَّارِدٍ﴾ واته: له
 مه موو شه ی تانیکی نافه رمانیش پاراستمان. ﴿وَحِفْظًا مِّنْ كُلِّ شَيْطَانٍ مَّارِدٍ﴾ واته: پاراستو و مانه له
 مه موو شه ی تانیکی بی گوی نافه رمان که به په نهانی گوی له قسه ده گریت گرپکی پووناک و تیز پاوی
 ده نیت و ده یسوتینیت. بویه خوی مه زن ده فره مویت: ﴿لَّا يَسْمَعُونَ إِلَى الْأَعْلَىٰ وَيُقَذَّفُونَ مِّنْ
 كُلِّ جَانِبٍ﴾ (نیت) له بالانشینان گوی نه گرن له وانه ی سهره وه (بالانشینان) له ناسمانه کانن که قسه
 ده که ن له باره ی نه و شتانه ی که خودا فره مانیاں پی ده کات بۆ گه یاندن و به جیهینانی وه که له پیشه وه
 باسکران له و فره مودانه دا که له ته فسیری نه م نایه ته دا هینامانن که ده فره مویت: ﴿حَقٌّ إِذَا فُرِعَ عَنْ
 قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقُّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ﴾^۱ واته: مه تا کاتیک ترس و بیم له دلی
 (تکا کاران) لاده بریت (به هوی پیگه پیدانی شه فاعه ت) (به یه کتر) ده لئین: په روه ردگار تان چی
 برپاریکی فره موو ده لئین: و ته راسته که ی فره موو (که پیگه دانه به تکا کردن) وه ته نها (خوا) به رزو
 بلند و گه وره یه. بویه خوی گه وره فره موو یه تی: ﴿وَيُقَذَّفُونَ﴾ واته: پاوده نرین ﴿مِّنْ كُلِّ جَانِبٍ﴾ واته:
 له هر لایه که وه بیانه ویت به په نهانی گوی له قسه بگرن له ناسماندا. ﴿دُحُورًا وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ﴾ مه تا
 دوریاں بخنه وه و هه میشه ش نازاریان هه یه. ﴿دُحُورًا﴾ واته: لیان ده دریت و کپو ده کرین پریان لی
 ده گریت و دور ده خرینه وه بۆ نه وه ی نه گنه نه و شوینه ی که به په نهانی گوی تیاده گرن ﴿وَلَهُمْ
 عَذَابٌ وَاصِبٌ﴾ واته: له پوژی دوایشدا سزای به رده وام و نه برپاوه یان هه یه وه خوی بالاده ست
 ده فره مویت: ﴿وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيرِ﴾^۲ واته: ناماده مان کردوه بۆ نه وان (له قیامه تدا) سزای
 ناگری مه لگرساو. خوی مه زن ده فره مویت: ﴿إِلَّا مَن خَطِفَ الْخَطْفَةَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ﴾ واته: مه گین
 نه وه ی (هر له پر) شتیک بر فینیت نه ویش بلیسه ی گرپک شوینی ده که ویت. ﴿إِلَّا مَن خَطِفَ الْخَطْفَةَ﴾
 واته: مه گه ر نه وه ی له پر شتیک بر فینیت له شه ی تانه کان پیدا به وه ی خوی نه ویش پیدا به
 خواتری خوی نیت له وانه یه پیش نه وه ی نه و شه ی تانه پیدا به خوی خوی گرپک شوینی که ویت و
 بیسوتینیت. یان پیش نه وه ی گرپه که پی بگات به قه ده ری خوا بیگه یه نیت به یه کیکی ترو نه ویش
 پیدا به و فالچییه که وه که له فره مووده یه کی ترده له پیشه وه باسمان کرد. بویه خوی مه زن فره موو یه تی:

^۱ سبا (۲۳).^۲ الملك (۵).

﴿إِلَّا مَنْ خِطَفَ الْخُطْفَةَ فَاتَّبَعَهُ، شَهَابٌ ثَاقِبٌ﴾ واته: بلیسه یه کی پووناك دواى ده كه ویت. ئیبنو جهریر
 ریوایه تی کردوو له ئیبنو عه باسه وه (په زای خوی لی بیت) ده لیت: شه یته نه کان له ئاسماندا چه ند
 شوینیکیان هه بووه گوئیستی نیکا بوون و نه ستیره کان نه که پاون به گپی ئاگر دویان که ون لییان
 بدریت، وه ختیک گوئیان له نیکا بووه دابه زیون بۆ سهر زه مین ههر قسه یه ك نو قسه یان لی زیاد کردوو
 کاتیک پیغه مبه ری خودا (ﷺ) په وانه کرا. نه که ر شه یته نه کان بیانویستایه له شوینه کانی خویانه وه
 کوئی بگرن بلیسه ی گریک شوینیان ده که وت وه تا نه یسوتاندا یه له کوئی نه ده بووه وه. بۆیه چوونه لای
 شه یتان (له عنه تی خوی لی بیت) بۆیان باس کرد نه ویش وتی: حه تمن شتیک پوویداوه، سه ربازه کانی
 نارد، کاتیکیان زانی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) به پیوه نویژ ده کات له نیوان دووچیا که ی (نه خله) دا و
 وه کیع نه لی: واته: ناوشیوی نه خله. ده سته جی که پانه وه بۆ لای شه یتان هه واله که یان دایه و شه یتان
 وتی: نه مه نه وه یه که پوویداوه^۱.

﴿فَاسْتَفْتِهِمْ أَهُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمْ مَنْ خَلَقْنَا إِنَّا خَلَقْنَهُمْ مِنْ طِينٍ لَازِبٍ﴾ ۱۱ ﴿بَلْ عَجِبْتَ وَيَسْخَرُونَ﴾ ۱۲ ﴿وَإِذَا
 ذُكِّرُوا لَا يَذْكُرُونَ﴾ ۱۳ ﴿وَإِذَا رَأَوْا آيَةً يَسْتَسْخَرُونَ﴾ ۱۴ ﴿وَقَالُوا إِن هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ﴾ ۱۵ ﴿أَوَإِذَا مَنَّا وَكُنَّا نُرَابًا وَعَظْمًا أَوَإِنَّا
 لَمَبْعُوثُونَ﴾ ۱۶ ﴿أَوَآبَاؤُنَا الْأَوَّلُونَ﴾ ۱۷ ﴿قُلْ نَعَمْ وَأَنْتُمْ دَاخِرُونَ﴾ ۱۸ ﴿فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ فَإِذَا هُمْ يَنْظُرُونَ﴾ ۱۹
 سه لماندن ئیان پاش مردن

خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿فَاسْتَفْتِهِمْ أَهُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمْ مَنْ خَلَقْنَا إِنَّا خَلَقْنَهُمْ مِنْ طِينٍ لَازِبٍ﴾
 واته: ساتو له وانه بپرسه: ئاخو ئافراندنی نه وان گرنگتره، یان نه وانه ی ئیمه وه دیمان هیان و؟ ئیمه
 ماکی نه وانیشمان له قورپکی (کزی) پیکه وه لکاو داپژتوو. خوای که وره ده فه رموویت پرسیار له وانه
 بکه ن که باوه پریان به زیندوو بوونه وه نیه، ئایا دروستکردنی نه وان گرنگتره یان دروستکردنی
 ئاسمانه کان و زه مین و نه وانه ی له نیوانیاندا یه له فریشته کان و شه یته نه کان و دروستکراوه که وره کانی
 تر؟ ئیبنو مه سعود (په زای خوی لی بیت) خویندوو یه تیه وه به (أَمْ مَنْ عَدَدْنَا) له باتی ﴿أَمْ مَنْ خَلَقْنَا﴾
 هه موو دانی پیاده نین و ده لێن که نه م دروستکراوانه گرنگترن له نه وان^۲. باشه که ئاوه هایه بۆچی
 باوه پریان به زیندوو بوونه وه نیه؟ که به چای خویان ده بینن نه م شتانه که وره ترن له وه ی که نه وان
 به وای پی نا که ن وه ك خوای مه زن فه رموویه تی: ﴿لَخَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ﴾

^۱ الطبري (۱۲/۲۱).^۲ الطبري (۱۹/۲۱).

وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١﴾ به راستی به دیهتانی ناسمانه کان و زهوی گه وره تره له به دیهتانی خه لکی به لام زۆریه ی مهردوم نه مه نازانن. پاشان پرونی دهکاته وه که نه وانه وه دی هاتوون له شتیکی لاوازو دهفه رموویت: ﴿إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِنْ طِينٍ لَّازِبٍ﴾، موجهیدو سه عیدی کوپی جوبه یرو زه حاک دهلین: له قورپکی چاکی پیکه وه لکاو. ^۲ ئیبنو عهباس (په زای خوی لی بیت) و عیکریمه دهلین: قورپکی باش (ترشاور)، پاشان قه تاده دهلین: واته: قورپک که به دهسته وه ده لکیت. پاشان دهفه رموویت: ﴿بَلْ عَجِبْتَ وَيَسْخَرُونَ﴾ واته: تو له وه دا سهیر ماوی نه وان گالته وگه پی خو ده کهن: واته: تو نه ی موحه ممد (ﷺ) به لاته وه سهیره که نه وانه باوه پ ناهینن و ئینکاری زیندوو بوونه وه ده کهن، توش زۆرچاک بروت هیه به وه ی که خوی گه وره پی گه یاندووی له و کاره سهیره که زیندوو بوونه وه ی لاشه یه دوی له ناوچوون، پیچه وانه ی نه وانه ی که برویان پی نیه و نه وهنده بیباوه پین که گالته وگه پ ده کهن به وه ی که تو بویان باس ده که ی له و باره یه وه. قه تاده دهلین: موحه ممد (ﷺ) سهیر ماوه وه نه دی سه رلیشیواوو گومرایی نه وه ی ناده م گالته وگه پ ده کهن. ^۳ خوی گه وره دهفه رموویت: ﴿وَإِذَا ذُكِّرُوا لَا يَذْكُرُونَ﴾ واته: نه گه ر نه سیحه تیش بکرین، نه سیحه ت له گوئ ناگرن. واته: سود له و نه سیحه ته وه رناگرن، ﴿وَإِذَا رَأَوْا آيَةً يَسْتَسْخِرُونَ﴾ واته: هر نیشانه یه که ده بینن ده خوانن که مه ی پی بدریت. ﴿وَإِذَا رَأَوْا آيَةً﴾ واته: هر نیشانه یه کی ناشکراش به چاو ببینن ﴿يَسْتَسْخِرُونَ﴾ موجهیدو قه تاده دهلین: که مه ی پی ده کهن. ^۴ ﴿وَقَالُوا إِن هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ﴾ واته: دهلین نه مه جادووه و هیچی تر نیه. واته: دهلین نه مه ی که تو پی هاتووی مه گین به ناشکرا دیاره جادووه، ﴿أَوَإِذَا مِنَّا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظْمًا أَوْنَا لَمُبْعُوثُونَ﴾ واته: ناخو ئیمه که مردین و بووینه خو ل و چه ند پی شه یه که دووباره زیندوو ده کرینه وه؟ ﴿أَوَآبَاؤُنَا الْأَوَّلُونَ﴾ واته: وپرای بابو باپیرانمان. واته: ئیمه و بابو باپیرانمان شیمان دوی نه وه ی که مردین دیسان زیندوو ده کرینه وه؟ به دوری ده زانن و باوه پ نا کهن، زیندوو ده کرینه وه، خوی گه وره ش دهفه رموویت: ﴿قُلْ نَعَمْ وَأَنْتُمْ دَاخِرُونَ﴾ واته: بلای: به لی و ئیوه ملکه چو زه بوونن. واته: نه ی موحه ممد (ﷺ) پییان بلای: به لی ئیوه زیندوو ده کرینه وه له پوژی

^۱ الغافر (۵۷).^۲ القرطبي (۶۹/۱۵)، الطبري (۲۲/۲۱).^۳ الطبري (۲۳/۲۱).^۴ الطبري (۲۴/۲۱).

قیامتدا دواى نه وهى كه ده بن به خول و نيسك به دماوى و زه بوونى و بى نرخی له ژیر ده سه لاتی
 گوره و به میزی خواى مه زندا، وهك ده فره مویت: ﴿وَكُلُّ أُنثَىٰ ذَخِيرَةٍ﴾^۱ واته: وه هه موو به ملكه چى و
 سه رشوى دینه وه لای خوا. وه ده فره مویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ
 دَاخِرِينَ﴾^۲ واته: به راستى نه وانهى خو به گوره ده زانن كه بمپه رستن له مه ودا به سه رشوى
 ده چنه دوزه خه وه. پاشان خواى گوره ده فره مویت: ﴿فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ فَإِذَا هُمْ يَنْظُرُونَ﴾ واته: واته:
 ته نها تی پاخوپینیكه و نه وسا هر خویان ده پوانن. واته: ته نها یهك بریاره له لایه ن خواى گوره وه
 جاریک بانگ ده کرین كه بیته دهره وه له ناو زه میندا، ده سته جی هه لده سنو له به ردهم خواى مه زندا
 سه یری نه و کاره ساته گران و ناپه حه ته ی پوژی قیامت ده کهن، والله اعلم.

﴿وَقَالُوا يَنْوَلِّنَا هَذَا يَوْمَ الدِّينِ﴾^(۲۰) هَذَا يَوْمُ الْفَصْلِ الَّذِي كُتِبَ بِهِ تَكْذِبُوكَ ﴿۲۱﴾ ﴿أَخْشَرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا
 وَأَزْوَاجَهُمْ وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ﴾^(۲۲) مِنْ دُونِ اللَّهِ فَأَهْلُدُوهُمْ إِلَىٰ صِرَاطِ الْجَحِيمِ ﴿۲۳﴾ وَقَفُّهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ ﴿۲۴﴾ مَا لَكُمْ
 لَا تَنَاصَرُونَ ﴿۲۵﴾ بَلْ هُمْ أَلْيَوْمَ مُسْتَسْلِمُونَ ﴿۲۶﴾

ژيان و گوزهرانى پوژی قیامت

خواى گوره ده فره مویت: ﴿وَقَالُوا يَنْوَلِّنَا هَذَا يَوْمَ الدِّينِ﴾ واته: ده لاین: هه ی مال ویران خو مان!
 نه مه پوژی قیامت ته. خواى مه زن باسى خوانه ناسان ده کات له پوژی قیامتدا کاتیك ده چنه وه به
 خویاندا سه رزه نشت و لومه ی خویان ده کهن و دانی پیداده نین كه چنده ناهه قیان له خویان کردوو له
 ژيانى دنیا دا. په شیمانى دهره بپن كه ناپه حه تی پوژی قیامت ده بینن به لام نه و په شیمانیه هیچ
 به هره یه کيان پی نادات. ﴿وَقَالُوا يَنْوَلِّنَا هَذَا يَوْمَ الدِّينِ﴾ واته: فریشته کان و خاوه ن باوه پان پییان ده لاین
 ﴿هَذَا يَوْمُ الْفَصْلِ الَّذِي كُتِبَ بِهِ تَكْذِبُوكَ﴾ واته: به لی نه مه نه و پوژیه كه پاك و پیس جیاده کرینه وه
 نیوه بپواتان نه ده کرد. نه مه یان پی ده لاین به تانه و ته شه ره وه و خودایش فرمان ده دات به
 فریشته کان كه کویان بکه نه وه و خوانه ناسان له خاوه ن باوه پان جیا بکه نه وه بویه خواى
 گوره فره مویت: ﴿أَخْشَرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا وَأَزْوَاجَهُمْ وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ﴾ واته: نه وانه لیک کوبکه نه وه كه
 ناهه قی پیشه بوون و جووتی نه وان و نه وانه شى كه ده یانپه رست. نوعمانى کوپی به شیر ده لیت:

^۱ النمل (۸۷).

^۲ الغافر (۶۰).

مه به ست به ﴿وَأَزَوْجَهُمْ﴾ هاووينه و نمونه كانيان.^۱ ئيبنو عه باسو سه عيدي كورې جوبه يرو
 عيكريمه ومو جاويدو سودى و نه بو سالحو نه بو عاليه و زهيدى نه سله ميش هر و ايان وتووه.^۲ شهريك
 ده لئيت له سيماكه وه و نه ویش له نوعمانه وه ده لئيت: گويم له عومر بوو ده يوت: ﴿أَحْشَرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا
 وَأَزَوْجَهُمْ﴾ واته: هاووينه يان. واته: زيناكه رله گه ل زيناكه ردا، سوخوړ له گه ل سوخوړداو عاره ق خوړ
 له گه ل عاره ق خوړدا. مو جاويدو سه عيدي كورې جوبه يرو ده لئيت: له ئيبنو عه باسه وه ﴿وَأَزَوْجَهُمْ﴾
 واته: هاوړيكانيان. ﴿وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ﴾ نه وانده ش كه ده يان په رست له بتو شهريك كوده كرښه وه
 له گه لئان له و شوينه ي نه واندا. خواى گه وړه ده ف رمووئيت: ﴿مِنْ دُونِ اللَّهِ فَأَهْدُوهُمْ إِلَى صِرَاطِ الْجَحِيمِ﴾
 واته: غه يري خودا نه وسا ريگه ي جهه نه ميان پي نيشان ده دهن. واته: به ره و جهه نه م به رپيان بكن
 نه م نايه ته وهك نه و نايه ته وايه كه خواى مه زن ده ف رمووئيت: ﴿وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ عَلَىٰ وَجُوهِهِمْ
 عَمِيًّا وَبُكْمًا وَصُمًّا مَّا وَنَهُمْ جَهَنَّمَ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَاهُمْ سَعِيرًا﴾^۳ واته: وه له پوڅى دواييدا حه شريان
 ده كه ين به سهر پووو ده م و چاوياندا كه كوړو لالو كه پڼ شويني نيشته جييان دوزه خه هر جار يك
 (دوزه خ) بليسه ي بنيشيته وه بليسه ي ناگره كه يان بو زياد ده كه ين. خواى گه وړه ده ف رمووئيت:
 ﴿وَقَفُّوهُمْ إِنِّهُمْ مَسْئُولُونَ﴾ واته: پاشيان بگرن! ده بيت پرسياريان لي بكرئيت. واته: بيانوه ستين هه تا
 پرسياريان لي ده كرئيت چيان كردووه و چيان وتووه له ژيانى دنيا دا وهك زه حكاك وتوويه تي له ئيبنو
 عه باسه وه واته: بيانگرن و به نديان بكن ده بيت مو حاسه به بكرين. عه بدوللاي كورې موباره ك ده لئيت:
 گويم له عوسمانى كورې زائیده بوو ده يوت: يه كه م شتيك كه مروؤ پرسيارى لي ده كرئيت
 هاوه له كانيه تي، پاشان پييان ده وترئيت: به شيوه ي گالته و سو كايه تي پيكردن: ﴿مَا لَكُمْ لَا تَنَاصَرُونَ﴾
 واته: چيتانه، بوچى به هاناي يه كتره وه نايه ن؟ واته: خو ئيوه واتان ده زانى هه موو پيكه وهن و
 يه كپزن و سهر كه وتوون. ﴿بَلْ هُمُ الْيَوْمَ مُسْتَسْلِمُونَ﴾ واته: نه مرو هه موو بيده نگو ملكه چو ويستان. واته:
 كه چي نيستا گوړپايه لي فه رمانى خودان و سهر پيچي ناكهن و سنووره كانى نابه زينن و ليى ده رناچن،
 والله أعلم.

^۱ الطبري (۲۷/۲۱).^۲ الطبري (۲۸/۲۷/۲۱).^۳ الاسراء (۹۷).

﴿وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ﴾ (۲۷) قَالُوا إِنَّا كُنْتُمْ نَأْتُونَنَا عَنِ الْيَمِينِ ﴿۲۸﴾ قَالُوا بَلْ لَمْ تَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ﴿۲۹﴾ وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ بَلْ كُنْتُمْ قَوْمًا طَٰغِينَ ﴿۳۰﴾ فَحَقَّ عَلَيْنَا قَوْلُ رَبِّنَا إِنَّا لَذَٰبِقُونَ ﴿۳۱﴾ فَأَغْوَيْنَاكُمْ إِنَّا كُنَّا غٰوِينَ ﴿۳۲﴾ فَإِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ﴿۳۳﴾ إِنَّا كَذَلِكْ نَفْعِلُ بِالْمُجْرِمِينَ ﴿۳۴﴾ إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ ﴿۳۵﴾ وَيَقُولُونَ إِنَّا لَنَارِكُوا إِلَهَيْنَا لِشَاعِرٍ مَّجْنُونٍ ﴿۳۶﴾ بَلْ جَاءَ بِالْحَقِّ وَصَدَقَ الْمُرْسَلِينَ ﴿۳۷﴾

دژایه تی کردنی بته رستان بویه کتری له پوژی قیامه تدا

خوای گه وره ده فهرموویت: ﴿وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ﴾ واته: هیندی له وان پوو له هینیکیان ده که ن و لیک ده پرسن. خوای مه زن باسی خوانه ناسان ده کات که له گوړه پانی قیامه تدا سه رزه نشتی به کتری ده که ن و کیسه یانه و به کتری تاوانبار ده که ن له قولایه کانی ناگر له ناو جه هه نه مدا، ﴿فَيَقُولُ الضُّعَفَاءُ لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا نَصِيبًا مِنَ النَّارِ﴾ (۴۷) قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُلٌّ فِيهَا إِنَّ اللَّهَ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ الْعِبَادِ ﴿۱﴾ واته: لاوازه کان ده لاین به وانه ی خو به زلزان بوون: به راستی نیمه شوینکه وتوی نیوه بووین ده ی نایا نیوه له جیاتی نیمه له نه ستوی ده گرن به شیک له م ناگره، نه وانه ی خو به زلزان بوون و زوددار بوون ده لاین به راستی هه موومان له ناگرداین، بیگومان خودا له نیوان به نده کانیدا دادوهری کردووه. وه ده فهرموویت: ﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ مَوْقُوفُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ الْقَوْلَ يَقُولُ الَّذِينَ الَّذِينَ اسْتَضَعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لَوْلَا أَنْتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ﴾ (۳۱) قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لِلَّذِينَ اسْتَضَعِفُوا أَنْتُمْ صَدَدْنَاكُمْ عَنِ الْهُدَىٰ بَعْدَ إِذْ جَاءَكُمْ بَلْ كُنْتُمْ مُجْرِمِينَ ﴿۳۲﴾ وَقَالَ الَّذِينَ اسْتَضَعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا بَلْ مَكْرُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ إِذْ تَأْمُرُونَنَا أَنْ نَكْفُرَ بِاللَّهِ وَنَجْعَلَ لَهُ أَندَادًا وَأَسْرُوا النَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ وَجَعَلْنَا الْأَغْلَلَ فِي آعْنَاقِ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿۲﴾ واته: خوژگه ده تدی کاتی که نه و سته مکارانه پاده گیرین له به رده م (دادگای) په روه ردگاریاندا قسه و تاوان ناراسته ی به کتر ده که ن لاوازو ژیرده سته کراوان ده لاین به وانه ی خو یان به گه وره ده زانی: نه گهر نیوه نه بوونایه بیگومان نیمه باوه ردار ده بووین، نه وانه ی خو یان به گه وره داده نا ده لاین به وانه ی ژیرده سته و لاواز کرابوون: نایا نیمه به رگریمان کردن له پینموونی دوی نه وه بو تان هات (نه خیر و نه) به لکو خو تان تاوانبار بوون، ژیرده سته و چه وساو ده کان

^۱ الغافر (۴۷-۴۸).

^۲ سبا (۳۱-۳۲).

دهلئىن به وانهى خۆبه زلزان بوون: (نه خيّر وانيه) به لكو پيلانى (ئيوه) به شهوو به پوژ (چه واشهى كردين) كاتيک فرمانتان پى ده دايىن كه بيباوه پ بين به خواو ويّنه و هاوبه شانى بۆ دابنيّين هه موويان په شيمانى ده شارنه وه كاتيک كه سزاي دۆزهخ ده بيننو و زنجيرو ته وقمان كرده گهردى بيباوه پان، ئايا تۆله يان لى ده سه نريت جگه له وهى ده يانكرده؟ هه به و شيّوه يه ش ليّره دا پييان ده لئىن: ﴿قَالُوا إِنَّكُمْ كُنْتُمْ تَأْتُونَنَا عَنِ الْيَمِينِ﴾ واته: ده لئىن: به ناوى خيّرخوازى، ئيمه تان له پيگه لادا. زه حكاك ده لئيت له ئيبنو عه باسه وه: ده لئىن ئيوه ئيمه تان ئاوا ليكرده به هوى ئه وه ده سه لات وه كه بووتان به سه رماندا چونكه ئيمه بى ده سه لات و لاواز بووين و ئيوه خاوهن ده سه لات و زۆردار. قه تاده ده لئيت: مروفه كان ده لئىن به جنۆكه كان ئيوه به ناوى خيّرخوازيه وه ئيمه تان خه له تاند نه تانه يشت و هيوادارتان كردين. سودى ده لئيت: ده لئىن: ئيوه به ناوى چاكه و چاكه خوازيه وه شتى پرپوچتان بۆ ده پازاندينه وه ده بوونه له مپه رو له پى لاتان ده دايىن. ^۱ ئيبنو زهيد ده لئيت: واته: ده بوونه له مپه ر له نيوان ئيمه و پى پاستداو له ئيسلام و باوه پ به خواو كارى چاكه كردن په شيمانتان ده كردينه وه كه فرمانمان پى كرابوو بيكه ن. ^۲ نه زيدى په شك ده لئيت: واته: به ناوى يه كتاپه رستيه وه (لا إله إلا الله) ده هاتنه لمان. نه وهش كه خواى مه زن ده فه رموويت: ﴿قَالُوا بَلْ لَمْ تَكُونُوا مُؤْمِنِينَ﴾ واته: ده لئىن: نه خيّر، هه ر خۆتان به رواتان نه بوو. سه روكى جنۆكه و مروفه كان ده يانوت به و كه سانهى كه شوپيتيان كه وتبوون، به و شيّوه يه نيه ئيوه ده يلئىن به لكو دلتان پيوه نه بوو باوه پ بينن هه زتان له بى دينى و له پى لادان بوو، ﴿وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ بَلْ كُنْتُمْ قَوْمًا طَافِينَ﴾ واته: زۆريكممان له سه رتان نه بووه، به لكو خۆتان كۆمه ليكي سه ربزيو بوون. ﴿وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ﴾ واته: ئيمه هيچ به لگه يه كى راستمان به ده سته وه نه بوو له سه ر ئه و شتهى كه ئيوه مان بۆ بانگ ده كرد، ﴿بَلْ كُنْتُمْ قَوْمًا طَافِينَ﴾ به لكو ئيوه خۆتان هه زتان له سه رپيچى و لادان له پى حه ق بوو. بۆيه وه لامتان دايه وه و شوپيمان كه وتن و وازتان له پى پاست هيّنا. كه پيغه مبه ران (سه لامى خوايان لى بيت) پى هاتن و به لگه ي زۆرو پاستيان هيّنايه وه له سه ر ئه و ئايه نى كه بۆيان هيّنا بوون به گوپتان نه كردن و شوپيتيان نه كه وتن، ﴿فَحَقَّ عَلَيْنَا قَوْلُ رَبِّنَا إِنَّا لَذَاقُونَ﴾ واته: وا گفتى په روه ردگارمان له سه ر ئيمه وه پاست گه را، دياره ده بيت بيشى چيژين. ﴿فَأَغْوَيْنَاكُمْ إِنَّا كُنَّا غَاوِينَ﴾ واته: ئيمه ئيوه مان گومرا كرد خوشمان هه ر نه وسا گومرا بووين. خاوهن ده سه لات وه

^۱ الطبري (۳۲/۲۱).^۲ الطبري (۳۲/۲۱).

زۆرداره‌کان ده‌لین به ژیرده‌سته و لاوازه‌کان خوای مه‌زن راستی فرموو که نیمه له به‌دبه‌ختانین و ده‌بیت جه‌زره‌به‌یش بچه‌زن له پوځی قیامه‌تدا ﴿فَاغْوَيْنَكُمْ﴾ واته: نيوهمان بانگ کردو گومراشمان کردن ﴿إِنَّا كُنَّا غَوِينَ﴾ واته: نیمه خومان گومرا بووین، بانگی نیوهمان کرد بو گومرایي. وه‌لامتان داینه‌وه و شوینمان که‌وتن. خوای مه‌زن ده‌فرموویت: ﴿فَإِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ﴾ هه‌موو نه‌مانه (له و پوځه‌دا) بو جه‌زره‌به‌دان هاوبه‌شن. واته: هه‌موو له‌ناو شاگردا بوون هه‌ر که‌سه و به پیی تاوانی خوی. ﴿إِنَّا كَذَلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ﴾ واته: نیمه ناوا سزای تاوانباران ده‌دهین. واته: هه‌ر له دنیا‌شدا توله له تاوانباران ده‌سینین. ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ﴾ واته: نه‌گه‌ر به‌وانه ده‌وترا غه‌یری خودا هیچ شت بو په‌رستن ناشیت، خویان زور به زل ده‌زانی. واته: خویان به زل ده‌زانی پییان گران بوو وه‌ك خاوه‌ن باوه‌پان بلین: (لا إله إلا الله)، نیبنو نه‌بی حاته‌م پیوایه‌تی کردووه له نه‌بو هوره‌یره‌وه (په‌زای خوای لی بیت) ده‌لیت: پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) فرمووی: (فرمانم پیکراوه بچم به‌گژ نه‌و خه‌له‌دا هه‌تا ده‌لین: (لا إله إلا الله) هه‌ر که‌سی وتی: (لا إله إلا الله) له لای منه‌وه مال‌وگیانیان پاریزراوه مه‌گه‌ر به هه‌قی خوی، حیسابیشی له لای خوای که‌وره‌یه. خوای مه‌زن له قورئانه پیروژه‌که‌یدا باسی نه‌و که‌لانه‌ی کردووه که خویان به زل زانیووه و نایه‌تی ناردووه‌ته خواره‌وه ده‌رباره‌یان که ده‌فرموویت: ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ﴾ (۳۵) وَيَقُولُونَ إِنَّا لَنَارِكُوا إِلَهَ الْهَتِنَا لِشَاعِرٍ مَّجْنُونٍ ده‌شیان درک‌اند: نیمه بو شاعیریکی شیت چون واز دینین له‌وانه‌ی په‌رستوومانن. واته: نیمه واز له په‌رستنی نه‌و خودایانه و خوای بابو باپیرانمان دینین بو قسه‌ی نه‌م شاعیره شیت؟ مه‌به‌ستیان پیغه‌مبه‌ری خودا بوو (ﷺ) خوای که‌وره‌ش بو وه‌لامدانه‌وه و به دروخستنه‌وه‌یان فرموویه‌تی: ﴿بَلْ جَاءَ بِالْحَقِّ وَصَدَّقَ الْمُرْسَلِينَ﴾ واته: به‌لکو هه‌رچی نه‌و هاوردی، هه‌مووی راسته و برپواشی کردووه به پیغه‌مبه‌رانی خودا. ﴿بَلْ جَاءَ بِالْحَقِّ﴾ واته: پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) هه‌رچی هیئاوه له به‌رنامه‌ی خودا له هه‌وال یان داواکاری هه‌مووی راسته‌قینه‌یه، ﴿وَصَدَّقَ الْمُرْسَلِينَ﴾ واته: برپوای کردووه به و پیغه‌مبه‌رانه‌ی که باسی نه‌و په‌وشته چا‌کانه و نه‌و به‌رنامه پیکوپیکانه‌ی نه‌ویان کردووه و باسی نه‌و به‌رنامه و فرمانه‌ی خواشی کردووه که پیی سپاردووه وه‌ك چون نه‌وان

باسیان کردوه. ﴿مَا يُقَالُ لَكَ إِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَ﴾^۱ واته: نه وانه ی که به توی ده لئین، به پیغه مبه ره کانی پیش توش هر و تراوه.

﴿إِنَّكُمْ لَذَائِقُوا الْعَذَابِ الْأَلِيمِ﴾^(۳۸) وَمَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ^(۳۹) إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ^(۴۰) أُولَئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَعْلُومٌ^(۴۱) فَوَكَهٌ لَهُمْ مُكْرَمُونَ^(۴۲) فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ^(۴۳) عَلَى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ^(۴۴) يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِكَأْسٍ مِنْ مَعِينٍ^(۴۵) بَيْضَاءَ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ^(۴۶) لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنْزَفُونَ^(۴۷) وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ عِينٌ^(۴۸) كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَكْنُونٌ^(۴۹)

پاداشتی بته رستان و بهنده راستو پاکه کان

خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿إِنَّكُمْ لَذَائِقُوا الْعَذَابِ الْأَلِيمِ﴾ واته: ئیوه بی شک نازاری به ژان ده چیژن. خوای گه وره پوی قسه کانی ده کاته ئاده میزادو ده فه رموویت: ﴿إِنَّكُمْ لَذَائِقُوا الْعَذَابِ الْأَلِيمِ﴾^(۳۸) وَمَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ^(۳۹) هر له باتی کاری خوتان سزا ده درین. پاشان بهنده چاکو پاکه کانی جیا کردوه ته وه. وه که فه رموویه تی: ﴿وَالْعَصْرِ﴾^(۱) إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ^(۲) إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ^(۳) واته: سوید به کات، بیگومان مه موو خه لکی له زیاندایه، مه گه ر نه وانه ی که بریایان هینابیت و کرده وه چاکه کانیاں کرد بیت. وه ده فه رموویت: ﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ﴾^(۴) ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ^(۵) إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ^(۶) واته: سوید به خوا به راستی ئینسانمان دروست کرد له جوانترین شیوه دا، له پاشان (نه گه ر بیباوه پر بیت) ده یکه یین به په سترینی مه موو په ستیک، مه گه ر نه وانه ی بریایان هیناوه و کرده وه چاکه کانیاں کردوه. وه فه رموویه تی: ﴿وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَى رَبِّكَ حَتْمًا مَقْضِيًّا﴾^(۷۱) ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا^(۷۲) واته: که س نیه له ئیوه نه پوات و تینه په پیت به سر دوزه خدا (نه و تیه پینه) بریاریکی براوه یه له په روه ردگارت وه، دواتر نه وانه پرگار ده که یین خواناس و پاریزگار بوون و سته مکاران به چوکاها تووی

^۱ فصلت (۴۳).

^۲ العصر (۳-۱).

^۳ التین (۶-۴).

^۴ المدثر (۳۹-۳۸).

له ناو (دۆزهخ) دا ده هیلینه وه. وه فهرموویه تی: ﴿كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ ۖ ﴿٣٨﴾ إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ ۖ ﴿٣٩﴾ وَاتِهِ: ۱
 هه موو که سیک بارمته ی کرده وه ی خویه تی، مه گهر هاوه لانی دهستی راست (چاکه کاران). بویه لییره دا
 فهرموویه تی: ﴿إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ﴾ ۲ مه گین عه بده راست و پا که گانی خودا. واته: به نده پاک و
 راسته کان نه و نازاره به ژانه ناچه ژنو له پۆژی لیپرسیینه وه دا پرسیاریان لی ناکریت به لکو چاوپۆشی له
 تاوانه کانیان ده کریت نه گهر تاوانیان هه بوو وه پاداشتی چاکه کانیشیان یه ک به ده چاکه وه رده گرن
 هه تا یه ک به حهوت سه د چاکه و زیاتریش هه تا خودا حه ز له زیادکردنی بکات. وه ده فهرموویت:
 ﴿أُولَئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَّعْلُومٌ﴾ ۳ بژیوی باش بو نه وان دیاریکراوه. قه تاده و سودی ده لئین: واته: به هه شت. ۲
 پاشان باسی ژیانیان ده کات و ده فهرموویت: ﴿فَوَكَّهُ وَهُمْ مُكْرُمُونَ﴾ ۴ واته: میوه جاته و زۆریشیان پیز لی
 ده گیریت. واته: میوه ی هه مه پهنک لایانه و زۆریش پیزیان لی ده گیریت و خوشگوزه رانن و ژیان زۆر به
 خوشی ده به نه سه ر ﴿فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ﴾ ۵ واته: له باغاتی بر له هه موو خیر و بیړیک. ﴿عَلَى سُرُرٍ مُنْقَلَبِينَ﴾
 واته: له به رامبه ر یه ک له سه ر ته خندان داده نیشن. موجهید ده لئیت: سهیری پشتملی یه کتری ناکه ن. ۳
 خوی گهره ده فهرموویت: ﴿يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِكَأْسٍ مِّنْ مَّعِينٍ﴾ ۶ له و باده یه ی که له چاوه ی په وان پادیت
 پیاله یان پیدا ده گیرن. ﴿بِضَاءٍ لَّذَّةٍ لِلشَّرِيبِ﴾ ۷ واته: زۆر سپیه و بو نه وانه ی ده یخونه وه به له زه ته.
 ﴿لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنْفَوْنَ﴾ ۸ واته: هیچ سه ر ئیشه ی تیدا نیه و ناوه زیشیان له بهر مهستی له
 دهست نادهن. وه ک خوی خاوهن ده سه لات له ئایه تی تردا ده فهرموویت: ﴿يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخْلَدُونَ﴾
 ﴿بِأَكْوَابٍ وَأَبَارِيقٍ وَكَأْسٍ مِّنْ مَّعِينٍ﴾ ۹ لَا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُنْفَوْنَ ۱۰ واته: تازه لاوی هه می شیه ی
 به سه ریاندا ده گهرین، په رداخ و سوراخی و گه لاسی پر له شه رابی سه رچاوه ی په وان، نه سه ریان پی
 دیشیت نه سه رخۆش ده بن پی. خوی مه زن باده ی به هه شتی پاک و جیا کردووه ته وه له باده ی دنیا
 که سه ر ئیشه و ناوسک ئیشه ی تیانیه و عه قلیشیان به هوی سه رخۆشیه وه له دهست نادهن بویه نا
 لییره دا فهرموویه تی: ﴿يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِكَأْسٍ مِّنْ مَّعِينٍ﴾ ۱۱ واته: باده یه ک له چه ند پووباری به رده وام پۆیشته و
 که ترسیان نیه وشک بکات یان ته و او ببیت. مالک له زهیدی کوپی نه سه له مه وه ده لئیت: باده یه کی سپی

۱ مریم (۷۱-۷۲).

۲ القرطبي (۷۷/۲۱).

۳ الطبري (۳۸/۲۱).

۴ الواقعة (۱۷-۱۹).

به به رده وام پوښتووه په نگیکی دره وشاوه و جوان و دلگیر نه ک وه ک باده ی (عاره قی) دنیا له شیوه
 ناشیرین و پیس و خراپیدا سوړو په ش و لیل و زهر د ه لگه راپیټ که مړو فی سړوشت پاک بیزی لی
 ده کاته وه. خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿لَذَقِ لِلشَّرِیْنِ﴾ واته: تامی خوشه و په نگی جوانه و تامی
 خوشیش نیشانه یه له سر بون خوشی. به پیچه وانه ی باده ی دنیا وه له هه موو نه و پوانه وه که
 باس مانکردن. وه ده فهرموویت: ﴿لَا فِیْهَا غَوْلٌ﴾ واته: نابیټه هو ی (غول) دروستکردن، واته: سک
 نیټه. نیبنو عه باسو موجهیدو قه تاده و نیبنو زهید وایان وتووه.^۱ وه ک باده ی دنیا که پیچ دینیت به
 سکداو بای پیده کات له بهر زوری ناوه ک ی. وه ده فهرموویت: ﴿وَلَا هُمْ عَنْهَا یُنْزَفُونَ﴾ موجهید
 ده لیت: ناوه زیان له ده ست ناده ن.^۲ نیبنو عه باسو محمدی کوپی که عبو حه س نه و عه تای کوپی
 نه بو موسلمی خوراسانی و سودی و که سانی تریش هر وایان وتووه. زه جحاک ده لیت: له نیبنو
 عه باسه وه له باده دا چوار تایبه تمندی هیه مهستی و سه رنیټه و پشانه وه و میزکردن.^۳ خوی گه وره
 باسی باده ی به هه شتی کردووه که پاکه و نه م شتانه ی تیدا نیه، وه ک له سوره تی (الصافات) دا باسی
 کردووه. وه ده فهرموویت: ﴿وَعِنْدَهُمْ قَصِرَتْ الطَّرْفِ عِیْنٌ﴾ واته: ژنگه لیکی چاو گه وره یان له لا هیه،
 له پوی نامودا چاو داده خه ن. واته: ژنانیکی داوین پاکیان لایه جگه له میړده کانیا ناپوانن بو که سی
 ترو سهیری ناکه ن، نیبنو عه باسو موجهیدو زهیدی کوپی نه سلهم و قه تاده و سودی و که سانی تریش
 هر وایان وتووه.^۴ خوی مه زن ده فهرموویت: ﴿عِیْنٌ﴾ واته: چاو جوانه کان، و تراویشه: واته: چاو
 گه وره کان. چاو جوان شیاوتره. وه سف کراون به چاو جوان و داوین پاک بویه خوی گه وره
 فهرموویه تی: ﴿وَعِنْدَهُمْ قَصِرَتْ الطَّرْفِ عِیْنٌ﴾ ﴿٤٨﴾ ﴿كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَّكْنُونٌ﴾ لووس و پاکژ وه کو هیلکه ی ناو
 هیلانه. وه سفی به ژنو بالای کردوون به چاکترین شیوه که زور ناسک و دلگیرن. عه لی کوپی نه بو ته لحه
 ده لیت: له نیبنو عه باسه وه (په زای خویان لی بیت) ده لیت: ﴿كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَّكْنُونٌ﴾ واته: مرواری ناو
 سه ده ف.^۵ حه س نه ده لیت: ﴿كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَّكْنُونٌ﴾ واته: پاک و خاوین و پاریزراو ده ستیان لی
 نه که وتووه. سودی ده لیت: وه ک هیلکه ی ناو هیلانه. سه عیدی کوپی جوبهیر ده لیت: ﴿كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ

^۱ الطبري (۳۵/۲۱).

^۲ الطبري (۴۰/۲۱).

^۳ القرطبي (۷۹/۲۱).

^۴ الطبري (۴۲/۴۱/۲۱).

^۵ الطبري (۴۳/۲۱).

مَكُونُ» واته: وهك ناوي هيلكه. عه تاي خوراساني ده لئيت: وهك تويكله تهنكه كه ي نيوان تويكلي هيلكه و ناوه كه ي. سودي ده لئيت: ﴿كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَّكُونٌ﴾ وهك سپينه ي هيلكه كاتيڪ كه تويكلي لي ده كه يته وه. ئيبنو جه ريريش هه مان ماناي كردوه چونكه تويكلي هيلكه بالي بالنده و هيلانه كه ي ده ستي به رده كه ويٽ به پيچه وانه ي ناوه كه ي ده ستي به رناكه ويٽ، والله اعلم.

﴿فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ٥٠﴾ قَالَ قَائِلٌ مِّنْهُمْ إِنِّي كَانَ لِي قَرِينٌ ٥١﴾ يَقُولُ أَهَئِنَّكَ لَمِنَ الْمَصْدِقِينَ ٥٢﴾ أَوَإِذَا مِنَّا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظْمًا أَوَلَا لَمَدِينُونَ ٥٣﴾ قَالَ هَلْ أُشْرُ مَطْلِعُونَ ٥٤﴾ فَأَطْلَعَ فَرَّاهُ فِي سَوَاءِ الْجَحِيمِ ٥٥﴾ قَالَ تَاللَّهِ إِن كِدْتَ لَتُرْدِينَ ٥٦﴾ وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّي لَكُنْتُ مِنَ الْمُحْضَرِينَ ٥٧﴾ أَمَّا نَحْنُ بِمَبِيتِينَ ٥٨﴾ إِلَّا مَوْتَنَا الْأُولَى وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ٥٩﴾ إِنَّ هَذَا هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ٦٠﴾ لِمِثْلِ هَذَا فَلْيَعْمَلِ الْعَامِلُونَ ٦١﴾

کۆبوونهوهی خه لکی به هه شت و توویژ یه کیکیان له گه ل هاوه لیکي له دنیا دا که له جه هه نه مدایه و نه م سوپاسی خوا ده کات له سه ر نه و چا که یه ی له گه لی کردوه

خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ﴾ واته: بو و توویژ پوویمان ده که نه یه کتری. خوای گه وه باسی نه ملی به هه شت ده کات که پوو ده که نه یه کتری باسی ژیا نی دنیا ده که نه که چونیان به سه ر بردوه و چیان به سه ر هاتوه چیان خواردوه و خواردوه ته وه کاتيڪ که دانیشتون. ئیستاش له سه ر قه نه فه پووبه پوو دانیشتون و خزمه تکار له به ر ده ستیاندايه و دیت و ده چیت هه ر شتیك چاك و خوش بیٽ له خواردن و خواردنه وه و جلوه رگی جوان زۆر شتی تریش که نه چاو بینویه تی و نه گوی بیستویه تی و نه به خه یالیش به دلی که سدا هاتوه بویمان دینن، ئا له و کاته دا خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿قَالَ قَائِلٌ مِّنْهُمْ إِنِّي كَانَ لِي قَرِينٌ﴾ واته: یه کیك له و ناوه دا ده لئيت: من هاوه لیکم هه بوو. عه وفی ده لئيت: له ئیبنو عه باسه وه (په زای خویان لی بیٽ) نه و که سه ی که ده لئيت من هاوه لیکم هه بوو پیاویکی بته رسته که هاوه لیکي خاوه ن باوه پی هه بووه له ژیا نی دنیا دا.

﴿يَقُولُ أَهَئِنَّكَ لَمِنَ الْمَصْدِقِينَ﴾ واته: لئی ده پرسیم: تۆش له وانه ی که باوه پیان به خودا هه یه. واته: ئایا تۆ له و که سانه ی که به وایان به زیندوو بوونه وه و کۆبوونه وه و لیپرسینه وه و پادا شت هه یه؟ واته: نه م قسانه ده کات، به لایه وه سه یره و باوه پی پی نیه و زۆر به دوری ده زانی نه وه نده بی دین و که لله په قه. ده لئيت: ﴿أَوَإِذَا مِنَّا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظْمًا أَوَلَا لَمَدِينُونَ﴾ واته: ئاخو نه گه ر ئیمه مردین، بووینه خاك و چه ند ئیسکیك هه ر حیسابمان له گه ل ده که ن؟ واته: نه گه ر ئیمه مردین و بووینه خۆل و پیشه ئایا لیمان

ده پرسنه وه؟ موحامیدو سودى وتوویانه.^۱ ئیبنو عەباس و موحەممەدى کورپى که عىبى قوره زى ده لئین:
 ئایا تۆلە مان لى ده سىنریت له سەر کارو کرده وه کانمان.^۲ هەردوو قسه که راستن. خواى گه وره
 ده فەرمویت: ﴿قَالَ هَلْ أَنْتُمْ مُطْلِعُونَ﴾ پرسى: ئاخۆ هیچ ئاگایه کتان لى ههیه؟ واته: خاوهن باوه په که
 ده پرسیت له هاوه له کانی له نه هلى به ههشت ئاخۆ ئیوه هیچ هه والیکتان لى ههیه؟ ﴿فَأَطْلَعَ فَرَأَاهُ فِي
 سَوَاءٍ الْجَحِيمِ﴾ واته: نه وسا خوڤى چاوى ده گیریت و له ناوه پاستى جه هه نه مدا ده یبىنى. ئیبنو
 عەباس و (په زای خواى لى بیت) سه عیدى کورپى جوبه یرو خوله یدى عەسەرى و قه تاده و سودى و عەتای
 خوراسانى ده لئین: واته: ناوه پاستى جه هه نه م.^۳ حەسەنى به سەرى ده لئیت: له ناوه پاستى جه هه نه مدا
 وهك چلۆسك ده گپى و داگیرساوه.^۴ ﴿قَالَ تَأَلَّاهُ إِنْ كِدْتَ لَتُرْدِينَ﴾ واته: وتى: به خوا هەر وهخت بوو له
 به ینم به رى. واته: خاوهن باوه په که ده لئیت به خوانه ناسه که: به خوا نه گەر به گویم بکردیتایه له ناوت
 ده دام. ﴿وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّي لَكُنْتُ مِنَ الْمُخْضَرِّينَ﴾ واته: نه گەر چاکه ی په روه ردگارى من نه بووایه، ئیستا
 منیش له لای تو بووم. واته: نه گەر سۆزو به زه یی خودا نه بووایه منیش ئیستا وهك تو وابووم و له
 ناوه پاستى جه هه نه مدا پیکه وه جه زه به ده دراین. به لام خواى گه وره چاکه ی له گه ل کردم و به زه یی
 پیمدا هاته وه و پیکای نیشاندام و خستمیه سه ر پى یه کتاپه رستى. وهك خواى گه وره ده فەرمویت:
 ﴿وَمَا كَأَ لِنَهْدِي لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ﴾ واته: که ئیمه هه رگیز پى بازى راست شاره زان ده بووین نه گەر خودا
 پینموونى نه کردینایه. وه ده فەرمویت: ﴿أَفَمَا نَحْنُ بِمَبِيتِينَ إِلَّا مَوْتَنَا الْأُولَى وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ﴾ واته: ئایا
 وایه که ئیمه هه ریه کجاردە مرین که مردنى یه که مجاره و هیچ ئازاردانىشمان نیه پاش نه و مردنه. نه مه
 قسه ی خاوهن باوه په که یه که زۆر دلخۆشه به وه ی که خودا پى به خشيوه له ژيانى هه تاهه تایی له
 به هه شتدا که مردن و سزای تیدا نیه. بۆیه خواى گه وره فەرمویه تی: ﴿إِنَّ هَذَا هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ واته:
 که نه مه ش به خته وه ریه کی زۆر مه زنه. حەسەنى به سەرى ده لئیت: زانیویه تی که هه موو خوڤیهك مردن
 کوتایی پى دینیت و دیرپیت بۆیه ده لئیت ﴿أَفَمَا نَحْنُ بِمَبِيتِينَ﴾ ۵۸ ﴿إِلَّا مَوْتَنَا الْأُولَى وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ﴾

^۱ الطبري (۴۷/۲۱).^۲ الطبري (۴۷/۲۱).^۳ الطبري (۴۸/۲۱).^۴ الطبري (۴۸/۲۱).^۵ الاعراف (۴۳).

تِلَين: نه خير، نه وانيش ده لَين: ﴿إِنَّ هَذَا هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾^۱ خوی مهن ده فره مویت: ﴿لِثَلِّ هَذَا فَلْيَعْمَلِ الْعَمَلُونَ﴾ واته: ده شیت بۆ پاداشت ودها خه بات بکن، نه و که سانه ی خه باتکارن. ثینو جه ریر ده لَیت: نه مه قسه ی خوی که ورده یه، واته: ده بیت بۆ نه م به هرده یه و نه م به خته ورده یه زۆر مه زنه مه ول بدن نه و که سانه ی که تیگوشه رن له ژیا نی دنیا دا مه تا ده که نه نه و به هه شته له پۆژی دوایدا.^۲

چیرۆکی دوو پیاوه که ی نه وه ی ئیسرائیل

باسی ژیا نی دوو پیاو له نه وه ی ئیسرائیل کراوه که له کاسپیدا (مامه له دا) شهریک بوون که ده قی نه م ئایه ته پیروژه ده یانگریته وه. نه بو جه عفری کۆپی جه ریر له فورانی کۆپی سه عله به ی نه هرا نیه وه پیوایه تی کردوه له م ئایه ته دا که خوی که ورده ده فره مویت: ﴿إِنِّي كَأَن لِّي قَرِينٌ﴾ واته: من هاوه لَیکم مه بووه. ده لَیت: دوو پیاو شهریک بوون و هه شت هه زار دیناریان کۆکرده وه یه کیکیان خاوه ن پیشه بوو، نه وی تریان هه یج پیشه یه کی نه ده زانی. نه وه یان که خاوه ن پیشه بوو وتی به شهریکه که ی تو هه یج پیشه نازانی، ناچارم لَیت جیا ببه وه و پاره که به ش بکه ین. به شی کردو جیا بووه وه لَیی، پاشان پیاوه که خانویه کی کپی به هه زار دینار، مالی پادشایه ک بوو مردبوو هاوه له که ی بانگ کرد پیی وت: ئایا نه مه چۆن خانویه که کپیومه به هه زار دینار؟ هاوه له که ی وتی: چ خانویه کی چاکه، کاتی که پۆیشته ده ره وه وتی: نه ی خودایه نه م هاوه له م نه م خانویه کی کپیوه به هه زار دینارو منیش داوای خانویه کت لی ده که م له خانویه کانی به هه شت، جا هه زار دیناری کرد به خیرو به خشی، پاش ماوه یه ک خودا ده زانی چه نده مایه وه دوا ی نه وه ژنیکی هیئا به هه زار دینارو بانگی هاوه له که ی کردو داوه تیکی بۆ کرد (خواردنیکی بۆ دروست کرد)، کاتی که هات وتی: من نه م ژنه م ماره کردوه به هه زار دینار، نه میش وتی: چ ئافره تیکی چاکه، کاتی که چوه ده ره وه، وتی: نه ی په روه ردگارم نه م هاوه له م ژنیکی ماره کردوه به هه زار دینار، من داوای ئافره تیکت لی ده که م له سپیه چاو جوانه کانی به هه شت، جا هه زار دیناری کرد به خیرو به خشی. پاشان ماوه یه کی تری پی چوو که خوا ده زانی، دوا ی نه مانه دوو باغی کپی به دوو هه زار دینار دیسان هاوه له که ی بانگ کردو نیشانی داو وتی: من نه م دوو باغه م کپیوه به دوو هه زار دینار، هاوه له که ی وتی: چه نده باغیکی چاکن، وه ختی که پۆیشت وتی: نه ی په روه ردگارم نه م هاوه له م نه م دوو باغی کپی به دوو هه زار دینار، من داوای دوو باغت لی ده که م له به هه شتدا، دوو هه زار دیناری کرد به خیرو له پیی خودا به خشی، پاشان فریشته ی گیان کیشان هات بۆیان و گیانی کیشان و پاشان پیاوه خیرخوازه که یان بردو خستیانه ناو مایه که وه زۆر به لایه وه سه یر

^۱ الدر المنثور (۹۵/۷).^۲ الطبری (۵۲/۲۱).

بوو هر له و کاته دا ژنيك خوى نيشاندا له جوانيدا به ژن و بالاي (همو و گيانى) له ژير پوښامدا
 ده دره وشايه وه، پاشان برديانه ناو دوو باغ و شتى تريكى تريش كه هر خوا نه زانى چونه، له ويدا و تى:
 نه مه زور له كارى نه و پياوه ده چيت كه ناواو ناواى كرد. و تى: نه مه هر نه وهيه و نه م ماله يش و نه م
 دوو باغه و نه م ژنه ش بو تويه. پياوه كه و تى: به راستى من هاوه ليكم هه بوو ده يوت: نايا توش له وانه ي
 كه باوه پيان به خودا هه يه؟ پيان وت: نه و هاوه له ت نيستا له ناوه راستى جه هه نه مدايه. و تى: ناخو
 نيوه ناگاتان لييه تى؟ نه ميش چاوى گيرا له ناوه راستى جه هه نه مدا بينى. نا له ويدا و تى: ﴿تَاللّٰهِ اِنْ
 كِدْتَ لَتُرْدِيَ ۝۵۶ وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّى لَكُنْتُ مِنَ الْمُخْضَرِّينَ ۝۱﴾.

﴿اَذٰلِكَ خَيْرٌ نُّزُلًا اَمْ شَجَرَةُ الزَّقُّومِ ۝۵۷ اِنَّا جَعَلْنٰهَا فِتْنَةً لِلظَّالِمِيْنَ ۝۵۸ اِنَّهَا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِيْ اَصْلِ الْجَحِيْمِ
 ۝۵۹ طَلْعُهَا كَأَنَّهُ رِئَاسُ الشَّيْطٰنِ ۝۶۰ فَاِنَّهُمْ لَا يَكُوْنُوْنَ مِنْهَا فَاكِهًا ۝۶۱ اِنَّ لَهُمْ عَلَيْهِمْ لَشَوْبًا مِّنْ
 حَمِيْمٍ ۝۶۲ ثُمَّ اِنْ مَّرَجَعَهُمْ اِلٰى الْجَحِيْمِ ۝۶۳ اِنَّهُمْ اَلْفَاؤُا۟ اَبَآءٌ مُّرْضٰلِيْنَ ۝۶۴ فَهُمْ عَلٰى اَثَرِهِمْ يَنْهَرُوْنَ ۝۶۵﴾
 باسى دارى ژه قنه مووت و نه وانه ي له جى خواردن بهرى نه وداره ده خون

خوای مه زن ده فهرمووت: ﴿اَذٰلِكَ خَيْرٌ نُّزُلًا اَمْ شَجَرَةُ الزَّقُّومِ﴾ واته: ناخو نه م ميواندارييه باشته-
 ياخو داره كه ي ژه قنه مووت؟ خوای كه وره ده فهرمووت نايا نه و به هره و چاكانه ي به هه شت باشته كه
 پره له خواردن و خواردنه وه و ژيان بردنه سهر به خوشى و ژنى جوان و زور شتى تريش له كه ل ميواندارى
 ليكردن و پيزلينان يان نه و دارى ژه قنه مووت كه له ناو جه هه نه مدايه، مه به ست به ودره خته جوړى
 داريكه كه پيى ده و تريت: ﴿الزَّقُّومُ﴾ وهك خوای مه زن له نايه تيكي ترده ده فهرمووت: ﴿وَشَجَرَةٌ تَخْرُجُ
 مِنْ طُوًى سَيْنَاءَ تَنْبُتُ بِالدَّهْنِ وَصَنِيعٌ لِلالِكِلِيْنَ﴾^۱ واته: مه روه ها (پواندومانه) جوړه داريك (زه يتون) كه له
 تورى سينا ده پويت كه پون و پيخوريك ده گريت بو نه وانه ي ده يخون. مه به ست به مه دارى زه يتونه.
 وهك نه م نايه ته ش كه خوای كه وره ده فهرمووت: ﴿ثُمَّ اِنَّكُمْ اَتِيَّا الضَّالُّوْنَ الْمُكَذِّبُوْنَ ۝۵۹ لَا يَكُوْنُ مِنْ شَجَرٍ مِّنْ
 زَقُّومٍ﴾^۲ واته: پاشان نيوه نه ي گومرايانى بيپاوه پان، بيگومان له (بهرى) دره ختى ژه قنه مووت
 (ده خون). وه ده فهرمووت: ﴿اِنَّا جَعَلْنٰهَا فِتْنَةً لِلظَّالِمِيْنَ﴾ واته: نه وده مان كردووه ته به لايهك، بو گروى
 نامه قيكاران. قه تاده ده ليت كه باسى دارى زه قنه مووت نه و خه لكه گومرايه تووشى به لاو تاقيكرده وه

^۱ الطبري (۴۵/۲۱).^۲ المؤمنون (۲۰).^۳ الواقعة (۵۱-۵۲).

بوون و ده یانوت: هاوه له که تان هه والتان ده داتی که له ناو ناگردا درهخت هه یه، که چی ناگر دار
 ده سوتینیت، خوی گه وره نه م نایه ته ی په وانه کرد که ده فهرموویت: ﴿إِنَّهَا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِي أَصْلِ
 الْجَحِيمِ﴾ نه وه داریکه له ناوه پاست و تهختی دۆزه خه وه دیته ده ری. خوراکی له ناو ناگره وه
 وهرده گریت و له ناگریش دروست کراوه. ^۱ موجهید ده لیت: ﴿إِنَّا جَعَلْنَاهَا فِتْنَةً لِلظَّالِمِينَ﴾ نه بو جه هل
 له عنه تی خوی لی بیت وتی: زه قنه مووت واته: خورماو زهیت من ده یخوم. ^۲ من ده لیم مانای نه م نایه ته
 نه وه یه واته: نه ی موجه ممد (ﷺ) هه والی داری زه قنه مووتمان دایتی تا قی کردنه وه یه ک بوو خه لکمان
 پی تا قی کرده وه بو نه وه ی دهرده که ویت کییان باوه پ ده کات و کیشیان باوه پ ناکات. نه م نایه ته وه ک
 نه و نایه ته یتره که خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿وَمَا جَعَلْنَا الرُّيَا الَّتِي أُرِيكَ إِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ وَالشَّجَرَةَ
 الْمَلْعُونَةَ فِي الْقُرْآنِ وَنُحِفُّهُمْ فَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا طُغْيَانًا كَبِيرًا﴾ ^۳ واته: کاتیک پییان وتی به پاستی
 په روه ردگارت ده وری هه موو خه لکی داوه (ده سه لاتی هه یه به سه ریاندا) وه نه و خه و بینینه ی که
 پیشانی تۆماندا (له و شه و په ویه دا) هه ر له بهر تا قی کردنه وه ی خه لکی بوو هه روه ها نه و درهخته نه فرین
 لیکراوه ش له قورئاندا باسمان کردوه و نیمه (به و به لگانه) نه وانه ده ترسینین که چی نه و ترساندنه
 هیچیان بو زیاد ناکات جگه له یاخیبوون و سه رکه شی. واته: خه ونیکیش که پییمان دیتی و نه و داره
 نه عله تیه که له قورئاندا باس کراوه، هه موو بو تا قی کردنه وه ی خه لکی بوو. وه ده فهرموویت: ﴿إِنَّهَا
 شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِي أَصْلِ الْجَحِيمِ﴾ ^۴ واته: له ناوه پاستی جه هه نه م ناگر ده پوویت و سه وز ده بیت، ﴿طَلْعُهَا
 كَأَنَّهُ رُءُوسُ الشَّيَاطِينِ﴾ ^۵ واته: به ریک ده دات له بیچی که لله سه رانی شه ی تانه کان. له ناشیرینی و
 به دته شکی و خرابیدا که باس ده کریت. خوی گه وره ش بو یه نمونه ی به که لله سه ری شه ی تانه کان
 ﴿رُءُوسُ الشَّيَاطِينِ﴾ ^۶ هی ناوه ته وه هه رچه نده نه ناسراوه له لای خه لکی به لام له نه ندیشه ی هه موو
 که سیکدا نه وه هه یه که شه ی تان شتیکی ناشیرین و ناحه زه. خوی مه زن ده فهرموویت: ﴿فَأَنَّهُمْ لَا كُلُونَ
 مِنْهَا فَمَا لَئُونَ مِنْهَا الْبُظُونَ﴾ ^۷ واته: دۆزه خیه کان له و ده خون و ورگیانی (پی پر ده که ن). خودای گه وره
 ده فهرموویت نه و جه هه نه میانه سکیان له و زه ژنه مووته پرده که ن که خواردنی له وه خرابیترو ناشیرینتر
 نیه و تامو بو تیکی پیسی هه یه و ناچارن هه ر ده بیت لی بخون جگه له وه هیچ خواردنیکیان ده ست

^۱ الطبري (۵۲/۲۱).^۲ الطبري (۵۳/۲۱).^۳ الاسراء (۶۰).

ناکه ویت. خوی گه وره هر له مانایه دا له نایه تی تدا فه رموویه تی: ﴿لَيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِنْ ضَرِيعٍ﴾^(۶) لَا
 يُسَمِّنُ وَلَا يُفْغِنُ مِنْ جُوعٍ^۱ واته: خوراکیان هر درکی حوشرخوړ (ی ناگرین) ه، نه قهله وی ددهات نه
 برسیتی لا ددهات. خوی گه وره دهفه رموویت: ﴿ثُمَّ إِنَّ لَهُمْ عَلَيْهَا لَشَوْبًا مِنْ حَمِيمٍ﴾ واته: پاشان له سه
 نه و خواردنه لیخناویکی (لیلاویکی) هره گهرم دهخونه وه، ئیبنو عهباس دهلیت: خواردنه وهی
 ناوه کول به سه رزه قنه مویتدا.^۲ وه له پیوایه تیکی تری ئیبنو عهباسدا هاتوه دهلیت: ﴿لَشَوْبًا مِنْ
 حَمِيمٍ﴾ واته: زه قنه مویت تی که لاو به ناوه کوله و به چلکاو.^۳ که سانی تریش وتوویانه: واته: لیخناویان
 بو تی که له ده کهن له گه له نه و کیوم زوخانه ی که له چاوو شوینی میزیانه وه دیته دهره وه. ئیبنو نه بی
 حاتم پیوایه تی کردوه له سه عیدی کوری جوبه یره وه دهلیت: کاتی که خه لکی ناو ناگر برسیان ده بیته.
 داوی داری زه قنه مویت ده کهن ده سته جی پیستی دهم و چاویان داده پزیت و ده وهریت خو نه گهر
 که سی که به لایاندا بروت به و دومه لانه دا که کیمی لی دیت ده یانناسیت، پاشان تینوویان ده بیته داوی
 ناو ده کهن، ناوه کولکیان ده دهنی نه وهنده گهرمه که نزیک ده که نه وه له ده میان گوشتی دهم و
 چاویان ده برژینیت و پیسته که ی ده که ویته خواره وه، هرچیش له ناو سکیاندا به ده تویته وه
 ریخوله کانیا دیته دهره وه له گه له پیستی دهم و چاویاندا. ده که ونه خوار. به ناسن لیان دهریت هر
 پارچه یه کی به لایه کدا ده که ویت هاوار ده کات که بمریت و نه مینیت. خوی گه وره دهفه رموویت: ﴿ثُمَّ
 إِنَّ مَرْجِعَهُمْ إِلَى الْجَحِيمِ﴾ واته: پاشان که پانه وه یان بو ناو دوزه خه. واته: چاره نووسیان دوی
 جیا کردنه وه بو ناو ناگری بلتسه دارو جهه نه می هه لگیرساو کلپه داره. وه ک خوی مه زن له نایه تیکی
 ترده دهفه رموویت: ﴿يَطُوفُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمِيمٍ آتٍ﴾^۴ واته: هاتوچو ده کهن له نیوان نه و (دوزه خه) و ناوی
 زور گهرمدا. هر به م شیوه یه قه تاده کاتی که نه م نایه ته ی خوینده وه نه م نایه ته یشی له گه لدا
 خوینده وه.^۵ نه م ته فسیره چاک و به هیزه. سودی دهلیت: عه بدوللا نه م نایه ته ی به م شیوه یه
 خویندوه ته وه: (ثم إن مقيلهم إلى الجحيم) یانی له ناو جهه نه مدا قه یلوه نه کهن، هره ها عه بدوللا
 دهلیت: سویند به و که سه ی گیانی منی به ده سته پوژ نیوه نابیت له پوژی قیامه تدا هه تا نه هلی

^۱ الغاشية (۷-۶).^۲ الطبري (۵۵/۲۱).^۳ الطبري (۵۲/۲۱).^۴ الرحمن (۴۴).^۵ الطبري (۵۶/۲۱).

به هشت نه چنه شوئى خويان له به هشتداو نه هلى جه هه نه ميش نه چنه ئاو ئاگر پاشان نه م ئايه تى

خويند: ﴿أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَ ذَلِكَ خَيْرٌ مُّسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلًا﴾^۱ واته: به هشتيه كان له و پۆژده دا له

چاكترين جيگادان و له باشترين شوئى هه سانه وه (ى نيوه پوان) دان.^۲ خوى گه وده ده فه رموئيت:

﴿إِنَّهُمْ أَلفُوا أَبَاءَهُمْ ضَالِّينَ﴾ واته: نه وان ديتيان كه بابو باپيرانيان گومرپان. واته: بابو باپيرانيان

گومرپاوون هه ر نه وه بووه هوى نه وه كه شوئيان بكه ون و به پئى نه واندا برپۆن به بى هيج به لگه يه ك،

بۆيه خوى مه زن فه رمويه تى: ﴿فَهُمْ عَلَىٰ أَثَرِهِمْ يُهْرَعُونَ﴾ واته: بۆيه وا (به هه له داوان) به شوئى

نه واندا په له ده بن. موجهيد ده لئيت ﴿يُهْرَعُونَ﴾ واته: وهك (هه روه له) و به په له پۆيشتن وايه.^۳

سه عيدي كورى جوبه ير ده لئيت: ﴿يُهْرَعُونَ﴾ واته: خويان گيل ده كه ن.

﴿وَلَقَدْ ضَلَّ قَبْلَهُمْ أَكْثَرُ الْأَوَّلِينَ﴾^(۷۱) وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا فِيهِمْ مُّنْذِرِينَ ﴿۷۲﴾ فَأَنْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ

الْمُنْذِرِينَ ﴿۷۳﴾ إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿۷۴﴾

خوى گه وده باسى گه له پيشووه كان ده كات و ده فه رموئيت: ﴿وَلَقَدْ ضَلَّ قَبْلَهُمْ أَكْثَرُ الْأَوَّلِينَ﴾

واته: به ر له وانيش زۆربه ي زۆرى پيشينه كانيان گومرپاوون. واته: نه وهنده سه رليشيو او بوون شتى

تريان له گه ل خدا په رستووه و كردوو يانه به هاوه لى خدا. پاشان خوى گه وده باسى نه وه ده كات كه

زۆرىك له پيغه مبه رانى بو ناردوون (سه لامى خويان لى بيت) كه نه وه كه سانه ي خويان نه ناسيووه و

هاوه ليان بو داناوه بيانترسيئيت له سزاو تو له ي گرانى خدا. ده فه رموئيت: ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا فِيهِمْ

مُنْذِرِينَ﴾ واته: زۆرىشمان ترس وه به ره يئ نارد نه ناويان. كه چى نه وان هه ر له سه ر گومرپايى خويان

به رده وام بوون و شوئى پيغه مبه ره كانيان نه كه وتن و باوه رپيان پى نه هيتان هه تا خدا قهرى كردن و

خاوه ن باوه رپانى پزگار كرد و يارمه تى دان و سه رى خستن بۆيه خوى گه وده فه رمويه تى: ﴿فَأَنْظُرْ

كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنْذِرِينَ﴾ واته: ده به روانه (له دواجارا) نه وان هى ترسيئران چيان به سه رهات.

﴿إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ﴾ واته: جيا له وان هى به دلپاكي خويان په رست.

^۱ الفرقان (۲۴).

^۲ الطبري (۵۶/۲۱).

^۳ الطبري (۵۷/۲۱).

﴿وَلَقَدْ نَادَيْنَا نُوحًا فَلَنِعْمَ الْمُجِيبُونَ﴾ (۷۵) وَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ ﴿۷۶﴾ وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ هُمُ الْبَاقِينَ ﴿۷۷﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ ﴿۷۸﴾ سَلَّمَ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ ﴿۷۹﴾ إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿۸۰﴾ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿۸۱﴾ ثُمَّ أَغْرَقْنَا الْآخِرِينَ ﴿۸۲﴾

باسی پیغه مبه ر نوح (سه لامی خوی لی بیت) و گه له که ی

کاتی که خوی که وره باسی زوریک له گه له پیغوه کانی کرد که گومرا بوون و له ریگی راست لایاندا لیتره دا باسی نه و گه لانه ده کات به دریژی له پیغه مبه ر نوح وه (سه لامی خوی لی بیت) ده ست پیده کات که تووشی چند ناره حتی بووه به ده ست گه له که یه وه و که سیکی زور که م نه بیت پروایان پی نه کردوه، له گه ل نه و زیانه زوره ی له گه لیاندا گوزه راندی که بریتی بوو له نوسه دو په نجا سال، که نه و ماوه زوره ی له گه لدا به سه ربردن و نه وان هر خراپتر ده بوون، پارایه وه له خوا مه زن و فره رموی من سه رکه و تووه نه بووم خودایه په نام گرتووه به تو یارمه تیم بده. کاتی که که نوح پیغه مبه ر (سه لامی خوی لی بیت) دلگران و تووره بوو له هوزه که ی خودایش لیان تووره بوو بویه فره رمویه تی: ﴿وَلَقَدْ نَادَيْنَا نُوحًا فَلَنِعْمَ الْمُجِيبُونَ﴾ واته: نوحیش هاواری بو هیانین، زور باشی فریای که وتین. یانی: زور چاک وه لاممان دایه وه، ﴿وَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ﴾ واته: خوی و که سو کاره که یمان له خه می که وره پزگار کرد. واته: له نه زیه تدان و باوه پ پیغه کردنی پزگار کرد، ﴿وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ هُمُ الْبَاقِينَ﴾ واته: ته نها به ره و تورمه ی نه ومان هیشته وه. عه لی کوپی نه بوته لحه ده لیت: له ئیبنو عه باسه وه (په زای خوی لی بیت) ده لیت: هیچ که سی که نه ما ته نها نه وه و تورمه ی نوح مایه وه (سه لامی خوی لی بیت).^۱ سه عیدی کوپی نه بو عوروبه ده لیت: له قه تاده وه له ته فسیری نه م نایه ته دا: ﴿وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ هُمُ الْبَاقِينَ﴾ ده لیت: هه موو خه لکی له به ره و تورمه ی نوحه (سه لامی خوی لی بیت).^۲ تیرمزی و ئیبنو جه ریرو نه بی حاته م پیوایه تیان کردوه له سه موره وه (په زای خوی لی بیت) له پیغه مبه ره وه (صلی الله علیه و آله) له م نایه ته دا: ﴿وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ هُمُ الْبَاقِينَ﴾ فره رمویه تی: (بریتین له) سام و حام و یافیس.^۳ ئیمامی نه حمه دیش پیوایه تی کردوه له سه موره وه (په زای خوی لی بیت) که پیغه مبه ری خودا (صلی الله علیه و آله)

^۱ الطبري (۵۹/۲۱).

^۲ الطبري (۵۹/۲۱).

^۳ تحفة الأحوزي (۲۶۵/۵)، الطبري (۵۹/۲۱).

فهرموویه تی: (سام باوکی عه ره به کانه و حام باوکی حه به شه کانه و یافسیش باوکی پومه کانه).
 تیرمیزیش ریوایه تی کردوه. ^۱ مه به ست به پوم لیږه دا، پومه پیښووه کانه که بریتیه له نه و یونانیانه ی
 که له نه وه ی پومای کوپی لیتی کوپی یونانی کوپی یافسی کوپی نوح (سه لامی خوی لی بیت). خوی
 که وره ده فهرموویت: ﴿وَتَرْكُنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ﴾ واته: وامن کرد به ره ی دوی نه ویش هر نای به چاکه
 به رن. نیبنو عه باس (په زای خوی لی بیت) ده لیت: واته: به چاکه نای به رن. ^۲ موجهید ده لیت: واته:
 شایه نی ریږو ستایشه له لای هه موو پیغه مبه ران (سه لامی خویان لی بیت). ^۳ قه تاده و سودی ده لیت:
 خوی که وره وای لی کرد نه وه کانی دوی خوی هه ر نای به چاکه به رن. ^۴ زه حاک ده لیت: سلو
 لی کردنیان وو ناو بردنیان به چاکه. خوی که وره ده فهرموویت: ﴿سَلِّمْ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ﴾ واته: سلو له
 نوح له سه رانسه ری دنیا دا. واته: نه وه نده جی ریږو ستایشه له سه رانسه ری دنیا دا هه موو گروو تیره یه ک
 سلوی بو ده نیریت، ﴿إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾ واته: نیمه ناوا پاداشتی کارچاکان ده دهینه وه. واته:
 نا به و شیوه یه پاداشتی نه و که سانه ده دهینه وه که کاری چاکه ده که ن و خه ریکی خواناسین، وایان لی
 ده که ی که دوی خویان باسیان به چاکه بکرت هر که سه و به پی پله ی خوی له خواناسیدا، پاشان
 خوی که وره فهرموویه تی: ﴿إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ﴾ واته: نه و یه کی که بوو له و عه بدانه م که بپوایان پی
 میناوم. واته: به پاستی بپوایان پی میناوم و یه کتاپه رست و دل دامه زراو بوون. ﴿ثُمَّ أَغْرَقْنَا الْآخِرِينَ﴾
 واته: پاشان نه وانی ترمان وه بن ناودا. واته: قرمان کردن و هیچ که سیان لی ده رنه چوو که چاو
 بتروکی نیت و باسو خواسیان نه ما. ناویشیان نیه مه که ر به و په وشته ناشیرینه ی که بوویانه.

﴿وَإِلَّا مِنْ شِيعَتِهِ لَإِبْرَاهِيمَ ۝۸۳﴾ إِذْ جَاءَ رَبَّهُ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ۝۸۴ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَاذَا تَعْبُدُونَ ۝۸۵ أَيْفَا

ءَالِهَةٌ دُونَ اللَّهِ تُرِيدُونَ ۝۸۶ فَمَا ظَنُّكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ۝۸۷﴾

باس و سه رگوزشته ی ئیبراهیم و که له که ی

خوی مه زن ده فهرموویت: ﴿وَإِلَّا مِنْ شِيعَتِهِ لَإِبْرَاهِيمَ﴾ واته: ئیبراهیم له شوینکه و توانی نه و
 بوو. عه لی کوپی نه بو ته له ده لیت: له نیبنو عه باسه وه (په زای خویان لی بیت) ﴿وَإِلَّا مِنْ شِيعَتِهِ

^۱ احمد (۹/۵)، حاکم به سه حیجی داناوه و زه هه بیش قسه که ی نه سه لمینیت.

^۲ تحفة الأحوذی (۹۸/۹)، حاکم به سه حیجی داناوه و زه هه بیش پشتگیری ده کات.

^۳ الطبری (۶۰/۲۱).

^۴ الطبری (۶۰/۲۱).

^۵ الطبری (۶۰/۲۱).

لَا بُرْهِيْمَ ﴿ ده لىت: ئىبراھىمىش لەسەر ئايىنى ئەوہ. ^۱ موحاھىد دەلىت: واتە: لەسەر بەرنامە و پىگای ئەوہ. ^۲ ﴿إِذْ جَاءَ رَبُّهُ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ﴾ واتە: ئەوسا بە دلى پاکەوہ ھاتە لای پەرورەدگارى خوى. ئىبنو عەباس دەلىت: واتە: شاھىتى دانە بە (لا إله إلا الله). ^۳ ئىبنو ئەبى حاتم پىواھىتى کردووە لە عەوھەوہ دەلىت: وتم بە موحەممەدى كۆپى سىرىن دلى پاك كامەيە؟ وتى: كەسىك دەزانىت خودا ھەقە و پۆزى قىامەتىش دىت و گومانى تىدا نىو و ئەوانەى لەناو گۆردان خودا زىندوويان دەكاتەوہ. ^۴ ھەسەن دەلىت: پاك بىت لە بىتەرستى. ^۵ عوروە دەلىت: نەفرىن لە خەلك ناكات. ^۶ خواى مەزن دەفەرموويت: ﴿إِذْ قَالَ لِأَيُّهِ وَقَوْمِهِ مَاذَا تَعْبُدُونَ﴾ واتە: بە بابى و ھۆزەكەى خوى وت: ئەوہ چىن دەيانپەرستن؟ واتە: ناپەرزاىى دەرىپى بەرامبەريان لەسەر ئەو بىتەرستى و ھاوہل دانانەيان بۆ خودا. بۆيە خوا دەفەرموويت: ﴿أَيْفَاكَاءَ إِلَهَةٍ دُونَ اللَّهِ تُرِيدُونَ﴾ واتە: دەتانەويت لە برى خوا پەرستن، ئەو شتانە پەرستن؟ ﴿فَمَا ظَنُّكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ واتە: ئاخۆ ئىوہ سەبارەت بە پەرورەىنى ھەموو دنيا بىرورەواتان چۆنە؟ قەتادە دەلىت: واتە: كاتىك كە چوونە بەر بارەگای خودا پاتان چۆنە ئەبى خودا چىتان بەسەر بىنىت كە ئىوہ لە دنيا دا ھاوہلتان بۆ داناوہ و شتى تىرتان لەگەلدا پەرستوہ. ^۷

﴿فَنظَرَ نَظْرَةً فِي النُّجُومِ﴾ ٨٨ ﴿فَقَالَ إِنِّي سَقِيمٌ﴾ ٨٩ ﴿فَقَالُوا عَنْهُ مُدْرِينَ﴾ ٩٠ ﴿فَرَاغَ إِلَىٰ آلِهِمُ فَقَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ﴾ ٩١ ﴿مَا لَكُمْ لَا تَنْطِقُونَ﴾ ٩٢ ﴿فَرَاغَ عَلَيْهِمْ ضَرْبًا بِالْيَمِينِ﴾ ٩٣ ﴿فَأَقْبَلُوا إِلَيْهِ يَزْفُونَ﴾ ٩٤ ﴿قَالَ أَتَعْبُدُونَ مَا تَنْجِتُونَ﴾ ٩٥ ﴿وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ﴾ ٩٦ ﴿قَالُوا ابْنُوا لَهُ بُيُوتًا فَأَلْقُوهُ فِي الْجَحِيمِ﴾ ٩٧ ﴿فَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ﴾

الْأَسْفَلِينَ ﴿٩٨﴾

خواى گەورە دەفەرموويت: ﴿فَنظَرَ نَظْرَةً فِي النُّجُومِ﴾ واتە: ئەوسا ئىبراھىم چاوى خوى لە ئەستىرەكان ھەلپوانى. كاتىك ئىبراھىم (سەلامى خواى لى بىت) سەپرى ئەستىرەكانى كرد وتى بە

^۱ الطبري (٦١/٢١).

^۲ الطبري (٦١/٢١).

^۳ القرطبي (٩١/١٥).

^۴ القرطبي (٩١/١٥).

^۵ الطبري (٦٢/٢١).

^۶ الطبري (٦٢/٢١).

^۷ الطبري (٦٣/٢١).

هۆزه که ی: من ناتوانم بيم له گه لتان، نه مه شی بویه ووت بۆ نه وهی وه ختیك نه وان ده چن بۆ جه ژنه که یان نه م بمینیتته وه له شارددا حه زی ده کرد زووتر برۆن هه تا نه و به ته نها خوی بمینیتته وه له گه ل بته کاندای بیان شکینیت. قسه یه کی پی وتن که قسه که خوی له بنه پهدا راسته، نه وان وایان ده زانی که نه خوشه به پیی راوبوچوونی خویان، ﴿فَلَوْلَا عَنْهُ مِذْرِبِينَ﴾ واته: سا نه وان لیی ته کینه وه و پشتیان تی کرد. قه تاده ده لیت: عه ره ب به که سیك که سهیری نه ستیره کان بکات وتی رابمینیت و بیر بکاته وه ده لین (نظرا في النجوم).^۱ قه تاده ده لیت: ئیبراهیم سهیری ئاسمانی کردو بیرى له وه ده کرده وه که چۆن بیان خلا فی نی، بویه وتی: ﴿إِنِّي سَقِيمٌ﴾ یانی: بیهیزم. به لام نه و فرموده ی که ئیبنو جهریر ریوایه تی کردوه لی ره دا له نه بو هورهیره وه (په زای خوی لی بیت) که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرموویه تی: (ئیبراهیم دروی نه کرده وه (سه لامی خوی لی بیت) ته نها سی درۆ نه بیت دوانیان له به ر زاتی خودای گه وره بووه، که وتی: ﴿إِنِّي سَقِيمٌ﴾ وه وتی: ﴿بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا﴾ وه له باره ی ساره یشه وه (که خیزانی بوو) وتی: نه وه خوشکمه). فرموده یه که له کتیبه سه حیه کان و سونه نه کانیشدا هاتوو له چه ند رینگاو. ^۲ به لام نه م قسانه ی ئیبراهیم له و قسه درۆ یانه یه نیه که هر که سیك کردی شایسته ی زه مکردن بیت نه خیرو حاشا شتی وانه. به لکو نه و به شیوه یه ک نه و دروی کرده وه که گونا نه بیت و درست بیت. به لکو نه و قسه ی ئیبراهیمه قسه ی به تو یکلّه واته مه به ست به و قسه یه خودی قسه که نییه به لکو قسه یه کی تره که مه به ستیکی شهرعی و ئایینی تیدایه. و تراوه: ﴿إِنِّي سَقِيمٌ﴾ واته: دلی بیزارو نه خوشه له سه ر نه وهی که نه وان نه و بتانه ده په رستن و ده یکه نه هاوه لی خودای گه وره. حه سه نی به سری ده لیت: هۆزه که ی ئیبراهیم چوونه ده ره وه بۆ جه ژنه که یان ویستیان که ئیبراهیمیش له گه ل خویان به رن نه میش له سه ر پشت پالکه وت وتی: ﴿إِنِّي سَقِيمٌ﴾ له و کاته دا هر سهیری ئاسمانی ده کرد کاتیک که نه وان چوون، ئیبراهیم پویشتن بۆ ناو بته کانیان و شکاندنی. ^۳ ئیبنو نه بی حاته میش ریوایه تی کرده وه. بویه خوی گه وره فرموویه تی: ﴿فَلَوْلَا عَنْهُ مِذْرِبِينَ﴾ واته: پشتیان تی کردو وازیان لی هیئاو پویشتن بۆ جه ژنه که یان، ﴿فَرَاغَ إِلَىٰ آلِهِمِ فَقَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ﴾ واته: به په نامه کی خوی گه یانده بته کانیان، لیی پرسین، ئیوه بۆ ناخۆن؟ واته: به په نامه کی دوی نه وان که پویشتن به په له خوی گه یانده بته کان و ﴿فَقَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ﴾ چونکه بته پرسته کان پیش نه وهی بچن

^۱ الدر المنثور (۱۰۰/۷).^۲ فتح الباری (۴۴۷/۶)، مسلم (۱۸۴۰/۴)، أبو داود (۶۵۹/۲)، تحفة الأحوذی (۵/۹)، النسائی فی الکبری (۴۴۰/۶).^۳ الطبری (۶۳/۲۱).

خواردنیان دانابوو له به زده م بته کاندای بۆ ئه وهی بیته (ته به رک) زیاتر لییان نزیك بینه وه. کاتیك ئیبراهیم (سه لامی خوی لی بیت) سهیری نه و خواردنانه ی کرد که له بهر دهستیاندایه وتی: ﴿أَلَا تَأْكُلُونَ﴾ ۱ ﴿مَا لَكُمْ لَا تَنْطِقُونَ﴾ چیتانه بۆ قسه ناکه ن. ﴿فَرَاغَ عَلَيْهِمْ ضَرْبًا بِالْيَمِينِ﴾ به په نامه کی به دهستی راست مشتیک تیسره واندن. (الفراء) ده لیت: لییان راستبویه وه و به دهستی راست زله یه کی لیدان. قه تاده و جه وه ری ده لیت: به ره و پوی بته کان پوشت به دهستی راست مشتیک تی سره واندن. ۱ بویه به دهستی راست لیدان چونکه دهستی راست به هیتره چاکتره بۆ لیدان، هه موو بته کانی شکاندو پارچه پارچه ی کردن بته مه زنه که یان نه بیت به لکو بیته وه بۆ لای، وه ک له سوره تی (الانبیاء) دا له پیشه وه ته فسر کرا. لیته دا خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿فَأَقْبِلُوا إِلَيْهِ يَرْفُؤَنَّ﴾ واته: هۆزه که ی به هه له داوان لی کۆبوونه وه. موجهیدو که سانی تریش وتوویانه: به په له و هه له داوان. نه م چیرۆکه لیته دا به کورتی هاتوه، له سوره تی (الانبیاء) دا به دریزی باس کراوه. کاتیك که گه پانه وه له هه وه له وه نه یانده زانی کی نه مه ی کردوه هه تا پرسویانه و بۆیان ده رکه وتوه که ئیبراهیم بووه وای کردوه به بته کان کاتیك چون بۆ لای ئیبراهیم که پیی بلین بۆچی وای کردوه و سه رزه نشتی بکه ن ئیبراهیم دهستی کرد به باسی بته کانیان که نه وانه خوانین و هه یج تواناو ده سه لاتیکیان نیه. ﴿قَالَ أَتَعْبُدُونَ مَا تَنْحِتُونَ﴾ واته: ئاخۆ ئیوه شتیك ده په رستن، که هه ر خۆتان دای ده تاشن؟ واته: بیجگه له خودا نه و بتانه ده په رستن که به دهستی خۆتان ده یانتاشن. ﴿وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ﴾ واته: که هه ر خودایه ئیوه ش و کرده وه کانیشی وه دی هیناوه. له وانه یه نه و (ما) یه مه سده ری بیت نه و کاته ماناکه ی به م شیویه ی لیدیت: ئیوه و کرده وه کانتانی وه دی هیناوه. وه له وانه شه به مانای (الذي) هاتبیت واته: خودا ئیوه ی دروست کردوه و نه و شتانه ش که ده یکه ن هه ر خودا دروستی کردوه، هه ردوو ماناکه هه ر یه ک مانا ده گه یه نیت به لام مانای یه که م شیاوتره که ئیمامی بوخاری پیوایه تی کردوه له کتیبی (أفعال العباد) دا له حوزه یفه وه (په زای خوی لی بیت) به مه رفوعی که فهرموویه تی: (خوی گه وره هه موو دروستکهره ده سترکه ده کانیشی وه دی هیناوه). ۲ هه ندیک نه م ئایه ته یان: وا خویندوه ته وه (والله خلقکم وما تعبدون). کاتیك که ئیبراهیم به لگه ی بۆ هیناونه وه که نه و بتانه هه یج شتیکیان له ده ست نایه. په لاماریان داو گرتیان و ده ستیان دایه سزادانی و وتیان: وتیان: شووره و دیواریکی بۆ هه لچنن، نه وسا فرپی بده نه ناو ناگر. وه ک خوی مه زن ده فهرموویت: ﴿قَالُوا أَتُؤْمِنُ لَمْ بُلِّغْنَا

۱ الطبري (۶۷/۲۱).

۲ السنة (۱۵۸/۱).

فَالْقُوَّةُ فِي الْجَحِيمِ ﴿٩﴾ نه وه بوو خستiane ناو ئاگر وهك له سوره تى (الانبياء) دا له پيشه وه باس كرا. خواى مه زن پزگارى كردو سهركه وتوى كردو نيشانه ي گه وره ي خوى نيشان دان و سهرى خست به سهرياندا. بويه خواى مه زن فه رمويه تى: ﴿فَارَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَسْفَلِينَ﴾ واته: ويستيان گه پړكى تى بنالينن، ئيمه پتر نه وانمان ژير خست.

﴿وَقَالَ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَىٰ رَبِّي سَيِّدِينَ﴾ ﴿٩﴾ رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٠﴾ فَبَشَّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ ﴿١١﴾ فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَبْنَئِي إِنِّي أَرَىٰ فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرَىٰ ۚ قَالَ يَتَأْتٍ أَفْعَلُ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِن شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ ﴿١٢﴾ فَلَمَّا أَسْلَمَا وَتَلَّهُ لِلْجَبِينِ ﴿١٣﴾ وَنَدَيْنَاهُ أَنْ يَتَّيِّرْهُمْ ۖ قَدْ صَدَقَتِ الرُّبُيَّا ۚ إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿١٥﴾ إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْبَلَاءُ الْمُبِينُ ﴿١٦﴾ وَفَدَيْنَاهُ بِذَبْحٍ عَظِيمٍ ﴿١٧﴾ وَتَرْكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ ﴿١٨﴾ سَلَّمَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ ﴿١٩﴾ كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿٢٠﴾ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢١﴾ وَبَشَّرْنَاهُ بِإِسْحَاقَ نَبِيًّا مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٢٢﴾ وَتَرْكْنَا عَلَيْهِ وَعَلَىٰ إِسْحَاقَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِمَا مُحْسِنٌ وَظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ مُبِينٌ ﴿٢٣﴾

كوچكردنى ئيبراهيم و تافيكردنه ي به سهربرينى ئيسماعيل و نهو بههرانه ي كه خودا پيى دا له

دواييدا

خواى مه زن ده فه رمويت: ﴿وَقَالَ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَىٰ رَبِّي سَيِّدِينَ﴾ واته: وتى: وا من پوو ده كه مه په روه ردگارم، به م زووانه به ره و خوى شاره زام دهكات، خواى گه وره باسى ئيبراهيمى خه ليل دهكات (سه لامى خواى لى بيت) پاش نه وه ي كه خودا سهرى خست به سهر هوزه كه يداو نا ئوميد بوو لتيان دواى نهو هه موو نيشانه گه ورانه ي كه بينيان، كوچى كردو به جئى هيشتن. وتى: من ده پوم بو لاي خواى خوم به م زووانه پيم نيشان ده دات و ده رويه كم لى دهكات وه پاشان وتى: ﴿رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ﴾ په روه ردگارم! فه رزنديكى ئاكارچا كم پى ببه خشه. واته: داواى كرد له خوا له باتى گه لو هوزه كه ي كه به جئى هيشتن مندالى ئاكار چاك و گوپرايه لى پى ببه خشيت. خواى گه وره يش فه رموى: ﴿فَبَشَّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ﴾ واته: نه وسا ئيمه به لاويكى له سهرخو مژده مان پيدا. نهو لاوه يش ئيسماعيل بوو (سه لامى خواى لى بيت) كه يه كه م مندال بوو ئيبراهيم مژده ي پيدرا، ئيسماعيل گه وره تر بوو له ئيسحاق به پاى هه موو موسلمانان و نه هلى كتيب كه له دهقى كتيب ه كانياندا هاتوو كاتيك ئيسماعيل له دايك بوو ئيبراهيم (سه لامى خواى لى بيت) له ته مه نى هه شتاو شه ش سالي دا بوو. كاتي كيش كه ئيسحاق له دايك بوو له ته مه نى نه وه و نو سالي دا بوو. وه له لاي نه هلى كتيب يش هه ر به و شيوه يه بووه كه خواى گه وره فه رمانى كرد به ئيبراهيم كه نهو ته نها منداله ي خوى سهربريت. وه له نوسخه يه كى تر دا

هاتوو ته نها كوپه كهى كه چى له هه ندئ شويندا به نه زانى و به دروو قسهى هه لبه ستراو ده لئى: نه و سه رب راوه ئيسحاق بووه نه م قسه يه هه رگيز راست نيه و پيچه وانهى ده قى كتيبه كانى خوشيانه. بويه وا ده لئى چونكه ئيسحاق بابى نه وانه و ئيسماعيليش بابى عه ره به كانه. حه سوديان به عه ره ب بردوووه جا هاتوون نه م قسه يان دروست كردوووه گوايه مه به ست به (ته نها منداله كهى) واته: كه سى ترى له لانيه ئيسحاق نه بيت. چونكه له و كاته دا ئيبراهيم ئيسماعيل و دايكى بردوووه بو مه ككه! نه مه ش قسه يه كهى دروستكراو و چوت و پرپوچه. چونكه به كه س ناوتريت (ته نها كوپه كهت) نه و كه سه نه بيت كه ته نيا يه ك مندالى هه يه. له بهر نه وه ش يه كه م مندال زياتر گرنگى پيده دريت له چاو منداله كانى تر دا كه دواى نه و ديت، برپاردان به سه ربپنى نه و منالى يه كه مه تا قى كردنه وه يه كهى زور گه و ره و گرنگتره له مناله كانيتر. خواى گه و ره ده فه رموويت: ﴿فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَبْنَئُ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرَى﴾ قال يَكَاَبَتِ أَفْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ ﴿واته: كاتيك گه ياشته ته مه نيك كه له گه لى نه و نيش و كار بكات، وتى: نهى كوپه خوشه ويسته كه م! من له خه و نمدا وام ديوه تو سه ر ده برم، خوت چون ليكى ده ده يه وه؟ وتى: بابه! هه ر شتيك پيت سپيردراوه به جيى بينه. خودا حه ز بكات، به م زووانه تيده كهى كه منيش له خوراگرانم. ﴿فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ﴾ واته: كاتيك كه ئيسماعيل گه و ره بوو پيگه يى له گه ل باوكيدا ده پويشت و ده گه را. باوكيشى هه موو كاتيك ئيسماعيل و دايكى به سه ر ده كرده وه له ولاتى (فاران) تا بزانيت چيان پيويسته. وا باسكراوه كه ئيبراهيم (سه لامى خواى لى بيت) بو نه م سه ردانانهى به سوارى بوراق به په له سه ردانى ده كردن، والله أعلم. له ئيبنو عه باسه و (په زاي خواى لى بيت) موجهيدو عيكريمه و سه عيدى كوپى جوبه يرو عه تاي خوراسانى و زهيدى كوپى نه سه لم و كه سانى تريشه وه و توويانه: ﴿فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ﴾ واته: كاتيك كه وته پى و بووه لاو ده يتوانى نه و كارانهى كه باوكى ده يكرد بيكات و پيى هه لسييت. ^۱ عوبه يدى كوپى عومه ير ده لئيت خه ونى پيغه مبه ران (سه لامى خويان لى بيت) نيگايه (وه حيه) پاشان نه م نايه تهى خويند: ﴿قَالَ يَبْنَئُ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرَى﴾. ^۲ ئيبراهيم بويه كوپه كهى ناگادار كرد له كاره كه هه تا زور گران نه بيت له لايى و تاقيشى بكات وه هه تا چه ندئ خوراگرو به تواناو ليبراوه بو گويپرايه لى فه رمانى خواى مه زن و فه رمانى بابى. ﴿قَالَ يَكَاَبَتِ أَفْعَلْ مَا تُؤْمَرُ﴾ واته: نه وهى خودا فه رمانى پيداوى به جيى بينه و سه رم بپره. ﴿سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ﴾ واته: به و زووانه خوا مه يلى لى

^۱ الطبري (۷۳/۷۲/۲۱).^۲ الطبري (۷۵/۲۱).

بیت بۆت دهرده كه ویت كه منیش له خۆپاكرانم و به ته مای پاداشتی خودام له سهرى. ئيسماعيل

(سهلامى خواى لى بیت) راستى كردو په يمانه كهى به جى هینا. بۆیه خواى گه وده فه رموويه تى: ﴿وَأَذْكُرْ

فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا ٥٤﴾ وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ

مَرْضِيًّا ٥٥﴾ واته: وه له قورئاندا باسى ئيسماعيل بكه بيگومان نهو له په يمان و به لینه كانيدا راستگو بوو

وه نييراوو پيغه مبهري خوا بوو، وه هه ميشه فه رماني دها به خيزان و كهسو كاري به نويزكردن و

زه كاتدان و هه ميشه لای په روه ردگاري جيگه ي په زامه ندى بوو. پاشان خواى مه زن فه رموويه تى: ﴿فَلَمَّا

أَسْلَمًا وَتَلَّهُ لِلْجَبِينِ﴾ واته: كاتيک هه ردوو برياري خويان سه لماندو له سهر ته ويّل دريژى كرد. واته: كاتيک

شايه تومانيان هینا و يادی خويان كرد باوكى ويستی سهرى بریت و ئيسماعيليش ناماده بوو بۆ مردن.

وتراويشه: ﴿أَسْلَمًا﴾ واته: خويان دا به دهسته وه و گوپرايه لى فه رماني خودا بوون. ئيبراهيم فه رماني

خودای به جى هینا و ئيسماعيل به فه رماني خوداو باوكى بوو. نه مه قسه ي موحاهيمدو عيكرمه و

قه تاده و سودى و ئيبنو ئيسحاقه. ٥٦ كه سانی تريش وتوويانه: مانای: ﴿وَتَلَّهُ لِلْجَبِينِ﴾ به ده ما خستى و بۆ

نه وهى له پشتى مليه وه سهرى برى هه تا له كاتى سه ربړينيدا ده م و چاوى نه بينيت بۆ نه وهى بتوانيت

به ئاسانتر سهرى برى. ئيبنو عه باس (په زاي خواى لى بیت) و موحاهيمدو سه عيدي كورى جوبه يرو

زه حكاك و قه تاده ده لين: ﴿وَتَلَّهُ لِلْجَبِينِ﴾ واته: له سهر ته ويّل دريژى كرد به سهر زه ويذا. ٥٧ ئيمامى

نه حمه د رپوايه تى كردوو له ئيبنو عه باسه وه (په زاي خواى لى بیت) ده ليت: كاتيک ئيبراهيم فه رماني

پيكره كه مه ناسيكه كانى هه ج جيپه جيپكات شه يتان هاته رپى له كاتى سه عى سه فاو مه روه دا، شه يتان

ويستی پيشى لى بگريت به لام ئيبراهيم پيش كه وت (سهلامى خواى لى بیت) پاشان جوبه ئيل بردى بۆ

لاى جه مره ي عه قه به، شه يتان هاته رپى و ئيبراهيم هه وت به ردى تيگرت هه تا پويشت، پاشان هاته رپى

له جه مره ي ناوه راستدا هه وت به ردى ترى تيگرت. پاشان ئيسماعيلى به ده مدا راخست، ئيسماعيل

كراسيكي سپى له به ردا بوو وتى: نهى بابو هه ج جلوبه رگيكي ترم نيه جگه له م كراسه ي له به رم دايه كه

بيكه يته كفتم، بۆيه له به رمى داكه نه بۆ نه وهى بيكه يته كفتم، ئيبراهيم خهريك بوو كراسه كهى له به ر

لا ده برد له و كاته دا له دوايه وه بانگ كرا: ﴿وَنَدَيْنَاهُ أَنْ يَا إِبْرَاهِيمُ﴾ واته: ئيمه ش بانگمان كرد: نهى

^١ مريم (٥٥-٥٤).

^٢ الطبري (٧٧/٢١).

^٣ الطبري (٧٨/٧٧/٢١).

ئىبراھىم. ﴿قَدْ صَدَّقْتَ الرُّيَا إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾ واتە: ئەۋا خەۋنەكەت ۋەدى ھات، ئىمە ئاۋا پاداشتى كارچاكان دەدەين. ئىبراھىم لاي كىردەۋە بەرانيكى سېى شاخدارى چاۋگەۋرەى بىنى. ئىبنو عەباس دەلىت: گەر ئەتبىنن لەبەرەن كىرىندا ھەموومان ھەر بەشۈين بەرانى ۋادا ئەگەپاين^۱. پاشان بە درىژى ھەرموودەكەى لە مەناسىكدا (المناسك) باس كىردۈۋە. خۋاى مەزن دەفەرموۋىت: ﴿وَنَذِّنُهُ أَنْ يَتَّبِعَهُ أَبْرَاهِيمُ ۝۱۰۴﴾ قَدْ صَدَّقْتَ الرُّيَا واتە: ئەۋەى لە خەۋنەكەتدا بىنيت ھاتەدى ۋ كۈپەكەت بە تەۋىلدا پاختى بۆ سەرپىن. (سۈدى) ۋ كەسانى تىش دەلىن: چەقۇكەى دەھىنا بە ملىدا ھىچى نەدەپرى بەلكو پارچە مسىك (النحاس) بوۋبوۋە پىگر لە بەينى چەقۇكە ۋ مى ئىسماعىلدا (سەلامى خۋاى لى بىت) لە ۋ كاتەدا ئىبراھىم (سەلامى خۋاى لى بىت) بانگ كرا: ﴿قَدْ صَدَّقْتَ الرُّيَا ۝۱۰۵﴾ خۋاى مەزن دەفەرموۋىت: ﴿إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾ ئا بە ۋ شىۋەىيە ئىمە ناپەھەتى ۋ قورسى لەسەر ئەۋ كەسانە لادەبەين كە گۈپرايەلەمان ۋ دەرگاي خىريان لى ئاۋەلا دەكەين ۋ پىزگارىيان دەكەين ۋەك خوداى گەرە لە ئايەتىكى تردا دەفەرموۋىت: ﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ۝۱۰۶﴾ وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ ۝۱۰۷ إِنَّ اللَّهَ بَلِّغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدَرًا ۝۱۰۸﴾ واتە: ۋە ھەر كەسىك خواناس بىت خوا دەروۋى لى دەكاتەۋە، ۋە پىزقو پۈزى دەدات لە شۈينىكەۋە كە بە خەيالدا نەھاتوۋە ۋ ھەر كەسىك پىشت بە خوا بىستىت ئەۋە خۋاى بەسە بە پاستى خوا كارو ھەرمانى خۋى بە ئەنجام دەگەيەنيت بىگومان خوا بۆ ھەموو شتىك ئەندازىيەكى دىارى كراۋى داناۋە. كۆمەلىك لە زانايانى ئوسول ئەم ئايەتە ۋ چىرۋكەيان كىردۈۋە بە بەلگە لەسەر پاستى نەسخ پىش بە جىھىنانى ئەۋ كارە بە پىچەۋانەى پاى كۆمەلى موعتەزىلەۋە بەلگەكانىش لىرەدا ئاشكرايە. چونكە خوداى مەزن ھەرمانى دا بە ئىبراھىم (سەلامى خۋاى لى بىت) بە سەرپىنى كۈپەكەى، پاشان (نەسخى كىردەۋە) ۋ قوربانىيەكى لە جىى داناۋ نەيھىشت سەرى بىرپىت. مەبەستى خۋاى گەرە لەۋ كارەى يەكەم: ئەۋەبوۋ پاداشتى ئىبراھىم بداتەۋە لەسەر ئەۋ خۇپراگىيەى لە سەرپىنى كۈپەكەى ۋ لىپرانى ئىبراھىم لەسەر بە جىھىنانى ئەۋ كارە. بۆيە خۋاى گەرە ھەرموۋىيەتى: ﴿إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْبَلَاءُ الْمُبِينُ﴾ ديارە ئەمە ئەزمونىكى ئاشكراۋو. واتە: ئەمە تاقي كىردنەۋەيەكى ئاشكراۋ ديار بوۋ كاتىك خۋاى مەزن ھەرمانى دا بە ئىبراھىم كە كۈپەكەى خۋى سەر بىرپىت ئەۋىش بە پەلە ھەلسا بەۋ كارە ۋ ھەرمانى خۋاى بە جىھىنا زۆر بە

^۱ أحمد (۲۹۷/۱).^۲ الطبري (۷۴/۲۱).^۳ الطلاق (۲-۳).

دئسوزيه وه له بهر په زای خوا. بویه خوی گوره فهرموویه تی: ﴿وَابْرَاهِيمَ الَّذِي وَفَّى﴾^۱ واته: واته: نه و ئیبراهیمه ی که نه رکى خوی به ته وای به جی هینا. خوی گوره ده فهرموویت: ﴿وَفَدَيْنَاهُ بِذَبْحٍ عَظِيمٍ﴾ واته: ئیمه نه ومان به قوربانیه کی هره گوره کرپه وه. ئیبنو عه باس (په زای خوی لی بیت) ده لیت: به رانیک بوو که چل پایز له به هشتدا له وه پینرابوو^۲. نیمامی نه حمه د پیوایه تی کردوه له سه فیه ی کچی شه یبه وه ده لیت: نافرته تیکی به نی سوله یم که دایکی زږبه ی نه م ماله ی ئیمه یه مه والی نه وه ی پیدام که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) ناردی بو لای عوسمانی کوپی ته لحه، نه و ژنه جاریکیشیان وتی: که خوی پرسپاری کردوه له عوسمان: بوچی پیغه مبه ر (ﷺ) ناردی به شوینتدا؟. وتی: فهرمووی: (کاتیک هاتمه نه م ماله دوو شاخی به رانم بینى له یادم چوو بیت بلیم، دایپوشی، دایپوشه نابیت شتیک له مالدا بیت نویژ خوین سه رقال بکات). سوفیان وتی: نه و دوو شاخی به رانه هه ر له و ماله دا هه لواسرابوو هه تا نه و ماله سوتا، دوو شاخه کیشی سوتا^۳. نه مه به لگه یه کی سه ربه خویه له سه ر نه وه ی که نه و که سه ئیسماعیل بووه (سه لامی خوی لی بیت) و قوره یشیه کانیش نه وه پاش نه وه نه و دوو شاخی به رانه یان بو مابووه وه و ه لیان گرتبوو، که ئیبراهیم کردی به قوربانى هه تا نه و کاته ی که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) په وانه کرا، والله أعلم.

باسی نه و پیوایه تاو شوینه وارانهای هاتووه که نه یسه ئینیت ئیسماعیل (سه لامی خوی لی بیت) که سه سه رپراره که بووه، که هه ر نه وه ش راسته و دانی پیاپراوه

سه عیدی کوپی جوبه یرو عامری شه عبی و یوسفی کوپی مه هران و موجهیدو عه تاو که سانی تریش ده لیت: له ئیبنو عه باسه وه (په زای خویان لی بیت) نه و که سه ئیسماعیل بووه (سه لامی خوی لی بیت).^۴ ئیبنو جه ریریش پیوایه تی کردوه له ئیبنو عه باسه وه ده لیت: نه و قوربانیه ئیسماعیل بووه (سه لامی خوی لی بیت) جووله که نه لیت: نه و که سه ئیسحاق بووه. جووله که له مه دا درویان کردوه.^۵ ئیبنو عومه ر (په زای خویان لی بیت) ده لیت: سه رپراره که ئیسماعیل (سه لامی خوی لی بیت).^۶ ئیبنو نه بی نه جیح ده لیت: له موجهیده وه. نه و که سه ئیسماعیل (سه لامی خوی لی بیت).^۷ یوسفی کوپی

^۱ النجم (۳۷).^۲ الطبري (۹۰/۲۱).^۳ أحمد (۶۸/۴)، پیاوه کانی جیی متمانه ن.^۴ الطبري (۸۳/۲۱).^۵ الطبري (۸۳/۲۱).^۶ الطبري (۸۲/۲۱).^۷ الطبري (۸۴/۲۱).

مەھرانىش ھەر وای وتوۋە. ^۱ شەعبى دەلئىت: ئەۋكەسە ئىسماعىلە (سەلامى خۋاى لى بىت) ۋە مەن دوو شاخى ئەۋبەرانەم بىنىۋوۋە لەناۋكەبەدا. ^۲ موخەممەدى كۆپى ئىسحاق دەلئىت: لەھەسەنى كۆپى دىنارو ۋە مەرى كۆپى ۋوبەيدەۋە لەھەسەنى بەسرىۋە دەلئىت: ھىچ گومان نەبوۋە لەۋەدا كە ئەۋەى فەرمان دراۋە بە سەربېرىنى لەۋ دوو كۆپەى ئىبراھىم ئىسماعىل بوۋە (سەلامى خۋاى لى بىت). ^۳ دىسان ئىبنى ئىسحاق دەلئىت: بىستم لە موخەممەدى كۆپى كەعبى قورەزىۋە دەيوت: ئەۋكەسەى كە خودا فەرمانى دا بە ئىبراھىم لەۋ دوو كۆپەى كە سەرى بېرىت ئىسماعىل بوۋ. ۋە ئىمە ئەۋەمان لە كىتېبى خۋاى كەۋرەدا ۋەدى كىردوۋە، چۈنكە خۋاى مەزن كاتىك كۆتايى بە چىرۆكى سەربېراۋەكە ھىناۋە لە دوو كۆپەكەى ئىبراھىم فەرموۋىتەتى: ﴿وَبَشِّرْهُ بِإِسْحَاقَ نَبِيًّا مِّنَ الصَّالِحِينَ﴾ ۋە دەفەرموۋىت: ﴿فَبَشِّرْهُمَا بِإِسْحَاقَ وَمِنْ وَرَآئِهِ إِسْحَاقُ يَعْقُوبُ﴾ ^۴ ۋاتە: مزگىنئىمان پىدا بە ئىسحاق ۋە سەرەپاى ئىسحاق بە يەعقوب. خوا موزدەى كۆپو كۆپەزايىشى پىدەدات، بۆيە ناكىرى ئەمىرىكات بە سەربېرىنى ئىسحاق كە ھىشتا ئەۋۋادەيەى كە بە ئىبراھىمى داۋە نەھاتوۋەتەدى، كەۋاتە ئەۋەى فەرمانكراۋە سەربېرىت مەرى ئىسماعىلە. ^۵ ئىبنى ئىسحاق دەلئىت ئەم قەسەيەم زۆر جار لە موخەممەدى كۆپى كەعبى قورەزىۋە بىستوۋە. ^۶ دىسان ئىبنى ئىسحاق دەلئىت: لە بورەيدەى كۆپى سۇفيانى كۆپى فەرۋەى ئەسلەمىۋە لە موخەممەدى كۆپى كەعبى قورەزىۋە كە بۆى باس كىردوۋن كە وتوۋىتەى بە ۋمەرى كۆپى عبدالعزىز (پەزەى خۋاى لى بىت) كە خەلىفە بوۋە لەۋ كاتەدا ۋ لەگەلى بوۋە لە شامدا، ۋمەرى پىتى وتوۋە: بەم باسە خۆى بۆ خۆى شىتەكە دەمەۋىت بزانم چىۋە چۆنە، ۋە مەنىش ھەمان پام ھەيە كە تۆ بوۋتە. پاشان ناردى بۆ لای پىاۋىك كە لە شام لەگەلى بوۋ. جۈۋلەكە بوۋ ۋ مۇسلمان بوۋىۋ ۋ مۇسلمانىكى باشىش بوۋ، بە يەككە لە زاناكانى ئەۋان دەبىنرا، ۋمەرى كۆپى عبدالعزىز (پەزەى خۋاى لى بىت) لەۋ بارەيەۋە پىر سىارى لىكرد، موخەممەدى كۆپى كەعبى ۋتى مەن لە لای ۋمەرى كۆپى عبدالعزىز بوۋم، ۋمەرى پىتى ۋت: كام كۆپى ئىبراھىم فەرمان درا بە سەربېرىنى؟ ۋتى: ئىسماعىل، سۈيىند بە خوا ئەى گەۋرەى مۇسلمانان جۈۋلەكەكان ئەۋە دەزانن، بەلام ھەسۋودى بە ئىۋەى ۋرەب دەبەن كە ئىسماعىل باۋكى ئىۋەيە كە خودا فەرمانى دا بە سەربېرىنى ۋ ئەۋپىزەى كە خودا پىتى بەخشى بە ھۆى

^۱ الطبري (۸۴/۲۱).^۲ الطبري (۸۴/۲۱).^۳ الطبري (۸۵/۲۱).^۴ هود (۷۱).^۵ الطبري (۸۴/۲۱).^۶ الطبري (۸۵/۲۱).

ئەو خۇراگىرەو بوو لە بەرامبەر فەرمانى خوداى مەزىندا، ئەوانە نكوللى لە ئەو دەكەن دەلئىن ئەو سەبپاوە ئىسحاقە. لە بەر ئەو دەى ئىسحاق بابى ئەوانە. خودا خۇشى دەزانى كامەيانە. ھەموو چاك و پاك و گوپرايەلى خاى گەورەش بوون.^۱ عەبدوللەى كوپى ئىمامى ئەحمەدى كوپى حەنبەل (پەحمەتى خاى لى بىت) دەلئىت: پەرسىارم كرد لە بابم لەو سەربپاوە؟ ئاخۇ ئىسماعىل بووە يان ئىسحاق؟ وتى: ئىسماعىل بووە. عبدالله لە كتيبى زوھددا باسى كردووە.^۲ ئىبنو ئەبى حاتم دەلئىت بىستم لە باوكم دەيوت: راست ئەو دەى كە ئىسماعىل (سەلامى خاى لى بىت) سەربپاوە كەىە. دەلئىت: پىوايەت كراوہ لە عەلى و ئىبنو عومەر و ئەبو ھورەيرەو و ئەبو توفەيل و سەعيدى كوپى موسەيب و سەعيدى كوپى جوبەيرو حەسەن و موخاھىد و شەعبى و موخەممەدى كوپى كەعبى قورەزى و ئەبو جەعفر موخەممەدى كوپى عەلى و ئەبو سالىح و (پەزاي خاىيان لى بىت) ھەموو وتوويانە: ئەو سەربپاوە ئىسماعىلە.^۳ بەغەوى لە تەفسىرە كەيدا دەلئىت: عەبدوللەى كوپى عومەر و سەعيدى كوپى موسەيب و سودى و حەسەنى بەسرى و موخاھىد و پەبىعى كوپى ئەنەس و موخەممەدى كوپى كەعبى قورەزى و كەلبى ھەمان پابوچوونيان ھەبوو.^۴ ئەمە پىوايەت كراوہ لە ئىبنو عەباسەو، وە پىوايەتەش كراوہ لە ئەبو عومەرى كوپى عەلئەو و ئىبنو جەرىر پىوايەتى كردووە لە سونابىحىەو دەلئىت: ئىمە لە لای موعاويەى كوپى ئەبو سوفيان بووين. باسى سەربپاوە كە كرا ئىسماعىلە يان ئىسحاق؟ موعاويە وتى: ھاتنە لای كە سىك زۆر چاك دەزانى، وتى: لە خزمەت پىغەمبەردا بووين (ﷺ) پىاويك ھات بو لای وتى: ئەى پىغەمبەرى خودا (ﷺ) ئەو شتانەم بو باس بكە كە خودا پىى بەخشيوى، ئەى كوپى دوو سەربپاوە كە (ابن الذبيحىن)، پىغەمبەرى خودا (ﷺ) پىكەنى، وترا پىى ئەى گەورەى موسلمانان: ئەو دوو سەربپاوە كىن؟ وتى: كاتىك عەبدول موتەلىب فەرمانى پىكرا كە بىرى زەمزەم ھەلكەنىت نەزىكرد گەر خاى گەورە كارەكەى بو ئاسان بكات يەكك لە كورەكانى سەربپىت، پشكىان بو كردن، پشكەكە كەوتە سەر عبدالله، خالەكانى نەيانھىشت سەرى برىت، وتيان: سەد و شتر لە جىى سەربپە، عەبدول موتەلىب سەد و شترى لە جىى عبدالله سەربپى. دووھەمىش ئىسماعىلە. خاى گەورە دەفەر موويت: ﴿وَبَشِّرْهُ بِإِسْحَاقَ نَبِيًّا مِّنَ الصَّالِحِينَ﴾ كاتىك كە مژدە درا لە پىشەوہ بە سەربپاوە كە كە ئىسماعىلە. پاشان بە دوايدا باسى مژدەى ھاتنى براكەشى ئىسحاق ھاتووە. كە لە سورەتى (ھودو الحجر) دا

^۱ الطبري (۹۸۵/۲۱).

^۲ الزهد لعبدالله بن أحمد (۸۰).

^۳ الطبري (۸۴/۸۲/۲۱).

^۴ البغوي (۳۲/۴).

هاتوه. وه دهفه رموویت: ﴿بَنِيَّ﴾ حالیکی موقه دهره (حال مقدر) واته: بهم زوانه پیغه مبه ریکی شیاو و لایه قی ده بیئت، وه دهفه رموویت: ﴿وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ﴾ واته: وایشمان کرد به ره ی دوی نه ویش هر ناوی به چاکه بهرن. ﴿سَلَّمَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ﴾ سلاو له سر ئیبراهیم بیئت. ﴿كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾ نیمه ئاوا پاداشتی کارچاکان ده دهین. ﴿إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ﴾ به راستی نه و یه کیك بوو له عهده بروداره کانمان. ﴿وَبَشَّرْنَاهُ بِإِسْحَاقَ بَنِيَّائِمَنِ الصَّالِحِينَ﴾ مژده ی ئیسحاقیشمان پیدا که ده بیئته پیغه مبه ریکی چاکه خوان. ﴿وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ وَعَلَىٰ إِسْحَاقَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِمَا مُحْسِنٌ وَظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ مُبِينٌ﴾ واته: به ره که تعان دا به خوی و به ئیسحاقیش له ناو تورمه که یاندا هندیکیان ئاکار چاک بوون و تیشیاندا بوون به ئاشکرا غه دریان له خویان ده کرد. وهك نه م ئایه ته ی که خوی مه زن ده فـه رموویت: ﴿قِيلَ يٰنُوحُ اهْبِطْ بِسَلَامٍ مِنَّا وَبَرَكَاتٍ عَلَيْكَ وَعَلَىٰ أُمَمٍ مِّمَّنْ مَعَكَ وَأُمَمٌ سَنُمَتِّعُهُمْ ثُمَّ يَمَسُّهُمْ مِنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾^(۴۸) واته: و ترا نه ی نوح دابه زه (له که شتیه که) به هیمنی و بیوه ی له لایه ن نیمه وه و به پیت و فه پی زور به سر خوته وه و به سر که لانیك که پهیدا ده بن له وانه ی که له گه ل تودان (یان به سر نه و خه لکانه ی له گه ل تودان) چند نه ته وه و گه ل دواتر دین خوشی و نازو نیعمه تیان پی ده دهین پاشان له لایه ن نیمه وه سزای سه ختی نازاردهر دوچاریان ده بیئت.

﴿وَلَقَدْ مَنَّا عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَارُونَ﴾^(۱۱۴) وَنَجَّيْنَاهُمَا وَقَوْمَهُمَا مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ^(۱۱۵) وَنَصَرْنَاهُمْ فَكَانُوا هُمُ الْفَاطِلِينَ^(۱۱۶) وَءَاتَيْنَاهُمَا الْكِتَابَ الْمُسْتَبِينَ^(۱۱۷) وَهَدَيْنَاهُمَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ^(۱۱۸) وَتَرَكْنَا عَلَيْهِمَا فِي الْآخِرِينَ^(۱۱۹) سَلَّمَ عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَارُونَ^(۱۲۰) إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ^(۱۲۱) إِنَّهُمَا مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ^(۱۲۲)

باسی موسا و هارون

خوای مه زن ده فـه رموویت: ﴿وَلَقَدْ مَنَّا عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَارُونَ﴾ ده باره ی موسا و هارونیش چاکه مان کرد. ﴿وَنَجَّيْنَاهُمَا وَقَوْمَهُمَا مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ﴾ واته: خویان و هوزده که یانمان له ناره حه تی که وره پزگار کرد. ﴿وَنَصَرْنَاهُمْ فَكَانُوا هُمُ الْفَاطِلِينَ﴾ واته: بو خویان یاریده مان دان که سه رکه وتن. خوای که وره باسی نه و به هرانه ده کات که دای به موسا و هارون له پیغه مبه ریه تی و پزگار کردنیان به

خویان و نه و خاوه ن باوه پانه ی که له گه لیان بوون له سته م و ده ستریزی فیرعه ون که نه و هه موو خراپه کاریه ی له گه ل ده کردن له کوشتن و برینی منداله کانیا و میشتنه وه ی ژنه کانیا و به کاره ی نیا و له خراپترین شتدا. دواى نه و هه موو تاوان و خراپه کاریه ی که فیرعه ون کردی له گه لیان خواى گه وره یارمه تی دان و سه ری خستن به سه ر فیرعه وندا. شاد و دلخوشی کردن هه رچی سامان و زه وی فیرعه ون و دارو ده سته که ی هه بوو هه موویان برد بۆ خویان که له دریزی ته مه نیاندا کویان کرد بووه وه، پاشان خواى گه وره نه و کتیبه زۆر مه زنه دیارو ناشکراو پوونکه ره وه ی په وانه کرد بۆ موسا که ته وراتی پیروژه وه ک خودای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَىٰ وَهَارُونَ الْفُرْقَانَ وَضِيَاءً﴾ واته: سویند به خوا به راستی به خشیمانه موسا و هارون ته ورات (که جیاکه ره وه ی حق و به تاله) و روونکه ره وه ی یادخه ره وه شه. وه لیژه شدا خواى گه وره فه رموویه تی: ﴿وَأَيَّتْنَاهُمَا الْكِتَابَ الْمُسْتَبِينَ﴾ واته: نه و کتیبه شمان به وان دا که هه موو شت دیاری ده کات. ﴿وَهَدَيْنَاهُمَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾ واته: پیگی راستیشمان نیشان دان. له کردارو گفتاردا. ﴿وَتَرَكْنَا عَلَيْهِمَا فِي الْآخِرِينَ﴾ واته: وامن کرد له دواپوژیشدا هه ر ناویان به چاکه بریت. واته له دواى خویان ناومان میشتنه وه هه ر به چاکى باسیان بکریت و وه سف بکرین پاشان خواى مه زن ده فه رموویت: ﴿سَلِّمْ عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَارُونَ﴾ سلاو له موسا و هارون. ﴿إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾ نیمه ناوا چاکه کاران پاداشت ده ده یین. ﴿إِنَّهُمْ مِّنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ﴾ واته: هه ردوکیان له و عه بدانه م بوون، که باوه پیا و پی هینام.

﴿وَإِنَّ إِلْيَاسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ ۱۳۲ ﴿إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ أَلَا تَتَّقُونَ﴾ ۱۳۳ ﴿أَنْدَعُونَ بَعْلًا وَّتَذَرُونَ أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ﴾ ۱۳۴ ﴿اللَّهُ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ﴾ ۱۳۵ ﴿فَكَذَّبُوهُ فَأْتَهُمْ لَمُخْضَرُونَ﴾ ۱۳۶ ﴿إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ﴾ ۱۳۷ ﴿وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ﴾ ۱۳۸ ﴿سَلِّمْ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ﴾ ۱۳۹ ﴿إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾ ۱۴۰ ﴿إِنَّهُ مِّنْ عِبَادِنَا

الْمُؤْمِنِينَ﴾ ۱۴۱

باسی ئیلیاس پیغه مبه ر (سه لامی خواى لی بیت)

خواى مه زن ده فه رموویت: ﴿وَإِنَّ إِلْيَاسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ واته: بیگومان که نه لیاسیش به کیك له پیغه مبه رانه. قه تاده و موحه مبه دی کوپی ئیسحاق ده لئین: و تراوه: نه لیاس ئیدریس پیغه مبه ره

(سه‌لامی خوای لی بیئت). ^۱ ئیبنو نه‌بی حاتم پیوایه‌تی کردوه له عه‌بدوللای کوپی مه‌سعوده‌وه (په‌زای خوای لی بیئت) ده‌لئیت: نه‌لیاس ئیدریس پیغه‌مبه‌ره (سه‌لامی خوای لی بیئت). ^۲ زه‌ححاکیش هه‌روای وتوه. ^۳ وه‌هه‌بی کوپی مونه‌بیه ده‌لئیت: نه‌لیاس کوپی یاسینی کوپی فیحاسی کوپی عیزاری کوپی هارونی کوپی عیمrane. ^۴ خوای گه‌وره په‌وانه‌ی کرد بۆ سه‌ر نه‌وه‌ی ئیسرائیل دوا‌ی حیزقیل (سه‌لامی خوای لی بیئت) که بتیکیان ده‌په‌رست پیان ده‌وت: به‌عل، ئیلیاس داوا‌ی لیکن که خودا په‌رستن و وان له په‌رستنی غه‌یری خودا بینن. پاشاکه‌یان باوه‌پی پی هیئا. له دوا‌یدا په‌شیمان بووه‌وه. له سه‌ر گومرایی خویان به‌رده‌وام بوون و هیچ کهس باوه‌پی پی نه‌هیئا. نزای لی کردن خوای گه‌وره‌ش سی سال دلۆپیک بارانی بۆ نه‌باراندن. پاشان داوا‌یان لی کرد که بپارێته‌وه له خوداو نه‌و بی بارانیه‌یان له سه‌ر لابیات، هه‌موو باوه‌پی پی دینن نه‌لیاسیش له خودا پارایه‌وه که بارانیان بۆ بپارێنیت، خودایش بارانی بۆ باراندن که چی هه‌ر له سه‌ر خوانه‌ناسی و پیسی خویان به‌رده‌وام بوون. پاشان داوا‌ی کرد له خوا که بیاته‌وه بۆ لای خوی، یه‌سه‌عی کوپی ئوختوب (سه‌لامی خوای لی بیئت) له ژیر ده‌ستی نه‌ودا نه‌شونمای کردو پیگه‌یشت. فه‌رمان درا به‌ ئیلیاس که بپوات بۆ فلانه شوین و فلانه شوین هه‌رچی هاته لای سواری بیئت و گوئی نه‌داتی، نه‌سپیک له ناگر به‌ره‌و پووی هات و نه‌میش سواری بوو. خودا نوری کرد به‌به‌ریدا و به‌ په‌ریش دایپۆشی، له‌گه‌ڵ فریشته‌کاندا ده‌فپی وه‌ک فریشته‌یه‌کی ئاده‌می ئاسمانی و زه‌مینی. ئا به‌م شیوه‌یه وه‌هه‌بی کوپی مونه‌بیه له نه‌ه‌لی کیتابه‌وه پیوایه‌تی کردوه. خودا خوی ده‌زانێ چه‌نده راسته. خوای مه‌زن ده‌فه‌رموویت: ﴿إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ أَلَا تَتَّقُونَ﴾ واته: نه‌وسا به‌ هۆزه‌که‌ی خوی وت: بۆچی شه‌رم له خوا ناکه‌ن؟ واته: ئایا له خوا ناترسن که غه‌یری نه‌و ده‌په‌رستن؟ ﴿أَنْدَعُونَ بَعْلًا وَتَذَرُونَ أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ﴾ به‌علی (بت) ده‌په‌رستن، له چاکترین وه‌دییه‌نه‌ر ده‌ته‌کنه‌وه؟ ئیبنو عه‌باس و (په‌زای خوای لی بیئت) موحامیدو عیکریمه‌و قه‌تاده‌و سودی ده‌لئین: به‌عل واته: په‌روه‌ردگار. عیکریمه‌و قه‌تاده‌و ده‌لئین: به‌عل زمانی خه‌لکی یه‌مه‌نه. له پیوایه‌تیکدا له قه‌تاده‌وه هاتوه ده‌لئیت: زمانی نه‌زدشه‌نونه‌ته (ازد شنوءه). عه‌بدوپه‌رحمانی کوپی زه‌یدی کوپی نه‌سلم ده‌لئیت: له باوکیه‌وه (به‌عل) ناوی بتیکه خه‌لکی شاریک ده‌یانپه‌رست پیی ده‌وترا: (بعلبك) له خۆرئاوا‌ی دیمه‌شق. زه‌ححاک ده‌لئیت: (به‌عل) بتیک بووه که ده‌یانپه‌رست. خوای مه‌زن ده‌فه‌رموویت: ﴿اللَّهُ رَبُّكُمْ وَرَبَّ آبَائِكُمْ

^۱ الطبري (۹۵/۲۱).^۲ القرطبي (۱۱۵/۱۵).^۳ الطبري (۹۷/۲۱).^۴ الطبري (۹۷/۲۱).

الْأُولَىٰ ﴿۱﴾ واته: كه خودا په روه ردگارتانه و په روه ردگارى بابه كانى پيشووشتانه. واته: هر خودا شايسته ي پرستنه به تهنه كه هاوه لى نيه. خوى گه وره فهرموويه تى: ﴿فَكَذَّبُوهُ فَإِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ﴾ واته: سا باوه پريان پى نه كردو بيگومان دينه بهر ليپرسينه وه. واته: ناماده ده كرښ بؤ جه زره به دان و ليپرسينه وه. ﴿إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ﴾ واته: مه گين عه بده راست و پاكه كانى خودا. واته: مه گين نه وانه ي كه يه كتاپه رسته كانيانن. نه مه ئيستيسناي مونقه تيعه له موسبه تدا وه ده فهرموويت: ﴿وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ﴾ واته: وامن كرد له دواپوژيشدا هر ناوى به چاكه بريت. ﴿سَلَّمَ عَلَىٰ آلِ يَاسِينَ﴾ واته: سلاوى ئيمه له ئيلياس. وهك چون و تراوه به ئيسماعيل، ئيسماعيل كه نه مه زمانى به نى نه سه ده. وه و تراوه به ميكائيل ميكال و ئيبراهيم ئيبراهام و ئيرائيل ئيرائين و طور سيناء طور سينين، هر يه كه شته و مه مووى هاتووه. وه ده فهرموويت: ﴿إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾ واته: ئيمه ناوا پاداشتى كارچاكان ده دهينه وه. ﴿إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ﴾ واته: نه و يه كيك بوو له و عه بدانه م كه باوه پى پى هينام.

﴿وَإِنَّ لُوطًا لِّمَنِ الْمُرْسَلِينَ ۖ إِذْ جَعَلْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ ۖ إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ ۖ ثُمَّ دَمَرْنَا الْآخِرِينَ ۖ وَانْكَرُ لَنُورُنَّ عَلَيْهِمْ مُّصْبِحِينَ ۖ وَبِالْبَيْتِ أَفْلًا تَعْقِلُونَ ۖ﴾

باسى قركردنى هوزى لوت پيغه مبهرا (سه لامى خوى لى بيت)

خوى مه زن ده فهرموويت: ﴿وَإِنَّ لُوطًا لِّمَنِ الْمُرْسَلِينَ﴾ واته: لوتيش له پيغه مبهرا بوو. ﴿إِذْ جَعَلْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ﴾ واته: خوى و كهس و كاريشيمان به يه كه وه پزگار كرد. ﴿إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ﴾ واته: مه گين تهنه پيره ژنيك له لاي به جى ماوه كان مايه وه. ﴿ثُمَّ دَمَرْنَا الْآخِرِينَ﴾ واته: پاشان مه موومان قركردن. خوى گه وره باسى عه بدو پيغه مبهري خوى ده كات كه لوت پيغه مبهره (سه لامى خوى لى بيت) كه ناردى بؤ سر هوزه كه ي، هوزه كه ي باوه پريان پى نه كرد، خوايش پزگارى كرد له ناوياندا به خويى و كهس و كاريه وه ژنه كه ي نه بيت له گه ل نه وانه دا كه قريبون نه ويش تياچوو. خوى گه وره له ناوى بردن به چنه سزاو جه زره به و شوينه كه ي كردن به ده ريباه كه بون پيس و تام ناخوش و شوينيكي ترسناك و سهره پيگه يه كه به رده وام كه كاروانيان به شه وو به پوژ به لايدا تيپه پن. بويه خوى گه وره فهرموويه تى: ﴿وَانْكَرُ لَنُورُنَّ عَلَيْهِمْ مُّصْبِحِينَ﴾ واته: بيگومان ئيوه لاي به يانى به لاياندا پاده بوون. ﴿وَبِالْبَيْتِ أَفْلًا تَعْقِلُونَ﴾ واته: شه وانه ش، چون له و پووداوه تيئاگه ن؟ واته: ناخو ئيوه چون په ندو

نامۆزگاری له و کاره‌ساته وهرناگرن که خوای مه‌زن نا به و شیوه‌یه نه‌وانه‌ی قهر کرد، چاک بزنان که مه‌موو خوانه‌ناسیك هه‌ر نه‌وه چاره‌نووسیه‌تی.

﴿وَإِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ ۱۳۹ ﴿إِذْ أَبَقَ إِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ﴾ ۱۴۰ ﴿فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ﴾ ۱۴۱ ﴿فَالْقَمَّةُ الْخُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ﴾ ۱۴۲ ﴿فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ﴾ ۱۴۳ ﴿لَلَبِثَ فِي بَطْنِهِ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ﴾ ۱۴۴ ﴿فَبَدَنَتْهُ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ سَقِيمٌ﴾ ۱۴۵ ﴿وَأَنْبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ يَقْطِينٍ﴾ ۱۴۶ ﴿وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَى مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ﴾ ۱۴۷ ﴿فَتَأْمَنُوا فَمْتَغْنَهُمْ إِلَى حِينٍ﴾ ۱۴۸

باسی به‌سه‌رهاتی یونس (سه‌لامی خوای لی بیئت)

خوای مه‌زن ده‌فه‌رموویت: ﴿وَإِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ واته: یونسیش هه‌ریه‌کیك بوو له پیغه‌مبه‌ران. له پیشه‌وه له سوره‌تی (الانبياء) دا به‌سه‌رهاتی یونس پیغه‌مبه‌ر (سه‌لامی خوای لی بیئت) باس کرا. له هه‌ردوو سه‌حیحه‌که‌دا هاتوو که پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: (هیچ که‌سیك بو‌ی نیه بلی من له یونسی کوپی (متی) چاک‌ترم).^۱ خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿إِذْ أَبَقَ إِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ﴾ واته: که پای کرده ناو‌گه‌می پر. ئیبنو‌عه‌باس (په‌زای خوای لی بیئت) ده‌لیت: ﴿الْمَشْحُونِ﴾ واته: قورس و پر له شتومه‌ک. خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ﴾ واته: له پشک خستن به‌شدار بوو نه‌و دۆپاندی. ﴿فَسَاهَمَ﴾ به‌شدار بوو له پشک خستندا (له قورعه‌دا).^۲ ﴿فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ﴾ واته: له‌وانه بوو که نه‌یبرده‌وه و دۆپاندی. چونکه نه‌و گه‌مییه که‌وته به‌ر شه‌پۆلی ناو له هه‌موو لایه‌که‌وه نزیک بوو نو‌قم بیئت پشکیان خست برپاریاندا به‌ری هه‌ر که‌سیك که‌وت فرپی بده‌نه ناو ده‌ریا بو نه‌وه‌ی گه‌مییه که‌باری سوک بیئت، پشکه‌که‌ش سی جار که‌وته سه‌ر یونس (سه‌لامی خوای لی بیئت) وایان به چاک ده‌زانی که فرپی بده‌نه ناو ده‌ریا که جله‌کانی له‌به‌ر داکه‌نن به‌لام وایان نه‌کرد، خودای گه‌وره فه‌رمانی دا به‌ماسیه‌کی گه‌وره له ده‌ریای سه‌وزه‌وه که ده‌ریاکان به‌ریت و به‌جیت یونس هه‌ل‌لوشیت و قوتی بدات، گوشتی نه‌کو‌تی و ئیسکیشی نه‌شکی‌نیت، نه‌و ماسیه‌ پۆشت یونس (سه‌لامی خوای لی بیئت) خوی فرپی دایه ناو ده‌ریا که و ماسیه‌ که قوتی داو بردی گه‌پانی به هه‌موو ده‌ریاکاندا یونس به ته‌واوی جیگیر بوو له‌ناو سکی ماسیه‌که‌دا وای ده‌زانی مردوو، پاشان سه‌رو هه‌ردوو پی و ده‌ستی جولاند. سه‌یری کرد زیندوو له سکی ماسیه‌که‌دا نویژی کرد، که

^۱ فتح الباري (۱۹۳/۴)، مسلم (۱۸۴۶/۴).

^۲ الطبري (۱۰۶/۲۱).

یه کیك له دوعاكانی نه وه بوو دهیوت: نهی خودایه شوینیکم کردووه به مزگهوت هیچ کهس له بندهکانی تو هیشتا نهیتوانیوه بیگاتی و بیکات به مزگهوت، پای جیاواز زوره له باره ی نه و نه اندازه ی که یونس له سکی ماسیه که دا ماوه ته وه چەند بووه. قه تاده ده لیت: سی پوژ بووه. جه عفری صادق ده لیت: حهوت پوژ بووه. نه بو مالک ده لیت: چل پوژ بووه.^۱ موجهید ده لیت له شه عبیه وه چیشته نگا قوتی داوه و هه لی لوشیوه، ئیواره هه لی هیناوه ته وه. خوی مه زن خوی ده زانیت نه و نه اندازه یه چەند بووه. خوی مه زن ده فهرموویت: ﴿فَالنَّعْمَةُ الْحُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ﴾ نه وسا ماسیه کی گه وره، هه لی لوشی و بو خوی سه رکونه ی خوی ده کرد. پاشان خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ﴾ واته: سا نه گه ر نه و پاکی خودای نه وتایه. ﴿لَلَّيْتُ فِي بَطْنِهِ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ﴾ واته: تا پوژی قیامت هه لده سا له ورگیدا ده مایه وه. وتراوه: نه گه ر له کاتی خوشی و ده ست والا ییدا کرداری چاکی نه کردایه و پاکی خودای نه گرتایه ده مایه وه له ورگی ماسیه که دا. نه مه قسه ی زه ححاکی کوپی قه یس و نه بول عالیه و وه هه بی کوپی مونه بیه قه تاده و کهسانی تریش نه مه یان وتووه.^۲ ئیبنو جه ریریش هه مان پای هه لباردووه.^۳ له و فهرمووده ی که له دواوه دیت خوا حه ز بکات به م زووانه باسی ده که یین که به لگه یه له سه ر نه م پووداوه، نه گه ر هه واله که راست بیّت. وه له فهرمووده یه کدا له ئیبنو عه باسه وه هاتووه که پیغه مبه ر (ﷺ) فهرموویه تی: (له کاتی خوشیدا خودا بناسه خوایش له کاتی نارپه حه تیدا ناگای لیته).^۴ نه لّین: مه به ست به: ﴿فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ﴾ نه وه یه که خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَن لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ (۸۷) فاستجَبْنَا لَهُ وَجَعَلْنَاهُ مِنْ الْغَمِّ وَكَذَلِكَ نُشَجِّي الْمُؤْمِنِينَ واته: جا له تاریکیه کاندا (تاریکی شه و و ده ریا و ناو سکی نه هه نگ) هاواری کرد (نه ی خوا) به راستی هیچ په رستراویک نیه جگه له تو پاکی و بیگه ردی بو تو بیگومان من له سته مکاران بووم، ئیمه ش نزاو هاواری نه ومان گیرا کردو له و خه م و خه فته پزگارمان کرد هه رواش ئیمانداران پزگار ده که یین. نه مه قسه ی سه عیدی کوپی جوبه یرو کهسانی تریشه.^۵ ئیبنو نه بی حاتم پیوایه تی کردووه له نه نه سی کوپی مالیکه وه (په زای خوی لی بیّت) نه شلی: من نازانم

^۱ الطبري (۱۱۱/۲۱).^۲ الطبري (۱۰۹/۱۰۸/۲۱).^۳ الطبري (۱۰۸/۲۱).^۴ أحمد (۳۰۷/۱)، له پیشه وه پله که ی دیاری کراوه.^۵ الانبياء (۸۸-۸۷).^۶ الطبري (۱۱۰/۲۱).

ئەنەس بە بیگومان ئەم فەرموودەى بەرزکردوووەتەو بۆ لای پیغەمبەرى خودا (ﷺ): کە یونس پیغەمبەر (سەلامى خۆای لى بىت) کاتیک بۆیدەرکەوت کە بپاړیتەو بەم وتانە کە لە ورگی ماسیە کە دابوو بۆیە ووتی: (اللهم لا إله إلا أنت سبحانك إني كنت من الظالمين) واتە: ئەى خودایە لە غەیری تۆ هیچ پەرستراویک شک نابەم، پاکى و بى عەیبى بۆ تۆیە، من لە پىزى ناھەقان بووم. دوعاکەى پووێکردە عەرش و بە دەوریدا ئەھات و ئە پۆیشت فریشتەکان وتیان: ئەى خودایە ئەمە دەنگیکى لاوازی ناسراوە لە ولاتیکى دوورى نامۆوە ھاتوو، خۆای مەزنىش فەرمووی: ئایا ئەو نانسەن؟ وتیان: ئەى پەرەردگارمان ئەو کێیە؟ خۆای مەزن فەرمووی: بەندەى من یونسە، وتیان: ئەو بەندەى تۆ یونس کە ھەتا ئیستاش ھەر کردارى چاکى بەرز دەبیئتەو وەردەگیریت و دوعای قەبول دەکړیت، فریشتەکان وتیان: ئەى خودایە ئایا پەحم ناکەى بەوکەسەى چاکە دەکات لە خوشیداو لە ناپەھەتیدا پزگارى بکەى؟ خۆای مەزن فەرمووی: بەلى. فەرمانى دا بە ماسیە کە لەو چۆلەوانیەدا فریى دا.^۱ بۆیە خۆای گەرە فەرموویەتى: ﴿فَبَدَّلْنَاهُ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ سَقِيمٌ﴾ واتە: فریمان دایە دەشتیکى چۆل و قاقر، نە خوشیش بوو. ﴿فَبَدَّلْنَاهُ﴾ واتە: فریماندا ﴿بِالْعَرَاءِ﴾ ئیبنو عەبباس و (پەزای خۆای لى بىت) کە سانى تریش دەلێن: زەویەك دارو درەخت و خانووی تیدا نەبوو، ﴿وَهُوَ سَقِيمٌ﴾ واتە: لەشى لاوازو بیھیز بوو. خۆای گەرە دە فەرموویت: ﴿وَأَنْبَلْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِّنْ يَقْطِينٍ﴾ واتە: ئەوسا پووێکی کولە کە مان لە لایدا سەوز کرد. ئیبنو مەسعود و ئیبنو عەباس و (پەزای خۆای لى بىت) موخامیدو عیكریمە و سەعیدى كوپى جوبەيرو و ھەبى كوپى مونەبیمو ھیلالی كوپى یەسافو عبداللەى كوپى تاوس و سودى و قەتادە و زەحھاك و عەتای خۆراسانى و كەسیانیكى تری زۆریش ئەلێن: (اليقطين) واتە: كولە کە.^۲ ھەندى و توویانە: كولە کە كەلكى زۆرە لەوانە زوو سەوز دەبیئت و گەلاکەى سیبەرى گەرە و ناسكیشە و میشوولە نزیکى ناکە ویتەو و خواردنیشى زۆر بەسوود و چاکە بە کالى و کولای و بە توێكل و ناوکیشەو دەخوریت. لە فەرموودەى سەحیددا ھاتوو کە پیغەمبەرى خودا (ﷺ) كولە کەى (خواردنى كولە کەى) بە لاو و خوش بوو لە ناو دەفردا بۆى دەگەرا.^۳ خۆای مەزن دە فەرموویت: ﴿وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَىٰ مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ﴾ واتە: ناردمانە ناو سەد ھەزاران یان زیادەتر. دەشت و بۆى ھەیە ئەو خەلكەى یەكەمجار یونس پیغەمبەر (سەلامى خۆای لى بىت) پەوانە کرا بۆ لایان

^۱ الطبري (۱۰۹/۲۱).^۲ الطبري (۱۱۴/۲۱)، الدر المنثور (۱۳۱/۱۲۰/۷).^۳ البخاري (۲۰۹۲).

هه ره نه وانه بن که فه رمان درا جاریکی تر بگه ریته وه ناویان دواي هاتنه دهره وهی له ورگی ماسیه که که سه د هه زار که س بوون یان زیاتر. خوا ده فه رموویت: ﴿أَوْ يَزِيدُوكَ﴾ مه کحول ده لیت: سه دو بیست هه زار که س بوون. ئیبنو نه بی حاته میش پیوایه تی کردوه. ئیبنو جه ریر ده لیت: هه ندی له زانایانی زمانی عه ره بی له خه لکی به سره له و باره یه وه ده لیت: واته: هه تا سه د هه زار که س بوون، یان نه وان له نه زهری ئیوه دا له وه ش زیاتر بوون، نه لی: نه وه نده بوون له لای ئیوه^۱. بویه ئیبنو جه ریر لیته دا هه مان ریگی گرتوه ته بهر که له سه ری بووه بۆته فسیری ئه م ئایه تانه که خواي مه زن ده فه رموویت: ﴿ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُم مِّنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدَّ قَسْوَةً﴾^۲ واته: له پاشان دلتان ره ق بوو دواي ئه م (هه موو) موعجیزانه دلتان وه ک به رده به لکو زور ره قتره. یان ده فه رموویت: ﴿إِذَا فُرِيقٌ مِّنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللَّهِ أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً﴾^۳ واته: یه کسه ر ده سته یه کیان له خه لکی ده ترسان وه ک ترسان له خودا بگره زیاتریش ده ترسان. یان ده فه رموویت: ﴿فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ﴾^۴ واته: جا به نه ندازه ی دوو که وان یان که متر (ی مابوو له گه ل موحه معه دا ((ﷺ)). مه به ست لیته دا واته: که متر نه بوو له وه به لکو زیاتر بوو. خواي که وره ده فه رموویت: ﴿فَتَأْمَنُوا فَمْتَغَنَهُمُ إِلَىٰ حِينٍ﴾^۵ واته: هه موو بریوایان پی هیئاو تا ماوه یه ک ژیانیکی خوشمان پیدان. واته: خه لکه ی که یونس پیغه مبه ر په وانه کرا بویان هه موو بریوایان هیئا، ﴿فَمْتَغَنَهُمُ إِلَىٰ حِينٍ﴾ هه تا نه و کاته ی بویان دانرابوو. وه ک ئه م ئایه ته ی که خواي که وره ده فه رموویت: ﴿فَلَوْلَا كَانَتْ قَرْيَةٌ ءَامَنَتْ فَنَفَعَهَا إِيمَنُهَا إِلَّا قَوْمَ يُونُسَ لَمَّا ءَامَنُوا كَشَفْنَا عَنْهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَتَّعْنَاهُمْ إِلَىٰ حِينٍ﴾^۶ واته: جا با (خه لکی) شاریک (له و شارانه ی که هه ره شه یان لیکرا) بریوایان به یئایه و بریوکه یان سودی بویان هه بووایه به لام گه لی یونس (سه لامی خواي لی بیت) کاتیک هه موو بریوایان هیئا (پیش هاتنی سزا که) لاما ن برد له سه ریان سزای سه رشوپی و پرسیوایی له ژیانی دنیا داو به هره و خوشیمان پیدان تا ماوه یه ک (کاتی مردنیان).

^۱ الطبري (۱۱۶/۲۱).^۲ البقرة (۷۴).^۳ النساء (۷۷).^۴ النجم (۹).^۵ یونس (۹۸).

﴿ فَاسْتَفْتِهِمُ الرِّبَّكَ الْبَنَاتُ وَلَهُمُ الْبَنُوتُ ﴾ ١٥٩ ﴿ أَمْ خَلَقْنَا الْمَلَائِكَةَ إِنَاثًا وَهُمْ شَاهِدُونَ ﴾ ١٥٠
 ﴿ أَلَا إِنَّهُمْ مِّنْ إِفْكِهِمْ لَيَقُولُونَ ﴾ ١٥١ ﴿ وَلَدَ اللَّهُ وَلَانَّهُمْ لَكَذِبُونَ ﴾ ١٥٢ ﴿ أَصْطَفَى الْبَنَاتِ عَلَى الْبَنِينَ ﴾ ١٥٣ ﴿ مَا لَكُمْ
 كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴾ ١٥٤ ﴿ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴾ ١٥٥ ﴿ أَمْ لَكُمْ سُلْطٰنٌ مُّبِينٌ ﴾ ١٥٦ ﴿ فَأَتُوا بِكِتَابِكُمْ إِن كُنْتُمْ صٰدِقِينَ ﴾ ١٥٧ ﴿ وَجَعَلُوا بَيْنَهُ
 وَبَيْنَ الْجَنَّةِ نَسْبًا وَلَقَدْ عَلِمَتِ الْجِنَّةُ إِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ﴾ ١٥٨ ﴿ سُبْحٰنَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ ﴾ ١٥٩ ﴿ إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ
 الْمُخْلَصِينَ ﴾ ١٦٠ ﴿

وه لا مدانه وهى نه وانهى كه منداى بو خودا داده نين و فريشته كانيان به كچى خودا داناوه

خوای مه زن ده فەرموویت: ﴿ فَاسْتَفْتِهِمُ الرِّبَّكَ الْبَنَاتُ وَلَهُمُ الْبَنُوتُ ﴾ واتە: دەسنا تو له وانه
 بپرسە: تو بڵێی پەرەردگاری تو کیژی مەبێت و هی ئەوان کوڕ بێت؟ خوای گەورە وه لامی نه و
 بپەرستانه ی داووته وه و نکولی دەرپرپوه له وهی ئەوان کیژیان داناوه بوخوا و خوشیان حەزیان
 له چیه بۆیان بریارداوه، واتە: حەز له کوڕی باش دەکەن بو خۆیان. خواش نه فەرموویت: ﴿ وَإِذَا بُشِّرَ
 أَحَدُهُم بِالْأُنْثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ ﴾^١ واتە: هەر کاتێک یه کێک له وانه مزگێنی کچی پێ بدریت
 پووی پەش داده گەڕیت و بو خۆی پیش دەخواته وه. واتە: ئەوهی بو خودای داناوه بو خۆی پێی
 ناخۆشە. کوڕ نه بێت بو خۆی دانانیت و هەلی نابژیت، خوای مه زنیش ده فەرموویت: ئایا چۆن نه و
 به شهی بو خودایان به پەوا داناوه بو خۆیان دانانین و پێی پازی نین، بۆیه خوای گەورە فەرموویه تی:
 ﴿ فَاسْتَفْتِهِمُ ﴾ ئادهی له وانه بپرسە چۆن قسه ی وا دەکەن، ﴿ الرِّبَّكَ الْبَنَاتُ وَلَهُمُ الْبَنُوتُ ﴾ باشە
 بۆنه وهی خوا کچی مەبێت و کەچی خۆیان کوڕیان مەبێت! وهك ئەم ئایه تانه ی تریش که خودا
 ده فەرموویت: ﴿ أَلَمْ يَكُنْ لَهُ الْاُنْثَىٰ ۖ تِلْكَ إِذًا قِسْمَةٌ ضِيزَىٰ ﴾^٢ واتە: ئایا راسته ئیوه کوڕتان ببیت و
 خوا کچی؟، ئەگەر وابیت دابه شکردنێکی نادروست دەبیت. وه ده فەرموویت: ﴿ أَمْ خَلَقْنَا الْمَلَائِكَةَ
 إِنَاثًا وَهُمْ شَاهِدُونَ ﴾ واتە: یان له وی بوون که ئیمه فريشته کانمان به می دروست کرد؟ واتە: چۆن
 بریاریان دا فريشته کان کیژن که چاویان لی نه بووه دروست کراون؟ وهك ئەم ئایه ته ی خوای گەورە
 ده فەرموویت: ﴿ وَجَعَلُوا الْمَلَائِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمٰنِ إِنَاثًا أَشْهَدُوا خَلَقَهُمْ سَكَنُ شَهِدْتُهُمْ

^١ النحل (٥٨).

^٢ النجم (٢١-٢٢).

وَيُسْأَلُونَ^۱ واته: وه نه و فریشتانه ی که به ندهی خوی به خشندهن به میینه یان داده نان نایا نه وان به دیاری دروستکردنیانه وه بوون بیگومان نه و شایه تیانه ی دهنوسریت و پرسیاریان لی ده کریت. واته: له پوژی قیامه تدا پرسیارى نه وه یان لی ده کریت، خوی مه زن ده فهرموویت: ﴿أَلَا إِنَّهُمْ مِنْ إَفِکِهِمْ لَيَقُولُونَ﴾ واته: باش بزانه هرچی ده یلین هر درویان هه لده به ست. ﴿وَلَدَ اللَّهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ﴾ واته: که خودا مندالی بووه، بیگومان دروژن. خوی گهره باسی کردووه که نه وانه له باره ی فریشته کانه وه سی دروی زور گهره یان کردووه، دروی یه کم به کیژی خودایان داناون، دووه م کردوویان به مندالی خودا که خودا پاک و بی عه یبه له و قسانه ی نه وان ده یکن، پاش نه وه ش که به می دایان ناون په رستوویان، هه ریه کی له مانه به سه بو نه وه ی هه تاهه تایه له ناو ناگردا بمینیتته وه، پاشان خوی مه زن ناره زایی دهرده بریت لییان ده فهرموویت: ﴿أَصْطَفَى الْبَنَاتِ عَلَى الْبَنِينَ﴾ واته: ناخو نه و به جی کوپ، کچی هه لبراردووه؟ واته: چی پالی پیوه ناوه که کچ هه لبریریت و کوپ واز لی بینیت و هه لی نه بریریت. وه ک نه م نایه ته ی که خوی گهره ده فهرموویت: ﴿أَفَأَصْفَاكُمْ رَبُّكُم بِالْبَنِينَ وَاتَّخَذَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ إِنثًا إِنَّكُمْ لَقَائِلُونَ قَوْلًا عَظِيمًا﴾^۲ واته: نایا په روه ردگارتان کوپانی تاییه ت کردووه به نیوه وه له فریشته کانیشیدا کچانی بو خوی هه لبراردووه به راستی نیوه وته یه کی زور گهره (و نابه جی) ده لین. بویه خوی گهره فهرموویه تی: ﴿مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ﴾ واته: چیتانه، چون پی پاده گهن. واته: ناوه زتان نیه بیربکه نه وه پیی که چی ده لین، ﴿أَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴾ واته: ناخو هیچ بیرناکه نه وه. ﴿أَمْ لَكُمْ سُلْطٰنٌ مُّبِیْنٌ﴾ یان به لگه یه کی پته وتان له لا هه یه؟ واته: چ به لگه یه کتان به دهسته وه یه له سه ر نه و قسانه ی ده یکن، ﴿فَأْتُوا بِكِتَابِكُمْ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ واته: نه گهر قسه ی نیوه راسته، سا کتیبی خوتان بینن. واته: به لگه ی خوتان بینن له سه ر نه و قسه ی که ده یکن که پشت ببه ستیت به کتیبیکه وه له ناسمانه وه هاتبیته خوار له لایه ن خواوه. که نه وه ی بو خوی هه لبرارد بیت که نیوه ده لین، چونکه نه وه ی نیوه ده لین هیچ عه قلّیک نایسه لمینیت و بروی پی ناکات، وه ده فهرموویت: ﴿وَجَعَلُوا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجَنَّةِ نَسَبًا وَلَقَدْ عَلِمَتِ الْجِنَّةُ إِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ﴾ واته: جنوکه له گه ل خودا ده که نه خزم، جنوکه کانیش باش ده زانن که نه وان ناماده ده کرین. ﴿وَجَعَلُوا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجَنَّةِ نَسَبًا﴾ واته:

^۱ الزخرف (۱۹).^۲ الاسراء (۴۰).

موجاهيد ده لئيت: بته رستان وتيان: فريشته كان كيژى خوى گوره ن، نه بو به كر ده لئيت: كه واته دايكيان كييه؟ وتيان: كيژانكي خانه داني ناو جنوكه^۱ ! قه تاده و ئيبنو زه يدش هر و ايان وتووه. بويه خوى گوره فهرموويه تى: ﴿وَلَقَدْ عَلِمَتِ الْجِنَّةُ﴾ واته: نه وانه ي نه و قسه يان دابووه پال جنوكه كان ﴿إِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ﴾ ده هينرين و ناماده ده كرين بو جه زره به دان و ليپرسي نه وه له سر نه و دروى كه كردويانه و هليانه ستووه له خويانه وه به بي زانيارى. پاشان خوى مهن ده فهرموويت: ﴿سُبْحَنَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ﴾ واته: خودا دورره له و باسانه ي نه وان ده يكه ن. واته: خوى گوره پاك و بي عه يبه له و قسانه ي نه و خوانه ناس و بي دين و ستمكارانه ده يكه ن و ده لئين: خودا مندالي بووه. ﴿إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ﴾ واته: مه گين نه وه ي به دلپاكي عه بدايه تى خودا ده كهن. نه مه لي ره دا ئيستي سنای مونقه تيعه له رسته ي موسبه تدا ده بي نه و زه ميرهي (الضمير) له م نايه ته دا كه ده فهرموويت: ﴿عَمَّا يُصِفُونَ﴾ بگه رپته وه بو مه موو خه لكى، پاشان دلپاكانى ﴿الْمُخْلَصِينَ﴾ لى جيا كرابي ته وه نه وانه ي كه شوينكه وتووى نه و هه قه ن كه هاتووه ته خواره وه بو مه موو پيغه مبه ريك كه ره وانه كراوه.

﴿فَأَنذَرْتُكُمْ مَتَاعُ الدُّنْيَا﴾ ۱۶۱ ﴿مَا أَنتُمْ عَلَيْهِ بِفَاتِنِينَ﴾ ۱۶۲ ﴿إِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ الْجَحِيمِ﴾ ۱۶۳ ﴿وَمَا مِنَّا إِلَّا لَهُ، مَقَامٌ مَّعْلُومٌ﴾ ۱۶۴ ﴿وَإِنَّا لَنَحْنُ الصَّافُونَ﴾ ۱۶۵ ﴿وَإِنَّا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ﴾ ۱۶۶ ﴿وَلَا تَكُنُوا لِيَقُولُوا﴾ ۱۶۷ ﴿لَوْ أَنَّ عِندَنَا ذِكْرًا مِنَ الْأُولِينَ﴾ ۱۶۸ ﴿لَكُنَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ﴾ ۱۶۹ ﴿فَكْفَرُوا بِهِ﴾ ۱۷۰ ﴿فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾ ۱۷۱

كه سيك له خه لكى بته رست گومراتر نه بيت به قسه يان ناكات

خوى مهن ده فهرموويت: ﴿فَأَنذَرْتُكُمْ مَتَاعُ الدُّنْيَا﴾ واته: سا و ئيوه و نه وانه ي ده يانپه رستن. ﴿مَا أَنتُمْ عَلَيْهِ بِفَاتِنِينَ﴾ واته: ئيوه ناتوانن له به رامبه ر خودا گومرا كهرى (كه س) بن. ﴿إِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ الْجَحِيمِ﴾ واته: مه گين نه وه ي ده چي ته نيو دوزه خه وه. واته: كه سيك شوين قسه كانتان ده كه وي ت و باوه ر به و سه رلي شيواوى عياده ته پرپوچه تان ده كات له خوتان گومراتر بيت و بو ناو ناگر دروست كرابي ت، ﴿هُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ أُذُنٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ﴾^۲ واته: دليان هه يه به لام پي تي ناگه ن (له راستى) و چاويان هه يه (هه قى) پي نابيبن و گويان هه يه (هه قى) نابيستن نه وانه وه ك ناژه لو (چوارپى) وان بگره خراپترو گومراترن

^۱ الطبري (۱۲۱/۲۱).

^۲ الاعراف (۱۷۹).

(له ئازەل) ھەر ئەوانەن بى ئاگايان. ئا ئەم كۆمەلە خەلگەن كە شوئىنى ئايىنى بىتپەرست و خوانەناس و

گومرايان دەكەون وەك خوائ گەورە فەرموویەتى: ﴿إِنَّكُمْ لَنِي قَوْلٍ مُّخْتَلِفٍ ۝۸ يُوَفِّكُ عَنْهُ مَنَ أَفْكَ ۝۹﴾ واتە:

بىگومان ئىوہ لە قسەى جىاوازدان، ئەو كەسە لادەدرىت لە ئيمان كە لادراوہ (چونكە خۆى گومرايە).

جىگای فریشتەکان و ریزبەستنیان بۆ خواپەرستی

پاشان خوائ گەورە باسى فریشتەکان دەکات كە پاك و دوورن لە و قسانەى كە ئەو بىتپەرستانە

داویانەتە پالیان و درۆیان کردووہ و وتوویانە فریشتەکان کىزى خودان، دەفەرموویت: ﴿وَمِمَّا إِلَّا لَهُ ۝۱۰

مَقَامٌ مَّعْلُومٌ ۝۱۱﴾ واتە: لەناو ئیمە ھەر کامیکمان جىگای بۆ دیارى کراوہ. واتە: ھەر يەكێك لە ئیمە شوئىنى

تایبەتى خۆى بۆ دیارى کراوہ لە ئاسمانەکانداو جىگای عیبادەتیشى دیارى کراوہ، لىی دەرنەچىت و

دوورناکەویتەوہ. زەححاک لە تەفسیرەکەیدا دەلیت: ﴿وَمِمَّا إِلَّا لَهُ ۝۱۲ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ ۝۱۳﴾ مەسروق پىوايەتى

کردووہ لە عانیشەوہ (پەزای خوائ لى بىت) دەلیت: پىغەمبەرى خودا (ﷺ) فەرموویەتى: (ھىچ

جىگەيەك نىہ لە ئاسمانەکانى دنیادا مەگىن فریشتەيەك لە سوژدەدایە لەسەرى يان وەستاوہ). بۆيە

خوائ گەورە دەفەرموویت لە زمانى فریشتەکانەوہ: ﴿وَمِمَّا إِلَّا لَهُ ۝۱۴ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ ۝۱۵﴾. ۱. لە ئىبنو عەباسەوہ

(پەزای خوائ لى بىت) دەلیت: لەناو ئاسمانەکاندا ئاسمانىك ھەيە جىگەيە بىستىك نىہ مەگىن تەوئلى

يان پىى فریشتەيەكى لەسەرە پاشان ئەم ئايەتەى خویند: ﴿وَمِمَّا إِلَّا لَهُ ۝۱۶ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ ۝۱۷﴾ سەعیدى

كوپى جوبەيرىش ھەر وای وتووہ. ﴿وَإِنَّا لَنَحْنُ الصَّافُونَ ۝۱۸﴾ ئیمەين كە بۆ خواپەرستى ریز دەبەستين.

واتە: بەرێز وەستاوين بۆ خواپەرستى وەك لە پىشەوہ خوائ گەورە فەرمووی: ﴿وَالصَّافَاتِ صَفًا ۝۱۹﴾ ئەبو

نەزیرە دەلیت: عومەر كاتىك قامەتى نوێژ دەکرا، پووى دەکردە خەلگەكە پاشان دەيوت: ریز بن و رىك

بوہستن خوائ مەزن دەيەوئىت فىرتان بکات وەك فریشتەکان بن، پاشان دەيفەرموو: ﴿وَإِنَّا لَنَحْنُ

الصَّافُونَ ۝۲۰﴾، جا دەيفەرموو: فلانە كەس بىرە پىش و فلانە كەس بچۆ دواوہ پاشان (الله اكبر)ى دەکرد

(واتە: نوێژى دادەبەست). ئىبنو ئەبى حاتم و ئىبنو جەریر پىوايەتيان کردووہ. ۲. وە لە سەحیحى

موسلىمدا پىوايەت کراوہ لە حوزەيفەوہ (پەزای خوائ لى بىت) دەلیت: پىغەمبەرى خودا (ﷺ)

۱ الذاریات (۸-۹).

۲ الطبري (۲۱/۱۲۷).

۳ الطبري (۲۱/۱۲۷).

۴ الطبري (۲۱/۱۲۸).

فهرموویه تی: (پیزمان لی نراوه به سی شت به سهر خه لکیدا، پیزه کانمان کراوه به پیزی فریشته کان و زه ویشمان بۆ کراوه به مزگه وت و خۆله که یشی کراوه به پاکه ره وه بۆمان).^۱ ﴿وَإِنَّا لَنَحْنُ الْمُسِخُونَ﴾
 واته: ئیمه یه هه رگیز له تاریفی راناوه ستین. واته: ئیمه پیز ده به ستین و له وه سفی خودا راناوه ستین و سوپاسی ده که یه و باسی پاک و بی عه یی نه و ده که یه و عه بدیکی هه ژارو گوپرایه لی نه وین.

خۆزگهی قوره یشیه کان که بریا نه وانیش له ناو پیشیناندا کتیبی خویان هه بووایه

خوای گه وره ده فهرموویت: ﴿وَإِنْ كَانُوا لَيَقُولُنَّ﴾ واته: نه وانیش خو هه ده یانوت. ﴿لَوْ أَنَّ عِنْدَنَا ذِكْرًا مِّنَ الْأَوَّلِينَ﴾ واته: نه گه ر ئیمه ش له لایه ن پیشینانه وه کتیبی خۆمان هه بووایه. ﴿لَكُنَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ﴾ ئیستا له عه بده دلپاکه کان خودا ده بووین. واته: نه ی موحه ممه د (ﷺ) نه وانه ناره زومنه ند بوون پیش نه وه ی تو ره وانه بکرییت بۆ لایان کتیبی خویان بوایه، باسی فرمانه کان خودای بۆ بکردنایه و به سه رهاتی گه له پیشووه کان بگپرایه ته وه بۆیان. وه ک خوای مه زن ده فهرموویت: ﴿وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَنِهِمْ لَئِنْ جَاءَهُمْ نَذِيرٌ لَّيَكُونُنَّ أَهْدَىٰ مِنِ إِحْدَى الْأُمَمِ فَلَمَّا جَاءَهُمْ نَذِيرٌ مَّا زَادَهُمْ إِلَّا نُفُورًا﴾^۲ واته: (بتپه رستان) به سویندی هه ره گه وره یان سویدیان ده خوارد به خوا (ده یانوت) نه گه ر پیغه مبه ریکی ترسینه ریان بۆ بییت به راستی نه وان له هه ریه ک له ئوممه تانی تر به رچاو پوونتر ده بن ئینجا کاتیکی پیغه مبه ری ترسینه ریان بۆ هات زیاتر دورکه وتنه وه (له پیگه ی راست). وه فهرموویه تی: ﴿أَنْ تَقُولُوا إِنَّمَا أُنْزِلَ الْكِتَابُ عَلٰی طَائِفَتَيْنِ مِن قَبْلِنَا وَإِنْ كُنَّا عَنْ دِرَاسَتِهِمْ لَغَافِلِينَ﴾^۳ أَوْ تَقُولُوا لَوْ أَنَّا أُنْزِلَ عَلَيْنَا الْكِتَابُ لَكُنَّا أَهْدَىٰ مِنْهُمْ فَقَدْ جَاءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَصَدَفَ عَنْهَا سَنَجْزِي الَّذِينَ يَصْدِفُونَ عَنْ آيَاتِنَا سُوءَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يَصْدِفُونَ﴾^۴ واته: له به ر نه وه ی نه لئین بیگومان ته نها بۆ سه ر دوو کومه لی (گاوردو جووله که) نیردراوه ته خواره وه له پیش ئیمه دا که به راستی ئیمه له خویندنه وه و لیکولینه وه ی کتیبه کان بی ناگا بووین، وه بۆ نه وه ی نه لئین به راستی نه گه ر کتیبی ئاسمانی بۆ ئیمه به اتایه نه وه ئیمه له وان به رچاو پوونتر ده بووین نه وه بیگومان به لگه و نیشانه (قورئان) ی پوونتان له په روه ردگار تانه وه بۆ هاتووه که به رچاو پوونی و میهره بانیه کی گه وره یه که واته کی سته مکار تره له و

^۱ مسلم (۳۷۱).

^۲ الفاطر (۴۲).

^۳ الانعام (۱۵۶-۱۵۷).

که سهی بیباوه پر بیت به نایه ته کانی خواو به دروی بزانیست و پرویان لی وه رگی پیت له مه و دوا به زویی
توله ده سینین له وانهی سه ریچی ده کن له نایه ته کانی نیمه به سزایه کی به دو سهخت به هوی نه و
لادانه وه که ده یانکرد. بویه خوی گه وره لی ره دا فه رموویه تی: ﴿فَكْفَرُوا بِهِ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾ واته: له
کتیبی خوا جاشایان کرد زور ناخایه نیت ده زانن. نه مه بیگومان به لینی خودایه و هه ره شهیه کی زور
گه وره یه له سه ر نه و بیباوه پریه یان به خواو پیغه مبه ره که ی (صَلَّى).

﴿وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ﴾ (۱۷۱) ﴿إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ﴾ (۱۷۲) ﴿وَلَنْ جُنْدَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ﴾ (۱۷۳) ﴿فَقَوْلَ عَنْهُمْ حَقِّي حِينَ
﴿وَأَبْصِرْهُمْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ﴾ (۱۷۵) ﴿أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ﴾ (۱۷۶) ﴿فَإِذَا نَزَلَ بِسَاحِطِهِمْ فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ﴾ (۱۷۷) ﴿وَقَوْلَ
عَنْهُمْ حَقِّي حِينَ﴾ (۱۷۸)

به لێندان به سه رکه وتن و فرماندان به وازهینان له قوره شیه کان

خوی مه زن ده فه رموویت: ﴿وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ﴾ واته: بیگومان له پیشیش قسه کانی
نیمه (سه بارهت به عهده ناردراوه کانمان) به مه ردم راگه یه نراوه. واته: له کتیبی یه که مدا له لای خودا
مه مو شتیك براوه ته وه که پاشه پوژ هه ربو پیغه مبه ران و (سه لامی خویان لی بیت)
شوینکه وتوووه کانیانه له دنیا و له پوژی دوايشدا، وه ک خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿كَتَبَ اللَّهُ
لَأَغْلِبَنَّ أَنَا وَرُسُلِي إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ﴾^۱ واته: خوا نووسیویه تی که بیگومان من و پیغه مبه رانم
سه رده که وین به راستی خوا توانای بالادهسته. وه فه رموویه تی: ﴿إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا
فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهُدُ﴾^۲ واته: به راستی نیمه پیغه مبه رانمان و نه وانهی باوه پریان هیناوه
سه رکه وتوو ده که وین له زبانی دنیا داو له و پوژ هه ی (قیامت) دا که شایه ته کان هه لده سنه وه. بویه لی ره دا
فه رموویه تی: ﴿وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ﴾ (۱۷۱) ﴿إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ﴾ که هه ر نه وان یاریده ده درین.
له دنیا و له دوا پوژدا، وه ک له پیشه وه باس کرا که چون سه ری خستن به سه ر که له کانیاندا نه وانهی که
بروایان پی نه کردن و دزایه تیان ده کردن. چونیش خوانه ناسانی قه کرد و عهده خاوه ن باوه په کانی
پزگار کرد. ﴿وَلَنْ جُنْدَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ﴾ واته: دیاریشه هه ر سوپای نیمه سه رده که ویت. واته: پاشه پوژ هه ر
بو نه وانه. خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿فَقَوْلَ عَنْهُمْ حَقِّي حِينَ﴾ واته: سا تو وازیان لی بینه هه تا ماوه یه ک.

^۱ المجادلة (۲۱).

^۲ الغافر (۵۱).

واته: خۆت بگره له سەر ئه و ئازاره ی که تووشت ده بیئت لیانه وه هه تا ماوه یه ک وازیان لی بیینه ئیمه
 سه رکه وتن و زالبوون و پاشه پوژ ده دهین به تو. وه ده فه رموویت: ﴿وَأَبْصِرْهُمْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ﴾ واته: جا
 بیانینه، نه وانیش خۆ ده بیننه وه. واته: چاوه پوانیان به و سه یریان بکه چون تووشی جه زره به و
 مهینه ت و ناره حه تی ده بن له سەر دزایه تی و باوه پ پی نه کردنت، بۆیه خوای گه وره هه ره شه یان
 لیده کات و ده فه رموویت: ﴿فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ﴾، پاشان ده فه رموویت: ﴿أَفَعَدَابُنَا یَسْتَعْجِلُونَ﴾ واته:
 ده یانه ویئت زووتر ئازاریان ده ین؟ واته: نه وانه بۆیه په له ده کن چونکه بپوات پی ناکن و خوانه ناسن
 خوای گه وره یش تووپه بووه لییان و تۆله یان زوو لی ده سینیت و خوشیان هه ره په له یانه که زوو تۆله و
 سزایان بۆ بیئت چونکه نه وه خوانه ناس و بیباوه پین. خوای مه زنیش فه رموویه تی: ﴿فَإِذَا نَزَلَ بِسَاحِهِمْ فَسَاءَ
 صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ﴾ واته: هه ر کاتی که بیته خوارو به ری ده رگیان لی بگریئت نه وسا ترسیئراوان چ پوژکی
 خراپ و ته نگیان ده بیئت. واته: کاتی که سزا داده به زیته سه ریان و ده وری گرتن نه و پوژه چ پوژکی
 خراپ و گرانه که کاتی که ده بن و شوینه واریان نامینیت. سودی ده لیت: ﴿فَإِذَا نَزَلَ بِسَاحِهِمْ﴾ واته:
 کاتی که به ر مالی پی گرتن، ﴿فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ﴾ به یانیه کی ناخۆش ده به نه سه ر. واته: نه و به یانیه
 به یانیه کی زۆر خراپه بۆیان. بۆیه له هه ردوو سه حیحه که دا هاتوو له نه سه وه (په زای خوای لی بیئت)
 ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷻ) به یانی زوو دای به سه ر خه یبه ردا وه ختی که ته ورو بیله کانیه وه
 چوونه ده ره وه نه و سوپایان بینى گه رانه وه و ده یانوت: به خوا موحه ممه د هات موحه ممه دو سوپا پیئنج
 قۆلییه کی، پیغه مبه ر فه رمووی: (الله اکبر خه یبه ر ویران بوو ئیمه کاتی که دابه زینه خوار چوینه به ر
 ده رگای هه ر گه لیک به یانی ترسیئراوان زۆر خراپ ده بیئت).^۱ خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿وَتَوَلَّ عَنْهُمْ
 حَتَّىٰ حِينٍ﴾ واته: تو هه تا ماوه یه ک واز له وانه ش بیینه. ﴿وَأَبْصِرْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ﴾ جا ببینه نه وانیش خۆ
 ده بیننه وه. ته ئکید کردنه وه ی نه و فه رمانانه یه که له پیشه وه باس کرا له و باره یه وه والله أعلم.

﴿سُبْحَنَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ﴾ (۱۸۰) وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ (۱۸۱) وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (۱۸۲)

خوای مه زن باسی پاکی و بی عه یبی خۆی ده کات له هه موو نه و شتانه ی که خوانه ناسان و
 ناهه قیکاران و بیباوه پان ده یلین له باره یه وه که چه نده دووره له و قسانه وه نه وان ده یکه ن و
 ده فه رموویت: ﴿سُبْحَنَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ﴾ واته: پاکی بۆ په روه ردگاری تو، هه ر خۆی
 خاوه ن ده سه لات و له و قسانه ی نه وان ده رباره ی ده کن گه لیک دووره. واته: خاوه نی ده سه لاتیک

^۱ فتح الباری (۲/۱۰۷)، مسلم (۲/۱۰۴۳).

دوایی نه هاتوو، ﴿عَمَّا يَصِفُونَ﴾ گه لیک دووره له و قسانه ی نه و خوانه ناس و بیباوه پرو تاوانبارانه ده یکن. ﴿وَسَلِّمْ عَلَى الْمُرْسَلِينَ﴾ واته: سلاویش له پیغه مبه ران. واته: سلاوی خوای مه زن له پیغه مبه ران له دنیا و له قیامه تدا له بهر نه وه ی که له دنیا به راست و پیک ی باسی پاک و بی عیبی خودایان کردوو، ﴿وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ واته: سوپاسیش بو پاهینه ری هه موو دنیا. واته: سوپاس بو خدا له دنیا و له قیامه تداو له هه موو کاتیکدا له بهر نه وه ی ته سبیح کردن پاک و بی عیبی خدا ده گه یه نیت بویه لیږه داو له زور شوینی تر دا له قورئاندا هاتوو وه ک خوای گه وره فرمویه تی:

﴿سُبْحَنَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ﴾ (۱۸۰) ﴿وَسَلِّمْ عَلَى الْمُرْسَلِينَ﴾ (۱۸۱) ﴿وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾

سه عیدی کوپی نه بو عوروبه ده لیت: له قه تاده وه ده لیت: پیغه مبه ری خدا (ﷺ) فرمویه تی: (وه ختیک سلاوتان کرد له من سلاویش له هه موو پیغه مبه ران بکن چونکه منیش یه کیکم له و پیغه مبه رانه) (سه لامی خویان لی بیت). هه ر به م شیویه ئیبنو جه ریرو ئیبنو نه بی حاته میش پیوایه تیان کردوو. ^۱ نه بو موحه ممه دی به غه وی پیوایه تی کردوو له ته فسیره که یدا له علیه وه (په زای خوای لی بیت) ده لیت: هه ر که سیك پیی خوشه پیوانه ی بو بکریت به پیوانه ی ته واو له پوژی قیامه تدا با کوتا قسه ی له دانیشتنیدا بریتی بیت له ﴿سُبْحَنَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ﴾ (۱۸۰) ﴿وَسَلِّمْ عَلَى الْمُرْسَلِينَ﴾ (۱۸۱) ﴿وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ^۲. چهنده فرموده هاتوو له باره ی که فاره تی مه جلیسه وه (له وانه): (سبحانک اللهم وبحمدک لا اله الا انت استغفرک واتوب الیک) منیش (جزئیکی) سه ربه خو و تایبه تم نویسه وه له سه ر نه و فرمودانه.

ته فسیری سوره تی (ص)

له مه که که دا هاتوو ته خواره وه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿ص وَالْقُرْآنِ ذِي الذِّكْرِ﴾ (۱) ﴿بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي عِزَّةٍ وَشِقَاقٍ﴾ (۲) ﴿كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ فَنَادَوا وَلَا تَحِثْ

مَنَاصٍ﴾ (۲)

قسه کردن له سه ر نه و پیتانه له پیشه کی سوره تی (البقرة) دا کراوه که پیویست ناکات لیږه دا دووباره بکریته وه. خوای گه وره ده فرمویت: ﴿ص وَالْقُرْآنِ ذِي الذِّكْرِ﴾ واته: صاد، به م قورئانه ی که

^۱ الطبري (۱۳۲/۲۱).

^۲ البغوي (۱۴۶/۴).

پر له ناموزگاريه. (دهبيت په ندى لى وهرېگريټ). واته: سويند بهم قورئانه ي که پره له په ندو ناموزگاري و سودمه نده بويان له ژيانى دنياو پوځى قيامه تدا. زه حكاك له م نايه تدها ﴿ذِي الذِّكْرِ﴾ ده ليت: نه م نايه ته وهك نه و نايه ته وايه: ﴿لَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ كِتَابًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ﴾^۱ واته: نيمه كتيبى كمان بو نيوه نار دووه ته خوار باسى نيوه شى تيدايه يان يادخستنه وهى نيوه ي تيدايه^۲. قه تاده و نيينو جه ريريش هر و ايان وتووه.^۳ نيينو عه باسو سه عيدى جوبه يرو نيسماعيلى كوپى نه بو خالدو نيينو عويه ينه و نه بو حوسه ينو (حُصَيْن) نه بو سالح و سودى ده ليتن: ﴿ذِي الذِّكْرِ﴾ واته: زور به پيژه، يانى: خاوه ن پله و پيژه.^۴ هيچ دژايه تيهك له نيوان نه م دوو رايه دا نيه. چونكه نه م قورئانه كتيبى كى زور به پيژه و پريشه له په ندو ناموزگاري و ترساندن، له وه لامى نه م سوينده دا خواى كه وره ده فهرمويت: ﴿إِنْ كُلُّ إِلَّا كَذَبَ الرُّسُلَ فَحَقَّ عِقَابِ﴾^۵ واته: هر هه موويان باوه ريان به پيغه مبه ران نه هينا بويه سزاي منيان به سه ردا چه سبا (و له ناوچوون). قه تاده ده ليت: وه لامه كى نه م نايه ته يه كه ده فهرمويت: ﴿بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي عِزَّةٍ وَشِقَاقٍ﴾^۶. نيينو جه ريريش هه مان راي هه لېزار دووه.^۷ خواى كه وره ده فهرمويت: ﴿بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي عِزَّةٍ وَشِقَاقٍ﴾ واته: به لام خوانه ناسه كان، خويان به زل ده زانن و هر خريكي دژايه تين. واته: له ناو نه م قورئانه دا ناموزگاري زوره بو كه سيك كه ناموزگاري وهرېگريټ و په نديشه بو كه سيك نه گه ر ده رسي لى وهرېگريټ به لام خوانه ناس هيچ سوديكي لى وهرناگريټ چونكه نه وانه ﴿فِي عِزَّةٍ﴾ زور خويان به زل ده زانن و نه فامانه بيرده كه نه وه ﴿وَشِقَاقٍ﴾ واته: دژايه تى ده كه ن و لاسارن و دوور ده كه ونه وه لى. پاشان خواى مه زن ده يانترسيټيټ به وهى كه كه له كاني پيش نه وان به موى خوانه ناسى و دژايه تى پيغه مبه ران و باوه رنه كردن به و كتيبانه ي كه له ناسمانه وه هاتوون له ناوچوون ده فهرمويت: ﴿كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ فَنَادَوا وَلَاتٍ حِينَ مَنَاصٍ﴾ واته: پيش نه مانه ش زور به رهمان له ناو بردن، جا نه وانه كاتيک هاواريانكرد، ده رفعت له ده ست چووبوو. ﴿كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ﴾

^۱ الانبياء (۱۰).^۲ الطبري (۱۴۰/۲۱).^۳ الطبري (۱۴۰/۲۱).^۴ الطبري (۱۴۰/۱۳۹/۲۱).^۵ ص (۱۴).^۶ الطبري (۱۴۰/۲۱).^۷ الطبري (۱۴۱/۲۱).

واته: زۆریك له و گه لانه ی که بیاوه پ بون له ناومانبردن له پیش نه مان ﴿فَنَادُوا﴾ واته: کاتیك که سزایان بۆ دیت هاوار ده که ن و ده پارینه وه له خودا که هیچ سوودیکی لی وه رناگرن وه ک خوی گه وه ره فەرموویته: ﴿فَلَمَّا أَحَسُّوا بَأْسَنَا إِذَا هُمْ مِّنْهَا يَرْكُضُونَ﴾ ۱۴ لَا تَرْكُضُوا وَارْجِعُوا إِلَىٰ مَا أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَمَسْكِنِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُونَ ۱ واته: جا وه ختیك (بیاوه پان) ههستیان کرد به سزاو تۆله ی ئیمه ده سته جی نه وان له و شارانه به چه سپانی رایانکرد، (فریشته کان به گالته وه پیان ده لێن) پامه که ن و بگه پینه وه بۆ لای نه و نازو نیعمه تانه ی که پۆچوون تییداو (بگه پینه وه) بۆ سه ر خانوو ماله کانتان به لکو پرسیارتان لی بکریت (له وه ی به سه رتان هاتوو). نه بو داودی ته یالیسی پیاویته ی کردوو له ته میمه وه ده لیت: پرسیارم کرد له ئیبنو عه باس (په زای خوی لی بیت) له مانای نه م ئایه ته که خوی مه زن ده فەرموویت: ﴿فَنَادُوا وَلَاتَ حِينَ مَنَاصٍ﴾ ده لیت: وه ختی پارانه وه و داواکردن و پاکردن نیه و کاتی به سه رچوو. موحه ممه دی کوپی که عب ده لیت: ﴿فَنَادُوا وَلَاتَ حِينَ مَنَاصٍ﴾ واته: کاتیك دنیا یان له ده سته چوو هاوار ده که ن و شایه تومان دینن و ده پارینه وه و په شیمان ده بنه وه. ۲ قه تاده ده لیت: کاتیك جه زه به یان بیی ده یانه ویت په شیمان ببه وه و هاوار ده که ن که کاتی هاوارکردن نه ماوه. موجهید ده لیت: ﴿فَنَادُوا وَلَاتَ حِينَ مَنَاصٍ﴾ واته: نه و کاته کاتی پاکردن و پویشته نیه، خواش (سبحانه و تعالی) یارمه تیده ره بۆ پست وتن و پاست کردن.

﴿وَعَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِّنْهُمْ وَقَالَ الْكَاثِرُونَ هَذَا سِحْرٌ كَذَّابٌ﴾ ۴ أَجْعَلُ الْآلِهَةَ إِلَهًا وَاحِدًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عَجَابٌ ۵ وَأَنْطَلِقُ الْمَلَأُ مِنْهُمْ أَنْ آمْسُوا وَاصْبِرُوا عَلَىٰ آلِهِتِكُمْ إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ يُرَادُ ۶ مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي آلِ اللَّهِ الْآخِرَةِ إِنَّ هَذَا إِلَّا أَخْلَاقُ ۷ أَمْ نَزَّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ مِنْ بَيْنِنَا بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِّنْ ذِكْرِي بَلْ لَمَّا يَذُوقُوا عَذَابِ ۸ أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ الْعَزِيزِ الْوَهَّابِ ۹ أَمْ لَهُمْ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَلْيَرْتَقُوا فِي الْأَسْبَابِ ۱۰ جُنْدٌ مَّا هُنَالِكَ مَهْزُومٌ مِّنَ الْأَحْزَابِ ۱۱ ﴿

سه رسامی بته رستان به م په یام و قورن و یه کخوا په رستینه

خوی مه زن ده فەرموویت: ﴿وَعَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِّنْهُمْ وَقَالَ الْكَاثِرُونَ هَذَا سِحْرٌ كَذَّابٌ﴾ واته: نه مه یان پی سه یر بووه که پیغه مبه ریکیان له خویان بۆ هاتوو و ترسی خویان وه به ر ده نیت

^۱ الانبياء (۱۲-۱۳).

^۲ الدر المنثور (۷/۱۴۵).

خوانه ناسه كان وتيان: بى نه بى، نه م كايابه جادوگه ريكي دروزه. خوى گه وره باسى سه رسورمانى
 بته رسته كان ده كات له ره وانه كردنى پيغه مبهري خودا (ﷺ) له خويان كه مژده ده رو ترسيته روه بويان
 وهك له نايه تيكي تردها فره موويه تى: ﴿أَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا أَنْ أَوْحَيْنَا إِلَى رَجُلٍ مِنْهُمْ أَنْ أَنْذِرِ النَّاسَ وَنُفِّرِ
 الَّذِينَ ءَامَنُوا أَنْ لَهُمْ قَدَمٌ صَدَقَ عِنْدَ رَبِّهِمْ قَالَ الْكَافِرُونَ إِنَّ هَذَا السَّحِرُ مُبِينٌ﴾^۱ واته: نايابه لاي
 خه لكه وه سه يره كه نيمه نيگامان كردوه بو پياويك له خويان (پيمان وتووه) كه ناده مى بترسيته و
 مژده بده به وانه ي باوه پريان هيئاوه كه به بيگومان پله و پايه ي به رزيان بوهيه لاي په روه ردگاريان
 به لام بيباوه پان وتيان بيگومان نه م (پياوه) جادو بازىكي ناشكرايه. وه ليژه دا فره موويه تى: ﴿وَعَجِبُوا أَنْ
 جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ﴾ واته: مرفييك له خويان. خوانه ناسه كانى وتيان: ﴿هَذَا سَحِرٌ كَذَّابٌ﴾^۲ نه م
 جادوگه ريكي دروزه. ناخو واده زانى كه خودا يه كه وهيچ كه س خودا نيه نه و نه بيت؟ بته رستان
 نكوليان له و بيو باوه ره كردوه - خودا پويان ره ش بكات- وه زور به لايانه و سه ير بوو كه واز له
 بته رستن بينن، چونكه نه وان له بابو باپيرانيان وه نه و بته رتياهان بو مابووه وه. خوشه ويستى نه و
 بتانه له ناو دلياندا جيگير بوو بوو. كاتيک پيغه مبهري (ﷺ) داواي لي كردن كه واز له و بته رستيه بينن و له
 دلي ده ركه ن و ته نها خوا بته رستن زور به لايانه وه گران بوو سه ريان سوږده ماو ده يانوت: ﴿أَجْعَلِ
 الْأَلَمَةَ إِلَهًا وَاحِدًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ﴾ چون ده يه وييت له جيى نه و هه موو بتانه ي ده تانپه رست هه ر
 خودا يه ك بته رستن؟ نه م زور شتيكي سه يره. ﴿وَأَنْطَلَقَ الْمَلَأُ مِنْهُمْ أَنْ آمَسُوا وَاصْبِرُوا عَلَى ءَالِهِتِكُمْ إِنَّ هَذَا
 لَشَيْءٌ يُرَادُ﴾ كه له پياوانيان كه وتنه پي (وتيان پييان) برؤن و له سه ر نه وانه ي تا ئيستا په رستووتانن،
 لامه دهن و خوراگر بن، بيگومان نه م ويستى نيوه يه. ﴿الْمَلَأُ مِنْهُمْ﴾ واته: پياو ما قول و سه روك و پيشه واو
 گه وره كانيان ده يانوت: ﴿آمَسُوا﴾ واته: به رده وام بن له سه ر ئاييني خوتان، ﴿آمَسُوا وَاصْبِرُوا عَلَى
 ءَالِهِتِكُمْ﴾ وه لامى نه و قسانه ي موحه ممد مه دهن وه كه بانگتان ده كات بو خواپه رستى به ته نها، ﴿إِنَّ
 هَذَا لَشَيْءٌ يُرَادُ﴾ نه م مه به ستيكي ترى له پشته وه يه! ئيبنو جه رير ده لييت: ده لين نه وه ي كه
 موحه ممد بانگمان ده كات بوي شتيكه ده يه وييت خوي پي گه وره بكات به سه ر نيوه داو ببيته خاوه ن
 ده سه لات. هه ندي له نيوه شويى بكه ون. نيمه هيچ وه ختيك له گه لي نين و وه لاميشى ناده ينه وه.^۲

^۱ يونس (۲).^۲ الطبري (۱۵۲/۲۱).

باسی هوئی هاتنه خواره وهی نه م نایه ته پیروزانه

ئیبنو جهریر پریوایه تی کردوه له ئیبنو عه باسه وه (په زای خویان لی بیت) ده لیت: کاتیک نه بو تالیب نه خوش کهوت کۆمه لیک له قوره یشیه کان چوونه لای. نه بو جه هلیشیان له گه ل بوو وتیان: برازا کهت قسه به خواکانمان ده لیت وا ده کات وا ده کات، وا ده لیت و وا ده لیت. خو نه گه ر بانگت بکردایه و ناگادارت بکردایه شتیکی باش بوو. نه بو تالیب ناردی به شوینیدا، پیغه مبه ر (ﷺ) هاتو چوه ژوور له نیتوان نه و خه لکه و نه بو تالیبدا شوینی نه فره یك چۆل بوو، ده لیت: نه بو جه مل (نه عله تی خوی لی بیت) ترسا له وهی که پیغه مبه ر (ﷺ) له ته نیشتی نه بو تالیب دانیشیت و دلی پیی بسوتی مه لسا رۆیشت له و شوینه دانیشیت. پیغه مبه ر (ﷺ) شوینی نه ما له ته نیشک مامی دانیشیت. له لای ده رگا که دانیشیت. نه بو تالیب پیی وت: نه ی برازای خۆم! بۆچی نه م خزمانه ت شکات لی ده که ن ده لیت: تو قسه به خودا کانیا ن ده لیت. ناوا وئا وا ده لیت؟ قوره یشیه کان زۆریان وت له باره ی پیغه مبه ره وه (ﷺ)، پیغه مبه ریش (ﷺ) فره مووی: (نه ی مامه من ته نها یه ک وته م له وان ده ویت بیلین به و وته یه مه موو عه ره ب شوینیا ن ده که ویت و هه ر به و وته یه عه جه میش سه رانه یان بو دینن). راجله کان له م قسه یه ی پیغه مبه ر و مه موو وتیان: ته نها یه ک وته. به گیانی باوکت ده وته یش هه ر باشه. وتیان نه و وته یه کامه یه؟ پیغه مبه ر (ﷺ) فره مووی: (لا إله إلا الله) مه لسان تی کچوون و جله کانیا ن ده ته کاندو ده یانوت: ﴿أَجْعَلِ الْأَلَهَةَ إِلَهًا وَحِدًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عَجَابٌ﴾ ده لیت: له سه ر نه م باسه نه م نایه تانه تا: ﴿بَلْ لَمَّا يَذُوقُوا عَذَابٍ﴾ هاتنه خواره وه. نه مه قسه ی نه بو کوره یبه^۱. ئیمامی نه حمه دو نه سائیش هه ر به م شیوه یه پریوایه تیان کردوه. ^۲ خوی گه وره ده فره موویت نه وانه ده لیت: ﴿مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي الْمِلَّةِ الْآخِرَةِ إِن هَذَا إِلَّا أَخْلَقُ﴾ واته: ئیمه له دینه که ی تر دا شتی وامان نه بیستوه، نه مه راستی تیدا نیه و مه لبه سته یه. ﴿مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي الْمِلَّةِ الْآخِرَةِ﴾ واته: نه م ناینه ی موحه ممه د (ﷺ) ئیمه ی بو بانگ ده کات که به ته نها خودا بپه رستین له ناینه که ی تر دا نه مان بیستوه. عه وی ده لیت له ئیبنو عه باسه وه (په زای خوا له هه ردووکیان بیت) ﴿مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي الْمِلَّةِ الْآخِرَةِ﴾ واته: ناینی مه سیحی، وتیان: نه گه ر نه م قورئانه راست بووایه مه سیحیه کان هه والیا ن ده داینی. ^۳ ﴿إِن هَذَا إِلَّا أَخْلَقُ﴾

^۱ الطبري (۱۴۹/۲۱).^۲ احمد (۳۶۲/۱)، النسائي في الكبرى (۴۴۲/۶)، تحفة الأحوذی (۹۹/۹)، ریگی نه م فره مووده لاوازه.^۳ الطبري (۱۵۲/۲۱).

قه تاده و مواهید ده لئین: واته: درویه. ^۱ ئیبنو عه باس ده لئیت: واته: هه لبه ستراره. ^۲ ﴿أَنْزَلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ مِنْ بَيْنِنَا بَلْ فِي شَكٍّ مِّنْ ذِكْرِي بَلْ لَّمَّا يَذُوقُوا عَذَابٍ﴾ واته: چون له ناو هه مووماندا قورئان هه ربو ئه و هاتوو؟ دوو دلیشن که قورئان من نارد بیتم، هیشتا نازاری ئیمه یان نه چه شتوو. ئه مانه ده لئین: ﴿أَنْزَلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ مِنْ بَيْنِنَا﴾ ئایا له ناو ئیمه دا قورئان هه ربو ئه و هاتوو؟ زور به دوری ده زانن که قورئان ته نها بو ئه و بیته خواره وه له ناو ئه و هه موو خه لکه دا وه ک خوای مه زن له ئایه تیکی تردا فه رموویه تی: ﴿وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَى رَجُلٍ مِّنَ الْقَرْمِطِينَ عَظِيمٍ﴾ واته: وه وتیان بوچی ئه م قورئانه نه نیردراوه ته خواره وه بو پیاویکی که ورده ی (ناودارو دارا) له م دوو شاره (مه ککه و طائف). خوایش ده فه رموویت: ﴿أَهْمُ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَّعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ﴾ واته: ئایا ئه وان په حمه تی په روه ردگارت دابه ش ده که ن له کاتیکیدا ئیمه له نیوانیاندا دابه شمان کردوو هوی گوزهرانیان له ژبانی ئه م دونیا په داو هه ندیکیانمان چند پله به رز کردوو ته وه به سه ر هه ندیکی قریاندا. بویه کاتیکی که وا ده لئین: قسه که یان به لگه یه له سه ر نه زانی و بی ئاوه زیان که به لایانه وه دوره پیغه مبه ریکی له ناو خوایاندا په وانه بکریت. خوای که ورده یش فه رموویه تی: ﴿بَلْ لَّمَّا يَذُوقُوا عَذَابٍ﴾ واته: بویه ئه و قسانه ده که ن چونکه هه تا ئه و کاته ی که ئه و قسه یه ی تیدا ئه که ن سزای ئیمه یان نه چه شتوو. به م زووانه باجی ئه و قسانه و ئه و بیباوه پیه یان ئه دهن له پوژیکدا که هه موو بانگ ده کرین بو ناو ناگری جه هه نه م. پاشان خوای مه زن پوونی ده کاته وه که هه ر خوی هه موو شتیکی به ده سته و خاوه نیه تی. هه رچی مه یلی لی بیت ده یکات مه یلی هه ر که س بیت پیی ده به خشییت مه یلی لی بیت هه ر که سیکی بکاته خاوه ن ده سه لات ده یکات و مه یلیشی له هه ر که سیکی بیت سه رشوپی بکات ده یکات، مه یلی لی بیت ریگا نیشانی که سیکی بدات ده ییات و هه ر که سیش گومرا بکات گومرای ده کات، جویره ئیل به فه رمانی خوی بو هه ر که سیکی مه یلی لی بیت په وانه ده کات له عه بده کانی و مؤریش ده نیت به سه ر دلی هه ر که سیکیدا خوی مه یلی لی بیت که سیش ناتوانیت له پاش خودا ریی نیشان بدات. چونکه عه ره به کان خاوه نی هیچ شتیکی نین و هیچیان به ده ست نیه ئه و شته یش هه رچه نده بی نرخ بیت. وه ک پیستی ناوکی خورما یان میروله له هه ره وردیله کان. بویه خوای مه زن

^۱ الطبری (۱۵۵/۲۱).^۲ الطبری (۱۵۴/۲۱).^۳ الزخرف (۳۱).^۴ الزخرف (۳۲).

سه رزه نشتیان ده کات ده فەرموویت: ﴿أَمْرٌ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ الْعَزِيزِ الْوَهَّابِ﴾ واته: ئاخو ئه وان

که نجینه کانی به زهیی په روه ردگاری به ده سه لات و به خشنده ی تو یان لایه؟ ﴿الْعَزِيزِ﴾ واته: خاوه ن

ده سه لاتى مه تاهه تایی، ﴿الْوَهَّابِ﴾ زور به خشنده، بۆ هر که سیك مه یلی لی بیت، نه م نایه ته وهك نه م

نایه ته وایه که خوای گه وره ده فەرموویت: ﴿۵۲﴾ أَمْ لَهُمْ نَصِيبٌ مِّنَ الْمُلْكِ فَإِذَا لَا يُؤْتُونَ النَّاسَ نَقِيرًا ﴿۵۳﴾

أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُم مَّلَكًا

عَظِيمًا ﴿۵۴﴾ فَمِنْهُمْ مَّنْ ءَامَنَ بِهِ وَمِنْهُمْ مَّنْ صَدَّ عَنْهُ وَكَفَىٰ بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا ﴿۵۵﴾ واته: نایا ئه وان (جوله که کان)

به شیان مه یه له ده سه لاتى پاشایه تی (خاوه نی تی بوونه وه)؟ (جا نه گه ر بیان بوایه) نه و کاته به

خه لکیان نه ده به خشی (به نه دازه ی) تو یکلې ده نکه خورمایهك، یان ئیره یی ده به ن به خه لکی؟ له سه ر

نه وه ی خوا پیی به خشیون (که پیغه مبه ری تی) له فه زلو به هره ی خوی نه وه بیگومان داومانه به

نه وه ی ئیبراهیم کتیب و پیغه مبه ری تی مه روه ها پیمان به خشین ده سه لاتیکی گه وره، جا له و خه لکه دا

مه بوو بره یان به (موحه ممه د ﷺ) هینا مه شیان بوو به رگری لی کردووه و دوزه خ به سه (بو یان) که

ئاگریکی مه لگیر ساوه. وه ده فەرموویت: ﴿قُلْ لَوْ أَنْتُمْ تَمْلِكُونَ خَزَائِنَ رَحْمَةِ رَبِّي إِذَا لَأَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ

الْإِنْفَاقِ وَكَانَ الْإِنْسَانُ قَثُورًا﴾ واته: بلی نه گه ر ئیوه خاوه نی خه زنه و نیعمه ته کانی په روه ردگارم بن نه و

کاته ده تانگرت ه وه (له به خشین) له ترسی خه رج بوون و ته واو بوون و ئاده می مه می شه پژده و چروکه.

نه مه دوا ی نه و به سه ره اته یه له و خوانه ناسانه وه که بره یان نه ده کرد به په وانه کردنی پیغه مبه ر ﷺ

که مروؤ بیت. وهك خوای مه زن باسی هوژی پیغه مبه ر سالحی کردووه (سه لامی خوای لی بیت) کاتیک

وتوویانه: ﴿أَمْ لَقِيَ الذِّكْرُ عَلَيْهِ مِن بَيْنِنَا بَلْ هُوَ كَذَّابٌ أَشِرٌّ﴾ ﴿۵۵﴾ سَيَعْلَمُونَ غَدًا مِّنَ الْكَذَّابِ الْأَشِرِّ﴾ واته: نایا

له ناو مه مووماندا سروش هر بۆ نه و کراوه به ته نها؟ (نه خیر) به لکو نه و (صالح) پیاو یکی زور دروژنی

خود په سه ندو لووت به رزه، سبه ی ده زانن که کی زور دروژنی خود په سه نده. خوای گه وره

ده فەرموویت: ﴿أَمْرٌ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ الْعَزِيزِ الْوَهَّابِ﴾ واته: نه گه ر که نجینه کانی به زهیی خوای

تو یان لایه ﴿أَمْ لَهُمْ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَلْيَرْتَقُوا فِي الْأَسْبَابِ﴾ یان ئاسمانان و زه مین و

مه رچی له ناویاندا مه یه له به ر ده ستی نه واندایه؟ ده سا با په یژه دانین و بینه سه ری. واته: نه گه ر

^۱ النساء (۵۳-۵۵).

^۲ الاسراء (۱۰۰).

^۳ القمر (۲۵-۲۶).

نه و نه ده خاوهن ده سه لاتن با ريگاگانی ناسمان بگرنه به رو سه ركه ون. ئيبنو عه باسو (په زای خويان لي بيت) موحايدو سه عيدي كوپي جوبه يرو قه تاده و كه سانی تريش ده لين: واته: ريگاگانی ناسمان.^۱ زه حكاك ده ليت: با سه ركه ون بو ناسمانی حه وتم.^۲ پاشان خواي گه وره فه رمويه تي: ﴿جُنْدُ مَا هُنَالِكَ مَهْزُومٌ مِنَ الْأَحْزَابِ﴾ واته: نه وانه له شكريكن له كومه له كان كه له وي تيكدده شكين. واته: نه و له شكره بيباوه پانه كه زور خويان به زل ده زانن و درايه تيان ده كرد به م زووانه تيكدده شكين و زيرده كه ون وه كه نه وانه ي كه پيش نه وان چاره پهش بوون له گه له بيباوه په كانی تر. نه م نايه ته وه كه نه و نايه ته وايه كه ده فه رموييت: ﴿أَمْ يَقُولُونَ نَحْنُ جَمِيعٌ مُنْتَصِرٌ﴾ ^(۱۱) سِيَهْرُمُ الْجَمْعُ وَيُولُونَ الدُّبْرَ ^(۱۵) بَلِ السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ أَذْهَى وَأَمْرٌ ^(۱۶) واته: يان ده لين نيتمه كومه ليكي سه ركه وتووين و نابه زين، بيگومان كومه له كه يان ده شكينييت و هه لدين، به لكو به لينيان پوذي دوايه و (سزاي) نه و پوذه زور سه خترو تالتره.

﴿كَذَبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ ذُو الْأَوْنَادِ﴾ ^(۱۲) وَثَمُودُ وَقَوْمُ لُوطٍ وَأَصْحَابُ لَيْكَةِ أُولَئِكَ الْأَحْزَابُ ^(۱۳) إِنْ كُلِّ إِلَّا كَذَبَ الرُّسُلَ فَحَقَّ عِقَابُ ^(۱۴) وَمَا يَنْظُرُ هَؤُلَاءِ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً مَّا لَهَا مِنْ فَوَاقٍ ^(۱۵) وَقَالُوا رَبَّنَا عَجَلْ لَنَا قِطْنَا قَبْلَ يَوْمِ الْحِسَابِ ^(۱۶)

يادخستنه وهی نه و گه له پيشووانه ی که قهرکران

خوای مه زن ده فه رموييت: ﴿كَذَبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ ذُو الْأَوْنَادِ﴾ واته: بهر له مانهش هوزی نوح و هوزی عاد و فیرعه و نی خاوهن میخه کان هه برپوایان به پیغه مبه ران نه هیئا. ﴿وَثَمُودُ وَقَوْمُ لُوطٍ وَأَصْحَابُ لَيْكَةِ أُولَئِكَ الْأَحْزَابُ﴾ واته: هوزی سه مودو هوزی لوت و خه لکی ناو دارستانه که ش هه ر له و بیباوه پانه بوون. خواي گه وره باسی نه و گه له پيشووانه ده کات که چی به سه ر هیئان له سزاو نازارو جه زه به دان له سه ر بی گوئی کردنی پیغه مبه ران و درايه تی کردن و باوه پ پی نه هیئان که به سه ره اته کانیان له پيشه وه له زور شویندا باس کراوه، ﴿أُولَئِكَ الْأَحْزَابُ﴾ واته: نه وانهش هه ر له و بیباوه پانه بوون. که له نیوه به تواناو خاوهن ده سه لاتر بوون و مال و مندالیان له نیوه زورتر بوو، نه و ده سه لات و مال و منداله هیچ سزایه کی لی نه گیرانه وه کاتیك خودا فه رمانی دا به سزادانیان. بویه خواي

^۱ الطبري (۱۵۶/۲۱).

^۲ الطبري (۱۵۷/۲۱).

^۳ القمر (۴۶-۴۴).

که وره فەرموویه تی: ﴿إِنْ كُلُّ إِلَّا كَذَبَ الرُّسُلَ فَحَقَّ عِقَابِ﴾ واته: گشت ئەوانه پیغه مبه ره کانی
 خویان به لاوه درۆزن بووه و شایانی تۆله سەندن بوون. خوای مەزن دە فەرموویت هۆکاری قەرکردنیان
 باوه رنه کردنیان به پیغه مبه ره کانیان بووه، که وایه با ئەمانیش بترسن له و تۆله یه ی که خودا له وانی
 سەند، هه تا وهك ئەوانیان به سەر نه یه ت. خوای که وره دە فەرموویت: ﴿وَمَا يَنْظُرُ هَؤُلَاءَ إِلَّا صَيَّحَةً
 وَجِدَةً مَّا لَهَا مِنْ فَوَاقٍ﴾ واته: ئەوانه هەر چاوه پروانن تا له ناكاو قیریه که پەیدا ده بیّت، که ته نانه ت
 به شی هه نسك دانیکیش وچان نادات، مالک ده لیت: له زهیدی کوپی ئەسله مه وه واته: هیچ مۆله تیکی
 تیدا نیه. ^۱ چاوه پروانن له ناكاو قیامهت دیت و نیشانه کانی هاتووه و زۆر نزیکه له ئان و ساتدایه، ئەو
 (قیریه) فوه ترسناکه که یه خوای که وره فەرمان ده دات به ئیسرافیل که فوو بکات به که له شاخدا،
 هیچ کهس نامینیت له خه لکی ئاسمانان و زه مین پانه چله کیت مه گەر که سیك خودا خوی جیای
 کرد بیته وه. خوای مەزن دە فەرموویت: ﴿وَقَالُوا رَبَّنَا عَجَلْ لَنَا قِطْنًا قَبْلَ يَوْمِ الْحِسَابِ﴾ واته: هەر ده لێن:
 ئە ی پەر وه رینمان! بهر له وه پۆژی قیامهت بیت، پسوله ی خۆمان بده ری. خوای مەزن ناپه زایی خوی
 به رامبه ر بته رستان دهر ده بریت کاتیك که نزا له خویان ده که ن و داوا ده که ن که زوو سزایان بو
 دابه زیت (القط) واته: نامه ی کردار، و تراوه: (القط) واته: بهش، به هره، ئیبنو عه باسو (په زای خوای لی
 بیت) موجهیدو زه ححاک و حه سه ن و کهسانی تریش ده لێن: داوایان کردووه زوو سزایان بو بیت. ^۲
 قه تاده ئەمهیشی بو زیاد کردووه وهك خویان وتوویانه: ﴿اللَّهُمَّ إِنْ كَانَتْ هَٰذِهِ حَقًّا مِنْ عِنْدِكَ
 فَامْطِرْ عَلَيْنَا حِجَابًا مِنَ السَّمَاءِ أَوْ اقْتِنَا عَذَابَ الْيَمِّ﴾ واته: ئە ی پەر وه ردگار ئە گەر ئەم قورئانه
 راسته و له لایه ن تۆوه هاتووه ده ی به رد به سه رماندا ببارینه له ئاسمانه وه یان سزایه کی سه ختی پر
 ئازارمان بو بنیره. ^۳ و تراویشه داوایان کردووه که زوو به شی به هه شتی خویان بدریقتی ئە گەر به هه شت
 راسته و هه یه. بو ئە وه ی له دنیا به شی خویان ده سته کویت، ئەم قسه یان به شی وه یه ک کردووه که
 بره یان پیی نه بووه و به ته مای نه بوون، ئیبنو جه ریر ده لیت: داوای ئەو شتانه یان کردووه له دنیا دا
 بیاندریقتی و وه ری بگرن له خیر و له شه ر. ^۴ ئەم قسه یه ئیبنو جه ریر ده لیت قسه یه کی چاکه زه ححاک و

^۱ عبدالرزاق (۱۶۱/۳).^۲ الطبري (۱۶۴/۲۱)، الدر المنثور (۱۴۸/۷).^۳ الطبري (۱۶۴/۲۱).^۴ الانفال (۳۲).^۵ الطبري (۱۶۵/۲۱).

ئیسماعیلی کوپی نه بو خالیش هه روا ده لئین والله أعلم.^۱ له بهر نه وهی قسه ی نه م خوانه ناسانه له کالته وگه پ ده چوو به راستیان نه ده زانی که قیامت دیت، خوی گه وره فرمان ده دات به پیغه مبه (ﷺ) که خوراکر بیت له سه ر نازاریان، مژده یشی ده داتی که پاشه پوژ هه ر بو نه وه و زال و سه رکه و توو ده بیت. ده فه رموویت: ﴿أَصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ﴾ واته: تو خوراکر به له سه ر نه وهی ده یلئین.

﴿أَصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَادْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُدَ ذَا الْأَيْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ﴾ (۱۷) إِنَّا سَخَرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ بِالْعِشِيِّ وَالْإِشْرَاقِ (۱۸) وَالطَّيْرَ مَحْشُورَةً كُلٌّ لَهُ أَوَّابٌ (۱۹) وَشَدَدْنَا مُلْكَهُ وَأَتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَفَصَّلَ الْخِطَابِ (۲۰)

باسی داود پیغه مبه (سه لامی خوی لی بیت)

خوی مه زن ده فه رموویت: ﴿أَصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَادْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُدَ ذَا الْأَيْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ﴾ واته: هه رچی ده یلئین، تو هه ر خوراکر به و داود وه بیر خوت بینه وه، که عه بدیکی به ده سه لات ی ئیمه بو، له هه ر کاریک په شیمانی پوی تیده کرد هه ر په نای به ئیمه ده مینا. خوی گه وره باسی عه بدو پیغه مبه ری خوی داود ده کات که چه ند خاوه ن ده سه لات بووه ﴿الْأَيْدِ﴾ واته: به توانا له زانست و کرداردا. ئیبنو عه باس و سودی و ئیبنو زهید ده لئین: واته: هیژ.^۲ موجهید ده لئیت: ﴿الْأَيْدِ﴾ واته: هیژ له خواپه رستیدا.^۳ قه تاده ده لئیت: داود (سه لامی خوی لی بیت) هیژی پی درابوو له خواناسی و تیگه یشتن له ئیسلامدا.^۴ بویان باس کردووین که داود (سه لامی خوی لی بیت) سییه کی شه و شه و نوژی ده کرد، نیو سالیش له سالدا به پوژوو ده بوو، وه ک له هه ردوو سه حیحه که دا هاتوو. له پیغه مبه ری خوداوه (ﷺ) فه رموویت: (خوشه ویستترین نوژی له لای خوی مه زن نوژی داود بووه (سه لامی خوی لی بیت) وه خوشه ویستترین پوژویش لای خودای مه زن پوژوی داود بووه، که نیوهی شه و ده نوست و سییه کی شه و شه و نوژی ده کرد و شه ش یه کیش ده نوست پوژیک به پوژو ده بوو پوژیکیش پوژی نه ده گرت و ده یشکاند، له کاتی پووبه پووبوونه وه دا مه لئه ده هات و پای نه ده کرد به رده وام ده گه پایه وه بو لای خودا).^۵ هه میشه له هه موو کاروباریکدا ده گه پایه وه بو لای خودا. خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿إِنَّا سَخَرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ بِالْعِشِيِّ وَالْإِشْرَاقِ﴾ واته: کیوانیشمان پام هی نابوو که ته سبیحاتی خویان

^۱ الطبري (۱۹۵/۲۱).^۲ الطبري (۱۶۷/۱۶۶/۲۱).^۳ الطبري (۱۶۶/۲۱).^۴ الطبري (۱۶۷/۲۱).^۵ فتح الباري (۲۰/۲)، مسلم (۸۱۶/۲).

ده کرد له گهل نهو (داود) به ئیواران و به به یانیاندا. واته: خوی مه زن کێوه کانی پامهیناوه له گهل داود پیغه مبه ر (سه لامی خوی لی بیت) ته سبیحاتی خوا ده کهن له کاتی خۆره لاتن و ئیواراندا وهك خوا فه رموویه تی: ﴿يَجِبَالُ اَوْبٰی مَعَهُ وَالطَّيْرُ﴾^۱ واته: نه ی چیاکان و بالنده کان له گهل داود زیکرو ته سبیح بلینه وه. هه روه ها بالنده یش به تاریفی نه و نه وانیش هه ر تاریفی خوا ده کهن و په نا هه ر بۆ نه و ده به ن و لی ده پارینه وه. کاتیك که بالنده کان له هه وادا ده گه پین گوئیان له دهنگی داوده زه بور ده خوینی و ده یله رینیته وه ناتوانن به رۆن له گهلیدا ته سبیحاتی خوا ده کهن و کێوه کانیش ده یلینه وه و ده پارینه وه به دوا ی نه ودا. ئیبنو جه ریر پریوایه تی کردوه له عه بدوللای کوپی حارسی کوپی نه وفه له وه که ئیبنو عه باس (په زای خوی لی بیت) نویژی چیشته نگای نه ده کرد، برده لای ئومو هانی (په زای خوی لی بیت) پیم وت: نه وه ی باست کرد بۆ من بۆ نه میشی باس بکه، ئومو هانی وتی: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) له پۆزی فه تحی مه ککه دا هاته ماله که م، پاشان فه رمانی دا ئاو بکریته ده فریکه وه، پاشان فه رمانی دا پارچه قوماشیکیان له نیوان من و نه ودا گرت و خوی شۆرد پاشان ده رماله که ی ئاو پۆژین کرد له دوایدا هه شت په کات نویژی کرد. نه و نویژه کاتی ئیشته نگا بوو هه لسان و رکوع و سوژده و دانیشتنی وهك یه ک بوون و نزیک بوون له یه که وه. ئیبنو عه باس (په زای خوی لی بیت) چوه ده ره وه ده یوت: هه رچی له نیوان هه ردوو به رکه که دا هه یه هه موم خویندوو ته وه و ئیستا نه بیت نه مزانیوه نویژی چیشته نگاهیه، ﴿يُسَبِّحْنَ بِالْعِشِيِّ وَالْاِشْرَاقِ﴾ وه هه میشه ده موت: نویژی هه تاو هه لاتن کامه یه (صلاة الإشراق) پاشان له دوا ی نه وه ده یوت نه مه یه نویژی هه تاو هه لاتن.^۲ بۆیه خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿وَالطَّيْرُ تَحْشُرُهُ كُلُّ لَهْ اَوَّابٌ﴾ واته: مه لانیش کۆمه ل ده بوون و گشتیان به ره و نه و ده هاتن. واته: بالنده کان له هه وادا ده وه ستان ﴿كُلُّ لَهْ اَوَّابٌ﴾ هه موو گوپرایه ل بوون تاریفی خودایان ده کرد له گهلیدا. سه عیدی کوپی جوبه یرو قه تاده و مالکی کوپی زه یدی کوپی نه سه لم و ئیبنو زه ید ده لئین: گوپرایه ل بوون.^۳ خوی مه زن ده فه رموویت: ﴿وَشَدَدْنَا مُلْكُهُمْ وَءَايَتْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَفَصَّلَ الْخُطَابِ﴾ واته: ئیمه فه رمان په واییمان بۆ پته و کرد، له کارزانیدا به شمان داو به قسه ی نه و هه موو کیشه کۆتا ده بوون. ﴿وَشَدَدْنَا مُلْكُهُمْ﴾ واته: ده سه لاتی ته وایمان دایه له وه ی فه رمان په وایستی پیی بو له هه موو باره یه که وه، ئیبنو نه بی نه جیع ده لئیت له موجاهیده وه: به هیزترین خه لکی دنیا بوو له فه رمان په واییدا،

^۱ سبأ (۱۰).^۲ الطبري (۱۶۹/۲۱).^۳ الطبري (۱۶۹/۲۱).

﴿وَأَيِّنَّا الْحِكْمَةَ﴾ موحاید ده لیت: واته: له تیگه یشتن و ناوه زو زیره کیدا، قه تاده ده لیت: له کتیبی خوداو به جیهینانی نه وهی که تییدا بوو. سودی ده لیت: ﴿الْحِكْمَةَ﴾ واته: پیغه مبه ریستی.^۱ ﴿وَفَصَلَ الْخُطَابِ﴾ واته: شوره یحی قازی و شه عبی ده لیت: شایه تیدان و سویند خواردن.^۲ قه تاده ده لیت: ﴿وَفَصَلَ الْخُطَابِ﴾ واته: دوو شایه ت له سهر داواکه رو سویند له سهر داوالیکراو. که نه وه بریتی یه له چاره سه رکردنی کیشه کان به ته واوی.^۳ نه م کاره نه و کاره یه که پیغه مبه ران (سه لامی خویان لی بیت) پیی مه لده سان. وه ده لیت: هه روه ها خاوه ن باوه پان و پیاوچاگان نه مه بریارو کاری نه م نوممه ته یه مه تا پوژی قیامت. نه بو عه بدوپره حمانی سه له میش هه ر وای وتووه. موحایدو سودی ده لیت: ﴿وَفَصَلَ الْخُطَابِ﴾ بریتی یه له بریاری راست و تیگه یشتن و پیکان له و بریاره دا.^۴ دیسان موحاید ده لیت: (هو الفصل في الكلام و الحكم) یانی: جیاکاری و برینه وه یه له قسه و له بریلره کاندا. نه مه هه موو شتیک ده گریته وه مه به ستیش هه ر نه وشته یه، نیبنو جه ریریش هه ر نه م رایه ی هه لبراردووه.^۵

﴿وَهَلْ أَتَاكَ نَبُؤُا الْخَصِمِ إِذْ سَوَّرُوا الْمِحْرَابَ﴾ (۲۱) إِذْ دَخَلُوا عَلَى دَاوُدَ فَقَرَعَ مِنْهُمْ قَالُوا لَا تَخَفْ خَصْمَانِ بَغِي بَعْضُنَا عَلَى بَعْضٍ فَأَخَرُ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَلَا تُشْطِطْ وَاهْدِنَا إِلَى سَوَاءِ الصِّرَاطِ﴾ (۲۲) إِنَّ هَذَا أَخِي لَهُ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَجْمَةً وَلِي نَجْمَةٌ وَاحِدَةٌ فَقَالَ أَكْفِلْنِيهَا وَعَزَّنِي فِي الْخُطَابِ﴾ (۲۳) قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَجْمِكَ إِلَى نَجْمِهِ وَإِنْ كَثِيرٌ مِّنَ الْخُلَطَاءِ لِيَبْغِي بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلِيلٌ مَّا هُمْ وَظَنَّ دَاوُدُ أَنَّمَا فَتَنَّاهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَخَرَّ رَاكِعًا وَأَنَابَ﴾ (۲۴) فَغَفَرْنَا لَهُ ذَلِكَ وَإِنَّ لَهُ عِندَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَّثَابٍ﴾ (۲۵)

به سه رهاتی دوو دابه ره که (الخصمین)

خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿وَهَلْ أَتَاكَ نَبُؤُا الْخَصِمِ إِذْ سَوَّرُوا الْمِحْرَابَ﴾ واته: نه تو ده نگوباسی نه و دابه رانه ت بیست، که له شووره ی نویژکه که یه وه سه رکه وتن؟ ﴿إِذْ دَخَلُوا عَلَى دَاوُدَ فَقَرَعَ مِنْهُمْ قَالُوا لَا تَخَفْ خَصْمَانِ بَغِي بَعْضُنَا عَلَى بَعْضٍ فَأَخَرُ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَلَا تُشْطِطْ وَاهْدِنَا إِلَى سَوَاءِ الصِّرَاطِ﴾ واته: که چوونه ژووره وه بو لای داود، لییان ترساو نه وانیش وتیان: نیگه رانیت نه بیست، دوو دابه رین، یه ک له نیمه

^۱ الطبري (۱۷۱/۲۱).

^۲ الطبري (۱۷۳/۲۱).

^۳ الطبري (۱۷۳/۲۱).

^۴ الطبري (۱۷۲/۲۱).

^۵ الطبري (۱۷۳/۲۱).

غەدری لەوی تر کردووه، که چۆن پەوايه ئاوا له نێوانماندا بریار بده و له دهستووری خودا لاهه ده و
 راستیمان نیشان بده. زانایانی تهفسیر لێره دا پووداویکیان باس کردووه که پێره له قسهی
 جووله که کان، هیچ فهرمووده یه که له لایه ن پێغه مبه ره وه (ﷺ) نه که یشتوو ته نێمه له و باره یه وه که
 پێویست بێ بره وای پێ بکه ی ن، به لام ئیبنو نه بی حاتم فهرمووده یه کی پێوایه ت کردووه که
 سه نه ده که ی به راست نازانیت چونکه یه زیدی په قاش پێوایه تی کردووه له نه نه سه وه (په زای خوای لی
 بیّت) هه رچه نه ده یه زید له پیاوچاکان بووه به لام فهرمووده ی نه م یه زیده لاوازه له لای زانایانی
 فهرمووده. باشترین شت نه وه یه که ته نها متمانه بکریته سه ر ده قی قورئان له م پووداوه دا. زانیی
 راستیه که ی بگێڕینه وه بۆ لای خودا خۆی. چونکه قورئان راسته و نه وه یشی باسی کردووه هه ر راسته.
 خوای گه وره ده فهرموویت: ﴿إِذْ دَخَلُوا عَلَى دَاوُدَ فَفَزِعَ مِنْهُمْ﴾ کاتی که چوونه لای داود لییان ترسا. چونکه
 نه و میحرا به که یدا بوو که به رزترین شوین بوو له ماله که یدا. فرمانیشی دا بوو که هیچ که سی که نه و پۆژه
 نه چیته لای، ئاگای له خۆی نه بوو له نا کاو دوو که س له دیواری میحرا به که یه وه سه رکه وتن و چوونه
 لای. له باره ی خۆیا نه وه پرسیا ریا ن لی کرد. خوای گه وره ده فهرموویت: ﴿إِنَّ هَذَا أَخِي لَهُ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ
 نَجْمَةً وَلِي نَجْمَةٌ وَاحِدَةٌ فَقَالَ أَكْفِلْنِيهَا وَعَزَّنِي فِي الْخِطَابِ﴾ واته: نه م برای منه نه وه دو نو مه پی هه یه و من
 ته نها مه پێکم هه یه، وتی به منی بسپێره و له کیشه که دا من ده ره قه تی نه و نه هاتم. ﴿وَعَزَّنِي فِي
 الْخِطَابِ﴾ له کیشه که دا سه رکه وت به سه رمدا. وتراوه: ﴿عَزَّ يَٰعِزُّ﴾ کاتی که سه رکه وت و زال بوو. خوای
 گه وره ده فهرموویت: ﴿قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَجْمِكَ إِلَىٰ نَجْمِهِ ۖ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْخُلَطَاءِ لَيَبْغِي بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ إِلَّا
 الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلِيلٌ مَّا هُمْ ۖ وَظَنَّ دَاوُدُ أَنَّمَا فَتَنَّاهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ ۖ وَخَرَّ رَاكِعًا وَأَنَابَ﴾ واته:
 وتی: که مه په که ی تو ده خاته ناو مه په کا نی خۆی غه در ده کات، بێگومان زۆر له شه ریک و هاویه شان
 سته م له یه کتری ده که ن مه گین نه وانه ی باوه ریا ن به خوا هه یه و ئا کار چاکن، نه ویش که من. داود زانی
 تا قی کردا وه ته وه، ئیتر تووشی په شیما نی هات، سوژده ی برد و له په روه ردگاری پا راپیه وه که
 بیبه خشیّت. عه لی کوپی نه بو ته لحه ده لیّت: له ئیبنو عه با سه وه (په زای خوای لی بیّت) ﴿فَتَنَّهُ﴾ واته:
 تا قیما ن کردو وه ته وه. ۱ ﴿وَخَرَّ رَاكِعًا﴾ واته: سوژده ی برد. ﴿وَأَنَابَ﴾ واته: پا راپیه وه که بیبه خشیّت.
 خوای مه زن ده فهرموویت: ﴿فَغَفَرْنَا لَهُ ۖ ذَٰلِكَ وَإِنَّ لَهُ ۖ عِنْدَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَّآبٍ﴾ واته: نێمه له و هه له ی

به خشیمان و نه وله نزیکانی خۆمانه و گه پانه وهی چاکی مه یه. واته: نه وهی که داود کردی له و شتانه یه که دهوتریت: چاکی پیاوچاکان گوناھی نزیکه کانی خودایه.

سۆژدهی ناو سوره تی صاد (ص)

سۆژدهی صاد له سۆژده پێویسته کان (واجبه کان) نیه، به لکو سه ژدهی شوکره، به لگه یش له سه ری نه و فه رموده یه که نیعمای نه حمه د پړوایه تی کردووه له ئیبنو عه باسه وه (په زای خوای لی بیت) ده لیت: سۆژدهی (ص) له سۆژده پێویسته کان نیه و من پێغه مبه ری خودام بینووه سۆژدهی تیا ده برد.^۱ بوخاری و نه بو داودو تیرمیزی و نه سائی له ته فسیره که یدا پړوایه تیان کردووه، تیرمیزی ده لیت: فه رموده یه کی چاک و راسته.^۲ وه دیسان نه سائی له ته فسیری نه م ئایه ته دا پړوایه تی کردووه له ئیبنو عه باسه وه (په زای خوای لی بیت) ده لیت: پێغه مبه ر (ﷺ) سۆژدهی له (ص) دا بردووه و فه رموویه تی: (داود سۆژدهی تیا بردووه (سه لامی خوای لی بیت) داوای لی بوردنی کردووه ئیمه ش سۆژدهی تیا ده به ین، سوپاسی خودا ده که ین) ته نها نه سائی پړوایه تی کردووه.^۳ سه نه ده کانی جیی بړوان. بوخاریش له ته فسیره که یدا پړوایه تی کردووه دیسان له عه ووامه وه ده لیت: پرسیارم کرد له مواجهید له سۆژدهی (ص) نه ویش وتی: پرسیارم کردووه له ئیبنو عه باس (په زای خوای لی بیت) له کویدا سۆژدهت بردووه. وتی: (ئایا تو نه م ئایه ته ت نه خویندووه ته وه: ﴿وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ﴾ واته: وه له نه وه کانی نوح و داود و سوله یمانمان (پێنموونی کرد). ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهِدَّتْهُمْ أَقْتَدَةً﴾ واته: نه وانه (نه و پێغه مبه رانه ی باسکران) که سانیک بوون خوا پێنموونی کردن ده ی په یره یی پێگا و پێبازی نه وان بکه (نه ی موحه ممه د (ﷺ)). داود یه کیك بووه له و که سانه ی که فه رمان دراوه به پێغه مبه ره که تان (ﷺ) که شوین پچه ی نه و بکه ویت. داود سۆژدهی تیا بردووه (سه لامی خوای لی بیت) پێغه مبه ری خودایش (ﷺ) سۆژدهی تیا بردووه.^۴ نه بو داودیش پړوایه تی کردووه له نه بو سه عیدی خودریه وه (په زای خوای لی بیت) ده لیت: پێغه مبه ری خودا (ﷺ) له سه ر مینه ر سوره تی صادی خویند کاتیک گه یشته سۆژده هاته خوارو سۆژدهی برد خه لکیش له گه لی

^۱ احمد (۳۹۵/۱)، فه رموده یه کی سه حیحه.

^۲ فتح الباری (۶۴۳/۲)، ابو داود (۱۲۳/۲)، تحفه الاحوذی (۱۷۶/۳)، النسائی فی الکبری (۳۴۲/۶).

^۳ النسائی (۱۵۹/۲)، فه رموده یه کی باشه (جید).

^۴ الانعام (۸۴).

^۵ الانعام (۹۰).

^۶ فتح الباری (۴۰۵/۸).

سوزده یانبرد، له پۆژیکی تردا خویندی کاتیك گه یشته سوزده خویان بۆسوزده بردن ئاماده کرد، سوزده ببه ن پیغه مبه (ﷺ) فرمووی: (بیگومان نهو سوزده یه سوزده ی په شیمانی و گه پانه وهی پیغه مبه ریکه به لام من ئیوه م دی خۆتان ئاماده کرد بۆی). هاته خواره وهو سوزده ی برد. ^۱ ته نها نه بو داود پیاوایه تی کردوه، سه نه ده که ی له سه ر مه رچی هه ردوو سه حیه که یه. ﴿وَإِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفَىٰ

وَحُسْنَ مَكَابِرٍ﴾ واته: داود له پۆژی قیامه تدا له به نده نزیکه کانی خودایه له به ر نه وهی که زۆر ده که پایه وه بۆ لای خوداو دادپه روه ریش بوو له گه ل نه وانه ی که له ژیر ده ستیدا بوون پله ی به رزیشی هه یه له به هه شتدا. وهك له فرموده ی سه حیدا هاتوه: (دادپه روه ران له سه ر نهو مینه رانه ن که له نورن له لای راستی خوداوه و هه ردوو ده ستی په روه ردگاریش هه ر راستن نهو که سانه ی که دادپه روه رن له ناو که سوو کاریاندا له ناو نه وانه یشدا که له ژیر ده سه لاتیاندا). ^۲

﴿يَدَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّ الَّذِينَ

يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ يَوْمَ الْحِسَابِ﴾ (۲۶)

ئامۆزگاری بۆ کاربه ده ستو و هه رمانه رمواگان

خوای گه وره ده فرمویت: ﴿يَدَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ يَوْمَ الْحِسَابِ﴾ واته: نه ی داود! جینشینمان له سه ر زه وی داوه به تو، به ته رزیکی خودا په سه ند، به کاری مه رد م پابگو شوین ئاره زووی خۆت مه که وه، که له پێی خودا لات بدات. نهو که سانه ی له پێی خودا لاده دن، چونکه قیامه تیان له بیر چوه، جه زه به ی توندو تیژیان هه یه. نه مه ئامۆزگاری خودای گه وره یه بۆ کاربه ده ستان که برپاری دادپه روه رانه له نیوان خه لکیدا به جی بینن. بهو شیوه ی که خودا فرمانی پێداون له لایه ن خۆیه وه هه رگیز لێی لانه دن. هه ر که سیك له پێی نهو لابات و پۆژی قیامه ت له بیر خۆی بباته وه نه بی چاوه پوانی به لێن و سزای توندو تیژی خودا بکات. ئیبنو نه بی حاتم پیاوایه تی کردوه له ئیبراهیمی نه بو زورعه وه که کتیبه کانی خوای خویندبووه وه. وه لیدی کوپی عبدالملك پێی وت: تو کتیبی سه رده می پێشووت خویندوو ته وه و قورئانیشت خویندوو ته وه و لێی تیگه یشتووی، ئایا خه لیفه کان لێپرسینه وه یان له گه لدا ده کریت؟ وتم نه ی گه وره ی موسلمانان بیلیم؟ وتی: بیلێ، له نه مانی خوادای. وتم: نه ی گه وره ی موسلمانان! تو له لای خودا به پێزتری یان داود (سه لامی خوای لێ

^۱ أبو داود (۱۴۱۰)، فرموده یه کی سه حیه.

^۲ مسلم (۱۴۵۸/۳).

بیت) که خودای مەزن پیغه مبه رایه تی و فه رمانره وایشی پیکه وه پیدابوو، پاشان له کتیبه که یدا مه پره شه ی لی کردوو و فه رموویه تی: ﴿يَدَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾! عی کریمه ده لیت: ﴿لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ﴾^۱ نه مه پیش و پاش خستنه یانی (لهم عذاب شدید بما نسوا) واته: جه زره به ی توندو تیز ده درین له پوژی قیامه تیدا به هو ی نه و له بیر کردنه وه یانه وه^۱. سودیش ده لیت: یانی (لهم عذاب شدید بما ترکوا ان يعملوا لیوم الحساب) واته: جه زره به ی توندو تیز ده درین له بهر نه وه ی وازیان هیئا و کاریان بو پوژی لی پرسینه وه نه کرد.^۲ نه م قسه یه زیاتر له گه ل ده قی نایه ته که دا گونجاوه و خوای سبحانه و تعالاش هاوکاره بو گه یشتن به راستی یه کان.

﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَطْلًا ۚ ذَٰلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ﴾ (۲۷) ﴿أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ ۚ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ﴾ (۲۸) ﴿كَتَبْنَا إِلَيْكَ مَبْرُكًا لِّدَّبَّرُوا ءَايَاتِهِ ۚ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ﴾ (۲۹)

مه به ست له وه دیه یانی دنیا

خوای گه وره ده فه رموویت: ﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَطْلًا ۚ ذَٰلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ﴾ واته: ئیمه ئاسمان و زه ویمان و نه وه ش که له به ینیاندایه به خو پایی دروست نه کرد، نه و که سانه ی وا بیرده به ن خوانه ناسن. های بو نه وانیه ی خوانه ناسن، بو نه و ناگره ی ده چنه ناوی. خوای مەزن باسی نه وه ده کات که نه م مه ردمه ی به خو پایی دروست نه کردوو به لکو به ته نها بو خواناسی دروستی کردون پاشان له پوژی قیامه تدا کویان ده کاته وه پاداشتی گو پرایه لان ده داته وه و سزای خوانه ناسانیش ده دات. بویه فه رموویه تی: ﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَطْلًا ۚ ذَٰلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ واته: نه وانیه ی که چاوه پروانی زیندوو بوونه وه و ئاماده بوونی پوژی قیامه ت ناکه ن و وا ده زانن هه ر ژیا نی دنیا یه و به س. ﴿فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ﴾ واته: هاوار بو نه و که سانه له پوژی زیندوو بوونه وه و کوبوونه و هیان له ویدا له و ناگره ی که بویان سازدراوه پاشان خوای گه وره پوونی کردوو ته وه بویان که له دادوه ری و کارزانی خو یه تی که وه ک یه ک سه یری خواناس و خوانه ناس ناکات و فه رموویه تی: ﴿أَمْ

^۱ الطبري (۱۸۹/۲۱).

^۲ الطبري (۱۸۹/۲۱).

نَجْعَلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ ﴿۱۸﴾ واته: ئاخو ئيمه نهوانه ي خاوهن باوه پڼو ئاكار چاكن، ههروهك نهوانه داده نيين كه له م زهويه دا به دغه پڼ، ياخو ئيمه خو پاريزان وهك گونا هباران ده ژميردرين؟ واته: شتى وا ناكات و له لاي خوا وهك يهك نين. كه وايه ده بيت ژيانكي ترو جيگايه كي تر هه بيت گوپرايه ل پاداشتي خو ي وهرده گريت و به دكاريش سزا بدرت. نه م پوونكر دهنه وهيه به لگه يه بو نه و كه سانه ي كه خاوهن ئاوه زنو سروشتيكي پاكيان هه يه له سهر نه وه ي كه ده بيت پوژيكي بيت هه ق و ناهه قى تيدا جيا بكرته وه. چونكه ئيمه سته مكارو لاسارى زور ده بينين كه مال و مندالي زور ژيان به خوشي له دنيا دا ده باته سهر له دوايشدا ده مريت تووشى هيج ئازاريك نابيت. خواناس و سته م ليكر اويش ده بينين به و ئازاره وه سهر ده نيته وه و ده مريت، ده بيت خوي گه وړه و كارزان و زانا به كارزاني دادوه ي خو ي كه به نه ندازه ي ميرو له هه ره وري له كان ناهه قى به هيج كه س ناكات نه م هه ق و ناهه قه له يهك جيا بكاته وه، خو نه گه ر له دنيا جيا ي نه كاته وه ده بيت پوژيكي تر جيا بكاته وه پاداشتي خوانه ناس بداته وه و جه زه به ي ناهه قيكاريش بدات. له بهر نه وه ي كه قورئاني پيروز نه و شوين و پيگا راسته مان بو ديارى دهكات و داوامان ليدهكات به ئاوه زه وه بير له نيشانه كانى بكه ينه وه و ئاموزگارى لى وهرده گرين و خوداي گه وړه فهرموويه تى: ﴿كَتَبُ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا ءَايَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُوا الْأَلْبَابِ﴾ واته: نه م قورئانه پر له پيت و پيروزه مان به خه لات بو تو ناره خوار تا له سهر نيشانه كانى پابمين و خاوهن دلان ئاموزگارى لى وهرگرن. واته: خاوهن دلان، ﴿الْأَلْبَابِ﴾ كوي (لب) واته: عه قلو ئاوه ن.

﴿وَوَهَبْنَا لِدَاوُدَ سُلَيْمَانَ نِعَمَ الْعَبْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ﴾ ﴿۲۰﴾ إِذْ عَرَضَ عَلَيْهِ بِالْعِشِيِّ الصَّغِيَتْ الْجِيَادُ ﴿۲۱﴾ فَقَالَ إِنِّي

أَحَبُّتُ حُبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي حَتَّى تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ ﴿۲۲﴾ رُدُّهَا عَلَيَّ فطَفِقَ مَسْحًا بِالسُّوقِ

وَالْأَعْنَاقِ ﴿۲۳﴾

باسى سوله يمانى كورى داوود (سهلامى خويان لى بيت)

خوي مه زن ده فهرموويت: ﴿وَوَهَبْنَا لِدَاوُدَ سُلَيْمَانَ نِعَمَ الْعَبْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ﴾ واته: سوله يمانان به خه لات به خشى به داود ئاي كه چهند عه بدىكي باش بوو، هه ميشه پوي له ئيمه بوو. خوي گه وړه باسى پيغه مبه ر داود دهكات كه سوله يمانى به خه لات پي به خشى و كردى به پيغه مبه ر (سهلامى خويان لى بيت) وهك له ئايه تيكي تريشدا فهرموويه تى: ﴿وَوَرِثَ سُلَيْمَانُ دَاوُدَ﴾ سوله يمان بووه ميراتگري

داوود، واتە: جىنشىنى لە پىڧەمبەرئىتىدا. چونكە پىڧەمبەر داود (سەلامى خواى لى بىت) كوپو كالى
 زۆرى ترى ھەبوو جگە لە سولەيمان لەبەر ئەوھى كە سەد ژنى ئازادى ھەبوو. ﴿نِعْمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ
 أَوَّابٌ﴾ سولەيمان ەبديكى زۆر چاك بوو ھەميشە دەپاراپەوھە لە خوداو عىبادەتى دەکردو پوو لە خودا
 بوو، ﴿إِذْ عُرِضَ عَلَيْهِ بِالْعَشِيِّ الصَّافِنَاتُ الْإِجَادُ﴾ واتە: سەر لە ئىوارە وەختىك ئەسپانى پەسەنيان نيشان
 دا. واتە: كاتىك بووھ سەرۆك و خاوەنى دەسەلات و ئەسپانى پەسەن، سەر لە ئىوارە ئەسپە
 پەسەنەكانيان بە ھەرچاويدا تىپەپاند، موحامىد دەلەيت: ئەو ئەسپانەى كە لەسەر سى پەل دەوھسترو
 پەلى چوارەم بەرز دەكەنەوھ، ﴿الْجَادُ﴾ بە ھەلەمتو توند غار دەدەن. ^۱ زۆرىك لە زانايانى پىششىنەش
 ھەر وايان وتووھ. ئەبو داود پىوايەتى كردوھ لە عائىشەوھ (پەزاي خواى لى بىت) دەلەيت: پىڧەمبەرى
 خودا(ﷺ) لە غەزاي تەبوك يان خەيبەر گەراپەوھ پەردەيەك بە تاقى مالەكەيانەوھ بوو ھەوا لىي دا
 ھەندى لە پەردەكەى لادا بوكلە يارىەكاني عائىشە دەرکەوتن (پەزاي خواى لى بىت)، پىڧەمبەر(ﷺ)
 ھەرمووى: (ئەى عائىشە ئەمانە چيە؟) وتى: بوكلەكانمە لە نىوانياندا ئەسپىكى بالدارى بينى لە
 پارچەيەكدا پىڧەمبەر(ﷺ) ھەرمووى: (ئەوھ چيە كە لە ناوياندا دەيبينم؟) عائىشە (پەزاي خواى لى
 بىت) وتى: ئەسپە، پىڧەمبەرى خودا(ﷺ) ھەرمووى: (ئەسپىك كە دوو بالى ھەيە؟) عائىشە (پەزاي
 خواى لى بىت) وتى: (دەى نەتبىستووھ كە سولەيمان (سەلامى خواى لى بىت) ئەسپى ھەبووھ(بالدار
 بووھ) عائىشە (پەزاي خواى لى بىت) ئەلەي: پىڧەمبەرى خودا(ﷺ) پىكەنى (بە زەردەخەنەوھ) ھەتا
 من چاوم بە دانەكاني كەوت. ^۲ خواى مەزن دەفەرموويت: ﴿فَقَالَ إِنِّي أَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي
 حَتَّى تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ﴾ واتە: وتى: ئەوينى پەوھكەم (كۆمەلى ئەسپ و ماين) يادى خوداي لەبىر بردم،
 ھەتا لە چاودن بوو. زۆرىك لە زانايانى پىششىنە باسيان كردوھ كە بينىنى ئەسپەكان سەرقالى كرد تا
 كاتى نوپى عەسەر بەسەرچوو. گوماني تىدا نىە كە بە ئارەزوو وازى لى نەھيئا، بەلكو لە بىرى چوو
 وەك چۆن پىڧەمبەرى خودا(ﷺ) لە پۆزى خەندەقدا لە سەرقالىدا نوپى عەسرى لەبىرچوو دواى
 مەغرىب كردى. لە ھەردوو سەحيحەكەدا ھاتووھ بەچەند شىوھى تر لەوانە. لە جابىرەوھ (پەزاي خواى
 لى بىت) ئەگىرپىتەوھ كە عومەر(پەزاي خواى لى بىت) لە پۆزى خەندەقدا دواى خۆرئاوا ھات و قسەى بە
 خوانەناسانى قورەيش دەوت. وتى: ئەى پىڧەمبەرى خودا(ﷺ) نوپى عەسرم نەكرد ھەتا وای لى ھات
 خۆر ئاوا بوو، پىڧەمبەرى خودا(ﷺ) ھەرمووى: (بە خوا منىش نوپزم نەكردوھ). دەلەيت: چووين بۆ

^۱ الطبري (۱۹۲/۲۱/۱۹۲).^۲ أبو داود (۲۲۷/۵)، ھەرموودەيەكى سەحيحە.

بوتحان پیغه مبهري خودا (ﷺ) ده ستنو یژي گرت بؤ نویژو نیمه ش ده ستنو یژمان گرت بؤ نویژ، نویژي عه سري کرد دواي نه وهی که خور ناوا بوو پاش نویژي عه سر نویژي مه غریبیشی کرد.^۱ ﴿رُدُّوْهَا عَلٰی كِرَانِهٖ خَيْرٌ﴾. حه سه نی به سري ده لیټ: نه خیر ووتی: به خوا (نه مانه) سه رقالم ناکات له به ندایه تی خوی خوم و نه مه دوايین جاره. پاشان فرمانی دا دایان له ملیان.^۲ قه تاده یش هر وای وتووه. سودی ده لیټ: به شمشیر دای له ملو ده ستو پیان.^۳ عه لی کوپی نه بو ته لحه ده لیټ: له نیبنو عه باسه وه (په زای خوی لی بیت) ده ستی ده هیټا به بالو (موی سه ر ملی نه سپو ماین) پشټیاندا له خوشه ویستیاندا.^۴ نیبنو جه ریریش نه م قسه ی هه لبرارد ووه ده لیټ: نابیت نه و سزای گیانداران بداتو ده ستو پیان بپریت و مالی به فیرو بدات به بی هؤکاریک. کاتیک نه و مه شغول بووه و نویژي عه سري له بیرچووه نه وانه هیچ تاوانیکیان نه بووه.^۵ نه وهی نیبنو جه ریر به لایه وه په سنده جیټی تیپوانینه، له وانه یه له شهرعی نه واندانده ته م کارانه دروست بوو بیت به تاییه تی له کاتیکدا له بهر په زامه ندی خودا تووړه بوو بیت که هؤکار بوو بؤ سه رقالم بوونی هه تا کاتی نویژه که به سه رچووه. بویه کاتیک که نه وانه ی داپاچیوه و کردوونی به خیر، خودایش پاداشتی داوه ته وه به چاکتر له وانه که (هوا) ی ژیربار کرد بوی به ناسانی بؤ هر شوینی مه یلی لی بووایه له فرمانیدا بوو، به یانیا به نه ندازه ی مانگیک و نیوارانیش به نه ندازه ی مانگیک ده پویشټ. که نه مه چاکتر و خیراتر بوو له نه سپه کان. نیمامی نه حمه د پړوایه تی کردووه له نه بو قه تاده و نه بو ده هماغه وه که هه ردوکیان زور هاتوچوی به یتیان ده کرد و تیان: چووینه لای پیاویکی خه لکی بادیه. پیاوه لادییه که پی و تین: پیغه مبهري خودا (ﷺ) ده ستی گرتم نه وهی خودا فیتری کرد بوو منی لی فیتر کردو فهرمووی: (بیگومان تو شتیک واز لی ناهینی له بهر خوی گه وره مه گین خوی گه وره ش له وه چاکتر ده به خشیت به تو).^۶

﴿وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَانَ عَلٰی كُرْسِيِّهٖ جَسَدًا ثُمَّ اَنَابَ ۝۳۶﴾ قَالَ رَبِّ اَغْفِرْ لِيْ وَهَبْ لِيْ مُلْكًا لَا يَنْبَغِيْ لِاَحَدٍ مِّنْ اٰمِلِيْنَ اِنَّكَ اَنْتَ الْوَهَّابُ ۝۳۷﴾ فَسَخَّرْنَا لَهُ الرِّيحَ تَجْرِيْ بِاَمْرِهٖ رُخَاءً حَيْثُ اَصَابَ ۝۳۸﴾ وَالشَّيْطٰنِ كُلِّ بَنَآءٍ وَغَوَاصٍ ۝۳۹﴾

^۱ فتح الباري (۸۲/۲)، مسلم (۴۳۸/۱).

^۲ الطبري (۱۹۵/۲۱).

^۳ الطبري (۱۹۵/۲۱).

^۴ الطبري (۱۹۶/۲۱).

^۵ الطبري (۱۹۶/۲۱).

^۶ أحمد (۷۸/۵)، نه م فهرمووده یه سه نه ده کانی سه حیحه.

وَأَخْرَيْنَ مُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ ﴿٣٨﴾ هَذَا عَطَاؤُنَا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٩﴾ وَإِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ

مَنَاب ﴿٤٠﴾

تاقیکردنه وې سوله یمان و ریږلینانی له دوایدا

خوای مه زن ده فره مویت: ﴿وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَانَ وَأَلْقَيْنَا عَلَىٰ كُرْسِيِّهِ جَسَداً ثُمَّ أَنَابَ﴾ واته: نیمه سوله یمانیشمان تاقی کرده وه و لاشه یه کمان هاویشته بان کورسیه که ی و دیسان هر پووی کرده نیمه. خوای گوره باسی چوڼیه تی نه و لاشه یه ی نه کردوه که خراوته سهر کورسیه که ی سوله یمان نازانین نه و لاشه یه چیه و چوڼ بووه؟ به لام نیمه باوه پمان وایه که خودا تاقی کرده وه به و لاشه یه که فری درایه سهر کورسیه که ی. هرچی له و باره یه وه و تراوه همو له جووله که کانه وه و هرگیراوه پاست و درویمان بۆ جیانا کریتته وه خودا خوی ده زانیت، ﴿ثُمَّ أَنَابَ﴾ واته: پاش نه و تاقی کردنه وه یه هر پووی کرده خواو پاراپیه وه و داوای لیبور دنی لی کردو پاشان داوای ده سه لاتیکی لی کرد که دوا ی نه و نه که ویتته دهستی هیچ که سیکی تر ﴿قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَهَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِّنْ بَعْدِي إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ﴾ واته: وتی: نه ی په روه ردگار که م! عافووم بکه و سامانیکی وام بده یه که له دوا ی من گیری هیچ که سی تر نه که ویت، به خشنده ی هره گوره توی. ﴿لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِّنْ بَعْدِي﴾ واته: سوله یمان داوای کرد له خودا که ده سه لاتیکی بداتی هیچ که سیکی دوا ی نه و نه و ده سه لاته ی پی نه دریت له ناده میزاد. ده قی نایه ته که ش هر وا ده که یه نیت و فره مووده ی سه حیحیش هاتوه له و باره یه وه له چند پڼگاوه له پیغه مبهری خودا وه (ﷺ) بوخاری پیوایه تی کردوه له ته فسیری نه م نایه ته دا له نه بو هوره یه وه (په زای خوای لی بیت) نه ویش له پیغه مبه ره وه (ﷺ) که فره موویه تی: عفريتیک له جنوکه دوینی له نا کاو هاته بهر ده م بۆ نه وه ی نویژه که م پی بریت. خوای گوره زالی کردم به سه ریدا ویستم بیبه ستمه وه به کوله که یه که له کوله که کانی مزگه و ته وه هتا به یانی هه مووتان سهیری بکه ن قسه که ی برام سوله یمان پیغه مبه رم (سه لامی خوای لی بیت) هاته وه یاد که وتی: ﴿رَبِّ اغْفِرْ لِي وَهَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِّنْ بَعْدِي﴾ (روح) ده لیت: بویه پیغه مبه ریش (ﷺ) به سه رشوپی ده ری کرد. ^۱ هر به م شیوه یه موسلیم و نه سانی پیوایه تیان کردوه. ^۲ دیسان موسلیم له سه حیحه که یدا پیوایه تی کردوه له نه بو دهر دانه وه (په زای خوای لی بیت) ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) هه لسا نویژ بکات گویمان لی بوو

^۱ فتح الباری (۱/۶۶۰).

^۲ مسلم (۱/۳۸۴)، النسائی فی الکبری (۶/۴۴۳).

دهیفرموو: (په نا ده گرم به خودا له تۆ (پاشان فرمووی) له عنه تت لی ده کم به و له عنه ته ی که خوا لئی کردوی سی جار، دهستی پراکیشا وهك نه وهی دهست بۆ شتیك به ریت، کاتیك نویره که ی ته و او کرد، وتمان: نه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) گویمان لیت بوو له نویره که تدا شتیكت ده فرموو، لیمان نه بیستبووی له مه و پیش، وه چاومان لیت بوو دهست پراکیشا. پیغه مبه ر (ﷺ) فرمووی: (دوزمنی خوا شهیتان به گرێك له ناگره وه هات و ویستی پیدا به پومدا منیش وتم: په نا ده گرم و خۆم ده پاریزم به خودا له تۆ. سی جار. پاشان وتم: له عنه تت لی ده کم به و له عنه ته ته و او وهی خوا لئی کرد. هر نه چوو دوا. سی جار پاشان ویستم بیگرم سویند به خوا نه گر دوعا که ی برامان سوله یمان نه بووایه. ده بووایه به شه ته کدراوی و به سترای بمایه ته وه تابه یانی مندالانی خه لکی مه دینه یاریان پی بکر دایه).^۱

خوای مه زن ده فرموویت: ﴿فَسَحَرْنَا لَهُ الرِّيحَ تَجْرِي بِأَمْرِهِ رُخَاءً حَيْثُ أَصَابَ﴾ واته: ئیغه بامان بۆ پام هیئا (به فرمانی نه) به نه رمی بۆ هر کوئییه ک بیویستایه ده که وته پی. حه سه نی به سری ده لیت: کاتیك سوله یمان (سه لامی خوای لی بیت) له بهر خاتری خودا توو په بوو دای له ملی نه سپه کان خوای گه و ره پاداشتی داوه به چاکترو تیزتر له وانه به (هه وا) که به یانیان به نه دازه ی پویشتنی مانگیك نه پویشتن و ئیوارانیش هه روه ها.^۲ ﴿حَيْثُ أَصَابَ﴾ واته: بۆ هر کوئی بیویستایه ده پویشتن له ولاتدا. وه ده فرموویت: ﴿وَالشَّيْطَانُ كُلُّ بَنَاءٍ وَغَوَاصٍ﴾ واته: وه هه موو شهیتانه کانمان بۆ پام هیئا بوو که بیناسازو مه له وانی ژێرده ریا بوون. واته: هه ندی له و شهیتانانه ی به کار ده هیئا بۆ دروستکردنی کۆشک و ته لارو په یکه ر، ده فری گه و ره له وینه ی حه وزو مه نه لئی زلی فراوان چه ندین کاری تری گران که له توانای مرقدا نیه. هه ندیکی تریان مه له وانی ژێرده ریا بوون مرواری و شتی به نرخیان ده رده هیئا له ژێرده ریا نه بووایه دهست نه ده که وت، خوای مه زن ده فرموویت: ﴿وَالْآخِرِينَ مُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ﴾ واته: هیندیکی تریش زنجیر له مل هاتبوونه به رفه رمانی. واته: به زنجیری ئاسن به سترابوونه وه له وانه ی که سه رپییان ده کردو نه یانده ویست کار بکه ن، یان به چاکی کاریان نه ده کرد ته مه لی ده کرد. خوای مه زن ده فرموویت: ﴿هَذَا عَطَاؤُنَا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ واته: سامانی کمان پی به خشیوی که له ژماره ده رچوو؟ سا تۆ یان چا که ی لی بکه، یان پای بگره. واته: نه وهی که به تۆمان به خشیوه له سامان و ده سه لاتی ته و او وهك خۆت داوات لی کردین به نازه ووی خۆت به کیی ده ده ی بیده و به کیشی ناده ی مه یده بۆت په وایه و چا که، له سه رت نانوسریت. له هه ردوو سه حیه که دا هاتوو کاتیك پیغه مبه ری

^۱ مسلم (۳۸۵/۱).^۲ الطبري (۲۰۱/۲۱).

خودا (ﷺ) سه ریشک کراو پئی پیدرا له نیوان نه وهی که پیغه مبه ریکی فرستاده بیټ یان پیغه مبه ریکی خاوهن سامان و دهسه لات بیټ، به مهیلی خوی نه وهی خودا پئی داوه پیدا به هر که سیټ و نه یدات به هر که سیټ. پرسپاری لی نه کریټ و گونا هیش نه کات. پله یی که می هه لبارد دوی و توویژ له گه ل جو به ریلدا (سه لای خوی لی بیټ) پئی وت: ملکه چ به و ته وازعت هه بیټ، بویه یی که می هه لبارد چونکه پله یی به رزتر ده بوو له لای خودای گه وره. وه له پوژی قیامه تیشدا ریژدار تره. هه رچه نده نه و پله یی دووه مهش هر پیغه مبه ریټیه له گه ل نه و هه موو دهسه لات هه گه وره یی له دنیا و له دوا پوژی شدا. بویه خوی بالاده ست کاتیټ نه و دهسه لات هی داوه به سوله یمان (سه لای خوی لی بیټ) له دنیا دا فهرمووشیه تی که له دوا پوژدا دیسان خاوهن به شه، فهرموویه تی: ﴿وَإِنْ لَّهُ عِنْدَنَا لُزْفٌ وَحَسَنٌ مَّثَابٌ﴾ سوله یمانیش له نزیکه کانی خو مانه و گه پانه وهی چاکی هه یی. واته: له دنیا و له پوژی قیامه تدا.

﴿وَإِذْ كُنَّا عَبْدًا لِّأَيُّوبَ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الشَّيْطَانُ بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ ۚ﴾ (۴۱) ﴿أَرْكُضْ بِرِجْلِكَ هَذَا مُغْتَسَلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ ۚ﴾ (۴۲) ﴿وَوَهَبْنَا لَهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنَّا وَذِكْرَى لِّأُولِي الْأَلْبَابِ ۚ﴾ (۴۳) ﴿وَخُذْ بِيَدِكَ ضِغْثًا فَاضْرِبْ بِهِ وَلَا تَحْنُتْ ۚ﴾ (۴۴) ﴿إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا نِّعَمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ ۚ﴾ (۴۵)

باسی نه یوب پیغه مبه ر (سه لای خوی لی بیټ)

خوی گه وره باسی به نده و پیغه مبه ری خوی نه یوب (سه لای خوی لی بیټ) ده کات که تا قی کردوه ته وه و تووشی نازار و مهینه تی کرد له سامان و مندال و لاشه دا هه تا وای لی هات به نه ندازه یی سه ره ده رزیه که له لاشه یدا نه ما ساغ بیټ ته نها دلی نه بیټ. هیچ شتیکی نه ما که سوودی لی و هه ریگریټ له و نه خووشیه دا که تووشی بووه. خیزانه که یی نه بیټ هه خووشی ده ویست چونکه باوه پئی به خواو پیغه مبه ره که یی به هیژ بوو. ده چوو نیشی ده کرد بۆ خه لکی به کری ده یدایه خوارده مه نی و ده رخوا ردی ده داو خزمه تی ده کرد ماوه یی هه ژده سال. نه یوب پیغه مبه ر (سه لای خوی لی بیټ) له پیش نه م نه خووشیه دا مال و مندالیکی چاکی هه بوو ژیانی زور به خووشی له دنیا دا ده برده سه ر. هیچی نه ما تا وای لی هات له شوینیټکدا دور له خه لک مایه وه له و ماوه یی ده که س نزیک یی نه ده که وته وه له که سوکاری دورو نزیک ته نها ژنه که یی نه بیټ (په زای خوی لی بیټ) شه وو پوژ له لای بوو نه و کاتانه نه بیټ که نیشی بۆ خه لکی ده کرد به په له ده که پایه وه بۆ لای و هه رگیز لیی دورنه ده که وته وه. نه م نازاره دریزه یی کیشاو حالی زور خراب بوو هه تا نه م مهینه ت و نازاره به فهرمانی خودا کوتایی هات ماوه که یی ته واو بوو، نه یوب به کول پارایه وه له خودای هه موو جیهانیان و په روه ردگاری پیغه مبه ران (سه لای خویان لی

بیئت) وتی: ﴿أَنِّي مَسْنِيَ الضُّرِّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّحِمِينَ﴾^۱ واته: به پاستی من زیان و نازارو نه خوشی
 دوچارم بووه و توش میهره بانترینی میهره بانانی. له نایه تیکی پیروزی ترده نه فرموی: ﴿وَأَذْكُرْ عَبْدًا
 أَيُّوبَ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ أَنِّي مَسْنِيَ الشَّيْطَانُ نُصَبِّ وَعَذَابٍ﴾ واته: له نه یوبیش که له عهبدانی نیمه بوو
 بیریکه وه له و کاته دا هاواری بۆ په روه ردگاری هیئا: نه و شهیتان منی تووشی نازارو له ش به باری کرد.
 و تراوه: (نُصَبِّ) به له ش به باری و (عذاب) به نازار چه شتن و به له ناوچوونی مال و مندال. نا له و کاته دا
 خوی زور به به زهیی و دلوفان به هانایه وه هات و پارانه وه که ی لی و هرگرت. فرمانی پیکرد که له
 شوینه که ی خوی هه لسیئت و پای خوی بکوتی به زه میندا، نه یوب هه لساو پای خوی کوتا به زه ویدا.
 خوی مه زن سه رچاوه یه کی ناوی له ژیر پییدا هه لقولاند فرمانی پیکرد که خوی له ناویدا بشوړیئت
 هرچی نیش و نازار بوو له له شیدا نه ماو پویشت، پاشان داوای لیکرد که جاریکی تر له شوینیکی ترده
 پیی بدا به زه مینداو کانیه کی تری هه لقولاند فرمانی دایه که لیی بخواته وه. هرچی نه خوشی هه بوو
 له ناو سکیدا نه ماو پویشت و له شی له پوی دهره وه و ناوه وه به ته وای چاک بووه وه. بویه خوی
 گوره فرموویه تی: ﴿أَرْكُضْ بِرِجْلِكَ هَذَا مُغْتَسَلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ﴾ واته: پای خوت بکوته به زه میندا، که نه مه
 سه رچاوه یه که بۆ مه له کردن ده ست ده دات و سارده ده شکریت لیی بخویه وه. نیبنو جه ریرو نیبنو نه بی
 حاتم پیوایه تیان کردوه له نه نه سی کوپی مالیکه وه (په زای خوی لی بیئت) ده لیت: پیغه مبه ری
 خودا (ﷺ) فرموویه تی: (پیغه مبه ری خوا نه یوب (سه لامی خوی لی بیئت) هه زده سال به و (تاقی
 کردنه وه یه وه) مایه وه که س نزیک نه ده که و ته وه له دوورو نزیک ته نها دوو پیوا نه بیئت له هاوه له زور
 چاکه کانی که هاتوچویان ده کرد، یه کیکیان وتی به هاوه له که ی: به خوا له وانه یه نه یوب تاوانیکی وای
 کرد بیئت هیچ که سیك له جیهاندا تاوانی وای نه کرد بیئت. هاوه له که ی پیی وت: کامه یه نه و تاوانه ی؟
 وتی: له ماوه ی هه زده سالدا خوا به زه یی پییدا نه هاتووه ته وه و نه وه ی تووشی بووه ساپیزی
 نه کردوه و له سه ری لانه بردوه، نیواره یه که هه ردوکیان چوونه لای نه یوب، پیواوه که خوی بۆ نه گیراو
 پای هاوه له که یی پیی وت. نه یوبیش (سه لامی خوی لی بیئت) وتی: هیچ ناگام له وه نیه تو ده یلیی نه وه
 نه بیئت که خودا خوی ده زانی، من (تیغه په ریم) به لای دوو پیاودا که مشت و مریان نه کرد و ناوی
 خودایان ده برد، منیش نه که پامه وه ماله وه و له جیاتی نه وان که فاره تی سوینه کانیا نم نه دا چونکه پیم
 ناخو شبوو که باسی خوا به ناهه قی بکن، جا ده لی: نه یوب پیغه مبه ر (سه لامی خوی لی بیئت) ده چوو
 بۆ پیویستی ده رکردنی خوی کاتیك ته وای ده کرد خیزانی دهستی ده گرت هه تا ده یکه یانده شوینی

خوی. پۆژیک خیزانی دواکهوت خوی مهزن وهی نارد بۆ ئیوب تا پیتی بکوئی به زه میندا که ئه مه سه رچاوه یه که بۆ خوشۆردن و ساردیشه و بۆ خواردنه وهش ده شیت، ﴿أَرْكُضْ بِرَجْلِكَ هَذَا مَغْتَسِلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ﴾ خیزانی که دواکهوت لای کرده وه و سه یری کرد به ره و پوی هات خوی مهزن چاکی کرد بو وه نه خوشی پیوه دیار نه مابوو، چاکتریش له یه که م جاری کاتیک خیزانی چاوی پیکهوت وتی: ئه ری خودا چاکت بۆ بکات، ئایا ئه و پیغه مبه ره ی خودا که تووشی تاقی کردنه وه بوو نه تبینیوه؟ سویند به خوا که سم نه بینیه که وهک تۆ له و بچیت له کاتی له ش ساغیدا، ئیوب وتی: بیگومان من نه وم. وتی: دوو په له کشتوکالی مه بوو یه کیکیان گه نم بوو نه وی تریان جۆ بوو. خوی گه وره دوو په له مه وری نارد نه وهنده ئالتونی باراند به سه ر مه لۆ گه نه که دا مه تا لافاویکرد. په له مه وره که ی تریش نه وهنده ئالتونی باراند به سه ر جۆیه که دا مه تا لافاوی مه ستا. ئه مه قسه ی ئیبنو جه ریره (په حمه تی خوی لی بیت).^۱ ئیمامی ئه حمه د پیوایه تی کردوه له ئه بو هوره یره وه (په زای خوی لی بیت) ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فره مووی: (کاتیک ئیوب پیغه مبه ر) (سه لامی خوی لی بیت) خوی ده شۆرد به پووتی کولله ی له زیر ئه کهوت به سه ریدا ئه ویش ده یخستنه ناو جله که ی، خوی مهزن بانگی کرد: ئه ی ئیوب! ئایا بی نیازم نه کردی له و شتانه یکه به چاوی خۆت ده یبینی؟ ئیوب وتی: به لی. به لام بی نیاز نیم له خیر و بیری تۆ. ئه م هه دیسه بوخاری به ته نها هیناویه تی.^۲ هه ر بۆیه خوی مهزن فره موویه تی: ﴿وَوَهَبْنَا لَهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنَّا وَذِكْرَىٰ لِأُولَى الْأَلْبَابِ﴾ واته: له به زه یی خۆمانه وه وردو درشتی خیزانی و هینده ی تریشمان پی به خشی، تا ببیت به یره وه ری بۆ هه موو خاوه ن ئاوه زان. هه سه ن و قه تاده ده لین: خوی گه وره هه موو خیزانه که ی بۆ زیندوو کرده وه نه وهنده ی تریشی له گه ل ئه وان پی به خشی.^۳ وه ده فره موویت: ﴿رَحْمَةً مِنَّا﴾ واته: له به زه یی خۆمانه وه بۆ ئیوب له سه ر نه و خۆپاگری و نه پساویه ی و گه رانه وه و خۆ به که م زانینی و پارانه وه ی لیمان، ﴿وَذِكْرَىٰ لِأُولَى الْأَلْبَابِ﴾ وه بۆ نه وانه ش که خاوه ن ئاوه زن مه تا بزانه که پاشه پۆژی خۆپاگری پزگار بوون و خوشی ئازاد بوونه وه. خوی بالاده ست ده فره موویت: ﴿وَخُذْ بِيدِكَ ضَعْفًا فَأَضْرِبْ بِهِ وَلَا تَحْنَثْ إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا نِعَمَ الْعَبْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ﴾ واته: چه پکیک شولی وردو لقی تازه ده رکردو بگره ده ست و پیتی لیده، با سوینده که ت لی نه که ویت. ئیمه ئه ومان به پیاویکی به هه سه له هاته به رچاو، عه بدی چاک بوو، به راستی نه و تۆبه کار

^۱ الطبري (۲۱/۲۱).^۲ البخاري (۲۷۹/۳۳۹۱/۷۴۹۳).^۳ الطبري (۲۱/۲۱۲).

بوو. چونکه نه یوب تووږه بوو بوو له ژنه که ی له سهر کاریک که کردبووی، سویندی خوارد که خوا شیفای داو چاکی کرده وه سه داری لی بدا کاتیک خودای مه زن چاکی کرده وه و شیفای بو نارد پاداشتی نه و ژنه ی که نه و خزمه ته زوره ی کردو زور به سوزو به زه یی و چاکه خواز بوو له گه لی نه وه نه بوو که سه داری لی بدا. بویه خوای مه زن فرمووی: که چه پکیک شولی وردو ناسک هه لگريت به نه دازه ی سوینده که ی که سه داری بوو لی بدات به یه ک جار. تا سوینده که ی نه که ویت و پرزگاری بییت و نه زهر که یشی به جی بییت. نه مه ش هؤکاری پرزگاری و ده رویه که بو نه و که سانه ی له خواترس و توبه کارن و ده گه پینه وه بو لای خودا. بویه خوای مه زن فرموویته: ﴿إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا نِّعَمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ﴾ خوای گه وره وه سفی ده کات که به نده یه کی چاک وه همیشه گه پاره بووه بو لای. بویه فرموویته: ﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ۖ وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ ۚ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ بَلِغُ أَمْرِهِ ۚ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ۖ ۱﴾ واته: وه هر که سیك خواناس بییت خوا ده روی لی ده کاته وه، وه پزق و پوزی ده دات له لایه که وه که به خه یالیدا نه هاتووه وه هر که سیك پشت به خوا بیهستی نه وه خوای به سه به پاستی خوا کارو فرمانی خوی به نه نجام ده گه یه نیت بیگومان خوا بو هه موو شتیک نه دازه یه کی دیاری کردوه.

﴿وَأَذْكُرْ عَبْدَنَا إِبْرَاهِيمَ ۖ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ أُولَى الْأَيْدِي وَالْأَبْصَرِ ۖ ۱۵﴾ إِنَّا أَخْلَصْنَاهُمْ بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى الدَّارِ ﴿۱۶﴾ وَإِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْأَخْيَارِ ﴿۱۷﴾ وَأَذْكُرْ إِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَذَا الْكِفْلِ وَكُلٌّ مِنَ الْأَخْيَارِ ﴿۱۸﴾ هَذَا ذِكْرٌ وَإِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لَحُسْنَ مَثَابٍ ﴿۱۹﴾

باسی نه و پیغه مبه رانه ی له هه لبرآرده چاکه گانن

خوای گه وره باسی چاکه و چاکی پیغه مبه ره گانی ده کات (سه لای خویان لی بییت) ده فرمویت: ﴿وَأَذْكُرْ عَبْدَنَا إِبْرَاهِيمَ ۖ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ أُولَى الْأَيْدِي وَالْأَبْصَرِ ۖ ۱۵﴾ واته: عه بده گانمان ئیبراهیم و ئیسحاق یه عقوبیش وه بیر بیته ره وه، که هه موویان خاوهن ده ست و دل پویشن بوون. مه بهستی: به و ناکاره چاک و زانسته به سووده یان هه وه ها نه و هه موو عیبادته زور و چاوو دل پویشیه یانه. عه لی کوپی نه بو ته لحه ده لیت: له ئیبنو عه بباسه وه (په زای خوای لی بییت) ﴿أُولَى الْأَيْدِي﴾ واته: خاوهن تواناو به عیبادت. ﴿وَالْأَبْصَرِ﴾ واته: تیگه یشتوو له دیندا. ۲ قه تاده و سوودی ده لین: توانایان پیدرا له

۱ الطلاق (۲-۳).

۲ الطبری (۲۱۵/۲۱).

خواناسی و دل پۆشنی له دیندا. خوای گه وره ده فه رموویت: ﴿إِنَّا أَخْلَصْتَهُمْ بِخَالَصَةِ ذِكْرِي الدَّارِ﴾^۱
 چونکه هه میسه قیامه تیان وه بیر خه لك ده مینایه وه، بوونه دۆستی تاییه تیمان. موجهید ده لیت: واته:
 وامان لی کردن هه میسه کاریان بۆ پۆژی قیامه ت ده کردو بیریان له هیچی تر نه ده کرده وه.^۱ سودی
 ده لیت: هه میسه باسی پۆژی دواپی و کاریان هه ر بۆ پۆژی دواپی بوو.^۲ مالکی کوپی دینار ده لیت:
 خوای مه زن خوشه ویستی و باسی دنیای له دل لابر دبوون و ته نها خوشه ویستی و باسی پۆژی دواپی له
 دلدا جیگیر کردبوو لایان. قه تاده ده لیت: خه لکیان ناگادارده کرده وه له پۆژی قیامه ت و داویان لی
 ده کردن که کار بۆ قیامه ت بکه ن.^۲ خوای گه وره ده فه رموویت: ﴿وَأَنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْأَخْيَارِ﴾^۳
 واته: نه وان به لای ئیمه وه له هه لبردارده چاکه کانن. واته: له به نده هه لبردارده و دیارو ده ستیشانکراو
 چاکه کانی ئیمه ن. وه ده فه رموویت: ﴿وَأَذْكُرْ إِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَذَا الْكِفْلِ وَكُلٌّ مِّنَ الْأَخْيَارِ﴾ واته:
 ئیسماعیل و نه لیه سه ع و زه لکیفلیشت له بیر نه چیت. هه موویان له پیاوچاکانن. باسو به سه رهاتیان به
 ته وای له سوره تی (الانبیاء) دا کراوه پتویست ناکات لیرده دا دووباره ی بکه ینه وه، ﴿هَذَا ذِكْرٌ وَإِنَّ
 لِلْمُتَّقِينَ لَحُسْنَ مَّكَابٍ﴾ واته: نه مه بۆ بیره وه ریه که و نه وانه ی له خواترس بوون له و دنیا جیگه یان خوشه.
 واته: نه مه نامۆزگاریه ک بوو بۆ که سیك ده رسی لی وه ریگریت. سودی ده لیت: واته: نه م قورئانه
 پیروژه.^۴

﴿جَنَّاتٍ عَدْنٍ مِّنْهُنَّ الْأَبْوَابُ ۖ مُتَكَبِّرِينَ فِيهَا يَدْعُونَ فِيهَا بِفَنَكِهِمْ كَثِيرٍ وَشَرَابٍ ۖ﴾ (٥١) وَعِنْدَهُمْ

قَصِيرَتِ الطَّرْفِ أَنْزَابٌ ۖ هَذَا مَا تُوعَدُونَ لِيَوْمِ الْحِسَابِ ۖ إِنَّ هَذَا لَرِزْقُنَا مَا لَهُم مِّن نَّفَادٍ ۖ﴾ (٥٢)

باسی پاشه پۆژی خوشبه ختان

خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿جَنَّاتٍ عَدْنٍ مِّنْهُنَّ الْأَبْوَابُ﴾ واته: باغاتیکه نه مانى به سه ردا نایه ت و
 ده رگایان بۆ کراوه ته وه. خوای مه زن باسی به نده خاوه ن باوه پو به خته وه ره کانی ده کات له پۆژی
 دوایدا چه نده جیگه یان خوشه و به خته وه رن ده فه رموویت: ﴿جَنَّاتٍ عَدْنٍ﴾ به هه شتیك که هه تاهه تایه
 به رده وامه، ﴿مِّنْهُنَّ الْأَبْوَابُ﴾ واته: نه م نه لفو لامه لیرده دا به مانای ئیزافه یه واته ده رگاکانی

^۱ الطبري (۲۱/۲۱۸).

^۲ الطبري (۲۱/۲۱۸).

^۳ الطبري (۲۱/۲۱۷).

^۴ الطبري (۲۱/۲۲۰).

به هشتیان بؤ کراوه ته وه ، هر کاتیک هاتن دهرگا له سر پشته بۆیان. ﴿مُتَّكِئِينَ فِيهَا يَدْعُونَ فِيهَا بِفَنَكِهَةٍ
 كَثِيرَةٍ وَشَرَابٍ﴾ واته: له وی پالیان داوه ته وه. هر کاتیک هاتن دهرگای له سر پشته بۆیان، هر
 میوه و خواردنه وه یه ک ناره زوو بکه ن و داوی ده که ن. ﴿مُتَّكِئِينَ فِيهَا﴾ واته: پالیان داوه ته وه تیایدا له
 ژیر په رده دا. ﴿يَدْعُونَ فِيهَا بِفَنَكِهَةٍ كَثِيرَةٍ﴾ واته: هرچی ناره زوو بکه ن تیایه تی و ناماده کراوه بۆیان،
 ﴿وَشَرَابٍ﴾ له هر جورو په نگیک به رده ست و خزمه تکاره کان بۆیان دینن. ﴿وَعِنْدَهُمْ قَصْرَاتُ الْطَّرْفِ﴾
 زور نافرته تی هاوته مه نیان له لا هیه، له پوی نامو چاو داده خن. بؤ میوه ده کانیا ن نه بیت ناروانن و لا
 ناکه نه وه به لای که سیکی تر دا، ﴿أَنْزَابُ﴾ واته: هاوته مه نن، نه مه مانای قسه که ی ئیبنو عه باسو
 (په زای خوی لی بیت) موجهیدو سه عیدی کوری جوبه یرو موحه مه دی کوری که عبو سودیه. ^۱ ﴿هَذَا
 مَا تُوعَدُونَ لِيَوْمِ الْحِسَابِ﴾ نه مانه هر نه و شتانه ن که به لئنتان پیدرابوو، پوژی قیامت ده وده نی. واته:
 نه مه ی که باسما ن کرد له وه سفی به هشت که خوی مه زن به لئنی داوه به بهنده خو پاریزه کانی که
 بچه ناوی دوی زیندوو بوونه وه و هاتنه دهره وه یان له گوره کانیا ن و پزگار بوونیان له ناگر. پاشان خوی
 مه زن باسی نه و به هشت ده کات که هر گیز لی دهرناچن و ته واو نابیت و هه تاهه تاییه هر به رده وامه و
 ده فهرموویت: ﴿إِنَّ هَذَا لَرِزْقًا مَّا لَكُمْ مِنْ تَفَادٍ﴾ واته: نه مه بزوی نیعه یه و هر گیز وشکایشی نایه ت. وه ک
 نه م نایه ته ی که خوی که وره ده فهرموویت: ﴿مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ بَاقٍ﴾ ^۲ واته: هرچی لای
 نیوه یه ته واو ده بیت و نامینیت به لام نه وه ی لای خوی به رده مینیت. وه ده فهرموویت: ﴿عَطَاءٌ غَيْرَ
 مُجْدُوزٍ﴾ ^۳ واته: نه وه به خشینیکه بی برانه وه. وه ده فهرموویت: ﴿لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ﴾ ^۴ واته: بؤ نه وان
 مه یه پاداشتی بی برانه وه. واته: هر گیز دوی نایه ت. وه ده فهرموویت: ﴿أَكُلْهَا دَائِمٌ وَظُلُّهَا تِلْكَ
 عُقْبَى الَّذِينَ اتَّقَوْا وَعُقْبَى الْكَافِرِينَ النَّارُ﴾ ^۵ واته: میوه و سیبه ره کانی (به هشت) هه میشه یین نه و

^۱ الطبری (۲۲۳/۲۱).^۲ النحل (۹۶).^۳ هود (۱۰۸).^۴ الانشقاق (۲۵).^۵ الرعد (۳۵).

(به هشته) ناکامی نه وانه یه که خویمان پاراست (له دنیا دا) و ناکامی بیباوه پانیش هر ناگره. نایه ت
له م باره یه وه نیجگار زوره.

﴿ هَذَا وَإِلَ الطَّغِينِ لَشَرِّ مَثَابٍ ۝۵۵ جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا فَنَسُوا الْمَہَادُ ۝۵۶ هَذَا فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ ۝۵۷ ﴾
وَأَخْرَجَ مِنْ شَكْلِهِ أَزْوَاجٌ ۝۵۸ هَذَا فَوْجٌ مُّقْتَحِمٌ مَّعَكُمْ لَا مَرْجَا بِهِمْ إِنَّهُمْ صَالُوا النَّارِ ۝۵۹ قَالُوا بَلْ أَنْتُمْ لَا مَرْجَا
بِكُمْ أَنْتُمْ قَدْ مَتَمَّمْتُمْ لَنَا فِئْسَ الْقَرَارُ ۝۶۰ قَالُوا رَبَّنَا مَنْ قَدَّمَ لَنَا هَذَا فَزِدْهُ عَذَابًا ضَعُفًا فِي النَّارِ ۝۶۱ وَقَالُوا مَا
لَنَا لَا نَرَى رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْأَشْرَارِ ۝۶۲ أَخَذْنَاهُمْ سِحْرِيًّا أَمْ زَاغَتْ عَنْهُمْ الْأَبْصَارُ ۝۶۳ إِنَّ ذَلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ
أَهْلِ النَّارِ ۝۶۴﴾

باسی دواپوژی به دبه ختان

خوای گه وره ده فهرموویت: ﴿ هَذَا وَإِلَ الطَّغِينِ لَشَرِّ مَثَابٍ ﴾ واته: نه مه ناوا، نه و که سانه ش که
له پئی نیمه لاده دهن، دینه وه شوینی زور خراب. وه ختیك خوای بالاده ست باسی پاشه پوژی نه و
که سانه ی کرد که به خته وهرن ده چیته سهر باسی به دبه ختایش که چیان به سهر دیت و ده چنه چ
شوینیکی زور خراب کاتی زیند ووده کرینه وه و پرسیاریان لی ده کریت و فهرموویه تی: ﴿ هَذَا وَإِلَ
لِلطَّغِينِ لَشَرِّ مَثَابٍ ﴾ نه وانه که له فهرمانی خودا دهرچوون و دژیایه تی پیغه مبه ره کانیاں کرد (سه لامی
خوایان لی بیت) ﴿لَشَرِّ مَثَابٍ﴾ واته: ده پونه شوینی زور خراب. پاشان ده فهرموویت: ﴿ جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا
فَنَسُوا الْمَہَادُ ﴾ واته: ناوه پراستی دوزه خه و شوینیکی زور ناله باره. واته: ده چنه ناو جه به نه مه وه له
مه موو لایه که وه دایانده پوشیت، ﴿ هَذَا فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ ﴾ واته: با له ویدا ناوه کول و کیم و زوخواو
بخونه وه. ﴿حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ﴾ حه میم واته: ناویك که له وه زیاتر گهرم نابیت، غه ساقیش به پیچه وانه وه
نه وه نده سارده له بهر ساردی زور به ژانه و ناخوریته وه. بویه خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿ وَأَخْرَجَ مِنْ
شَكْلِهِ أَزْوَاجٌ ﴾ واته: هر له و جورده جه زره بانه، چه ندین وینه ی تریش هیه. واته: چه ندین نمونه ی
تریش له مانه که پئی سزا دهرین. حه سه نی به سری له مانای نه م نایه ته دا: ﴿ وَأَخْرَجَ مِنْ شَكْلِهِ أَزْوَاجٌ ﴾
نه فهرمووی: یانی چند جور له سزا. ^۱ که سانی تریش و توویانه: وهك زه مه ره ریر و گره باو خواردنه وه ی

ئاوه كول و خواردنی ژه قنه موت و به رزبوونه وه و كه وتنه خواره وه له ناو جه هه نه مداو چهنده هاشتی تری
دژبه يه ك ، هه موو نه م شتانه ش كه ره سه ی سزادان وسوكایه تی كردنه پئیان.

كیشمه كیشمی خه لکی ناو ناگر

خوای گه وره ده فه رموویت: ﴿هَذَا فَوْجٌ مُّقْتَحِمٌ مَّعَكُمْ لَا مَرْجَا بِهِمْ إِنَّهُمْ صَالُوا النَّارِ﴾ واته: نه م
گرویه ش كه هه ر به زور له گهل ئیوه دینه ناوی، ئای به خیر نه یه ن. نه وانیش ده شیت هه ر له و ناگره دا
بن. نه مه گفتوگوی خه لکی ناگره له گهل یه کتری خوای گه وره بۆمان باس ده کات وهك له ئایه تیکی
تردا فه رموویه تی: ﴿كَلَّمَا دَخَلْتَ أُمَّةً لَعَنْتُ أَخَهَا﴾^۱ واته: هه ر کاتیك گروپیك بپواته ناو ناگر دوعا له
هاورپه وشته کانی ده کات له باتی سلاولیکردن. نه و کۆمه له ش پیش نه مانه چوونه ته ناو ناگر ده لئین
به وانیه ی دواي خوایان كه گزیرانی (خه زه نه ی) جه هه نه م ده یانه یین بۆ ناو جه هه نه م پئیان ده لئین: نه ی
به خیرنه یه ن نه وانیش ده بیت هه ر له ناو ناگر دابن، نه وانیه ی ش كه دین بۆ ناو ناگر ده لئین: ﴿قَالُوا بَلْ أَنتُمْ لَا
مَرْجَا بِكُمْ أَنتُمْ قَدْ مَتَمُّوهُ لَنَا فَيَسَّ الْقَرَارُ﴾ واته: ده لئین: خوتان به خیر نه یه ن! ئیوه نه م شوینه
خرابه تان له پیشدا بۆ ئیمه ره چاو کرد جیگه یه کی زور خراپه. واته: ئیمه تان بانگ کرد هه تا نا به م
شیوه یه مان به سه ر هات و دوو چاری نه م مه یه نه تیه بووین ﴿فَيَسَّ الْقَرَارُ﴾ واته: شوینیکی زور خراپ و
ناله باره. خوای گه وره ده فه رموویت: ﴿قَالُوا رَبَّنَا مَنْ قَدَّمَ لَنَا هَذَا فَزِدْهُ عَذَابًا ضِعْفًا فِي النَّارِ﴾ واته:
ده لئین: نه ی په روه ردگارمان کی پیشه کی نه مه ی بۆ ئیمه سازداوه، تو دووسه ره به ناگر جه زره به ی
بده. وهك خوای مه زن له ئایه تیکی تردا فه رموویه تی: ﴿قَالَتْ أَخَرْتُهُمْ لَا وَلَهُمْ رَبَّنَا هَؤُلَاءِ أَضَلُّونَا
فَعَاتِهِمْ عَذَابًا ضِعْفًا مِّنَ النَّارِ قَالَ لِكُلِّ ضِعْفٌ وَلَكِنْ لَا تَعْلَمُونَ﴾^۲ واته: دوايه کانیاں (كه شوینكه وتوبوون)
ده رباره ی پیشووه کانیاں (كه پیشه وابوون) ده لئین نه ی په روه ردگارمان نه وانه ئیمه یان گومرا کرد ده
توش له ناگردا دووقات سزایان بده (په روه ردگار) ده فه رموویت بۆ هه رکامتان (سزا) دوو به رامبه ره
به لام ئیوه نازان و بی ناگان. هه موو یه کیك له ئیوه به پیی خوای سزای هه یه. ﴿وَقَالُوا مَا لَنَا لَا نَرَى
رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِّنَ الْأَشْرَارِ﴾ واته: ده شلئین: ئاخو نه و پیاوانه ی به پیاو خراپمان ده ژماردن، بۆچی
نایانبینین؟ ﴿أَتُخَذَتْهُمْ سِخْرِيًّا أَمْ زَاغَتْ عَنْهُمْ الْأَبْصَارُ﴾ واته: كه گالته مان پی ده کردن، یان چاو له
دیتنیاں کۆله. نه مه باسی نه و خوانه ناسانه یه كه نه و كه سانه نابینن به خه یالی خوایان وایانده زانی كه

^۱ الاعراف (۳۸).

^۲ الاعراف (۳۸).

سهريان لى شيواوه له خاوهن باوه پان. ده لىن: بوجى نه وانه له گه ل نيمه دا له ناو ناگردا نين و چاومان پييان ناكه ويټ. موجهيد ده لىت: نه مه قسه ي نه بو جه هله كه ده لىت: له به رچى من بيلال و عه مارو سوه ييب و فلان و فلان نابينم؟^۱ به لام نه مه ته نيا نعوونه يه كه و هينراوه ته وه، نه گينا هه موو خوانه ناسيك هه روا ده لىت و بپروايان وايه كه خاوهن باوه پانيش هه ر له ناو ناگردان. به لام كاتيك چوونه ناو ناگره وه و خاوهن باوه پانيان نه بينى له وي ده لىن: ﴿مَا لَنَا لَا نَرَى رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْأَشْرَارِ﴾ (۶۲) أَخَذْنَهُمْ سَخِرِيًّا ﴿

واته: له زيانى دنيا دا گالته مان پيټه كردن. ﴿أَمْ زَاغَتْ عَنْهُمْ الْأَبْصَارُ﴾ شتى مه حال نه دهنه پال خويان له خويان ده پرسن و ده لىن: له وانه يه له گه ل نيمه بن له جه هه نه مدا به لام نيمه چاومان پييان نه كه وتووه! نا له و كاته دا بويان ده رده كه ويټ كه نه وانه پله ي به رزو زور بلنديان هه يه و به لىنى خوى كه ورده يه كه ده فهرمو ويټ: ﴿وَنَادَى أَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابَ النَّارِ أَنْ قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقًّا فَهَلْ وَجَدْتُمْ مَا

وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا قَالُوا نَعَمْ فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌ بَيْنَهُمْ أَنْ لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ ﴿۱۱﴾ الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا وَهُمْ بِالْآخِرَةِ كَفِرُونَ ﴿۱۲﴾ وَبَيْنَهُمَا حِجَابٌ وَعَلَى الْأَعْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِيمَتِهِمْ وَنَادَوْا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ سَلِّمُوا عَلَيْهِمْ لَمْ يَدْخُلُوهَا وَهُمْ يَطْمَعُونَ ﴿۱۳﴾ وَإِذَا صُرِفَتْ أَبْصَارُهُمْ تِلْقَاءَ أَصْحَابِ النَّارِ قَالُوا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿۱۴﴾ وَنَادَى أَصْحَابُ الْأَعْرَافِ رِجَالًا يَعْرِفُونَهُمْ بِسِيمَتِهِمْ قَالُوا مَا أَغْنَىٰ عَنْكُمْ جَمْعُكُمْ وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ ﴿۱۵﴾ أَهَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَقْسَمْتُمْ لَا يَنَالُهُمُ اللَّهُ بِرَحْمَةٍ أَدْخُلُوا الْجَنَّةَ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمْ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ ﴿۱۶﴾ وَاتِهِ:

وه به هه شتیه کان بانگ ده کهن له دوزه خیه کان بیگومان نیمه نه وهی په روه ردگارمان به لىنى پیداین پاست بوو پي گه یشتین جا نایا نیوهش نه وهی که په روه ردگارتان به لىنى پیدان پاست بوو پي گه یشتن؟ ده لىن به لى پاشان جارچیهك جاپی دا له نیوانیاندا که نه فرینی خوا له سته مکاران بیت، نه وانه ی به ره لستی له پی خوا ده کهن و ده یانویست نه و (پیگایه) به خوارو ناپیک نیشان بدهن له کاتیکدا نه وان بیباوه پر بوون به پوژی دواپی، وه له نیوانیاندا په رده و جیا که ره وه یه كه هه یه به سر نه عرافه وه (که به رزاییه که له نیوان به هه شت و دوزه خدا) پیوانیک هه ن هه ریه که له به هه شتی و دوزه خیه کان ده ناسنه وه به هوی نیشانه (و شیوهی تاییهت) یانه وه جا به هه شتیه کان بانگ ده کهن و ده لىن: سه لامتان لى بیت هیشتا نه چوونه ته ناویه وه به لام نومیدیان هه یه و به ته مان بچه ناوی، هه ر کاتیک پرویان لادریټ و وه رگیټ دریټ به ره و لای دوزه خیه کان ده لىن نه ی په روه ردگارمان مه مانخه ره

^۱ الطبري (۲۳۲/۲۱).^۲ الاعراف (۴۹-۴۴).

پیزی سته مکاران، وه نه وانهی وان به سهر نه عرافه وه پیاوانیک بانگ ده کهن که به نیشانهی تایبه تیاندا ده یانناسن ده لئین کۆمه له که تان سوودی پی نه که یانندن ههروه ها خۆبه زلزانین و له خۆبایی بونتان به که لکتان نه هات، ئایا نه وانه (هه ژاره باوه پداره کان) هه نه وانه نین که ئیوه (له دنیا دا) سویندتان ده خوارد که خوا بهر میهره بانی خویان ناخات (خوا به هه ژاره باوه پداره کان ده لئیت) بچنه به هه شت هیچ مه ترسیه کتان له سهر نیه و ئیوه خه م ناخۆن. خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿إِنَّ ذَٰلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ أَهْلِ النَّارِ﴾ واته: نه مه کیشهی نه هلی دۆزه خه راسته و ده شی هه ر وه دی بیت. واته: نه مه ی که ئیمه بۆمان باس کردی نه ی موحه ممه د (ﷺ) کیشهی خه لکی ناو ناگره که قسه به یه کتری ده لئین و دو عای شه ر له یه کتری ده کهن راسته و گومانی تیدا نیه.

﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا مُنذِرٌ وَمَا مِن إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ﴾ (٦٥) رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ ﴿٦٦﴾ قُلْ هُوَ نَبَأٌ عَظِيمٌ ﴿٦٧﴾ أَنْتُمْ عَنْهُ مُعْرِضُونَ ﴿٦٨﴾ مَا كَانَ لِي مِن عِلْمٍ بِالْمَلَأِ الْأَعْلَىٰ إِذْ يَخْتَصِمُونَ ﴿٦٩﴾ إِنْ يُوحَىٰ إِلَىٰ إِلَّا أَنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٧٠﴾

په یامی پیغه مبه ر (ﷺ) هه والیک ی زۆر گرنگه و گه وره یه

خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا مُنذِرٌ وَمَا مِن إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ﴾ واته: بلی: من خۆم هه ر ته نها ترسینه ریکم، غه یری خوای تاک و ته نه ی زال به سهر هه موو شتی کدا، هیچ شت بۆ په رستن ناشیت. خوای مه زن فه رمان ده دات به پیغه مبه ره که ی (ﷺ) که بلی به خوانه ناسان نه وانهی که شه ریکی بۆ داده نئین و باوه ر به پیغه مبه ره کانی نا که ن (سه لامی خویان لی بیت) که من ته نها ترسینه رم بۆیان. وه من به و شیوه یه نیم که ئیوه وا ده زانن: ﴿وَمَا مِن إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ﴾ واته: هه ر خودا به ته نها خوی خاوه ن ده سه لات و زاله به سهر هه موو شتی کدا، ﴿رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ﴾ واته: په روه ری نی ئاسمانه کان و زه مینه و هه رچی له نیوانیاندا یه، کۆلنه ده رو لی بورده یه. ﴿رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا﴾ خاوه نی ئاسمانه کان و زه مین و نه وه ی له نیوانیاندا یه پارێزه ریشیا نه، ﴿الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ﴾ لی بورده یه له گه ل نه و هه موو مه زنی و ده سه لات ه دا. وه ده فه رموویت: ﴿قُلْ هُوَ نَبَأٌ عَظِيمٌ﴾ واته: بلی: نه مه خه به ریکی زۆر گه وره و گرنگه. واته: په وانه کردنی من بۆ لای ئیوه له لایه ن خودا وه هه والیک ی زۆر گه وره و گرنگه. ﴿أَنْتُمْ عَنْهُ مُعْرِضُونَ﴾ واته: که ئیوه خوی لی ده بوین. واته: ئیوه لی بی ئاگان خۆتانی لی لاده ده ن. خوای گه وره ده فه رموویت: ﴿مَا كَانَ لِي مِن عِلْمٍ بِالْمَلَأِ الْأَعْلَىٰ إِذْ

يَخْصِمُونَ ﴿۷۰﴾ واته: کاتی بالانشینه کان کیشه یان له ناو په یدا بوو، من هیچم لی نه زانیوو. خو نه گهر (وه چی) نه بووایه له کوی من به کیشهی بالانشینه کانم ده زانی؟ واته: که له باره ی دروستبوونی نادهم و (سه لامی خوی لی بیت) ملنه دانی شه یان که سوژده ی بو به ریت گفتوگوی شه یان له گهل خوی مه زن له و باره یه وه و خو به زلزانین و له خوبایی بوونی. وه ده فهرمویت: ﴿إِنْ يُوحَىٰ إِلَىٰ إِلَّا أَنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ﴾ واته: بویه پیم راده گه یه نریت، چونکه ده بیت ترس وه به ر نیوه بینم.

﴿إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ إِنِّي خَلَقْتُ بَشَرًا مِّن طِينٍ ﴿۷۱﴾ فَإِذَا سَوَّيْتُهُۥ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُوا لَهُۥ سَاجِدِينَ ﴿۷۲﴾ فَسَجَدَ الْمَلٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ ﴿۷۳﴾ إِلَّا إِبْلِيسَ اسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿۷۴﴾ قَالَ يٰٓإِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَن تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيدِي۟ اسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنتَ مِنَ الْعَالِينَ ﴿۷۵﴾ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْنِي مِن نَّارٍ وَخَلَقَهُۥ مِن طِينٍ ﴿۷۶﴾ قَالَ فَخَرِّجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ ﴿۷۷﴾ وَإِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِي۟ إِلَىٰ يَوْمِ الدِّينِ ﴿۷۸﴾ قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿۷۹﴾ قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ ﴿۸۰﴾ إِلَىٰ يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ ﴿۸۱﴾ قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿۸۲﴾ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمْ الْمُخْلَصِينَ ﴿۸۳﴾ قَالَ فَالْحَقُّ وَالْحَقُّ أَقُولُ ﴿۸۴﴾ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنكَ وَمِمَّن تَبِعَكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿۸۵﴾﴾

به سهرهاتی نادهم و شه یان (نیبلیس)

خوی مه زن ده فهرمویت: ﴿إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ إِنِّي خَلَقْتُ بَشَرًا مِّن طِينٍ﴾ واته: کاتیک که په روه ریڼی تو به فریشته کانی راگه یاند: وا خه ریکم مروفتیک له قور دروست بکه م. ﴿فَإِذَا سَوَّيْتُهُۥ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُوا لَهُۥ سَاجِدِينَ﴾ واته: هر کاتیک له شیم ته واو کردو له گیانی خوم فوم پیدا کرد هه مووتان سوژده ی بو به رن. ﴿فَسَجَدَ الْمَلٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ﴾ واته: نه وسا فریشته کان گشتیان سوژده یان برد. ﴿إِلَّا إِبْلِيسَ اسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ﴾ واته: نیبلیس نه بیت، خوی به زل دی و سپله یی کرد. ﴿قَالَ يٰٓإِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَن تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيدِي۟ اسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنتَ مِنَ الْعَالِينَ﴾ واته: وتی: نه ی نیبلیس! چی نه یه یشت سوژده به ری بو نه وه ی ده ستردی خومه؟ ناخو فیزت ریگه ی نه دای یان له پایه به زانی؟ ﴿قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْنِي مِن نَّارٍ وَخَلَقَهُۥ مِن طِينٍ﴾ واته: دیاره من خوم له و چاکتر ده زانم، من له ناگرو نه وت له قور وه دی هینا. ﴿قَالَ فَخَرِّجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ﴾ واته: وتی: لیږه برېو ده ری، له نیسته وه ده رکه راوی. ﴿وَإِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِي۟ إِلَىٰ يَوْمِ الدِّينِ﴾ واته: نه فرینی منت له سهر بیت، تا پوژی قیامت راده بیت. ﴿قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ﴾ واته: نه ی په روه ردگاری من ده رفه تم بده تا نه و

پۆژهی هه موو زیندوو ده بنه وه. ﴿قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ﴾ واته: وتی: تو یه کێک له وانهی که مه و دایان پیدراوه. ﴿إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ﴾ واته: هه تا نه و پۆژه و نه و کاتهی دیاری کراوه. نه م به سه رهاته خوای گه وره له سوره تی (البقرة) و سه ره تای سوره تی (الاعراف) و (سوره تی (الحجر) و (سبحان) و (الكهف) و لی ره شدا باسی کردوو که خوای مه زن به فریشته کانی پاگه یاند له پیش دروستکردنی ئاده مدا که ده مه وی مرقفیک دروست بکه م له قوربه ره شهی ترشاوی وشکه لاتوو وه داوای لی کردن کاتیک لاشهی ته و او دروست کرد با بۆ پیزلینان و حورمه ت سه یرکردن و له بهر فرمان و په زامه ندی خودا سوژده ی بۆ به رن. هه موو فریشته کان فره مانى خودایان به جی هینا غه یری شه یتان که له په گه زی فریشته کان نه بوو. به لکو له په گه زی جنۆکه بوو. ده ینازی به سروشت و وه دیه اتنی خویدا که چی نه و زیاتر پیویستی به وه بوو که نه و فره مانه به جی بینیت. فیزکردن پینگای نه دا که سوژده بیات بۆ ئاده م. ده ستی کرده قسه کردن له گه ل خودای گه وره دا. ده یوت که نه و چاکتره له ئاده م چونکه نه و له ناگر وه دی هاتوو و ئاده م له قور. وایده زانی ناگر له قور چاکتره. قسه یه کی هه له و بی جی کرد. فره مانى خودای مه زنی شکاندو سه ریچی کرد خوای گه وره ش: نه فرینی لی کردو لوتی دا به خو له وه له به زه یی خو ی بی به شی کردو دووری خسته وه له خو ی و ناوی نا ئیبلیس (واته: بیئومید) و بی ئومیدی کرد له به زه یی خو ی. وه له ئاسمان ده ری کرد به سه رشۆپی و داماو ی بۆ سه ر زه وی. ئیبلیس داوای کرد له خودا هه تا پۆژی زیندوو بوونه وه مۆله تی بدات. نه و خودا ده روون گه وره و بی باکه که سه ریچی سه ریچی که ران په له ی لی ناکات مۆله تی دایه. کاتیک شه یتان دلتیا بوو له وه که تا پۆژی قیامه ت مۆله ت دراوه و ئیتر نامریت، ده ستی دایه لاساری و یاخیبوون. وتی: ﴿قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ﴾ واته: وتی: ده سا سویند به ده سه لاتى تو. سه ر له به ریان گومرا ده که م. ﴿إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمْ الْمُخْلِصِينَ﴾ واته: مه گین نه وانهی به پاکی ده ته په رستن. وه ک خوای مه زن فره موویه تی: ﴿قَالَ أَرَأَيْتَكَ هَذَا الَّذِي كَرَّمْتَ عَلَيَّ لَئِنْ أَخَّرْتَنِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَأَحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُ إِلَّا قَلِيلًا﴾ واته: (ئیبلیس) وتی پیم بلی و هه و الم بده ری له باره ی نه مه وه که پیزی نه وت داوه به سه ر مندا؟ سویند به خوا نه گه ر دوام بخه یت تا پۆژی دوا یی و (نه مرم) تۆله ی خو م له نه وه کانی ده که مه وه و که میک له وان نه بیئت (که به نده تاییه تیه کانی خوان). به لام نا نه وانهی که جیاکراونه ته وه شه یتان زال نابیئت به سه ریاندا وه ک له نایه تیکی تسردا خوای مه زن فره موویه تی: ﴿إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ وَكَفَى بِرَبِّكَ

وَكَيْلًا^۱ واته: بیگومان به نده گانی من ده سه لاتت به سه ریاندا نیه (و ناتوانی گومرایان بکهیت) و به روه ردگارت به سه ر پاریزه رو چاودیر بیت. وه ده فهرموویت: ﴿قَالَ فَالْحَقُّ وَالْحَقَّ أَقُولُ﴾ واته: وتی: سا پاست هر نه مهیه و هرچی من بیلیم پاسته. ﴿لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ﴾ واته: دلنیا به، توش و نه و که سانه ی شوین تو که وتوون جه نه میان لی پر ده کم. هندی له زانایان وایان خویندووه ته وه: به ره فعی (الحق) ی یه کم، له وانه مواهید به م شیوهیه لیکی داوه ته وه واته: (أنا الحق والحق أقول) وه له پیوایه تیکی تردا هر له مواهیده وه (الحق مني وأقول الحق)^۲ نه وه ی له منه وه ده ربجیت پاسته قینه یه و منیش پاسته قینه ده لیم. هندی له زانایانی تریش به مه نصوبی هه ردوو (الحق) ه که یان خویندووه ته وه. سودی ده لیت: نه وه سویندیکه خودا سویندی پی خواردووه^۳. منیش ده لیم: نه م نایه ته وه که نه و نایه ته وایه که خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿وَلَكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْإِنْسِ أَجْمَعِينَ﴾^۴ واته: به لام به لیتی من چه سپاوه و جیگیر بووه که بیگومان دوزه خ پر ده کم له پیری و ناده می تیگرا. نه و نایه ته ش که ده فهرموویت: ﴿قَالَ أَذْهَبَ فَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ فَإِنَّ جَهَنَّمَ جَزَاءُكُمْ جَزَاءً مَوْفُورًا﴾^۵ واته: (خوا به شیتانی) فهرموو برؤ سا هر که س له وان شوینی تو که وت نه وه به پاستی توله ی هه موتان دوزه خه که توله یه کی پر به پره.

﴿قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ﴾^{۸۶} إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ^{۸۷} وَلَنَعْلَمَنَّ نَبَأَهُ بَعْدَ حِينٍ^{۸۸}

خوی مه زن ده فهرموویت: ﴿قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ﴾ واته: بلی من هیچ پاداشتیکم لیتان ناوی، له وانه ش نیم که درؤ به دهم خوداوه هه لده به ستن. خوی مه زن ده فهرموویت به پیغه مبه ر(ﷺ) نه ی موحه معه د بلی به و خوانه ناسانه من هیچ پاداشتیکم له نیوه ناوی له باتی نه و ناموزگاری و پی نیشاندرانه پیم بدهن له مالی دنیا، ﴿وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ﴾ یانی: من هیچ ناوی له پاداشتی نه و هدا که خوا ناردویه تییه سه رم و نامه وی زیاده شی بخه سه ر، نه وهیش خوی مه زن منی برؤ پوهانه کردووه هر نه وه ده گه یه نم هیچی لی زیاد ناکه م و لیچی که م ناکه م. به لکو هه ر به ته مای

^۱ الاسراء (۶۵).^۲ الطبري (۲۴۲/۲۱).^۳ الطبري (۲۴۲/۲۱).^۴ السجدة (۱۳).^۵ الاسراء (۶۳).

په زامه ندی خودام له دنیاو پوژي قیامه تدا. سوفیانی سه وری ده لیت له ئه عمه ش و مه نسوریش له نه بو
 زوحاوه له مه سروقوه ده لیت: هاتین بو لای عه بدوللای کوپی مه سعود (په زای خوای لی بیت) وتی:
 نهی خه لکینه. هر که سیك شتیك ده زانی با بیلیت، هر که سیكیش نازانی با بلی خوا ده زانی. چونکه
 نه وه به لگهی زاناییه نه گهر که سیك شتیك نه زانی بلی خوا باشتر ده زانی.^۱ چونکه خوای مه زن
 فه رموویه تی به پیغه مبه ره که تان (ﷺ): ﴿وَمَا أَنَا مِنَ الْمُكْفِينَ﴾ موسلیم و بوخاری پیوایه تیان کردووه.^۲
 خوای گهره ده فه رموویت: ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ﴾ واته: نه م بیره وه ری و په نده بو مه موو خه لکی
 دنیایه. واته: نه م قورئانه په ندو ناموژگاریه بو مه موو نه و که سانه ی درو به ده م خواوه ه لده به ستن
 له مرؤفو جنوکه، نه مه قسه ی ئیبنو عه باسه (په زای خوای لی بیت) وه نه م ئایه ته وهك نه و ئایه تانه
 وایه که خوا ده فه رموویت: ﴿لَا تُذِرْكُم بِهِ، وَمَنْ بَلَغَ﴾^۳ واته: بو نه وه ی ئیوه ی پی بترسیتم و هر که سیکی
 که ش که نه م قورئانه ی پی ده گات. وه ده فه رموویت: ﴿وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ، مِنَ الْأَحْزَابِ فَالنَّارُ مَوْعِدُهُ﴾^۴
 واته: وه هر که س باوه پی پی نه بیت له و کومه ل و تاقمانه (نه وانه ی کوپوونه وه له سر دژایه تی
 ئیسلام) نه وه ئاگر جیگایه تی. وه ده فه رموویت: ﴿وَلَنَعْلَمَنَّ نَبَاهُ، بَعْدَ حِينٍ﴾ واته: بیگومان پاش
 ماوه یه کیت ده نگوباسی نه وتان به لاوه پوون ده بیته وه. ﴿وَلَنَعْلَمَنَّ نَبَاهُ﴾ واته: هه والی قیامه ت و
 راستیه که یتان بو ده رده که ویت، ﴿بَعْدَ حِينٍ﴾ واته: به م زوانه. قه تاده ده لیت: واته: دوا ی مردن.
 عیکریمه ده لیت: واته: پوژي قیامه ت. هیچ جیاوازیه ک له نیوان نه م دوو قسه یه دا نیه. چونکه هر
 که سیك مرد وهك نه وه وایه که پویشتیته قیامه ت.

^۱ القرطبي (۲۳۰/۱۵).^۲ فتح الباري (۴۰۹/۸)، مسلم (۲۱۵۵/۲).^۳ الانعام (۱۹).^۴ هود (۱۷).

تہ فیسری سورہتی (الزمر)

لہ مکہ دا ہاتوہ تہ خوارہوہ

پیڑی سورہتی (الزمر)

نہ سائی پیوایہ تی کردوہ لہ عائیشہ وہ (پہ زای خوی لی بیت) دہ لیت: پیغہ مہری خودا (ﷺ) پوڈوی دہ گرت ہتا دہ مانوت: نایہ ویت پوڈو بشکینیت. پوڈوشی نہ دہ گرت ہتا دہ مانوت: نایہ ویت پوڈو بگریٹ. وہ پیغہ مہر (ﷺ) ہموو شہ ویک سورہتی بہ نی ئیسرائیل و زومہری دہ خویند.^۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ﴾ ① إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ ② أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ ③ لَوْ أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا لَأَصْطَفَى مِمَّا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ سُبْحَنَهُ هُوَ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ④

فہرماندان بہ یہ کتا پہ رستی و پوچہ لکردنہ وہی بتپہ رستی

خوی مہ زن ہوا لمان دہ داتی کہ پہوانہ کردنی نہم کتیبہ واتہ قورٹان لہ لایہن خویہ وہ کہ پاستہ و میچ گومانیکی تیدا نیہ وہک لہ نایہ تیکی تردا فہرموویہ تی: ﴿وَلِلَّهِ لَنْزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ② نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ ③ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ ④ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ ⑤ واتہ: بہ پاستی نہم قورٹانہ دابہ زینراوی پہرہ ردگاری جیہانیانہ، جوہرہ نیلی نہمین ہیٹایہ خوارہوہ، بوسہ ردلی تو بونہ وہی لہ ترسینہ ران بی، بہ زمانیکی عہرہ بی پوون و پہوان. وہ دہ فہرموویٹ: ﴿وَلِلَّهِ لِكِتَابٌ عَزِيزٌ﴾ ④ لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ⑤ واتہ: کہ بہ پاستی کتیبیکی نور بہ رزو جیگہی پیڑہ، بہ تال پووی تی ناکات نہ لہ ئیستاو نہ لہ دواپوڑدا (نہ بہ لی کہ مکردن نہ بہ لی زیادکردن) چونکہ نیردراوہ تہ وہ خوارہوہ لہ لایہن (خوی) کاردروستی ستایش کراوہ وہ. وہ لیڑہ شدا فہرموویہ تی: ﴿تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ﴾ ⑤ واتہ: نہم کتیبہ لہ خوی خاوہن دہ سہ لاتو لہ کارزانہ وہ ہاتوہ تہ خوار. واتہ: پاریزداوہ و لہ ناو ناچیت. ﴿الْحَكِيمِ﴾ ⑤ واتہ: کارزان لہ کردارو گفتارو بریارو

^۱ النسائي في الكبرى (۴/۴۴۶)، فہرموودہ یہ کی حہ سہ نی سہ حیجہ.^۲ الشعراء (۱۹۲-۱۹۵).^۳ فصلت (۴۱-۴۲).

به رنامه یدا. ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ بِالْحَقِّ فَاغْبُذِ اللَّهَ تَخْلُصًا لَهُ الدِّينَ﴾ نِیمه نهم کتیبه مان به راستی بۆ تو نارد، سا تو هر خوا بپه رسته و به دلپاکی هر له سر دینه که ی نه و به. واته: هر به ته نها خوا بپه رسته و خه لکیش بانگ بکه بۆ په رستنی و ناگاداریان بکه که به ندایه تی ته نها بۆ خوا نه بیت نابیت و هیچ سوودیکی نیه. چونکه خودا هاو له و بریکارو یاریده ده ری نیه. بۆیه فه رموویه تی:

﴿أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ إِنَّ اللَّهَ

يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ﴾ واته: تو بزانه دینی پاکڑ هر می خودایه و نه و که سانه ی که به جیی نه و گه وره گه لیکیان بۆ خویان دیوه ته وه، ده لئین:

نِیمه هر بۆیه ده یان په رستین، له خوا نزیکمان بکه نه وه، خوا به و دوو به ره کایه تیه راده گات، که له ناو نه و اندا هیه. دیاره خودا مروقی دروژنی سپله به ره و خوی شاره زاناکات. واته: هر کاریک ته نها بۆ خوا خوی و به دلپاکی نه بیت و درناگرییت. پاشان خوی مه زن باسی نه و که سانه ده کات له

موشریکه کان که بت ده په رستن و ده لئین: ﴿مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ﴾ واته: تا بینه

تکا کارمان و له خودا وه نزیکمان بکه نه وه.^۱ بۆیه نه وانه له داوا و پارانه وه کانیا ندا له کاتی نه فامیدا ده یانوت: (لبيك لا شريك لك إلا شريكا هو لك تملكه وما ملك)

نهم هه له یه ش هر له دیرزه مانه وه هه تا نه و کاته موشریکه کان دوو باره یان ده کرده وه و پیی هه لده سان هه تا پیغه مبه ران (سه لامی خویان لی

بیت) په وانه کران بۆیان داویان لی کردن که وازی لی بینن و خودای تاک و ته نها بپه رستن که هاو له ی

نیه. نه و شته ش بته رستان بۆ خویان دایانه ینا بوو له ئاره زوی خویان و خودا پیی ناخوش بوو، ریگای

پی نه دابوون، به لکو کاریکی خراب و قه ده غه بوو له لای خودا وه که ده فه رموویت: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي

كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾ واته: سویند به خوا له ناو هه موو گه لو

نومه تیگدا پیغه مبه ریگمان ناردووه به مه ی ته نها خوا بپه رستن و دوو بکه ونه وه له (په رستنی) هر

په رستراویکی تر. وه ده فه رموویت: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا

فَاعْبُدُونِ﴾ واته: وه نِیمه پیش تو هیچ پیغه مبه ریگ نه ناردووه مه گه ر نیگامان بۆ ناردووه (به وه ی

که) بیگومان جکه له من هیچ په رستراویک نیه که واته ته نها من بپه رستن. وه فه رموویه تی که هه موو

نه و فریشتانه ی که له ئاسماندان به فریشته زور نزیکه کانیشه وه هه موو عه بدی ملکه چ و گویراپیه لی

^۱ الطبری (۲۵۲/۲۵۱/۲۱).

^۲ النحل (۳۶).

^۳ الانبیاء (۲۵).

خودای مه زنى. به نيزنو په زامه ندى نه و نه بىټ تكا بۆ كه س ناكه ن نه و فریشتانه له لای خودا وهك كاربه ده ست و فرمان په وایانى دنیا نین كه به ئاره زوى خویان تكا بكن بۆ هر كه سىك بیان وىټ با سه رو كه كه یان پى خوش بىټ یان پى ناخوش بىټ، ﴿فَلَا تَضْرِبُوا لِلَّهِ الْأَمْثَالَ﴾^۱ واته: ئیوه مه سه ل (نمونه) بۆ خودا مه هیښنه وه خودا به رزو بلنده زور دووره له و شتانه وه، ﴿إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ﴾ خودا دادوهری ده كات له نىوانیاندا له پوځى قیامه تدا، ﴿فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ واته: به م زوانه خودا كیشه كانیان بۆ یه كلا ده كاته وه كاتيك كه زیندو ده كړینه وه له پوځى قیامه تدا هر كه سه و پاداشتی كرده وه ی خوى وهرده كړیت. ﴿وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَكَةِ أَهْؤُلَاءِ إِيَّاكُمْ كَانُوا يَعْبُدُونَ﴾^۲ قَالُوا سُبْحَنَكَ أَنْتَ وَلِسْنَا مِنْ دُونِهِمْ بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْجِنَّ أَكْثَرُهُمْ بِهِمْ مُؤْمِنُونَ﴾^۳ واته: وه پوځيك (خوا) مه موویان كوده كاته وه پاشان به فریشته كان ده فهرموویت نایا نه وانه (له دنیا دا) ئیوه یان ده په رست، (فریشته كان) ده لىن پاك و بىگه ردی بۆ تو ته نها تو گه ورده ی ئیمه ی نه ك نه وان به لكو نه وان جنو كه یان ده په رست زوربه یان باوه رپیان به وان (جنو كه) مه بوو. پاشان خوى مه زن ده فهرموویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ﴾ واته: خودا پى نیشانى كه س نادات كه درو بوختان به ده میه وه مه لبه ستیت و به دل باوه پى نه بىټ به نیشانه كانى ئینكارى بكات. پاشان خوى گه ورده پوونى ده كاته وه كه مندالى نیه وهك هندی له بته رسته كان وا ده زانن كه فریشته كان كیڅى خودان و هندی له گاورو جووله كه لاساره كانیش وا ده زانن عوزه یرو عیسا پیغه مبه ر (سه لامى خویان لى بىټ) كوپى خودان. خوى مه زنىش ده فهرموویت: ﴿لَوْ أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا لَأَصْطَفَىٰ مِمَّا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ سُبْحَنَهُ هُوَ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ﴾ واته: نه گه ر خودا بیویستایه فهرزندى بۆ خوى په یدا بكات، له و خه لكه ی دروستیان ده كات به مه یلى خوى كوپى لیده بژاردن، پاكی و بى عییبى بۆ نه وه، هر نه وه خوى تاكو ته نهاى زال به سره موو شتىكدا واته: نه گه ر خودا مه یلى لى بووایه به پیچه وانه ی نه وه ی كه نه وان وا ده زانن برپارى ددها، نه مه مه رجیكه پیویست ناكات بىټه دى به لكو مه حالیشه و نابىټ. مه به ست لیږده دا نه فامى و بى ناوه زى نه وانه ده رده خات كه چوڼ وا بیرده كه نه وه و ده لىن. وهك خوى گه ورده فهرموویته: ﴿لَوْ أَرَدْنَا أَنْ نَتَّخِذَ لَهْوًَا لَأَتَّخِذْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا إِنْ كُنَّا فَعَلِينَ﴾^۴ واته: نه گه ر

^۱ النحل (۷۴).^۲ سبا (۴۰-۴۱).^۳ الانبياء (۱۷).

بمانویستایه سهرقالی بۆ خۆمان هه لبریزین (وهك هاوسهرو مندال) له لایه ن خۆمانه وه هه لمانده بزارد.
 وه ده فه رموویت: ﴿قُلْ إِنْ كَانَ لِلرَّحْمَنِ وَلَدٌ فَأَنَا أَوَّلُ الْعَبْدِينَ﴾^۱ واته: بلی نه گه ر په روه ردگاری ببوایه
 نه وه من یه که مین که س ده مپه رست. نه مانه هه موو له بابی مه رجه (باب الشرط) و دروستیشه مه رج
 ببه ستریت به مه حاله وه که نابیت و پوونادات له بهر مه به ستیکی تاییه تی بیژهر (المتکلم) وه
 ده فه رموویت: ﴿سُبْحَنَهُ هُوَ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ﴾ واته: خودا پاک و بی عه یبه و دووره له وه ی که
 فه رزنده ی هه بیت. چونکه خودا تاكو ته نهاییه و هاوه لی نیه، بی نیازه له هه موو شتیك، هه موو شتیك
 به نده و دروستکراوی نه وه و پیویستی به وه، خودا پیویستی به که س نیه و زاله به سه ر هه موو شتیكداو
 هه موو ده سته و خوارو ملکه چو فه رمانبه ری نه ون. خوای مه زن پاک و بی عه یبه له و شتانه ی که
 سه مکارو بیباوه پان ده یلین.

خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ يُكَوِّرُ اللَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ وَيُكَوِّرُ النَّهَارَ عَلَى اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ
 وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ أَلَا هُوَ الْعَزِيزُ الْغَفَّورُ ﴿٥﴾ خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا
 زَوْجَهَا وَأَنزَلَ لَكُمْ مِنَ الْأَنْعَامِ ثَمَنِيَّةً ۚ أَزَوْجٌ يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِّنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ
 ثَلَاثٍ ۚ ذَٰلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَأَنَّى تُصْرَفُونَ ﴿٦﴾

به لکه هیانه وه له سه ر تواناو ته نهایی خودا

خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ يُكَوِّرُ اللَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ وَيُكَوِّرُ النَّهَارَ
 عَلَى اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ أَلَا هُوَ الْعَزِيزُ الْغَفَّورُ﴾ واته:
 ئاسمانه کان و زه مینی به راست وه دی هیناوه و شه و له پۆژ ده پیچیت و پۆژ له شه و، خۆرو مانگیشی
 پام کرد، هه ر کامیان تا کاتی دیایکراو دین و ده چن، باش بزانه به ده سه لات و خه تاپۆش هه ر خۆیه تی.
 خوای گه وره باسی نه وه ده کات که هه ر خۆی وه دیهینه ری ئاسمانه کان و زه مین و نه وه ی له
 نیوانیاندایه له هه ر شتیك و خاوه ن ده سه لات و کاربه ده ستیه تی و شه وو پۆژی تیا هه لده سوپینیت،
 ﴿يُكَوِّرُ اللَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ وَيُكَوِّرُ النَّهَارَ عَلَى اللَّيْلِ﴾ واته: پامی هیناون و به دوا ی یه کدا دین به بی
 وچان (وهستان) هه ر یه که یان به دوا ی نه وی تر دا به په له ده چیت وهك خوای گه وره ده فه رموویت:
 ﴿يُفِشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا﴾^۲ واته: به (تاریکایی) شه و (پۆشنایی) پۆژ داده پۆشیت (به

^۱ الزخرف (۸۱).

^۲ الاعراف (۵۴).

پيچه وانه شه وه)، (پوژ به شوين شه وه وه يه به خيرايى) شه و به شوين پوژده وه يه به خيرايى. نا به م شيوه يه رپوايه ت كراوه له نيينو عه باسو و موحاميدو قه تاده و سودى و كه سانى تريشه وه.^۱ وه ده فهرموويت: ﴿وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ واته: دين و ده چن مه تا

مه ودايه كى دياريكراو له لاي خودا پاشان كه قيامه ت هات كوئايى ديت و نامينيت، ﴿الَا هُوَ الْعَزِيزُ الْغَفَرُ﴾ واته: له گهل نه و زالى خاوه نى ده سه لات و گه وره ييه دا هر خوى خه تا پو شه له گهل نه وانه دا كه بى فرمانى ده كه ن له پاشان په شيمان ده بنه وه و ده گه پينه وه بو لاي. خواى مه زن ده فهرموويت:

﴿خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَانزَلَ لَكُمْ مِنَ الْأَنْعَامِ ثَمِينَةَ أَزْوَاجٍ يَخْلُقْكُمْ فِي بُطُونِ

أُمّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِّنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ ثَلَاثٍ ذَٰلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَأَنَّى تُصَرِّفُونَ﴾

واته: نيوه ي هر له تاكه كه سيك هينايه دى و ژنه كه ش هر له ماكى نه و دروستى كرد، هه شت جوتيشى له ناژهل بو وه دى هينان. نيوه ناوا دروست ده كات. له سكى دايكتاندا له سى قوناغى تاريكدا، مه لگيرو وهرگيرپان پيده كات. نه وه خوا په روه ردگارتان، فرمان هر له ده ستى نه ودايه و له غه يري نه و هيچ شت بو په رستن نابيت. جا كه وايه به ره و كوئيتان وهرده گيرن. ﴿خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ﴾ واته:

له گهل جياوازي په گه زو تيره و زمان و په نگدا له يه كه كه س وه دى هيناون نه ويش ناده مه (سه لامى خواى لى بيت)، ﴿ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا﴾ پاشانيش حواى له ماكى نه و دروست كرد (سه لامى خواى لى

بيت). وه كه خواى مه زن ده فهرموويت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾^۲ واته: نه ي

خه لكينه خوتان بپاريژن له (سزاي) په روه ردگارتان نه وه ي كه دروستى كردون له يه كه كه سه وه (كه ناده مه) وه هر له نه ويش هاوسه ره كه ي دروست كردوه و له و دووانه پياوانيكى زور و نافرده تانيكى زورى خستوته وه. وه ده فهرموويت: ﴿وَانزَلَ لَكُمْ مِنَ الْأَنْعَامِ ثَمِينَةَ أَزْوَاجٍ﴾ واته: له مه پو مالاتيش

هه شت جوتى بو دروست كردون كه له سوره تى (الانعام) دا باسى هاتوه. هه شت سه ر مالاتى دروست كردوه مه پو به ران و سابرين و بنزو و شترى نيرو مى و گا و مانگا. پاشان ده فهرموويت:

﴿يَخْلُقْكُمْ فِي بُطُونِ أُمّهَاتِكُمْ﴾ واته: نيوه ش به و شيوه يه له سكى دايكدا دروست ده كات، ﴿خَلْقًا مِّنْ

^۱ القرطبي (۲۳۵/۱۵).

^۲ النساء (۱).

بَعْدَ خَلْقٍ ﴿۱﴾ واته: له مه وه له وه تنوكيك ناو بوون پاشان بوونه خوئينكى تونده وه بووى شل پاشان بوونه پارچه گوشتيك و پاشانيش بوونه گوشت و نيسكو و ده مارو گيانى كرا به بهرداو كردمانه دروستكراويكى تر. ﴿فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾^۱ واته: جا گه وده و پيروزه نه و خوايه ي كه چاكترينى به ديهينه رانه. واته: ده ست پهنگينى مهر بؤ خودايه كه هيچ وه ستايه ك پيى ناگات. ﴿فِي ظُلُمَاتٍ ثَلَاثٍ﴾ واته: له سى قوناغى تاريكدا، تاريكايى ناو په حم و تاريكايى مه شيمه، (په رده يه كه پاريزه رى منداله كه يه) تاريكايى ورك (سك)، نيينو عه باسو و موجهيدو عيكريمه و نه بو مالك و زه حكاو قه تاده و سودى و نيينو زه يدش مهر واين و تووه.^۲ وه ده فهرموويت: ﴿ذَالِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ﴾ واته: نه و كه سه ي ناسمانه كان و زه مين و نه وه ي له نيوانياندايه و نيوه شو بابو باپيرانيشتاني دروست كردووه مهر نه و په روه ردگاريه كه خاوهنى ده سه لات و كاربه ده سته له گشت نه مانه دا، ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾ واته: نه و خودايه ي كه عيبادهت ته نها مهر بؤ نه و ده كريت و شهريكى نيه. ﴿فَأَنِّي تُصْرَفُونَ﴾ واته: چون كه سيكى تر له گه لى ده په رستن؟ كه واته به ره و كوى ده تانبه ن و سه رتان لى ده شيوينن؟

﴿إِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾^(۷) وَاِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِّنْهُ نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُوَ إِلَيْهِ مِن قَبْلُ وَجَعَلَ لِلَّهِ أَنْدَادًا لِّيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِهِ قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا إِنَّكَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ ﴿۸﴾

خوای گه وده ده فهرموويت: ﴿إِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ واته: نه گه ر به چاكه نازان، خودا له نيوه بى نيازه و به پيى نه زانى عه بدانى پازى نابيت. نه گه ر چاكه و له چاو دابيت، ليو پازيه. كه سيش بارى گرانى كه س له نه ستو ناگريت، له مه ولاهه موو لاتان بؤ لای په روه ردگارى خوتان ده هيننه وه و بيتان ده لیت چيتان ده كرد. له نهينى ناو دلانيش ناگاداره. خوای گه وده باسى خوى ده كات كه بى نيازه له مه موو شتيكو پيويسى به هيچ كه سيك نيه وهك موسا پيغه مبه ر (سه لامى خوای لى بيت) وتى: ﴿إِنْ تَكْفُرُوا أَنْتُمْ وَمَن فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا فَإِنَّ اللَّهَ لَغَفِيْرٌ

^۱ المؤمنون (۱۴).^۲ الطبري (۲۱/۲۵۸/۲۵۹)، الدر المنثور (۷/۲۳۶).

حَمِيدٌ^۱ واته: نه گەر ئیوه ناسوپاسی (به هره کانی خوا) بکه ن و هه موو نه و که سانه ش له زه ویدان نه وه به پاستی خوا بی نیازی سوپاسکراوه. وه له سه حیجی موسلیمدا هاتووه: (نه ی عه بده کانم نه گەر هه وه لتان و دواينتان و مړوښتان و جنوکه تان گشت له سه ردلی خراپترین پیاوړیک له خوتاندا بیت، له مولکی من هیچ که م ناکات).^۲ ﴿وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ﴾ رازی نییه له وه به نده کانی کافر و سپله بن،

واته: پئی خوش نیه و فرمانی پئی ناکات. ﴿وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ﴾ واته: نه گەر شوکرانه بزیر بن لیتان رازی و پئی خوشه و زیاترتان ده داتی، ﴿وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ﴾ واته: که س باری گونا می که س هه لئاگریت به لکو هه رکه سه و پرسپاری خوی لی ده کریت، ﴿ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ واته: هه مووتان ده گه رینه وه بو لای خوداو پیتان ده لیت چیتان کردووه، بیگومان نه و ناگاداری نه ینیه کانی ناودلانه و هیچی لی بزرنابیت.

له سپله یی مړوښ کاتی که تووشی ته نگانه یه ک هات له خودا ده پارپته وه به لام که خوشیه کی تووش هات شه ریکی بو داده نی له گهل خودا ده پیه رستیت

خوای مه زن ده فهرموویت: ﴿وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِّنْهُ نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُوَ إِلَيْهِ مِن قَبْلُ وَجَعَلَ لِلَّهِ أَنْدَادًا لِّیُضِلَّ عَنْ سَبِيلِهِ قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا إِنَّكَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ﴾ واته: نه م مړوښه که ته نگانی کی ده گاتی، پوو هه ر له خودا ده کات و له به ری ده پارپته وه، هه ر کاتی کیش له خوی وه به هره یه کی به نه و گه یاند، له بیري ده کات که له پیشدا له به ری پاراوه ته وه و شه ریکانی که بو خودا ده دوزیتته وه، تا خه لکی پئی گومرا بکات. بلی: به و سپله بیته وه، که میکی تریش پابویره، بیگومان تو له یارانی ناگری. ﴿وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ﴾ واته: له کاتی پیویستیدا ده پارپته وه و ته نها هاوار له خودا ده کات له که سی تر ناپارپته وه. وه ک خوای مه زن له نایه تی کی ترده فهرموویه تی: ﴿وَإِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَنْ تَدْعُونَ إِلَّا إِلَٰهًا فَلَمَّا نَجَّيْكُمْ إِلَى الْبَرِ أَعْرَضْتُمْ وَكَانَ الْإِنْسَانُ كَفُورًا﴾^۳ واته: وه کاتی که له ده ریادا تووشی به لاو زیان بیت هه موو نه و (په رستراوانه) ی هاواریان لی ده که ن ون ده بن بیجکه له خوا که چی کاتی که (خودا) پرگارتان ده کات و ده گه نه و شکانی پوو و ده رده گیپن (چونکه) ناده می هه میشه سپله و ناسوپاسه. بویه خوای گه ورده فهرموویه تی: ﴿ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِّنْهُ نَسِيَ مَا

^۱ ابراهیم (۸).^۲ مسلم (۱۹۹۴/۴).^۳ الاسراء (۶۷).

كَانَ يَدْعُوا إِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ ۖ يَانِي: له كاتى خوشگوزهرانيدا نه و هاوارو پارانه وهى له ياد دهجيت وهك خوداى مه زن له ثايه تيكي تر دا فه رمويه تي: ﴿وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنْبِهِ أَوْ قَاعِدًا أَوْ قَائِمًا فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُ مَرَّ كَأَن لَّمْ يَدْعُنَا إِلَىٰ ضُرِّ مَسَّهُ ۖ﴾ واته: وه كاتيک ئاده مى زيانتيكى لى بکه ويټ به پاكشان يان به دانيشتن يان به پيوه لي مان ده پارپته وه ئينجا كاتيک لمان برد زيانه كى و نه مانه شيت ده پوات (دهجيت ه سهر حالى پيشووى) وهك هاوارو دوعاى نه كريديت لي مان بو لابر دنى زيانتيك كه دوچارى بووه. وه ده فه رمويټ: ﴿وَجَعَلَ لِلَّهِ أَنْدَادًا لِّيُضِلَّ عَن سَبِيلِهِ ۖ﴾ واته: له كاتى خوشى و خوشگوزهرانيدا شهرىك بو خودا پهيدا ده كات و له گه لى ده پيه رستيت، ﴿قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا إِنَّكَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ﴾ واته: بلى به وهى كه نا نه وه خوو پيشه يه تي و پيگاي وه ها ده گريته به رو له سهرى ده پوات. ماوه يه كى تريش پابويټ به و لاساريه وه به راستى تو له و كه سانهى كه ده چنه ناو ناگر. نه مه هه په شه يه كى تونده و جه ختى له سهر كراوه. ﴿قُلْ تَمَتَّعُوا فَإِن مَصِيرَكُمْ إِلَى النَّارِ﴾^۱ واته: (نهى موحه ممد عليه السلام) بلى به وانه پابويټ چونكه بيگومان چاره نوسان دوزه خ ده بيت. وه ده فه رمويټ: ﴿نُتِمُّهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ﴾^۲ واته: كه ميک نازو نيعمه تيان پى ده دهين (له دونيادا) له پاشان ناچار يان ده كه ين كه برپونه ناو سزاي سه خته وه.

﴿أَمَنْ هُوَ قَلِيلٌ ءَإِنَّا الْإِلَهِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ ۚ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا

يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابِ ﴿١﴾

مهر دمی گویرایه ل و مهر دمی لاسارو بی گوی وهك يهك نين

خوای گه وره ده فه رمويټ: ﴿أَمَنْ هُوَ قَلِيلٌ ءَإِنَّا الْإِلَهِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ ۚ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابِ﴾^۳ واته: ناخو نه مه له گه ل كه سيكدا كه شه و گاران پوو به خوا پراوه ستاوه و سوژده ده بات و به رفه رمانه و له پوژى قيامه ت ده ترسيټ و هيوای وايه بهر به زه يى په روه ردگارى خوى بکه ويټ، وه كو يه كه؟ بلى ناخو زاناو نه زان به رانبه رن؟ مهر نه وانهى كه به دل زيندون، ده توانن بيربكه نه وه. خوای مه زن ده فه رمويټ: ثايا نه وانهى نا نه مه په وشتيانه به شه و سوژده بو خوا ده به ن و پوو ده كه نه باره گاكه ي و لى ده پارپته وه و له پوژى قيامه ت

^۱ يونس (۱۲).

^۲ ابراهيم (۳۰).

^۳ لقمان (۲۴).

ده ترسن وهك نهو كه سانه وان كه هاوهل بۆ خودا داده نین هه رگیز وهك یهك نین، وهك خودا
 فه رموویه تی: ﴿لَيْسُوا سَوَاءً مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ أُمَّةٌ قَائِمَةٌ يَتْلُونَ آيَاتِ اللَّهِ ءَانَاءَ اللَّيْلِ وَهُمْ يَسْجُدُونَ﴾^۱
 واته: هه موو (نامه داره كان) چوونیهك نین له ناو خاوهن نامه كاندا دهسته یهکی پاست و پیک هه ن
 نایه ته کانی خودا ده خوینن له (کاته کانی) شه وداو له (کاته کانی) کړنوش بردنیا نندا. لیږه شدا
 ده فه رموویت: ﴿أَمَّنْ هُوَ قَنِتٌ ءَانَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا﴾ واته: که ردنکه چو له خواترسان کاتیک پوو به
 خودا ده وهستن و سوژده ی بۆ ده بن. ئیبنو مه سعود (په زای خوای لی بیت) ده لیت: (القانت) واته:
 گوپرایه لی فه رمانی خودا و پیغه مبه ری خودا (ﷺ).^۲ ئیبنو عه باسو (په زای خوای لی بیت)
 حه سه ن وسودی و ئیبنو زهید ده لین: ﴿ءَانَاءَ اللَّيْلِ﴾ له کاتی شه ودا.^۳ خوای مه زن ده فه رموویت:
 ﴿يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ﴾ واته: له و کاتی خوا په رسته یه دا له خودا ده ترسیت و بی هیواش نیه
 له به زه یی خودا. که هه ردوو حاله ته که پیویسته و هه میسه ده بیت ترسی خودا له دلدا بیت. بۆیه خوای
 گه وده فه رموویه تی: ﴿يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ﴾ خو نه گه ر موسلمان له حاله تی مردندا بیت
 ده بیت هیوای به زه یی زیاتر بیت. وهك ئیمام عه بدی کوپی حومه یه له موسنه ده که یه دا پیوایه تی کردوو
 له نه نه سه وه (په زای خوای لی بیت) ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) چوه لای پیاویک له کاتی مردندا
 پی و ت: (له چ حاله تی کدای؟) وتی: به هیوای به زه یی خودام و لیشی ده ترسم. پیغه مبه ری خودا (ﷺ)
 فه رمووی: (نهم دوو شته کونابنه وه له دلی هیچ عه بدیکدا نا له م کاته دا مه گین نه وه ی هیوای هه یه پی
 خودا پی دهادت و دلنیاشی ده کات له وه ی که لی ده ترسیت).^۴ تیرمیزی و نه سائی پیوایه تیان کردوو
 له (فی الیوم واللیلة) دا ئیبنو ماجه ش پیوایه تی کردوو له فه رموده که ی سه یاری (سیار) کوپی
 حاته مه وه له جه عفه ری کوپی سوله یمانه وه به م شیوه یه. تیرمیزی ده لیت فه رموده یه کی غه ریه
 (حدیث غریب).^۵ ئیمامی نه حمه دیش پیوایه تی کردوو له ته میمی داریه وه (په زای خوای لی بیت)
 ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فه رموویه تی: (هه ر که سیك سه د نایه ت بخوینیت له شه ویکدا عیباده تی
 شه ویک ی بۆ ده نووسریت) هه ر به م شیوه یه نه سائی پیوایه تی کردوو (فی الیوم واللیلة) خوای مه زن

^۱ ال عمران (۱۱۳).^۲ القرطبی (۲۳۹/۱۵).^۳ القرطبی (۲۳۹/۱۵).^۴ مسند عبد بن حمید (۴۰۴)، فه رموده یه کی باشه (جید).^۵ تحفة الأحوذی (۵۷/۷)، النسائی فی الکبری (۲۶۲/۶)، ابن ماجه (۱۴۲۳/۲)، فه رموده یه کی باشه.

ده فەرموئیت: ﴿قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ ئاخۇ ئەوانەى خواناسن لە گەل ئەوانەى كە
 هاوەل بۆ خودا دادەنن بۆ ئەوەى لە پىى خودا خەلكى لادەن وەك يەكن؟ نەخىر، ﴿إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا
 الْأَلْبَابِ﴾ واتە: بەلكو كەسك مەست بەو جىاوازيە دەكات كە دلى زىندوو و خاوەن ھوشە، والله أعلم.
 ﴿قُلْ يٰعِبَادِ الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا رَبَّكُمُ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَأَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةٌ إِنَّمَا يُوَفَّى
 الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ ۱۰ ﴿قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ﴾ ۱۱ ﴿وَأُمِرْتُ لِأَنْ أَكُونَ أَوَّلَ

المسلمين ۱۲

فەرماندان بە خووپاراستن و كوچكردن لە بەر ڕەزامەندى خودا و خواپەرستى بە دلى پاك

خوای مەزن دە فەرموئیت: ﴿قُلْ يٰعِبَادِ الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا رَبَّكُمُ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ
 وَأَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةٌ إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ واتە: بىژە: ئەى عەبدەكانى من! ئەى ئەوانەى
 خاوەن بېوان! لە پەرودەگارتان بترسن، بۆ ئەوانەى لە ژيانى ئەم دنيايەدا چاكەيان كرد، چاكە مەيە و
 زەمىنى خودا بەربلاو بەيگومان ئەو كەسانەى خوڤاگرن بە تەواوى و بەبى حىساب پاداشتى خويان
 وەر دەگرن. خوای گەورە فەرمان دەدات بە بەندە خاوەن باوەرەكانى كە بەردەوام خەرىكى
 بە جىيەننى فەرمانەكانى خودا بن و لىي بترسن دە فەرموئیت: ﴿قُلْ يٰعِبَادِ الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا رَبَّكُمُ لِلَّذِينَ
 أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ﴾ واتە: بۆ ئەو كەسانەى كە لەم دنيا چاكەيان كرد، بۆ دنيا و بۆ پۆڤى
 دوايان ﴿وَأَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةٌ﴾ موحامەد دەلێت زەمىنى خودا ئاوەلايە كوچى تيا بكەن و غەزا بكەن و
 دوور بكەن و ئەو نزيك نەبنەو لە بتهكان. ۱ خوای گەورە دە فەرموئیت: ﴿إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ
 حِسَابٍ﴾ ئەو زاعى دەلێت: كيشانە و پىوانەيان بۆ ناكړيت بەلكو هەربويان تىدەكړيت. سودى دەلێت:
 ﴿إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ واتە: لەناو بەهەشتدا. ۲ خوای مەزن دە فەرموئیت: ﴿قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ
 أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ﴾ واتە: بلى من پىم سپىراو هەريەك خودا بپەرستم و بە پاكژى هەر لەسەر
 دىنەكەى ئەو بىم. واتە: فەرمانم پىدراو كە بە پاكى تەنها هەر خودا بپەرستم و هاوەلى بۆ دانەنيم،
 ﴿وَأُمِرْتُ لِأَنْ أَكُونَ أَوَّلَ الْمُسْلِمِينَ﴾ واتە: فەرمانيشم پىدراو كە يەكەمىن مۇسلمان بىم.

۱ الطبري (۲۶۹/۲۱).

۲ الطبري (۲۷۰/۲۱).

﴿قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ (۱۳) قُلِ اللَّهُ أَعْبُدُوا مُخْلِصًا لَهُ دِينِي ﴿۱۴﴾ فَأَعْبُدُوا مَا شِئْتُمْ مِنْ دُونِهِ قُلْ إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ أَلَا ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ ﴿۱۵﴾ لَهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِنَ النَّارِ وَمِنْ تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ ذَلِكَ يُخَوِّفُ اللَّهُ بِهِ عِبَادَهُ يَعْبادِ فَاتَّقُونِ ﴿۱۶﴾

ترسان له جه زره بهى خودا

خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ واته: بلی: نه گهر له فه رمانی په روه ردگاری خوم دهر بچم، له جه زره بهى پوژئیکى گهره ده ترسم. خوای گهره ده فه رموویت به پیغه مبه (ﷺ) تو بلی من له سزای پوژئیکى گهره ده ترسم نه گهر له فه رمانی خودا دهر بچم که پوژئ قیامه ته نه مه شهرته و مانای وایه بو که سانی تر زیاتر جیی ترسه و چاوه پوان کراوه، ﴿قُلِ اللَّهُ أَعْبُدُوا مُخْلِصًا لَهُ دِينِي﴾ واته: بلی: هر خودا په رستم و به پاکزی له سر دینه که ی نه و ده بم. ﴿فَأَعْبُدُوا مَا شِئْتُمْ مِنْ دُونِهِ قُلْ إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ أَلَا ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ﴾ واته: نه وسا نیوه ش (غیری خودا) چیتان په رست، به ناره زوی خوتان بکن. تو بلی: هر نه وانه زیانبارن که له پوژئ قیامه تدا، خوشیان و که سو کاریشیان ده دورینن، دیاره نه مه زیانئیکى ناشکرایه. ﴿فَأَعْبُدُوا مَا شِئْتُمْ مِنْ دُونِهِ﴾ نه مه دیسان لیړه دا هره شهیه و خووه دورگرتنه له بته رستان، ﴿قُلْ إِنَّ الْخَاسِرِينَ﴾ واته: بیگومان هر نه و دورپاوانه به ته وای زهره رمنندن، ﴿الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ﴾ یانی: جیاده بنه وه له یه که هر گیز به یه که ناگه نه وه با که سو و کاریشیان برپون بو به هشت، نه وان ده چن بو جه نه م یان هه موو ده چن بو ناو ناگر به لام پیکه وه کونابنه وه و خوشی نابینن، ﴿أَلَا ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ﴾ واته: نا نه وه یه زیانی ته و اوو په نجه پویی ناشکرا. پاشان خوای مه زن باسی ژیان و گوزهرانیان ده کات له ناو ناگرو ده فه رموویت: ﴿لَهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِنَ النَّارِ وَمِنْ تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ ذَلِكَ يُخَوِّفُ اللَّهُ بِهِ عِبَادَهُ يَعْبادِ فَاتَّقُونِ﴾ واته: توی له سر توی کلپی ناگر (وینه ی چتر) له سر نه مان پاوه ستاوه، له ژیریشیان هر به م ته رزه. خودا به مه عه بدانی خوی ده ترسیښت. نه ی عه بدانم! لیم بترسن. نایه تی: ﴿لَهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِنَ النَّارِ وَمِنْ تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ﴾ وه که نه م نایه ته یه که فه رموویه تی: ﴿لَهُمْ مِنْ جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِنْ فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ وَكَذَلِكَ نُجَزِي الظَّالِمِينَ﴾ واته: نه وانه ی له دوزه خدا فه رش و پاخه ریان

(له ئاگره) و له لای سه روشیانه وه لیفه و داپوشه ریان (له ئاگره) ئا به و جوره تۆله له سته مکاران ده ستینین. وه له ئایه تیکی تر دا ده فه رموویت: ﴿يَوْمَ يَفْشَهُمُ الْعَذَابُ مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ وَيَقُولُ ذُقُوا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾^۱ واته: له پۆژیکدا سزا دایانده پۆشیته له لای سه ریان ه وه له ژیر پییان ه وه (خوا) ده فه رموویت: بچه ئن تۆله ی نه و کرده وانه ی که له دنیا دا ده تانکرد. خوای گه وه ده فه رموویت: ﴿ذَلِكَ يُخَوِّفُ اللَّهَ بِهِ عِبَادَهُ﴾ واته: خوای گه وه بۆیه لی ره دا باسی نه م پوودا وه ده کات که گومان نیه له هاتنی تا عه بده کانی خۆی بترسی نیته که واز بیئن له خراپه و تاوانکردن و ده فه رموویت: ﴿يَعْبَادِ فَاتَّقُون﴾ واته: بترسن له سزا و تۆله و جه زره به و تو په یی من.

﴿وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطُّغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوا إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فَبَشِّرْ عِبَادِ ۝۱۷﴾^{۱۷} الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْأَوَّلُونَ ۝۱۸﴾^{۱۸}

مژده بۆ پیاوچاكان

خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطُّغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوا إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فَبَشِّرْ عِبَادِ﴾ واته: نه و که سانه ی له په رستنی بته کان ته کیونه ته وه و به ره و خوا گه رانه وه، خۆشی له وان. سا تۆش به عه بده کانی من مژده بده. عه بدو په حمانی کوپی زهیدی کوپی نه سه له ده لیته: له باوکیه وه: ﴿وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطُّغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا﴾ ده لیته: نه م ئایه ته هاته خوار له سه ر زهیدی کوپی عه مر ی کوپی نوفه یل و نه بو زه پو سه لمانی فارسی (په زای خویان لی بیته).^۲ بیگومان نه م ئایه ته گشتگیره و بۆ نه وانه و بۆ که سانی تریشه که واز له بته په رستی دینن و پوو ده که نه خوا و هه ر خوای خاوه ن ده سه لات ده په رستن، ئا نه وانه نه و که سانه ن که مژده یان پی دراوه له دنیا و قیامه تدا، پاشان خوای دلۆفان فه رموو یه تی: ﴿فَبَشِّرْ عِبَادِ ۝۱۷﴾ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْأَوَّلُونَ ۝۱۸﴾ واته: نه و که سانه ی گو ی له قسان را ده دیرن و به شو یین چاکتریاندا ده چن، نه وان خودا پی به ره و خۆی نیشان دا ون، نه وانه خاوه ن ئاوه زن. واته: نه وانه که گو ی ده گرن بۆ قسه کان و چاکترینیان وه رده گرن و لی تی ده گه ن و کاری پی ده که ن، نه م ئایه ته وه ک نه و ئایه ته وایه که خوای مه زن فه رموو یه تی به موسا کاتی که ته وراتی بۆ هات: ﴿فَخُذْهَا بِقُوَّةٍ وَأْمُرْ قَوْمَكَ يَأْخُذُوا بِأَحْسَنِهَا﴾^۳ واته:

^۱ العنكبوت (۵۵).

^۲ الطبري (۲۷۴/۲۱).

^۳ الاعراف (۱۴۵).

كه واته (موسا) به توندى بيانگره و ناگاداريان به و فرمان به گه له كه ت بكه تا دهست بگرن و پرهفتار بكن به جوانترو چاكترينيان. ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ﴾ واته: نه وانه ي كه نه م سيفه تانه يان تيدايه خدا پى نيشان داون له دنيا و له پوڅى دواييدا. ﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْأُولَٰئِ﴾ واته: خاوه نى ناوه نى ته واوون و سروشتى پاستن.

﴿أَفَمَنْ حَقَّ عَلَيْهِ كَلِمَةُ الْعَذَابِ أَفَأَنْتَ تُنقِذُ مَنْ فِي النَّارِ﴾ ١٩ ﴿لَكِنَّ الَّذِينَ أَتَقُوا رَبَّهُمْ هُمْ غُرْفٌ مِّنْ فَوْقَهَا غُرْفٌ مَّبْنِيَّةٌ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَعَدَ اللَّهُ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ الْمِيعَادَ﴾ ٢٠

خوای گه وره ده فهرموويت: ﴿أَفَمَنْ حَقَّ عَلَيْهِ كَلِمَةُ الْعَذَابِ أَفَأَنْتَ تُنقِذُ مَنْ فِي النَّارِ﴾ واته: ئاخو كه سيك نازارى بؤ برپار درا، تو ده توانى (كه سيك له ناو ناگردا بيت) پرگارى بكه ي. يانى: ئايا كه سيك كه به دبخت بيت تو ده توانى پرگارى بكه ي له و گومرايى و سه رليشيوايه ؟ نه خير هر كه سيك خدا سه رى لى تيكدا هيچ كه سيك ناتوانيت پى نيشان بدات. پاشان خوداى گه وره باسى عه بده خواناس به خته وهره كان ده كات كه چنده به خته وهرن و وان له ناو كوшке به رزه كاندا له به هه شتداو ده فهرموويت: ﴿لَكِنَّ الَّذِينَ أَتَقُوا رَبَّهُمْ هُمْ غُرْفٌ مِّنْ فَوْقَهَا غُرْفٌ مَّبْنِيَّةٌ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَعَدَ اللَّهُ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ الْمِيعَادَ﴾ واته: به لام نه وانه ي ترسى په وره ردگاريان له دلدايه وان له ناو چنده هوده يه كدا، چين له سه ر چين سازكراون، جوباريان به به رده مدا ده پوات، نه مه به لى نى خودايه، خودا هر به لى نى بيدا لى په شيمان نابيته وه. واته: له خواتر سه كان وان له ناو ژورى يه كه له سه ر يه كدا زور جوان و پازاوه و قايم و به رز دروست كراون. عه بدولاي كوپى ئيمامى نه حمه د پيوايه تى كردووه له عاليه وه (په زاي خوای لى بيت) ده لى ت: پيغه مبه رى خودا (ﷺ) فهرموويه تى: (له ناو به هه شتدا ژورى ژورى هه يه كه له ده ره وه ناوى ده بينريت و له ناوه وهش ده ره وهى ده بينريت)، عه ره بيكي ده شته كى وتى: نه و ژورانه بؤ كييه نه ي پيغه مبه رى خودا (ﷺ)؟ فهرمووى: (بؤ نه وانه يه قسه ي چاكيان كردووه و خواردنيان داوه به خه لكى و به شه و نويزيان كردووه كاتى خه لكى له خه ودا بوون).^۱ تيرميزيش پيوايه تى كردووه ده لى ت فهرمووده يه كى چاك و غريبه (حسن غريب).^۲ ئيمامى نه حمه ديش پيوايه تى كردووه له سه هلى كوپى سه عده وه (په زاي خوای لى بيت) ده لى ت: پيغه مبه رى خودا (ﷺ) فهرموويه تى: (نه هلى به هه شت يه كترى ده بينن له ناو به هه شتدا له ناو ژوردا وهك چون نه ستيره كان ده بينن له كه نارى ئاسماندا) ده لى ت: باسم كرد بؤ نعمانى كوپى نه بو عه ياش، نه ويش ده لى ت: بيستم له نه بو سه عيدي

^۱ أحمد (۱۵۵/۱)، فهرمووده يه كى حه سه نى غريبه.

^۲ تحفة الأحوزي (۲۳۱/۷)، فهرمووده يه كى حه سه نى غريبه.

خودریه وه (په زای خوی لی بیت) وتی: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرموویه تی: (وهك چۆن ئیوه ئه ستیره ده بینن له كه ناری پۆژه لات و پۆژئاوا دا).^۱ بوخاری و موسلیم له هه ردوسه حیحه كه دا هیئاویانه.^۲ نیمامی ئه حمه د ده لیت: فه زاره بۆی باس کردین وتی و فوله بیج هه والی داینی له هیلالی کوپی عالیه وه له عه تای کوپی یه ساره وه له نه بو هورهیره وه (په زای خوی لی بیت) ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرمووی: (خه لکی به هه شت نه هلی ژوره كان ده بینن وهك چۆن ئیوه ئه ستیره ی تروسكه دار ده بینن كه له ئاسۆوه ئاوا ده بیت و ده پوات و هه لدیت به پئی به رزی و نزمی پله یان) وتیان: ئه ی پیغه مبه ری خوا نه وانه پیغه مبه رانن؟ فرمووی: (به لی سویند به و كه سه ی گیانی منی به ده سته نه وان و ده سته یه كیش كه بریایان به خوا هیئاوه و پیغه مبه رانیشیان به راست زانیوه).^۳ تیرمزیش بریوایه تی کردوه و ده لیت حسن و صحیحه.^۴ خوی بالاده ست ده فرمویت: ﴿تَجْرِي مِنَ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ جۆبار به ناویدا تیده په ریت و ده پوات چۆن ئاره زو بكن و بۆ کوپیان بویت ﴿وَعَدَ اللَّهُ﴾ واته: ئه وه ی باسمان کرد به لینی خودایه كه داویه تی به به نده خاوه ن باوه په كانی، ﴿لَا يَخْلِفُ اللَّهُ الْمِعَادَ﴾ خودا له به لینی خوی په شیمان نابیته وه.

﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَلَكَهُ يَنْبِيعَ فِي الْأَرْضِ ثُمَّ يُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا مُخْتَلِفًا أَلْوَنُهُ ثُمَّ يَهِيْجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَجْعَلُهُ حُطَامًا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرًا لِأُولِي الْأَلْبَابِ﴾ (۲۱) ﴿أَفَمَنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِّن رَّبِّهِٖٓ فَوَيْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ مِّنْ ذِكْرِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ (۲۲)

نموونه ی ژبانی دنیا

خوی مه زن ده فرمویت: ﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَلَكَهُ يَنْبِيعَ فِي الْأَرْضِ ثُمَّ يُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا مُخْتَلِفًا أَلْوَنُهُ ثُمَّ يَهِيْجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَجْعَلُهُ حُطَامًا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرًا لِأُولِي الْأَلْبَابِ﴾ واته: ئه دی نه تدی، خودا له و بلنداییه وه ئاو ده نیریت و له زه میندا له سه رچاوه كانه وه په وانه ی ده كات كشتوكالی هه مه په نگه ی پئی ده پوینیت و پاش ماوه یه ك زه ردو وشك هه لدیت و نه وسا ده یكاته پوشو به لا؟ ئه وانه ی خاوه ن ئاوه زن، دیاره له مه په ند وهرده گرن. خوی مه زن بۆمان باس ده كات كه

^۱ احمد (۳۴۰/۵)، فرمووده یه کی سه حیحه.

^۲ فتح الباري (۴۲۴/۱۱)، مسلم (۲۱۷۷/۴).

^۳ احمد (۳۳۹/۲)، فرمووده یه کی سه حیحه.

^۴ تحفة الأحوزي (۲۷۲/۷)، فرمووده یه کی سه حیحه.

سەرچاوهى (بهره تى) ئاۋ لە ئاسمانه وهيه وهك فهرموويه تى: ﴿وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا﴾^۱ واته: وه لە ئاسمانه وه باراندومانه ئاويكى پاكه وه كهر. وهختيك لە ئاسمانه وه ئاۋ دههينريته خواره وه وهك نه و ئاوانه ي كه لە ئاۋ زه ميندايه پاشان خواي خاوهن ده سيلات ده يگيريت به ئاۋ هه موو به شه كانى زه ميندا هه رچونيك خوى مه يلى لى بيت. لە سەرچاوه كانه وه ده ينريت به پيى پيويستى سەرچاوه ي وا هه يه زورى لى دهرده چيت و هى واش هه يه كه مى لى ده پوات. بويه خواي بالا ده ست ده فهرمويت: ﴿فَسَلَكَهُ يَنْبِيعَ فِي الْأَرْضِ﴾ سه عيدى كوپى جوبه يرو عاميرى شه عبي ده لين: هه موو ئاويك لە سەر زه ميندا سەرچاوه كه ي لە ئاسمانه وه يه.^۲ سه عيدى كوپى جوبه ير ده ليت: سەرچاوه ي ئاۋ لە به فره، واته: به فر كومه له ده كات لە سەر كيوه كان و ده چيت نه و زه مينه وه سەرچاوه كانيش لە دامين كيوه كانه وه دينه دهره وه. ده فهرمويت: ﴿ثُمَّ يُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا مُخْتَلِفًا أَلْوَنُهُ﴾ واته: پاشا به هوى نه و باران بارين و نه و سەرچاوانه وه لە زه ميندا كشتوكالى هه مه رهنك ده پوينيت، هه ريه كه و جوره تام و رهنك و بون و شيوه يه كى هه يه و سوودى تايبه تى خوى هه يه. ﴿ثُمَّ يَهِيْجُ﴾ واته: دواي نه و جوانى و قه شه نكيه پير ده بيت و وشك و زهره هه لده گه ريت و ده پوكيته وه و ده رزيت. ﴿ثُمَّ يَجْعَلُهُ حُطَامًا﴾ واته: ده بيته پوش و په لاش و ورد ده بيت، ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرًا لِأُولِي الْأَلْبَابِ﴾ واته: ئا نه م باسه په ندو ئاموزگاربه بو نه و كه سانه ي كه خاوهن ئاوه زن. چونكه نه م ژيانه ش خوش و پازاوه يه هه روهك نه و كشتوكاله هه مه رهنك پاش ماوه يه ك پيرى ديت و له ش ولار تيك ده دات و نه و لاويه ي نامينيت و ده بيته پياويكى به سالاچوى كه م هيزو توانا و پاش نه مانه ش هه مووى مردنه. به خته وه ر نه و كه سه يه دواي نه م ژيانه حالى باشه و خودا لى پازيه. زورجار خواي گهره نمونه ي ژيانى دنيا به و بارانه دينيته وه كه لە ئاسمانه وه ده يبارينيه خواره وه، كه كشتوكال و به روبوم ده پوينيت و له پاشان زهره و وشك ده بيت و ده رزيت و ورد ده بيت. وهك خواي دلوفان فهرموويه تى: ﴿وَأَضْرَبَ لَهُمْ مَثَلَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَا أَنْزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ فَأَصْبَحَ هَشِيمًا تَذْرُوهُ الرِّيحُ وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُّقْدِرًا﴾^۳ واته: (نه ي موحه ممه د ﷺ) بينه ره وه بو نه و (بياوه ي) انه نمونه ي ژيانى دنيا كه وهك بارانيك وايه لە ئاسمانه وه ده يبارينين نه وسا جوره ها پواي زه وى (پى ده پويت و) ده پون به ئاۋ يه كدا

^۱ الفرقان (۴۸).^۲ الدر المنثور (۲۱۹/۷).^۳ الكهف (۴۵).

ئینجا ده بیته پوشو په لاشو با پرشو بلاوی ده کاته وه و خوا هه میسه به تواناو ده سه لاتداره به سه هه موو شتی کدا.

ئه وانه ی هه قن و نه وانه ی گومران وهك يهك نين

خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿أَفَمَنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِّن رَّبِّهِٖٓ فَوَيْلٌ لِّلْقَاسِيَةِ قُلُوبِهِم مِّن ذِكْرِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ واته: ئاخو كه سيك خودا دلی بو ئیسلام گوشاد كردووه و دیاره بهر تیشکی به زهیی په روه ردگاری خوئی كه وتووه، كه ی ده بیته وهك نه وانه بیته كه دلپه قن؟ هاوار بو نه و كه سانه دلپه قن له یادی خوا، كه نه مانه به ئاشكرا پیگه ی خودایان گوم كردووه. واته: نه وانه ی كه خودا سینه فراوانی كردوون و بهر تیشکی به زهیی خودا كه وتوون وهك نه و كه سانه وان كه دوون له راستیه وه و دلپه قن؟ نه خیر. وهك خودای دلوفان ده فه رموویت: ﴿أَوْ مَن كَانَ مِيتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَن مَّثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِّنْهَا﴾ واته: ئایا كه سيك مردوو (بیباوه) بیته و ئیمه زیندوومان كرده وه و پووناكیه كمان بو فه راهه م هینا (كه قورئانه) به هوئی نه وه وه له ناو خه لكیدا ده گه ریته و ده پوات ئایا وهك نه وه وایه كه له ناو تاریكستانیکدا بیته كه به هیچ جوریک ده رچوونی نیه لئی. بویه لیته دا فه رموویه تی: ﴿فَوَيْلٌ لِّلْقَاسِيَةِ قُلُوبِهِم مِّن ذِكْرِ اللَّهِ﴾ واته: هاوار بو نه و دلپه قانه ی كه دلیان نه رم نابیته و ترسی نایانگریته و بیرناكه نه وه و ناوه زیان نیه، ﴿أُولَٰئِكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ واته: نه وانه دیاره سه ریان لی شیواوه.

﴿اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُّتَشَبِهًا مَّثَانِيَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ ذَٰلِكَ هُدَىٰ اللَّهِ يَهْدِي بِهِٓ مَن يَشَاءُ وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن هَادٍ﴾ (۱۲۲)
وه سنی قورئانی پیروز

خوای كه وره ده فه رموویت: ﴿اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُّتَشَبِهًا مَّثَانِيَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ ذَٰلِكَ هُدَىٰ اللَّهِ يَهْدِي بِهِٓ مَن يَشَاءُ وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن هَادٍ﴾ واته: خوا چاكرين قسه ی ناردووه ته خواری: كتيبیک كه (قسه كانی له جوانیدا) وهكو په كنو هه ر دووپاتیش ده كړینه وه. نه و كه سانه ی ترسی په روه ردگاری خوئیان له دلدايه، له بیستنی موچرکیان به له شدا دیته و پاشان دلو له شیان (به یادی خوا) ئوقره ده گریته، نه مه

پښمونی خودایه، کی پی خوش بیت، بهره و خوی شاره زای دهکات، هر که سیش خوا گومرای بکات، که سی تر شاره زای ناکات. خوی مهن وه سفی کتیه که ی خوی (قورنای پیرون) دهکات که په وانه ی کردوه بو پیغه مبه ره به پیزه که ی (ﷺ) فه رموویه تی: ﴿اللَّهُ نَزَلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُّتَشَبِّهًا مَّثَانِيَ﴾ مواهید ده لیت: واته: نه م قورنانه هه موی وه ک یه که و له یه ک ده چیت و دو باره ش ده بیت وه.^۱ قه تاده ده لیت: نایه ت له نایه ت ده چیت و پیته کانیش هر له یه ک ده چن و وه ک یه کن.^۲ زه حاک ده لیت: دو پاتکردنه وه ی قسه یه بو نه وه ی به نده کان له په روه ردگاریان تی بگه ن. عیکریمه و حه سن ده لیت: خوی گوره برپاره کانی خوی دو پات ده کاته وه. حه سن نه مهیشی بو زیاد کردوه ده لیت: له سوره تی که نایه تی که هاتوه له سوره تی که تر دایسان نایه تی که تر هاتوه له یه ک ده چن. سه عیدی کوی جوبه یر ده لیت له ئینو عه باسه وه (په زای خویان لی بیت) ده لیت: ﴿مَّثَانِيَ﴾ نه م قورنانه قسه کانی له یه کتری ده چن و دو پاتیش بوونه ته وه.^۳ هندی له زانایانیش هر وایان وتوه. له سوفیانی کوی عویه ینه وه پیوایه ت کراوه له مانای نه م نایه ته دا: ﴿مُتَشَبِّهًا مَّثَانِيَ﴾ واته: ده قه کانی نه م قورنانه هندی جار مانا کانیان له یه ک ده چن و هندی جاریش باسی شتی که ده کات دژه که شی به دوایدا باس ده کات. وه ک باسی خاوه ن باوه ر به دوایدا خوانه ناس باسی به هشت به دوایدا باسی دژه خ نا له م نمونانه به زوری له قورنانه هاتوه و دو باره بوونه ته وه. وه ک خوی مهن وه رموویت: ﴿إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ۝۱۳ وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ ۝۱۴﴾ واته: به راستی چاکان له ناو نازو ناعمه ت دان، بیگومان به دکاران له دژه خدان. وه ده فه رموویت: ﴿كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْفُجَّارِ لَفِي سِجِّينَ ۝۷ وَمَا أَذْرَبَكُمْ مَا سِجِّينَ ۝۸ كِتَابٌ مَّرْقُومٌ ۝۹ وَقَدْ يَوْمِذُ الْمُكَذِّبِينَ ۝۱۰ الَّذِينَ يَكْذِبُونَ يَوْمَ الدِّينِ ۝۱۱ وَمَا يَكْذِبُ بِهِ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ ۝۱۲ إِذَا نُتِلَىٰ عَلَيْهِ ءِاثُنَا قَالَ أَسْطِيرُ الْأَوَّلِينَ ۝۱۳ كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ۝۱۴ كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمِذٍ لَمَّحُوجُونَ ۝۱۵ ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُوا الْجَحِيمِ ۝۱۶ ثُمَّ يُقَالُ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ ۝۱۷ كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عِلِّيَّينَ ۝۱۸﴾ واته: به پشیمان بینه وه چونکه به راستی نامه ی تاوانباران له ناو ده فته ریکی په ستی په شدایه، تو چوزانیت نه و ده فته ره چیه، ده فته ریکی نووسراوه، هاوار له و پژه دا بو بیباوه پان، نه وانه ی که به روا ناکه ن به

^۱ الطبري (۲۷۹/۲۱).^۲ الطبري (۲۷۹/۲۱).^۳ الطبري (۲۷۹/۲۱).^۴ الانفطار (۱۴-۱۳).^۵ المطففين (۸-۷).

پۆژی پاداشت دانه وه، کهس نهو پۆژه به درۆ نازانیت مه گهر مه موو سته مکاریکی گونا هبار، هه ر کاتیکی که نایه ته کانی ئیمه ی بۆ بخوینریتته وه ده لیت (ئه مانه) ئه فسانه ی پیشینان، نه خیر وایه به لکو زهنگی نهو (خرابانه ی) که ده یانکرد په رده ی هیناوه به سه ر دلایندا، نه خیر به راستی نهوان لهو پۆژه دا بۆ به شن له بینینی په روه ردگار له پاشان بیگومان نهوان ده چنه دۆزه خه وه، ئینجا پییان دهوتریت ئه مه نه وه یه که بهواتان پی نه ده کرد. وه ده فره موویت: ﴿هَذَا ذِكْرٌ وَإِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لَحُسْنَ مَآبٍ

﴿٤٩﴾ جَنَّتٍ عَدْنٍ مَّفْصَحَةٌ لِّمَنُ الْأَتُوبِ ﴿٥٠﴾ مُتَّكِئِينَ فِيهَا يَدْعُونَ فِيهَا بِفَاكِهَ كَثِيرَةٍ وَشَرَابٍ ﴿٥١﴾ وَعِنْدَهُمْ

قَصِيرَتُ الطَّرْفِ أَرْبَابٌ ﴿٥٢﴾ هَذَا مَا تُوعَدُونَ لِيَوْمِ الْحِسَابِ ﴿٥٣﴾ إِنَّ هَذَا لِرِزْقِنَا مَا لَهُم مِّن نَّفَادٍ ﴿٥٤﴾ هَذَا وَإِلَى

لِلطَّغْيَانِ لَشَرٌّ مَّآبٍ ﴿٥٥﴾ واته: ئه م (باسی پیغه مبه رانه) باسو ناویانگی چاکیانه له دنیا داو بیگومان پارێزکاران سه ر نه نجامیکی چاکیان هیه (که بریتیه له) به هه شتانی جیی دانیشتنی ئیجگاری که ده رگا کانی گراوه ته وه بۆیان، له ویدا (له سه ر کورسی پاراوه) پالیان داوه ته وه تییدا داوای میوه هاتی زۆرو جوړه ها خواردنه وه ده کهن، وه حۆریانی هاوته مه نیان لایه (خیزانیان) که چاویان برپوه ته میرده کانیان، ئه مه نهو (نازو نیمه تانه) یه که به لیتنتان پیدرابوو بۆ پۆژی لیپرسینه وه (ی قیامه ت)، به راستی ئه مه پزقو پۆژی ئیمه یه هه رگیز ته واو بوونی بۆ نیه، ئا ئه مه (پاداشتی پارێزکارانه) و بیگومان سه رکه شانیش خراپترین پاشه پۆژیان هیه. وه چهنده نمونه ی تر له م ده قانه هه موو دووپات بوونه ته وه واته له دوو مانادا به باسی شتیکی و دژه که ی. به لام ئه گهر ده که که هه مووی یه ک مانای ده که یاندو وه ک یه ک بوون نه وه پییان ده لیتن له یه ک ده چن، (المتشابه) به لام ئه م له یه کچوونه وه ک نهو له یه کچوونانه نیه که له م نایه ته دا باسو کراوه و خوای مه زن ده فره موویت: ﴿مِنهُ ءَايَاتٌ تُنْكِرُتُ هُنَّ أُمَّ

الْكُتُبِ وَأُخْرُ مُتَشَبِهَاتٍ﴾ واته: هه ندیکی نایه تی پۆشنن نهو نایه تانه بنه په تی قورئان و نهوانی تر (نایه تانیکن که مه به سته کانیان) پۆشن نین. نه وه شتیکی تره و مانایه کی تری هیه. خوای که و ره

ده فره موویت: ﴿نَقْشَعُرٍ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ﴾ واته:

ئه مه سیفه ت و په وشتی پیاوچا کانه کاتیکی گوئیان له فره مووده ی خوای خاوه ن ده سه لات و زال و ناگاداری هه موو شتیکی و زۆر لیبورده یه. کاتیکی تیده گهن له مژده و تۆله و به لیتن و هه په شه کانی خوای

مه زن ته زوو (موچرکه) به له شیاندا دیت له ترسی خودا، ﴿ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ﴾

واته: پاشان به هیوای به زهیی و سۆزی خودان و دلیان ئاسوده و ئۆقره ده گریت به یادی خودا. خواناسان جیاوازیان هیه له گهڵ خواناس و به دبەختاندا له چەند پووێه که وه.

یه که ۴: خاوهن باوه پان گوی له قورئان و ئایه ته کانی قورئان ده گرن به لام خوانه ناسان گوی له سرود و دهنگی گۆرانی بیژان ده گرن.

دوو ۵: خاوهن باوه پان کاتی که قورئان به سه ریاندا ده خوینریته وه به نه ژنودا ده که ون و سوژده بۆ خودا ده به ن به پێزه وه و ده ترسن و ده گرین به هیوای به زهیی خودان و به دله وه بیرى لى ده که نه وه و

فیری ده بن. وه ک خوای دلوفان فەرموویه تی: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا

تَلَيْتَ عَلَيْهِمْ ءَايَتَهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٦﴾ الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ

يُنْفِقُونَ ﴿٧﴾ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ﴾^۱ واته:

بیگومان برواداران ته نها که سانیکن که کاتی که باسی خوا کراو ناوی هینرا دلیان ده ترسیت و ترسی لى

ده نیشت کاتی که ئایه ته کانی خوا بخوینریته وه به سه ریاندا بریایان زیاد ده بیست و هه ر پشت به

په روه ردگاری خویان ده به ستن، نه وانه که به راستی نوێزه کانیان به جی ده هینن و له و پزق و پۆزییه ی

پیمان داو (له پیناوی خوادا) ده بیه خشن، هه ر نه وانه بریادارانى راسته قینه ن پله ی به رزیان بۆ هیه

لای په روه ردگاریان و لیخۆشبوونی (تاوانه کانیان) و پۆزی په سه ندو چاکیان بۆ هیه. وه ده فەرموویت:

﴿وَالَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخِرُّوا عَلَيْهَا صُمًّا وَعُمْيَانًا﴾^۲ واته: که سانیکن کاتی که ئامۆزگاری

بکریت به ئایه ته کانی په روه ردگاریان ناکه ون به سه ریاندا به که پی و کویری. واته: له کاتی گوێگرتن بۆ

ئایه ته کانی قورئان دلی بۆ ده که نه وه و به هیه شتیکی تره وه خویان سه رقان ناکه ون بیر له مانای

ده که نه وه و وه ری ده گرن و سوپاسی خوا ده که ون و سوژده ی شوکری بۆ ده به ن و دلیان لایه تی و

فەرمانه کانی به جی دینن و هۆشیان لای هیه شتیکی تر نیه.

سێ ۶: زۆر به نه ده ب و گه ردنکه چیه وه گوی بۆ قورئان ده گرن وه ک هاوه له کانی پیغه مبه ر (ﷺ)

کاتی که گوئیان له قورئان خویندنی پیغه مبه ر (ﷺ) ده گرت موچرکه ده هات به له شیاندا و دلیان

پاده چله کاو پاشان ئارام ده بووه وه به یادی خودا. زیاده ره ویان نه ده کرد به لکو به له سه رخویی و نه ده بو

ترس و له رزه وه لئی ده پارانه وه و داوای لیخۆشبوونیان لى ده کرد، که س پییان ناگات له و باره یه وه بۆیه

خوای مه زن وه سفیان ده کات و پێزداری کره ون له دنیا و قیامه تدا. عبدالرزاق ده لیت: موعه ممه ر بۆی

^۱ الانفال (۴-۲).

^۲ الفرقان (۷۳).

گیراینه وه وتی: قه تاده نه م نایه تهی خویند: ﴿نَقْشَعْرُ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ﴾ وتی: نه مه وه سفی دوسته کانی خودایه خوای دلوفان وه سفیان ده کات که به یادی خودا له شیان کرژ ده بیت و موچرکه ی پیا دیت و ناو به چاویاندا دیته خوارو دلایان به زیگری خودا نارام ده بیت و وه توقره ده گریت، خوای گه وره وه سفی نه کردون که له هوشی خویان ده چن و ناو ز له ده ست ده دن. به لکو نه و جورده هه لسوکه و ته له ره و شتی بیدعه چیه کانه و له شهیتانه وهیه. وه ده فهرموویت: ﴿ذَٰلِكَ هُدَىٰ اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَن يَشَاءُ﴾ واته: نه مه سیفته تی نه و که سانه یه که خودا پئی نیشان داون هه ر که سیك به و شیوه یه نه بیت گومرا بووه و پئی ون کردوه، ﴿وَمَن يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن هَادٍ﴾ واته: هه ر که سیش خودا گومرای بکات که سی تر ناتوانیت شاره زای بکات.

﴿أَفَمَن يَتَّقِي بِوَجْهِهِ سُوءَ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَقِيلَ لِلظَّالِمِينَ ذُوقُوا مَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ﴾ ﴿٢٤﴾ كَذَبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَاَنَّهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٥﴾ فَاذَاقَهُمُ اللَّهُ الْخِزْيَ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ اَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾

پاشه پوژی بیباوهران

خوای مه زن ده فهرموویت: ﴿أَفَمَن يَتَّقِي بِوَجْهِهِ سُوءَ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَقِيلَ لِلظَّالِمِينَ ذُوقُوا مَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ﴾ واته: دهی نایا که سیك به ده موچاوی خوی بیاریزیت له سزای سه ختی پوژی دواپی (وهك که سیكه له به هه شت دابیت)؟ به ناهه قانیش ده وتریت: ده بجیژن سزای کرده وه کانی خوتان! واته: که سیك له پوژی قیامه تدا به ده موچاوی خوی بیاریزیت له سزا ده بیت حالی چون بیت؟ سوکایه تیان پی ده کریت و لییان ده دریت و به وان و هاویننه یان ده وتریت له ناهه قی کاران: ﴿ذُوقُوا مَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ﴾ ده بجیژن سزای کرده وه کانی خوتان. ناخو نه مانه وهك نه و که سانه وان که له پوژی قیامه تدا دین هیچ ترسیکیان نییه؟ وهك خوای گه وره ده فهرموویت: ﴿أَفَمَن يَمْشِي مُكِبًّا عَلَىٰ وَجْهِهِ أَهْدَىٰ أَمَّن يَمْشِي سَوِيًّا عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ واته: نه و که سهی بروات و به ده مدا بکه ویت باشتی پئی ده رده کات؟ یان یه کیك قنچ و قیت بروات به سهر پیکایه کی راست و په واندا. وه ده فهرموویت: ﴿يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلَىٰ

وَجُوهِهِمْ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ^۱ واته: نهو پۆژهی له ناگری دۆزه خدا له سه ر پوخساریان راده کیشرین (بیان ده لین) بچه ئن نازاری دۆزه خ. وه ده فهرموویت: ﴿أَفَمَنْ يُلْقَى فِي النَّارِ خَيْرٌ أَمْ مَنْ يَأْتِي ءَامِنًا يَوْمَ الْقِيَمَةِ﴾^۲ واته: دهی ئایا که سیک ده خریته ناو ناگره وه چاکتره یان نهو که سه ی له پۆژی قیامه تدا بی ترس دیت. خوای خاوه ن ده سه لات ده فهرموویت: ﴿كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَانْتَهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ﴾ واته: پیشینه کانی نه مانیش بره یان به خودا نه مینا، له شوینیکه وه نازاریان بو داباری که هه ر هه ستیشیان پی نه کرد. واته: که له کانی پیش نه مان که بره یان به پیغه مبه ره کانیان نه کرد خوای مه زن به هوی تاوانه کانیانه وه قهری تیخستن که سیکیان نه بوو له سزای خودا بیانباریزیت، ﴿فَإِذَا قَهُمُ اللَّهُ الْخِزْيَ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْعَذَابُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ واته: خوا ده ردی سوکایه تی له م دنیا دا پی چه شتن گه ر بزائن، دیاره نازاری نهو دنیا مه زنتره. واته: کاریکی وه های به سه ره مینان و جه زره به یه کی وای دان له دنیا دا موسلمان پی دلخوش کرد. دهی با نهو که سانه ی که درایه تی به پرزترین پیغه مبه ر ده که ن که دواين پیغه مبه ر (ﷺ) و باوه ریان پی نیه. نهو سزایه ی که خودا بوی ناماده کردوون زور گه وره تره له وهی که له دنیا دا تووشیان هاتوه. بویه خوای گه وره ده فهرموویت: ﴿وَالْعَذَابُ الْآخِرَةُ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾.

﴿وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ لَعَلَّهُمْ يَنْذَكَّرُونَ﴾^(۲۷) قُرْآنًا عَرَبِيًّا غَيْرَ ذِي عِوَجٍ لَعَلَّهُمْ يَنْقُورُونَ^(۲۸) ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَكِّسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ^(۲۹) إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ^(۳۰) ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخَصِّصُونَ^(۳۱)

نمونه ی هاوه ن دانان بو خودا

خوای مه زن ده فهرموویت: ﴿وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ لَعَلَّهُمْ يَنْذَكَّرُونَ﴾ واته: وا ئیمه له م قورئانه دا بو نه م خه لکه هه موو جو ره نمونه یه کمان هینایه وه، شایه ت په ندی لی وه رگرن. واته: بیگومان ئیمه نمونه ی زورمان هیناوه ته وه له قورئاندا ﴿لَعَلَّهُمْ يَنْذَكَّرُونَ﴾ بو نه وهی په ندی لیوهر بگرن چونکه نمونه هینانه وه باشت ده جیته دله وه هه تا په ندی لی وه رگرن. وه ک

^۱ القمر (۴۸).^۲ فصلت (۴۰).

دهفه رموویت: ﴿ضَرَبَ لَكُمْ مَثَلًا مِّنْ أَنْفُسِكُمْ﴾^۱ واته: نمونه یه کی له خوتان بۆ هیناونه وه ههتا بزائن.
 وه دهفه رموویت: ﴿وَتِلْكَ الْأَمْثَلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ﴾^۲ واته: نهو وینهو
 نمونه بۆ خه لکی دینینه وه ته نه زانایان له وانه تیده گهن. لیږه دا خوی مه زن دهفه رموویت: ﴿قُرْآنًا
 عَرَبِيًّا غَيْرَ ذِي عِوَجٍ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ﴾ واته: قورئانیکه به عه ره بی و هیچ خوارو خیتی تیدا نیه، به لکو به
 خوا بترسن. واته: نهو قورئانه به زمانی عه ره بیه و پوون و ناشکرایه هیچ خوارو خیتی و ناته واویه کی تیدا
 نیه به لکو پره له به لگه ی دیارو به هیڙ. بۆیه خوی دلوفان به و شیوه یه په وانه ی کردوه، ﴿لَّعَلَّهُمْ
 يَتَّقُونَ﴾ واته: ههتا بترسن له وه په شانیه کی تیایه تی و هه ویش بدن بۆ نهو شتانه ش که خودا
 به لینی داوه پیتان بدات، پاشان فه رموویه تی: ﴿ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَّجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَكِّسُونَ وَرَجُلًا
 سَلَمًا لِّرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ واته: خودا دوو نمونه دینیتیه وه: یه کیك
 بهنده ی چهنده که سیکی دژ به یه کتره نهوی تریان بهنده ی تاکه که سیکه، ناخو نه م دووانه وه که یه کن؟
 سوپاس بۆ خوی، به لام زۆریه یان نه زائن. واته: خودا نمونه ی پیاویك دینیتیه وه که بهنده ی چهنده
 که سیکه له سه ری ناکوکن و هه ری که بۆ خوی بانگی ده کات ﴿وَرَجُلًا سَلَمًا﴾ واته: پیاویکی تریش
 بهنده ی یه که سه، هیچ که سی تر خاوه نی نیه نهو نه بیت، ﴿هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا﴾ واته: نه م دووانه
 وه که یه ک نین. هه ر به و شیوه یه نهو که سه ی که موشریکه و چهنده شتیك ده په رستیت له گه ل خوادا
 نهو هیش خاوه نی باوه په و ته نها هه ر خودا ده په رستیت نه م دووانه هه رگیز وه که یه ک نین. ئیبننو
 عه باس (په زای خوی لی بیت) و مواهیدو که سانی تریش و توویانه: نه م ئایه ته هینراوه ته وه به نمونه
 بۆ نه وانه ی ته نها خودا ده په رستن و نه وانه ی که شه ریکی بۆ داده نین.^۳ له بهر نهو هه ی که نه م نمونه زۆر
 دیارو ناشکرایه و پوونه. خودای دلوفان فه رموویه تی: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾ واته: که واته سوپاس و ستایش هه ر
 بۆ خودایه، که به لگه ی بۆ هیناونه ته وه و بیانوی نه هیشتوون، ﴿بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ واته: به لام
 زۆریه یان نازائن بۆیه شه ریکی بۆ داده نین.

^۱ الروم (۲۸).^۲ العنکبوت (۴۳).^۳ الطبري (۲۸۵/۲۱).

مردنی پیغه مبهری خودا (ﷺ) و هه لویستی قورهیش و کیشمه کیشیان له بهردهم خوادا

خوای گه وره ده فره موویت: ﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ﴾ واته: تۆش ده مری و نه وانیش ده مرن. نه م
 ئایه ته یه کیکه له و ئایه تانه ی که نه بو به کر (په زای خوای لی بیت) کردیه به لکه له سه مردنی
 پیغه مبهری (ﷺ) له کاتی مردنیدا. خه لکی قه ناعه تیان کرد که مردوو له گه ل نه م ئایه ته دا که خوای
 بالاده ست ده فره موویت: ﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى
 أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ﴾ واته: —
 موحه مبهری (ﷺ) ته نها پیغه مبهریکه (نه مر نیه) بیگومان له پیش نه و پیغه مبهرانی تر پابوردون جا ئایا
 نه گه ره فاتی کرد یان کوژدا ده گه پینه وه بو دواوه ی خۆتان (پاشگه زده بنه وه) هه ر که س
 هه لکه پینه وه بو دواوه ی خۆی (بتپه رستی) نه وه هه رگیز (نه و که سه) هیچ زیانیک ناگه یه نیت به خواو
 به زویی خودا پاداشتی سوپاسگوزاران ده داته وه. یانی: بیگومانه هه موو ده مرن نه م دنیا یه به جی
 ده هیلن و به م زوانه هه موو کوژده بنه وه له پۆژی دوا ییداو دینه به رده ستی خوداو کیسه ده که ن له
 نیوان خۆتاندا له سه ر ناسینی خودا به ته نها و هاوه ل بو دانانی وه ک چون له دنیا دا کیسه تان بوو،
 خوای مه زن فره مانپه وایی خۆی ده کات له نیوانتانداو راستیشتان نیشان ده دات و هه قی هه موو که سیك
 ده دات و تۆله ش له موشریک و تاوانبار ده سی نیت و موسلمانانه خاوه ن باوه په کان نه وانه که ته نها
 خودایان په رستوو په زگار ده کات و جه زره به ی بی دین و سپله و لاسارو موشریکه کان ده دات نه وانه ی که
 به وایان به خوداو پیغه مبه ره کانی نه ده کرد. نه م ئایه ته هه رچه نده باسی خاوه ن باوه پو بتپه رستان
 ده کات له کیسه ده که ن له نیوان یه کتریدا له پۆژی قیامه تدا. له گه ل نه وه شدا نه م ئایه ته گشتگیره نه و
 خه لکه ش ده گریته وه که له ژبانی دنیا دا دژایه تی یه کتری ده که ن. نه و کیسه و دژایه تی یان له پۆژی
 قیامه تدا جاریکی تر دووباره ده بیته وه. ئیبنو نه بی حاته م پیوایه تی کردوو له ئیبنو زوبه یره وه
 (په زای خوای لی بیت) ده لیت: کاتیك ﴿ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخَصِمُونَ﴾ هاته خواره وه.
 ئیبنو زوبه یر وتی: نه ی پیغه مبهری خودا (ﷺ) ناخو نه م کیسه یه مان دووباره ده بیته وه؟ فره مووی:
 (به لی)، ئیبنو زوبه یر وتی: سویند به خوا پووداوه که زۆر نا په حه ته. ^۲ ئیمامی نه حمه د پیوایه تی کردوو
 له زوبه یری کوپی عه وامه وه (په زای خوای لی بیت) ده لیت: کاتیك نه م ئایه ته هاته خواره وه بو
 پیغه مبهری خودا (ﷺ): ﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ﴾ ^(۳۰) ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخَصِمُونَ ﴿

^۱ ال عمران (۱۴۴).

^۲ الدر المنثور (۵).

زوبہ یر وتی: ئہی پیغہ مبری خودا (ﷺ) ناخو ئہ و گوناہہ تایبہ تیانی کہ لہ نیوانی خو ماندا پرویداوہ لہ دنیا دا بۆمان دوبارہ دہ کریتہ وہ؟ پیغہ مبر (ﷺ) فرمووی: (بہ لئ بیگومان دوبارہ دہ کریتہ وہ لہ سہرتان بۆ ئہ وہی ہموو خاوەن ھەقیق، ھەقی خۆی پی بدریتہ وہ). ئیبنو زوبہ یر (پہزای خوای لی بیت) وتی: سا بہ خوا پرویداوہ کہ زۆر نا پەحەت و ترسناکە. ^۱ تیرمیزیش پیوایەتی کردووە و دەلیت چاک و راستە (حسن صحیح). ^۲ علی کوپی ئہ بو تەلحە دەلیت: لہ ئیبنو عەباس وہ (پہزای خوای لی بیت) دەلیت: ﴿ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخَصِمُونَ﴾ واتە: راستگو کی شە یە تی لہ گەل درۆزن و ناھەقی پیکراو لہ گەل ناھە قیکەر و پینیشاندەر لہ گەل گومراو بیدە سەلات لہ گەل خۆبە زلزان. ئیبنو مەندە پیوایەتی کردووە لہ کتیبی (الروح) دا لہ ئیبنو عەباس وہ (پہزای خوای لی بیت) کہ دەلیت: خەلکی لہ پۆژی قیامەتدا کی شە یانە. ھەتا گیان لہ گەل جەستە ی خۆیاندا کی شە یانە گیان دەلیت بە لاشە تۆ ئہ وەت کرد، لاشە ش دەلیت بە گیان تۆ فرمانت داو پازاندتہ وہ خوای مەزن فریشتە یە ک دەنیریت بۆ ئہ وہی کی شە کہ یان بپریتہ وہ لہ نیوانیاندا پیان دەلیت: نمونە ی ئیوہ وە ک نمونە ی پیاوکی چاوساغ و یە کیکی کویرە چوونە تە باغیک پیاوہ چاوساغە کہ دەلیت بە کویرە کہ من لیژە دا میوہی زۆر دەبینم بە لام دەستم پی ناگات. پیاوہ کویرە کہ پی و ت: ھەل م بگرە دەستم پی بگات، ھەل گرت و دەستی پی گەشت ناخو کامیان دەستدریژی کەرن. دەلین ھەردووکیان. فریشتە کہ پیان دەلین: ئیوہ خۆتان بریارتان (حوکمتان) بە سەر خۆتاندا داوہ. واتە: لاشە وە ک باربەر (چارپی) وایە گیان سواری بووہ. ئیبنو ئەبی حاتم پیوایەتی کردووە لہ سە عیدی کوپی جوبہ یر وہ ئەویش لہ ئیبنو عومەر وہ (پہزای خویان لی بیت) دەلیت: ئەم ئایە تە ھاتە خوار بە لام نازانین لہ سەر چ شتیک ھاتە خوار وہ: ﴿ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخَصِمُونَ﴾ دەلیت: وتمان: لہ گەل کی کی شە بکەین؟ لہ نیوان ئیمە و ئەھلی کتیبدا کی شە یە کمان نیہ کہ واتە لہ گەل کی کی شە بکەین؟ ھەتا کہ وتینە سەردەمی فیتنە. ئیبنو عومەر (پہزای خویان لی بیت) وتی: ئەمە ئہ وہ یە کہ خوای مەزن بەلینی پیدان کی شە ی لہ سەر دہ کەین. نە سائیش پیوایەتی کردووە. ^۳

﴿فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ وَكَذَبَ بِالْصِّدْقِ إِذْ جَاءَهُۥُ الْيُسُ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ ۚ﴾ (۳۲)
وَالَّذِي جَاءَ بِالْصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِۦٓ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴿۳۳﴾ لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذَٰلِكَ جَزَاءُ

^۱ احمد (۱/۱۶۴)، فرمودہ یە کی سە حیحہ.

^۲ تحفة الأحوذی (۹/۲۸۹)، فرمودہ یە کی سە حیحہ.

^۳ النسائی فی الکبری (۱۱۴۴۷).

الْمُحْسِنِينَ ﴿٣٤﴾ لِيُكَفِّرَ اللَّهُ عَنْهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي عَمِلُوا وَيَجْزِيَهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ الَّذِي كَانُوا

يَعْمَلُونَ ﴿٣٥﴾

پاداشتی خه لکی دروژن و بوختانچی و پیاوی راستگوو بائیمان

خوای مه زن ده فره مویت: ﴿فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ وَكَذَبَ بِالصِّدْقِ إِذْ جَاءَهُ﴾ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ ﴿۳۴﴾ واته: سا کی له وه ناهه قتره درو بو خوا هه لیه ستیت و نه م راستی که بو ی هاتووه نه یسه لمینیت؟ ناخو بو خوانه ناسان له دوزه خدا جیگه نیه؟ خوای گه وره پووی قسه ده کاته موشریکه کان و نه وانه ی که درو یان به ده مه وه هه لیه ستووه و هاوه لیان بو داناوه و وتوویان فریشته کان کیژی خودان و فره زنده یان بو په وای بینووه، خودا پاک و بیعه ییه و دووره له و قسانه ی نه و خوانه ناسانه ده یلین. که چی له گه ل نه ویشدا برویان نه هیناوه به و راستی که بو یان هاتووه له سه ر زمانی نه و پیغه مبه رانه (سه لامی خویان لی بیت)، بو یه خوای مه زن فره مویه تی: ﴿فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ وَكَذَبَ بِالصِّدْقِ إِذْ جَاءَهُ﴾ واته: هیچ که سیك له و که سه ناهه قتر نیه که درو بو خودا هه لیه ستیت و راستیش نه سه لمینیت. دوو جار تاوانه، جاریك درو بو خودا هه لیه ستی و جاریکی تر بره و به پیغه مبه ر(ﷺ) ناکات. قسه ی ناپه وای بکات و درو راستیش بوه ستیت، بو یه خوای گه وره هه په شه ی لی کردوون و فره مویه تی: ﴿أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ﴾ واته: نایا جیگه له جه هه نه مدا بو خوانه ناسان نیه؟ واته جیگه زوره بو یان. پاشان فره مویه تی: ﴿وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِ﴾ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴿۳۵﴾ واته: نه و که سه ی (به رنامه) راسته که ی هیناو راستی سه لماند، نه وانه له خواترسن. مو جامید و قه تاده و په بیعی کوپی نه نه سو ئیبنو زهید ده لیئ: نه وه ی راستی هیناوه پیغه مبه ره (ﷺ). ^۱ عه بدوپره حمانی کوپی زهیدی کوپی نه سه لم ده لیئ: ﴿وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ﴾ پیغه مبه ری خودایه (ﷺ)، ﴿وَصَدَّقَ بِهِ﴾ ^۲ موسلمانانه. ﴿أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾ ئیبنو عه باس ده لیئ: له شیرک خوتان بپارین. ^۳ ﴿لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذَلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ﴾ واته: هه رچی خویان ئاره زو بکه ن، په روه ردگاریان ده یانداتی، پاداشتی هه موو کارچاکان هه وای

^۱ الطبري (۲۸۹/۲۱)، القرطبي (۲۵۶/۱۵).

^۲ الطبري (۲۹۰/۲۱).

^۳ الطبري (۲۹۲/۲۱).

ده بیټ، ﴿لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ﴾ واته: هرچی له به هشتدا ناره زوو بکه ن پییان ده دریت. ﴿ذَلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ﴾ نه وهیه پاداشتی چاکه خوازان. وه خودای هیژا ده فهرموویت: ﴿لِيُكَفِّرَ اللَّهُ عَنْهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي عَمِلُوا وَيَجْزِيَهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ واته: هه تا خودا بیان به خشیت له خرابترین کاریک که کردوویانه و باشتر له وهی کاری چاکیان پیک هیئاوه پاداشتی خویان بداتی. وه ک خوی گه وره له نایه تیکی ترده فهرموویه تی: ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ نَقَبَلُ عَنْهُمْ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَنَتَجَاوَزُ عَنْ سَيِّئَاتِهِمْ فِي أَصْحَابِ الْجَنَّةِ وَعَدَ الصَّادِقُ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ﴾ واته: نه وانه که سانیکن که نیمه کرده وه چاکه کانیان لی وهرده گرین و چاوپوشی ده که یین له خرابه کانیان له پیزی به هه شتیبه کاندان نه مه نه و به لیینه راستیه که به لینتان پیدرابوو له دنیا دا.

﴿أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ وَيُخَوِّفُونَكَ بِالَّذِينَ مِنْ دُونِهِ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ﴿٣٦﴾ وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُضِلٍّ أَلَيْسَ اللَّهُ بِعَزِيزٍ ذِي انْتِقَامٍ ﴿٣٧﴾ وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلْ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّيهِ أَوْ أَرَادَنِيَ بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَتُ رَحْمَتِهِ قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٣٨﴾ قُلْ يَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَعْمَلُوا عَلَى مَكَانَتِكُمْ إِنِّي عَمِلْتُ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾ مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُقِيمٌ ﴿٤٠﴾﴾

خوا به سه بۆ عه بده کانی خوی

خوی مه زن فهرموویه تی: ﴿أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ وَيُخَوِّفُونَكَ بِالَّذِينَ مِنْ دُونِهِ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾ تو به وانه ی جگه له خوان ده ترسیئن، مه گه هر خوا به سه نیه که ناگای له عه بدی خوی بیټ؟ هر که سیک خودا پیکه ی لی بگوپیت، که س ناتوانیت پیری بیټ. هه ندی خویندوویانه ته وه به (عباده) واته: خودا به سه بۆ نه وانه ی به رستوویانه و هانایان هر بۆ نه و بردوو و پشت نه ستور بوون پیی. ﴿وَيُخَوِّفُونَكَ بِالَّذِينَ مِنْ دُونِهِ﴾ واته: بته رسته کان پیغه مبه ریان ده ترساندو هه ربه یان لی ده کرد به وهی که بته کانیان (نه وانه ی که له غهیری خودا ده یان به رستن و لییان ده پارانه وه به نه زانی و سه رلیشیواوی) تو له ی لی ده سیئن. بۆیه خوی گه وره فهرموویه تی:

﴿وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ۝۳۱﴾ وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُضِلٍّ أَلَيْسَ اللَّهُ بِعَزِيزٍ ذِي انْتِقَامٍ ﴿

واته: هر که سیکیش خودا شاره زای کرد بیت، که س ناتوانیت له ریگه ی خودا لای بدات، بۆچی نازانن خودا خاوهن ده سه لات و توله سیننه؟ واته: جیی په نایه هر که سیک خوی به خودا بسپیړیت و پوو بکاته قاپی خودا سته می لی ناکریت. چونکه خاوهنی ده سه لاتیکه که س نیه تی و توله ی زور به زه بره بۆ نه و که سانه ی که باوه پی پی ناکه ن و شهریکی بۆ داده نین و لاساری ده که ن به رانبر پیغه مبره که ی (ﷺ).
دانپیاننه نانی بته رسته کان که ته نیا خودا بوونه و مری و هدی هیناوه، چونکه بته گانی نه وان توانای شتی وایان نیه.

خوای که وړه ده فهرموویت: ﴿وَلَيْن سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلْ أَفَرَأَيْتُمْ

مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَتُ ضُرِّيَّهِ أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ

مُمْسِكَتُ رَحْمَتِهِ قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ﴾ واته: نه گهر تو له وانه پیرسی: کی نه م

ناسمانانه و زه مینی و هدی هینا؟ بیگومان هر ده لئین خودا. بلی: نیوه نه و شتانه ی (غیری خودا)

ده په رستن چۆن ده بینن؟ نه گهر خودا بیه ویت تووشی به لایه کم بکات، ناخو نه وان به لا له سر من

لا ده به ن؟ یان نه گهر خودا بهر به زه یی خویم بخات، نه وان پیش له و به زه یی ده گرن؟ من هر خودام

به سه و خو سپیران، خویان هر به نه و ده سپیرن. واته: موشریکه کان دان ده نین به و هدا که هر خودا

و ده یینه ری گشت شتی که له گهل نه و هدا له گهل خودا د شتی تریش ده په رستن که ناتوانن سودیان

پی بگه نن یان زیانیشیان لی بدهن بویه خوای مه زن فهرموویه تی: ﴿وَلَيْن سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ

السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلْ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ

كَاشِفَتُ ضُرِّيَّهِ أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَتُ رَحْمَتِهِ﴾ واته: هیچ کاریکیان له ده ست نایه ت.

نیبنو نه بی حاتم پیوایه تی کردوه له نیبنو عه باسه وه (په زای خویان لی بیت) به مه رفوعی: (ناگات

له خودا بیت^۱ خودا تو ده پاریزیت^۲ خودات له یاد بیت خودایش هه میسه له گهل تدایه ناگای لیت و

یارمه تیت ده دات له هر شوینیکدا بیت، خودات له بیر نه چیت له کاتی خوشگوزه رانیدا خودایش توی له

یاده له کاتی ناره حه تیدا. کاتیک داوات کرد هر له خودا داوا بکه. وه کاتیکیش داوای پشتگیریت کرد

هر له خودا داوای پشتگیری بکه. وه باش بزانه که نه گهر هه موو خه لکی کوینه وه بۆ نه وه ی تووشی

^۱ واته: فهرزه کان به جی بیننه و قه ده غه گانی مه شکینه و له خوا بترسه و دور که وه له و شانه ی که خوا پیی ناخو شه (وه رگیز).

^۲ ناگای له خوت و مال و مندالت له دنیا و قیامه تدا (وه رگیز).

زیانت بکن که خودا له سهری نه نویسی تووشی زیانیکت ناکه ن. وه نه گهر مه موو خه لکی کوبینه وه
 بۆ نه وه ی سودی شتیکت پی بگه یه نن که خودا له سهری نه نویسی سودت پی ناگه یه نن. په پراوه کان
 وشک بوونه ته وه و پی نووسه کانیش مه لگیراون کار بکه و شوکرانه بژیتری خودا به به دلپاکی وه بزانه که
 خوږاگری له سهر شتیك که پیټ گرانه زور خیرداره. بیگومان سهرکه وتن له گهل خوگریدایه و له کاتی
 ناخوشی و دل گرانیدا دهر و ده کریتته وه و بیگومان له پاش ته نگانه فهرانیه). ^۱ ﴿قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ﴾ واته:

خودام به سه و خوم به نه و سپاردوه و خو سپیرانیش خویان هر به نه و ده سپیرن. وه ک هود
 پیغه مبه ر (سه لامی خوی لی بیټ) کاتیك به هوزده کی وت: ﴿إِنْ نَقُولُ إِلَّا أَعْرَضَكَ بَعْضُ إِلَهِنَا بِسُوءٍ

قَالَ إِنِّي أَشْهَدُ اللَّهَ وَأَشْهَدُ وَأَنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٥٤﴾ مِنْ دُونِهِ فَيَكِيدُونِي جَمِيعًا ثُمَّ لَا تُنْظَرُونَ ﴿٥٥﴾ إِنِّي

تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُمْ مَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ ^۲ واته: ته نها (نه وه
 به تق) ده لیین مه ندی له په رستراوه کانمان تووشی شیتییان کردوی وتی به پاستی من خوا ده که م به

شایه ت و نیوه ش شایه ت بن که به پاستی من به ریم و دوورم له وهی که نیوه ده یکه ن به هاوبه ش بۆ
 خوا (جگه له خودا) جا مه مووتان پیلانم لی بگیږن له پاشان موله تیشم مه دن (و لیم مه وه ستن)، به
 پاستی من پشتم به خودا به ستووه که په روه ردگاری من و په روه ردگاری نیوه یشه هیچ گیانه به ریک نیه

مه گهر خودا ده سه لاتداره به سه ریدا، به پاستی په روه ردگارم له سهر پیگایه کی پاسته. خوی گه وره
 ده فهرموویت: ﴿قُلْ يَتَقَوْمِ أَعْمَلُوا عَلَى مَكَانِكُمْ إِنِّي عَمِلٌ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾ واته: بلی:

که له که م نیوه کاری خوتان بکه ن، منیش و کاری خوم ده که م، نا به م زووانه ش تیده گن. واته: نیوه
 له سهر پی خوتان کاری خوتان بکه ن که نه مه مه پره شه و ترساندنه، ﴿إِنِّي عَمِلٌ﴾ واته: منیش له سهر

پیگا و به رنامه ی خوم کاری خوم ده که م، ﴿فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾ واته: به م زووانه ناکام و به رمه می
 کاره کانتان وهرده گرن، ﴿مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُقِيمٌ﴾ واته: کییه تووشی

سزای نابروبه ره دیت و جه زره به ی له بن نه هاتوی به سه ردادیت. ﴿مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ﴾ واته:
 کی تووشی نازاری نابروبه ره دیت له دنیا دا، ﴿وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُقِيمٌ﴾ واته: وه کییه نه وکه سه ی

تووشی سزای مه تاهه تایی دیت و هرگیز پزگاری نابیت له پوژی قیامه تدا خوی گه وره بمانپاریزیت به
 به زه یی خوی له و جه زره به یه له و پوژده دا هیه په نا ده گرین به خودا لی.

^۱ احمد (۳۰۷/۱)، فهرموده یه کی سه حیجه.

^۲ هود (۵۴-۵۶).

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ لِلنَّاسِ بِالْحَقِّ فَمَنِ اهْتَكَىٰ فَلِنَفْسِهِ ۖ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَمَا
أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ ۝٤١﴾ اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فَيُمْسِكُ الَّتِي
قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ۝٤٢﴾

خوای مه زن ده فەرموویت: ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ لِلنَّاسِ بِالْحَقِّ فَمَنِ اهْتَكَىٰ فَلِنَفْسِهِ ۖ وَمَنْ
ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ﴾ واتە: ئیمەین که ئەم کتیبەمان بە پاستی بو تو
پەوانە کردوو، که مەردم لە سۆنگەى ئەودا شارەزا بن. هەر که سێک شارەزابیت، قازانجی هەر بە
خۆی دەگات و هەر که سێکیش لە پێ لا بذات، دژی خۆی جولاو تەو و تو بریکاری ئەوان نیت. خوای
مه زن پەوی گوftar دەگاتە پێفەمبەرە کهى موحه مەدو (ﷺ) دە فەرموویت: ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ
الْكِتَابَ﴾ واتە: ئەم قورئانە ﴿لِلنَّاسِ بِالْحَقِّ﴾ واتە: بو هەموو خەلکی لە مەردم و جنۆکە ئاگاداریان
دەگاتە و دەیانترسینیت پێى، ﴿فَمَنِ اهْتَكَىٰ فَلِنَفْسِهِ﴾ واتە: هەر که سێک شارەزا بیت
قازانجە کهى بو خۆی دەگەریتە وە، ﴿وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا﴾ واتە: هەر که سیش پێى ون
بکات ئاکامە کهى هەر بو خۆی دەگەریتە وە، ﴿وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ﴾ واتە: تو بریکاری ئەوانە
نیت که پێیان نیشان بدەى. وە لە ئایەتیکى تردا دە فەرموویت: ﴿إِنَّمَا أَنْتَ نَذِيرٌ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ
وَكَيلٌ﴾ واتە: بێگومان تو تەنھا ترسینەرى و خوا بو هەموو شتێک سەرپەرشتیکار و چاودێرە. وە
دە فەرموویت: ﴿إِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلْغُ وَعَلَيْنَا الْحِسَابُ﴾ واتە: بێگومان تو پراگە یاندنت لە سەر وە
لێ پرسینە وەش لە سەر ئیمەیه.

هەر خودایه خوێندوانەکان دەمرینیت و زیندووشیان دەگاتە وە

پاشان خوای گەورە باسی خۆی دەگات که هەر ئەو گشت کارەکانی بە دەستە لەم بوونە وەرەدا
هەموو شتێک بە مەیلی ئەو ئەوانەى که بریاری مەرگیان دراو و فریشتەکان دەچن گیانیان دەکێشن که
مردنە گەورە که یە و ئەوانەش لە کاتی خەونان مردنە بچکۆلە که دەکەن وەك خوای گەورە فەرموویتە: ﴿وَهُوَ الَّذِي يَتَوَفَّاكُم بِاللَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُم بِالنَّهَارِ ثُمَّ يَبْعَثُكُمْ فِيهِ لِيُقْضَىٰ أَجَلٌ مُّسَمًّى ثُمَّ إِلَيْهِ
مَرْجِعُكُمْ ثُمَّ يُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ۝٦٠﴾ وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ

^۱ هود (۱۲).

^۲ الرعد (۴۰).

أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفَرِّطُونَ ﴿١﴾ واته: وه هر نهو خودايه يه كه ده تانخه وينيت (ده تانمري نيت) له شه وداو ده شزاني ت (له پوژدا) چ كاريكتان نه نجام داوه پاشان له پوژدا له خهو بيدارتان ده كاته وه بو نه وه ي ته واو بي ت ماوه ي دياريكراو (ي هموو كه سيك) نه وسا هر بو لاي نه وه كه پانه وه تان پاشان هه والتان پي دهادت به هر كرده وه يه كه كرده وتانه، نهو (خودا) زالو ده سه لاتداره به سه ر به نده كانيداو فرشتانيكتان بو ده ني ريت (كه چاوديرو پاريزه رو نووسه ري كرده وه كانتالن) تا كاتي مردني يه كيكتان ديت نيردراوه كانمان گياني ده كيشن كه هيچ سستي و كه مته رخه ميه كه ناكهن (له كاره كانياندا). باسي هه ردوو مردنه كه ي كرده وه، لي ره دا باسي مردنه بچو كه كه و پاشان كه وره كه ده كات، به لام له م نايه ته دا كه وره كه ي باس كرده وه له پاشان باسي مردنه بچو كه كه ي كرده وه. بويه خواي مه زن لي ره دا فه رمويه تي: ﴿اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فِيمِمْسِكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى إِنَّ فِي ذَٰلِكَ

لَا يَتَّبِعُ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢﴾ واته: نه وانه ي كه دينه مردن، نه وانه ش كه له خه وپاچونو نه مردون، نه وه خودايه كه گيانيان پاده گريت، جا نهو گيانانه (وا مهرگي بريار دراون) هر پاده گريت نه وي ديكه ش تا وه ختيكي دياريكراو دي ليت وه. له مه دا نيشانه هه ن بو نه وانه ي پاده مي نن. نه م نايه ته نه وه ده كه يه نيت و به لگه يه له سه ر نه وه ي كه گيانه كان هه موو كوده بنه وه له لاي بالانيشينان (الاعلى) وه كه له فه رموده يه كي مه رفوعدا له و باره يه وه هاتوو كه ئيبنو مهنده ي و كه ساني تريش پيوايه تيان كرده وه له هه ردوو سه حيحه كه ي بوخاري و موسلي مدا له نه بو هوره يره وه (په زاي خواي لي بيت) ده ليت: پيغه مبه ري خودا (ﷺ) فه رمويه تي: (كاتيك هر كه سيكتان چوه ناو جيگه ي خه وتني، با چمكي نه وشته ي له به ري دايه بيته كي نيت چونكه نازانيت له دواي خوي چي چوه ته ناويه وه. پاشان بلي: په روه ردگارم! به ناوي تو وه لام داده ني م و پال ده كه وم وه هر به ناوي تو شه وه به رزي ده كه مه وه. نه كه ر گيانمت پاگرت په حمم پي بكه و نه كه ر به ره لاشت كرده وه (جاريكي تر) نه وه بيپاريزه به وه ي كه عه بده چا كه كانتني پي ده پاريزيت). ﴿فِيْمِمْسِكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ﴾ واته: نه وانه ي كه بريار دراوه بمن پاده گرين و نه وانه ي تريش تا كاتيكي دياريكراو ده مي ليت وه. سودي ده ليت: هه تا نهو كاته ي بو ي دياريكراوه. ^۲ ئيبنو عه باس (په زاي خواي لي بيت) ده ليت: گياني

^۱ الانعام (۶۰-۶۱).^۲ فتح الباري (۱۱/۱۲۰)، مسلم (۴/۲۰۸۴).^۳ الطبري (۲۱/۲۹۸).

مردووہ کان پادہ گریٹ و گیانی زیندووہ کانیش بہرہ لا دہکات و لیى تیک ناچیت، ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ واتہ: تا لہ مہ دا بہ لگہ ی زور مہ یہ بۆ نہ وانہ ی کہ بیر دہ کہ نہ وہ.

﴿أَمْ أَخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ شُفَعَاءَ قُلْ أُولَئِكَ كَانُوا لَا يَمْلِكُونَ شَيْئًا وَلَا يَعْقِلُونَ﴾ ﴿۱۳﴾ قُلْ لِلَّهِ الشَّفَعَةُ جَمِيعًا لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿۱۴﴾ وَإِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَإِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿۱۵﴾

ہہ موو تکایہ ک ہر بۆ خودایہ، دلگرانى و بیٹاقتہ بوونى بپہرستان بہ ناوہینانى خودای تاکو تہنہا

خوای مہ زن دہ فہرموویت: ﴿أَمْ أَخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ شُفَعَاءَ قُلْ أُولَئِكَ كَانُوا لَا يَمْلِكُونَ شَيْئًا وَلَا يَعْقِلُونَ﴾ واتہ: تاخو غہیری خودا تکا کارگہ لیکیان بۆ خودا پەیدا کردووہ؟ بلی گہرچی مہیج شتیکیان بہ دہستہ وہ نیہ و تیش ناگہن. خوای گہورہ باسی خرابی موشریکہ کان دہکات کہ جگہ لہ خوا تکا کارى تریان بۆ خوایان داناوہ کہ بریتہ لہ بت و چہندہا شتی ترکہ بہ نارہ زوی خوایان بہ بی ہیج بہ لگہ یہ ک. خودایش دہ فہرموویت نہ و کارہ یان راست نیہ. چونکہ نہ وانہ توانای ہیچیان نیہ و بی ناوہ زن و نہ دہ بیستن و نہ دہ بینن بہ لکو کومہ لیک دارو بہ ردن و بی گیانن زور حالیان لہ زیندہ وہ ران خرابترہ. پاشان دہ فہرموویت: ﴿قُلْ لِلَّهِ الشَّفَعَةُ جَمِيعًا لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾

﴿۱۳﴾ واتہ: بلی: تکا (سہر لہ بہر) ہر بۆ خودایہ، ئاسمانہ کان و زہمینیش ہر سہر بہ ون، لہ ناکامدا ہر بۆ لای نہ و دہ برینہ وہ. واتہ: نہ ی موخہ مہد (ﷺ) بلی بہ وانہ ی کہ جگہ لہ خوایان کردووہ بہ تکا کار و وا دہ زانن لہ لای خودا کہ لکیان دہ گرن! ہہ والیان بدہری کہ تکا کردن مہیج سودیک ناگہ یہ نیت مہ گہر بۆ کہ سیٹ کہ خودا خو ی پی خوش بیت و نیزنی پی دابیت، لہ دوایدا ہہ موو شتیٹ دہ گہریتہ وہ بۆ لای نہ و. وہ ک لہ ئایہ تیکی تردا فہرموویہ تی: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾ ﴿۱۴﴾

واتہ: کئیہ نہ و کہ سہ ی لہ و پورڈہا بتوانیت تکا لہ لای خوا بکات مہ گہر بہ پپیڈانی خو ی. ﴿لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ نہ و خاوہن و فرمانرہ وای ہہ موویہ تی، ﴿ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ واتہ: لہ پورڈی قیامہ تدا خودا خو ی دادوہری دہکات لہ نیوانتاندہا بہ عہدالہ تی خو ی، پاداشتی ہہ موو کہ سیٹ دہداتہ وہ بہ پی کردہ وہ ی. پاشان خوای گہورہ دیسان باسی خرابی موشریکہ کان دہکات و

دهفه رموئیت: ﴿وَإِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَإِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ﴾ واته: هر کاتیک ناوی خودای تاقانه به یاد بکریت، نه و که سانه ی باوه پریان به و دنیا نیه، دلایان به و ناوه ده شیویت و تیک ده چیت، نه گهر باسی غهیری خودایان لا ده لئین ده لخوش ده بن! واته: کاتیک بوتریت (لا إله إلا الله) به تهنه، ﴿أَشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ﴾ موجهید ده لئیت: ﴿أَشْمَأَزَّتْ﴾ واته: دلایان کرژ ده بیت.^۱ وهک خوی مه زن فه رموئیه تی: ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ﴾^۲ واته: به راستی هر کاتیک به وانه بوترايه هیچ په رستراویک نیه بیجگه له خوا، خویان به گهره ده زانی (و ملکه چی نه ده بوون). خویان به زل ده زانن و شوینی ناکه ون و گوئیراه لی ناکه ن. چونکه دلایان هه قو و چاکه وهرناگریت هه ر که سیش چاکه ی وهرنه گرت. شوینی خراپه. ده که ویت بویه خوی مه زن فه رموئیه تی: ﴿وَإِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ﴾ واته: نه گهر باسی غهیری خودایان بۆ بکریت له و شتانه وهک بت و نه و هاوه لانه که بۆ خودایان داناوه، ﴿وَإِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ﴾ واته: زۆد دلخوش ده بن و پییان خوشه.

﴿قُلِ اللَّهُمَّ فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ عَلِيمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِي مَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾^(۴۶) وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِهِ مِنْ سُوءِ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَبَدَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ^(۴۷) وَبَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ^(۴۸)

شیوازی پارانه وه (دوعا کردن)

خوی مه زن دهفه رموئیت: ﴿قُلِ اللَّهُمَّ فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ عَلِيمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِي مَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ واته: تو بلی نه ی خوی مه زن، نه ی داهینه ری ناسمانه کان و زه مین! زانا به نادیارو دیاران! تو به کاری عهبدانی خۆت پاده گه ی و نه و کیشه ی که له ناویاندا بوو کوتای ده که ی. خوی گهره دوی نه وه ی باسی نه و که سانه ی کرد که هاوه ل بۆ خودا داده نئین و باسی خراپیان ده کات که چه ند ناره زوومه ندی په رستنی غهیری خودان و پاده که ن له یه کتاپه رستی. دهفه رموئیت: ﴿قُلِ اللَّهُمَّ فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ عَلِيمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ﴾ واته: تو نه ی

^۱ الطبري (۳۰۱/۲۱).

^۲ الصافات (۳۵).

موحه ممد (ﷺ) ته نها هاوار له خوا بکه که شه ریکی نیه و نه و خودایه ی که داهینه ری ناسمانه کان و زه مینه، که له پيشدا نه بوون، ﴿عَلِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ﴾ واته: ناگای له په نهانی و ناشکرایه، ﴿أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِي مَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ واته: تو به کاری عه بدانی خوت پاده گه ی له دنیا و له پوڅی قیامه تیشدا کاتیک زیندو ده کرینه وه و له گوړه کانیان دینه دهره وه و گوډه کرینه وه نه و کیشانه ی له نیوانیاندا بوو کوتاییت پی هینا و هر که سه و هه قی خویت دایه به ته واوی. موسلیم پیوایه تی کردوه له نه بو سه له مه ی کوړی عه بدوپړه حمانه وه ده لیت: پرسیارم کرد له عایشه (پرهزای خوی لی بیت) به چی شتیک پیغه مبه ری خودا (ﷺ) دهستی به نویژ ده کرد کاتیک هه لده سا بو شه ونویژ؟ عایشه (پرهزای خوی لی بیت) فهرموی: کاتیک پیغه مبه ری خودا (ﷺ) هه لده سا بو شه ونویژ. نویژی به م پارانه وه یه ده ست پیده کرد: (نه ی خودایه! په روه ردگاری جوبه ره نیل و میکانیل و نیسرافیل! داهینه ری ناسمانه کان و زه مین و زانا به نادیارو دیار! تو به کاری عه بدانی خوت پاده گه ی و نه و کیشه ی له ناویاندا هه یه کوتای ده گه ی. شاره زام بکه له وهه قه دا که خه لکی تییدا ناکوکن به نیزنی خوت. بیگومان تو بو هر که سیك مه یلت لی بیت راسته پی نیشان ده ده ی).^۱

له پوڅی قیامه تدا (فیدیه) قه بول ناکریت

خوی مه زن ده فهرمویت: ﴿وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِهِ مِنْ سُوءِ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَبَدَأَ لَهُمْ مِنْ اللَّهِ مَالٌ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ﴾ واته: نه و که سانه ی پيشه یان ناهه قی بووه، نه گهر هرچی له م سر زه مینه دا هه یه و هینده ی تریش هی نه وان بیت، ده یکه نه فیدیه ی خویان، بو نه وه ی له جه زره به ی خراپی پوڅی قیامه ت پزگاریان بکات، نه وسا شتیک و هه ایان (له خواوه) دیته به رچاو، که هه رگیز بیریشیان بوی نه چووه. ﴿وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا﴾ واته: نه گهر نه وانه ی که هاوه لیان بو خودا داناوه، ﴿مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ﴾ واته: هه رچی له سر زه مینه دا هه یه نه وهنده ی تریشان هه بیت، ﴿لَافْتَدَوْا بِهِ مِنْ سُوءِ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَمَةِ﴾ واته: نه یکه نه فیدیه ی نه وه ی که پزگاریان ببیت له و جه زره به و نارپه حه ته ی پوڅی قیامه ت که خودا بوی داناون، لیشیان قه بول ناکریت با پری نه م سر زه مینه ش بیت له زیر، وه ک خوی گه وره له م نایه ته ی ترده ده فهرمویت: ﴿وَبَدَأَ لَهُمْ مِنْ اللَّهِ مَالٌ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ﴾ پاشان سزاو خراپه یه کی وایان له لایه ن خوداوه بو دیت له پوڅی قیامه تدا که هه رگیز چاوه پوانیان نه کردوه و به ته مای نه بوون. ﴿وَبَدَأَ لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا﴾

وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٥٨﴾ نه مه شیان بو ناشکرا بوو که چهنده خرابه یان کردوه، نهو شتانه ی نهوان گالته یان پیده کرد چوار ده وریان ده گرن. ﴿وَبَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا﴾ واته: توله ی نهو خرابانه ی که له دنیا کردبوویان بویان ده رکوت، ﴿وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ﴾ واته: نهو جه زره به و ناره حه تیه ش که له دنیا گالته یان پیده کردو بره یان پیی نه بوو ده وری گرتوون.

﴿فَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَانَا ثُمَّ إِذَا خَوَّلْنَاهُ نِعْمَةً مِّنَّا قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ وَلَٰكِنَّا أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٩﴾ قَدْ قَالُوا الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٦٠﴾ فَأَصَابَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَالَّذِينَ ظَلَمُوا مِن هَٰؤُلَاءِ سَيُصِيبُهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَمَا لَهُمْ بِمُعْجِزِينَ ﴿٦١﴾ أَوَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٦٢﴾﴾

مروء کاتیک تووشی خوشیه ک ده بیئت دواى ناخوشی له خوی ده گوریت

خوای مه زن ده فهرموویت: ﴿فَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَانَا ثُمَّ إِذَا خَوَّلْنَاهُ نِعْمَةً مِّنَّا قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ وَلَٰكِنَّا أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ واته: سا هه ر وهختیک مروء تووشی به لایه ک دیت، له بهرمان ده پارپته وه، پاشان نه گهر به هره یه کمان پیگه یاند. ده لیتن: هونه ری خو مانه. هیچ نازانن نه مه نه زمونه بو نهوان، به لام دیاره زوره یان له نه زانانن. خوای مه زن باسی مروء ده کات که کاتیک تووشی به لایه ک ده بیئت له خودا ده پارپته وه و ده گهرپته وه بو لای و هاواری لی ده کات. پاشان نه گهر به هره یه کی پیگه یاند له خوباییه و یاخی ده بیئت و ده لیت: ﴿إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ عِنْدِي﴾^۱ واته: بیگومان نه م سامانه م پی دراوه به هو ی زانیاریه که وه که هه مه. هونه ری خو مه خودا پیی داوم و شایسته ی نه وه م نه گهر من شایه نی نهو به هره یه نه بم پیی نه ده دام. قه تاده ده لیت: ﴿عَلَىٰ عِلْمٍ عِنْدِي﴾ واته: له زانستی خو مه وه یه.^۲ خوای مه زنیش ده فهرموویت: ﴿بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ﴾ واته: بهو شیوه یه نیه که نهوان ده زانن به لکو نیمه نهو به هره یه مان پی به خشى تا تا قی بکه ینه وه ئایا گویرایه ل ده بیئت یان سه ریچی ده کات. هه رچه نده نیمه پیشتر ده مانزانی. به لام نه مه به لایه که (نه زمونی که) بویان. ﴿وَلَٰكِنَّا أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ هه رچه نده زوره یان حال ی نابن بویه هه ر له خو یانه وه قسه ده کهن ونه وه مووه لافه ش لیده دن. خوای گه وره ده فهرموویت: ﴿قَدْ قَالُوا الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ نهوانه ی پیش

^۱ القصص (۷۸).

^۲ الطبری (۳۰۱/۲۱).

نه وانیش بوون هر نه و قسانه یان کرد، به لام هرچی نه وان کردیان، هیچ به هرده یه کی پی نه دان. ﴿قَدْ قَالُوا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾ واته: زوریک له و که سانه ی پیش نه مان نه م قسانه ی نه مانیان ده کردو وایان ده زانی و به هه مان شیوه بیران ده کرده وه، له که له پیشینه کان، ﴿فَمَا أَغْنَى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ واته: قسه کانیان به راست دهرنه چوو، نه مال و نه دست و پیوه ندو که سو کاریان هیچ به هرده یه کی پی نه دان و فریایان نه که وت. ﴿فَأَصَابَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَالَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ هَؤُلَاءِ سَيُصِيبُهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَمَا هُمْ بِمُعْجِزِينَ﴾ واته: نه وسا سزای کاری خویان دی، نه و که سانه ش که له ناو نه م مه ردمه دا غه در ده که ن، پاداشتی خرابه ی خویان ده دریته وه و ناتوانن خو پزگار بکه ن. واته: نه وانه ش که خرابه کارن و نه و که سانه ش که ناهه قی به خه لکی ده که ن پاداشتی کرده وه ی خویان ده دریته وه، ﴿وَمَا هُمْ بِمُعْجِزِينَ﴾ ناتوانن خو دهریاز بکه ن وه ک خوی گه وره باسی قارون ده کات که هوزه که ی بییان ووتوه: ﴿وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنَ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ﴾ (۷۷) قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ عِنْدِي أَوَلَمْ يَعْلَم أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ مِنْ قَبْلِهِ مِنْ الْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَأَكْثَرُ جَمْعًا وَلَا يُسْئَلُ عَنْ ذُنُوبِهِمُ الْمُجْرِمُونَ^۱ واته: وه له و (که نه و سامان) هی خوا پی داوی نه و دنیای پی به ده ست بیته و به شی خویشت له م دنیا به له بیر نه چیت و چاکه بکه (له که ل خه لکدا) هر چونیک خوا چاکه ی له که ل تودا کردوه و له سر زه ویدا به شوین خرابه دا مه که ری، به راستی خوا خرابه کارانی خوش ناویت، نه ری (قارون) نه وه ی نه یزانیوه که به راستی خوا له چه رخه کانی پیش نه مدا چه ندین که سانی وای له ناوبردوه که له و به هیتریبوون و کورو کومه لیشیان له و زورتر بوو، (کاتی که سزای خوا هات) پرسیار ناکریت له تاوانه کانی نه م تاوانبارانه. وه له نایه تیکی ترده ده فهرموویت: ﴿وَقَالُوا نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَالًا وَأَوْلَدًا وَمَا نَحْنُ بِمُعْذِرِينَ﴾^۲ واته: وه وتیان نیمه سامان و مندالمان زورتره (له نیوه) و نیمه هرگیز سزا نادرین. خوی مه زن و بالاده ست ده فهرموویت: ﴿أَوَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ واته: چون هیشتا نه یانزانیوه که برژیوی به ده ست خودایه، به هیندیکیان زور ده دات و به هیندیکیان که م. زور نیشانه له مه دا هه ن بو که لیک که برپوی هه بیت. واته:

^۱ القصص (۷۷-۷۸).^۲ سبا (۳۵).

په ندو نامورگاری و به لکه زوره له سهر نه مه ی که هندی که س خودا بژیوی زوری پیداوه و هندیکیس
بژیوی که می پیداوه.

﴿قُلْ يٰعِبَادِیَ الَّذِیْنَ اَسْرَفُوْا عَلٰی اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوْا مِنْ رَّحْمَةِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ یَغْفِرُ الذُّنُوْبَ جَمِیْعًا اِنَّهٗ هُوَ الْغَفُوْرُ
الرَّحِیْمُ ﴿۵۳﴾ وَاَنِیْبُوْا اِلٰی رَبِّکُمْ وَاَسْلِمُوْا لَهٗ مِنْ قَبْلِ اَنْ یَّاتِیَکُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنْصَرُوْنَ ﴿۵۴﴾ وَاتَّبِعُوْا
اَحْسَنَ مَا اُنْزِلَ اِلَیْکُمْ مِنْ رَبِّکُمْ مِنْ قَبْلِ اَنْ یَّاتِیَکُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَاَنْتُمْ لَا تَشْعُرُوْنَ ﴿۵۵﴾ اَنْ
تَقُوْلَ نَفْسٌ بِحَسْرَتٍ عَلٰی مَا فَرَطْتُ فِیْ جَنْبِ اللّٰهِ وَاِنْ کُنْتُ لِمِنَ السَّخِرِیْنَ ﴿۵۶﴾ اَوْ تَقُوْلَ لَوْ اَنَّ اللّٰهَ هَدٰنِیْ
لَکُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِیْنَ ﴿۵۷﴾ اَوْ تَقُوْلَ حِیْنَ تَرٰی الْعَذَابَ لَوْ اَنَّ لِیْ کَرَّةً فَا کُوْنُ مِنَ الْمُحْسِنِیْنَ
﴿۵۸﴾ بَلٰی قَدْ جَاءَتْکَ ءَایٰتِیْ فَکَذَّبْتَ بِهَا وَاَسْتَكْبَرْتَ وَکُنْتَ مِنَ الْکٰفِرِیْنَ ﴿۵۹﴾﴾

بانگهیشت بو که رانه و ده و به کردن پیش هاتنی سزا

خوای مه زن ده فـرموویت: ﴿قُلْ يٰعِبَادِیَ الَّذِیْنَ اَسْرَفُوْا عَلٰی اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوْا مِنْ رَّحْمَةِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ
یَغْفِرُ الذُّنُوْبَ جَمِیْعًا اِنَّهٗ هُوَ الْغَفُوْرُ الرَّحِیْمُ﴾ واته: بلی: نه ی عه بده کانی من! نه ی نه وانه ی که به لادان
له نه ندازه، نامه قیتان له خوتان کردوه! نابیت نیوه له به زهی خوا ناثومید بن، چونکه خوا له
مه مو گونا هیك چاو ده پوشیت، نه و لیبورده و دلوفانه. نه م نایه ته پیروزه بانگی گشت یاخی و
لادره کان ده کات له خوانه ناس و که سانی تریش که په شیمان ببـنه و ده و بگه پینه و ده، مه والیان ده داتی
که خوای مه زن له مه مو تاوانیک ده بوریت له هر که سیك که په شیمان بیته و ده له گونا وازیـنیت جا
نیتر نه و گونا و تاوانه هر چونیك بو بیـت و هر چه نده زور بیـت و ده که فو خول و خاشاکی ده ریا. نه م
نایه ته نه و که سانه ناگریته و ده که ته و به نا که ن. چونکه هاو هل دانان بو خودا لیخوشبوونی نیه به و
مه رجه نه بیـت، ده بیـت نه و که سه ته و به ی لی بکات و په شیمان ببیته و ده. بوخاری پریوایه تی کردوه له
نیبـنو عه باسه و ده (په زای خوای لی بیـت) ده لیـت: خه لکیکی زور له و که سانه ی که هاو هلیان بو خودا
داده نا خه لکیکی زوریان کوشت بوو زور داوین پیس بوون هاتن بو لای موحه ممه د (ﷺ) وتیان: نه مه ی
تو بانگی بو ده که یـت و ده یلی شتیکی زور چاکه نه گهر مه والمان بده یـتی که فاره تی نه و گونا هانه
مه یه! نه و به بو نه م نایه ته هاته خواره و ده که ده فـرموویت: ﴿وَالَّذِیْنَ لَا یَدْعُوْنَ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا ءٰخَرَ وَلَا
یَقْتُلُوْنَ النَّفْسَ الَّتِیْ حَرَّمَ اللّٰهُ اِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا یَزْنُوْنَ﴾ واته: وه که سانیکن له که ل خوا دا ناپه رستن هیج
په رستراویکی ترو نا کوژن هیج که سیك که خوا کوشتنی نه وی یاساغ و حه رام کردوه به مه قو و په و

نہ بیت و زینا و داوین پیسی ناکن. ^۱ نہم نایہ تہ ش ہاتہ خوارہ وہ کہ دہ فہرموویت: ﴿قُلْ يٰعِبَادِيَ الَّذِينَ أَشْرَفُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ﴾ ہر بہم شیوہ یہ موسلیم و نہ بو داود و نہ سائیش پریوایہ تیان کردوہ. ^۲ مہ بہ ست لہ نایہ تی یہ کہم، نہم نایہ تہ یہ کہ دہ فہرموویت: ﴿إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا﴾ ^۳ واتہ: مہ گین نہ وہی تہ وہ بہ دہ کات و باوہر دینیت و ناکاری چاک پہ چاو دہ کات. نیمامی نہ حمہد پریوایہ تی کردوہ لہ سہ وبانہ وہ کہ خزمہ تچی پیغہ مہر بوو (ﷺ) دہ لیت: بیستم پیغہ مہری خودا (ﷺ) دہ یغہ رموو: (دنیا و نہ وہی کہ تیایہ تی بہ نہ ندازہی نہم نایہ تہ لام خوشہ ویستتر نیہ کہ خودا دہ فہرموویت: ﴿قُلْ يٰعِبَادِيَ الَّذِينَ أَشْرَفُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ﴾ تا کوتایی نایہ تہ کہ). پیاویک وتی: نہی نہو کہ سہی شہریک بو خودا دادہ نی؟ پیغہ مہر (ﷺ) بیدہ نگ بوو پاشان فہرمووی: (مہ گین نہو کہ سہ نہ بیت کہ شہریکی بو خودا داناوہ). سی جار فہرمووی. ^۴ تہ نہا نیمامی نہ حمہد پریوایہ تی کردوہ. دیسان نیمامی نہ حمہد پریوایہ تی کردوہ لہ نہ سمای کچی یہ زیدہ وہ (پہ زای خوی لی بیت) دہ لیت: بیستم لہ پیغہ مہر (ﷺ) نہم نایہ تہی دہ خویند: ﴿إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ﴾ واتہ: نہو کاری ناپہ سہندی مہ یہ. وہ گویم لیبوو دہ یغہ رموو: ﴿قُلْ يٰعِبَادِيَ الَّذِينَ أَشْرَفُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾. ^۵ نہ بو داود و تیرمی زیش پریوایہ تیان کردوہ. ^۶ نہم فہرموودانہ مہ موو بہ لگن لہ سہر نہ وہ کہ گشت گوناہیک پہ ش دہ کریتہ وہ، لہ گہل تہ وہ کردن دا ہیج عہدیک ناٹومید نابیت لہ بہ زہی خودا با ہر چہ ندہ گوناہہ کی گہ ورہ و زوریش بیت چونکہ دہرگای بہ زہی و لیبورڈنی خودا زور فراوانہ، خوی مہ زن فہرموویہ تی: ﴿الَّذِينَ يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ﴾ ^۷ واتہ: نایا نہ یانزانیوہ کہ بیگومان ہر خودا تہ وہ و بہ شیمانی لہ بہ ندہ کانی و ہر دہ گریٹ. وہ فہرموویہ تی: ﴿وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ

^۱ فتح الباری (۴۱۱/۸)، مسلم (۱۱۳/۱)، ابو داود (۱۶۶/۴)، النسائی فی الکبریٰ (۴۴۶).

^۲ الفرقان (۷).

^۳ أحمد (۲۷۵/۵)، فہرموودہ یہ کی لاوازہ.

^۴ أحمد (۴۵۴/۶)، فہرموودہ یہ کی لاوازہ.

^۵ ابو داود (۲۸۵/۴)، تحفۃ الأحوذی (۱۱۱/۹)، فہرموودہ یہ کی لاوازہ.

^۶ التوبہ (۱۰۴).

اللَّهُ يَجِدُ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا^۱ واته: وه هر که س کرده وهیه کی خراب بکات یان ستم له خوی بکات پاشان داوای لیخوشبون له خوا بکات ده بینیت خوا لیبوردهی میهره بانه. وه خوای گه ورده بالاده ست له باره ی دوپووه کانه وه فه رموویه تی: ﴿إِنَّ الْمُنْفِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَنْ يَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا﴾^(۱۴۵) إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا^۲ واته: (با بزائن) به راستی دوپووه کان له خانه و ته به قه ی هره ژیره وه ی ناگردان و هرگیز پزگار که ریکت بو نه وان ده ست ناکه ویت، جگه له وانه ی ده گه پینه وه و خویان چاک ده کن. وه ده فه رموویت: ﴿لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ ثَلَاثَةٍ وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا إِلَهُ وَاحِدٌ وَإِنْ لَمْ يَنْتَهُوا عَمَّا يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾^۳ واته: سویند به خوا به راستی بیباوه پ بون نه وانه ی که وتیان بیگومان خودا یه کیکه له و سی خودا (که بریتین له په روه ردگارو عیساو دایکی)، (له کاتیکدا) هیچ په رستراویک نیه بیجگه له ته نها خودایه ک و نه گهر واز نه هیئن له و وته نا په واو به دانه سویند به خوا سزایه کی به نازارو سخت دووچاری نه وانه یان ده بیت که بیباوه پ بون، پاشان خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿أَفَلَا يَتُوبُونَ إِلَى اللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لَهُ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾^۴ واته: ده ی بو ته وبه ناکه ن و ناگه پینه وه بو لای خودا؟ و داوای لیبوردنی لی ناکه ن؟ له کاتیکدا خودا لیبوردهی میهره بانه. خوای مه زن له نایه تیکی تردا ده فه رموویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا آمَنُوا بِالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا﴾^۵ واته: به راستی نه وانه ی که نازاری پیاوو ژنه برواداره کانیانداو له پاشان په شیمان نه بونه وه. چه سهنی به سری ده لیت: سهیری نه م هه موو پیرو به خشنده ییه ی خودا بکه ن دوستی خودایان کوشتووه که چی خودای گه وره بانگیان ده کات که ته وبه بکه ن هه تا لییان ببوریت. نایه ت له م باره یه وه فره زوره. له هه ردوو سه حیحه که دا هاتووه له نه بو سه عیده وه (په زای خوای لی بیت) نه ویش له پیغه مبه ره وه (ﷺ) له باسی نه و پیاوو که نه وه دونق (۹۹) که سی کوشت، پاشان په شیمان بووه وه پرسپاری له خواناسیکی به نی ئیسرائیل (جووله که) کرد نایا بو ی هه یه ته وبه بکات، خواناسه که وتی: نه خیر. نه ویشی کوشت. به وه وه سه د که سی ته واو کرد. پاشان پرسپاری له زانایه ک له زاناکانی به نی ئیسرائیل کرد نایا بو ی هه یه ته وبه بکات. زاناکه وتی: کی ده بیته پیگر له نیوان توو ته وبه کردندا. پاشان فه رمانی پیگرد که برهوات بو

^۱ النساء (۱۱۰).^۲ النساء (۱۴۵-۱۴۶).^۳ المائدة (۷۳-۷۴).^۴ البروج (۱۰).

گوندیک له و گوندانه خواپه رستی بکات به ره و گونده که که و ته پئی له ریگه دا مردن یه خه ی گرت و گیانی
 ده رچوو فریشته ی به زهیی و فریشته ی سزادان بووه کیشه یان له سهری. خوی دلوفان فره مان ی دا که
 نیوانی هه ردوو زهویه که بیپون بۆ هه ر کام زه مینیان نزیکتر بوو نه مه له وییه، پیوایان بویان ده رکه ووت
 که له و زه مینه وه نزیکه که کوچی کردوو بۆی، فریشته ی به زهیی هه لیگرت و بردی. نه لئین له کاتی
 مردندا به سنگی خوی نزیک کردوو ته وه. خوی مه زنیش فره مان ی کردوو به و ولاته پرخیره که نزیک
 بیته وه و فره مانیشی دا به و ولاته که ی تر که دورکه ویته وه.^۱ نه مه مانای فره مووده که یه له شوینیکی
 تر دا وه ک خوی چۆن نووسراوه نویسمانه. عه لی کوپی نه بو ته لحه ده لئیت: له ئیبنو عه باسه وه (پره زای
 خوی لی بیت) له م نایه ته دا: ﴿قُلْ يٰعِبَادِیَ الَّذِیْنَ اَسْرَفُوْا عَلٰی اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوْا مِنْ رَّحْمَةِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ یَغْفِرُ
 الذُّنُوْبَ جَمِیْعًا﴾ هه تا کوتایی نایه ته که. ده لئیت: خوی مه زن داوای کردوو له و که سانه ی که
 وایان زانیوه (مه سیح عیسا) (سه لامی خوی لی بیت) خودایه. وه نه وانه ش وایان زانیوه خودا هه ژاره،
 وه نه وانه ش وایان زانیوه (مه سیح عیسا) کوپی خودایه، وه نه و که سانه ش وایان زانیوه عوزه یر کوپی
 خودایه. وه نه وانه ش وایان زانیوه که خودا دهستی به ستراره. وه نه وانه ش وایان زانیوه که خودا یه کیکه
 له سی خودا که. تا په شیمان ببه وه و بگه ریته وه بۆ لای خودا و تهویه بکن. ده فره موویت پییان:
 ﴿اَفَلَا یَتُوْبُوْنَ اِلَیَّ اللّٰهِ وَیَسْتَغْفِرُوْنَہٗ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِیْمٌ﴾^۲ واته: ده ی بۆ تهویه ناکه ن و
 ناکه ریته وه بۆ لای خودا؟ و داوای لیبوردنی لی ناکه ن؟ له کاتی که دا خودا لیبورده ی میهره بانه. پاشان
 داوای تهویه ده کات له و که سه ی که قسه که ی زۆر له قسه ی نه وان گه ورتره، نه و که سه ی که ده لئیت من
 خودا هه ره پایه به رزه که ی نیوه م فره موویه تی: ﴿مَا عَلِمْتُ لَکُمْ مِّنْ اِلٰهِ غَیْرِی﴾^۳ ئیبنو عه باس
 (پره زای خوی لی بیت) ده لئیت: هه ر که سی که له عه بده کانی خودا نا ئومید بیت له په شیمان بوونه وه داوای
 نه م فره مووده ی خوی گه ورده یه نه وه ئینکاری کتیبی خودا ده کات. به لام عه بد توانای تهویه کردنی نیه
 هه تا خودا تهویه لی و هه رده گریته و لیی ده بوریت.^۴ ته به رانی ریوایه تی کردوو له ریگه ی شه عبیه وه له
 شوته ری کوپی شه که له وه ده لئیت: بیستم له ئیبنو مه سعوده وه ده یوت: گه وره ترین نایه ت له کتیبی
 خودا: ﴿اَللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْحَیُّ الْقَیُّوْمُ﴾^۵ واته: خوا نه و خوی یه که هیچ په رستراویکی (راست) نیه
 بیجگه له و هه میشه زیندووی ته دبیرکه رو پاگری (بوونه وه). وه گشتگیرترین نایه ت بۆ چاکه و خرابه

^۱ فتح الباری (۵۹۱/۶).^۲ المائدة (۷۴).^۳ اخرجه ابن جریر وابن المنذر الدر المنثور (۶۲۱/۵).^۴ البقرة (۲۵۵).

له قورئاندا: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ﴾^۱ واته: به پاستی خوا فرمان دهدات به دادگری و به چاکه (تاکوتایی نایه ته که). وه زودترین نایه ت له قورئاندا دلخوشکەر بیت له سوره تی (الزمر) دایه: ﴿قُلْ يِعْبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ﴾ وه به هیزترین و توندترین نایه ت له کتیبی خوادا که ده روکه ره وه یه ده فرموویت: ﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا﴾^۲ ویرزقه من حیث لا یحتسب^۳ واته: وه هر که سیك خواناس بیت خوا ده روی لی ده کاته وه، وه پزق و پوزی دهدات له لایه که وه که به خه یالیدا نه هاتوه. مه سروق وتی: پاست ده که ی^۴.

باسی نه وه فرمودانه ی که نه فی نانو میلدی ده کات

نیمامی نه حمه د پیوایه تی کردوه له نه نه سی کورپی مالیکه وه (په زای خوی لی بیت) ده لیت: بیستم له پیغه مبه ری خوادوه (ﷺ) ده یفه رموو: (سویند به و که سه ی گیانی منی به ده سه ته نه گه ر نه وه نده گونا هتان گرد بیت، گونا ه کانتان نیوانی ئاسمان و زه مین پر بکات. پاشان داوای لیخوش بوونتان گرد بیت له خودا، خودا لیتان خوش بووه. وه سویند به و که سه ی گیانی موحه مبه دی (ﷺ) به ده سه ته نه گه ر گونا هتان نه کردایه خودا که لیکی ده هیئا گونا هیان بکردایه پاشان داوای لیخوش بوونیان له خودا بکردایه، تا لییان خوش بیت).^۵ ته نها نیمامی نه حمه د پیوایه تی کردوه. وه دیسان نیمامی نه حمه د پیوایه تی کردوه له نه بو نه یوبی نه نساریه وه (په زای خوی لی بیت) له کاتی مردنیدا ده لیت: من شتیکم له نیوه شارد بووه وه که بیستبووم له پیغه مبه ری خوادوه (ﷺ) ده یفه رموو: (خو نه گه ر نیوه گونا هتان نه کردایه خودا که لیکی دروست ده کرد گونا ه بکه ن هتا لییان خوش بیت). هر به م شیوه یه نیمامی نه حمه د پیوایه تی کردوه و موسلیم هیئاو یه تی له سه حیحه که یداو تیرمیزیش پیوایه تی کردوه.^۶ پاشان خوی مه زن عه بده کانی هه لده نی که پیشبرکی بکه ن له ته وه کردندا و فرموویه تی: ﴿وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلِمُوا لَهُ، مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ﴾ واته: بکه پینه وه لای په روه ردگاری خوتان و خوتان هر به و بسپین، بهر له وه ئازارتان بو بیت و که سیش به هاناتان نه یه ت. واته: بکه پینه وه بو لای خودا و خوتان بده نه ده ستی نه و، ﴿قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا

^۱ النحل (۹۰).

^۲ الطلاق (۲-۳).

^۳ الطبرانی (۱۴۲/۹).

^۴ أحمد (۲۳۸/۳)، فرموده یه کی سه حیحه.

^۵ أحمد (۴۱۴/۵)، مسلم (۲۱۰۵/۴)، تحفة الأحوذی (۲۲۳/۹).

نُصْرُونَ ﴿۵۶﴾ واتہ: پہلے بکھن لہ تہ وبہ کردند او مہ وہ ستن لہ کاری چاکہ کردن پیش نہ وہی تووشی نارہ حہ تی و مردن ببن. پاشان خوی مہ زن دہ فہ رموویت: ﴿وَأَتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ مِّن قَبْلِ أَنْ يَأْيِسَ كُفْرُكُمْ أَلْعَذَابُ بَقِيَّتِهِ وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ﴾ واتہ: بکھونہ شوین نہ وہ دستورہی پەرہ ردگار تان بۆتانی ناردووه لہ مہ مووشت باشترہ، بہر لہ وہ نازارتان بۆ بیت (لہ ناکاوئیک) کہ مہر مہ ستیشی پی ناکہن. واتہ: شوینی قورنانی پیروز بکھون کہ لہ مہ مووشتیک باشترہ پیش نہ وہی لہ کتوپر پیکدا سزاتان بۆ بیت کہ نازانن و مہ ستیشی پی ناکہن. پاشان خوی مہ زن دہ فہ رموویت: ﴿أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ بِحَسْرَتِي عَلَىٰ مَا فَرَطْتُ فِي جَنبِ اللَّهِ وَإِنْ كُنْتُ لَمِنَ السَّخِرِينَ﴾ واتہ: نہ کا نہ وسا کہ سیئک بلی: نہی مخابن من لہ فہرمانبہری خودا دریغیم کرد، بہ پاستی من لہ گالتہ چیان بووم. واتہ: نہ کا نہ وسا کہ سیئک لہ پۆژی قیامہ تدا بلی بہ داخہ وہ من نکولیم کرد لہ پە شیمان بوونہ وہ و زوو نہ گہ پامہ وہ و ناواتہ خوازہ کہ یه کیئک بووایہ لہ ناکارچاک و دلپاک و گوئی پرایہ لانی خوی گہ و ردہ. ﴿وَإِنْ كُنْتُ لَمِنَ السَّخِرِينَ﴾ واتہ: کارو فہرمانی من گالتہ کردن و لاساری بوو بہوام نہ دہ کردو بہ پاستم نہ دہ زانی، ﴿أَوْ تَقُولَ لَوْ أَنَّ اللَّهَ هَدَانِي لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِينَ﴾ واتہ: یان بلی نہ گہر خودا بہرہ و خوی پی نشان دابام، منیش لہ پاریزگارن دہ بووم. ﴿أَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَى الْعَذَابَ لَوْ أَنَّ لِي كَرَّةً فَأَكُونَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ﴾ واتہ: یان وہختیک کہ نازار دہ بینی بلی بریا بگہ پامایہ تہ وہ و بچوومایہ تہ پیزی ناکارچاکانہ وہ. واتہ: خۆزگہ جاریکی تر دہ گہ پامہ وہ بۆ ناو دنیا مہ تا کرداری چاکم پکردایہ. عہ لی کوپی نہ بو تہ لہ دہ لیت: لہ ئیبنو عہ باسہ وہ (پہزای خوی لی بیت) خوی خاوهن دہ سہ لات باسی نہ و عہ بدانہ مان بۆ دہ کات کہ چی دہ لیتن لہ پیش نہ وہی بیلین و باسی نہ و کردارانہ یان دہ کات بۆمان لہ پیش نہ وہی کہ پی مہ لسن. خوی گہ و ردہ فہ رموویہ تی: ﴿وَلَا يَنْبُتُكَ مِثْلُ خَيْرٍ﴾ واتہ: غہیری خودا (کہ مہ مووشتیک دہ زانیت) کہ س ناتوانیت (لہ وانہ) ناگادارت بکات کہ پوو دہ دہن بۆ نمونہ ﴿أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ بِحَسْرَتِي عَلَىٰ مَا فَرَطْتُ فِي جَنبِ اللَّهِ وَإِنْ كُنْتُ لَمِنَ السَّخِرِينَ﴾ ﴿۵۷﴾ أَوْ تَقُولَ لَوْ أَنَّ اللَّهَ هَدَانِي لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ﴿۵۸﴾ أَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَى الْعَذَابَ لَوْ أَنَّ لِي كَرَّةً فَأَكُونَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ﴿۵۹﴾. نیمامی نہ حمہ د پیوایہ تی کردووه لہ نہ بو مہرہ پیرہ وہ (پہزای خوی لی بیت) دہ لیت: پیغہ مہری

۱ الفاطر (۱۴).

۲ الطبری (۳۱۶/۲۱).

خودا (ﷺ) فەرمووی: (گشت خەلکی ناو ئاگر شوینی خۆی لە بەهەشتدا دەبینیت و دەلیت: ئەگەر خودا بەرەو خۆی پێی نیشان دابام ئاوام بەسەر نەدەهات، (ئەو دەبیته داخ و خەفەت بۆی). وە فەرمووی گشت خەلکی بەهەشت شوینی خۆی لە ناو ئاگردائە بینى و دەلیت: ئەگەر خودا بەرەو خۆی پێی نیشان نەدابام (نێستا ناو ئاگر جیم بوو) فەرمووی: سوپاسی خۆی لەسەر دەکات).^۱ نەسائیش پێواپەتێ کردوو. ^۲ کاتیک تاوانکاران ئاوات دەخوازن جارێکی تر بگەرێنەو بۆ دنیا و ناخ و داخ دەخۆن کە بۆچی بپروایان بە نیشانەکانی خودا نەکردو شوینی پێغەمبەرەکانی (سەلامی خویان لی بیت) نەکەوتن، خۆی مەزنیش دەفەرموویت: ﴿بَلَىٰ قَدْ جَاءَ تِلْكَ آيَاتِي فَكَذَّبْتَ بِهَا وَاسْتَكْبَرْتَ وَكُنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ﴾ واتە: خۆ گەلیکت لە نیشانەکانی من بۆ هات، باوەر پێیان نەهات و بهۆی خۆبەزلزانی خۆتەو، چووێتە پێزی پێ نەزانان. واتە: ئەو ئەو بەدەو پەشیمانی لەوێ کە بپروات نەکرد بە نیشانەکانی من لە ژبانی دنیا دا ئەو هەموو بەلگەى منت بینى و بپروات پێ نەکرد خۆت بە زل زانی و شوینی نەکەوتی. چوێتە پال ئەوانەى کە لاسارو پێ نەزان و بەدەمەك بوون.

﴿وَيَوْمَ الْقِيَمَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ﴾ (٦٠)

وَيَسْجَىٰ اللَّهُ الَّذِينَ اتَّقَوْا بِمَفَازَتِهِمْ لَا يَمَسُّهُمُ السُّوءُ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦١﴾

پاشەپۆزی ئەوانەى کە درۆیان بۆ خودا هەڵدەبەستو پاشەپۆزی ئەوانەش کە خویان ئە پاراست

خۆی مەزن دەفەرموویت: ﴿وَيَوْمَ الْقِيَمَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ أَلَيْسَ فِي

جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ﴾ واتە: پۆزی قیامەت تۆ دەبینی ئەو کە سەنەى درۆیان بۆ خوا هەڵدەبەست

پرویان پەشە، ناخۆ بۆ خۆ بەزلزنان شوینی ئە دۆزەخدا نیە؟ خۆی گەرە باسی پۆزی قیامەت

دەکات کە لەو پۆژەدا هەندێ پووپەشن و هەندیکیش پووسپین. ئەوانەى خەریکی دووبەرەکی و ئاژاوە

بوون پرویان پەشە و ئەهلی سونە و جەماعەش پرویان سپیە بۆیە لێرەدا فەرموویەتی: ﴿وَيَوْمَ الْقِيَمَةِ

تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ﴾ واتە: ئەوانەى کە وادەزانن خودا شەریکی هەیه و فەرزەندەى بۆ دادەنێن

﴿وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ﴾ پرویان پەش دەبیت بە هۆی ئەو درۆیەى بۆ خۆی هەڵدەبەستن خودایش

دەفەرموویت: ﴿أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ﴾ واتە: ئایا جەهەنەم بەس نیە بۆ ئەوانە کە

ببیتە بەندیخانە و شوینیان هەتا ئابرویان بچیت و سەرشۆرو داماو بن تێیدا بە هۆی ئەو لوتبەرزییان و

^۱ أحمد (۵۱۲/۱)، ئەم فەرموودەیه سەنەدەکانی حەسەنە.

^۲ النسائي في الكبرى (۴۴۷/۶).

مل نه دانه یان بۆ پاستی، پاشان خوای مه زن ده فره مویت: ﴿وَيُنَجِّي اللَّهُ الَّذِينَ اتَّقَوْا بِمَفَازَتِهِمْ لَا يَمَسُّهُمْ السُّوءُ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ واته: نه و که سانه ی خویان پاراست (له به ره وهی به ږنگه ی ږزگاریدا چون) خدا خوی ږزگاریان ده کات، نه تووشی ناخووشی ده بن و نه خه م ده خون. ﴿وَيُنَجِّي اللَّهُ الَّذِينَ اتَّقَوْا بِمَفَازَتِهِمْ﴾ واته: نه وانه ی که به ږنگه ی به خته وه ریدا چون و ږو سوورو سه رفراز بوون له لای خدا، ﴿لَا يَمَسُّهُمْ السُّوءُ﴾ تووشی نازار نابن له ږوژی قیامه تدا، ﴿وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ واته: له و ږوژه زور ترسناکه دا خه م ناخون به لکو پاریزراون له هه موو ناخووشیه ک له هه موو خراپه یه ک دوون و زور به خته وه رن.

﴿اللَّهُ خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾ ٦٢ ﴿لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِعَايَةِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ ٦٣ ﴿قُلْ أَغْيَرَ اللَّهُ تَأْمُرُوفِي عَبْدُ أَيُّهَا الْجَاهِلُونَ﴾ ٦٤ ﴿وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ ٦٥ ﴿بَلِ اللَّهِ فَاعْبُدْ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ﴾ ٦٦

خودا خوی خاوهن ده سه لات و وه دیینه ره و شهریک دانان بوی هه موو کرده وه یه ک له ناو ده بات خوای مه زن ده فره مویت: ﴿اللَّهُ خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾ واته: هه رچی هه یه هه موو ده ستکاری خودایه و ناگای له هه موو شت هه یه. ﴿لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِعَايَةِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ واته: کلپله کانی ناسمانه کان و زه مین به ده ست نه وه. هه ره نه وانه زیانبارن که له نیشانه کانی خودا حاشایان کرد. خوای که وره ده فره مویت که هه ره خوی وه دیینه ری هه موو شتی که و په روه رنده و خاوهن و کاربه ده ستیه تی و هه موو شتی که له ژیر فرمان و ده سه لات و چاودیری نه و دایه، ﴿لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ موجهید ده لیت: ﴿مَقَالِيدُ﴾ واته: کلپله کان به زمانی فارسی. قه تاده و ئیبنو زهید و سوفیانی کوپی عویهینه ش (عُیْنَة) هه ر وایان و تووه. ^۱ سودی ده لیت: ﴿لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ واته: که نجینه کانی ناسمانه کان و زه مین به ده ستی نه وه. ^۲ مانا که له هه ردوو حاله ته که دا وه ک یه کن واته هه موو کارو فرمانی که به ده ستی خوای که وره یه. هه ره نه و خاوهن ده سه لات و جیی سوپاسه و ناگای له هه موو شت هه یه بویه خوای مه زن فره موویه تی:

^۱ الدر المنثور (۷/۲۴۳)، الطبری (۲۱/۳۲۱).

^۲ الطبری (۲۱/۳۲۱).

﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِعَايَةِ اللَّهِ أُولَئِكَ هُمُ الْخَسِرُونَ﴾ واته: هر نه وانه زهره رهنه ندن که بهوایان به نیشانه کانی خودا نیه. پاشان خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿قُلْ أَغْفِرَ اللَّهُ تَأْمُرُونِيْ أَعْبُدُ أَيُّهَا

الْجَاهِلُونَ﴾ واته: بلی: ناخو له منتان دهوی غهیری خودا شتیکی تر به رستم؟ نهی نه زانان. له باره ی هاتنه خواره وهی نه م نایه ته ریوایه ت کراوه له نه بو حاتم و که سانی تریشه وه له نیبنو عه باسه وه (په زای خوایان لی بیت) ده لیت: موشریکه کان له نه زانیانه وه داوایان له پیغه مبه ر(ﷺ) ده کرد که عیباده تی خودا کانی نه وان بکات نه وانیش له گه ل نه و عیباده تی خودا که ی نه و ده کن، نه وه بوو نه م نایه ته هاتنه خواره وه: ﴿قُلْ أَغْفِرَ اللَّهُ تَأْمُرُونِيْ أَعْبُدُ أَيُّهَا الْجَاهِلُونَ﴾ ۱۱ ﴿وَلَقَدْ أَوْحَىٰ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ

قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ نیمه به تو نه وانه ش که بهر له تو بوون، پامانگه یاند، هر که سیکی تر به رستی، بیگومان کاره که ت لی پوچه ل ده بیت و له پیزی زیانبارانی.

نه م نایه ته وه که نه و نایه ته وایه که خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ﴾ ۲ واته: وه نه گه ر هاویه شیان په وادایه بو خوا بیگومان نه و چاکانه ی کرد بوویان هه مووی بی

پاداشت ده رده چوو. وه خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿بَلِ اللَّهِ فَاعْبُدْ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ﴾ واته: ته نها خودا به رسته و له گه ل شوکرانه بژیان به. واته: به دلی پاک عیباده تی خودا بکه به ته نها و هاوه لی بو دامه نی و خوشت و نه وانه ش که بهوایان پی کردووی و شوینت که وتوون.

﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ

سُبْحَنَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ ۱۷

موشریکه کان وه که پیویست خودایان نه ناسیووه

خوی مه زن ده فهرموویت: ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ

وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَنَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ واته: خودایان (وه کو پیویست)

نه ناسیووه، پوژی قیامت زه مین هه موو و له ناو مشتی نه وادایه و ناسمانانیش به دهستی نه و

پیچراونه ته وه خودا پاک و به پیزه له و شتانه ی نه وان ده یکه نه شریکی. ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ﴾

واته: نه وانه ی شریک بو خودا داده نین وه که پیویسته خودایان نه ناسیووه کاتیک که که سانی تر غهیری

^۱ الطبری، تفسیر سورة الکافرون.

^۲ الانعام (۸۸).

خودا له گه لی ده په رستن. نه و خودایه ی هیچ که س له و مه زتر نیه و توانای به سهر هه موو شتی کدا هه یه و
 خاوه نی هه موو شتی که و هه موو شتی که له ژیر تواناو ده سه لاتی نه و دایه. موجهید ده لیت: نه م نایه ته
 له سهر قوره ش هاتووه ته خوار. سودی ده لیت: به و شیوه یه ی که پیویسته پزیان له خودا نه گرتووه.^۱
 موحه ممه دی کوپی که عب ده لیت: نه گهر خودایان وه ک پیویسته بناسیایه بیباوه ر نه ده بوون. عه لی
 کوپی نه بو ته لحه ده لیت له ئیبنو عه باسه وه (په زای خویان لی بیت): ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ﴾ نه و
 خوانه ناسانه برویان نه ده کرد که خودا ده سه لاتی هه یه به سه ریاندا. چونکه هه ر که سی که بروی بییت
 که خودا توانای به سهر هه موو شتی کدا هه یه، وه ک نه وه ی که پیویسته ده یناسن هه ر که سیش باوه پی
 وا نه بییت خودای نه ناسیووه به و شیوه یه ی که پیویسته.^۲ فه رموده ی زور هاتووه که په یوهندی به م
 نایه ته پیروزه وه هه یه. پیگهش بو ته فسیر کردنی نه م نایه ته و نمونه ی نه م نایه ته پیگه ی زانایانی
 پیشینه نه و ته فسیره ش هینانیان و مانا کردنیانه وه ک خوی به بی گورین و نه ملولا پیکردن. بوخاری
 پیوایه تی کردووه له م نایه ته دا: ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ﴾ له عه بدوللای کوپی مه سه وده وه (په زای
 خوی لی بیت) ده لیت: یه کی که له زانایانی جووله که هات بو لای پیغه مبه ری خودا (ﷺ) وتی: نه ی
 موحه ممه د (ﷺ) ئیمه به لمانه وه وایه که خودا ئاسمانه کان ده گپیت له سهر په نجه یه ک و زه مین
 له سهر په نجه یه ک و پوهه ک له سهر په نجه یه ک و ئاوو خویش له سهر په نجه یه ک و باقی دروستکراوه کانی
 تریش له سهر په نجه یه ک و دوی نه وه ده فه رموویت: من فه رمانه وه وام، پیغه مبه ری خودا (ﷺ) پیکه نی
 هه تا دانی پیروزی ده رکه وت. بو ته نکیدی راستی قسه ی زاناکه پاشان پیغه مبه ری خودا (ﷺ) نه م
 نایه ته ی خویند: ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ﴾،^۳ هه میسان
 بوخاری پیوایه تی کردووه جگه له م باسه دا له سه حیحه که یداو ئیمامی نه حمه دو موسلیم و تیرمیزی و
 نه بسائیش پیوایه تیان کردووه.^۴ وه له نه بو هوره یره وه (په زای خوی لی بیت) ده لیت: بیستم له
 پیغه مبه ری خودا (ﷺ) ده یفه رموو: (خوی مه زن زه مین ده گریت و ئاسمانیش به راستی ده پیچیته وه
 پاشان ده فه رموویت: من فه رمانه وه وام فه رمانه واکانی زه مین له کوین) به م شیوه یه ته نها بوخاری

^۱ الطبري (۳۲۱/۲۱).^۲ الطبري (۳۲۱/۲۱).^۳ فتح الباري (۴۱۲/۸).^۴ فتح الباري (۴۰۴/۱۳)، مسلم (۲۱۴۷/۴)، أحمد (۴۲۹/۱)، تحفة الأحوذی (۱۱۳/۱۱۲/۹)، النسائي في الكبرى

پیوایه تی کردوه. موسلیم به شیوه یه کی تر پیوایه تی کردوه.^۱ وه بوخاری له شوینیکی تر دا پیوایه تی کردوه له ئیبنو عومره وه (په زای خویان لی بیت) نه ویش له پیغه مبه ری خودا وه - (ﷺ) فه رموویه تی: (خوای مه زن و پایه به رز له پوژی قیامه تدا زه مین ده گریست له سه ر په نجه یه ک و ئاسمانه کانیش به ده ستیه وه، پاشان ده فه رموویت: من فه رمان په وام).^۲ هر بوخاری به شیوه یه کی تریش پیوایه تی کردوه. نیمامی نه حمده پیوایه تی کردوه هر به م شیوه یه و دریز تریش له ئیبنو عومره وه (په زای خویان لی بیت) ده لیت: پیغه مبه ری خوا ئه م ئایه تی له سه رمین به ره که ی خویند: ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَتَّى قَدَرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّتٌ بِيَمِينِهِ

سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾، پیغه مبه ری خودا (ﷺ) ده یفه رموو: ئا به و شیوه یه ده ستی ده جولانده ملاولادا ده ستی هه لده گپرایه وه (په روه ردگار باسی مه زنی خو ی ده کات و ده فه رموویت: من به سه ر هه موو شتی کدا زالم، من هیج شتی ک ده ره قه تم نایه ت و من فه رمان په وام. من خاوه ن ده سه لاتم، من به خشنده م)، مین به ره که له رزی و جولا به پیغه مبه ره وه. هه تا وتمان له وانیه به پیغه مبه ره وه بکه ویت ه خواره وه).^۳ موسلیم و نه سائی و ئیبنو ماجه پیوایه تیان کردوه.^۴

﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ﴾ (٦٨) وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجِئْنَا بِالنَّبِيِّنَ وَالشُّهَدَاءِ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ (٦٩)

فوکردن به که له شاخدا و داوهریکردن و پاداشتدانه وه

خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ﴾ واته: کاتیک فوو کرا به که په نادا، نه وسا هه رکی له ئاسمانان و زه مین، بی هوش ده بیت، مه گین که سیک خوا نه یه ویت، جاریکی تر فووی پیداکرا، که چی له پر هه موویان راست ده بنه وه و به چاوی خویان ده بینن. خوای گه وره باسی ناپه حه تی و گرانی پوژی قیامه ت ده کات و نه و شتانه ی که تیایدا پوو ده دات له بومه له رزه ی گه وره و به هیزو مردنی گشت خه لک و پاشان زیندووکردنه وه یان، که ده فه رموویت: ﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ

^۱ مسلم (۲۱۴۸/۴).

^۲ فتح الباری (۴۰۴/۱۳).

^۳ أحمد (۷۲/۲)، فه رموده یه کی سه حیحه.

^۴ النسائی فی الکبری (۴۰۰/۴)، ابن ماجه (۱۴۲۹/۲)، سه حیحه.

إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ﴿١﴾ ئەم فووه بە كەلەشاخدا فووى دووهەمە. ئەو فووه يە كە ھەموو زىندە وەرێك بە ھۆيە وە دەمریت لە خەلكى ئاسمانەكان و سەر زەمىن مەگىن كە سێك خودا خۆى مەيلى لى بێت نەمریت. وەك چۆن باسكراوہ لە ھەرموودە بەناوبانگەكەى (صور) دا. پاشان گىانى ئەوانەش كە ماوہ دەكىشريت، تەنھا فرىشتەى گيان كيشان دەمىنيت ئەویش دەمریت. تەنھا خوای گەرەنەبیت كە ھەرگىز نامریت و ھەبوو و ھەر دەشمىنيت دەفەرموویت: ئەمپۆ دەسەلات بۆ كىيە؟ سى جار دەفەرموویت. پاشان خۆى وەلامى خۆى دەداتە وە دەفەرموویت: ﴿لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ﴾^۱ واتە: ھەر بۆ خوای تاكو تەنھای بەسەر ھەموو شتدا زالە. من ئەو كە سەم كە ھەموو شتێكم تىكشكاندو زال بووم بەسەرىداو برىارى لەناودانى ھەموو شتێكم دا. پاشان يەكەم كە سێك كە زىندووى دەكاتە وە، ئىسرافیلە و ھەرمانى پىدەكات جارێكى تەرفو بكاتە وە بە كەلەشاخدا كە فووى سىھەمە واتە فووى زىندووبوونە وەى پۆزى قىامەت. خوای گەرە دەفەرموویت: ﴿ثُمَّ نَفْخُ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ﴾^۲ واتە: زىندوو دەبنە وە پاش ئەوەى كە بوونە ئىسك و پزان، بە چاوى خویان ئەو ناپەھەتى پۆزى قىامەتە دەبینن. وەك خوای مەزن ھەرموویەتى: ﴿فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ ﴿١٣﴾ فَإِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ﴾^۳ واتە: بىگومان ئەو زىندووبوونە وەى ھەرىەك نەعرەتەى، ئىتر كوتوپر وان لە دەشتىكى سبى كاكى بەكايدا. وە دەفەرموویت: ﴿يَوْمَ يَدْعُوكُمْ فَتَسْجُبُونَ بِحَمْدِهِ وَتَقْنُتُونَ إِنْ لَيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا﴾^۴ واتە: ئەو پۆزەى كە بانگتان دەكەن (لە گۆرەكانتانە وە) جا ئىوھش دەست بەجى دىن بە دەم بانگكردنەكە وە بە سوپاس و سەناكردنە وە و دەزانن نەماونەتە وە (لە دنیادا) ماوہىەكى كەم نەبیت. وە دەفەرموویت: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِّنَ الْأَرْضِ إِذَا أَنتُمْ تَخْرُجُونَ﴾^۵ واتە: وە لە نیشانەكانى ئەو كە ئاسمان و زەوى بە ھەرمانى ئەو وەستان پاشان كاتێك (لە پۆزى دوايیدا) لە زەوى وە بانگتان دەكەن يەكسەر ئىوھ (لە گۆرەكانتان) دىنە دەرە وە. ئىمامى ئەحمەد پىوايەتى كردووە كە پىاوێك وتى بە عەبدوللای كوپى عەمرى كوپى عاص (پەزای خويان لى بىت) چى ئەم قسەى تۆ دەيلى، كە قىامەت فلانە و فلانە كات ھەلدەسىت؟ عبدالله وتى: نیازم وایە كە لەمەولا ھىچ ھەرموودەىەك بۆ كەس باس نەكەم. من ھەر ئەمەم وتوووە كە ئەوئەندەى پى ناچیت

^۱ الغافر (۱۶).^۲ النازعات (۱۳-۱۴).^۳ الاسراء (۵۲).^۴ الروم (۲۵).

کاره ساتیکی گه وره ده بینن. له پاشان وتی: پیغه مبهری خودا (ﷺ) فرموی: (له ناو نوممه تی مندا ده ججال هه لده سیټ، چل ده مینیتته وه، نازانم چل پوژ یان چل سال یان چل مانگ، یان چل شهو، له دوایدا خوی گه وره عیسای کوپی مریه م (سه لامی خوی لی بیت) ده نیریت که له عوروهی کوپی مه سعودی سه قه فی ده چیت، عیسادیت و خواد ه ججال له ناو ده بات له دوایدا خه لکی هوت سال ده میننه وه له نیوان هیچ دوو که سیټکا دوزمنایه تی نابیت، له پاشان خودا بایه کی فینک و سارد ده نیریت له پووی شامه وه له سهر زه میندا هیچ که س نامینیت به نه ندازه ی گه ردیله یه ک باوه ر له دلیدا بیت، گیانی هه مووی ده کیشتیت. هه تا نه گه ر یه کیټ له نیوه بجیتته ناو جهرگی شاخیکه وه، نه و بایه ده چیتته ناو نه و شاخه بوی هه تا گیانی ده کیشتیت. عه بدوللا ده لیت: نه م فرموده یه م له پیغه مبهری خودا (ﷺ) بیستوه که فرموی: (هر خه لکی خراب ده میننه وه، وه ک بالنده وانه، وه عه قلیان وه ک عه قلی درنده وایه، نه چاک ده زانن که بیکه نه و نه خراپیش ده زانن که خوی لی لابه دن و یه کیکی تر کردی نه هیلیت بیکات، شیتان ده چیتته شکلی مرقفه وه بویان پییان ده لیت: نیوه به گویم ناکه نه؟ فرمانیان پیده کات که بت بپهرستن، نه و خه لکه ده ست ده دهنه بتپهرستن و بژیویان زور ده بیت و ژیانیان خوش ده بیت، پاشان فو به که له شاخدا ده کریت، مه رد م هه موو گوئی لیته تی. یه که م که سیټ که ده بیستی پیاویکه که هوزی و شتره کانی سواغ ده دات که لیی ناو بدات. له هوش خوی ده چیت و خه لکیش هه موو له هوش ده چن و ده مرن له دوایدا خوی مه زن بارانیټ ده بارینیت وه ک پروشه ی شه ونم وایه یان وه ک سیټهر (نوعمان گومانی هه بوو که عه بدوللا کامیانی وتوه). نه و بارانه له شی مه رد م ده پوینیتته وه، جاریکی تر فوو ده کریت به که له شاخدا مه رد م هه موو پاست ده بنه وه و ته ماشا ده که نه، پاشان فرمان ده دریت: نه ی خه لکینه! وهرن بو لای په روه ردگار تان ﴿وَقَفُّوهُمْ اِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ﴾^۱ پایان بگرن ده بیت پرسیاریان لی بکریت، ده لیت: له پاشان ده لیت: نه وه ی ده چیتته ناو ناگره وه جیایان بکه نه وه ده لیت: پاشان: ده وتریت: له چهنده چهنده؟ ده وتریت له هه ر هه زاری نو سه دو نه وه دو نو، نه وه نه و پوژیه که مندا ل پیر ده کات، نه وه نه و پوژیه که بو لیپرسینه وه قاچی لی هه لده کریت).^۲ ته نها موسلیم پیوایه تی کردوه له سه حیحه که یدا.^۳ بوخاری پیوایه تی کردوه له نه بو هوره یه وه (په زای خوی لی بیت) گپراویه تیه وه له پیغه مبه ره وه (ﷺ) فرمویه تی: (نیوانی هه ردوو فووه که چله) وتیان: نه ی نه بو هوره یه وه ئایا چل پوژیه؟ نه بو هوره یه وه تی: نازانم، وتیان: چل سال. وتی:

^۱ نه وه ند ه سوک هه لده سنه سهر خراپه کردن (وه رگپ)

^۲ الصافات (۲۴).

^۳ أحمد (۱۶۶/۲)، فرموده یه کی سه حیحه.

^۴ مسلم (۲۲۵۸/۴).

نازانم، وتیان: چل مانگه؟ وتی: نازانم، وتی: هه موو شتیك له مروڤدا ده پزیت کلینچكى نه بیټ^۱، مهردم له و ئیسكه وه پیک دیته وه.^۲ خوی مه زن ده فهرموویت: ﴿وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجِئَتْ بِالنَّبِيِّنَ وَالشُّهَدَاءِ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ واته: نه وزه مینهش به تیشكى په روه رینى خوی پوونا کایی تی ده گه پیت و کتیبی خوا دیته گوږو پیغه مبهرو ناگاداران دینه به ریو چون پاسته، به کاری هه مووان پاده گه ن و غه در له هیچ کهس نا کریت. ﴿وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا﴾ واته: زه مین پۆشن ده بیته وه له پۆږی قیامه تدا کاتیک خدا خوی نیشانی دروستکراوه کانی ده دات و کاری هه موو ته واو ده کات و جیای ده کاته وه، ﴿وَوُضِعَ الْكِتَابُ﴾ قه تاده ده لیت: کتیبی کرده وه کان.^۳ ﴿وَجِئَتْ بِالنَّبِيِّنَ﴾ ئیبینو عه باس (په زای خوی لی بیټ) ده لیت: پیغه مبهران ده هیئرین و شایه تی له سر گه له کانیان ده دهن که نه وان په یامی خودایان پیگه یاندوون.^۴ ﴿وَالشُّهَدَاءُ﴾ واته: شایه تی له فریشته کان نه وانه ی که کرداری عه بده کانیان پاراستووه و ه لیان گرتووه له چاکه و له خرابه، ﴿وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ﴾ واته: به پاستی کاری هه مووان ته واو ده کهن، ﴿وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ نامه قی له هیچ کهس نا کریت. خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ﴾ واته: وه ئیمه داده نیین ته رازووه کانی دادپه روه ری (که کرده وه ی پی جه کیشریت) له پۆږی قیامه تدا ئینجا هیچ کهس که مترین سته می لی نا کریت با قورسی (کرده وه که ی) به قه دهر تووه خه رته له یه کیش بیټ ئیمه ده بهینین و به سه که ئیمه ژمییریاری (کرده وه ی به نده کان) بین. ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِنْ تَكُ حَسَنَةً يُضَعِفَهَا وَتُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا﴾^۵ واته: به پاستی خوا قورسای گه ردیله یه ک سته م ناکات وه نه گه ر چاکه یه ک هه بیټ (خودا) چه ندانه ی ده کاته وه و ده یبه خشیت له لایه ن خویه وه پاداشتیکی گه وره. بویه خوی خاوه ن ده سه لات فهرموویه تی: ﴿وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُونَ﴾ واته: هه ر

^۱ ئیسکیکه له کوتایی پشتدایه له خواره وه

^۲ فتح الباری (۸/۴۱۴).

^۳ الطبری (۲۱/۳۳۵).

^۴ الطبری (۲۱/۳۳۶).

^۵ الانبیاء (۴۷).

^۶ النساء (۴۰).

که سیک هرچی کردوه (به ته وای) پاداشتی پی ده گاته وه. خودا هر خوی له همه مو کرده وه کانیان ناگاداره.

﴿وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا ۚ حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهَا فَتَحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِ رَبِّكُمْ وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا قَالُوا بَلَىٰ وَلَٰكِن حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٧١﴾ قِيلَ ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَبِمَا شَأْنُ الْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٢﴾﴾

خوانه ناسان راپیچ ده کرین بو ناو جهه نه م

خوای مه زن ده فهرموویت: ﴿وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا ۚ حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهَا فَتَحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِ رَبِّكُمْ وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا قَالُوا بَلَىٰ وَلَٰكِن حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾ واته: نه و که سانه ی حاشایان له خوا کردوه، بو جهه نه م به کومه ل راپیچ ده کرین، هر که لی نزیك بوونه وه، (فریشته) ده رگا کانی بو ده که نه وه، گزیره کانی جهه نه م پیان ده لئین: ناخو ئیوه پیغه مبه رتان (له خوتان) بو نه هاتبوو، نیشانانی په روه رینتان بو بخوینی نه وه و ترسی توشبوونی نه مروتان وه به ریئیت؟ ده لئین: به لی، به لئینی نازاردان بو ئیمه که خوانه ناسان بووین جیی خویه تی. خوای گه وره باسی زیانی به دبه ختان ده کات له خوانه ناسان که چون راپیچ ده کریت بو ناو ناگر به توندی ده یانبه ن وه په شه یان لی ده کریت و زور سووک و ریسوان وه ک خوای مه زن فهرموویه تی: ﴿يَوْمَ يَدْعُوكَ إِلَىٰ نَارِ جَهَنَّمَ دَعًا﴾^۱ واته: پوژیک پالیان پیوه ده نریت به ره و ناگری دوزه خ چون پال پیوه نانیک. واته: به پال ده یانده نه به ربو ناو ناگری جهه نه م زور تینوو برسین، وه ک خوای گه وره له ئایه تیکی ترده فهرموویه تی: ﴿يَوْمَ نَخْشُرُ الْمُتَّقِينَ إِلَى الرَّحْمَنِ وَقْدًا﴾^۲ و ﴿نَسُوقُ الْمُجْرِمِينَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ وَرْدًا﴾^۳ واته: باسی نه و پوژه بکه که پاریزکاران کوده کهینه وه به شیوه ی (شانیک) به پیزه وه لای خوای میهره بان کوده کرینه وه و تاوانبارانیش ده دینه به ربو دوزه خ به وینه ی گه له ئاره ل. ئا له و کاته دا کوپرو که پرو لالنه یانه به پوودا پاده کیشریت بو جهه نه م ﴿وَنَخْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ عُمًى وَبُكْمًا وَصُمًّا مَّا وَلَهُمْ جَهَنَّمَ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَاهُمْ سَعِيرًا﴾^۴ واته: وه له پوژی دوا پیدا چه شریان ده کهین به سه ره پوو ده م و چاویاندا که کوپرو لال و کهین

^۱ الطور (۱۳).^۲ مریم (۸۵-۸۶).^۳ الاسراء (۹۷).

شوینی نیشته جییان دۆزه خه هه ر جاریک دۆزه خ بلّیسه ی بنیشیته وه و دامرکیته وه جاریکی تر بلّیسه ی
 ناگره که یان بۆ زیاد ده که یان. لیته دا خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ
 زُمَرًا حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهَا فَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا﴾ واته: کاتیک راپیچ ده کریت بۆ ناو جه هه نه م هه ر به
 نزیک بوونه وه یان به په له ده رگا کانیان بۆ ده کریته وه بۆ نه وه ی زوو سزا بدرین پاشان گزیره کانی
 جه هه نه م که زۆر دلره قو و توندو تیژن بۆ زیاتر ناره حه ت کردنیان به شیوه یه کی خراپه و
 سه رزه نشت کردنیان پییان ده لّین: ﴿أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ نَّيَّالَهُ هَادِدِينَ وَهَدَدُوا قَوْمًا بِآيَاتِهِ الْمُبِينَاتِ
 وَاتَّخَذُوا حُجُجًا بَيْنَهُمْ وَمَتَّبَعُوا أَفْوَاهَ قَوْمِهِمْ بِتُفْهِينَةٍ وَأَفْوَهِمْ يَتَّبِعُونَ﴾ واته: نیشانه کانی په روه ردگارتان بۆ نه خویندنه وه له سه ر پاستی نه وه ی
 بانگیان ده کردن بۆی، ﴿وَنُذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا﴾ واته: بتانترسیئن له خراپی نه م پۆزه،
 خوانه ناسانیش ده لّین: ﴿بَلَىٰ﴾ واته: به لّی پیغه مبه ران هاتن بۆ لامان ناگاداریان کردین و به لگه ی زۆریان
 نیشان داین، ﴿وَلَكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾ واته: به واما ن پی نه کردوون و دژیان
 وه ستاین به هوی نه و گومرایی و به دبه ختییه مانه وه هه قی خویه تی که سزا بدرین چونکه له پّی پاست
 لاماندا بۆ پّی پرپوچ. وه ک خوی مه زن باسیان ده کات له چه ند ئایه تیکی تردا که ده فه رموویت:
 ﴿كَلَّمَآ أَلْقَىٰ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلْتُمْ خَزَنَتَهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ﴾ ۸ ﴿قَالُوا بَلَىٰ قَدْ جَاءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللَّهُ مِن شَيْءٍ إِنْ
 أَنشَأَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ كَبِيرٍ﴾ ۹ ﴿وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ السَّعِيرِ﴾ ۱۰ واته: هه رچه ند ده سته یه ک
 فپّی بدرینه ناویه وه ده رگاوانه کانی دۆزه خ پرسیاریان لی ده که ن ئایا پیغه مبه ریکی ترسینه رتان بۆ
 نه هاتووه، نه لّین: به لّی بۆمان هاتووه به لام به درۆمان ده زانی و ده مانوت (پّی) خوا هیچی
 نه نارووته خواره وه ئیوه به س له گومراییه کی گه وره دان، وه وتیان نه گه ر قسه ی (پیغه مبه ران) مان
 بیستایه یان تیبه گه یشتینایه نه مپۆ له هاوپیانی دۆزه خ نه ده بووین. واته: نه چنه وه به خویانداو
 لۆمه ی خویانیان ده که ن و په شیمانی ده رده بپن، ﴿فَاعْتَرَفُوا بِذَنبِهِمْ فَسُحْقًا لِأَصْحَابِ السَّعِيرِ﴾ ۱۱ واته: ئیتر
 پییان نا له گونا مه که یان که وابوو دوری له میهره بانی خوا بۆ هاوپیانی دۆزه خ. واته: هه ر له ئارادا
 نه مینیت نه ی هاوه لانی ناگر. خوی گه وره لیته دا ده فه رموویت: ﴿قِيلَ ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ

۱ الملك (۸-۱۰).

۲ الملك (۱۱).

فِيهَا فَيْئَسَ مَوْتَى الْمُتَكَبِّرِينَ ﴿۷۱﴾ واته: ده لَئِن: له ده رگای جه هه نه م بچه ژوروی و تاهه تایه هه ر له ویدا بن، جیگه ی نه وانه ی به فیزن، چه ند خرابه. ﴿قِيلَ ادْخُلُوا ابْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا﴾ واته: هه ر که سیک چاوی پیان که وتبیئت و شاره زای حالیان بوو بیئت شایه تی ده دات که جیی خویه تی سزا بدرین. بویه نه م قسه یه نه دراوه ته پال که سیک تایه ت. چونکه هه موو بوونه وه ر شایه ته له سه ریان که هه قی خویه تی ناوایان به سه ریئت له سه ر نه و بریاره ی که خودای دادپه روه ر داویه تی به سه ریاندا. چونکه زور زانایه به و کارانه ی که کردوویانه. بویه خوی بالاده ست فه رموویه تی: ﴿قِيلَ ادْخُلُوا ابْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا﴾ واته: ده میننه وه تیداو هه رگیز لئی ده رناچن و له ناو ناچن له ناو جه هه نه مدا ﴿فَيْئَسَ مَوْتَى الْمُتَكَبِّرِينَ﴾ واته: چ پاشه پوژو شوینیکی خرابه تی که وتون به هوی فیزلیتان له دنیاو دووره په ریزیتان له شوینکه وتنی حق. نه وه بوو ناوای لی کردن که تووشی نه م چاره په شیه بین، که چه نده ژیانیکی خراب و پاشه پوژیکی سه خته.

﴿وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا حَقَّ إِذَا جَاءُوهَا وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ ﴿۷۲﴾ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقَنَا وَعْدَهُ وَأَوْثَقَنَا الْأَرْضَ نَبَوْا مِنْ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ فَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ ﴿۷۳﴾﴾

خاو من باوهران به رهو به هه شت به پری ده کرین

خوی مه زن ده فه رموویت: ﴿وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا حَقَّ إِذَا جَاءُوهَا وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ﴾ واته: نه و که سانه ی که هه ر له په روه ر دگاریان ترسیان بووه، ده سته ده سته به رهو به هه شت به پری ده کرین و ده رگایان بو ده کریته وه و کاربه ده ستانی به هه شت پیان ده لَئِن: درود له نیوه، به خیره اتن، بچه ژوروی و هه تاهه تایه له وی بن. نه مه باسی ژیان موسلمان به خته وه ره کانه که کاتیک به پیزه وه ده سته ده سته به پری ده کرین به رهو به هه شت. واته: کومه ل دوی کومه ل. له پیشه وه نزیکه کان له خوداوه، دوی نه وان ناکار چاکان، پاشان نه وانه ی دوی نه وان و کومه لیک دوی نه مانیش. هه موو ده سته یه ک له گه ل نه وانه ی که له یه که وه نزیکن. پیغه مبه ران له گه ل یه ک و راستگویان له گه ل هاوشیوه ی خویان و شه هیدان له گه ل هاوه له کانیا انداو زانایانیش له گه ل زانایاندا. هه ر که سه و له گه ل ده سته ی خوی و به پیی نزیکیان له یه کتری. ﴿وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا حَقَّ إِذَا جَاءُوهَا﴾ واته: نه و که سانه ی که له خودا ترساون به پری ده کرین به رهو به هه شت کاتیک گه یشتنه ده رگای به هه شت دوی تیپه رپوونیان له و

پښه یه (پردی سیرات) وه ستینراون و به ندرکاون له سر پردیک له نیوان به هشت و جه هه نه مداو نه و هه قانه ی که هه یانبوو به سر یه کتریه وه له دنیا داجیبه جی ده کړیت هه تا کاتیک پاک و خاوین بوونه وه پښان پیده دریت بچنه ناو به هشت. له فرموده ی (الصور) دا هاتووه: کاتیک خاوه نباوه پان گه یشتنه بهر ده رگای به هشت له ناو خویاندا پرس به یه کتری ده کهن له کی داوا بکن که مؤله تیان بؤ و هر کړیت که بچنه ناو به هشت. ده چن بؤ لای پیغه مبه ران: له پیښه وه بؤ لای نادم و پاشان بؤ لای نوح و دوا یی بؤ لای نبیراهیم و موسا و عیسا پیغه مبه ر (سه لامی خویان لی بیت) هه تا ده گنه موحه ممد (ﷺ) وه ک چن له پوڅی حشر دا له کاتی داوا کړدنیا بؤ لالانه وه بویان له لای خودای دلوفان که بیت و دادگایان بکړیت و خوی گوره بریاری خوی بدات بویان لیپرسینه وه ده ست پیده کات و هر که سه هه قی خوی وهرده کړیت و پښی پیغه مبه ر (ﷺ) وهرده که ویت بؤ گشت مروځ له هه موو شوینیکدا که بووه. له سه حیخی موسلیمدا هاتووه له نه سه وه (په زای خوی لی بیت) ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرمووی: (من یه که م تکاکرم له به هشتدا).^۱ واته: بؤ چوونه ناو به هشت. وه له و ته یه کدا له سه حیخی موسلیمدا هاتووه پیغه مبه ر (ﷺ) فرمووی: (وه من یه که م که سم که له ده رگای به هشت ده دات).^۲ نیمامی نه حمده پړوایه تی کړدوه له نه سه سی کوړی مالیکه وه (په زای خوی لی بیت) ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرمووی: (له پوڅی قیامه تدا دیم بهر ده رگای به هشت داوای کړدنه وه ی ده که م، (ده رگاوانی) به هشت ده لیت: تو کیی؟ منیش ده لیم: موحه ممد. ده فرمویت: نه ویش ده لیت: ته نها فرمانم پیدراوه بؤ تو ی بکه مه وه، بؤ هیچ که سی تری نه که مه وه پیش تو).^۳ موسلیمیش پړوایه تی کړدوه.^۴ نیمامی نه حمده پړوایه تی کړدوه له نه بو هوره یرو وه (په زای خوی لی بیت) ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرمووی: (یه که م ده سته یه ک ده چنه ناو به هشت وینه یان وه ک وینه ی مانگی چوارده وایه له به هشتدا نه تفیان هیه و نه چلمیان هیه نه پیسی تیا ده کهن ده فرو شانه کانیان له زیرو زیوه و ناو ناگردانه کانیان داری بون خوشه و ناره قیان میسکه، هرکی له وانه دوو ژنی هیه که مؤخی ناو لاقیان له ژیر گوشته وه ده بینریت له جوانیدا، ناکوکی و کینه له نیوانیاندا نیه. ده کانیان له سر یه ک دل دانراوه هر به پاکي و بی عه بیی خوادا هه لده لیت و ته سبیحاتی خودا ده کهن به یانیان و نیواران).^۵ بوخاری و موسلیم پړوایه تیان کړدوه.^۱ حافیز نه بو یه علا پړوایه تی کړدوه له

^۱ مسلم (۱/۱۸۸).^۲ مسلم (۱/۱۸۸).^۳ احمد (۳/۱۳۶)، فرموده یه کی سه حیحه.^۴ مسلم (۱/۱۸۸).^۵ احمد (۲/۳۱۶)، فرموده یه کی سه حیحه.

ئەبو ھورەیرەو (پەزای خوی لی بیت) دەلیت: پیغمبەری خودا (ﷺ) فرموی: (یەكەم كۆمەلێك دەچنە بەهەشت لە وێنەی مانگی چوارە دان، ئەوانەی دوی ئەوان دین وەك پووناکی بەهێزترین ئەستێرە كە تروسكە ی بیت لەناو ئاسماندا. میز ناكەن پیسی ناكەن و تف ناكەن وە و چلم فری نادەن، شانەكانیان زیڤە، ئارەقیان میسكە، ناو ئاگردانەكانیان داری بۆن خوشە، ژنەكانیان کیژی سپی چاوگەورەن. پەوشتیان لەسەر پەوشتی یەك كەسە، لەسەر وێنەی باوكە ئادەمیان (سەلامی خوی لی بیت) كە شەست بالە لە ئاسماندا).^۲ موسلیم و بوخاریش پیاویەتیان کردوو. ^۱ لەئەبو ھورەیرەو (پەزای خوی لی بیت) ئەویش لە پیغمبەری خودا (ﷺ) فرموی: (دەستە یەك لە ئوممەتی من دەچنە بەهەشت كە حەفتا ھەزار كەس پوویان دەدرەوشیتەو وەك پووناکی مانگی چوارە)، عوكاشە ی كۆپی میحسەن ھەلساوتی: ئە ی پیغمبەری خودا (ﷺ) دوام بۆ بكە لای خودا كە من یەكێك بم لەئەو كەسانە، پیغمبەر (ﷺ) فرموی: (خودایە بە یەكێك لەوانە ی دابنی) پاشان پیاویك لە ئەتساریەكان ھەلساوتی: ئە ی پیغمبەری خودا (ﷺ) دوام بۆمنیش بكە لای خودا كە من یەكێك بم لەو كەسانە. پیغمبەر (ﷺ) فرموی: (عوكاشە پیشت كەوت بەو). ^۳ موسلیم و بوخاری پیاویەتیان کردوو. ^۴ دیسان بوخاری و موسلیم ئەم فرمودەیان پیاویەت کردوو (كە حەفتا ھەزار كەس دەچنە بەهەشت بەبی حیساب) لە ئیبنو عەباس و جابیری كۆپی عەبدوللاو عیمرانی كۆپی حوصەین و ئیبنو مەسعود و پیفاعە ی كۆپی عەرابە ی جوهەنی و ئومو قەیسی كچی میحصەنە وە ھەر لە بوخاری و موسلیمەو (پەزای خویان لی بیت) لە ئەبو حازمەو لە سەحلی كۆپی سەعدەو كە پیغمبەری خودا (ﷺ) فرمویەتی: (بیگومان لە ئوممەتی من حەفتا ھەزار (یان حەوت سەد ھەزار كەس) دەچنە بەهەشت یەكتریان گرتوو. ^۵ ھەتا ئەو ھەل و ئاخیر كەسیان دەچیته بەهەشت. پوویان لە وێنەی مانگی چوارە دایە). ^۶ خوی مەزن دەفرمویت: ﴿حَقَّ إِذَا جَاءُوهَا وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ﴾ وە لامەكە ی لیڕەدا باس نەکردوو. وادادە نریت كاتیك كە بەرەو بەهەشت بەرێ دەكرین. ئەو شتانەش وەك كردنەو ی دەرگا بۆیان

^۱ فتح الباري (۳۶۷/۶)، مسلم (۲۱۸۰/۴).

^۲ مسند أبي يعلى (۴۷۰/۱۰)، فرمودە یەکی سەحیحە.

^۳ فتح الباري (۴۱۷/۴)، مسلم (۲۱۷۹/۴).

^۴ واتە: بەو دوعایە. یان بەو داوایە

^۵ فتح الباري (۴۱۳/۱۱)، مسلم (۱۹۷/۱).

^۶ واتە دەستیان بە یەكەو یە

^۷ فتح الباري (۴۱۳/۱۱)، مسلم (۱۹۷/۱).

پڙلینانہ و کاربہ دهستانی به هشت دین بۆ لایان و مژدهیان ده دهنی و سوپاس و به خیرها تنیان لی
 ده کهن. نهك وهكو کاربہ دهستانی جه هه نه م که ده گهنه خوانه ناسان گونا هه کانیان نه دهنه وه به پرووداو
 هه په شیان لی ده کهن و سه رزه نشتیان ده کهن. نهو که سانه ی وا ده زانن که نهو (واوه) له م نایه ته دا:
 ﴿وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا﴾ وای هه شته و (واو الثمانیه) ده یکه نه به لکه له سه ر نه وه که ده رگاکانی به هه شت
 هه شت ده رگان، هه له یان کردووه و لایانداوه و نه یانپیکاوه، به لکو بۆ زانینی هه شت ده رگای به هه شت
 سود له و فه رموودانه و ده رده گیریت که ده لین ده رگای به هه شت هه شت ده رگایه. نیمامی نه حمده
 پیوایه تی کردووه له نه بو هورهیره وه (په زای خوی لی بیت) ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فه رموی:
 (هر که سیك جووتیک شت (هه رچی بییت، که م یان زور) به خشیت له پئی خودا له هه موو قاپیه کانی
 به هه شته وه بانگ ده کریت، به هه شت چند ده رگای هه یه، هر که سیك له نه هلی نویت بیت له ده رگای
 نویتزه وه بانگ ده کریت، هر که سیك له نه هلی سه ده قه بیت له ده رگای سه ده قه وه بانگ ده کریت، وه
 هر که سیك له نه هلی جیهاد بیت له ده رگای جیهاده وه بانگ ده کریت، وه هر که سیك له نه هلی پوژو
 بیت له ده رگای په یانه وه بانگ ده کریت)، نه بو به کر (په زای خوی لی بیت) وتی: نه ی پیغه مبه ری
 خودا (ﷺ) که سیك که له هه موو ده رگا کانه وه بانگ بکریت هیچی له سه ره؟ نایا که س له هه موویانه وه
 بانگ ده کریت؟ پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی: (به لی نومیدم هه یه تو له وانه بی).^۱ بوخاری و موسلیمیش
 به م شیوه یه پیوایه تیان کردووه.^۲ له سه هلی کوپی سه عده وه پیوایه تیان کردووه که پیغه مبه ری
 خودا (ﷺ) فه رموی: (بیگومان له ناو به هه شتدا هه شت ده رگا هه یه ده رگایه کیان ناوده بریت به په بیان
 پوژوه وانا نه بیت که س له ویوه ناچیته ناوی).^۳ وه له سه حیجی موسلیمدا هاتووه له عومه ری کوپی
 خه تابه وه (په زای خوی لی بیت) ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فه رموی: (هیچ که سیك له نئوه نیه
 که ده ستنویرتیکی ریک یان ده ستنویرتیکی ته واوچاک بگریت پاشان بلی: أشهد أن لا إله إلا الله وأن
 محمداً عبده ورسوله، مه گین ده رگاکانی به هه شت که هه شت ده رگان هه موویانی بۆ کراوه ته وه له هه ر
 کامیانه وه ناره زوو بکات ده چیته ژوره وه).^۴

^۱ أحمد (۲/۲۶۸)، فه رمووده یه کی سه حیجه.

^۲ فتح الباری (۴/۱۳۳)، مسلم (۲/۷۱۱).

^۳ فتح الباری (۶/۳۷۸)، مسلم (۲/۸۰۸).

^۴ مسلم (۲۰۹).

باسی فراوانی دەرگاگانی بههشت (داواکارین له خوای گهوره به دلوڤانی خوای بمانڤاته نهو بههشته)

له ههردوو سهحیحه که دا هاتوو له نهو هورهیره وه (پهزای خوای لی بیت) له ههرموودهی (الشفاعة) دا که ههرموودهیه کی دریژه: (خوای مهزن دههرموویت: نهی موحه مههه (ﷺ)! نهو که سانهی که حیسابیان له سهرنیه له ئومه ته که ت ببه ژوره وه له دەرگای لای راسته وه، که نه وانه شه ریکی خه لکیشن له دەرگاگانی تر دا، سویند به و که سهی گیانی موحه مهه دی به دهسته. نیوان نه ملاولای بههشت (نیوان نه ملاولای دەرگای) به نه ندازهی نیوان مه که وه هه جهره یان هه جهره مه که) وه له پریوایه تیکی تر هاتوو: (نیوان مه که وه بوسرایه).^۱ وه له سهحیحی موسلیما هاتوو له عوتبهی کوپی غه زوانه وه که وتاریکی بۆ دان له وتاره که دا وتی: بۆمان باسکراوه که نیوان نه م لاو لایه کی بههشت له چه ندین نه ملاولای، به نه ندازهی پۆیشتنی چل ساله، وه پۆژیکی وای به سهردا دیت که لیوانه له قهره بالغیدا.^۲ خوای مهزن دههرموویت: ﴿وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ﴾ واته: کردارو گفتارو هه ول و تیگوشانتان لی پیروژ بیت و پاداشتیشان هه ر پیروژ بیت، وه ک پیغه مبه ری خودا (ﷺ) هه رمانی دا له هه ندی له غه زاکاندا له نیوان موسلماناندا بسانگ بکریت: (که س ناچیت بههشت خه لکی موسلمان نه بیت) و له پریوایه تیکی تر دا: (خاوهن باوه پنه بیت).^۳ ﴿فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ﴾ واته: تاهه تایه تییدا ده مینه وه و لیی دهرناچن، ﴿وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقَنَا وَعْدَهُ وَأَوْرَثَنَا الْأَرْضَ نَتَبَوَّأُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ فَنِعْمَ أَجْرُ الْعَمِلِينَ﴾ واته: ده لئین: شوکرانه بۆ خوا، که به لئینی به ئیمه دا، وه راست گه پراو نهو زه مینه ی دا به ئیمه و له وه بههشته دا، کوئی ئاره زوو بکه یی لیی ده بین، نهو پاداشته ی دراوه به خه باتکاران چهنده باشه. ﴿وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقَنَا وَعْدَهُ﴾ واته: کاتیک خاوهن باوه پان نهو هه موو پاداشته زۆرو به خششه گه وره و بههشته هه تاهه تاییه و سامانه هینده زۆره ده بینن ده لئین: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقَنَا وَعْدَهُ﴾ واته: سوپاس بۆ نهو خودایه ی که نهو به لئینه ی به ئیمه ی دا به راست دهرچوو له سه ر زمانی پیغه مبه ره به پریزه کانه وه (سه لامی خویان لی بیت) که له دنیا دا هه رموویان: ﴿رَبَّنَا وَءَاتِنَا مَا وَعَدْتَنَا عَلَى رُسُلِكَ وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ

^۱ فتح الباری (۲۴۷/۸)، مسلم (۱/۱۸۴).

^۲ مسلم (۴/۲۲۷۸).

^۳ فتح الباری (۳۸۵/۱۱).

الْقِيَمَةُ إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْوَعْدَ^۱ واته: نهی په روه ردگارمان پیمان ببه خسه (له پاش مردن) نه وهی به لیتن پی داین له سر زویانی پیغه مبه ره کانت و پيسوامان مه که له پوځی دواييدا بيگومان تو به لیتن ناش کینیت. ﴿وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ لَقَدْ جَاءَتْ رَسُولُ رَبِّنَا

بِالْحَقِّ﴾^۲ واته: وه ده لیتن: سوپاس بو نهو خوايهی که پینموونی کردین بو نه م پیکایه که نیمه هرگیز پینازی راست شاره زانه ده بوین نه کهر خودا پینموونی نه کردینایه سویند به خوا بیگومان نیردراوه کانی په روه ردگارمان راستیان هینا. ﴿وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ﴾^۳

الَّذِي أَحَلَّنَا دَارَ الْمَقَامَةِ مِنْ فَضْلِهِ لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٌ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ^۴ واته: وه نه وان ده لیتن هه موو سوپاس بو نهو خوايهی که خفه تی لا بردین و نه یه یشت، به راستی په روه ردگارمان لیبردهی شایسته ی سوپاسه، نهو (خوايهی) که به چاکه و به هره ی خوی نیشته جتی کردین له مالی هه میسه ییدا (به هه شتدا) له ویدا نه هیچ ماندو و بوونی کمان تووش ده بیت و نه هیچ زهحه تی کمان دوچار ده بیت. وه ده فهرمویت: ﴿وَأَوْزَنَّا الْأَرْضَ نَتَبَوُّا مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ فَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ﴾^۵ نه بولعالیه و نه بو

صالح و قه تاده و سودی و نیبنو زهید ده لیتن: ﴿وَأَوْزَنَّا الْأَرْضَ﴾ واته: زه مینی به هه شت. ^۶ نه م نایه ته وه که نه و نایه ته وایه که خوی مه زن ده فهرمویت: ﴿وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا

عِبَادِي الصَّالِحُونَ﴾^۷ واته: سویند به خوا بیگومان نیمه نووسیومانه له زه بوردا له دوانوسینی له (لوح المحفوظ) دا به راستی سر زهوی (به هه شت) به نده چاک و پاکه کانه ده بنه میراتگری. بویه و توویانه: ﴿نَتَبَوُّا مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ﴾^۸ له هر کوی ناره نوو بکهین لیی ده بین چاکترین پاداشت نهو پاداشته یه که پیمان دراوه له سر کرداره کانه مان. له هه ردو سه حیه که دا هاتووه له نه سه وه (په زای خوی لیی بیت) له به سه رهاتی (المعراج) دا که پیغه مبه ر^۹ فهرمووی: (بردمیانه ناویه هه شت که گومه زی مرواری تیابو و خوله که شی میسک بوو^{۱۰}).

^۱ ال عمران (۱۹۴).^۲ الاعراف (۴۳).^۳ الفاطر (۳۴-۳۵).^۴ القرطبي (۲۸۷/۱۵).^۵ الانبياء (۱۰۵).^۶ فتح الباري (۵۴۷/۱)، مسلم (۱۴۸/۱).

﴿وَتَرَى الْمَلَائِكَةَ حَافِينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ

الْعَالَمِينَ ﴿٧٥﴾

خوای مه زن ده فهرموویت: ﴿وَتَرَى الْمَلَائِكَةَ حَافِينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَقُضِيَ

بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ واته: فریشته کانیس ده بینن، له ده وری تهخت خول ده خوند و

په سه ندی و پاکی په وړه ردگاری خویان ده دهن، هر چون راسته، وابه ناویان پاگه یشتوون و ده لئین:

سوپاس بو په وړه ردگاری گشت جیهان. کاتیك خوای گه وړه باسی بریاری خوی کرد بو خه لکی

به مه شت و جه مه نه م و جیای کردنه وه هر که سه شیاوی کامیان بوو بووی په وانه کرا، هر نه و خودا

داد په وړه له بریاره کانیداو ناهقی به هیچ که سیك ناکات. پاشان باسی فریشته کان ده کات که

ده وری تهختی پیروزیان داوه و په سه نی و پاکی په وړه ردگاریان ده دهن و به پاکی و بیعه یی و گه وری و

مه زنی خودا مه لده دهن که دووره له سته مه وه و ناهقی به که س ناکات. کاره کانی بو ته و او کردوون و

فهرمانیان بو ده رکراوه و لیبووه ته وه به پکی بویه خوای گه وړه ده فهرموویت: ﴿وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ﴾

واته: خوابریاری به پاستی داوه له نیوانیاندا، پاشان فهرموویه تی: ﴿وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ واته:

گشت بوونه وهر به زماندارو بی زمانه وه ده لئین: سوپاس بو خوای مه زن بو نه و بریاره ی و بو نه و

داد په وریه ی، بویه لیږده دا قورئان نه م قسه ی نه داوه ته پال که سیك به لکو به په های فهرموویه تی.

نه مه یش نیشانه یه له سه نه وه ی که هه موو دروستکراوه کان شایه تی ده دهن له سه ده سه لاتی خودا و

سوپاسی ده که ن. قه تاده ده لئیت: دروستکراوه کان به سوپاسی خودا ده ستیان پیگردوه وه ک خوای

گه وړه له م نایه ته دا ده فهرموویت: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾^۱. وه لیږه شدا کوتاییان

هیناوه به سوپاس کردنی خودا، وه ک ده فهرموویت: ﴿وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾^۲.

^۱ الانعام (۱).

^۲ الطبری (۳۴۴/۲۱).

تہ فیسری سورہتی (الفافر)، (المؤمن)

لہ مہککہ دا ہاتو وہ تہ خوارہ وہ

ریزوگہ ورہی حامیمہ کان

ثیبنو عہ باس (پہ زای خوی لی بیت) دہ لیت: بیگومان مہ موو شتیک ناوکرؤکیکی مہ یہ ناوکرؤکی
 قورٹانیش بنہ مالہ ی حامیمہ کانہ (آل حم) یان وتی: (حامیمہ کانہ).^۱ میسہری کوری کیدام دہ لیت: بہ
 حامیمہ کان دہ وتریت: بوکہ کان.^۲ نہ مانہ مہ موو لہ پیشہ وای زاناو دیار نہ بو عوبہ ید قاسمی کوری
 سہ لام (پہ حمہ تی خوی لی بیت) پیوایہ ت کراوہ لہ کتیبی (فضائل القرآن) دا.^۳ وہ حومہ یدی کوری
 زہ نجہ ویہی پیوایہ تی کردوہ لہ عہ بدوللّوہ (پہ زای خوی لی بیت) دہ لیت: نمونہ ی قورٹان وہ ک
 نمونہ ی پیوایکہ کہ زور دہ گہ ریت تاجیکہ یہ ک بدوزیتہ وہ بو کہ سوکارو مال و مندالی، تیپہ پی بہ سہر
 شوینیکدا بارانی باشی لی باریبوو لہ و کاتہ دا کہ دہ چوو بہ ناویدا شوینہ کہ سہرنجی زور پراکیشا. لہ
 ناکاو چووہ چہ ند باغیک کہ زہ مینہ کہ ی زور نہرم و لماوی بوو. وتی: من لہ بارانی یہ کہ م سہ رسام بووم
 کہ چی نہ مہ زیاتر جیی سہ رسورمانہ. پیی وترا: بیگومان نمونہ ی بارانی یہ کہ م نمونہ ی گہ ورہی
 قورٹانہ. نمونہ ی نہ و باغہ لماویہ ش وہ ک نالی حامیمہ کانہ لہ قورٹاندا. بہ غہ وی میناویہ تی.^۴ ثیبنو
 مہ سعود (پہ زای خوی لی بیت) دہ لیت: کاتیک کہ نہ چمہ سہر نالی حامیمہ کان (آل حم) وا دہ زانم کہ
 چومہ تہ ناو چہ ند باخچہ یہ ک کہ زور بہ کہ یفم لہ ناویاندا.^۵

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿حَمْدٌ ۱﴾ تَزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴿۲﴾ غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ شَدِيدِ الْعِقَابِ ذِي الطَّوْلِ لَا

إِلَهَ إِلَّا هُوَ إِلَهُ الْمَصِيرِ ﴿۳﴾

لہ پیشہ وہ قسہ لہ سہر نہم پیتانہ کراوہ لہ نہ و لہ سورہتی (البقرہ) دا کہ جاریکی تر لیترہ دا
 پیویست بہ دوبارہ کردنہ وہ ناکات، لہ م فہرمودہ ی کہ نہ بو دلودو تیرمیزی پیوایہ تیان کردوہ
 ہاتوہ لہ و کہ سانہ ی کہ لہ پیغہ مہریان (ﷺ) بیستوہ فہرموویہ تی: (نہ گہر نہ مشہ و درا بہ سہرتاندا

^۱ الدر المنثور (۲۶۸/۷).^۲ القرطبي (۲۸۸/۱۵).^۳ فضائل القرآن (۱۳۸/۱۳۷).^۴ البغوي (۹۰/۴).^۵ البغوي (۹۰/۴).

بَلِّينَ: (حم، لاینصرون)). واتە: حامیم، زال ناکرین بە سەرتاندا. ئەم فەرموودەیە سەنەدەکی راستە.

خوای مەزن دەفەرموویت: ﴿حَمَّ ۱﴾ تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴿ ئەم کتیبە لە لایەن خوای خاوەن دەسەلاتی داناوہ نێردراوہ. واتە: ناردنی ئەم کتیبە کە قورئانە لە لایەن خوای خاوەن

دەسەلات و زاناوہیە، کە ئاگاداری گشت شتیکی و گەردیلە ی لێ و ن نابیت لە تاریکاییدا، ﴿غَافِرِ الذَّنْبِ

وَقَابِلِ التَّوْبِ شَدِيدِ الْعِقَابِ ذِي الطَّلُولِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ إِلَهَ الْمَصِيرِ﴾ واتە: کە لە گوناھەکان دەبوری و

پەشیمانی قەبول دەکات و لە جەزەبەدا توندوتیژە، چاکە ھەر بە دەستی خۆیەتی و جگە لە خۆی هیچ

شت بۆ پەرسەن نابیت و ھەموو شت دیتەوہ لای ئەو. ﴿غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ﴾ واتە: لەو گوناھانە ی

لە پیشینە کراون دەبوری و پەشیمانی قەبول دەکات لەمەولا بۆ ھەر کەسێک بێ ویت بگەریتەوہ بۆ

لای و گەردنی کەچ بکات بۆی، ﴿شَدِيدِ الْعِقَابِ﴾ تۆلە ی زۆر توندوتیژە بۆ ئەو کەسانە ی سەرپێچی

دەکەن و یاخی دەبن و پێزی ژیانی دنیا دەدەن بە سەر قیامەتدا و لە فەرمانی خودا لادەدەن و

ناھەقیکارن، ئەم ئایەتە وەك ئەو ئایەتە وایە کە خوای گەورە دەفەرموویت: ﴿نَبِّئْ عِبَادِيَ أَنِّي أَنَا

الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ۱﴾ وَأَنَّ عَذَابِي هُوَ الْعَذَابُ الْأَلِيمُ ۲﴾ واتە: ھەواڵ بدە بە بەندەکانم کە بە پاستی

ھەر من میھرەبانم، وە بێگومان ھەر سزای منە سزای سەخت. خوای مەزن ئەم دوو سیفەتە دینیت لە

زۆر شوێندا لە قورئانی پیرۆزدت بۆ ئەوہی عەبدەکانی ھەمیشە لە نێوان ترس و ھیوادا بژین وە

دەفەرموویت: ﴿ذِي الطَّلُولِ﴾ ئیبنو عەباس (پەزای خوای لێ بیت) دەلێت: واتە: خاوەنی چاکە یە و

دەولەمەندە. ۲ واتە: چاکە ی زۆرە بە سەر بەندەکانیەوہ کە لە ژمارە نایەت و ناتوانن شوکرانە بژیری

تەنھا چاکە یەکی خودا بن وەك دەفەرموویت: ﴿وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا ۳﴾ واتە: خو ئەگەر

بە ھەر و نێعمەتەکانی خوا بژمێرن بۆتان ناژمێردرێن. وە دەفەرموویت: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾ غەیری خۆی

ھیچ کەس بۆ پەرسەن ناشیت، لە ھەموو سیفەتەکانیدا بێ وێنە یە و ھەر ئەو پەروەردگاری

بەندەکانیەتی، ﴿إِلَيْهِ الْمَصِيرُ﴾ واتە: ھەموو شت دیتەوہ بۆ لای ئەو پاداشتی ھەموو کەسێک

۱ ابو داود (۷۴/۳)، تحفة الأحوزي (۳۲۹/۵)، سەنەدەکانی سەحیحە.

۲ الحجر (۵۰-۴۹).

۳ الطبري (۳۵۱/۲۱).

۴ ابراهيم (۳۴).

دهداته وه به پیی کرده وهی و دواى ناخات وهك دهفه رموویت: ﴿وَهُوَ سَكِرٌ الْحَسَابِ﴾^۱ واته: وه نهو (خوا) لیپرسینه وهی خیرایه.

﴿مَا يُجَدِّلُ فِي آيَاتِ اللَّهِ إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَا يَغْرُوكَ تَقْلُبُهُمْ فِي الْبَلَدِ﴾^۱ كَذَبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَالْأَحْزَابُ مِنْ بَعْدِهِمْ وَهَمَّتْ كُلُّ أُمَّةٍ بِرَسُولِهِمْ لِيَأْخُذُوهُ وَجَدَلُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ فَأَخَذْتُهُمْ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ﴿۵﴾ وَكَذَلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ أَصْحَابُ النَّارِ ﴿۶﴾
له رهوشته خراپه كانی خوانه ناسان دهده ده میگردنیانه دهریارهی سیفه ته کانى خوا، ناکامى نهو دهده ده می و لاساریه یان پوون دهکاته وه

خوای مه زن دهفه رموویت: ﴿مَا يُجَدِّلُ فِي آيَاتِ اللَّهِ إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَا يَغْرُوكَ تَقْلُبُهُمْ فِي الْبَلَدِ﴾
واته: غهیری خوانه ناسه کان، هیچ که سیك له سه ر نیشانه کانى خودا کیسه ناکات، گوپو خولیان به ولاتاندا، نه کا تو مه له خه له تیئن. ﴿مَا يُجَدِّلُ فِي آيَاتِ اللَّهِ إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا﴾، خوای مه زن دهفه رموویت: خوانه ناسان نه بیټ که س کیسه و ململانی ناکات له سه ر نیشانه کانى خودا دواى پوونکردنه وهو به لکه میانه وه، ﴿فَلَا يَغْرُوكَ تَقْلُبُهُمْ فِي الْبَلَدِ﴾ واته: هاتوچوو گه پانیان به ولاتاندا به شوین سامان و خوشی دنیا دا و نه کات له تو کارت تی بکات و له خشتهت به رن وهك خوای گه وره له نایه تیکی تردا دهفه رموویت: ﴿لَا يَغْرُوكَ تَقْلُبُهُمْ فِي الْبَلَدِ﴾^{۱۹۵} لَا يَغْرُوكَ تَقْلُبُهُمْ فِي الْبَلَدِ^{۱۹۶} مَتَّعْ قَلِيلٌ ثُمَّ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ

الْمِهَادُ^۲ واته: له خشتهت نه بات و فربوت نه دات هاتوچوی نه وانه ی بیباوه پن (به خوشی و ناسوده بیه وه) له ولاتدا، (نهو ناسوده بیه ی نه وان) خوشیه کی که مه پاشان جی و شوینیان دوزه خه، نای چ شوینیکی به ده! وه فه رموویت: ﴿نُمَتِّعُهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ﴾^۳ واته: که میك نازو نیعمه تیان پی دهدهین (له دنیا دا) له پاشان ناچاریان ده کهین که برپونه ناو سزای سه خته وه. پاشان خوای دلوفان دلخوشی پیغه مبه ر(ﷺ) دهداته وه کاتیك که بیباوه پان برپوای پی ناکه ن له هوزی قوره یش. که پیغه مبه ره پیشینه کان (سه لامی خویان لی بیټ) نمونه ی باشن بوټ، چونکه نه وانیش گه له کانیان باوه پیان پی نه کردن و دریان وهستان چهند که سیکی که میان نه بیټ. دهفه رموویت: ﴿كَذَبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَالْأَحْزَابُ مِنْ بَعْدِهِمْ وَهَمَّتْ كُلُّ أُمَّةٍ بِرَسُولِهِمْ لِيَأْخُذُوهُ

^۱ الرعد (۴۱).^۲ ال عمران (۱۹۶-۱۹۷).^۳ لقمان (۲۴).

وَجَدَلُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ فَأَخَذْتُهُمْ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ﴿۱﴾ واته: هؤزی نوحیش پیش نه مانه ش
 چند کومه لیش دوی نه وان، برپایان به خوا نه هیئا، هر کومه لیک به لاماری پیغه مبه ره که ی خوی داوه
 تا بیگرن و نازاری بدهن، به قسه ی هیچیش ویستوویانه جی بۆ راستی نه هیلنه وه. ئیتر به غه زه ب
 گرتوومن. ده سا سزای من چون بوو. ﴿كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ﴾ واته: گه لی نوحیش برپایان به
 خوا نه هیئا پیش نه مانه. نوح پیغه مبه ر (سه لامی خوی لی بیت) به که م پیغه مبه ر بووه که خوا ره وانه ی
 کردوه، داوی کردوه له هؤزه که ی واز بینن له بته رستی، ﴿وَالْأَحْزَابُ مِنْ بَعْدِهِمْ﴾ واته:
 کومه له کانی تریش دوی نه وان له هه موو گه له کان، ﴿وَهَمَّتْ كُلُّ أُمَّةٍ بِرَسُولِهِمْ لِيَأْخُذُوهُ﴾ واته:
 هه موو گه لیک هه ولی داوه که پیغه مبه ره که ی خوی بکوژیت و له ناو به ریت به هه ر شیوه یه ک بوی بلوی،
 وه هه ندیکیان پیغه مبه ره که ی خویان کوشتوه، ﴿وَجَدَلُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ﴾ واته: به
 قسه ی پرپوچ ویستوویانه ببه له مبه ر له جی راستیه ک که له خور ناشکراتر بووه. ﴿فَأَخَذْتُهُمْ﴾ واته:
 له ناوم داوون و قرم کردوون به هؤی نه و تاوانه گه وره و خراپانه ی که کردوویانه ﴿فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ﴾
 واته: ئایا ده زانی که جه زه به ی من چون بووه بویان و چیم به سه ر هیئاوون. بیگومان تو له یه کی زور
 توندوتیژو به ژان و گورچک بریم لی سه ندوون. قه تاده ده لیت: سویند به خوا زور توندوتیژ بووه. ^۱ پاشان
 خوی مه زن ده فه رموویت: ﴿وَكَذَلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ أَصْحَابُ النَّارِ﴾ واته:
 به لینی په روه ردگاری تو له سه ر هه موو نه وانه ی خوانه ناس بوون، واته جی که نه وان جه هه نه مین.
 واته: وه ک چون به لینی خوی تو هاته دی، که سزای نه و خوانه ناسانه ی دا که گه له پیشووه کان هه ر
 به و جو ره ش به لینی خودا باشترو چاکتر دیته دی بۆ نه و که سانه ی که برپا به تو نا که ن و دژت نه وه ستن
 نه ی موحه ممه د (ﷺ)! چونکه نه وه ی برپا به تو نه کات و پی تیناجیت که برپا به غه یری تو به ینیت
 (والله اعلم).

﴿الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ
 كُلَّ شَيْءٍ رَّحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴿۷﴾ رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ
 جَنَّاتٍ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ ءَابَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ
 ﴿۸﴾ وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿۹﴾﴾

هەلگىرانى (عەرش) سوپاسى خوا دەكەن و داۋاي لىيوردن بۆ خاۋەن باۋەپان دەكەن

خوای مەنن دەفەر موویت: ﴿الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ
وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَّحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ

عَذَابَ الْجَحِيمِ﴾ واتە: ئەو كەسانەى تەختى خاۋان هەلگىرتوۋە و ئەوانەى بە دەۋرى ئەودان، بە سوپاسى
پەرۋەردگارىيان خەرىكن و بېروايان هەر بە و هەيە و داۋاي لىيوردن بۆ خاۋەنباۋەپان دەكەن: ئەى
پەرۋەردگارى هەمووان! ديارە بەزەيى و زانىنت هەموو شتى داگرتوۋە، ئەوانەى دەگەپنەو و
بەپىرەۋى پىگەى تۆ دەبن لە گوناھەكانيان بوورە و لە ئازارى بە ئاگريان بپارىزە. خوای مەنن باسى
ئەو چوار فرىشتە نزيكانەى خۆى دەكات كە عەرشيان هەلگىرتوۋە و ئەو فرىشتە نزيكانەش بە دەۋرى
تەختدان كە سوپاسى پەرۋەردگارىيان دەكەن. واتە: تەسبيحات و حەمدوسەنا پىگەو دەكەن يانى
بەپاكى و بى عەيىبى خوای مەزندا هەلدەدەن و باسى ئەوسىفەتەنە ئەكەن كەدورە لە هەموو نوقسانىەك
وە ستايشى دەكەن بە و سىفەتەنەى كە هەموو وەسفىك هەلدەگىت ، ﴿الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ

يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ﴾، پاشان دەفەر موویت: ﴿وَيُؤْمِنُونَ بِهِ﴾ واتە: گوپرايەل و گەردنكەچن لەبەر
دەستیدا، ﴿وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا﴾ داۋاي لىيوردن دەكەن بۆ خەلكى سەر زەمىن ئەوانەى بېروايان بە
شتە ناديارەكان هەيە، خوای گەورە فرىشتە نزيكەكانى وا دروست كردوۋە كە لە پاشملە داۋاي
لىيوردن بكەن بۆ خاۋەنباۋەپان. كاتىك ئەمە پەروشتى فرىشتەكان بىت (سەلامى خاۋيان لى بىت)
بىگومان (ئامىن) یش ئەكەن لەسەر ئەودوعايانەى خاۋەن باۋەپان كردوويانە بۆ برا موسلمانەكانيان.
وەك لە سەحىحى موسلىمدا هاتوۋە لە پىغەمبەرەو (ﷺ) فەرموویەتى: (كاتىك موسلمان دوعا بۆ
براى موسلمانى خۆى دەكات لە پاش ملە ، فرىشتە دەلێن: (ئامىن) بۆ تۆش هەيە بە ئەندازەى ئەو
تۆ داۋاي دەكەى بۆ برا موسلمانەكەت).^۱ شەھرى كۆپى حەوشەب دەلێت: هەلگىرانى (العەرش) هەشتن،
چواريان دەلێن: ئەى خودايە پاكى و بى عەيىبى و ستايش بۆ تۆ، سوپاس بۆ تۆ لەسەر خۆگىت پاش
ئاگادارىت چوارەكەى تريان دەلێن: ئەى خودايە پاكى و بى عەيىبى و ستايش بۆ تۆ، سوپاس بۆ تۆ
لەسەر لىيوردنت دواى دەسەلاتت، بۆيە كاتىك داۋاي لىيوردن دەكەن بۆ خاۋەن باۋەپان، دەلێن:
﴿وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ رَّحْمَةً وَعِلْمًا﴾ واتە: بەزەيت هەموو گوناھو تاوانەكانى داگرتوۋە و

ناگاداریشت هه یه به سه ره موو کردارو گفتارو جموجلیکیاندا، ﴿فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ﴾^۱

واته: ببوره له و تاوانبارانه ی په شیمان بوونه ته وه و گه راونه ته وه و وازیان هیئاوه له و کاره خراپانه ی که کردوویانه و هه لسان به و کاره چاکانه ی تو فه رمانت پی کردن و وازیان هیئاوه له خراپه کاری،

﴿وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ﴾ واته: لایان بده له ناگری جه هه نه م که جه زده به یه کی پر ئیش و ژانه، ﴿رَبَّنَا

وَاَدْخِلْهُمْ جَنَّاتٍ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ

الْحَكِيمُ﴾ واته: نه ی په روه ردگاری هه موومان! بیشیان نیژه ناو باغاتی هه میشه یی، که خوت

به لئنت پیداون، نه و که سانه ش له باوان و خیزانه کانیا و به ره و تۆرمه ی نه وان و (ناکاری چاکیا بووه

له گه ل) نه وان بن، هه ر خوت خاوه ن ده سه لات و کارزانی. ﴿رَبَّنَا وَاَدْخِلْهُمْ جَنَّاتٍ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ

وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ﴾ واته: خودایه بیانخه یته ناو باغاتیک که هه میشه یی

بیته که خوت به لئنت پیداون و له گه ل که سوکار وه ک باوان و خیزان و نه وه کانیا کۆیا بکه ره وه هه تا

چاوو دلایان پییان پۆشن بیته وه له شوینی نزیک له یه کتری. وه ک خوی مه زن فه رموویه تی: ﴿وَالَّذِينَ

ءَامَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ آَلَفْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلَتْنَاهُمْ مِنْ عَمَلِهِمْ مِنْ شَيْءٍ﴾ واته: وه نه وانیه ی برویان

هیئاوه و نه وه کانیشیان دویان که وتوون به باوه پداریتی نه وه کانیا ده گه یه نین پییان (له پله ی

به هه شتدا) وه هیچ له کرده وه ی باوکه کانیا که م ناکه ینه وه. واته: هه موومان وه ک یه ک لی کردن له

پله دا بو نه وه ی چاویان به یه کتری پوو بیته وه. پله ی نه وان که به رزتر بووه که ممان نه کردووه ته وه تا

بچه ریزی پله نزمه کان، به لکو پله ی نه و که سانه ی که کرداریان که م بووه به رزمان کردووه ته وه هه تا

وه ک یه ک بن له گه ل پله به رزه کاندای بو پیزلینان و منه تکردن به سه ریاندا. سه عیدی کوپی جوبه یر

ده لئیت: خاوه ن باوه ر کاتیک ده چیت به هه شت هه والی باب و کوپو برای خوی ده پرسیت که له کوین؟

پی ده لئین: نه وان نه گه یشتوونه ته پله ی تو له کرداردا، نه میش ده لئیت: من بو خۆم و نه وانیش کارم

کردووه، بۆیه ده یانگه یه نن به و که سه له و پله یه دا، پاشان سه عیدی کوپی جوبه یر نه م ئایه ته ی خویند:

﴿رَبَّنَا وَاَدْخِلْهُمْ جَنَّاتٍ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ

الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾^۲ موته پپه فی کوپی عه بدوللای کوپی شوخه یر ده لئیت: چاکترین نامۆزگاریکه ره له

^۱ البغوي (۹۳/۴).

^۲ الطور (۲۱).

^۳ الطبري (۳۵۷/۲۱).

عه بده كانى خودا بؤ خاوهن باوه پان، فرشته كانن، پاشان ئه م ئايه تى خویند: ﴿رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتٍ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ﴾ وه خه يانه تكارترين بهنده كانى خودا بؤ خاوهن باوه پان شه يتانه كانن. ^۱ خواى گه وره ده فه رموئيت: ﴿إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ واته: ئه و كه سهى كه پئى لى ناگيرئيت و كه س ناتوانئيت به ره و پووى بوه ستئيت هه رچى مه يلى لى بئيت ده يكات و هه رچيش مه يلى لى نه بئيت پوونادات، له كارزاني له گفتارو كرداره كانيداو له بپيارو فره مانه كانيدا، ﴿وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ له خراپه ش بيانپاريژه، هه ر كه سيك له خراپه بپاريژئيت، له و پوژدها به ر به زه يى تو ده كه وئيت، كه ئه مه ش سه ركه وتنئيكى زور مه زنه. ﴿وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ﴾ واته: ئه و كه سانهى كه تووشى خراپه ده بن بيانپاريژه لئى، ﴿وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ﴾ واته: هه ر كه سيك تو بپاريژئيت له پوژى قيامه تدا، ﴿فَقَدْ رَحِمْتَهُ﴾ واته: به زه ييت پئيدا ماتووه ته وه و پزگارت كردووه له توله و سزادان. ﴿وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ ئه وه ش سه ركه وتنئيكى زور گه وره يه.

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنَادُونَ لِمَقْتُ اللَّهِ أَكْبَرُ مِنْ مَقْتِكُمْ أَنْفُسَكُمْ إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى الْإِيمَنِ فَتَكْفُرُونَ﴾ ١٠ ﴿قَالُوا رَبَّنَا آمَنَّا أَفْتِنَا أَفَئْتِنِ فَأَعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ إِلَى خُرُوجٍ مِنْ سَبِيلٍ﴾ ١١ ﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُ إِذَا دُعِيَ اللَّهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ وَإِنْ يُشْرَكَ بِهِ تَوَمَّنُوا فَاْلْحُكْمُ لِلَّهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ﴾ ١٢ ﴿هُوَ الَّذِي يُرِيكُمْ آيَاتِهِ وَيُنَزِّلُ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ رِزْقًا وَمَا يَتَذَكَّرُ إِلَّا مَنْ يُنِيبُ﴾ ١٣ ﴿فَادْعُوا اللَّهَ﴾ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿١٤﴾

په شيمانى ده رپرئى خوانه ناسان پاش چوونه ناو ناگر

خواى مه زن ده فه رموئيت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنَادُونَ لِمَقْتُ اللَّهِ أَكْبَرُ مِنْ مَقْتِكُمْ أَنْفُسَكُمْ إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى الْإِيمَنِ فَتَكْفُرُونَ﴾ واته: هاوار له و كه سانه ده كرئيت كه خودايان نهه ناسيووه، بيگومان تووپه يى خودا له و پقهى خوتان مه تانه، گه وره تره، چونكه ئيوه كاتئيك كه بانگ ده كرئى باوه پتان به خودا مه بئيت، كه چى ئيوه حاشا ده كه ن. خواى گه وره باسى خوانه ناسان ده كات، كاتئيك له پوژى قيامه تدا له ناو بلئىسهى ئاگردان و ده ست ده كرئيت به جه زره به دانئيان و هيچ

كەسك نايەت بە ھاوارىانەو و نەفرىن لە خۆيان دەكەن و زۆر پقيان لە خۆيانە لەبەر ئەو كردهو و خراپانەى كە بوونە ھۆى ئەوھى بچنە ناو ناگر. ئا لەو وەختەدا فرىشتەكان بانگيان دەكەن و پييان دەلئين: بىگومان خودا لە خۆتان زياتر لىتان توپەيە. چونكە خواى مەزن كاتىك لە دنياىدا داواى لى دەكرىن كە بپوا بئين ئىوھ حاشاتان دەكرىو دوور دەكەوتنەو ئەى ئەو كەسانەى كە ئىستا لە خۆتان بىزارىن و خۆتان تووشى سزا كرىو. قەتادە لەم ئايەتەدا: ﴿لَمَقْتُ اللَّهِ أَكْبَرُ مِنْ مَقَّتِكُمْ أَنْفُسَكُمْ إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى الْإِيمَانِ فَتَكْفُرُونَ﴾ دەلئت: توپەيى خودا بۆ خەلكى گومرا كاتىك كە داواى بپواھىنانى لى كرىوون لە دنياىداو حاشايان لى كرىو قەبوليان نەكرىو و مەزنترە لە توپەيى خۆيان كاتىك بە چاوى خۆيان جەزەبەى خودا دەبينن لە پۆزى قىامەتدا.^۱ حەسەنى بەسرى و موحامىد و سودى و ژوپرى كوپى عەبدوللاى ھەمەدانى و عەبدوپرەحمانى كوپى زەيدى كوپى ئەسلەم و ئىبنو جەرىرى تەبەرىش ھەروايان وتوو (پەحمەتى خوا لە ھەمويان بىت).^۲ خواى گەورە دەفەرمووت: ﴿قَالُوا رَبَّنَا آمَنَّا أَثْنَيْنِ وَأَحْيَيْتَنَا أَثْنَيْنِ فَأَعْرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ إِلَى خُرُوجٍ مِنْ سَبِيلٍ﴾ دەلئين: ئەى پەرۋەردگارمان! تۆ دوو جار ئىمەت مراندو، دوو جار ئىش زىانت بەبەردا كرىو، پى لە گوناھى خۆ دەنين، ئاخۆ دەرەتانيك ھەيە؟ سەورى دەلئت لە ئەبو ئىسحاقەو لە ئەبو ئەحوەسەو لە ئىبنو مەسعودەو (پەزاي خواى لى بىت) دەلئين: ئەم ئايەتە: ﴿قَالُوا رَبَّنَا آمَنَّا أَثْنَيْنِ وَأَحْيَيْتَنَا الْأَثْنَيْنِ﴾ وەك ئەم ئايەتە وايە كە خواى گەورە دەفەرمووت: ﴿كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾^۳ واتە: چۆن بىباوەر دەبن بە خودا؟! لە كاتىكدا كە ئىوھ بى گيان بوون و گيانى بەبەردا كرىن لە پاشان دەتانمرىت دواى ئەو زىندووتان دەكاتەو ئىنجا بۆ لای خۆى دەگەپنرئەو.^۴ ئىبنو عەباس و زەحەاك و قەتادە و ئەبو مالكىش ھەروايان وتوو.^۵ ئەمە قسەيەكى راستە و ھىچ گومان و دوو دللى تيا نىە. مەبەست لەمانە ھەمووى ئەوھى كە خوانەناسان داواى گەرانەو دەكەن كاتىك لە خزمەت خواى گەورەدا دەو سستىنرئە لە ساحەى مەحشەردا لە پۆزى قىامەتدا. وەك خواى مەزن فەرمووت: ﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الْمُجْرِمُونَ نَاكِسُوا

^۱ الطبري (۳۵۹/۲۱).^۲ الطبري (۳۵۹/۲۵۸/۲۱).^۳ البقرة (۲۸).^۴ الطبري (۳۶۰/۲۱).^۵ الطبري (۳۶۰/۲۱).

رُؤْسِهِمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ رَبَّنَا أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ ﴿۱﴾ واته: نه گهر ده بینى کاتیک (له قیامه تدا) تاوانباران له حوزوری په روه ردگار یاندا (له خه جاله تیدا) سه ریان داخستوه (ده لاین) نه ی په روه ردگاری نیمة (نه وه ی به لایت پی دابووین) دیمان و بیستمان ده ی بمانگپه روه (بو دنیا تا) کرده وه ی باش بکهین، به پاستی نیمة دلنیاين (له قیامه ت). وه لام نادرینه وه. پاشان کاتیک به چاوی خوین ناگریان بینى له سهر که ناری ناگر وه ستان و سهیری نه وه موو نازارو جه زره به سهخته یان کرد داوای گه پانه وه ده که ن زور زیاتر له وه ی که له پیشترا داوایان ده کرد به لام وه لام نادرینه وه. خواى مه زن ده فهرموویت: ﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وَقَفُوا عَلَى النَّارِ فَقَالُوا يَلَيْتُنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبُ بِآيَاتِ رَبِّنَا وَنَكُونُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿۲۷﴾ بَلْ بَدَأَهُمْ مَا كَانُوا يُخْفُونَ مِنْ قَبْلُ وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿۲۸﴾ واته: وه نه گهر بیانینیت کاتیک که له سهر قه راغی دوزخ وه ستینراون که ده لاین خوزگه ده گه پینرینه وه بو دنیا و به لگه کانی په روه ردگارمان به درو نه ده زانی وه له بروداران ده بووین، (نه خیر به پاستیان نیه) به لکو نه وه ی که له وه و پیش ده یانشارده وه بوین ده رکه وتووه و نه گهر بگه پینرینه وه (بو دنیا) بیگومانته گه پینه وه سه ره مان شتی پیشویان و نه وانه خه لکیکی دروزن. نه م بیپروانه کاتیک که چوونه ناو ناگرو نه و نازارو ناره حه تییه جه ه نه میان چه شت و زنجیره ی ناگرین کرایه ده ست و قاچیان و زه بوون بوون له ناویدا نا له ویدا زیاترو زیاتر داوا ده که ن که بگه پینه وه بو دنیا بو نه وه ی کاری چاکه بکه ن، بویه خواى مه زن ده فهرموویت: ﴿وَهُمْ يَصْطَرِحُونَ فِيهَا رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ أَوْ لَرُّنَعْمِرْكُمْ مَا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَجَاءَكُمْ النَّذِيرُ فَذُوقُوا فَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ ﴿۲۹﴾ واته: وه نه وانه له دوزخ خدا هاوار ده که ن (ده لاین) نه ی په روه ردگارمان (له دوزخ) ده رمان بینه تا کرده وه ی چاک بکهین جیاواز له وه ی ده مانکرد (وه لام ده درینه وه) نایا ته مه نمان دریژ نه کردن نه وه نده ی نه وه ی ده یه ویت بیربکاته وه تیایدا بیربکاته وه و ترسینه رتان بو نه هات ده ی (سزا) بچه ژن چونکه هیچ یاریده ده ریک بو (بیباوه په) سته مکاره کان نیه. وه ده فهرموویت: ﴿رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْهَا فَإِنْ عُدْنَا فَإِنَّا ظَالِمُونَ ﴿۳۰﴾ قَالَ اخْسَرُوا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ ﴿۳۱﴾ واته: نه ی په روه ردگارمان له م (دوزخه) ده رمان بینه جا نه گهر جاریکی تر گه پاینه وه (بو بیباوه پی) نه وه به پاستی نیمة سته مکارین، وه

^۱ السجدة (۱۲).

^۲ الانعام (۲۷-۲۸).

^۳ الفاطر (۳۷).

^۴ المؤمنون (۱۰۷-۱۰۸).

(خوا) ده فەرموویت: بە بێ نرخى و پىسواى بىئىنه وه له دۆزه خداو قسه يه كم له گەلدا مه كه ن. له م
 ئايه ته دا زۆر به پێزه وه پرسىار ده كه ن و به پيشه كيه ك ده ست پێده كه ن پر به له ده ربړى سۆزو
 خۆبه كه مزانىن كه ده لێن: ﴿رَبَّنَا أَمَتَنَا أَتْنَيْنِ وَأَحْيَيْتَنَا أَتْنَيْنِ﴾ واته: تۆ زۆر مه زو و خاوه ن ده سه لاتى.
 وه ختيك ئيمه مردو بووین زیندووت کردینه وه دواى ئه وه ئيمه ت مراندو پاشانىش زیندووت کردینه وه.
 تۆ هه رچى مه یلت لى بێت ده يكه ی. وه ئيمه دان به تاوانى خۆماندا ده نيین كه له دنيا دا نا هه قيمان له
 خۆمان کردوه، ﴿رَبَّنَا أَمَتَنَا أَتْنَيْنِ وَأَحْيَيْتَنَا أَتْنَيْنِ﴾ واته: ئا خو تۆ لیمان قه بول ده كه ی كه جاريكى
 تر بمانگێریته وه بۆ ژيانى دنيا، بێگومان تۆ توانای ئه وه ت هه يه، بۆ ئه وه ی كاريك بكه ین پێچه وانه ی
 ئه وه ی كردمان له دنيا دا. نه گه ر ده ستمان دايه وه به خراپه كاری جاريكى تر ئيمه تاوانبارو
 سه مكارین. وه لام ده برینه وه كه پێگا نيه جاريكى تر ئيوه بگه پێنه وه بۆ دنيا، پاشان هوى
 نه گه رانه و هيان بۆ دنيا پوون ده كاته وه كه ئيوه سروشتان وایه پاستى قه بول ناكه ن و وه رى ناگرن
 به لكو دژى هه ق ده وه ستن و بپوای پى ناكه ن، بۆیه خواى مه زن ده فەرموویت: ﴿ذَلِكُمْ بِأَنَّهُ إِذَا دُعِيَ
 اللَّهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ وَإِنْ يُشْرَكَ بِهِ تَوَدُّوا فَالْحُكْمُ لِلَّهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ﴾ واته: نه مه تان بۆیه به سه ردی،
 چونكه هه ر كاتيک مه ردم ته نيا خوايان ده په رست و هيجى تر نا، حاشاتان ده كرد، به لام كاتيک
 شه ريكيان بۆ ئه و داده نا، ئيوه باوه رتان ده ميئا، فه رمان ته نها بۆ خودای به رزو مه زنه. واته: ئيوه
 مه روا ده بن نه گه ر بگه پێنه وه بۆ ژيانى دنياش. خواى مه زن ده فەرموویت: ﴿فَالْحُكْمُ لِلَّهِ الْعَلِيِّ
 الْكَبِيرِ﴾ واته: هه ر ئه و فه رمان په وایه له سه ر دروستكراوه كانى دادوه ريكى وایه كه سه تم له هيج
 كه س ناكات. بۆ هه ر كه سيك مه یلى لى بێت پێى نیشان ده دات و هه ر كه سيش مه یلى لى بێت گوهرای
 ده كات. به زه یى ديته وه به كه سيكدا كه مه یلى لى بێت و جه زه به ی كه سيكيش ده دات كه مه یلى لى
 بێت. هيج په رستراویك نيه غه يری ئه و. وه ده فەرموویت: ﴿هُوَ الَّذِي يُرِيكُمْ آيَاتِهِ وَيُنَزِّلُ لَكُمْ مِنَ
 السَّمَاءِ رِزْقًا وَمَا يَتَذَكَّرُ إِلَّا مَنْ يُنِيبُ﴾ هه ر ئه و نیشانانى خۆتان بۆ ده نوینیت و له و هه وایه
 بزۆتاتان بۆ به پێى ده كات. ته نها كه سيك له و ئامۆزگاريه تیده گات، كه پووی هه ر به ره و خودا بێت. واته:
 خودا نیشانه كانى ده سه لاتى خۆى بۆ ئيوه ده رده خات كه به چاو ده يبينن له ئاسمانه كان و زه ميندا كه
 ئه و نیشانه گه ورا نه هه موو به لگه ن له سه ر تواناو ده سه لاتى ته وایى دروستكەرو وه ديھينه رى كه
 خۆيه تى. ﴿وَيُنَزِّلُ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ رِزْقًا﴾ واته: بارانتان له ئاسمانه وه بۆ ده بارینیت به هوى ئه و
 بارانه وه كشتوكال و به رووومتان بۆ ده پوینن به چاوى خۆتان ده يبينن كه هه ر يه كه تام و بۆن و په نگو
 شيوه يه كى تايبه تى خۆى هه يه كه گشت به يه ك ئاو ده پوینن كه چى به ده سه لاتى خودای مه زن هه ر

يه كه يان جياوازتره له وي تر. ﴿وَمَا يَتَذَكَّرُ﴾ واته: كه سيك په ندو ناموزگاري وهرده گرت له م شتانه و به به لگه ده يه يته وه له سر گورهي وه ديه يته يان، ﴿إِلَّا مَنْ يُنِيبُ﴾ واته: مه گين پوي دلي به ره و خوي مه زن بيت.

فه رمان دان به خاوهن باوه ران هر چون بووه ته نها عيباده تي خودا بکه ن

خوي مه زن ده فه رمويته: ﴿فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ﴾ واته: ده سا نيوه به دلپاكي هر هانا بو خودا به زن و ديني پاكرتان بو نه و بيت، جا با خوانه ناسانيش پي توپه بن. واته: نيوه ته نها به دلپاكي هر عبادت بو خودا بکه ن ولي بپاړينه وه به پيگهي موشريكه كاندا مه چن و شوين چهي نه وان مه كه ون. نيمامي نه حمده پيوايه تي كړدوه كه عه بدوللاي كوي زوبه ير دوي هه موو نويزيك سه لامي ده دايه وه ده يوت: (لا اله الا الله وحده لا شريك له، ولا نعبد الا اياه له النعمة وله الفضل وله الثناء الحسن، لا اله الا الله مخلصين له الدين ولو كره الكافرون). ده ليت: پيغه مبه ري خودا (ﷺ) دوي هه موو نويزيك به ده نكي به رز نه مانه ي فه رموه. ^۱ موسليم و نه بو داودو نه سانيش به م شيوه يه پيوايه تيان كړدوه. ^۲ وه له فه رموده ي سه حيحا پيوايه ت كراوه له عه بدوللاي كوي زوبه يره وه (په زاي خويان لي بيت) كه پيغه مبه ري خودا (ﷺ) دوي نويزه فه رزه كان ده يفه رموو: (لا اله الا الله وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير، لا حول ولا قوة الا بالله، لا اله الا الله، ولا نعبد الا اياه له النعمة وله الفضل وله الثناء الحسن، لا اله الا الله مخلصين له الدين ولو كره الكافرون). ^۳

﴿رَفِيعُ الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِ يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ لِيُنْذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِ﴾ (۱۵) يَوْمَ هُمْ

بَرْزُونَ لَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ (۱۶) الْيَوْمَ تُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا

كَسَبَتْ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ (۱۷)

نيگاي خودا بونه وديه به نده كاني له و پوزه بترسن كه توشيان ديت

خوي مه زن ده فه رمويته: ﴿رَفِيعُ الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِ يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ

لِيُنْذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِ﴾ واته: پله ي به رز هه رله لاي نه وه، خاوهن ته خته، به فريشته ي تايبه تيدا وه لامي خوي بو هر كه سيك له عه بداني خوي حه ز بكات، به پي ده كات، تا له پوژيك (كه توشيان ديت)

^۱ احمد (۴/۴)، فه رموده يه كي سه حيحه.

^۲ مسلم (۴۱۶/۱)، ابوداود (۱۷۳/۲)، النسائي (۷۹/۷۸/۳).

^۳ مسلم (۴۱۵/۱).

بیانترسیئیت. خوی گه وره باسی مه زنی و پایه به رزی خوی و بلندی ته خته که ی ده کات که به رزتره

به سهر مه موو دروستکراوه کانیدا وهك بان (السقف)، بویه ده فره موویت: ﴿مِنْ اللَّهِ ذِي الْمَعَارِجِ﴾ (۲)

تَعْرِجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ^۱ واته: فریشته و جوهره نیل

سهرده که ون بۆ لای خودا له پۆژیکدا که نه ندازه که ی په نجا هه زار ساله. وه به م زووانه خوا مه یلی لی

بیئت باسی نه و مه ودايه ده که ی که له نیوان عرش و زه مینی حه و ته مدایه له سهر پاویوچوونی زانایانی

پیشینه و پاشینه (السلف والخلف)، زۆریک له زانایان و توویانه که تهخت یاقوتیکی سووره فراوانی

نیوان تیره کانی و ماوه ی پۆیشتن (تیپه پوون) به ناویاندا په نجا هه زار ساله. وه به رزیه که ی له زه مینی

حه و ته مه وه ماوه ی پۆیشتنی په نجا هه زار ساله، خوی مه زن ده فره موویت: ﴿يَلْقَى الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى

مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ﴾ وهك نه م ئایه ته وایه که ده فره موویت: ﴿يُنْزِلُ الْمَلَائِكَةُ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ

مِنْ عِبَادِهِ أَنْ أَنْذِرُوا أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاتَّقُونِ﴾^۲ واته: فریشته ده نییته خواره وه به وه حی به

فرمانی خوی بۆ هه ر که سیك له به نده کانی که خوی بیه ویت به وه ی که خه لکی بترسیئن که به پاستی

بیجگه له من هیچ په رستراویکی تر نیه که واته هه ر له من بترسن. وهك نه م ئایه ته ش که ده فره موویت:

﴿وَأَنذِرْ لِّلنَّازِلِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (۱۹۲) نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ (۱۹۳) عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ^۳ واته: وه به پاستی

نه م (قورئان) ه دابه زینراوی په روه ردگاری جیهانیانه جوهره نیلی نه مین هیئایه خواره وه، بۆ سهر دلی

تۆ بۆ نه وه ی له ترسیئنه ران بی. بویه خوی مه زن لییره دا فره موویه تی: ﴿لِنُنْذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِ﴾^۴ عه لی

کوپی نه بو ته لحه ده لیت: له ئیبنو عه باسه وه ﴿يَوْمَ التَّلَاقِ﴾ ناویکه له ناوه کانی پۆژی قیامت خوی

مه زن به نده کانی لی ترساندوه. چونکه مه موو که سیك تووشی کرده وه ی خوی ده بیئت له و پۆژده دا له

چاکه و له خراپه. پاشان خوی مه زن ده فره موویت: ﴿يَوْمَ هُمْ بَرْزُورُونَ لَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ لِّمَنِ الْمُلْكُ

الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ﴾ نه و پۆژده که مه موویان دینه وه ده ر هیچ شتیکیان له خودا نه ینی نیه. له و

پۆژده دا فره مانپه وایی بۆ کییه؟ هه ر بۆ خوی تاكو ته نه یه که به سهر مه موو شتدا زاله. واته: ده هیئرینه

ده ره وه، مه موو ده رده که ون هیچ شوینیك نیه خوینی تیا بشارنه وه و خوینی تیا په نا بده ن، بویه

^۱ المعارج (۳-۴).

^۲ النحل (۲).

^۳ الشعراء (۱۹۲-۱۹۳).

^۴ الطبري (۳۶۴/۲۱).

خوای گه وره فرمویه تی: ﴿يَوْمَ هُمْ بَرْزُورٌ لَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ﴾ واته: هه موو له لای خودا
 به کسانو ناگای لییانه. وه ده فرمویت: ﴿لَمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ﴾ له پیشه وه له
 فرمووه که ی ئیبنو عومردا (پره زای خوای لی بیت) باسماں کرد که خوای گه وره ناسمانه کان و زه مین
 ده پیچیتته وه به دهستی خوای پاشان ده فرمویت: من فرمانپره وام، من زالم به سر هه موو شتی کداو
 من خوم به مه زنتر ده زانم له هه موو که سیك فرمانپره واکانی سر زه مین له کوین؟ نه وانیه به سر
 خه لکدا زال بوون له کوین؟ نه وانیه خوایان به زل ده زانی به سر خه لکدا له کوین؟^۱ وه له فرموده ی
 که له شاخدا هاتوو کاتیک خوای مه زن گیانی هه موو خه لک ده کیشت که س نامینیت خوای نه بیت که
 تاکو ته نه ای و هاوه لی نیه ده فرمویت له م پودا فرمانپره وایی بو کیته؟ سی جار، پاشان وه لامی
 خوای ده داته وه ده فرمویت: ﴿لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ﴾. واته: نه و که سه ی که هر خوای به سر هه موو
 شتا زال و هه موو شتیکی به زاندوه. پاشان خوای مه زن ده فرمویت: ﴿الْيَوْمَ تُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا
 كَسَبَتْ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ له م پوژدها هر که س هرچی کردویه تی، سزای
 کاری خوای ده بینیت، نه م پوژده هیچ غدریک نیه. خودا به په له به کاروباران ده گات. خوای مه زن
 باسی دادپه روه ری خوای ده کات له نیوان مه ردما که به نه ندازه ی بچو وکترین گه ردیله ناهه قی به که س
 ناکریت. له چاکه و له خراپه. به لکو پاداشتی چاکه به ده قات ده دریته وه. پاداشتی خراپه ش ته نها به
 یه ک خراپه حیساب ده کریت. بویه خوای مه زن فرمویه تی: ﴿لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ﴾ وه ک له سه حیچی
 موسلیمدا هاتوو له نه بو زه پره وه (پره زای خوای لی بیت) نه ویش له پیغه مبه ری خودا وه (ﷻ) که له
 خوای مه زنه وه ده یگپرتته وه که فرمویه تی: (نه ی عه بده کانم من ناهه قیم له سر خوم حه رام
 کردوو و له ناو نیوه شدا هر حه رام کردوو ناهه قی به یه کتری مه کن (هه تا گه یشته نه وه ی
 فرمووی) نه ی عه بده کانم. نه وسا کرده وه کانتان له سر ده ژمیرم پاشان هه قی کرده وه کانتان
 ده ده می، هر که سیك چاکه ی بینی با سوپاسی خودای گه وره بکات، وه هر که سیش چاکه ی نه بینی
 با ته نها سه رزه نشتی خوای بکات).^۲ خوای مه زن ده فرمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ واته: له
 هه موو خه لک ده پرسیتته وه وه ک چون له تاکه که سیك ده پرسیتته وه، وه ک فرمویه تی: ﴿مَا خَلَقُكُمْ وَلَا

^۱ الطبري (۳۲۷/۲۱).^۲ الطبراني في الطوال (۲۷۰)، له پیشه وه پله که ی دیاری کراوه.^۳ مسلم (۱۹۹۴/۴).

بَعَثَكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ^۱ واته: دروستکردنی هه مووتان (له سه ره تاوه) و زیندووکردنه وه تان وهك (دروستکردن و زیندووکردنه وهی) وهك هی ته نها كه سیك وایه. وه فه رموویه تی: ﴿وَمَا أَمْرُنَا إِلَّا وَاحِدَةٌ كَلَمْحٍ بِالْبَصَرِ﴾^۲ واته: وه فه رمانی ئیمه ته نها یهك جاره وهك چاوتروكاندنیک (وایه له خیراییدا).

﴿وَأَنْذَرَهُمْ يَوْمَ الْأَرْزَاقِ إِذِ الْقُلُوبُ لَدَى الْحَنَاجِرِ كَظِيمٍ مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ وَلَا شَفِيعٌ يُطَاعُ﴾^(۱۸) يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ^(۱۹) وَاللَّهُ يَقْضِي بِالْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَقْضُونَ شَيْئًا إِنْ اللَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ^(۲۰)

خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿وَأَنْذَرَهُمْ يَوْمَ الْأَرْزَاقِ إِذِ الْقُلُوبُ لَدَى الْحَنَاجِرِ كَظِيمٍ مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ وَلَا شَفِيعٌ يُطَاعُ﴾ واته: تو له و پۆژه بیانترسینه كه له ناكاو تووش ده بن، له و ده مه ی كه هه موو دایك له قورگ نزیك ده بنه وه و هه موو هه ر پیش ده خونه وه. نه وانه ی نا هه قیكارن نه هیه دۆستیان ده ست ده كه ویت. نه كه سیك كه تكای وهر بگرییت. ﴿يَوْمَ الْأَرْزَاقِ﴾ ناویكه له ناوه كانی پۆژی قیامه ت. له بهر نزیکی به و ناوه وه ناو نراوه وهك خوای مه زن فه رموویه تی: ﴿أَزِفَتِ الْأَرْزَاقُ﴾^(۵۷) لیس لهامین دُونِ اللَّهِ كَاشِفَةٌ^۲ واته: پۆژی دواپی زۆر نزیك بووه ته وه، بیجگه له خوای كه وره كه س نیه ئاشكرای بكات. وه خوای كه وره ده فه رموویت: ﴿أَقْرَبَتِ السَّاعَةُ وَأَنْشَقَّ الْقَمَرُ﴾^۳ واته: پۆژی دواپی نزیك بووه وه و مانگ له ت بوو. وه ده فه رموویت: ﴿أَقْرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ﴾^۴ واته: لیپرسیینه وهی خه لکی نزیك بووه ته وه. وه ده فه رموویت: ﴿أَنَّى أَمْرُ اللَّهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ﴾^۵ واته: نه واه فه رمانی خوا (به سزادانیان) هات بۆیه په له مه كه ن (له هاتنی). وه ده فه رموویت: ﴿فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سَيِّئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾^۶ واته: كاتیك بیباوه ران نه و سزایه یان به دی كرد له نزیك خویانه وه، پوو خساری نه وانه ی كه بیباوه ر بوون

^۱ لقمان (۲۸).^۲ القمر (۵۰).^۳ النجم (۵۷-۵۸).^۴ القمر (۱).^۵ الانبياء (۱).^۶ النحل (۱).^۷ الملك (۲۷).

تال ده بیټ. پاشان ده فهرمووټ: ﴿إِذِ الْقُلُوبُ لَدَى الْحَنَاجِرِ كَظْمِينَ﴾ واته: قه تاده ده لیټ: که دل له قورگدا وه ستا له ترساندا نه نه وه یه بیټه ده ره وه نه نه وه شه بگه ریټه وه شوینی خوی.^۱ عیکریمه و سودی و که سانی تریش هر وایان وتوه. ﴿كَظْمِينَ﴾ واته: بیټه نګن که س ناتوانیټ قسه بکات به نیزنی خودا نه بیټ، ﴿يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا لَا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا﴾ واته: له پوژیکدا که جو بره نیل و فریشته کان به ریز ده وه ستن که سیان قسه ناګن مه ګر که خوا پی بدات و قسه ی به پی و جی بکات. نیبنو جو ره یج ده لیټ: ﴿كَظْمِينَ﴾ واته: ده ګرین.^۲ وه خوی ګه وره ده فهرمووټ: ﴿مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ حِمٍ وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ﴾ واته: نه وانه ی که نامه قیان له خویان کردوه و هاوه لیان بۆ خوا داناوه نه دوستی نزیك هیه نه تکا کاریک که بتوانیټ تکایان بۆ بکات. به لکو ده ستیان له هه موو چاکه یه ک براره و چاریان نه ماوه. خوی مه زن ده فهرمووټ: ﴿يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ﴾ واته: خودا ده زانیټ کی چاوی غایه نی هیه و چیان له دلدا شاردوه ته وه. خوی مه زن باسی نه وه ده کات که ناګاداری ته واوی هیه به سر هه موو شتیګدا دیار یان نادیار، ګه وره یان بچوک بۆ نه وه ی که مردم زور ناګاداری خویان بن و بترسن له وه ی که خودا هه میسه ده زانیټ چی ده که ن و خه ریکی چین هه تا شهرمی لی بکه ن و به راستی لی بترسن و خۆ بیاریزن. وه بزائن که خودا ده یان بینیټ بۆ نه وه ی خودایان له یاد نه چیټ. چونکه خودا نه و که سانه ی به چاوی خیانه ت ده پوانن ده ناسیټ با خوشیان و هه ا نیشان نه ده ن و ناګاداری نه و شتانه یه که له ناو دلدا شاره ته وه و ده رناخریټ. زه حاک ده لیټ: ﴿خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ﴾ واته: چاودا ګرتن (نیشاره ت به چاوو بری) و پیاویک بلی: بینیم که چی نه یبینیټ، یان نه مبینی که چی بینویه تی.^۳ نیبنو عه باس (په زای خوی لی بیټ) ده لیټ: خودا ده زانیټ به و چاوانه له کاتی سه یرکردندا نایا ده یه ویټ خه یانه ت بکات یان نایه ویټ؟^۴ موجهیدو قه تاده ش هر وایان وتوه.^۵ نیبنو عه باس (په زای خوی لی بیټ) له م نایه ته دا: ﴿وَمَا تُخْفِي

^۱ الطبري (۳۶۸/۲۱).^۲ النبأ (۳۸).^۳ الدر المنثور (۲۸۱/۷).^۴ القرطبي (۳۰۳/۱۵).^۵ الطبري (۳۶۹/۲۱).^۶ الطبري (۳۷۰/۲۱).

الْصُّدُورُ ﴿ ده لیت: ده زانیت که تو نیازت میناوه به چاوت. ئایا ده ته ویت داوین پیسی (زینا) بکەى
 یان ناتە ویت؟^۱ سودی ده لیت: ﴿وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ﴾ ئەو هی له دلدا شاراوته وه له وه سوه سه ،
 خوای گه وره ده فەرمویت: ﴿وَاللَّهُ يَقْضِي بِالْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَقْضُونَ شَيْءٌ إِنَّ اللَّهَ هُوَ
 السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ خودا به راستی پی پاده گات، ئەوانەى ئەوان هانایان ده به نه بهر هیچ کاریکیان له
 ده ست نایه ت، هەر خودایه که بیسه رو بینایه. ﴿وَاللَّهُ يَقْضِي بِالْحَقِّ﴾ واتە: خودا فرمان ده دات به
 دادپه روه ری. ئەعمەش ده لیت: له سه عیدی کوپی جوبه یره وه له ئیبنو عەباسه وه (په زای خوای لی
 بیت): ﴿وَاللَّهُ يَقْضِي بِالْحَقِّ﴾ واتە: خودا توانای هیه که پاداشتی چاکه به چاکه بداته وه و پاداشتی
 خرابه ش به تۆله لی سه ندن.^۲ ﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ ئەم ئایه ته ئیبنو عەباس ته فسیری
 کردوه به م ئایه ته ی که خوای مه زن ده فەرمویت: ﴿لِيَجْزِيَ الَّذِينَ أَسْتَوُوا بِمَا عَمِلُوا وَيَجْزِيَ الَّذِينَ أَحْسَنُوا
 بِالْحَسَنَى﴾^۳ واتە: تا سزای ئەوانه بدات که خرابه یان کردوه به پیی کرده وه کاریان و پاداشتی ئەوانه
 بداته وه که چاکه یان کردوه به چاکتر (له وه ی که کردویانه). وه ده فەرمویت: ﴿وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ
 دُونِهِ﴾ ئەو که سانه په نا ده به نه بهر جگه له خوداو وهك بت و دارو به ردو ئەو شتانه ی ده یکه نه
 هاوهل بۆ خودا، ﴿لَا يَقْضُونَ شَيْءٌ﴾ ناتوانن برپاری هیچ شتیک بدهن و توانای هیچ شتیکیان نیه،
 ﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ واتە: قسه ی مه رد م ئەبیست و ده شیان بینیت. پی نیشانی که سیك
 ده دات که مه یلی لی بیت، پی ون ده کات له که سیك که مه یلی لی بیت و هەر خوی فەرمان په وای
 دادپه وره ره له هه موو شتیکدا.

﴿أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ كَانُوا مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا هُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً
 وَءَانَارًا فِي الْأَرْضِ فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ يُذَوِّبِهِمْ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَاكِ ﴿٢١﴾ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ
 رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَكَفَرُوا فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ إِنَّهُ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢٢﴾﴾

^۱ الطبري (۳۶۹/۲۱).^۲ الطبري (۳۶۹/۲۱).^۳ النجم (۳۱).

چاره نووسى خراپى خوانه ناسان

خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ كَانُوا مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا هُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَءَاثَارًا فِي الْأَرْضِ فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَاقٍ﴾ واته: ناخو ئه وان به زه میندا نه گه پاون، تا بزائن چاره نووسى پیشینه کانی ئه وان به چۆن بووه؟ له وان به هیتر بوون و له و زه مینه شوینه واریشیان زۆتره، له تۆله ی گونا هه کانیان خوا گرتنى و کهس له خودای نه پاراستن. خوای گه وره ده فه رموویت: ﴿أَوَلَمْ يَسِيرُوا﴾ واته: ئه وان ه ی که بپوایان نه کرد به په یامه که ت ئه ی موحه ممد (ﷺ) ئایا نه گه پاون؟ ﴿فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ كَانُوا مِنْ قَبْلِهِمْ﴾ به سهر زه میندا هه تا به چاوی خوایان ببینن که خودا چی به سهر گه له پیشووه کان هیناوه و چ سزاو نازاریکی داو، که ئه وان زۆر له مانه به تواناو به هیتر بوون، ﴿وَأَثَارًا فِي الْأَرْضِ﴾ واته: شوینه واری وایان له م سهر زه مینه دا به جی هیشتووه له پوهه و پاشماوه ی زۆر له کوشک و خانوبه ره که ئه مانه ناتوانن وهک ئه وان ئاوه دانی بکه نه وه. وهک له ئایه تیکی تر دا ده فه رموویت: ﴿وَلَقَدْ مَكَنَّاكُمْ فِيهَا مَكَنَّاكُمْ فِيهَا﴾ واته: سویند به خوا ئه وه ی به وان (گه لی عاد) مان دابوو (له سامان و ده سه لات) به ئیوه مان نه دابوو. وه ده فه رموویت: ﴿وَأَثَارُوا الْأَرْضِ وَعَمَرُوهَا أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا﴾ واته: وه زه وییان کیلا (بو کشتو کال) و ئاوه دانیان کرده وه زیاتر له مان. واته: له گه ل ئه وه موو ده سه لات زۆر زه به ن و توندوتیزه دا نواندویانه به هوی گونا هه کانیانه وه و باوه پنه هینانیان به پیغه مبه ره کانیان خوای گه وره قری کردوون، ﴿وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَاقٍ﴾ واته: کهس نه یتوانی له جه زه به ی خودا پزگاریان بکات و لایان بدات و بیانپاریزیت. پاشان خوای گه وره هۆکاری له ناویردنه که یانی باس کردووه و فه رموویت: ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَاخَذَهُمُ اللَّهُ إِنَّهُ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ که ئه وان پیغه مبه ریان به نیشانه ی ناشکراوه بو هاتبوو به لام ئه وان بپوایان پی نه کردوون، ئینجا خوا قاری لی گرتن. خوا به توانایه و سزادانی توندوتیزه. واته: له بهر ئه وه ی که پیغه مبه ره کانیان به لگه ی بوون و ناشکرایان بو هیناون ئه وان باوه پریان نه هیناو له تاوانکاری خوایان ده ستیان هه لئه گرت، ﴿فَاخَذَهُمُ اللَّهُ﴾ خوای خاوه ن ده سه لات قری کردن وهک چۆن خوانه ناسانی تری قری کردووه. ﴿إِنَّهُ

۱ الاحقاف (۲۶).

۲ الروم (۹).

قَوِّ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿۱۳﴾ واته: تۆلهى خودا زۆر توندو تيزو به ژان و سهخته. خواى گه ورده به به زه يى خوى بمانپاريزيت لى.

﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَى بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ ﴿۱۴﴾ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَهَمَّانَ وَقَارُونَ فَقَالُوا سَاحِرٌ كَذَّابٌ ﴿۱۵﴾ فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْحَقِّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا اقْتُلُوا أَبْنَاءَ الَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ وَاسْتَحْيُوا نِسَاءَهُمْ وَمَا كَيْدُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ ﴿۱۶﴾ وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِي أَقْتُلْ مُوسَى وَلْيَدْعُ رَبَّهُ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُبَدِّلَ دِينَكُمْ أَوْ أَنْ يُظْهِرَ فِي الْأَرْضِ الْفَسَادَ ﴿۱۷﴾ وَقَالَ مُوسَى إِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ مِنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ ﴿۱۸﴾﴾

به سه رهاتى موسا و فيرعه ون

خواى مه زن ده فه رموويت: ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَى بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ ﴿۱۴﴾ واته: (له و باره وه) به چه ند نيشانه ي خومان و به به لگه يه كى ناشكراوه، موسامان نارد. خواى گه ورده دلى پيغه مبه ر(ﷺ) ده داته وه له سه ر باوه رنه مينانى نه و كه سانه ي له هوزه كه ي و مژده پيدانى كه سه ركه وتن و پاشه پوژ له دنيا و قيامه تدا هر بو نه وه. وهك چون موساى كوپى عيمرانى (سه لامى خواى لى بيت) زالو سه ركه وتوو كرد. په وانه ي كرد به به لگه و نيشانه ي زۆر پوون و ناشكراوه بويه ده فه رموويت: ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَى بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ ﴿۱۴﴾ مه به ست به (السلطان) به لگه و نيشانه يه. ﴿إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَهَمَّانَ وَقَارُونَ فَقَالُوا سَاحِرٌ كَذَّابٌ ﴿۱۵﴾ بو لاي فيرعه ون و هامان و بو لاي قارون، مه مو و تيان: جادوگه ريكي دروزه. ﴿إِلَىٰ فِرْعَوْنَ ﴿۱۶﴾ كه فه رمانپه واي قبيته كان بووه له ولاتى ميسردا ﴿وَهَمَّانَ وَهَزِيرِ فِرْعَوْنَ وَهَمَّانَ وَهَمَّانَ﴾ قارون ده وله مه ندرين كه سو به ناويا نكترين بازرگاني نه و سه رده مه بووه، ﴿فَقَالُوا سَاحِرٌ كَذَّابٌ ﴿۱۷﴾ واته: برپويان پس نه كردو و تيان: جادوگه رو شيت و دروزه و خه لكى ده خه له تينيت به ناوى خوداو، نه م نايه ته وهك نه و نايه ته وايه كه خواى گه ورده ده فه رموويت: ﴿مَا أَنَا مِنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا قَالُوا سَاحِرٌ أَوْ مُجُنٌّ ﴿۱۸﴾ أَتَوَاصُوا بِهِ بَلْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ﴿۱۹﴾ واته: به م شيويه بو لاي نوممه تانى پيش نه مان هيچ پيغه مبه ريك نه هاتووه مه گه ر وتوويانه (به و پيغه مبه ره) جادوگه ريان شيت، نايا (نه مان و نه وان) پاسپارده يان بو يه كترى كردووه؟

(نه خيڙ) به لكو نه مان هه موو گه ليكي سه ركه شو ياخين. خواي گه ورده ده فهرمووييت: ﴿فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْحَقِّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا اقْتُلُوا أَبْنَاءَ الَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ، وَاسْتَحْيُوا نِسَاءَهُمْ وَمَا كَيْدُ الْكَافِرِينَ إِلَّا

فِي ضَلَالٍ﴾ وهختيڪ له لايه نيمه وه دينى راستى بو ده رختن، وتيان: نه وانه ي له گه ل نه و بپروايان ميناو هكوره كانيان له ناوبه رن و ژنه كانيان به زيندوويى بهيلنه وه، به لام فيلى خوانه ناسان هه رگيز سه رى نه گرتووه. ﴿فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْحَقِّ مِنْ عِنْدِنَا﴾ واته: كاتيڪ له لايه نيمه وه به به لگه ي پوون و ناشكراوه

پيغه مبه ران په وانه كران بو لايان، ﴿قَالُوا اقْتُلُوا أَبْنَاءَ الَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ، وَاسْتَحْيُوا نِسَاءَهُمْ﴾ نه وه بپريارى دووه مى فيرعه ونه كه كوراني نه وه ي ئيسرائيل بكوژن. بپريارى يه كه م له بهر نه وه ي كه پزگارى بيت له موساو له ناوى به ريت يان نه و گه له سه رشوپو كزول بكات و ژماره يان كه م بيته وه يان بو هه ردو مه به سته كه بوو. به لام بپريارى دووه م بو سوک و پيسواكردنى نه و گه له بوو مه تا گه له كه ي شوميه كه بده نه پال موسا (سه لامى خواي لى بيت) بويه وتيان: ﴿أَوْذِينَا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَأْتِيَنَا وَمِنْ بَعْدِ مَا جِئْتَنَا قَالَ عَسَى رَبُّكُمْ أَنْ يُهْلِكَ عَدُوَّكُمْ وَيَسْتَخْلِفَكُمْ فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرَ كَيْفَ

تَعْمَلُونَ﴾ واته: پيش هاتنى تو بو ناومان نازار دراين هه روه ها پاش هاتنى تو بو ناومان (به پيغه مبه رايه تى)، (موسا) فهرمووي: به لكو په روه ردگار تان دوژمنه كه تان له ناو به ريت و ئيوه بكات به جينشين (ي دوژمنه كانتان) له سه ر زهوى جا ته ماشا ده كات ئيوه چون كار ده كه ن. قه تاده ده لييت:

نه مه بپرياريكى تره دوايى بپرياريكى تر.^۱ خواي مه زن فهرموويه تى: ﴿وَمَا كَيْدُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي

ضَلَالٍ﴾ واته: نه م فيل و نياز ه خراپه يان هه ر بو كه مكرده وه ي به نى ئيسرائيل بووه تا به نى ئيسرائيل زال نه بن به لام فيل و ته له كه ي خوانه ناسان هه رگيز سه رى نه گرتووه و به سه ر خوياندا شكاوه ته وه و خويان له ناوچوون. ﴿وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِي أَقْتُلْ مُوسَى وَلْيَدْعُ رَبَّهُ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُبَدِّلَ

دِينَكُمْ أَوْ أَنْ يُظْهِرَ فِي الْأَرْضِ الْفَسَادَ﴾ فيرعه ون وتى: ليم گه پين موسا بكوژم، با نه و هاوار بو په روه ردگارى خوى به ريت، من ده ترسم دينه كه تان بكوژيت و (نازاوه) له م سه ر زه مينه بنيتووه. نه مه نيازى فيرعه ون بوو (له عنه تى خواي لى بيت) كه موسا بكوژيت (سه لامى خواي لى بيت) وتى: ليم گه پين با من موسا بكوژم ﴿وَلْيَدْعُ رَبَّهُ﴾ واته: گويم لى نيه با موسا هانا بو خوداى خوى ببات. نه مه به

^۱ الاعراف (۱۲۹).^۲ الطبري (۲۱/۳۷۳).

ته وای بی‌دینی و گومرای و لاساری فیرعون ده‌گه‌یه‌نیت که ده‌لّیت: ﴿إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُبَدِّلَ دِينَكُمْ أَوْ أَنْ يُظْهِرَ فِي الْأَرْضِ الْفَسَادَ﴾ واته: فیرعون ده‌ترسیت که موسا خه‌لکی گومرا بکات و داب و نه‌ریتی نه و خه‌لکه بگوریت. نه‌مه وهک نه و نوکته‌یه وایه که باوه بۆ پیاوی خراب به‌کار ده‌هینریت (فیرعون وای لی هاتووه ناموزگاری خه‌لکی ده‌کات) واته: بووه‌ته ناموزگاریکه‌ری مه‌ردم و به‌زه‌یی پیااندا دیته‌وه نه‌وهک موسا گیروده‌یان بکات! زوریک نه‌م نایه‌ته‌یان و خویندووه‌ته‌وه: (آن یبدل دینکم وآن یظهر فی الارض الفساد) هه‌ندیکی تریش خویندوویانه‌ته‌وه: ﴿آن یبدل دینکم أَوْ أَنْ يُظْهِرَ فِي الْأَرْضِ الْفَسَادَ﴾ وه هه‌ندیکی تریش خویندوویانه‌ته‌وه: (یظهر فی الارض الفساد) به (بۆر) دانان له‌سه‌ر (یظهر)، خوای مه‌زن ده‌فه‌رموویت: ﴿وَقَالَ مُوسَىٰ إِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ مِنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ﴾ موسا وتی: هانا ده‌به‌مه به‌ر که‌سیک (که منیش و نیوه‌شی خولقاندووه) بمپاریزیت له مه‌موو خۆبه‌زلزانیك که باوه‌پی به‌ پۆزی قیامت نیه. واته: کاتیك موسا نه‌و هه‌واله‌ی فیرعونه‌ی پیگه‌یشت که فیرعون وتوویه‌تی: ﴿ذَرُونِي أَقْتُلْ مُوسَىٰ﴾، موسا وتی: من په‌نا ده‌گرم به‌ خوای مه‌زن له شه‌پی فیرعون و وینه‌ی فیرعون بۆیه وتی نه‌ی خه‌لکینه، ﴿إِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ مِنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ﴾ واته: له مه‌موو خۆبه‌زلزانیکی تاوانبار، ﴿لَا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ﴾ بۆیه له‌فه‌رمووده‌یه‌کدا هاتووه له نه‌بو موساوه (په‌زای خوای لی بیت) له پیغه‌مبه‌ری خوداوه (ﷺ) کاتیك له‌شه‌پوناپاکی قه‌ومیک ترسابیت فه‌رموویه‌تی: (نه‌ی خودایه هانات پی ده‌به‌م له خراپه‌یان)، وه ترسی بوویت له کومه‌لیك (که لیك) فه‌رموویه‌تی: (نه‌ی خودایه هانات پی ده‌هینم له خراپه‌کارییان و تو نه‌ده‌م به‌ گزیاندا بۆ له‌ناودان و قهرکردنیان)¹.

﴿وَقَالَ رَجُلٌ مُؤْمِنٌ مِّنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَانَهُ أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ وَقَدْ جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ وَإِنْ يَكُ صَادِقًا يُصِيبْكُمْ بَعْضُ الَّذِي يَعِدُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَابٌ﴾ ﴿٢٨﴾ يَقُومُ لَكُمْ الْمَلِكُ الْيَوْمَ ظَاهِرِينَ فِي الْأَرْضِ فَمَنْ يَنْصُرُنَا مِنْ بَأْسِ اللَّهِ إِنْ جَاءَنَا قَالَ فِرْعَوْنُ مَا أُرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَىٰ وَمَا أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ﴾ ﴿٢٩﴾

¹ النسائي في الكبرى (١٨٨/٥)، فه‌رمووده‌یه‌کی سه‌حیحه.

پشتیوانیکردن له موسالہ لایه ن که سیکه وه که له بنه ماله ی فیرعه ونه، قسه کانی نه و پیاووش

وا مه شهوره نه و پیاوہ خاوه ن باوهره قیبتی بووه و خزمی فیرعه ونیش بووه، سودی ده لیت: کوپی مامی فیرعه ون بووه. وه و تراویشه: نه و که سه بوو که له گهل موسا پرزگاری بوو (سه لامی خوای لی بیت).^۱ ئیبنو جوره یج ده لیت: له ئیبنو عه باسه وه (پره زای خویان لی بیت): هیچ که س پروای نه هیئا له

که سوکاری فیرعه ون جگه له و پیاوہ، وتی: ﴿يَمْوِسَىٰ اِنَّكَ اَلَمَلَا يَاتِمِرُونَ بِكَ لَيَقْتُلُوكَ﴾^۲ واته: نه ی موسا (ناگادار به) سرگه وره کان کۆبوونه ته وه له باره ی تۆوه (قسه ده که ن) بۆ نه وه ی بتکوژن. ئیبنو نه بی حاتم پیوایه تی کردووه.^۳ نه م پیاوہ باوهره که ی ناشکرا نه ده کرد له لای گه له که ی که قیبتیه کان

بوو بۆ نه و پۆژه نه بیت که فیرعه ون وتی: ﴿ذَرُونِيْ اَقْتُلْ مُوسَى﴾^۴ واته: لیم گه پین با موسا بکوژم. نه وساته وه خته زۆر تووهره بوو له بهر پره زامه ندی خودا ناشکرایشه که گه وره ترین جیهادکردنی قسه ی هه قه له لای خاوه ن ده سه لاتیک ی زۆردار، وه ک له فه رمووده ی سه حیحا هاتووه.^۵ وه له و

قسه یش که نه و پیاوہ لای فیرعه ون کری: قسه یه کی گه وره تر نه که وتی: ﴿اَنْقَتُلُوْنَ رَجُلًا اَنْ يَقُوْلَ

رَبِّ اَللّٰهُ﴾ که سیک ده کوژن هه رله بهر نه وه ی نه لی پره وردگاری من خویا به مه گین نه و قسه یی که بوخاری پیوایه تی کردووه له عوروه ی کوپی زوبه یره وه (پره زای خویان لی بیت) ده لیت: وتم به عه بدوللای کوپی عه مری کوپی عاس (پره زای خویان لی بیت) هه والم بده ری به توندو تیزترین کاریک که موشریکه کان کردوویانه له گهل پیغه مبه ری خودا (ﷺ) وتی: کاتیک که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) له ته نیشته که عبه دا نوژی ده کرد عوقبه ی کوپی نه بو مویت هاتو ده سته یه خه ی پیغه مبه ر بوو (ﷺ)

جله کانی له ملی پیغه مبه ر (ﷺ) پیچاو زۆر به توندی له ملی توندکردو تاسانی له و کاته دا نه بو به کر

ده سته یه خه ی بوو له پیغه مبه ری (ﷺ) دوورخسته وه وتی: ﴿اَنْقَتُلُوْنَ رَجُلًا اَنْ يَقُوْلَ رَبِّ اَللّٰهُ وَقَدْ

جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ﴾ ته نها بوخاری پیوایه تی کردووه.^۶ خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿وَقَالَ

رَجُلٌ مُّؤْمِنٌ مِّنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ اِيْمَانَهُ اَنْقَتُلُوْنَ رَجُلًا اَنْ يَقُوْلَ رَبِّ اَللّٰهُ وَقَدْ جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ

^۱ الطبري (۳۷۵/۲۱).

^۲ القصص (۲۰).

^۳ القرطبي (۳۰۶/۱۵).

^۴ الغافر (۲۶).

^۵ تحفة الأحوزي (۳۹۵/۶)، فه رمووده یه کی سه حیحه.

^۶ فتح الباري (۴۱۶/۸).

رَبِّكُمْ وَإِنْ يَكُ كَذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهُ وَإِنْ يَكُ صَادِقًا يُصِيبْكُمْ بَعْضُ الَّذِي يَعِدُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ ﴿۱﴾

پیاویک له خزمانی فیرعون که باوه پی به خودا مه بوو، به لام باوه په که ی خوی ده شاردوه و وتی: ئیوه چون پیاویکی وها ده کوژن، ده لیت: خودا په روه ردگاری و له په روه ردگاری خوشیه و چه نده نیشانه ی زور ناشگرای بۆ هیناون؟، نه گهر ده لیت: درو ده کات ئوبالی دروی به نه ستوی خوی. نه گهریش قسه ی راست ده کات، له وانه ی نه و پیتان ده لیت هیندیکانتان هر به سهر دیت، چونکه خودا مروفی له پاده لاده ری درونن شاره زاناکات. ﴿أَنْقَتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ وَقَدْ جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ﴾ واته: چون پیاویک ده کوژن هر له بهر نه و هی ده لیت په روه ردگاری من خودایه و به لگی زوریشی بۆ هاوردونه ته و له سهر راستی قسه که ی؟ پاشان که وتووه ته گفتوگو له گه لیان و پی و تون: ﴿وَإِنْ يَكُ كَذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهُ وَإِنْ يَكُ صَادِقًا يُصِيبْكُمْ بَعْضُ الَّذِي يَعِدُكُمْ﴾ یانی: نه گهر راستی نه و په یامه تان بۆ دهرنه که وت که نه و بوی هیناون چاکتر وایه وازی لی بینن و نازاری مه دن خوی و خوی نه گهر راستی نه کرد خودا تۆله ی لی ده کاته و له سهر نه و دروی که کردویه تی له دنیا و قیامه تدا. خو نه گهر راستیشی کرد ئیوه نازاری بدن له سهر نه و هی که وتی و دزایه تی بکه ن له دنیا و قیامه تدا خودا تۆله ی له ئیوه ده سینیت. خو نه گهر راستیشی کرد به لای ئیوه شه و په وایه و پیویسته نه بنه له مپه ر له پیتدا به لکو وازی لی بینن چی ده کات له گه ل هوزه که ی بیکات، با نه و بانگیان بکات و نه وانیش شوینی بکه ون. هر به و شیوه یه خوی گه وره باسی فیرعونمان بۆ ده کات که موسا (سه لامی خوی لی بیت) داوای کردوه له فیرعون و هوزه که ی که وازی لی بینن و هک ده فیرمویت: ﴿وَلَقَدْ فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ وَجَاءَهُمْ رَسُولٌ كَرِيمٌ ﴿۱۷﴾ أَنْ أَذُوا إِلَىٰ عِبَادِ اللَّهِ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿۱۸﴾ وَأَنْ لَا تَعْلُوا عَلَى اللَّهِ إِنِّي ءَاتِيكُمْ بِسُلْطَنِ مُبِينٍ ﴿۱۹﴾ وَلَئِي عَذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ أَنْ تَرْجُمُونِ ﴿۲۰﴾ وَإِنْ لَّمْ تُؤْمِنُوا لِي فَأَعَزِّلُونِ﴾^۱ واته: سویند به خوا به راستی له پیش نه مان گه لی فیرعونمان تاقی کرده و په پیغه مبه ریکی به پریزیان بۆ هات، (پی و وتن) که به نده کانی خودا (به نی ئیسرائیل) به من بسپرن چونکه به راستی من پیغه مبه ریکی نه مین و باوه پی کراوم بۆ ناو ئیوه و خوتان به به رزو گه وره مه زانن له به رامبه ر خوادا بیگومان من به لکه و نیشانه یه کی ناشکرام بۆ هیناون، و به بیگومان من په نا ده گرم به په روه ردگاری خوم و په روه ردگاری ئیوه له و هی که ئیوه به ردبارانم بکه ن، و نه گهر باوه پم پی ناهینن نه و وازم لی بینن (و خراپه م دهر باره مه که ن) پیغه مبه ری خودایش هه زره تی محمد (صلی الله علیه و آله و سلم)

هەر وای فەرموو بە قورەیشیەکان کە وازی لی بینن با عەبدەکانی خودا بانگ بکات و ئازاری نەدەن و
نەو خزمایەتیە ی کە لە نێوانیاندا یە با بمینیت دەست درێژی نەکە نە سەری. خوای مەزن فەرمویەتی:

﴿قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ﴾^۱ واتە: (ئە ی موخەممەد ﷺ) بلی داوای هیچ

پاداشتیکتان لی ناکەم لە سەری مەگەر خوشویستنی خزمایەتی. واتە: ئازارم مەدەن ئەو خزمایەتیە با

لە نێوانماندا بمینیت من لە گەل خەلکی تردا خۆم خەریک دەکەم و بانگی خەلکی تر دەکەم. هەر لە سەر

ئەو مەبەستە ئاشتینامە ی پۆژی حودەیبیە پوویدا و هاتە کایە وە ئەو سەرکەوتنە گەورە و بەرچاو

پوویدا. خوای مەزن دەفەرموویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ﴾ واتە: بە دنیایە وە

خوانە و کەسە ناخاتە سەر پێگە ی هیدایەت کە زیادە پۆو درۆزنە، یانی: ئەو ی وای دەزانی کە ئەو

کەسە ی خودا پەوانە ی کردووە درۆزنە و ئێوێش هەر وا دەلێن. لە قسە و هەڵسوکه و تیدا بۆ هەموو

کەسیک دەردەکەوت، قسە ی بی پێ و جی و کرداری ناپەرە وای دەکرد. کەچی بە چاوی خۆمان دەبینین

قسەکانی زۆر چاکە و بەرنامە کە ی پێکوپێکە خۆ ئەگەر مەوێکی خراب و لە پادە لادەر و درۆزن بوایە

خودا پێی نیشان نەدەدا و شارەزای نەدەکرد و ئەو کردار و گفتارە جوانانە ی لی نەدەوێشایە وە. پاشان

پیاوێ خواوەن باوێ پە کە هۆزە کە ی دەترسینیت لەو ی کە خودا ئەو هەموو ناز و نێعمەتە ی کە پێی

داون لێیان بستیێتە وە و وەری بگریێتە وە، خوای مەزن دەفەرموویت: ﴿يَقَوْمِ لَكُمْ الْمَلِكُ الْيَوْمَ

ظَهَرِينَ فِي الْأَرْضِ فَمَنْ يَنْصُرُنَا مِنْ بَأْسِ اللَّهِ إِنْ جَاءَنَا قَالَ فِرْعَوْنُ مَا أُرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَىٰ وَمَا أَهْدِيكُمْ إِلَّا

سَبِيلَ الرَّشَادِ﴾ واتە: کەسە کانم ! ئەمپۆش فەرمانپەرە وایی بۆ ئێو، لەم زەویە شدا ئێو زالن، ئەگەر

خودا بە گژماندا بیت، ئەوسا کی هاریکاریمان دەکات؟ فیرعەون وتی: چی خۆم بە چاکی دەبینم، هەر

ئەوێتان پیشان دەدەم، هەر ئەو پێگە ی کە من نیشانتانی دەدەم پاستە پێیە. ﴿يَقَوْمِ لَكُمْ الْمَلِكُ

الْيَوْمَ ظَهَرِينَ فِي الْأَرْضِ﴾ واتە: خودا ئەم هەموو ناز و نێعمەتە ی پێ داو و زالی کردوون و قسەتان

پەرە وایە و خواوەنی دەسەلاتی مەزن لە یادی مەکەن و شوکرانە بژیری خودا بن و بپروا بهێنن بە

پێغەمبەرە کە ی و بترسن لە خودا کە تۆلەتان لی بستیێت ئەگەر بپروا بە پێغەمبەرە کە ی نەکەن، ﴿فَمَنْ

يَنْصُرُنَا مِنْ بَأْسِ اللَّهِ إِنْ جَاءَنَا﴾ واتە: ئەو هەموو لەشکرە ناگاتە فریادمان لە تۆلە ی خودا پزگارمان

ناکات ئەگەر خودا مەیلی لی بی سزیمان بدات. فیرعەون بەرپەرچی قسەکانی ئەو پیاوێ پەشید و چاک

وچاکە کارە ی دایە وە، ئەو پیاوێ کە ئەو شایە نتر بوو لە فیرعەون بۆ فەرمانپەرە وایی. وتی: ﴿مَا أُرِيكُمْ

إِلَّا مَا أَرَى ﴿۱﴾ واته: نه وهی که من پیٲان ده لیم ، زور به باشی ده زانم بو خوم و نیوهش، فیرعه ون دروی ده کرد چونکه نه و زور چاک ده یزانی موسا راست ده کات (سه لامی خوی لی بیٲ) له و په یامه یدا که میناویه تی. ﴿۲﴾ قَالَ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا أَنْزَلَ هَؤُلَاءِ إِلَّا رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ بِصَآئِرٍ ﴿۳﴾ واته: (موسا - سه لامی خوی لی بیٲ-) فه رموی سویند به خوا بیگومان تو ده زانی هیچ کهس نه موعجیزانه ی نه ناردووه ته خواره وه بیجگه له په روه ردگاری ناسمانه کان و زهوی که پوونکه ره وهن. خوی مه زن فه رموی: ﴿۴﴾ وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا ﴿۵﴾ واته: له بهر سته مکاری و خوبه زلزانین (یان) دانیان نه نه نابیه نه و موعجیزانه دا له کاتیٲدا که له دلی خویاندا نه و (موعجیزانه) یان به راست ده زانی. وه ده فه رموویت: ﴿۶﴾ مَا أُرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَى ﴿۷﴾ واته: چی خوم به چاکی ده زانم هر نه وهتان پی ده لیم. فیرعه ون دروی کرد که وای وتو خه یانه تی له خوداو پیغه مبه ری خودا کردو خه یانه تی له و که سانهش کرد که له ژیر فه رمانه وایی نه ودا بوون، خیری نه وانی نه ویست. وه نه م قسه یش که خوی گه وره ده فه رموویت هر مه مان قسه یه، ﴿۸﴾ وَمَا أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ ﴿۹﴾ واته: نه م پیگه ی که من نیشانی نیوه ی ده ده م و نیوه ی بو بانگ ده که م زور هق و چاکه و راسته پییه. وه دیسان فیرعه ون له وه شدا دروی کردووه هر چه نده گه له که یش شوینی که وتبوون و له قسه ی دهرنه ده چوون. خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿۱۰﴾ فَاتَّبِعُوا أَمْرَ فِرْعَوْنَ وَمَا أَمْرُ فِرْعَوْنَ بِرَشِيدٍ ﴿۱۱﴾ واته: به لام نه وان شوین فه رمانی فیرعه ون که وتن له کاتیٲدا فه رمانی فیرعه ون راست و په وانه بوو. وه ده فه رموویت: ﴿۱۲﴾ وَأَضَلَّ فِرْعَوْنُ قَوْمَهُ وَمَا هَدَىٰ ﴿۱۳﴾ واته: فیرعه ون گه له که ی خوی گومرا کردو پیٲموونی نه کردن. وه له فه رموده یه کی پیغه مبه ردا (ﷺ) هاتووه که ده فه رموویت: (هیچ پیشه وایه ک نیه که ده مریت، نه و پوژه ی که ده مریت خه یانه تی له ژیرده سته کانی کرد بیٲ بونی به هشت بکات، که بونی به هشت له مه ودا ی پویشتنی پیٲنج سه د سال پیدا ده کریٲ).^۵

^۱ الاسراء (۱۰۲).^۲ النمل (۱۴).^۳ هود (۹۷).^۴ طه (۷۹).^۵ فتح الباری (۱۳/۱۳۶).

﴿وَقَالَ الَّذِي ءَامَنَ يَقَوْمِ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ مِثْلَ يَوْمِ الْأَحْزَابِ ۝٣٠﴾ مِثْلَ دَابِ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِلْعِبَادِ ۝٣١ وَيَقَوْمِ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ النَّادِ ۝٣٢ يَوْمَ تُولُونَ مُدِيرِينَ مَا لَكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِرٍ وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ۝٣٣ وَلَقَدْ جَاءَكُمْ يُوسُفُ مِنْ قَبْلُ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا زِلْتُمْ فِي شَكٍّ مِمَّا جَاءَكُمْ بِهِ حَقٌّ إِذَا هَلَكَ قُلْتُمْ لَنْ يَبْعَثَ اللَّهُ مِنْ بَعْدِهِ رَسُولًا كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُرْتَابٌ ۝٣٤ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي ءَايَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَتْهُمْ كِبَرٌ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ الَّذِينَ ءَامَنُوا كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى كُلِّ قَلْبٍ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ ۝٣٥﴾

خوای مەزن دەفەر مووئیت: ﴿وَقَالَ الَّذِي ءَامَنَ يَقَوْمِ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ مِثْلَ يَوْمِ الْأَحْزَابِ﴾ واتە: کابرای خاوەن باوەڕ وتی: کەسە کانم! من لەو نیکەرانم ئەو بە لایەیی بەسەر خەلکی ترهاتوو، بەسەر ئێتوو شدا بێت. لێره دا خوای گەورە باسی ئەو پیاوچاکە خاوەن باوەڕە دەکات لە خزمەکانی فیرعەون کە هۆزە کەیی ترساندوو لە تۆلە و سزای خودا لە دنیا و قیامەتدا، پێی ووتن: وەك خوای مەزن دەفەر مووئیت. ﴿يَقَوْمِ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ مِثْلَ يَوْمِ الْأَحْزَابِ﴾ یانی: ئەو کە لانی کە بپوایان بە پێغەمبەرەکانیان نەکرد چیان بەسەر هات خودا چون سزای دان وەك گەلی نوح و عاد و سەمود و ئەوانەیی دواي ئەوانیش لەو کە لانی کە چون خودا قەپی کردن، هیچ کەسێک نەیتوانی بپوای بە هانایانە وەو بەرگریان لی بکات، ﴿مِثْلَ دَابِ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِلْعِبَادِ﴾ وەك پووداوی هۆزی نوح و عاد و سەمود و ئەوانەیی پاش ئەوان هاتن، خودا نایەوئیت نامەقی لە عەبدەکانی بکات. واتە: خودا قەپی کردوون لەبەر ئەوەی بپوایان بە پێغەمبەرەکانی خودا نەدەهێنا و خەریکی تاوان کردن بوون گوێپرایەلی فەرمانی پێغەمبەرەکانیان نەبوون. پاشان دەلێت: ﴿وَيَقَوْمِ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ النَّادِ﴾ کەسە کانم! لێتان نیکەرانم لەو پۆژەدا لێتان بقەومی کە دەبێتە هاوارهاوار. واتە: (پۆژی قیامەت)، ﴿يَوْمَ تُولُونَ مُدِيرِينَ مَا لَكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِرٍ وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾ ئەو پۆژەیی کە مەمووتان بەرەو پاش دەگەڕێنەو وەر پادە کەن، کەس ناتوانییت لە خودا پزگارتان بکات، هەر کەسێکیش خودا پێگەیی لی بگوریت، هیچ کەس نایخاتەو سەر پێ. ﴿يَوْمَ تُولُونَ مُدِيرِينَ﴾ واتە: دەپۆن و پادە کەن ﴿كَلَّا لَا وَزَرَ ۝١١﴾ إِنْ رَيْكَ يَوْمَئِذٍ الْمُسْتَقَرُّ ۝ واتە: نەخێر هیچ پەناگەیک نیە، لەو پۆژەدا ئارامگا

هر لای په روه ردگاری تویه، بویه خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿مَا لَكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِرٍ﴾ واته: هیچ شتیک نابیته ږیگر له ټوله و سزای خودا ږزگار تان بکات، ﴿وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾ واته: هر که سیک خودا گومرای کرد غهیری خودا هیچ که سیک ناتوانیت ږی نیشان بدات. خوی مه زن ده فهرموویت: ﴿وَلَقَدْ جَاءَكُمْ يُوسُفُ مِنْ قَبْلُ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا زِلْتُمْ فِي شَكٍّ مِمَّا جَاءَكُمْ بِهِ حَقٌّ إِذَا هَلَكَ قُلْتُمْ لَنْ يَبْعَثَ اللَّهُ مِنْ بَعْدِهِ رَسُولًا كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُرْتَابٌ﴾

له مه وپیشیش یوسف به چه ندین به لگه وه هاته ناوتان، که چی نیوه له به لگه کانی دوو دل بوون، باوه ږتان پی نه هیئا. وه ختیک که مرد، ورتان: نیر پاش نه و خودا هیچ پیغه مبه ریک نانیریت، ده سا ناوا هر که سیک دوو دلی بکات و له نه ندازه ی خوی دهر بچیت، خودا ږیگی لی ده گوریت. ﴿وَلَقَدْ جَاءَكُمْ يُوسُفُ مِنْ قَبْلُ بِالْبَيِّنَاتِ﴾ واته: نه ی خه لکی میسر له پیش موسا، خوی مه زن پیغه مبه ریک بو ږه وانه کردن که یوسف بو، که عه زیزی خه لکی میسر بوو بانگی ده کردن بو خواناسی و دادپه روه ری، له بهر نه وه ی به گوئیان ده کرد خاوه نی ده سه لات و پله و پایه ی دنیایی بو. بویه خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿فَمَا زِلْتُمْ فِي شَكٍّ مِمَّا جَاءَكُمْ بِهِ حَقٌّ إِذَا هَلَكَ قُلْتُمْ لَنْ يَبْعَثَ اللَّهُ مِنْ بَعْدِهِ رَسُولًا﴾ واته: دوو دل و بی هیوا بوون که جاریکی تر پیغه مبه رتان بو بیت ورتان: ﴿لَنْ يَبْعَثَ اللَّهُ مِنْ بَعْدِهِ رَسُولًا﴾ هر گیز خوا پیغه مبه رمان بو نانیری دوی نه و واته: نه و نه ده خوانه ناس و بیباوه ږ بوون، ﴿كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُرْتَابٌ﴾ واته: هر که سیک وه ک نیوه دوو دلی بکات و له نه ندازه دهر بچیت ږیگی لی ده گوریت و گومرا ده بیت. پاشان خودای گه وره فهرموویه تی:

﴿الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَتْهُمْ كِبْرٌ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ الَّذِينَ ءَامَنُوا كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى كُلِّ قَلْبٍ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ﴾ واته: نه و که سانه ی که بی نه وه ی به لگه یه کیان بو هات بیت، له مه ږ نیشان ه کانی خودا کیشه ده کهن، له لای خوداو باوه ږداران کاری زور ناب ه چی ده کهن. خودا دلی هر خوبه زلزانیک زوردار ناوه ها مؤر ده کات. ﴿الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَتْهُمْ﴾ واته: نه و که سانه ی که به رگری ده کهن له هق به شتی ږوپوچ به بی نه وه ی که به لگه یه کیان به ده سته وه بی و کیشه ده کهن. خوی مه زن زور لیان تووږه یه له سر نه و کرداره یان، بویه فهرموویه تی: ﴿كِبْرٌ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ الَّذِينَ ءَامَنُوا﴾ واته: خاوه ن باوه ږانیش نه و که سانه یان خوش ناوی که نه وه ږه وشتیانه چونکه نه و که سانه ی سیفه ت و ږه وشتیان وایه خودا مؤر ده نیت به سر دلپاندا، نه و

کاته نه ده زانیت چاکى چیه و خراپه چیه، بۆیه خوائ گه وره فه رموویه تى: ﴿كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى كُلِّ قَلْبٍ مُّتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ﴾ واته: خودا دلى هه موو خۆبه زلزانىكى زۆردار كه شوین هه ق ناكه ویت نا به و شیوه یه مۆر ده کات.

﴿وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَهْمَنُ ابْنُ لِي صَرَحًا لَعَلِّي أَبْلُغُ الْأَسْبَابَ﴾ ۳۶ ﴿أَسْبَابَ السَّمَوَاتِ فَأَطَّلِعَ إِلَى إِلَهِ مُوسَى وَإِنِّي لأَظُنُّهُ كَذِبًا وَكَذَلِكَ زَيْنَ لِفِرْعَوْنَ سُوءُ عَمَلِهِ وَصُدَّ عَنِ السَّبِيلِ وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي تَبَابٍ﴾ ۳۷

خوائ مه زن ده فه رموویت: ﴿وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَهْمَنُ ابْنُ لِي صَرَحًا لَعَلِّي أَبْلُغُ الْأَسْبَابَ﴾ واته: فیرعه ون وتى: نه ی هامان! بچۆ قه لایه ك ساز بکه، به شکو بگه م به و ئاسۆ دوورده ستانه. خودای گه وره باسى فیرعه ون ده کات، كه چهنده لاسارو سه ركه شو درۆه له به ست بووه و بپوای به موسا (سه لامى خوائ لى بیت) نه ده كرد، بۆیه فه رمانى دا به هامانى وه زيرى كه شوینىكى به رزى بۆ دروست بكات، وه ك كۆشكى زۆر به رزو گه وره كه له كه چ دروست ده كرىت (واته خۆلى سوره وه كراو) وه ك خوائ مه زن فه رموویه تى: ﴿فَأَوْقَدْ لِي يَهْمَنُ عَلَى الطِّينِ فَأَجْعَلَ لِي صَرَحًا﴾ ۱ واته: جا (بۆ زیاتر دلنیا بوون) نه ی هامان! كوره ی ناگر تاوده و خشتى سوره وه كراوى لى دروست بکه بۆم نینجا (له و خشته) كۆشكىكى به رزم بۆ دروست بکه. وه ده فه رموویت: ﴿لَعَلِّي أَبْلُغُ الْأَسْبَابَ﴾ ۳۶ ﴿أَسْبَابَ السَّمَوَاتِ فَأَطَّلِعَ إِلَى إِلَهِ مُوسَى وَإِنِّي لأَظُنُّهُ كَذِبًا وَكَذَلِكَ زَيْنَ لِفِرْعَوْنَ سُوءُ عَمَلِهِ وَصُدَّ عَنِ السَّبِيلِ وَمَا كَيْدُ

فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي تَبَابٍ﴾ ۲ تابگه مه ئاسۆكانى ئاسمانه كان، بپوانمه خودا كه ی موسا، من ده لیم نه و درۆ ده کات، نا به م جۆره فیرعه ون كارى گهنده ی خۆى به جوان ده زانى و بووبه له مپه رى سه ر پىگه ی، هه ر فیلىكى فیرعه ون بۆ خۆى دۆزیه وه به فیرۆچوو. خوائ مه زن ده فه رموویت: ﴿لَعَلِّي أَبْلُغُ الْأَسْبَابَ﴾ ۳۶ ﴿أَسْبَابَ السَّمَوَاتِ﴾ هه تا كۆتایى نایه ته كه. سه عیدى كوپى جوبه یرو نه بو سالح ده لىن: ده رگاكانى ئاسمان. ۲ و تراویشه: پىگاكانى ئاسمانه كان، ﴿فَأَطَّلِعَ إِلَى إِلَهِ مُوسَى وَإِنِّي لأَظُنُّهُ كَذِبًا﴾ نه مه یش هه ر له بیدینى و یاخیبوونیه وه یه كه بپوا به موسا ناكات كه خودا په وانیه كرده بو، خوائ گه وره فه رموویه تى: ﴿وَكَذَلِكَ زَيْنَ لِفِرْعَوْنَ سُوءُ عَمَلِهِ وَصُدَّ عَنِ السَّبِيلِ﴾ واته: به هۆى نه و كارهى كه

^۱ القصص (۲۸).

^۲ القرطبي (۳۱۴/۱۵).

ده یویست بیکات ژیرده سته کانی مه لئه تینیت پی، که ده یه ویت شتیک دروست بکات به هوی نه و شته وه موسا (سه لامی خوی لی بیت) به درو بخاته وه. بویه خوی مه زن فه رموویه تی: ﴿وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي تَبَابٍ﴾ ئیبنو عه باسو موجهید ده لئین: (الافی تباب) یانی (الافی خسار) واته مه کین به خه سار چوو مه موو فیله کانی فیرعه ون.^۱

﴿وَقَالَ الَّذِي ءَامَنَ يَقَوْمِ اتَّبِعُونِ أَهْدِيكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ﴾ (۳۸) يَقَوْمِ إِنَّمَا هَٰذِهِ ٱلْحَيَوَةُ ٱلدُّنْيَا مَتَّعٌ وَإِنَّ ٱلْآخِرَةَ هِيَ دَارُ ٱلْقَرَارِ ﴿۳۹﴾ مَن عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزَىٰ إِلَّا مِثْلَهَا وَمَن عَمِلَ صَٰلِحًا مِّن ذَكَرٍ أَوْ أَنفَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُوْلَٰئِكَ يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ (۴۰)

خوی مه زن ده فه رموویت: ﴿وَقَالَ الَّذِي ءَامَنَ يَقَوْمِ اتَّبِعُونِ أَهْدِيكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ﴾ واته: نه و که سه ی خاوهن برپا بوو وتی: که سه کانم! شوینم بکه ون، من راسته پیتان نیشان ده دهم. خاوهن باوه په که به و که له یاخی و سه ربزیوو دنیاویسته ی وت که خودای مه زن و خاوهن ده سه لاتیان له یاد کرد، ﴿يَقَوْمِ اتَّبِعُونِ أَهْدِيكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ﴾ واته: من پیگی راست نیشانی ئیوه ده دهم. به پیچه وانه ی قسه که ی فیرعه ون وه ک خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿وَمَا أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ﴾ پاشان پیاوه خواناسه که داویان لی ده کات که زور به ژیا نی دنیاوه خو خه ریک نه که ن پیزی نه دهن به سه ر پوژی دوا پیدا وایان لی بیت ببه له مپه ر له پی خوداو برپا به موسا پیغه مبه ر (سه لامی خوی لی بیت) نه که ن. پاشان ده لئیت: وه ک خوی مه زن ده فه رموویت: ﴿يَقَوْمِ إِنَّمَا هَٰذِهِ ٱلْحَيَوَةُ ٱلدُّنْيَا مَتَّعٌ وَإِنَّ ٱلْآخِرَةَ هِيَ دَارُ ٱلْقَرَارِ﴾ که سه کانم نه و ژیا نی دنیا یه هر که میکه و ده برپیته وه و به م زووانه ده پوکیته وه، ﴿وَإِنَّ ٱلْآخِرَةَ هِيَ دَارُ ٱلْقَرَارِ﴾ واته: پوژی دوا یی هر گیز نابریته وه و جیگورکیی تیا ناکریت و هیچ نه ملولا کردنی تیا نیه، یان خوشی و خوشگوزه رانیه یان دوزه خو و ناگره. بویه خوی مه زنی خاوهن ده سه لات ده فه رموویت: ﴿مَن عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزَىٰ إِلَّا مِثْلَهَا وَمَن عَمِلَ صَٰلِحًا مِّن ذَكَرٍ أَوْ أَنفَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُوْلَٰئِكَ يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ هر که سیک خراپه بکات، هر به نه ندازه ی خراپه ی سزا ده دریت. هر که سیش ناکاری چاک بن (چ نیرچ می) و باوه پی به خودا مه بیت، نه وانه ده چنه به هه شت و بی ژماره مه موو برژیوکیان مه یه. ﴿مَن عَمِلَ

سَيِّئَةٌ فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا) واته: تهنه گوناھىكى بؤ ده نووسريت. ﴿وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّن ذَكَرٍ أَوْ أَنَّىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ واته: تهنه پاداشت نادرته وه به لكو خوداى مهن پاداشتى زوى ده داته وه كه هر له ژماره نايه ت و ته واو نابيت.

﴿وَيَقَوْمٍ مَا لِيَ أَدْعُوكُمْ إِلَى النَّجْوَىٰ وَتَدْعُونَنِي إِلَى النَّارِ﴾ (۴۱) تَدْعُونَنِي لِأَكْفُرَ بِاللَّهِ وَأُشْرِكَ بِهِ، مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ وَأَنَا أَدْعُوكُمْ إِلَى الْعَزِيزِ الْفَقِيرِ﴾ (۴۲) لَا جَرَمَ أَنَّمَا تَدْعُونَنِي إِلَيْهِ لَيْسَ لَهُ دَعْوَةٌ فِي الدُّنْيَا وَلَا فِي الْآخِرَةِ وَأَنْ مَّرَدَّنَا إِلَى اللَّهِ وَأَبِ الْأُسْرَفِينَ هُمْ أَصْحَابُ النَّارِ﴾ (۴۳) فَسَتَذْكُرُونَ مَا أَقُولُ لَكُمْ وَأَفَؤُضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ﴾ (۴۴) فَوَقَّعَهُ اللَّهُ سَيِّئَاتٍ مَّامَكُرُوا وَحَاقَ بِغَالٍ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ﴾ (۴۵) النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ﴾ (۴۶)

أَشَدَّ الْعَذَابِ

کوتایى قسه ی پیاوچا که وه و پاشه پوژى هه ردوو ده سته که

خوای مهن ده فرمویت: ﴿وَيَقَوْمٍ مَا لِيَ أَدْعُوكُمْ إِلَى النَّجْوَىٰ وَتَدْعُونَنِي إِلَى النَّارِ﴾ واته: که سه کانم چیه من ده مه ویت پزگارتان بکه م، ئیوه ده تانه ویت من بچه ناگر. پیاوه خاوهن باوه په که وتی: به لامه وه سهیره من بانگی ئیوه ده که م بؤ پزگاری و سهرفزاری که بریتیه له خواناسی به تهنه هاو له لی بؤ دامه نین و بره وینان به و پیغه مبه ره ی که په وانه ی کردوو بۆتان، ﴿وَتَدْعُونَنِي إِلَى النَّارِ﴾ که چی ئیوه ده تانه ویت برومه ناو ناگر هر به نه زانی و به بی نه وه ی به لگه یه کتان به ده سته وه بیت، ﴿تَدْعُونَنِي لِأَكْفُرَ بِاللَّهِ وَأُشْرِكَ بِهِ، مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ وَأَنَا أَدْعُوكُمْ إِلَى الْعَزِيزِ الْفَقِيرِ﴾ ده تانه ویت له خودا حاشا بکه م و شتی وا بپه رستم و بیانکه م به شهریکی خودا، که هیچ زانینم پی نیه، که چی من ده مه ویت ئیوه پوو بکه نه لای هه ره به ده سه لاتی گونا به خش. واته: نه و خودایه ی که له که ل نه و هه موو ده سه لاتی و مه زنیه دا خوش ده بیت له گوناھى نه و که سانه ی که ده که پینه وه بؤ لای ﴿لَا جَرَمَ أَنَّمَا تَدْعُونَنِي إِلَيْهِ لَيْسَ لَهُ دَعْوَةٌ فِي الدُّنْيَا وَلَا فِي الْآخِرَةِ وَأَنْ مَّرَدَّنَا إِلَى اللَّهِ وَأَبِ الْأُسْرَفِينَ هُمْ

أَصْحَابُ النَّارِ﴾ بیگومان ئیوه ده خوانن من شتیك بپه رستم که له دنیا و قیامه تدا هیچ کاریکی له ده ست نایه ت. هه موومان ده که پینه وه بؤ لای خودا و نه وانه ی له نه ندازه وه ده رده چن، هه تووشی جه مه نه م ده بن. پیاوه خاوهن باوه په که ده لیت: بیگومان. سودی و نیبنو جه ریر ده لیت: ﴿لَا جَرَمَ﴾ یانی: له راستیدا. زه ححاک ده لیت: یانی: درو نیه. عه لی کوپی نه بو ته لحه ده لیت له نیبنو

عه باسه وه ﴿لَا جَرَمَ﴾ واته: بهائی نه وهی که نیوه منی بۆ بانگ ده کهن له بت و دارو به رد په رستی،
 ﴿لَيْسَ لَهُ دَعْوَةٌ فِي الدُّنْيَا وَلَا فِي الْآخِرَةِ﴾ موجه ده لیت: نه و بتانه هیچ شتیکیان له ده ست نایه ت.^۱
 قه تاده ده لیت: نه و بتانه نه زیان ده دن له که سو نه قازانجیش ده که یه نن. سودی ده لیت: نایه ن به
 هانای که سه وه نه له دنیا و نه له قیامه تدا.^۲ نه م نایه ته وه که نه و نایه ته وایه که خوی مه زن
 ده فـه رموویت: ﴿وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ وَهُمْ عَنْ دُعَائِهِمْ
 غَفْلُونَ ﴿٥﴾ وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ﴾^۳ واته: کی گومر اتره له و که سه ی که هاوار
 له غهیری خودا بکات که وه لای ناداته وه تا پوژی دواپی و نه و (هاوار لی کراو) انه له هاواری نه وان بی
 ناگان، کاتیکیش خه که کۆده کرینه وه (له قیامه ت) په رستراوه کان ده بنه دوژمنیان و (په رستراوه کان)
 به په رستنه که یان باوه پ نا کهن. ﴿إِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ﴾^۴ واته:
 (بته کان) نه کهر نزاو هاواریان لی بکه ن هاواره که تان نابیستن و نه کهر بیستی وه لامتان ناده نه وه.
 وه ده فـه رموویت: ﴿وَأَنْ مَرَدَّنَا إِلَى اللَّهِ﴾ واته: ده که پرینه وه بۆ لای خودا له پوژی دواپییدا هر که سه و
 پاداشتی کرده وهی خوی وهرده گریت. بۆیه خوی مه زن فه رموویت: ﴿وَأَنْكَ الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَابُ
 النَّارِ﴾ واته: نه وانه ی له نه ندازه دهرده چن له ناو ناگردا هر ده میننه وه و لیی دهرنا چن به هیی نه و
 شه ریک دانانه یان بۆ خودا. ﴿فَسَتَذْكُرُونَ مَا أَقُولُ لَكُمْ وَأَفَوضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ
 بِالْعِبَادِ﴾ جا نه و ده مه ئانه م قسانه ی منتان دیته وه بیرو منیش کاری خۆم به خودا ده سپیرم، خودا
 چاوی له عه بدانی خوی هیه. واته: به م زووانه راستی قسه کانی منتان بۆ دهرده که ویت که داوام لی
 ده کردن ته نها خودا به رستن و دوور که ونه وه له و شتانه ی که خودا پیی ناخوشه، ناموژگاریم کردن و
 زور شتم بۆ پوون کردنه وه، دیته وه بیرتان و په شیمان ده بنه وه، که په شیمانی له ویدا هیچ سوودیکی
 نیه. ﴿وَأَفَوضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ﴾ واته: خۆم به خودا ده سپیرم هانا هر به و ده به م دوورم له نیوه و هیچ
 په یوه ندیه کم پیتانه وه نیه، ﴿إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ﴾ واته: خودا چاوی له به نده کانیته ی هر
 که سی که شایه نی نه وه بیت پیی نشان بدریت خودا پیی نشان ده دات و هر که سیش شایه نی نه وه بیت

^۱ الطبري (۳۹۲/۲۱).^۲ الطبري (۳۹۲/۲۱).^۳ الاحقاف (۶-۵).^۴ الفاطر (۱۴).

گومرا بکریت، سه ری لی ده شیویت. خوی گوره له هه موو شتیکیدا زۆر کارزانه، هه رچی ده کات له جیی خۆیدایه و فه رمانی په وایه. خوی مه زن ده فه رموویت: ﴿فَوَقَّهٗ اللَّهُ سَيِّئَاتِ مَا مَكَرُوا وَحَاقَ بِثَالِ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ﴾ خودا نه و پیاوه ی له ناکامی خراپی نه و فیله ی ده یانکرد پزگار کردو هه رچی سه ر به فیرعه ون بوون سزای سه خت هات و گرتنیه وه. واته: خودا پاراستی له وه موو فیله ی که ده یانکرد له گه لی له دنیا و له قیامه تدا. له دنیا دا له گه ل موسا خودا پزگاری کردن و له قیامه تیشدا خستنیه به هه شت.

سه لاندنی سزای ناو گۆر

خوی مه زن ده فه رموویت: ﴿النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ﴾ هه موو سپیده و نیواران ده یانبه نه سه ر ناگروکه پۆژی قیامه تیش پاده بی (فه رمان ده دریت): سا ده سته و به سته ی فیرعه ون، زۆر به توندی نازار بده ن. ﴿وَحَاقَ بِثَالِ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ﴾ واته: نوqm بوون له نازار و ژاندا پاشان نه گوازینه وه بۆ ناو جه هه نه م. شوینکه وتوانی فیرعه ون به یانیان و نیواران گیانیان ده خریته سه ر ناگر هه تا پۆژی قیامه ت. وه ختیکی پۆژی قیامه تیش هات گیان و لاشه یان یه ک ده گریته وه له ناو ناگردا بۆیه خوی گوره ده فه رموویه تی: ﴿وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ﴾ واته: نازاریکی زۆر توند و زۆر گران، نه م نایه ته به لگه یه کی گوره و زۆر به هیزه له لای نه ملی سونه و جه ماعه که ده یکه نه به لگه له سه ر سزای ناو گۆر له به رزه خدا که خوی گوره ده فه رموویت: ﴿النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا﴾ به لام لیږده دا پرسیاریک دروست نه بیته نه ویش نه وه یه گومانی تیدا نیه که نه م نایه ته له مه ککه دا هاتووه که کردوویانه به به لگه له سه ر سزای ناو گۆر له به رزه خدا. نه ی نه م هه دیسه چیه که نیمامی نه حمه د پیاویه تی کردووه له عانیشه وه (په زای خوی لی بیت) که ژنیکی جووله که (یهودییه) خزمه تی ده کرد، عانیشه هه ر کاریکی چاکه ی له گه لدا بکردایه. ئافره ته جووله که که پیی ده وت: خودا له سزای گۆر بتپاریزیت، عانیشه (په زای خوی لی بیت) ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) هاته ژووره وه بۆ لام وتم: نه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) ناو گۆر سزای هه یه پیش هاتنی پۆژی قیامه ت؟ پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمووی: (نه خیر کی واده لیت؟) وتی: نه و ئافره ته جووله که یه هه ر چاکه یه کی له گه لدا ناکه م مه گین ده لیت: خودا له سزای گۆر بتپاریزیت. پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمووی: (جووله که درویان کردووه له وه داو نه وان به ناوی خودا وه دروی زیاتریش ده که ن، غه یری پۆژی قیامه ت سزا نیه). پاشان ماوه یه کی به سه ردا پۆیشته نه وه نده ی که خودا مه یلی لی بیت، پۆژیک پیغه مبه ری خودا (ﷺ) له نیوه پۆدا ده رچوو خوی پیچابووه وه به

لباسەكانى و چاۋەكانى سۈر ھەلگە پابو بە دەنگى بەرزبانگى دەكرد دەيفەرموو: (گۆر ۋەك پارچەيەك لە شەۋىكى تارىك واىە ئەى خەلكىنە! ئەگەر ئەۋەى من دەيزانم ئىۋە بتانزانىبا زۆر دەگريان و كەم پىدەكەنين، ئەى خەلكىنە ھانا بەرن بۆ خودا لە سزاي گۆر. چونكە سزاي گۆر ھەقە ھەيە).^۱ ئەم فەرموودەيە سەنەدەكانى پاستە لەسەر مەرجى بوخارى و موسلىم، بەلام ئەوان نەيانھىناۋە، ئەوترى: باشە كەۋاتە چۆن ئەم فەرموودەيە و ئەم ئايەتە يەك بخەين كە لە ھەككەدا ھاتوۋەتە خوارەۋە كە بوۋەتە بەلگە لەسەر سزاي گۆر؟ ئەمە ۋەلامەكەيەتى، ئەم ئايەتە بەلگەيە لەسەر سزادانى گيان (الروح) بە ئاگر لە بەيانيان و ئىۋاراندا لە بەرزەخدا، بەلگە نىە لەسەر ئەۋەى كە لاشەى لەگەلدایە لە ئازارى ناو گۆردا. لەۋانەيە ئەۋ ئازارە ھەر پەيۋەندى بە گيانەۋە بىت (الروح)، بەلام سزاي ناو گۆر بە لاشە لە بەرزەخدا ھىچ بەلگەيەك نىە لە قورئاندا لەسەرى، لەۋ فەرموودانەى پىغەمبەردا نەبىت (ﷺ) كە لە دواۋە باسى دەكەين. و تراۋىشە: ئەم ئايەتە بەلگەيە لەسەر سزاي خوانەناس لە گۆرداۋ لە بەرزەخدا، نابىتە بەلگە لەسەر سزاي خاۋەن باۋەر لە ناو گۆردا لەسەر گوناھ. بەلگە لەسەر سزاي ناو گۆر ئەم فەرموودەيە كە ئىمامى ئەحمەد پىۋايەتى كردوۋە لە عائىشەۋە (پەزاي خۋاي لى بىت) كاتىك پىغەمبەرى خودا (ﷺ) چوۋە لاي عائىشە ئافرەتتىكى جوۋلەكە لە لاي بوۋ وتى بە عائىشە (پەزاي خۋاي لى بىت) ئايا دەزانى كە ئىۋە تاقي دەكرىنەۋە و سزا دەدرىن لەناو گۆردەكانتاندان. پىغەمبەرى خودا (ﷺ) پاچلەكى و فەرموۋى: (بىگومان جوۋلەكە تاقي دەكرىنەۋە) عائىشە (پەزاي خۋاي لى بىت) دەلىت: چەند شەۋىكمان بەسەر تىپەپى. پاشان پىغەمبەرى خودا (ﷺ) فەرموۋى: (ھۆشيار بن بىگومان ئىۋە ئەكەۋنە بەر تاقيكردنەۋە لەنىۋ گۆرەكانتاندان). عائىشە (پەزاي خۋاي لى بىت) دەلىت: پىغەمبەرى خوا (ﷺ) دۋاي ئەۋە بەردەوام ھاناي دەبرد بۆ خودا لە تاۋ سزاي گۆر.^۲ موسلىمىش ھەر بەم شىۋەيە پىۋايەتى كردوۋە.^۳ ھەندىكى ترىش دەلىن: كە ئەم ئايەتە بەلگەيە لەسەر سزاي گيان لە بەرزەخداۋ مەرج نىە ئەۋ سزايە توۋشى لاشەكانىش بىت لە گۆرەكانياندا. بەلام كاتىك كە نىگا (ۋەحى) ھات بۆ پىغەمبەرى خودا (ﷺ) لەۋ بارەيەۋە، پەناى دەبرد بۆ خودا لە سزاي گۆر (والله أعلم). فەرموودە لە بارەى سزاي گۆرەۋە ئىجگار زۆرە. قەتادە دەلىت: ﴿عَذُورًا وَعَشِيًّا﴾ ۋاتە: بەيانيان و ئىۋاران ھەتا دىنا بەردەوامە و دەمىنيت دەوتريت بە ئالى فىرەۋن ئەمە شوپىنتانە بۆ سوكاىەتى پىكردن و خەفەت پىدان و زياتر جەزەبەدانىان.^۴ ئىبنو زەيد دەلىت: ئەۋانە ئەمىرۇ لەناو

^۱ أحمد (۸۱/۶)، فەرموودەيەكى سەھىجە.^۲ أحمد (۲۴۸/۶)، فەرموودەيەكى سەھىجە.^۳ مسلم (۴۱۰/۱).^۴ الطبري (۳۹۶/۲۱).

سزادان به به یانیان و ئیواران ده برینه سەر ئاگر ههتا پۆژی قیامت دیت، ﴿وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ﴾ ئالی فیرعهون وهك وشتری به ره لا له ناو جه هه ننمدا له دارو به رد هه لده كهون وعه قلیان به وه ناشکی خویانی لی لابه دن! ئیمامی نه حمه د پریوایه تی کردوو هه له ئیبنو عومه ره وه (په زای خویان لی بیت) ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فه رمووی: (هه ر که سیك له ئیوه مرد شوینی خوی نیشان ده دریت له کاتی به یانی و ئیواره، نه گه ر له نه هلی به هه شت بوویت، نه وا نه هلی به هه شته، وه نه گه ر له نه هلی جه هه نه میش بوویت، نه وا له نه هلی جه هه نه م، پیی ده لین: نه مه شوینی تویه ههتا پۆژی قیامت خودا زیندووت ده کاته وه بۆ لای خوی. ^۱ بوخاری و موسلیم له هه ردو سه حیه که دا هیناویانه ^۲.

﴿وَإِذْ يَتَحَاوَرُونَ فِي النَّارِ فَيَقُولُ الضُّعَفَاءُ لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا نَصِيبًا مِنَ النَّارِ﴾ (۱۷) قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُلٌّ فِيهَا إِنَّ اللَّهَ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ الْعِبَادِ (۱۸) وَقَالَ الَّذِينَ فِي النَّارِ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ ادْعُوا رَبَّكُمْ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِنَ الْعَذَابِ (۱۹) قَالُوا أَوْلَمْ تَأْتِكُمْ رُسُلُكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا بَلَى قَالُوا فَادْعُوا وَمَا دُعَاؤُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي

ضَلَالٍ ﴿۵۰﴾

کیشه ی خه لکی ناو ئاگر

خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿وَإِذْ يَتَحَاوَرُونَ فِي النَّارِ فَيَقُولُ الضُّعَفَاءُ لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا نَصِيبًا مِنَ النَّارِ﴾ واته: که نه وه که سانه له ناو ئاگر دا کیشه له گه ل یه کتر ده که ن. بیه یزه کان به خاوه نه یزه کان ده لین: ئیمه شوین ئیوه که وتبوین ئاخو ئیوه پیتان ده کریت له جیی ئیمه له و ئاگره، به شیک بۆ خوتان هه لگرن؟ خوای گه وره باسی کیشه ی خه لکی ناو ئاگر و مشتومریان ده کات. فیرعهون و هۆزه که ی یه کیکن له وانه، بیه یزه کان که شوینکه وتووی به هیزه کان بوون، ده لین پییان: ﴿إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا﴾ واته: ئیمه گوپرایه لو شوینکه وتووی ئیوه بووین و له قسه ی ئیوه ده رنه ده چووین بۆ هه ر شتیک داواتان بکر دایه لیمان له خوانه ناسی و خراپه کاری نه مانکرد ﴿فَهَلْ أَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا نَصِيبًا مِنَ النَّارِ﴾ واته: هه ندی له و

^۱ أحمد (۱۱۲/۲)، فه رموده یه کی سه حیه.

^۲ فتح الباری (۲۸۶/۲)، مسلم (۲۱۹۹/۴).

ئاگره له باتى ئىمه هه لگرنو له كوئى ئىمهى بکه نه وه. خواى مه زن ده فەرموئیت: ﴿قَالَ الَّذِينَ أَسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُلٌّ فِيهَا إِنَّكَ اللَّهُ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ الْعِبَادِ﴾ به هیزه له خۆباییه کان ده لئین: هه موو له ئاگرداین. خودا به کارى عه بدانى پاده کات. ﴿قَالَ الَّذِينَ أَسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُلٌّ فِيهَا﴾ واته: سزا له نئوانماندا دابه ش کراوه هه ر که سه و به پئى تاوانى خوى سزا ده دريئت، وه ک خواى گه وره فەرموويه تى: ﴿لِكُلِّ ضِعْفٌ وَلٰكِنْ لَا تَعْلَمُونَ﴾^۱ واته: بۆ هه ر کامتان (سزا) دوو به رامبه ره به لام نئوه نازانن و بیئاگان. وه ده فەرموئیت: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ فِي النَّارِ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ ادْعُوا رَبَّكُمْ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِّنَ الْعَذَابِ﴾ واته: نه و که سانه ش که چوونه ناو ئاگره وه، له گزیره کانی ناو ئاگر داوا ده کهن، له بهر په روه ردگارى خۆتان بۆمان بپارێنه وه، پۆژيکمان له و ئازاره بۆ که م بکاته وه. واته کاتيک بۆيان ده رکوت که وه لام نادريئه وه و که س گوى بۆ قسه يان ناگريئت، به لکو خواى مه زن ده فەرموئیت: ﴿قَالَ أَخْسُوا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُون﴾^۲ واته: به بى نرخی و پيسوايى بميننه وه له دۆزه خداو هيچ قسه يه کم له گه لدا مه کهن. واته: قسه نه کهن و فزه تان ليوه نه يه ت. پاشان ده لئین به پاسه وانه کانی جه هه نه م که داوايان بۆ بکه ن له لای خودا که هه ندی ئازاريان له سه ر که م بکاته وه. پاسه وانه کانی جه هه نه ميش وه لاميان ده دهنه وه ده لئین: ﴿قَالُوا أَوَلَمْ تَكُ تَأْتِيكُم رُسُلُكُمْ بِالْبَيِّنَاتٍ قَالُوا بَلَىٰ قَالُوا فَادْعُوا وَمَا دُعَاؤُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ﴾ واته: ده لئین: ناخو نئوه پيغه مبه رانتان به نيشانه ی ئاشکراوه نه هاته لا؟ ده لئین: به لئى. ده لئین: ده ی خۆتان بپارێنه وه دياره نزای خوانه ناسان به شى هه ر به فيرۆچوونه. ﴿قَالُوا أَوَلَمْ تَكُ تَأْتِيكُم رُسُلُكُمْ بِالْبَيِّنَاتٍ﴾ واته: ئايا نيشانه و به لگه ی ئاشکراتان له لایه ن پيغه مبه ره کانه وه بۆ نه هات له دنيا دا، ﴿قَالُوا بَلَىٰ قَالُوا فَادْعُوا﴾ واته: خۆتان بۆ خۆتان بپارێنه وه، ئىمه کارمان به سه رتانه وه نيه و گوويشتان بۆ ناگريين، هيچ ده سه لاتيکمان نيه ناتوانين پرگارتان بکه ين، نه وسا پييتان ده لئین: هاوار بکه ن يان هاوار نه کهن وه لام نادريئه وه و ئازاريشتان له سه ر سووک ناگريئت، ﴿وَمَا دُعَاؤُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ﴾ واته: هه رچی بلئین سودى نيه و به فيرۆ ده چيئت لييتان وه رناگيريئت وه لام نادريئه وه.

^۱ الاعراف (۳۸).^۲ المؤمنون (۱۰۸).

﴿إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ ۝۵۱﴾ يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِينَ
مَعْذِرَتُهُمْ وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ ۝۵۲﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى الْهُدَى وَأَوْثَقْنَا بِهٖ إِسْرَءِيلَ
الْكِتَابَ ۝۵۳﴾ هُدًى وَذِكْرَى لِأُولَى الْأَلْبَابِ ۝۵۴﴾ فَاصْبِرْ إِن وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَأَسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ
وَسَيِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَرِ ۝۵۵﴾ إِنَّ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِى ءَايَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ
أَتَتْهُمْ إِن فِى صُدُورِهِمْ إِلَّا كِبْرٌ مَّا هُمْ بِبَلِّغِيهِ فَاستَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ

الْبَصِيرُ ۝۵۶﴾

یاریدمدانی پیغمبران و (سهامی خویان لی بیت) خاوهن باوهران

خوای مه زن ده فهرمویت: ﴿إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ﴾
بیگومان نیمه پیغمبرانمان و نه و که سانه ی که وا برهوان هیناوه له ژبانی نه م دنیا به داو له و پوره شدا
که شایه ته کان راست ده بنه وه، سه ریان ده خهین. ﴿إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾
سودی ده لیت: خوای مه زن هر گیز پیغمبر ریکی ره وانه نه کردوه بو ناو گه لیک کاتیک که شهریان
له گه لا کردوه یان کوشتوویانه یان گه لیک خاوهن باوه پ بانگی خه لکی کرد بیت شهریان له گه لدا
کرا بیت و کوژرابن نه و چهره کوتایی نه هاتوه و ته و او نه بووه هه تا خوای خاوهن ده سه لات کومه لیک
ناردوه یارمه تی داو و داوای خوینی نه و که سانه یان کردوه له وانه ی که کوشتونیان هر له
دنیا داخوای هه قی بو کردونه ته وه، سودی ده لیت: نه و پیغمبر و خاوهن باوه پانه ی که شهریان
له گه لدا کراوه و کوژران هر له دنیا دا یارمه تی دراو. وه هر به و شیوه یه ش خوای مه زن یاریده ی
پیغمبره که ی موحه ممدو (ﷺ) هاوه له کانی داوه به سه ر نه وانه ی که دژایه تیان کردوه و برهوان
نه هیناوه و شهریان له گه لدا کردوه. خوای گه وره قسه ی خوی به رزو بلند پاگرتوه و سه ری خستوه
به سه ر هه موو ناینه کانی تر دا. وه فرمانی دا به پیغمبر (ﷺ) که کوچ بکات له نیوان هوزده که یداو
بجیت بو (مه دینه) واته شاری پیغمبر (ﷺ) و له ویدا یارمه تیده رو پشتیوانی بو پیدا کرد، پاشان
زالی کرد به سه ر خوانه ناساندا له پوژی (به در) داو سه ری خست به سه ر یانداو سه رشوری کردن و پیاوه
سته مکارو مله وره کانی کوشتن و پیاوه ناوداره کانی به دیل گرتن و به ده ست و پی به سترای بردنی،
پاشان منه تی کرد به سه ر یاندا فیدیه ی لی و هر گرتن و نازادی کردن، پاش ماوه یه کی که م مه که یشی بو
پزگار کرا، چای پووناک بووه وه به شاره که ی خوی. که نه و شاره مه زن و پیزلیگیراوو پاریزراوه یه که

خودا پزگارى كرد به هوى پيغمبره وه (ﷺ) له و شيركو بيدينيه كه تييدا دهكرا. ولاتى يه مهنى خسته ژير دهستى و هه موو خه لكى دورگه ي عه ره بى خويان دا به دهسته وه و پۆل پۆل ده چوونه ناو تاييى نيسلام. پاشان خواى گه وره برديه وه بۆ لاي خوى، به و هه موو پيزو حورمه ته وه كه له لاي خودا هه يبوو. پاشان خواى گه وره هاوه له كانى داناو كردنيه خه ليفه و جيئشيني دواى پيغمبر (ﷺ) له باتى پيغمبر (ﷺ) دهستيان كرد به گه ياندنى تاييى خوداو بانگى خه لكيان ده كرد بۆ لاي خودا. زۆر ولات و ناوچه و شارو ديهاات و دلانى پزگار كرد هه تا واى ليهاات ئه م بانگى خودا يه كه موحه ممه د (ﷺ) هيناي به پۆژه لات و پۆژئاوا دا بلاوه ي كرد، ئه وه تا ئه م تاييه تائيستاش هه ر به به رده وامى ماوه ته وه و سه ركه وتوو به رده واميش ده بيت هه تا پۆژى قيامه ت. بۆيه خواى گه وره فه رمويه تى: ﴿إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ﴾ يانى: له پۆژى قيامه تيشدا. سه ركه وتنه كه زياترو گه وره تره. موچاميد ده لئيت ﴿الْأَشْهَادُ﴾ واته: فريشته كان. ^۱ خواى گه وره ده فه رمويه تى: ﴿يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِينَ مَعَذِرَتُهُمْ وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ﴾ ئه و پۆژه ي كه نامه قان پاكانه كان يان سوديكيان پى ناگه يه نيئت و گشتيان به له عنه ت كراون و ناله بارترين ماليان هه يه. ﴿يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِينَ مَعَذِرَتُهُمْ﴾ به ده له له م تايه ته ي كه خواى مه زن ده فه رمويه تى: ﴿يَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ﴾ ^۲، هه ندى خويندوويانه ته وه (يوم) به په فعه وه كه ئه وه ي مانا كه ي به و سيفه ته ته فسير كرد بيت، ﴿وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ﴾ (۵۱) يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِينَ واته: موشرىكه كان ﴿مَعَذِرَتُهُمْ﴾ واته: پاكانه و فيديه يان لى وه رناگيريت، ﴿وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ﴾ واته: له عنه تيان لى كراوه و ده ركراون و دور خراونه ته وه له به زه يى خودا. شوينيان ناو ئاگره، سودى ئه مه ده لئيت، ناي چه نده شوين و جيگايه كى خراپه!

خواى مه زن ئاماژه بۆ سه ركه وتنى پيغمبره و موسلمانان دهكات به وه ي كه چون موساو نه وه ي نيسرائيلى سه ركه وتوو كرد هه ر به و شيويه ئه وانيش سه ركه وتوو دهكات

خواى مه زن ده فه رمويه تى: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْهُدًى وَأَوْزَنَّا بَنِي إِسْرَءِيلَ الْكِتَابَ﴾ واته: ئيمه هوى پيغمبونيمان دا به موساو كاريكمان كرد كتيبه كه (به كه له پور) له ناو تورمه ي نيسرائيلدا بمينيته وه. ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْهُدًى﴾ واته: ئه وه ي ئيمه په وانه مان كرد بۆ موسا له پيئمائي و

^۱ الطبري (۴۰۲/۲۱).

^۲ يانى ئه و پۆژه ي كه فريشته كان شايه تى ئه دهن له سه رخه لكى، پاكانه كردنى زالمه كان هيج سوديكي نابى بۆيان (وه رگيپ).

پووناكى ﴿وَأَوْزَنَّا بَقِيَّةَ الْوَيْلِ الْكَتَبِ﴾ يانى: دواپۇڭىكى خوش و كهله پورىكى چاكان دانى، له ولات و سامان و هممو ده سهايتىك كه فیرعون له ولاتدا به دهستى هینابوو. به هوى خۇپاگرى و گوپرايه لىان بۇ خداو شوينكه وتنى پيغه مبه ره كهى موسا (سه لامى خواى لى بيت) پيپره ويكردن له و كتيبهى بوى هاتبوو كه ته وراته، ﴿هُدًى وَذِكْرٍ لِّلْأُولَى الْأَلْبَبِ﴾ كه پيگه نيشانده رو بیره وه ريه بۇ كه سانى خاوهن ئاوهز. (اولوالاباب) يانى: خاوهن ئاوهزى راست و ساغ، ﴿فَأَصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَأَسْتَغْفِرْ لِّذُنُوكَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَرِ﴾ خۇپاگر به، به لىنى خدا دىته جى، بۇ گوناھت داواى لىبوردن بكه و هممو به يانى و ئىواران (به شوكره وه) هر په سه نديدهى پاكي په روه رندهى خوت به. ﴿فَأَصْبِرْ﴾ واته: نهى موحه ممد (ﷺ) خۇپاگر به، ﴿إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ﴾ واته: به لىنمان پيداي كه قسهى تو به م زووانه به رز ده كه ينه وه و پاشه پۇڭ هر بۇ توو شوينكه وتوانته، خوا به لىنى خوى به جى دىنييت و نه وه والەش كه پيمان كه ياندوى راسته و هيچ گومانى تيدا نيه، ﴿وَأَسْتَغْفِرْ لِّذُنُوكَ﴾ داواى لىبوردن بكه له گوناھه كانت، نه مهش بۇ نه وه يه كه نوممه ته كهى به په له و بى وهستان داواى لىبوردنى گوناھيان بكه ن له خوداي كه وره و دلوفان. ﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ﴾ واته: له كوتايى پۇڭو وه وه لى شه ودا هر باسى پاكي و بى عه يبي خودا بكه، ﴿وَالْإِبْكَرِ﴾ واته: له هه وه لى پۇڭو كوتايى شه ويشدا هر په سه نى په روه ردگارى خوت بده. پاشان خواى مهن ده فهرمويت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَاهُمْ إِن فِي صُدُورِهِمْ إِلَّا كِبْرٌ مَّا هُمْ بِبَلِّغِيهِ فَاستَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ نه و كه سانهى له مهر نيشانه كانى خوادا كي شه ده كه ن به بى نه وهى هيچ به لگه يان بۇ هاتبيت جكه له فيز كردن، هيچ شتيكيان له دلدا نيه و هرگيز به و ئاره زووه ناگه ن. سا تو: په نا به خوا ببه، هر خوى بيسه رو بينايه. واته: نه وانهى كه پال به حقه وه ده نين به شتى پوپوچ و دڙى نيشانه كانى خودا ده وه ستن به به لگهى خراب و ناپه سهند به بى نه وهى هيچ شتيكيان به ده سته وه بيت له لايه ن خوداوه، ﴿إِن فِي صُدُورِهِمْ إِلَّا كِبْرٌ مَّا هُمْ بِبَلِّغِيهِ﴾ يانى: هر فيزو خۇبه زلزانينه واى لى كردوون كه شويني هق نه كه ون و نه و كه سهى كه بۇيان په وانه كراوه به و په يامه وه كه بوى هيناون به سوك سه يري بكه ن و نه وهى كه نياز يانه و وا له دلياندا نايه ته دى بۇيان هق له ناو ناچيت و پوپوچيش هرگيز سه رناكه و يت هممو كاتيك كه نا به و شيوه يه بيرده كه نه وه، ﴿إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ واته: خودا بيسه رو

بینایہ بۆ تاوانی نه و که سانه ی که ده مه ده می ده کن ده رباره ی نیشانه کانی خودا به بی نه وه ی هیچ به لکه یه کیان بۆ هاتبیت.

﴿لَخَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٧﴾ وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَلَا الْمُسِيءُ ۚ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾ إِنَّ السَّاعَةَ لَآتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٥٩﴾﴾

ژیانی پاش مردن

خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿لَخَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ واته: داهینانی نه م ناسمان و زه مینه، له وه دیهینانی مه رد م گرنگتره، به لام مه رد م زۆر به یان نه مه نازانن. خوای مه زن مه رد م ناگادار ده کاته وه که نه م خه لکه زیندوو نه کاته وه جاریکی تر له پۆژی قیامه تدا، نه مه له لای خودا زۆر سوک و ناسانه، چونکه نه و خودایه ناسمانه کان و زه مینی وه دیهینا وه که دروستکردنی نه وان زۆر گرنگتره له دروستکردنی مه رد م له مه وه له وه و له دوايشدا، خودایه ک که توانای دروست کردنی ناسمانه کان و زه مینی مه بیت به تواناتره بۆ شته کانی تر. وه ک خۆی فه رموویه تی: ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَمْ يَغَيِّمْ خَلْقَهُنَّ بِقَدِيرٍ عَلَىٰ أَنْ يَغَيِّمَ الْمَوْتَ بَلَىٰ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ واته: ئایا نه وانه نه یانزانوو به راستی نه و خوییه ی ناسمانه کان و زه وی دروست کردوو وه له دروست کردنیاندا ناته وان و دهسته پاچه نه بووه به توانایه مردوانیش زیندوو بکاته وه، به لای بیگومان خوا به سه ره موو شتی کدا به توانایه. وه لی ره شدا ده فـه رموویت: ﴿لَخَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ مه ره له به ره وه یه که بیر ناکه نه وه له و نیشانانه و تی پرانامینن وه ک چون زۆر یك له عه ره به کان دانیان پیدا ناوه که خودا داهینه ری ناسمانه کان و زه مینه که چی بره یان به زیندوو بوونه وه نه بووه و به دوریان زانیوو به هۆی لاساری و بی دینیانه وه. پاشان خوای مه زن نه فه رموی: ﴿وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَلَا الْمُسِيءُ ۚ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ﴾ کوپرو چاوساغ وه ک یه ک نین، نه و که سانه ش که بوونه خلوه ن باوه پو ناکار چاکن، له گه ل خراپه کاراندا نابن به یه ک، زۆر که م بیر ده که نه وه. واته: وه ک چون کوپر یك که هیچ نابینیت و چاوساغ یك که چاوی بر

بكات وببينيت وهك يهك نين، به لكو جياوازيه كي زور هيه له نيوانياندا، هر به و شيويه ش خاوه ن
 باوه پى ناكار چاك له گهل خوانه ناسنى له نه ندازه ده رچوويش وهك يهك نين، ﴿قَلِيلًا مَّا
 تَذَكَّرُونَ﴾ يانى: ده سا بوجى نه و خه لكه كه ميك بير ناكه نه وه، پاشان خواى مهن نه فهرموى: ﴿إِنَّ
 السَّاعَةَ لَأَيُّبَةٌ لَّارِيبَ فِيهَا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ هاتنى پوزى قيامهت هيچ گومانى تيدا
 نيه، به لام زورينه ي نه م خه لكه بپوا ناكه ن. ﴿إِنَّ السَّاعَةَ لَأَيُّبَةٌ لَّارِيبَ فِيهَا﴾ واته: پوزى قيامهت هر
 ديت و هيچ گومانى تيدا نيه، ﴿وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ واته: به لام زوربه ي نه م هر دمه به
 راستى نازانو و بپواى پى ناكه ن و نكولى لى ده كه ن.

﴿وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ

دَاخِرِينَ﴾

فرماندان به پارانده وه

خواى مهن ده فهرموييت: ﴿وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي
 سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾ واته: په روه ردگار تان وتوويه تى: له به رم بپارپينه وه، نه وسا به
 ده ننگتانه وه ديم، نه و كه سانه ي (هر له به ر خو به زلزانين) نايانه وييت بمپه رستن، به زه بوونى ده چنه ناو
 جه هه نه مه وه. نه مه له ريزو كه ره مى خواى مهن نه وه يه كه فرمان ده كات به به نده كانى كه لى
 بپارپينه وه، به لى نيشى پيداون كه وه لاميان بداته وه وهك سوفيانى سه وري ده لى ت: نه ي نه و كه سه ي كه
 زور پى خوشه عه بده كانى زور داواى لى بكه ن و لى بپارپينه وه، وه نه ي نه و كه سه ي كه زور تووپه ي
 له و عه بدانه ي كه داواى لى ناكه ن و لى ناپارپينه وه. كه س نه مه ي لى ناوه شيته وه غه يرى تو نه ي
 په روه ردگار!، نيينو نه بى حاته م رپوايه تى كردوه. وه هر له م واتا يه دا نه م شاعيره ده لى ت:

الله يغضبُ إن تركت سؤاله وبني آدم حين يسأل يغضبُ

واته: خودا تووپه ده بيت نه گه ر داواى لى نه كه ي، كه چى نه وه ي ناده م كاتيك پرسيارى لى ده كرئيت
 تووپه ده بيت! قه تاده ده لى ت: كه عى نه حبار ده لى ت: سى شت ده به خشرئيت به نه م نوممه ته كه
 نه دراوه به هيچ گهل و پيغه مبه ريك له پيشترا: كاتيك كه پيغه مبه ريك په وانه بكرايه پى ده و ترا تو
 شايه تى له سه ر نوممه ته كه ت. كه چى خوا نيوه ي كردوه به شايه ت به سه ره موو خه لگيه وه! وه به و
 پيغه مبه ره ي نه وت: هيچ گرانيه كت له سه ردانانرى له ناينه كه تدا، كه چى خوا به نه م نوممه ته

نه فہرموی: ﴿وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ﴾^۱ واتہ: وہ له ٹایندا هیچ کاریکی قورس و گرانى له سہر دانه ناون. وہ و تراوہ به و پیغہ مبرہہ بپا پڑوہ هہ تا وہ لامت بدہ مہوہ. کہ چی بہم نومہ تہ و تراوہ: ﴿ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ﴾! ٹیبنو نہ بی حاتمہ پړوایہ تی کردوہ. ^۲ ٹیمامی نہ حمہ د پړوایہ تی کردوہ له نوعمانی کورپی بہ شیرہوہ (پہ زای خوی لی بیت) ده لیت: پیغہ مبرہی خودا (ﷺ) فہرموی: (بیگومان پارانهوہ خواناسی و عیبادہ تہ) پاشان نہم ٹایہ تہی خویند: ﴿ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾^۳. ہر بہم شیوہ یہ زانایانی فہرموودہ وہک تیرمیزی و نہ سائی و ٹیبنو ماجہ و ٹیبنو نہ بی حاتمہ و ٹیبنو جہریر پړوایہ تیان کردوہ، تیرمیزی ده لیت: فہرموودہ یہ کی چاک و پاستہ (حسن صحیح). ^۴ وہ دیسان نہ بو داودو تیرمیزی و نہ سائی و ٹیبنو جہریر نہم حہ دیسہ یان پړوایہ ت کردوہ له پړگاہ کی ترہوہ. ^۵ خوی مہ زن ده فہرموویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي﴾ واتہ: نہوانہی خو بہ زل ده گرن له پارانهوہ و ناسینی من بہ تہنہا، ﴿سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾ واتہ: بہم زووانہ ده خرینہ ناو جہہ نہم بہ سہر شوپری و زہ بوونی وہک ٹیمامی نہ حمہ د پړوایہ تی کردوہ له عہ مری کورپی شو عہ یبہوہ نہ ویش له بابیہوہ و نہ ویش له باپیریہوہ و نہ ویش له پیغہ مبرہوہ (ﷺ) فہرموی: (خو بہ زل زانان له پوژی قیامہ تدا کؤدہ کرینہوہ وہک میروو لو له شکلی مہ ردمدا، ہموو شتیک دهک ویتہ سہریانہوہ نہ مان له خوار ہموو شتیکہوہن بہ ہوی پړسوا ییانہوہ تا ده چنہ ناو بہ ندا خانہ یہک له جہہ نہمدا پیی دہ وتریت (بولس) بلّیسہی ٹاگر بہ سہریاندا بہرز دہ بیتہوہ، ٹاویان دہ دریتی له قورپوی پیس کہ کیم و زوخی (تواوہی لہش) ی خہ لکی ناو ٹاگرہ).^۶

﴿اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الَّيْلَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ﴾ (٦١) ذَالِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَلَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاَن تُوَفَّكُونَ

^۱ الحج (۷۸).^۲ القرطبي (۳۲۷/۱۵).^۳ أحمد (۲۶۱/۴)، فہرموودہ یہ کی سہ حیجہ.^۴ تحفة الأحوذی (۳۰۸/۸)، النسائی فی الکبری (۴۰۵/۶)، ابن ماجہ (۱۲۵۸/۲)، الطبري (۴۰۷/۴۰۶/۲۱)،

فہرموودہ یہ کی سہ حیجہ.

^۵ أبو داود (۱۶۱/۲)، تحفة الأحوذی (۱۲۱/۹)، النسائی فی الکبری (۴۵۰/۶)، فہرموودہ یہ کی سہ حیجہ.^۶ أحمد (۱۷۹/۲)، نہم فہرموودہ یہ سہ نہ دہک ی حہ سہ نہ.

﴿۶۳﴾ كَذَلِكَ يُؤْفِكُ الَّذِينَ كَانُوا بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿۶۴﴾ اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ قَرَارًا
وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُورَكُمْ وَرَزَقَكُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ ذَٰلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُم فَتَبَارَكَ
اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿۶۵﴾ هُوَ الْحَيُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ
الْعَالَمِينَ ﴿۶۶﴾

نیشانه‌کانی خودا له سه‌ر توانا و تاک و ته‌نهایی خوی

خوای مه‌زن ده‌فه‌رموویت: ﴿اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ قَرَارًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً فَتَبَارَكَ
اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ هه‌ر خودایه شه‌وی بۆ ئیوه په‌یدا کردوه
که تییدا به‌سه‌ینه‌وه و پۆژی‌شی بۆ دیتن داناوه، خودا چاکه‌ی ده‌رباره‌ی مه‌ردم کردوه که شه‌وی بۆ
پام کردون که تییدا نارام بگرن و به‌سه‌ینه‌وه له‌سه‌ر نه‌و هاتوچۆو ماندوو بوونه‌یان که به‌ پۆژدا تووشی
ده‌بن به‌ هوی په‌یدا کردنی بژیویه‌وه، وه پۆژی‌شی بۆ پووناک کردونه‌ته‌وه بۆ شه‌وه‌ی به‌ ئاره‌زووی
خویان بگه‌رین به‌ ولاتاندا هه‌تا پتویستی خویان به‌ ده‌ست بێنن و فی‌ری جوړه‌ها پیشه‌سازی ببن و
به‌کاری بێنن بۆ پتویستی خویان، ﴿ذَٰلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمُ خَلِيقُ كُلِّ شَيْءٍ إِلَّا هُوَ فَآَنَّا
تُؤْفِكُونَ﴾ نه‌و خودایه ئیوه‌ی په‌روه‌رده کردوه و وه‌دییه‌نی هه‌موو شته‌ له‌ غه‌یری نه‌و هیچ شت بۆ
په‌رستن نابیت، ده‌ی چۆن له‌ هه‌ق لاده‌درین؟ واته: نه‌و خودایه‌ی نه‌و هه‌موو شته‌ی کردوه،
خودایه‌کی تاک و ته‌نهایه، وه هه‌ر خوی وه‌دییه‌نه‌ری هه‌موو نه‌و شتانه‌یه غه‌یری نه‌و هیچ خودایه‌ک نیه،
﴿فَآَنَّا تُؤْفِكُونَ﴾ واته: که‌وایه چۆن ئیوه بت ده‌په‌رستن که توانای هیچ شتیکی نیه، به‌لکو نه‌و بته‌ خوی
تاشراوه و دروست کراوه. پاشان خوای مه‌زن ده‌فه‌رموویت: ﴿كَذَٰلِكَ يُؤْفِكُ الَّذِينَ كَانُوا بِآيَاتِ اللَّهِ
يَجْحَدُونَ﴾ هه‌ر به‌و ته‌رزه نه‌و که‌سانه‌ی له‌ نیشانه‌کانی خودا حاشا ده‌که‌ن، له‌وه‌ی پاسته‌ کلا
ده‌کرین، واته: وه‌ک چۆن نه‌مانه له‌ پێ لاده‌ده‌ن و گومرا بوون و غه‌یری خودا ده‌په‌رستن هه‌ر به‌و
شیویه‌یه نه‌وانه‌ی پێش نه‌مانیش غه‌یری خودایان په‌رستوه به‌بێ هیچ به‌لگه‌یه‌ک به‌لکو هه‌ر به‌ ئاره‌زوو
نه‌فامی خویان په‌رستووین، ئینکاری و درایه‌تی نیشانه‌کانی خودایان کردوه، خوای مه‌زن
ده‌فه‌رموویت: ﴿اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ قَرَارًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ
صُورَكُمْ وَرَزَقَكُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ ذَٰلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُم فَتَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ نه‌و
خودایه سه‌ر زه‌مینی بۆ ئیوه کرده نیشته‌جی، ئاسمانیشی له‌سه‌ر به‌رز کردونه‌ته‌وه. نه‌و بیچه‌ی به‌

ئیوهی داوه، له هه موو بیچمیک جوانتره. بژیوی باشی پیداون، هه ر ئه وه خوی په روه ردگارتان.

به رزی و پیروزی بۆ خودا، که په روه ردگاری دنیا به. ﴿اللّٰهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ قَرَارًا﴾ واته:

ئه و خودای که سه ر زه مینی کردووه به شوینی نیشته جیقتان و پان و به رینی کردووه بۆ ئه وهی له سه ری

بژین و بچن و بیڼ و بگه رین به ناویداو کیوه کانی بۆ داکوتان له ناو زه میندا هه تا نه پوات و بوه ستیت،

﴿وَالسَّمَاءَ بَنَاءً﴾ واته: ئاسمانیشی به رزکردووه نه ته وه و پاریزدراوه به سه رتانه وه، ﴿وَصَوَّرَكُمْ

فَأَحْسَنَ صُورَكُمْ﴾ واته: خودا به جوانترین و پیکترین شیوه ئیوهی وه دی هیناوه و جیای

کردوونه ته وه له هه موو دروستکراوه کانی تر له وینه و به ژن و بالادا، ﴿وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ﴾ واته:

بژیوی چاکیشی پیداون له خواردن و خواردنه وه له دنیا دا، خوی مه زن باسی کردووه که خوی

مروغه کانی نیشته جی کردووه و بژیوی پی داون، که واته هه ر خوی وه دیهینه رو بژیوی دهره وه که له

سوره تی (البقرة) دا هه رموویه تی: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ

تَتَّقُونَ ﴿١١﴾ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ

رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلّٰهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ واته: ئه ی خه لکینه په روه ردگارتان به رستن که

ئیوه و ئه وانه ی پیش ئیوه شی دروست کردووه به لکو به و په رستشه خوتان بیاریزن، ئه و (خوایه ی) که

زه وی بۆ پاختوون و ئاسمانی بۆ کردوون به کۆشک (ئاسمانی بۆ گپاون به گومه زی) و ئاوی (بارانی)

له ئاسمانه وه هیناوه ته خواره وه ئینجا به و ئاوه هه موو جوړه میوه و به ریکی بۆ پۆزی ئیوه دهری

هیناوه که واته هاوتا بۆ خودا پهیدا مه که ن که ئیوه خوتان ده زانن (بی هاوتایه). وه لیږه شدا پاش

دروست کردنی ئه م شتانه هه رموویه تی: ﴿ذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ فَتَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾

واته: پاک و بی عه بی و به رزی و پیروزی بۆ خودا، که په روه ردگاری هه موو جیهانه، پاشان خوی

مه زن هه رموویه تی: ﴿هُوَ الْحَيُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾

هه ر زیندووه و له غهیری ئه و هیچ په رستراویکی تر نیه. ده سا ئیوه به دلپاکی هه ر هانا بۆ خودا به رن و

دینی پاکژتان بۆ ئه و بیّت، سوپاس بۆ خودای پامینه ری هه موو جیهان. ﴿هُوَ الْحَيُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾

واته: هه ر ئه و زیندووه له ئه وه ل و له دوایدا له ئیستاشدا و به رده وامیشه هه تا هه تایه. له بهر چاوه و

نادیاره و له هه موو شت ئاگاداره. ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾ واته: له وینه ی نیه و هیچ که سیش له ئه و ناکات،

﴿فَاذْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾ واته: خاوهن باوه پان به دلپاکی دانی پيدا دهنین که هیچ خودایه ک نیه غیری نه وو سوپاس و ستایش بۆ په روه رینی هه موو جیهان. نیمامی نه حمه د ریوایه تی کردوو له عه بدوللای کوپی زوبه یر له دواي هه موو نویژیک که سه لامی ده دایه وه ده یوت: (لا إله إلا الله وحده لا شریک له، له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير، لا حول ولا قوة إلا بالله، لا إله إلا الله، ولا نعبد إلا إياه له النعمة وله الفضل وله الثناء الحسن، لا إله إلا الله مخلصين له الدين ولو كره الكافرون). ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) دواي هه موو نویژیک به دهنگی به رز نه مانه ی ده فهرموون.^۱ موسلیم و نه بو داودو نه سائیش ریوایه تیان کردوو.^۲

﴿قُلْ إِنِّي نُهَيْتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَمَّا جَاءَنِي الْبَيِّنَاتُ مِنْ رَبِّي وَأُمِرْتُ أَنْ أُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (۶۶) هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلاً ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشَدَّكُمْ ثُمَّ لِتَكُونُوا شُيُوخًا وَمِنْكُمْ مَنْ يُوَفِّي مِنْ قَبْلٍ وَلِنَبْلُغُوا أَجْلاً مُسَمًّى وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ (۶۷) هُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ فَإِذَا قُضِيَ أَمْرٌ فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ (۶۸)

نه هی کردن له هاوهل دانان بۆ خودا و هه رماندان به یه کخوا په رستی و به لکه هیئانه وه له سه ری

خوای مه زن ده فهرمویت: ﴿قُلْ إِنِّي نُهَيْتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَمَّا جَاءَنِي الْبَيِّنَاتُ مِنْ رَبِّي وَأُمِرْتُ أَنْ أُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ بلی: من پاش نه و به لگانه ی له لایه ن په روه ردگارمه وه بۆم هاتوو، پیم نه دراوه نه و شتانه بپه رستم که (خوا نین) نیوه هانایان پی ده بن، هه ر فهرمانم پیدراوه خۆم بسپیترم به راهینه ری گشت جیهان. خودای مه زن ده فهرمویت نه ی موحه ممه د (ﷺ)! بلی به و که سانه ی که شه ریک بۆ خودا داده نین، خودای که وره پی نه داوه که سیکی تر بپه رستیت غه یری نه و. له بت و دارو به ردو مرؤف. وه پوون و ناشکرایه که هیچ کهس شایه نی په رستن نیه، نه و خودا خاوه ن ده سه لات و مه زنه نه بیت. وه ده فهرمویت: ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلاً ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشَدَّكُمْ ثُمَّ لِتَكُونُوا شُيُوخًا وَمِنْكُمْ مَنْ يُوَفِّي مِنْ قَبْلٍ وَلِنَبْلُغُوا أَجْلاً مُسَمًّى وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ هه ر نه وه نیوه ی دروست کرد له قوریک و پاشان له تنوکیک و پاشان له

خوینیکی به ستوو پاشان ده تانه ییته ده ر به ساوایی و پاشان به خودا دین هه تاده بن به لویکی به هیژو پاشان به پیری ده گه ن و هیندیکیشتان به ر له وه پیر بین ده مرن. هه تا ده گه ن به نه و کاته ی بۆتان

^۱ أحمد (۴/۴)، فهرمووده یه کی سه حیجه.

^۲ مسلم (۴۱۵/۱)، ابو داود (۱۷۳/۲)، النسائی (۷۰/۶۹).

دیاری کراوه، شایهت (له خۆتان) پامینن. واته: هه ر ئه و خودایه که بهم هه موو پله و قوناغانه دا ده تانبات و تیتان ده په پینیت که شهریکی نیه و هه ر به فه رمان و بریارو به رنامه ی ئه و هه موو شتیک ده بیت، ﴿وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفَّى مِنْ قَبْلُ﴾ واته: هه ندیکتان پیش ئه وه ی له دایک ببیت و بیته سه ر ئه م دنیا به ده مریت و له باری دایکی ده چیت، وه هه ندیکیش به مندالی و به لای ده بیته پیاویکی ته و او ده مریت و هه ندیکیش به پیری ده مریت وه ک خوای بالاده ست ده فه رموویت: ﴿لَنُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقْرِئُ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ واته: بۆ ئه وه ی پوونی بکهینه وه بۆ ئیوه و له مندالاندا ده بهیلتینه وه (پایده گرین) ئه و (بیچو) هی بمانه ویت (له بارنه چیت) تا کاتیکی دیاریکراو. خوای که وده لیڤه دا ده فه رموویت: ﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ أَجَلًا مُّسَمًّى وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ ئیبنو جورده یج ده لیت: به شکو قیامه تان وه بیربیته وه! پاشان خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿هُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ فَإِذَا قُضِيَ أَمْرُكَ فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ هه ر خویه تی ژین ده دات و ده شمیرینیت. هه ر کاریکی بویت، هه ر پیی بلی: ببه ده بیت، ﴿هُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ﴾ واته: هه ر ئه وه ده ژینیت و ده مرینیت که سی تر توانای ئه وه ی نیه ته نها خودا نه بیت، ﴿فَإِذَا قُضِيَ أَمْرُكَ فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ واته: هه ر فه رمانیک بدا که س ناتوانیت پی لی بگریت به لکو مه یلی له هه ر شتیک بیت مه گین ده بیت.

﴿الَّذِينَ كَذَبُوا بِالْكِتَابِ وَبِمَا أَرْسَلْنَا بِهِ رُسُلَنَا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾ (۷۰) إِذِ الْأَغْلُلُ فِي أَعْنَاقِهِمْ وَالسَّلَاسِلُ يُسْحَبُونَ (۷۱) فِي الْحَمِيمِ ثُمَّ فِي النَّارِ يُسْجَرُونَ (۷۲) ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ أَنْتُمْ تُشْرِكُونَ (۷۳) مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا بَلْ لَمْ نَكُنْ نَدْعُوا مِنْ قَبْلُ شَيْئًا كَذَلِكَ يَضِلُّ اللَّهُ الْكَافِرِينَ (۷۴) ذَلِكَ بِمَا كُنتُمْ تَفْرَحُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنتُمْ تَمْرَحُونَ (۷۵) ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَبَلِّسْ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ (۷۶)﴾

پاشه پوژی ئه و خوانه ناسانه ی چه نه بازی ده که ن

خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿الَّذِينَ كَذَبُوا بِالْكِتَابِ وَبِمَا أَرْسَلْنَا بِهِ رُسُلَنَا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾ ئاخو ئه وانته نه دیوه که له نیشانه کانی خودا ده مه ده می ده که ن، چۆن پی له خو ده گوین؟ خوای که وده ده فه رموویت به پیغه مبه ر (ﷺ) ئاخو ئه ی موحه ممه د تو به لاته وه سه یر نیه ئه و که سانه ی که خوانه ناسن ده مه ده می ده که ن ده رباره ی نیشانه کانی خودا، ده یانه ویت به قسه ی پرپوچ به ره نگاری

حق بینه وه، چه نده سه رلی شیواون و پی لیتیکیچون و له پی راست ترازاون، ﴿الَّذِينَ كَذَبُوا
بِالْكِتَابِ وَبِمَا أَرْسَلْنَا بِهِ رُسُلَنَا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾ نه و که سانه ی که هر برویان نه میتا به م
قورثانه و به و شتانه ی پیغه مبه رانمان بو ناردون، زور ناخایه نیت تیده گن. ﴿الَّذِينَ كَذَبُوا
بِالْكِتَابِ وَبِمَا أَرْسَلْنَا بِهِ رُسُلَنَا﴾ واته: نه وانه ی برویان به قورثان نه میتا و به و ناموژگاری و پی
نیشانان و پوونکرده وانه ی که به پیغه مبه ره کاندایمان ناردن، ﴿فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾ به م زوانه
تیده گن. نه مه هر پره شه یه کی زور توند و به لیتیکی جهخت له سر کراوه له لایه ن خودای خاوه ن
ده سه لاته وه بو نه وانه. وهك له نایه تیکی تردا ده فره مویت: ﴿وَبَلِّغْهُمْ إِلَيْنَا الْمُنَادِیْنَ﴾^۱ واته: وای بو
بیباوه پان له و پوزده دا. خوی مه زن ده فره مویت: ﴿إِذَا الْأَغْصَانُ فِي أَعْتَقِهِمْ وَالسَّالْسِلُ يُسْحَبُونَ﴾
نه و ساکه هر یه ك چند ته وقی له ملدایه و به زنجیر پاینده کیشن. واته: وان به ده سستی (زه بانیه) کانی
جه هه نه مه وه پاینده کیشن به پروداو جاریك له ناوه کولیان هه لده کیشن و پاشان له ناو جه هه نه مه دا
ده یان سوتینن. بویه خوی گه وره فره مویت: ﴿يُسْحَبُونَ ۖ فِي الْحَمِيمِ ثُمَّ فِي النَّارِ يُسْجَرُونَ﴾^۲
بو ناو ناویکی زور گه رم و له دوی نه وه له ناو ناگردا گرده درین. وهك خوی گه وره فره مویت:
﴿هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي يُكَذِّبُ بِهَا الْمُجْرِمُونَ ۖ يَطُوفُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمِيمٍ آتٍ﴾^۳ واته: نه مه نه و دوزخیه که
تاوانباران به درویان ده زانی، هاتوچو ده کهن له نیوان نه و (دوزخه) و ناوی زور گه رمدا. دوی نه وه ی
خوی مه زن باسی خواردن و خواردنه وه کانی کردن که زه قنه موت و ناوه کوله ده فره مویت: ﴿ثُمَّ إِنَّ
مَرْجِعَهُمْ إِلَى الْجَحِيمِ﴾^۴ واته: بیگومان دواتر گه رانه وه یان بو دوزخه. وه له چند نایه تیکی تردا
ده فره مویت: ﴿وَأَصْحَابُ الشَّمَالِ مَا أَصْحَابُ الشَّمَالِ ۖ فِي سُمُورٍ وَحَمِيمٍ ۖ وَظِلٍّ مِّنْ يَحُمُورٍ ۖ لَا بَارِدٍ وَلَا
كَرِيمٍ ۖ إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُتْرَفِينَ ۖ وَكَانُوا يُصْرُونَ عَلَى الْخَنَثِ الْعَظِيمِ ۖ وَكَانُوا يَقُولُونَ أَإِذَا مِتْنَا
وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظْمًا أَوْنَا لَمُبْعُوثُونَ ۖ أَوَّابًا أَوْنَا الْأَوَّلُونَ ۖ قُلِ إِنَّ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ ۖ لَمَجْمُوعُونَ إِلَىٰ
مِيقَاتٍ يَوْمَ مَعْلُومٍ ۖ ثُمَّ إِنَّكُمْ أُنْتَبِهُوا إِلَىٰ الْأَوَّلِينَ ۖ لَآكُلُونَ مِنْ شَجَرٍ مِّنْ زُقْمٍ ۖ فَالَّذِينَ مَنَّا الْبُطُونَ ۖ

^۱ المرسلات (۱۵).^۲ الرحمن (۴۳-۴۴).^۳ الصافات (۶۸).

فَشْرَبُونَ عَلَيْهِ مِنَ الْحَمِيمِ ﴿٥٤﴾ فَشَرِبُونَ شُرْبَ الْهَمِيمِ ﴿٥٥﴾ هَذَا نُزْلُهُمُ الْيَوْمَ الَّذِينَ ﴿٥٦﴾ واته: وه هاوړپياني دهسته چهپ،
 كام هاوړپياني لای چهپ؟، له ناو گړی دوزه خو ناوی له کول دان، وه له سیبهری چرهدوکه لی پرهش
 دان، نه فینکه ونه که لکیشی هیه، پاشان نیوه نهی گومپایانی بیباوه پان، بیگومان له (بهری)
 درهختی ژهقنه مروت (دهخون) جا ورگی خوتانی لی پر دهکن، نهجا کولای بهسهردا دهخونه وه،
 دهی خونه وه وهکو خواردنه وهی (حوشترانی) تینوو، نه مه میوانداری نه وانه له پوژی قیامه تدا. وه
 خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿إِنَّ شَجَرَتَ الزَّقُّومِ ﴿٥٢﴾ طَعَامُ الْأَثِيمِ ﴿٥٣﴾ كَالْمُهْلِ يَغْلِي فِي الْبُطُونِ ﴿٥٤﴾
 كَغَلِي الْحَمِيمِ ﴿٥٦﴾ خُذُوهُ فَاعْتِلُوهُ إِلَى سَوَاءِ الْجَحِيمِ ﴿٥٧﴾ ثُمَّ صُبُّوا فَوْقَ رَأْسِهِ مِنْ عَذَابِ الْحَمِيمِ ﴿٥٨﴾
 ذُقْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ ﴿٥٩﴾ إِنَّ هَذَا مَا كُنْتُمْ بِهِ تَمْتَرُونَ ﴿٦٠﴾ واته: بیگومان درهختی
 ژهقنه مروت، خوراکی تاوانباره (کافره)، وهکو خلتهی پون و زهیتون له ناو سکه کانداه کوئیت،
 هه روه کو کولانی ناوی یه کجار گهرم، نا (نه و کافره) بگرنو به توندی پایکیشن تا (دهیبه نه) ناوه پاستی
 دوزه خو، پاشان بیرژن به سهر سهریدا هندی له ناگرو ناوی زور گهرم، (پی دهوتریت) بیچیژه چونکه
 به پاستی تو به دهسه لات و به پیزی (گالتهی پی دهکریت)، بیگومان نه مه نه و سزایه یه نیوه گومانتان
 لی هه بوو. واته: نه م قسانه یان پی دهوتریت بو سوکایه تی پیکردن و که م سه یرکردن و گالته پیکردن و
 سه رزه نشتکردن یان، ﴿ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ أَتَيْنَ مَا كُنْتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿٦١﴾ نه م جاره لییان ده پرسن: کوان نه وانه
 ده تانوت: شهریکی خودان. واته پییان ده لئین: کوان نه و بتانه ی که نیوه ده تانپه رستن غه یری خودا.
 ناخو نه مپو فریاتان ده که ون؟ ﴿قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا بَلْ لَمْ نَكُنْ نَدْعُوا مِنْ قَبْلُ شَيْئًا كَذَلِكَ يَضِلُّ اللَّهُ
 الْكَافِرِينَ ﴿٦٢﴾ ده لئین: له بهر چاومان ونن، خو نیمه له سهر دنیا ش بووین، غه یری خودامان نه ده په رست.
 خودا ناوا خوانه ناسان گومپا ده کات. ﴿مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا ﴿٦٣﴾ واته: پویشتن و هیچ سودیکیان
 به نیمه نه گه یاند، ﴿بَلْ لَمْ نَكُنْ نَدْعُوا مِنْ قَبْلُ شَيْئًا ﴿٦٤﴾ واته: نینکاری ده که ن که هه رگیز غه یری خودایان
 په رستبیت، وه ک خوای گه وره له سوره تیکی تردا ده فهرموویت: ﴿ثُمَّ لَمْ تَكُنْ فَتَنْهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا وَاللَّهِ
 رَبَّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ ﴿٦٥﴾. بویه خوای مه زن ده فهرموویت: ﴿كَذَلِكَ يَضِلُّ اللَّهُ الْكَافِرِينَ ﴿٦٦﴾ واته: نا به و
 شیوه یه خودا خوانه ناسان گومپا ده کات، ﴿ذَلِكَ بِمَا كُنْتُمْ تَفْرَحُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ

١ الواقعة (٤١-٥٦).

٢ الدخان (٤٣-٥٠).

٣ الانعام (٢٣).

تَمَرْحُونُ ﴿ سا نه مه گوری گیانتان بیت! چونکه نیوه له سه زه مین له نارهوا که یفتان ده کرد، بادی مه واییتان ده نواند. واته: فریشته کان پییان ده لئین: نه وهی نیستا به سه رتان دیت به هوی نه وه وهیه که نیوه له دنیا له خوتان بایی بووبوون و هوشتان به خوتانه وه نه مابوو به ناهق فیزتان ده کردو خوتان به زل ده زانی، ﴿ اَدْخُلُواْ اَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فِیْئَسَ مَثْوٰی الْمُتَكَبِّرِیْنَ ﴾ له ده رگاکانی جه مه نه م بچه نه و دیوو تاهه تایه له ویدا به میننه وه، جیگه ی خویه زل زانه کان چه ند ناخوشه و پره له جه زه به ی توندو تیژو سوکایه تی پیکردن له بهر نه وهی که برپایان به نیشانه کانی خودا نه ده کردو گالته یان پیده هات و فیزیان ده کرد. والله اعلم.

﴿ فَاصْبِرْ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ فَاِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذِیْ نَعِدُهُمْ اَوْ نَتَوَفَّیْنَكَ فَاِلَیْنَا یَرْجِعُوْنَ ۝۷۷ ﴾ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّنْ قَبْلِكَ مِنْهُمْ مَّنْ قَصَصْنَا عَلَیْكَ وَمِنْهُمْ مَّنْ لَّمْ نَقْصُصْ عَلَیْكَ وَمَا كَانَ لِرَّسُوْلِ اَنْ یَّاْتِ بِشَآئِءٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ فَاِذَا جَاۤءَ اَمْرُ اللّٰهِ قُضِیَ بِالْحَقِّ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْمُبْطِلُوْنَ ۝۷۸﴾

فه رماندان به خوراکری و مژده دان به سه رکه وتن

خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿ فَاصْبِرْ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ فَاِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذِیْ نَعِدُهُمْ اَوْ نَتَوَفَّیْنَكَ فَاِلَیْنَا یَرْجِعُوْنَ ﴾ سا بوهسته، چونکه به لئینی خودا راسته، یان هیندیکت له و به لئینه ی پییان ده دهین، نیشان ده دهین، یان مه رگت به سه ردا دهینین (مه رچونیک بیت) مه موو لایه ک هر ده هینینه وه لای خومان. خوای گه وره فه رمان ده دان به پیغه مبه ر (ﷺ) که خوراکریت له سه ر باوه پنه هینانی نه وانیه که برپای پی ناکن له هۆزه که یی چونکه گومانی تیدا نیه که خودا نه و به لئینه ی که پیی داوی بۆت جیبه جی ده کات له یارمه تیدان و سه رکه وتن به سه ریانداو په شه پۆژ هر بۆ توو نه و که سانه یه که شوینی تو که وتوون له دنیا و له قیامه تدا، ﴿ فَاِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذِیْ نَعِدُهُمْ ﴾ واته: پارهسته مه ندی له و به لئینه ی که پییان ده دهین نیشانی تۆش ده دریت هر له دنیا دا، هر واش بوو خوای هیژا چاوی پیغه مبه رو (ﷺ) خاوه ن باوه پانی پۆشن کرده وه و دلخۆشی کردن به له ناودانی نه وانیه خویان به گه وره و پیاو ماقولانی نه وان ده زانی له جهنگی به درداو پاشان خوای مه زن مه ککه و دورگی عه ره بیشی بۆ پزگارکردن له ژیان پیغه مبه ردا (ﷺ). وه ده فه رموویت: ﴿ اَوْ نَتَوَفَّیْنَكَ فَاِلَیْنَا یَرْجِعُوْنَ ﴾ واته: یان ده یانمرینین و سزای توندو تیژیان پی ده چیژین له پۆژی قیامه تدا، پاشان خوای مه زن دلی پیغه مبه ر (ﷺ) خوش ده کات ده فه رموویت: ﴿ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّنْ قَبْلِكَ مِنْهُمْ مَّنْ قَصَصْنَا عَلَیْكَ وَمِنْهُمْ مَّنْ لَّمْ نَقْصُصْ عَلَیْكَ وَمَا كَانَ لِرَّسُوْلِ اَنْ یَّاْتِ بِشَآئِءٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ فَاِذَا جَاۤءَ اَمْرُ اللّٰهِ قُضِیَ

بِالْحَقِّ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْمُبْطِلُونَ ﴿۱﴾ له پيش توشداگه لی پیغه مبه‌رمان ناردن، به سهرهاتی هیندیکیانمان بۆ باس کردووی، هه‌یشن که باسمان نه‌کردوون. هیچ پیغه مبه‌ریک ناتوانی هه‌تا خودا ئیزنی نه‌دات، هیچ به‌لگه‌یه‌ک نیشان بدات. هه‌ر کاتیک فه‌رمانی خودا هات. ده‌بیئت راستی به‌کاری مه‌ردم پابگات و هه‌رکی له‌سه‌ر پرپوچن تیدا ده‌چن. ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّن قَبْلِكَ مِنْهُمْ مَّن قَصَصْنَا عَلَيْكَ ﴿۲﴾ وَهَكَاءُ خَوای گه‌وره له‌سوره‌تی (النساء) دا فه‌رموویه‌تی: ﴿وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَّمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا ﴿۳﴾ واته: وه پیغه مبه‌رانیك بیگومان به‌سهرهاته‌کانیانمان گپراوه‌ته‌وه بۆت له‌مه‌وپیش و پیغه مبه‌رانیك به‌سهرهاته‌کانیانمان نه‌گپراوه‌ته‌وه بۆت و خوا قسه‌ی کرد له‌گه‌ل موسا به‌قسه‌کردن. واته: هه‌ندی له‌و پیغه مبه‌رانه‌مان بۆ باس کردووی که گه‌له‌کانیان چۆن بره‌ویان پی نه‌هیناون، پاشان سه‌رکه‌وتن و پاشه‌پوژ هه‌ر بۆ نه‌و پیغه مبه‌رانه‌ بوو (سه‌لامی خویان لی بیئت)، ﴿وَمِنْهُمْ مَّن لَّمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ ﴿۴﴾ که نۆدر نۆدرتر بوون له‌و پیغه مبه‌رانه‌ی (سه‌لامی خویان لی بیئت) که بۆمان باس کردووی. وه‌ک له‌سوره‌تی (النساء) دا که له‌پیشه‌وه باسمان کردو پوونمان کرده‌وه، ﴿وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَنْ يَأْتِيَ بِثَابِتٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ﴿۵﴾ واته: هه‌رگیز هیچ پیغه مبه‌ریک نه‌بووه که موعجیزه‌یه‌کی هینابیت بۆ گه‌له‌که‌ی مه‌گین خودای گه‌وره ئیزنی داوه که نه‌و موعجیزه‌یه به‌کاربینیت و بیکاته به‌لگه له‌سه‌ر راستی نه‌و په‌یامه‌ی که بۆی هیناون، ﴿فَإِذَا جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ ﴿۶﴾ هه‌ر وه‌ختیک که سزاو جه‌ززه‌به‌ی خوا ده‌وری خوانه‌ناسانی دا، ﴿فُضِيَ بِالْحَقِّ ﴿۷﴾ خودا فه‌رمانی خوی به‌جی ده‌هینی و خاوه‌ن باوه‌پان پزگار ده‌کات و خوانه‌ناسانیش له‌ناو ده‌بات بۆیه فه‌رموویه‌تی: ﴿وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْمُبْطِلُونَ ﴿۸﴾ واته: نه‌وانه‌ی خه‌ریکی شتی پرپوچن له‌ناو ده‌چن.

﴿اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَنْعَامَ لِتَرْكَبُوا مِنْهَا وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿۷۹﴾ وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَلِتَبْلُغُوا عَلَيْهَا حَاجَةً فِي صُدُورِكُمْ وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ ﴿۸۰﴾ وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ فَأَيَّ آيَاتِ اللَّهِ

تُنْكِرُونَ ﴿۸۱﴾

ناره‌ل (مه‌رومالات) یش دیسان له‌به‌هره‌و نیشانه‌کانی خودایه

خوای مه‌زن ده‌فه‌رموویت: ﴿اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَنْعَامَ لِتَرْكَبُوا مِنْهَا وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿۸۱﴾ هه‌ر خودایه مالاتی بۆ په‌یداکردن، هه‌تا ئیوه‌ سواریان بن و لییان بخوپن. خوای گه‌وره منه‌ت ده‌کات به‌سه‌ر

عه بده كانيدا كه نه و هه موو گيانه و هرهى بۆ دروست كردون وهك وشتر و پشه ولاغ و بزى و مى و هه ندى نه وانه بۆ سواری به کاریان دینن و هه ندیکیشیان لییان ده خون بۆ نمونه وشتر گشته کهى ده خوریت و بۆ سواری و بار لیان به کار ده هیتریت. له شوینیکه وه بۆ شوینیکى تر با زور دوریش بیت پشه ولاغیش گشتى ده خوریت و شیریشی ده خوریت وه و زه مینی پی ده کیلریت. مه پو بزى گشتیان ده خوریت و شیریان ده خوریت وه. نه مانه هه موویان موو خوریه که یان لی ده کریت وه و به کار ده هیتریت بۆ پیویستی ناو مال و جلوه رگ، وهك چۆن به دریتی له سوره تى (الانعام) و (النحل) دا باسکراوه و پوون کراوه ته وه و له چند شوینی تریشدا له قورئاندا باسیان هاتوه. بۆیه خوی مه زن لیله دا فه رموویه تى:

﴿اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَنْعَامَ لِتَرْكَبُوا مِنْهَا وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ﴾ وه ده فه رموویت: ﴿وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَلِتَبَلَّغُوا عَلَيْهَا حَاجَةً فِي صُورِكُمْ وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ﴾ كه لیك به هرهى تریشیان بۆ ئیوه هه یه، نه و نیازه ی له دلتاندا یه، له سه ریان پیکی ده هیزن و له سه ر که شتیش مه لده گیرین. وه ده فه رموویت: ﴿وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ فَأَيَّ آيَاتِ اللَّهِ تُنْكِرُونَ﴾ زوریک له نیشانانى خوی، ده خاته بهر چای ئیوه، ئیوه حاشا له کام نیشانه ی خودا ده که ن. ﴿وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ﴾ نیشانه کانی خوی له بوونه وه رو له گیانی خوتاندا، ده خاته بهر چاوتان، ﴿فَأَيَّ آيَاتِ اللَّهِ تُنْكِرُونَ﴾ واته: ناتوان ئینگاری هیچ به لگه یه کی خودا بکه ن مه که ر به لاساری و خوبه زلزانین.

﴿أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا أَكْثَرُ مِنْهُمْ وَأَشَدَّ قُوَّةً وَءِثَارًا فِي الْأَرْضِ فَمَا أَغْنَى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ (۸۲) ﴿فَلَمَّا جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَرَحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾ (۸۳) ﴿فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا قَالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَحْدَهُ وَكُفِّرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ﴾ (۸۴) ﴿فَلَمْ يَكْ يَنْفَعُهُمْ إِيْمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا سُنَّتَ اللَّهُ الَّتِي قَدْ خَلَتْ فِي عِبَادِهِ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْكَافِرُونَ﴾ (۸۵)

په ندومرگرتن له ژيانى پيشينه كان

خوی مه زن ده فه رموویت: ﴿أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا أَكْثَرُ مِنْهُمْ وَأَشَدَّ قُوَّةً وَءِثَارًا فِي الْأَرْضِ فَمَا أَغْنَى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ ناخو مه رگیز به زه میندا نه که پاون که بزائن ئاکامی پيشينه کانیان به کوی گه یشت؟ که له مانه زورترو به هیتریش بوون، شوینه واریشیان له زه ویدا پتر ماوه. سا مه رچی کویان کرده وه، هیچ به هره یه کی بۆ نه دان. خوی که وره باسی که له پيشينه کانمان بۆ ده کات که له دیزه مانه وه بریایان به پیغه مبه ره کانیان

نه کردوه، چيان به سهر هاتووه له سزاو جه زره به ي توندي خودا له گه ل نه وه موو هيژو توانايه دا که
 بوويانه و نه وه موو سامانه ي که کويان کردبووه وه و له سهر زه ميندا مايه وه و به جتيان هيشت. هيچي
 فريايان نه که وتو به نه دازه ي قورسي گه رديله يه ک سودي پتي نه گه ياندن و له سزاي خوا لاي نه دان،
 له بهر نه وه ي کاتيک که پيغه مبه رانيان بو هات (سه لامي خويان لي بيت) به په يامي پوون و نيشانه ي
 ناشکراو به لگه ي به هيژه وه، لايان لي نه کردنه وه و پويان تي نه کردن، خويان بي نياز کردبوو له وه ي که
 نه و پيغه مبه رانه (سه لامي خويان لي بيت) بويان هينابوون، وايان ده زاني نه مان له وان شاره زاترن.
 موحاميد ده ليت: وتيان نيمه له وانه زاناترين و هرگيز پيغه مبه رمان بو په وانه ناکريت و سزايش
 نادرين.^۱ سودي ده ليت: دلخوش بوون به و زانياريه ي که بوويان به هوي نه فاميانه وه.^۲ سزايه کي وايان
 بو هات له لايه ن خوداوه که نه يانتواني خوياني له بهر دا بگرن و شوين نه بوو پوي تيکهن. خوي
 گهره ده فهرمويت: ﴿فَلَمَّا جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَرِحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا
 بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾ که پيغه مبه راني نيمه به نيشانه ي ناشکراوه چوونه لايان به و هويه گوايه زور ده زانن
 دليان خوش بوو، که چي نه وه ي نه وان گه ميان پيده کرد، ده وري ليدان. ﴿وَحَاقَ بِهِمْ﴾ واته:
 ده وري ليدان، ﴿مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾ واته: بپويان نه ده کردو به دووريان ده زاني شتي وا پووبدات
 هه تا نه و سزايه ده وري دان، ﴿فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا قَالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَحَدُّهُ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ﴾
 کاتيک ديتيان به لاي نيمه يان ديتيه سهر، وتيان: نيتير خوي تاقانه ده ناسين و له و شتانه ي
 که ده مانوت: نه مانه شيريکي خودان، نيتستا حاشا ده که ين. ﴿فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا﴾ کاتيک بويان ده رکوت
 که سزاي خودا هاتووه و ده ريان نابن. ﴿قَالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَحَدُّهُ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ﴾ واته:
 ده يانوت: خودا تا کو ته نهايه و حاشايان ده کرد له و شتانه ي که ده يانپه رست، به لام له کاتيکدا که جي
 په شيماني نيه و بپويانوو هيچ سووديکي نيه. وه ک نه وه ي که فیرعون کاتيک زاني نيتير پرگاري نابيت و
 خه ريکه ده خنکيت و ناو دايد پووشيت، وتي: ﴿آمَنْتُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا الَّذِي آمَنَتْ بِهِ بَنُو إِسْرَءِيلَ وَأَنَا مِنَ
 الْمُسْلِمِينَ﴾^۳ واته: بپوام هينا که هيچ په رستراويک نيه جگه له نه و (خوايه) نه بيت که نه وه ي نيسرائيل
 بپويان پي هيناوه وه منيش له موسلمانانم. خوي مه زنيش فهرموويه تي: ﴿أَلَكُنْ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ

^۱ الطبري (۴۲۲/۲۱).^۲ الطبري (۴۲۲/۲۱).^۳ يونس (۹۰).

وَكُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ^۱ واته: ئیستا (باوه پدینیت؟) که بیگومان له وه پیش سه ریچیت کردو تو له خرابه کاران و تیکده ران بوویت. واته: خودا په شیمانیه که ی لی قه بول نه کرد، چونکه خودا دوعا که ی موسای قه بول کردبوو که کردبووی له فیرعه ون وه ختیك فرمووی: ﴿وَأَشَدُّ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوا حَتَّىٰ يَرَوْا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ﴾^۲ واته: دله کانیاں په قو و پەش بکه چونکه بپروا ناهینن هتا ده بینن سزای سه ختی نازاردهر. وه هر به م شیوهیه خوی مەزن لیږدها فرموویه تی: ﴿فَلَمْ يَكْ يَنْفَعُهُمْ إِيْمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا سُنَّتَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ فِي عِبَادِهِ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْكَافِرُونَ﴾ پاش دیتنی سزای ئیمه، بپرواهینان قازانجی نه که یاند نه مه پی و شوینی خودایه، دهرباره ی هه موو عه بدانی هر وا بووه، له و کاته دا هر نه وانه ی خوانه ناس بوون، زهره ریان کرد. واته: نه مه برپاری خودایه بۆ هر که سیك کاتیك سزا ده بینیت و چاری نامینیت و په شیمان ده بیته وه و ده لیت (خوایه په شیمانم) لی و هرنه گیریت. بۆیه له فرموده ی سه حیدا هاتوو پیغه مبهری خودا (ﷺ) فرموویه تی: (خوی مەزن په شیمانی (ته و به ی) عه بدی وهرده گریت هتا نه گاته غه رغه ره).^۳ واته: هتا نه و کاته ی که گیان ده گاته قورقوپراکه و هیچ چاریکی نامینیت، خه ریکه گیانی دهرده چیت و له ناله ی مردندایه و فریشته ی گیان کیشان ناماده ی گیان کیشانیه تی نا له و کاته دا په شیمانی و هرنه گیریت. بۆیه خوی گه ورده فرموویه تی: ﴿وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْكَافِرُونَ﴾ واته: له و کاته دا نه وانه ی خوانه ناسن، زهره ریان کردوو.

^۱ یونس (۹۱).^۲ یونس (۸۸).^۳ ابن ماجه (۱۴۲۰/۲)، له پیشه وه پله که ی دیاری کراوه.

ته فسیری سوره تی (فصلت)

له مه ککه دا هاتوو ته خواروه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿حَمْدٌ ۱﴾ تَنْزِيلٌ مِّنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿۲﴾ كَتَبْتُ فَصِلَتْ ءَايَتُهُ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿۳﴾ بَشِيرًا
وَنَذِيرًا فَأَعْرَضَ أَكْثَرُهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿۴﴾ وَقَالُوا قُلُوبُنَا فِي أَكِنَّةٍ مِّمَّا نَدْعُونَآ إِلَيْهِ وَفِي ءَاذَانِنَا وَقْرٌ
وَمِنْ بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ حِجَابٌ فَأَعْمَلْ إِنَّا عَمِلُونَ ﴿۵﴾

سیفه تی قورئان و (په یقینی) نه یاره گانی

خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿حَمْدٌ﴾ حاء، میم. ﴿تَنْزِيلٌ مِّنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ (نهم قورئانه)
هاتوو ته خوار له و که سه وه که به سۆزی دلوفانه. واته: نه و قورئانه ی که هاتوو ته خوار له خوای
به سۆزی دلوفانه وه. وه ک نه م نایه ته ی که خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِن
رَبِّكَ بِالْحَقِّ﴾ واته: بلی جویره نیل دای به زاندووه له لایه ن په روه ردگار ته وه به پاستی. وه
ده فه رموویت: ﴿وَلَنَزِّلُكَ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ﴿۱۱۲﴾ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ ﴿۱۱۳﴾ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ ﴿۱﴾
واته: وه به پاستی نه م (قورئان) ه دابه زینراوی په روه ردگاری جیهانیانه، جویره نیلی نه مین هیئایه
خواره وه، بۆ سه ر دلی تو بۆ نه وه ی له ترسینه ران بی. پاشان ده فه رموویت: ﴿كَتَبْتُ فَصِلَتْ ءَايَتُهُ
قُرْءَانًا عَرَبِيًّا لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ کتیبیکه نیشانه گانی به پوونی شی کراوه ته وه، به زمانی عه ره بیه، بۆ
خه لکانیک که شت ده زانن. ﴿كَتَبْتُ فَصِلَتْ ءَايَتُهُ﴾ واته: کتیبیکه مانا گانی شی کراوه ته وه و
به رنامه کانیش زور به پیک دمه زراوه ﴿قُرْءَانًا عَرَبِيًّا﴾ واته: قورئانیکه به زمانی عه ره بی هاتوو وه
مانا گانی پوون و ناشکرایه و به جوانی شی کراوه ته وه، رسته کانیشی دیاره و هیچ گپوگرفتیکه تیدا
نیه. وه ک خوای که وره ده فه رموویت: ﴿كَتَبْتُ أَحْكَمَتْ ءَايَتُهُ ثُمَّ فَصِلَتْ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ﴾ واته: نه مه
کتیبیکه نایه ته گانی داپژدراوه پاشان پوون کراوه ته وه له لایه ن (خوای) کاردروستی زاناوه. واته: نه م
قورئانه له پووی ده سته واژه گانی وه وه له پووی مانا گانشیه وه موعیزه یه، ﴿لَا يَأْتِيهِ الْبَطْلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ

^۱ النحل (۱۰۲).

^۲ الشعراء (۱۹۲-۹۴).

^۳ هود (۱).

وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ^۱ واتە: بە تال پووی تى ناکات نە لە ئیستاو نە لە دواپۆژدا (نە بە لى کەم کردن نە بە لى زیادکردن) چونکە نێردراوە تە خوارەووە لە لایەن (خوای) کاردروستی ستایش کراوەووە. وە دەفەر موویت: ﴿بَشِيرًا وَنَذِيرًا فَأَعْرَضَ أَكْثَرُهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ﴾ مژدە دەرو ترسینەرە وکە چى زۆربەیان خۆیان لى بواردووە و ئامادە نین کە بییسن. ﴿بَشِيرًا وَنَذِيرًا﴾ واتە: جارێک مژدە دەدات بە خاوەن باوەرپان و جارێکیش خوانەناسان دەترسینیت، ﴿فَأَعْرَضَ أَكْثَرُهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ﴾ واتە: زۆرێک لە قورەیشیەکان لى تیناگەن و خۆیانى لى لادەدەن لە گەل ئەو هەموو پوونى و ناشکراییهى قورئاندا، ﴿وَقَالُوا قُلُوبُنَا فِي أَكِنَّةٍ مِّمَّا نَدْعُونَآ إِلَيْهِ وَفِي ءَاذَانِنَا وَقْرٌ وَمِنْ بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ حِجَابٌ فَأَعْمَلْ إِنَّا عَمِلُونَ﴾ و تیان: لەو هى کە تۆ بۆ ئەومان بانگ دەکەى، دلمان پەردە پۆشه لە پوویدا و گویمان کەرە و پەردەیه کە هەیه لە نێوان ئێمە و تۆدا. ﴿وَقَالُوا قُلُوبُنَا فِي أَكِنَّةٍ﴾ واتە: دلمان داپۆشراوە و سەرى گیراوە، ﴿مِمَّا نَدْعُونَآ إِلَيْهِ وَفِي ءَاذَانِنَا وَقْرٌ﴾ یانى: گویمان کەرە لە بەرانبەر ئەو هى تۆ ئێمەى بۆ بانگ دەکەى، (فاعمل اننا عاملون) یانى: تۆ خەریکی کارى خۆت بە و ئێمە کارمان بە سەرتەووە نیه و ئێمەش خەریکی کارى خۆمان دەبین و توکارت بە سەرمانەووە نیه.

﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَىٰ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ اللَّهُ وَاحِدٌ فَاستَقِيمُوا إِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُوهُ وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِينَ ۖ الَّذِينَ لَا يَتُوبُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ ۖ﴾ ٦ ﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ﴾ ٧

بانگکردن بۆ یه کخوا په رستی

خوای مەزن دەفەر موویت: ﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَىٰ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ اللَّهُ وَاحِدٌ فَاستَقِيمُوا إِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُوهُ وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِينَ﴾ بلى منیش مروفیکم وەکو ئێو، خودا فەرمانم پى دەدا پیتان بلیم: تەنها خودایەکتان هەیه، پووتان هەر بەرەو ئەو بکەن، داواى لیبوردنى لى بکەن، واوەیلا بۆ ئەو کەسانەى خودا بە تەنیا نازان. خوای گەرە دەفەر موویت: ﴿قُلْ﴾ ئەى موحه مەهد! (ﷺ) بلى بهو خوانەناس و موشریکانە: ﴿إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَىٰ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ اللَّهُ وَاحِدٌ﴾ واتە: منیش مروفیکم وەکو ئێو خودا نیگای بۆ کردووم پیتان بلیم: کە خودای ئێو تەنیا یە، وەکو ئەو بتانە نیه کە ئێو

دهیپه رستن و زور جیاوازن له دارو به ردو شتی تر، به لکو خودا، خودایه کی تاك و ته نهاییه، ﴿فَأَسْتَقِیْمُوا إِلَیْهِ﴾ به دلپاکی عیباده تی بۆ بكن به و شیوه ی که فره مانى پیکردن له سه ر زمانى پیغه مبه ره کان (سه لامى خویان لی بیت)، ﴿وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِیْنَ﴾ هاوار بۆ نه و که سانه که هاوهل بۆ خودا داده نین، له ناو بچن و نه مینن، ﴿الَّذِیْنَ لَا یُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ کَفِرُونَ﴾ نه وانه نه زه کات ده ده ن و نه بره وایان به پۆزی دواى مه یه. ﴿الَّذِیْنَ لَا یُؤْتُونَ الزَّكَاةَ﴾ عه لی کوپى نه بو ته لحه ده لییت: له ئیبنو عه باسه وه واته: نه وانه ی که شایه تی ناده ن که هیچ په رستراویک نیه غه یری خودا. ^۱ عیکریمه ش هر وای وتوه. ^۲ نه م ئایه ته وهك نه و ئایه ته وایه که خوی گه وره ده فره موویت: ﴿قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّهَا﴾ ^۳ وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّهَا ^۴ واته: (سویند به هه مو نه وانه) به راستى پزگارى بوو نه و که سه ی که نه فسی خوی پاک کرده وه، بیگومان نا ئومید بوو نه و که سه ی که نه فسی خوی (به گونا ه) ون و تاوانبار کرد. وهك نه م ئایه ته ش که ده فره موویت: ﴿قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى﴾ ^۵ وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى ^۶ واته: به راستى سه رفراز بوو نه وه ی که خوی پاک پاگرت، وه ناوی په روه ردگارى خوی ده بات و نه که ویته نویژکردن (پارانه وه). وه ده فره موویت: ﴿فَقُلْ هَلْ لَّكَ إِلَى أَنْ تَزَكَّى﴾ ^۷ واته: وه پیى بلئ: ئایا ده ته ویت پاک ببیته وه (له گونا ه). مه به ست له زه کات لیږده دا پاک پاگرتنى گیانه له په وشتى نا په سه ند، گرنگترینیان پاککردنه وه ی گیانه له شیرك و بته پرستی. زه کاتى مالیش بۆیه ناو نراوه به زه کات چونکه نه و مالّه پاک ده کاته وه له حه رام و شتى نا په واو ده بیته هوی زور بوون و زیادکردنى نه و مالّه و زیاتر سوود لی وه رگرتنى و یارمه تی خاوه نه که ی ده دات بۆ به کاره یتنانی له په زامه ندی خوی مه زندا. قه تاده ده لییت: نه وانه ی که زه کاتى مالیان ناده ن. نه م پایه باو ئاشکراتره له لای زۆرینه ی زانایانى ته فسیر، ئیبنو جه ریریش هه مان پای هه لېژاردوه. ^۸ به لام نه م پایه قسه ی له سه ره، چونکه زه کات له سالی دووه می کۆچیدا فره ز کراوه له مه دینه دا وهك زور که س باسیان کردوه، نه م ئایه ته له مه ککه دا هاتو ته خواره وه. (اللهم) مه گه ر بلین: دوور نیه نه صلی خیرکردن و زه کات هر له سه ره تای هاتنى

^۱ الطبري (۴۳۰/۲۱).^۲ الطبري (۴۳۰/۲۱).^۳ الشمس (۹-۱۰).^۴ الاعلى (۱۴-۱۵).^۵ النازعات (۱۸).^۶ الطبري (۴۳۱/۲۱).

پیغه مبه ره وه (ﷺ) فره منی پی کراییت و پاشان ریژه کانی دیاری کراییت. وهك خوی گه وه ده فره مویت: ﴿وَأَتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ﴾^۱ واته: وه له پوژی دروینه و چنیدا مافه کی (زه کاته کی) لی بدهن. که چی له پاشاندا و له مه دینه دا (نیصاب) و (ریژه ی زه کات) دیاری کراوه. به نه م شیوه یه ده بیت هه ردو قسه که یه ک بخرین. وهك چون نه سلی نویژ یه که مجار که واجب بوو له پیش گزنگی خوړو پیش ناو ابوونیدا واجب بوو، پاشان له کاتی شه وره ویه کی پیغه مبه ردا (ﷺ) پیش کوچکردنی بو مه دینه به سال و نیویک خوی گه وه پینج نویژی فره کرد له سر پیغه مبه ر (ﷺ) و دریژه ی مهرج و پایه کانی نویژو نه و شتانه ی په یوه ندی به نویژه وه بو پیغه مبه ر (ﷺ) پوون کرده وه. والله أعلم. پاش نه وه خوی مه زن فره مووی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ﴾ نه وانه ی خاوهن باوه پڼ و ناکار چاکن، پاداشتیکی نه پراوه یان بو هیه. موجهیدو که سانی تریش ده لین: ﴿غَيْرُ مَمْنُونٍ﴾ واته: نه پراوه و دواپی نه هاتوو، وهك نه م نایه ته که خوی مه زن ده فره مویت: ﴿مَكِثِينَ فِيهِ أَبَدًا﴾^۲ واته: لهو (به هشته) دا بی پرانه وه ده میتنه وه. وه ده فره مویت: ﴿عَطَاءٌ غَيْرُ مَجْذُوذٍ﴾^۳ واته: نه وه به خشینیکه بی پرانه وه.

﴿قُلْ أَبِئِنَّكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُ ۾ أَنْدَادًا ۚ ذَٰلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ ۝۹ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ مِّنْ فَوْقِهَا وَبَرَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ سَوَاءً لِّلنَّاسِ لَيْلٌ ۝۱۰ ثُمَّ أَسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ ۝۱۱ فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ وَأَوْحَىٰ فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهَا وَزَيْنَا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصْبِيحٍ وَحِفْظًا ۚ ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ۝۱۲﴾

باسی به دینانی نه م بوونه و مره که میك به دریژی

خوی مه زن ده فره مویت: ﴿قُلْ أَبِئِنَّكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُ ۾ أَنْدَادًا ۚ ذَٰلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ ناخو نیوه له که سیکی که به دو پوژ نه م زه مینه ی وه دی میتنا، حاشا ده که ن و هاوتای بو پهیدا ده که ن؟ نه وه که پامینه ری هه موو جیهانه. نه مه نارپه زایی ده ربیرینی خودایه له موشریکه کان نه وانه ی که هاوهل بو خودا داده نیین و عه بدایه تی غهیری خودا ده که ن، نه و خودایه ی دروستکه ری

^۱ الانعام (۱۴۱).

^۲ الکهف (۳).

^۳ هود (۱۰۸).

هه موو شته و زاله به سهر هه موو شتداو توانای به سهر هه موو شتدا هه یه. ﴿قُلْ أَنتُمْ لَكُمْ تَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُ أَنْدَادًا﴾ واته: هاوتاو هاوینهی بۆ داده نین له که لا خوا دا ده پیه رستن، ﴿ذَلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ واته: وه دیهینه ری نه و شتانه هه ر په روه رینی جیهانه. وه لییره دا جیی خویه تی که میك به دریژی برۆینه سهر باسه که وهك خوای مه زن ده فره موویت: ﴿خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ﴾ واته: ئاسمانه کان و زه ویی له شهش پۆژدا دروست کردوه. له ویدا نه وه ی په یوه ندی به زه مینه وه هه یه جیای کردوه ته وه و نه وه یشی په یوه ندی به ئاسمانه کانه وه هه یه هه ر جیای کردوه ته وه. یه که مجار باسی زه مینه که دروست کراوه، چونکه بناغه یه، وه ده بیئت هه ر له بناغه وه ده ست پی بکریت پاشان دواي نه وه بان دروست بکریت، وهك خوای گه وره فره موویه تی: ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ أَسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَوَاتٍ﴾ واته: خوا نه و خوایه یه که هه رچی له زه ویدایه دروستی کردوه بۆ ئیوه له پاشان پووی کرده ئاسمان ئینجا ریکی خستن به حه وت ئاسمان. به لام نه و ئایه ته ی که خودا ده فره موویت: ﴿أَنْتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ السَّمَاءُ بَنَاهَا﴾ (۲۷) رَفَعَ سَمَكَهَا فَسَوَّاهَا (۲۸) وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا (۲۹) وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا (۳۰) أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَاهَا (۳۱) وَالْجِبَالَ أَرْسَاهَا (۳۲) مَتَاعًا لَّكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ (۳۳) واته: ئایا دروستکردنی ئیوه گرانتره یان ئاسمان؟ که دروستی کرد، بالای به رزکرده وه و ریکی خست و شه وی نه ویی تاریک کرد و ده ری خست (پووناکی) پۆژی، له پاشان زه وی پاخست، لیی ده رهینا ئاوی و له وه پی، وه شاخه کانی پته و دامه زراند، بۆ به هره مه ندی خۆتان و ئاژه لتان. له م ئایه ته وه ده رده که ویت که تلاندنه وه و پان بوونه وه ی زه مین دواي دروستبوونی ئاسمان بووه. به لام دروستکردنی زه مین پیش دروستبوونی ئاسمان بووه. ئیبنو عه باسیش هه ر به و شیوه یه وه لامی داوه ته وه وهك بوخاری باسی ده کات له ته فسیری نه م ئایه ته دا له سه حیحه که یدا که پریوایه تی کردوه له سه عیدی کوپی جوبه یره وه ده لیت: پیاویک وتی به ئیبنو عه باس (په زای خوای لی بیئت) من هه ندی شت له قورئاندا ده بینم لیی حالی نابم و لیی تیناگه م، خوای مه زن فره موویه تی: ﴿فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ﴾ واته: له و پۆژده دا هیچ خزمایه تیهك

^۱ الاعراف (۵۴).

^۲ البقرة (۲۹).

^۳ النازعات (۲۷-۳۳).

^۴ المؤمنون (۱۰۱).

نامینیت له نیوانیانداو پرسپاری یه کتری ناکهن (کهس له کهس ناپرسیت). له ولاشه وه نه فره رموی:
﴿وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ﴾^۱ واته: وه (لهو پوژدهدا) پوو ده که نه یه کترو پرسپار له یه کتر ده که ن.
وه ده فره رمویت: ﴿وَلَا يَكْنُتُونَ اللَّهَ حَدِيثًا﴾^۲ واته: وه (لهو پوژدهدا) هیچ قسه و باسیک له خودا
ناشارنه وه. که چی له ولاره نه فره رموی: ﴿وَاللَّهُ رَبُّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ﴾^۳ واته: سویند به خوی
په روه دگارمان نیمه به هیچ جور هاوبه ش دانه نه بووین بۆ خودا. نه وه تا له م نایه ته دا قسه کانیا ن
ده شارنه وه. وه ده فره رمویت: ﴿ءَأَنْتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ السَّمَاءُ بَنَاهَا﴾^۴ رَفَعَ سَمَكَهَا فَسَوَّيْنَاهَا ﴿۲۸﴾ وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ
ضُحَاهَا ﴿۲۹﴾ وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا ﴿۳۰﴾ واته: نایا دروستکردنی نیوه گرانتره یان ناسمان؟ بالای
به رزکرده وه و پیکی خست و شهوی شهوی تاریک کردو ده ری خست (پهوناکی) پوژی، له پاشان زهوی
پاخست، لئی دهرهینا ناوی و له وه پی، وه شاخه کانی پته و دامه زراند، بۆ به هره مه ندی خوتان و
ناژه لتان. لیته دا باسی دروستکردنی ناسمانی کردوه له پیش دروستکردنی زه مین که چی لیته دا
فه رموی ته تی: ﴿قُلْ أَبِئِنَّكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُۥٓ أَنْدَادًا ذَٰلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾^۱
وَجَعَلَ فِيهَا رُوسًۭى مِّنْ فَوْقِهَا وَبَرَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ سَوَاءً لِّلنَّاسِ لِيلِينَ ﴿۱۰﴾ ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ
وَهُی دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ ﴿۱۱﴾ نه وه تالیته دا باسی دروست بوونی
زه مین ده کات له پیش دروست بوونی ناسمان. هه روه ها ده فره رمویت: ﴿وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا﴾، ﴿عَزِيزًا
حَكِيمًا﴾، ﴿سَمِيعًا بَصِيرًا﴾، وهك شهوی شهوی داییت و به سر چووبیت و تیپه پرییت، نیبنو
عه باس (په زای خوی لی بیت) فره رموی: ﴿فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ﴾ له فوکردنی
یه که مده به که له شاخدایه پاشان فو ده کریت به که له شاخدا، ﴿فَصَبَقَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ
إِلَّا مَن شَاءَ اللَّهُ﴾^۲ واته: یه که سر هه مو شه وانه ی له ناسمانه کان و زه ویدان دهرن مه گهر که سانیک خوا
بیه ویت (نه مرن). نا له ویدا خزمایه تی له نیواندا نامینیت و کهس له کهس ناپرسیت. پاشان له فوه که ی

^۱ الصافات (۲۷).^۲ النساء (۴۲).^۳ الانعام (۲۳).^۴ النازعات (۲۷-۳۰).^۵ الزمر (۶۸).

تردایه که، ﴿وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ﴾ وه نه وهی که خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿وَاللَّهُ رَيْنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ﴾، ﴿وَلَا يَكْتُمُونَ اللَّهَ حَدِيثًا﴾، خوی مه زن ده بووریت له وانه ی که به دلپاکی خودایان په رستووه. خوانه ناسان (نه وانه ی شه ریکیان بو خودا داده نا) ده لئین: وهرن با نئمه ش بلئین نئمه موشریک نه بووین، خوی مه زن مور ده نئیت به ده میانداو ده ستیان دیته وه لامدانه وه. نا له ویدا ده زانریت هیچ قسه یه که له خودا ناشارریته وه و خوی گه وره هه مووی ناشکرا ده کات. نا له ویدا: ﴿وَدَّ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾^۱ واته: بیتاوه پان ده ست نه که نه ناوات خواستن. خوی مه زن له دوو پوژدا زه مینی دروست کردووه پاشان ناسمانی دروست کردووه، پاشان پووی نا له ناسمانه کان و پیکي کردن له دوو پوژی تردا پاشان زه وی پاخت وراختنی زه ویش یانی نه وه که ناوو له وه پگاو شاخ وزیخ و بیگیان و ته پوژکه ی تیدا دروست کردو هه موو نه وانه شی دروست کرد که له نیوان زه وی و ناسمانه کانداهه یه نه مه یه مانای ﴿دَحَاهَا﴾ که خوا نه یه فه رموویت... که نه شفه رموویت: ﴿خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ﴾ زه مین و نه وه هه موو شته ی که تییدایه له چوار پوژدا دروستی کردو ناسمانه کانیشی به دوو پوژ دروست کرد نه وه ش که خوا نه فه رمووی: ﴿وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا﴾ خودا ناوی خوی هیناوه به لیبورده و دلوفان. واته: هه تاهه تایه هه ر لیبورده و دلوفانه. خوی گه وره هیچ شتیکی نه فه رمووه مه گین، هه ر وایه و گومانی تیدا نیه هه روا دیته دی، نئیربا لیت تیک نه چیت چونکه هه موو قورئان له لایه ن خوداوه په وانه کراوه (چ نه مانه و چ نه وانه ش). بوخاری پیوایه تی کردووه.^۲ وه ده فه رموویت: ﴿وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ مِنْ فَوْقِهَا وَبَرَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَا أَزْوَاجَ أَيْامٍ سَوَاءٍ لِلْسَّابِلِينَ﴾ که ژو کوشی له زه مین به رزکرده وه و پیتی تیخت، هه ر له ماوه ی چوار پوژاندا، بو هه رکی بژیوی ده ویت (به یه کسانی) بژیوی بو دابین کردن). ﴿وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ مِنْ فَوْقِهَا وَبَرَكَ فِيهَا﴾ واته: چپای له سه ر داناو پیت و به ره که تی خسته سه ری و توو به روبوومی تیا پواندو بژیوی ته واو تیدا دابین کرد بو خه لکی هه تا به چاکی تییدا بژین و توو به روبوومی تیدا بچینن و پوژی خویان به ده ست بیخن واته: له پوژی سی شه مه و چوارشه مه دا. له گه ل دوو پوژه که ی پیشودا ده کاته چوار پوژ. بویه خوی مه زن فه رموویه تی: ﴿فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ سَوَاءٍ لِلْسَّابِلِينَ﴾ واته: بو نه و که سانه ی ده یانه ویت پرسیار بکه ن له و باره یه وه هه تا بیزانن. عیکریمه و

^۱ النساء (۱۰۲).^۲ فتح الباری (۴۱۸/۸).

موجاهيد ده لئىن: له م ئايه ته دا: ﴿وَقَدَّرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا﴾ واته: له هر سهر زه ميني كدا شتيكي بو دانان و پراھاتن له گه لى كه بو نه و شوينه نه بيت نه ده شياو نه ده گونجا، له وانه مي زهره بو يه مه نيه كان و پوشاكي ناسك و جوان بو سابووريه كان كليته و كلاويش كه له ناوچه ي پهي دا به كار نه هينرا.^۱ ئيبنو عه باسو قه تاده و سودى له م ئايه ته دا: ﴿سَوَاءٌ لِّلْسَائِلِينَ﴾ ده لئىن: واته: بو هر كه سيك ده يه وييت پرسيار بكات له و باره يه وه.^۲ ئيبنو زه يد ده لئيت: واته بزيوي تيا دابىن كراوه له چوار پوژ بو هر كه سيك بيه وييت واته: چون بيه وييت به پي پيوستى هر كه سيك خوى مهن ژيانى بو دابىن كردووه و پوژى بو ديارى كردووه.^۳ نه م قسه يه له و ئايه ته ده چييت كه خوى گه وره ده فهرمووييت: ﴿وَأَتَاكُمْ مِّن كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ﴾ واته: وه له هه موو نه و شتانه ي كه داواتان كردووه پي داوون. والله اعلم. پاشان خوى مهن ده فهرمووييت: ﴿ثُمَّ أَسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ﴾ واته: پاشان پوي نا له به رزايى ناسمان، كه نه وسا هر تاريكان بوو، به وان و به زه ميني وت: به خوشى يان ناخوشى، ده بيت بينه به رفرمانم. وتيان: وا به خوشى هاتين. ﴿ثُمَّ أَسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ﴾ واته: پاشان پوي كرده سهره وه و ناسمان كه هر هه لمى ناو بوو كه به رز بوو بووه و لى له و كاته ي كه زه مين دروست كرا، ﴿فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا﴾ فهرمانم به جي بينن چيتان پي ده لئيم به جي بينن پيتان خوشه يان پيتان ناخوشه، ﴿قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ﴾ واته: وتيان: به گويت ده كه ين هه رچى خوت مه يلت لئيه دروست بكرىت له فريشته و جنوكه و مرؤف ئيمه ناماده ين و گوپرايه ل و به رفرمانتين، ﴿فَقَضَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ وَأَوْحَىٰ فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهَا وَزَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصْبِيحٍ وَحِفْظًا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ﴾ نه وسا كه هوت ناسمانى له دوو پوژدا وه دى هينا، هر ناسمانه و فهرمانى كارى خوى بو نارد. نزىكترين ناسمانيشمان به چرا پازانده وه و پاراستمان. خاوه ن ده سه لاتى زانا بريارى نه و كاره ي داوه. ﴿فَقَضَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ﴾ واته: لى بووه وه له ريكرردنى هوت ناسمانه كه له دوو پوژى تردا كه پوژى پينج شه ممه و هه ينى بوو، ﴿وَأَوْحَىٰ

^۱ الطبري (۴۳۶/۲۱).^۲ الطبري (۴۳۸/۲۱).^۳ الطبري (۴۳۸/۲۱).^۴ ابراهيم (۳۴).

فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهَا ﴿۱۰﴾ واته: هر ئاسمانه و فرمانی کاری خوی پیدرا. به پی پیویستی له فریشته و له و
 شتانه ی که خودا خوی نه بیست که س نایزانیست و سهری له بهر دهرناکات. ﴿وَزَيْنًا لِّلْأَسْمَاءِ الدُّنْيَا بِمَصْبِيحٍ﴾
 که بریتیه له و نه ستیره پرشنگذارو پووناکانه بۆ خه لکی سهر زهمین. ﴿وَحِفْظًا﴾ واته: بۆ پاراستن و
 چاودیری له شهیتانه کان هتا گوی نه گرن له کومه لی پایه به رزان، (الملأ الأعلى)، ﴿ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ
 الْعَلِيمِ﴾ واته: نه وه بریاری خودای خاوهن دهسه لاته نه و خودایه ی خاوهن دهسه لاته به سهر هه موو
 شتیگداو زال و ملی پیدانه خات و زانیه به جوله و هه لسوکه وتی هه موو وه دیهینراوه کانی.

﴿فَإِنْ أَعْرَضُوا فَقُلْ أَنْذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِّثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثُمُودَ ﴿۱۲﴾ إِذْ جَاءَهُمُ الرُّسُلُ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ
 خَلْفِهِمْ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ قَالُوا لَوْ شَاءَ رَبُّنَا لَأَنْزَلَ مَلَائِكَةً فَإِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ ﴿۱۳﴾ فَأَمَّا عَادُ
 فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَقَالُوا مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً
 وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿۱۴﴾ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي أَيَّامٍ نَحْسَاتٍ لِّنُنذِرَهُمْ عَذَابَ الْآخِرَةِ فِي الْحَيَاةِ
 الدُّنْيَا وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَخْزَىٰ وَهُمْ لَا يُنْصَرُونَ ﴿۱۵﴾ وَأَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمَىٰ عَلَى الْهُدَىٰ فَأَخَذَتْهُمُ
 صَاعِقَةُ الْعَذَابِ الْهُونِ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿۱۶﴾ وَنَجَّيْنَا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَكَانُوا يَنْقُوتُونَ ﴿۱۷﴾﴾

ئاگادارکردنه وهی بیباوهران و وه بیرهینانه وهی به سه رهاتی عاد و سه موود بۆیان

خوای مه زن ده فه رموویت: ﴿فَإِنْ أَعْرَضُوا فَقُلْ أَنْذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِّثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثُمُودَ﴾ نه گهر هه
 قه بولیان نه کرد، بلی: به و هه وره تریشقهیه ده تانترسیتم که دای له هۆزه که ی عاد و سه موود. خوای
 مه زن ده فه رموویت نه ی موحه ممد بلی به و موشریک و خوانه ناسانه نه گهر نه و حقه ی که بۆتان
 هاتوو قه بولی نه که ن که من بۆم هیناون له لایه ن خودا وه ده تانترسیتم به به لایه ک که تووشی که له
 پیشووهر کان هات نه وانه ی که بریایان نه هینا به پیغه مبه ره کانیان، ﴿صَاعِقَةً مِّثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثُمُودَ﴾ به
 وینه ی نه و هه وره تریشقه ی دای له که لی عاد و سه موود، ﴿إِذْ جَاءَهُمُ الرُّسُلُ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ
 أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ قَالُوا لَوْ شَاءَ رَبُّنَا لَأَنْزَلَ مَلَائِكَةً فَإِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ﴾ نه و ساکه پیغه مبه ره کان (چ
 پووبه پوو چ پاشمله) لیان نزیک ده بوونه وه که غهیری خودا مه په رستن، وتیان: نه گهر په روه رینمان
 مه یلی لی بووایه فریشته ی داده به زاند. ئیمه له وهی که ئیوه ی پی پی ناردراون حاشا ده که یین. ﴿إِذْ
 جَاءَهُمُ الرُّسُلُ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ﴾ نه م نایه ته وه ک نه و نایه ته وایه که خوای مه زن

ده فہرموویت: ﴿وَإِذْ كُنَّا خَا عَادَ إِذْ أَنْذَرَ قَوْمَهُ بِالْأَحْقَافِ وَقَدْ خَلَّتِ النُّذُرُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ﴾^۱ واتہ:
 (نہی موحہ مہد - ﷺ!) یاد دی برای گہ لی عاد کہ وہ کاتیک گہ لہ کہی ترساند لہ (ولاتی) نہ حقاف
 بیگومان پیغہ مہرانی زور پابوردون لہ پیش و دوی نہ ویشہ وہ. واتہ: برای عاد بخہ بیر خوت کہ لہ و
 دیبہی دہ وروہر ولاتی نہ وان ہوزہ کہی خوی ترساند کہ خوا پیغہ مہرانی بؤ پہ وانہ کردن، داویان لی
 کردن کہ تہنہا خودا بپہ رستن و ہاوہ لی بؤ دانہ نین، مژدہ یان دہ دانی و دہ یان ترساندن لہ و بہ لایانہی
 خودای گہ ورہ تووشی نہ و خوانہ ناسانہی کرد، وہ نہ و ہموو بہ ہرہیہی کہ خودا دای بہ دوستانی
 خوی. دوی نہ و ہموو ناموزگاریہ، بپوایان نہ ہینا و دزایہ تیان دہ کردو لہ سہر گومرایی خویان ہر
 بہ ردہ وام بوون و دہ یانوت: ﴿لَوْ شَاءَ رَبُّنَا لَأَنْزَلَ مَلَائِكَةً﴾ واتہ: نہ گہر خودا پیغہ مہری پہ وانہ بکردایہ
 فریشتہی لہ لایہن خویہ وہ پہ وانہ دہ کرد، ﴿فَإِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ﴾ یانی: نہی نیوہی مروؤ، ﴿كَفِرُونَ﴾
 واتہ: بپواتان پی ناکہین چونکہ نیوہش و ہک نیئمہ مروؤن. خوی مہ زن دہ فہرموویت: ﴿فَأَمَّا عَادٌ
 فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَقَالُوا مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً
 وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يَحْحَدُونَ﴾ واتہ: جا ہوزی عاد لہ ناپہ و خویان لہ و سہر زہ میندا بہ زل زانی.
 دہ یانوت: کوا؟ کی لہ نیئمہ بہ ہیزترہ؟ ہر وا بہ نیشانہ کانمان بیتاوہر بوون. ﴿فَأَمَّا عَادٌ فَاسْتَكْبَرُوا
 فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ﴾ واتہ: ہوزی عاد خویان بہ زل دہ زانی لہ سہر زہ میندا و سہر پیچی و لاساریان
 دہ کردو یاخی بوون بہ بی ہیج مافیك، ﴿وَقَالُوا مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً﴾ واتہ: بہ بہ ہیزی خویاندا دہ نازین و
 وایان دہ زانی نہ و بہ ہیزیہ یان لہ تولہی خوا دہ یان پاریزیت. ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ
 مِنْهُمْ قُوَّةً﴾ واتہ: ناخو بیر ناکہ نہ وہ و نابین نہ وہی نہ وان لہ پوویدا دہ و ہستن، نہ و خودا گہ ورہ و
 خاوہن دہ سہ لاتہیہ کہ ہموو شتی دروست کردوہ و توانای ہیزی تیا و ہدی ہیناوہ، بیگومان
 مہ لمت و تولہی خودا زور توندو بہ ہیزہ. و ہک خوی مہ زن لہ نایہ تیکی تردا فہرموویہ تی: ﴿وَالسَّمَاءَ
 بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ﴾^۲ واتہ: ناسمانمان بہ دہستی خومان دروست کردوہ و نیئمہ فراوانکہری
 (ناسمانین). واتہ: نہ مانہ دزایہ تی خودایان کردو بپوایان بہ نیشانہ کانی نہ کردو سہر پیچی فہرمانی
 پیغہ مہرہ کہ یان کرد، بویہ خوی گہ ورہ فہرمووی: ﴿فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي أَيَّامٍ مَحْصَاتٍ لِيَذِيقَهُمْ

^۱ الاحقاف (۲۱).^۲ الذاریات (۴۷).

عَذَابُ الْخِزْيِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَخْزَىٰ وَهُمْ لَا يُنصَرُونَ ﴿١﴾ نهوسا ئیمة ره شه بایه کی به هیزمان (له و پوژانه دا که شوومن) ناردده سهریان، تا نازاری ئابروویه ریان (له زیانی نه م دنیا به دا) پی بجیژن. بیگومان سوکایه تی و نازاری نه ولش زورتره و که سیش به هانایانه وه نایه ت. ﴿فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا﴾ واته: ره شه بایه کی زور توندمان بو ناردن. هندی ده لئین: زور به هیژ، هندی کی ترده لئین: زور سارد. و تراوه (بای صهرصر) نه و بایه یه که دهنگی لیوه دیت. له راستیدا هه موو نه و سیفه تانه ی تیدا بووه. چونکه نه وان زور به هیژو توانای خویاندا ده نازین. دیاره سزا که شیان له و شیویه یه که بو نه وان بشیت. بویه نه و ره شه بایه نه وهنده توندو ساردو به هیژ بوو له سهریان، نه وه تا خوی مه زن له نایه تی کی ترده فهرموویه تی: ﴿بَرِيحٌ صَرْصَرٌ عَاتِيَةٌ﴾^۱ واته: به بایه کی سهختی ساردی به تینی گرمه. واته: ره شه بایه کی زور ساردو خاوهن دهنگی کی هه راسانکه ر، هه ر له بهر نه وه یه که پووباریکی به ناوبانگ له ولاتی پوه لاتدا ناو تراوه سهرسر (صرصر) چونکه له کاتی پوشتنیدا دهنگی کی به هیژی لیوه دیت. ﴿فِي أَيَّامٍ مَّجْسَاتٍ﴾ واته: له چند پوژیک کی به رده وامی شومدا، وه ک خوی گه وره له نایه تی کی ترده فهرموویه تی: ﴿سَبْعَ لَيَالٍ وَثَمَنِيَةَ أَيَّامٍ حُسُومًا﴾^۲ واته: ههوت شه وو ههشت پوژ به بی وچان (له ناوی بردن). وه ده فهرموویت: ﴿فِي يَوْمٍ نَخَسُ مُسْتَمِرًّا﴾^۳ واته: له پوژیک کی سهختدا به به رده وامی. واته: سزا که دهستی پیکرد له سهریان له پوژیک کی شومی به رده وامدا، نه و شومی به ش به رده وام بوو له سهریان تا ﴿سَبْعَ لَيَالٍ وَثَمَنِيَةَ أَيَّامٍ حُسُومًا﴾ ههتا بنه پری کردن و هه مووی له ناو بردن و ئابرووی بردن له دنیا داو سزای قیامه تیش توندترو ئابروویه رتره. بویه خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿لَنَذِيْقَهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَخْزَىٰ﴾ واته: سزای پوژی دواپی زور ئابروویه رتره. ﴿وَهُمْ لَا يُنصَرُونَ﴾ واته: کهس له پوژی قیامه تدا نایه ت به ده میانه وه و فریایان ناکه ویت وه ک چون له دنیا دا به هانایانه وه نه هات، وه که سیش له لای خودا وه نایانپاریزیت له و سزایه و لییان دور ناخاته وه. خوی مه زن ده فهرموویت: ﴿وَأَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمَىٰ عَلَى الْهُدَىٰ فَأَخَذَتْهُمُ صَاعِقَةُ الْعَذَابِ الْهُونِ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ ئیمة پیگی به ره و خومان نیشانی هوزی سه مودیش دا. له باتی شاره زابوونیک هه زیان کرد هه ر کوپرو نابینا بن، نهوسا له سونگی نه و کاره ی که

^۱ الحاقة (۶).^۲ الحاقة (۷).^۳ القمر (۱۹).

دهيانکرد، هه وره تريشقه گرتنى و نازارى ئابرويەريان لى هاته دى. ﴿وَأَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمَى عَلَى الْهُدَى﴾ ئيمه هۆزى سه مودمان شاره زان کرد، به لام له باتى شاره زانى حەزبان کرد هه ر نابينان بن. ﴿فَهَدَيْنَهُمْ﴾ ئيبنو عەباس و (پەزاي خواي لى بيت) نه بولعاليه و سه عيدي كوپى جوبه يرو قه تاده و سودى و ئيبنو زهيد ده لىن: بۆمان پوون كورنه وه. ^۱ سه وري ده لىت: بانگمان كردن. واته: هۆزى سه موديش پينمايمان كردن و پينگاي راستمان بۆ پۆشن كورنه وه له سه ر زمانى پينغه مبه ره كه يان (سالح) (سه لامى خواي لى بيت) بپويان پى نه كوردو دزايه تيان كوردو وشتره كه ي خودايان سه رپى كه خواي مه زن كوردبووى به نيشانه يه كى زۆر ديارو ئاشكرا له سه ر راستى پينغه مبه ره كه يان، ﴿فَأَخَذَتْهُمُ صَاعِقَةٌ أَلْغَازِبَ الْهُونَ﴾ واته: خواي كه و ره دهنگو له رزه يه كى واى بۆ ناردن كه سه رشپو زه بوونى كردن و سزايه كى زۆر توندوتيزى دان، ﴿بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ واته: به هوى نه و بى دينى و لاسارى و سه رپينچيانه وه كه ده يانكرد، ﴿وَنَجَّيْنَا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَكَانُوا يَنْقُونَ﴾ نه و كه سانه شمان پزگار كرد كه بووبونه خوانه ناس و له گوناخويان ده پاراست. ﴿وَنَجَّيْنَا الَّذِينَ ءَامَنُوا﴾ واته: نه وانه ي خاوه ن باوه ر بوون له نيوانياندا تووشى هيج ناخوشى و زيانىك نه بوون له و باره يه وه. به لكو خواي مه زن پزگار و سه رفرازى كردن له گه ل پينغه مبه ره كه ياندا كه صالح بوو (سه لامى خواي لى بيت).

﴿وَيَوْمَ يُحْشَرُ أَعْدَاءُ اللَّهِ إِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ﴾ ١٩ ﴿حَقَّ إِذَا مَا جَاءُوهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَرُهُمْ وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ ٢٠ ﴿وَقَالُوا لَوْلَا أَلْفَاظُ الْقَوْلِ مِنَّا لَمَا نُنَاجِيكَ اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ ٢١ ﴿وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَرُونَ أَن يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَرُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ وَلَكِنْ ظَنَنْتُمْ أَنَّ اللَّهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مِّمَّا تَعْمَلُونَ﴾ ٢٢ ﴿وَذَلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِي ظَنْنْتُمْ بِرَبِّكُمْ أَنزَلَ اللَّهُ فَاصْبَحْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ ٢٣ ﴿فَإِنْ يَصْبِرُوا فَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ وَإِنْ يَسْتَعْتِبُوا فَمَا لَهُمْ مِنَ الْمُعْتَبِينَ﴾ ٢٤

له رۆزى قىيامه تدا له ندامه كانى له شى تاوانباران شايه تن له سه ر خويان.

خواي مه زن ده فه رموويت: ﴿وَيَوْمَ يُحْشَرُ أَعْدَاءُ اللَّهِ إِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ﴾ له و پۆزه دا كه نه ياره كانى خوا به ره و ئاگر هه موويان كۆده كرينه وه و دهسته دهسته به پى ده كرين. واته: بۆ نه و موشرىكانه ي باس بكه پۆزىك ديت كه گشت خوانه ناسان پۆل پۆل به پى ده كرين بۆ جهه نه م واته: گزيره كانى جهه نه م هه ر له نه وه له وه هه تا دواين كه س تاوانباران كۆده كه نه وه. وهك خواي مه زن له

نایه تیکی تر دا ده فەرموویتی: ﴿وَنَسُوقُ الْمُجْرِمِينَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ وَرِثًا﴾^۱ واته: تاوانباریش ده دینه بهر بو دۆزهخ به تینوویه تی (به وینه ی که له نازه ل). وه ده فەرموویتی: ﴿حَقَّ إِذَا مَا جَاءُوهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَرُهُمْ وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ کاتیک ده که نه لای ناگر، له هر کاریک کردوویانه، گوچکه و چاوو مه موو پیستی له شیان، له دژیان شایه تی ده دن. واته: هرچی کاریک کردوویانه گشت باس ده کن و یه ک پیتی لی ناشارنه وه، ﴿وَقَالُوا لَجُلُودِهِمْ لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا قَالُوا أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ (به گله ییه وه) پیستی خویان ده دوینن: چون دژمان شایه تیتان دا؟ ده لئین: خوا به زمانی هینان که ده توانی مه موو شت بینیته قسه، هر نه ویش هه وه لچار ئیوه ی دروست کرد، ده شتانگه پیننه وه لای خوی. ﴿وَقَالُوا لَجُلُودِهِمْ لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا﴾ واته: گله یی له نه ندانه کانی له شو پیستان ده کن کاتیک شایه تیان لی ده دن، نا له ویدا نه ندانه کانی له ش وه لامیان ده دهنه وه ده لئین: ﴿قَالُوا أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ یانی: نه و خودایه یه که م جار دروستی کردوون دژایه تی و پیکری لی ناگریت و بو لای نه ویش ده که پینرینه وه. حافیز نه بو به کری به زار پیوایه تی کردووه له نه نه سی کوپی مالیکه وه (په زای خوی لی بیت) ده لئیت: پوژیک پیغه مبه ری خودا (ﷺ) پیکه نی (به زهرده خه نه وه) فەرمووی: (نایا ناپرسن لیم له بهر چ شتیک پیکه نیم؟) وتیان: نه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) له بهر چ شتیک پیکه نیت؟ پیغه مبه ر (ﷺ) فەرمووی: (سهرم سورما له ده مه ده یی عه بدیک له گه ل په روه ردگاری خویدا له پوژی قیامه تدا، عه بده که ده لئیت: نه ی په روه ردگارم تو به لئیت پی نه دام که ناهه قیم له گه ل نه که ی؟! نه ویش ده فەرموویتی: به لی، ده لئیت: که وایه من شایه ت قه بول نا که م له خوم نه بیت. خوی مه زنیش ده فەرموویتی: نایا من و نه و فریشته به پیزانه بو شایه تی به س نین که کرده وه کانی تو یان نویسه. ده لئیت: چه ند جاریک خوی که وره نه م قسه یه ی دوباره کرده وه) ده لئیت: پاشان مور دهنریت به سهر ده میداو نه ندانه کانی له ش دینه قسه له سهر نه و کردارانه ی که کردوویه تی. نه میش ده لئیت: خوا خراپتان بو بکات و له ناوتان دا له سهر ئیوه من نه م هه موو ده مه ده مییه ده که م).^۲ دیسان نه نه سو ئیبنو نه بی حاته م پیوایه تیان کردووه.^۳ موسلیم و نه سائیش هیئاویانه.^۴ وه ئیبنو نه بی حاته م پیوایه تی کردووه له نه بو بورده وه

^۱ مریم (۸۶).^۲ الحاکم (۶۰۱/۴)، نه م فەرمووده یه سه نه ده کانی حه سه نه پیاهه کانی جیی متمانه ن.^۳ الطبری (۴۵۲/۲۱).^۴ مسلم (۲۲۸۰/۴)، النسائی فی الکبری (۵۰۸/۶).

ده لیت: نه بو موسا ده لیت: خوانه ناس و دووړو بانگ ده کریڼ بو لیپرسیښه وه. په روه ردگار کرده وه کانی نیشان ددات نه ونکولی لی ده کات و ده لیت: په روه ردگارم سویند به گه وره یی تو نه وه ی نه و فریشته یه له سهری نووسیم من نه مکړدوه، فریشته که ده لیت: نه ووت نه کرد له فلانه پوژداو له فلانه شویندا؟ نه میش ده لیت: نه خیر، سویند به گه وره یی تو نه ی په روه ردگارم نه ووم نه مکړدوه. ده لیت: وه ختیګ نه مه ده کات، مۆر ده نریت به سهر ده میدا. نه شعری (په زای خوی لی بیت) ده لیت: من وا ده زانم یه که م شتیګ که دیته زمان لی پانی راستیه تی. خوی مه زن ده فهرمویت: ﴿وَمَا كُنْتُمْ

تَسْتَرُونَ أَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَرُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ وَلَكِنْ ظَنَنْتُمْ أَنَّ اللَّهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مِمَّا

تَعْمَلُونَ﴾ یانی له و باره یه وه که گوی و چاوو گشت پیست و نه ندانه کانتان شایه تیان له سهر بدهن، هیچ خوتان حاشار نه ددها، به لام نیوه پیتان و ابو خوا له زوریګ له و کارانه ی نیوه ده یکن، بی ناگایه.

﴿وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَرُونَ أَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَرُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ﴾ واته: کاتیګ نه وان گلہ یی ده که ن له نه ندانه کانی له شو پیستتان که شایه تیان له سهر ددهن، نه وانیش پییان ده لین نیوه میچیک له و کارانه تان له نیمه نه ددهشارده وه که ده تانکرد، به لکو نیوه به ناشکرا خوانه ناس و بی فرمانی خوداتان ده کردو هیچ بایه خیکتان پی نه ددها، چونکه به لاتانه وه و ابو که خودا ناگاداری له

مه موو کرداره کانتان نیه، بویه خوی گه وره ده فهرمویت: ﴿وَلَكِنْ ظَنَنْتُمْ أَنَّ اللَّهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مِمَّا تَعْمَلُونَ﴾، وه ده فهرمویت: ﴿وَذَلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِي ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ أَرَدْتُمْ فَأَصْبَحْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ نه و نه و گومانه بوو که به په روه ردگاری خوتانتان بردو بویه مایه ی مالویرانی و په نجخه ساریتان یانی: نه و بوجوونه خرابه تان بوو، که واتان ده زانی خودای گه وره ناگای له زوریګ له نه و کارانه تان نیه که ده یکن. هر نه وه بووه هوی له ناوچوون و په رته وازه بوون و مال ویرانیتان. ﴿فَأَصْبَحْتُمْ مِنَ

الْخَاسِرِينَ﴾ له پوژنی قیامه تدا خوتان و که سو کارتتان تووشی زیان کرد، نیمامی نه حمه د ریوایه تی کردوه له عه بدوللوه (په زای خوی لی بیت) ده لیت: من خوم داپوشی بوو به په رده کانی کابه (الکعبه)

و خوم شارد بوویه وه. سی پیاوی قوره یشی هاتن. به زی ورگیان زور زور بوو، تیگه یشتنی دلایان زور که م بوو مه ندی قسه یان کرد باش گویم لی نه بوو، یه کیکیان وتی: ثایا ده زانن که خودا قسه کانمان

ده بیستی؟ یه کیکی تریان وتی: کاتیګ که ده تګ به رز بکه ینه وه ده بیبیستی، وه ختیګ به رزی نه که ینه وه نایبیستی، نه می که شیان وتی: نه گهر شتیکی لی بیبیستی، هه مووشی بیستوه، (ده لیت) نه ووم بو

پیغه مبر (ﷺ) باس کرد، خوی مه زن نه م ثایه ته ی په وانه کرد: ﴿وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَرُونَ أَنْ يَشْهَدَ

عَلَيْكُمْ سَمْعَكُمْ وَلَا أَبْصَرَكُمْ وَلَا جُلُودَكُمْ ﴿١﴾ هه تا ده گاته: ﴿مَنْ الْخَسِرِينَ﴾ ^۱. هه ر به م شیوهیه تیرمیزی
 پیوایه تی کردوه. ^۲ نه همه دو موسلیم و تیرمیزی دیسان هیناویانه به و شیوهیه. ^۳ بوخاری و موسلیمیش
 پیوایه تیان کردوه. ^۴ خوای مه زن ده فهرمویت: ﴿فَإِنْ يَصْبِرُوا فَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ وَإِنْ يَسْتَعْتِبُوا فَمَا
 هُمْ مِنَ الْمُعْتَبِينَ﴾ نه گه ر نه وان خوږاگرن، نه و ناگر جیگه یانه، نه گه ر داوای لیبوردنیش بکه ن، هه رگیز
 لییان قه بول ناکریت. وهك یه که بویان، خوږاگرن یاخود خو پانه گرن، نه وان له ناو ناگران، پی
 ده رچوونیان نیه تییدا، شوینیش نیه پوی تی بکه ن، وه نه گه ر داواش بکه ن که بیانوی خویان باس
 بکه ن پیان پی نادریت و هیچیان لی قه بول ناکریت. ئیبنو جهریر ده لیت: مانای نه م نایه ته که خودا
 ده فهرمویت: ﴿وَإِنْ يَسْتَعْتِبُوا﴾ نه گه ر داوا بکه ن بگه پینه وه بؤدونیا، هیچ وه لامیکیان نادریت وه، جا
 ئیبن جهریر نه فهرموی: نه مه وهك نه و نایه ته ی تره که خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿قَالُوا رَبَّنَا غَلَبَتْ
 عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَالِّينَ﴾ ^(۱۶) رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْهَا فَإِنَّا ظَالِمُونَ ﴿۱۷﴾ قَالَ اخْسَئُوا فِيهَا
 وَلَا تُكَلِّمُونِ ^۵ واته: (له وه لامدا) ده لئن نه ی په روه ردگاری ئیمه به دی و خراپی خویمان زال بوو بوو
 به سه رمانداو ئیمه که سانیکی گومرپا بووین، نه ی په روه ردگارمان له م (دوزه خه) ده رمان بیته جا نه گه ر
 جاریکی تر گه پاینه وه (بؤ بیباوه پی) نه وه به پاستی ئیمه سته مکارین، وه (خوا) ده فهرمویت: به بی
 نرخی و پیسوایی بمیننه وه له دوزه خداو هیچ قسه یه کم له گه ل مه که ن. ^۶
 ﴿وَقِضْنَا لَهُمْ قُرْنَاءَ فَزَيَّنُوا لَهُمْ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أَمْرِ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ
 مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ إِنَّهُمْ كَانُوا خَسِرِينَ﴾ ^(۲۵) وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ وَالْغَوَافِیهِ لَعَلَّكُمْ
 تَعْلَمُونَ ﴿۲۶﴾ فَلَنُذِيقَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا عَذَابًا شَدِيدًا وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَشْوَأَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿۲۷﴾ ذَلِكَ جَزَاءُ أَعْدَاءِ اللَّهِ
 النَّارُ لَهُمْ فِيهَا دَارُ الْخُلْدِ جَزَاءُ بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَمْحَدُونَ ﴿۲۸﴾ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَا أَرْنَا الَّذِينَ اضْلَلْنَا مِنَ الْجِنَّ
 وَالْإِنْسِ نَجْعَلُهُمَا تَحْتَ أَقْدَامِنَا لِيَكُونَا مِنَ الْأَسْفَلِينَ ﴿۲۹﴾

^۱ أحمد (۳۸۱/۱)، فهرموده یه کی سه حیجه.

^۲ تحفة الأحوزي (۱۲۳/۹)، فهرموده یه کی سه حیجه.

^۳ أحمد (۴۰۸/۱)، مسلم (۲۱۴۲/۴)، تحفة الأحوزي (۱۲۴/۹).

^۴ فتح الباري (۴۲۵/۴۲۴/۸)، مسلم (۲۱۴۱:۲۱۴۲/۴).

^۵ المؤمنون (۱۰۸-۱۰۶).

^۶ الطبري (۴۶۲/۲۱).

دوستانی موشریکه کان کرداره خراپه کانیان بو دهرزایننه وه

خودای مه زن ده فەرموویت: ﴿وَقَيِّضْنَا لَهُمْ قُرَنَاءَ فَزَيَّنُوا لَهُمْ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أَمْرِ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ إِنَّهُمْ كَانُوا خَسِرِينَ﴾ دوستی و اشمان (له دنیا) بو په یدا کردن، کاری نیسته و ناینده یان بو خه ملاندن. بو نه مان و نه و جنوکه و مرقفانه ی بهر له وان بوون و به لئنی خودا هاته جی، نه وانه خه لکانیکی په نجخه ساربوون. خودای گه وره باسی نه وه ده کات که خوی موشریکه کانی گومرا کرد. نه وه یش به مه یل و ده سه لاتی خویه تی، چونکه خودا کارزانه له کرداره کانیدا، ودیت هاوه لیان بو داده نی له شه یاتینی مرقفو جنوکه ﴿فَزَيَّنُوا لَهُمْ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ﴾ واته: کرداره کانیان له بهرچاو شیرین کردون و پازاندوته وه بویان له رابوردوداو واده زانن له داهاتووشدا هر له چاکه خوازانن وه ک خودای گه وره فەرموویه تی: ﴿وَمَنْ يَعْمَلْ عَمَلًا نَجَسًا﴾ واته: وه هر که س پشت له یادی خوا هه لکات شه یتانیکی بو ناماده ده کهن که هه میشه له گه لی بی و لیتی جیا نه بیته وه، وه بیگومان نه وانه (شه یتانه کان) له ریگای راست بهرگرییان ده کهن واش ده زانن بیگومان هه ر نه وانن پینووین. وه ده فەرموویت: ﴿وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ﴾ واته: به لئنی خودا هاته جی و سزا دران وه ک که له کانی پیش نه مان چون سزادران له مرقفو جنوکه ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا خَسِرِينَ﴾ واته: نه مان و نه وانیش توشی زیان و له ناوچون هاتن.

خوانه ناسان یه ک نه وه ی تریان ناگادار ده کات که گوی بو قورئان نه گرن، سزای نه و کاره شیان نه بی چی بیت؟

خودای مه زن ده فەرموویت: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ وَالْغَوَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ﴾ خوانه ناسه کان کوتیان: گوی بو نه م قورئانه مه گرن، قسه ی بیتمی خوتانی تی که ل بکه ن، به شکوو به سه ریدا سه ر ده کهن یانی: دنه ی یه کتریان دا گوپرایه لی قورئان نه کهن و شوینی نه کهن و فەرمانه کانی به جی نه هیئن، ﴿وَالْغَوَا فِيهِ﴾ واته: کاتی خوینرا گوی بو نه گرن، وه ک موجاهید ده لیت: ﴿وَالْغَوَا فِيهِ﴾ واته: ده ست بکه ن به قیره قیرو فیکه لیدان و هاوهو کردن کاتی پیغه مبه ر(ﷺ)، قورئانی نه خوینیت، نه مه کاری قوره یشیه کان بوو، ﴿لَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ﴾ نه مه حال و په وشتی نه و نه فام و

خوانه ناسانه بوو وه هر كه سيش پى و پى نه وانى گرتووه له كاتى گويگرتنى بو قورئان، بويه خوداي مه زن فه رمانى داوه كه به پيچه وانه ي نه وانه وه خاوه ن باوه پان كاتى قورئان خويندرا گوى بيستى بنو بيدهنگ بن وهك فه رمويه تى: ﴿وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾^۱ واته: وه كاتيك كه قورئان خويندرا ده بى گوى لى بگرن و بى دهنگيش بن بو نه وهى خوا ميهره بانيتان له كه ل دا بكات. پاشان خوداي گه وره پشتگيرى له قورئان كردووه و تولهش له و كه سانه ده سينى كه دژايه تى ده كه ن له گروى خوانه ناسان ده فه رموييت: ﴿فَلَنْذِيْقَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا عَذَابًا شَدِيدًا وَلَنْجَزِيَنَّهُمْ أَشْوَأَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ سا مه رج بى نه و كه سانه ي خوانه ناس بوون، له نيمه وه جه زره به ي دژوار بجيژن، له وهى ده يانكرد، خراپتر نازاريان ده ده ين، ﴿فَلَنْذِيْقَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا عَذَابًا شَدِيدًا﴾ يانى: له باتى نه و كارهى كه ده رباره ي قورئان كرديان له كاتى بيستندا ﴿وَلَنْجَزِيَنَّهُمْ أَشْوَأَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ واته: سزاي توندو تيژى ده درى به هوى نه وه لسوكه وته خراپ و ناپه سندانه يانه وه. ﴿ذَلِكَ جَزَاءُ أَعْدَاءِ اللَّهِ النَّارُ هُمْ فِيهَا دَارُ الْخُلْدِ جَزَاءُ مَا كَانُوا يَأْتِيْنَآ بِجَهْدُون﴾ سزاي دوژمنانى خودا هر نه مه يه، له سونگه ي حاشا كردنيان له نيشانه كاني نيمه، ناگرى له بن نه هاتوو شوينيانه، ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَا أَرْنَا الَّذِينَ ضَلَّآْنَا مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ جَعَلَهُمَا نَحْتِ أَقْدَامِنَا لِيَكُونَا مِنَ الْأَسْفَلِيْنَ﴾ خوانه ناسه كان وتيان: نه ي په روه ردگارى هه موومان! نه و دوو كه سه مان نيشان بده له جنوكه و مروفه. كه پييان له نيمه گويى، تاثير پاى خو منيان بده ين تا له ژيژى ژيژه وه بن. سوفيان له عه لى يه وه (په زاي خواى لى بيت) نه گيژيژه وه له ته فسيري ﴿الَّذِيْنَ ضَلَّآْنَا﴾ دا فه رمويه تى: نه ودوانه شه يتان و كوپه كه ي ئاده من كه براكه ي خوى كوشت.^۲ سودى ده لييت: له عه ليه وه (په زاي خواى لى بيت) چونكه هه موو بته پرستى به هوى شه يتانه وه بوته بته پرست وه هه موو تاوانكارى كي گه ورهش نه و كوپه ي ئاده م بوته سه ر مه شق بوى. له بهر نه وه شه يتان سه رچاوه يه بو هه موو خراپه يه كه له شهريك دانانه وه بو خودا هه تا دوايى. هه روه ها يه كه م كوپى ئاده ميش^۳ وهك له فه رمووده ي سه حيحدا هاتوو (هيچ كه سى به ناهه قى ناكورژى مه گين يه كه م كوپى ئاده م به شيكى هه يه له خوينه كه يدا. چونكه يه كه م كه س بووه كه كوشتنى داهيناوه).^۴

^۱ الاعراف (۲۰۴).^۲ الطبري (۴۶۲/۲۲).^۳ الطبري (۴۶۲/۲۲).^۴ فتح الباري (۴۱۹/۶).

﴿تَجْعَلُهُمَا تَحْتَ أَقْدَامِنَا﴾ واته: له خواری نِیمه وه بن له جه زرده به دا بۆ نه وهی له نِیمه زیاتر سزا بچیژن. بویه گوتویانه ﴿لِیَكُونَا مِنَ الْأَسْفَلِینَ﴾ واته: با له ژیری ژیره وه بن له ناو ئاگردا وهك له سوره‌تی (الاعراف) له پیښه وه باسی كرا كه شوینكه وتوانی سته مكاران داوا ده كهن له خودای مه زن كه سزای سه ركرده كانیان زور توندترو زیاتری له وان ﴿قَالَ لِكُلِّ ضِعْفٌ وَلَٰكِنْ لَا تَعْلَمُونَ﴾^۱ واته: بۆ هر كامتان (سزا) دوو به رامبه ره به لام نیوه نازانو بی ئاگان. واته: بی گومان خودای مه زن هر كه س شایسته ی چ سزایه ك بی به و پییه سزای ده دات و توله ی لی ده ستیی وهك له نایه تیگی تردا فرمویه تی: ﴿الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ زِدْنَاهُمْ عَذَابًا فَوْقَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يُفْسِدُونَ﴾^۲ واته: نه وانه ی كه بی باوه رپوون و به رگری خه لكیشیان كرده وه له ریگی خوا جگه له سزاكه ی خویان سزای تریان بۆ زیاد ده كه ین له بهر نه وهی كه خراپه کاریان ده كرد.

﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ﴾^{۳۰} نَحْنُ أَوْلِيَائُكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِي أَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدْعُونَ﴾^{۳۱} تَزُلَا مِنْ غَفُورٍ رَحِيمٍ﴾^{۳۲}

مژده بویه كخوا په رستان نه وانه ی كه له به لینی خویان لایان نه داوه

خودای مه زن ده فرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ﴾ نه وانه ش كه وتوویانه: په روه دگارمان خودایه و له گفتیان لایان نه داوه، فریشته دینه لایان و پییان نه لاین: نه بترسن، نه خه م بخون، مژده تان بی گه یشتوننه ته نه و به هه شته ی كه به لیتان پیدراوه، ﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا﴾ یانی: نه وانه ی كه گوتویانه په روه رنده مان خودایه به دلپاکی كرده كهن و نه وهی خودا فرمائی پیکردون پیی هه لده سن، نیبنو جه ریر پیوایه تی كرده له سه عیدی كوری عیمرانه وه وتی: له لای نه بو به کری سدیقا (په زای خوی لیبت) نه م نایه ته م خویند: ﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا﴾ وتی: نه و كه سانه ن كه له هیچ شتیكدا هاوه لیان بۆ خودا دانه ناوه.^۲ هه روه ها پیوایه تی

^۱ الاعراف (۳۸).

^۲ النحل (۸۸).

^۳ الطبری (۴۶۴/۲۱).

کردوه له فرموده‌که‌ی نه‌سوده‌ی کوپی هیلادا نه‌لی: نه‌بو به‌کری سیدیق (په‌زای خوای لیبت) وتی: ئیوه چی نه‌لین له‌مانای نه‌م ئایه‌ته‌دا ﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا﴾ ده‌لئت: وتیان: ﴿قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا﴾ له‌گونا‌ه‌کردن وازیان هیئا. نه‌بو بکر (په‌زای خوای لیبت) وتی: به‌و شیوه‌یه‌مانایه‌کتان لی‌ده‌رمیئاوه‌که‌ئایه‌ته‌که‌ه‌لیناگریت، نه‌وانه‌نه‌لین: په‌روه‌ردگاری ئیمه‌ته‌نیا‌ه‌رخوایه‌ئیر دوای خوا پرویان له‌هیچ په‌رستراویک نه‌کردوه.^۱ هر به‌و شیوه‌یه‌موجاهیدو عیکرمه‌و سودی و که‌سانی تریش وتویانه.^۲ نه‌حمه‌د پیوایه‌تی کردوه له‌سوفیانی کوپی عبدالله‌ی سه‌قه‌فییه‌وه‌ده‌لئت: (وتم) نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) باسی شتیکم بو بکه‌که‌هانای پی‌بیم (ده‌ستی پیوه‌بگرم) پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فرموی: (بلی خودا په‌روه‌ردگاری منه‌و له‌قسه‌ی خوت لاه‌ده) وتم: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) له‌چ شتی زیاتر لیم ده‌ترسی؟ پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) ده‌ستی گرت به‌لایه‌کی زمانی خو‌یه‌وه‌پاشان فرموی: (نه‌مه)^۳ هر به‌م شیوه‌یه‌تیرمیزی و ئیبنو‌ماجه‌پیوایه‌تیان کردوه، تیرمیزی ده‌لئت: فرموده‌یه‌کی (حسن صحیح) ه،^۴ موسلم له‌ص‌حیحه‌که‌یدا هیئاویه‌تی نه‌سانیش له‌سوفیانی کوپی عبدالله‌ی سه‌قه‌فییه‌وه‌پیوایه‌تی کردوه ده‌لئت: وتم: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) قسه‌یه‌کم پی‌بلی له‌باره‌ی ئیسلامه‌وه، دوا‌ی تو پرسیار له‌که‌س نه‌که‌م له‌و باره‌یه‌وه، پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) فرموی: (قل أمنت بالله ثم استقم) پاشان ته‌وا‌ی فرموده‌که‌ی باس کرد.^۵ ﴿تَنْزِلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ﴾ موجاهیدو سودی و زهیدی کوپی نه‌سلم نه‌لین: واته‌له‌کاتی مردندا دینه‌سه‌ری نه‌لین: ﴿أَلَّا تَخَافُوا﴾^۶ نه‌بترسن. موجاهیدو عیکریمه‌م و زهیدی کوپی نه‌سلم نه‌لین: مه‌به‌ست نه‌وه‌یه‌مه‌ترسن له‌نه‌وه‌ی که‌ده‌چن و پی‌ده‌گن له‌پوداوه‌کانی پوژی قیامه‌ت.^۷ ﴿وَلَا تَحْزَنُوا﴾ دل‌گرانش مه‌بن له‌وه‌ی که‌به‌جیتان هیشتووه‌له‌کاروباری دنیا له‌مال و مندال و که‌سو کارو‌قه‌رزاری، ئیمه‌جیتان پرده‌که‌ینه‌وه‌تیایدا، ﴿وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ﴾ مژده‌یان ده‌ده‌نی به‌نه‌مانی خراپه‌و و ده‌ده‌سه‌ینانی چاکه، نه‌مه‌وه‌که‌له‌فرموده‌که‌ی به‌رائدا هاتووه (په‌زای

^۱ الطبري (۴۶۴/۲۱).^۲ الطبري (۴۶۵/۲۱).^۳ أحمد (۴۱۳/۳)، فرموده‌یه‌کی سه‌حیحه.^۴ تحفة الأحوزي (۹۱/۷)، ابن‌ماجه (۱۳۱۴/۲)، فرموده‌یه‌کی سه‌حیحه.^۵ مسلم (۶۵/۱).^۶ الطبري (۴۶۶/۲۱)، القرطبي (۳۵۸/۱۵).^۷ الطبري (۴۶۷/۲۱).

خوای لیبت (فریشتہ کان به گیانی خاوهن باوه پ نه لئن: نه ی گیانه پاکه که بیړه دهره وه له و لاشه پاکه که تو ناوه دانت کردوه دهرچو بو شوینی حه وانه وه و نارامی و بو لای په روه ردگاریک که توره نیه) ۱. نه لئن: فریشتہ کان پوځی دهرچونیاں له گورپه کان دینه لایان. زهیدی کوپی نه سلم ده لیت: فریشتہ کان مژده ی دده نه لای کاتی مردنداو له ناو گورپه کهیداو له کاتی زیندوبونه وه شدا. ئیبنو نه بی حاتم پریوایه تی کردوه، نه م پایه هه موو پاکانی له خویدا کورکردوته وه و قسه یه کی زور چاکه و له جیی خویدا یه. خودای مه زن ده فرمویت: ﴿نَحْنُ أَوْلَیَاؤُكُمْ فِی الْحَیْوَةِ الدُّنْیَا وَفِی الْآخِرَةِ وَلَكُمْ فِیْهَا مَا تَشْتَهَیْ أَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِیْهَا مَا تَدْعُونَ﴾ ۲. ئیمه (له دنیاو له قیامت) دوستی ئیوه یں، له به هشتدا هر شتی ناره زوی بکه ن و چی بخوانن، ناماده یه. ﴿نَحْنُ أَوْلَیَاؤُكُمْ فِی الْحَیْوَةِ الدُّنْیَا وَفِی الْآخِرَةِ﴾ ۳. واته: فریشتہ کان نه لئن به خاوهن باوه په کان له کاتی مردندا ئیمه دوستی ئیوه بوین له ژیا نی دنیا دا یارمه تیمان ددان و پاسته پیمان نیشان ددان و ده مانپاراستن و کار ناسانیمان بو ده کردن به فرمانی خدا. هر به هه مان شیوه له گه لتان ده بین، سامناکی گورپتان لا سوک ده که یں و له کاتی فو کردن به که له شاخیشداو له کاتی زیندوبونه وه و دهستان له قیامتیشدا ده تانپاریزین و به سر پردی سپراتیشدا ده تانپه رینینه وه و ده تانگه یه نینه به هه شت و خوشی. ﴿وَلَكُمْ فِیْهَا مَا تَشْتَهَیْ أَنْفُسُكُمْ﴾ ۴. واته: له به هشتدا له و هه موو شتی که به ناره زوی خوتان داوای ده که ن ده بینن ناماده یه بۆتان ﴿وَلَكُمْ فِیْهَا مَا تَدْعُونَ﴾ ۵. واته: هر شتی داوای که ن بۆتان ناماده ده کری و له بهر دهستاندا به ناره زوی خوتان. ﴿نُزُلًا مِّنْ غُفُورٍ رَّحِیمٍ﴾ ۶. واته: پیزلینانه له لایه ن لیبورده ی دلوفانه وه میوانداری و به خشش و به هره یه که له و خودایه ی که خوش بووه له گونا مه کانتان و دلوفان و به سۆزه بۆتان. وه ک چون له دنیا دا تاوانه کانی پو شیون و به سۆزو به زه یی بووه له گه لتان.

﴿وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِی مِنَ الْمُسْلِمِینَ﴾ ۲۳ ﴿وَلَا تَسْتَوِی الْحَسَنَةُ وَلَا السَّیِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِیْ هِیَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِیْ بَیْنَكَ وَبَیْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِیٌّ حَمِیمٌ﴾ ۲۴ ﴿وَمَا یُلْقِیْهَا إِلَّا الَّذِینَ صَبَرُوا وَمَا یُلْقِیْهَا إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِیمٍ﴾ ۲۵ ﴿وَلِمَا یَزْغَنُكَ مِنَ الشَّیْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِیعُ الْعَلِیمُ﴾ ۲۶

پلہی بانگ کردن بولای خوا

خوای مہزن دہ فہرموویت: ﴿وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ کیٰ لہ و کہ سہ قسہی بہ پئی و جی ترہ، کہ بہرہ و خوا بانگہواز دہ کات و خوشی ناکاری بہ سہ ندہ و دہ لئی: منیش یہ کیٰ لہ موسلمانانم؟ ﴿دَعَا إِلَى اللَّهِ﴾ واتہ: بانگی بہ ندہ کانی خودا بکات بۆ لای خودا ﴿وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ یانی: نہ و کہ سہ خۆی بۆ خۆی پئی نیشان دراوہ، چونکہ نہ و ہی دہ لئیٹ سودی بۆ خۆی و خہ لکی تریش ہہ یہ، خۆی سودمہ ندہ و خہ لکیش سودمہ ندہ کات، نہ و کہ سہ لہ و پیاوانہ نیہ کہ فرمان دہدا بہ چاکہ کردن خۆی پئی ہہ لئاسی، بہ لکو فرمان دہ کات بہ چاکہ و دور دہ کہ ویتہ وہ لہ خرابہ، بانگی خہ لکی دہ کات بۆ لای خودا کہ وہ دی ہینہ ریہ تی، نہم ئایہ تہ بۆ ہہ موو کہ سیکہ کہ بانگی خہ لکی بکات بۆ چاکہ و چاکہ خوازی ہہ موو کہ سی دہ گریٹہ وہ، پیغہ مہری خودا (ﷺ) لہ ہہ موو کہ سیٰ لہ پیشترہ بہ و بانگہوازہ و ہک محمدی کوپی سیرین و سودی و عبدالرحمنی کوپی زہیدی کوپی نہ سلم و تویانہ: ^۱ و تراوہ: مہ بہ ست بہم کہ سانہ نہ و بانگ ویتہ بۆ خوا سولحاوانہ یہ کہ بانگ نہ دہن. و ہک لہ سہ حیجی موسلیمدا ہاتوہ (بانگ ویتان کردن بہ رزترینی کہ سن لہ پۆژی قیامہ تدا) ^۲ وہ لہ سوننہ کاندہ بہ مہ رفوعی ہاتوہ: (پیشہ وا کہ فیلہ و بانگ ویتیش جیی بروایہ خودای گہ ورہ پینمایہ پیشہ وایانی کردوہ و لہ بانگ ویتانیش خوش بوہ) ^۳ راستر وایہ کہ نہم ئایہ تہ گشتگیرہ بانگ ویتو غہیری بانگ ویتیش دہ گریٹہ وہ، لہ بہر نہ وہی کاتی ہاتنہ خوارہ وہی نہم ئایہ تہ بانگ نہ دہ درا، چونکہ نہم ئایہ تہ لہ مہ ککدا ہاتوہ تہ خوارہ وہ و بانگدانیش لہ مہ دینہ فرمانی لہ سہر دراوہ دوی کوچ کردن پیغہ مہر (ﷺ) (کاتی عبداللہ کوپی عبد پرہبہی نہ نساری (پہزای خوای لیبت) لہ خہ ویدا بانگدانی نیشان درا، بۆ پیغہ مہری خودا (ﷺ) کتیرایہ وہ، پیغہ مہری (ﷺ) فرمانی پیکرد، بیلال فیتر بکات (پہزای خوای لیبت) چونکہ بیلال دہنگی چاکترہ و بہ رزترہ، کہ وایہ راستر نہ وہیہ کہ بانگہواز بۆ لای خودا گشتگیرہ، و ہک عبدالرزاق دہ لئیٹ لہ موہ مہرہ وہ لہ حہ سہنی بہ سریہ وہ کہ نہم ئایہ تہ ی خویند: ﴿وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ دہ لئیٹ: نہم کہ سہ خوشہ ویستی خودایہ، نہ وہ خوشہ ویستترینی خہ لکی سہر زہمینہ لہ لای خوا، چوہ بہ دہم بانگہوازی خواوہ کاتی بانگی دہ کات

^۱ القرطبي (۳۶۰/۱۵)، فہرموودہ یہ کی سہ حیجہ.^۲ مسلم (۲۹۰/۱).^۳ ابو داود (۳۵۶/۱)، تحفۃ الأحوذی (۶۱۴/۱)، فہرموودہ یہ کی سہ حیجہ.

وبانگى خەلگىشى كىرۈپ بۇ سەر ئەو بانگەوازە، ئاكارى پەسەندىشى كىرۈپ ھەم ۋەلامدانە ۋە يەدا ۋە ئەللى منىش يەككى لە موسولمانانم، ئەو ۋە خەلىفەى خودايە.^۱

كارزانى لە بانگەوازوشتى تىرىشدا

خوداي مەزن دەفەرموئىت: ﴿وَلَا تَسْتَوِ الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ﴾ چاكە ۋە خراپە بەرانبەر نىن، تۆ ھەمىشە ۋەلامى چاكتر بدە ۋە، ئەوسا كەسى لە گەل تۆدا دوزمەنە، دەبىتە دۆستى نىزىكت ﴿وَلَا تَسْتَوِ الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ﴾ جىاوازيكى زۆر گەورە ھەيە لە نىوان چاكە ۋە خراپەدا ﴿ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ واتە ھەر كەسى خراپەى لە گەل كىردى تۆ بە چاكە ۋەلامى بدەرە ۋە، ۋەك عومەر (پەزەي خاۋى لىبىت) وتى: تۆ تۆلەت نەسەندە ۋە لە كەسىك كە سەرىپچى خوداي كىردى بەرانبەرت، بە ئەندازەى ئەو ۋەى كە تۆ فەرمانى خودا بە جى دىنىت لە بەرانبەر ئەودا، ﴿فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ﴾ ۋەختى چاكە دەكەى لە گەل كەسىكدا كە خراپەى لە گەل كىردى، ئەو چاكە پالى پىۋە دەنى كە بىتە دۆستى نىزىكت ۋە تۆى خۆش بوى ۋە دلى ھەمىشە لە لات بى، ھەتا ۋاى لى دى كە دەبىتە برى گىانى بە گىانى بۆت، زۆر نىزىك دەبىت لىتە ۋە ھەول دەدات چاكە لە گەل بكات، پاشان خوداي مەزن دەفەرموئىت: ﴿وَمَا يُلْقِيهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا يُلْقِيهَا إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ﴾ ئەو كارەش ھەر تووشى كەسانىك دەبى كە ئەتوانى خۆپاگرى، ھەر كەسىش ئەو ئاكارەى تووش بى، دىارە فرە بەختە ۋە ۋاتە: ئەم ئامۇزگارىش كەسى ۋەرى دەگرى ۋە كارى پىدەكات كە تواناي خۆپاگرىنى ھەيە لە سەرى، چونكە ۋەلامدانە ۋەى خراپە بە چاكە زۆر لە سەر دل گرانە، ﴿وَمَا يُلْقِيهَا إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ﴾ ھەر كەسىكىش بتوانى ۋە بكات دىارە خاۋەنى بە شىكى زۆرە، زۆر بەختە ۋە ۋە لە دىناۋ لە قىامەتدا، ەلى كۆپى ئەبو تەلخە ئەللى: لە ئىبنو ەباسە ۋە (پەزەي خاۋان لىبىت) لە تەفسىرى ئەم ئايەتەدا: خوداي مەزن فەرمان دەكات بە خاۋەن باۋەپان خۆپاگرىن لە كاتى تۆپە بووندا، لە سەرخۆ بن لە كاتى ھەلە كىردندا، لىبۇردە بن لە كاتى خراپە كىردندا بە رامبەريان، ئەگەر وايان كىرد خودا لە شەيتان دەيانپارىزى، دوزمنايان بەر فەرمانيان دەبن ۋەك دۆستى نىزىك،^۲ خوداي مەزن دەفەرموئىت: ﴿وَمَا يَنزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْعٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ ھەر ۋەختى لە شەيتانە ۋە دوچارى خەيالاتىك بووى. كۆرچ پەنا بە خوا

^۱ عبدالرزاق (۲/۱۸۷).

^۲ فتح الباري (۸/۴۱۸).

به ره، که خوی بیسه رو زانایه واته: شهیتانی مروف له وانه یه مه لّخه له تی به چاکه کردن له که لیدا، به لام شهیتانی جنوکه کاتی دلی کرمین کرد چاری نیه مه گین به هانا بردنه لای نه و خودایه ی که زالی کردوه به سه رتدا، کاتی هانات برد بۆ خوداو خوت دایه دهستی خودا، له کوّلتی ده کاته وه و لیت دورده خاته وه، هر کاتی پیغه مبر هه لّسایه بۆنوێژ ده یفه رموو: (هانا ده به م بۆ خودای بیسه رو زانا له شهیتانی دورخراوه له به زهیی خودا، له دله راوکه و دنده دان و فوتی کردنی شهیتان)^۱ له پیشه وه باسماں کرد که نه م پله یه وینه ی نیه له قورئاندا مه گین له سوره تی (الاعراف) دا که خودای مه زن ده فهرموویت:

﴿ خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ ﴾ (۳۳) وَإِنَّمَا يَنزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ

سَمِيعٌ عَلِيمٌ^۲ واته: دهست بگره به لیبورده ییه وه و (چاپووشی بکه) فهرمانیش بده به چاکه و چاکه کردن و پوو و هرگیره له نه فاماں و نه زاناں وه نه گهر خه ته رو خه یال و وه سو ده سه یه کت بۆ هات له لایه نی شهیتانه وه. یه کسه ر په نا بگره به خوا، به راستی هر نه و بیسه ری زانایه، وه له سوره تی (المؤمنون) دا:

﴿ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةِ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَصِفُونَ ﴾ (۹۶) وَقُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيْطَانِ (۹۷)

وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ^۳ واته: به جوانترین و چاکترین شیوه به رگری بکه له خراپه نییه ناگادارترین له وهی نه وان ده یلّین (به خوت و ئاینه که ت) وه بلی نه ی په روه ردگارم په نا ده گرم به تو له خه ته ر (وپالنه ر) و وه سو ده سه ی شهیتانه کان، وه په نات پیده گرم له وهی (شهیتانه کان) ناماده بن لام (سهرم لی بشیوینن).

﴿ وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴾ (۳۷) فَإِنْ أَنتَ كَبُرُوا فَالَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ يُسَبِّحُونَ لَهُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَسْأَمُونَ ﴿۳۸﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمُحْيِ الْمَوْتِ إِنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿۳۹﴾

له نیشانه کانی خودای مه زن

خودای مه زن نه فهرموویت: ﴿ وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴾ شه و پوژو خورو مانگیش له

^۱ احمد (۲۵۲/۵)، له پیشه وه پقله که ی دیاری کراوه.

^۲ الاعراف (۲۰۰-۱۹۹).

^۳ المؤمنون (۹۸-۹۶).

نیشانه‌کانی نه‌ون، نه به‌ره و خور سوژده به‌رن، نه به‌ره و مانگ، سوژده بۆ خودایه‌ک به‌رن که نه‌وانی وهدی هینا، نه‌گه‌ر هر نه‌و ده‌په‌رستن خودای گه‌وره به‌نده‌کانی ناگادار ده‌کاته‌وه له‌سه‌ر ده‌سه‌لاتی خوی که بی وینه‌یه و توانای هیه به‌سه‌ر هر شتی‌کدا مه‌یلی لی‌بی، ﴿وَمِنْ ءَايَاتِهِ الَّیْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ﴾ واته: وهدی هینه‌ری شه‌وو تاریکایه‌که‌یه‌تی وهدی هینه‌ری پۆژو پوناکیه‌که‌یه‌تی، که هه‌ردووکیان به‌دوای یه‌کتردا دین و جیا نابنه‌وه له‌یه‌ک، خۆرو پوناکی و په‌رشه‌ی و مانگ و تروسکه‌که‌ی، هه‌ریه‌که له‌بازنه‌ی خۆی‌اندا، دین و ده‌چن له‌ئاسماندا، مانگ به‌جۆری، خۆر به‌جۆری، بۆ نه‌وه‌ی به‌و گۆپانکاریه‌ی مانگ و خۆر نه‌ندازه‌ی شه‌و پۆژو (جومعه‌کان) مانگ و سال بزانری، سالانه‌ی نه‌و حه‌قانه‌ی خودا دایناوه و کاتی عه‌بده‌کان و کپین و فروشه‌کان دیاری بکری و ده‌رکه‌وی، پاشان له‌به‌ر نه‌وه‌ی خۆرو مانگ دیارترین نه‌ستیره‌ن له‌جیهانی سه‌ره‌وه و خواره‌وه که ده‌بینریت، خودای گه‌وره ناگاداری داوه که هه‌ردووکیان دروستکراو به‌نده‌ی نه‌ون له‌ژیر ده‌سه‌لاتی نه‌ودان و ژیریان، بۆیه نه‌فه‌رموویت: ﴿لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلّٰهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِن كُنتُمْ ءِیَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ واته: هاوه‌ل بۆ خودا دامه‌نین، چونکه نه‌و عیباده‌ته‌ی ده‌یکه‌ن بۆ خودا له‌گه‌ل نه‌وانه‌ی ده‌یکه‌ن به‌شهریکی خودا هیچ قازانجی‌کتان پی ناگه‌یه‌نی، بیگومان خودا خوش نابی له‌هاوه‌ل دانان بۆی، بۆیه نه‌فه‌رموویت: ﴿فَإِنْ أَسْتَكْبَرُوا فَالَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ يُسَبِّحُونَ لَهُ بِاللَّیْلِ وَالنَّهَارِ وَهُمْ لَا یَسْتَمُونَ﴾ نه‌گه‌ر نه‌وان فیزیان نواند، نه‌وانه‌ی لای په‌روه‌ردگارتن (به‌شه‌وو روژ) هه‌ر په‌سندی نه‌و ده‌ده‌ن و (بیزار) نابن، ﴿فَإِنْ أَسْتَكْبَرُوا﴾ یانی نه‌گه‌ر: فیزیان نواندو هه‌ر هاوه‌لیان بۆ خودا داناو به‌ته‌نیا نه‌یانپه‌رست، ﴿فَالَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ﴾ یانی: فریشته‌کان ﴿یُسَبِّحُونَ لَهُ بِاللَّیْلِ وَالنَّهَارِ وَهُمْ لَا یَسْتَمُونَ﴾ وه‌ک نه‌م ئایه‌ته‌ی خودای مه‌زن نه‌فه‌رموویت: ﴿فَإِنْ یَکْفُرْ بِهَا هَؤُلَاءِ فَقَدْ وَكَلْنَا بِهَا قَوْمًا لَّیْسُوا بِهَا بِکَافِرٍ﴾ واته: جا نه‌گه‌ر نه‌وانه (قوره‌یش) به‌وای پی نه‌هینن نه‌وه بیگومان به‌ده‌سته‌یه‌کی ترمان سپاردوه (چاودی‌ری بکه‌ن و) بی به‌واش نابن پیی. وه ده‌فه‌رموویت: ﴿وَمِنْ ءَايَاتِهِ أَنْکَ تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَیْهَا الْمَاءَ أَهْزَتْ وَرَبَّتْ إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمُحِی الْمَوْتِ إِنَّهُ عَلٰی كُلِّ شَیْءٍ قَدِیْرٌ﴾ نیشانه‌کانی نه‌وه زه‌وی ده‌بینی مات بووه و هه‌ستی له‌به‌ردا نه‌ماوه، هه‌ر کاتی بارانمان لی باراند، (کیف ده‌کات) ده‌بوژیته‌وه، گیان به‌به‌ر مردوشدا ده‌کات، خودا توانای به‌سه‌ر هه‌موو شتدا هیه

﴿وَمِنْ آيَاتِهِ﴾ واتہ: لہ نیشانہ کانی دہستہ لاتی خودا لہ سہر زیندو و کردنہ وہی مردو ﴿أَنَّكَ تَرَى
الْأَرْضَ خَاشِعَةً﴾ واتہ: تو زہمین دہ بیینی مات بووہ و توانای نہ ماوہ، گیاو گزہی تیدا نہ ماوہ و مردوہ
﴿فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ﴾ کہ بارانمان باراند بہ سہریدا نہ کہ ویتہ جوولہ و کیف دہ کات یانی:
مہ موو جووہ پووہ و کشتو کال و بہ رو بومیکی لیی دیتہ دہرو دہ پرویت ﴿إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمُحْيِ الْمَوْتِ إِنَّهُ
عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ واتہ: نہ وہی زہوی زیندو دہ کاتہ وہ، مردویش زیندو دہ کاتہ وہ و توانای بہ سہر
مہ موو شتی کدا مہ یہ.

﴿إِنَّ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي آيَاتِنَا لَا يَخَفُونَ عَلَيْنَا أَفَمَنْ يُلْقَى فِي النَّارِ خَيْرٌ أَمْ مَنْ يَأْتِي ءَامِنًا يَوْمَ الْقِيَمَةِ أَعْمَلُوا مَا
شِئْتُمْ إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٤٠﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاءَهُمْ وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ ﴿٤١﴾ لَا يَأْتِيهِ الْبَطِلُ
مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴿٤٢﴾ مَا يُقَالُ لَكَ إِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِن قَبْلِكَ إِنَّ رَبَّكَ
لَذُو مَغْفِرَةٍ وَذُو عِقَابٍ أَلِيمٍ ﴿٤٣﴾﴾

سزای خوانہ ناسان و وہ سفی قورٹان

خودای مہ زن دہ فہ رمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي آيَاتِنَا لَا يَخَفُونَ عَلَيْنَا أَفَمَنْ يُلْقَى فِي النَّارِ خَيْرٌ أَمْ مَنْ
يَأْتِي ءَامِنًا يَوْمَ الْقِيَمَةِ أَعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ نہ وانہی کہ سہ بارہت بہ نیشانانمان لہ پریگہ
لانہ دہن، ناتوانن خوئیان لہ نیئمہ بشارنہ وہ. ناخو کی لہ کی چاکترہ؟ نہ و کہ سہی دہ خریتہ ناگر، یان
نہ و کہ سہی پوڑی قیامت بی ترس دی؟ چی خوتان حہز دہ کەن بیگەن، نہ و لہ ہرچی نیوہ دہ یگەن
چاوہ دیرہ ﴿إِنَّ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي آيَاتِنَا﴾ ئیبینوعہ باس دہ لیت: (الاحاد) (بی دینی) یانی: دانانی
قسہ یہ ک کہ جیی خویدا نہ بی،^۱ قہ تادہ و کہ سانی تریش دہ لیت: (ئیلحاد) واتہ: بی دینی و کہ للہ پرقی
﴿لَا يَخَفُونَ عَلَيْنَا﴾ مہ پەشہ و بہ لیتنی توندی تیدایہ. واتہ: خودای گہ و رہ ناگای لہ و کہ سانہ یہ کہ پپوا بہ
نیشانہ کان و ناوہ کان و سیفہ تہ کانی خودا ناگەن و خوئیانی لی لادہ دہن، سزایان دہ دات لہ سہر نہ و
خوانہ ناسیہ زور بہ توندی، بویہ فہ رموویہ تی: ﴿أَفَمَنْ يُلْقَى فِي النَّارِ خَيْرٌ أَمْ مَنْ يَأْتِي ءَامِنًا يَوْمَ الْقِيَمَةِ﴾ یانی:
ناخو نہم دوو کہ سہ و ہ ک یہ کن؟ نہ خیر و ہ ک یہ ک نین، پاشان خودای گہ و رہ مہ پەشہی توند لہ
خوانہ ناسان دہ کات و دہ فہ رموویت: ﴿أَعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ﴾ چی حہز لیڈہ کەن بیگەن! موحامیدو زہ ححاکو

عه تاي خوراسانى ده لئين: ﴿اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ﴾ هره شهيه. ^۱ واته: هر چي ده كهن له چاكه و خراپه خودا
 ناگاي ليتانه و چاوديره به سهرتانه وه. بويه فهرمويه تى: ﴿إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ پاشان خوداي مه زن
 نه فهرموييت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاءَهُمْ وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ﴾ نه و كه سانه ي نه و كاته قورئانيان
 بو هات، دڙي وه ستان و بږوايان پي نه هينا، كتبيكي نور به رزو جيگه ي پيزه زه حكاك و سودي و
 قه تاده نه لئين ياني قورئان. ^۲ ﴿وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ﴾ واته: پاريزراوه هيچ كه س ناتواني وينه ي قورئان
 بيني، ﴿لَا يَأْتِيهِ الْبَطْلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ﴾ پږوپوچ له پوي ناوه ستي، (چ
 پږوپو، چ پاشمله) نه مه كارزانك ناردوييه كه هر ده بي په سني بدر ياني: پږوپوچ پي نيه پوي
 تييكات، چونكه له لايه ني په روه ردگاري جيهانه وه په وانه كراوه، بويه خوداي كه وره فهرمويه تى:
 ﴿تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ﴾ واته: كارزانه له كردارو گفتاريداو سوپاس كراوه له گشت نه وانه ي كه
 فهرماني پي ده كات و قه ده غه ي ده كات. پاشان ده فهرموييت: ﴿مَا يُقَالُ لَكَ إِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِنْ
 قَبْلِكَ إِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرٍ وَذُو عِقَابٍ أَلِيمٍ﴾ نه وانه ي كه به توي نه لئين: به پيغه مبه راني پيش توش هر
 و تراوه. په روه دگارت بيگومانه كه ده تواني گونا هكاران عافو و بكات و بوشي هيه نازاري به ژانيان بدات
 ﴿مَا يُقَالُ لَكَ إِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَ﴾ قه تاده و سودي و كه ساني تريش وتويانه: واته: نه وه ي كه
 به تو ده وتر ي به پيغه مبه ره كاني پيش توش و تراوه، وهك چون بږوا به تو ناكهن بږوايان به وانيش
 نه كردوه، كه واته چون نه وان خوراگر بوون به رانبه رگه له كه يان توش خوراگر به له سهر نازارداني
 هوزه كه ت بوت. ^۳ ﴿إِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرٍ﴾ واته: په روه ردگارت ليبرده يه بو نه وانه ي كه په شيمان
 ده بنه وه و ده كه پينه وه ﴿وَذُو عِقَابٍ أَلِيمٍ﴾ واته: توله ش ده سيئي له وانه ي كه به رده وامن له سهر
 خوانه ناسي و سهر پيچي و لاساري و دژايه تي خواده كهن.

﴿وَلَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْءَانًا عَجَمِيًّا لَقَالُوا لَوْلَا فُصِّلَتْ آيَاتُهُ أَأَعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَشِفَاءٌ
 وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِي آذَانِهِمْ وَقْرٌ وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى أُولَٰئِكَ يُنَادَوْنَ مِنْ مَّكَانٍ بَعِيدٍ ۝۱۱﴾ وَلَقَدْ

^۱ الطبري (۴۷۸/۲۱).^۲ الطبري (۴۷۹/۲۱).^۳ الطبري (۴۸۱/۲۱).

ءَاٰتَيْنَا مُوسٰى الْكِتٰبَ فَاخْتَلَفَ فِيْهِ وَلَوْ لَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِّنْهُ

مُرِيْبٌ ﴿٤٥﴾ مَّنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ�ْ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿٤٦﴾

نكولى كردنى قورئان لاسارى و سه رموويه

خوداى مه زن ده فهرموويت: ﴿وَلَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْءَانًا أَعْجَمِيًّا لَقَالُوا لَوْلَا فُصِّلَتْ ءَايَاتُہٗ ؕ أَعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ قُلْ هُوَ

لِلَّذِينَ ءَامَنُوا هُدًى وَشِفَاءٌ ۖ وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِي ءَاذَانِهِمْ وَقْرٌ وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى أُولَٰئِكَ

يُتَادُونَ مِنْ مَّكَانٍ بَعِيدٍ﴾ گهر ئيمه نه م قورئانه مان به عهجه مى بناردايه، ده يانگوت: چون

ئايه ته كانى پوون نه كراوه ته وه؟ خوى عه ره به و نيشانه كانى عهجه مين؟ بلى نه مه بؤ كه سانيكه

باوه پريان پى هيناوه، پيهره و چاره ي دهرده كانه. نه وانه ي بپواشى پى ناكهن، گوى گرانن له بيستن و

چاويان له ديتنى كويره، هر نه لئى له جى دوره وه بانگ ده كرين. كاتى كه خوداى گهره باسى

په وانبيژى و جوانى ووت و مانا و بپياره كانى قورئانى كرد بويان، موشرىكه كان بپويان پى نه كرد،

خوداى مه زن پيغه مبهرو موسولمانان ناگادار ده كاته وه كه بى دينى نه مانه به هوى لاسارى و بى

گوپيه وه يه، وهك خوداى مه زن له ئايه تيكي ترا فهرموويه تى: ﴿وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَىٰ بَعْضِ الْأَعْجَمِينَ ﴿٩٨﴾ فَقَرَأَهُ

عَلَيْهِمْ مَا كَانُوا بِهِ مُؤْمِنِينَ﴾ ^۱ هر به و شيويه گهر هه موو قورئان به زمانى عهجه مى په وانه بکرايه

هر به لاسارى و بى گوپى ده يانوت: ﴿لَوْلَا فُصِّلَتْ ءَايَاتُہٗ ؕ أَعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ﴾ واته: ده يانوت: خورگه به

شيكراوه يى به زمانى عه ره بى په وانه بکرايه، جه ختيان له سه ره نه و قسه ده كرده وه و ده يانوت: خوى

عه ره به و نه وه ي هيناويه تى عهجه ميه؟ واته: چون ده بى قورئانيكى عهجه مى په وانه بکرى بؤ كه سيكى

عه ره ب كه لئى تيناگات؟ نه م مانايه هر به و شيويه له ئيبنو عه باسو و موجهيدو عيكريمه و سه عيدي

كوپى جوبه يرو سودى و كه سانى تريشه وه پيوايه ت كراوه. ^۲ پاشان خوداى مه زن ده فهرموويت: ﴿قُلْ هُوَ

لِلَّذِينَ ءَامَنُوا هُدًى وَشِفَاءٌ﴾ واته: نه ي موجه ممه د (ﷺ) پييان بلى: نه م قهرئانه بؤ نه وانه ي كه

باوه پريان پى هيناوه پى نيشاندهرو ده وای دهردانه بؤ دلان له گومان و دله پاوگى، ﴿وَالَّذِينَ لَا

يُؤْمِنُونَ فِي ءَاذَانِهِمْ وَقْرٌ﴾ واته: نه وانه شى كه تئى ناگهن گوپيان كه په (ﷺ) وهو عليهم عمى واته: چاويان

كويره و پى دهرناگهن تا له سه ره پووناكى قورئان بپوون، وهك خوداى گهره فهرموويه تى: ﴿وَنُنَزِّلُ مِنَ

^۱ الشعراء (۱۹۸-۱۹۹).

^۲ الطبري (۴۸۲/۲۱).

الْقُرَّانِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا^۱ واته: وه لهم قورئانه دا ده نيرينه خواره وه نه وهى كه هوى شيفاو ميهره بانيه بۆ بپواداران به لام (هاتنى نه م قورئانه) بۆ سته مكاران هيچ زياد ناكات بۆيان بيچكه له خه ساره تمه ندى. ﴿أُولَٰئِكَ يُنَادَوْنَ مِن مَّكَانٍ بَعِيدٍ﴾ موجهيد ده لئيت: نه م قورئانه له دليانه وه دورده.^۲ ئيبنو جه رير ده لئيت: واته: وهك نه وه وايه نه وه كه سانه يه كى قسه يان له گه ل دهكات له شوينىكى زۆر دورده وه كه تى ناگه ن له وشتانه ي بۆيان باس ده كرى.^۳ منيش ده لئيم نه م ئايه ته وهك نه و ئايه ته وايه كه خوداى مه زن ده فهرمويت: ﴿وَمَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلِ الَّذِي يَنْعِقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دُعَاءً وَنِدَاءً صُمُّ بُكْمٌ عُمْىٰ فَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ﴾^۴ واته: وه نمونه ي نه و بيپروايانه وهك يه كيك وايه كه هاوار له ئازده لئيك بكات ته نها دهنگو هاواره كه نه بى هيچ نابيستی نه مانه كه پڻو لالان (له وتنى قسه ي دروست) و كويزن (له بينينى پى پاست) بۆيه تى ناگه ن و ژير نين.

(ناماز مكردن بوجا و كردن له موسا)

خوداى مه زن ده فهرمويت: ﴿وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتَلَفَ فِيهِ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيبٍ﴾ كتيبيشمان دابه موسا، كه له سه رى كي شه كرا. خو نه گه ر په روه ردگارى تو پيشتر گفتى نه دابا، به كاريان پاده گه يشت بيگومان نه وانه لئى دوو دلنو به دگومانن ﴿وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتَلَفَ فِيهِ﴾ يانى: نه و راستيه شمان په وانه كرد بۆ موسا كه چى خه لكى بپروايان پى نه كردوده ستيان دايه ئازاردانى ﴿فَأَصْبَرَ كَمَا صَبَرَأُولُوا الْعِزْرِ مِنَ الرُّسُلِ﴾^۵ واته: كه واته خوگره نه ي محمد (ﷺ) هه روه كو پيغه مبه رانى خوڤاگرى به هيژ دانيان به خودا گرت. ﴿وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ﴾ واته: نه گه ر په روه رينى تو پيشتر بريارى نه دايه، لى پرسينه وه يان دوا بخت بۆ پۆزى قيامه ت نه وه سزاي ده دان و له ناوى ده بردن ﴿لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ﴾ يانى: زۆر به زووى تۆله ي لى ده سه ندن به لام خوداى گه وره كاتيكي بۆ ديارى كردوون و ده ريازبوونيان نيه و پزگار نابن ﴿وَإِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيبٍ﴾ واته: نه و بيپاوه پيه يان له شاره زاييه وه نه بو به لكو دوو

^۱ الاسراء (۸۲).

^۲ الطبري (۴۸۵/۲۱).

^۳ الطبري (۴۸۴/۲۱).

^۴ البقرة (۱۷۱).

^۵ الاحقاف (۳۵).

دل و به دگومان بوون هیچ به لگه یه کیان به دسته وه نه بو له سهر نه وه ی که ده یانوت: ئیبنو جه ریریش
هر وای وتووه و پایه کی گونجاوه. ^۱ والله اعلم.

هر که سه و به پیی کرده وای خوی پر سیاری لی ده کړیت و پاداشت دهریته وه

خوای مه زن ده فره مویت: ﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ، وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ﴾
هر که سی کاری چاک ده کات بو خوی ده کات و، که سی کیش خراپه ده کات، له دزی خوی کردوویه تی
په روه رنده ت غه در له عه بدانی ناکات، ﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ﴾ هر که سی چاکه ده کات
قازانجه که ی بو خوی ده که ریته وه، ﴿وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا﴾ هر که سیش خراپه ده کات زیانی نه و
خراپه یه بو خویه تی، ﴿وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ﴾ واته: خودا ناهه قی له به نده کانی ناکات، توله ش له
که س ناسیننی له سهر گونا می خوی نه بی، سزای که سیش نادا هه تا به لگه ی پوونی نه داتی و پیغه مبه ری
بو په وانه نه کات.

﴿إِلَيْهِ يُرَدُّ عِلْمُ السَّاعَةِ وَمَا تَخْرُجُ مِنْ ثَمَرَاتٍ مِنْ أَكْمَامِهَا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْثَى وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ أَتَيْنَ شُرَكَاءَی قَالُوا ءَاذَنْكَ مَا مِنَّا مِنْ شَهِيدٍ﴾ (۷) وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَدْعُونَ مِنْ قَبْلُ وَظَنُوا
مَا لَهُمْ مِنْ نَجِیصٍ (۸)

ته نیا خودا دهرانی پوژی قیامه ت که ی دیت

خودای مه زن ده فره مویت: ﴿إِلَيْهِ يُرَدُّ عِلْمُ السَّاعَةِ وَمَا تَخْرُجُ مِنْ ثَمَرَاتٍ مِنْ أَكْمَامِهَا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ
أُنْثَى وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ أَتَيْنَ شُرَكَاءَی قَالُوا ءَاذَنْكَ مَا مِنَّا مِنْ شَهِيدٍ﴾ پوژی قیامه ت
که ی ده بی، نه و ده یزانی، به روبومی هه موو پوه کیك که له شکوفه دیته دهر وهر مینه یه ک ناوسه و
چی له سکیداو چی لی ده بی، هر نه و ده یزانی، نه و پوژه ی که خودا بانگیان لی ده کات و (ده فره موی)،
شهریکه کانی من له کوین؟ ده لاین هه والمان پیدای و لای تو ده ی درکینن، که سمان ناگامان لی نیه.
پاشان خودای که وره فره مویه تی: ﴿إِلَيْهِ يُرَدُّ عِلْمُ السَّاعَةِ﴾ واته: هیچ که س نازانی پوژی قیامه ت که ی
دیت غه یری خودا وه ک پیغه مبه ر که به پیزترینی مروفه (ﷺ) فره موی به جویره نیل (سه لامی خوای
لیبی) که له فریشته به پیزه کانه کاتی که پر سیاری کرد له پیغه مبه ر (ﷺ) له باره ی هاتنی قیامه ته وه.
پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فره موی: (من لیپرسراو نیم له و باره یه وه، شاره زاتر نیم له و که سه ی که

پرسىاره كه دهكات). ^۱ وهك خوداي گه وره فه رمويه تى: ﴿إِلَىٰ رَبِّكَ مُنْهَلًا﴾ واته: زانينى نه وه هه ر لاي
 په روه ردگارته. وه ده فه رمويه تى: ﴿لَا يُجْلِيهَا لَوْفَهَا إِلَّا هُوَ﴾ ^۲ واته: هيچ كه س ناتوانى كاته كه ي ناشكرا
 بكات جگه له و. ﴿وَمَا تَخْرُجُ مِنْ ثَمَرَاتٍ مِنْ أَكْمَامِهَا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ﴾ يانى: هه موو
 شتى به ئاگاداري خودايه له زه مين و ئاسماندا به نه ندازه ي قورسى گه رديله يهك له خودا ون نابى وه
 ده فه رمويه تى: ﴿وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا﴾ ^۳ واته: وه هه ر گه لايهك بكه ويته خواره وه خوا
 پيى ده زانى. وه ده فه رمويه تى: ﴿اللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ أُنْثَىٰ وَمَا تَغِيضُ الْأَرْحَامُ وَمَا تَزْدَادُ وَكُلُّ
 شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ﴾ ^۴ واته: خوا ده زانى ميينه يهك (له مندالدا نيدا) چى هه لگرتووه (كوپ يان كچ) وه
 هه روه ها ده زانى مندالدا ن چى لي كم ده بيته وه و چى زياد دهكات وه هه موو شتى لاي نه و (خوا)
 نه ندازه ي (دياري كراوى) هه يه. وه ده فه رمويه تى: ﴿وَمَا يُعْمَرُ مِنْ مُّعَمَّرٍ وَلَا يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ
 إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ ^۵ واته: وه هيچ ته مه ن دريژ كراوى ته مه نى ديژ ناكري وه له ته مه نى كم ناكري
 مه گه ر له كتيبى كدا نوسراوه به راستى ته م كاره بو خوا ئاسانه. پاشان خوداي مه زن ده فه رمويه تى:
 ﴿وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ أَتَيْنَ شُرَكَاءِي﴾ واته: له پوژى قيامه تدا خوداي گه وره مو شريكه كان بانگ دهكات
 له بهر چاو نه و هه موو خه لكه پييان نه لي كوان نه وانه ي كه ئيوه له گه ل من ده تان په رستن؟ ﴿قَالُوا
 عَازِنَاكَ﴾ واته: ده لئين هه والمان پيداوى ﴿مَا مِنَّا مِنْ شَهِيدٍ﴾ واته: هيچ كه سى له ئيمه شايه تى نادا
 كه تو شريكت هه يه. ﴿وَضَلَّ عَنْهُمْ مَّا كَانُوا يَدْعُونَ مِنْ قَبْلُ وَظَنُوا مَا لَهُمْ مِنْ نَجْصٍ﴾ نه و شتانه ي له
 پيشوودا جيگه ي هاناو هاواريان بوون، لييان گوم بوون و تيگه يشتون كه هيچ دهره تانيان نيه ﴿وَضَلَّ
 عَنْهُمْ مَّا كَانُوا يَدْعُونَ مِنْ قَبْلُ﴾ واته: نه وانه ي كه به ته مايان بوون به هانا يانه وه بين، پوشتن و قازانجيان
 پي نه گه ياندن ﴿وَضَنُوا مَا لَهُمْ مِنْ نَجْصٍ﴾ واته: چاك تى گه يشتن له پوژى قيامه ت ﴿مَا لَهُمْ مِنْ نَجْصٍ﴾

^۱ فتح الباري (۱/۱۴۰).^۲ النازعات (۴۴).^۳ الاعراف (۱۸۷).^۴ الانعام (۵۹).^۵ الرعد (۸).^۶ الفاطر (۱۱).

واته هيچ په نايه كيان نيه له سزاي خودا لايان بدات. ﴿وَرَأَى الْمُجْرِمُونَ النَّارَ فَظَنُّوا أَنَّهُمْ مُوَاقِعُوهَا وَلَمْ يَجِدُوا عَنْهَا مَصْرِفًا﴾^۱ واته: وه تاوانباران ناگرى دوزخ ده بينن و هه موو ده زانن و دلنياده بن كه ده چنه ناوى وتيى ده كه ون وه پيگايه كيان ده ست ناكه ويى بو گه پانه وه له و (ناگره).

﴿لَا يَسْمَعُ الْإِنْسَانُ مِنْ دُعَاءِ الْخَيْرِ وَإِنْ مَسَّهُ الشَّرُّ فَيُتَوَسَّسُ قَنُوطًا﴾^{۴۹} وَلَيْنَ أَذَقْتَهُ رَحْمَةً مِنَّا مِنْ بَعْدِ ضَرَاءٍ مَسَّتَهُ لِيَقُولَنَّ هَذَا لِي وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلِإِن رُّجِعْتُ إِلَىٰ رَبِّي إِنَّ لِي عِنْدَهُ لَلْحُسْنَىٰ فَلَنُنَبِّئَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِمَا عَمِلُوا وَلَنُذِيقَنَّهُمْ مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ﴾^{۵۰} وَإِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ أَعْرَضَ وَنَسَا بِجَانِبِهِ. وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ فَذُو دُعَاءٍ عَرِيضٍ﴾^{۵۱}

له خوگوراني مروؤ وه ختي توشي خوشيهك ده بيى دواى ناخوشي

خوداي مه زن ده فـرموويت: ﴿لَا يَسْمَعُ الْإِنْسَانُ مِنْ دُعَاءِ الْخَيْرِ وَإِنْ مَسَّهُ الشَّرُّ فَيُتَوَسَّسُ قَنُوطًا﴾^{۴۹} مروؤ هه رچه نده نزا بو شتي باش بكات، وه پز نابى، هه ر كاتي خراپه ش توشي هات، هيچ ناواتيكي ناميني و ناو ميده بيى، خوداي كه وره باسي مروؤ ده كات كه ماندو نابى له پاپانه وه ليى بو داواكردي ساماني زورو له ش ساغي و مندالي زورو شتي تريش، به لام كاتي توشي به لايهك هات وهك هه ژاري يا نه خوشي، ﴿فَيُتَوَسَّسُ قَنُوطًا﴾^{۴۹} واته: بيى هيو ده بن و واده زانن هه رگيز له و به لاو نه خوشي و لي قه ومانه پزگاريان نابى ﴿وَلَيْنَ أَذَقْتَهُ رَحْمَةً مِنَّا مِنْ بَعْدِ ضَرَاءٍ مَسَّتَهُ لِيَقُولَنَّ هَذَا لِي وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلِإِن رُّجِعْتُ إِلَىٰ رَبِّي إِنَّ لِي عِنْدَهُ لَلْحُسْنَىٰ فَلَنُنَبِّئَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِمَا عَمِلُوا وَلَنُذِيقَنَّهُمْ مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ﴾^{۵۰} نه گه ر له پاش ده ردو مه ينه تيهك كه توشي دي، تامي خوشيمان پيى چه شت، ده ليى نه مه له خو مه وه يه و باوه ر ناكه م قيامهت ره لبيست، خو نه گه ر بشمبه نه وه بو نزيك په روه رنده ي خو م، سوور ده زانم پتر چاكه م له گه ل ده كات. جا نه وانه ي كافرو به دنمه كن، له هه ر كاري كرديو يانه خو مان ناگاداريان ده كه ين و جه زره به ي زور دژاريان پيى ده چه زين، ﴿وَلَيْنَ أَذَقْتَهُ رَحْمَةً مِنَّا مِنْ بَعْدِ ضَرَاءٍ مَسَّتَهُ لِيَقُولَنَّ هَذَا لِي﴾^{۵۱} واته كاتي توشي خوشي و ده وله مهندي بوو دواى نه و نا په حه تيه ي كه توشي هات، ده ليى:

نه مه له ليها تووي خو مه وه يه و من شايسته ي نه وه م كه خودا پيى داوم، ﴿وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً﴾^{۵۲} ياني: بپواي به پوژي قيامهت نيه، له بهر نه وه ي كه پيى پيدراوه و نازاده له ناو نه و هه موو نازو نيعمه ته دا فيزي خوي زل ده كات و مال به بيى هوده سه رف ده كات و بيى ديني خوي ناشكرا ده كات، وهك

خوداى گه وره ده فەرموویت: ﴿كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَّاظٍ ۚ﴾ ۱ واته: به راستى مرقۇ ياخى ئەبى،
 كه خوى ببينى وا ده وله مەند بووه. ﴿وَلَيْن رُجِعْتُ إِلَىٰ رَبِّي إِنَّ لِي عِندَهُ لَلْحُسْنَىٰ﴾ ۲ واته: خو ئەگەر
 قىامە تيش هەبوو، ئەوا لاى خودا زياتر چاگەم بۆدانراوه!، به هيوايە لەگەڵ ئەم هەموو کردارە خراپە و
 بەدگومانيەى لە هاتنى پۆڭى قىامەت، هەر خودا چاگەى لەگەڵ بکات. خوداى گه وره ش دە فەرموویت:
 ﴿فَلَنُنَبِّئَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِمَا عَمِلُوا وَلَنُذِيقَنَّهُمْ مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ﴾ ۳ خوداى گه وره هەره شه ده کات لەو
 که سهى نا به و شيويه کار ده کات و به و شيويه بير ده کات وه له سزای توندى خودا. پاشان خوداى
 مەزن ده فەرموویت ﴿وَإِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ أَعْرَضَ وَنَسَا بِنِعْمَتِنَا ۚ﴾ ۴ واته: خوداى گه وره هەره شه ده کات لەو
 وهختى لەگەڵ مرقۇ چاگە ده که ين، پى نازانى و فيز دەنوینى و من منیه تی، هەر کاتیکیش خراپەى
 تووش ببى، ئەوه نزاو هاوارى زۆر ده کات ﴿وَإِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ أَعْرَضَ وَنَسَا بِنِعْمَتِنَا ۚ﴾ ۵ يانى: فيز لى
 دەدات و گوێپرايه لى فەرمانى خودا ناکات و له خوى بايى دەبى. وهك ئەم ئايەتهى تر که ده فەرموویت: ﴿فَتَوَلَّىٰ بَرْكِيهٖ﴾ ۶ واته: فيرعه ونيش پوى وەرگىراو سه رپىچى کرد به هوى ده سه لاتە که يه وه. ﴿وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ﴾ ۷ واته: کاتیکیش ناره حەت بوو ﴿فَذُو دُعَاءٍ عَرِيضٍ﴾ ۸ واته: زۆر ده پارپتە وه و له سه رشتى
 ده پوات و هەر نايبرپتە وه و (الكلام العريض) ئەقسە يه که له فزه کانى زۆر بن و مانا کانى که م بن ،
 (الكلام الوجيز) يش به پىچه وانه وه يه ، وهك ئەوترى (ماقل و دل) واته: قسه هەزاره دووانى به کاره.
 خوداى مەزن يش فەرمويه تی: ﴿وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنبِهٖ أَوْ قَاعِدًا أَوْ قَائِمًا فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ
 ضُرَّهُ مَرَّ كَأَن لَّمْ يَدْعُنَا إِلَىٰ ضُرِّ مَسَّهُ﴾ ۹ واته: وه کاتى ئاده مى زيانىكى لى بکه ویت به پاکشاوى
 يان به دانىشتن يان به پتوه ليمان ده پارپتە وه ئينجا کاتى ليمان برد زيانە کهى و نه مانه يشت ده پوات
 (ده چپته سه ر حالى پيشوى) وهك هاوارو دوعاى نه کردبى ليمان بۆ لا بردنى زيانى که دووچارى بووه.
 ﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنَ عِندِ اللَّهِ ثُمَّ كَفَرْتُمْ بِهِ مِنْ أَضَلُّ مِمَّنْ هُوَ فِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ﴾ ۱۰
 سُرِيهَمْ ءَايَتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ ۖ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ
 شَهِيدٌ ۖ ۱۱﴾ ۱۲﴾ ۱۳﴾ ۱۴﴾ ۱۵﴾ ۱۶﴾ ۱۷﴾ ۱۸﴾ ۱۹﴾ ۲۰﴾ ۲۱﴾ ۲۲﴾ ۲۳﴾ ۲۴﴾ ۲۵﴾ ۲۶﴾ ۲۷﴾ ۲۸﴾ ۲۹﴾ ۳۰﴾ ۳۱﴾ ۳۲﴾ ۳۳﴾ ۳۴﴾ ۳۵﴾ ۳۶﴾ ۳۷﴾ ۳۸﴾ ۳۹﴾ ۴۰﴾ ۴۱﴾ ۴۲﴾ ۴۳﴾ ۴۴﴾ ۴۵﴾ ۴۶﴾ ۴۷﴾ ۴۸﴾ ۴۹﴾ ۵۰﴾ ۵۱﴾ ۵۲﴾ ۵۳﴾ ۵۴﴾ ۵۵﴾ ۵۶﴾ ۵۷﴾ ۵۸﴾ ۵۹﴾ ۶۰﴾ ۶۱﴾ ۶۲﴾ ۶۳﴾ ۶۴﴾ ۶۵﴾ ۶۶﴾ ۶۷﴾ ۶۸﴾ ۶۹﴾ ۷۰﴾ ۷۱﴾ ۷۲﴾ ۷۳﴾ ۷۴﴾ ۷۵﴾ ۷۶﴾ ۷۷﴾ ۷۸﴾ ۷۹﴾ ۸۰﴾ ۸۱﴾ ۸۲﴾ ۸۳﴾ ۸۴﴾ ۸۵﴾ ۸۶﴾ ۸۷﴾ ۸۸﴾ ۸۹﴾ ۹۰﴾ ۹۱﴾ ۹۲﴾ ۹۳﴾ ۹۴﴾ ۹۵﴾ ۹۶﴾ ۹۷﴾ ۹۸﴾ ۹۹﴾ ۱۰۰﴾ ۱۰۱﴾ ۱۰۲﴾ ۱۰۳﴾ ۱۰۴﴾ ۱۰۵﴾ ۱۰۶﴾ ۱۰۷﴾ ۱۰۸﴾ ۱۰۹﴾ ۱۱۰﴾ ۱۱۱﴾ ۱۱۲﴾ ۱۱۳﴾ ۱۱۴﴾ ۱۱۵﴾ ۱۱۶﴾ ۱۱۷﴾ ۱۱۸﴾ ۱۱۹﴾ ۱۲۰﴾ ۱۲۱﴾ ۱۲۲﴾ ۱۲۳﴾ ۱۲۴﴾ ۱۲۵﴾ ۱۲۶﴾ ۱۲۷﴾ ۱۲۸﴾ ۱۲۹﴾ ۱۳۰﴾ ۱۳۱﴾ ۱۳۲﴾ ۱۳۳﴾ ۱۳۴﴾ ۱۳۵﴾ ۱۳۶﴾ ۱۳۷﴾ ۱۳۸﴾ ۱۳۹﴾ ۱۴۰﴾ ۱۴۱﴾ ۱۴۲﴾ ۱۴۳﴾ ۱۴۴﴾ ۱۴۵﴾ ۱۴۶﴾ ۱۴۷﴾ ۱۴۸﴾ ۱۴۹﴾ ۱۵۰﴾ ۱۵۱﴾ ۱۵۲﴾ ۱۵۳﴾ ۱۵۴﴾ ۱۵۵﴾ ۱۵۶﴾ ۱۵۷﴾ ۱۵۸﴾ ۱۵۹﴾ ۱۶۰﴾ ۱۶۱﴾ ۱۶۲﴾ ۱۶۳﴾ ۱۶۴﴾ ۱۶۵﴾ ۱۶۶﴾ ۱۶۷﴾ ۱۶۸﴾ ۱۶۹﴾ ۱۷۰﴾ ۱۷۱﴾ ۱۷۲﴾ ۱۷۳﴾ ۱۷۴﴾ ۱۷۵﴾ ۱۷۶﴾ ۱۷۷﴾ ۱۷۸﴾ ۱۷۹﴾ ۱۸۰﴾ ۱۸۱﴾ ۱۸۲﴾ ۱۸۳﴾ ۱۸۴﴾ ۱۸۵﴾ ۱۸۶﴾ ۱۸۷﴾ ۱۸۸﴾ ۱۸۹﴾ ۱۹۰﴾ ۱۹۱﴾ ۱۹۲﴾ ۱۹۳﴾ ۱۹۴﴾ ۱۹۵﴾ ۱۹۶﴾ ۱۹۷﴾ ۱۹۸﴾ ۱۹۹﴾ ۲۰۰﴾ ۲۰۱﴾ ۲۰۲﴾ ۲۰۳﴾ ۲۰۴﴾ ۲۰۵﴾ ۲۰۶﴾ ۲۰۷﴾ ۲۰۸﴾ ۲۰۹﴾ ۲۱۰﴾ ۲۱۱﴾ ۲۱۲﴾ ۲۱۳﴾ ۲۱۴﴾ ۲۱۵﴾ ۲۱۶﴾ ۲۱۷﴾ ۲۱۸﴾ ۲۱۹﴾ ۲۲۰﴾ ۲۲۱﴾ ۲۲۲﴾ ۲۲۳﴾ ۲۲۴﴾ ۲۲۵﴾ ۲۲۶﴾ ۲۲۷﴾ ۲۲۸﴾ ۲۲۹﴾ ۲۳۰﴾ ۲۳۱﴾ ۲۳۲﴾ ۲۳۳﴾ ۲۳۴﴾ ۲۳۵﴾ ۲۳۶﴾ ۲۳۷﴾ ۲۳۸﴾ ۲۳۹﴾ ۲۴۰﴾ ۲۴۱﴾ ۲۴۲﴾ ۲۴۳﴾ ۲۴۴﴾ ۲۴۵﴾ ۲۴۶﴾ ۲۴۷﴾ ۲۴۸﴾ ۲۴۹﴾ ۲۵۰﴾ ۲۵۱﴾ ۲۵۲﴾ ۲۵۳﴾ ۲۵۴﴾ ۲۵۵﴾ ۲۵۶﴾ ۲۵۷﴾ ۲۵۸﴾ ۲۵۹﴾ ۲۶۰﴾ ۲۶۱﴾ ۲۶۲﴾ ۲۶۳﴾ ۲۶۴﴾ ۲۶۵﴾ ۲۶۶﴾ ۲۶۷﴾ ۲۶۸﴾ ۲۶۹﴾ ۲۷۰﴾ ۲۷۱﴾ ۲۷۲﴾ ۲۷۳﴾ ۲۷۴﴾ ۲۷۵﴾ ۲۷۶﴾ ۲۷۷﴾ ۲۷۸﴾ ۲۷۹﴾ ۲۸۰﴾ ۲۸۱﴾ ۲۸۲﴾ ۲۸۳﴾ ۲۸۴﴾ ۲۸۵﴾ ۲۸۶﴾ ۲۸۷﴾ ۲۸۸﴾ ۲۸۹﴾ ۲۹۰﴾ ۲۹۱﴾ ۲۹۲﴾ ۲۹۳﴾ ۲۹۴﴾ ۲۹۵﴾ ۲۹۶﴾ ۲۹۷﴾ ۲۹۸﴾ ۲۹۹﴾ ۳۰۰﴾ ۳۰۱﴾ ۳۰۲﴾ ۳۰۳﴾ ۳۰۴﴾ ۳۰۵﴾ ۳۰۶﴾ ۳۰۷﴾ ۳۰۸﴾ ۳۰۹﴾ ۳۱۰﴾ ۳۱۱﴾ ۳۱۲﴾ ۳۱۳﴾ ۳۱۴﴾ ۳۱۵﴾ ۳۱۶﴾ ۳۱۷﴾ ۳۱۸﴾ ۳۱۹﴾ ۳۲۰﴾ ۳۲۱﴾ ۳۲۲﴾ ۳۲۳﴾ ۳۲۴﴾ ۳۲۵﴾ ۳۲۶﴾ ۳۲۷﴾ ۳۲۸﴾ ۳۲۹﴾ ۳۳۰﴾ ۳۳۱﴾ ۳۳۲﴾ ۳۳۳﴾ ۳۳۴﴾ ۳۳۵﴾ ۳۳۶﴾ ۳۳۷﴾ ۳۳۸﴾ ۳۳۹﴾ ۳۴۰﴾ ۳۴۱﴾ ۳۴۲﴾ ۳۴۳﴾ ۳۴۴﴾ ۳۴۵﴾ ۳۴۶﴾ ۳۴۷﴾ ۳۴۸﴾ ۳۴۹﴾ ۳۵۰﴾ ۳۵۱﴾ ۳۵۲﴾ ۳۵۳﴾ ۳۵۴﴾ ۳۵۵﴾ ۳۵۶﴾ ۳۵۷﴾ ۳۵۸﴾ ۳۵۹﴾ ۳۶۰﴾ ۳۶۱﴾ ۳۶۲﴾ ۳۶۳﴾ ۳۶۴﴾ ۳۶۵﴾ ۳۶۶﴾ ۳۶۷﴾ ۳۶۸﴾ ۳۶۹﴾ ۳۷۰﴾ ۳۷۱﴾ ۳۷۲﴾ ۳۷۳﴾ ۳۷۴﴾ ۳۷۵﴾ ۳۷۶﴾ ۳۷۷﴾ ۳۷۸﴾ ۳۷۹﴾ ۳۸۰﴾ ۳۸۱﴾ ۳۸۲﴾ ۳۸۳﴾ ۳۸۴﴾ ۳۸۵﴾ ۳۸۶﴾ ۳۸۷﴾ ۳۸۸﴾ ۳۸۹﴾ ۳۹۰﴾ ۳۹۱﴾ ۳۹۲﴾ ۳۹۳﴾ ۳۹۴﴾ ۳۹۵﴾ ۳۹۶﴾ ۳۹۷﴾ ۳۹۸﴾ ۳۹۹﴾ ۴۰۰﴾ ۴۰۱﴾ ۴۰۲﴾ ۴۰۳﴾ ۴۰۴﴾ ۴۰۵﴾ ۴۰۶﴾ ۴۰۷﴾ ۴۰۸﴾ ۴۰۹﴾ ۴۱۰﴾ ۴۱۱﴾ ۴۱۲﴾ ۴۱۳﴾ ۴۱۴﴾ ۴۱۵﴾ ۴۱۶﴾ ۴۱۷﴾ ۴۱۸﴾ ۴۱۹﴾ ۴۲۰﴾ ۴۲۱﴾ ۴۲۲﴾ ۴۲۳﴾ ۴۲۴﴾ ۴۲۵﴾ ۴۲۶﴾ ۴۲۷﴾ ۴۲۸﴾ ۴۲۹﴾ ۴۳۰﴾ ۴۳۱﴾ ۴۳۲﴾ ۴۳۳﴾ ۴۳۴﴾ ۴۳۵﴾ ۴۳۶﴾ ۴۳۷﴾ ۴۳۸﴾ ۴۳۹﴾ ۴۴۰﴾ ۴۴۱﴾ ۴۴۲﴾ ۴۴۳﴾ ۴۴۴﴾ ۴۴۵﴾ ۴۴۶﴾ ۴۴۷﴾ ۴۴۸﴾ ۴۴۹﴾ ۴۵۰﴾ ۴۵۱﴾ ۴۵۲﴾ ۴۵۳﴾ ۴۵۴﴾ ۴۵۵﴾ ۴۵۶﴾ ۴۵۷﴾ ۴۵۸﴾ ۴۵۹﴾ ۴۶۰﴾ ۴۶۱﴾ ۴۶۲﴾ ۴۶۳﴾ ۴۶۴﴾ ۴۶۵﴾ ۴۶۶﴾ ۴۶۷﴾ ۴۶۸﴾ ۴۶۹﴾ ۴۷۰﴾ ۴۷۱﴾ ۴۷۲﴾ ۴۷۳﴾ ۴۷۴﴾ ۴۷۵﴾ ۴۷۶﴾ ۴۷۷﴾ ۴۷۸﴾ ۴۷۹﴾ ۴۸۰﴾ ۴۸۱﴾ ۴۸۲﴾ ۴۸۳﴾ ۴۸۴﴾ ۴۸۵﴾ ۴۸۶﴾ ۴۸۷﴾ ۴۸۸﴾ ۴۸۹﴾ ۴۹۰﴾ ۴۹۱﴾ ۴۹۲﴾ ۴۹۳﴾ ۴۹۴﴾ ۴۹۵﴾ ۴۹۶﴾ ۴۹۷﴾ ۴۹۸﴾ ۴۹۹﴾ ۵۰۰﴾ ۵۰۱﴾ ۵۰۲﴾ ۵۰۳﴾ ۵۰۴﴾ ۵۰۵﴾ ۵۰۶﴾ ۵۰۷﴾ ۵۰۸﴾ ۵۰۹﴾ ۵۱۰﴾ ۵۱۱﴾ ۵۱۲﴾ ۵۱۳﴾ ۵۱۴﴾ ۵۱۵﴾ ۵۱۶﴾ ۵۱۷﴾ ۵۱۸﴾ ۵۱۹﴾ ۵۲۰﴾ ۵۲۱﴾ ۵۲۲﴾ ۵۲۳﴾ ۵۲۴﴾ ۵۲۵﴾ ۵۲۶﴾ ۵۲۷﴾ ۵۲۸﴾ ۵۲۹﴾ ۵۳۰﴾ ۵۳۱﴾ ۵۳۲﴾ ۵۳۳﴾ ۵۳۴﴾ ۵۳۵﴾ ۵۳۶﴾ ۵۳۷﴾ ۵۳۸﴾ ۵۳۹﴾ ۵۴۰﴾ ۵۴۱﴾ ۵۴۲﴾ ۵۴۳﴾ ۵۴۴﴾ ۵۴۵﴾ ۵۴۶﴾ ۵۴۷﴾ ۵۴۸﴾ ۵۴۹﴾ ۵۵۰﴾ ۵۵۱﴾ ۵۵۲﴾ ۵۵۳﴾ ۵۵۴﴾ ۵۵۵﴾ ۵۵۶﴾ ۵۵۷﴾ ۵۵۸﴾ ۵۵۹﴾ ۵۶۰﴾ ۵۶۱﴾ ۵۶۲﴾ ۵۶۳﴾ ۵۶۴﴾ ۵۶۵﴾ ۵۶۶﴾ ۵۶۷﴾ ۵۶۸﴾ ۵۶۹﴾ ۵۷۰﴾ ۵۷۱﴾ ۵۷۲﴾ ۵۷۳﴾ ۵۷۴﴾ ۵۷۵﴾ ۵۷۶﴾ ۵۷۷﴾ ۵۷۸﴾ ۵۷۹﴾ ۵۸۰﴾ ۵۸۱﴾ ۵۸۲﴾ ۵۸۳﴾ ۵۸۴﴾ ۵۸۵﴾ ۵۸۶﴾ ۵۸۷﴾ ۵۸۸﴾ ۵۸۹﴾ ۵۹۰﴾ ۵۹۱﴾ ۵۹۲﴾ ۵۹۳﴾ ۵۹۴﴾ ۵۹۵﴾ ۵۹۶﴾ ۵۹۷﴾ ۵۹۸﴾ ۵۹۹﴾ ۶۰۰﴾ ۶۰۱﴾ ۶۰۲﴾ ۶۰۳﴾ ۶۰۴﴾ ۶۰۵﴾ ۶۰۶﴾ ۶۰۷﴾ ۶۰۸﴾ ۶۰۹﴾ ۶۱۰﴾ ۶۱۱﴾ ۶۱۲﴾ ۶۱۳﴾ ۶۱۴﴾ ۶۱۵﴾ ۶۱۶﴾ ۶۱۷﴾ ۶۱۸﴾ ۶۱۹﴾ ۶۲۰﴾ ۶۲۱﴾ ۶۲۲﴾ ۶۲۳﴾ ۶۲۴﴾ ۶۲۵﴾ ۶۲۶﴾ ۶۲۷﴾ ۶۲۸﴾ ۶۲۹﴾ ۶۳۰﴾ ۶۳۱﴾ ۶۳۲﴾ ۶۳۳﴾ ۶۳۴﴾ ۶۳۵﴾ ۶۳۶﴾ ۶۳۷﴾ ۶۳۸﴾ ۶۳۹﴾ ۶۴۰﴾ ۶۴۱﴾ ۶۴۲﴾ ۶۴۳﴾ ۶۴۴﴾ ۶۴۵﴾ ۶۴۶﴾ ۶۴۷﴾ ۶۴۸﴾ ۶۴۹﴾ ۶۵۰﴾ ۶۵۱﴾ ۶۵۲﴾ ۶۵۳﴾ ۶۵۴﴾ ۶۵۵﴾ ۶۵۶﴾ ۶۵۷﴾ ۶۵۸﴾ ۶۵۹﴾ ۶۶۰﴾ ۶۶۱﴾ ۶۶۲﴾ ۶۶۳﴾ ۶۶۴﴾ ۶۶۵﴾ ۶۶۶﴾ ۶۶۷﴾ ۶۶۸﴾ ۶۶۹﴾ ۶۷۰﴾ ۶۷۱﴾ ۶۷۲﴾ ۶۷۳﴾ ۶۷۴﴾ ۶۷۵﴾ ۶۷۶﴾ ۶۷۷﴾ ۶۷۸﴾ ۶۷۹﴾ ۶۸۰﴾ ۶۸۱﴾ ۶۸۲﴾ ۶۸۳﴾ ۶۸۴﴾ ۶۸۵﴾ ۶۸۶﴾ ۶۸۷﴾ ۶۸۸﴾ ۶۸۹﴾ ۶۹۰﴾ ۶۹۱﴾ ۶۹۲﴾ ۶۹۳﴾ ۶۹۴﴾ ۶۹۵﴾ ۶۹۶﴾ ۶۹۷﴾ ۶۹۸﴾ ۶۹۹﴾ ۷۰۰﴾ ۷۰۱﴾ ۷۰۲﴾ ۷۰۳﴾ ۷۰۴﴾ ۷۰۵﴾ ۷۰۶﴾ ۷۰۷﴾ ۷۰۸﴾ ۷۰۹﴾ ۷۱۰﴾ ۷۱۱﴾ ۷۱۲﴾ ۷۱۳﴾ ۷۱۴﴾ ۷۱۵﴾ ۷۱۶﴾ ۷۱۷﴾ ۷۱۸﴾ ۷۱۹﴾ ۷۲۰﴾ ۷۲۱﴾ ۷۲۲﴾ ۷۲۳﴾ ۷۲۴﴾ ۷۲۵﴾ ۷۲۶﴾ ۷۲۷﴾ ۷۲۸﴾ ۷۲۹﴾ ۷۳۰﴾ ۷۳۱﴾ ۷۳۲﴾ ۷۳۳﴾ ۷۳۴﴾ ۷۳۵﴾ ۷۳۶﴾ ۷۳۷﴾ ۷۳۸﴾ ۷۳۹﴾ ۷۴۰﴾ ۷۴۱﴾ ۷۴۲﴾ ۷۴۳﴾ ۷۴۴﴾ ۷۴۵﴾ ۷۴۶﴾ ۷۴۷﴾ ۷۴۸﴾ ۷۴۹﴾ ۷۵۰﴾ ۷۵۱﴾ ۷۵۲﴾ ۷۵۳﴾ ۷۵۴﴾ ۷۵۵﴾ ۷۵۶﴾ ۷۵۷﴾ ۷۵۸﴾ ۷۵۹﴾ ۷۶۰﴾ ۷۶۱﴾ ۷۶۲﴾ ۷۶۳﴾ ۷۶۴﴾ ۷۶۵﴾ ۷۶۶﴾ ۷۶۷﴾ ۷۶۸﴾ ۷۶۹﴾ ۷۷۰﴾ ۷۷۱﴾ ۷۷۲﴾ ۷۷۳﴾ ۷۷۴﴾ ۷۷۵﴾ ۷۷۶﴾ ۷۷۷﴾ ۷۷۸﴾ ۷۷۹﴾ ۷۸۰﴾ ۷۸۱﴾ ۷۸۲﴾ ۷۸۳﴾ ۷۸۴﴾ ۷۸۵﴾ ۷۸۶﴾ ۷۸۷﴾ ۷۸۸﴾ ۷۸۹﴾ ۷۹۰﴾ ۷۹۱﴾ ۷۹۲﴾ ۷۹۳﴾ ۷۹۴﴾ ۷۹۵﴾ ۷۹۶﴾ ۷۹۷﴾ ۷۹۸﴾ ۷۹۹﴾ ۸۰۰﴾ ۸۰۱﴾ ۸۰۲﴾ ۸۰۳﴾ ۸۰۴﴾ ۸۰۵﴾ ۸۰۶﴾ ۸۰۷﴾ ۸۰۸﴾ ۸۰۹﴾ ۸۱۰﴾ ۸۱۱﴾ ۸۱۲﴾ ۸۱۳﴾ ۸۱۴﴾ ۸۱۵﴾ ۸۱۶﴾ ۸۱۷﴾ ۸۱۸﴾ ۸۱۹﴾ ۸۲۰﴾ ۸۲۱﴾ ۸۲۲﴾ ۸۲۳﴾ ۸۲۴﴾ ۸۲۵﴾ ۸۲۶﴾ ۸۲۷﴾ ۸۲۸﴾ ۸۲۹﴾ ۸۳۰﴾ ۸۳۱﴾ ۸۳۲﴾ ۸۳۳﴾ ۸۳۴﴾ ۸۳۵﴾ ۸۳۶﴾ ۸۳۷﴾ ۸۳۸﴾ ۸۳۹﴾ ۸۴۰﴾ ۸۴۱﴾ ۸۴۲﴾ ۸۴۳﴾ ۸۴۴﴾ ۸۴۵﴾ ۸۴۶﴾ ۸۴۷﴾ ۸۴۸﴾ ۸۴۹﴾ ۸۵۰﴾ ۸۵۱﴾ ۸۵۲﴾ ۸۵۳﴾ ۸۵۴﴾ ۸۵۵﴾ ۸۵۶﴾ ۸۵۷﴾ ۸۵۸﴾ ۸۵۹﴾ ۸۶۰﴾ ۸۶۱﴾ ۸۶۲﴾ ۸۶۳﴾ ۸۶۴﴾ ۸۶۵﴾ ۸۶۶﴾ ۸۶۷﴾ ۸۶۸﴾ ۸۶۹﴾ ۸۷۰﴾ ۸۷۱﴾ ۸۷۲﴾ ۸۷۳﴾ ۸۷۴﴾ ۸۷۵﴾ ۸۷۶﴾ ۸۷۷﴾ ۸۷۸﴾ ۸۷۹﴾ ۸۸۰﴾ ۸۸۱﴾ ۸۸۲﴾ ۸۸۳﴾ ۸۸۴﴾ ۸۸۵﴾ ۸۸۶﴾ ۸۸۷﴾ ۸۸۸﴾ ۸۸۹﴾ ۸۹۰﴾ ۸۹۱﴾ ۸۹۲﴾ ۸۹۳﴾ ۸۹۴﴾ ۸۹۵﴾ ۸۹۶﴾ ۸۹۷﴾ ۸۹۸﴾ ۸۹۹﴾ ۹۰۰﴾ ۹۰۱﴾ ۹۰۲﴾ ۹۰۳﴾ ۹۰۴﴾ ۹۰۵﴾ ۹۰۶﴾ ۹۰۷﴾ ۹۰۸﴾ ۹۰۹﴾ ۹۱۰﴾ ۹۱۱﴾ ۹۱۲﴾ ۹۱۳﴾ ۹۱۴﴾ ۹۱۵﴾ ۹۱۶﴾ ۹۱۷﴾ ۹۱۸﴾ ۹۱۹﴾ ۹۲۰﴾ ۹۲۱﴾ ۹۲۲﴾ ۹۲۳﴾ ۹۲۴﴾ ۹۲۵﴾ ۹۲۶﴾ ۹۲۷﴾ ۹۲۸﴾ ۹۲۹﴾ ۹۳۰﴾ ۹۳۱﴾ ۹۳۲﴾ ۹۳۳﴾ ۹۳۴﴾ ۹۳۵﴾ ۹۳۶﴾ ۹۳۷﴾ ۹۳۸﴾ ۹۳۹﴾ ۹۴۰﴾ ۹۴۱﴾ ۹۴۲﴾ ۹۴۳﴾ ۹۴۴﴾ ۹۴۵﴾ ۹۴۶﴾ ۹۴۷﴾ ۹۴۸﴾ ۹۴۹﴾ ۹۵۰﴾ ۹۵۱﴾ ۹۵۲﴾ ۹۵۳﴾ ۹۵۴﴾ ۹۵۵﴾ ۹۵۶﴾ ۹۵۷﴾ ۹۵۸﴾ ۹۵۹﴾ ۹۶۰﴾ ۹۶۱﴾ ۹۶۲﴾ ۹۶۳﴾ ۹۶۴﴾ ۹۶۵﴾ ۹۶۶﴾ ۹۶۷﴾ ۹۶۸﴾ ۹۶۹﴾ ۹۷۰﴾ ۹۷۱﴾ ۹۷۲﴾ ۹۷۳﴾ ۹۷۴﴾ ۹۷۵﴾ ۹۷۶﴾ ۹۷۷﴾ ۹۷۸﴾ ۹۷۹﴾ ۹۸۰﴾ ۹۸۱﴾ ۹۸۲﴾ ۹۸۳﴾ ۹۸۴﴾ ۹۸۵﴾ ۹۸۶﴾ ۹۸۷﴾ ۹۸۸﴾ ۹۸۹﴾ ۹۹۰﴾ ۹۹۱﴾ ۹۹۲﴾ ۹۹۳﴾ ۹۹۴﴾ ۹۹۵﴾ ۹۹۶﴾ ۹۹۷﴾ ۹۹۸﴾ ۹۹۹﴾ ۱۰۰۰﴾

۱ العلق (۷-۶).

۲ الذاریات (۳۹).

۳ یونس (۱۲).

قورئان و نیشانہ کانی راستی نہم قورئانہ

خودای مہ زن دہ فرموویت: ﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ ثُمَّ كَفَرْتُمْ بِهِ مَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ هُوَ فِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ﴾ نئوہ بہ س بلین، نہ گہ نہ مہ لہ خواوہ بی و نئوہ باوہ پی پی نہ کەن، دہی کی لہوہ گومراترہ کہ لاساری سہرکەشی بکات، خودای گہ و رە دہ فرموویت پیغہ مہر (ﷺ) بلی بہ و موشریکانہی کہ بپوایان بہ قورئان نییہ ﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ﴾ نہم قورئانہ ﴿مِنْ عِنْدِ اللَّهِ ثُمَّ كَفَرْتُمْ بِهِ﴾ لہ لایہن خوداوہ پەوانہ کرابی بۆ پیغہ مہر کە ی کہ چی نئوہ پی کافرین چی نہ لین و چون بیردە کە نہ و ہ ؟ بۆیہ خودای گہ و رە فرموویہ تی: ﴿مَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ هُوَ فِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ﴾ واتہ: کی لہ و کە سہ سہرلیشیواو ترہ و ویلترہ کہ ہەر لہ سہر بی دینی و لاساری و دزایہ تی ہەق بپواو لہ پیی راست دوورکە ویتہ و ہ. پاشان خودای مہ زن فرموویہ تی: ﴿سَرِّبْهُمْ ءَايَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَقٌّ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾ ہاکا وامان کرد نہ وانہ لہ ناسۆکانی زہمین و ناسمانداو لہ ناخی خوشیاندا نیشانہ کانمان ببینن، ہەتا لییان پوون بیتہ و ہ کہ نہم قورئانہ راستہ، ناخو ہیندہ بہ س نیہ، پەروہردگارت لہ ہەمووشتیک ناگادارہ ؟ ﴿سَرِّبْهُمْ ءَايَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ﴾ واتہ: بہم زوانہ نیشانہ و بہ لگہ کانی خۆمانیان نیشان دہدہین کہ بہ لگہ بن لہ سہر نہ و ہ ی نہم قورئانہ لہ لایہن خواوہ ہاتووە تہ سہر پیغہ مہر (ﷺ). ﴿فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ﴾ و ہ ک نہ و سہرکە و تنانہ ی کہ بہ دەستی دینن ہەروہا نہ و بلابوونہ و ہ ی نائینی ئیسلامہ بہ ہەموو لایہ کداو زالبونی بہ سہر نائینہ کانی ترا، موحامید و حەسەنی بہ سری نہ لین: (نیشانہ کان لہ ناو خۆیاندا) بریتہ لہ پووداوی بہ درو (فتح) ی مەککە و چەند پووداوی تر کہ ہات بہ سہریاندا خودای گہ و رە پیغہ مہر (ﷺ) ہاوہ لہ کانی سہر خست و ناہەقی و پڕوپوچ و شوینکە و تووانی سہر شوپکرد، و ہ لہ وانہ شە مہ بہ ست پیی مروؤ خۆی بی کہ لہ چی پیک ہاتووە و چون لہ ہەموو پوویہ کە و ہ و ہ ک لہ زانستی تہ شریحدا بہ فراوانی باسی کراوہ کہ پڕ لہ بہ لگہ ی کارزانی و ہ دی ہینەرہ کہ خودای گہ و رە و خاوہن دہ سەلاتہ، و ہ نہ و سروشتہ ی کہ مروؤی لہ سہر و ہ دی ہاتووە کہ ہەر یہ کە ی جوړیکہ لہ چاکی یان خراپیدا. و ہ نہ و شتانہ ی کہ پیی پیدراوہ بہ ئارہ زووی خۆی بیکات بہ لام بہ و پییہ ی کہ خودای گہ و رە بپاری داوہ نہ ک بہ ہیزو توانا دہ سەلاتی خۆی ہەرچی بوی بیکات و لہ بہری بپوا ﴿أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾ واتہ: ناخو نہ و ہ ندہ یان بہ س نیہ کہ خودای مہ زن ناگاداری کردارو گرفتاریانہ، خودا خۆی شایہ تی دہدا کہ موحەممەد (ﷺ) راست دہکات لہ و ہ ی کہ بۆی ہیناون و ہ ک فرموویہ تی:

﴿لَٰكِنَ ٱللَّهُ يَشْهَدُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ أَنزَلَهُۥ بِعِلْمِهِۦ﴾^۱ واته به لām خوا شایه‌تی ده‌دات بۆ (پاستی) نه و قورئانه‌ی ناردویه‌تیه خواره‌وه بۆت له پووی زانینی خۆیه‌وه ناردویه‌تیه خواره‌وه. خودای مه‌زن نه‌فه‌مویت: ﴿ٱلَّا إِلَٰهَ إِلَّا ٱنَّهٗم فِی مَرِیۡةٍ مِّنۡ لِّقَآءِ رَبِّهٖمۡۚ ٱلَّا إِلَٰهَ إِلَّا ٱنَّهٗم فِی مَرِیۡةٍ مِّنۡ لِّقَآءِ رَبِّهٖمۡ﴾ واته: نه‌وانه گومانیان مه‌یه له هاتنی پۆژی قیامت، هر بیریشی لی ناکه‌نه‌وه و کاری بۆ ناکه‌ن و لی‌شی ناترسن، به‌ویان پی‌یه و به‌ربای گوئیان ناکه‌وی. که گومانی تی‌دا نیه هر دیت و پووده‌دات، خودای مه‌زن که ناگاداری هه‌موو شتی‌که و ده‌وری هه‌موو شتی‌کی داوه، هاتنی پۆژی قیامت له لای نه‌و زۆر ئاسانه ﴿ٱلَّا إِلَٰهَ إِلَّا ٱنَّهٗم فِی مَرِیۡةٍ مِّنۡ لِّقَآءِ رَبِّهٖمۡ﴾ واته: خاوه‌نی ده‌سه‌لاته به‌سه‌ر هه‌موو دروسکراوه‌کانیدا هه‌مووی له ژیر تواناو ده‌سه‌لاتی نه‌ودایه و ناگای لی‌یه‌تی، به‌مه‌یلی خۆی به‌کاری هه‌موویان ده‌گات هه‌رچی ویست ده‌بی بی‌ت، هه‌رچی‌شی نه‌ویست نابی بی‌ت، هیچ په‌رستراویک نیه غه‌یری نه‌و.

ته‌فسیری سوره‌تی (الشوری)

له‌مه‌که‌هاتووه‌ته‌خواره‌وه

بِسْمِ ٱللَّهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

﴿حَمْدٌ ۙ ۭ۞۱ عَسَقَ ۭ۞۲ كَذٰلِكَ يُوحٰی اِلَیْكَ وَاِلٰی الَّذِیْنَ مِنْ قَبْلِكَ ۙ ٱللَّهُ ٱلْعَزِیْزُ ٱلْحَكِیْمُ ۭ۞۳ لَّهُۥ مَا فِی السَّمٰوٰتِ وَمَا فِی ٱلْاَرْضِ ۙ وَهُوَ ٱلْعَلِیُّ ٱلْعَظِیْمُ ۭ۞۴ تَكَادُ السَّمٰوٰتُ یَتَفَطَّرٰنِ مِنْ فَوْقِهِنَّ ۙ وَٱلْمَلَائِكَةُ یُسَبِّحُوْنَ بِحَمْدِ رَبِّهِنَّ ۙ وَیَسْتَغْفِرُوْنَ لِمَنْ فِی ٱلْاَرْضِ ۙ اِلَّا اِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْفَقُوْرُ ٱلرَّحِیْمُ ۭ۞۵ وَٱلَّذِیْنَ اٰتَّخَذُوْا مِنْ دُوْنِهٖۤ اَوْلِیَآءَ ۙ ٱللَّهُ حَفِیْظٌ عَلَیْهِمْ وَمَا اَنْتَ عَلَیْهِمْ بِوَكِیْلٍ ۭ۞۶﴾

نیگاوه‌وره‌یی خوا

﴿حَمْدٌ﴾ حاء، میم، ﴿عَسَقَ﴾ عه‌ین، سین، قاف. له‌پیشه‌وه و له‌سه‌ره‌تای سوره‌تی البقره‌دا قسه‌له‌سه‌ر نه‌م پیتانه‌کرا، ﴿كَذٰلِكَ يُوحٰی اِلَیْكَ وَاِلٰی الَّذِیْنَ مِنْ قَبْلِكَ ۙ ٱللَّهُ ٱلْعَزِیْزُ ٱلْحَكِیْمُ﴾ خوای که‌وره‌ی به‌ده‌سه‌لاتی زانا له‌کار، فه‌رمانی خۆی ئاوا بۆ توو پی‌غه‌مبه‌رانی به‌ر له‌تۆش به‌پێ ده‌کات. واته: وه‌ک چۆن نه‌م قورئانه‌ی بۆ توو نارد هه‌ر به‌و شیوه‌یه‌ش کتیب و نووسراوی له‌پیش تووه‌په‌وانه‌کردووه‌بۆ

پيغه مبه ره كان ﴿الْعَزِيزُ﴾ خاوه نى ده سلا ته له توله سه ندندا ﴿الْحَكِيمُ﴾ كارزانه له كردارو گفتاردا. نيمامى مالك پيوايه تى كردووه له عائيشه وه (پره زای خواى لى بيت) ده لیت: حارس (الحارث) كوپى هيشام پرسىارى كرد له پيغه مبه ر (ﷺ) كه چون نيگات (وه حيت) بو دیت؟ پيغه مبه رى خودا (ﷺ) فهرمووى: (زورجار وهك دهنگى جهره س نه م شيوه نيگايه له هه موو شيوه كانى ترى نيگا گرانترو به هيژتره له سهر من له دواييدا نه و ناره حه تى و گرانيه م له سهر لاده چي ت. نيگايه كه چو نى گوتووه به ته واوى هاتووه ته به رم. جارى واش هه يه فريشته ي نيگا ده چي ته شيوه ي پياويك و قسم له گه ل ده كات. نه وه ي بيللى له به رى ده كه م). عائيشه (پره زای خواى لى بيت) ده لیت: له پوژى زور ساردو سه رمادا پيغه مبه رى خودام (ﷺ) ده بينى كاتى نيگاي بو ده هاته خواره وه كه گراني و ناره حه تى نيگا كه ي له سهر لاده چوو نيوجه وانى عاره قى پيا ده هاته خواره وه.^۱ بوخارى و موسليم پيوايه تيان كردووه و ته كه هى بوخاريه.^۲ خواى گه وره ده فهرموويت: ﴿لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ هه رچى له ناو ناسمانه كان و هه رچى له زه ميندا هه يه، گشت بو نه وه و هه ر خوى جى به رزو مه زنه. واته: هه موو به نده ي نه وه و به رفهرمانى نه ون و له ژير ده سلا تى نه ودايه و نه وه لى ده سورپي نيت، نايه تى: ﴿وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ وهك نه م نايه ته وايه كه ده فهرموويت: ﴿الْكَبِيرُ الْمُتَعَالِ﴾^۳ واته: گه وره و به رزه. مه زنو و به رزه. ﴿وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ﴾^۴ واته: وه ته نها (خودا) به رزو بلند و گه وره يه. نايه ت له م شيوه يه زوره. خواى گه وره ده فهرموويت: ﴿تَكَادُ السَّمَوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْ فَوْقِهِنَّ وَالْمَلَائِكَةُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِمَنْ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ له وانه يه ناسمانه كان درز به رنو و به سهر يه كداخرمه بكن فريشتانيش به سوپاسه وه په سه نى په روه ردگاريان ده دهن، داواى به خشين بو خه لكى سهر زه مين ده كن. باش بزانن نه وه كه له گونا ه ده بووريت و دلوفانه. ﴿تَكَادُ السَّمَوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ﴾ نيينو عه باس و زه حاك و سودى و قه تاده و كه عبي نه حبار و توويانه: واته: له وانه يه ناسمانه كان پارچه پارچه ببيت له ترساندا له بهر مه زنى خودا.^۵ ﴿وَالْمَلَائِكَةُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِمَنْ فِي الْأَرْضِ﴾ وهك نه م نايه ته وايه كه

^۱ موطأ (۲۰۲/۱)، فهرمووده يه كى سه حيجه.^۲ فتح الباري (۲۵/۱)، مسلم (۱۸۱۶/۴).^۳ الرعد (۹).^۴ سبأ (۲۳).^۵ الطبري (۵۰۱/۲۱).

ده فەرموویت: ﴿الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَّحْمَةً وَعِلْمًا﴾^۱ واتە: ئەو کەسانەى هەلگری عەرشن و ئەوانەش بە دەوری دان بە ستایشی پەروردگاریان تەسبیحات دەکەن و باوەریان بەو هەیه و داوای لیبوردن دەکەن بۆ ئەوانەى ئیماندارن (دەلێن): ئەى پەروردگارمان میهرەبانى و زانیاریت هەموو شتیکی گرتوووەتەو.

خوای گەرە دە فەرموویت: ﴿أَلَا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ ناگادارکردنەو هیه بەو هیه کە خودا لە گوناھ دەبووریت و دلۆفانە، خوای گەرە دە فەرموویت: ﴿وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ اللَّهُ حَفِیْظٌ عَلَيْهِمْ وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ﴾ ئەو کەسانەى ئەو شتانەى کە غەیری ئەون، بە دوستی خۆیان زانیون و خەریکی پەرستنیان، خودا ناگای لە کاریان هەیه و ئوبالیان لە ئەستوی تو نیە. ﴿وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ﴾ واتە: بپەرستان. ﴿اللَّهُ حَفِیْظٌ عَلَيْهِمْ﴾ خودا شایەتە لەسەر کردارەکانیان یە کە یە کە لەسەریان دەنووسیت و زۆر بە باشی پاداشتیان دەداتەو. ﴿وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ﴾ یانی تۆ بریکاری ئەوانە نیت تەنها تۆ ناگادارکردنەو ت لەسەرە خوای گەرە لە هەموو شتیکی دەپرسیتەو و بریکاری هەموو شتە.

﴿وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِّنُذِرَ أُمَّ الْقُرَى وَمَنْ حَوْلَهَا وَنُنْذِرَ يَوْمَ الْجَمْعِ لَا رَيْبَ فِيهِ فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ﴾^(۷) وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَهُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ يُدْخِلُ مَنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ وَالظَّالِمُونَ مَا لَهُمْ مِنْ

وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿۸﴾

قورئان هاتوووە بۆ ترس و هەلگری هێنانەو

خوای گەرە دە فەرموویت: ﴿وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِّنُذِرَ أُمَّ الْقُرَى وَمَنْ حَوْلَهَا وَنُنْذِرَ يَوْمَ الْجَمْعِ لَا رَيْبَ فِيهِ فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ﴾ هەروەها قورئانیکی عەرەبیمان بۆ تو نارد، هەتا تۆ بە قورئانە ترس و هەلگری مەککە و دەورووبەری بیئى و لە پۆژی کۆبوونەو و شیان بترسینی. کە بیگومان هەر وەدی دیت، ئەوسا بە شیک بە هەشتین و بە شیکیان دەچنە جەهەنەم. واتە: وەك چۆن کتیبمان بۆ ئەوان نارد، ﴿أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ قُرْآنًا عَرَبِيًّا﴾ قورئانیکی عەرەبی پەوان و ئاشکراو دیارمان بۆ تۆش نارد، ﴿لِّنُذِرَ أُمَّ الْقُرَى﴾ هەتا خەلکی مەککە (کە دایکی شارەکانە) بترسینی، ﴿وَمَنْ حَوْلَهَا﴾

دەۋرۈبەرىشى لە پۇژھەلات و پۇژئاۋايەۋە. بۇيە مەككە ناوبراۋە بە دايكى شارەكان، چونكە بە پۇژتربوۋە لەو شارو ولاتانەى كە لەو ناۋەدا بوون لەبەر زۇر بەلگە كە لە شوينى خۇيدا باس كراۋە. كورتىن و بەھىزتىن بەلگە ئەۋ فەرمودەيە كە ئىمامى ئەحمەد پىۋايەتى كىردوۋە لە عەبدوللەى كوپى عەدى حەمرائى زەھرىەۋە كە بىستۋويەتى لە پىغەمبەرى خداۋە (ﷺ) كە ۋەستابوۋ لە شوينىكدا لە بازاپى مەككەدا دەيفەرموۋ: (سوئند بە خوا تۆ) (يانى مەككە) چاكتىن زەمىنى خوداى ۋە خۇشەۋىستىن زەمىنى خوداى لاي خدا. ۋە ئەگەر مەن دەرئەكرامايە لە تۆ ھەرگىزلىت دەرئەدەچووم).^۱ ھەر بەم شىۋەيە تىرمىزى و نەسائى و ئىبنو ماجە پىۋايەتياں كىردوۋە، ترمىزى دەلىت: فەرمودەيەكى چاك و راستە (حسن صحيح).^۲ خۋاى گەرە دەفەرموۋىت: ﴿وَتُنذِرَ يَوْمَ الْجَمْعِ﴾ پۇژى قىامت كە خۋاى گەرە پىشىنان و پاشىنان ھەموو كۆدەكاتەۋە لە يەك شوئندا ﴿لَا رَيْبَ فِيهِ﴾ گومان نىە لە ھاتنىداۋ ھەردىت، ئەم ئايەتە: ﴿فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ﴾ ۋەك ئەۋ ئايەتە وايە كە خدا دەفەرموۋىت: ﴿يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَمْعِ ذَلِكَ يَوْمُ التَّغَابُنِ﴾^۳ واتە: (پاداشتتەن دەداتەۋە) لە پۇژىكدا كە كۆتان دەكاتەۋە بۇ پۇژى كۆكردنەۋە ئەۋ پۇژە پۇژى زىانباريە. واتە خەلكى بەھەشت خۇيان لا دەدەن لە خەلكى ناۋ ئاگر. ۋەك ئەم ئايەتەيش وايە كە خۋاى گەرە دەفەرموۋىت: ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّمَن خَافَ عَذَابَ الْآخِرَةِ ذَلِكَ يَوْمٌ مَّجْمُوعٌ لَّهُ النَّاسُ وَذَلِكَ يَوْمٌ مَّشْهُودٌ ۝۱۳ وَمَا تُؤَخِّرُهُ إِلَّا لِأَجَلٍ مَّعْدُودٍ ۝۱۴ يَوْمَ يَأْتِ لَا تَكَلُمُ نَفْسٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَسَعِيدٌ﴾^۴ واتە: بە راستى لەۋەدا (باس كرا) پەندو ئامۇزگارى ھەيە بۇ كەسىك بترسىت لە سزاي دواپۇژ ئەۋ پۇژە پۇژىكە كە ئادەمى بۇ كۆدەكرىتەۋە ئەۋە پۇژىكى ديارو بەرچاۋە (ھەموۋان ئامادەن تىيدا)، ۋە ئىمە دواى ناخەين مەگەر بۇ كاتىكى ديارو بەرچاۋ، ئەۋ پۇژە كە دىت ھىچ كەس قسە ناكات مەگەر بە مۆلەتى خدا ئەۋسا لە ناۋياندا ھەيە بى بەخت و نەگبەت ۋە ھەيە بەختەۋەرو ئاسودە. ئىمامى ئەحمەد پىۋايەتى كىردوۋە لە عەبدوللەى كوپى عەمرەۋە (پەزاي خۋايان لى بىت) دەلىت: پىغەمبەر ھاتە دەرەۋە بۇ لامان دوۋ نامەى بە دەستەۋە بوۋ فەرموۋى: (ئايا دەرەزەن ئەم دوۋ نامەيە چىيە؟) وتمان نەخىر مەگەر تۆ ھەۋالمان بدەيتى ئەي پىغەمبەرى خدا (ﷺ)، فەرموۋى بەۋەى كە بە دەستى راستىيەۋە بوۋ: (ئەمە

^۱ احمد (۳۰۵/۴)، فەرمودەيەكى سەھىجە.

^۲ تحفة الأحوذى (۴۲۶/۱۰)، النسائى (۴۷۹/۲)، ابن ماجە (۱۰۳۷/۲)، فەرمودەيەكى سەھىجە.

^۳ التغابن (۹).

^۴ مود (۱۰۳-۱۰۵).

نامه یه که له لایه ن پوره رینی جیهانه وه که ناوه کانی خه لکی به هه شت و بابو با پیرانو
 هوزه کانیانه (پاشان هه مووی کو کرده وه) هه رگیز که سی لی زیاد ناکریت و که سیشی لی که م
 ناکریت (پاشان هه مووی به وهی که له لای چه پیه وه بوو، نه مه نانهی خه لکی ناو ناگره به ناوی
 خویان و ناوی بابو با پیرانیان و هوزه کانیان (پاشان هه مووی کو کرده وه) هه رگیز که سی لی زیاد
 ناکریت و که سیشی لی که م ناکریت وه). هاوه له کانی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) وتیان: نیت ره سر چ شتیك
 نیمه کار بکه بن، نه گه ر نه مه برپاریکه و دراوه و ته واو بووه. پیغه مبه ری خودا (ﷺ) هه مووی: (له سر
 پی پاره ستن و خوتان نزيك بخه نه وه (واته له خواوه) چونکه خه لکی به هه شت کوتایی پی ده هیئریت به
 کرداری خه لکی به هه شت با به هه کرداریك کاری کردیت و خه لکی جه هه نه میش کرداری کوتایی پی
 ده هیئریت بوی به کرداری خه لکی جه هه نه م با به هه کرداریك کاری کردیت)، پاشان پیغه مبه ر (ﷺ)
 دهستی راداو (قوچای) پاشان هه مووی: (په روه ردگارتان لی بووه ته وه له بهنده کانی پاشان دهستی
 رلاستی راداو فرپی دا، هه مووی: دهستی هه ک بۆ به هه شت. به چه پیشی فرپی داو هه میسان هه مووی:
 دهستی هه کیش له ناگری به کلپه دایه).^۱ هه ر به م شیوهیه تیرمیزی و نه سائی ریوایه تیان کردوه.
 تیرمیزی ده لیت: چاک و غریبه (حسن غریب).^۲ نیمامی نه حمه د ریوایه تی کردوه له نه بو نه زره وه
 ده لیت: پیاویك له هاوه له کانی پیغه مبه ر (ﷺ) پییان دهوت نه بو عه بدوللا، هاوه له کانی چوونه لای
 سهیریانکرد ده گری. پییان وت: چی ده تگرینی؟ نایا پیغه مبه ری خودا (ﷺ) پیی نه وتی: (خُذْ مِنْ
 شَارِیْكَ ثُمَّ اَقْرَهُ حَتّٰی تَلْقَانِیْ) به رسمیت بکه و له سه رشایه تومان به رده وامبه تا پیمه ده گئی. وتی: به لی.
 به لام بیستم له پیغه مبه ری خوداوه (ﷺ) ده یفه رموو: (خوای گه وره مشتیککی به راستی گرت و نه و
 مشتیه کیشی به دهستی که ی تری پاشان هه مووی نه مه بۆ نه وی و نه میش بۆ نه وی به لامه وه گرنگ
 نیه). جامن نازانم کام مشتیه یانم.^۳ هه رمووده له باسی قه ده ردا (القدر) له کتیبه سه حیحه کان و سونه ن و
 موسنه ده کاندایجگار زوره له وانه هه رمووده ی عه لی و نیبنو مه سعودو عایشه و کومه لیککی زوری
 تر (په زای خوا له هه موویان بیت). خوای گه وره ده هه رموویت: ﴿وَلَوْ شَاءَ اللّٰهُ لَجَعَلَهُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً وَلٰكِنْ
 یُدْخِلُ مَنْ یَّشَاءُ فِی رَحْمَتِیْ وَالْعَظِیْمُوْنَ مَا لَهُمْ مِنْ وَلِیٍّ وَلَا نَصِیْرٍ﴾ نه گه ر خودا مه یلی لی بووایه، گشتی
 ده کرده به ره یه ک له نایندا، به لام هه ر که سیك خوی حه ز بکات، وه به ر به زه یی ده خات، نامه قانیش
 دوست و یاریکاریان نیه. ﴿وَلَوْ شَاءَ اللّٰهُ لَجَعَلَهُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً﴾ نه گه ر خوا مه یلی لی بووایه یان هه مووی

^۱ احمد (۱۶۷/۲)، هه رمووده یه کی سه حیحه.^۲ تحفة الأحوذی (۳۵۰/۶)، النسائی فی الکبری (۴۵۲/۶)، هه رمووده یه کی سه حیحه.^۳ احمد (۱۷۶/۴)، هه رمووده یه کی سه حیحه.

ده خسته سهر پاسته پى يان هه مووى ده خسته سهر پى گومرايى. به لام خواى گه وره جياوازي كردوه له نيوانياندا. نه وهى مه يلى لى بووييت پى نيشان داوه بو سهر هه قو نه وهيشى مه يلى لى نه بووييت پى لى ون كردوه له خوى. له كارزاني خويه تى. هه ر خوشى باشتري ده زانى، بويه فه رموويه تى: ﴿يَدْخُلُ مَنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ وَالظَّالِمُونَ مَا لَهُمْ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾ به لام هه ر كه سيك خوى حه ز بكات، وه بهر به زه يى خوى ده خات، نا هه قانيش دوستو ياريكاريان نيه. واته كه س نايه ت به هانا يانه وه.

﴿أَمِ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ فَأَلَّهُ هُوَ الْوَلِيُّ وَهُوَ يُحْيِي الْمَوْتَى وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ ٩ ﴿وَمَا أَخْلَفْتُمْ فِيهِ مِنْ شَيْءٍ فَحُكْمُهُ إِلَى اللَّهِ ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبِّي عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ﴾ ١٠ ﴿فَاطْرُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَمِنَ الْأَنْعَامِ أَزْوَاجًا يَذُرُكُمْ فِيهِ لِيَتَّسِلَ كَيْلَهُ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ ١١ ﴿لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ ١٢

هه ر خواى گه وره دوستو فه رمانه واه و هه يه نه ره

خواى گه وره ده فه رموويت: ﴿أَمِ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ فَأَلَّهُ هُوَ الْوَلِيُّ وَهُوَ يُحْيِي الْمَوْتَى وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ

قَدِيرٌ﴾ ناخو كه سيان غه يري خودا ديوه ته وه كه دوستيان بييت؟ دوستى پاستى هه ر خويه تى و نه وه ده توانييت مردووان زيندوو بكاته وه و تواناي هه موو شتى هه يه. خواى گه وره نا په زايى خوى ده رده برپييت به رامبه ر بته رستان كه له غه يري خودا كه سيكي تر بكن به خوداي خويان ده فه رموويت كه هه ر نه وه دوستى پاستى به نده كانيه تى و نابييت به ندايه تى هه يه كه سيك بكرييت نه و نه بييت به ته نها، چونكه هه ر نه وه ده توانييت مردوو زيندوو بكاته وه تواناي هه يه به سهر هه موو شتيكدا. پاشان خواى گه وره ده فه رموويت: ﴿وَمَا أَخْلَفْتُمْ فِيهِ مِنْ شَيْءٍ فَحُكْمُهُ إِلَى اللَّهِ ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبِّي عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ﴾

له سهر هه رچى پيك نه هاتن، برپيارليداني بده نه ده ست خوا، نه و خودايه منى په روه رده كردوه، من خوم هه ر به و سپاردوه وه هه ر پوو ده كه مه لاي نه و. ياني: له هه ر شتيكدا ريك نه كه وتن. نه م نايه ته گشتگيره و هه موو شتيك ده گريته وه، ﴿فَحُكْمُهُ إِلَى اللَّهِ﴾ واته: خودا برپياري تييدا ده دات له ريگه ي

قورئان و فه رمووده ي پيغه مبه ره وه (ﷺ) وه كه نه م نايه ته ي كه خواى گه وره ده فه رموويت: ﴿فَإِنْ

نَنْزَعْنَاهُ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ﴾ ١ واته: جا نه گه ر دوويه ره كيتان هه بوو له شتيكدا نه وه بيگيترنه وه

بو لاي خواو پيغه مبه ر (ﷺ). ﴿ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبِّي﴾ واته په روه رنده ي من فه رمانه وايه له هه موو

شتيكداء. ﴿عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ﴾ هەر ده گه پيمه وه لای نه وه هه موو کارو فره مانیکداو خوم به نه وه سپاردوه. خوای گه وره ده فره موویت: ﴿فَاطِرُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَمِنَ الْأَنْعَامِ أَزْوَاجًا يَذُرُّكُمْ فِيهِ لَأَنسَ كَمَثَلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ وه ده پهنی ناسمانه كان و زه مینه وه هەر له خوتان جووته ی لی به رهه م هینان و له مالاتیش جووتی یه کتری دروست کرد تا زوتر به ره تان پی بدات، هیچ شتیك وینه ی نه و نیه، هەر خوی بیسه رو بینایه. ﴿فَاطِرُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ وه ده پهنی ناسمانه كان و زه مینه نه وانه ش که له نیوانیاندايه، ﴿جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا﴾ له په گه زو وینه ی خوتان نیرو میی دروست کردوه وهك پیزنك لی تان، ﴿وَمِنَ الْأَنْعَامِ أَزْوَاجًا﴾ وه له مالاتیش هه شت جووته ی دروست کردوه، ﴿يَذُرُّكُمْ فِيهِ﴾ به و شیوه یه دروستی کردون و زیاتری کردون واته: به و وینه یه و به و سیفته به رده وام به نیرو می و نه وه پاش نه وه و بنه ماله پاش بنه ماله و یهك له دوی یهك به مروفو مالاته وه، وه دی هینان. ﴿لَأَنسَ كَمَثَلِهِ شَيْءٌ﴾ هیچ شتیك وهك وه ده پهنی جووته كان نیه و چونکه نه و ته نها و بی نیازه و جیی نیازه و وینه ی نه و نیه، ﴿وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ بیسه رو بینایه. خوای گه وره ده فره موویت: ﴿لَهُ، مَقَالِيدُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ کلله كانی ناسمانه كان و نه م زه مینه له لای نه وه، پوزیش هەر به مه یلی نه وه بۆ یه کیک فره ده نیتریت و بۆ یه کیک که م. ناگای له هه موو شت هه یه. له پیشه وه له سوره تی (الزمر) دا مانای کراوه، کورته که ی نه وه یه واته: کاربه ده ست و خاوهن ده سه لاتی ناسمانه كان و زه مین هەر خودایه، ﴿يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ﴾ واته: پوزی فراوان ده کات بۆ که سیك مه یلی لی بیت و ته نگو که می ده کات بۆ که سیکیتر مه یلی لی بیت. خودا خوی کارزانه و دادپه روه ی بی هاوتایه، ﴿إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ ناگای له هه موو شت هه یه.

﴿شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ ﴿١٣﴾ وَمَا تَفَرَّقُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَيْنَهُمْ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى لَفُضِّ بَيْنَهُمْ وَلَئِنَّ الَّذِينَ أُورِثُوا الْكُتُبَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ ﴿١٤﴾﴾

خوای گەرە دەفەر موویت: ﴿شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّهُ يَجْتَبِي

إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ﴾ واتە: پېگە يەككى لە دیندارى بۆ ئیوھ کیشا، کە ئەپساردى نوحیش ھەر لە و پېگە بېرات، ھەر ئەمەشمان بە فرمان بە تۆ پاگە یاند، ئیبراھیم و موسا و عیسا شمان پاسپارد، کە ھەر لە سەر ئەو دینە بن و مەشیکەن بە چەند بەرەکی. ئەوھى ئیوھ بە خەلکى پادەگە یەنن، بۆ ئەوانەى شەریک بۆ خودا پەیدا دەکەن، زۆر دژوارە، خودا ھەركى خۆى بخوازیت لەناو خەلکدا ھەلى دەبژیریت و ھەر کە سیکیش بەرەو ئەو بگەریتەو بەرەو خۆى شارەزای دەکات. خوای

گەرە دەفەر موویت بەم ئوممەتە: ﴿شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ﴾ باسى یە کەم پېغەمبەرى کردووە دواى ئادەم (سەلامى خوای لی بیت) کە نوح پېغەمبەرە (سەلامى خوای لی بیت) دواى پېغەمبەر کە موحمەدە (ﷺ) پاشان لە نیوان پېغەمبەرە کاندە باسى پېغەمبەرە لیبراو و نەبەزەکان (الوالعزم) دەکات، ئەوانەیش ئیبراھیم و موسا و عیساى کوپى مەریەم (سەلامى خویان لی بیت) ئەم ئایەتەس باسى ھەر پینج پېغەمبەرە لیبراو و نەبەزەکەى کرد وەك چۆن ئایەتیک لە سۈرەتى (الاحزاب) باسى کردووە وەك خوای گەرە دەفەر موویت: ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ

وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا﴾ واتە: (ئەى موحمەد (ﷺ) بیریان بخەرەو) کاتیک کە پەیمانمان وەرگرت لە پېغەمبەرلەر ھەرودھا لە تۆو نوح و ئیبراھیم و موسا و عیساى کوپى مەریەم. ئەو ئایەتەى کە پېغەمبەرلەر (سەلامى خویان لی بیت) پىی ھاتوون

ھەموویان پەرستنى خودایە بە تەنھا بەبى ھاوہل وەك خوای گەرە دەفەر موویت: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ

قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾ واتە: وە ئیمە نەمانناردووە پىش تۆ ھىچ

پېغەمبەرێك مەگەر نىگامان بۆ ناردووە (بەوھى کە) بىگومان جگە لەمن ھىچ پەرستراویك نىە کە واتە

تەنھا من پەرستن. لە فەرمودە یە کدا ھاتووە واتە: (ئیمە کۆمەلى پېغەمبەرلەر (سەلامى خویان لی بیت) مندا لانی پیاوان و زنانین و ئاینمان یە کە) ۲. واتە: ئەوھى کە تیایدا ھاو بەشن بەندایەتى و

خوایەستى بە تەنھا بۆ خودا و ھاوہل دانەنان بۆى. با پېوگرام و بەرنامەشیان جیا بیت. وەك خوای

۱ الاحزاب (۷).

۲ الانبياء (۲۵).

۳ فتح الباري (۵۵۰/۶).

گه وره ده فەرمویت: ﴿لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا﴾^۱ واته: دامانناوه بۆ هر نوممه تیک له ئیوه شه ریه ت و پینگه یه کی پوون. بۆیه خوی گه وره فەرمویه تی: ﴿أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ﴾ واته: خوی گه وره هه موو پیغه مبه رانی (سه لامی خویان لی بیت) پاسپاردوه که پیکه وه بنو یه ک بنو قه ده غه ی کردوه لییان که جیاواز و ناکوک بن، ﴿كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ﴾ بۆ نه وانه ی شه ریک بۆ خودا داده نین زور گران و دژواره تو بانگیان ده که ی (ئی موحه ممد) بۆ یه ک خوا په رستی پاشان خوی گه وره فەرمویه تی: ﴿اللَّهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ﴾ واته: هه نه وه پینگای شاره زایی نیشانی که سیک ده دات که شایه نی بیت و گومرپایش ده نویست بۆ که سیک که گومرپایی هه لده بژیریت به سه ر پاسته پیدا شوینی پی پاست ناکه ویت.

شیوازی ناکوکی

خوی گه وره ده فەرمویت: ﴿وَمَا تَفَرَّقُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَيْنَهُمْ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى لَفُضِيَ بَيْنَهُمْ وَلِنَّ الَّذِينَ أُوْرِثُوا الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٌ﴾ نه شیبوونه ده سته ده سته، مه گین وه ختیک باسی نه م دینه یان زانی، ئیره یی له ناو خویاندا له به ریه کی هه لوه شاندن. خو نه گه ر په روه ردگاری تو زووتر ماوه ی بۆ دیاری نه کردنایه، ده میک بوو کاریان ته واوکرابوو. نه وانه ی کتیبه که شیان له پاش نه وان بۆ به جی ما، لیسی که وتنه بیباوه پی و گومانه وه. بۆیه خوی گه وره فەرمویه تی: ﴿وَمَا تَفَرَّقُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ﴾ واته: کاتیکی باسی نه م ناینه یان زانی بوونه کومه ل کومه ل و لایانداو ده ستیان دایه لاساری و له یه ک جیابوونه وه پاشان خوی گه وره فەرمویه تی: ﴿وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى لَفُضِيَ بَيْنَهُمْ﴾ نه گه ر خوی گه وره پیشت کاتی بۆ دیاری نه کردنایه و به نده کانی دوانه خستایه بۆ لیپرسیینه وه له پوژی قیامه تدا ده میک بوو سزا درابوون له دنیا دا، پاشان ده فەرمویت: ﴿وَلِنَّ الَّذِينَ أُوْرِثُوا الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِهِمْ﴾ نه وه یه ش له دوی نه وان کتیبه که یان بۆمایه وه دوی چه رخی یه که م باوه رپیان پی نه کرد، ﴿لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٌ﴾ واته: باوه رپیان به کاره که یان نه بوو گومانیان هه بوو شوینی بابو باپیرانیانده که وتن به بی هیچ به لگه یه ک و سه ریان لی شیواوو نه یانده زانی پوو له کوئی بکه ن به هوی نه و دور له خوی و بی دینیانه وه.

^۱ المائدة (۴۸).

﴿فَلِذَلِكَ فَادْعُ وَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَقُلْ ءَامَنْتُ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنْ كِتَابٍ وَأُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمُ اللَّهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمُ لَنَا أَعْمَلُنَا وَلَكُمْ أَعْمَلُكُمُ لَا حُجَّةَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ اللَّهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿١٥﴾﴾

خوای گه وره ده فەرموویت: ﴿فَلِذَلِكَ فَادْعُ وَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَقُلْ ءَامَنْتُ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنْ كِتَابٍ وَأُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمُ اللَّهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمُ لَنَا أَعْمَلُنَا وَلَكُمْ أَعْمَلُكُمُ لَا

حُجَّةَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ اللَّهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ﴾ سا بۆ ئەمە بانگی مەردم بکە و هەر وهك فەرمانت پێدراوه، هەر سوور به له سەر ئەم کاره و شوێن ئاره زوویان مه که وه. بلی من به به کسانى به کاروباریان پرا بگم، ئێمه و ئێوه خودا پهروهردگارمانه، کرده وهی خۆمان بۆ خۆتان، کرده وهی خۆتان بۆ خۆتان، له نێوان ئێمه و ئێوه دا جی بۆ به هانه نه ماوه، خودا هه موومان له به کتر کۆده کاته وه و چاره نووسیش هه ر لای ئەوه. ئەم ئایه ته پیرۆزه پیکهاتوو له (ده) وتهی سه ربه خو هه ر وته یه ک جیاوازه له وهی پیش خۆی بریارێکی تایبه تیه بۆ خۆی. بۆیه وتووین: هیچ ئایه تیکی تر وهك نمونه ی ئەم ئایه ته نیه.

خوای گه وره ده فەرموویت: ﴿فَلِذَلِكَ فَادْعُ﴾ سا بۆ ئەمە تۆبانگی خه لکی بکە. واته: بۆ ئەم ئایینه ی که به هه موو پیغه مبه رانمان (سه لامی خویان لی بیت) پامان سپاردوو له پیش تۆوه. خاوه ن شه ریه ته گه وره کان ئەوانه ی شوینی پیغه مبه ره لی پراوو نه به زه کان که وتن و غه یری ئەوانیش بانگی خه لکی بکە بۆی. خوای گه وره ده فەرموویت: ﴿وَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ﴾ واته: پراوه ستاوو سوور بن خۆت و

ئەوانه ی شوینت که وتوون له سەر خواناسی به و شیوه یه ی که خوا فەرمانی پێداوی، ﴿وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ﴾ واته: شوینی ئاره زووی بته رستان مه که وه له وهی که جیاوازن له ناو خۆیاندا که به درۆه

بتیان داناوه و ده پیه رستن. خوای گه وره ده فەرموویت: ﴿وَقُلْ ءَامَنْتُ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنْ كِتَابٍ﴾ واته: بلی: من باوه رپم هه یه به هه موو ئەو کتیبانه ی که له ئاسمانه وه نێراوه ته خواره وه بۆ

پیغه مبه ره کان (سه لامی خویان لی بیت) جیاوازی ناکه ین له نێوان هه ی که سیکیاندا، ﴿وَأُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمُ﴾ واته: فەرمانیشم پێکراوه له بریاردانیشدا دادپه روه ر بم له نێوانتاندا، ﴿اللَّهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمُ﴾

خودا پهروهردگاری ئێمه و ئێوه یشه. واته: هه ر ئەو ده پیه رستریت و هه ی خودایه ک نیه ئەو نه بیت ئێمه دان به وه دا ده نێین به ئاره زووی خۆمان به لام ئێوه به ئاره زووی خۆتان دانی پێدا نه نین، ئەوه ی له بوونه وه ردایه هه موو سوژده ده بات بۆ خودا به خوشحالی و ئاره زووی خۆی، ﴿لَنَا أَعْمَلُنَا وَلَكُمْ

أَعْمَلُكُمْ ﴿۱﴾ کرده و دهی خومان بۆ خومان و کرده و دهی خوتان بۆ خوتان. نیمه هیچ په یوه ندیه کمان به
 نیوه و ده نیه و ده خوی گوره ده فهرموویت: ﴿وَلَا كَذَّبُكَ فَقُلْ لِي عَمَلٍ وَلَكُمْ عَمَلُكُمْ أَنْتُمْ بَرِيءُونَ
 مِمَّا أَعْمَلُ وَأَنَا بِرِيءٌ مِمَّا تَعْمَلُونَ﴾^۱ واته: نه گهر برهویان پی نه هینای نه وه پتیان بلی (پاداشتی)
 کرده و دهی خوم بۆ خوم و (پاداشتی) کرده و دهی خوتان بۆ خوتان نیوه به رین (به رپر سیار نین) له و دهی من
 ده یکه م منیش به ریم (به رپر سیار نیم) له و دهی نیوه ده یکه ن. و ده فهرموویت: ﴿لَا حُجَّةَ بَيْنَنَا
 وَبَيْنَكُمْ﴾^۲ موجهید ده لیت: واته: هیچ درایه تیه که له نیوانماندا نیه. ^۲ سودی ده لیت: نه مه پیش
 هاتنه خواره و دهی نایه تی شمشیر بووه نه مهیش پی تی ده چیت چونکه نه م نایه ته له مه که ده
 هاتووه ته خواره و ده. نایه تی شمشیریش دوی کچکردن هاتووه ته خواره و ده. ﴿اللَّهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا﴾ واته:
 پوژی قیامت. و ده خوی گوره ده فهرموویت: ﴿قُلْ يَجْمَعُ بَيْنَنَا رَبُّنَا ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَهُوَ الْفَتَّاحُ
 الْعَلِيمُ﴾^۳ واته: بلی په روه ردگارمان نیمه و نیوه کوده کاته و ده له پاشان بریار ده دات له نیوانماندا به
 هق و راستی و هره نه و ده دانوهری زانا. و ده فهرموویت: ﴿وَالْيَهُ الْمَصِيرُ﴾ واته: که پانه و ده و پاشه پوژو
 چاره نووس هره بۆ لای نه و ده له پوژی لیپرسینه و ده دا.

﴿وَالَّذِينَ يُحَاجُّونَ فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا اسْتُجِيبَ لَهُمْ جَحَنُّهُمْ دَاحِضَةٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ
 شَدِيدٌ﴾^{۱۶} اللَّهُ الَّذِي أَنْزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَالْمِيزَانَ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ قَرِيبٌ ﴿۱۷﴾ يَسْتَعْجِلُ بِهَا
 الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِهَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مُشْفِقُونَ مِنْهَا وَيَعْلَمُونَ أَنَّهَا الْحَقُّ أَلَا إِنَّ الَّذِينَ يُمَارُونَ فِي
 السَّاعَةِ لَفِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ ﴿۱۸﴾

ناگادارکړنه و ده یکه بۆ نه و که سانه ی که مشتومر ده که ن له باره ی ناینه و ده

خوی گوره ده فهرموویت: ﴿وَالَّذِينَ يُحَاجُّونَ فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا اسْتُجِيبَ لَهُمْ جَحَنُّهُمْ دَاحِضَةٌ عِنْدَ
 رَبِّهِمْ وَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ﴾^{۱۶} نه وانه ی له باره ی خوداوه بره به هانه یان هیه، له پاش
 نه و ده که به ده نگیشیه و ده هاتوون، هه موو بره به هانه یان له لایه ن په روه ردگاریان پی بایه خه و به ر
 توپه یی که وتوون و به توندی جه زره به ده درین. خوی گوره ده پره شه ده کات له و که سانه که ده بیه

^۱ یونس (۴۱).

^۲ الطبری (۵۱۸/۲۱).

^۳ سبا (۲۶).

له مپه ر له پئی خوادا بۆ ئه و که سانه ی که بپوایان به خودا هیئاوه ده فهرموویت: ﴿وَالَّذِينَ يُحَاجُّونَ فِي
 اللَّهُ مِنْ بَعْدِ مَا اسْتُجِيبَ لَهُ﴾ واته: کشتومر ده که ن له گه ل ئه و موسلمانانه ی که هاتوون به دهنگی
 بانگی خودا و پیغه مبه ره که یه وه (ﷺ) ده بنه پێگری ئه و پێکه راسته ی که موسلمانان گرتوو یانه ته به ر،
 ﴿مَجْنُومًا دَاحِضَةً عِنْدَ رَبِّهِمْ﴾ بپوبیانوو یان به تاله و هیج بایه خیکی نیه له لای په روه ردگاریان، ﴿وَعَلَيْهِمْ
 غَضَبٌ﴾ خودا توورپه یه لییان، ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ﴾ جه زرده به ی توند ده درین، له پۆژی قیامه تدا.
 ئیبنو عه باس و مواهید ده لێن: ئه وانه ی مشتومریان کردووه له گه ل ئه و موسلمانانه ی که وه لامی
 بانگی خودا و پیغه مبه ریان (ﷺ) داوه ته وه، هه ول ده دهن له راسته پئی لایاندهن به ته مای ئه وه ن که
 بگه رپنه وه بۆ سه رده می نه فامی^۱. قه تاده ده لێت: ئه وانه ی گاورو جووله که کان بوون ده یانوت به
 موسلمانانه کان: ئایینی ئیمه له ئایینی ئیوه چاکتره و پیغه مبه ری ئیمه له پیش پیغه مبه ری ئیوه
 هاتووه و خوشمان له ئیوه چاکترین و له پیشترین لای خودا له ئیوه^۲. ئه وانه هه موو درۆ بوو ده یانوت.
 پاشان خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿اللَّهُ الَّذِي أَنْزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَالْمِيزَانَ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ
 قَرِيبٌ﴾ ئه و خودایه ی ئه م کتیبه ی بۆ راستی ناردووه ته خواره وه، ته رازووش له گه ل نارد تو
 چووزانی؟ له وانه یه هاتنی قیامه ت نزیک بیّت. پاشان خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿اللَّهُ الَّذِي أَنْزَلَ
 الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾ واته: ئه و خودایه ی ئه م کتیبه ی ناردوویه ته خواره وه بۆ پیغه مبه ره که ی
 به راستی ﴿وَالْمِيزَانَ﴾ ته رازووشی له گه لدا ناردووه بۆ دادپه روه ری و هه ق و نا هه ق جیا کردنه وه
 مواهید و قه تاده ده لێن: واته: هه ق و دادپه روه ری^۳. ئه مه وه ک ئه و ئایه ته وایه که خودا ده فهرموویت:
 ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ﴾ واته:
 سویند به خوا به راستی ئیمه پیغه مبه رانی خویمانمان ناردووه به به لگه وه و موعجیزه ی پوونه وه وه
 کتیبی (ئاسمانی) و ته رازووی دادمان له گه لدا ناردن بۆ ئه وه ی خه لکی به دادگه ری په فتار بکه ن (له ناو
 خویاندا). وه ده فهرموویت: ﴿وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ﴾ ۷ ﴿أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ﴾ ۸ ﴿وَأَقِيمُوا

^۱ الطبري (۵۱۹/۵۱۸/۲۱).^۲ الطبري (۵۱۹/۲۱).^۳ الطبري (۵۲۰/۲۱).^۴ الحديد (۲۵).

الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ^۱ واته: وه ئاسمانى بئندو بهرز كردووه ته وه و ته رازوو(ى
 عه داله تي) داناوه، (وه فهرمانى داوه) كه هه رگيز زياده پره وى له ته رازوودا نه كهن، وه كي شانه تان پيك
 بكيشن له ته رازوودا كه مو كوپى مه كهن. پاشان ده فهرموويت: ﴿وَمَا يَذْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ قَرِيبٌ﴾^۲ نه م
 ثايه ته هه پره شهى تيدايه و هه لئان و زور گرنگى نه دانى به دنيا تيدايه. خواى كه وره ده فهرموويت:
 ﴿يَسْتَعْجِلُ بِهَا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِهَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مُشْفِقُونَ مِنْهَا وَيَعْلَمُونَ أَنَّهَا الْحَقُّ أَلَا إِنَّ الَّذِينَ
 يُعَارَوْكَ فِي السَّاعَةِ لَفِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ﴾^۳ نه وانهى باوه پريان نيه نه و پوژه ديت، په له له هاتنى ده كهن.
 نه و كه سانه ش كه باوه پريان هيناوه، لئى ده ترسن، ده شرانن كه نه وه پاسته، باش بزانن نه وانهى كه
 گومانيان هيه له پوژى دوايى نه وه به پاستى له گومراييه كى زور دوردان. ﴿يَسْتَعْجِلُ بِهَا الَّذِينَ لَا
 يُؤْمِنُونَ بِهَا﴾ ده لئىن كوا نه و به لئنه نه كهر ئيوه پاست ده كهن. نه و قسه يه ش كه ده يكه ن له بهر
 نه وه يه كه به پاستى نازانن و باوه پريان نيه كه پوويدات چونكه بى دين و لاژگن، ﴿وَالَّذِينَ ءَامَنُوا
 مُشْفِقُونَ مِنْهَا﴾ باوه پدارانيش ده ترسن و دله له رزه يانه له هاتنى نه و پوژه، ﴿وَيَعْلَمُونَ أَنَّهَا الْحَقُّ﴾
 به پاستى ده زانن و گومانيان نيه كه ديت بويه خويان ناماده كردووه و هه ول و كوشش ده كهن له
 پيناويدا. رپوايه ت كراوه له چهند ريگاوه كه گه يشتووه ته پلهى ته واتور له كتيبى سه حيحه كان و
 موساننده كاندا و موسنه ده كانداو له هه ندئى له وته كانياندا كه پياويك پرسيارى له پيغه مبهرى خودا
 كرد(ﷺ) به ده نكيكى بهرز كاتيك كه پيغه مبهر(ﷺ) له سه فهرريك له سه فهره كانيدا بوو. بانگى كردو
 وتى: نهى موحه مبه د(ﷺ) وهره! پيغه مبه ريش وهك خوى وه لاميدايه وه و فهرموويى: هانه مه تام.
 پياوه كه پيى وت: كهى قيامه ت ديت؟ پيغه مبه رى خودا(ﷺ) فهرموويى: (هاوار بو تو قيامه ت
 به دنيا ييه وه ديت، چيت بو ناماده كردووه؟ پياوه كه وتى: خوشه ويستى خوداو پيغه مبه ره كهى(ﷺ)،
 پيغه مبه ر(ﷺ) فهرموويى: (تو له گه ل نه و كه سهى كه خوشه ويستووه)^۲. وه له فهرمووده يه كى تردا
 فهرموويه تي: (هه ر مرفييك له گه ل نه و كه سه دايه كه خوشى ويستووه)^۲. نه مه موته واتيره و گومانى
 تيدا نيه. مه به ست نه وه يه وه لامى نه وهى نه داوه كهى قيامه ت ديت. به لكو فهرمانى پيكره كه خوى
 ناماده بكات بو نه و پوژه. خودا ده فهرموويت: ﴿أَلَا إِنَّ الَّذِينَ يُعَارَوْكَ فِي السَّاعَةِ﴾ واته: با بزانن

^۱ الرحمن (۷-۹).^۲ فتح الباري (۱۰/۵۷۳)، مسلم (۴/۲۰۳۳).^۳ ميلم (۴/۲۰۳۴).

نه وانهى كه دوو دلنو مشتومر ده كهن له سهر پوژى قيامت و برپايان به هاتنى نيه، ﴿لَفِي ضَلَالٍ
بَعِيدٍ﴾ واته: زور تينه گه يشتوون و فاميان نيه. چونكه نه وهى ناسمانه كان و زه ميني به دى هيناوه
چاكر ده توانيت مردوو زيندوو بكاته وه زور ناسانتره له لاي، وهك خواى گه وره فه رمويه تى: ﴿وَهُوَ
الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَتْ عَلَيْهِ﴾^۱ واته: نه و (خوا) زاتيكه به ديهينانى ده ست پيكردوه
له پاشان (دواى مردن) دوباره دروستى ده كاته وه.

﴿اللَّهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ﴾^(۱۹) مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ
فِي حَرْثِهِ وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ^(۲۰) أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ
شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللَّهُ وَلَوْلَا كَلِمَةُ الْفَصْلِ لَفُضِيَ بَيْنَهُمْ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ
عَذَابٌ أَلِيمٌ^(۲۱) تَرَى الظَّالِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا كَسَبُوا وَهُمْ وَقِعُوا بِهِمُّ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ فِي رَوْضَاتِ الْجَنَّاتِ لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ^(۲۲)

بژيوى دان و به خشندهيى خودا له دنيا و دواپوژدا

خواى گه وره ده فه رمويى: ﴿اللَّهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ﴾ خودا
ده ربارهى عهبدانى ميه ره بانه به هر كه س خوى مه يلى لى بيت بژيوى ده دات خواهن هيزو به
ده سه لاتيش هه رنه وه. خواى گه وره باسى ميه ره باني خوى ده كات به رانبه ر به دروستكراوه كانى كه
بژيوى هه مووى ده دات و كه سى له بير ناچيى. له بژيوى پيداندا هه موو به كسانه، چاك و خراب و
خواناس و خوانه ناس وهك نه م نايه ته كه ده فه رمويى: ﴿وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ
مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا كُلٌّ فِي كِتَابٍ مُبِينٍ﴾^۲ واته: هيج گيانله به ريك نيه له زه ويده مه گه ر له سهر
خودايه پزق و پوزيه كه ي وه (خوا) ده زانى شويني مانه وهى و شويني لى ده رچوونى هه مووى نووسراوه
له كتيبى پوونكه ره وه (لوح المحفوظ) دايه. نمونه ي نه م نايه ته زوره له قورئاندا، ﴿يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ﴾^۱
واته: بو هر كه سيك خوى ناره زوو بكات بژيوى بو فراوان ده كات، ﴿وَهُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ﴾^۲ هيج
شتيكي لا گران نيه و هه ر نه و خواهنى هيزو ده سه لاته. پاشان فه رمويه تى: ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ

^۱ الروم (۲۷).

^۲ هود (۶).

الْآخِرَةَ نَزَدَلَهُ، فِي حَرْثِهِ وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ، فِي الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ ﴿١٧﴾ هـ

که سیکی داهاتی دواپوژی بویت، داهاتی پتر ده دهینی، کیش داهاتی له م دنیا دا بوی، له م دنیا به شی ده دهین و له دنیا به شیکی نیه. خوی گوره ده ده رموویت: ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ﴾ که سیکی به شو کاری دواپوژی بویت ﴿نَزَدَلَهُ، فِي حَرْثِهِ﴾ واته: به هیزی ده کهین و یارمه تی ده دهین له سه نه وهی که پیوهی خه ریکه و به ره کهت ده خهینه کاره که یه وه و پاداشتی ده دهینه وه به ده قات له وهی خوی و هه تا هوت سه د قات بۆ که سیکی که خودا مه یلی لی بیت، ﴿وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ، فِي الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ﴾ واته: وه هر که سیکیش هه موو هه ول و توانایه کی هر بۆ دنیا و ده سته و تی دنیا بوی له دواپوژی هیچی نیه و بی به شه و خودا حه رامی ده کات لیتی. نه کهر مه یلی لی بیت له دنیا به شی ده دات و نه کهر مه یلیشی لی نه بیت له دنیا شو دواپوژی شدا بی به شی ده کات. بۆیه نه و که سه به و نیه تهی خوی تووشی نه و هه موو خه سارو په نجه پۆیه ده کات له دنیا و له دواپوژی شدا. به لگیش لی ره دا نه م نایه ته و نه و نایه تهی سوره تی سوبحانهی (الاسراء) یه که په یوه ندی به م نایه ته وه هیه که باسما کرد که خوی گوره ده ده رموویت: ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَلْنَا لَهُ، فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَنْ نُرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلَاهَا مَذْمُومًا مَدْحُورًا﴾ ﴿١٨﴾ وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ وَسَعَى لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ كَانَ سَعْيُهُمْ مَشْكُورًا ﴿١٩﴾ كَلَّا نُمَدِّ هَؤُلَاءِ وَهَؤُلَاءِ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا ﴿٢٠﴾ أَنْظِرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَلِلْآخِرَةِ الْكِبْرُ دَرَجَاتٍ وَأَكْبَرُ تَفْضِيلًا﴾ واته: هر که سیکی ته نهی زبانی دنیا ی بویت له م (دنیا) دا زو پی ده دهین نه وهی بمانه ویت بۆ هر که سیکی له پاشان دۆزه خمان بۆ سازداوه ده چیته ناوی به لۆمه کراوی و ده رکراوی له میهره بانی خودا، هر که سیکیش مه به سستی پوژی دواپی بوو بیت و هه ولی بۆ بدات به و جوړه ی شایسته ی نه وه و باوه پرداریش بیت نا نه وانه کرده وه و تی کو شانیان و هر گیراوه، ده به خشین به هه مووان نه وانه ی (که هر دنیا یان ده ویت) و نه وانه ی (پوژی دواپیان ده ویت) له به خشی په روه ردگارت (له م دنیا یه دا) بیگومان پوژی و به خشاوی په روه ردگارت هه رگیز قه ده غه کراو نه بووه، (نه ی موحه ممد ﷺ) سه رنج بده چۆن (له دنیا دا) باوی هه ندیکیانمان داوه به سه ر هه ندیکیانمان پله کان له پوژی دواپی دا گه وره تره هه روه ها باودانه کانیش گه وره تره. له ثوبه ی کوپی که عبه وه (په زای خوی لی بیت) ده لیت: پیغه مبه ری خودا ﷻ

فەرەمۇي: (مژدە بىدە بەم ئوممەتە بە پاىيە بەرزىي و بلىندى و سەرکە وتى و دامە زىان لە سەر زەمىندا. ھەر كەسىك لە وانە كاریكى دواپۇزى كىرىت لە بەر دنیا ئەو ئەو كەسە لە دواپۇزدا بەشى نىه).^۱

دانانى بەرنامەى مەوۇ لە جىي بەرنامە و ئاينى خودا شەرىك دانانە بۇ خودا

خوای گەورە دەفەرەمۇيت: ﴿أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللَّهُ وَلَوْلَا كَلِمَةُ الْفَصْلِ لَفُضِيَ بَيْنَهُمْ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ ئاخۇ ئەوان شتانى وا بە شەرىكى خودا دەزانن، كە دىنىكى وە ھاىيان بۇ داهىيان و خودا ئىجازەى نە دابن؟ ئەگەر بىرپارى يەكجارى دەرنە چوبىا، كارەكەيان دەبراپە وە. نامە قەكان جەزەبەى بە ژانىان دەبىت. ﴿أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللَّهُ﴾ واتە: ئەوانە شوئىنى ئەو بەرنامە و ئاينە پاستە ناكەون كە خودا بۇ تۇدا ناردوويەتى. بەلكو شوئىنى ئەو پىگايە دەكەون كە شەيتانەكانيان لە مەوۇ جنۇكە بۇيان داناون لە و شتانەى كە حەراميان كىردو وە بۇيان وەك (بە حىرە و سائىبە و حام و وەصىلە). وە حەلا كىردنى كۆشتى مردارە وە بوو خوئىن و قومارو لە نمونەى ئەمانە كەشتى پىروپوچ و بى سوودە كە لە كاتى نە قامىدا خوئىيان بە ھۆى نە زانى و كەم ئاوەزى وە دايانەئىنابو لە حەلال كىردن و حەرام كىردن و عىبادەتى نابەجى و پىروپوچ و قەسەى خىراپ و لە فەرەمۇدەى سەحىدا ھاتو وە كە پىغەمبەرى خودا (ﷺ) فەرەمۇيەتى: (عەمرى كوپى لوحەى كوپى (قەمەعەم) بىنى پىخۇلەى خۆى لە ناو ئاگىدا (پادە كىشا).^۲ چۈنكە يەكەم كەس بوو كە سائىبەى داهىئا. ئەم پىاوە يەكك بوو لە پاشاكانى خوزاعە يەكەم كە سىش بوو ئەم شتانەى داهىئاو لە ناو قورەيشىەكاندا وای لى كىردن كە دەست بكن بە بىپەرستى. لە غەنى خوای لى بىت و خوا پەوى پەش بكات. بۇيە خوای گەورە فەرەمۇيەتى: ﴿وَلَوْلَا كَلِمَةُ الْفَصْلِ لَفُضِيَ بَيْنَهُمْ﴾ واتە: ئەگەر بىرپار نە دراپە كە سزايان دواخىرىت بۇ پۇزى قىامەت بە زووى سزا دەدران، ﴿وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ واتە: نامە قىكاران جەزەبەى بە ژانىان دەبىت لە جەمە نە مدا و چارە نووسىكى نۆر خىراپ.

تەرسانى بىپەرستان لە گۆرە پانى مە حەشەردا و خوشى و خوشگوزمرانى بىرواداران لە بە ھەشتدا

پاشان خوای گەورە فەرەمۇيەتى: ﴿تَرَى الظَّالِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا كَسَبُوا وَهُمْ وَقَعُ بِهِمْ﴾ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي رَوْضَاتٍ الْجَنَّاتِ لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذَلِكَ هُوَ

^۱ احمد (۱۳۴/۵)، ئەم فەرەمۇدەىە حاكم بە سەحىحى داناو و زەھەبىش ھاوپايەتى.

^۲ فتح البارى (۶/۶۲۳).

الْفَضْلُ الْكَبِيرُ ﴿۱﴾ نه و ناهه قانه ده بینن. له ناکامی کرده وهی خویمان ده ترسن، دیاره هر تووشیشیان ده بیت. نه و که سانهش بوونه خاوهن باوه پو ناکارچاک بوون له سهیرانگای باخه کاندان و چی خویمان ناره زو بکه ن، له لایه ن په روه ردگار یانه وه پییان ده گات، نه مهش به خششیکی مه زنه. ﴿تَرَى الظَّالِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا كَسَبُوا﴾ واته: نه و ناهه قیکارانه ده بینن له نه نجامی کرداره کانی خویمان ده ترسن له گوړه پانی قیامه تدا، ﴿وَهُوَ وَاَقِعٌ بِهِمْ﴾ واته: نه وهی لیی ده ترسان تووشیان بووه و ده رباز بوونیان نیه. نه مه ژیان یانه له و پوژده دا به و ترسو به دگوزه رانیه و ژیان به سهر ده بن. ﴿وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي رَوْضَاتِ الْجَنَّاتِ لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ﴾ نه م ژیان له کوئی و نه و ژیان له کوئی؟ واته: نه وانه که له ساحه ی مه حشرده به سهر شوپی و دامای ترسیکی زیاده بی نه ندازه دا کات به سهر به دهن و تووشی ناکامی کرده وهی خراپی خویمان ده بن. نه وانه یش که خاوهن باوه پو ناکارچاک بوون وان له سهیرانگا و باخه کاندان و هرچی ناره زو بکه ن له خواردن و خواردنه وه و شوینی خوشی و جلوه رگی جوان و خیزانی جوان و پازاوه و پابواردن که نه چاو بینوییه تی و نه کوئی بیستوییه تی و نه به دلی که سیشدا هاتوه، بویه خوی گه وره فه رموییه تی: ﴿ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ﴾ واته: نا نه وهیه به خششی گه وره و به مری ته و اوو نه پراوه بو پواداران.

﴿ذَلِكَ الَّذِي يُبَشِّرُ اللَّهُ عِبَادَهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ وَمَن يَقْرَفْ حَسَنَةً نَّزَدَ لَهُ فِيهَا حُسْنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ﴾ (۲۳) اَم يَقُولُونَ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا فَاِنَّ يَشَاءُ اللَّهُ يَخْتِمْ عَلَىٰ قَلْبِكَ وَيَمْحُ اللَّهُ الْبَاطِلَ وَيُخَيِّقُ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿۲۴﴾

مژده دان به به هر مکانی به هشت به خاوه نیا و مران

خوی گه وره ده فه رمویت: ﴿ذَلِكَ الَّذِي يُبَشِّرُ اللَّهُ عِبَادَهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ وَمَن يَقْرَفْ حَسَنَةً نَّزَدَ لَهُ فِيهَا حُسْنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ﴾ به مه خودا مژده به و عه بدانه ی ده دات، که بوونه خاوهن باوه پو ناکارچاک بوون. بیژه من هیچ پاداشتی کم له نیوه ناویت. مه گین خوشویستنی خزمه نزیکه کان. هر که سیش چاکه یه ک بکات، پتر چاکه ی له گه ل ده که ین، خودا له گونا ده بووریت به چاکه ی عه بدان ده زانیت. کاتی که خوی گه وره باسی سهیرانگا و باخاتی کرد که ناماده ی کردوه بو نه وانه ی خاوهن باوه پو ناکارچاکن پاشان ده فه رمویت: ﴿ذَلِكَ الَّذِي يُبَشِّرُ اللَّهُ عِبَادَهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ واته: نه مه نه و مژده بوو که خوی گه وره دای به به بنده خاوهن

باوہ پرہ کانی کہ دیتہ دی و هیچ گومانی تیدا نیہ. وہ دہ فہرموویت: ﴿قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى﴾ واتہ: نہی موہ ممہد (ﷺ) بلی: بہو بتہ رستانہ لہ خوانہ ناسہ کانی قورہ یش داوای هیچ شتیکیان لی ناکہم لہ مال و سامان بہ لکو داواتان لی دہ کہم کہ وازم لی بینو شہ پی خوتانم لی لادہن مہ تا نہم بہ یامہ ی خودای خوم بگہ یہ نم. خو نہ گہر یارمہ تیم نادہن نازاریشم مہ دہن با خزمایہ تہ کہ مان بمینیت. بوخاری پیوایہ تی کردوہ لہ ئیینو عہ باسہ وہ (پرہ زای خویان لی بیت) دہ لیت: پرسیار کرا لہم نایہ تہ: ﴿إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى﴾ سہ عیدی کوری جوبہ یرفہ رموی: واتہ: خزمہ نزیکہ کانی بنہ مالہ ی پیغہ مہر (ﷺ)، ئیینو عہ باس دہ لیت: پہلہ ت کرد. هیچ بنہ مالہ یہ ک نیہ لہ ناو قورہ یشدا کہ خزمایہ تی نہ بیت لہ گہل پیغہ مہر دا (ﷺ)، دہ لیت: مہ بہ ست نہ وہ یہ کہ پہ یوہندی و خزمایہ تی لہ نیوان من و ئیوہ دا با بمینیت و هیچی ترم ناویت. تہ نا بوخاری بہم شیوہ یہ ہیناویہ تی.^۱ نیمامی نہ حمہ دیش لہ پیگاہ کی ترہوہ پیوایہ تی کردوہ.^۲ وہ دہ فہرموویت: ﴿وَمَنْ يَفْرَفْ حَسَنَةً نَّزِدَ لَهُ فِيهَا حُسْنًا﴾ واتہ: ہر کہ سیٹ چاکہ یہ ک بکات چاکہ کی بو زیاد دہ کہ بن، واتہ: پاداشتی چاکتری دہ دہ ینہ وہ. وہ ک خوی گہ ورہ دہ فہرموویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِنْ تَكُ حَسَنَةً يُضَعِفَهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا﴾^۳ واتہ: بہ راستی خوا قورسای گہ ردیلہ یہ ک ستم ناکات وہ نہ گہر چاکہ یہ ک مہ بیت (خودا) چہ ندانہ ی دہ کاتہ وہ دہ یبہ خشیت لہ لایہن خویہ وہ پاداشتیکی گہ ورہ. خوی گہ ورہ دہ فہرموویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ﴾ واتہ: لہ زور تاوان و گوناہ خوش دہ بیت و زور لہ چاکہ کانیش زیاد دہ کات و دہ بووریت لہ گوناہو ناشکرای ناکات و زیادیشی دہ کات و ستایشی بہ ندہ کانی دہ کات لہ سہر چاکہ کردن.

دہ لین پیغہ مہر (ﷺ) خوی قورنانی ہہ لبہ ستوہ بہ دہمی خودا وہ وہ لام دانہ وہی خودا بوئہ مہ خوی گہ ورہ دہ فہرموویت: ﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا فَإِنْ يَشِإِ اللَّهُ يُخْتِمْ عَلَى قَلْبِكَ وَيَمْحُ اللَّهُ الْبَاطِلَ وَيُخَيِّطُ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ إِنَّهُ عَلِيمُ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ یان دہ لین درو بو خودا مہ لدہ بہ ستیت. نہ گہر خودا مہ یلی لی بیت، مؤر بہ سہر دلتہ وہ دہ نیت. خودا (مہر بہ فہرمانی خوی) پوچ لہ نارادا ناہیلیت و راستی لہ جیداجیگیر دہ کات، نہو ناگادارہ لہ مہرچی بہ ناو دلاندا دہ بووریت. ﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا﴾

^۱ فتح الباری (۸/۴۲۶).

^۲ احمد (۱/۲۲۹)، فہرموودہ یہ کی سہ حیجہ.

^۳ النساء (۴۰).

واته: نه گهر به ناوى خداوه دروت مهلبه ستايه وهك نه وه فامانه ده لين، ﴿فَإِنْ يَشَأِ اللَّهُ يُخْتِمْ عَلَى قَلْبِكَ﴾
 نه گهر خدا مه يلى لى بووايه موى دهنه به سهر دلتداو گرفتارى ده كردى و قورئانيشت بو نه ده هات.
 وهك خواى گهره ده فهرمويت: ﴿وَلَوْ نَقُولُ عَلَيْنَا بَعْضُ الْأَقَابِلِ﴾ ٤٤ ﴿لَاخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ﴾ ٤٥ ﴿ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ﴾
 ٤٦ ﴿فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ﴾^۱ واته: نه گهر (موحه ممد عليه السلام) به ده م نيمه وه هندی قسه ي
 مهلبه ستايه، بيگومان به ده ستى خومان توله مان لى ده سهند، له پاشان په گى دليمان ده بپى و كه س
 له نيوه نه يده توانى به رگرى لى بكات. واته: به توندترين شيوه توله مان لى ده سهند، هه رگيز كه س
 ناتوانيت له ده ستى خدا ده ربچيت و ياخى بيت، خدا ده فهرمويت: ﴿وَيُحْيِ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ﴾ هه ق
 جيگير ده كات و پوون و ناشكرى ده كات به به لگى ديارو به هيز، ﴿إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ واته:
 ناگاداره به وهى كه له ناو دلدا ديت و ده چيت و شاراو هيه و ديار نيه له خه لكه وه.

﴿وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ﴾ ٤٥ ﴿وَيَسْتَجِيبُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ﴾ ٤٦ ﴿وَالْكَافِرُونَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ﴾ ٤٦ ﴿وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ وَلَكِنْ يُنْزِلُ بِقَدَرٍ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ بِعِبَادِهِ خَبِيرٌ بَصِيرٌ﴾ ٤٧ ﴿وَهُوَ الَّذِي يُنْزِلُ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهُ وَهُوَ الْوَلِيُّ الْحَمِيدُ﴾ ٤٨

خواى گهره په شيمان بوونه وه و مرد مگریت و نزايش قه بول ده كات

خواى گهره منه ت ده كات به سهر به نده كانيدا به وهى كه په شيمان بوونه وه و توبه يان لى قه بول
 ده كات كاتيك بگه پينه وه بو لای و واز له خراپه بينن له به خشنده يى و ليبورده يى خو به تى كه له
 گونا هى به نده كاني خوش ده بيت و چاوپوشيان لى ده كات و دايد پو شيت بو يان. وهك نه م نايه تهى كه
 خواى گهره ده فهرمويت: ﴿وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا﴾^۲ واته: وه هه ر كه س كرده وه يه كى خراپ بكات يان سته م له خوى بكات پاشان داواى
 ليخوشبون له خوا بكات ده بينيت خوا ليبورده يى ميه ره بانه. له سه حى موسليما هاتووه (په حمه تى
 خواى لى بيت) له نه نه سى كورپى ماليكه وه (په زاي خواى لى بيت) ده ليت: پيغه مبه رى خدا صلی اللہ علیہ وسلم
 فهرمويه تى: (خواى گهره په شيمان بوونه وهى به نده يى خوى پى خوشتره كاتيك ده گه پينه وه بو لای
 له يه كيك له نيوه كه ولاغه كه ي له چوله وانيه كدا له ده ستى ده ربچيت و هه رچى خواردن و خواردنه وهى

^۱ الحاقة (٤٤-٤٧).

^۲ النساء (١١٠).

۱. ھے به ولاغہ مه بیت، بی هیوا بیت لیٰ ماتبیتہ بن داریک و له ژیر سیبہ ره که یدا پال که وتبیت و هیچ
 هیوایه کی نه مابیت به ولاغہ که ی. وهختیک نه و که سه به و حاله وهیه، کاتیک ده زانیت ولاغہ که به
 باره که وه له لایه تی. دهستی گرتووه به ره شوکه یه وه، پاشان نه وهنده دلی خوشه له خوشیاندای و تی:
 نه ی خوایه تو به نده ی منی و من خوی تو م نه وهنده دلی خوشه له خوشیاندای هله دهکات).^۱ وه دیسان
 له سه حیچی موسلیمدای له ریوایه تی عه بدوللای کوری مه سعوددای به و شیوه یه ماتووه (ره زای خوی لی
 بیت).^۲ خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ وَيَعْلَمُ مَا
 تَفْعَلُونَ﴾ هه ره ویشه په شیمانی له عه بده کانی قه بول دهکات و له کاره خرابه کانیان چاو
 ده پوشتیت و له هه موو کرده وه کانیان ناگاداره. زوهری له م فهرمووده ی خوی گه وره دای: ﴿وَهُوَ الَّذِي
 يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ﴾ ده لیت: نه بو هوره یره ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فهرموویه تی: (خوا زیاتر
 په شیمانی به نده ی خوی پی خوشتره له یه کی که له نیوه که ونبووه که ی ده دوزیته وه له و شوینه ی که
 ده ترسیت تینوویه تی بیکوزیت تییدا).^۳ هه ممامی کوری حارس ده لیت: پرسیار له نیبنو مه سعود کرا
 که پیاو یک کاری خرابه له گه ل ژنیک بکات و له دوایدا مارهی بکات؟ ده لیت: هیچی تییدا نیه و قه یناکات و
 نه م نایه تی خویند: ﴿وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ﴾.^۴ خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿وَيَعْفُو عَنِ
 السَّيِّئَاتِ﴾ واته: له دوی تاوان خوی گه وره په شیمانی قه بول دهکات و له گوناھی رابردویش خوش
 ده بیت، ﴿وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ﴾ واته: خودا ناگاداره له هه موو نه و شتانه ی کردووتانه و پی
 هه لساو و وتووتانه له گه ل نه ویشدا ده بووریت له هه ر که سی که بگه ریته وه بو لای و په شیمان بیته وه.
 خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿وَيَسْتَجِيبُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَيَزِيدُهُم مِّن فَضْلِهِ ؕ وَالْكَافِرُونَ لَهُمْ
 عَذَابٌ شَدِيدٌ﴾ نه وانه ی خاوه ن باوه پن و ناکار چاکن نزایان لی قه بول دهکات و له چاکی خوی به شی
 زوریان ده داتی. بو خوانه ناسه کانیش جه زره به ی زور دژوار هیه. ﴿وَيَسْتَجِيبُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا
 الصَّالِحَاتِ﴾ سودی ده لیت: واته: نزایان لی قه بول دهکات، نیبنو جه ریریش هه ر وای وتووه. واته:

^۱ مسلم (۴/۲۱۰۴).^۲ مسلم (۴/۲۱۰۳).^۳ عبدالرزاق (۳/۱۹۱)، فهرمووده یه کی لاوازه.^۴ الطبری (۲۱/۵۳۳).

نزايان لى قه بول دهكات بۆ خويان و براكانيان و هاوه له كانيان. ^۱ ﴿وَيَزِيدُهُمْ مِّن فَضْلِهِ﴾ واته: دوعاكانيان به زياديشه وه لى قه بول دهكات. قه تاده و ئيبراهيمى نه خه عى ده لىن: له م ئايه ته دا: ﴿وَسَتَجِيبُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ يانى خوا تكيان و ه رده گريت بۆ براكانيان ﴿وَيَزِيدُهُمْ مِّن فَضْلِهِ﴾ تكاشيان بۆ براى براكانيان هه رده رده گريت^۲ خواى گه وره ده فه رموويت: ﴿وَالْكَافِرُونَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ﴾ كاتيك خواى گه وره باسى خاوه ن باوه ران و چاره نووسيانى كرد له پادا شتدانه وهى زۆر له هه موو پوو به كه وه باسى بيدينان و چاره نووسى خراپيان دهكات له پۆڙى قيامه تدا له جه زده بهى زۆر به ژان و پر ئازار له كاتى زيندووبوونه وه و ليپرسينه وه ياندا.

له كارزاني خوداله وندا كه بژئوى بى سه روبه رى نه داوه

خواى گه وره ده فه رموويت: ﴿وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ وَلَٰكِن يُنَزِّلُ بِقَدَرٍ مَّا يَشَاءُ إِنَّهُ بِعِبَادِهِ خَبِيرٌ بَصِيرٌ﴾ نه گه ر خودا (بى سه روبه ر) بژئوى بۆ عه بدانى خۆى بناردايه له زه ميندا ياخى ده بوون. به لام هه ر به مه يلى خۆى و به نه ندازه به پي دهكات، كه خودا له عه بده كانى خۆى ئاگادارو چاوديره. ﴿وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ﴾ واته: نه گه ر زياد له نه ندازهى پيويستيان خودا بژئوى به نده كانى بدايه و ايان لى ده هات كه ده سترئوى بكه نه سه ريه ك و ده ست بكه نه تاوان كردن و خراپه كارى له سه ر زه ميندا. ﴿وَلَٰكِن يُنَزِّلُ بِقَدَرٍ مَّا يَشَاءُ إِنَّهُ بِعِبَادِهِ خَبِيرٌ بَصِيرٌ﴾ واته: به لام به مه يلى خۆى به شتوه يه ك بژئوى داو ن كه خيرويئى باشى تيدا بيت بۆيان. خودا خۆى چاكوتر ده زانييت چى باشه بۆيان. كى ده وه له مهندي بۆ چاكو و كيش هه ژارى بۆ چاكو. خواى گه وره ده فه رموويت: ﴿وَهُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ الْغَيْثَ مِّنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهُ وَهُوَ الْوَلِيُّ الْحَمِيدُ﴾ هه ر نه ويش پاش نا ئوميد بوون له باران، باران داده بارينئيت و دلوفانى خوشى بلاوده كاته وه. هه ر نه وه بۆ مه زنايه تى ده شى به رده وام په سه ندى بدرئت. ﴿وَهُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ الْغَيْثَ مِّنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا﴾ واته: دواى نه وهى كه بى ئوميد بوون له باران بارين. بارانيان بۆ ده بارينئيت له كاتيكدا كه زۆر پيويستيان به و بارانه هه يه. وهك نه م ئايه تانهى كه خواى گه وره ده فه رموويت: ﴿وَإِنْ كَانُوا مِن قَبْلِ أَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْهِم مِّن قَبْلِهِ لَمُبْلِسِينَ﴾^۳ واته: نه گه رچى پيش نه وهى باران به سه رياندا ببارئت بى هيوا و نا ئوميد بوون. وه

^۱ الطبري (۵۳۴/۲۱).

^۲ الطبري (۵۳۴/۲۱).

^۳ الروم (۴۹).

دەفەرموویت: ﴿وَنَنْشُرُ رَحْمَتَهُ﴾ واتە: بەزەبى خۆى بللۆدە کاتەو بەسەر خەلکى ئەو ولات و ناوچە یەدا. قەتادە دەلیت: بۆیان گێراينەو کە پیاویک وتى بە عومەرى کوپى خەتاب (پەزای خواى لى بیت) ئەى گەورەى موسلمانان! باران ناباریت و خەلکى ناو مید بوون، عومەر وتى: دەى بۆتان ئەبارى! پاشان ئەم ئایەتەى خویند: ﴿وَهُوَ الَّذِي يُزِلُّ الْفَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهُ وَهُوَ الْوَلِيُّ الْحَمِيدُ﴾^۱ واتە: ھەر خودایە کاروبارى دروستکراوەکانى دەبات بەرپۆە بۆ ئەوەى سودى لى ببینن لە دنیاو لە دواپۆزیانداو ھەر ئەو دەشیت پەسەندى بدریت لە ھەموو شتیکدا کە دايدەنی و دەیکات.

﴿وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا مِنْ دَابَّةٍ وَهُوَ عَلَى جَمْعِهِمْ إِذَا يَشَاءُ قَدِيرٌ﴾^(۲۹) وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ^(۳۰) وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ^(۳۱)

و دەیهێنانى ئاسمانەکان و زەمین لە نیشانەکانى خودان

خواى گەورە دەفەرموویت: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا مِنْ دَابَّةٍ وَهُوَ عَلَى جَمْعِهِمْ إِذَا يَشَاءُ قَدِيرٌ﴾ ھەر لە نیشانەکانى ئەو: داھێنانى ئەم ئاسمانانە و زەمینە و ئەو ھەموو جانەوەرانەى (کە لە نێوان ئەو دووانەدا) بللۆى کردوونەتەو. ھەر کاتیکیش بۆ خۆى مەیلی لى بیت توانای ھەبە ھەموویان کۆ بکاتەو، ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ﴾ واتە: لەو نیشانانەى کە بەلگەن لەسەر مەزنایى و توانای گەورە و دەسەلاتى بەھێزى خواى گەورە، ﴿خَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا﴾ واتە: ئەو ھەموو گیانەوەرانەى کە لە نێوان ئاسمانەکان و زەمیندا بللۆى کردوونەتەو، ﴿مِنْ دَابَّةٍ﴾ ئەمە فریشتەکان و مەرفۆو جنۆکە و ھەموو گیانەوەرەکانى تریش دەگریتەو بە ھەموو جۆر و شێو و پەنگ و زمان و پەگەزو شیوانى ژیاينانەو. کە بللۆى کردوونەتەو لە ھەموو ناوچە و بەشەکانى ئاسمانەکان و زەمیندا، ﴿وَهُوَ عَلَى جَمْعِهِمْ إِذَا يَشَاءُ قَدِيرٌ﴾ لەگەڵ ئەمانەدا ھەموو لە پۆزى قیامەتدا ئەو و ناخەى کۆدەکاتەو لە تەك ھەموو دروستکراوەکانى تردا لە یەك شویندا دەنگى بانگەر دەبیستن و دەبینرێن و بپاریان بۆ دەدریت. بە بپارى خودا خۆى، بپاریکی ھەق و دادپەرورانە.

هوكارى گرفتاريه كان بى گوئى و ياخى بوونه

خوای گه وره ده فەرموویت: ﴿وَمَا أَصَابَكُمْ مِّنْ مُّصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ﴾^۱
 هر کاتیک تووشی به لایه ک بوون. به هوی کرده وهی خوتان، له زور گوناوه کانیشتان چاو ده پوشیت.
 واته: هرچی به لاو گرفتیکتان بیته پئی نهی خه لکینه به هوی نه و کرده وه خراپه ی خوتانه وهیه که له
 پیشه وه کردوتانه، ﴿وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ﴾ خوای گه وره له زوریشیان ده بووریت و چاوپوشی ده کات و
 توله تان لی ناسینیت له سهری. وه ک خوای گه وره له نایه تیکی ترده ده فەرموویت: ﴿وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللَّهُ
 النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكُوا عَلَى ظُهُرِهِمْ مِّنْ دَابَّةٍ﴾^۲ واته: وه نه گهر خودا قار بگریت له
 خه لکی (توله یان لی بسینیت) له بهر نه و (خراپانه ی) که کردویانه هیچ گیانداریکی به سهر زهویه وه
 نه ده هیشت. وه له فەرمووده ی سه حیددا هاتوه پیغه مبهری خودا (ﷺ) ده فەرموویت: (سویند به و
 که سه ی گیانی منی به ده سته، هیچ خاوهن باوه پیک تووشی ناره حه تی و نه خوشی و خه م و خه فه تیک
 نابیت مه گین خودا ده یکاته که فاره تی گوناوه کانی ته نانه ت درکیک که ده چیت به پییدا).^۳ نیمامی
 نه حمه د ریوایه تی کردوه له موعاویه ی کوپی نه بو سوفیانه وه (په زای خوای لی بیت) ده لیت: بیستم له
 پیغه مبهری خودا (ﷺ) ده یغه رموو: (هیچ شتیک نیه که تووشی خاوهن باوه پ بیت له جه سته یداو
 نازاری بدا مه گین خودا ده یکاته که فاره تی تاوان و گوناوه کانی).^۴ دیسان نیمامی نه حمه د ریوایه تی
 کردوه له عایشه وه (په زای خوای لی بیت) ده لیت: پیغه مبهری خودا (ﷺ) فەرموویه تی: (کاتیک
 گوناوه عه بد زور بوو چاکه ی نه بوو بیته که فاره تی خوای گه وره تووشی دلگرانی و خه م و خه فه تی
 ده کات، بو نه وه ی بیکاته که فاره تی).^۵ پاشان خوای گه وره ده فەرموویت: ﴿وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي
 الْأَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾^۶ ناشتوانن له م سهر زه مینه دا خو له خودا بدزنه وه
 غه یری خوداش نه هیچ گه وره یه کتان مه یه. نه که سیش به هاناتانه وه دیت.

^۱ الفاطر (۴۵).^۲ احمد (۳۰۲/۲)، فەرمووده یه کی سه حیده.^۳ احمد (۹۸/۴)، فەرمووده یه کی هه سه نه.^۴ احمد (۱۵۷/۶)، نه م فەرمووده یه سه نه ده کانی لاوازه.

﴿وَمِنْ آيَاتِهِ الْجَوَارِ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ﴾ (۳۲) إِنْ يَشَأْ يُسْكِنِ الرِّيحَ فَيَظْلَلْنَ رَوَاكِدَ عَلَى ظَهْرِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿۳۳﴾ أَوْ يُوقِعُهُنَّ بِمَا كَسَبُوا وَيَعْفُ عَنْ كَثِيرٍ ﴿۳۴﴾ وَيَعْلَمَ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِنَا مَا لَهُمْ مِنْ

مَحْصِنٍ ﴿۳۵﴾

کەشتی یەکیکە لە نیشانەکانی خودا

خوای گەورە دەفرموویت: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ الْجَوَارِ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ﴾ هەر لە نیشانەکانی ئەو: ئەو کەشتیانەی (کە چیا ئاسا) لە ناو دەریا دێن و دەچن. واتە لەو نیشانانەی کە بەلگەن لەسەر توانای بێپایان و دەسلەلاتی خودای مەزن پامهێنانی دەریاکانە کە گەمیه‌کان بە فرمانی ئەو دێن و دەچن وەک چیا، موحامید و حەسەن و سودی و زەححاک دەلێن: ئەم گەمیانە لەناو دەریا وەک چیا وان لە وشکانیدا. ١ وە دەفرموویت: ﴿إِنْ يَشَأْ يُسْكِنِ الرِّيحَ فَيَظْلَلْنَ رَوَاكِدَ عَلَى ظَهْرِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ﴾ ئەگەر حەز بکات با پادەگری و لەسەر دەریا بە قەتیس دەمی نیتە وە. کە لەمەدا بۆ ئەوانەی خۆپاگرو سوپاسکارن بەلگە زۆرن. ﴿إِنْ يَشَأْ يُسْكِنِ الرِّيحَ فَيَظْلَلْنَ رَوَاكِدَ عَلَى ظَهْرِهِ﴾ واتە: ئەگەر خودا مەیلی ئی بێت ئەو بایە ی کە بەسەر دەریاکاندا دەپوات دەیوەستێت و گەمیه‌کان ناچولێت و لەجێ خۆیدا دەمی نیتە وە ئەو دەپۆن و ئەو دێن. لەسەر دەریا دەوێستن. ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ﴾ ئەمە بۆ ئەوانەی کە خۆپاگرن لەکاتی لێقه‌ومان و ناپه‌تیدا بەلگە یەکی چاکە ﴿شَكُورٍ﴾ واتە زۆر سوپاسی خودا دەکەن بۆ پامهێنانی دەریا و چولانی مەوا بە پێی پێویست بۆ هاتوچۆیان. ئەمەش بەلگە یە لەسەر بەخشندەیی و بەهرەی خودا بۆ ئەو کەسانەی کە خۆپاگرن لەکاتی ناپه‌تیدا و سوپاسکارن لەکاتی خوشیدا. پاشان خوای گەورە دەفرموویت: ﴿أَوْ يُوقِعُهُنَّ بِمَا كَسَبُوا وَيَعْفُ عَنْ كَثِيرٍ﴾ یان لە سزای کردەوه‌یان تووشی نوقمبوونیان بکات. لە زۆریک لە گوناها نیشیان دەبووریت. ﴿أَوْ يُوقِعُهُنَّ بِمَا كَسَبُوا﴾ واتە: ئەگەر خودا مەیلی ئی بێت کەشتیە کە لەناو دەبات و نوقمی دەکات بە هۆی گوناھی خەلکە کە یە وە کە لەناویدان. ﴿وَيَعْفُ عَنْ كَثِيرٍ﴾ واتە: لە زۆریک لە تاوانەکانیان خوش دەبێت، خۆ ئەگەر مەقی مەموو تاوانەکانیان ئی بسی نیت ئەوانەی کە مەموو لەناو گەمێن لە دەریا لەناو دەچن. هەندێ لە زانایانی تەفسیر لە مانای ئەم ئایەتەدا وتویانە: ﴿أَوْ يُوقِعُهُنَّ بِمَا كَسَبُوا﴾ واتە: ئەگەر خودا مەیلی ئی بێت پەشەبایەکی زۆر توندی بۆ دەناردن گەمیکە ی دەدا بە ملولادا و لە پێگای

خوی ده‌یترازان‌دو نوقمی ده‌کردو نه‌ده‌گه‌یشته شوینی خوی. واته گه‌میه‌که و خوشیان تیا‌ده‌چوون. نه‌م مانایه گونجاوه له‌گه‌ل ئایه‌تی پیش‌شودا که خوی گه‌وره فەرمووی نه‌گه‌ر مه‌یلی لی بیت بایه‌که ده‌وستینیت و ناجولیت، لیره‌شدا ده‌فەرموویت له‌بەر توندی بایه‌که ده‌که‌وتن به‌ملاولادا و نوقم ده‌بوون و له‌ناو ده‌چوون. به‌لام له‌سۆزو به‌زه‌یی خودایه که هه‌وا ده‌نیییت به‌پی پیویست. وه‌ک چۆن باران ده‌بارینیت به‌نه‌ندازه‌ی پیویست. خو نه‌گه‌ر به‌زۆری باران ببارینیت خانووه‌کان نوقم ده‌کات و ده‌پروختیت و نه‌گه‌ر که‌میش بباریت گیاو‌گزه و دارو دره‌خته‌کان سه‌وز ده‌کات. هه‌تا ئه‌وه‌تا ئاو ده‌نیییت بۆ ولاتی میسر به‌شیوه‌ی پووبار له‌سه‌ر زه‌مینکی تره‌وه چوونکه ئه‌وان پیویستیان به‌باران نیه. نه‌گه‌ر بارانی زۆر بباریت به‌سه‌ریاندا دیواری خانووه‌کانیان به‌رگه‌ ناگریت و خانووه‌کانیان ده‌پروختیت. خوی گه‌وره ده‌فەرموویت: ﴿وَيَعْلَمُ الَّذِينَ يُجْدِلُونَ فِيَّ إِنَّا مَا لَهُمْ مِنْ مَّحِصٍ﴾ ئا نه‌وانه‌ش ده‌رباره‌ی نیشانه‌کانمان کیشه ده‌کن. که هیچ ده‌ره‌تانیکیان نیه. واته: هیچ شتیک نیه بیکه‌نه په‌نا بۆ خویان که بیانپاریزیت له‌سزاو تۆله‌مان و به‌زیو داماو و زه‌بوون به‌رامبه‌ر توانای ئیمه‌دا.

﴿فَمَا أُوتِيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَنْعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَى لِلَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ۝۳۶﴾ وَالَّذِينَ لَا يُجَنَّبُونَ كِبَرًا إِلَّا تَمَّ وَالْفَوَاحِشَ وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ ۝۳۷ وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ۝۳۸ وَالَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ ۝۳۹﴾

سيفاتی نه‌و که‌سانه‌ی شایانی پاداشتن له‌لای خودا

خوی گه‌وره ده‌فەرموویت: ﴿فَمَا أُوتِيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَنْعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾ هه‌رچی به‌ئیه دراوه هوی ژیانه له‌دنیا‌دا، نه‌و شته‌ش که له‌لای خودایه، بۆ نه‌و خاوه‌ن باوه‌پانه‌ی هه‌ر به‌په‌روه‌ددگاری خویان پشت نه‌ستوون، باشته‌وه به‌پیزترشه. خوی گه‌وره که‌باسی سوکی و بێنرخي ژیانی دنیا‌ده‌کات و باسی جوانیه‌کانی و نه‌و خوشی و خوشگوزه‌رانیه‌ی که‌ماوه‌یه‌کی زۆر که‌مه و نامینیت ده‌کات، ده‌فەرموویت: ﴿فَمَا أُوتِيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَنْعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ واته: هه‌رچیتان وه‌ده‌ست هینا و کۆتان کرده‌وه له‌خۆبایی مه‌بن پیی. نه‌وه هوی ژیا‌ن و گوزه‌رانتانه و مالیکی که‌م نرخ و دواکۆتایه و مه‌گین له‌ده‌ستتان ده‌ده‌چیت، ﴿وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ﴾ واته: پاداشتی خودا چاکتره له‌دنیا. چونکه پاداشتی خودا هه‌تا هه‌تایه و ده‌مینیت‌ه‌وه. نه‌وه‌ی نامینیت پیشی مه‌خه‌ن به‌سه‌ر نه‌وه‌دا که هه‌ر ده‌مینیت‌ه‌وه، بۆیه خوی گه‌وره فەرموویه‌تی: ﴿لِلَّذِينَ ءَامَنُوا﴾ واته: بۆ نه‌و خاوه‌ن‌باوه‌پانه‌ی خۆپاگر بوون له‌سه‌ر وازه‌ینان له‌خوشی و ئاره‌زووه‌کانی دنیا، ﴿وَعَلَىٰ

رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿۱﴾ واته: پشت نه ستور بوون به خوی خویان که یارمه تیان بدات له سه ر خوراکری له به جیهینانی واجب و فره کاندو وازهینان له به زاندنی سنوره کانیدا. پاشان خوی گه وره فره موویه تی: ﴿وَالَّذِينَ يَحْنَبُونَ كِبْرَ الْأَيْمِ وَالْفَوَاحِشَ وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ﴾ نه وانهش له تاوانی گه وره دورن له کرده وهی شوریهی دوری ده گرن (له گه رمه ی تور به بوونیا ندا عه فو ده کهن). پاشان ده فره موویت: ﴿وَالَّذِينَ يَحْنَبُونَ كِبْرَ الْأَيْمِ وَالْفَوَاحِشَ﴾ له پیشه وه له سوریه تی (الاعراف) دا باسی تاوانی گه وره و کرده وهی شوریه یمان کرد ﴿الْأَيْمِ وَالْفَوَاحِشَ﴾ وه خوی گه وره ده فره موویت: ﴿وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ﴾ سروشت و سیفه تیان وایه نه و خاوهن باوه پانه دل فراوان و لیبوردن به رانبر به خه لکی نه ک توله سه ندن لییان له فره مووده ی سه حیحا هاتوه که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) هه رگیز له به ر خوی توله ی نه سه ندوه مه گه ر کاتی که سنوری خودای تیدا شکینراییت و به زینراییت. ^۱ خوی گه وره ده فره موویت: ﴿وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ﴾ نه و که سانهش که به دهنگی په روه ردگار یانه وه چون و نویژ ده کهن و کاره کانیا به پاویرزه و له و بژیوهی پیمان به خشیون ده به خشن. ﴿وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ﴾ واته: شوینی پیغه مبه ره که ی ده کهن و گویرایه لی فره مانه کانی ده کهن و دورده که ونه وه له و شتانه ی که قه ده غه ی کردوه لییان. ﴿وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ﴾ نویژ ده کهن که گه وره ترین عیبادته بو خوی گه وره. ﴿وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ﴾ واته: کاره کانیا به پاویرزه ده کهن. هیچ کاریک نا کهن هتا پاویرزه کهن له نیوان خویاندا له سه ری بو نه وهی سوود وهرگرن له پاویرچوونی یه کتری له کاروباری جهنگه کاندو له و شتانه ی تر که پیویستی به پاویرکردن هیه. وه خوی گه وره فره موویه تی: ﴿وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ﴾ واته: وه پاویرزیا پی بکه له کاروباردا. بویه پیغه مبه ری خودا (ﷺ) پاویرزی ده کرد به هاوه له کانی له کاروباری جهنگه کان و نه و شتانه ی که پیویستی به پاویرکردن بوویت بو نه وهی دله کانیا زیاتر پابه ند بکات به ئیسلامه وه و ئایینیا له لا زیاتر شیرین بکات. هه ر به و شیوهیه عومهری کوپی خه تاب کاتی که مردنی نزیک بووه وه پاش نه وهی که بریندار کرا. بریاری دا که پاویرز بکریت له نیوان شهش که سدا که بریتی بوون له عوسمانی کوپی عه فان و عه لی و ته لحه و زوبه یرو سه عدو عه بدوپره حمانی کوپی عه وف (په زای خویان لی بیت) پای هاوه له کانی پیغه مبه ر (ﷺ) هه موو هاته سه رنه وه عوسمان هه لبزیرن و پیشیان خست به سه رنه وانی

^۱ فتح الباری (۵۴۱/۱۰).^۲ ال عمران (۱۵۹).

تردا (پره زای خویان لی بیت)، خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ﴾ واته: له و پوزیه ی پیمان داون ده به خشن و ده یدهن به خه لکی خودا به پیی دورو نزیکی لییانه وه. وه ده فهرموویت: ﴿وَالَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ﴾ نه و که سانه ش نه گهر زوریکیان لی بکریت، تولی خویان ده که نه وه. واته توانای توله سه ندنیان هیه له و که سانه ی که ناهه قیان پی ده کات و ده ستریزی ده کات هریان. بی ده سه لات نین و سه رشور ناکه ن به لکو توانای سه ندنه وه ی حقی خویان هیه له و که سانه ی که ده ستریزیان ده که نه سه رو ناهه قیان پی ده که ن. وه له کاتی ده سه لاتیشدا خاوه نی لیبوردن. وه ک یوسف وتی به براکانی: ﴿لَا تَثْرِبَ عَلَيْكُمْ أَيُّومٌ يَغْفِرُ اللَّهُ لَكُمْ﴾ واته: نه مپو هیچ سه رزه نشت و ته سه ریکتان له سه ر نیه (له لایه ن منه وه) خوا لیقان خوش بیت. له کاتی که ده یقوانی سزایان بدات و هه قیان لی بسینیت له سه ر نه و کرداره خراپه ی له گه لیان کرد. یان وه ک پیغه مبهری خودا (ﷺ) که نه وانه ی عه فو کرد که هه شتا که س بوون که ویستیان په لاماری پیغه مبهری (ﷺ) بده ن له چپای ته نعیمه وه له سالی حوده بیبه دا هاتنه خواره وه له چپا که وه. کاتیک پیغه مبهری خودا (ﷺ) دهستی گرت به سه ریاندا عه فوی کردن که ده شی توانی توله یان لی بسینیت وه هه ر به و شیوه یه عه فوکردنی غه وره س کوری حارس که ویستی پیغه مبهری (ﷺ) بکوزیت کاتیک شمشیری پراکیشا پیغه مبهری (ﷺ) له خه ودا بوو ویستی لیی بدا پیغه مبهری خودا (ﷺ) هاواری کرد به سه ریداو شمشیره که ی له ده ست که وت و پیغه مبهری خودا (ﷺ) شمشیره که ی گرت به ده ستیه وه و هاوه له کانی بانگ کرد و ناگاداری کردن له وه ی که پوویدا له نیوان خوی و نه و پیاوه داو پاشان عه فوی کرد. فهرمووده و پووداو زوره له و باره یه وه، والله سبحانه وتعالی أعلم.

﴿وَجَزَّوْا سَيِّئَةً سَيِّئَةً مِّثْلُهَا فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ﴾ ٤٠ ﴿وَلَمَنْ أَنْصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ فَأُولَئِكَ مَا عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍ﴾ ٤١ ﴿إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ وَيَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ ٤٢ ﴿وَلَمَنْ صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ﴾ ٤٣

چاوپوشی کردن یان توله سه ندن له ناهه قی کار

خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿وَجَزَّوْا سَيِّئَةً سَيِّئَةً مِّثْلُهَا فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ

الظَّالِمِينَ﴾ سزا بو هه ر خراپه یه ک، خراپه یه کی وه ک نه وه، کیش له توله چاوپوشیت و کوشش بو ناشتی بکات، پاداشتی له سه ر خودایه، بیگومان خودا ناهه قی کارانی خوش ناویت. نه م نایه ته وه ک

ئەو ئایەتە وایە کە خودا دەفەر موویت: ﴿فَمَنْ أَعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ فَأَعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا أَعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ﴾^۱ واتە: جا ھەر کە سێک دەستدریژی کردە سەرتان ئێوەش دەستدریژی بکەنە سەری بە وێنە ی دەستدریژکردنە کە ی ئەو بۆ ئێوە. ئەم ئایەتەش ھەر وایە کە دەفەر موویت: ﴿وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ﴾^۲ واتە: وە ئەگەر تۆلەتان سەندەووە ئەو بە ئەندازە ی ئەو ستمە ی دژتان کراوە تۆلە بکەنەو. خوای گەرە دادی داناوہ کە تۆلە سەندنە لە تاوانباران بە لام ئەو بە باش و چاکتر لێبوردنە، بۆیە خوای گەرە لێرە دا فەر موویە تی: ﴿فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ﴾ واتە: ئەو ی لێبوردن بکات و چاکە بکات ئەو پاداشتە کە ی ئەو کە وێتە لای خوا، ئانی ئەو لێبوردنە لای خودا و ن نابێت وە ک لە فەر موودە ی سە حیددا ھاتووە دەفەر موویت: (خوای گەرە بەندە ی خۆ ی بە ھۆ ی لێبوردن لە خە لکی زیاتر دە سە لاتدار تر دە کات).^۳ وە دە فەر موویت: ﴿إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ﴾ واتە: خودا دەستدریژی کەری خۆش ناوێت ئەو ی کە دەست پێشخەری دە کات لە تاوان کردندا. پاشان خوای گەرە فەر موویە تی: ﴿وَلَمَنِ انْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ فَأُولَٰئِكَ مَا عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍ﴾ ئەو کە سانە ی لە پاش ناھە قی لێکردن. تۆلە ی خۆیان دە سیئە وە خە تابار نین. واتە: ئەو کە سانە ھیچ تاوانیکیان نیە کە تۆلە دە سیئە لە و کە سانە ی کە ناھە قیان پێ کردوون. خوای گەرە دە فەر موویت: ﴿إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ وَيَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ خە تا ھەر لە و کە سانە یە ناھە قی لە مەردم دە کەن و ئا کاریان لە ولاتدا بە ملھوریە، ئەوانە ئازاریکی بە ژانیان دە بیئت. ﴿إِنَّمَا السَّبِيلُ﴾ واتە: خە تاو تاوان. ﴿عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ وَيَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ﴾ لە سەر ئەوانە یە کە دەست پێشخەری دە کەن و ناھە قی بە خە لکی دە کەن لە سەر زە میندا وە ک لە م فەر موودە سە حیددا ھاتووە دە فەر موویت: (دوو کە س قسە یان بە یە کتری و تبیئت، تاوانە کە ی لە سەر ئەو کە سە یە کە یە کە مجار قسە ی کردووە ئەگەر ستم لێکراو دەستدریژی نە کرد بیئت).^۴ ﴿أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ ئەوانە ئازاری توندو بە ژانیان دە بیئت. لە موخە مەدی کوپی واسە وە دە لیئت: چوومە مە ککە کاتی ک چوومە سەر ئەو چالە کە پردیکی لە سەر کرابوو گیرام و بردمیان بۆ لای مەروانی کوپی موھە للەب کە

^۱ البقرة (۱۹۴).^۲ النحل (۱۲۶).^۳ مسلم (۲۰۰۱/۴).^۴ مسلم (۲۰۰۰/۴).

کار به دهستی شاری به سره بوو وتی: چ پیویستی هکت هیه نهی باوکی عبدالله؟ وتی: پیویستی من نه وهیه نه گهر بۆت کرا، نه وهیه دهوی که برای به نی عه دی وتی. مه روان وتی: کامه یه برای به نی عه دی؟ وتی: عه لای کوپی زیاد جارێک داوای له هاوه لێکی کرد کارێکی بۆ بکات، نامه یه کی بۆ نووسی وتی: اما بعد. نه گهر بۆت کرا که له ماله وه مایته وه با بارت سووک بیت و سکت خالی بیت و دهستت پاک بیت و پیس نه بوو بیت به خوین و مالی موسلمانان. وه ختیك تو نه وهت کرد هیچ خه تاو تاوانیكت له سهر نیه، ﴿إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ وَيَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ مه روان وتی: به خوا راست دهکات و نامۆزگاریه کی چاکی کردوه. پاشان وتی: پیویستی هکت چیه نهی نه بو عه بدوللا. وتم: پیویستی من نه وهیه په وانه م بکهی بۆ ناو مال و مندالم وتی: به لێ باشه. ئیبنو نه بی حاته م پیاویه تی کردوه. دواي نه وهی خوای گهره باسی خراپی و ناههقی نه و که سانهی ناهه قیکارن کرد، تۆله ی دانا بۆ خراپه کار، داوا دهکات له مه رد م که لیبورده و سنگ فراوان بن له گهل خه لکی ده فه رموویت: ﴿وَلَمَن صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَٰلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ﴾ بۆ که سیك خۆپاگر بیت و له تۆله چاوپۆشی بکات. نه مه یه کیك له کاره په سه نده کانه. واته: خۆپاگرییت له سهر ناههقی و نازارو چاوپۆشی بکات له مه رد م، ﴿إِنَّ ذَٰلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ﴾ سه عیدی کوپی جوبه یر ده لیت: له و کاره چاک و هه قانه یه که خوای گهره فه رمانی پیده کات. واته: له و کارانه یه به رز نرخینراو و سوپاسکراوه. چونکه هه موو کارێکی چاک و په سه ند پاداشتی باش و پێزی تایبه تی هیه.

﴿وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن وَلِيٍّ مِّنْ بَعْدِهِ وَتَرَى الظَّالِمِينَ لَمَّا رَأُوا الْعَذَابَ يَقُولُوا هَلْ إِلَىٰ مَرَدٍّ مِّن سَبِيلٍ ۖ وَتَرَنَّهُمْ يُخَرِّضُونَ عَلَيْهَا خَشِيعَاتٍ مِّنَ الذَّلِيلِ يَنْظُرُونَ مِّنْ طَرَفٍ خَفِيٍّ وَقَالَ الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ وَأَهْلِيَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ ۚ أَلَا إِنَّ الظَّالِمِينَ فِي عَذَابٍ مُّقِيمٍ ۝٤٥﴾ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِّنْ أَوْلِيَاءَ يَنْصُرُونَهُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن سَبِيلٍ ﴿٤٦﴾

ژیانی ناهه قیکاران له بۆزی قیامه تدا

خوای گهره ده فه رموویت: ﴿وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن وَلِيٍّ مِّنْ بَعْدِهِ وَتَرَى الظَّالِمِينَ لَمَّا رَأُوا الْعَذَابَ يَقُولُوا هَلْ إِلَىٰ مَرَدٍّ مِّن سَبِيلٍ﴾ هه رکه سیك خوا لێی گۆریبیت، ئیتر که س به شوین نه ودا نابیت به دوست. تۆ ده بیینی نه وانه ی ناهه قیکارن کاتیك جه زره به ده بینن. ده لێن: ئاخو هیچ ده ره تانیکمان هیه؟ خوای گهره باسی خوی دهکات که مه یلی له هه ر شتیك بییت ده بییت و که س نابیته پێگری و

هر شتيكيش مه يلى لى نه بيت نابيت و كه س ناتوانيت بيكات. وه هر كه سيك نه و پيگه ي نيشان بدات
كه س ناتوانيت لى بگوييت و هر كه سيش خودا پى لى گويي كه س ناتوانيت پى نيشان بدات. وه
فهرموويه تي: ﴿وَمَنْ يُضِلِلْ فَلَنْ يَجْدَلَهُ، وَلَيَأْمُرْ شِدَا﴾^۱ واته: وه هر كه سيش گومرا بكات نه وه
ده ست ناكه ويت بوي هيچ پشتيوان و پى نيشانده ريك. پاشان خوي گوره باسي ناهه قيكاران ده كات
نه وانه ي بته رستن و هاوه ل بؤ خودا داده نين ده فهرموويت: ﴿لَمَّا رَأَوْا الْعَذَابَ﴾ كاتيک سزا ده بينن له
پوذي قيامه تدا ناواته خوانن جاريكي تر بگه پينه وه بؤ دنيا. ﴿يَقُولُونَ هَلْ إِلٰهٌ مَرْدٍ مِّنْ سَبِيلِ﴾^۲
ناخو هيچ پيگايه كمان مه يه خومان ده ريز بگه ين، وه ك خوي گوره فهرموويه تي: ﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وَقَفُوا عَلَى
النَّارِ فَقَالُوا يَلَيْسَٰ نَارُ وَلَا تُكَذِّبُ بَآيَاتِ رَبِّنَا وَنَكُونُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾^۳ بؤ بداهم ما كانوا يخفون من قبل ولورؤوا

لعادوا لِمَا هُمَا عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ﴾^۴ واته: وه نه گهر بيانينيت كاتيک كه له سه ر قه راخي دوزه خ
وه ستينرون كه ده لين: خوزگه ده گه پينراينه وه بؤ دنيا و به لگه كاني په روه ردگارمان به درؤ نه ده زاني و
له بپواداران ده بووين، (نه خير به راستيان نيه) به لكو نه وه ي كه له وه وپيش ده يانشارده وه بويان
ده ركه وتوه و نه گهر بگه پينرينه وه (بؤ دنيا) بيگومان دوباره ده گه پينه وه بؤ نه و كارانه ي كه لتيان
قه ده غه كرابوو وه به راستي نه وانه درؤزن. پاشان خوي گوره ده فهرموويت: ﴿وَتَرْنَهُمْ يُعْرَضُونَ

عَلَيْهَا خَشِيعَتِ مِنَ الدَّلِيلِ يَنْظُرُونَ مِنْ طَرَفٍ خَفِيٍّ وَقَالَ الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّ الْخَسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا
أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ أَلَا إِنَّ الظَّالِمِينَ فِي عَذَابٍ مُّقِيمٍ﴾^۵ كه ده يانبه نه سه ر ناگر، ده يانبيني
زور به سه ركزي و دماوي و له بنه وه چاوه چاويانه. خاوه ن باوه پانيش ده لين: زيانباران نه و كه سانه ن
كه خويان و كه س و كاريان پوذي قيامه ت دؤپاندوه. باش بزنان كه نه و ناهه قيكه رانه، مه تاسه ر
مه رله نازاردان. ﴿وَتَرْنَهُمْ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا﴾^۶ ده يانبيني كه ده يانبه نه سه ر ناگر. ﴿خَشِيعَتِ مِنَ الدَّلِيلِ﴾^۷
له ترساندا ده له رزن به هوي نه و كاره خراپانه ي كه له راپردودا كردوويانه و له فهرماني خودا
ده رچووبوون، ﴿يَنْظُرُونَ مِنْ طَرَفٍ خَفِيٍّ﴾^۸ موجهيد ده ليت: واته: به سه رشوي. واته: له ژيره وه به
دزيه وه ده پوانن بؤ نه و ناگره. نه وه ي كه لى ده ترسان تووشي هاتوون و هرگيز پزگاريان نابيت. زور
كه وده و گرانه له سه ر دليان خوي گوره بمانپاريزيت له و ناگره. ﴿وَقَالَ الَّذِينَ ءَامَنُوا﴾^۹ خاوه ن

^۱ الكهف (۱۷).^۲ الانعام (۲۷-۲۸).^۳ الطبري (۵۵۳).

باوه پان له پوڅى قيامه تدا ده لټن: ﴿إِنَّ الْخَسِرِينَ﴾ نه وانه ي که زور زيانبارن، ﴿الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ﴾ نه و که سانه ن که خويان و مال و منداليان تووشى زيان کرد له پوڅى قيامه تدا خوشيان و نه وانيشيان له گه ل خويان برد بؤ ناو ناگر هرچى خوشى هه بوو له ده ستیان داو جياش ده کرينه وه له گه ل دوست و هاوې و براو خزم و که سو و کاريشدا، پاش نه وه ي نه وانيشيان تووشى زيان کرد. ﴿أَلَا إِنَّ الظَّالِمِينَ فِي عَذَابٍ مُّقِيمٍ﴾ واته: نه و سته مکارانه باش بزائن که به به رده وامى وان له سزاو نازارو هرگيز پزگار نابن و پښگاشيان نيه بؤ هيچ لايه ک دهرباز بن. خواى گه وره ده فهرموويت: ﴿وَمَا كَانَتْ لَهُمْ مِنْ أَوْلِيَاءَ يَنْصُرُونَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ سَبِيلٍ﴾ غه يري خودا هيچ که سيک به هانايان نايه ت، هر که س خودا گومراي بکات هيچ پښه کى بؤ ناميئيت. واته: هيچ که س نيه غه يري خودا پزگاريان بکات له سزاو جه زده به، ﴿وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ سَبِيلٍ﴾ هر که سيک خودا سه ري لى تيك بدات پزگار بوونى نيه.

﴿أَسْتَجِيبُوا لِرَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللَّهِ مَا لَكُمْ مِنْ مَلْجَأٍ يَوْمَئِذٍ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَكِيرٍ﴾ (۱۷) فَإِنْ أَعْرَضُوا فَمَا أَرْسَلْنَاكَ حَفِظًا إِلَّا الْبَلَاغُ وَإِنَّا إِذَا أَذَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً فَجَحَّ بِهَا وَإِنْ تُصِيبُهُمْ سَيِّئَةٌ يَمَّا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَإِنَّ الْإِنْسَانَ كَفُورٌ ﴿۱۸﴾

هه لئان بو خواناسى له پيش نه وه ي که قيامه ت بيت

خواى گه وره ده فهرموويت: ﴿أَسْتَجِيبُوا لِرَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللَّهِ مَا لَكُمْ مِنْ مَلْجَأٍ يَوْمَئِذٍ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَكِيرٍ﴾ بهر له وه پوڅى بيت که له لاي خودا وه هيچ گه پانه وه ي بؤ نيه، به فرمانى په روه رنده ي خوتان بکه ن، نه و پوڅه هيچ په ناتان ده ست ناکه ويئ و هيچ حاشاتان پښاکريئ. وه ختيک خوداى گه وره باسى نه و گراني و هه موو نارپه حه تيه گه وره ي پوڅى قيامه تى کردو ناگاداري مه ردمى کرد لى و فرمانى دا بؤ خوئاماده کردن بؤى پاشان فهرموويه تى: ﴿أَسْتَجِيبُوا لِرَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللَّهِ﴾ واته: بهر له وه ي پوڅى بيت کاتيک خودا فرمانى دا بيت به چاوتروکانيک ديت. که س نيه بهرى بگريئ و نه هيئيت بيت. ده فهرموويت: ﴿مَا لَكُمْ مِنْ مَلْجَأٍ يَوْمَئِذٍ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَكِيرٍ﴾ واته: هيچ کوشک و قه لاو شوينيک نيه په ناي پى بهرند و خوتانى تيا بزد بکه ن و له بهرچاوى خودا خوتان بشارنه وه تييدا. به لکو خواى گه وره به تواناو ده سه لاتى ده ورى داوون و چاوى ليتانه و ناگاي له هه موو شتيکتانه و هيچ په نايه ک نيه لاي نه و نه بيت. ﴿يَقُولُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ أَيْنَ الْمَفْرُ﴾ (۱۹) كَلَّا

لَا وَزَرَ ﴿١١﴾ إِلَىٰ رَيْكَ يَوْمَهِذِ الْمُنْفَرُ ۚ ۱ واتە: ئەو كاتە مەروۇ دەلەت: دەربازگە لە كۆيۈەيە، نەخىرەيە
 پەناگەيەك نىيە، لەو پۇژەدا ئارامگاھە رەلەي پەرەردەگارى تۆيە. خەي گەورە دەفەرەمۇيەت: ﴿فَإِنْ أَعْرَضُوا
 فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِظًا إِنْ عَلَيْكَ إِلَّا الْبَلَاغُ وَإِنَّا إِذَا أَذَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً فَحَرَبًا وَإِنْ تُصِيبَهُمْ
 سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَإِنَّ الْإِنْسَانَ كَفُورٌ﴾ سائەگەرە رەخۇيان بوارە. ئىمە تۆمان بۆنەو نەنارە
 لەسەر ئەوانە پاسدار بى. تەنھا ئەو نەدەت لەسەرە مەبەستەكە رابگەيەنى. ئىمە مەر كاتىك كارىك
 دەكەين مەروۇ تامى بەزەيى ئىمە بچىزىت. خۇشيان لى دىتو ئەگەر بە مەي كۆرەو خەپەكانيان
 دەكەونە چۆرتەمىكەو. مەر دەزانن پىنەزان بن. واتە: ئەگەر بىرەستان دژايەتيان كۆرەو خۇيان بوارە
 ﴿فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِظًا﴾ واتە: ئىمە تۆمان نەكۆرەو بە چاودىر بەسەريانەو وەك خەي گەورە
 دەفەرەمۇيەت لە ئايەتتىكى تەردا: ﴿لَيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ﴾ ۲ واتە:
 لەسەر تۆنە (ئەي مۇھەممەد ﷺ) پىنەمۇنى و مۇسلمان كۆرەنى خەلكى بەلكو خەي مەر كەسىكى
 بويەت ھىدايەتى دەدات. وە دەفەرەمۇيەت: ﴿فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَعَلَيْنَا الْحِسَابُ﴾ ۳ واتە: بىگومان تۆ مەر
 گەيانەنت لەسەرە و لىپرسىنەو ش لەسەر ئىمەيە. لىرەدا دەفەرەمۇيەت: ﴿إِنْ عَلَيْكَ إِلَّا الْبَلَاغُ﴾ واتە:
 ئىمە تۆمان راسپاردووە كە تەنھاپەيەمى خەيەيەن پى بگەيەنى. پاشان خەي گەورە
 دەفەرەمۇيەت: ﴿وَإِنَّا إِذَا أَذَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً فَحَرَبًا﴾ واتە: كاتىك توشى خۇشى و
 خۇشگۆزەرانىان دەكەين زۆر دىخۇش دەبن، ﴿وَإِنْ تُصِيبَهُمْ سَيِّئَةٌ﴾ ۴ واتە: كاتىكىش توشى كەم
 بارانى و نەبوونى و بەلەيەكيان دەكەين، ﴿فَإِنَّ الْإِنْسَانَ كَفُورٌ﴾ واتە: ئەو بەزەيى و چاكانەي مەمۇرە
 ياد دەچىت و ئىنكارى دەكات تەنھا مەر ئەو كاتەي لە يادە كە تىايەتى. واتە: لە كاتى خۇشى و
 خۇشگۆزەرانىدا لەخۇي بايى دەبىت و لە كاتى نەبوونىشدا بى ھىواو دەستەئەزۇ دادەنىشىت. وەك
 پىغەمبەرى خۇدا(ﷺ) فەرەمۇيەتى: (ئەي ژنگەلەنە خىروپىر بگەن، مەن ئىوھەم بىنيوھ زۆرىنەي خەلكى
 ئاگر بوون). ژنىك وتى: بۆچى ئەي پىغەمبەرى خۇدا(ﷺ)، پىغەمبەر(ﷺ) فەرەمۇي: (چونكە ئىوھ
 زۆر نارازىن و ھورپىيەتتەن لەبەرچا و نىيە ئەگەر بە دىژايى سال چاكە لەگەل يەكىكتان بىرەيت پاشان

۱ القيامة (۱۰-۱۲).

۲ البقرة (۲۷۲).

۳ الرعد (۴۰).

پۇرئىك نه كرا، ده لئيت: هر گيز چاكهم له تو نه بينيوه).^۱ نه مه حال و كرده وهى زورى ژنانه مه گهر كه سيك خودا پنى نيشان دابيت و شاره زاي كرد بيت، نه وانهش نه و كه سانهن كه له خاوهن باوه پان و ئاكار چاكانن. وهك پيغه مبه ر(ﷺ) فهرموويه تى: (نه گهر تووشى خوشى بووه سوپاسگوزار بووه، كه نه وه خير بووه بوى. وه نه گهر تووشى ناخوشيش بووه ئارامى گرتووه هر خير بووه بوى. نه مهش بۇ هيچ كه سيك نيه بۇ خاوهن باوه ر نه بيت).^۲

﴿لِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ يَهَبُ لِمَن يَشَآءُ اِنۡثَا وَيَهَبُ لِمَن يَشَآءُ الذَّكَوٰرَ ۝۹۱ اَوْ يَزُوۡجُهُمْ ذَكَرًا وَّ اِنۡثَا وَجَعَلَ مِّنۡ يَّشَآءُ عَقِيۡمًا اِنَّهٗ عَلِيۡمٌ قَدِيۡرٌ ۝۹۲﴾

خوای گه وره ده فهرموويت: ﴿لِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ يَهَبُ لِمَن يَشَآءُ اِنۡثَا وَيَهَبُ لِمَن يَشَآءُ الذَّكَوٰرَ﴾ له و ئاسمانان و زه مينه فهرمانره و هر خودايه و چى بخوازييت دروستى دهكات، به يه كيك كچ ده به خشيت و به يه كيك كور. ئيترب به مه يلى خويه تى. خوای گه وره باسى نه وه مان بۇ دهكات كه خوى ئاسمانه كان و زه مينى به دى هيناوه و خوى خاوهن و ه لسورپنه ريه تى و ده بيات به پتوه، هر چى مه يلى لى بيت ده يكات و هر چيش مه يلى لى نه بيت نايكات. ده به خشيت به هر كه سيك حه ز بكات و ده يگريته وه له هر كه سيكيش حه ز بكات. كهس ناتوانيت به رى به خشيشى بگريت و ناشتوانيت ببه خشيت به فرمانى نه و نه بيت. هر چى بخوازييت دروستى دهكات، ﴿يَهَبُ لِمَن يَشَآءُ اِنۡثَا﴾ به مه يلى خوى به يه كيك ته نها كچ ده دات. به غهوى ده لئيت: له و كه سانهى كه هر كچى پيداون پيغه مبه ر لووت (لوط) (سه لامى خوای لى بيت).^۳ ﴿وَيَهَبُ لِمَن يَشَآءُ الذَّكَوٰرَ﴾ وه هر به مه يلى خوى به يه كيكى تر ته نها كور ده دات. به غهوى ده لئيت: وهك پيغه مبه ر ئيبراهيمى خه ليل (سه لامى خوای لى بيت) كه هر كورى بوو كچى نه بوو. وه ده فهرموويت: ﴿اَوْ يَزُوۡجُهُمْ ذَكَرًا وَّ اِنۡثَا وَجَعَلَ مِّنۡ يَّشَآءُ عَقِيۡمًا اِنَّهٗ عَلِيۡمٌ قَدِيۡرٌ﴾ دوو (كور و كچانيان) ده داتى و به مه يلى خوى، هينديكيانيش نه زورك دهكات. هر خوى زانايه و به توانايه. واته: وه بۇ هر كه سيكيش مه يلى لى بيت كچيش و كورپيشى

^۱ مسلم (۸۶/۱).^۲ مسلم (۲۲۹۵/۴).^۳ البغوي (۱۳۲/۴).^۴ البغوي (۱۳۲/۴).

ده داتی. به غه وی ده لیت: وهك پیغه مبه ر موحه مبه د(صَلَّى). ^۱ ﴿وَجَعَلُ مِنْ يَشَاءُ عَقِيمًا﴾ وه بۆ هر که سیکیش بخوازیت هر مندالی نابیت، به غه وی ده لیت: وهك پیغه مبه ر عیسا و یه حیا (سه لامی خویان لی بیت). ^۲ خوی گه وره مروفی کردوه به چوار به شه وه هندیکی هر کوی پیداوه وه هندیکی هر کچی پیداوه وه هندیکی کوپو کچی پیداوه وه هندیکی نه زوک نه کوی ده بیت و نه کچ ﴿إِنَّهُ عَلِيمٌ قَدِيرٌ﴾ واته: خوی ده زانی کی شیای هر یه کیك له و به شانیه، ده توانیت به و شیوه یه جیایان بکاته وه. نه م ئایه ته لیرده دا له و ئایه ته ده چیت که خوی گه وره ده فهرمویت: ﴿وَلَنَجْعَلَنَّ آيَةً لِلنَّاسِ﴾ ^۳ واته: وه بۆ نه وه ی بیکه ن به موعیزه و نیشانه یه ك بۆ خه لکی. واته: نه مانه هه موو نیشانه ی ده سه لات و توانایی خودای گه وره ن که خه لکی دروست کردوه، به چوار شیواز هر جاره ی به شیوه یه ك. پیغه مبه ر ئاده می (سه لامی خوی لی بیت) له خۆل (تراب) دروست کردوه و نه له نیر بووه نه له مییه. حه وایشی له نیرینه وه دی هیئاوه به بی مییه، خه لکه که ی تریش غه یری عیسا (سه لامی خوی لی بیت) له نیرو می دروست کردوه، عیسا پیغه مبه ریش (سه لامی خوی لی بیت) له میینه وه دی هیئاوه به بی نیرینه. به دروست کردنی عیسا ی کوپی مه ریه م (سه لامی خویان لی بیت) نیشانه کان هاته دی وهك خوی گه وره فهرمویه تی: ﴿وَلَنَجْعَلَنَّ آيَةً لِلنَّاسِ﴾ ^۴ واته: وه بۆ نه وه ی بیکه ن به موعیزه و نیشانه یه ك بۆ خه لکی. نه مه لیرده دا له باره ی باوکانه وه و له شوینی یه که میشدا له باره ی فهره ندانه وه بووه و هر یه کیك له م دووانه بوون به چوار به شه وه، بیگه ردی بۆ خوی به رزی به توانا. ﴿وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَآیِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلَىٰ حَكِيمٍ ۝٥١ وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ وَلَٰكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۝٥٢ صِرَاطِ اللَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ أَلَا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ ۝٥٣﴾

^۱ البغوي (۱۳۲/۴).

^۲ البغوي (۱۳۲/۴).

^۳ مريم (۲۱).

^۴ مريم (۲۱).

باسی شیوازی ہاتھ خوارہوی نیگا (الوحي)

خوای گہورہ دہ فہرموویت: ﴿وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَآيِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُمْ عَلَىٰ حَكِيمٍ﴾ ۱ ہرگیز خودا هیچ کہ سیکی پووبہ پوو نہ دواندوہ، یان فہرمانی لہ پای دلیہوہ ناردوہ، یان لہ پشت پەردہوہ یان قاسیدیکی ناردوہ و نیزنی داوہ چی دہ خوازیت بہ دلی پابگہ یہ نیت. ہر نہ و جی بہ رزو کارزانہ. ۲ نہ مہ جوړو پلہ کانی نیگاہ لہ لایہن خوای گہورہوہ. جاری وا ہہ بوہ خوای گہورہ شتیکی خستووہ تہ ناو دلی پیغہ مہرہوہ (ﷺ) کہ هیچ گومانی نہ بوہ کہ نہ و شتہ لہ لایہن خوداوہ بوہ. وہک لہ سہ حیچی نیبنو حہیبباندہ ہاتووہ لہ پیغہ مہری خودا (ﷺ) کہ فہرموویہ تی: (گیانی پیروژ (روح القدس) نایہ دلمہوہ هیچ گیانلہ بہ ریک نامریت ہتا پوڑی و کاتی خوئی تہ واو نہ کات. سا لہ خودا بترسنو بہ جوانی بگہ پین بہ دوا پوڑیدا). ۱ ﴿أَوْ مِنْ وَرَآيِ حِجَابٍ﴾ یان لہ پشت پەردہوہ وہک چون قسہی کرد لہ گہل موسادا (سہلامی خوای لی بیت) پاشان موسا داوای بینینی خودای کرد، پیکای پینہ درا. وہ لہ فہرموودہی سہ حیچدا ہاتووہ کہ پیغہ مہری خودا (ﷺ) فہرمووی بہ جابیری کوپی عہ بدوللا (پہزای خویان لی بیت): (خودا قسہی لہ گہل هیچ کہ سیک نہ کردوہ مہ گین لہ پشت پەردہوہ نہ بیت، نہ و خودایہ پووبہ پوو قسہی لہ گہل باوکتدا کردوہ). ۲ وہک لہ فہرموودہدا ہاتووہ کہ لہ جہنگی پوڑی ٹو خوددا شہید کرا. بہ لام نہ مہ لہ عالہ می بہ رزہ خدا بوہ مہرچہندہ ٹایہ تہ کہ لہم دنیا دا ہاتووہ تہ خوارہوہ، خوای گہورہ دہ فہرموویت: ﴿أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ﴾ وہک چون جوہرہ ٹیل یان غہیری نہ و فریشتہ یہ کی تر دیتہ خوارہوہ بۆ سہر پیغہ مہرہان (سہلامی خویان لی بیت)، ﴿إِنَّهُمْ عَلَىٰ حَكِيمٍ﴾ نہ و خودایہ جی بہ رزو زاناو ٹاگادارو کارزانہ. وہ دہ فہرموویت: ﴿وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ وَلَٰكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا تَهْدِي بِهِ مَنِ شَاءَ مِنْ عِبَادِنَا وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ ۳ ہر بہم جوړہش. ٹیمہ لہ فہرمانی خومان، گیانیکمان ناردہ لای دلت، تو لہ پیشدا نہ تہدہ توانی بزانی کتیب کامہ یہ و بہوا چیہ؟ بہ لام ٹیمہ نہ و ہمان کردہ مہ شخہ لیک کہ عہ بدانمان (نہوانہی خومان بخوازین) بہوہ دہ خہینہ سہر پیکہ. توش بہ پاستہ پی پتہری. ﴿وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِنْ أَمْرِنَا﴾ واتہ: قورٹان. ﴿مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ﴾ واتہ: تو ٹاگات لی نہ بوو کتیب و بہوا چیہ بہ و شیوہی کہ لہ

۱ مسند الشہاب (۲/۱۸۵)، فہرموودہ یہ کی سہ حیچہ.

۲ تحفة الأحوذی (۸/۳۶۰)، لہ سورہتی (ال عمران) دا پلہ کہی دیاری کراوہ.

قورئاندا به دريژى بۆت باس كراوه. ﴿وَلَكِنْ جَعَلْنَاهُ﴾ قورئانمان كرده ﴿نُورًا نَهْدِي بِهِ مَن نَّشَاءُ مِن عِبَادِنَا﴾ مه شخه لئيك بۆ عه بده كانمان نه وانهى خۆمان مه يلمان لى بئيت به وه ده خهينه سهر ريگا. وهك ئهم ئايه ته كه خواى گه وده ده فهرموويت: ﴿قُلْ هُوَ الَّذِي ءَامَنُوا هُدًى وَشِفَاءً وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِي ءَاذَانِهِمْ وَقْرٌ وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى﴾^۱ واته: (ئهى موحه ممد ﷺ) بلى: قورئان بۆ كه سانئيك باوه پريان پئى هئناوه ريبه رو چاره سهرى گومانه و نه وانهى باوه پرى پئى ناهئئن له گوئياندا گرانى و كه پرى هه يه (له بيستنى هه ق) هه روه ها له ئاست ئهم قورئانه دا كوئين. خواى گه وده ده فهرموويت: ﴿وَإِنَّكَ﴾ واته: (ئهى موحه ممد ﷺ) ﴿لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ قوش له سهر راسته پئى كه بريته له خوڤه وشتى چاك و جوان و راست. پاشان خواى گه وده ماناى ده كات ده فهرموويت: ﴿صِرَاطِ اللَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۚ لَا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ﴾ ريگه به ره و ئهو خودايه ي، هه رچى له ئاسمانه كان و هه رچى له زه مينيشدايه هه ر بۆ ئه وه. باش بزانن! هه موو كاريك هه ر بۆ لاي ئه وه ده چيته وه. ﴿صِرَاطِ اللَّهِ﴾ ئهو به رنامه يه ي كه ئهو فهرمانى پيداوه، ﴿الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ واته: خودا په روه رنده يانه و خاوه نيانه و هه لئان ده سورپئيت و ده يانبات به ريته و ده يانپاريژيت، ئهو كار به ده سته يه كه هيچ كهس ناتوانيت ده ست وه كاريه وه بدات. ﴿أَلَا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ﴾ واته: هه موو كاريك ده گه ريته وه بۆ لاي ئهو جياى ده كاته وه و فهرمانى بۆ ده رده كات و په سه ندى پاكي هه ر بۆ خودايه له وه ي كه ناهه قيكاران و خوانه ناسان ده يلئن به رانبه ر به خوداي به رزو مه زن.

ته فسیری سوره تی (الزخرف)

له مه ککه دا هاتوو ته خواروه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿حَمَّ ۱﴾ وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ ۲ ﴿۲﴾ إِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ۳ ﴿۳﴾ وَإِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ
لَدَيْنَا لَعَلِيَّ حَكِيمٌ ۴ ﴿۴﴾ أَفَنَضْرِبُ عَنْكُمُ الذِّكْرَ صَفْحًا أَنْ كُنْتُمْ قَوْمًا مُسْرِفِينَ ۵ ﴿۵﴾ وَكَمْ
أَرْسَلْنَا مِنْ نَبِيِّ فِي الْأَوَّلِينَ ۶ ﴿۶﴾ وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ۷ ﴿۷﴾ فَأَهْلَكْنَا أَشَدَّ مِنْهُمْ بَطْشًا
وَمَعْنَى مَثَلِ الْأَوَّلِينَ ۸ ﴿۸﴾

خوای گه وره ده فه رموویت: ﴿حَمَّ﴾ ح، میم. ﴿وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ﴾ به م کتیبه که
مه موشت نیشان دهدات. واته: ئەم کتیبه پوونه و ناشکرایه و مانا و ته کانیشی دیاره چونکه به زمانی
عه ره بی هاتوو ته خواروه که په وانترین زمانه بو قسه کردن له نیوان مه ردما بویه خوای گه وره
فه رموویت: ﴿إِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ برپارمان دا ئەم قورئانه عه ره بی بیت،
به شکو بتوانن تیبگن. بویه خوای گه وره فه رموویت: ﴿إِنَّا جَعَلْنَاهُ﴾ واته: ناردو مانه ته خواروه،
﴿قُرْءَانًا عَرَبِيًّا﴾ واته: به زمانی عه ره بی که پوون و په وانه، ﴿لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ واته: شاید لیتی
تیبگن و لیتی ورد ببنه وه، وه ئەم نایه ته ی که خودا فه رموویت: ﴿بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ﴾^۱ واته: به
زمانیکی عه ره بی پوون و په وان. وه ده فه رموویت: ﴿وَإِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلِيَّ حَكِيمٌ﴾
ئهمه ش له مالی کتیبدا که (لوح المحفوظ) ه (لای ئیمه) که لیک پایه به رزه و پره له کارزانی. واته: خوای
گه وره باسی پیزو گه وره بی ئەم قورئانه ی کردوو له لای کومه لی پایه به رزان (الملا الأعلى) بو ئەوه ی
خه لکی سه ر زه مین زور پیزی لی بگرن و به مه زنی سه یری بکه ن و به رفه رمانی بن. خوای گه وره
ده فه رموویت: ﴿وَإِنَّهُ﴾ واته: ئەم قورئانه، ﴿فِي أُمِّ الْكِتَابِ﴾ واته: له (لوح المحفوظ) دایه، ئیبنو
عه باس و مواهید و توویانه.^۲ ﴿لَدَيْنَا﴾ واته: لای ئیمه. قه تاده و که سانی تریش و توویانه.^۳ ﴿لَعَلِيَّ﴾

^۱ الشعراء (۱۹۵).^۲ الرازي (۱۶۷/۲۷).^۳ البغوي (۱۲۳/۴).

واته: خاوه نى پىزو پايه به رزى و مه زنيه. قه تاده ده لىت. ^۱ ﴿حَكِيمٌ﴾ پره له كارزاني و دووره له لارى و نارپىكيه كه وه. نه مه هموى بۆ ئاگاداربوونه له پىزو مه زنى نه م قورئانه. وهك خوى گه وده
فه رمويى تى: ﴿إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ ﴿۷۷﴾ فِي كِتَابٍ مَّكْنُونٍ ﴿۷۸﴾ لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ ﴿۷۹﴾ تَنْزِيلٌ مِّن رَّبِّ

الْعَالَمِينَ﴾ ^۲ واته: كه بىگومان نه مه قورئانيكى گه وده و به پىزه، له ناو كتيبيكى شاراوهدايه كه (لوح
المحفوظه) جگه له (فريشته) پاكه كان كه س ده ستي لى نادات، نى دراوته خواره وه له لايه ن

به روه ردگارى جيهانيانه وه. وه ده فه رمويى تى: ﴿كَلَّا إِنَّهَا لَذِكْرَةٌ ﴿۱۱﴾ فَن شَاءَ ذِكْرُهُ ﴿۱۲﴾ فِي صُحُفٍ مُّكَرَّمَةٍ ﴿۱۳﴾

مَرْفُوعَةٍ مُّطَهَّرَةٍ ﴿۱۴﴾ بِأَيْدِي سَفَرَةٍ ﴿۱۵﴾ كِرَامٍ بَرَرَةٍ﴾ ^۳ واته: واه كه! بىگومان نه و پىنموونيانه ي (كه بۆت

هاتوه) بىداركه ره وه ي (ئاده مى) يه، ئىنجا نه و كه سه ي بيه ويى يادى خودا ده كات، (كه نه و

پىنموونيانه ش نووسراوه ته وه) له چەند په پره يه كى گه وده ي پايه بلندي پاكد، كه به ده ست نوينه رانى،

به پىزى خىرخواوه ن. خوى گه وده ده فه رمويى تى: ﴿أَفَنَضْرِبُ عَنْكُمُ الذِّكْرَ صَفْحًا أَن كُنْتُمْ

قَوْمًا مُّسْرِفِينَ﴾ ^۴ هه رچەند ئىوه كۆمه لى لاساريش بن، ئاخۆ ئىمه له و بیره وه ريه واز دىنين. واته: ئىوه

وا ده زانن ئىمه واز له ئىوه دىنين و جه زره به تان ناده ين كاتيك كه فه رمانتان پى ده كه ين به كارىك و

نايكه ن و پى هه لئاسن. نه مه قسه ي ئىبنو عه باسو نه بو صالح و موحاميدو سوده و ئىبنو جه ريريش

هه مان پاي هه لىزاردوه. ^۵ قه تاده له م ئايه ته دا: ﴿أَفَنَضْرِبُ عَنْكُمُ الذِّكْرَ صَفْحًا﴾ ده لىت: سويند

به خودا نه گه ر نه م قورئانه به رزكرايه ته وه كاتيك نه وه لى نه م نومه ته باوه پيان پى نه كردو

كه پانديانه وه نه وه هموو قىر ده بوون و هموويان له ناو ده چوون. به لام خوى گه وده به سۆزو كه ره مى

خوى هه ر به رده وام بووله باسكردن و ناردنه خواره وه ي بۆماوه ي بيست سال يان هه ر هه رچەندى خوى

مه يلى لى بوو. ^۶ نه م قسه ي قه تاده زۆر جوان و پىر مانايه. كورته كه ي نه وه يه له م مانايه دا ده لىت:

له به رسۆزى و دلوفانى خودايه به رامبه ر به دروستكراوه كانى كه له بانگ كردنيان بۆ چاكه و به م قورئانه

پى له كارزانيه وازيان لى ناهيئن. هه رچەنده نه وانه كۆمه لىكى زۆر لاساريش بن به لكو فه رمانى به وه

^۱ الطبري (۵۶۷/۲۱).

^۲ الواقعة (۷۷-۸۰).

^۳ العيس (۱۱-۱۶).

^۴ الطبري (۵۶۷/۲۱) (۵۶۸).

^۵ الطبري (۵۶۸/۲۱).

داوه پټکا نیشانی نه و که سانه بدریت که بریار دراوه شاره‌زا بنو بیټه به لگیش له سهر نه وانه‌ی که به به دبه خت نوسراون.

دلدا نه وهی پیغه مبه‌ر (ﷺ) له سهر باوه‌ر نه هیټانی قوره‌یشیه‌کان پیی

خوای گوره ده‌فه‌رموویت: ﴿وَكَمْ أَرْسَلْنَا مِنْ نَبِيِّ فِي الْأَوَّلِينَ﴾ نئمه فره پیغه مبه‌رمان نار دوه‌ته لای کومه لانیك به‌ر له نئوه. پاشان خوای گوره بو دلدا نه وهی پیغه مبه‌ر (ﷺ) له سهر باوه‌ر نه هیټانی قوره‌یشیه‌کان پیی و گالته پیکردنی داوا ده‌کات له پیغه مبه‌ر (ﷺ) که نارام بگریت له سهر نه و نازاردانه و ده‌فه‌رموویت: ﴿وَكَمْ أَرْسَلْنَا مِنْ نَبِيِّ فِي الْأَوَّلِينَ﴾ نئمه پیغه مبه‌ری زورمان (سه‌لامی خویان لی بیت) نار دله پیش توه. ﴿وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ نَبِيِّ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾ هر که سیشمان به پیغه مبه‌ری بو ناردن هر گالته‌یان پیکردوه. واته: باوه‌ریان پی نه‌کردوه و گالته‌یان پیکردوه. ﴿فَأَهْلَكْنَا أَشَدَّ مِنْهُمْ بَطْشًا وَمَضَىٰ مَثَلُ الْأَوَّلِينَ﴾ نئمه زوردار تر له وانمان قپ‌کردوه، نمون‌ه‌ی (پیشینه‌کان پابوردوه. واته: نه‌وانه‌ی که باوه‌ریان نه‌هیټا به پیغه مبه‌ره‌کانیان (سه‌لامی خویان لی بیت) له نه‌مان زوردار تر بوون که باوه‌ر به تو ناهینن نه‌ی موحه‌مه‌د (ﷺ) وه‌ک نه‌م نایه‌ته‌یش که خوای گوره ده‌فه‌رموویت: ﴿أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا أَكْثَرُ مِنْهُمْ وَأَشَدَّ قُوَّةً﴾ واته: ده‌ی نایا به زه‌ویدا نه‌که‌پاون تا ببینن سهره‌نجامی که سانیك که به‌ر له‌وان بوون چون بووه که له‌مان زورتر و به‌میزتریش بوون. نایه‌ت له‌م باره‌یه‌وه فره زوره. خوای گوره ده‌فه‌رموویت: ﴿وَمَضَىٰ مَثَلُ الْأَوَّلِينَ﴾ موجه‌ید ده‌لئیت: ره‌فتاریان. ^۱ قه‌تاده ده‌لئیت: سزا‌کانیان. ^۲ که سانی تریش غه‌یری نه‌مان و توویانه: په‌ندو ناموزگاری، واته: نه‌وانمان کرده په‌ندو ناموزگاری بو نه‌و که سانه‌ی که باوه‌ر ناهینن نه‌وه‌ی تووشی نه‌وانه بووه تووشی نه‌مانیش ده‌بیت نه‌که‌ر به‌و حاله بمیننه‌وه. وه‌ک خوای گوره و به‌ده‌سه‌لات له‌م نایه‌ته‌دا ده‌فه‌رموویت: ﴿سُنَّتَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ فِي عِبَادِهِ﴾ ^۳ وه له‌نایه‌تیکی تردا ده‌فه‌رموویت: ﴿وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا﴾ ^۴ وه له‌نایه‌تی (۵۶) ی نه‌م سوره‌ته‌دا ده‌فه‌رموویت: ﴿فَجَعَلْنَاهُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا لِلْآخِرِينَ﴾ ^۵

^۱ الفافر (۸۲).

^۲ الطبری (۵۷۱).

^۳ الطبری (۵۷۱).

^۴ الفافر (۸۵).

﴿وَلَيْنَ سَأَلْنَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ ۝٩﴾ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ
 الْأَرْضَ مَهْدًا وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ۝١٠﴾ وَالَّذِي نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَنْشَرْنَا
 بِهِ بَلْدَةً مَيِّتًا كَذَلِكَ تُخْرَجُونَ ۝١١﴾ وَالَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ الْفُلْكِ وَالْأَنْعَامِ مَا تَرْكَبُونَ
 ۝١٢﴾ لِيَسْتَوُوا عَلَى ظُهُورِهِ ثُمَّ تَذْكُرُوا نِعْمَةَ رَبِّكُمْ إِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقُولُوا سُبْحَنَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا
 كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ ۝١٣﴾ وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ ۝١٤﴾

دانیانانی بتهرستان که دروستکراوهکان هه موو خودا وهدی هیئان، به لگهی زورتیش له سه ری
 خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿وَلَيْنَ سَأَلْنَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ
 الْعَلِيمُ﴾ نه گهر تو له وان بپرسی: کی ناسمان و زه مینی وه دی هیئا؟ ده لئین بی شک خودای خاوه ن
 ده سه لاتی زانا دروستی کردون. واته: نهی موحه ممه د(ﷺ) نه گهر تو له و بتهرسته خوانه ناس و
 هاوه ل دانه رانه بو خودا بپرسی: ﴿مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ﴾ کی نه م
 ناسمانانه و زه وی خولقاندوه؟ به دلنیا ییه که وه ده لئین: خودای به ده سه لاتی زانا، یانی: نه وانه دانی
 پیدا ده نئین که وه دیهینه ری نه وانه هه مووی ته نها خودای بی شهریکه که چی له گه ل نه وه یشدا غهیری
 خودا ده پهرستن و ده یکه نه هاوه لی خودا وه ک نه و بتانه و شتی تیش. وه ده فهرموویت: ﴿الَّذِي جَعَلَ
 لَكُمْ الْأَرْضَ مَهْدًا وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ نه و که سیکه نه م زه مینه ی بو نیوه
 کرده پایه خ و پیگهی بو پیدا کیشان، بو نه وهی شاره زابین. ﴿الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ مَهْدًا﴾ واته:
 نه و خودایه زه مینی وه ک پایه خ بو ته خت کردون و کردوویه تیه شوینی نیشته جیتان و له سه ری ده چن و
 دین و هه لده سن و ده خه ون و ده پون که زه مینیش دروستکراویکه وه ک ناو چون دروست کراوه به لام
 خودا به چیاکان دایکوتاوه بو نه وهی به ملاولادا نه چیت، ﴿وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا﴾ پیگایشی له نیوان
 چیاو شیوه کاندایه یشته و ته وه تاپیایدا تیپه پن، ﴿لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ شایه دشاره زابین کاتیک
 ده چن بو سه فهر له ولاتیکه وه بو ولاتیکی ترو له کیشوه ریکه وه بو کیشوه ریکی تر. وه ده فهرموویت:
 ﴿وَالَّذِي نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَنْشَرْنَا بِهِ بَلْدَةً مَيِّتًا كَذَلِكَ تُخْرَجُونَ﴾ هه ر نه ویشه که نه ندازه
 ناوی نارد خوار، سه رزه مینی مردوومان پی بوژانده وه، نیوهش وا ده خرینه ده ری. ﴿وَالَّذِي نَزَّلَ مِنَ

١ الاحزاب (۶۲).

٢ الزخرف (۵۶).

السَّمَاءِ مَاءً يَقْدَرُ ﴿۱﴾ هر خودایه به پیی پیویست و به نه ندازه ناوی بۆ ناردوون بۆ خۆتان و کشتوکال و خواردنه وه و باخ و باخات و مه پومالات. وه ده فهرموویت: ﴿فَأَنْشَرْنَا بِهٖ بَلَدَةً مَّيِّتًا﴾ واته: زه مینی مردووی بی گیانی پی زیندوو ده کهینه وه و ده بوژینینه وه. کاتیك ناو ده چیت به سه رییدا ده جولیت و نه رم ده بیته وه و هه موو جوړه گیاوگژه و دارو دره ختیك زیندوو ده کاته وه و ده پوینیت. پاشان خوای که وړه به زیندوو کردنه وهی زه مین مروؤ ناگادار ده کاته وه که چون زه مینی زیندوو کردوو ته وه هه ر به و شیوهیه له پوؤی قیامه تدا ئیوه یش پاش مردن زیندوو ده کاته وه، ﴿كَذَٰلِكَ تُخْرَجُونَ﴾ ئیوه ش و ده خرینه ده ری. پاشان خوای که وړه ده فهرموویت: ﴿وَالَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ الْفُلْكِ وَالْأَنْعَامِ مَا تَرْكَبُونَ﴾ هه ر نه ویشه نه م هه موو جووته ی دروست کردوو، که می و ناژه لی وه هاشی بۆ ئیوه وه دی هیناوه، سواریان ده بن. ﴿وَالَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا﴾ نه و خودایه ی که جووته ی له هه موو شتیكدا دروست کردوو له وهی که له زه میندا ده پویت له هه موو جوړه کانی پوهه ک و غه یری پوهه کیش وه له زینده وه ریشدا به هه موو جوړو په که زیانه وه، ﴿وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ الْفُلْكِ وَالْأَنْعَامِ مَا تَرْكَبُونَ﴾ واته: که می و ناژه ل و مالاتی بۆ پام هیناون ژیریاری کردوو بۆتان شیر و گوشتی مالاته کان ده خۆن و سواریشیان ده بن، بۆیه خوای که وړه فهرموویته ی: ﴿لِتَسْتَوُوا عَلَى ظُهُورِهِ ثُمَّ تَذْكُرُوا نِعْمَةَ رَبِّكُمْ إِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقُولُوا سُبْحَنَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ﴾ ده بی هه ر کاتیك له سه ر پشتیان هه سانه وه. نه وسا چاکه ی په روه ردگارتان له بیر نه چیت و بلین: پاکو و بیعه بیی بۆ نه و که سه یه که نه مه ی پامی نیعه کرد. ده نا بۆمان پام نه ده بوون. ﴿لِتَسْتَوُوا عَلَى ظُهُورِهِ﴾ واته: هه ر کاتیك سوار بوون و چاک له سه ری جیگیر بوون، ﴿ثُمَّ تَذْكُرُوا نِعْمَةَ رَبِّكُمْ﴾ دواى نه وه چاکه و به هره ی په روه ردگارتان له یاد نه چیت له و شتانه ی که بۆی پام کردوون ﴿إِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقُولُوا سُبْحَنَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ﴾ واته: کاتیك به ته واوی جیگیر بوون له سه ری بلین: پاکو و بیگه ردی بۆ نه و که سه ی که نه مه ی بۆ پام هیناین. نیعه نه مانده توانی پامی به ینین و توانامان نه بوو به سه رییدا نه که ر خوای که وړه پامی نه هینایه. ئیبنو عه باس و قه تاده و سودی و ئیبنو زه ید ده لین: ﴿مُقْرِنِينَ﴾ واته: توانامان نه ده بوو به سه رییدا. ^۱ ﴿وَإِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ﴾ نیمه ش گشتمان به ره و په روه رنده ی خۆمان ده چینه وه. واته: هه موومان ده که پینه وه بۆ لای خودا پاش مراندنمان. نه م

ئاگادارىيە يانى چۆن لە دىنيا لە سەفەر دەگە پېنەو وە بۆ شوپىنى خۇتان. ھەر بە و شيۋە يەش كە مردن لە قىامەتدا زىندوو دەكرېنەو وە دەچنەو وە لاي پەرورەندەتان وەك چۆن ئاگادارى داو وە كە چۆن بۆ دىنيا خەرىكن. توپشويش نامادەكەن كە خۇپاراستنە لە گوناھ بۆ پۇژى قىامەت. ﴿وَتَكَزَّوْا فَاِنَّ خَيْرَ الْآزَادِ النَّقِيُّ﴾^۱ واتە: وە توپشوو (پاريزگارى) ھەلبەگرن كە باشتىن توپشوو لە خواترسانە. وە چۆن خۇتان دادەپۇشن بە جلوبەرگ لە دىيادا جلوبەرگى خۇپاراستنىش لە گوناھ بپۇشن ئەو وە زۆر چاكتەرەبۇتان.

﴿وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهِ جُزْءًا اِنَّ الْاِنْسَانَ لَكَفُورٌ مُّبِينٌ﴾^{۱۵} اَمَّا اخَذَ مِمَّا يَخْلُقُ بَنَاتٍ وَأَصْفَنَكُمْ بِالْبَنِينَ^{۱۶} وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمَنِ مَثَلًا ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ^{۱۷} أَوْ مَن يُنْسَوْنَ فِي الْحِلْيَةِ وَهُوَ فِي الْخِصَامِ غَيْرُ مُبِينٍ^{۱۸} وَجَعَلُوا الْمَلَائِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمَنِ إِنْسَاءً أَشْهَدُوا خَلْقَهُمْ سَتُكْتَبُ شَهَادَتُهُمْ وَيُسْأَلُونَ^{۱۹} وَقَالُوا لَوْ شَاءَ الرَّحْمَنُ مَا عَبَدْنَاهُمْ مَا لَهُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ^{۲۰}﴾

وە لامدانەو وە بىپەرستان لە سەر ئەو وە دەلىن خودا مىندالى ھەيە

خوای گەورە دەفەر مووئ: ﴿وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهِ جُزْءًا اِنَّ الْاِنْسَانَ لَكَفُورٌ مُّبِينٌ﴾ فرزندەيان لە بەندەكانى خودا بۆ دانا! بە راستى مەوۆ بە ئاشكرا پى نەزانە. كە ھەندى ئازەل و مالاتيان داناو وە بۆ بتهكانيان و ھەندىكيش بۆ خودا وەك خودای گەورە لە سورەتى (الانعام) باسى كردوو وە بۆمان: ﴿وَجَعَلُوا لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْأَنْعَامِ نَصِيبًا فَقَالُوا هَذَا لِلَّهِ بِرَعْمِهِمْ وَهَذَا لِشُرَكَائِنَا فَمَا كَانَ لِشُرَكَائِهِمْ فَلَا يَصِلُ إِلَى اللَّهِ وَمَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ

إِلَى شُرَكَائِهِمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ﴾^۲ واتە: وە بپارىياندا بۆ خوا لەو وە كە (خودا) دروستى كردو دای ھىنا بە شىك لە كشتوكال و ئازەل و مالات جا بە گومانى خويان و تيان ئەمە بۆ خودايە و ئەو وەش بۆ ھاوبەشەكانمان (بتهكانمان) جا ئەو وە بۆ ھاوبەشەكانيانە ئەو وە بە خوا ناگات و ئەو وەش بۆ خودايە دەگات بە ھاوبەشەكانيان (واتە: خوا نايەوئ و دەيداتەو وە بەسەرياندا) چ خراپە ئەو وە بپارى دەدەن. وە ھەر بە و شيۋەيە كە كۆپ و كچ ئەو وە خويان پى پازى نين بە عەيب و عارى دادەنن بۆ

^۱ البقرة (۱۹۷).

^۲ الانعام (۱۳۶).

خویان بۆ خوی دایه نین که کیژده وهك خوی گه وره ده فره مویت: ﴿الْكُمْ الذَّكْرُ وَلَهُ الْأُنْثَىٰ﴾ ۲۱ ﴿تِلْكَ إِذَا
 قَسَمَ ضَرِيًّا﴾ ۱ واته: ئایا راسته ئیوه کورتان بییت و خودا کچ، نه گهر واییت دابه شکردنیکی نادرست
 ده بییت. وه خوی گه وره لیږده دا فره مویت: ﴿وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهِ جُزْءًا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَكَفُورٌ
 مُّبِينٌ﴾. پاشان خوی گه وره ده فره مویت: ﴿أَمْ أَمْتًا مِمَّا يَخْلُقُ بَنَاتٍ وَأَصْفَنَكُمْ بِالْبَنِينَ﴾ ۲ ناخو
 له ناو نه وانه دا (که هر خوی دروستیان ده کات) کچانی داوه به خوی و کورانیسی کردووه ته تایبه تی
 ئیوه؟ واته: نه مه ی که خودا خوی کوپو کچی دروست کردووه و کچی بۆ خوی هه لېږاردووه به قسه ی
 نه و بته رستانه نه مه قسه یه کی پرپوچه و خوی گه وره زۆر ناپازییه پی و په دیان ده داته وه به توندی و
 ده فره مویت: ﴿وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمَنِ مَثَلًا ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ﴾ ۳ که چی
 هر کاتی که یه کی که له وان مژده ی نه وه ی پی بدریت به وه ی وا خوی پی وایه بۆ خودایه، پوخساری
 په ش دایه گیریت و له رقان پیش ده خواته وه. واته هر کاتی که یه کی که له وانه هه والی بدریت و له و کیژانه ی
 که خوی بۆ خودای داناو زۆر پی گرانه و به پاده یه ک ده م و چای په ش هه لده گه ریت و له خه لکی
 ده شاریتته وه به عیب و عاری ده زانی پوی نیه باسی بکات. خوی گه وره ییش ده فره مویت باشه شتیک
 خوتان پی پازی نین به عیب و عاری دایه نین بۆ خوتان چون دایه نین بۆ خودا. پاشان خوی گه وره
 ده فره مویت: ﴿أَوْ مَنْ يُنشِئُ فِي الْغَلِيَةِ وَهُوَ فِي الْخِصَامِ غَيْرُ مُبِينٍ﴾ ۴ ناخو که سیک به خیو کرابیت و له
 شه ریشدا نادیار بییت (بۆ خودا ده بییت). واته: ئایا ئافرهت خوی ناته واوه و به و هه موو ناته واویه وه خشل
 ده پوشیت هر له کاتی مندالیه وه و نه گهر شه پرو هه راش بوو خوی ده شاریتته وه و دیار نیه و توانای
 به رگری نیه ناخو ده بییت نه وه بۆ خوا بییت بکریته کچی خودا. مینه له جه سته دا که م توانایه و له
 کاتی شه ریشدا ناتوانیت به رگری بکات. به لام جه سته ی به پوشاکی جوان ده پازینیتته وه و ناته واوی
 جه سته ی ته واو ده کات و ده رناکه ویت به لام له کاتی جه نگدا توانای نیه و به رگری پی ناکریت. نه به
 زمان نه به کردار. وهك هندی له عه ره به کان و توویانه: وهختیک مژده به کچ درابیت: کچ وهك نیعمه تی
 کوپ نییه، هه موو هه لمه تیکی بریتییه له گریان و هه موو چاکه یه کیشی بریتییه له دزی کردن! خوی
 گه وره ده فره مویت: ﴿وَجَعَلُوا الْمَلَائِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمَنِ إِنثًا أَشَهِدُوا خَلْقَهُمْ
 سَتُكْتَبُ شَهَادَتُهُمْ وَيُسْأَلُونَ﴾ ۵ نه و فریشتانه ی هه موویان به نده ی خودان به مینه یان داناون. ده بییت
 خویان له وی بووین کاتی که ئیمه وه دیمان هیان! شایه تیه که یان ده نووسریت و لییان ده پرسریتته وه.

﴿وَجَعَلُوا الْمَلَائِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمَنِ إِنثًا﴾ واتہ: وایاندہ زانی کہ فریشتہ کان کہ بہ ندہی خودان
 میینہن خوی گہ ورہش وہ لامیان دہ داتہ وہ و دہ فہ رموویت: ﴿أَشْهَدُوا خَلَقَهُمْ﴾ واتہ: نایا ئہ وان
 چاویان پییان کہوت کہ دروستمان کردن میینہ بوون، ﴿سَتَكُنُّ شُهَدَائِهِمْ وَيُسْتَأْذَنُ﴾ واتہ:
 شایہ تیہ کہ یان دہ نووسریت لہ و بارہیہ وہ لہ پوژی قیامہ تدا لییان ئہ پیچیتہ وہ. ئہ مہ ہرہ شہیہ کی زور
 توندو بہ لینیکی راستہ دیتہ دی. خوی گہ ورہ دہ فہ رموویت: ﴿وَقَالُوا لَوْ شَاءَ الرَّحْمَنُ مَا عَبَدْنَاهُمْ مَا لَهُمْ
 بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ﴾ دہ لین: ئہ گہر خودا حہ زی بکردایہ ئیمہ نہ مانده بہ رستن،
 لہ مہ شدا دورہ زانستن، ہر درو ہلڈہ بہ رستن. واتہ: ئہ مانہ دہ لین: ئہ گہر خودا مہ یلی لی بووایہ
 نہ یدہ ہیشت ئیمہ ئہ م بتانہ بہ رستین کہ لہ شیوہی فریشتہ دا بوون ئیمہ ئہ وانمان بہ کچانی خودا
 دہ زانی خودا وای لی کردوین کہ برومان وابیت. ئہ مانہ کومہ لیک ہلہ ی زوریان پیکہ وہ کو کردوتہ وہ.
 یہ کہم: مندالیان بو خودا داناوہ. خودای گہ ورہیش پاکو بیعہیبہ و دورہ لہ وہ وہ و زور پایہ بلندو
 مہ زنہ. دووہم: دہ لین خودا کچانی بو خوی ہلڈاردوہ لہ باتی کوپان و فریشتہ کانیش کہ بہ ندہی
 خودان بہ میینہ یان داناون. سییہم: عیبادہ تیشیان بو ئہ و بتانہ لہ خویانہ وہ بووہ، ہیچ بہ لگہ و
 نیشانہ یہ کیان بہ دہ ستہ وہ نیہ و خودایش ری پی نہ داون بیانہ رستن. بہ لکو تہ نہا شوین نارہ زوو
 ئہ و باو نہ ریتانہ ی بابو باپیرانیان کہ وتوون و لہ ناو پاشماوہی نہ فامیداوین و سہرگہردان بوون.
 چوارہم: ئہ وہ دہ کہ نہ بہ لگہ کہ ئہ گہر خودا مہ یلی لی بووایہ نہ یاندہ بہ رستن. خودای گہ ورہیش بہ
 درویان دہ خاتہ وہ زور بہ توندی ئینکاری ئہ و قسانہ یان دہ کات. ہر لہ پہ وانہ کردنی
 پیغہ مہ رانہ وہ (سہ لامی خویان لی بیت) و ناردنی کتیبہ کانہ وہ فہرمانی داوہ بہ بہ ندہ کانی کہ تہ نہا ئہ و
 بہ رستن و ہاوہ لی بو دانہ نین. پیگای نہ داوہ خودا خوی نہ بیت ہیچ کہ سیکی تر بہ رستریٹ.
 دہ فہ رموویت: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ فَمِنْهُمْ مَنْ
 هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
 الْمُكَذِّبِينَ﴾ واتہ: سویند بہ خوا لہ ناو ہہ موو گہل و ئومہ تیکدا پیغہ مہ ریکمان ناردوہ بہ مہ ی

تہ نہا خودا بہ رستن و دورکہ ونہ وہ لہ (بہ رستنی) ہر بہ رستراویکی تر، جا خودا ہہ ندیکی
 لہ و (ئومہ ت) انہ رینموونی کردو ہہ ندیکیشیان (لہ بہر خراپیان) گومپایی یہ خہ ی کرتن دہ ی بہ زہ ویدا
 بگہ رین و تہ ماشا بگہن سہرہ نجامی بیباوہ ران چون بوو. وہ دہ فہ رموویت: ﴿وَسَلَّ مِنْ أَرْضِنَا مِنْ

قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا أَجَعَلْنَا مِنْ دُونِ الرَّحْمَنِ إِلَهًا يُعْبَدُونَ^۱ واته: تو پرسیار بکه له و پیغه مبه رانه ی پیش تو ناردوو مانن ئایا بیجگه له خوای میهره بان بریارمان داوه په رستراوانیک بپه رسترین. خوای گه وره له م ئایه ته دا دوا ی نه وه ی باسی نه و به لگانه ی کردن ده فهرموویت: ﴿مَّا لَهُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ﴾ واته: هیچ شتیکی راستیان به دهسته وه نیه له سر نه و قسانه ی که کردوو یانه و ده یکنه به لگه، ﴿إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ﴾ واته: هر درو ده کهن و هالی ده به ستن له خویانه وه. موجهید له م ئایه ته دا: ﴿مَّا لَهُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ﴾ ده لیت: واته: ناگاداری توانای خودا نین له و باره یه وه^۲.

﴿أَمْ آتَيْنَاهُمْ كِتَابًا مِنْ قَبْلِهِ، فَهُمْ بِهِ مُسْتَمْسِكُونَ﴾^{۲۱} بَلْ قَالُوا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَرِهِمْ مُّهْتَدُونَ^{۲۲} وَكَذَلِكَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَرِهِمْ مُقْتَدُونَ^{۲۳} قُلْ أُولُوا حِشْكُم بِأَهْدَىٰ مِمَّا وَجَدْتُمْ عَلَيْهِ آبَاءَكُمْ قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ^{۲۴} فَانقَمْنَا مِنْهُمْ فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ^{۲۵}

باسی نه وه ی که بته رستان هیچ به لگه یه کیان به دهسته وه نیه

خوای گه وره ده فهرموویت: ﴿أَمْ آتَيْنَاهُمْ كِتَابًا مِنْ قَبْلِهِ، فَهُمْ بِهِ مُسْتَمْسِكُونَ﴾ ناخو ئیمه (به ر له قورئان) کتیبیکمان به وان داوه که ئیستا بیکه نه به لگه؟ خوای گه وره ناپه زایی زور ده رده بریت به رامبه ر نه و بته رستانه که عیاده تی غیری خودا ده کهن به بی نه وه ی هیچ به لگه یه کیان به دهسته وه بیت ده فهرموویت: ﴿أَمْ آتَيْنَاهُمْ كِتَابًا مِنْ قَبْلِهِ﴾ واته: له پیش نه و بته رستانه دا ئایا ئیمه کتیبیکمان بو په وانه کردون، ﴿فَهُمْ بِهِ مُسْتَمْسِكُونَ﴾ دهستی پیوه بگرن و بیکه نه به لگه و له سهری برؤن؟ واته: نه خیر بریاری وانه بووه. وه ک نه م ئایه ته ی خوای گه وره ده فهرموویت: ﴿أَمْ أَنْزَلْنَا عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا كَانُوا بِهِ يُشْرِكُونَ﴾^۲ واته: ئایا به لگه یه کمان بو ناردوون که ده رباره ی نه وه ی نه وان کردوو یانه ته هاو به شی خودا بدویت؟ واته: هرگیز شتی وانه بووه. پاشان خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿بَلْ قَالُوا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَرِهِمْ مُّهْتَدُونَ﴾ به لگو ده لین بابو باپیرانمان له سر ئاینیک پویشتون. ئیمه په یره ی نه وانین. واته: هیچ به لگه یه ک نیه به دهستیانه وه

^۱ الزخرف (۴۵).

^۲ الطبری (۵۸۳/۲۱).

^۳ الروم (۳۵).

له سەر نه و بته رسته ی که ده یکن جگه له شوینکه وتن و په پره وی کردنی نه و شتانه ی که بابو
 باپیرانیان بویان به جی هیشتون. به ئایینی ده زانن. خودا ده فرمویت: ﴿إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً
 وَاحِدَةً﴾^۱ واته: به راستی ئا نه مه یه ئایینی ئیوه که یه ک ئایینه (ئایینی هه موو پیغه مبه ران).

نه وانیش ده لئین: ﴿وَإِنَّا عَلَىٰ عَثَرِهِمْ مُّهْتَدُونَ﴾^۲ ئیمه له سەر پێگای نه وان ده پۆین به بی نه وه ی هیچ
 به لگه یه کیان به دهسته وه بیته. ئه م قسه ی نه مانه ده یکن گه له کانی پیش نه مانیش هه مان قسه یان
 کردوه دله کانیان له یه ک ده چن و هه ر قسه کانی نه وان دووباره ده که نه وه که باوه پریان به
 پیغه مبه ره کانیان نه کردوه. ﴿كَذَٰلِكَ مَا أَتَىٰ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا قَالُوا سَاحِرٌ أَوْ مُّجْنُونٌ﴾^۳ اتواصوا

بِهٖ بَلْ هُمْ قَوْمٌ طَٰغُونَ^۴ واته: به م شیوه یه بو لای ئوممه تانی پیش نه مان هیچ پیغه مبه ریک نه هاتوه
 مه گه ر وتوویانه (به و پیغه مبه ره) جادوگر یان شیته، ئایا (نه مان و نه وان) پاسپارده یان بو یه کتری
 کردوه؟ (نه خیر) به لکو نه مان هه موو گه لیکی سه رکه شو یاخیین. بویه لیته دا فرمویه تی: ﴿وَكَذَٰلِكَ

مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا وَجَدْنَا ءَابَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ ءَآثَرِهِمْ مُّقْتَدُونَ﴾^۵
 هه ر به م ته رزه به ر له توش هه ر پیغه مبه ریکمان ناردوه ته هه ر ئاوه دانیه ک که له ئیمه وه ترسیان
 وه به ر بنیته. هه موو خوشگوزه رانه کانی نه وانه وتوویانه: بابو باپیرانمان له سەر ئاینیک پۆیشتون.

ئیمه په پره وی نه وانین. پاشان خوای گه وره فرمویه تی: ﴿قُلْ أُولَٰئِكَ جَحَّتْكُمْ بِأَهْدَىٰ مِمَّا وَجَدْتُمْ عَلَيْهِ
 ءَابَاءُكُمْ قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ﴾^۶ وتوویه تی: ئه دی نه گه ر من پێیه کتان نیشان بده م که له پێی

بابو باپیرانتان دروستتر بیته؟ وتوویانه: ئیمه نه وه ی ئیوه ی بو به پێ کراوه، باوه پ ناکه یین. واته: خو
 نه گه ر زۆر چاک و ته واویش بزانی نه وه ی که تو بوته هیناون راسته هه رگیز شوینی ناکه ون. چونکه
 نیه تیان پیسه و زۆر خو به زل ده زانی به رانه ر به هه ق و نه وانه ی شوینی هه ق که وتوون. خوای گه وره
 فرمویه تی: ﴿فَأَنقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَنْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ﴾^۷ نه وسا ئیمه توله مان لی کردونه ته وه

سا به روانه ئاکامی بیباوه په کان به کوئ گه یشت. واته: به روانه خودا چۆن قهری کردن و له ناوی دانو
 چۆنیش خاوه ن باوه پانیشی پزگار کرد.

^۱ الانبیاء (۹۲).^۲ الذاریات (۵۲-۵۳).

﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ ﴿٢٦﴾ إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُ سَيَهْدِينِ ﴿٢٧﴾ وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٨﴾ بَلْ مَتَّعْتُ هَؤُلَاءَ وَآبَاءَهُمْ حَقًّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ وَرَسُولٌ مُبِينٌ ﴿٢٩﴾ وَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ وَإِنَّا بِهِ كَافِرُونَ ﴿٣٠﴾ وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَى رَجُلٍ مِّنَ الْقَرِيبَيْنِ عَظِيمٍ ﴿٣١﴾ أَهْمُ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَّعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَتَّخِذَ بَعْضُهُم بَعْضًا سُخْرِيًّا وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ ﴿٣٢﴾ وَلَوْلَا أَن يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً لَّجَعَلْنَا لِمَن يَكْفُرُ بِالرَّحْمَنِ لِبُيُوتِهِمْ سُقْفًا مِّن فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ ﴿٣٣﴾ وَلِبُيُوتِهِمْ أَبْوَابًا وَسُرَرًا عَلَيْهَا يَتَكَبَّرُونَ ﴿٣٤﴾ وَزُخْرَفًا وَإِنَّ كُلَّ ذَلِكُ لَمَّا مَتَّعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٣٥﴾﴾

ئىبراهيم (خليل الله) وتهى يهك خوا په رستى (لا اله الا الله) ناشكرا ده كات

خوای گه وره ده فەرموویت: ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ﴾ ئىبراهيم به باب و هۆزه کهى خوى وت: من بىزارم له وهى ئیوه ده پیه رستن. خوای گه وره باسى به نده و پیغه مبه رو خه لیلی خوى ئىبراهيم ده كات (سه لامى خوای لی بیت) که پیشه وای دلپاکان و خواناسان و باوکی هه موو نه و پیغه مبه رانه یه که دواى خوى هاتون که قوره یشیش یه کیکه له و گه لانه ی که خوشیان و ئاینه که شیان له سەر پیره وى نه و بوون له دوايیدا بوونه بته رست. ئىبراهيم بىزارى خوى ده ربپى له باوکی و هۆزه کهى له سەر نه و بتانه ی که ده یانپه رست. ده یوت: وهك خوای گه وره ده فەرموویت: ﴿إِنِّی بَرَاءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ﴾ من بىزارم له وهى که ئیوه ده پیه رستن. ﴿إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُ سَيَهْدِينِ﴾ مه گین له که سیك منى دروست کردوه، که خوى پینگه م نیشان ده دات. ﴿وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ کارىکی کرد که نه م وتاره ی له پاشه خوى بو نه ته وه کهى هه ر بمینیت (بگه پینه وه). واته: نه م وتاره ی که بریتیه له عیباده تی خودا به ته نها و که شه رىکی نیه و بیهاوتایه و فریدان و لابردنى غه یری خودا له په رستراوه کانی تر که بریتیه له وته ی (لا اله الا الله) که به جیى هیشتووه بو نه ته وه کهى که هه ر له ناویاندا بمینیتته وه و په پیره وى بکه ن له و که سانه ی که خوای گه وره پینگه ی نیشان داو ن له نه وه ی ئىبراهيم (سه لامى خوای لی بیت) ﴿لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ بو نه وه ی بگه پینه وه بو نه و پینگه یه. عیكریمه و مواهیدو زه حكا و قه تاده و سودی و که سانی تریش له م ئایه ته دا: ﴿وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ﴾

وتوویانه: واته: (لا إله إلا الله) بهردهوام که سانیك هه ن له نه ته وه که یدا هه ده یلین. ^۱ هه ر به م شیوهیه له
 ئیبنو عه باسه وه پیوایه ت کراوه (په زای خویان لی بیت) ئیبنو زه یدیش وتوویه تی: واته: (کلمة الإسلام). ^۲
 نه میش هه ر نه و قسه یه ده کات که نه وان له پیشه وه وتیان.

خه لکی مه که درایه تی پیغه مبه ریان ده کردو (ﷺ) په خنه شیان لی ده گرت، وه لامدان هوه ی
 په خنه که یان

خوای که وره ده فهرموویت: ﴿بَلْ مَتَّعْتُ هَکْؤَلَاءَ وَءَابَآءَهُمْ حَتَّىٰ جَاءَهُمُ الْحَقُّ وَرَسُولٌ مُّبِينٌ﴾ نه وانیش و
 بابو باپیرانی نه وانیشم له ژیان هه ر به هره وه ر کرد. تا نه م هه قه و پیغه مبه ری پینیشاند هریان هاته لا.
 پاشان خوای که وره ده فهرموویت: ﴿بَلْ مَتَّعْتُ هَکْؤَلَاءَ﴾ واته: بته رستانمان به هره وه ر کرد له دنیا دا،
 ﴿وَءَابَآءَهُمْ﴾ موله تی بابو باپیرانی شمان دان ژیانیان له گومراییدا به سه ر برد. ﴿حَتَّىٰ جَاءَهُمُ الْحَقُّ وَرَسُولٌ
 مُّبِينٌ﴾ مه تا نه م راستییه و پیغه مبه ری پینیشاند هریان هاته لا. ﴿وَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ وَإِنَّا بِهِ
 کَفِرُونَ﴾ کاتیك راسته که یان بۆ هات. وتیان: نه مه جادوویه که ئیمه بره ومان پیی نیه. واته: خویان به
 زل گرت و لاساریان ده کردو به دلایان نه بوو حه ساده تیان پیی ده بردو باوه ریان پیی نه ده کردو سه ریان
 نه وی نه ده کرد. ﴿وَقَالُوا لَوْلَا نَزَلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنَ الْقَرِیْنَتَیْنِ عَظِیْمَ﴾ بۆچی نه م قورئانه بۆ پیاوئیکی
 مه زنی ناودارو ناسراو له م دوو شاره دا نه هاته خوار؟ مه به ستیان مه که و تایف (طائف) بوو. نه مه
 قسه ی ئیبنو عه باس و عیکریمه و موحه مبه دی کوپی که عبی قوره زی و قه تاده و سودی و ئیبنو زه یده. ^۳
 زور که سیش وتوویانه: مه به ستی بته رسته کان پیاوئیکی که وره بووه له یه کیك له و دوو شاره وه ک
 وه لیدی کوپی موغیره و عوره ی کوپی مه سعودی سه قه فی. خوای که وره له سه ر نه م په خنه یه وه لامی
 داونه ته وه و فهرموویه تی: ﴿أَمْهُمْ یَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّکَ نَحْنُ قَسَمْنَا بَیْنَهُمْ مَّعِیْشَتَهُمْ فِی الْحَیْوةِ الدُّنْیَا وَرَفَعْنَا
 بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّتَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ سُلْخَیًا وَرَحْمَتُ رَبِّکَ خَیْرٌ مِّمَّا یَجْمَعُونَ﴾ ناخو نه وان
 به زه یی په روه رنده ی تو دابه ش ده که ن؟ ئیمه برئیوی نه وانمان له سه ر دنیا بۆ به ش کردوون هیندی کمان
 له چاو هیندی کیان پایه به رتر کردووه تا هیندی کیان خزمه ت به هیندی کیان بکه ن، به زه یی په روه رنده ی
 تو له و شته ی کوی ده که نه وه که وره تره. ﴿أَمْهُمْ یَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّکَ﴾ واته: نایا نه وان په حمه تی خودا

^۱ الطبری (۵۸۹/۲۱)، القرطبی (۷۷/۱۶).

^۲ القرطبی (۷۷/۱۶).

^۳ الطبری (۵۹۳/۵۹۲/۲۱).

دابه ش ده کښ. نه و کاره په یوه نډی به نه وانه وه نیه. به لکو خودا خوی ده زانیت په یامه کانی له کوی و به کی پاده گه یه نیت. په وانه ی ناکات بو که سیك نه بیت که زور دل و گیان پاک نه بیت و خاوه نې به پږترین بڼه ماله و پاکترین په گز نه بیت. پاشان خوی گه وره پوونی ده کاته وه که مه یلی خوی ته که جیاوازی خستووه ته نیوان دروستکراوه کانی له وهی که پیی به خشیون له پوژی و سامان و عه قل و تیگه یشتن و چنده ها شتی تریش له و توانا دیارو نادیارانه و فرمویه تی: ﴿نَحْنُ قَسَمًا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ﴾ نيمه برتوی نه وانمان له سر زه میندا بو دابه ش کردون، ﴿لِيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سُخْرِيًّا﴾ و تراوه: واته: بو نه وهی هیندیکیان خزمه تی هیندیکیان بکه ن و کارو پیویستی یه کتری ته واو بکه ن، سودی و که سانی تریش و توویانه.^۱ پاشان خوی گه وره فرمویه تی: ﴿وَرَحِمْتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ﴾ واته: به زه یی په روه رنده ی تو زور چاکتره له وهی که نه وان کوی ده که نه وه له و سامان و خوشگوزه رانی دنیا یه.

هه رگیز سامان نیشانه ی رها مه نډی خودا نیه بو که س

پاشان خوی گه وره فرمویه تی: ﴿وَلَوْلَا أَنْ يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً لَجَعَلْنَا لِمَنْ يَكْفُرُ بِالرَّحْمَنِ

لِبُيُوتِهِمْ سُقْفًا مِّنْ فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ﴾ خو نه گه ر بریار وا نه بووایه. نابیت مه رد م یه ک تیره بن (به ره و خوانه ناسی بچن) و امان ده کرد سه قف و پله کانی ماله کانی نه وانه ی خوانه ناسن، له زیږ بووایه و به پږزه پله کاناندا سه ریان که ون. ﴿وَلَوْلَا أَنْ يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً﴾ واته: نه گه ر زورینه ی نه و که سانه ی که نه فام و تینه گه یشتون وایان نه زانیا یه که نه و که سانه ی نيمه ده وله مه نډی ده که بن و سامانی زوری ده ده ینی نیشانه ی نه وه یه که خوشمان ده وین هه موو ده بوونه خوانه ناس له بهر خاتری مال و سامان نه مه قسه ی ئیبنو عه باس و حه سه ن و قه تاده و سودی و که سانی تریشه.^۲

﴿لَجَعَلْنَا لِمَنْ يَكْفُرُ بِالرَّحْمَنِ لِبُيُوتِهِمْ سُقْفًا مِّنْ فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ﴾ واته: نه وانه ی که خوانه ناسن، بنمچ و بان و پله کانی ماله کانیا نمان ده کرده زیو. ئیبنو عه باس و مواهید و قه تاده و سودی و ئیبنو زه یدو که سانی تریش وایان و تووه.^۳ ﴿عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ﴾ واته: پیایدا سه رده که وتن، ﴿وَلِبُيُوتِهِمْ أَبْوَابًا وَسُرُرًا عَلَيْهَا يَتَكَبَّرُونَ﴾ واته: هه موو قاپی و هه رچی تریش له ماله کانیا ندا یه ده مان کرده زیو بو یان. وه

^۱ الطبري (۵۹۵/۲۱).

^۲ الطبري (۵۹۷/۲۱).

^۳ الطبري (۶۰۰/۲۱).

دەفەر مویت: ﴿وَزُخْرُفًا وَإِنْ كُلُّ ذَلِكَ لَمَّا مَتَّعُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ﴾ شتی
تری هەمە پرەنگەش، گشت ئەمانە هەر بۆ خوشگوزە رانی ژینی ئەم دنیا. مالی ئەولاش پەرورەندەت
هەر بۆ ئەوانە ی داناوە کە لە خوای خۆیان دەترسن. ﴿وَزُخْرُفًا﴾ هەمە پرەنگە لە ئالتوون. ئیبنو
عەباس و قەتادە و سودی و ئیبنو زەید و توویانە.^۱ ﴿وَإِنْ كُلُّ ذَلِكَ لَمَّا مَتَّعُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا﴾ واتە:
ئەمانە هەموو بۆ خوشگوزە رانی ئەم ژیا نی دنیا یە کە زۆر بێ با یە خە لە لای خودا و دەچیت و نامینیت.
واتە: بە هۆی ئەو چاکانە وە کە لە دنیا کردوویانە بۆ خوشگوزە رانی و خواردن و خواردنە وە ی باشیان
پێ دەدریت لە باتی پۆژی دوا یی. وە لە لای خودا هیچ چاکە یە کیان نامینیت هەتا پاداشتیان بداتە وە
وە ک لە فەرموودە ی سەحیحدا هاتووە.^۲ وە لە فەرموودە یە کێ تر دا هاتووە پێغەمبەر ی خودا (ﷺ)
دەفەر مویت: (ئەگەر دنیا بە ئەندازە ی کیشی بالی مێشوو لە یە ک نرخی ببوایە لە لای خودا هیچ
خوانە ناسیک لە دنیا جارێک ئاوی لی ئە دە خوار دە وە).^۳ بە غەوی پیاو یە تی کردووە.^۴ پاشان خوای گەرە
فەر موویە تی: ﴿وَالْآخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ﴾ پۆژی دوا یش خوای گەرە دایناوە بۆ ئەوانە ی لە
خودای خۆیان دەترسن، واتە: تەنها بۆ ئەوانە و کە س نابیتە هاو بە شیان. بۆ یە عومەر ی کوپی
خە تەتاب (پەر زای خوای لی بیت) دە لیت: بە پێغەمبەر ی خودا (ﷺ) کاتیک چوو لە لای وە حالە ی کە بووی
بە دەست خێزانە کانی وە لە سەر حە سیرێک بوو کە جیگای خە تی حە سیرە کە لە جەستە ی دا دیار بوو
دە یبینی و گریا و چاوە کانی ئاوی پیا هاتە خوارە وە و تی: ئە ی پێغەمبەر ی خودا (ﷺ) ئە وە ژیا نی
کیسرا و قەیسەرە کە تییدان و تۆش هە لێژاردە ی بە ندە کانی خودای ئە مە ژیا نتە، پێغەمبەر ی خودا (ﷺ)
پالی دابوو وە دانیش ت و فەر مووی: (ئاخۆ تۆ گومان ت هە یە ئە ی کوپی خە تاب؟) پاشان
فەر مووی: (ئە وانە خە لکێک بوون خوشگوزە رانیە کە یان بۆ پێش خرا وە لە ژیا نی دنیا دا).^۵ وە لە
پیاو یە تی کێ تر دا هاتووە: (ئایا پازی نابن کە دنیا بۆ ئە وان بیت و پۆژی دوا یی ش بۆ ئیمە بیت؟).^۶
وە هە روە ها لە هە ردو و سە حیحە کە دا و لە شوینی تری شدا هاتووە کە پێغەمبەر ی خودا (ﷺ)
فەر موویە تی: (لە دە فری زیو دا مە خۆ نە وە و لە تە شتی زیو زیو شدا خوار دن مە خۆ ن چونکە ئە وە

^۱ الطبري (۶۰۲/۶۰۱/۲۱).^۲ مسلم (۲۱۶۲/۴).^۳ الترمذي (۶۱۱/۶)، فەر موودە یە کێ سە حیحە.^۴ البغوي (۱۳۸/۴)، فەر موودە یە کێ سە حیحە.^۵ مسلم (۱۱۳/۲).^۶ مسلم (۱۱۰/۲).

له دنیا بۆنه وانه و له پۆژی دوايشدا بۆ ئيمهيه).^۱ بۆيه خواى گه وده سه پيشك و نازادى كردون له دنيا له بهر سووكى و بئىرخى دنيا وهك تيرميزى و ئيبىنو ماجه پيوايه تيان كردوه له پىگاي ئه بو حازمه وه له سه هلى كوپى سه عده وه ده لىت: پيغه مبهري خودا (ﷺ) فه رمويه تى: (ئه گه ر دنيا به قورسايى بالى ميشو له يهك به هاو نرخی ببوايه له لای خودا هه رگيز خودا قومىك ئاوى به بىدين نه ده دا). تيرميزى ده لىت: فه رموده يه كى چاك و راسته (حسن صحيح).

﴿وَمَنْ يَعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نُقِضْ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ﴾ (۳۶) ﴿وَلَهُمْ لِيَصُدُّوهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُّهْتَدُونَ﴾ (۳۷) ﴿حَقَّ إِذَا جَاءَنَا قَالَ يَلَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بَعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَيَلْسَ الْقَرِينُ﴾ (۳۸) ﴿وَلَنْ يَنْفَعَكُمُ الْيَوْمَ إِذْ ظَلَمْتُمْ أَنَّكُمْ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ﴾ (۳۹) ﴿أَفَأَنْتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ أَوْ تَهْدِي الْأَعْمَى وَمَنْ كَانَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ﴾ (۴۰) ﴿فَأَمَّا نَذَهَبَنَّ بِكَ فَإِنَّا مِنْهُمْ مُنْتَقِمُونَ﴾ (۴۱) ﴿أَوْ نُرِيَنَّكَ الَّذِي وَعَدْنَاهُمْ فَإِنَّا عَلَيْهِمْ مُقْتَدِرُونَ﴾ (۴۲) ﴿فَأَسْمِسْكَ بِاللَّذَى أَوْحَى إِلَيْكَ إِنَّكَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ (۴۳) ﴿وَلِأَنَّهُ لَذِكْرُكَ وَلِقَوْمِكَ وَسَوْفَ تُسْأَلُونَ﴾ (۴۴) ﴿وَسَلِّ مَنْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا أَجَعَلْنَا مِنْ دُونِ الرَّحْمَنِ إِلَهًا يُعْبَدُونَ﴾ (۴۵) ﴿

شه يتان هاو ده مى نه و كه سانه يه كه هه ز له يادى خودا نا كه ن

خواى گه وده ده فه رموئى: ﴿وَمَنْ يَعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نُقِضْ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ﴾ هه ر كه سىك له ناست يادى خودا هه ز ده كات كوئرايى دابىت هه مده مىكى شه يتانى لى پهيدا ده كه ين. ﴿وَمَنْ يَعْشُ﴾ هه ر كه سىك چاو بقوچىت و خوى بى ناگا بكات و لادات له يادى و كوئرايى داهاتبىت، واته: نه توانىت باش سه ير بكات و چاوى كز بىت مه به ست لى ره دا كوئرايى داهاتنى ده، ﴿نُقِضْ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ﴾ واته: هاوه لىكى شه يتانى بۆ ئاماده ده كه ين. وهك ئه م ئايه ته كه خواى گه وده ده فه رموئى: ﴿وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ تُولَاهُ مَا تَوَلَّى﴾^۲ واته: وه هه ر كه سىك دزايه تى پيغه مبهري (ﷺ) بكات پاش ئه وهى كه پىيازى راستى بۆ پوون بوويه وه و شوئى پىگايه كى تر بكه وىت بىجكه له پىگاي خوا. وهك ئه م ئايه ته ش: ﴿وَقِضْنَا لَهُمْ قَرْنًا فَزَيَّنُوا لَهُمْ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ﴾^۳ واته: وه چه ند دۆست و هاو ده ممان له دنيا دا بۆ داناون كه

^۱ فتح الباري (۹/۴۶۵)، مسلم (۳/۱۶۳۷).

^۲ النساء (۱۱۵).

^۳ فصلت (۲۵).

خرابہ کردنی دنیاو (بیباوہ پی) پوڑی دواپی بو پازاندنہ وہ. بویہ خوی گہورہ لیترہ دا فہرموویہ تی:
﴿وَأَنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ﴾ نیتر نہو ہاودہ مانہ لہ پینگہ ہلہ یان دہ کەن،
لاشیان وایہ راستہ پریان دیوہ تہ وہ. ﴿حَقَّ إِذَا جَاءَنَا قَالَ يَلَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بَعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَيَلْسَ
الْقَرِينُ﴾ تاتہ و کاتہی دینہ لامان، دہ لیت: خوزگہ مہودای نیوان منو نہو بہ قہد نیوان خورمہ لاتو
خورنشین لہ یہ کتر دور بووایہ، چہند ہاودہ میکی نالہ بار بووی. ﴿حَقَّ إِذَا جَاءَنَا﴾ واتہ: نہو کەسہی
کە خوی گیل کردو راستہ پری نہ گرت ہاودہ میکی بو پەیدا دہ کەین کە سہری لی بشیوینیت و گومرای
بکات و بہرہ و پینگای جہ ہنہم بیبات. کاتیک خوی گہورہ ہقی خوی دایہ لہ پوڑی قیامہ تدا زور
قہلس و نارہ حہ تہ لہ و شہیتانہی کە ہاودہ میہ تی، ﴿قَالَ يَلَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بَعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَيَلْسَ
الْقَرِينُ﴾ دہ لیت: خوزگہ نیوانی منو تو بہ نہندازہی خورمہ لاتو خورناوا بووایہ چہند ہاودہ میکی
خراب بووی، ہندیکیان وایان خویندوہ تہ وہ: ﴿حَقَّ إِذَا جَاءَنَا﴾ واتہ: نہو کەسہ و ہاودہ مہ کەی.
پاشان خوی گہورہ فہرموویہ تی: ﴿وَلَن يَنْفَعَكُمُ الْيَوْمَ إِذ ظَلَمْتُمْ أَنتُمْ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ﴾ نیتر
نہ مرؤ (نہم قسانہ) دادتان نادات، چونکہ نیوہ غەدرتان لہ خوتان کردوہ دہ شیت گشتان پیکہ وہ
جہ زرہ بہ بدرین. واتہ: کوبوونہ وەتان لہ ناو ناگرداو قسہ کردنتان ہیچ سوودیکی نیو جہ زرہ بہ دانیشتان
بہ یہ کە وہ بارتان سوک ناکات.

کەسیک لہ سکی دایکیدا چارمہش بووینت ری دہرناکات

خوی خاوەن دہ سەلات دہ فہرموویت: ﴿أَفَأَنْتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ أَوْ تَهْدِي الْعُمْى وَمَنْ كَانَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ ناخو دہ تہ ویت گوی کپان لیت بیستن؟ یاخود کویران و نہوانہی ناشکرا لہ گومراییدان
شارہ زای راستہ پری بکەی؟ واتہ: تو دہ تہ ویت نہوانہی کە پو کویرو گومران بہ ناشکرا شارہ زای پری
راست بکەی نہوہ کاری تو نیو تہ نہا گہ یاندنت لہ سہرہ شارہ زا کردنی نہوان لہ سہر تو نیوہ. خودا
مہیلی لہ ہەر کەسیک بیت شارہ زای دہ کات و مہیلیشی لہ ہەر کەسیک بیت گومرای دہ کات ہەر خوی
دادوہری پریک و راستہ لہ وہ دا.

تولہی خودا لہ دوژمنانی پیفہ مہر (ﷺ) دیتہ دی

پاشان خوی گہورہ فہرموویہ تی: ﴿فَإِنَّمَا نَذْهَبَنَّ بِكَ فَإِنَّا مِنْهُمْ مُنْقِمُونَ﴾ نہ گہر تو لہم ناوہ
لابہین، نیمہ دیارہ تولہ یان لی دہ کەینہ وہ. واتہ: بیگومان تولہ لہوانہ دہ سینین و سزایان دہ دہین
نہ گہر تو پویشتی. ﴿أَوْ نُرِيَنَّكَ الَّذِي وَعَدْنَاهُمْ فَإِنَّا عَلَيْهِمْ مُّقْتَدِرُونَ﴾ یان نہو شتہی بہ لینمان بہوانہ

داوه. وا دهکهین بۆ خۆت بیبینی. ئیمه باشیان له سهر زالین. واته: ئیمه توانای نه وهیش و نه مهیشمان مهیه، بۆیه خوای گهوره پیغه مبه ره که ی خۆی (ﷺ) نامرینیت هه تا چاوی پوون دهکاته وه به له ناوچوونی دوژمنه کانی و دادوهی دهکات له نیتوانیانداو له و سامانه ی که پشتیان پی قایم کردوه نه مه مانای قسه ی سودیه و ئیبنو جهریریش هه مان پای هه لباردوه.^۱

هانه دان بۆ دهستگرتن به قورئانه وه

پاشان خوای گهوره فهرموویه تی: ﴿فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ إِنَّكَ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ له سهر نه وه ی به تۆ راگهیه تراوه پی دابگره. تۆ له سهر پێگه ی راستی. واته: دهست بگره به و قورئانه ی که دابه زیوه ته سهر دلت هه ر نه و راسته و یاریده ده ره بۆ پۆیشتن له سهر پێ راست و ده بیته هۆی چوونه ناو باغات ی خوش و خیری ته واو به رده وام. پاشان خوای گهوره فهرموویه تی: ﴿وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَّكَ وَلِقَوْمِكَ وَسَوْفَ تُسْأَلُونَ﴾ نه م قورئانه بۆ تۆش و بۆ هۆزه که شت ده بیته هۆی بیره وه ری و له پاشانیش ده رباره ی نه مه، لیت ده پرسن. وتراوه: نه م قورئانه پێزلینانی که بۆ خۆت و هۆزه که ت، نه مه قسه ی ئیبو عه باس و موجهید و قه تاده و سودی و ئیبنو زهیده.^۲ واته: نه مه پێزیکه بۆیان چونکه له سهر زمانی نه وان هاتوه ته خواره وه. له بهر نه وه ی نه وان له هه موو که س زیاتر به فرمانه کانی هه لسن و جیبه جیی بکه ن. وه ک چۆن چاکترین و پاکترین و پالفته ترین که سیان له و کۆچه ریانه ی که له پێشه وه هاتن و موسلمان بوون و نه و که سانه ییش که وه ک نه وان بوون و شوینی نه وان که وتن و پێی هه لسن و به جییان هینا. وه وتراویشه: ﴿وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَّكَ وَلِقَوْمِكَ﴾ واته: بیره وه ریه که بۆ تۆش و بۆ هۆزه که شت. باسکردنی نه مان به تایبه تی مانای نه وه نیه که سی ترو هۆزی تر ناگریته وه. وه ک نه م ئایه ته ی که خوای گهوره ده فهرموویت: ﴿لَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ كِتَابًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾^۳ واته: سویند به خوا ناردوومان ته خواره وه کتیبیک بۆ ئیوه که سه ریه رزی و ناوبانگی ئیوه ی تییدایه ده ی ئایا بۆ بیرناکه نه وه. وه نه م ئایه ته ش که ده فهرموویت: ﴿وَأَنْذَرُ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾^۴ واته: خزم و که سه زۆر نزیکه کانت بترسینه. ﴿وَسَوْفَ تُسْأَلُونَ﴾ واته: له پاشان پرسیارتان لی ده کریت له باره ی نه م قورئانه وه که ئیوه چۆن بوون له جیبه جیکردنی فرمانه کانیداو چۆن چون به ده میه وه. خوای گهوره ده فهرموویت: ﴿وَسْأَلُ مَنْ

^۱ الطبری (۶۰۹/۲۱).

^۲ الطبری (۶۱۱/۶۱۰/۲۱).

^۳ الانبیاء (۱۰).

^۴ الشعراء (۲۱۴).

أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا أَجْعَلْنَا مِنْ دُونِ الرَّحْمَنِ إِلَهًا يُعْبَدُونَ ﴿١﴾ له و پیغه مبه رانه ش بیرسه که بهر له تو ناردراون: ناخو ئیمه بریارمان داوه (غیری خودا) هیچ شتی تر بپه رستریت؟ واته: هه موو پیغه مبه ران بانگیان بو نه وه کردوو که تو بانگی بو ده که ی که خوا بپه رستن به ته نها و هاوه لی بو دانه نیئو داویان کردوو له خه لکی که بت و شتانی تریش نه که نه هاوه لی خودا و بیپه رستن. وه ک نه م نایه ته ی که خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنْ اُعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾^۱ واته: سویند به خوا له ناو هه موو گه ل و ئوممه تیگدا پیغه مبه ریکمان ناردوو به مه ی ته نها خوا بپه رستن و دور که ونه وه له (په رستنی) هه ر په رستراویکی تر. موجهید ده لیئت: له خویندنه وه ی عه بدوللای کوپی مه سعوددا هاتوو (په زای خوی لی بیئت): (وَإِسْأَلِ الَّذِينَ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمْ قَبْلَكَ مِنْ رُسُلِنَا).^۲ هه ر به م شیوه یه قه تاده و زه ححاک و سودی گپراویانه ته وه که له عه بدوللای کوپی مه سعودده وه (په زای خوی لی بیئت).^۳ نه م ریوایه ته وه ک ته فسیر وایه نه ک قورئان خویندن والله أعلم.

﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَى بِآيَاتِنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ فَقَالَ إِنِّي رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾^{۴۶} فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِآيَاتِنَا إِذَا هُمْ مِنْهَا يَضْحَكُونَ^{۴۷} وَمَا نُرِيهِمْ مِنْ آيَةٍ إِلَّا هِيَ أَكْبَرُ مِنْ أُخْتِهَا وَأَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ^{۴۸} وَقَالُوا يَتَأْتِيَ السَّاحِرُ أَدْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ إِنَّا لَمُهْتَدُونَ^{۴۹} فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمْ الْعَذَابَ إِذَا هُمْ يَنْكُثُونَ^{۵۰}

موسا (سه لامی خوی لی بیئت) په وانه کراوه بو لای فیرعه ون و داروده سته که ی که بانگیان بکات بو په رستنی خوا به تا کو ته نه یایی

خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ فَقَالَ إِنِّي رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ موساشمان له گه ل نیشانه کانمان هه نارد له لای فیرعه ون و پیاوه کاربه ده سته کانی، وتی: من له پاهینه ری گشت دنیاوه نیردراوم. خوی گه وره باسی به نده و پیغه مبه ری خوی موسامان بو ده کات (سه لامی خوی لی بیئت) کاتیگ په وانه ی کرد بو لای فیرعه ون و وه زیره کاربه ده سته کانی له گه وره پیاوان و خه لکی نه و ناوچه و هه ریمه له قیبتی و نه وه ی ئیسرائیل داوی لی کردن که ته نها خودا بپه رستن و هاوه لی بو دانه نیئ داوی لی کردن غیری خودا هیچ که س نه په رستن. وه چه ند نیشانه ی

^۱ النحل (۳۶).^۲ الطبری (۶۱۱/۲۱).^۳ الطبری (۶۱۲/۶۱۱/۲۱).

گه وره شی له گه ل نارد وهك دهستی و گاجۆنه که ی. خوای گه وره دهفه رموویت: ﴿ فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِآيَاتِنَا إِذَا هُمْ مِنْهَا يَضْحَكُونَ ﴾ کاتیک نیشانه کانی نیمه ی نیشان دان، له پر هه موو له تریقه ی پیکه نینیان دا. پاشان چهند نیشانه ی تریشمان له گه ل نارد له لافاوو کولله و نه سپی و بۆق و خوین، مال و کشتو کال و به روبووممان که م کردنه وه له گه ل نه م هه موو به لگانه دا ده مار زلیان نواندو شوینی نه که وتن و ملیان نه داو گالتیه یان پی ده هات و پیکه نینیان ده هات به و شتانه ی که بۆی هینابوون. خوای گه وره دهفه رموویت: ﴿ وَمَا تُرِيبُهُمْ مِنْ آيَةٍ إِلَّا هِيَ أَكْبَرُ مِنْ أُخْتِهَا وَأَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴾ هه نیشانه یه کی خۆمان نیشانی نه وان ده دا، له نیشانه کانی پیشه وه گرنگتر بوو، تووشی نازاریشمان کردن، به شکو بگه پینه وه. له گه ل نه وه شدا له و گومرایی و سه رلی شیواوی و نه فامی و دیوانه یه وازیان نه ده هینا. هه ر کاتیک نیشانه یه ک له و نیشانه یان بۆ بهاتایه ده چوون بۆ لای موسا و ده پارانه وه لیی له سه رخۆ به هتواشی قسه یان له گه ل ده کرد ده یانوت: نه ی جادوگر، ﴿ يَتَأْتِيهِ السَّاحِرُ ﴾ واته: نه ی زانا، نه مه قسه ی ئیبنو جه ریره.^۱ چونکه زانایانی نه و زهمانه بریتی بوو له جادوگر. جادوگریش له لای نه وان له و کاته دا پیشه یه کی ناشیرین نه بوو. کاتیک نه و قسه یان ده وت مه به ستیان که م سه یرکردن نه بوو چونکه نه و حاله ی نه وانه تئیدا ده ژیان زۆر ناخۆش بوو پیویست بوو داوا له موسا بکه ن (سه لامی خوای لی بیت) نه م به که م سه یرکردنه ییش له ویدا جیگای خۆی نیه. به لکو نه و قسه یه به بهرهای خۆیان مه به ستیان پزلینان بووه. هه موو جاریک ده هاتن بۆ لای موسا (سه لامی خوای لی بیت) به لینیان پی ده دا نه گه ر نه و شته یان له سه ر لابه ریت باوه پی پی ده هینن و نه وه ی ئیسرائیلی له گه ل ده نین هه موو جاریکیش نه و په یمانه یان ده شکاند که ده یاندا. نه مه وهك نه وه وایه که خوای گه وره دهفه رموویت:

﴿ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطُّوفَانَ وَالْجَرَادَ وَالْقُمَّلَ وَالضَّفَادِعَ وَالْدَّمَ آيَاتٍ مُفَصَّلَاتٍ فَاسْتَكَبرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُجْرِمِينَ ﴾

﴿ ١٣٣ ﴾ وَلَمَّا وَقَعَ عَلَيْهِمُ الرِّجْزُ قَالُوا يَمْوَسَىٰ آدَعُ لَنَا رَبِّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ لَئِن كَشَفْتَ عَنَّا الرِّجْزَ

لَنُؤْمِنَنَّ لَكَ وَلَنُرْسِلَنَّ مَعَكَ بَنِي إِسْرَءِيلَ ﴿ ١٣٤ ﴾ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمْ الرِّجْزَ إِلَىٰ أَجَلٍ هُمْ بَلِغُوهُ إِذَا

هَم يَنْكُثُونَ ﴿ ١٣٥ ﴾ واته: نه وسا نیمه ش ناردمانه سه ریان لافاوو کووله و نه سپی و جۆره ها بۆق و خوین که چهند به لگه و موعجیزه یه کی پوون بوون که چی خۆیان به گه وره زانی (له وه ی که بهرپا بهینن) بیگومان نه وانه که لیکی تاوانبار بوون، کاتیکیش نه و سزاو به لایان به سه رداها ت وتیان: نه ی موسا له

^۱ الطبری (۶۱۵/۲۱).

^۲ الاعراف (۱۳۳-۱۳۵).

په روه ردگارت بپاړېده وه بومان وهك به لټنی به تو داوه سویند بیت نه گره نه م به لاو سزایه مان له سره
 لابه ریت بیگومان باوه پت پی دینین و نه وهی نیسرائیلت له گه لدا ده نیرین، به لام کاتیک سزاکه مان
 له سهریان لابرده تا گه یشتنه ماوهی دیاریکراو (بو تیاچوونیان) ده سته جی په یمانه که یان
 مه لوه شانده وه. لیره دا خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿وَقَالُوا يَتَّيَّهَ السَّاحِرُ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ
 إِنَّا لَمُهْتَدُونَ﴾ وتیان: نهی کاکی جادوگر له په روه رندهت بخوازه. نهو په یمانه ی به توی داوه
 پیکی بینیت، نهوسا باوه پت پی دینین. وه ده فهرموویت: ﴿فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمْ الْعَذَابَ إِذَا هُمْ يَنْكُثُونَ﴾
 له پاش نه وهی به لامان له سره لابرده، نهوان په یمان شکینیان کرد.

﴿وَنَادَىٰ فِرْعَوْنُ فِي قَوْمِهِ قَالَ يَبْقَوِرَ الْلَيْسَ لِي مَلِكٌ مِّصْرَ وَهَذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِن تَحْتِي أَفَلَا تُبْصِرُونَ﴾
 ﴿٥١﴾ اَمَ اَنَا خَيْرٌ مِّنْ هَذَا الَّذِي هُوَ مَهِينٌ وَلَا يَكَادُ يُبِينُ ﴿٥٢﴾ فَلَوْلَا اَلْفَىٰ عَلَيْهِ اَسْوَرَةٌ مِّنْ ذَهَبٍ اَوْ جَاءَ مَعَهُ
 الْمَلَائِكَةُ مُقَرَّرِينَ ﴿٥٣﴾ فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهُ فَاَطَاعُوهُ اِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَسِيقِينَ ﴿٥٤﴾ فَلَمَّا
 ءَاسَفُوْنَا اَنْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَاعْرِفْنَاهُمْ اَجْمَعِينَ ﴿٥٥﴾ فَجَعَلْنَاهُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا لِّلْآخِرِينَ ﴿٥٦﴾
 قسه کردنی فیرعون بو گهل و ژیره سته کانی و توله سته ندنی خودا لپی

خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿وَنَادَىٰ فِرْعَوْنُ فِي قَوْمِهِ قَالَ يَبْقَوِرَ الْلَيْسَ لِي مَلِكٌ مِّصْرَ وَهَذِهِ
 الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِن تَحْتِي أَفَلَا تُبْصِرُونَ﴾ فیرعون بو ژیره سته کانی جاپی کیشاو وتی: که سه کانم ناخو
 هه موو زهوی میسرو نهو چومانه ی به بهر مندا فرکه یانه مولکی من نین؟ نیوه خوتان نه تاندیوه؟
 خوی گه وره باسی فیرعون و یاخی بوونی و پکی و بی دینی و سه رسه ختی ده کات که گه له که ی
 کو کرد و وه ته وهو شانازی به سامان و مولکی میسرو ده سه لاتی خویه وه ده کات له بهر چاویان و ﴿وَنَادَىٰ
 فِرْعَوْنُ فِي قَوْمِهِ قَالَ يَبْقَوِرَ الْلَيْسَ لِي مَلِكٌ مِّصْرَ وَهَذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِن تَحْتِي﴾ قسه تاده ده لیت:
 باغات و پوویاری زوریان هه بوو. ^۱ ﴿أَفَلَا تُبْصِرُونَ﴾ واته: به چای خوتان نه م هه موو مولک و سامان و
 ده سه لاته ی من نابینن. واته: موساو شوینکه و تووه کانی هه ژارو لاوازو بی ده سه لاتن. نه م نایه ته وهك
 نهو نایه ته وایه که خودا ده فهرموویت: ﴿فَحْشَرَ فَنَادَىٰ ﴿٢٢﴾ فَقَالَ اَنَا رَبُّكُمْ اَلْاَعْلَىٰ ﴿٢٤﴾ فَآخَذَهُ اللّٰهُ نَكَالَ الْآخِرَةِ
 وَالْأُولَىٰ﴾ واته: نینجا (جادوگر رانی) کو کرده وهو بانگی کردن و وتی: من په روه ردگاری هه ره گه وره تانم،

^۱ الطبری (۶۱۶/۲۱).^۲ النازعات (۲۳-۲۵).

ئینجا خوا گرفتاری کرد به سزای هردوو جیهان. خودای هیژا دهفه رموویت: ﴿أَمْرًا خَيْرٌ مِّنْ هَذَا الَّذِي هُوَ مَهِينٌ وَلَا يَكَادُ يُبَيِّنُ﴾ من چاکتر نیم له و کابرایه که هیچ پیزیکی نیه باش نازانی قسهش به پهوانی بکات. سودی دهلیت: فیرعون دهلیت: به لکو من چاکترم له و که سهی که هیچ نموونیکی جوانی پیوه دیار نیه.^۱ هندی له زانایانی زمانی عره بی به سره (نحاة البصرة) دهلین: ﴿أَمْرًا﴾ لیژدها به مانای (بل) ماتووه.^۲ ئەم قسه ده بیته پشتگیری نه و قسهی فہراء که گپراویه تیه وه له هندی له و قورئان خوینانهی ئەم ئایه تەیان خویندوو ته وه: ﴿أَمْرًا خَيْرٌ مِّنْ هَذَا الَّذِي هُوَ مَهِينٌ﴾.^۳ ئیبنو جەریر دهلیت: ئەگەر ئەگەر ئەم خویندنه وهیه راست بیت ئەوا ماناکه ی راست و پوونه. به لام جیاوازی نیوان قورئان خویننه کان له شاره کاندان وه بوو که ﴿أَمْرًا﴾ یان به مانای ئیستیفهام خویندوو ته وه له م ئایه ته دا.^۴ منیش ده لیم: به هه موو مانایه ک ئەم قسهی فیرعون له عنه تی خوی لی بیت مه بهستی نه وه بووه که نه و چاکتره له موسا (سهلامی خوی لی بیت) که له و قسه یهیدا دروی کردوو درویه کی دیارو ئاشکرا مهی نه فره تی خوی لی بیت به به رده وامی هه تا پۆزی قیامهت. مه بهستی فیرعون به و تهی ﴿مَهِينٌ﴾ واته: بی بایه خ وه ک سوفیان وتوویه تی. قه تاده و سودی دهلین: واته: جیاوازی (بی ده سه لات) ئیبنو جەریر دهلیت: واته: نه خاوهن مولکه و نه خاوهن ده سه لات و سامان. ﴿وَلَا يَكَادُ يُبَيِّنُ﴾ واته: ناتوانیت به پهوانی قسه بکات لاله و زمانی ناتواوه. ئەم قسهی فیرعون که دهلیت: ﴿مَهِينٌ﴾ واته: موسا هیچ نموونیکی نیه. درویه کی ئاشکرایه به لکو خوی به دغه سال و نموون و به دخوو بی دینه و موسا خاوهن بنه ماله و شریف و راستگوو پیاوی باش و له سه راستیه. هه میسان فیرعون دهلیت: وه ک خودا دهفه رموویت: ﴿وَلَا يَكَادُ يُبَيِّنُ﴾ ئەم قسهش هه درویه. هه رچه نده له کاتی مندالیدا نه و سکلە (جمرة) که میک له زمانی سوتاند به لامن موسا داوای له خودا کرد که زمانی بکاته وه و پهوانی بکات بۆ نه وهی له قسه کانی تیبگه ن خوی گه ورهیش داواکهی وەرگرت فه رموو: ﴿قَدْ أُوتِيَ سُورًا﴾. واته: به راستی نه وهی داوات کرد پیت درا نهی موسا. واته: هه رچی تو ویستت پی درا.

^۱ الطبري (۲۱/۶۱۶).^۲ الطبري (۲۱/۶۱۸).^۳ الطبري (۲۱/۶۱۸).^۴ الطبري (۲۱/۶۱۸).^۵ طه (۳۶).

واته: هندی له پاشماوهی نهو سوتانه له قسه کردنی موسادا مایه وه موسا داوای نهوهی له خودا نه کردوه که نه مینیت وه که حه سنی به سری ده لیت: به لکو داوای کردوه له خوا که زمانی وه ها لی بکات که خه لکی ناگادار بکات و تییان بگه یه نیت. نهو شتانهی که خودا ده یکات و دهیدات به سر به نده کانیدا هیچ شوره یی و خراب نیه و به نده هیچ ده سه لاتیکی تییدا نیه. فیرعه ون چاک نهوهی ده زانی و تی ده گه یشته به لام مه به سستی نهوه بوو که ژیرده سته و شوینکه و تووه کانی نهوانه ی که بی ناگاو نه زان بوون هه لخه له تینیت و پروای پی بکن ده یوت وه که خودا ده فرموویت: ﴿فَلَوْلَا أَلْقَىٰ عَلَيْهِ آسُورَةٌ مِّنْ ذَهَبٍ أَوْ جَاءَ مَعَهُ الْمَلَأِكَةُ مُقْتَرِنِينَ﴾ نه دی بچی بازنی زیپی له حه واوه به سهردا فری نه دراوه، یان فریشته به که له گه لی نه هاتوون. ﴿آسُورَةٌ﴾ نهو شته یه (بازن) که ده کریته ده ست له خشل و زیر، نیبنوعه بباس و قه تاده و که سانی تریش و توویانه. ﴿أَوْ جَاءَ مَعَهُ الْمَلَأِكَةُ مُقْتَرِنِينَ﴾ یان فریشته به کومه ل له گه لی نه هاتوون له ده وری بن و شایه تی بو بدهن. فیرعه ون ته نها سهیری پرواله ت و شیوازی ده ره وهی کردوه. له شته مه عنه ویه نادیاره کان ناگادار نه بووه و تینه گه یشته وه که له شته ناشکراکان پوونتره که ده یبینی نه گه ر ناره زوی ببوایه. بویه خوی گه وره ده فرموویت: ﴿فَأَسْخَفَ قَوْمَهُ، فَأَطَاعُوهُ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ﴾ سا به م قسانه که له کی هه لخه له تان و نه وانیش گوپراه یلیان کرد بیگومان نهوان هه میشه که لیکی له سنور درچوو بوون. واته: زانی ژیرده سته کانی تینه گه یشته و بانگی کردن بو گوهرایی نه وانیش هه موو به گوپیان کرد، ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ﴾ نهوان که لیکی له پی لادهر بوون. خوی گه وره ده فرموویه تی: ﴿فَلَمَّا ءَاسَفُونَا أَنْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ﴾ که هه ر پقی نیمه یان هه ستاند، توله ی خومان لی کردنه وه و سه رله بهرمان به خنکان دان. عه لی کوپی نه بو ته لحه له نیبنو عه باسه وه پریوایه تی کردوه ده لیت: ﴿ءَاسَفُونَا﴾ واته: کاتیک پقی نیمه یان هه ستاند. ^۱ زه حاک ده لیت: توو په یان کردین. نیبنو عه باس و موجه دی و عیکریمه و سه عیدی کوپی جوبه یرو موجه ممدی کوپی که عی قه رهنی و (کعب القرظی) قه تاده و سودی و زوریکی تر له موفه سیره کان هه ر وایان و تووه. ^۲ نیبنو نه بی حاته م پریوایه تی کردوه له عوبه ی کوپی عامره وه (په زای خوی لی بیت) که پیغه مبه ری خودا (ﷺ)

^۱ الطبری (۶۱۹/۲۱).^۲ الطبری (۶۲۲/۲۱).^۳ الطبری (۶۲۲/۲۱)، الدر المنثور (۳۸۳/۷).

فه رمويه تى: (كاتيك بينيت خوى گه وره به نده چى ويست خودا پيى دا نه و هر به رده وام بوو له سهر
 بى گوئىي خودا. نه وه مؤله تدانيكه له خودا وه بو نه و كه سه). پاشان نه م نايه تهى خوينده وه:
 ﴿فَلَمَّا أَاسَفُونَا أَنْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ﴾^۱ له تاريقي (طارق) كوپى شه هابه وه
 ده لئيت: له لاي عه بدوللا بووم (په زاي خوى لى بيت) باسى مردنى كتوپرى له لا كرا وتى: سوك كردنيكه
 له سهر خاوه ن باوه پرو نه هامة تى و به دبختيه له سهر خوانه ناس، پاشان نه م نايه تهى خويندن: ﴿فَلَمَّا
 أَاسَفُونَا أَنْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ﴾^۲ عومهرى كوپى عه بدولعه زيز (په زاي خوى لى بيت)
 ده لئيت: وا ده بينم توله ي خودا له گه ل بى ناگايديه واته: وهك نه م نايه تهى كه خودا ده فه رموييت:
 ﴿فَجَعَلْنَاهُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا لِّلْآخِرِينَ﴾^۳ كاريكمان كرد بينه چيروك بو نه وانهى له دوايى دين. نه بو
 مجله ز (مجلن) ده لئيت: بينه چيروك بو نه و كه سانه ي كه كاري وهك نه وان ده كن.^۴ نه بو ميجله زو
 مواهيد ده لئين: ﴿وَمَثَلًا﴾ واته: په ندو ناموزكاريه بو دواى نه وان.^۵ هر خودا خوشى ده زانئيت و
 راستى فه رمووه هه موو شتيكيش ده چيئه وه لاي نه و.

﴿وَلَمَّا ضَرَبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ﴾^{۵۷} وَقَالُوا ءَالِهَتُنَا خَيْرٌ أَمْ هُوَ مَا ضَرَبُوهُ لَكَ
 إِلَّا جَدَلًا بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ﴾^{۵۸} إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِّبَنِي إِسْرَءِيلَ﴾^{۵۹} وَلَوْ نَشَاءُ
 لَجَعَلْنَا مِنْكُمْ مَلَائِكَةً فِي الْأَرْضِ يَخْلُفُونَ﴾^{۶۰} وَإِنَّهُ لَعِلْمٌ لِّلسَّاعَةِ فَلَا تَمُوتُ بِهَا وَاتَّبِعُونْ هَذَا صِرَاطٌ
 مُسْتَقِيمٌ﴾^{۶۱} وَلَا يَصُدُّكُمْ الشَّيْطَانُ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ﴾^{۶۲} وَلَمَّا جَاءَ عِيسَى بِالْبَيِّنَاتِ قَالَ قَدْ جِئْتُكُمْ
 بِالْحِكْمَةِ وَلِأُبَيِّنَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي تَخْتَلِفُونَ فِيهِ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا﴾^{۶۳} إِنْ اللَّهَ هُوَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَأَعْبُدُوهُ هَذَا
 صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ﴾^{۶۴} فَأَخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ عَذَابٍ يَوْمِ إِلِيمٍ﴾^{۶۵}
 بيكه نينى قوره يش به عيساي كوپى مه ريه م و پله ي عيسا (سه لامي خوى ليبييت) له لاي خودا
 خوى گه وره باسى پوچوونى قوره يشيه كان ده كات له بى دنيا و وه به ناوه زو دزايه تيان ده كردو
 شه ريان ده فروشت به پيغه مبه رو (ﷺ) هاوه له كانى و ده فه رموييت: ﴿وَلَمَّا ضَرَبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا

^۱ أحمد (۱۴۵/۴)، باختلاف يسير، نه م فه رمووده يه سه نه ده كانى لاوازه.

^۲ الدر المنثور (۳۸۴/۷).

^۳ القرطبي (۱۰۲/۱۶).

^۴ الطبري (۶۲۴/۲۱)، القرطبي (۱۰۲/۱۶).

قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ ﴿١﴾ نه و کاتش که به سهرهاتی کوپی مەریەم هاتە گۆپی ھۆزەکەى تو له خوشیان کردیان به ھەرا. چەند کەس له ئیبنو عەباس و (پەزای خویان لی بیئت) موحامیدو عیکریمەو سودی و زەحاکەوہ باسیان کردووہ که وتویانە: واتە: پیکەنین و سەریان سوپما بەو قسەیه.^۱ قەتادە دەلیت: پییان ناخۆش بوو پیکەنینیان دەھات.^۲ ئیبراھیمی نەخەعی دەلیت: ناپەزایی دەردەبەرن.^۳ ھۆکەیشی ئەوہ بوو وەک موحەممەدی کوپی ئیسحاق باسی کردووہ له سیرەتەکەیداو وتوویەتی: وەک پیم گەیشتووہ پیغەمبەری خودا (ﷺ) پۆژیک له مزگەوتدا دانیشتبوو لەگەڵ وەلیدی کوپی موغیرەدا نەزری کوپی حارس (نضر بن حارث) هاتو لایان دانیششت. خەلکیکی زۆر له پیاوانی قورەیش لەوی بوون. پیغەمبەری خودا (ﷺ) قسەى دەکرد نەزری کوپی حارس دژی دەوہ ستاو وەلامی دەدایەوہ. پیغەمبەری خودا (ﷺ) قسەى لەگەڵدا کرد ھەتا دەم کوتی کردو بی دەنگ بوو پاشان ئەم ئایەتەى بەسەر ئەوو. قورەیشیەکاندا خویندەوہ: ﴿إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنْتُمْ لَهَا وَرِدُونَ﴾^۴ واتە: بە راستی ئیوہ و ئەوانەش دەتانپەرستن جگە له خودا (دەبنە) سوتەمەنى و ھەلگیرسینەری دۆزەخ ئیوہ (و ئەوان) دەچنە ناویەوہ. پاشان پیغەمبەری خودا (ﷺ) ھەلساو عەبدوللای کوپی زیبەعری تەمیمی (الزُبَيْرِي التَّمِيمِي) هاتو دانیششت. وەلیدی کوپی موغیرە پیی وت: بە خودا نەزری کوپی حارس لەبەر کوپی عەبدولموتەلیب (عبدالمطلب) ھەلنەساو دانەنیششت. موحەممەد دەلیت: ئیمە و ئەوہی دەپەرستین له خودا کائەمان دەبینە سوتەمەنى جەھەنەم. عەبدوللای کوپی زیبەعری وتی: سا بە خوا بەمدیایە دژی دەوہ ستام و وەلامم دەدایەوہ پرسیار بکەن له موحەممەد. ناخۆ ھەرچی دەپەرستیت بیجگە له خودا لەگەڵ ئەوہی دەپەرستیت له جەھەندایە. خۆ ئیمە فریشتەکان دەپەرستین جوولەکەیش عوزەیر دەپەرستن و گاوریش عیساى مەسیح دەپەرستن. وەلیدو ئەوانەى که له مەجلیسەکەدا دانیشتبوون سەریان سوپماو قسەکەى عەبدوللای کوپی زیبەعریان پیی خۆش بوو. وایان دەزانی که عەبدوللای کوپی زیبەعری بەلگەکەى بەھیزترەو سەرکەوتوو زالە. ئەو قسەیه لای پیغەمبەر (ﷺ) باسکرا. پیغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (ھەر کەسیک پیی خۆش بیئت بپەرستیت بیجگە له خودا ئەوہ لەگەڵ ئەوہ کەسەیه که دەپەرستیت. له راستیدا ئەوان شەیتان دەپەرستن و ئەوانەش که فەرمانیان پێدەکەن بە پەرستنی شەیتان) خۆی گەرە ئەم ئایەتەى

^۱ القرطبي (۱۰۳/۱۶).^۲ الطبري (۶۲۷/۲۱).^۳ القرطبي (۱۰۳/۱۶).^۴ الانبياء (۹۸).

نارده خواره وه: ﴿إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنَىٰ أُولَٰئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ﴾^۱ واته: بیگومان نه وانه ی له لایه ن نیمه وه پیشتر بریار دراوه بویان به خته وه ری (چاکه هینانه پریان) نه وانه له دۆزه خ دور ده خرینه وه. واته نه و که سانه ی له پیشوو بریارمان دا که چاکه یان له گه ل ده که یین، نه وان له دۆزه خ به دوورن. واته: عیساو عوزه یرو نه وانه یش که له گه ل نه وان په رستراون له زانایانی گاورو جووله که (الاحبار والرهبان) که تهنه خودایان په رسترووه و به رده وام بوون له سه ر خواپه رستی. پاشان نه وانه ی پاش خویان له خه لکی گومپاو سه رلیشیواو کردوویانن به شه ریکی خوداو نه م نایه ته هاته خواره وه له سه ر نه وه ی که ده یانوت: که نه وان فریشته کان ده په رستن که کیژی خودان: ﴿وَقَالُوا أَخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا سُبْحَنَهُ بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ﴾^۲ واته: (وه بیباوه پان) وتیان خوی میهره بان مندالی بۆ خوی بریار داوه (که فریشته کانن) پاک و بیگه رده خوا (له م شتانه) به لکو نه وانه (فریشته) به نده ی پیزگیراوی (خودان). وه نایه ت هاته خواره وه له باره ی عیساوه که باس ده کرا که په رستراوه بیجگه له خودا. وه لیدو نه وانه ی که ناماده بوون نه و گیچه ل و ده مه قاله ی عه بدوللای کوری زیبه عریان پی چاک بوو. خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿وَلَمَّا ضَرَبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ﴾^۳ واته: نه و قسه یه ده که نه بیانوو بۆ نه وه ی دزایه تیت بکه ن و بینه له مپه ر له پیتدا. پاشان خوی گه وره باسی عیسا ی کردووه (سه لامی خوی لی بیت) فه رموویت: ﴿إِنَّ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِّبَنِي إِسْرَءِيلَ﴾^۴ وَلَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَا مِنْكُمْ مَلَائِكَةً فِي الْأَرْضِ يَخْلُقُونَ ﴿٦٠﴾ وَإِنَّهُ لَعِلْمٌ لِّلسَّاعَةِ ﴿٦١﴾ واته: یه کی که له نیشانه کانی قیامت نه و شتانه بوو که له سه ر دهستی عیسا دا (سه لامی خوی لی بیت) پوویدا له زیندوو کردنه وه ی مردوو چاک کردنه وه ی نه خوش به سه که بییته به لگه له سه ر هاتنی قیامت وه ده فه رموویت: ﴿فَلَا تَحْزَنْ بِهَا وَاتَّبِعُونِ هَذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيمٌ﴾^۵ واته: که واته ده رباره ی قیامت هیچ گوماننانه نه بیت راسته و شوینی من بکه ون نه مه پیگای راسته. ^۶ ئیبنو جه ریر باسی کردووه له پیوایه تی عه وونی یه وه له ئیبنو عه باسه وه که خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿وَلَمَّا ضَرَبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ﴾^۷ واته: قوره یش، کاتی که پریان وترا: ﴿إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ

^۱ الانبیاء (۱۰۱).^۲ الانبیاء (۲۶).^۳ الزخرف (۶۱).^۴ ابن هشام (۳۹۸/۳۹۶/۱)، فه رموده یه کی موعه زه له (معضل).

اللّٰهُ حَصْبُ جَهَنَّمَ أَنْتُمْ لَهَا وَرَدُونَ^۱ واته: به راستی نیتوه و نهوانهش ده تانپه رستن جگه له
خودا (ده بنه) سوتهمه نی و هه لگیر سیئنه ری دۆزه خ نیتوه (و نهوان) ده چنه ناویه وه. تا کۆتایی نایه ته کان.
قوره یشیه کان ده یانوت به پیغه مبه (ﷺ) نهی عیسای کوپی مه ریه م چیه؟ پیغه مبه (ﷺ)
فه رموی: (نه و به نده و پیغه مبه ری خودایه). پاشان وتیان: به خوا ته نها نه وهی ده ویت که بیکه ین به
خودا وهک چون گا وره کان عیسایان کرده خودای خو یان. خودای مه زنیش فه رموی: ﴿مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا
جَدَلًا بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ﴾^۲. خوی گه وره ده فه رمویت: ﴿وَقَالُوا ءَالِهَتُنَا خَيْرٌ أَمْ هُوَ مَا ضَرَبُوهُ لَكَ
إِلَّا جَدَلًا بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ﴾ وتیان: ناخو نهوانه ی په رستوومانن له و چاکتر نین؟ نه مه یان هه ربو
گیچه لیک هی نایه پیش، چونکه نه مانه کۆمه لیکن شه ر ده فروشن. قه تاده ده لیت: واته: خواکانی نیه
له و چاکترن. قه تاده ده لیت: ئیبنو مه سعود نه م نایه ته ی خویندو وه ته وه که قوره یشیه کان وتوویانه:
ناخو خواکانی نیه چاکتر نیه له مه؟ مه به ستیان موحه مبه (ﷺ). خوی گه وره ده فه رمویت: ﴿مَا
ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلًا﴾ واته: بو قسه دروستکردن نه م باسه یان هی ناو ته پیش، خوشیان چاک ده زانن
نه م نایه ته هیج په یوه ندی کی به و قسانه ی نهوانه وه نیه، چونکه نه م نایه ته بو بی ناو هزه وهک نه م
نایه ته وایه که ده فه رمویت: ﴿إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصْبُ جَهَنَّمَ﴾^۱ واته: به
راستی نیتوه و نهوانهش ده تانپه رستن جگه له خودا ده بنه سوتهمه نی دۆزه خ. پاشان نه م قسه یه له گه ل
قوره یشیه کان که نهوان بتیان ده په رست و ده یان کرده هاوه لی خوداو عیسایان نه ده په رست هه تا
بخرینه ناوی، دیاره قسه کان یان ته نها گیچه ل نانه وه بووه خوشیان برپوایان به و قسه یه نه بووه. نیمامی
نه حمه د پړوایه تی کردووه له نه بو نومامه (په زای خوی لی بیت) ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ)
فه رموی ته: (هیج گه لیک گومرا نه بووه دوی شاره زابوون له سه ر نه و پړگای که له سه ری بوون مه گین
ده ستیان داوه ته گیچه ل نانه وه). پاشان پیغه مبه ری خودا (ﷺ) نه م نایه ته ی خوینده وه: ﴿مَا ضَرَبُوهُ
لَكَ إِلَّا جَدَلًا بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ﴾^۱. تیرمیزی و ئیبنو ماجه و ئیبنو جه ریر پړوایه تیان کردووه پاشان
تیرمیزی ده لیت: چاک و راسته (حسن صحیح)، ناگامان لی نیه مه گین له و فه رمووده ی نه بو نومامه وه

^۱ الانبیاء (۹۸).^۲ الطبری (۶۲۵/۲۱).^۳ الانبیاء (۹۸).^۴ احمد (۲۵۶/۵)، فه رمووده یه کی حه سه نه.

نەبیت. ^۱ خۆای گەورە دەفەر موویت: ﴿إِنَّ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِّبَنِي إِسْرَءِيلَ﴾ ئەو
 هیچ نەبوو عەبدێک نەبیت، ئیمە چاکەمان لەگەڵ کردو کردمان بە نموونە یەک بۆ وەچە و بەرە ی
 ئیسرائیل. واتە: عیسا (سەلامی خۆای لی بێت) تەنھا بەندە یەک بوو لە بەندەکانی خوداو چاکەمان
 لەگەڵ کردوو کردومانە بە پێفەمبەر (سەلامی خۆای لی بێت)، ﴿وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِّبَنِي إِسْرَءِيلَ﴾ واتە:
 کردمان بە نموونە و نیشانە و بەلگە لەسەر توانای خۆمان بۆ ھەر شتێک مەیلەمان لی بێت. خۆای گەورە
 دەفەر موویت: ﴿وَلَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَا مِنْكُمْ مَلَائِكَةً فِي الْأَرْضِ يَخْلُقُونَ﴾ خۆ ئەگەر مەیلەمان لی بووایە، چەند
 فریشتە یە کمان لە ئێو وەدی دەھێناو دەمانکردن بە جێنشین لەسەر زەمین. ﴿وَلَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَا مِنْكُمْ﴾
 واتە: ئەگەر حەزمان بکردایە لە جێی ئێو. ﴿مَلَائِكَةً فِي الْأَرْضِ يَخْلُقُونَ﴾ سودی دەلیت: بە
 فریشتەکان دروستمان دەکردن لەسەر زەمیندا. ^۲ قەتادە و ئیبنو عەباس دەلێن: دەمانکردنە جێنشینی
 یە کتری وەک چۆن ئێو مان کردوو بە جێنشینی یە کتری. ^۳ ئەم قسە یە تەواو کەری قسە ی یە کە مە.
 موحامید دەلیت: سەر زەمینمان ئاوەدان دەکردووە وەک ئێو. ^۴ خۆای گەورە دەفەر موویت: ﴿وَإِنَّهُ

لَعَلَّمٌ لِلسَّاعَةِ فَلَا تَمُوتُ بِهَا وَاتَّبِعُونِ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ﴾ ئەو یەکیکە لە نیشانەکانی قیامەت. شکت
 لە ھاتنی نەبیت و پەیرەوی ھەر لە من بکەن، ئەمە پێگە یەکی راستە. قسە ی راست ئەو یە مە بەست
 بەو ھاتنە خوارەو ی عیسای کوپی مەریە مە (سەلامی خۆایان لی بێت) پێش ھاتنی قیامەت. وەک
 خۆای گەورە فەر موو یە تی: ﴿وَإِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لِيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَيَوْمَ الْقِيَمَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ

شَهِيدًا﴾ واتە: وە هیچ کەسێک نیە لە نامە دارەکان مەگەر بپوای پی دینیت (بە عیسا) پێش مردنی و
 لە پۆژی دوایشدا عیسا دەبیت بە شایەت بە سەریانەو. ئەو خۆیندنەو ی ترە پشتگیری ئەم مانایە
 دەکات: ﴿وَإِنَّهُ لَعَلَّمٌ لِلسَّاعَةِ﴾ واتە: نیشانە و بەلگە یە لەسەر ھاتنی پۆژی قیامەت. موحامید دەلیت:
 ﴿وَإِنَّهُ لَعَلَّمٌ لِلسَّاعَةِ﴾ واتە: نیشانە بۆ ھاتنی پۆژی قیامەت. ھاتنی عیسای کوپی مەریە مە (سەلامی

^۱ تحفة الأحوذی (۱۳۰/۹)، ابن ماجہ (۱۹/۱)، الطبری (۶۲۹/۲۱)، فەر موودە یەکی حەسە نە.

^۲ الطبری (۶۳۱/۲۱).

^۳ الطبری (۶۳۰/۲۱).

^۴ الطبری (۶۳۰/۲۱).

^۵ النساء (۱۵۹).

خوای لی بیت) پیش هاتنی پوژی قیامت. ^۱ هر بهم شیوهیه پیوایهت کراوه له نه بو هورهیره و نیبنو
 عه باس و نه بول عالیه و نه بو مالک و عیکریمه و حه سه ن و قه تاده و زه ححاک و که سانی تریشه وه. ^۲
 فه رموده که که یشتووه ته پله ی ته واته له پیغه مبهری خوداوه (ﷺ) که هه والی داوه به
 هاتنه خواره وه ی عیسا (سه لامی خوای لی بیت) پیش پوژی قیامت که پیشه وایه کی دادپهروه رو
 ناوبریوانیکی راست ویزه. خوای که وره ده فه رموویت: ﴿فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا﴾ واته: گومانقان له هاتنی
 نه بیت نه وه هر پووده دات، ﴿وَأَتَّبِعُون﴾ په پیره وی هر له من بکن له وه ی که بۆتان باس ده که م،
 ﴿هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ﴾ نه مه ریگه یه کی راسته. وه ده فه رموویت: ﴿وَلَا يَصُدُّكُمْ الشَّيْطَانُ إِنَّهُ لَكُمْ
 عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾ شه یتانیش ریگاتان لی نه گریت، نه و ناشکرا دورمنتانه. واته: شه یتان ده بیته له مپه ر له
 پیتانداو نامیلت شوینی هه ق بکه ون. خوای که وره ده فه رموویت: ﴿وَلَمَّا جَاءَ عِيسَى بِالْبَيِّنَاتِ قَالَ قَدْ
 جِئْتُكُمْ بِالْحِكْمَةِ وَلِأُبَيِّنَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي تَخْتَلَفُونَ فِيهِ فَأَتَقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا﴾ نه وساش عیسا به چهند
 به لگه ی دیاری دهره وه هاتبوو، وتی: من وا ریگه و شوینی کارزانیم بۆ هیناون، تا بریکیش له وه تان بۆ
 پوون بکه مه وه که له سه ری کیشه تانه. سا له خوا ترستان هه بیته و شوینی من بکه ون. ﴿بِالْحِكْمَةِ﴾
 واته: به پیغه مبهریه تی. ﴿الَّذِي تَخْتَلَفُونَ فِيهِ﴾ نیبنو جه ریر ده لیت: له و شتانه ی که په یوه ندی به
 کاروباری ناینه وه یه نه ک نه و شتانه ی که په یوه ندن به کاروباری دنیاوه. ^۲ نه مه ی که نیبنو جه ریر
 ده لیت: قسه یه کی جوان و چاکه. ﴿فَأَتَقُوا اللَّهَ﴾ واته: له خوا بترسن له وه ی که فه رمانتان پی ده کات.
 ﴿وَأَطِيعُوا﴾ شوینی من بکه ون له وه ی که بۆم هیناون. خوای که وره ده فه رموویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ رَبِّي
 وَرَبُّكُمْ فَأَعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ﴾ په روه ردگاری من و نیوه هر خودایه، بیپه رستن نه مه ریگه یه کی
 راسته. واته: من و نیوه ش به نده ی خوداین و پیویستیمان به و هه یه و هه موممان هاوبه شین له په رستنیدا
 که به ته نها بیپه رستین و هاوه لی بۆ دانه نینین، ﴿هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ﴾ واته: نه وه ی که من پی
 ماتووم و بۆم هیناون ریگه یه کی راسته، که په رستنی خودایه به تاک و ته نها. خوای که وره
 ده فه رموویت: ﴿فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ عَذَابٍ يَوْمَ إِلِيمٍ﴾ جا کومه لان

^۱ الطبری (۶۳۲/۲۱).^۲ الطبری (۶۳۲/۲۱)، القرطبی (۱۰۶/۱۶).^۳ الطبری (۶۳۵/۲۱).

كىشه يان له ناو پيدا بوو، بۆ نه وانەى غەدرى ده كەن واوه يلايه له نازارى پۆژىكى تووش. واتە: كۆمه له كان كه وتنه كيشه له ناو يه كداو بوونه چەند دەستە يەك، هەندىكيان دەيوت: بەندە و پيغه مبهري خودايه و پاست دهكات، هەندىكى تر دەيانوت: كۆپى خودايه و هەندىكى تريشيان دەيانوت: عيسا (سهلامى خواى لى بيت) خۆى خودايه. خواى گەورە زۆر مەزنە و دوورە لە و قسانە كه نه وانە دهيكەن بۆيه خواى بى هاوتا فەرموويه تى: ﴿فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْيَمِّ﴾.

﴿هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ ٦٦ ﴿الْأَخِلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ﴾ ٦٧ ﴿يَعْبَادِ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ﴾ ٦٨ ﴿الَّذِينَ ءَامَنُوا بِتَايَاتِنَا وَكَانُوا مُسْلِمِينَ﴾ ٦٩ ﴿ادْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنْتُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ تُحْبَرُونَ﴾ ٧٠ ﴿يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِنْ ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ وَفِيهَا مَا نَشْتَهِيهِ الْأَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ وَأَنْتُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ ٧١ ﴿وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ ٧٢ ﴿لَكُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ كَثِيرَةٌ مِنْهَا تَأْكُلُونَ﴾ ٧٣

له ناکاو پۆژى قیامت دیت و ناکۆكى دهكه ویتە نیوان دوستانى دنیا له خوانه ناسان

خواى گەورە دەفەرموویت: ﴿هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ ناخۆ غەبرى پۆژى قیامت چاوه پوانى چى تر دهكەن، كه له پر لیتان پووده دات و پیش نازانن؟ واتە: ناخۆ نه و كه سانهى كه هاوه لیان بۆ خودا داناوه و باوه پریان به پيغه مبه ره كان نه كردووه غەبرى هاتنى پۆژى قیامت به ته مای چین، ﴿إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ كه گومانى تیدا نیه دیت و پووده دات و ناگایان لى نیه و خویان بۆ ناماده نه كردووه. کاتیك دیت نه وان هەستى پى ناکەن. نا له و کاته دا زۆر په شیمان دەبنه وه كه په شیمانى له و کاته دا هیچ سودیكيان پى ناگەیه نیت و پزگاریان ناکات. وه دەفەرموویت: ﴿الْأَخِلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ﴾ نه و پۆژه یاران هەموو دەبنه نه یارى یه كترى، جا مه گین خۆپاریزه كان. واتە: هەموو برایه تى و دوستایه تیه ك كه له بهر خودا نه بووبیت له پۆژى قیامتە دا دهگۆریت دەبیته دوژمنایه تى به لام نه و برایه تى و دوستایه تیهى كه له بهر خودا بووبیت هەر دەمینیتە وه و بهرده وام دەبیته. نه مه وهك نه وهیه كه ئیبراهیم (سهلامى خواى لى بیت) به هۆزه كهى وت: ﴿إِنَّمَا أَخَذْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا مَوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَمَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُم بَعْضًا وَمَأْوَاكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُم مِّنْ

نَصْرِيكَ^۱ واتە: بېگومان ئەوھى ئىۋە ھەلتانېژاردوۋە لە جياتى خودا بتانىڭن لەبەر خۆشەويىستى نىۋانتان لە ژيانى دنيادا (دەيانپەرستىن) لە پاشان لە پۇژى دوايدا ھەندىكتان بىزىرى دەردەبېن لە ھەندىكى تىرتان (دان نانېن بە يەكتىدا) ۋە نەفرىن لە يەكتى دەكەن جىگاشتان ئاگرى دۆزەخە ۋە ھىچ يارمەتيدەرىكىشتان نىيە.

دَلْخُوشى لە خواتىرسان لە پۇژى قىيامەتدا ۋە چوونە ناو بە ھەشتيان

خوای گەورە دەفەر مویت: ﴿يَعْبَادِ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ﴾ ئەى ئەوانەى كە ھەر خۆمتان پەرستوۋە ئەو پۇژە نە ترسىكتان لەسەر ھەيە ۋە نە خەم دەخۆن. پاشان مژدەى پىداۋن ۋە فەر مویتى: ﴿الَّذِينَ آمَنُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا مُسْلِمِينَ﴾ ئەوانەى بېرويان ھىناۋە بە نىشانەكانى ئىمە ۋە ھەر بەرفەرمانى خۆمان بوون. واتە: ئەوانەى لەناۋ دلىانەۋە بېرويان ھىناۋە ۋە بە كىردارىش پابەندن بە شەرى خوداۋە. موعتەمىرى كۆپى سولەيمان دەلىت: لە باۋكىيەۋە: كاتىك پۇژى قىيامەت دىت ۋە خەلكى زىندوۋدە كرىنەۋە ھىچ كەسىك نىيە مەگىن پادەچلەكىت ۋە دەترسىت، بانگەرىك بانگ دەكات: ﴿يَعْبَادِ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ﴾ بەندەكانم! كەستان ترستان نەبىت ۋە خەفەتىش مەخۆن، لەویدا ھەموو خەلك ئومىدىيان بۇدروست ئەبىت پاشان لە دوايدا ئەوترىت: ﴿الَّذِينَ آمَنُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا مُسْلِمِينَ﴾ ئەو بەندانەى كە بېرويان بەبەلگەكانى ئىمە ھەبوۋە ۋە تەسلىمى بوون، دەلىت: لەویدا ھەموو خەلكى بى ئومىد دەبن غەيرى خاۋەن باۋەپان.^۲ ﴿ادْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنْتُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ تُحْبَرُونَ﴾ بچنە بەھەشت كە ئىۋە ۋە ھوسەرانتان خۆش پابوین. واتە: پىيان دەوترىت بېۋنە بەھەشت، ﴿أَنْتُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ﴾ خۆتان ۋە ئەوانەىش ۋەك ئىۋەن، ﴿تُحْبَرُونَ﴾ واتە: خۆش دەبەنە سەر دىخۆش دەبن، لە سورەتى (الروم) دا لە پىشەۋە تەفسىر كراۋە، ﴿يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِّنْ ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْأَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ وَأَنْتُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ بە سىنى ۋە پەرداخى زېرىن لە دەورىاندا دىن ۋە چىن. ھەرچى دل ئارەزوۋى دەكات ۋە چاۋ لەزەتى لى دەبىنىت، تىيدا ھەيە ۋە ئىۋەش لەویدا نامىن. واتە: چاكتىن ۋە بەنرخترىن سىنى ۋە دەفرى زېرىن كە خواردنى لەسەر دەخورىت، ﴿وَأَكْوَابٍ﴾ واتە: بەرداخى لە زېر كە لوتى نىيە ۋە بى عىبە، ﴿وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْأَنْفُسُ﴾ ۋە ھەندىك

^۱ العنكبوت (۲۵).^۲ الطبري (۶۳۹/۲۱).

له زانایان وا خویندوویانه ته وه: ﴿تَشْتَهِيهِ الْأَنْفُسُ﴾، ﴿وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ﴾ واته: نه وهی چا و له زه تی لی ده بینیت له خواردنی چاک و بونی خوش و وینه ی جوان. ﴿وَأَنْتُمْ فِيهَا﴾ واته: له ناو به هه شتدا، ﴿خَالِدُونَ﴾ واته: ده رناچن لی و ناتانه ویت بچه شوینیکی تر. پاشان بو پیزلینان پیان ده وتریت: ﴿وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ نه مه هر نه و به هه شته یه که به هوی کرده وه کانتان وا بو نیوه ماوه ته وه. واته: کرده وه چاکه کانتان بووه هوی نه وهی که بهر به زهیی خودا بکهن. چونکه هیچ که سیک کرده وه کانی نایباته به هه شت. به لکو به سوزو به زهیی خودا ده چنه به هه شت. به لام پله کانی به هه شت جیاوازیان هیه به پی کرداره چاکه کان وهرده گیریت. خوی گه وره ده فهرمویت: ﴿لَكُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ كَثِيرَةٌ مِنْهَا تَأْكُلُونَ﴾ میوه ی زوری تیدا هیه و بو نیوه یه و لیان ده خون. واته: هه موو جوړه میوه یه کی تیدایه به ناره زوی خوتان هلی ده بژین. کاتیک خوی گه وره که باسی خواردن و خواردنه وهی کردوه دوی نه وه باسی میوه شی کردوه بو نه وهی به هره که ی زیاتر ته واوتر بیت.

﴿إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي عَذَابٍ جَهَنَّمَ خَالِدُونَ﴾ ٧٤ لَا يُفْتَرُ عَنْهُمْ وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ ﴿٧٥﴾ وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا هُمُ الظَّالِمِينَ ﴿٧٦﴾ وَنَادَوْا بِمَمْلِكٍ لِّيَقْضِيَ عَلَيْهِمُ تَارِيكُ قَالَ إِنَّكُمْ مَكِيدُونَ ﴿٧٧﴾ لَقَدْ جِئْتُمْ بِالْحَقِّ وَلَكِنْ أَكْثَرَكُمْ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ ﴿٧٨﴾ أَمْ أَتَرْمَوْا أَمْراً فَإِنَّا مُبْرِمُونَ ﴿٧٩﴾ أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ بَلَىٰ وَرُسُلْنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ ﴿٨٠﴾

پاشه پوی خراپی تاوانباران

کاتیک خوی گه وره باسی ژیانی به خته وهرانی کرد دیته سهر باسی به دبه ختان و تاوانباران و ده فهرمویت: ﴿إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي عَذَابٍ جَهَنَّمَ خَالِدُونَ﴾ تاوانبارانیش هه تا سهر له نازاری جه هه نه م دان و ده رناچن. ﴿لَا يُفْتَرُ عَنْهُمْ وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ﴾ هه رگیز وچانیان پی نادریت و هه له ویدا به ناو میدی دامون. ﴿لَا يُفْتَرُ عَنْهُمْ﴾ هیچ موله تیکیان پی نادریت با بو کاترمی ریکیش بیت. ﴿وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ﴾ ناو میدن له هه موو چاکه یه که له گه لیان بکریت. ﴿وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا هُمُ الظَّالِمِينَ﴾ هیچ غه دریکیان لی نه کردن به لام خویان غه دریان له خویان کرد. واته: ناهه قیان له خویان کرد به هوی نه و کرده وه خراپانه ی خویانه وه پاش نه و هه موو به لگه و نیشانانه ی که بویان هات و ناردنی پیغه مبه ران بویان که باوه ریان نه کرد پیان و به گوئیان نه کردن. بویه خوی گه وره سزای دان له سهر نه و کاره خراپه یان و

خودا ناھقی ناکات لہ گہل بہندہ کانی خوئی. ﴿وَنَادُوا بِمَلِكٍ لِّيَقْضِيَ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ قَالَ إِنَّكُمْ مَرْكُوثٌ﴾ ۱ ہانا
 دہبہن بؤ گزیری جہہ نہم: داوا بکہ پەرور دگارت نہم ژینہ چہرہ سہرہ مان بؤ نہ ہیلت. دہلئت:
 ئیوہ ہر لیڑہ دہمینن. ﴿وَنَادُوا بِمَلِكٍ﴾ کہ کاربہ دہستی ناگرہ. بوخاری دہلئت: جہ جاجی کوپی
 مینھال بؤی گپراپنہ وہ سوفیانی کوپی عویہینہ بؤی گپراپنہ وہ لہ عہمری کوپی عہتاوہ لہ سہفوانی
 کوپی یہ علاوہ (یعنی) نہ ویش لہ باوکیہ وہ (پہزای خوای لی بیت) دہلئت: گویم لی بوو پیغہ مہری
 خودا (ﷺ) لہ سہر مینبہر ﴿وَنَادُوا بِمَلِكٍ لِّيَقْضِيَ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ﴾ ی دہخویند. ۱ واتہ: نہم ژیانہ مان نہ ہیلت و
 گیانمان بکیشی مہتا پزگارمان ببیت لہم حالہ. نہ مانہ وک خوای گہورہ دہرہ مویت: ﴿جَهَنَّمَ لَا
 يُقْضَىٰ عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ مِنْ عَذَابِهَا﴾ ۲ واتہ: پریاری مردن نادریت بہ سہریاندا تا بمرن
 مہرودہا مہندی لہ سزای (دوڑہخ) یان لی سوک ناکریت. خوای گہورہ فہرموویہ تی: ﴿وَيَنْجَنِيهَا الْأَشْقَى
 الَّذِي يَصْلَى النَّارَ الْكُبْرَى﴾ ۱۱ ﴿ثُمَّ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَى﴾ ۲ واتہ: وہ نہوہی زور خراپیش بیت خوئی لی
 دور دہخاتہ وہ، نہوہی دہچیتہ ناو ناگری مہرہ گہورہ وہ، لہ پاشان نہ دہمریت تیایدا (تا پزگاری
 بیت) وہ نہ دہژی (تییدا بہ ناسایی). کاتیک کہ داویان کرد کہ بمرن و نہمین مالک وہ لامی دانہ وہ:
 ﴿قَالَ إِنَّكُمْ مَرْكُوثٌ﴾ وتی: ئیوہ دہمینن و نامرن و دہرناچن و ہیچ دہرہ تانیکتان نیہ بؤی برؤن.
 پاشان باسی ہوئی بہ دہختیان دہکات کہ لہ پئی راست لایان داوہ و دژایہ تیان کردوہ خوای گہورہ
 فہرموویہ تی: ﴿لَقَدْ جِئْنَاكُمْ بِالْحَقِّ﴾ واتہ: راستیمان بؤ هینان و باش بؤمان دہرخستن و پوونمان
 کردہ وہ، ﴿وَلَكِنَّ أَكْثَرَكُمْ لِلْحَقِّ كَرِهُونَ﴾ واتہ: بہ لام سروشتی زوریک لہ ئیوہ نہم راستیہی زور پی
 ناخوش بوو پووی تی نہ دہکردو نہیدہ ویست بہ لکو شوینی پوپوچ دہکوت و پیزی لی دہگرت. دہبوہ
 لہ مہر لہ پئی راستداو پشتی تی دہکردو چاوی بہ شوینکہ وتوانی مہقدا نہ دہہات. کہ و ابو
 سہرہ نشتی خوتان بکہن و ہر پہ شیمانی دہرپن کہ لیڑہ دا ہیچ سوودیکی نیہ. ﴿لَقَدْ جِئْنَاكُمْ بِالْحَقِّ
 وَلَكِنَّ أَكْثَرَكُمْ لِلْحَقِّ كَرِهُونَ﴾ ئیمہ راستیمان بؤ هینان، بہ لام زوریہی زور لہ ئیوہ راستیتان پی ناخوش
 بوو. پاشان خوای گہورہ فہرموویہ تی: ﴿أَمْ أَمْرًا مَّا إِنَّا مُمْرُونَ﴾ نہ گہر نہوان لہ سہر کاری خویان

۱ فتح الباری (۸/۴۳۱).

۲ الفاطر (۳۶).

۳ الأعلى (۱۱-۱۳).

سوور بوون، نه وایمه ش له سهر کاری خومان سوورین. موحاهید ده لیت: ده یانویست کاری خراب بکن به فیلبازی، نیمه ش که تنی خومان پی کردن. نه مه نه و قسه یه که موحاهید وتویه تی.^۱ وهک خوی گه وره یش فه رمویه تی: ﴿وَمَكْرُوا مَكْرًا وَمَكْرًا مَكْرًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾^۲ واته: نه وان نه خشه و پیلانیکیان دانا به پیلانیکی خراب (بو کوشتنی صالح) نیمه ش نه خشه مان کیشا (بو له ناوبریدنیا) به نه خشه کیشان له کاتیگدا نه وان هه ستیان نه ده کرد. چونکه بته پرسته کان هه میشه خه ریکی که تن گیران و فیلبازی بوون بو وه لامدانه وهی راستی به قسه ی پرپوچ و بی مانا. خوی گه وره یش که تنه که ی به تال کردنه وه و نه و فیله یان به زیان ده گه رایه وه بو خویان. بویه خوی گه وره فه رمویه تی: ﴿أَمْ يَحْسِبُونَ أَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ بَلَىٰ وَرُسُلْنَا لَدَيْهِمْ يَكْتَئِبُونَ﴾^۳ ناخو نه وان پیان وابوو نیمه نهینی و سرته یان لی نابیسن؟ ده بیبیسین و چه ندیکیشمان پاسپاردوون وان لایان و ده نووسن. واته: وا ده زانن نیمه ناگاداری نهینی و ناشکرایان نین. ﴿بَلَىٰ وَرُسُلْنَا لَدَيْهِمْ يَكْتَئِبُونَ﴾^۴ واته: نیمه ده زانین خه ریکی چین و فریشته کانیش هه ر ده زانن هه رچی ده کهن له گه وره و بچوک هه مووی ده نووسن.

﴿قُلْ إِنْ كَانَ لِلرَّحْمَنِ وَلَدٌ فَأَنَا أَوَّلُ الْعَبْدِينَ﴾^{۸۱} سُبْحَنَ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ^{۸۲}
فَذَرَهُمْ يَخْضَوْنَ وَيَلْعَبُونَ حَقٌّ يُلْقَوْنَ يُومَهُمُ الَّذِي يُوعَدُونَ^{۸۳} وَهُوَ الَّذِي فِي السَّمَاءِ إِلَهٌُ وَفِي الْأَرْضِ إِلَهٌُ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ^{۸۴} وَتَبَارَكَ الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَعِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ^{۸۵}
وَلَا يَمْلِكُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الشَّفْعَةَ إِلَّا مَنْ شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ^{۸۶} وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ^{۸۷} وَقِيلَ لَهُ يَرْبِّ إِنْ هَؤُلَاءِ قَوْمٌ لَا يُؤْمِنُونَ^{۸۸} فَاصْفَحْ عَنْهُمْ وَقُلْ سَلَامٌ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ^{۸۹}﴾

خودا فه رزندی نییه

خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿قُلْ إِنْ كَانَ لِلرَّحْمَنِ وَلَدٌ فَأَنَا أَوَّلُ الْعَبْدِينَ﴾ بلی: نه گه ر خودا فه رزندی بیت، نه وه من یه که م که سم که ده پیپرستم. ﴿قُلْ﴾ واته: نه ی موحه ممه د (ﷺ)، ﴿إِنْ كَانَ لِلرَّحْمَنِ وَلَدٌ فَأَنَا أَوَّلُ الْعَبْدِينَ﴾ واته: بلی: نه گه ر واش بیت من هه ر یه که مین که سم ده پیپرستم. چونکه من عه بدیکم له عه بده کانی گوپرایه لم بو هه موو کاریک که فه رمانم پی بکات لوت به رزی و بی فه رمانی ناکه م له

^۱ الطبری (۱۴۶/۲۱).^۲ النمل (۵۰).

په رستنیدا. خو نه و نه رزنده ی هه بیت من هر دهیپه رستم. به لام شتی وا بو خودا مومکین نیه و نابیت و شه رتیش به پیویست نه گیراوه بیته جی و هه روه ها جه وازیش. وهك خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿لَوْ أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا لَأَصْطَفَىٰ مِمَّا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ سُبْحَنَهُ ۖ هُوَ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ﴾^۱ واته: نه گهر خودا بیویستایه مندالیک بو خوی بریار بدات نه وه له ناو دروستکراوه کانیدا کامه ی بیویستایه هه لی ده بژارد پاک و بیگه رده هه نه وه خودای ته نه ای زال و به ده سه لات. بویه خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿سُبْحَنَ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ﴾^۲ په روه رینی ئاسمانان و زه مین و عرش. هیچ که میه کی نیه و به دووره له و تو مه تانه ی نه وانه بوی هه لده به ستن. واته: خوی گه وره پاک و بیگه رده و دووره له هه موو که میه که وه. وه دیهینه ری هه موو شته کانه. نه و خودا مه رنه و کوپی نیه و تاک و ته نه ای و جیی نیاز و بی نیاز و هه موو شتیك. بی وینه و بی هاوتایه و فه رزندی شی نیه. وه ده فه رموویت: ﴿فَذَرَهُمْ يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا حَتَّىٰ يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يُوْعَدُونَ﴾^۳ لیان گه پی با هر پرپوچ بلین و خه ریکی گالته کردن بن، هه تا تووشی نه و پوژده دین که به لنینان پیدراوه. ﴿فَذَرَهُمْ يَخُوضُوا﴾ واته: وازیان لی بینه له و نه فامی و سه رلیشیواویه دا، ﴿وَيَلْعَبُوا﴾ هه ر خه ریکی گالته کردن بن له زیانی دنیا یاندا، ﴿حَتَّىٰ يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يُوْعَدُونَ﴾ هه تا تووشی نه و پوژده ده بن که پوژی قیامه ته. واته: به م زووانه ده زانن و تیده گن پاشه پوژو ئاکام و زیانیان له و پوژده دا چون ده بیت.

باسی تاک و ته نه ایی په رومردگار

خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿وَهُوَ الَّذِي فِي السَّمَاءِ إِلَهُ ۖ وَفِي الْأَرْضِ إِلَهُ ۚ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ﴾^۴ هه نه ویشه له ئاسماندا خودایه و له زه مینیشدا خودایه و هه نه ویشه له کارزانه و زور زانایه. واته: هه خودایه له ئاسمان و له سه ر زه مین به نده کانی دهیپه رستن هه موو خو به که م ده زانن و ملکه چ و زه بوون له بهر ده ستیدا. ﴿وَهُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ﴾^۵ نه م نایه ته وهك نه و نایه ته وایه که خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿وَهُوَ اللَّهُ فِي السَّمَوَاتِ وَفِي الْأَرْضِ يَعْلَمُ سِرَّكُمْ وَجَهْرَكُمْ وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُونَ﴾^۶ واته: وه ته نه ا نه و خودایه (بالاده ست و په رستراوه) له ئاسمانه کان و له زه ویدا نهی نی و ئاشکراتان ده زانیت و به هه موو کرده وهیه کیش که ده یکه ن ئاگاداره. واته: هه نه و بانگ کراوه به خودا (الله) له ئاسمانان و زه میندا،

^۱ الزمر (۴).

^۲ الانعام (۳).

﴿وَبَارَكَ الَّذِي لَمْ يَمْلِكِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَعِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ پاکی و گه ورده بی بۆ که سیك که ئاسمانه كان و زه مین و چی له ناو ئەم دووانه دایه، گشتی بۆ ئەوه، ئەو دەرانییت چ کاتیك قیامت راده بیئت و ده تانهینه وه بۆ لای ئەو. واته: ئەو وه دیهینه رو خاوه نی ئاسمانان و زه مین و ئەوه ی که تیایان دایه هه رچی بویت ده یكات که س ناتوانییت بیئت له مپه رو به رگریکه رو پاک و بیعه یبه و فەرژنده ی نیه. چونکه خودایه کی پایه به رزو مه زن و خاوه نی هه موو شتیکه و هه موو شتیك به مه یلی خۆیه تی بیئت یان نه بیئت، ﴿وَعِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ﴾ ئەو دەرانییت که ی قیامت دیت، غه یری ئەو نازانییت، ﴿وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ ده تانگیڕیته وه بۆ لای خۆی. واته: پاداشتی هه موو که س به پیی کرده وه ی ده داته وه چاکه به چاکه و خراپه یش به تۆله لیسه ندن و سزادان.

بته كان ناتوانن بینه تکار

پاشان خوای گه وره فەرموویه تی: ﴿وَلَا يَمْلِكُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الشَّفَعَةَ إِلَّا مَنْ شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ ئەو شتانه ی غه یری خودان و ئەوانه ده یانپه رستن، ناتوانن بینه تکار مه گه ر که سانیک که به راستی و زانینه وه شایه تی بده ن. ﴿وَلَا يَمْلِكُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ﴾ واته: ئەو شتانه ی غه یری خودان له بت و دارو به ردو شتی تر، ﴿الشَّفَعَةَ﴾ ناتوانن تکیان بۆ بکه ن، ﴿إِلَّا مَنْ شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ ئەمه ئیستیسنای مونه تیعه واته: به لام که سیك به راستی و زانینه وه شایه تی بدات، ئەوه ئەو که سه تکاره ی له لای خودا سودی ده بیئت به ئیزنی خۆی.

دان پیاوانی بته رستان که ته نها خودا وه دیهینه ره

پاشان خوای گه وره فەرموویه تی: ﴿وَلَمَّا سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولَنَّ اللَّهُ فَإِنِّي يُؤْفَكُونَ﴾ ئەگه ر له خۆیان بپرسن، کی ئەوانی وه دی هیئا ده لێن: خودا. ده ی چون له هه ق که لا ده بن. واته: ئەگه ر پرسیار بکه ی له و بته رستانه که هاوه لیان بۆ خودا داناوه له گه ل خودا ده یپه رستن: ﴿مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولَنَّ اللَّهُ﴾ دان پێدا ده نیین که خودا وه دی هینه ری هه موو شته کانه هیچ که س هاوه لی نه بووه له دروستکردنیاندا. که چی غه یری خودا ده یپه رستن له گه ل خودا که هیچیان به ده ست نیه و توانای هیچ شتیکیشیان نیه. ئەوانه زۆر نه فام و که م ئاوه زو بی عه قلن بۆیه خوای گه وره فەرموویه تی: ﴿فَأَنِّي يُؤْفَكُونَ﴾ ده ی چون له راستی لا ده دهن و شوینی ناکه ون.

نزاو پارانه وه ی پێفه مبه ر (ﷺ) له لای خودا

خوای گه وره ده فره موویت: ﴿وَقِيلَ يَكْرَبُ إِنَّ هَؤُلَاءِ قَوْمٌ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ نرزی نه ویش که: نهی
 په روه رنده ی من! نه مانه ده سته خه لکیکن ناماده نین برپوا بیئن. واته: پیغه مبه ر فره مووی: (قیله)
 واته: شکاتیت کرد لای خودا له گه له که ی نه وانه ی که برپویان پی نه ده کرد فره مووی: نهی خودایه
 نه مانه خه لکیکن باوه پ ناهینن. وه ک خوای گه وره له نایه تیکی تر دا فره مووی ته: ﴿وَقَالَ الرَّسُولُ يَكْرَبُ
 إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا﴾^۱ واته: وه پیغه مبه ر (ﷺ) وتی: نهی په روه ردگارم! به راستی
 قه ومه که م (قوره یش) نه م قورئانه یان واز لی هیئاوه و کوئی پی ناده ن. نه مه ی که وتمان قسه ی ئیبنو
 مه سعود و موجهید و قه تاده یه و ئیبنو جه ریریش هر به و شیوه یه ته فسیری کردوه.^۲ بوخاری ده لیت
 عه بدوللای کوپی مه سعود - (په زای خوای لی بیت) نه م نایه ته ی به م شیوه یه خویندوه ته وه: (وقال
 الرسول يا رب).^۳ موجهید له م نایه ته دا: ﴿وَقِيلَ يَكْرَبُ إِنَّ هَؤُلَاءِ قَوْمٌ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ ده لیت: خوای
 گه وره قسه ی پیغه مبه ر نه گیریتته وه.^۴ قه تاده ده لیت: نه مه نرزی پیغه مبه ر (ﷺ) له هوزده که ی لای
 خودا.^۵ ﴿فَأَصْفَحَ عَنْهُمْ﴾ واته: واز له و بته رستانه بیئه، ﴿وَقُلْ سَلَامٌ﴾ واته: تو وه ک نه وانه که قسه ی
 خراپت له گه ل ده که ن. وه لامیان مه دهره وه. گوزهران بکه له که لیان بلی ئیسته هیچ ترسیکتان نه بیت و
 نه مین بن، ﴿فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾ واته: به م زووانه ده زانن. نه مه هر په شه یه ک بوو له لایه ن خوداوه بویان.
 بویه خوای گه وره سزای دان و نایینی خوی سه رخست و فره مان ی دا به موسلمانان که جیهاد بکه ن و
 بچن به گز دوژمندا هه تا وای لیها ت خه لکی ده سته ده سته ده هاتن موسلمان ده بوون و نایینی ئیسلام
 بلاوه ی کرد به پوزمه لات و پوزئاوادا. والله اعلم.

^۱ الفرقان (۳۰).^۲ الطبری (۶۵۶/۲۱).^۳ فتح الباری (۴۳۱/۸).^۴ الطبری (۶۵۶/۲۱).^۵ الطبری (۶۵۶/۲۱).

ته فیسری سوره تی (الدخان)

له مه ککه دا هاتوو ته خواروه

ریزی سوره تی (الدخان)

له موسنه دی به زاردا له پیوایه تی نه بی توفه یلدا عامری کوپی واسله و له زهیدی کوپی حاریسه وه که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرموی به ئیبنو صه یاد: (من شتیکم بۆ له دل گرتوی نه و شته چیه؟) پیغه مبه ری خودا (ﷺ) سوره تی (الدخان) لی به دل گرتبوو، ئیبنو صه یاد وتی: (هو الدخ) واته: نه وه دوو که له. پیغه مبه ر (ﷺ) فرموی: (اخصاً ماشاء الله کان) واته: چفه! نه وهی خودا مه یلی لی بووبیت بووه). پاشان پویشته!

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿حَمْدٌ ۱﴾ وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ ﴿۲﴾ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنْذِرِينَ ﴿۳﴾ فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ ﴿۴﴾ أَمْرًا مِّنْ عِنْدِنَا إِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ ﴿۵﴾ رَحْمَةً مِّنْ رَبِّكَ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿۶﴾ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنَّ كُنُوفَ مُّوقِنِينَ ﴿۷﴾ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ

﴿۸﴾

هاتنه خواروهی قورئان له شهوی قه دردا

خوای گه وره باسی قورئان ده کات که له شهویکی پیروژدا په وانیهی کردووه که نه و شه ویش، شهوی قه دره. وه ک خوای گه وره فرموویه تی: ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ﴾^۱ واته: بیگومان ئیمه قورئانمان نارد خواروه وه له شهوی به فیهو به پیزدا. وه لیږه شدا ده فرموویت: ﴿حَمْدٌ﴾ حاء، میم، ﴿وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ﴾ به م کتیبیهی هه مووشت پوون ده کاته وه. ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُّبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنْذِرِينَ﴾ له شهویکی پر له پیت و پیروژیدا ئیمه ناردوومان ته - خوار ئیمه ویستمان ترس وه بهر مه رد م بینین. وه نه م هاتنه خواروه وهش له مانگی په مه زاندا بوو وه ک خوای گه وره فرموویه تی: ﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ﴾^۲ واته: مانگی په مه زان مانگی که قورئانی تیدا نیږدراو ته خواروه وه. نه و فرمودانهی که له باره یه وه هاتبوو باسمان کرد له سوره تی (البقرة) دا پیویست ناکات

^۱ الطبری (۸۸/۵).^۲ القدر (۱).^۳ البقرة (۱۸۵).

ليڙه دا دووباره ي بكهينه وه. وه ده فهرمويت: ﴿إِنَّا كُنَّا مُنْذِرِينَ﴾ واته: مهردمان ناگاگار كرده وه كه چي به سووده بويان چيش خراپه بويان بو ئه وه ي ببيت به لگه و نيشانه ي خودا له سر بهنده كانى. خواي گه وړه ده فهرمويت: ﴿فِيهَا يُفَرَّقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ﴾ هر له ویشدا هر كاريكي سه بارهت به كارزاني ليك جياكرايه وه. واته: له شهوي قه دردا له (لوح المحفوظ) هر كاريك كه په يوه نده به فرمانى نه و ساله جيا ده كړيته وه ده دريته نه و فريشته ي كه نووسيني نه و كارانه يان پي سپړدراوه. له ته واويوني ژيان و بژيوي و هتا دوايي. هر به م شيويه پيوايهت كراوه له نيينو عومرو موجهيدو نه بو مالك و زه حاك و كه ساني تريشه وه له پيشينه كان^۱. ﴿حَكِيمٍ﴾ واته: زور پته و كه ناگوريت و لانابريت. بويه خواي گه وړه فهرمويه تي: ﴿أَمْرًا مِّنْ عِنْدِنَا إِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ﴾ فرمانه و له لايه نئمه و هيه نئمه پاسپارده ده نيرين. واته: هر چي ده بيت خودا ده يكات و نه و هيشي كه په وانه ي ده كات به فرمان و نيزني نه وه و ناگاي لاييه تي، ﴿إِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ﴾ واته: نئمه پاسپارده ده نيرين بو خه لكى بو نه وه ي نايه ته كانى خوا بخوينيته وه بويان به پووني و ناشكرا. چونكه نه مه زور پتويست بوو بو مردم. بويه خواي گه وړه فهرمويه تي: ﴿رَحْمَةً مِّنْ رَبِّكَ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ به زه ييه كه له لايه ن په روه ردگارته وه، هر خوي بيسه رو زانايه. ﴿رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِن كُنتُمْ مُوقِنِينَ﴾ په روه ريتنى ناسمانه كان و زه مينه و هر چي له ناوياندايه، نه گه ر باوه پتان هيه. واته: نه و كه سه ي كه قورناني ناره خواره وه. هر نه و يش په روه ريتنى ناسمانه كان و زه مينه و وه ديهينه رو خاوه نيانه و خاوه ني نه و هيشه كه له ناوياندايه. ﴿إِن كُنتُمْ مُوقِنِينَ﴾ نه گه ر به پاستي بپواتان هيه. پاشان خواي گه وړه فهرمويه تي: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ﴾ له غه يري نه و هيچ شت بو په رستن ناشيت، گيان وه بهر بوونه وهر دينيت و ده شمريتيت. نه و نئوه ي په روه رده كردو په روه رنده ي باواني پيشينه شتانه. نه م نايه ته وهك نه و نايه ته وايه كه خواي گه وړه ده فهرمويت: ﴿قُلْ يَكَايُهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ﴾^۲ واته: (نه ي موحه ممد ﷺ) بلي: نه ي خه لكينه! به پاستي من پيغه مبهري خوام بو نئوه هه مووتان نه و (خوايه ي) كه ته نها بو نه وه مولكايه تي هه موو ناسمانه كان و زه وي و هيچ په رستراويك نيه جگه له و ده ژينيت و ده مريتيت.

^۱ الطبري (۹/۲۲).^۲ الاعراف (۱۵۸).

﴿بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ يَلْعَبُونَ﴾ ٩ ﴿فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُّبِينٍ﴾ ١٠ ﴿يَغْشى النَّاسُ هَذَا عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ ١١ ﴿رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ إِنَّا مُؤْمِنُونَ﴾ ١٢ ﴿أَنَّى لَهُمُ الذِّكْرَى وَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مُّبِينٌ﴾ ١٣ ﴿ثُمَّ تَوَلَّوْا عَنْهُ وَقَالُوا مُعَلِّمٌ لِّتَحْنُونَ﴾ ١٤ ﴿إِنَّا كَاشِفُو الْعَذَابِ قَلِيلًا إِنَّكُمْ عَائِدُونَ﴾ ١٥ ﴿يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرَى إِنَّا مُنْقِمُونَ﴾ ١٦

مُنْقِمُونَ ﴿١٦﴾

ترساندنې بټپه رستان لهو پوژهي كه ناسمان دوو كه ليكي لي پهيدا دهبيټ

خوای گه وره دهفه رموویت: ﴿بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ يَلْعَبُونَ﴾ كه چی هیشتا هر له ناو دوو دلیدان و گه مه دهکن. واته: نهو بټپه رستانه هر له گومان و دوو دلیدا بوون کاتیک که راستیان بۆ هات هر باوه پریان پی نه ده کرد پاشان خودای مه زن مه پره شیان لي دهکات و دهیان ترسیښت و دهفه رموویت: ﴿فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُّبِينٍ﴾ چاوه پوانی نهو پوژه به ناسمان دوو كه ليكي ناشکرای لي پهيدا دهبيټ. مه سروق دهليټ: پوښتینه مزگه وت. واته: مزگه وتی کوفه له لای دهرگاګانی کینده وه له و کاته دا پیاویک باسی نه م نایه ته ی ده کرد بۆ هاوه له کانی: ﴿فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُّبِينٍ﴾ دهیوت: ده زانن نه م دوو كه له چیه؟ نهو دوو كه له یه که له پوژي قیامه تدا دیت که ده چیته گوی و چاوی دوو پووه کانه وه و خاوه ن باوه پانیش تووشی دهن وه ه لامه ت. دهليټ: چوپنه لای نیبنو مه سعود و نهو باسه مان بۆ گټپرایه وه. پالی دابووه وه پاچله کی و نارپه حه ت بوو پاشان دانیش ت و وتی: خوای گه وره فه رمووی ته ی به پیغه مبه ره که تان (ﷺ): ﴿قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ﴾ واته: (نه ی موحه ممد (ﷺ)) بلی من هیچ کری و پاداشتی کم له سر که یاندنی نه م نایینه له نیوه داوا ناکه م و من له و که سانه ش نیم که درو مه لبه ستم و زور له خوم بکه م. واته: من هیچ پاداشتی کم له نیوه ناوی و له وانه یش نیم که درو به دم خودا وه مه لده به ستن. نهو له زانینه وه یه کاتیک پیاویک شتی که نازانیت بلی خودا ده زانیت. نیستا نهو باسه تان بۆ ده گټپمه وه. کاتیک قوره یشیه کان باوه پریان نه ده هیئاو به گوی پیغه مبه ریان (ﷺ) نه ده کرد و سه ریچیان ده کرد. پیغه مبه ر (ﷺ) دوعای لي کردن که قات و قری و برسیه تی بیښت به سه ریاندا وه که نهو قات و قریه ی زه مانی یوسف پیغه مبه ر (سه لامی خوای لي بیټ) تووشی گران و برسیه تی بوون. مه تا وایان لي هات، مرداره وه بوو نیسقانیان ده خوارد، له برساندا وایان لي هاتبوو سه ریان به رز ده کرده وه بۆ ناسمان دوو كه له نه بیټ هیچیان نه ده بیښی. ^۲ وه له

^۱ ص (۸۶).

^۲ مسلم (۲۱۵۵/۴).

پیوایه تیکی تر دا هاتوو: وایان لی هاتبوو که که سیکیان سهیری ئاسمانی ده کرد له نیوان خوی و ئاسمان وهك دوکه ل ببینیت و ابو له برسیه تی و ناره حه تیدا.^۱ خوی گه وره فرموویه تی: ﴿فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُبِينٍ ۝۱۰ يَغْشى النَّاسُ هَذَا عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ ئازاریکی زور به ژانه و هه موو خه لکی داده پوشتیت. هاتن بو لای پیغه مبهری خودا (ﷺ) وتیان: ئه ی پیغه مبهری خودا (ﷺ) داوای باران بارین بکه له خودا بو موزه پ نه وه تا له ناو چوون. پیغه مبهری (ﷺ) داوای له خودا کرد بویان که بارانیان بو ببارینیت. بارانیان بو باری و ئه م ئایه ته هاته خواره وه: ﴿إِنَّا كَاشِفُوا الْعَذَابَ قَلِيلًا إِنَّكُمْ عَائِدُونَ﴾ ئیبنو مه سعود (په زای خوی لی بیت) ده لیت: له پوژی قیامه تدا نه و جه زه به یان له سه ر لاده چیت. نه وانه ی که باوه ریان هیئا. کاتیك که تووشی خوشگوزه رانی بوون گه رانه وه سه ر لاساریه که ی خویان و خوی گه وره نه م ئایه ته ی نارد خواره وه: ﴿يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرَىٰ إِنَّا مُنْقِمُونَ﴾^۲ ئیبنو مه سعود ده لیت: پینج نیشانه تیپه ریون: دوکه ل و پوژی به درو پوم و کوشتاری به درو له تبوونی مانگ، نه م فرموده یه له هه ردو سه حیه که دا هاتوو.^۳ ئیمامی نه حه دیش پیوایه تی کردوو له موسنه ده که یدا وه له لای تیرمیزی و نه سائیش به و مانایه هیئاویانه. ئیبنو جه ریر و ئیبنو ئه بی حاته م له چهند پړگاوه لایانه.^۴ ئیبنو مه سعود هاوپرایه له گه ل کومه لیک له زانا پیشینه کان وهك مواهیدو نه بول عالیه و ئیبراهیمی نه خه عی و زه حاک و عه تییه عه وفی که نه و دوکه له رابوردوو و نه ماوه.^۵ ئیبنو جه ریریش هه مان بوچوونی هه یه. وه له فرموده ی نه بو سوره یه وه حوزه یفه ی کوپی نه سیدی غه فاریه ی (په زای خوی لی بیت) ده لیت: پیغه مبهری خودا (ﷺ) فرمووی: (قیامه ت هه لئاسیت هه تا ده نیشانه ده بینن: ده رکه وتنی پوژ له پوژئاواوه و دوکه ل و گیانداره که و (الدابة) ده رچوونی یه ئجوج و مه ئجوج و ده رکه وتنی عیسی کوپی مه ریه م و ده جبال و سی پوچوونی زه مین که پوچوونیکی له پوژمه لات و پوچوونیکی له پوژئاوا و پوچوونیکی تریش له نیوه دورگی عه ره بو ئاگریک که ده رده که ویت له ناو یه مه ن کوچ ده کات به خه لکه که ی کویان ده کاته وه له هه ر شوینیک بن له گه لیانه و بو هه ر شوینیک برپون له گه لیان ده چیت). ته نها موسلیم له سه حیه که یدا هیئاویه تی.^۶ وه له هه ردو سه حیه که دا هاتوو که

^۱ مسلم (۲۱۵۶/۴).^۲ فتح الباری (۴۳۴/۸).^۳ فتح الباری (۴۳۴/۸).^۴ احمد (۳۸۰/۱)، تحفة الأحوذی (۱۳۳/۹)، النسائی فی الکبری (۴۵۵/۶)، الطبری (۱۴/۱۳/۲۲)، فرموده یه کی سه حیه.^۵ الطبری (۱۶/۲۲).^۶ مسلم (۲۲۲۵/۴).

پيغه مبهري خودا (ﷺ) فرموى به ئيبنو سه ياد: (من شتيكم بؤ له دل گرتوى) وتى: (هو الدخ) نه وه دوخه واته: دوكل، پيغه مبهري (ﷺ) فرموى: (چغه سا ئيتر بيدهنگ به و قسه مه كه و له سه ري مه چؤ)، ده لئيت: پيغه مبهري خودا (ﷺ): ﴿فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُبِينٍ﴾ ى له دل گرتبوو بؤى. ۱ نه مه نه وه ده كه يه نيت كه نه مه شتيكى چاوه پوان كراوه كه پوويدات. ئيبنو سه ياديش له پيگاي فالگره كانه وه له سه ر زمانى جنوكه نه وه ى وه رگرتبوو كه قسه ته واو ناكه ن و لئى ده بپن له بهر نه وه ئيبنو سه ياد وتى (نه وه دوخه) واته: نه وه دوكله ئا له ويدي پيغه مبهري خودا (ﷺ) باش ناسى كه ماده يه كى شه يتانيه بؤيه فرموى: (إِخْسَاءُ فُلْنِ تَعْدُو قَدْرَتِكَ) واته: چغه، ئيتر بيدهنگ به و قسه مه كه و زياد له سه ري مه پؤ. فرموده ى زؤر پيوايه ت كراوه له فرموده ى مرفوع و مه وقوف له سه حيحه كان و غه يري نه وانيشدا كه دلنيامان ده كات و به لگى به ميژيش هيه كه دوكل له و نيشانانه يه كه چاوه پوان ده كريت، وهك دياره قورتانيش هر وا ده فرمويت، وهك خواى گه وره فرمويه تى: ﴿فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُبِينٍ﴾ واته ديارو ئاشكرا ده بيت كه هه موو كه سيك چاوى پيى ده كه ويت. نه مه وه لامه بؤ نه و ته فسيره ى كه ئيبنو مه سعود كردويه تى كه نه وه خه لكانيك بووه كه دوكلان بينيوه له بهر زؤر ناره حه ت بوون له برسандаو هلاك بوونيان به و شيوه يان به سه رهاتووه. خواى گه وره يش ده فرمويت: ﴿يَغْشَى النَّاسَ﴾ واته: خه لكى داده پوشيت و داگيريان ده كات. خو نه گه ر نه و پوانينه خه يالى بووايه و تاييه ت بووايه به بته رسته كانى خه لكى مه كه كه مه كه كه نه ده و ترا: ﴿يَغْشَى النَّاسَ﴾، خواى گه وره ده فرمويت: ﴿هَذَا عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ نه مه ئازاريكى زؤر به ژانه. واته نه وه يان پيى ده و تريت بؤ سه رزه نشت و دلگران كردنيان. وهك نه و نايه ته ى كه خواى گه وره ده فرمويت: ﴿يَوْمَ يُدْعَوْنَ إِلَى نَارِ جَهَنَّمَ دَعَاً﴾ ۱۳ ﴿هَذِهِ النَّارُ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ﴾ ۲ واته: پوژيك پالان پيوه ده نريت به ره و ناگري دؤزه خ چؤن پال پيوه نانتيك، (پييان ده و تريت) نه مه نه و ناگريه كه ئيوه به درؤتان ده زانى. يان به يه كتر ده لئى: نه مه نه و ناگريه كه ئيوه بپواتان پيى نه ده كرد. پاشان خواى گه وره ده فرمويت: ﴿زَبَنَّا أَكْشَفَ عَنَّا الْعَذَابَ إِنَّا مُؤْمِنُونَ﴾ نه ى په روه ريئى هه موومان نه و سزايه مان له سه ر لابه، ئيمه باوه رمان هينا. واته: خوانه ناسان كاتييك به چاوى خويان نه و ئازاره به ژانه ده بينن و ده چنه ناوى داوا ده كهن له خودا كه له سه ريان لا ببات، نه م نايه ته وهك نه و نايه ته وايه كه خواى

۱ فتح الباري (۲/۲۵۸)، مسلم (۴/۲۲۴).

۲ الطور (۱۳-۱۴).

خاوهن تۆله دهفه رموویت: ﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وَقَفُوا عَلَى النَّارِ فَقَالُوا يَلَيْتُنَا نُرَدُّ وَلَا نَكْذِبَ بِآيَاتِ رَبِّنَا وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾^۱ واته: وه نه گهر بیانینیت کاتیك كه له سه ر قه راغی دۆزه خ وه ستینراون كه ده لئین خۆزگه ده گه پرتیراینه وه بۆ دنیاو به لگه کانی په روه ردگارمان به درۆ نه ده زانی و له بهواداران ده بووین. ئەم نایه ته ش كه خودا دهفه رموویت: ﴿وَأَنْذِرِ النَّاسَ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُوا رَبَّنَا أَخِّرْنَا إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ نُجِبِ دَعْوَتَكَ وَنَتَّبِعِ الرَّسُولَ أُولَمْ تَكُونُوا أَقْسَمْتُمْ مِّنْ قَبْلِ مَا لَكُم مِّنْ زَوَالٍ﴾^۲ واته: وه (ئهی موحه ممه د (ﷺ)) خه لکی ئاگادار بکه و بترسینه له و پۆژه ی كه سزایان بۆ دیت ئینجا نه وانه ی كه سته میان کردوه ده لئین ئهی په روه ردگارمان بۆ ماوه یه کی كه م دوامان بخه تا وه لامی بانگه وازه که ت بدهینه وه و شوینی پیغه مبه ران بکه وین، ئهی ئیوه نه بوون پیشتی سویندتان خوارد كه مه رگیز له ناو ناچن. وه مه ر به و شیوه یه خوی گه وره لیږده دا دهفه رموویت: ﴿أَفَنُفِئُ لَهُمُ الذِّكْرَىٰ وَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مُّبِينٌ﴾^۳ کوا نه وانه گوی له ئامۆزگاری ده گرن؟ پیغه مبه ریک هاته لایان، مه موو شتی تیگه یانندن. ﴿ثُمَّ تَوَلَّوْا عَنْهُ وَقَالُوا مُعَلَّمٌ مَّجْنُونٌ﴾^۴ پاشان پووین لی وه رگیڤراو وتیان: فیڤکراوو شیته. خوی گه وره دهفه رموویت: نه وانه چون گوی له ئامۆزگاری ده گرن. ئیغه پیغه مبه رمان بۆ ناردن و په یامی ئیغه ی بۆ پوون کردنه وه و مه رپه شه ی لی کردن نه گهر به گویی نه که ن که چی پشتیان تیڤکردو شوینی نه که وتن و باوه پریان پی نه کردو وتیان فیڤکراوه و شیته. ئەم نایه ته وه ک نه و نایه ته وایه كه خودا دهفه رموویت: ﴿يَوْمَ يُنَادِي بُرْءَاؤُهُمْ هَؤُلَاءِ أَوْلِيَاءُ مَا لَهُمْ فِي شِعْرِ اللَّهِ وَلَا فِي إِلَهِهِمْ أَصْنَاءٌ فِئَئِمْ هَؤُلَاءِ﴾^۵ واته: له و پۆژه دا ئینسان (کرده وه ی خوی) بیر ده که ویته وه به لام نه و بیرکه وتن وه یه چ سودیک به و ده گه یه نیت. ئەم نایه ته ش كه خوی گه وره دهفه رموویت: ﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ فِرْعَوْنُ فَلَا قُوَّةَ وَأَخَذُوا مِنْ مَّكَانٍ قَرِيبٍ ۖ﴾^۶ وَقَالُوا ءَأَمَّنَّا بِهِ ؕ وَأَنَّىٰ لَهُمُ التَّنَافُثُ مِنْ مَّكَانٍ بَعِيدٍ واته: (ئهی موحه ممه د (ﷺ)) نه گهر ده بیینی کاتیك (بیباوه پان) زۆر ده ترسن ئینجا به هیچ جۆریك پزگار بوونیان نیه و له شوینیکی نزیک (دۆزه خه وه) ده برین بۆ ناوی، له و کاته دا ده لئین باوه پیمان هیئا به و (قورئانه) چون (باوه پریان) ده ست ده که ویت له شوینیکی دووره وه. خوی گه وره دهفه رموویت: ﴿إِنَّا كَاشِفُو الْعَذَابِ قَلِيلًا إِنَّكُمْ عَائِدُونَ﴾^۷ ئیغه تا ماوه یه کی كه م، ئەم سزایه وه لا

^۱ الانعام (۲۷).^۲ ابراهیم (۴۴).^۳ الفجر (۲۳).^۴ سبأ (۵۱-۵۲).

دهنن، نئوه دهگه پینه وه سهر پئی پیشووتان. واته: نهگه ر نهو سزاتان له سهر لابهین و بتانبهینه وه بۆ سهر دنیا، دهگه پینه وه سهر پئی پیشووتان و دهست دهگه نه وه به بی دینی و باوه پر نه هینان. وه نه م نایه تی که خوی گه وره ده فهرمویت: ﴿وَلَوْ رَحِمْنَاهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِمْ مِنْ ضُرٍّ لَلَجُؤُا فِي طَغْيِنِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾^۱ واته: وه نهگه ر په حم به وان (بتپرستانی قوردهیش) بکهین و نهو ناخوشتی و به لایه ی له سهریان بوو لایبهین و هه لیگرین (که بریتی بوو له برسیتی بۆ ماوه ی حوت سال) (نهک بیر ناکه نه وه)، به لکو بیگومان له سهر که شی خو یان پۆده چن و به سهر که ردانی ده می نه وه. وهک نه م نایه تش که ده فهرمویت: ﴿وَلَوْ رُدُّوْا لَعَادُوْا لِمَا نُهُوْا عَنْهُ وَانْتَهُمْ لَكَذِبُوْنَ﴾^۲ واته: وه نهگه ر بکه پینرینه وه (بۆ دنیا) بیگومان دووباره دهگه پینه وه بۆ نهو کارانه ی که لیان قه دهغه کرابوو وه به پاستی نه وانه درۆزن.

مانای هه لمه ته گه وره که (البطشة الکبری)

خوی گه وره ده فهرمویت: ﴿يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرَىٰ إِنَّا مُنْقِمُونَ﴾^۳ نهو پۆژه هه لمه ته گه وره که ده کهین، ئیمه تۆله ده کهینه وه. ئیبنو مه سعود مانای ﴿الْبَطْشَةَ الْكُبْرَىٰ﴾ ی به پۆژی به در ته فسیر کردوه.^۴ نه مه قسه ی کۆمه لیک زانایشه که له سهر پاکی ئیبنو مه سعودن له سهر نهو ته فسیره که بۆ (الدخان) کردی له پیشه وه. هه میسان پڕوایه ت کراوه له ئیبنو عه باسه وه له پڕوایه تی عه وفیه وه له ئیبنو مه سعوده وه.^۵ وه له ئوبه ی کۆپی که عبیشه وه.^۶ که هه لیش ده گریت وایی. به لام پوونترو دیارتر نه وه یه که هه لمه ته گه وره که پۆژی قیامه ته، هه رچه نده پۆژی (به در) یش پۆژی هه لمه ته گه وره که یه. ئیبنو جه ریر ده لیت: یه عقوب بۆی گێرامه وه، ئیبنو عوله ییه بۆی گێرامه وه که خالیدی جه زاء بۆی گێراینه وه له عیکریمه وه ده لیت: ئیبنو عه باس ده لیت: ئیبنو مه سعود ده لیت: ﴿الْبَطْشَةَ الْكُبْرَىٰ﴾ پۆژی به دره و منیش ده لیم: نهو پۆژه پۆژی قیامه ته. نه مه سه نه ده کانی پاسته له ئیبنو عه باسه وه. جه سه نی به سری و عیکریمه یش هه ر وا ده لێن له پاستترین نهو پڕوایه تانه له ئیبنو عه باسه وه، والله اعلم.

﴿وَلَقَدْ فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ وَجَاءَهُمْ رَسُولٌ كَرِيمٌ ﴿١٧﴾ أَنْ أَدُّوا إِلَيَّ عِبَادَ اللَّهِ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٨﴾ وَأَنْ لَا تَعْلُوا عَلَى اللَّهِ إِنِّي آتِيكُمْ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ ﴿١٩﴾ وَإِنِّي عَذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ أَنْ تَرْجُمُونِ ﴿٢٠﴾ وَإِنْ لَرَّ تَوَمُّنَا إِلَى

^۱ المؤمنون (۷۹).^۲ الانعام (۲۸).^۳ الطبري (۲۲/۲۲).^۴ الطبري (۲۲/۲۲).^۵ الطبري (۲۲/۲۲).

فَاعْزِلُونِ ۲۱ فَدَعَارِبُهُ أَنْ هَتُولَاءِ قَوْمٌ مُجْرِمُونَ ۲۲ فَأَسْرِ بِعِبَادِي لَيْلًا إِنَّكُمْ مُتَّبَعُونَ ۲۳ وَاتْرُكُوا الْبَحْرَ رَهْوًا إِنَّهُمْ جُنْدٌ مُفْرَقُونَ ۲۴ كَمْ تَرَكُوا مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ۲۵ وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ۲۶ وَنَعْمَةً كَانُوا فِيهَا فَكَيْهِنَ ۲۷ كَذَلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا قَوْمًا آخَرِينَ ۲۸ فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنْظَرِينَ ۲۹ وَلَقَدْ نَجَّيْنَا بَنِي إِسْرَءِيلَ مِنَ الْعَذَابِ الْمُهِينِ ۳۰ مِنْ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ كَانَ عَلِيًّا مِنَ الْمُسْرِفِينَ ۳۱ وَلَقَدْ أَخَذْنَاهُمْ عَلَىٰ عِلْمٍ عَلَى الْعَالَمِينَ ۳۲ وَأَيْنَنَّهُمْ مِنَ الْآيَاتِ مَا فِيهِ بَلَاغٌ مُبِينٌ ۳۳ ﴿

باسى موسا و فيرعه ون و بزكار بوونى تورمه ي ئيسرائيل

خوای گه وده دهفه رموویت: ﴿وَلَقَدْ فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ وَجَاءَهُمْ رَسُولٌ كَرِيمٌ﴾ نئمه هؤزی
 فيرعه ونیشمان بهر له مان تاقي کرده وه و پیغه مبه ریکی به پریمان هاته لایان. واته: پیش نهم
 بتپه رستانه نئمه هؤزی فيرعه ونمان تاقي کرده وه که قیبتیه کان بوون له میسر، ﴿وَجَاءَهُمْ رَسُولٌ
 كَرِيمٌ﴾ پیغه مبه ریکی به پریمان هاته لایان که موسا بوو (سهلامی خوای لی بیت). وه دهفه رموویت:
 ﴿أَنْ أَدُّوا إِلَيَّ عِبَادَ اللَّهِ إِنَّي لَكُمُ رَسُولٌ أَمِينٌ﴾ بهنده کانی خودا به من بسپیرن، من بو نئوه پیغه مبه ریکی
 جی باوه یم. نهم نایه ته وهك نهو نایه ته وایه که خوای گه وده دهفه رموویت: ﴿فَأَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَءِيلَ
 وَلَا تَعْذِِبْهُمْ قَدْ جِئْنَاكَ بِثَابِتٍ مِنْ رَبِّكَ وَالسَّلَامُ عَلَيَّ مِنْ أَتْبَعِ الْهُدَى﴾ واته: وه نه وهی ئیسرائیل به ره لا
 بکه (با بین) له گه لا نئمه داو نازارو سزایان مه ده به پاستی نئمه له لایه ن په روه ردگارتیه وه به لگه و
 موعجیزه مان بو هیناوی سلاویش له سه ر که سیك بیت که شوین پئگای پاستی ده که ویت. وه
 دهفه رموویت: ﴿إِنِّي لَكُمُ رَسُولٌ أَمِينٌ﴾ من پیغه مبه ریکم له وهی بۆتان باس ده که م جی متمانه م. خوای
 گه وده دهفه رموویت: ﴿وَأَنْ لَا تَقْلُوا عَلَى اللَّهِ إِنِّي ءَاتِيكُمْ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ﴾ له به رامبه ر خودا خۆتان به زلتر
 مه بینن، من بو نئوه نیشانه یه کی ناشکرام. واته: خۆتان به گه وده تر مه زانن له به رامبه ر نایه ته کانی
 خودا و باوه رهینان به به لگه ناشکراکانی. وهك له م نایه ته دا که خوای گه وده دهفه رموویت: ﴿إِنَّ
 الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾ واته: به پاستی نه وانه ی خو به زل
 ده زانن که بمپه رستن له مه وپاش به سه رشوپی ده چنه دۆزه خه وه. ﴿إِنِّي ءَاتِيكُمْ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ﴾ واته: به

^۱ طه (۴۷).

^۲ الغافر (۶۰).

نیشانه‌ی دیار و ناشکرا که خوای گه‌وره ناردوو یه‌تی. وه ده‌فه‌رموویت: ﴿وَإِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكَرُ أَنْ تَرْجُمُونِ﴾ من به په‌روه‌رینی خۆم و ئیوه په‌نا ده‌به‌م له‌وه بمکوژن. ئیبنو عه‌باس و ئه‌بو سالح ده‌لین: لیدان به زمان که قسه پی و تن و جوین دانه.^۱ قه‌تاده ده‌لئت: لیدان و به‌ردباران کردنه. واته: په‌نا ده‌به‌م به‌و خودایه‌ی که من و ئیوه‌ی دروست کردوو که به خراپه له‌گه‌لم مامه‌له بکن به قسه یان به کردار.^۲ ﴿وَإِنْ لَرَّ تُوْمِنُوا إِلَى فَاَعَزُّوْهُ﴾ نه‌گه‌ر باوه‌ریشم پی ناکن، خۆتانم لی دوور بخه‌نه‌وه. واته: په‌لامارم مه‌ده‌ن و وازم لی بینن با ئیمه و ئیوه ناشتی بکه‌ین تا خودای گه‌وره بریاریکمان بۆ ده‌دات. کاتیك که موسا ماوه‌یه‌کی زۆر له‌ناویاندا مایه‌وه و زۆر له‌نیشانه‌کانی خودای نیشان دان له‌باتی ئه‌وه‌ی باوه‌ر بینن زیاتر به‌ره و بیدینی و لاساری ده‌پۆشتن. بۆیه موسا داوای کرد له‌خودا که سزایان بدات وه‌ك خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿وَقَالَ مُوسَىٰ رَبَّنَا إِنَّكَ ءَاتَيْتَ فِرْعَوْنَ وَمَلَأَهُ زِينَةً وَأَمْوَالًا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا رَبَّنَا لِيُضِلُّوْا عَنْ سَبِيلِكَ رَبَّنَا اطْمِسْ عَلَىٰ أَمْوَالِهِمْ وَاشْدُدْ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوا حَتَّىٰ يَرَوْا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ﴾ (۸۸) قَالَ قَدْ أُجِيبَتْ دَعْوَتُكُمَا فَاسْتَقِيمَا^۳ واته: وه موسا وتی: ئه‌ی په‌روه‌ردگارمان! به راستی تو به‌خشیوته به‌فیرعه‌ون و کۆمه‌له‌که‌ی هۆکاری پازانه‌وه و جوانی و مال و سامانی زۆر له‌ژیانی دنیا، ئه‌ی په‌روه‌ردگارمان! بۆ ئه‌وه‌ی خه‌ك گومرا بکه‌ن له‌پێگای تو ئه‌ی په‌روه‌ردگارمان! له‌ناویان به‌ره و مه‌هیله مال و سامانیان دله‌کانیان په‌ش بکات چونکه بپروا ناهینن مه‌تا ده‌بینن سزای ئازاردەر، (خوای گه‌وره) فه‌رمووی بیگومان داوای هه‌ردووکتان وه‌رگیرا جا خۆپاگرو به‌رده‌وام بن (له‌سه‌ر ئایینی خودا). هه‌ر به‌م شیوه‌یه‌ش خوای گه‌وره لی‌ره‌دا فه‌رموو یه‌تی: ﴿فَدَعَا رَبَّهُ أَنَّ هَؤُلَاءِ قَوْمٌ تُجْرِمُونَ﴾ دواجار هانای بۆ په‌روه‌رنده‌ی خۆی هینا. که ئه‌وانه کۆمه‌لیکی تاوانبارن. ئا له‌و کاته‌دا خودا فه‌رمانی دا به‌موسا که له‌گه‌ل نه‌وه‌ی ئیسرائیل له‌ناو ئه‌وا تا ده‌رچن و بپۆن. هیچ پرس و پابه‌ك به‌فیرعه‌ون نه‌که‌ن و گوئی پی نه‌ده‌ن. بۆیه خوای گه‌وره فه‌رموو یه‌تی: ﴿فَأَسْرِ بِعِبَادِي لَيْلًا إِنَّكُم مُّتَّبَعُونَ﴾ سا تو له‌گه‌ل ئه‌م عه‌بدانه‌ی من به‌شه و بپۆ چونکه ئه‌وان به‌دواتان ده‌که‌ون. وه‌ك خودا له‌نایه‌تیکی ترده‌ده‌فه‌رموویت: ﴿وَلَقَدْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِي فَاصْرَبْ لَهُمْ طَرِيقًا فِي الْبَحْرِ يَبَسًا لَا

^۱ الطبري (۲۶/۲۲).^۲ الطبري (۲۷/۲۲).^۳ يونس (۸۹-۸۸).

تَخَفْتُ دَرْكًا وَلَا تَخَشَى^۱ واته: به راستی نیکامان نارد بۆ موسا که به نده کانم به شه و بیه (و له میصر
 ده رچن) پێگه یه کی وشکیان له ده ریادا (ناوی نیل) دا بۆ بکه ره وه مه ترسه (فیرعه ون) پیت بگات و
 مه ترسه (له خنکان له ده ریادا). وه لیڤه دا ده فره مویت: ﴿وَأَتْرُكُ الْبَحْرَ رَهَوًا إِنَّهُمْ جُنْدٌ مُّفْرَقُونَ﴾ به
 نارامی له ده ریاکه بپه ره وه، که نه وه له شکره خنکان. چونکه کاتیک موسا (سه لامی خوای لی بیت) له
 ده ریاکه په ریه وه له گه ل نه وه ی ئیسرائیل. موسا ویستی به گاجۆنه که ی بکیشیت به ده ریاکه دا تا وه ک
 خوی لی بیته وه. بۆ نه وه ی ببیته پێگر له نیوان نه وان و فیرعه وندا هه تا نه توان بگه ن پێیان. خوای
 گه وره فره مان ی پیکرد که وازی لی بینیت وه ک خوی چۆنه بمینیته وه. مژده ی به موسا دا که نه وه
 له شکره له وه ده ریادا خنکاون. نه نیکه ران به وه نه بترسه. ئیبنو عه باس (په زای خوای لی بیت) ده لیت:
 ﴿وَأَتْرُكُ الْبَحْرَ رَهَوًا﴾ واته: وازی لی بینه چۆن وه ستاوه با واییت.^۲ موجهید ده لیت: پیه کی وشک و
 برنگیان بۆ په چاو بکه. واته فره مان مه ده ناوه که بجیته وه شوینی خوی. وازی لی بینه هه تا هه موو
 دینه ناوی.^۳ عیکریمه و په بیعی کوپی نه نه سو زه ححاک و قه تاده و ئیبنو زه یدو که عبی نه حبارو
 سه ماکی کوپی حه ربو که سانی تریش هه ر وایان وتوه.^۴ پاشان خوای گه وره فره موویه تی: ﴿کَمْ
 تَرَكُوا مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ﴾ که لیک کانی و باغاتیان لی به جی مان. واته: باغو باغات و پووبارو چاوانه ی
 زوریان به جی هیشت. ﴿وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ﴾ فره کیلگه و کۆشک و سه ره رای به نرخیش. واته: زۆر
 زه مینی کشتوکالی و کۆشک و ته لاری چاکیان به جی هیشت. موجهیدو سه عیدی کوپی جوبه یر ده لیت:
 ﴿وَمَقَامٍ كَرِيمٍ﴾ واته: دوانگه کان (شوینی به رز بۆ سه کردن).^۵ ﴿وَقَعَمَوْا كَانُوا فِيهَا فَاكِهِينَ﴾
 خیروبیڤرکیش که تییدا له وه پهی خوشیدا ده زیان. واته: زیانی که زۆر خوش بوو تییدا ده زیان به
 ناره زوی خویان هه زیان له هه ر خواردنیک بکردایه و هه ر جلوبه رگیکی جوان له به ریان ده کرد له گه ل
 نه وه موو سامان و ده سه لاتهی که له ولاتدا بوویان. هه مووی له ماوه یه کی زۆر که مدا له ده ستیان داو
 دنیا یان به جی هیشت و به ره و جه هه نه م به پێکه وتن که چ جیگا و پاشه پوژیکه خراپه. خوای گه وره
 ده فره مویت: ﴿كَذَلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا قَوْمًا آخَرِينَ﴾ تا به م جۆره دامان به گه لیک دیکه. واته: دامان به

^۱ طه (۷۷).^۲ الدر المنثور (۷/۴۱۰).^۳ الطبری (۲۲/۳۰).^۴ الطبری (۲۲/۳۰).^۵ الطبری (۲۲/۳۲).

نه وهى ئيسرائيل. وه ده فەرمووئىت: ﴿فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنْظَرِينَ﴾ نه ئاسمان شىنى بۆ گىرپان، نه زەمىنىش، ھەر مۆلەتەشيان پى نہ درا. واتە: كرده وهى چاكيشيان نہ بوو ھەتا بەرەو ئاسمان بەرز بىتەو ھەتا دلگران بىت بۆ نہ مانىان و بۆيان بگرى لەسەر زەمىنىشدا پارچە زەمىنىك نہ بوو كە خواپە رستى تىدا بگەن ھەتا زەمىنىش شىنىان بۆ بگات. بۆيە شاينى ئەو نہ بوون كە مۆلەت بدرين لەبەر بىدينى و لاسارى و ملھوپيان. ئىبنو جەرير پىوايەتى كردووہ لە سەعیدى كورپى جوبەيرەوہ دەلئىت: پىاوئىك ھاتە لای ئىبنو عەباس (پەزى خاى لى بىت) وتى: ئەى ئەبو عەباس ئەم ئايەتەت بىنىوہ كە خاى گەورە دە فەرمووئىت: ﴿فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنْظَرِينَ﴾ ئاخۆ ئاسمان و زەمىن بۆ كەس دەگرين؟ ئىبنو عەباس وتى: بەلى. ھىچ دروستكراوئىك نىە مەگىن دەرگايەكى لە ئاسماندا ھەيە لەو دەرگاوە پۆزى بۆ دادەبەزىت و كرده وەكانىشى لەو دەرگاوە سەردەكەوئىت. كاتىك خاوەن باوەر دەمرئىت دەرگاگەى دادەخرئىت (دەگرئىت) لەو ئاسمانەى كە كرده وەكانى لى سەردەكەوت و پۆزى لىوہ دادەبەزى. كاتىك كە دەمرئىت و لە دەستى دەچئىت دەگرى بۆى. وه كاتىك شوئى نوئزەگەى لەسەر زەمىندا چۆل دەبئىت و جئى دەھئئىت كە نوئزى تيا دەكردو يادى خوداى تيا دەكرد بۆى دەگرى. ھۆزى فیرعەونىش ھىچ پاشماوہیەكى چاكیان لەسەر زەمىندا نہ بوو ھىچ چاكەيەكيشيان بەرز نہ بوو ھەتەو بۆ لای خودا. نه ئاسمان بۆيان دەگرى و نه زەمىنىش شىنىان بۆ دەكات.^۱ عەوفى پىوايەتى كردووہ لە ئىبنو عەباسەوہ بەم شىئوہیە.^۲ خاى گەورە دە فەرمووئىت: ﴿وَلَقَدْ نَجَّيْنَا بَنِي إِسْرَءِيلَ مِنَ الْعَذَابِ الْمُهِينِ﴾ تۆرمەى ئيسرائىلىشمان لەو ئازارى پەر سووكايەتى پزگار كرد. ﴿مِنْ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ كَانَ عَلِيًّا مِنَ الْمُسْرِفِينَ﴾ لە فیرعەونىك كە خۆى زۆر بە زل دەزانى و لەوانە بوو كە لە ئەندازە دەردەچن. خاى گەورە منەت دەكات بەسەر تۆرمەى ئيسرائىلدا كە پزگارى كردن لەو داماوى و سەرشۆپىەى تىیدا دەژيان بە دەست فیرعەونەوہ و كردبوونى بە خزمەتكارو ھەموو كارىكى گرانى پى دەكردن بە سوک سەيرى دەكردن. وه دە فەرمووئىت: ﴿مِنْ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ كَانَ عَلِيًّا مِنَ الْمُسْرِفِينَ﴾ واتە: خۆى زۆر بە زل و خاوەن ھىزو دەسەلات دەزانى. وەك ئەم ئايەتەى كە دە فەرمووئىت: ﴿إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ﴾^۳ واتە: بەپاستى فیرعەون بەرزو زال بوو لە

^۱ الطبري (۲۲/۳۴).^۲ الطبري (۲۲/۳۵).^۳ القصص (۴).

زهوی (میسر) دا. وه له نایه تیکی تردا ده فره مویت: ﴿فَاسْتَكَبرُوا﴾ ^۱ ﴿قَوْمًا عَالِينَ﴾ واته: به لام خویمان به گوره دانا (باوه پریان نه هیئا) و نه وان گه لیکی ده سه لاتدار بوون به سهر خه لکیادا. واته: له وانه بوو که له نه ندازه دهرده چن. واته: له نه ندازه دهرده چوو له فرماندانیدا. نه وهنده خراب بوو بوو خوشی نه ده ژیا. خوای گوره ده فره مویت: ﴿وَلَقَدْ أَخَّرْنَاهُمْ عَلَىٰ عِلْمٍ عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ نه وانیشمان له چاو مه موو خه لکی دنیا دا به پیزتر گرت. موجهید ده لیت: ﴿وَلَقَدْ أَخَّرْنَاهُمْ عَلَى عِلْمٍ عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ واته: نه وانمان مه لیزارد له ناو مه موو خه لکیدا. قه تاده ده لیت: مه لیزاردان به سهر خه لکی نه و زه مانه ی خویندا. وه و تراوه: بوو مه موو چه رخیک زانایه ک (مه لیزارده یه ک) مه یه. وه ک نه م نایه ته که خوا ده فره مویت: ﴿قَالَ يَمْـُوسَىٰ إِنَّی اصْطَفَيْتُکَ عَلَى النَّاسِ﴾ ^۲ واته: (په روه ردگار) فره مووی: نه ی موسا بیگومان من توو مه لیزاردوو به سهر مه موو خه لکیدا. واته: له خه لکی نه و زه مانه (چه رخه) نه مه وه ک نه و نایه ته ی که ده فره مویت له باره ی ماریه مه وه (سه لامی خوای لی بیت): ﴿وَاصْطَفَاکَ عَلَىٰ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ﴾ ^۳ واته: وه پیزی دایت به سهر مه موو ژنانی جیهاندا. واته: له زه مانی خویدا. خه دیجه ی خیزانی پیغه مبه ر (ﷺ) یان به پیزتره له و یان وه ک نه و وایه له پیزدا. مه روه ها ناسیه ی کچی موزاحم خیزانی فیرعه ون. وه پیزی عانیسه له سهر ژنانی تر وه ک پیزی گوشتاو وایه له سهر خواردنه کانی تر. خوای گوره ده فره مویت: ﴿وَأَیْنَنَاهُمْ مِّنَ الْآیَاتِ مَا فِیهِ بَلْکَوْنًا مُّبِیْنًا﴾ هینده شمان نیشانه دانسی، که ناشکرا، بین به مایه ی نه زمون. واته: به لگی زورو چه ندین موعجیزه ی گوره، ﴿مَا فِیهِ بَلْکَوْنًا مُّبِیْنًا﴾ واته: تاقیکردنه وه یه کی پوون و ناشکرا بوو بوو نه و که سانه ی که پیگای پی دهرکردوو.

﴿إِنَّ هَؤُلَاءِ لَیَقُولُونَ ۖ إِن هِیَ إِلَّا مَوْتُنَا الْأُولَىٰ وَمَا نَحْنُ بِمُنْشَرِّینَ﴾ ^(۲۵) فَأَتُوا بِآبَائِنَا إِن کُنْتُمْ صَادِقِینَ

﴿أَهُمْ خَیْرٌ أَمْ قَوْمُ تُبَّعٍ وَالَّذِینَ مِن قَبْلِهِمْ أَهْلَکْنَاهُمْ إِنَّهُمْ کَانُوا مُجْرِمِینَ﴾ ^(۲۷)

وه لامدانه وهی نه و که سانه که بر وایان به پوژی قیامت نیه

خوای گوره ده فره مویت: ﴿إِنَّ هَؤُلَاءِ لَیَقُولُونَ﴾ و نیستا نه مانه ده لین. ﴿إِنَّ هِیَ إِلَّا مَوْتُنَا الْأُولَىٰ وَمَا نَحْنُ بِمُنْشَرِّینَ﴾ هر بوو یه که مجار که دهرین، تازه زیندوو نابینه وه. خوای گوره وه لامی

^۱ المؤمنون (۴۶).

^۲ الاعراف (۱۴۴).

^۳ ال عمران (۴۲).

بتپه رستان ده داته وه که باوه پریان به پۆژی دوانی و زیندوو بوونه وه نه بووه وتوویانه: ژیان ته نها ژیانی
دنیا به و پاش مردن ژیانیکه تر نیه و خه لکی نه زیندوو ده کریته وه و نه کۆده کریته وه، به لگه یش به
بابو باپیرانیان دینه وه که له پیش نه وانه وه مردوون و پۆشتوون و نه گه راونه ته وه. نه لێن: نه گه ر
زیندوو بوونه وه راسته. ﴿فَأْتُوا بِآبَائِنَا إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ نه گه ر به راستیتانه باوانه کانمان بو بیئن.
نه مه به لگه یه کی پرپوچ و گومانیکه خراب بوو، چونکه زیندوو بوونه وه و کۆبوونه وه له پۆژی
قیامه تدایه نه وه که له ژیانی دنیا به لکو پاش نه مانی دنیا و تیکچوونی و کاو لبوونی دیت. پاشان خوای
گه وره جاریکی ترو به شیوه یه کی تازه خه لکی دروست ده کاته وه. نامه قکره کان به ره و جهه نه م
ده برین و ده بنه سوتنه مه نی جهه نه م. پۆژیکه ده بنه شایه ت به سه ر خه لکیه وه. پیغه مبه ریش (ﷺ)
ده بیته شایه ت به سه ر نه وانه وه (به سه ر ئومه ته که یه وه) پاشان خوای گه وره هه ره شه له و بتپه رستانه
ده کات و ده یانتر سینیت له تۆله ی خۆی نه و تۆله یه ی که گه رانه وه ی نیه وه که چون سزای نه و گه لانه ی
دا که وه که نه وان بوون و باوه پریان به پۆژی قیامه ت نه بوو وه که هۆزی توببه ع که له سه به ب بوون که له و
کاته دا خودا قهری کردن و ولاته که ی کاو ل کردن به هه موو لایه کدا بلاوه یان کردو ته فروتونا بوون. خوای
گه وره ده فەرموویت: ﴿أَهْمُ خَيْرٌ أَمْ قَوْمٌ تُبْعَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ أَهْلَكْنَاهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ﴾ ناخو نه مانه
باشترن یا خود گه لی توببه ع و پیشینه کانیا ن؟ که قهرمان تیخستوون، چونکه تاوانبار بوون. وه که له
پیشه وه له سوره تی (سبأ) دا هاتوه که خوانه ناسه کان نکولی یان له زیندوو بوونه وه کردوه بویه خودا
لیره دا به نمونه ی نه مانه وه که نه و هۆزی توببه عه باسی ده کات و دینیت وه چونکه هۆزی توببه ع له
عه ره به قه حتانیه کان بوون و نه مانیش له عه ره بی عه دنانیه کانن. حومه یر سه به نه. هه ر کاتی که سی که
بووبیت به کار به ده ستیان به توببه ع ناویان بردوه. وه که به پاشای فارس و تراوه کیسراو به پاشای
پۆم و تراوه قه یسه رو به پاشای بیدینی میسر و تراوه فیرعه ون و به پاشای حه به شه و تراوه نه جاشی
چه ند هاوشیوه ی تریش له م ناوانه. به لام وا ده رده که ویت که هه ندی له وانه له یه مه ن ده رچووین به
ولاتاندا بلاوه یان کردیت هه تا گه یشتون ته سه مه رقه ندو له ویت ده سه لاتیان په یدا کردیت و بووبنه
کار به ده ست و سوپایان پیکه وه نابیت و ولاته که یان فراوان کردیت و خه لکیکی زۆر له ژیر ده سه لاتیاندا
بووبیت و له و وه خته دا نه و کار به ده ست حیره ی کردیت به شوینی فه رمانه وایی خۆی. وا پیکه و توه
به لای شاری مه دینه دا چووبیت له زه مانی نه فامیدا شه پی له گه ل خه لکه که ی کردوه نه وانیش
به رگریان کردوه و شه پریان کردوه به پۆژ به شه ویش میوانداریان کردوون. نه م پیاوه ش شه رم
گرتوویه تی و وازی لی هیناون. نه م پیاوه دوو زانای جووله که ی له گه ل بوو که نامۆزگاریان ده کرد که
هیچ نا کریت له گه ل نه م شاره دا چونکه شوینی پیغه مبه ریکه له ناخرزه ماندا په یدا ده بیت. وازی هیناو

دوو زانا جووله که کی له گه ل خوی بردووه بۆ ولاتی یه مهن. کاتیك که دای به لای مه ککه دا ویستی که عبه بپوخیئیت هه میسان نه یانه یشت بپوخیئیت و باسی مه زنی و پیروزی که عبه یان بۆ کردو و تیان نه م خانوو ئیبراهیمی خلیل دروستی کردووه (سهلامی خوی لی بیت) پیزو پله یه کی به رزو پیروزی ده بیت له سهر دهستی نه و پیغه مبه ره ی که له ناخرزه ماندا دیت. نه و پیاوه زۆر پیزی لیگرت و ته وافی کرد به ده وریداو قوماشی یه مهنی جوان و ناسکی دا به سهر که عبه دا. پاشان گه پیاوه بۆ یه مهن و داوای کرد له خه لکه که کی له گه لیدا بینه جووله که و نه و ئاینه وه ریگرن. له و کاته دا ئایینی موسا بوو (سهلامی خوی لی بیت) که له سهر پێگای راست بوون پیش هاتنی عیسیای کوپی مه ریه م (سهلامی خوی لی بیت) هه موو خه لکی یه مهن بوونه جووله که و ئایینی موسایان وه رگرت. عبدالرزاق پیوایه تی کردووه له نه بو هوره یه وه (په زای خوی لی بیت) ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فه رمووی: (نازانم توببه ع پیغه مبه ر بووه یان پیغه مبه ر نه بووه).^۱ وه پیوایه ت کراوه له ته میمی کوپی عه بدوره حمانه وه ده لیت: عه تای کوپی نه بی رباح ده لیت: قسه مه لێن به توببه ع چونکه پیغه مبه ری خودا (ﷺ) نه یه یشتوووه قسه ی پی بو تریت.^۲ والله تعالی اعلم.

﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِعِيبٍ﴾ (۳۸) ﴿مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ (۳۹) ﴿إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ مِيقَتُهُمْ أَجْمَعِينَ﴾ (۴۰) ﴿يَوْمَ لَا يُغْنِي مَوْلَى عَنْ مَوْلَى شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ﴾ (۴۱) ﴿إِلَّا مَنْ رَحِمَ اللَّهُ إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ﴾ (۴۲)

نه م دنیا یه بۆ حیکمه تیک ساز دراوه

خوای گه وره ده فه رموویت: ﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِعِيبٍ﴾ ئیعه نه م ئاسمانانه و نه م زه مینه و هه رچی له ناو نه و دووانه دایه بۆ گه مه مان ساز نه داوه. ﴿مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ هه ر بۆ راستی هه موومان وه دی هیناون به لام زۆربه یان نازانن. خوای گه وره باسی عه داله ت و پاکی و بی عه یبی خوی ده کات که نه م ئاسمان و زه مینه ی بۆ گه مه و بیهوده وه دی نه هیناوه وه ک نه م ئایه ته که ده فه رموویت: ﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَطْلًا ذَلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ﴾^۲ واته: ئیعه ئاسمان و زه وی و نه وه ی له نیوانیاندا یه به بیهوده دروستمان نه کردووه نه وه گومانی نه و که سانه یه که بیباوه پ بوون سا هاوار بۆ نه وانه ی که بیباوه پ له ئاگری

^۱ البغوي (۱۵۴/۴)، فه رمووده یه کی سه حیحه.

^۲ عبدالرزاق (۲۰۹/۳)، فه رمووده یه کی سه حیحه.

^۳ ص (۲۷).

دۆزه خ. وه ده فه رموویت: ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ﴾ (۱۱۵) ﴿فَتَعَلَىٰ اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْمَرْشِ الْكَبِيرِ﴾^۱ واته: ئایا ئیوه گومانتان وابووه که بیگومان ئیوه مان به بی هوده دروست کردووه و بیگومان ئیوه ناگه پینه وه بو لای ئیمه، جا به رزو بلندی بو خوی پاشای راست و په و هیچ په رستراویک نیه جگه له و په روه ردکاری عرشى به پیزو به رزه. پاشان فه رموویت: ﴿إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ مِيقَتُهُمْ أَجْمَعِينَ﴾ ژوانی هه موویان پۆژی هه لاواردنه. ئه و پۆژه ش پۆژی قیامته که خوی گه وره هه موو خه لکی له یه ک جیاده کاته وه و سزای خوانه ناس ده دات و پاداشتی خاوه ن باوه پیش ده داته وه. ﴿مِيقَتُهُمْ أَجْمَعِينَ﴾ واته: هه مووی کۆده کاته وه هه ر له نه وه ل که سه وه هه تا دوایین که س، ﴿يَوْمَ لَا يُغْنِي مَوْلَىٰ عَنْ مَوْلَىٰ شَيْفًا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ﴾^۲ ئه و پۆژه دۆست له مه ر دۆستی هیچ کاریکی له ده ست نایه ت و که سیش به هانایان نایه ت. هیچ دۆست و نزیکیک سود به نه وی تر ناگه یه نیت وه ک خوی گه وره له م نایه ته دا ده فه رموویت: ﴿فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ فَلَا أَنسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ﴾^۳ واته: ئینجا کاتیک فوو ده کریت به شه یپوردا له و پۆژه دا هیچ خزمایه تیه ک نامینیت له نیوانیاندا و پرسپاری یه کتری نا که ن (که س له که س ناپرسیت). وه ک خوی گه وره له نایه تیکی تر دا ده فه رموویت: ﴿وَلَا يَسْتَلْ حِمِيًّا حَمِيمًا﴾ (۱۱۰) ﴿يُبْصَرُونَ﴾^۴ واته: وه هیچ که سیکی ناپرسیته وه له هیچ که سیکی خوشه ویستی خوی، که نیشانی یه کتر ده درین. واته: برا له برای خوی ناپرسیته وه کاتیک چای پی ده که ویت. ﴿وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ﴾ واته: هیچ که سیکی نزیک ناچیت به هاواری که سیکی خویه وه له هیچ شوینیکیشه وه یارمه تی بو نایه ت. پاشان فه رموویت: ﴿إِلَّا مَنْ رَحِمَ اللَّهُ إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ﴾^۵ مه گین که سیکی وه به ر به زه یی خودا بکه ویت، که هه ر خوی به ده سه لات و دلوفانه. واته: به زه یی خودا نه بیت هیچ شتیک فریادی نا که ویت له و پۆژه دا چونکه هه ر خودا خاوه نی ده سه لات و به زه یی فراوانه.

^۱ المؤمنون (۱۱۵-۱۱۶).^۲ المؤمنون (۱۰۱).^۳ المعارج (۱۱-۱۰).

﴿إِنَّ شَجَرَتَ الزَّقُّومِ﴾ ۱۳ ﴿طَعَامُ الْأَثِيمِ﴾ ۱۴ ﴿كَالْمُهْلِ يَغْلِي فِي الْبُطُونِ﴾ ۱۵ ﴿كَغَلِي الْحَمِيمِ﴾ ۱۶
 خُذُوهُ فَاعْتِلُوهُ إِلَى سَوَاءِ الْجَحِيمِ ﴿۱۷﴾ ثُمَّ صُبُّوا فَوْقَ رَأْسِهِ مِنْ عَذَابِ الْحَمِيمِ ﴿۱۸﴾ ذُقْ إِنَّكَ أَنْتَ
 الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ ﴿۱۹﴾ إِنَّ هَذَا مَا كُنْتُمْ بِهِ تَمْتَرُونَ ﴿۲۰﴾

گوزهرانی بته رستو جه زره به یان له پوژی قیامه قدا

خوای گه وره باسی شیوانی نه و سزایه ده کات که خوانه ناسانی پی سزا ده دریت نه وانه ی که
 باوه پریان نه بوو که ده گه پینه وه لای ده فه رموویت: ﴿إِنَّ شَجَرَتَ الزَّقُّومِ﴾ بهری داره که ی
 زه قنه بووت. ﴿طَعَامُ الْأَثِيمِ﴾ خواردنی گونا هبارانه. واته: گونا هبار له قسه و له کرداریدا که خوا
 نه ناسه. زور که س وتوو یانه مه به ست به وتاوانباره نه بو جه هله. گومانی تیدا نیه که نه م نایه ته
 نه بوجه هل ده گریته وه به لام تاییت نیه به نه وه، نیبنو جه ریر پیوایه تی کردوو له نه بو ده ردانه وه که
 ﴿إِنَّ شَجَرَتَ الزَّقُّومِ﴾ ۱۳ ﴿طَعَامُ الْأَثِيمِ﴾ ی خوینده وه بو پیاو یك پیاوه که وتی: ﴿طَعَامُ الْأَثِيمِ﴾
 واته: خواردنی هه تیوه. نه بو ده رداء وتی: بلی: خواردنی زه قنه بووت خواردنی خه لکی به ره لایه.
 موجهید ده لیت: هیچ خواردنیکی بو نیه بیخوات جگه له وه. نه گه ر دلۆپه یه کی بکه ویته سه ر زه مین
 زیانی هه موو خه لکی سه ر زه مین تیک ده دات و خرابی ده کات. ۲ هه ر به م مانایه پیوایه تی تریش هاتوو.
 ﴿كَالْمُهْلِ يَغْلِي فِي الْبُطُونِ﴾ له چه شنی خله ی پۆن زه یتوون، له ناو سکیاندا دیته کول. وتراوه: وه ک
 خله ی پۆن زه یتوون. ﴿يَغْلِي فِي الْبُطُونِ﴾ ۱۵ ﴿كَغَلِي الْحَمِيمِ﴾ وه ک کولینی ناوی گه رم. له زور گه رمی و
 خرابیدا. وه ده فه رموویت: ﴿خُذُوهُ فَاعْتِلُوهُ إِلَى سَوَاءِ الْجَحِيمِ﴾ بیگرن و پایکیشن بو ناوه پراستی
 جه هه نه م. واته: خوانه ناس بگرن. هاتوو که وه ختیک خوای گه وره فه رمان ده دات به (زبانیه) ی
 جه هه نه م که بیبه ن هه فتا هه زار په لاماری ده دهن، ﴿فَاعْتِلُوهُ﴾ واته: پایکیشن و به پال بیبه ن.
 موجهید ده لیت: ﴿خُذُوهُ فَاعْتِلُوهُ﴾ واته: بیگرن و به پال بیبه ن. ﴿إِلَى سَوَاءِ الْجَحِيمِ﴾ واته: بو
 ناوه پراستی جه هه نه م. ﴿ثُمَّ صُبُّوا فَوْقَ رَأْسِهِ مِنْ عَذَابِ الْحَمِيمِ﴾ نه وساکه ش هه ر بو نازاردان
 ناوه کولی به سه ردا بکه ن. نه م نایه ته وه ک نه و نایه ته وایه که خوای گه وره ده فه رموویت: ﴿يُصَبُّ مِنْ

۱ الطبری (۴۳/۲۲).

۲ الطبری (۴۳/۲۲).

فَوْقَ رُءُوسِهِمُ الْحَمِيمُ ﴿١٩﴾ يُصْهَرُ بِهِ مَا فِي بُطُونِهِمْ وَالْجُلُودُ ۱ واته: به سهریاندا ده پڑیفریت ناسی زور
 گرم، ده توینریته وه و به و (ناوه گهرمه) نه وهی له ناو سکیاندایه و پیسته کانیش (یان). فریشته کان به
 ناسن لیان دهن و میشکیان ده کریته وه پاشان ناوه کول ده کریته به سهریاندا به ناو جهسته یاندا
 ده چیتته خواره وه پاشان ناو سکی ده تویتته وه له ریخوله یه وه ده پواته خوار تا له قوله پییه وه وه
 کیماو ده رده چیت. خوی گهره بمانباریزیت له و سزایه. وه ده فهرموویت: ﴿ذُقْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ
 الْكَرِيمُ﴾ ده بجیره تویه که له دنیا دا هیژای خاوهن ده سلات بووی. واته: نه م قسه ی پی بلین
 بق سوکایه تی پیکردن و زیاتر رسواکردنی. زه حاک ده لیت له ئیبنو عه باسه وه (په زای خوی لی بیت)
 واته: تو نه مه زنی و نه خاوهن ده سلاتیشی. خوی گهره ده فهرموویت: ﴿إِنَّ هَذَا مَا كُنْتُمْ بِهِ
 تَمْتَرُونَ﴾ نه وه نه و شته هاته دی که ئیوه لی به گومان بوون. وه که نه نایه ته که ده فهرموویت: ﴿يَوْمَ
 يُدْعَوْنَ إِلَىٰ نَارِ جَهَنَّمَ دَعَا﴾ ﴿١٣﴾ هَذِهِ النَّارُ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿١٤﴾ أَفَسِحْرُ هَذَا أَمْ أَنْتُمْ لَا

بُصُرُونَ ۲ واته: پوژیک پالیان پیوه دهنریته به ره و ناگری دوزه خ چون پالیپوه نانیک، (بیان
 ده وتریت) نه مه نه و ناگره یه که ئیوه به دورتان دهرانی، نایا نه م ناگره جادووه یان ئیوه نابینن. بویه
 خوی گهره لیله دا فهرموویه تی: ﴿إِنَّ هَذَا مَا كُنْتُمْ بِهِ تَمْتَرُونَ﴾.

﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ ﴿٥١﴾ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٥٢﴾ يَلْبَسُونَ مِنْ سُنْدُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُتَقَابِلِينَ
 ﴿٥٣﴾ كَذَلِكَ وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عِينٍ ﴿٥٤﴾ يَدْخُلُونَ فِيهَا بِكُلِّ فُكْهَةٍ ءَامِنِينَ ﴿٥٥﴾ لَا يَدْخُلُونَ فِيهَا
 الْمَوْتُ إِلَّا الْمَوْتَةُ الْأُولَىٰ وَوَقَّعْنَا لَهُمُ عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴿٥٦﴾ فَضَلَّامِنَ رَبِّكَ ذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٥٧﴾
 فَإِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾ فَأَرْتَقِبْ إِنَّهُمْ مُّرْتَقِبُونَ ﴿٥٩﴾﴾

ژیانی له خواترسان و رابواردنیان له به هه شتدا

کاتیک که خوی گهره باسی به دبه ختان ده کات به دوایدا باسی به خته وه رانیش ده کات، هه بویه
 قورئان ناو دهریت به (مثانی) خوی گهره فهرموویه تی: ﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ﴾ نه و
 خو پاریزه کانیش وان له شوینیکی میمندا. ﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ﴾ واته: نه وانه ی که خو پاریزن له بهر خودا له
 دنیا دا، ﴿فِي مَقَامٍ أَمِينٍ﴾ واته: له پوژی دوایدا له به هه شتان. ترسیان له مردن نیه تییداو دلیان ته خته

۱ الحج (۱۹-۲۰).

۲ الطور (۱۳-۱۵).

که لئى دهرناچن و له هه موو خه م و خه فته و ماندووبوون و ناپه حه تیه ک پزگاریان بووه و له شه یقان و
 فروفیله کانی شه یتانیش پزگاریان بووه و جاریکی تریش تووشی به لاو کۆسکه وتن نابن. ﴿فِي جَنَّاتٍ
 وَعُيُونٍ﴾ له نیوان کانیوان و باغاندان. نه مه له به رانبه ری نه وانه ی که به ری داری زه قنه بووت ده خۆن
 له گه ل ناوی کولاو. خوای گه وره ده فه رموویت: ﴿يَلْبَسُونَ مِنْ سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُّتَقَابِلِينَ﴾ پارچه ی
 ناسک و نه ستوری ئاوریشم ده پۆشن (هه موو به رامبه ری هکن). واته: له هه وریشمی چاک له به ر ده کهن
 وه ک کراس و شیوه ی کراس، ﴿وَإِسْتَبْرَقٍ﴾ واته: نه و شتانه ی که به سه ر قوماشدا ده رده که ویت
 ده پۆشن، ﴿مُتَقَابِلِينَ﴾ واته: له سه ر قه نه فه یه که هیه که سیك له مانه پشت له یه ک ناکهن. وه
 ده فه رموویت: ﴿كَذَلِكَ وَزَوَّجْنَاهُم بِحُورٍ عِينٍ﴾ نۆر کیژی چاو که ژالی سپی و شۆلمان بۆ هاوسه ری
 پی به خشپون. واته: نه مانه مان پی به خشپون بۆ هاوسه ری ته له گه ل نه و خیزانه چاک و به
 شه وکه تانه ی که پیمان داون. نه و کیژه چاو که ژال و سپی و ناسکانه ی که ﴿لَمْ يَطْمِئْنُوا مِنْهُمْ قَبْلَهُمْ وَلَا
 جَانٌ﴾^۱ واته: پیش نه وان ده ستی لی نه که وتوه نه له ئاده می ونه له جنۆکه. ﴿كَانَتْهُمْ الْيَاقُوتُ
 وَالْمَرْجَانُ﴾^۲ واته: نه و (حوریانه) وه ک یاقوت و مەرجان وان. ﴿هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَنِ إِلَّا الْإِحْسَنُ﴾^۳
 واته: ئایا پاداشتی چاکه هه ر چاکه نیه؟ خوای گه وره ده فه رموویت: ﴿يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَاكِهَةٍ
 آمِنِينَ﴾ له ویدا هه ر میوه یه کی به دلپانه به ئاسوده یی (ده خوانن) واته: داوای هه رچه نده میوه
 بکه ن بۆیان ئاماده ده کریت. بی ترسن له وه ی که لییان به رییت یان نه یاندرییتی. به لکو هه ر کاتیك داوای
 بکه ن ئاماده کراوه بۆیان. وه ده فه رموویت: ﴿لَا يَذُقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ إِلَّا الْمَوْتَةَ الْأُولَى﴾ جگه
 له مه رگی هه وه لی، له و شوینه دا تامی مردنیك ناچه ژن و ﴿وَوَقَّعَهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ﴾ له ئازاری
 دۆزه خیشی پاراستوون. نه مه ئیستیسنای ته نکیدی نه فه یه که ده کات ئیستیسنای مونه قه تیغ واته:
 هه رگیز نه و مردنه ئیتر ناچه ژن. وه ک له هه ردوو سه حیه که دا هاتوه که پیغه مبه ری خودا (ﷻ)
 فه رمویه تی: (مردن ده هیتریت له وینه ی به رانیکی سپی که میك خوریه که ی ره شی تیکه له له نیوان
 به هه شت و ئاگرده ده وه ستیتریت پاشان سه رده به رییت، پاشان ده وتريت: نه ی خه لکی به هه شت! هه ر

^۱ الرحمن (۷۴).^۲ الرحمن (۵۸).^۳ الرحمن (۶۰).

دهمینه وه و مردن نیه. وه ئه ی خه لکی ناو ئاگر! هر ده مینه وه و مردن نیه).^۱ ئهم فەرمووده یه له سوره تی (مریم) دا باسکراوه. عبدالرزاق پیوایه تی کردووه له ئه بو سه عید و ئه بو هوره یه وه (په زای خویان لی بیت) ده لێن: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فەرمووی: (ده وتریت به خه لکی به هه شت، ئیوه هه میسه له ش ساغ ده بن و هه رگیز نه خوش ناکه ون و ئیوه هر ده مین و هه رگیز نامن. وه ئیوه هه میسه له خوشی و کامه رانیدان هه رگیز ناپه حه ت نابن و هه میسه لاون هه رگیز پیر نابن). موسلیم پیوایه تی کردووه.^۲ وه له ئه بو هوره یه وه (په زای خوی لی بیت) ده لێت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فەرمووی: (هر که سیک له خودا ترسابیت چووه ته به هه شت له ناو به هه شتدا به خوشی ده بیاته سه رو تووشی ناپه حه تی نابیت. وه ده ئی له به هه شتدا و هه رگیز نامریت. جلوه رگی ناپزیت و خراپ نابیت. که نجیشی ناپوات).^۳ خوی گه وره ده فەرمویت: ﴿وَوَقَّهْمُ عَذَابَ الْجَحِيمِ﴾ واته: له گه ل ئه وه هه مو به هره گه وره نه پراوه یه خودا پاراستوونی و پزگاری کردوون و لای داو له و جه زه به به ژانه له ناو جه هه نه مده ئه وه ی داویان کردووه ده ستیان که وتوو و ئه وه یش لێ ترسان پزگاریان بووه لێ. بۆیه خوی گه وره فەرمویه تی: ﴿فَضْلًا مِّن رَّبِّكَ ذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ چاکه یه و په روه رنده ی تو کردوویه تی، ئه مه یش به خته وه ریه کی زور گرینگه. واته: ئه مه پیزو چاکه یه کی خودایه بو به نده چاکه کانی وه که له فەرمووده ی سه حیدا هاتوو له پیغه مبه ری خوداوه (ﷺ) که فەرموویه تی: (کار بکه ن و پاست بن و نزیک ببه وه، بشزانن که هیچ که سیک کرداره کانی نایبته به هه شت). وتیان: ته نانه ت توش ئه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ)? پیغه مبه ر (ﷺ) فەرمووی: (ته نانه ت منیش، مه گه ر خودا به به زه یی و چاکه ی خوی دامپوشیت).^۴ خوی گه وره ده فەرمویت: ﴿فَإِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ هر بۆیه وا به ئاساتی به زمانی تۆمان به پێ کرد. که شایه ت بیر بکه نه وه. واته: ئهم قورئانه مان ئاسان کرد و نارده مانه خواره وه له سه ر زمانی تو به ئاسان و په وان و ئاشکراو پوون که په وانترین و چاکترین و دیارترین زمانه ﴿لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ واته: به لکو تی بکه ن و بزائن. پاشان له گه ل ئهم هه مو پوونکردنه وه و شیکردنه وه هه ندی خه لکی هر باوه پریان نه ده مینا و لاره ملیان ده کرد و دژی ده وه ستان خودای مه زنیش دلی پیغه مبه ری (ﷺ) ده دایه وه و به لینی سه رکه وتنی ده دایه و هه ره شه ی ده کرد له و که سانه ی که باوه پریان پی نه ده کرد به له ناو بردن و قرتیخستنیا.

^۱ فتح الباری (۲۸۲/۸)، مسلم (۲۱۸۸/۴).^۲ مسلم (۲۱۸۲/۴).^۳ الطبرانی - الاوسط - (۴۸۹۵)، فەرمووده یه کی باشه (جید)، موسلیمیش پشتگیری لی ده کات.^۴ فتح الباری (۳۰۰/۱۱)، مسلم (۲۱۷۰/۴).

﴿فَارْتَقِبْ﴾ چاوه پروان به، ﴿إِنَّهُمْ مُرْتَقِبُونَ﴾ واته: بهم زووانه تیده گن و ده زانن سرکه وتن بۆ کییه و قسه ی کی له دنیا و له قیامه تدا به رزو زور بلنده. نه ی موحه معه د سرکه وتن و پایه بلندی بۆ توو براکانت له پیغه مبه ران (سه لامی خویان لی بیت) و نه و خاوه ن باوه رانه ی که شوینی نیوه که وتوون وه ک خودا فرمویه تی: ﴿كَتَبَ اللَّهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا وَرُسُلِي﴾^۱ واته: خوا نووسیویه تی که بیگومان من و پیغه مبه رانم سر ده که وین. وه فرمویه تی: ﴿إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ﴾^(۵۱) یوم لا ینفع الظالمین معذرتهم ولهم اللعنه ولهم سوء الدار^۲ واته: به راستی نیمه پیغه مبه رانمان و نه وانه ی باوه ریان هیئاوه سرکه وتن و ده که ین له زیانی دنیا و له و پوژده ی (قیامه ت) شایه ته کان مه لده سنه وه، پوژیک پاکانه کردنی بیباوه ریان سودیان پی ناگه یه نیت مه مویان نه فره تیان لی کراوه و خراپترین جیگایان مه یه.

ته فسیری سوره تی (الجاثیه)

له مه که دا هاتوو ته خواره وه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿حَمْدٌ﴾^(۱) تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ^(۲) إِنَّ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِّلْمُؤْمِنِينَ^(۳) وَفِي خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُثُّ مِن دَابَّةٍ ؕ آيَاتٌ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ^(۴) وَأَخْلَفَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَمَا أَنزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِن رِّزْقٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَتَصْرِيفِ الرِّيحِ ؕ آيَاتٌ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ^(۵)

ری نیشان دان بۆ تیپرامان له نیشانه کانی خودا

﴿حَمْدٌ﴾ حامیم، ﴿تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ﴾ نه م کتیبه خاوه ن ده سه لاتی کارزان ناردوویه تی. ﴿إِنَّ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ له ئاسمانان و زه میندا به لکه زۆن بۆ که سانی خاوه ن باوه پ. ﴿وَفِي خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُثُّ مِن دَابَّةٍ ؕ آيَاتٌ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ﴾ له دروستکردنی خۆتان و بلاویوونی جانه وه ران، چه ند به لکه هه ن، بۆ نه وانه ی له بهر وادا بیگومانن. خوی گه وره به نده کانی پینموونی ده کات بۆ تیپرامان له به هره و نیشانه کانی و نه و ده سه لاته مه زنه ی که ئاسمانه کان و زه مینی پیی و هدی هیئاوه و نه و مه مو مه خلوقاتانه ی تیا دروست کردوون به مه مو په گه زو جوړه کانی وه له فریشته و جنوکه و مرقو گیانه وه رو به مه مو جوړه کانی وه وه ک بالنده و گیانداره که ژیه کان و مارو میروو نه و زینده وه رانه ش

^۱ المجادلة (۲۱).^۲ الغافر (۵۱-۵۲).

که له ناو ده‌ریادان له هه‌موو چه‌شنه‌کانی و هاتوچوی شه‌وو پۆژ به دوا‌ی یه‌کدا به به‌رده‌وامی و به‌بی وه‌ستان و نه‌و هه‌ورو بارانه‌ی که له کاتی پی‌ویستدا په‌وانه‌ی ده‌کات و ده‌یارینیت که خوای گه‌وره ناوی بردوه به پۆزی. چونکه به هوی بارانه‌وه پۆزی په‌یدا ده‌کات بۆ گیانه‌وه‌ر له نیوانیاندا مرقۆ. وه‌ک ده‌فه‌رموویت: ﴿وَخِلَافِ أَيْلٍ وَالنَّهَارِ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ رِزْقٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَتَصْرِيفِ الرِّيحِ ؕ آيَاتٌ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ له هاتوچوی شه‌وو پۆژو له و پۆزیه‌ی که خودا له و چه‌وايه‌وه به‌پیی ده‌کات و زه‌وی مردوی به و هویه‌وه زیندوو کرده‌وه و له هه‌لکردنی بایه‌کان. نیشانه‌هه‌ن بۆ نه‌و که‌سانه‌ی که تیده‌گه‌ن. ﴿فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ واته: دوا‌ی نه‌وه‌ی که نه‌و زه‌مینه‌ گیانی تیدا نه‌بوو مردبوو هیچ پوه‌ه‌ک و گژو‌گیایه‌کی تیدا نه‌بوو زیندوی کردوه‌ته‌وه. ﴿وَتَصْرِيفِ الرِّيحِ﴾ به هوی هه‌لکردنی بایه‌کانه‌وه به‌ره‌و باکوورو باشوورو پۆژه‌لات و پۆژئاواو له وشکانی و له‌ناو ده‌ریاکانداو به شه‌وو به پۆژ هه‌ندی له و بایانه‌ بۆ باران بارین و هه‌ندیکی بۆ تۆرمه‌کردنی دره‌خت و گیاو گژه‌و هه‌ندیکی بۆ که‌شه‌و نماکردنی گیانه‌کان و هه‌ندیکیشی بی به‌ره‌م وه‌ک له نه‌وه‌له‌وه فه‌رمویه‌تی ﴿لَا يَتَّبِعُ الْمُؤْمِنِينَ﴾ پاشان فه‌رمویه‌تی: ﴿يُوقِنُونَ﴾ دوا‌یش فه‌رمویه‌تی: ﴿يَعْقِلُونَ﴾ نه‌مه‌به‌رزبوونه‌ویه‌ له حالیکی چاکه‌وه بۆ حالیکی چاکتروبه‌رزتر له‌وی تر. نه‌م ئایه‌تانه‌ له و ئایه‌ته‌ ده‌چیت که له سوره‌تی (البقرة) دا هاتوه که خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَكَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ أَيْلٍ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَّاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِينَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا يَتَّبِعُ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾^۱ واته: به پاستی هه‌یه له دروستکردنی ئاسمانه‌کان و زه‌وی و جیاوانی شه‌وو پۆژ (به کورتی و به درێژی) و نه‌و که‌شتیانه‌ی که دین و ده‌چن له ده‌ریادا به و شتانه که قازانج ده‌گه‌یه‌نن به خه‌لکی و نه‌وه‌ی که خودا له ئاسمانه‌وه باراندی له ئاو (باران) پاشان زه‌وی پی زیندوو کرده‌وه پاش مردنی و بلاوی کرده‌وه تیایدا له هه‌موو جوړه زینده‌وه‌ریک وه‌هه‌لسوړاندنی بایه‌کان (به هه‌موو لایه‌کدا) و نه‌و هه‌ورانه‌ی پام کراون له ناوه‌ندی ئاسمان و زه‌ویدا نه‌مانه‌چهند به‌لکه‌یه‌کن بۆ که‌سانیک که تیبگه‌ن.

﴿تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَ اللَّهِ وَآيَاتِهِ يُؤْمِنُونَ﴾^۶ وَبَلِّ لِكُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ^۷ يَسْمَعُ آيَاتِ اللَّهِ تُنَلَّى عَلَيْهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ^۸ وَإِذَا عَلِمَ مِنْ آيَاتِنَا شَيْئًا اتَّخَذَهَا هُزُوًا أُولَٰئِكَ

لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٩﴾ مِّنْ وَرَائِهِمْ جَهَنَّمُ وَلَا يُغْنِي عَنْهُمْ مَا كَسَبُوا شَيْئًا وَلَا مَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٠﴾ هَذَا هُدًى وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَهُمْ عَذَابٌ مِّن رَّجَزِ آلِيمٍ ﴿١١﴾

سيفات و نيشانهى بوختانكه رو تاوانبار

خوای گه وره ده فەرمویت: ﴿تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَ اللَّهِ وَآيَاتِهِ يُؤْمِنُونَ﴾
 ئەمانه نیشانهى خودان که بۆتى ده خوینینه وه وه مووی پاسته دهى سا له پاش باسى خوداو
 نیشانه کانی نه، به کام قسه برپا ده کەن. ﴿تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ﴾ واتە: قورئان که نه وه موو به لگه و
 ئاگاداریانهى که تیا به تى. ﴿نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ﴾ واتە: که بۆتى ده خوینینه وه پاسته و له لایه ن
 خوداو به و کاتیک نه وان برپایان پى نه ده کردو شوینی نه ده که وتن. باشه دواى باسى خوداو
 نیشانه کانی به چ قسه به کی تر برپا ده کەن؟ پاشان خوای گه وره فەرمویه تى: ﴿وَبَلِّغْ لِكُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ﴾
 های له ی که سه ی بوختانکه رو تاوانبارە. واتە: هاوار بۆ نه وه که سه ی درۆ مه لده به ستیت بۆ خه لکی،
 که که سیکی درۆزن و سویندخۆرو تاوانبارو پيسوايه له کاتى قسه کردندا و له کاتى کار و کرده وه شدا
 ده روون پيسه و باوه پى به نیشانه کانی خودا نیه. بۆیه خوای گه وره نه فەرمویت: ﴿يَسْمَعْ آيَاتِ اللَّهِ تُحَلِّيْ
 عَلَيْهِ ثُمَّ يُعِزُّ مُسْتَكَبِرًا كَانْ لَمْ يَسْمَعْهَا فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ هەر کاتیک نیشانه کانی خودای به سه ردا
 ده خوینریتته وه، خۆی ده بییستی، که چی دواى به هۆی له خۆبایی بوون پى داده گریت وه ک نه وه یکه هەر
 نه شی بیستوهه. سا تو مزگینی پى بده که ئازاریکی به ژانى بهر ده که ویت. ﴿يَسْمَعْ آيَاتِ اللَّهِ تُحَلِّيْ
 عَلَيْهِ﴾ واتە: کاتیک قورئانی به سه ردا ده خوینریتته وه، ﴿ثُمَّ يُعِزُّ﴾ بهرده وامه له سه ربى دینی خۆی و نۆر
 له خۆبایی و لاسارو که له ره قه، ﴿كَانْ لَمْ يَسْمَعْهَا﴾ واتە: وه ک نه وه ی که هەر گوئی لی نه بووه، ﴿فَبَشِّرْهُ
 بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ واتە: مه والی بده نى که لای خودا له پۆزى قیامه تدا ئازارى به ئیش و ژانى بۆ ئاماده
 کراوه. وه ده فەرمویت: ﴿وَإِذَا عَلِمَ مِنْ آيَاتِنَا شَيْئًا اتَّخَذَهَا هُزُوًا أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ﴾ نه گەر شتیکیش
 له نیشانه کانی ئیمه فیڕ ببیت گالتە ی پى ده کات. ئازاریک به شی نه مانه که ته وائبروویان ده بات.
 واتە: نه گەر شتیکی له قورئان له بهر بکه ن و بزائن باوه پى پى ناکه ن و گالتە ی پى ده کەن و پى
 پیده کەن، ﴿أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ﴾ واتە: له بهر نه وه ی که نه وه که سانه ئا به و شیوه یه گالتە به
 قورئان ده کەن. سزاو تۆله یه ک به شیانه که به ته وای پيسوايان ده کات و ئابروویان ده بات. بۆیه
 موسليم پيوایه تى کردوه له کتیبه سه حیحه که یدا له ئیبنو عومه ره وه (په زای خویان لی بیت) ده لیت:

پیغمبری خودا (ﷺ) قەدەغەیی (نەھیی) کردووہ لەو کەسەیی کە دەچیته سەر زەمینی دوزمن قورئان لەگەڵ خۆی بیات لە ترسی ئەوێ دوزمن دەستی بۆبەریت. پاشان ئەو جەزەبە بە ژانە کە تووشیان دەبێت باس دەکات. کاتێک زیندوو دەکێنەووە دەفەرموویت: ﴿مَنْ رَأَاهُمْ جَهَنَّمَ وَلَا يُغْنِي عَنْهُمْ مَا كَسَبُوا شَيْئًا وَلَا مَا أَخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ دۆزەخیشیان وا بە دواوە نە ئەو شتەیی لە دنیا دا گیران مینا، نە دۆستانیک (غەیری خودا) هەلیانبژارد، بەهرەیان پێ دەگەییەن، ئازاریکی زۆر سەختیش چاوە پوانیانە. ﴿مَنْ رَأَاهُمْ جَهَنَّمَ﴾ واتە: هەر کەسیک ئەو پەوشتانەیی هەبێت لە پۆژی دوایدا دەچیته ناو جەھەنەم، ﴿وَلَا يُغْنِي عَنْهُمْ مَا كَسَبُوا شَيْئًا﴾ نە مال و نە منداڵ ناگاتە فریای، ﴿وَلَا مَا أَخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أُولَئِكَ﴾ ئەو بتانە و ئەو کەسانەش کە کردبوویان بە هاوەلی خودا هیچ سودێکیان پێ ناگەییەن و نایەن بە هانایانەو (کە غەیری خودا پەستوویان)، ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ جەزەبەیی زۆر گرانیشت دەدرێن. پاشان خوای گەورە فەرموویەتی: ﴿هَذَا هَدًى وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَهُمْ عَذَابٌ مِنْ رِجْزِ أَلِيمٌ﴾ ئەمە پێ نیشان دەریکە ئەو کەسانەش حاشا لە نیشانەکانی پەرورندەیی خۆیان دەکەن ئازاریکی زۆر دژوارو بە ژانیان هەبە. ﴿هَذَا هَدًى﴾ واتە: ئەم قورئانە بەرچاوپوونییە، ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَهُمْ عَذَابٌ مِنْ رِجْزِ أَلِيمٌ﴾ واتە: ئەوانەیی باوەریان بە نیشانەکانی خودای خۆیان نیە سزایەکی زۆر گرانو بە ژان دەدرێن، واللہ اعلم.

﴿اللَّهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمُ الْبَحْرَ لِتَجْرِيَ الْفُلُكُ فِيهِ بِأَمْرِهِ وَلِتَسَفَحُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ ۱۲ ﴿وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِّنْهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ ۱۳ ﴿قُلْ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا يَغْفِرُوا لِلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ أَيَّامَ اللَّهِ لِيَجْزِيَ قَوْمًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ ۱۴ ﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ

تَرْجَعُونَ﴾ ۱۵

پامەینانی دەریا و ئەو شتانەش کە خودا دروستی کردووہ هەمووی نیشانەیی دەسەلاتی خودان

خوای گەورە دەفەرموویت: ﴿اللَّهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمُ الْبَحْرَ لِتَجْرِيَ الْفُلُكُ فِيهِ بِأَمْرِهِ وَلِتَسَفَحُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ خودا ئەو خواوەیە دەریای بۆ ئێو پام کرد کە لە گوێرەیی فەرمانی ئەو، گەمی لەناودا بگەریت و بۆ چاکەیی ئەو تێبکۆشن. بەشکو شوکرانە بژێر بن. خوای گەورە باسی چاکەکانی خۆی

دەكات لەسەر بەندەكانى لەو شتانەى كە لە دەريادايە و دەرياشى پام هیناوه ﴿لِتَجْرِيَ الْفُلُكُ﴾ كەشتى لەناودا هاتوچۆ بكات، ﴿فِيهِ بِأَمْرٍ﴾ بە فرمانى ئەو. چونكە خودايە كە فرمانى داوه بە دەريا كە مەلى بگريت. ﴿وَلْيَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ﴾ بۆ ئەوەى كە بەكارى بێن بۆ بازركانى و كارو پيوستى تر كە خودا پىى بەخشيون. ﴿وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ بەشكو لەسەر ئەو دەستكەوتانەى بە دەستى دینن لەو كيشوهر و ولاتە دورانە شوكرانە بژير بن. پاشان خواى گەورە فرمويەتى: ﴿وَسَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِّنْهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ هەرچى لەناو ئاسمانەكان و زەمىندان، هەمووى هى ئەون، ئەو بۆ ئێوەى پام كردوون. كە لەمەدا نیشانە نۆدن بۆ ئەوانەى پادەمىنن. واتە: هەرچى لە ئاسمانەكان و زەمىندايە لە ئەستێرەكان و چياو دەرياو پووبارەكان و هەر شتێك ئێوە بەهرەى لى وەرەگرن. هەمووى چاكە و بەهرە بەخشیش خودايە بۆيە فرمويەتى: ﴿جَمِيعًا مِّنْهُ﴾ گشت هى ئەون، شەرىكى نە لەو شتانەدا كە دروستى كردوون. وەك خواى گەورە فرمويەتى: ﴿وَمَا يَكُم مِّن نِّعْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فَإِلَيْهِ تَجْشَرُونَ﴾^۱ واتە: وە هەر چاكە و بەهرەيەكتان هەبێت ئەوە هەمووى لە خوداوەيە پاشان كاتێك دووچارى زيان و ناپەختى بەك ببن ئەوە پەناو هاوار هەر بۆ لای ئەو دەبن. ئيبنو جەرير پيوايەتى كردووه لە پێگای عەوفیەو لە ئيبنو عەباسەو (پەزای خويان لى بێت) لەم نايەتەدا: ﴿وَسَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِّنْهُ﴾ هەموو شتێك هەر لە لای خوداوەيە، (الله) ئەم ناوہ يەكێكە لە ناوہكانى خودا، هەموو هى ئەون. ئەو كەسانەى كە لە ملەلانیدانلەناو خوياندا ناتوانن بەرامبەر خودا هیچ بلین و هیچ بكەن باش بزانه كە هەر وایشە.^۲ ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ لەمانەشدا بەلگە نۆدن بۆ ئەو كەسانەى كە پادەمىنن.

فرمان دان بە خۆپاگرى لەسەر نازارى بتيه‌رستان

خواى گەورە دەفرمويیت: ﴿قُلْ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا يَغْفِرُوا لِلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ أَيَّامَ اللَّهِ لِيَجْزِيَ قَوْمًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ تۆ بە باوہ‌پداران بلێ: با ئەو كەسانە ببەخشن كە بۆ پۆژەكانى خودا بە هيوانين، تا بە هەر گرۆيەك (بەپى كرده‌وهيان) پاداشت بدات. واتە: چاوپۆشيان لى بكەن و خۆپاگر بن لە بەرامبەر نازارو ئەشكەنجەيان، ئەمە لە كاتێكدا بوو كە تازه ئيسلام هاتبوو خواى گەورە فرمانى پێكردن كە

^۱ النحل (۵۳).

^۲ الطبري (۶۵/۲۲).

خوږاگرو به نارام بن به رامبه ر ئیش و نازاری خوانه ناسان و نه و که سانه ی که خاوه ن کتیب بن بؤ نه وه ی که لیان نریک بینه وه و سودیان پی بگه یه نن. به لام پاش نه و هه موو لاساری و خراپه کاریه یان به رامبه ر خاوه ن باوه پان خودای مه زن فه رمانی جیهاد و به ره لستی کردنی بته رست و خوانه ناسانی دا. هه ر به م شیوه یه ریوایه ت کراوه له ئیبنو عه باس و قه تاده وه.^۱ موجهید ده لیت: ﴿لَا يَرْجُونَ أَيَّامَ اللَّهِ﴾ به هره ی خودا وه ده ست ناهیتن.^۲ ده فه رموویت: ﴿لِيَجْزِيَ قَوْمًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ واته: کاتیک نه وان له دنیا دا چاوپوشیان له خوانه ناسان کرد. خوی گه وره له پوژی دوا پیدا هه قیان لی ده سینیت به هوی نه و کرده وه خراپانه یانه وه که کردوویانه، بویه خوی گه وره فه رموویت: ﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ﴾ هه ر که سیك کاریکی باش ده کات، بؤ خویه تی، هه ر که سیش خراپه ده کات، دژی خوی کردوویته، پاشان ئیوه هه ر بؤ لای په روه ردگارتان ده برینه وه. واته: ده چنه وه لای خودای مه زن کرده وه کانتان پیشانی خودا ده دریت و پاداشتتان ده دریت وه چاکه به چاکه و خراپه ش به سزادان و توله لی سه ندن. والله أعلم.

﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا بَنِي إِسْرَءِيلَ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ وَرَزَقْنَاهُمْ مِّنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ۝۱۶﴾
 ﴿وَأَتَيْنَاهُم بِبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْأَمْرِ فَمَا اخْتَلَفُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَعِيًا يَّتَنَّهُمْ ۚ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ۝۱۷﴾ ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ۝۱۸ إِنَّهُمْ لَن يُغْنُوا عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَإِنَّ الظَّالِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُتَّقِينَ ۝۱۹﴾ هَذَا بَصِيرَةٌ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ۝۲۰﴾

ریزلینانی خودا له نه وه ی ئیسرائیل و کیش په یدا بوون له نیوانیاندا پاش نه وه

خوی گه وره باسی نه و چاکانه ده کات که کردی له گه ل نه وه ی ئیسرائیل له ناردنی کتیب بویان و په وانه کردنی پیغه مبه ران له ناویاندا و کردیه فه رمان په و له ناویاندا بویه خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا بَنِي إِسْرَءِيلَ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ وَرَزَقْنَاهُمْ مِّنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ نیمه کتیب و کارزانی و پله ی پیغه مبه رایه تیمان دا به تورمه ی ئیسرائیل، بزوی چاک و چاکیشمان پی گه یانندن. له چاو هه موو خه لکی دنیا ش سه رمان خستن. ﴿وَرَزَقْنَاهُمْ مِّنَ الطَّيِّبَاتِ﴾ له دنیا شدا ریزمان دان

^۱ الطبري (۶۷/۶۶/۲۲).

^۲ الطبري (۶۷/۲۲).

به سهر خه لكى نه و زه مانه شدا ، وه ده فهرمويت: ﴿وَعَاتَيْنَهُمْ بَيِّنَاتٍ مِّنَ الْأَمْرِ فَمَا اخْتَلَفُوا إِلَّا مِّنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا يَبِغُهُمْ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾
 سه بارهت به دینه که شیان زور نیشانه ی دیاری دهرمان پی سپاردن له ناو خوشیان گرفتاری کیشه نه بوون. مه گین کاتیک که له م دینه ناگادار بوون، نه ویش هر له بهر ئیرییه ی نیوان خویان. په روه رندهت پوژی قیامت به و کارانه یاندا راده گات. که له سهری پیک نه هاتوون. واته: به لکه و نیشانه ی ته واومان بو ناردن، کاتیک ناگاداری نه و به لکه و نیشانه بوون له نیوان خویاندا ناکوک بوون له بهر حه سودی به یه ک بردن، ﴿إِنَّ رَبَّكَ﴾ نه ی موحه ممد په روه رنده ی تو، ﴿يَقْضِي بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ واته: له پوژی قیامتدا خودا هه موو نه و ناکوکیه یان بو شی ده کاته وه و به بریاری داد په روه ی خوی.

ترساندنې نه م نوممه ته نه گهر له سهر پی وړچه ی تورمه ی ئیسرائیل برپون به رپوه

خوای گه وره ده فهرمويت: ﴿ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ دواچار تو مان خسته سهر پیک و شوینیک له م ناینه، شوینی بکه وه و شوینی ناره زوی نه و نه زانانه مه که وه. نه م هه ره شه و ترساندنې تیایه بو نه م نوممه ته که شوینی جووله که و پریبازی جووله که بکه ون و لی نزیك ببه وه بویه خوای گه وره فهرمویه تی: ﴿ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا﴾ واته: شوینی نه و فرمانه بکه وه که له لایه ن خوداوه بو ت هاتوره که خودا ته نهایه و هاوه لی نیه و پشت بکه ره نه و که سانه ی که هاوه ل بو خودا داده نین. وه لیړه دا فهرمویه تی: ﴿وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ ۱۸ ﴿إِنَّهُمْ لَن يَغْنُوا عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَإِنَّ الظَّالِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ﴾
 ترساندنې نه م نوممه ته نه گهر له سهر پی وړچه ی تورمه ی ئیسرائیل برپون به رپوه

خوای گه وره ده فهرمويت: ﴿ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ دواچار تو مان خسته سهر پیک و شوینیک له م ناینه، شوینی بکه وه و شوینی ناره زوی نه و نه زانانه مه که وه. نه م هه ره شه و ترساندنې تیایه بو نه م نوممه ته که شوینی جووله که و پریبازی جووله که بکه ون و لی نزیك ببه وه بویه خوای گه وره فهرمویه تی: ﴿ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا﴾ واته: شوینی نه و فرمانه بکه وه که له لایه ن خوداوه بو ت هاتوره که خودا ته نهایه و هاوه لی نیه و پشت بکه ره نه و که سانه ی که هاوه ل بو خودا داده نین. وه لیړه دا فهرمویه تی: ﴿وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ ۱۸ ﴿إِنَّهُمْ لَن يَغْنُوا عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَإِنَّ الظَّالِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ﴾
 ترساندنې نه م نوممه ته نه گهر له سهر پی وړچه ی تورمه ی ئیسرائیل برپون به رپوه

﴿أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءً نَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ﴾ (۲۱) وَخَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَلِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿۲۲﴾ أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَٰهَهُ هَوْنَهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِ غِشًوَةً فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴾ (۲۳)

مردن و ژيانى خاوهن باوهرو خوانه ناسان وهك يهك نيه

نه وه كه سانه ي خواناسن له گه ل نه وانه ي كه خوانه ناسن وهك يهك نين وهك خواى گه وده
 فه رمويه تى: ﴿لَا يَسْتَوِى أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ الْفَائِزُونَ﴾ ۱ واته:
 دوزه خيه كان و به هه شتیه كان وهك يهك نين به هه شتیه كان پزگارو سه ركه وتوون. خواى گه وده ليته وده
 فه رمويه تى: ﴿أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءً نَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ﴾ ۲ ناخو نه وانه ي به دكارن، وا ده زانن نيته له ژيان و مه رگياندا وهك
 نه وانه يان داده نيته كه بوونه خاوهن باوهرو ناكار چاك بوون، زور خراب تيگه يشتوون. ﴿أَمْ حَسِبَ
 الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ﴾ واته: ناخو نه وانه ي كارى خرابيان كردوه، ﴿أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا
 الصَّالِحَاتِ سَوَاءً نَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ﴾ ۳ واتيده گن كه له پوڅى قيامه تدا له گه ل نه وانه ي كه خاوهن باوهرو
 بوون وهك يهك سه يريان ده كه ين! ﴿سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ﴾ واته: به راستى خراب له نيته و دادپه روه رى
 نيته تيگه يشتوون كه وا ده زانن جياوازي ناكه ين له نيوان پياوچاك و به دكاردا له م ژيانى دنياو له پوڅى
 قيامه تدا. ته به رانى پيوايه تى كردوه له مه سروق وه كه ته ميمى دارى شه ويك هه لسا هه تا به يانى نه م
 نايه ته ي ده و ته وه: ﴿أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ ۴.
 بويه خواى گه وده فه رمويه تى: ﴿سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ﴾. پاشان خواى گه وده فه رمويه تى: ﴿وَخَلَقَ
 اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَلِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ ۵ خوا به راستى نه م
 ناسمانانه و زه مينى وه دى هينا، تا هر كه سيك چى كردوه، پاداشتى و هر گريته وه و ناهه قيشيان لى
 ناكريت. ﴿وَخَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ﴾ واته: خودا نه م ناسمانان و زه مينه ي به راستى دروست

۱ الحشر (۲۰).

۲ الطبري (۵۰/۲).

کردوه. ﴿وَلِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ هه تا هه ر كه سيك چى كردوه
پاداشته كه ي وه ربگريته وه و سته ميشيان لى ناكريته. پاشان خواى گه وره فه رمويه تى: ﴿أَفَرَأَيْتَ مَنِ اخْتَذَ
إِلَهُهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَىٰ عَمْرٍ وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِ غِشًّا فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ أَفَلَا

تَذَكَّرُونَ﴾ ناخو تو نه و كه سته ديوه كه ناره زوى خوى ده په رست؟ خودا (كه ناگاي لى بو) پيى لى
كوپى و گويچكه و دليشى مؤر كردو ليلايى خسته سه ر چاوى. سا كى هه يه له پاش خودا، پيى نيشان
بدات؟ ده ي بويى بير ناكه نه وه؟ واته: ناره زوى خوى كردوه به خواى خوى، هه رچى ناره زوى
حه زى لى بكات و به چاكي بزانيت و ده كات و هه رچيش ناره زوى حه زى لى نه كات وازى لى دينيت،
﴿وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَىٰ عَمْرٍ﴾ خودايش پيى كاي لى كوپى چونكه ده زانيت نه و كه سه شايه نى نه وه يه. يان پيى لى
ده كوپيت پاش نه وه ي كه ناگادار كراو به لگه ي ته واوى بو پوون كرايه وه. واته: هه تا خواى گه وره
خه لكى ناگادار نه كات پيى لى ناكوپيت، ﴿وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِ غِشًّا﴾ واته: مؤر
ده نيت به سه ر گوى و دليداو چاوى كويز ده كات هيج شتيك نابيستي كه سوودى لى وه ربگريته و له هيج
شتيك تيناكات تا پيى پيى ده ركات و هيج نيشانه و پووناكيه ك وهدى ناكات تا له سه رى بپوات بويه خواى
گه وره فه رمويه تى: ﴿فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴾ واته: هيج كه سيك له پاش خودا نيه پيى
نيشان بدات وه ك نه م نايه ته كه خواى گه وره ده فه رمويته: ﴿مَنْ يُضِلِّ اللَّهُ فَكَلَّا هَادِيَ لَهُ وَيَذَرُهُمْ فِي
طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾^۱ واته: هه ر كه س خوا گومراي بكات (به تاوانى كرده وه ي خراپى) نه وه هيج پييه ريكي
بو نيه (خودا) وازيان لى دينيت له گومرايى و ياخى بوونى خوياندا گيژ بخون.

﴿وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ وَمَا لَهُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ﴾^(۲۴) وَإِذَا تُتْلَىٰ
عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا يَنْتَسِرُونَ مَا كَانَ حُجَّتَهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا اتَّبَعْنَا آبَاءَنَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ^(۲۵) قُلِ اللَّهُ يُخَيِّكُم ثُمَّ يُمَيِّتُكُمْ ثُمَّ
يَجْمَعُكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَمَةِ لَا رَبَّ فِيهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ^(۲۶)﴾

بيروپرواي خوانه ناس و بروپيانووهيئانه وه و لامدانه وه يان

خواى گه وره باسى قسه ي سروشت په رسته كان ده كات له خوانه ناسان و نه و عه ره بانه ش كه
هاوپابوون له كه ليان له موشريكه كان كه باوه پيان نه بوو به زيندووبوونه وه ده فه رمويته: ﴿وَقَالُوا مَا هِيَ
إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ وَمَا لَهُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ﴾ هه ر وا وتيان: بيتجه له

ژيانى دنيا مان چيتر نيه، هر دهرين و دهژينه وه و هر سروشت ده مان مريئيت. هيچ شتيك له مهش نازان، هر له خووه گومان ده بن. ﴿وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا﴾ واته: نهو سروشت په رستانه ده لين: ژيانكي تر نيه جگه له م ژيانى دنيا يه كومه ليك دهرين و كومه ليكي تر له جيان ده ژي نه زيندووبونه وه هيه و نه پوژي قيامهت. نه م قسه يه بته رستانى عه ره بيش هر وتوويانه، نه وانه ي كه باوه پيان به زيندووبونه وه و پوژي دوايى نه بووه و هه ندي له فهيله سوفه ئيلا هيه كانيش هه مان قسه يان ده كرد كه باوه پيان به وه ديه تاني يه كه مجارو جاريكي تر گه رانه وه و زيندووبونه وه نه بوو. هه روه ها نه و فهيله سوفانه ي كه باوه پيان به سروشت و سورانه وه ي گه ردون هه بوو، باوه پيان به وه ديه تانه ي نه م بوونه وه ره نه بوو، پروايان و ابو كه هر سى و شهش هزار (۳۶۰۰۰) سالى جاريك هه موو شتيك چون بووه وهك خوي لي ديته وه، و ايان ده زاني كه نه م پووداوه چهند جار دووباره بووه ته وه و هه تا هه تايشه هر وا ده بيت. دژايه تي ژيريان ده كردو باوه پيشيان به كتيبه ئاسمانيه كان نه ده كرد، بويه ده يانوت وهك خودا ده فرمويت: ﴿وَمَا يَلْكُكُمْ إِلَّا الدَّهْرُ﴾ واته: هر سروشت ده مان مريئيت. خوي كه وره يش ده فرمويت: ﴿وَمَا هُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ﴾ واته: له م باره يه وه هيچ شتيك نازان به لگو هر له خويانه وه قسه ده كن. به لام نه و فرموده ي كه بوخاري و موسليم و نه بو داود و نه ساني پيوايه تيان كردوه له نه بو هوره يره وه (په زاي خوي لي بيت) كه ده ليت: پيغه مبه ري خودا (ﷺ) فرمويه تي: (خوي گه وره فرمويه تي نه وه كاني ئا ده م ئازارم ده دن قسه ده لين به سروشت (الدهر) من خوم سروشتم، فرمان به ده ستي خوم شه وو پوژ هه لده سوپينم).^۱ وه له پيوايه تيكي تردا هاتوه: (قسه مه لين به (الدهر) چونكه خوا خوي ده هره).^۲ شافعي و نه بو عوبه يده و كه ساني تريش له پيشه و ايان وتوويانه له ماناي نه م فرموده يده دا: (قسه مه لين به (الدهر) چونكه خوا خوي ده هره)، عه ره به كان له كاتي نه قاميدا نه گه ر تووشي ناره حه تيهك ببوونايه يان به لاو گرفتيك به سه رياندا بهاتايه ده يانوت نه ي زه مانه (الدهر) تو به سه رت هينايين. نهو شتانه يان ده خسته سه ر سروشت (الدهر) و قسه يان پي ده وت. كه چي نهو شتانه هه موو به ده ستي خودايه و وهك نه وه يه كه قسه به خودا بلين. چونكه له راستيدا خودا نهو شتانه ده كات. بويه نه يي كراوه كه قسه به (الدهر) بوتريت به و شيويه چونكه خوا خوي نهو ده هره يه كه نه وان مه به ستيانه و نهو شتانه ده خنه سه ري. نه مه چاكترين ته فسيره بو (الدهر) كه كراوه و مه به ستيش هر نه مه يه والله اعلم. ئيبنو حه زم و نه وانه ي كه هاوپاي نه ون له زاهيره كان به هه له داچون كه (الدهر) يان به يه كيك له ناوه كاني خودا داناوه، به پشت به ستن

^۱ فتح الباري (۸/۴۲۷)، مسلم (۴/۱۷۶۲)، ابو داود (۵/۴۲۳)، النسائي في الكبرى (۶/۴۵۷).

^۲ مسلم (۴/۱۷۶۲).

به م فه رموده يه. خواى گه وره ده فه رموئيت: ﴿وَإِذَا نُنَادِي عَلَىٰ هِمَّ أَيْنَتْنَا يَنْتَبِ مَا كَانَ حُجَّتَهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَتَتُوا
 بِشَاهِدَاتٍ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ هه ر كاتيكيش نيشانه ئاشكراكاني ئيمه يان بؤ ده خوئينه وه بره بيا نوو
 ده هئينه وه ده لئىن: نه گه ر قسه تان راسته بابو باپيرانمان بؤ بيئنه وه. ﴿وَإِذَا نُنَادِي عَلَىٰ هِمَّ أَيْنَتْنَا يَنْتَبِ
 وَاتِه: كاتيک به لگه يان بؤ بهئيرئته وه و راستيان بؤ رهون بکريئته وه که خواى گه وره تواناي هه يه که
 له شه پزاوه کان پاش نه وه ي که له ناو ده چن و نامئىن جاريكى تر دروستيان بکاته وه، ﴿مَا كَانَ حُجَّتَهُمْ
 إِلَّا أَنْ قَالُوا أَتَتُوا بِشَاهِدَاتٍ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ بره بيا نوو ديننه وه ده لئىن بابو باپيرانمان بؤ بيئنه وه نه گه ر
 راست ده لئىن. خواى گه وره يش فه رموئيه تى: ﴿قُلِ اللَّهُ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ
 وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بلى: خودا ژيان تان پى ده دات و له پاشان ده تانمرئيت و پاشان له پوژى
 قيامه تدا (که بيگومان هه ر دادى) هه مووتان کو ده کاته وه. به لام زوږبه ي نه م مه ردمه ئاگاي لى نيه.
 ﴿قُلِ اللَّهُ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ﴾ بلى: خودا ده تانمرئيت و پاشان ده تانمرئيت وهك به چاوى خو تان
 ده بيئىن له نه بوونه وه ده تانهئيتته بوون وهك خواى گه وره ده فه رموئيت: ﴿كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ
 وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ﴾ واته: چو ن بيبا وه پ ده بن به خودا؟! له
 كاتيكا که ئيوه بى گيان بوون و گيانى به به ردا كردن له پاشان ده تانمرئيت دواى نه وه زيندووتان
 ده کاته وه. واته: نه و که سه ي که تواناي وه ديهئىنانى هه بيت چاكترو باشت ر ده توانيت جاريكى تر
 دروستى بکاته وه، ﴿وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ﴾ واته: نه و (خوا) زاتيکه
 به ديهئىنانى ده ست پيکرو وه له پاشان (دواى مردنى) دووباره دروستى ده کاته وه. ﴿ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ
 الْقِيَمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ﴾ واته: له پوژى قيامه تدا هه مووتان کو ده کاته وه نهك له دونيادا هه تا بلئىن، ﴿اتَّبِعُوا
 بِشَاهِدَاتٍ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ وهك خودا ده فه رموئيت: ﴿يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَمْعِ﴾ واته: (پادا شتتان
 ده داته وه) له پوژيكا که کو تان ده کاته وه بؤ پوژى کو کردنه وه. وه ده فه رموئيت: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَوْمَ الْحِجَابِ﴾^(۱۲)
 ﴿يَوْمِ الْفَصْلِ﴾ واته: بؤ چ پوژيک دواخرا وه؟ بؤ پوژى جيا کردنه وه. وه ده فه رموئيت: ﴿وَمَا تُؤَخِّرُهُ

^۱ البقرة (۲۸).^۲ الروم (۲۷).^۳ التغابن (۹).^۴ المرسلات (۱۲-۱۳).

إِلَّا لِأَجَلٍ مَّعْدُودٍ^۱ واته: وه نئمه دواي ناخهين مه گەر بۆ کاتیکی دیارو به رچاو. لیژه شدا فه رموویه تی:
 ﴿ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ﴾ که هیچ گومانی تیدا نیه. ﴿وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ واته:
 زۆربه ی نه م خه لکه ناگای لی نیه بۆیه باوه پریان به زیندوو بوونه وه نیه و به دوری ده زانن. ﴿إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ
 بَعِيدًا﴾^(۶) وَنَرَنَّهُ قَرِيبًا^۲ واته: به پاستی نه و بیباوه پانه نه و پۆژه به دور ده بینن، نئمه ش زۆر به نزیک
 ده بینن. واته: خوانه ناسان به دوری ده زانن به لام خاوه نباوه پان زۆر به ناسان و نزیک ده زانن.
 ﴿وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُحْسِرُ الْمَبْطُلُونَ﴾^(۷) وَتَرَى كُلَّ أُمَّةٍ جَائِيَةً كُلُّ أُمَّةٍ تُدْعَى إِلَى
 كِتَابِهَا الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ^(۸) هَذَا كِتَابُنَا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ إِنَّا كُنَّا نَسْتَنسِخُ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ^(۹)
 هه ندی له بووداوه زۆر گران و ترسینه ره گانی پۆژی قیامهت

خوای گه وره ده فه رموویت: ﴿وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُحْسِرُ الْمَبْطُلُونَ﴾
 ده سه لاتی نه م ناسمانان و زه مینه هه ر بۆ خودایه، پۆژی که قیامهت پاده بیئت، نه م ته رزه هه رزه و یژانه
 زه ره ده که ن. خوای گه وره باسی خۆی ده کات که هه ر نه و خاوه نی ناسمانه کان و زه مینه و
 فه رمانه وایه تی له دنیا شو له قیامه تیشدا. بۆیه ده فه رموویت: ﴿وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُحْسِرُ
 الْمَبْطُلُونَ﴾ واته: کاتیک که قیامهت مه لده سیئت هه ر نه و نه زاندوانه ی که خوانه ناسن و باوه پریان به و
 کتیب و نیشانه ناشکراو پوونانه نیه که هاتوو ته خواره وه بۆ پیغه مبه رانی خودا زه ره ره مند. پاشان
 خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَتَرَى كُلَّ أُمَّةٍ جَائِيَةً كُلُّ أُمَّةٍ تُدْعَى إِلَى كِتَابِهَا الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ ده شبینی
 هه موو تیره یه ک به پیز به سه ر چۆکدا هاتوو، هه ر تیره یه کیش بانگ ده کریئت، بۆ دیتنی کرده وه که ی
 خۆی. نه و نه م پۆ پاداشتی کرده وه کانتان ده دریتته وه، ﴿وَتَرَى كُلَّ أُمَّةٍ جَائِيَةً﴾ واته: هه موو ده سه ته یه ک
 ده بینن به سه ر چۆکدا (ته ژنۆ) که وتوون له گرانی و سامناکی نه و پۆژه. وتراوه: کاتیک که جه هه نه م
 ده هیتریت و هه ناسه یه ک ده دات هیچ که س نیه خۆی بۆ پاگیریت هه موو به سه ر چۆکدا ده که ویت. هه تا
 ئیبراهیمی خه لیلش (سه لامی خوای لی بیئت) که له و کاته دا ده لیئت: نه ی خودایه خۆم خۆم خۆم جگه له
 خۆم نه م پۆ داوای هیچی ترت لی نا که م. وه عیسیای کوپی مه ریه میش (سه لامی خوای لی بیئت) ده لیئت:
 جگه له خۆم نه ی خودا نه م پۆ داوای هیچت لی نا که م. داوات لی نا که م بۆ مه ریه م که منی بووه. خوای

^۱ هود (۱۰۴).^۲ المعارج (۶-۷).

که وره ده فەرموویت: ﴿كُلُّ أُمَّةٍ تُدْعَى إِلَى كِتَابِهَا﴾ واته: بۆ سه یرکردنی نامه کانیان که چی تیدا نووسراوه و چیان کردوه. وهك خوی گه وره ده فەرموویت: ﴿وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجِئَتْ بِالنَّبِيِّنَ وَالشُّهَدَاءِ﴾^۱ واته: وه نامه ی کرده وه له به رده میان داده نریت و زهوی له و پۆژده دا به نووری په روه ردگاری پووناك ده بیتته وه. بۆیه خوی گه وره فەرموویه تی: ﴿الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ نه و نه مپۆ پاداشتی کرده وه کانتان ده دریتته وه چاکه به چاکه و تاوان و خراپه ش به سزای سهخت و گران. وهك خوی گه وره ده فەرموویت: ﴿يُبْنَوُا الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ﴾^{۱۳} بَلِ الْإِنْسَانُ عَلَى نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ^{۱۴} وَلَوْ أَلْقَى مَعَاذِيرُهُ^{۱۵} واته: له و پۆژده دا ناده می هه والی پی ده دریت له وهی که پیشی خستوه و دوی خستوه (له چاکه و خراپه)، به لکو ناده می ناگاداره به حالی خوی، با برپویانوی زوریش بینیتته وه. بۆیه خوی گه وره فەرموویه تی: ﴿هَذَا كِتَابُنَا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ إِنَّا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ نه مه کتیبی نیمه یه که به راستی له سه ر نیوه ده دویت، هه رچی کرده وهی نیوه ش بوو، نیمه هه موومان ده نووسی. ﴿هَذَا كِتَابُنَا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ﴾ واته: نه مه کتیبی نیمه یه به راستی باسی نیوه ده کات و هه مو کرده وه کانتان ناماده کراوه به بی که م و زیاد. وهك خوی گه وره ده فەرموویت: ﴿وَوُضِعَ الْكِتَابُ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يُوتِلُنَا مَا لَ هَذَا الْكِتَابِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا﴾^۲ واته: نامه ی کرده وه کان دابه ش ده کریت (ده دریتته دهستی راستی چاکان و دهستی چه پی تاوانباران) ئینجا تاوانباران ده بینی زور ده ترسن له و (هه موو تاوان و خراپه) ی که تییدایه و ده لئین نای هاوار بۆ نیمه نه م نامه و ده فته ره چیه؟ هیچ کرده وه یه کی بچووک و گه وره ی به جی نه میشتوه و تواماری کردوه هه ر کرده وه یه کیان کرد بیت (تیایدا) ناماده یه و په روه ردگارت سته م له که س ناکات. وه ده فەرموویت: ﴿إِنَّا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ واته: نیمه فەرمانمان داوه به و فریشتانه ی که چاودیرن به سه رتانه وه کرده وه کانتان بنوسن. ئیبنو عه باس و که سانی تریش و توویانه: فریشته کان کرده وه ی هه موو به نده کانی خودا ده نووسن و به رزی ده که نه وه به ره و ئاسمان پاشان نه و فریشتانه ی که له باره گای کرده وه کانن. نه وه ی که فریشته کان هیئاویانه به راوردی ده که ن له گه ل نه وه ی که له (لوح المحفوظ) دایه خوی گه وره برپاری داوه و نووسیویه تی له سه ر به نده کانی پیش دروست کردنیان

^۱ الزمر (۶۹).^۲ القيامة (۱۳-۱۵).^۳ الكهف (۴۹).

نه پتيكى لى زياد ده كريت و نه ليشى كه م ده كريت. پاشان نه م نايه تى خويند: ﴿إِنَّا كُنَّا نَسْتَنسِخُ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾.

﴿فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ فِي رَحْمَتِهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ﴾ (۳۰) وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا أَفَلَمْ تَكُنْ ءَاتِي تَتْلَىٰ عَلَيْهِمْ فَاستَكْبَرْتُمْ وَكُنتُمْ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ (۳۱) وَإِذَا قِيلَ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَالسَّاعَةُ لَا رَيْبَ فِيهَا قُلْتُمْ مَا نَدْرِي مَا السَّاعَةُ إِنْ نَّظُنُّ إِلَّا ظَنًّا وَمَا نَحْنُ بِمُستَقِينَ (۳۲) وَبَدَأْتُمْ سِفَاتٍ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ (۳۳) وَقِيلَ الْيَوْمَ نَنسِفُكُمْ كَمَا نَسِفْنَا لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا وَمَأْوَاكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُم مِّنْ نَّصِيرِينَ (۳۴) ذَلِكُمْ بِأَنكُم أَخَذْتُمْ ءَايَاتِ اللَّهِ هُزُوًا وَغَرَّكُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فَالْيَوْمَ لَا يُخْرَجُونَ مِنْهَا وَلَا هُمْ يُسْقَوْنَ (۳۵) فَلِلَّهِ الْحَمْدُ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَرَبِّ الْأَرْضِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (۳۶) وَلَهُ الْكِبَرِيَاءُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (۳۷)﴾

خوای گه وره باسی بریاری خوای ده کات به سر خه لکیدا له پوژی قیامه تداو ده فه رموویت: ﴿فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ فِي رَحْمَتِهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ﴾ سا نه وانه ی به باوه پو ناکار چاک بوون، په روه رینیان ده یانخاته بهر به زه یی، که نه مه به خته وه ریه کی زور گرینگه. واته: نه وانه ی خاوهن باوه پن به دل و به نه ندانه کانی له شیان ناکاری چاک ده که ن ته نها له بهر په زامه ندی خواو له شهرع لاندان، ﴿فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ فِي رَحْمَتِهِ﴾ ده یانخاته بهر به زه یی خوای که به هه شته وه که له فه رمووده ی سه حیچدا هاتووه که خوای گه وره ده فه رموویت به به هه شت توپه حمه تی منی، به توپه م ده که م به هه رکه سیك مه یلم لى بیت. ^۱ ﴿ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ﴾ نا نه وه یه سه رکه وتنی دیارو ناشکرا. پاشان خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا أَفَلَمْ تَكُنْ ءَاتِي تَتْلَىٰ عَلَيْهِمْ فَاستَكْبَرْتُمْ وَكُنتُمْ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ﴾ به لام خوانه ناسه کان (پییان ده وتریت) ناخو نیشانه کانی منتان بو نه خوینرایه وه که خوتان به زل ده زانی و کومه لیکی تاوانبار بوون؟ واته: خوانه ناسه کان پییان ده وتریت نایا به لکه کانی منتان به سه ردا نه خوینرایه وه؟ نه مه بو سه رزه نشتکردن و لوت شکاندنه، خوتان به زل ده زانی و شوینی نه ده که وتن و گویتان بو نه ده گرت. ﴿وَكُنتُمْ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ﴾ نیوه گرویه کی تاوانکار نه بوون به کردارو دلیشان په نگی خوار دبووه وه له بی دینیدا. ﴿وَإِذَا قِيلَ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَالسَّاعَةُ لَا رَيْبَ فِيهَا قُلْتُمْ مَا نَدْرِي مَا السَّاعَةُ إِنْ نَّظُنُّ إِلَّا ظَنًّا وَمَا نَحْنُ بِمُستَقِينَ﴾ هه کاتیکیش وترا که به لینى خودا راسته و قیامه ت دیت و

هیچ گومانی تیدا نیه. ئیوه ورتان: هر نازانین قیامت چیه؟ لامان خه یالکی خاوه و دلّمان برپای پی نیه. ﴿وَإِذَا قِيلَ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَالسَّاعَةُ لَا رَيْبَ فِيهَا﴾ واته: کاتیک خاوه ن باوه ره کان پییان بلین: که به لینی خودا راسته و پوژی دواپی دیت، ﴿قُلْتُمْ مَا نَدْرِي مَا السَّاعَةُ﴾ ئیوه ورتان: نازانین قیامتیش چیه؟ ﴿إِنْ نَّظُنُّ إِلَّا ظَنًّا﴾ گومانمان هیه و خه یاله به لامانه وه. بویه فه رموویه تی: ﴿وَمَا نَحْنُ بِمُتَّقِينَ﴾ واته: به راستی نازانین و دلّمان ناو ناخواته وه. خوای گه وردهش فه رموویه تی: ﴿وَبَدَأْتُمْ سَيِّئَاتٍ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾ هر کاریکی خراپیان له ده ست هاتبوو، ناشکرا نیشانیان دراو نه و شتانهش گالتیهان پی ده کرد ده وری لییان دا. ﴿وَبَدَأْتُمْ سَيِّئَاتٍ مَا عَمِلُوا﴾ واته: توله ی کرده وه خراپه کانی خوایان بو ده رکوت، ﴿وَحَاقَ بِهِمْ﴾ واته: ده وری لیدان، ﴿مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾ واته: نه و سزاو جه زده به یه ی که به گالتیهان ده زانی. وه ده فه رموویت: ﴿وَقِيلَ الْيَوْمَ نَنْسِفُكُمْ كَمَا نَفِصْنَا لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا وَمَأْوُكُمْ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَّاصِرِينَ﴾ پییان و ترا نه مپو له بیرتان ده کین، هر وهك ئیوه توش هاتنی نه مپوتان نه ده هاته بیر. جیتان له ناو ناگردایه، هیچ که سیش یارمه تیتان ناکات. ﴿وَقِيلَ الْيَوْمَ نَنْسِفُكُمْ﴾ واته: پییان و ترا: ئیمه مامه له ی خه لکیکی له بیرچووتان له گه ل ده کین له ناو ناگری جه هه نه مدا، ﴿كَمَا نَفِصْنَا لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا﴾ واته: هر وهك چون ئیوه نه مپوتان له بیرچووبوو. چونکه ئیوه برپواتان پی نه بوو. ﴿وَمَاؤُكُمْ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَّاصِرِينَ﴾ جیتان ناگری جه هه نه مه و که سیش نایهت به هاوارتانه وه. له فه رمووده ی سه حیددا هاتوو که خوای گه ورده ده فه رموویت به هندی له به نده کانی له پوژی قیامتدا: ئایا هاوسه رم پی نه دایت؟ ئایا پریم لی نه گرتی؟ ئایا ولاغی سواری و (ماین و نه سپ) و وشترم بو پام نه هیناوی به کاریان بهینسی و سودیان لی وه ریگریت؟ ده لیت: به لی نه ی په روه رنده م، ده فه رموویت: ئایا ده ترانی دیتته لام؟ ده لیت: نه خیر. خوای گه ورده ده فه رموویت: نه مپو منیش تو له بیر ده به مه وه وهك چون تو منت نه ده هاته بیر. ^۱ خوای گه ورده ده فه رموویت: ﴿ذَلِكُمْ بِأَنكُمْ اتَّخَذْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ هُزُؤًا وَغَرَّكُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فَالْيَوْمَ لَا يُخْرَجُونَ مِنْهَا وَلَا هُمْ يُسْمَعُونَ﴾ چونکه ئیوه نیشانه کانی ئیمه تان کردبووه جی گه مه ی خوتان. ژینی دنیا ئیوه هه لئه تاندبوو نیتر نه مپو له ناگر ده ریان ناخن و پیگه نیه داوای لیبوردنیش بکه ن. ﴿ذَلِكُمْ بِأَنكُمْ اتَّخَذْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ هُزُؤًا﴾ بویه ئیمه به م شیوه یه توله تان لی

ده سئین چونکه ئیوه کالته جاپیتان لی ده هات به و نیشانانە ی ئیمه پیده که نین. ﴿وَعَرَّكَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا﴾
 هه لئه تان به ژیانى دنیا و پالتان لی دایه وه تیايدا، تا ئا به م ئیوه یه په نجه پۆ بوون. بۆیه خوی گه وده
 ده فه رموویت: ﴿فَالْيَوْمَ لَا يُخْرَجُونَ مِنْهَا﴾ له ئاگر ناچنه ده ره وه. ﴿وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ﴾ هیچ
 بره بیا نو یه کتان لی و ده رناگیریت به لکو به به رده وامی جه زره به ده درین. وه ک چۆن ده سته یه ک له خاوه ن
 باوه پان ده چنه به هه شت به بی حیساب و جه زره به دان. دوی نه وه ی که خوی گه وده باسی بریاری
 خوی کرد به سه ر خاوه ن باوه پان و خوانه ناساندا ده فه رموویت: ﴿فَلِلَّهِ الْحَمْدُ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَرَبِّ الْأَرْضِ
 رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ واته: سا سوپاس هه ر بۆ خودایه، پرهینه ری ئاسمانه کان و زه مین و هه موو خه لکی
 جیهانیشه. ﴿فَلِلَّهِ الْحَمْدُ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَرَبِّ الْأَرْضِ﴾ واته: سوپاس بۆ خودا که خاوه نی ئاسمانه کان و
 زه مین و نه وه یش که تییاندا یه. بۆیه فه رموو یه تی: ﴿وَرَبِّ الْأَرْضِ﴾ واته: خه لکی جیهانیشه. پاشان
 خوی گه وده فه رموو یه تی: ﴿وَلَهُ الْكِبْرِيَاءُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ له ئاسمانان و
 زه مینیش، شکو و گه وده یی بۆ نه وه و هه ر خوی خاوه ن ده سه لاتی له کارزانه. ﴿وَلَهُ الْكِبْرِيَاءُ فِي السَّمَوَاتِ
 وَالْأَرْضِ﴾ موجهید ده لیت: له ئاسمانان و له زه مین هه ر خوی خاوه ن شکو و ده سه لاتی بی پایانه که
 هه موو شتی پییه تی و ملکه چی نه وه. له فه رمووده ی سه حیددا هاتووه: (خوی گه وده ده فه رموویت:
 خاوه ن شکویی پۆشاکی منه گه وده یش هه ر جلوه به رگی خۆمه، هه ر که سیك ململانیم له گه ل بکات
 تییاندا له ئاگری خۆمدا دامناوه).^۱ موسلیمیش به هه مان شیوه پیاو یه تی کردووه.^۲ وه ده فه رموویت:
 ﴿وَهُوَ الْعَزِيزُ﴾ که س ده ره قه تی نایه ت و پیی لی ناگیریت. ﴿الْحَكِيمُ﴾ واته: له کارزانه له گفتار و له
 کردار و له به رنامه و بریار و پیروژه و هیچ خودایه ک نیه ته نها نه وه بیت.

^۱ ابو داود (۳۵۰/۴)، فه رمووده یه کی سه حیه.

^۲ مسلم (۲۰۲۳/۴).

- ۱ باسی لاساری و پکی خوانه ناس
- ۵ شوین و جیگهی خه لکی به هه شت
- ۶ ناره حه تیه کانی پوژی قیامه ت و ناهه فکار خوزگه ده خوازیت که به پئی پیغه مبهردا (ﷺ) برویشتایه
- ۸ پیغه مبهردا (ﷺ) نارمزایی خوی دمه دهریت له و که سانه ی که درایه تی ده کهن
- ۱۰ جیکمه تی دابه زاندنی قورئان به جیا جیا و وه لام دانه و می خوانه ناسان و پوون کردنه و می چاره نووسی خرا بیان
- ۱۱ ترس وه به رهینانی بتپه رستانی قوره یش
- ۱۵ گالته کردنی خوانه ناسان به پیغه مبهردا (ﷺ)
- ۱۵ خوانه ناسان نارمزوی خویان کرد بووه په رستراوی خویان و له چوارپی و یلتر بوون
- ۱۶ چهند به لکه له سهر بوونی خودا و ده سه لاتی فراوانی
- ۲۰ گشتگیری په یامی پیغه مبهرو مانه و می تادونیا دونیایه و باسی به هر مکانی خوا له سهر مروؤ
- ۲۳ بی عه قلی و نه زانی بتپه رستان
- ۲۳ پیغه مبهردا (ﷺ) مزگینید مرو تر سینره
- خوی گه و ره فرمان دمکات به پیغه مبهردا (ﷺ) که ههر خو ئه دست خودا بده و باسی هه ندیک له سیفه ته کانی خودا
- ۲۴ خوی
- ۲۶ باسی خراپی بت په رستان
- ۲۶ باسی توانا و مه زنی خودا
- ۲۸ له سیفه ته کانی عه بده راسته کانی خوی ره حمان
- ۳۰ له سیفه ته کانی عه بده راسته کانی ره حمان دوور که و تنه وه له شیرک و کوشتن و به درموشتی - داوین پیسی -
- ۳۴ وه هه ندیکیت له سیفه ته کانی به نده راسته کانی ره حمان
- ۳۶ پاداشتی عه بده راسته کانی ره حمان و هه رشه له خه لکی مه ککه
- ۳۸ ته فسیری سورته ی (الشعراء) له مه ککه هاتووه اه خوارموه
- ۴۱ له نیوان موسا و فیرعه و ندا
- ۴۷ له نیوان موسا و (سه لامی خوی لی بیت) جادو و گهرمکاندا
- ۵۰ له نیوان فیرعه و ن و جادو و گهرمکاندا
- ۵۱ دهرچوونی پوئه کانی ئیسرائیل - به نی ئیسرائیل - له میسر
- ۵۳ راوانانی نه و می ئیسرائیل و خنکانی فیرعه و ن و هوزمه کهی
- ۵۴ ناموزگاری ئیبراهیم خه لیلی خودا بو هوزمه کهی، که واز له بتپه رستی بیئن
- ۵۶ ئیبراهیم (سه لامی خوی لی بیت) باسی ریزلینانی خودای مه زن و به سوزی دمکات به رامبه ر خوی
- ۵۸ پارانه و می ئیبراهیمی خه لیل بو خوی و باوکی
- ۶۱ خوپاریزان و گومرایان له پوژی قیامه تدا و کیشه ی نیوان گومرایان و داخ و خه فته ت خواردنیان له نیوان خویاندا
- ۶۲ باسی نوح و (سه لامی خوی لی بیت) هه لسانی به ناموزگاری هوزمه کهی و وه لامدانه و میان بوی
- ۶۴ هه رشه کردنی هوزمه کهی له نوح و نرای نوح لییان و له ناوچوونیان

- ۶۵ نامۆزگاری هود (سهلامی خوای لی بیت) بۆ هۆزمکهی - هۆزی عاد -
- ۶۷ وهلام دانهومی هۆزی هود و سزادانیان
- ۷۰ باسی صالح پیغه مبهدر (سهلامی خوای لی بیت) و هۆزمکهی - سهمود -
- ۷۰ ومبیر خستنهومی نهو ژيانهی که تییدان و بههرمکانی خودا به سهریانهوه
- ۷۲ وهلام دانهومی هۆزی سهمود و داواکردنی نیشانه (مهجزه) و دابه زینی سزا بویان
- ۷۳ باسی (لوط) پیغه مبهرو (سهلامی خوای لی بیت) بانکه وازمکهی
- ۷۴ نارمزیی دهرپرینی نووت له سهر نهو کاره خراپهی هۆزمکهی و، وهلام دانهومی نهوان و سزادانیان
- ۷۵ شوعه ییب پیغه مبهدر (سهلامی خوای لی بیت) نامۆزگاری خاومن دارستانه کان دهکات
- ۷۶ فهرمان دان به داد پهرومهی له کیشانه و پیوانه دا
- ۷۷ وهلام دانهومی هۆزی شوعه ییب و برپا نه هیئانیان پیی و سزادانیان
- ۸۰ نهه قورئانه خوای گه و ره نارد و یه تیه خوارموه
- ۸۱ قورئان له کتیبه پیشومهکاندا باسی هه بووه
- ۸۲ قورمیشیه کان زور بییدین بوون
- ۸۳ خوانه ناسان برپا ناهینن هه تا سزای به ژان به چاوی خویان ده بینن
- ۸۶ جویره نیل قورئانی هیئاومه خوارموه، شه یاتین نه یهیناوه
- ۸۷ فهرماندان به ترساندن خرمی نزیك
- ۹۰ وهلامدانهومی درو و ده له سهی موشریکه کان
- ۹۲ وهلام دانهومی نهوانه ی که نه لین پیغه مبهدر (صلوات) شاعیره
- ۹۳ جیاکردنهومی شاعیرانی نیسلام
- ۹۵ تهفسیری سورهتی (النمل)
- ۹۷ به سهرهاتی موسا (سهلامی خوای لی بیت) و پاشه پوژی فیرعه ون
- ۱۰۲ دیارنه بوونی په پو سوله یمانه
- ۱۰۵ نامه ی سوله یمان بۆ به لقیس
- ۱۰۷ راویژکردنی به لقیس له گه ل دارودسته کهیدا
- ۱۰۸ دیاریه که و وهلامی سوله یمان پیغه مبهدر (سهلامی خوای لی بیت)
- ۱۰۸ نامادکردنی ته ختی به لقیس له چاوتر و کانیکدا
- ۱۱۱ تاقی کردنهومی به لقیس
- ۱۱۳ گوتی نههه کوشکیکی له شوشه ی ساف دروست کراوه
- ۱۱۳ له نیوان پیغه مبهدر صالح (سهلامی خوای لی بیت) و سهمودا
- ۱۱۵ کهتنی کومه لیک خراپه کاران و پاشه پوژی هۆزی سهمود
- ۱۱۹ فهرمان دان به سوپاس کردنی خودا و درود ناردن بۆ پیغه مبههرمکانی (سهلامی خوای لی بیت)
- ۱۲۰ چهند به لگه یه که له سهر یه کتا په رستی (التوحید) خودا
- ۱۲۳ به سهرهاتی موجهیدیک - تیکوشه ریک - له رپی خودا

- ۱۲۴ باسی جی نشینی له م سهر زمینه
- ۱۲۸ موشریکه کان هاتنی پوژی قیامت به درو دزمان و وه لام دانه و میان
- ۱۳۱ قورن باسی ناکوکی نیوان به نی نیسرائیل دمکات که خودا دادومری دمکات له نیوانیاندا
- ۱۳۲ فهران دان به خو سپاردن به خودا له گه یاندنی بانگه وازدا
- ۱۳۲ هاتنه دمرومی گیانه و مریک له ناو زمیندا (دابة الارض)
- ۱۳۴ کوکردنه و می سته مکاران (زالمان) له پوژی قیامتدا
- ۱۳۶ کارمساته گرانه کانی پوژی قیامت و پاداشتی چاکه و خراپه تییدا
- ۱۴۰ فهران دان به خواپه رستی و بانگه وازکردن به قورن
- ۱۴۳ ته فیسری سورپتی (القصص)
- ۱۴۳ باسی موسا و فیرعه ون و خوی گه و ره چی به سهر گه له که یان هیناوه
- ۱۴۵ دایکی موسامان ناگادار کرد (تیگه یاند) که چون کارمکه ریک بغات
- ۱۴۶ موسا (سه لامی خوی لی بیت) له مالی فیرعه وندا
- ۱۴۸ زور نیگه رانی دایکی موسا و گیرانه و می موسا بو لای دایکی
- ۱۵۰ موسا پیایوکی له قیبتیه کان (الاقباط) کوشت
- ۱۵۲ ناشکرا بوونی کوشتنی نه و که سدی که موسا به په نهانی کوشتی
- ۱۵۳ موسا له ولاتی مده دین و (مدین) ناودانی مده رمانی دوو ژنه که
- موسا له به ردم باوکی دوو ژنه که دا (کچه که دا) و مارم برینی یه کیکیان به موسا (سه لامی خوی لی بیت) له سهر کرئی
- ۱۵۵ شوانیه که ی
- ۱۵۸ گه رانه و می موسا (سه لامی خوی لی بیت) بو میسرو پیزلینانی له لایه ن خواوه به په یام و موعجیزه له ریدا
- ۱۶۰ داوای موسا که هارونی برای بیته پشتگیری، خودایش داواکه ی قبول کرد
- ۱۶۳ موسا (سه لامی خوی لی بیت) له به ردم فیرعه ون و گه له که ییدا
- ۱۶۴ خو به زلزانینی فیرعه ون و پاشه پوژی
- ۱۶۶ باسی به هر مکانی خودا له سهر موسا (سه لامی خوی لی بیت)
- ۱۶۷ ناکاری له سهر سه لاندنی پیغه مبه ریه تی موحه مده (ﷺ)
- ۱۷۰ لاساری خوانه ناس و وه لامدانه و میان
- ۱۷۱ یاخی بوومکان باومر ناهینن به موعجیزمکان
- ۱۷۱ درو هه لیه ستن به دم موسا و هارونه وه که جادوو گهرن
- ۱۷۱ وه لام دانه و می بوختانه که یان
- ۱۷۳ دلدانه و می پیغه مبه ر (ﷺ) که ره حمه ته بو هه موو جیهان
- ۱۷۴ خامن باومرانی نه هلی کتیب
- ۱۷۶ خودا مه یلی له هر که سیک بیت شارمزی ریگه ی دمکات
- ۱۷۸ بیانو هینانه و می خه لکی مه که و وه لامدانه و میان
- ۱۷۸ نیشاره تدان به قرکردنی زور به لام هه تا به لگه ی ته وایان پیشان نه درایت قر نه کراون

- ۱۸۰ زبانی دونیا دېروات و خەلکی دونیا وەك خەلکی قیامت نیه
- ۱۸۲ خاشاگردنی بتهپرستان و شهريکه گانيان له يه کتری
- ۱۸۴ هه لويستيان به رامبەر پيڤه مبه ران (سه لامي خويان لي بيت) له پوژي قيامه تدا
- ۱۸۶ شه وو پوژ له به هر مگانی خودان و نيشانه شن له سەر ته نهايي خودا
- ۱۸۷ هه رشه ليکردن و سه رکوتانه ومي بته پرستان
- ۱۸۸ باسی قارون و ناموژگاري گه له که ي بوي
- ۱۹۰ قارون چوو له ناو هوزمه که ي به فيزو که ش و شه وه و هوزمه که ي له ناو خوياندا باسياندا دمه کرد
- ۱۹۱ پوچووني قارون و سامانه که ي به ناخي زميندا
- ۱۹۲ په ندو ناموژگاري هوزمه که ي به پوچووني قارون به ناخي زميندا
- ۱۹۴ هه رماندان به بانگه وازو يه کتا په رستي
- ۱۹۶ ته فسيري سورمتي (المنكبوت)
- ۱۹۶ تاقی کردنه ومي خاوم باومرمان هه تا دمه که ويت کي راست دمکات و کي درو دمکات
- ۱۹۸ خواي گه وره هيواي پياوچاگان ديني ته دي
- ۱۹۹ هه رماندان به چا که کردن له گه ل دايك و باوك
- ۲۰۰ سروش و خوي دوو پووان و ياساي خودا له تاقی کردنه ومدا
- ۲۰۲ نه ترسي خوانه ناسان له هه لگرتتي تاواني خەلکی تر به و به رجه ي بگه رينه وه بوي ديني
- ۲۰۴ باسی نوح پيڤه مبه رو (سه لامي خواي لي بيت) گه له که ي
- ۲۰۶ ئيبراهيم (سه لامي خواي لي بيت) ناموژگاري گه له که ي دمکات
- ۲۰۸ به لکه گانی زبانه وه پاش مردن
- ۲۱۰ وه لامي هوزي ئيبراهيم بو ئيبراهيم و هه رمانی خودا بو ناگر
- ۲۱۰ ئيبراهيم (سه لامي خواي لي بيت) بي دمه سه لاتي بته گانی بو هوزمه که ي پوون کردموه
- ۲۱۱ باومرپه نانی لوت و کوچکردنی له گه ل ئيبراهيم (سه لامي خويان لي بيت)
- ۲۱۲ خواي گه وره ئيسحاق و يه هقوبي دا به ئيبراهيم و له ناومگانيشيدا پيڤه مبه ري هه لبرارد
- ۲۱۴ ناموژگاري لوت (سه لامي خواي لي بيت) بو هوزمه که ي نه ومي له نيوان و لوت و نه واندا باسی ليکرا
- ۲۱۵ ناردنی هريشته گان بولاي ئيبراهيم و پاشانيش بولاي لوت (سه لامي خواي لي بيت)
- ۲۱۷ باسی شوعه ييبو (سه لامي خواي لي بيت) هوزمه که ي
- ۲۱۸ باسی له ناوچوون و هه رپووني چه ند گه ليک که برپويان به پيڤه مبه ر مگانيان نه کرد
- ۲۲۰ نمونه ي خودايانی بت په رستان وەك مالی کاکله ميشان (جالجالوکه) وايه
- ۲۲۱ هه رماندان به بانگه وازو قورئان خویندن و نويزکردن
- ۲۲۲ و توويزکردن له گه ل نه هلي کتيب
- ۲۲۴ قورئان له لايه ن خواوه هاتووته خوارموه به لگه ش له سهر نه مه
- ۲۲۷ موشریکه گان داواي چه ند نيشانه يه ک دمکه ن و وه لامدانه وميان
- ۲۳۰ موشریکه گان داوا دمکه ن که زوو به لايان بو بيت

- ۲۳۱ ناماره بو کوچکردن و به لیندان به بژیوی و پاداشتی چاک
- ۲۳۳ به لگه یه کفوا په رستی
- ۲۳۵ عیبرت و مرگرتن و داننان به وودا که مه کهه کراوه به شوینیکی هیمن
- ۲۳۷ ته فسیری سورمتی (الروم)
- ۲۴۱ چون قه یسهر سهر کهوت به سهر کیسرادا
- ۲۴۴ به لگه کانی یه کفوا په رستی (التوحید)
- ۲۴۷ هه رماندان به پینج نویژمه
- ۲۴۹ له نیشانه کانی خودا
- ۲۵۳ دوو یاره هیئانه و می دروستکراو مکان له (مهر دم) ئاسانتره
- ۲۵۴ نمونه یه که به لگه یه له سهر تاک و ته نهایی خودا
- ۲۵۶ هه رماندان به پابه ندیوون به یه کفوا په رستی و هه
- ۲۵۹ و مرگه پانی مروغه له یه کفوا په رستی و هه دغوشیه و هه نائومیدی به پیی هه ل و مهرج
- ۲۶۰ هه رماندان به به جیهینانی په یومندی خزمایه تی و قه دهغه کردنی سوخوری
- ۲۶۱ و مدیهینان و پوزی و مردن و ژیان به دمستی خودایه
- ۲۶۲ شوینه واری تاوانکاری له دنیا دا
- ۲۶۴ هه رماندان به پاوستان له سهر راسته ری پیش هاتنی پوزی قیامت
- ۲۶۴ یه کیک له نیشانه کانی خودا (با یه)
- ۲۶۵ زیندوو کردنه و می زه می به لگه یه له سهر زیندوو یوونه و هه
- ۲۶۷ خوانه ناسان مردوون، که ږن و کویرن
- ۲۶۹ باسی نه و گوراکاریه جیا جیا یانه ی به سهر مروغه دیت
- ۲۶۹ تینه که یشتویی و بیناگایی خوانه ناسان له دنیا و قیامت دا
- ۲۷۰ هیئانه و می نمونه له قورئاندا بو خوانه ناسان و په ند و مرنه گرتیان لی
- ۲۷۱ نه و هه رمووده می که ریوایه ت کراوه له بارمی ریژی سورمتی (الروم) و خیری خویندنی له نویژی به یانیدا
- ۲۷۱ ته فسیری سورمتی (لقمان)
- ۲۷۲ هه ندی که سی به دبه خت هه ن خویان خه ریک دمکه ن به قسه ی بیتامه و هه پوویمان و مرده گیرن له نیشانه کانی خودا
- ۲۷۴ باسی پاشه پوزی چاکی خاومنا و مران
- ۲۷۵ به لگه کانی یه کفوا په رستی
- ۲۷۶ باسی لوقمان
- ۲۷۷ ناموزگاری و و میستی لوقمان بو کورمه کی
- ۲۸۱ هه رماندان به له سهر خو پویشن له کاتی پویشن به ریگادا
- ۲۸۲ ناموزگاریه کی لوقمان
- ۲۸۳ و میر هیئانه و می به هره و نیمه ته کان
- ۲۸۵ دانپیانانی موشریکه کان به و می که هه ر خودا و مدیهینه ره

- ۲۸۵ فسه کانی خودا له ژماره نایه ت و ته و او ناییت
- ۲۸۷ باسی توانایی و گهرمیی خودا
- ۲۹۰ هه رماندان به له خوا ترسان و ترس و له رز له پوژی قیامت
- ۲۹۱ زانا به نادیارمکان هه ر خودایه
- ۲۹۴ سورمتی (السجدة)
- ۲۹۴ قورنان کتیبی خودایه و هیج گومانیکي تیدا نیه
- ۲۹۵ هه ر خودا و مدیهینه رو به پویمه ری بوونه و مره
- ۲۹۶ گورانکاریه کانی خودا له و مدیهینه نانی مرو قدا
- ۲۹۷ وه لای نه و که سانه ی که زیندو و بوونه وه به دوور دمران
- ۲۹۸ باسی خراپی گوزمرانی موشریکه کان له پوژی قیامت
- ۲۹۹ ژیان و گوزمرانی خامن باومرو پاداشتیان
- ۳۰۲ خامنباومرو له پری دمرچوو و مک یه ک نین
- ۳۰۴ کتیبی موسا و رابه رایه تی نهومی ئیسرائیل
- ۳۰۶ په ندو ناموزگاری و مرگرن له پیشینه کان
- ۳۰۷ ژیانهومی زمین به ناو به لکه یه له سه ر زیندو و بوونه وه
- ۳۰۷ په له کردنی خوانه ناسان بو سزادانیان و وه لامدانه و میان
- ۳۱۰ ته فسیری سورمتی (الاحزاب)
- هه رماندان به نه به زی به رامبه ر خوانه ناس و دوورپووان و شوینکه وتنی هه رمانه کانی خودا و خوشپاردن پیی
- ۳۱۰ پوچه لکردنهومی کوپی خه لکی به کوپی خوکردن
- ۳۱۱ کوپی خه لکی هه ر به ناوی باوکی راستی خویه وه بانگ دمکریت
- ۳۱۲ پیغه مبه ر (ﷺ) بو موسلمانان له خویان هه رزتره و ژنه کانیشی دایکی موسلماننه کانن
- ۳۱۵ به لیز و په یمان و مرگرتن له پیغه مبه ران (سه لای خویان لی بیت)
- ۳۱۷ باسی شه ری نه حزاب
- ۳۱۹ هه رماندان به گوپرایه لی پیغه مبه ر (ﷺ)
- ۳۲۶ هه لوینستی خامن باومران به رامبه ر هاودسته کان
- ۳۲۷ و مسفی خامنباومران له سه ر هه لوینستیان و دوا خستنی سزای دوورپوومکان
- ۳۲۸ خوا نه و هاودسته خوانه ناسانه ی گه راندموه به سه رشوری و ره نجغه ساری
- ۳۳۱ باسی خه زای به نو قورمیزه
- ۳۳۲ سه رپشککردنی ژنه کانی پیغه مبه ر (ﷺ)
- ۳۳۶ هاوسه رانی (ژنانی) پیغه مبه ر (ﷺ) و مک ژنانی تر نین
- ۳۳۸ هه رماندان به چه ند رموشتیک که دایکی موسلمانان دمبیت پیشه نگ بن تیدا
- ۳۴۰ هاوسه رانی پیغه مبه ر (ﷺ) نالویه یتن
- ۳۴۲

- ۳۴۳ ڤەرماندان به کارکردن به پیی (قورئان) و (سوننهت)
- ۳۴۵ باسی ھۆکاری ھاتنه خوارموی نهم نایه ته
- ۳۴۹ ھۆی ھاتنه خوارموی نهم نایه ته
- ۳۵۱ ته لاق و ماومی پاش ته لاقدا ت بۆ ھه ئومشاندهومی یاسای به کورکردن
- ۳۵۵ و مئفی نهو که سانهی ڤهرمانی خودا دمکه یه نن
- ۳۵۶ پیڤه مبهرد (ﷺ) باوکی هیج که سیڤک له پیوانی نیوه نیه
- ۳۵۶ پیڤه مبهرد (ﷺ) کوتایی پیڤه مبهردانه (سهلامی خویان لی بیت)
- ۳۶۰ که ورمیی یادی خودا زورکردن
- ۳۶۴ رموشته کانی (سیڤه ته کانی) پیڤه مبهردی خوا (ﷺ)
- ۳۶۶ بهشی نهوژنه ی پیش نهومی بچه لایان ته لاق نهدرین و (عده) شیان چونه
- ۳۶۹ باسی نهوژنه ی که جه لال بوون بۆ پیڤه مبهرد (ﷺ) مارمیان بکات
- ۳۷۳ سه رپشک کردنی پیڤه مبهرد (ﷺ) له قه بولکردنی نهوژنه ی که خویان به خشی پیی یان قه بول نه کردنیان
- ۳۷۵ پاداشته دانهومی هاوسه رمکانی پیڤه مبهرد (ﷺ) له سه ره ئبراردنیان بۆ پیڤه مبهرد (ﷺ)
- ۳۷۷ ناداب و شیوازی چوونه ناو ماله کانی پیڤه مبهرد (ﷺ) و ڤهرمان دان به ڤه رده گیرانه وه
- ۳۸۰ قه دهغه کردن نازاردانی پیڤه مبهرد (ﷺ) و باسی ریژی تاییه تی هاوسه رمکانی له لای موسلمانان
- ۳۸۱ نهو که سانه ی که واجیب نیه ژن روپوشی بۆ بکات له کهس و کار
- ۳۸۲ ڤهرمان دان به سلاوات دان له سه ر پیڤه مبهرد (ﷺ)
- ۳۸۴ سلاوات دان له سه ر پیڤه مبهرد (ﷺ) پیش پارانه وه
- ۳۸۴ ریژی سه لوات دان له سه ر پیڤه مبهرد (ﷺ)
- ۳۸۶ کاته کانی سلاوات دان له سه ر پیڤه مبهرد (ﷺ)
- نهوانه ی نازاری خودا و پیڤه مبهردی خودا (ﷺ) دمدان له دنیا و له قیامه تیشدا له عنه تیان لیکراوه و بی بهش کراون له به زمیی خودا
- ۳۸۸ ھه رشه لهو که سانه ی که بوختان و تومت هه لده به ستن بۆ خاومنباوران
- ۳۸۹ ڤهرمان دان به خودا پوشین
- ۳۹۰ ناگاداری و هه رشه کردن له دوو ڤووه خرا ڤه کارمکان
- ۳۹۱ کهس نازانیت ږوژی قیامه ت که ی دیت خودای مهن نه بیت
- ۳۹۲ نه فرینکردن له خوانه ناسان و مانه ومیان له ناو ناگردا تاهه تایه و هاوارو داخ و خه ڤه تباریان له دۆزه خدا
- ۳۹۲ جووله که کان بوختانیان (درویان) بۆ موسا هه لده به ست
- ۳۹۴ خوی مهن ڤهرمان دمکات به خاومن باومران که له خوا بترسن و راستگوین
- ۳۹۵ سه رنه نجامی له نه ستوگرتنی نه مانه ت
- ۳۹۸ ته فیسری سورمتی (سبا)
- ۳۹۸ سوپاس و په سه نی هه ر بۆ خویه و په نهانیه کانیش هه ر نهو دهیزانیت

- ۲۹۹ بیگومان رۆژی قیامت دیت بۆ نەومی ھەموو کەسیک بە پیتی کرداری خۆی پاداشت بدزیتهوه
- ۴۰۲ بڕوانه کردنی خوانه ناسان به زیندوو بوونهوه پاش مردن و وه لām دانه و میان
- ۴۰۴ باسی ریزگرتنی خودای مهزن له داود پیغه مبهەر (سه لامي خوای لی بیت)
- ۴۰۵ ریزگرتنی خودای مهزن له سوله یمان پیغه مبهەر (سه لامي خوای لی بیت)
- ۴۰۷ مردنی سوله یمان (سه لامي خوای لی بیت)
- ۴۰۸ پی نه زانینی خه لکی سه به به به هر مکهانی خودا و سزادانیان
- ۴۱۰ به نداوی مه نرب و لا فامکهی (عه ریم)
- ۴۱۲ بازگانی سه به به و هاتو چو یان
- ۴۱۵ ناتاواوی خودایانی بتپه رستان
- ۴۱۸ هیچ که سیک شهریکی خودا نیه له هیچ فه رمانیکدا
- ۴۲۰ پیغه مبهەر (ﷺ) رمانه کراوه بۆ هه موو خه لکی به گشتی
- ۴۲۱ پرسیار کردنی خوانه ناسان له کاتی هاتنی قیامت و وه لām دانه و میان
- ۴۲۲ ریکه وتنی خوانه ناسان له دنیا دا له سه ر دزیه تی هه ق و مشت و مریان له گه ل یه کتری له رۆژی قیامتدا
- ۴۲۴ باومر نه هی نانی خوشگوزمرانان به پیغه مبه ران و له خویایی بوونیان به هو ی زوری مال و مندا له وه
- ۴۲۸ بیزاری دهر برینی فریشته گان له په رستیان له رۆژی قیامتدا
- ۴۳۰ قسه ی خوانه ناسان به رامبه ر پیغه مبه ران و وه لām دانه و میان
- ۴۳۱ شیوازی بریاردان دهر بارمی نەومی دا بویانه پالی پیغه مبه ر (ﷺ) گوایه که سیک شیته
- ۴۳۳ هیچ پاداشتیکم ناوی له سه ر ناگادار کردنه و متان
- ۴۳۷ ته فسیری سورمتی (فاطر)
- ۴۳۷ باسی دمه لات و توانای خودا
- ۴۳۸ کهس ناتوانی دهروی خیری خودا بگری
- ۴۳۹ به لگهی یه کخوا په رستی
- دلدانهومی پیغه مبه ر (ﷺ) بهومی که پیغه مبه رانی پیشوش زۆریه ی خه لکی برویان پی نه هی ناون و وه بیر هی نانهومی
- ۴۳۹ رۆژی قیامت
- ۴۴۱ پاداشتی خوانه ناس و باومر دار له رۆژی قیامتدا
- ۴۴۲ به لگه له سه ر ژیان پاش مردن
- ۴۴۳ قه در و ریز له گوێرایه لی خودای مه زنده یه له دنیا و قیامتدا
- ۴۴۳ ناکاری چاک به ره و خودا به رز دمیته وه
- ۴۴۵ خودا و مدی هی نه ره و ناگاداری شاراوه و نه دیار مکهانه
- ۴۴۷ له به ره و نیشانه گانی خوای گه وره
- ۴۴۸ په رستراوی موشریکه گان توانای و مدیه ی نانی توینکی ته نکی دهروی دهنکه خورما یه کیان نیه
- هه موو خه لکی به ته مای به زمیی خودان و هه ژارن و هه ر که سه تویشووی خۆی به کۆلی خۆیه و دیه له رۆژی قیامتدا
- ۴۴۹

- ۴۵۰ خواناس و خوانه ناس و مک يهک نين
- ۴۵۲ باسی توانای بښايان و ته وای خواي گه وړه
- ۴۵۴ ته نه با موسلمان بازرگانی پوځي دواييه
- ۴۵۵ نه م قورنانه راسته و کتيبي خودايه
- ۴۵۵ ميرانگړانی قورن سې به شن
- ۴۵۶ ريزو قه دري زانايان
- ۴۵۸ پاداشتي خوانه ناس و ژيانيان له ناو جه هه نه مدا
- ۴۶۵ سه ره نجامي خرا په کاری نه وانه ي که بر وایان به پيغه مبه ران نه کرد له ياد مه که ن
- ۴۶۵ (حیکمه ت) له دواختني توله
- ۴۶۶ ته فسيري سوره تي (يس)
- ۴۶۶ پيغه مبه ر (ﷺ) ره وانه گراوه که خه لکی بترسينيت و ناگاداريان بکاته وه
- ۴۶۷ ژيانی نه و که سانه ي که به به دبه خت نووسراون
- ۴۷۳ به سه رهاتي خه لکی ناو ناواييه که نه گه ن پيغه مبه ر مگانياندا که وا دمگه يه نيت درونه کان هه موويان تيا چووين
- ۴۸۳ هاوارو حه يف بو بيا و مران
- وه لامدانه ومي نه وانه ي که باومريان وايه دواي مردن جاريکی تر دمگه ري نه وه بو سه ر دنيا (الرد على عقيدة التناسخ)
- ۴۸۴
- ۴۸۵ سه لاندني ومديه ينه ر بو بوونه و مرو ژيانيش له پاش مردن
- ۴۸۶ هه نديک له دمسه لات و نيشانه گه ور مگانی خوداي گه وړه، شه وو پوځو خوړو مانگه
- ۴۹۱ يه کيک له نيشانه گانی دمسته لاتي خودا هه لگرتني مروقه له که شتي جه نجالدا
- ۴۹۲ باسی گومرایی بتيه رستان
- ۴۹۳ خوانه ناسان زيندو و بوونه وه به دوور دمرانن
- ۴۹۴ فوو (نفقة) ي زيندو و بوونه وه
- ۴۹۶ باسی خوشگوزمرانی خه لکی به هه شت
- ۴۹۷ شويني خوانه ناسان له مه حشه ردا و هه ر مشه و سه ر زمشت کردنيان
- ۴۹۹ مور به سه ر دمي تاوانباراندا نه نريت له پوځي قيامه تدا
- ۵۰۱ خواي گه وړه پيغه مبه ري (ﷺ) فيري شيهر نه کردووه
- ۵۰۳ مه رومالات نيشانه و به هر مشه (له سه ر دمسه لاتي خودا)
- ۵۰۴ خودايانی بتيه رستان ناتوانن به هاناي بتيه رستانه وه بين
- ۵۰۵ دلدانه ومي پيغه مبه ر (ﷺ)
- ۵۰۵ نکولي کردني زيندو و بوونه وه پاش مردن و وه لامدانه وميان
- ۵۱۰ ته فسيري سوره تي (الصافات)
- ۵۱۰ شايه تيدانی فريشته کان به ته نهايي خودا
- ۵۱۱ په رستراوي راست هه ر خودايه

- ۵۴۲ رازاندنهومی ناسمان و پاراستنی له لایهن خواوه.
- ۵۱۴ سه لاندنی ژیان پاش مردن
- ۵۱۶ ژیان و گوزمرانی پوژی قیامت
- ۵۱۸ درایه تی کردنی بتهپرستان بو یه کتری له پوژی قیامتدا
- ۵۲۱ پاداشتی بتهپرستان و بهنده راست و پاکه کان
- ۵۲۴ کوپوونهومی خه لکی بهه شت و توویزی یه کیکیان له گه ل هاوه لیکي له دنیا دا که له جهه نه مدایه و نه م سوپاسی خوا
- ۵۲۶ دمکات له سه ر نه و چاکه یه ی له گه لی کردوه
- ۵۲۷ چپوکی دوو پیاو مکه ی نهومی نیسرائیل
- ۵۳۱ باسی داری ژمقنه مووت و نه وانه ی له جیی خواردن بهری نه و داره ده خون
- ۵۳۲ باسی پیغه مبه ر نوح (سه لامي خواي لی بیت) و گه له که ی
- ۵۳۶ باس و سه رگوزشته ی نیبراهیم و گه له که ی
- ۵۴۰ کوچکردنی نیبراهیم و تافیکردنه ی به سه ربیرینی نیسماعیل و نه و به هرانه ی که خودا پیی دا له دوا پیدا
- ۵۴۳ باسی نه و دیوایه ت و شوینه وارانه ی هاتووه که نه یسه لینییت نیسماعیل (سه لامي خواي لی بیت) که سه سه ربیراو مکه بووه،
- ۵۴۴ که هر نه و مش راسته و دانی پیانراوه
- ۵۴۶ باسی موساو هارون
- ۵۴۷ باسی نیلیاس پیغه مبه ر (سه لامي خواي لی بیت)
- ۵۵۱ باسی هرکردنی هوژی لوت پیغه مبه ر (سه لامي خواي لی بیت)
- ۵۵۳ باسی به سه رهاتی یونس (سه لامي خواي لی بیت)
- ۵۵۴ وه لامدانهومی نه وانه ی که مندا ل بو خودا داده نین و هریشته گانیان به کچی خودا داناوه
- ۵۵۵ که سیک له خه لکی بتهپرست گومراتر نه بیت به قسه یان ناکات
- ۵۵۶ جینگای هریشته کان و ریزه ستیان بو خوا په رستی
- ۵۵۸ خوزگه ی قورمیشیه کان که بریا نه وانیش له ناو پیشیناندا کتییی خویان هه بووایه
- ۵۶۰ به لیتدان به سه رکه و تن و هه رماندان به وازهینان له قورمیشیه کان
- ۶۰۸ ته فیسری سورته ی (ص)
- ۶۰۹ سه رسامی بتهپرستان به م په یام و قورنان و یه کفوا په رستینه
- ۶۱۲ باسی هو ی هاتنه خوارمو ی نه م نایه ته پیرو زانه
- ۶۱۵ یادخستنهومی نه و گه له پیشووانه ی که هرکران
- ۶۱۷ باسی داود پیغه مبه ر (سه لامي خواي لی بیت)
- ۶۱۹ به سه رهاتی دوو داد به رکه (الخصمین)
- ۶۲۱ سوژده ی ناو سورته ی صاد (ص)
- ۶۲۲ ناموژگاری بو کار به دست و هه رمانر موکان
- ۶۲۳ مه به ست له و مدیهینانی دنیا
- ۶۲۴ باسی سوله یمانی کوپی داوود (سه لامي خوايان لی بیت)

- ٥٧٧ تاقیکردنه‌وی سوله یمان و ریزلینانی له دوایدا
- ٥٧٩ باسی نه‌یوب پیغه‌مبه‌ر (سه‌لامی خوای لی بیت)
- ٥٨٢ باسی نه‌و پیغه‌مبه‌رانه‌ی له هه‌ئێژاره‌ چاکه‌کانن
- ٥٨٣ باسی پاشه‌روژی خوشبه‌ختان
- ٥٨٥ باسی دواروژی به‌دبه‌ختان
- ٥٨٦ کیشمه‌کیشمی خه‌لکی ناو ناگر
- ٥٨٨ په‌یامی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) هه‌والیکی زور گرنگ و گه‌ورمه‌
- ٥٨٩ به‌سه‌رهاتی ئادهم و شه‌یتان (ئیبلیس)
- ٥٩٣ ته‌فسیری سوره‌تی (الزمر)
- ٥٩٣ شه‌رماندان به‌یه‌کتا په‌رستی و پوچه‌لکردنه‌وی بت‌په‌رستی
- ٥٩٦ به‌لکه‌هینانه‌وه له‌سه‌ر توانا و ته‌نهایی خودا
- له‌ سه‌له‌یی مروڤ کاتیك كه‌ تووشی ته‌نگانه‌یه‌ك هات له‌ خودا ده‌پاریته‌وه به‌لام كه‌ خوشیه‌کی تووش هات شه‌ریکی بو
- ٥٩٩ دادمه‌نی له‌گه‌ل خودا ده‌په‌رستیت
- ٦٠٠ مه‌ردمی گوێرایه‌ل و مه‌ردمی لاسارو بی‌گوێ و كه‌ یه‌ك نین
- ٦٠٢ شه‌رماندان به‌ خووپاراستن و كوچكردن له‌ به‌ر رما‌مه‌ندی خودا و خوا په‌رستی به‌ دلی پاك
- ٦٠٣ ترسان له‌ جه‌ز به‌ی خودا
- ٦٠٤ مرڤه‌ بو پیاوچاكان
- ٦٠٦ نمونه‌ی ژبانی دنیا
- ٦٠٨ نه‌وانه‌ی هه‌قن و نه‌وانه‌ی گومران و كه‌ یه‌ك نین
- ٦٠٨ و مسقی قورنانی پیروژ
- ٦١٢ پاشه‌روژی بیباومران
- ٦١٣ نمونه‌ی هاوه‌ل دانان بو خودا
- ٦١٥ مردنی پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) و هه‌لویستی قورمیش و کیشمه‌کیشیان له‌ به‌ردم خودا
- ٦١٧ پاداشتی خه‌لکی درۆژن و بوختانه‌ی و پیاوی راستگوو بائیمان
- ٦١٨ خوا به‌سه‌ بو عه‌بدمه‌کانی خوێ
- دانپیاننه‌نانی بت‌په‌رسته‌كان كه‌ ته‌نیا خودا بوونه‌ومری و مدی هیناوه‌، چونكه‌ به‌ته‌کانی نه‌وان توانای شتی وایان نیه‌
- ٦١٩ هه‌ر خودایه‌ خولقا و مه‌كان دمه‌رینیت و زیندووشیان ده‌كاته‌وه
- ٦٢١ هه‌موو ته‌كایه‌ك هه‌ر بو خودایه‌، دنگرانی و بیتاهه‌ت بوونی بت‌په‌رستان به‌ ناوه‌ینانی خودای تاكو ته‌نها
- ٦٢٣ شیوازی پارانه‌وه (دوعا كردن)
- ٦٢٤ له‌ زوژی قیامه‌تدا (هیدیه) قه‌بول ناكریت
- ٦٢٥ مروڤ کاتیك تووشی خوشیه‌ك ده‌بیت دوا ناخووشی له‌ خوێ ده‌گوریت
- ٦٢٦ بانگه‌یشت بو گه‌رانه‌وه‌ و ته‌وبه‌كردن پیش هاتنی سزا
- ٦٢٨

- باسی نه و هه رموودانه ی که نه فی ناومیدی دهکات ۶۳۲
- پاشه پوژی نه وانه ی که درویان بو خودا هه لده به ست و پاشه پوژی نه وانه ش که خویان نه پاراست ۶۳۴
- خودا خوی خامن دمه لات و و مدیهینه ره و شهریک دانان بوی هه موو کردموهیه ک نه ناو ده بات ۶۳۵
- موشریکه کان و مک پیویست خودایان نه ناسیوه ۶۳۶
- فوکردن به که نه شاخدا و داومریکردن و پاداشتدانه وه ۶۳۸
- خوانه ناسان راپیچ دمکرین بو ناو جه هه نه م ۶۴۲
- خامن باومرپان به ره مو به هه شت به ری دمکرین ۶۴۴
- باسی فراوانی دمرگاکانی به هه شت (داواکارین نه خوی گه و ره به دلوفانی خوی بمانخاته نه و به هه شته) ۶۴۸
- ته فسیری سورمتی (الفافر)، (المومن) ۶۵۱
- نه رموشته خراپه کانی خوانه ناسان دمه دمیکردنیانه دمرپاری سیفه ته کانی خوا، ناکامی نه و دمه دمی و لاساریه یان ۶۵۳
- هه لگرانی (عشرش) سوپاسی خوا ده کهن و داوای لیپوردن بو خامن باومرپان ده کهن ۶۵۵
- په شیمانی دمرپرینی خوانه ناسان پاش چوونه ناو ناگر ۶۵۷
- هه رمان دان به خامن باومرپان هه ر چون بووه ته نها عیباده تی خودا بکه ن ۶۶۱
- نیگای خودا بوئه ویه به نده کانی نه و پوژه بترسن که توشیان دیت ۶۶۱
- چارمنووسی خراپی خوانه ناسان ۶۶۷
- به سهرهاتی موسا و فیرعه ون ۶۶۸
- پشتیوانیکردن نه موساله لایه ن که سیکه وه که نه بنه ماله ی فیرعه ونه ، قسه کانی نه و پیاومش ۶۷۱
- کو تایی قسه ی پیاوچاکه که و پاشه پوژی هه ردوو ده سته که ۶۷۹
- سه لاندنی سزای ناو گوپ ۶۸۱
- کیشه ی خه لکی ناو ناگر ۶۸۳
- یاریدمدانی پیقه مبه ران و (سه لامی خویان لی بیت) خامن باومرپان ۶۸۵
- خوی مهن نامازه بو سهرکه وتنی پیقه مبه رو موسلمانان دهکات به و می که چون موسا و نه و می نیسرائیلی سهرکه وتوو ۶۸۶
- کرد هه ر به و شیوه یه نه وانیش سهرکه وتوو دهکات ۶۸۶
- ژیانی پاش مردن ۶۸۸
- هه رماندان به پارانه وه ۶۸۹
- نیشانکانی خودا نه سهر توانا و تاک و ته نهایی خوی ۶۹۱
- نه فی کردن نه هاوئل دانان بو خودا و هه رماندان به یه کخوا په رستی و به لکه هیئانه وه نه سهری ۶۹۳
- پاشه پوژی نه و خوانه ناسانه ی چه نه بازی ده کهن ۶۹۴
- هه رماندان به خوراکری و مژده دان به سهرکه وتن ۶۹۷
- ناژهل (مه رومالات) یش دیسان نه به هره و نیشانه کانی خودایه ۶۹۸
- په ندومرگرتن نه ژیانی پیشینه کان ۶۹۹
- ته فسیری سورمتی (فصلت) ۷۰۲

- ۷۰۲ سیفه تی قورئان و (په یقینی) نه یارمکانی
- ۷۰۳ بانگکردن بۆ یه کځوا په رستی
- ۷۰۵ باسی به دیهینانی نهم بوونه و مره که میځ به دریژی
- ۷۱۰ ناگدارکردنه وی بیباومړان و و بیرهینانه وی به سهرهاتی عادو سه موود بویان
- ۷۱۳ له پوژی قیامتدا نه ندامه کانی له شی تاوانباران شایه تن له سهر خویان
- ۷۱۷ دوستانى موشریکه کان کرداره خرا په کانیان بۆ د مړزاینه وه
- ۷۱۷ خوانه ناسان یه ک نه وی تریان ناگدار دمکات که گوی بۆ قورئان نه گړن ، سزای نه و کارهشیان نه بی چی بیت ؟ ...
- ۷۱۹ مژده بۆ یه کځوا په رستان نه وانه ی که له به لینی خویان لایان نه داوه
- ۷۲۲ پله ی بانگ کردن بۆلای خوا
- ۷۲۳ کارزانی له بانگه وازو شتی تریشدا
- ۷۲۴ له نیشانه کانی خودای مه زن
- ۷۲۶ سزای خوانه ناسان و و مسفی قورئان
- ۷۲۸ نکولی کردنى قورئان لاساری و سهر مړویه
- ۷۲۹ (نامازم کردن بۆچاو کردن له موسا)
- ۷۳۰ هر که سه و به پیی کرده وی خوی پرسیاری لی دمکریت و پاداشت دمدریته وه
- ۷۳۰ ته نیا خودا دمرانی پوژی قیامت که ی دیت
- ۷۳۲ له خوگورانی مړوځ وه ختی توشی خوشیه ک ده بی دواى ناخوشی
- ۷۳۴ قورئان و نیشانه کانی راستی نهم قورئانه
- ۷۳۵ ته فسیری سورمتی (الشوری)
- ۷۳۵ نیگا و گه ورمیی خوا
- ۷۳۷ قورئان هاتووه بۆ ترس و مبه ر خه لکی هیئانه وه
- ۷۴۰ هر خوی گه وره دوست و هه رمانر مو و و مدیهینه ره
- ۷۴۲ نایینی پیغه مبه ران یه که
- ۷۴۳ شیوازی ناکوکی
- ۷۴۵ ناگدارکردنه و میه ک بۆ نه و که سانه ی که مشتومر دمکهن له باره ی ناینه وه
- ۷۴۸ بژیوی دان و به خشنده یی خودا له دنیا و دوا پوژدا
- ۷۵۰ دانانی به رنامه ی مړوځ له جیی به رنامه و نایینی خودا شهریک دانانه بۆ خودا
- ۷۵۰ ترسانی بته رستان له گوره پانی مه حشر دا و خوشی و خوشگوزمرانی برواداران له به هه شتدا
- ۷۵۱ مژمدان به به هر مکانی به هه شت به خاومرناومړان
- ۷۵۲ ده لین پیغه مبه ر (ﷺ) خوی قورئانی هه لبه ستووه به دمی خودا وه و وه لام دانه وی خودا بۆ نه مه
- ۷۵۳ خوی گه وره په شیمان بوونه وه و مرده مگریت و نزایش هه بول دمکات
- ۷۵۵ له کارزانی خودا له ودا که بژیوی بی سهر و به ری نه داوه
- ۷۵۶ و مدیهینانی ناسانه کان و زمین له نیشانه کانی خودان

- ۷۵۷ موکاري گرفتاريه کان بی گوینی و یاخی بوونه
- ۷۵۸ کهشتی یه کیکه له نیشانه کانی خودا
- ۷۵۹ سیفاتی نه و که سانهی شایانی پاداشتن له لای خودا
- ۷۶۱ چاو پووشی کردن یان توله سه نندن له ناهه قی کار
- ۷۶۳ ژیا نی ناهه قیکاران له پوژی قیامه تدا
- ۷۶۵ هه لنان بو خواناسی له پیش نهومی که قیامت بیت
- ۷۶۹ باسی شیوازی هاتنه خوارمومی نیگا (الوحي)
- ۷۷۱ ته فسیری سورمتی (الزخرف)
- ۷۷۳ دلدانهومی پیغه مبهرا (ﷺ) له سه ر باومر نه هیئانی قورمیشیه کان پیی
- ۷۷۴ دانپیانانی بته پرستان که دروستکرا و مکان هه موو خودا و مدی هیئا ون، به لگهی زورتیش له سه ری
- ۷۷۶ وه لامدانهومی بته پرستان له سه ر نهومی ده لئین خودا مندائی هه یه
- ۷۷۹ باسی نهومی که بته پرستان هیچ به لگه یه کیان به دسته وه نیه
- ۷۸۱ ئیبراهیم (خلیل الله) وته ی یه ک خوا پرستی (لا اله الا الله) ئاشکرا دمکات
- ۷۸۲ خه لکی مه که که دژیه تی پیغه مبهریان دمکردو (ﷺ) ره خنه شیان لی دمگرت، وه لامدانهومی ره خنه که یان
- ۷۸۳ هه رگیز سامان نیشانه ی رزمه ندی خودا نیه بو که س
- ۷۸۵ شهیتان ها و ده می نه و که سانه یه که حه ز له یادی خودا ناکهن
- ۷۸۶ که سیک له سکی دایکیدا چارموش بوو بیت ری دمرناکات
- ۷۸۶ توله ی خودا له دوژمنانی پیغه مبهرا (ﷺ) دیتهدی
- ۷۸۷ هانه دان بو دستگرتن به قورئانه وه
- موسا (سه لامی خوای لی بیت) ره وانه کراوه بو لای فیرعه ون و دارودسته که ی که بانگیان بکات بو پرستنی خوا به تا کو
- ۷۸۸ ته نهایی
- ۷۹۰ قسه کردنی فیرعه ون بو گهل و ژیرده سته کانی و توله سه نندن خودا لیی
- ۷۹۳ پیکه نینی قورمیش به عیسای کوری مه ریه م و پله ی عیسا (سه لامی خوای لی بیت) له لای خودا
- ۷۹۹ له ناکاو پوژی قیامت دیت و ناکوکی دمکه ویتته نیوان دوستانی دنیا له خوانه ناسان
- ۸۰۰ دلخووشی له خواترسان له پوژی قیامه تدا و چوونه ناو به هه شتیان
- ۸۰۱ پاشه پوی خراپی تاوانباران
- ۸۰۳ خودا فهرزند ی نییه
- ۸۰۴ باسی تاك و ته نهایی په رومردگار
- ۸۰۵ بته کان ناتوانن بینه تکاکار
- ۸۰۵ دان پیانانی بته پرستان که ته نها خودا و مدیهینه ره
- ۸۰۵ نزا و پارانهومی پیغه مبهرا (ﷺ) له لای خودا
- ۸۰۷ ته فسیری سورمتی (الدخان)
- ۸۰۷ هاتنه خوارمومی قورئان له شهوی قه دردا

- ٨٠٩ ترساندنې بټپه رستان له و پوژمې كه ناسمان دوو كه ليكي لي پيدا دمبيت
- ٨١٣ ماناي هه لمه ته كه ورمكه (البطشة الكبرى)
- ٨١٤ باسي موساو فيرعون و بزگار بووني تورمه ي ئيسرائيل
- ٨١٨ وه لامدانه ومې نه و كه سانه كه بروايان به پوژي قيامت نيه
- ٨٢٠ نه م دنيايه بو حيكمه تيك ساز دراوه
- ٨٢٢ گوزمراني بټپه رستو جه زرم به يان له پوژي قيامتدا
- ٨٢٣ ژياني له خواترسان و رابواردنيان له به هشتدا
- ٨٢٦ ته فسيري سورمتي (الجاتية)
- ٨٢٦ پي نيشان دان بو تيپرامان له نيشانه كاني خودا
- ٨٢٨ سيفات و نيشانه ي بوختا كه رو تاوانبار
- ٨٢٩ رامهيناني دمرياو نه و شتانه ش كه خودا دروستي كردووه هه مووي نيشانه ي دسه لاتي خودان
- ٨٣٠ فه رمان دان به خوږاگري له سهر نازاري بټپه رستان
- ٨٣١ پيزلياني خودا نه نه ومې ئيسرائيل و كي شه پيدا بوون له نيوانياندا پاش نه وه
- ٨٣٢ ترساندنې نه م نوممه ته نه گهر له سهر پي و چهي تورمه ي ئيسرائيل برؤن به پيوه
- ٨٣٣ مردن و ژياني خاومن باومرو خوانه ناسان ومك يه ك نيه
- ٨٣٤ بيروپرواي خوانه ناس و برويانووهينانه وه و لامدانه وميان
- ٨٣٧ هه ندي له بووداوه زور گران و ترسينه رمكاني پوژي قيامت
- ٨٤٢ پيرست